THEOLOGIAE MISTICAE D. HENRICI HARPHIJ THEOLOGI ERUDITISS...

Hendrik Herp, Maurizio : da#Pinerolo, Pietro Paolo Filippi

Digitized by Google

NAZIONALE
BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
S
340
13
ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

8.34.O.13

THEOLOGIÆ MISTICAE D. HENRICI HARPHII

THEOLOGI ERVDITISS. ORDINIS MINORVM,

Ac rerum diuinarum contemplatoris eximij,

LIBRI TRES:

Nunc denuo ſtudio multo attentiori, quàm hactenus vnquam plurium Theologorum opera caſtigati, & correcti.

Addita Introductione ad doctrinam ſecundi libri admodum neceſſaria,
Per R. P. F. Petrum Paulum Philippium Ord. Prædic.
S. Theologiæ Doctorem.



PERMISSV SVPERIORVM.

BRIXIAE Apud Societatem Brixienſem,

M. DC. I.

Digitized by Google

Digitized by Google

ADMODVM REVER.DO

AC RELIGIOSISSIMO P.

MAGISTRO THOMAE DE RVBEIS

Ordinis Eremitarum Sancti Auguſtini,

Conuentus Sanctæ Agnetis Mantuæ Priori digniſſimo.

Io: Baptiſta Bozzola fœlicitatem.

C*VM hoc Henrici Harphij viri eximij, Myſticam continens Theologiam opus ſummè pium, nec minus eruditum, virorũ quorundam doctrina, ac religione præditorum ſuaſu, ac precibus, Societatis noſtræ Brixienſis typis mandare ſumma cura decreuerim, vt huiuſmodi excellens bonum, non paucis, vt antea, ſed quamplurimis, vt boni ratio poſtulat, communicetur; vnum illud reliquum erat, vt de more virum aliquem eligerem, non modò pietate, & erudi-*

tione præſtantem, ſed etiam auctoritate pollentem, cuius nomini opus hoc inſigne deſtinarem; neque mihi diu ea in re deliberandum fuit; Tu enim pater optime, ac religioſiſſime ſtatim occuriſti, cuius patrocinio meam hanc benefaciendi voluntatem, ac de viris doctis benemerendi ſtudium commendatum iri vellem. Neque vereor conſilium hoc meum quemquam eſſe improbaturum; Nam ſi ipſum ſpectetur opus; cui potius Myſticæ Theologiæ tractatus, in quo profundiſſimè tum de Chriſti myſterijs, & excellentiſsimæ eius in nos charitatis documentis, tum de virtutibus agitur, quæ virum Chriſtianum ad perfectionis ſtatum euehunt, conſecrandus erat, quàm tibi eminentiſsimo Theologo, ac concionatori egregio; ſin tuarum merita virtutum nobis ante oculos ponamus, quis te ſingulari prudentia, pietate, vitæ integritate, morum probitate, manſuetudine, ac denique omni virtutum genere cumulatiſsimum non prædicet; huius rei teſtes ſunt frequentes, & inſignes præfecturæ, ipſaque præcipua Vicariatus generalis dignitas, quibus te nobiliſſimus, ac Religioſiſſimus iſte tuus Auguſtinianus ordo, decorauit. quod verò ad me attinet, ea denique me ratio impulit, vt tuum præcipuè eligerem patrocinium vir præſtantiſsime, nam cum minime me lateret, quæ, & quanta tibi cum parente meo, dum in humanis ageret, neceſsitudo interceſſiſſet, quaque is te obſeruantia coleret; nihil mihi fuit antiquius, quàm obſeruantiam imitari, & ſubire paternam; & vt verè dicam, ipſius prorſus parentis voluntatem, vt pium, & amantem decet hæredem, exequi, cui ſciebam nihil magis pectori eſſe, quàm vt ſummam beneuolentiam in te ſuam aliqua ratione teſtatam faceret. Tuum erit pater optime hanc qualem qualem & parentis, & filij in te grati animi teſtificationem, libenti animo,

mo, ac læto vultu ſuſcipere, tuæq; auctoritatis præſidio tueri. Accipe igitur Pater admodum Reuerende, quod tibi offero, munus, & quæ in parentem meum, dum viueret, ſingularis beneuolentiæ officia impendere non es grauatus, iiſdem me quoque proſequi vt velis te etiam atque etiam rogo. Vale.

SIXTO V. PONT. MAX.

BIBLIOPOLAE SOCII

POST HVMILE SANCTORVM PEDVM OSCVLVM F.P.

INIVIMVS Societatem, Pater Beatiſſime, Bibliopolæ Romani non de re illicita aut parua, leuiſque momenti, ſed honeſtiſſima, vtiliſſimaque, & mortalium vitæ valde neceſſaria, Doctorum ſcilicet, vt hominum virtuteque præſtantium cogitationes quandoque literis mandatæ, impenſis noſtris, vel repræſententur à nobis primùm; vel ſi typis aliquando publicatæ ſunt, noſtris denuo omni elegantia, omnique labore exculta publicentur. Quod quum iam in alijs publica cum laboris diligentiæque noſtræ commendatione præſtiterimus, modò ſanè in libro Henrici Harphij de Myſtica Theologia præſtamus, vt docto eruditoque, ita digno, qui in manibus omnium, oreque verſetur. Quem eiuſmodi quum ſit, diligenter nunc ab omni labe repurgatum, catholiciſque per omnia ſenſibus reſtitutum, ſub ſanctitatis veſtræ nomine apparere voluimus, non habiturum modò propenſum, beneuolumque Pontificem, qui defendat; ſed doctiſſimum quoq; Theologum, qui cenſeat, & collaudet: inque ſpem certiſſimam venimus, eo illum animo Sanctitatem Veſtram accepturam, vt & conatus noſtros, promouendarumque literarum ſtudia grata habeat; & nos humiles eiuſdem ſeruos foueat, & tueatur. Cui multos annos, & perpetuam fęlicitatem comprecamur. Romæ, Decimoquarto Kalend. Decemb. Anno M. D. LXXXV.

Digitized by Google

REVERENDO EIDEMQ.

CELEBERRIMO PATRI

Ac Domino D. Ignatio Fratrum ac Patrum de Societate Nominis Ieſu Præpoſito digniſſimo, cæteriſque omnibus venerabilibus ſpectatiſſimiſque eiuſdem Societatis Patribus ac Fratribus, F. Bruno Loher Carthuſiæ Agrippinenſis Procurator. S. P. D.

CVM ante hos aliquot annos Reuerende, venerabiles ſuſpiciendique Patres, Deo ob grauiſſima flagitia permittente extitiſſent homines quidam mente corrupti, ac mirum in modum impudentes, audaces, præfracti, qui diuina humanaque omnia miſcere, extinctas iam olim, damnataſque hæreſes, ab inferis reuocare, quaſdam etiam nouas ipſi ope, & inſtinctu malorum dæmonum comminiſci, ac excitare, ab Eccleſiæ corpore deſciſcere, ac vltro ſe abiungere, alia ex alijs inter ſe diuerſiſſima planeque pugnantia ſerere dogmata, ac vitijs denique omnibus laxare habenas, minime vererentur; princi-

pio quidem ſperabamus aut nullos, aut paucos certè fore, qui tam nefarios homines vlla ex parte ſectandos putarent. Quis enim ex eiuſmodi fructibus non facilè auctores ipſos internoſcat? Sed quia plerique omnes in deteriora procliues ſumus, homines ſuaues ex media Epicuri ſchola prodeuntes, qui fidem ſolam ſufficere, recte facta prorſus nulla exigi, verbis ſcriptiſque teſtarentur, breui tempore plurimos, præſertim ex intima vulgi fæce ſibi adiunxerunt, totamque ferè Germaniam atque exteras complures etiam nationes ſuis molliculis, ac delicatulis perſuaſionibus, impijſque dogmatibus infecerunt. Dolebamus interim gliſcentibus initio hæreſibus non exiſtere in Eccleſia multos ſatis pietate, ac eruditione præſtantes viros (quamquam plurimi certè deinceps extiterunt) qui diuino armati ſpiritu aduerſum ſpiritus hoſce tartaricos ſeſe tempeſtiuè oppunerent, eoſque penitus obtererent, ac profligarent. Noueramus enim Deum pro ſua benignitate tam in veteri, quàm nouo Teſtamento, contra emergentes ſatanæ ſatellites ſuos ſemper miniſtros excitaſſe, ac obieciſſe, & conatus impiorum ſua ſapientia, & virtute eliſiſſe: maximeque idem vt noſtris quoque temporibus faceret deſiderabamus. Cum ecce præter omnium opinionem non multo poſt tu extitiſti Pater celeberrime Ignati (vt alios perplures inſignes diuerſorum ordinum viros, quos nec commemorare omnes poſſim, prætereàm) qui ſpretis mundi pompis, honoribus, diuitijs, voluptatibus, ſpreta generis dignitate (Comitem enim, ac ſtrenuum militem in patrio regno te fuiſſe conſtat) primò ad Pariſios te contuliſti literis ſacris imbuendum. Deinde adiunctis tibi aliquot, eiuſdem propoſiti viris, vndecim numero, communi conſilio ſtatuiſtis mundum penitus contemnere, & totos vos animabus lucrandis mancipare. Sed nè quid teme-

rè

rè tanquam propria auctoritate attentaſſe videremini, Romanæ ſedis Pontificem Paulum hoc nomine tertium adeundum conſulendumq́ue cenſuiſtis: qui omnibus diligenter perpenſis, cum non poſſet tam pium animi veſtri inſtitutum, ac deſiderium non ſummopere approbare, viuendi Canonem certè optimum vobis libenter confirmauit, decreuitq́ue omnes quotquot ad veſtram eſſent acceſſuri ſodalitatem, inſtar aliorum monaſticorum ordinum, tria profiteri vota, atque in eam præcipuè curam incumbere debere, vt quicquid eis, vel ab Sede Apoſtolica, vel à te Pater Ignati ceu omnium præfecto, & præpoſito negocij demandatum fuiſſet, etiamſi ad extremos Indos commigrandum foret, prompta alacriq́ue obedientia ſuſcipere, ac exequi minime dubitarent, diligentem nauarent operam pueris præcipuè, in vera pietate rectiſſimè inſtituendis, alijſq́ue omnibus ad Deum conuertendis. Ita factum eſt, vt Chriſti operante gratia in dies multi ad vos confluerent nobiles iuxtà, ac ignobiles, plerique etiam Sacræ Theologiæ aliarumq́ue artium, & facultatum profeſſores eximij, veſtra nimirum integritate, & optima viuendi ratione allecti. Quem enim non inuitaret nouus ille hoc deplorato ſæculo erga Dei amorem, mundi contemptum, ſalutem proximorum, feruor, vita inculpata, exempla ſanctiſſima? Eſto non defuerint fortaſſis quidam, qui re necdum bene cognita (vt ſolet eſſe ſuſpectum quicquid etiamnum recens eſt) nimis bene de vobis ſenſerint, quod vobis cum bonis omnibus commune eſt eritq́ue ſemper, vt quoſdam æmulos ſentiatis. In quod nemo cordatus non intelligit, negligi ac paruipendi oportere. Creſcente autem mirum in modum veſtrorum fratrum numero, miſſi ſunt cum ampliſſima ſe-

dis

Digitized by Google

dis Apoſtolicæ poteſtate ſacerdotes non pauci ex veſtris, viri grauiſſimi ac honeſtiſſimi, primò quidem ad præcipuos quoſdam Chriſtianæ Reipub. Magnates ac ciuitates: deinde & alij in Aſiam, Africam, Arabiam, Perſidem, Babyloniam illam veterem, vbi perplures reperti ſunt Iudæi, quorum maiores olim cum Eſdra ſcriba in Iudæam reuerti noluerunt, itemque Indiam meridionalem, & orientalem, & Americam, maximas orbis partes, magna ex parte hactenus nobis ne auditu quidem vel lectu cognitas, Hiſpanorum & Luſitanorum difficillimis nauigationibus noſtra memoria repertas, vti hodieque eorundem opera innumeræ maris inſulæ, & ampliſſimæ regiones inueniuntur, tam immani vaſtitate, ac magnitudine, vt nullum earum exitum aut terminum aſſequi poſſint. Quibus in locis veſtræ ſodalitatis patres ingentem, & incredibilem animarum fecere fructum, nec facere deſinunt, infideles & Iudæos ad fidem conuertendo, integra oppida, & regna baptizando, peccatores ad pœnitentiam reuocando, pios in gratia confirmando, & conſolando, iuuentutem tam apud Ethnicos quàm Chriſtianos optimis litteris, ſolida eruditione, ſanctiſque moribus imbuendo, additis etiam plurimis ſtupendiſque prodigijs ac miraculis, præſertim apud infideles: adeo vt infatigabili veſtro labore, induſtria, feruore docendi, concionandi, adhortandi aſſiduitate, caſtiſque & candidis moribus diuina vobis opitulante gratia effectum ſit, vt nedum in noſtra Europa, ſed etiam in alijs iam memoratis regionibus religio cultuſque vnius veri Dei, veraque pietas reflorere, increſcere, ac quotidianis incrementis longe lateque mirificè propagari videatur. Nam & ſub Turcio Imperio & tributo, puta Hieroſolymis, Conſtantinopoli, atque in Cypro ſtudiorum Collegia auxilio Iulij III. Pontificis Maximi inſtituere conati eſtis. Accedit huc, quod

quod iam paulò ante attigi, frequens inſignium quæ per veſtros fiunt, miraculorum operatio, quibus omnipotens Deus veſtræ integritati præbet teſtimonium, quale certè adhuc nullum apud noſtros Euangelicos vidimus, licèt ſuam vbique buccis crepitantibus fidem iactitent. Complures enim apud Indos Chriſtianæ religionis expertes, ſimul atque fidei noſtræ ex animo acceſſerint, morbis quibuſlibet, aut alijs corporis calamitatibus grauati, confidunt ſe illico ſanatum iri, ſi ſalutari tingi lauacro, aut Miſſæ ſacrum auſcultare liceat: nec ſua ſpe, & expectatione fruſtrantur, mox ſanitatis obtento beneficio. Atque etiam paruuli in ſcholis ab iiſdem inſtituti ex ſuggeſtu concionantur, & ad gratiæ vitam ſumma pietate eos reuocant, ex quibus ipſi vitæ mortalis initia ſumpſerunt. Denique, nè quid vobis deſit vlla in gratia, quidam ex veſtro ordine pro Chriſti fide libenter ſanguinem ſuum fuderunt, ab Ethnicis neci dati. Interim apud illas barbaras gentes augeſcit indies Religio Chriſtiana, & fidei iugo colla ſubmittunt homines hominibus noſtri orbis incogniti: dumq́ue inter nos tepeſcit charitas, & increſcunt hæreſum, aliorumq́ue portenta vitiorum, Chriſtus commigrat ad Gentes, vt planè verendum, maximeq́ue formidandum ſit, nè ob male facta noſtra à Chriſto penitus relinquamur, & regnum Dei nobis ablatum detur gentibus facientibus fructum illius. Ita enim per ſuos amicos crebro nobis comminatus eſt Deus. Et ſi quidem ob flagitia, & errata noſtra vnquam relinquendi ſumus à Deo, iam vel maxime id timendum eſt, quando vſque eò omnis excreuit impietas, vt vix poſſit vltra progredi. Vnum dumtaxat ſupereſt, quod nobis melioris ſpei fiduciam ingerit, veſtræ nimirum Sodalitatis noua iſthæc præclaraq́ue profeſſio, & numquam ſatis laudatum vitæ inſtitutum. Cum enim certis probemus experimentis, fructus opti-

mos

mos è vobis prodire, non ambigimus èx Chriſti ſpiritu profectum eſſe quod aggreſſi eſtis, prorſuſque nobis perſuademus fore, vt per veſtros quandoque Chriſti Eccleſia in melius reformetur, maximè cum id vobis inprimis curæ ſit, vt quoad eius fieri poteſt, omnes ad veram pietatem prouehatis. Neque tamen hæc ita à vobis geruntur, vt verbis magna promittatis, factis parum præſtetis, vt noſtri Euangelici, quibus ſemper in ore eſt Euãgelium, cùm vita eorum cùm Euangelio pugnet è diametro, ſed voſipſos ante omnia in omni virtutis genere gnauiter exercetis, vigetque inter vos viuificæ mortificationis ſtudium, præſertim erga propriam prompta obedientia profligandam voluntatem, quæ ſola malorum omniũ cauſa eſt, qua qui vtuntur, boni eſſe non poſſunt, ſed miſeros ſemper eſſe neceſſe eſt: quam qui in ſeipſis perſequuntur, & peſſum premunt, ad ſummum virtutis gradum nullo negocio pertingunt. Neque difficile, imò facillimum eſt animo à vitijs, quorum omnium fons, & origo eſt propria voluntas, repurgato, in Deum per contemplationem erigi, ac diuina, & cæleſtia non qualitercunque, ſed quodam interno mentis guſtu attingere, & verſari in bonis domini non per ſpeciem, ſed per fidem. Atque ea de cauſa moti ſumus, patres celeberrimi, nuncupare vobis Myſticam Theologiam D. Henrici Harphij, quæ iam tertiò prodit typis excuſa, vt pote qui totos vos ad eam vitam componere ſtudetis, quæ ab Harphio, & alijs perfectiſſima dicitur, nempe communem illam & ambidextram, contemplari ſimul, & agere æque paratam: quam non poſſunt apprehendere niſi qui in actione, & contemplatione prius (id quod vos facitis) ſedulò verſati ſint. Congratulamur enim optimis conatibus veſtris, & cupimus veſtra in domino ſtudia vtcumque iuuare. Obſecramus autem vt Auctorem, quem vobis offerimus, candidè excipiatis, & quæ ab illo grauiſſimè atque ſanctiſſimè traduntur,

in

in animos hominum, quod veſtræ profeſſionis eſt, inſinuetis ac inculcetis: non omnia omnium, ſed vt quique capaces erunt. Auctorem multis commendare nihil attinet: habet enim laudem ex ſcriptis ſuis maiorem, quàm noſtra illi oratione adiungere poſſimus. Neque opus eſt vitæ contemplatiuæ, quam potiſſimùm proſequitur, encomijs immorari, cum ea procul dubio optima ea pars ſit, quam Chriſtus Mariam Magdalenam elegiſſe teſtatur, quam nemo poteſt vllis ingenij aut propriæ induſtriæ viribus adipiſci, ſed præſtatur à Deo humilibus, pijs, Deum feruenter amantibus, & ſe totos ad Dei voluntatem conformantibus. Quæ eſt vita ſanè fœliciſſima & iucundiſſima, initium quoddam futuræ illius beatæ vitæ, in qua Deum videbimus ſicuti eſt. Quam propterea pauciſſimi appetunt vel ſectantur, quòd eius ſuauitatem ignorent, nec experiri poſſunt quàm ſuauis ſit, quòd ſuis nolint uitijs emori, quibus excæcati, non poſſunt in Deum æternum & ſplendidiſſimum ſolem mentis aciem intendere. Et tum ea potiſſimùm ratione conditi ſumus, vt Deum amando, contemplando ipſóque fruendo beati ſimus. Atque hæc niſi hic inchoemus, in futura vita fruſtra nos obtenturos ſperamus. Sed viuunt homines dediti vitijs ſuis, & negligunt ea quæ ſalutis ſuæ ſunt, toti effuſi in hæc externa, qui intus in anima Deum ſemper præſentem habent, & immenſa bona. Vtinam Chriſtus Ieſus cæca hominum pectora illuminet, vt quæ ſit ſpes vocationis noſtræ rectius cognoſcant. Vos Patres celeberrimi, pro veſtris ſanctiſſimis conatibus, haud dubio ingentem apud Deum mercedem repoſitam habetis, qui vſque adeo vos hominibus ad Deum reducendis impendetis. Obſecramus vt in bonam partem accipiatis, quod Auctorem hunc vobis dedicare voluimus. Compulit enim nos Chriſti

charitas,

Digitized by Google

charitas, & odor optimus ſanctæ conuerſationis veſtræ. Chriſtus Ieſus tuam paternitatem Reuerende Pater Ignati, voſque omnes colendi ſuſpiciendique Patres pro ſuæ Eccleſiæ ſalute diu tueatur incolumes, & in omni gratia, virtute, ſanctitate iugiter excreſcentes.

Datum in noſtra Carthuſia Colonienſi.

Anno reſtitutæ ſalutis, M. D. LV. tertio Idus Nouembris.

Digitized by Google

ELENCHVS BREVIS EORVM Quæ hoc volumine comprehenduntur.

LIBER PRIMVS.

PRæfatio operis. pagina 1.
Amoris diuini inflammatiua, ſcilicet filij Dei Incarnationis, Conuerſationis, Paſsioniſque myſteria ac fructum complectens, Pars I. continens capita XXXIII. à pag. 5. vſq; 101.
De animarum vulneribus, quæ eis ex peccato originali inflicta ſunt: de earundem creatione, nobilitate, venuſtate ac reformatione per Chriſtiformes virtutes, Pars II. continens capita CVI. à pag. 102. vſque 413.

LIBER II.

INtroductio in librum ſecundum R. P. Fratris Petri Pauli Philippi Ord. Præd. 414.
Epiſtola ad lectorem R. D. Petri Blomouennæ Carthuſiani in ſecundum librum, à pag. 425. vſque 438.
Directorium aureum Contemplatiuorum, cuius pars prima in ſe complectitur XII. mortificationes viuificas, in XII. capita, à pag. 441. vſque 463.
De vitæ actiuæ præparatione ac ornatu, deq; amoroſa animæ ad Deum conuerſione, Pars II. in XXVI. capita, à pag. 464. vſque 486.
De vitæ contemplatiuæ ſpiritualis præparatione & ornatu, qui ad eandem apti ſint; deq; impedimentis in ea, Pars III. in XXXIII. cap. à pag. 486. vſque 549.
De vitæ ſpiritualis ſupereminentis præparatione & ornatu, de ipſius dignitate, deque operatione ſanctiſsimæ Trinitatis in animæ ſupremis viribus Pars IIII. in VI. cap. à pag. 550. vſque 566.
Collationes tres præcedentis libri, ſenſum quaſi per Epitomen paucis abſoluens, Pars V. à pag. 567. vſque 582.

Digitized by Google

L I B E R I I I.

EDen, ſeu Paradiſus contemplatiuorum, & vti diuerſi homines modis diuerſis ad Deum trahantur, Pars I. præfationes ac VIII. cap. continens, à pag. 583. vſque 634.

De præparatione vitæ ſpeculatiuæ & ſpiritualis: deque affectu quintuplici, Pars II. in XVI. cap. à pag. 635. vſque 679.

De ſupremo exercitio vitæ ſpeculatiuæ & ſpiritualis, Pars III. in XXV. cap. à pag. 680. vſque 758.

De congrua præparatione vitæ contemplatiuæ & ſupereminentis Pars IIII. in V. cap. a pag. 759. vſque 758.

De IX. Amoris gradibus, Pars V. in IX. cap. a pag. 759. vſque ad finem.

IN D. HENRICI HARPHII THEOLOGIAE MYSTICAE

PRIMVM LIBRVM

ad pium candidumq́ Lectorem.

PRAEFATIO.

INter alia multa, quæ ad poſteros magna cum laude & vtilitate tranſmiſit ingenij ſui monimenta vir eximius D. Henricus Harphius, Chriſtiane lector, tres libros ſcripſit de myſtica Theologia: è quibus primus in duas ſecatur partes, quarum in priori ſuccinctè, grauiter, ac eruditè, ita vt decet Theologum, proſequitur Chriſti noſtræ ſalutis inſtaurandæ cauſa incarnati, eiusque ſacroſanctæ & vitæ & acerbæ paſſionis myſteria, ſimul etiam nonnulla alia excellentiſſima erga nos ingratos deploratosque charitatis illius indicia ac documenta: quorum ſedula & religioſa lectio ac cõmemoratio id efficit in homine, niſi planè in caudicem & truncum verſus ſit, vt feruenter redamare cupiat ac nitatur eum, à quo ſe ſentit tantopere etiam cum adhuc inimicus eſſet, amatum, eiq́ue laudes grateſque agat perennes ceu fidiſſimo animarum noſtrarum ſponſo & amico. Hæc verò Chriſti vitæ & perpeſſionis beneficia Harphius noſter in primo libro triginta & tribus capitibus abſoluit, videli-

Digitized by Google

cet ad annos vitæ Chriſti ſeſe accommodans, vt quot ille annis noſtra cauſa vixit in terris, tot capitibus immenſum erga nos amorem illius proſequatur. Nec debet vlli eſſe ambiguum, quin omnino nullum ſit in vlla virtute progreſſum habiturus, quiſquis in his Chriſti beneficijs commemorandis ſedulo verſatus non erit. Nihil enim æque noſtrum erga Deum amorem accendit, vt horum attenta meditatio. Quanquam non debet fideli Chriſtiano ſatis eſſe domini ſui beneficia ob oculos ſtudioſè verſare, niſi etiam vitæ eius ſanctiſſimæ & omnigenis virtutibus conſpicuæ exempla pro virili ſectetur. Qua re permotus, niſi fallor, Harphius noſter, poſtquam diligenter Chriſti myſteria proſecutus eſt, mox ad virtutes graphicè depingendas ſe confert, multiſque capitibus non ſolùm piè, ſed etiam doctè in virtutum explicatione verſatur, creberrimis nedum Catholicorum patrum, ſed etiam ethnicorum Philoſophorum ſententijs vtens. Habent enim & ethnici multa præclarè dicta, quæ nos poſſumus ad morum informationem & alios pios vſus transferre, & ab iniuſtis poſſeſſoribus ablata, ad pietatis & virtutum ædificationem applicare; quemadmodum olim filij Iſrael ex AEgypto proficiſcentes Domini iuſſu AEgyptios ipſorum opibus ſpoliarunt. Siquis autem diligentius Harphij noſtri inſtitutum perſcrutetur, inueniet eum non niſi exactiſſimo iudicio & optima ratione in hoc opere, ſicut & in alijs vſum eſſe. Cum enim præcipua illius mens atque propoſitum ſit homines ad ſummam perfectionem euehere, ea verò nullo pacto obtineri poſſit, niſi quis virtutibus benè inſtructus ſit, virtutes autem aſſequi non poſſit, niſi qui eas cognitas habeat (multa enim ſæpe vitia ſe virtutes eſſe mentiuntur) vtiliſſimus certè labor ille cenſendus eſt, quem Harphius virtutibus deſcribendis

Digitized by Google

adhibuit. Atque ipſe etiam quodam loco hortatur, vt virtutum exactam habere cognitionem enitamur, vt agnitas perfectius adipiſci queamus. Vbi autem animus virtutum ornamentis egregiè inſignitus eſt, ad diuinorum contemplationem aptiſſimus eſt. Propterea etiam Philoſophi gentiles, vt poſſent in veri inquiſitione & contemplatione ſyncerioribus ac liberioribus vacare animis, maximam perturbationibus ſedandis, & virtutibus aſſequendis nauabant operam: quanquam eorum virtutes omnes Deo gratæ non fuerint, quòd informes eſſent, nec ſuos poſſent habere numeros ob fidei charitatiſque defectum. Sine fide enim placere Deo impoſſibile eſt, & abſque charitate nulla eſt perfecta virtus, quamlibet excellens ſit. Quòd autem Harphius in hoc opere frequenter aliorum ſententijs ſua dicta confirmat & illuſtrat, prudētiam ac multam lectionem ſuam eo ipſo declarat. Non enim ſat habuit virtutes deſcripſiſſe, niſi etiam aliorum teſtimonijs ſua ſcripta roboraſſet. Vbi certè multa vſus eſt arte & induſtria, dum plurium auctorum ſententias tam concinno & apto ordine connectit, vt vix agnoſcas ſuis ne an alienis verbis vtatur. Multa tamen etiam ex ſuo ingenio deprompſit, quod fælicisſimum habuit, vt nihil interim dicam de admirabili mentis illuſtratione, qua fretus etiam profunda Dei penetrare potuit. Verùm quando tantopere in hoc incumbit optimus & piſſimus pater, vt ad virtutum ſtudium nos prouocet, debemus obtemperare recta monenti. Nihil enim in hac vita iucundius eſt, quàm virtutibus eſſe locupletem, quæ ſolæ veræ diuitiæ ſunt, ſolæque efficiunt vt in honore & pretio ſimus apud Deum. Humana omnia, vt verbis D. Baſilij vtar. Epiſtola XLII. vmbra ſunt obſcuriora, & ſomnijs fallaciora. Iuuenta vernis floribus citius defluit. Corporis ve-

nuſtas aut morbo, aut tempore flacceſſit. Diuitiæ ſunt incertæ: Honoris ſplendor facilè immutatur. Artium ſtudia & labores, vnà cum hoc tempore finiuntur. Quin & ipſa eloquentia, cuius ſtudio paſſim omnes tenentur, gratiam habet, ſed ſolùm aurium iudicio & illici iucunditate. Virtutis autem ſtudium pretioſa quidem ſe habenti poſſeſſio eſt: iucundiſſimum verò ſpectaculum illis exhibet, quibuſcum congreditur familiariter. Atque vt idem Baſilius alibi ait. Alia omnia non magis poſſidentium, quàm quorumlibet ſunt, velut in talorum ludo huc illuc tranſpoſita. Virtus autem ſola poſſeſſio immortalis atque immobilis, & viuenti & morienti permanens. Fœlices ergo illos qui virtutibus cognoſcendis ſtudioſè incumbunt, cognitaſque exprimere conantur. Habet virtus immenſa præmia, digna alioqui quæ gratis excolatur. Age iam Chriſtiane lector, accede feruenti ſpiritu ad lectitanda Harphij aurea ſcripta, diſce viuere, dum adhuc licet viuere. Nunquam melius, nunquam verius viues, quàm vbi omnis vita tua ex virtutis præſcripto tranſigetur. Laborem qualemcunque principio feres fortaſſis, quod difficilis ſit virtus inexpertis, ſed vbi perſeueraueris præfracto animo, dulciſſimos breui laboris tui fructus carpes, & inter mediam licèt Scyllam nauigans atque Charybdim, tranquilliſſima ac ſecuriſſima animi ſerenitate gaudebis, conſolans teipſum, quod paulò poſt viſurus ſis bona Domini in terra viuentium.

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI *ERVDITISSIMI*

Theologiæ myſticæ, ſiue in Cantica Canticorum παρα-δ'χον, aut certè diuini amoris ſpiritualiumque nuptiarum Epithalamium, Libri primi.

PARS PRIMA.

Diuini Amoris inflammatiua potiſsimùm complectens, videlicet, de filij Dei incarnationis, conuerſationis, paſsioniſque myſterijs ac fructu: de inſtitutione vſuque Sacramentorum,

Vbera ſponſi quæ? oſculum quid? pater oſculans, filius oſculatum, Spiritus ſanctus oſculum, labia ſponſæ quæ?

Caput I.

Deſiderium animæ ad Deum.

O*SCVLETVR me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino.* Canticorum I. Dic quæſo nobis de quo, à quo, & ad quem dicatur: Oſculetur me oſculo oris ſui. Aut quale eſt iſtud ita ſubitaneum, & factum repente, de medio ſermonis exordium? Et quidem iucundum eloquium, quod ab oſculo ſumit principium. Et blanda ſcripturæ facies faciliter afficit & allicit ad legendum: ita, vt quod in eo latet, delectet inueſtigare, etiam cum labore: nec fatiget inquirendi fortè difficultas, vbi mulcet eloquij ſuauitas. Verùm, quem non attentum valde faciat, iſtiuſmodi principium, ſine principio: & nouitas locutionis in veteri libro? Cuius & titulus prænotatur; Cantica Canticorum Salomonis. qui interpretatur pacificus, optimè conueniens libri principio, qui ſimiliter incipit à pacis ſigno, ſcilicet ab oſculo: Simili congruentia innuens; quod ad hanc ſcripturam intelligendam mentes inuitat pacificas, quæ ſeſe tam à vitijs, quàm à tumultibus alienare præualent. Nimirum cum hæc Cantica ſola docet vnctio diuina; ſola addiſcit experientia. Non enim ſtrepitus oris, ſed iubilus cordis: non ſonus labiorum, ſed motus gaudiorum: concordia voluntatum, non conſonantia vocum. Nec auditur foris, nec perſonat in pu-

Salomonis quid.

blico: ſed ſola quæ cantat audit, & cui cantatur. Eſt enim quoddam Epithalamium, id eſt, nuptiale carmen, caſtos exprimens iucundosque complexus animorum, concordiam morum & affectuum, conſentaneamque ſpirans & flagrans ad alterutrum charitatem, qua ſponſa fidelis ad perfectam ætatem, & ad annos nubiles iam peruenit: annos dico meritorum, non temporum, vt ad cęleſtis ſponſi complexus idonea iudicetur Oſculum igitur petit cum fiducia, memor vberum ſuorum cum ſubinfert; Quia meliora ſunt vbera tua vino.

Vbera ſponſi duo quæ. Hæc vbera ſponſi ſunt duo quædam argumenta manſuetudinis ingenitæ. Nam gemina dulcedo ſuauitatis exuberat in pectore ſponſi, ſcilicet in expectando longanimitas, & in condonando facilitas, iuxta illud Pſalmi: *Pſal. 102.* Longanimis Dominus, & multum miſericors. In cuius geminæ bonitatis experimento, ſe merito ſponſa fatetur in eam excreuiſſe fiduciam, vt auderet petere oſculum. Quid mirum, dicens, ſi ſic præſumo de teò ſponſe, quæ de tuis vberibus tantam experta ſum ſuauitatis abundantiam? Ad audiendum me prouocat dulcedo vberum tuorum, non meorum confidentia meritorum. *Tit. 2.* En gratia tua multis iam annis caſtè, ſobriè, piè, iuſte viuere curaui: *Eſa. 8.* lectioni inſiſto, vitijs reſiſto, orationibus incumbo, *Pſal. 19.* contra tentationes frequenter vigilo, annos meos in amaritudine animæ meæ recogito: ſed anima mea ſicut terra ſine aqua in illis. Vt igitur holocauſtum meum pingue fiat, oſculetur me quæſo tua benigna largitas oſculo oris ſui, vt imbibam ſpiritum intellectus, quò pertingam: & ſapientiæ, quò guſtem illa, quæ iam intellectu *Pſal. 26.* appræhenderim. Et ſic adipe & pinguedine replebitur anima *Eſa. 11.* mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Eſt enim ſpiritus ſapientiæ & intellectus, qui ad inſtar apis ceram portantis & mel, habet omnino vnde accendat lumen ſcientiæ, & vnde infundat ſaporem gratiæ. Neuter autem ſe putet oſculum percepiſſe, ſiue qui intelligit veritatem, nec diligit: ſiue qui diligit, nec intelligit. In iſto nanque oſculo nec error locum habet, nec tepor, quamobrem geminæ gratiæ ſacroſancti oſculi ſuſcipiendæ deſiderio petitè regione ſponſa duo labia, ſcilicet intelligentiæ rationem, & ſapientiæ voluntatem, vt de pleno glorians oſculo, mereatur audire: Diffuſa eſt *Pſal. 44.* gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. Sunt *Labia.* igitur labia fidelis animæ intellectus & affectus. Ex parte verò Dei, ſunt labia lux veritatis, imprimens intellectui veram cognitionem, & dulcedo bonitatis imprimens affectui ſuauiſsimam delectationem. *Oſculũ myſticum.* Vt tamen manifeſtius aliquid inſequamur de oſculo, mihi videtur ineffabile quiddam, & inexpertum omni creaturæ per illud oſculum deſignaſſe, qui ait: *Matth. 11.* Nemo nouit filium, niſi pater: neque patrem quis nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.

Illa

Digitized by Google

Illa nanque gignentis & geniti cognitio pariter & dilectio, quid niſi oſculum eſt ſuauiſsimum? ſed ſecretiſsimum. Pater enim filium oſculans, eidem arcana ſuæ diuinitatis eructat, & ſpirat ſuauitatem amoris. Cui nimirum ſempiterno ſingulariterque beato complexui, nulli penitus intereſſe donatur creaturæ, ſolo vtriuſque ſpiritu teſte & conſcio mutuæ dilectionis & agnitionis, niſi cui voluerit filius reuelare. Si ergo rectè pater oſculans, & filius oſculatus accipitur, non erit abs re ſpiritum ſanctum per oſculum intelligi: vtpote qui patris & filij pax eſt imperturbabilis, gluten firmum indiuiduus amor, indiuiſibilis vnitas. Ipſum igitur ſponſa petit infundi ſibi ſub oſculi nomine, in quo reueletur ſibi filius & pater. Cum autem patrem & filium veraciter cognouerit, vtriuſque bonitatem (qui ſpiritus ſanctus eſt) non ignorabit. Huius igitur trinæ cognitionis & dilectionis ſibi gratiam petit infundi, cum oſculum petit: non tamen oſculum præſumit petere ab ore, ſoli reſeruans illud patri. Audire vis oſculum de ore? Ego & pater vnum ſumus. Et iterum: Ego in patre & pater in me eſt. Nam in patre filium eſſe, & in filio patrem, eſt oſculum ore ad os ſumptum. Oſculum, inquam, perfectæ cognitionis, dilectionis & pacis. Sed illa cognitio & dilectio ſupereminet omni ſcientiæ, & pax illa ſuperat omnem ſenſum. Quapropter ſpōſa minus aliquod poſtulans, Oſculetur me, inquit, oſculo oris ſui. Vis audire nouam ſponſam oſculum nouum accipientem ab oſculo oris? Inſufflauit, inquit, in eis, & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum. Oſculum profectò fuit, non corporeus ille flatus, ſed inuiſibilis ſpiritus, qui propterea in illo flatu dominico datus eſt, vt per hoc intelligeretur tam ab ipſo quam à patre procedere, tanquam verè oſculum, quod oſculanti oſculatoque commune eſt. Hęc igitur vox eſt animę fidelis ad complexum totius Trinitatis per affectus amoris iugiter ſuſpirantis. Et iſte modus exponendi in intentione auctoris videtur eſſe principalior ad legendum, ad audiendumque deuotior, ad prædicandum fructuoſior, & ad ædificandum efficacior. Quaſi diceret anima fidelis: Oſculetur me, ſcilicet tota Trinitas, oſculo oris ſui, id eſt, delectabili vnione per ſpiritus ſancti gratiam meo ſpiritui dulciter infuſam. Eſt enim ſpiritus ſanctus gluten illud optimum, quo Deo conglutinamur in ſpiritu, vt ſpiritus noſter vnus cum eo ſpiritus fiat. Et hoc eſt oſculum fęliciſsimum, quo fęlix anima fœcundata & impinguata, velut adipe & pinguedine deuotionis adimpletur. Vnde in verbis prædictis de tribus petit anima certificari, quæ pariter in oſculo poſſunt intelligi. Petit enim vt per patris potentiam ſecuram habeat de offenſis reconciliationem, quò ad vim iraſcibilem. Et per filij ſapientiam, veram habeat de ſua cognitione dilectionem, quò ad vim rationalem: Ac per ſpiritus ſancti bonitatem ſe refectam ſentiat per

Oſculū ſpiritus ſancti

Ioan. 14.

Ibidem.

Philip. 4.

Ioan. 20.

Pſal. 62.

Tria petit anima.

Digitized by Google

diuinæ dulcedinis prægustationem, quò ad vim concupiſcibilem. Sic pater euangelicus ſuper collum filij prodigi cecidit, & oſculatus eſt eum.

Luc. 15.

Quomodo pater oſculans, os filius, oſculatum humana natura, oſculum Chriſti perſona: illud oſculum quomodo quis accipit? Cap. II.

O *Sculetur me oſculo oris ſui*. Hæc eſt vox antiquorum patrum ſuſpirantium in carne Chriſti præſentiam, & clamantium ad Deum patrem, apud quem incarnandi, & filiũ mittendi reſidet principaliter auctoritas, vt intelligatur pater oſculãs, filius os eius, oſculatum humana natura, oſculum vnio filij DEI ad humanam naturam in vna perſona. Vnde dicit Bernardus: Ardorem deſiderij patrum ſuſpirantium in carne Chriſti præſentiam frequentiſsimè cogitans confundor & compungor in memetipſo: & nunc vix contineo lachrymas, ita me pudet teporis torporisque miſerabilium temporum horum. Cui nanque noſtrum tantum ingerit gaudium gratiæ huius exhibitio, quantum accenderat veteribus ſanctis deſiderium ſola promiſsio? quorum piæ expectationis affectum, & flagrans deſiderium mihi inſpirat iſta vox: Oſculetur me oſculo oris ſui. Senſerat nimirum in ſpiritu, quiſquis tunc ſpiritualis eſſe poterat, quanta gratia foret diffuſa in labijs illius, cupiens omnino tantæ participio ſuauitatis non fraudari. Propterea loquens in animæ deſiderio dicebat. Oſculetur me oſculo oris ſui. Quaſi diceret: Non audio iam Moſen, eo quòd impeditioris linguæ mihi factus eſt: Iſaiæ labia ſunt immunda: Hieremias loqui neſcit, eo quòd puer eſt, & omnes prophetæ ſunt elingues: Sed ipſe loquatur mihi, & aperiat voluntatem patris, ac in perſona propria me erudiat, cuius gratioſa præſentia me reficiat, cuius admirandæ doctrinæ fluenta fiant in me fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Ipſum enim pater vnxit oleo lætitiæ præ participibus ſuis. Ex quo nimirum vberior effunditur mihi gratia, ſi dignetur me oſculari oſculo oris ſui. Cuius ſermo viuus & efficax oſculum mihi eſt: non quidem coniunctio labiorum, quæ pacem aliquando mentitur animorum: ſed infuſio gaudiorum, reuelatio ſecretorum, & indiſcreta quædam coniunctio ſuperni luminis & illuminatæ mentis: ſicut adhærens Deo, vnus ſpiritus efficitur. Et quidem congruè ſatis filius os patris dicitur, quia ſicut per os aperiuntur ſecreta cordis, ſic per filium pater nobis innotuit, & per filium ſuum pater voluntatem ſuam mundo aperuit. Neque enim patrem quis nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Hanc ergo reuelationem velut oſculum à filio petit: quia filij eſt, cui voluerit, reuelare. Fœlix oſculum, per

Deſidria patrũ antiquorũ pro Chriſti aduentu. Tepor noſter. Pſal. 44. Exod. 4. Eſa. 6. Hier. 1. Ioan. 7. Heb. 1. Heb. 4. 1. Cor. 6. Filius os patris. Matth. 11.

quod

Digitized by Google

quod non ſolùm agnoſcitur Deus,ſed etiam diligitur pater,qui nequaquam plene cognoſcitur,niſi cum perfectè diligitur. Cum igitur anima quandoque ſentit in ſecreto conſcientiæ ſpiritum filij clamantem: Abba pater, ipſa paterno ſe diligi præſumat affectu, quæ ſe eodem ſpiritu,quo & filius, affectam ſentit. Confidat quæcunque ſit illa, nihil hæſitans, & in ſpiritu filij ſe filiam patris agnoſcat, filijque ſponſam & ſororem: Sororem, inquam, quia ex vno patre: Sponſam verò, quia in vno ſpiritu. Nam ſi carnale matrimonium duos in vna carne conſtituit, multo magis copula ſpiritualis duos in vno ſpiritu iungit. Attende proinde, quòd oſculum quidem petit, non tamen ab ore (quod proprium eſt aſſumpti hominis vnice felicitatis & prærogatiuæ ſingularis) ſed humilius ab oſculo oris ſui ſe petit oſculari, quod eſt commune multorum, qui dicere poſſunt: Et nos omnes de plenitudine eius accepimus. Nam qui plenitudinem accipit, oſculum ab ore ſumit: ſed qui de plenitudine, oſculum de oſculo recipit. Hac nimirum ratione nemo Sanctorum dicere præſumpſit: Oſculetur me ore ſuo, ſed tantùm, oſculo oris ſui, prærogatiuam iſtam illi ſeruantes, cui ſingulariter ſemelque os verbi tunc impreſſum eſt, cum ei ſe corporaliter plenitudo diuinitatis infudit. Fęlix oſculum, ac ſtupenda dignatione mirabile, in quo non os ori imprimitur, ſed homini Deus coniungitur. Et ibi quidem contactus labiorum, complexum ſignificat animorum: Hic autem confœderatio naturarum diuinis humana componit, quæ ſunt in terris, & quæ in cœlis pacificans. Ad hoc igitur oſculum ſanctus quiſque temporis antiqui ſuſpirabat, eò quòd iucunditatem, & exultationem theſaurizari ſuper eum, & in ipſo theſauros omnis ſapientiæ & ſcientiæ abſconditos eſſe præſentiebat, cupiens & ipſe de plenitudine eius accipere. Et ſic accipitur os oſculans verbum aſſumens: oſculatum verò caro, quæ aſſumitur: Oſculum autem, quod pariter ab oſculāte verbo, & ab oſculata carne conficitur, ipſa perſona ex vtroque compacta mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus accipitur. Hoc oſculum ſponſa petit, cum dicit: Oſculetur me oſculo oris ſui, quaſi diceret: Non Angelos, non Patriarchas, nec alium quemcumque nuncium mittat ad reconciliandum genus humanum, ſed in propria perſona mittat filium humanatum. Vnde ſicut in oſculo carnali oſculantium labia vniuntur, exteriores anhelitus inuicem ſpirant, & oſculantium corpora ſibi propinquant, ſic in incarnatione filij Dei tria facta ſunt, ſcilicet, Vnio duarum naturarum in perſona verbi: conformitas ſpirituum diuini & humani (quia Deo adhærens, vnus ſpiritus efficitur) & communicatio idiomatum, ideſt, proprietatum: (Dicit enim Ambroſius, quòd quicquid dicitur de filio Dei per naturam, etiam dicitur de filio hominis per gratiam) & approximatio ad nos per aſſum-

De ſenſatione, & cognitione loquitur quæ per reuelationē habetur.

Oſculū non ab ore, ſed oris petit ſponſa.

Iohan. 1.

Colloſ. 2.

Eccleſ. 15.
Colloſ 2.
Iohan. 1.
Os oſculās.
Oſculatum
oſculum.

Præcipua in incarnatione Chriſti tria.
Heb. 2.

aſſumptionem noſtrorum defectum: quia debuit per omnia fratribus aſsimilari. Nam cum tanta dignatione Deus deſcendit in limum, & cum tanta dignitate limus aſcendit in Deum, vt quicquid Deus fecit, limus feciſſe credatur: & quicquid limus pertulit, Deus in illo pertuliſſe dicatur.

Oſculo tria ſieri. Denique ad noſtram inſtructionem (vt dicit Adam de ſancto Victo.) in oſculo tria notantur. Nam ibidem oſculantium labia ſe conſociant, in quo figuratur coniunctio verbi & hominis, cum verbum caro factum eſt. *Ioan. 1.* Et quia labia ſunt inſtrumenta ſermonum, ideo in eorum coniunctione deſignatur mutua viciſsitudo fraternarum orationum (iuxta illud Iacobi: Orate pro inuicem, vt ſaluemini) *Iacobi 1. Eccl 17.* ac maxime fraternarum inſtructionum & admonitionum, ſicut vnicuique de proximo ſuo mandauit Deus. Hoc enim oſculum ſponſa ſpiritualiter accipit, vt ſponſo ſuo fideliter fructificet. Naturales enim quaſdam columbas per oſculum concipere ferunt. Quod oſculum columbinum (vt dicit Auguſtin.) ſynceriſsima ſuſcipit charitas, quę fœcundiſsima fideliter ei fructificat, à quo ſumit originem, non quærens quæ ſua ſunt. Ibidem etiam anhelitus interiores conſpirant, in quo notatur vnio ſpiritus diuini & humani, per quam vnionem omnes vnitate voluntatis vniuntur, qui Chriſto per charitatem ſpiritualiter incorporantur. *Act. 4.* Ideo multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna in domino. Ibi denique corpora ſibi mutuò appropinquant. In quo figuratur participatio paſsionum Chriſti & Chriſtiani: *Rom. 6.* quia complantati ſumus cum Chriſto ſimilitudini mortis eius, & per conſequens indicat mutuam ſupportationem onerum fraternalium, ſecundùm illud Apoſtoli: *Galat. 6.* Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti, dicentis: *Ioan. 15.* Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.

Oſculum pedum ſponſi duplex: oſculumq́; manuum ſponſi quod? *Cap. III.*

Animarum affect.⁹ tres. O'Sculetur me oſculo oris ſui. Tres ſunt animarum affectus ſiue profectus, expertis duntaxat ſatis noti, & manifeſti, cum aut petunt de actis malis indulgentiam, aut de bonis agendis gratiam, aut ipſius etiam indultoris & benefactoris ſui præſentiam, eo modo, quo in corpore fragili poſsibile eſt, optant intueri. Quos nimirum affectus ſiue profectus trium oſculorum nomine placuit euidentius declarare. Nam in oſculo primo dedicantur primordia noſtræ conuerſionis. Secundum verò proficientibus indulgetur. Sed tertium ſola & rara experitur perfectio. Ab hoc autem ſolo, quod vltimò poſitum eſt, ſcriptura iſta ſumpſit exordium, quam tractare ſuſcepimus, & eius cauſa reliqua duo ſunt à nobis adiungenda.

Digitized by Google

genda. Primum oſculum ad pedes dominicos ſumendum eſt pro adeptione veniæ. Secundum ad manus pro gratiarum actione. Tertium ad os pro diuini amoris infuſione. Verùm quia Deus ſpiritus eſt, & nullis illa ſimplex ſubſtãtia membris diſtincta corporeis, habet tamen os Deus, quo docet hominem ſcientiam, & manum, qua dat eſcam omni carni, & pedes, quorum terra ſcabellum eſt, ad quos peccatores conuerſi & humiliati ſatisfaciant. Habet, inquam, hæc omnia, ſed per effectum, non per naturam. Apud Deum enim inuenit verecunda confeſsio, quò ſe humiliando deijciat: & prompta deuotio, vbi ſe innouando reficiat: & iucunda contemplatio, vbi excedendo quieſcat. Primùm igitur oſculum proſequendo, ſciendum, quòd ſi recte viſum eſt Apoſtolo referre Chriſti caput ad deitatem, nobis vtique non incongruè videri poteſt, pedes ad eius humanitatem pertinere, qui ſunt miſericordia & veritas, vel iudicium. Vniuerſæ namque viæ domini miſericordia & veritas. Et iterum: Miſericordia & veritas præcedent faciem tuam. Itemque: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Fęlix mens, cui ſemel dominus Ieſus vtrumque pedem infixerit. Et à duobus ſignis eam cognoſcetis, quę ſecum deferat neceſſe eſt diuinis impreſſa veſtigijs, & ipſa ſunt timor & ſpes: Ille iudicij, iſta miſericordiæ repræſentans imaginem. Meritò beneplacitum eſt Deo ſuper timentes eum, & in his, qui ſperant ſuper miſericordia eius, cum initium ſapientiæ timor ſit, ſpes profectus. Vnde ſi dolore peccati, & timore iudicij compungeris, veritatis iudicijque labia impreſsiſti. Quòd ſi timorem & dolorem intuitu diuinæ bonitatis, & ſpe conſequendæ veniæ temperas, etiam miſericordiæ pedem amplecti te noueris: alioqui alterum ſine altero non expedit oſculari, quia ſola recordatio iudicij in barathrum deſperationis præcipitat, & fallax aſſentatio miſericordiæ ſecuritatem peſsimam generat. Iaceat igitur anima nuper conuerſa ad pedes ſeueriſsimi domini pauida, terramque cum publicano aſpiciat, non cœlum. Nec ei locus ille vilis aut deſpicabilis videatur, vbi ſancta peccatrix peccata depoſuit, ſanctitatem induit, flendo, rigando, tergendo, oſculando pedes dominicos, fleuit amarè, & de intimis viſceribus longa ſuſpiria trahens, & ſalutaribus intra ſe ſuccenſa ſingultibus, felleos humores euomuit, cui cęleſtis medicus celerrimè ſubuenit: quia velociter currit ſermo eius. Cuius exemplo proſternere & tu miſera, vt deſinas eſſe miſera, amplectere pedes, riga lachrymis & placa oſculis, non tam corporalis conpunctionis, quàm realis ſatisfactionis. Nam oſculũ eſt pacis indicium. Peccata verò noſtra ſeparant inter nos & Deum. Tollatur ergo de medio quod intereſt, & pax eſt. Cum ergo ſatisfacimus, vt ablato de medio quod ſeparat peccato, reconciliemur, indulgẽtiam quam accipimus, quid niſi oſculum pacis, interim ad pedes ſumendum eſſe

Oſculum triplex myſticę quod.
Ioan. 4.
Pſal. 93.
Pſal. 135.
Eſa. 66.
Pedes domini oſculandi qui ſint.
1. Cor. 11.
Pſal. 24.
Pſal. 88.
Pſal. 100.
Pſal. 146.
Luca 11.
Luca 7.
Pſal. 147.
Oſculum quid.
Eſa. 59.

Digitized by Google

Satisfactio humilis. ſe dixerim? Humilis enim eſſe debet & verecunda ſatisfactio, qua emendatur ſuperba tranſgreſsio. Non paruus eſt igitur fructus in hoc oſculo primo, quod domini Ieſu pedibus imprimitur, tantùm curemus vt neutro pedum illorum fraudemur. Porro ſumpto iam ad pedes oſculo primo, nec ſtatim præſumēdum eſt ad oſculum oris conſurgere, ſed gradus erit ad aliud quoque oſculum medium, quod ſecundo loco manibus eius dulciter eſt imprimendum. Nam ſi dixerit Ieſus: Dimittuntur tibi peccata tua, nec peccare deſieris, quid proderit, quum recidenti quàm iacenti deterius erit? Qui ergo tribuit pœnitendi voluntatem, opus eſt vt addat tibi & continendi virtutem, nè pœnitenda denuo facias: fiantque nouiſsima tua peiora prioribus. Per manum igitur illius ſit tibi tranſitus, illa te prius tergat & erigat in ſpem audendi potiora. Erigat, inquam, dando vnde præſumas, ſcilicet decorem continentię, & dignos fructus pœnitentiæ, qui ſunt opera pietatis. Hæc erigent te de ſtercore peccatorum in ſpem audendi potiora: ſi tamen manus largientis oſculari ſtudueris, non tibi, ſed nomini eius gloriam dando. Da ſemel, da iterum, tum pro donatis criminibus, tum pro collatis & conſeruatis virtutibus: alioqui ſi magis in te quàm in Domino gloriaris, proprias & non domini manus oſculari conuinceris: quod (iuxta B. Iob ſententiam) eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſsimum. Cæterùm has manus dominicas ſi diſtinctis vocabulis recipere placet, in tribuendo largitatem, & in conſeruando fidelitatem, quod donatum eſt, eas eſſe memento. Tribuit enim omnibus affluenter, & non improperat. Nec patietur nos tentari ſupra id quod poſſumus, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſsimus ſuſtinere. Pro huiuſmodi nimirum ei gratiarum actiones reddendæ ſunt, eum bonorum omnium tam largitorem quàm conſeruatorem recognoſcendo & confitendo. Quantum autem in gratitudine & gratiarum actione veraciter proficis, tantum & in fiduciam dilataris: & inde fit vt ames ardentius, & pulſes fidentius ad oſtium inuitantis amici & dicentis: Petite & accipietis. Quia non ſolùm fecit te Deus tuus, ſed etiam fecit multa propter te. Fecit & ſeipſum propter te, cum verbum caro factum eſt propter te, & habitauit in nobis. Factus eſt tecum vna caro, teque faciet ſpiritum vnum, vt meritò de eo magna præſumas, ſi veraciter amas. Hæc igitur non recedant à corde tuo, nec decidant ab affectione tua: ſed hæc cogita ſemper, & in his delectare iugiter, his quaſi quibuſdam ſtimulis vrgens ſolicita animam tuam, & his facibus eam inflammare curato, ad redamandum eum, qui tam multipliciter tibi ſuum erga te commendat amorem.

Oſculum manuum. *Matth. 9.* *Luc. 5. et 7.* *Matth. 4.* *Gloria Deo danda.* *Iob 31.* *Manus Dei oſculanda quæ ſint.* *Iacob. 1.* *1. Cor. 10.* *Gratitudo Deo exhibenda.* *Luca 11.* *Iohan. 16.* *Iohan. 1.*

Oſculum

Digitized by Google

Oſculum oris ſponſi quod? ſponſus, ſponſa, vnio ſponſi & ſponſæ quæ? *Cap.* IIII.

O*Sculetur me oſculo oris ſui*. Quis hoc dicit? Sponſa. Quenam ipſa? Anima ſitiens Deum. Ponamus igitur affectiones diuerſas, vt illa, quæ propriè ſponſę congruit, diſtinctius illuceſcat. Si ſeruus eſt, timet à facie domini: Si mercenarius, ſperat de manu domini: Si diſcipulus, parat aurem magiſtro: Si filius patrem honorat. Quæ verò petit oſculum, amat. Excellit enim in naturæ donis hæc amoris affectio, præſertim cum ad ſuum recurrit principium. Nec ſunt inuenta æque dulcia nomina, quibus verbi & animæ dulces exprimerentur affectus, quemadmodum ſponſus & ſponſa. Quippe quibus omnia ſunt communia, nil proprium, nil à ſe diuiſum habentibus, vna vtriuſque hæreditas, vna domus, vna menſa, thorus vnus, vna voluntas, & vnus ſpiritus. Nam ſi amare ſponſis ſpecialiter & principaliter conuenit, non immeritò ſponſæ nomine cenſetur anima, quæ amat. Amat autem, quæ petit oſculum, non libertatem, non mercedem, non hæreditatem, non denique doctrinam, ſed oſculum: more planè caſtiſsimæ ſponſæ ſacrum ſpirantis amorem, nec omnino valentis diſsimulare flammam quam patitur. Vide enim quale ſumat ſermonis exordium, magnum quid à magno petitura, nullo (vt aſſolet fieri) vtens fuco blanditiarum, nullis verborum circumuolutionibus ambit ad id, quod deſiderat, non facit proœmium, non captat beneuolentiam: ſed velut amoris impatiens, & ex abundantia cordis repente prorumpens, nudè, frontoſeque ſatis, Oſculetur me, inquit, oſculo oris ſui. Quaſi diceret: Gratias quidem ago de oſculo pedum, gratias & de oſculo manuum, ſed ſi cura eſt illi de me, non quieſco donec oſculetur me oſculo oris ſui. Accepi, fateor, potiora meritis, ſed prorſus inferiora votis: nec ſum ingrata, ſed amo: deſiderio feror, non ratione. Pudor ſanè reclamat, ſed vrget affectio, ſuperat amor. Nec ignoro, quia honor regis iudicium diligit, ſed præceps amor nec iudiciũ præſtolatur, nec conſilio temperatur, nec pudore frenatur, nec rationi ſubijcitur. Nonne tibi quaſi manifeſtè dicere videtur illud Pſalmi: Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Cum omnia velut ſtercora reputauerim, vt te ſolum lucrifacerem. Defecit caro mea, id eſt, omnis delectatio carnalis & pernitioſa, & cor meum, id eſt, omnis cogitatio vitioſa. Sed Deus eſt cordis mei reformator, eſt & inhabitator, qui tam caſtum cor mihi dedit, quod eum ſolum iam gratis amo. Alij quidem eligant alia, ſed pars mea Deus in æternum. Vides quia hæc amat caſtè, quæ ſolum eum quem amat quærit, non aliud quicquam ipſius. Amat ſanctè, quia non in concupiſcentia carnis, ſed in puritate ſpiritus. Amat ardenter, vtpote diuino

Oſculum oris.

Spõſus & ſponſa quæ ſint dulcia nomina.

Feruor ſponſa quãtus.

Pſal. 98.

Pſal 72.

Philip. 3.

Amor ſponſa qualis.

nino

Pſal.103. uino ſic amore inebriata, quòd maieſtatem non cogitet. Nam ille terram aſpiciens, facit eam tremere: nihilo minus tamen iſta fidenter ſe ab eo petit oſculari. Ebria ne eſt? Ebria planè, quia talibus in-
Canti. 5. ferius dicit ſponſus: Comedite amici & bibite, & inebriamini cha-
Pſal. 35. riſsimi. Et Pſalmiſta: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. O quanta vis amoris, quantaque in ſpiritu fiducia libertatis. Quid manifeſtius, quàm quòd perfe-
1. Ioan.4. cta charitas foras mittit timorem? Petit enim amplexum & oſculum, dicens: Oſculetur me oſculo oris ſui. Non enim eſt cuiuſuis hominum ex affectu hoc dicere, ſed ſi quis ex ore Chriſti oſculum ſpirituale vel ſemel acceperit, hunc profectò proprium experimentum ſolicitat, & repetit libens. Arbitror enim neminem vel ſcire
Apoc. 2. poſſe quid ſit, niſi qui accipit. Eſt quippe manna abſconditum: & ſolus qui edit, adhuc eſuriet: fons eſt ſignatus, cui non communicat alienus: ſed ſolus qui bibit, adhuc ſitiet. Expertum audi, quomodo
Pſal. 50. adhuc requirit: Redde mihi, inquit, lætitiam ſalutaris tui, & ſpiri-
Pſal 26. tu principali confirma me. Ad quid? Profectò vt ſicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Tibi nanque domine Ieſu, tibi tanquam fideliſsimo ſpon-
Pſal. 26. ſo, dixit cor meum, Exquiſiuit te facies mea; faciem tuam domine
Pſal. 16. requiram, vt adimpleas me lætitia cum vultu tuo. Nam ſpiritus ante
Thre.4. faciem noſtram Chriſtus dominus, cui fideliter adhærentes, in oſculo ſancto ſpiritus vnus ipſius dignatione efficimur, ad oſculum oris dignanter admiſsi in feruore ſpiritus, & plenitudine lucis. Nam ſi carnale matrimonium duos in carne vna conſtituit, cur non potius
Sponſus quare Chriſtus. copula ſpiritualis in vno ſpiritu glutino charitatis adunit? Denique, quod nimium eſt admirandum, & intima dulcedine complectẽdum, in humanitate dulcis Ieſus venire diſponens, vt animam ad maiorem prouocaret amorem, more & nomine ſponſi ſe liberaliter
Pſal. 18. repromiſit affuturum per prophetam dicentem: Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad currendam viam, ſcilicet humanitatis aſſumptæ. Cur hoc, niſi quia purum ſpirat amorem, & amoris puriſsimi requirit viciſsitudinem? Dicit enim Gregorius ſuper Cantica, quod cum vult timeri, ſe dominum nominat: cum vult honorari, patrem: cum vult amari, ſponſum. Quanto ergo dignior eſt amor quàm timor, tanto plus gaudet Deus dici pater quàm dominus: & quanto charior eſt amor quàm honor, tanto plus gaudet dici ſponſus, quàm pater. Cum enim ſe dominum nominat, indicat quod creati ſumus: & cum ſe patrem nominat, indicat quòd adoptati ſumus. Cum autem ſe ſponſum nominat, indicat quòd coniuncti ſumus. Si igitur, ò fidelis anima, deſideras ei, tanquam ſponſo digniſsimo counire, audi quomodo id fiet. Dicit enim ſanctus Thomas in libro de æterna beatitudine, quòd anima

fidelis

Digitized by Google

fidelis vnitur Deo morum & virtutum conformitate, voluntatũ, idẽtitate, & intima charitate. Sola nanque perfecta charitas reddit voluntatem deiformem, & afficit ad perfectam eius imitationem, alia cuncta penitus calcans, vt ſoli Deo dulciter inhæreat. Hæc, inquam, inter ſponſum & ſponſam ſola perfectam cauſat vnionem. Quæ nimirum vnio figurata legitur in primo libro Regũ, vbi dicitur, quod anima Ionathæ conglutinata eſt animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quaſi animam ſuam. Tunc enim anima ſic Deo coniungitur, cum ei tam perfectè counitur, quòd omne communicabile percipit per gratiam, quod Deus habet per naturam. Vnde Dei filius ideo naturam aſſumpſit humanam, vt per eandem anima amoroſa tranſiret ad vnionem diuinam, quam etiam Chriſtus impetrauit, orans & dicẽs: Sicut & tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint. Eſt enim ibidem vnio conſummata, vbi & pater & filius vnum ſunt: filius autem exiſtens caput eccleſiæ cum membris ſuis, id eſt, fidelibus, ad paternam tranſit vnionem. Et quamuis vnio quam hic ignita cõſequi poteſt anima, ſępe recipit interpolationẽ, tamen vnio fidelis animæ cũ Deo in gloria non habet interpolationem, dicente Chriſto: Iterum videbo vos, ſcilicet poſt mortem, & gaudebit cor veſtrum: & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Nam videre Ieſu Chriſti, nihil aliud eſt, quàm fidelem animam inſeparabiliter vniri Deo patri. Et gaudium animæ quod nemo aufert, eſt delectabiliter & totaliter vniri ſummæ Trinitati.

Vnio inter Deum & animam.

1. Reg. 18.

Ioan. 17.

Ioan. 16.

De dignatione diuina qua naturam humanam in vnitate perſonæ aſſumpſit, dignitas humanæ naturæ quanta. Cap. V.

QVis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris & deoſculer, & iam nemo me deſpiciat? Canticorum VIII. Quia, ſecundùm beatum Dionyſium, ad rationem ſummi boni pertinet, quòd ſe creaturis ſummo modo communicet, quod in eo maximè perficitur, cum naturam creatam ſibi tam inſeparabiliter coniungit, quòd ex tribus vna fiat perſona, ſcilicet ex verbo, ex anima, & ex carne, ſicut ait Auguſtinus 13. de Trinitate. Et ideo quamuis humanæ carni non erat conueniens ſecundùm naturæ ſuæ conditionem vniri Deo in vnitate perſonæ, fuit tamen Deo conueniens ſecundùm infinitam excellentiam bonitatis eius, vt eam vniret ſibi pro ſalute humana. Nec propter hoc aliquo modo Deus eſt immutatus à ſtatu ſuo, in quo fuit ab æterno, ſed creata natura quæ ſecundùm rationem ſui mutabilis eſt, per aſſumptionem eſt immutata & quodámodo deificata, quia diuina natura trahit humanã naturã ad illam excellentisſimam vnitatẽ diuinæ perſonæ, vt eadem

Natura humana quomodo deificata.

Digitized by Google

fit ὑπόστασις naturæ diuinæ & humanæ: ita quòd humana natura quodāmodo fundatur & ſubſtātiatur in diuino ſtipite. Vnde hęc vnio multum aſſimilatur vnioni quæ fit per inſertionem, cū ramus vnius arboris inſeritur ſtipiti alterius arboris: tunc enim manet vnus ſtipes arboris vtriuſque, in quo fundatur & ſubſtantiatur vterque ramus arboris. Vnus ramus eſt per naturam, & alius per inſertionem, & fit arbor vna. Præterea ſicut in vna arbore inſita ſunt fructus plures ſpecie differentes, verbi gratia, quando pyrum inſeritur cum pomo, fit vnum ſuppoſitum exiſtens ſcilicet arbor vna: tamen natura pomi non eſt in natura pyri, nec econuerſò, neq; natura pyri eſt in natura pomi, nec in natura alterius, cum tamen vterq; fructus ſit per vnionem de eſſe arboris: Sic in vnitate perſonæ Chriſti ſunt aliæ proprietates diuinæ naturæ conuenientes, & aliæ naturæ conuenientes humanæ. Vnde generaliter coniunctio diuinæ naturæ & humanæ habet hæc tria inſertionis vnioni ſimilia, ſcilicet quòd natura diuina non eſt humana, nec econuerſò: ſed vtraque natura habet vnum ſuppoſitum commune, in quo ſcilicet vtraque natura eſt ſubſiſtens. Et ſi quæris, Quid facit illud ſuppoſitū eſſe in vtraque natura? Reſpondeo quòd coniunctio vel vnio naturæ vtriuſque in illo ſuppoſito. Nam vnio diuinæ naturæ & humanæ in perſona Chriſti, facit Chriſtum eſſe Deum & hominem. Agnoſce nunc ò homo dignitatem tuam, agnoſce gloriam conditionis humanæ. Nam tanta eſt dignatio diuina in aſſumptione humanæ naturæ, quòd eſt incomprehenſibilis omni intellectui humano, de qua nimirum ſtupet & omnis creatura cœleſtis. Hinc hortatur Leo Papa dicens: Agnoſce ò homo Chriſtiane dignitatem tuam, & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuerſatione redire. Memento capitis huius, & cuius corporis ſis membrum reminiſcere, quia erutus de poteſtate tenebrarum, tranſlatus es in Dei lumen & regnum. Noli diaboli te iterum ſeruituti ſubijcere, quia pretium tuum ſanguis Chriſti eſt. Hæc ille. Et in eo Deus potiſſimè dulcedinem miſericordiæ ſuæ demonſtrauit humanæ naturæ, quòd ſcilicet contemptus ab homine tanquam aduerſario & inimico, nihilominus humano generi taliter vniri voluit in Chriſto in vnitate perſonę. In qua ſcilicet vnione manifeſtatur mira Dei condeſcendētia, in eo quòd ipſe genus humanum ſibi inimicum, tanta dignatione ſibi coniungere voluit per indiſſolubile vinculum, non ſolum amoris, ſed etiam vnionis, nè ſaltem amplius homo fugeret ab eo. Quid enim mirabilius, quàm quòd Deus poſt tam deteſtabilem ingratitudinem noſtram & lapſum, cum nihil in nobis inueniret niſi demeritum, etiam infirmiora noſtra abundantiori gloria ſublimare voluit, ſeſeque maieſtas illa contraxit, vt id quod melius habebat, id eſt, ſeipſum limo noſtro coniungeret, vt in vna perſona ſibi

Vnio deitatis & humanitatis.

Natura humana dignitas.

Dignatio Dei ad hominem.

inuicem

Digitized by Google

inuicem vnirentur Deus & limus, maieſtas & infirmitas, tanta ſublimitas & tanta vtilitas? Nihil enim Deo ſublimius, & nihil limo vilius. Et tamen cum tanta dignatione Deus deſcendit in limum, cum tãtaq; dignitate limus aſcẽdit in Deũ, vt quicquid fecit Deus, limus feciſſe dicatur: & quicquid limus pertulit, Deus pertuliſſe in illo dicatur. Quanti ergo te fecit Deus ò homo, ex his quæ pro te fecit, & quòd pro te factus eſt agnoſce, vt appareat tibi benignitas eius in humilitate. Quantò namque minorem ſe fecit in humanitate, tantò maiorem ſe exhibuit in bonitate. Et quantò pro me vilior, tantò mihi charior eſt. Aduerte ò homo, quia limus es, & non ſis ſuperbus: Et quia Deo coniunctus es, & non ſis ingratus. Nemo namque nouit, nec noſcere poteſt ad plenum, quid boni ad gratiam, quid congruentiæ ad ſapientiam, quid decoris ad gloriam, quid commodi ad ſalutem penes ſeipſam contineat huius venerandi myſterij, ſcilicet humanæ redemptionis inſcrutabilis altitudo. Ad hoc ſiquidem ars miſericordiæ beatitudinem Dei & miſeriam hominis temperauit in vnitatem mediatoris, vt operante Sacramento vnitatis, per virtutem reſurrectionis beatitudo miſeriam abſorbeat, mortemque vita glutiat, & totus homo glorificandus, in diuinæ conſortium naturæ tranſeat. Nec ſanè quis amplius dubitet magnum aliquid in cauſa fuiſſe, quòd maieſtas tanta, lucem inhabitans inacceſsibilem, de tam longinquo, in locum tam indignum, ſua dignatione deſcendere dignaretur, & claritatem ſuam infirmis oculis temperans, velut laterna quadam ſe induens, illo ſcilicet glorioſo & ab omni labe puriſsimo corpore quod ſuſcepit, exultauit vt gigas ad currendam viam, & quærendam ouem centeſimam quæ errauerat & perierat. Mira quærentis Dei dignatio & ſolicitudo, magna dignitas hominis ſic quæſiti, in qua ſi gloriari voluerit, non erit inſipiens. Non quòd aliquid eſſe videatur à ſeipſo, ſed quòd eum tanti æſtimauerit ipſe qui fecit. Vnde dicit Apoſtolus: Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Nam adoptio eſt actus legitimus, per quem qui filius non eſt, pro filio habetur. Ad cuius ſimilitudinem Deus nos adoptare dicitur in filios, cum ex gratuita bonitate ſua nobis confert gratiam, per quam in æterna beatitudine ius acciperemus: quæ nulli creaturæ debetur ex ſua natura, ſed eſt ſuper omnem creaturam. Specialiter autem nobis non competebat ratione naturæ corruptæ: quia eramus natura filij iræ, inquantum originale peccatum, in nos per actum naturæ transfuſum, excluſit nos à regno Dei. Vnde propriè pater adoptat nos in filios per filium, iuxta illud ad Galatas iam allegatum, quia Chriſtus ſecundùm hominem eſt cauſa meritoria noſtræ gratiæ, qua adoptamur. Cauſa meritoria eſt cauſa media inter principale efficiens & effe-

Limus. Deus. — *1. Tim. 6.* — *Pſal. 18.* — *Luca 15.* — *Galat. 4.* — *Adoptio filiorum.* — *Epheſ. 2.* — *Cauſa meritoria.*

ctum. De ratione namque adoptionis eſt, quod procedat per conſenſum filij naturalis, vt dicitur in Inſti. de adopt. Si quis nepotis loco adoptat aliquem, filius conſentire debet, nè eo inuito ſuus hæres agnoſcatur. Adoptat etiam pater per Spiritum ſanctum, in quantùm ſcilicet dona gratiæ quibus adoptamur, appropriata ſunt ab ipſo.
Rom. 8. Dicitur enim ad Romanos: Accepiſtis ſpiritum adoptionis. Quæ nimirum adoptionis filiatio fuiſſet in homine etiam in ſtatu innocentiæ, quia nec ſolùm eſt hominum, ſed etiam angelorum, qui per naturam æternam hæreditatem attingere non poterant, ſed eis tantùm
Iob. 38. conueniebat per gratiam. Vnde ad Iob dictum eſt: Vbi eras cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?

Condeſcenſio humanationis diuinæ vt fuerit ineffabilis, ac de ingratitudine, debitaque gratiarum actione.
Cap. VI.

Q*Vis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meę? &c.* Aduentus filij Dei in carne, & eius nomen, prophetica reuelatione prænunciata fuerunt, ſecundùm Ambroſium in Homilia ſuper il-
Luca 1. lud Euangelij, Eliſabet Zachariæ impletum eſt tẽpus pariendi, Iſaia propheta dicente, prout habetur in antiqua translatione: Reuelabitur enim filius meus Ieſus cum his qui cum eo iucundabuntur, qui relicti ſunt in annis quadringentis. Et erit poſt annos hos, & filius
Natiuitas Ieſu dulcis & mirabilis. meus Ieſus morietur, & conuertetur ſæculum. Videte fratres quantum fecit illa maieſtas, & pro quolibet humanam naturam aſſumendo, & ingratos morte ſua redimendo. Nobis enim filius Dei natus
Eſaia. 9. eſt, nobis datus eſt, & totus in noſtros vſus expenſus eſt. Nam quaſi
Pſal. 29. ſaccum plenum miſericordia filium ſuum Deus pater miſit in mundum. Saccum, inquam, in paſsione concidendum, vt effundatur quod in eo latet pretium noſtrum. Saccum, inquam, paruum, ſed plenum: vtpote in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.
Colo. 2. Quid enim nobis glorioſius, quàm quòd nos tanti æſtimauit Dei filius, vt homo fieret, & tali morte nos redimeret? O verè ſacra & dulcis infantia Domini Saluatoris, quæ veram humanis cordibus innocentiam infudiſti, per quam omnis ætas in beatam redeat infantiam tibique conformis fiat, non puſillanimitate membrorum, ſed humilitate ſenſus, & pietate morum. O Bethleem ciuitas Dei ſummi, & in
Mich. 5. te, & in ſuburbibus tuis viſa ſunt mirabilia. Deus pendet ad vbera,
Luca 2. ponitur in præſepio, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis faſciolis, fęlices manus & ſancta brachiola per cunarum paruitatem expandit, alludit virgini Matri, arridet & blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis regina cælorum, & miratur quòd ille qui ſic potuit ad nos venire, ſic voluit ſubuenire.

Obſecro

Obſecro fratres, non patiamini ſine cauſa tam pretioſum exemplar vobis exhibitum eſſe, ſed conformamini illi, & renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Studete humilitati, quæ fundamentum eſt, cuſtosque virtutum. Quid enim magis deteſtandum, quàm vt videns Deum cę li paruulum effectum, apponat vltra magnificare ſe homo ſuper terrã? Ille ſemetipſum exinaniuit, vt penè videretur eſſe nihil, ſine quo factum eſt nihil: & tu in immenſum gloriaris & inflaris exiſtimans te aliquid eſſe, cum ſis nihil? O puer dulciſsime, Ieſu bone, quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te, & perficies ſperantibus in te, quia tanta exhibuiſti necdum ſcientibus te. Prorſus dulcedo incomparabilis & pietas ineffabilis, vt Deum qui creauit me, videam paruulum incarnatum pro me. Nam illa ſuperbenedicta & ſumma Trinitas tam ineffabili, quàm incomprehenſibili Sacramento nobis exhibuit hanc Trinitatem, vt pro noſtra ſalute verbum & anima & limus viliſsimus conuenirent in vnam perſonam, quæ mediator eſſet Dei & hominum. Et hæc tria vnum, & hoc vnum tria ſunt, nõ in confuſione ſubſtantiæ, ſed in vnitate perſonæ. Abſorpta videtur in deitatem humanitas, non quòd mutata ſit ſubſtantia, ſed affectio deificata. Opus mirabile, opus ſingulare inter omnia, & ſuper omnia opera ſua. Hinc Auguſtinus de catechizandis rudibus efficaciter ingerit, dicens: Ama amorem illius, qui amore tui amoris deſcendit in vterum Virginis, & amorem ſuum amori tuo copulauit, humiliando ſe, ſublimando te, coniungendo lumen ſuæ æternitatis limo tuæ mortalitatis. Ecce homo, quanta tribuit dominus, & quanta retribuit, vt prorſus meritò deficiat ſpiritus tuus in tantorum conſideratione beneficiorum. Et licèt dignas non ſufficias agere gratias, ingratitudinem tamen prorſus odiat anima tua, quia nihil ita diſplicet Deo, præſertim in filijs gratiæ, quemadmodũ ingratitudo: vias enim obſtruit gratiæ: & vbi fuerit illa, iam non inuenit acceſſum gratia, cum iure perditum reputatur, quod ingrato donatum eſt. Oportet igitur hominem eſſe gratum & deuotum, qui percepta tantorum beneficiorum gratiárumque munera ſibi ſalubriter proficere & multiplicari deſiderat. Gratias igitur age, & amoris vices repende tantæ gratiæ, & ſi dici licet, plus quàm gratuitę miſerationi, quæ tantis beneficijs obruerit non modò immeritos, ſed nimium malè meritos & ingratos. Dic proinde cum cordis iubilo: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Nam ſi mille millies me rependerem, quid ſum ad Dominum meum? O dulciſsima reconciliatio, ò ſatisfactio ſuauiſsima, ò verè reconciliatio facilis, ſed perutilis, quam nobis vita pariter & morte ſua ex amore coemit hic paruulus: vtpote cuius liuore ſanati ſumus, cuius ſanguine redempti ſumus, cuius meritis reconciliati ſumus adeo, vt quacunque hora homo peccator ingemuerit, omnium peccatorũ ſuo-

Humilitatis exemplũ in puero Ieſu. *Pſal 9.* *Philip. 2.* *Ioan. 1.* *1. Cor. 4.* *Pſal. 30.*

Ingratitudo deteſtabilis.

Pſal. 115.

Iſaia 53.

Digitized by Google

1. Pet. 2. rum non recordabitur amplius iuſtus index in patrem tranſiens.
Ezec. 18. O ſatisfactio parua, ſed non paruipendenda. Nam quàm facilis modò, tam difficilis erit poſtea. Et ſicut nemo modò eſt qui reconciliari non poſsit, ita poſt paululum nemo qui poſsit. Quia ſicut nunc benignitas apparuit vltra omnem ſpem & æſtimationem, ſimilem expectare poſſumus iudicij diſtrictionem: multus ad ignoſcendum, mul-
Act. 3. tus ad vlciſcendum. Noli ergo contemnere eius miſericordiam &
Eſaia 51. benignitatem, ſi non vis ſentire iuſtitiam, ſed iram, ſed indignationem, ſed æmulationem, ſed furorem. Hinc miſericordia ſibi priora vendicat, vt ſi voluerimus, diſtrictio inuenire non poſsit, in quem deſæuiat.

Inuidia diaboli ad hominem quanta fuerit, cum Deum incarnari præuidit: & incarnationis Dei ratio duplex. Cap. VII.

Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ? &c. Dicit Alexander de Hales in III. parte Summæ ſuæ, exponens
Iona 1. illud Ionæ: Si propter me orta eſt tempeſtas de filio Dei, quod Lucifer præuidit rationalem creaturam aſſumendam in vnitatem perſonæ filij Dei, vidit & inuidit, cecidit & tentauit, eiuſque inuidia mors intrauit in orbem terrarum. Vnde inuidia quæ fuit cauſa dia-
Sapien. 1. bolici caſus, impulit ipſum ad tentandum hominem, cuius inuidebat fęlicitati, vt ſic natura humana per peccatũ demereretur aſſumptionem & vnibilitatem ad Deũ. Hęc ille. Ex quo ſatis videtur, quòd diabolus præuidebat, humanam naturam aſſumendam, etiam ſi non peccaſſet. Et hoc tenet opinio quædam catholica, quæ ſuſtinetur à veris catholicis, vtpote quæ iudicio rationis conſonare videtur. Dicit enim, quòd de humana carne aſſumpta loqui poſſumus dupliciter,
Incarnatio Chriſti. Vno modo, quantùm ad ſubſtantiam humanę naturę ſimpliciter aſſumendã: & tunc præcipua dominicę incarnationis ratio non erat hominis liberatio, quia Chriſtus incarnatus fuiſſet etiã ſi homo nõ peccaſſet. Nã incarnatio facit ad perfectionẽ ipſius hominis, & per conſequens ad perfectionem totius vniuerſi in hoc quod complectionem dat humano generi ſecundùm illud, quòd reſpicit tam naturam, quàm gratiam, & etiam gloriam. In incarnatione nimirum homo qui eſt vltimus in creatione, coniungitur cũ ſuo principio, vnione quã ſub Deo nulla maior eſt: & in hoc completus eſt totius humanæ naturæ appetitus, dum per opus incarnationis idoneitas nobiliſsima, quæ fuit in humana natura, ſecundùm quam vnibilis erat diuinæ naturæ, ad actum perfectum reducitur. Et ideo quamuis homo lapſus non fuiſſet, nihilominus Deus incarnatus fuiſſet, quia ſic competebat hominem perfectum eſſe ſecundùm naturam, gratiam & gloriam, vt ſic humana natura potiorem ſuam dignita-

Digitized by Google

rem conſequeretur. Per hoc etiam quòd humana natura aſſumitur & deificatur, per conſequens omnis creatura quodammodo exaltatur, dum in ſuo ſimili deitati counitur. Homo nanque compoſitus ex natura corporali & ſpirituali, quodammodo cum omni creatura communicat. Vnde verus amator hominum Deus Dei filius purpuram ſuæ diuinitatis cilicio noſtræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem noſtram, ſub dura & graui neceſſitate pro nobis ſeruiens, ex amore, quo nimirum ſeruitutem ludum reputauit, dicens: Delectabar per ſingulos dies ludens coram eo, ſcilicet patre, cum carnem ex eius præcepto ſuſcepi. Ludens, inquam, in orbem terrarum fideli ſeruitio. Nunquid non ludus videretur infidelibus, ſi audirent filium Dei carnem, mortem, clauos & lanceam toleraſſe? Verè ludus erat taliter amanti, quo nobis ſic luditur, vt illis illudatur. Et deliciæ meæ, inquit, eſſe cum filijs hominum, quibus vtique delicijs carere noluit creator hominum. Putabam ego Domine IESV, quòd deliciæ tuæ eſſent potius cum choris angelorum, vbi diuinitatis gloria thronis & poteſtatibus admirandis, ſuperiorum naturarum oculos reuerberas, vbi lucem inhabitas inacceſſibilem. Sed illa tua clementiſſima pietas & benignitas adoranda, delicias ſuas dicit & oſtendit eſſe cum filijs hominum.

Homini cõmunicare cum omni creatura.

Prouer. 8.

Ibidem.

1. Tim. 6.

Alio modo de carne aſſumpta loqui poſſumus, quantùm ad defectum paſſibilitatis & mortis: & tunc incarnationis præcipua ratio fuit humani generis redemptio, quia ſi homo non peccaſſet, ac de lapſu redimendus non fuiſſet. Chriſtus carnem paſſibilem & mortalem non aſſumpſiſſet. Nec quidem opus iſtud excellentiſſimum impediri potuit lapſu parentum, quin natura humana per incarnationem eius exaltaretur ſuper omne creatum. Quia ſic decebat diuinam benignitatem & ſapientiam, vt perfectè vinceret ipſam malitiam. Nam in tantùm ſapientia vincit malitiam, quòd non patitur malum aliquod, de quo non eliciatur maius bonum: alioqui nõ perfectè malitiam vinceret. Et propterea contra præuaricationem primi Adæ, qui totum genus humanum * interfecit, ſtatuit rectitudinẽ ſecundi Adæ, qui pro toto genere humano ſatisfacere poſſet. Cuius obedientia multo plus Deo placuit, quàm inobedientia primi Adæ diſplicuit. Bonitas etiam diuina tanta eſt, quòd ex ea Deus eſt plenus dilectione & miſericordia, adeo quòd diligentibus ſe, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti, omnia cooperari facit in bonũ. Ex hoc enim nos obligauit ad maiorem dilectionem, humiliationẽ, gratiarum actionem. Nam ſi magnum erat Deum ſimpliciter incarnari, maius tamen erat carnem infectam, paſſibilem & mortalem aſſumi, ac pro genere humano viliſſima acerbiſſimaque pœna mori. Hinc dicitur ad Epheſios: Deus qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, cum eſſemus mortui

Sap. 7.

Aliàs infecit.

Bonitas diuina quanta.

Rom. 8.

Ephe. 2.

peccatis,cõuiuificauit nos in Chriſto,id eſt,in morte Chriſti: cuius gratia ſaluati eſtis,& conreſuſcitauit,ſcilicet in ſpe,& conſedere nos fecit in cęleſtibus iu Chriſto Ieſu, vt oſtenderet in ſęculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in

Philip. 2. Chriſto Ieſu. Ecce quomodo ſemetipſum exinaniuit illa maieſtas, formam ſerui accipiens,& cum tota multitudine miſerationum ſuarum de thalamo virginali proſiliens,Nec modum dulciorem habuit ad redimendum nos abyſſus illa conſiliorum Dei, quia quicquid in theſauro diuinæ pietatis inuentum eſt,totum in vtero virginis congeſtum eſt.Fuit enim iſte modus reparandi conuenientiſsimus, vbi potiſsimũ oſtendebatur potentia,ſapientia,& bonitas diuina. Quid potentius,quàm coniungere creatorem & creaturam? Quid ſapientius, quàm quòd ad perfectionem vniuerſi coniunctio fieret primi & vltimi?ſcilicet verbi Dei,& humanæ naturæ?Quid beneuolentius, quàm quòd creator rerum ſic ſe voluit communicare rebus creatis? Et hoc ſummè neceſſarium fuit humanæ naturæ, quæ per peccatum corruit in infirmitatem,ignorantiam & malitiam, per quæ fuit facta impotens ad virtutem diuinam imitandam,ad veritatem cognoſcẽdam, & ad bonitatem diligendam. Ideo Deus factus eſt homo, per quod ſe reddit homini imitabilem, cognoſcibilem & amabilem, vt etiam in forma ſerui procuraret ſalutem ſerui per ſummam humilitatem,quæ maximè decet Deum, non ſolùm vt tanta eſſet humilitas in redemptione,quanta fuit ſuperbia in præuaricatione, ſcilicet, vt homo vellet eſſe vt Deus:ſed etiam vt ſe humiliaret vſque ad pœnas innocenter ſuſtinendas, quod quia fieri non potuit in natura diuina, factum eſt in natura humana. Non me capio præ lætitia, quòd ſumma maieſtas naturam ſuam,natura carnis meæ & ſanguinis ſubuelat,& me miſerum in diuitias gloriæ ſuæ non ad horam, ſed in ſempiternum includit, & fit frater meus dominus: Hæc exinanitio tam dignatiua rapit affectum meum,& iſtorum memoria concaleſcit cor meum, quia viuus eſt huiuſmodi ſermo & efficax ac penetrabilior omni gladio ancipiti, medullas cordis mei valenter pertranſiens. Profit nobis fratres tanta charitas, quam nobis Deus maieſtatis exhibuit: tanta humilitas,quam ſuſcepit: tanta benignitas,quæ nobis per humilitatem Chriſti apparuit: & agamus gratias redemptori & mediatori noſtro, per quem nobis innotuit tam bona erga nos voluntas Dei patris. Tale enim eſt cor Dei patris erga nos,quale nobis exhibuit,qui de corde patris proceſſit.

Modus reparationis humanæ dulciſſimus

Animarũ vulnera.

Hebr. 4.

Mediatoris fides quæ? Angelorum bonorum confirmationis, & malorum reprobationis ratio. Prælium factum in cælo quod. Cap. VIII.

Meritum Chriſti tã

QVis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meę? Vt latius proſequamur de caſu luciferi,& ſuorum complicum,ſciẽdum

dum, quòd poſtquam creauit Deus angelos in libertate naturæ, re-uelauit eis Deus incarnationem filij ſui, quem dominatorem vniuerſæ terræ conſtituit, & mediatorem fidelisſimum tam angelorum quàm hominum, vt per hæc ſi vellent, à natura ad gloriam per meritum Chriſti & gratiam aſcenderent: & qui nollent, à natura ad pœnam æternam ruerent. Dicitur enim apud Iob: Quis dimiſit lapidem angularem eius, id eſt, terræ, cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei? Quis concluſit oſtijs mare, quando erumpebat quaſi de vulua procedens? cum ponerem nubem veſtimentum eius? Lapis angularis eſt Chriſtus, de terrena materia corpus aſſumens, eodem de ſe dicente apud Matthæum: Nunquam legiſtis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? Quem lapidem Deus pater dimiſit, cum Chriſtum in aſſumptione carnis mittendum ab initio creaturę rationalis inter angelos reuelauit. Et dicitur lapis angularis, non ſolùm quia Iudæos & Gentiles, ſed etiam quia angelos & homines in vnam communitatem gratiæ & gloriæ (cuius ipſe caput eſt) inſimul copulauit. Rex enim eſt & mediator tam angelorum, quàm hominum, vtriuſque beatitudinem æternam beneficio promerens incarnationis & pasſionis. Cui ſcilicet incarnationi quidam angelorum fideliter fauebant, & gratiarũ actiones reddebant: qui nimirum in fide Chriſti ad æternam beatitudinem intrare meruerunt merito dilectionis eius. Et hi vocantur aſtra matutina, quaſi mane orientia per claritatem gloriæ: qui Deum laudabant, & interna mentis exultatione iubilabant de incarnatione Chriſti, de eius ſapienti diſpoſitione, in ſua gratifica ſaluatione iugiter collaudantes: Cæteri verò ſuperbientes angeli, circunuentione Luciferi miſerabiliter attracti, contemnebant inferiori naturæ ſubijci: & ideo inuidebant incarnationi Chriſti, & exaltationi generis humani. Quorum multitudo ſignificatur hic per mare, quia auerſi à dulcedine diuina, facti ſunt amari ex inuidia. Hinc cum à vulua diuinæ prouidentiæ per creationem procederent, & à luce diuina ſe elatione propria auerterent, à Deo veſtiti ſunt nube, id eſt, mentis cæcitate, per ſuperbiam propriam excæcati. Quos Deus oſtijs concluſit, quia certis limitibus eorum malitiam ſua diſpoſitione coercuit, vt verificetur illud Apoſtoli: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſuper id quod poteſtis. Et ex hac controuerſia factum eſt prælium magnum in cœlo. Nam electi angeli ſublimiter de Deo ſentientes, ad eius gloriam afficiebantur, & pro facultate ſibi tradita fideliter nitebantur. Angeli verò mali & ſuperbi, de bonitate ſuæ naturæ ſublimiter ſentiebant, & ita ad propriam gloriam afficiebantur, totoque conatu in contrarium angelis electis ferebantur, & pugnabant ſenſu, iudicantes naturam gratiæ præferendam. Pugnabant etiam affectu, quo afficiebā-

angelosque & homines beatificat.

Iob. 38.

Matth. 21.
Pſal. 117.

Lapis angularis.

Aſtra matutina quę.

Angeli mali per mare deſignati.

1. Cor. 1.

Apoc. 12.
Prælium in cœlo.

Gratiam potiorem natura. tur ad propriam gloriam. Pugnabant denique conatu,quo nitebantur beatorum angelorum obedientiam ſubuertere. Ignorabāt enim donec experientia didicerant,quod in omnibus gratia ſublimior eſſet & validior quàm natura. Per naturam enim datur eſſe creaturæ, quod in ſe eſt: ſed per gratiam datur creaturæ eſſe,quod in Deo habet. Vnde nec valuerunt reſiſtere gratiæ per naturam, nec inuentus eſt amplius locus eorũ in cælo: ſed proiectus eſt ille draco magnus, *Eſa. 12.* & angeli eius in terram,ita vt miraretur Iſaias dicens: Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris? qui dicebas in corde tuo: In cælum aſcendam,ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper *Aquilo myſtice quid.* altitudinem nubium,ſimilis ero altisſimo? Puto ſanè per Aquilonem reprobandos angelos & homines fuiſſe deſignatos, per ſedem verò poteſtatem in illos: quos vtique in præſentia Dei quantò vicinior *Iob. 41.* ei,tantò perſpicacior cæteris præuidens, nullo ſapientiæ radio coruſcantes,nullo ſpiritus amore feruentes, velut vacuum reperiſti locum, & affectaſti ſuper illos dominium, quos quadam aſtutiæ tuæ charitate perfunderes,& malitiæ tuæ æſtibus inflammares, vt quomodo altisſimus ſua ſapientia & bonitate cunctis obedientiæ filijs præerat,ſic & tu ſuper omnes filios ſuperbiæ rex cõſtitutus, tua eos aſtuta malitia,& malitioſa aſtutia regeres,per quod altisſimo ſimilis *Apoc. 12.* eſſes. Et proſequitur Iohãnes in Apocalypſi,dicens: Et ipſi vicerunt eum,ſcilicet draconem, propter ſanguinem agni: quod dicit pro- *Redemptor Chriſtus. Reconciliator Chriſtus.* pter meritum pasſionis Chriſti. Licèt enim redemptor & reconciliator vnus eſt Chriſtus,ex eo tamen redemptor dicitur, quod Deo patri pro peccatis ſuorum integrè ſatisfecit. Reconciliator verò,quia gratiam promeruit etiam ipſis angelis,quibus non fuit redemptor, quia non peccauerunt: niſi largè redemptio capiatur. Nam eiſdem Chriſti meritis peccatores homines à peccatis ſunt dimisſi, & angeli nè peccarent præſeruati. Vicerunt igitur angeli diabolum in ſanguine agni, quia tam beati angeli,quàm homines electi diabolum vicerunt in ſanguine agni,non proprijs viribus,ſed merito Ieſu Chriſti,quod completum eſt in pasſione & morte Ieſu Chriſti,vnde *Apoc. 12.* facta victoria. Subdit Iohãnes ibidem dicens: Audiui vocem magnã in cælo,dicentem: Nunc facta eſt ſalus,& virtus, & regnum Dei noſtri,& poteſtas Chriſti eius. Vox autem iſta eſt angelorum congratulantium gloriæ Dei,paci Chriſti,& humanæ ſaluationi. Nunc,inquiunt,facta eſt ſalus,ſcilicet quantùm ad declinationem à malo: & virtus,quantùm ad operationem boni: & regnum,quantùm ad ſpiritus libertatem,qua ſcilicet liberè abſque vlla contradictione ſummo Deo obediebant. Hoc enim ſuperbiens angelus ex natura habere volebat, & gratiam contemnebat, per quam rationali creaturæ Deus gloriam offerebat. Et quantum valuit, electam illam multitudinem

Digitized by Google

angelorum, qui ſe gratos oblatæ gratiæ reddebãt,impedire conatus eſt.Non.n.eſt veriſimile electos angelos abſq; probatione tantum accepiſſe præmium,cum nec homines qui ſunt infirmiores, ſine probatione glorificari poſſint.Sequitur:Et poteſtas Chriſti eius,quia ſicut Chriſtus ſecundùm diuinitatem dominiũ habet & poteſtatem vniuerſalis præmij,ſic ſecundùm humanitatem,qua ſuſpenſus in Cruce meritum acquiſiuit,poteſtatem habet vniuerſalis meriti. Nec.n.angelica,nec humana merita pondus aliquod æqualitatis iuſtitię poſſunt habere ad illud infinitum præmium,quod Deus eſt,niſi merito Ieſu Chriſti fulciãtur.Quòd ſicut rationem meriti habet ratione humanitatis aſſumptæ & crucis: ſic rationẽ infiniti habet ratione coniunctæ diuinitatis, ac per hoc ſecundùm iuſtitiæ æqualitatem infinito præmio correſpondet infinitum meritum, & infinito merito ſoluitur infinitum præmium. Poteſtate igitur huius meriti Chriſti angeli electi releuati,gloriam diuinæ fruitionis intrauerunt, & angeli mali proiecti velut reprobi inuidentes,in chaos æternæ damnationis proiecti ſunt: atq; ex tunc præualere cœpit meritum Chriſti per fidem,quę in ipſo erat.Cui humiliter angeli electi ſe ſubiecerunt ſecundùm formam voluntatis Dei.Et ſi quæritur,Quomodo meritum Chriſti tunc angelis valere poterat, cum Chriſtus nondum meruerat? Breuiter reſpondeo,quod ſic valebat angelis,ſicut hominibus illis, qui ante Chriſti aduentum crediderunt in aduentu eius, quod ecclesia ſancta fideliter & veraciter confitetur.Vnde dicit Origenes: Tanta vis eſt mortis Chriſti,quòd ad ſanitatem & remedium non ſolùm præſentis & futuri,ſed etiam præteritorum ſęculorum:& non ſolùm humano huic ordini,ſed etiam cœlectibus virtutibus ſufficiat.

Meritum Chriſti quomodo valuerit Angelis.

De fide mediatoris tam Angelorum quàm hominum, & de theſauro paſſionis Chriſti,qui profuit vtriſque: ac de caſu Luciferi, & omnium malorum. Cap. IX.

Q*Vis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ?* Deus pater ab æterno propoſuit filium ſuum incarnandum vniuerſalem mediatorem inter ſe & creaturam rationalem,in cuius fide & dilectione omnes ſaluarentur. Non enim fas eſt dicere plures eſſe mediatores,nec rationalem creaturam abſque mediatore per gloriam ad Deum accedere poſſe,cum ſuppetere non poſsint merita angelorum vel hominum ad acquirendam gloriam ęternam. Hinc meritò dicitur in Apocalypſi, quòd Agnus occiſus eſt ab origine mundi, quia propter fidem & dilectionem mediatoris Chriſti, eius paſsio & mors non ſolùm valebat ad meritum & gloriam ſempiternam hominum, ſed quodammodo etiam Angelorum. Et ideo dicitur ad Epheſios, quòd ipſum dedit, ſcilicet Deus pater, caput ſupra omnem Eccleſiam, ſcilicet, triumphantem, & militantem, ange-

Apocal. 13.

Epheſ. 1.

Digitized by Google

Eccleſia quomodo corpus Chriſti. *Cant. 6.*

angelicam & humanam:quæ ſcilicet eccleſia,dicitur corpus Chriſti, ideſt,qui ſunt de Eccleſia numero & merito,quæ etiam Eccleſia vna vocatur in Canticis: Vna eſt columba mea,perfecta mea . Ad quam nimirum vnitatem etiam pertinent ſancti veteris teſtamenti.qui fidem vnam nobiſcum habuerunt : quorum vtique caput etiam fuit Chriſtus incarnandus, qui per fidem huius incarnationis futuræ, tunc eis infudit gratiam.Ad quam etiam integritatem Eccleſiæ concurrunt Eccleſia militans & triumphans, de qua etiam ſunt Angeli conciues & conſortes noſtri. Et ideo omnium illorũ caput eſt Chriſtus,influens Angelis illuminationes, etiam ſecũdùm quod ipſe eſt homo, cum quibus ipſe conformitatem habet in natura intellectuali,quæ eſt ſuprema & noſtræ naturæ completiua,mediante qua reſidua natura noſtra Dei verbo eſt vnita, vt dicit Damaſcenus . Vnde

Coloſ. 2.

dicit Apoſtolus ad Coloſſenſes:Qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis.Per hæc enim duo,quę ſunt nomina dignitatis & excellentiæ,etiam intelliguntur alij chori angelorum,quia Chriſtus,largè loquendo,caput eſt angelorum propter influentiam gloriæ,ſed propriè eſt caput hominum,non ſolũ propter gratiæ & gloriæ influentiam,ſed etiam propter conformem naturam. Agnus etiam occiſus

Chriſtus quatenus caput angelorum, & hominum. *Apocal. 13.*

dicitur ab origine mundi,quia præcipuè poſt lapſum protoparentum Chriſtus ſingulariter ordinatus eſt mori pro nobis redimẽdis: & ideo ab origine mundi per ſanctos ſuos cępit mors eius figuris & myſterijs præmonſtrari & prænunciari , ac in talibus figuris cœpit quodammodo occidi: & præſertim in membris ſuis ab initio cœpit

Geneſ. 4. *Matth. 13.* *Theſaurus abſcōditus.* *Epheſ. 2.*

occidi, ſicut in Abel & ſimilibus.Vnde Chriſtus theſaurus eſt abſcōditus in agro,cuius merito regnum cœlorum comparatur,& omnes tam angelos quàm homines regnare facit.Hic theſaurus communis eſt tam angelis quàm hominibus,reconditus vtique in ipſo ſummo angulari lapide;in quo omnis ędificatio conſtructa;ſcilicet tam angelica quàm humana, creſcit in templum ſanctum in domino.

Angelorum dilectio.

Vnde & ſancti Angeli; huius pretioſiſsimi theſauri virtutem experti; tanta dilectione ferebãtur ad Chriſtum;quòd pro eius gloria libentiſsimè mortem ſuſcipere voluiſſent,ſi eis poſsibile fuiſſet.Di-

Apocal. 12.

cit enim de ijs ſanctus Iohannes in Apocalypſi,quòd non dilexerũt animas ſuas vſque ad mortem,ideſt,ſic Deum cordialiter dilexerũt, vt ſibi neceſſarium æſtimarent vitæ propriæ non parcere præ diuinæ dilectionis feruore , ſi diuinæ voluntatis beneplacitum fuiſſet. Quod quidem Deus ab eis acceptauit,ac ſi iam opere compleſſent:

Luciferi caſus.

quia perfecta voluntas pro opere reputatur. Lucifer autem elatione tumidus,& affectu propriæ excellentiæ cæcatus , electiua voluntate voluit hoc à Deo conſequi ſolùm ratione naturalium : ad quod etiam requirebatur huiuſmodi gratia & meritum . Vnde vehemens affectus ad propriam excellẽtiam & poteſtatem ſic in eo vnam conſidera-

ſiderationem inclinauit, quòd excluſit aliam, ſcilicet ſui caſus conſiderationem. Nam ſecundùm Auguſtinum, factus continuò ſe à veritate auertit, propriæ poteſtatis elatione delectatus. Vnde dicitur apud Ezechielem: Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, perfectus decore, in delitijs paradiſi Dei fuiſti. Et iterum: Tu Cherub extentus & protegens, poſui te in monte ſancto Dei. In medio lapidum ignitorum ambulaſti perfectus in vijs tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te. Et eleuatum eſt cor tuum in decore tuo: peccaſti, & eieci te de monte Dei, & perdidi te ò Cherub protegens de medio lapidum ignitorum. Vnde miratur Iſaias, quomodo, inquit, cecidiſti de cœlo Lucifer? ideſt, quàm irreparabiliter. Inflatus enim nobilitate naturæ, ſuper omnem creaturam exaltari voluit, & in omnia inferiora dominari. Pro cuius ſolo conſenſu, nihil enim angelus ille fecit, non operatus eſt, ſed tantùm cogitauit ſuperbiam. & in ictu oculi proiectus irreparabiliter gehennalibus tormentis æternaliter eſt addictus. Bernardus: Si ſic actum eſt cum Angelo, quid de me erit cinere & terra? Et ſi cuiquam mirum videatur, quòd Deus tam nobiliſsimam creaturam ſine ſpe reparationis ſic perire permiſit, reſpondet Bonauentura ſuper libr. 2. Sententiarum, quòd in hoc Deus oſtẽdit terrificam & inflexibilem ſuam iuſtitiam, quæ tantùm ſeipſam conſeruat, quòd ordinem inſtitutum nullo modo infringat: tantùm peccatũ odit, vt abijciat quos chariſsimos reputauit. Vnde tam ſpectandum ſignum diuinæ ſeueritatis in angelo nobiliſsimo, & in homine primo, quorum vtrumq; proprijs manibus plaſmauit, & ornauit, nobis infirmis appoſuit, vt diſcamus, quantùm odit peccatum quòd pro vnico actu cordis nobiliſsima creatura æternaliter ſine ſpe veniæ ſit damnata, & pro eſu pomi Adam cum omni poſteritate ſua duplici mortalitati, & multiplici pęnalitati ſit ſubiectus. Vnde ſecundùm Gregorium in Moral. Lucifer fuit altior omnibus angelis alijs, non ſolùm cadentibus: ſed etiam ſtantibus. Et propter hoc eleuatum eſt cor eius dominationem appetẽs ſuper omnes alios. Non enim appetit æquari Deo ſimpliciter, cũ hoc ſciret impoſsibile fore, ſicut dictat ratio, quòd creatura non poteſt æquari creatori: ſed appetijt illam æqualitatem tantùm in quodam modo habendi illud, quod poſsibile fuit eum conſequi, ſi debito modo illud appetiuiſſet. Voluit enim vt poſſet in omnibus inferioribus ſe quicquid vellet, & hoc etiam accepiſſet. Sed appetijt eo modo quo non obtinuit, ſcilicet, vt non haberet ea ex gratia, ſed ex ſuis naturalibus: & ideo elatione tumidus mox cecidit. Cui peccato protinus odium & inuidia ſucceſsit, quæ duo ſecundũ Auguſtinum reſpectu Dei pręſupponunt in angelo voluntatis prauitatem. Optimum enim quod in ſe nihil habet malitiæ, non poteſt haberi odio, niſi ab affectu diſtorto, cũ ipſum ex ſe penitus ſit amabile

Ezech. 28. *Ibidem.* *Iſai. 14.* *Seueritas Dei quãta.* *Geneſ. 3.*

Digitized by Google

bile. Et ſecundùm Damaſcenum, cum eo cecidit ſimul maxima multitudo angelorum, qui ſub ipſo ordinati erant: & hoc ſuggeſtione Luciferi, quæ nihil aliud fuit, quàm inſinuatio conceptæ malitiæ, omnibus angelis vniuerſaliter facta per locutionem nutus, in quam illi conſenſerunt cum eo, per eum, & ſub eo beatitudinem & prælationem ac principatus auctoritatem ſibi proportionatam ex merito ſuorum naturalium obtinere conantes. Alij vero ab hac inſania diſſenſerunt, & ad creatorem conuerſi, deſiderabant hoc ab ipſo per eius bonitatem & gratiam obtinere. Et hoc fuit prælium magnum factum in cœlo, cuius pugna ſpecialiter attribuitur Michaeli, non gratia ordinis, cũ ipſe non ſit de ſupremis, ſed gratia nominis, quod interpretatur, quis vt Deus? Illi namque competit illis reſiſtere, qui voluerunt eſſe vt Deus, & eſſe ſimiles altiſsimo. Vnde hęc quatuor ſimul erant ad modũ impetus fulgurantis. ſ. peruerſus appetitus Luciferi, & eius ad angelos elocutio, conſenſus malorum, & ſimul caſus oĩum. Sic & in perſeuerantibus erant conuerſio beatorum in Deum, infuſio gratiæ, ſi in ipſa creati non fuerunt, & confirmatio gloriæ.

Apocal. 12.

Michael quid?

Deſiderium Patrum Sanctorum ad Incarnationem filij Dei. Chriſtus quare venerit vt Deus, Sponſus, Agnus: & cur anima vt Sponſa iungatur ei. Cap. X.

De modo ſuſcipiendi Deum incarnatum.

Q*Vis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ?* Quis inquit mihi det? Quaſi diceret: Aliquis, cuius non debeo eſſe immemor. Nimirum ipſa charitas increata hoc fecit, cui vicem amoris reddere debemus, nè ingrati inueniamur: Te fratrem meum, ideſt, vt ſis frater meus ſecundùm carnem, ſugentem vbera matris meæ, ideſt, virginis Mariæ, quæ eſt mater noſtra. Sequitur: *Vt inueniam te foris*, ideſt, vt cognoſcam te in natura humanitatis, quia interius nulli poſsibile eſt. Nam intus erat dilectus, dum in principio erat verbum: foris autem, dum verbum caro factum eſt. Sequitur: *Et deoſculer te*, ideſt facie ad faciem videns, & ore ad os loquens, tibi iungar fide charitate formata, ſtrictius iũgenda nuptiarum tempore. De hoc deſiderio dicit Bernardus ſuper Cantica: Ardorem deſiderij ſanctorum patrum ſuſpirantium Chriſti in carne præſentiam frequentiſsimè cogitans, confundor & compungor in memetipſo. Et nunc vix contineo lachrymas, ita me pudet teporis torporiſque miſerabilium temporum horum. Cui namque noſtrum tantùm ingerit gaudium gratiæ huius exhibitio, quantum accenderat veteribus ſanctis deſiderium promiſsio? Quid tu agis ò vilis homuncio, qui præſentem dominum agnouiſti, qui laborioſam eius redemptionem profluentibus vulneribus recepiſti? Quales amoris vices rependis? quales gratiarum actiones exſoluis? quales denique pro ſalute

Iohan. 1.

lute

lute animæ tuæ tam precioſo ſanguine redemptæ ſolicitudines im-
pendis? Cum & priores patres pro venturo domino tormentis &
morti liberaliter ſe tradiderunt. Vnde meritò conqueri habet: Pre- *Pſalm.16.*
tium meum cogitauerũt repellere. Cum tamen veniens tam dulciſ-
ſimum atque benigniſsimum ſe exhibuit in carne, vt etiam lapides
ſcinderentur in eius paſsione,vt qui conuerti noluerint,meritò au- *Matth.17.*
dituri ſint:Quid vltra debui facere & non feci?Nam tam ineffabilem *Cantic.8.*
charitatem oſtendit in humanitate,vt violentiſsimè traheret homi-
nes à peccatis,cũ inter omnes affectus fortiſsima eſt dilectio. In cha *Hierem.31.*
ritate,inquit, perpetua dilexi te,ideo attraxi te,miſerans tui. Vnde
ait Diuus Auguſtinus:Magnum diuinæ dilectionis indicium:Homo
Deum contemnens à Deo diſceſsit, ſed Deus hominem diligens, ad
hominem venit. Venit ad te Deus homuncio,& totũ quod de Adam
traxiſti, totum quod de tuis prauis moribus addidiſti,totum Chri-
ſtus deleuit,totum dimiſit,orationem docuit,gratiam promiſit,cer-
tamen induxit,laboranti ſubuenit,& pro victoria coronauit. Hinc
ait & Bernardus in ſermone aduentus Domini:Si perſonam venien
tis intueor, non capio excellentiam maieſtatis. Si attendo ad quos
venerit,dignationis magnitudinem expaueſco. Si cõſidero propter
quid venerit, amplector quoad poſſum,inæſtimabilem latitudinem
charitatis. Venit enim Deus,cuius maieſtas incomprehenſibilis.ve
nit agnus,cuius mãſuetudo infatigabilis:Venit ſponſus,cuius amor *Deus quomodo ſuſcipiendus.*
incomparabilis. Quid igitur faciendum putas ò anima venientem
ſuſceptura?Deus eſt qui venit,requirens munditiam:ſtude ornatui, *Prouer.15.*
nam Linceos habet oculos. Teſtatur hoc ſapiens: In omni, inquit, *Eccleſ.17.*
loco oculi domini contemplantur bonos & malos. Sed quo pacto?
Alium quendam audi Sapientem: Omnia, inquit,opera eorum ve-
lut Sol in conſpectu Domini, & oculi eius ſine intermiſsione inſpi-
cientes in vijs eorum. Et quo fine,proſequitur,dicens: Et retribuet
illis retributionem,vniuſcuiuſq; prauorum in caput eorum,& con-
teret inferiores partes terrę. Vnde vt nihil credatur occultum,pau- *Eccleſ.2.*
lò poſt addit,dicens:Oculi domini,multò plus lucidiores ſuper So-
lem,circumſpicientes omnes vias hominum,& profundum abyſſi & *Confeſſio.*
hominum corda intuentes in abſconditas partes,ideſt,ſecretiſſimas
cogitationes.Si igitur ò anima non inuenis puritatem,adhibe con-
feſsionem,ama ob quam amaris. Ama confeſsionem, ſi affectas deco
rem,vt dicatur & tibi:Confeſsionem & decorem induiſti. Secundò, *Pſalm.103*
venit agnus præferens manſuetudinem, ſed exigens contritionem: *Iohan.1.*
Ecce (inquit) agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Cur enim *Agnus Chriſtus.*
agnus,niſi quia totus innocens? ex amore pœna crucis tulit peccata
mundi:O agne Dei,qui tollis peccata mundi. Quantis ea laboribus
& pœnis exoluiſti, quàm exiguis etiam ſuſpirijs ſemper hominibus
indulſiſti.Stude igitur fidelis anima paſtui.Nam fletibus noſtris pa-

ſcitur

Lac caprarum quid? ſcitur tamquam paruulus lacte caprarum. Lac enim de capris (quod eſt animal fœtidum) quid eſt, niſi lachryma pro peccatis? In fletu, *Hierem. 31.* inquit, venient ad me, & in miſericordia reducam eos. Iucunda pro *Cantic. 2.* miſſio. Tertiò, venit ſponſus, ſtude amplexui, vt verè dicas cum ſpon *Sponſus Chriſtus.* ſa: Dilectus meus mihi, & ego illi. An non dulcis complexus vnum velle & vnum nolle? Et quid mirabilius, quàm quòd tam immenſus ad pauperculam veniens more & amore ſponſi, velut ex ęquo ſe con iungit? Neſcio quid delicatius, quid tenerius habet in ſe Deus ſub ratione ſponſi, quàm ſub ratione regis, niſi quòd regi debetur reuerentia, quę timoris aliquid habet: ſponſus verò non niſi purum amorem requirit. Sed vnde perſuaderi poterit animæ pauperculæ, quòd *Anima vt ſponſa Chriſti.* Chriſto coniungenda ſit more & nomine ſponſæ? Profectò ex tripli ci ratione. Primò, ex cognatione, quantum ad imaginem. Secundò, *Geneſ. 1. 2.* ex aſsimilatione, quantum ad ſimilitudinem: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Ex his enim cogitur non ſolùm gratuita, ſed etiam naturali quadam inclinatione diligere animam ſicut pater filiam. Sunt enim multi cognati nec ſimiles, & tamen propter cognationem ſe diligunt. Et ſunt multi ſimiles non cognati, qui propter ſimilitudinem ſe diligunt. Sed vbi ſimul hæc duo concurrunt, neceſſe eſt, vt maior excreſcat vis amoris. Tertiò, ſe noſtra veſtiuit natura, in quo maxima nobis oſtendit dilectionis indicia. Et talis amor vigere debet inter ſponſum & ſponſam. Vnde ait Auguſtinus: O quàm ſtultum eſt amorem tam potentis non concupiſcere: & quàm impium tam multum diligentem non redamare. Di *Dilectio pura quæ?* lige ergo illum propter ſe, dilige te propter illum. Dilige illum vt illo fruaris, dilige te vt ab illo diligaris. Dilige in donis illius, quæ tibi data ſunt ab illo, illum tibi, & te illi, quia hæc eſt pura & caſta dilectio, nihil habens ſordidum, nihil amarum, nihil tranſitorium.

Nomen Dei ineffabile, quidq́; Ieſus ſit, quibus ve ſapiat. Cap. XI.

Iſai. 26. Philip. 3. Pſalm. 47. O*Leum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.* Canticorum I. Dicit Iſaias: Nomen tuum domine & memoriale tuum in deſiderio animæ. Quod verum eſt in vtraque lege, quantum ad illud nomen quod eſt ſuper omne nomen, quia ſecundũ nomen tuum Deus, ita & laus tua. Nam in lege veteri nomen, quod erat ſuper omne nomen, dicebatur nomen Domini τετραγράμματον, ideſt, nomen quatuor literarum. Scribitur enim apud Hebræos quatuor literis, quæ ineffabile pronunciant: & ideo dicebatur nomen domini ineffabile, eò quòd non licuit alicui hoc nomẽ proferre, niſi tantùm ſummo Sacerdoti: & hoc tantùm in ſanctuario in tempore ieiunij, & in benedictione ſacerdotali. In cuius prolatione fuit cura magna, & timida reuerentia. Significat enim nomen Dei, quod dicitur ineffabi-

le.

Digitized by Google

le.non quia dici nō poteſt,ſed quia eius ſignificatio ab humano corde comprehendi non poteſt. Vnde ſecundùm ſapientes Iudæorum ſignificat incommunicabilem & nudam Dei ſubſtantiam.Quod nomē Deus primò indicauit Moyſi tam quantū ad vocem,quàm etiam quantum ad ſignificationem,dicens:Et nomen meum magnum Adonai non indicaui eis,ſcilicet patribus. Quod ſcilicet nomen Adonai ponitur in Biblia,& pronūciatur loco nominis τετραγράμματον:quod propter eius reuerentiam omnino ſubticetur. Nam hoc nomen in aurea lamina ſcribebatur, & ſuper mitram vitta hyacinthina ligabatur,vt immineret fronti ſummi Pontificis.Et hoc ſolùm in toto pontificis habitu fuit de ſolo auro,ad oſtendendum,quantam charitatis eminentiam ei debeamus. Et (vt dicit Rabbi Salomon) ponebatur etiam nomē iſtud in Rationali iudicij,ſub lapidibus Rationalis abſconditum. Nam Rationale fuit de panno duplicato, & inter duos pannos ponebatur,& portabatur ad pectus pontificis:cuius virtute ei manifeſtabatur de interrogatis,quando dominum conſulebat, vt etiam ſic impleretur illud Cant.Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum.Vnde nomen hoc figura fuit dulciſsimi nominis Ieſu,compoſitum ex quatuor literis, quibus & nomē Ieſu ſcribitur,ſcilicet Iod, quod eſt nobiſcum litera I.He,ideſt H.nobiſcum. Vau quę eſt nobiſcum litera V.Chet,per quam intelligimus E.Quæ nihilo minus quatuor literę Hebraicæ effectū nominis Ieſu conuenienter exprimunt. Vnde He,ideſt iſte.Iod,ideſt principium.Chet,ideſt paſsionis. Vau, ideſt vitæ,nam Chriſtus eſt principium vitæ in Adam amiſſæ,quam reparauit ſua paſsione. Hæc etiam tanguntur in Gloſſa ſuper Exodum. Ecce habes nomen patribus quidem manifeſtatum, ſed nondum effuſum, nondum dulceſcit charitate, quia paueſcit poteſtate. Hoc enim reſeruatum erat nouæ legi.Cuius tamen effuſionem & fragrantiam præſenſit Abacuc Propheta cum dixit:Ego autem in domino gaudebo,& exultabo in Deo Ieſu meo. Nimirum cum,vt dicitur in Actis,non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud eſt nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Vocabis nomen,inquit eius Ieſum.Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.Quid conſolabilius peccatori?quid vtilius pœnitenti?quid dulcius multum diligenti?quàm quod Ieſus Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſq; ad mortem crucis? Hinc meritò nomen tuum & memoriale tuum in deſiderio animæ,quia ſecūdùm nomen tuum,ſic & laus tua. Sicut enim Saluator diceris,ſic & facto oſtēdis. Omnes enim prophetæ perhibent teſtimonium remiſsionem peccatorum accipere per nomen eius. Dicat tamē humilis,non ſuperbus, Oleum effuſum nomen tuum. Non quòd ille ſuperbus non habet oleum,ſed quòd non habet effuſum,nec experitur eius fragrantiam. Habet quidem oleum, ſed reconditum: habet in codicibus, non in

Exod.6. *Adonai.* *Cant.8.* *Exod.28.* *Abacuc.3.* *Act.4.* *Matth.1.* *Philip.3.* *Iſai.26.* *Pſalm.47.* *Act.4.* *Cantic.1.*

cordi-

cordibus,foris habet in litera:contrectat manibus vas plenũ & clau ſum,nec aperit vt vngatur.Intus eſt vnctio ſpiritus. Aperi & vngere. Quid facit oleum in vaſis, ſi non ſentis & in membris? Quid tibi prodeſt pium lectitare Saluatoris nomen in libris, nec habere pietatem in moribus? Sed in hoc iudicium venit Ieſus,vt non videntes videant,& videntes cęci fiant.Confiteor tibi,inquit,pater domine cœli & terræ,quia abſcondiſti hæc vnguenta, hoc oleum, à ſapientibus & prudentibus,& reuelaſti ea paruulis. Ita pater,quia ſic placitum eſt ante te. Veruntamē ecce Chriſtus, ecce Ieſus,vinumque infuſum Angelis, effuſum in homines,vt ab vno nomine, quod eſt Chriſtus, millia milliũ credentium Chriſtiani dicantur,& in nomine Ieſu per humilem ſequelam ſalutem conſequantur.O quàm charum nomen, & quàm vile. Vile quidem,ſed ſalubre.Nam ſi vile nõ eſſet,mihi non ęffunderetur:& ſi ſalubre non eſſet,non me lucraretur.Particeps nominis, particeps ſum & hæreditatis. Chriſtianus ſum,frater Chriſti ſum. Si ſum,quod dicor,hæres ſum Dei,cohæres autem Chriſti. Sed quid mirum ſi ſponſi nomen ſit effuſum,cum & ipſe ſit effuſus & exinanitus,formam ſerui accipiens? Effuſa eſt in ſponſo plenitudo diuinitatis habitans ſuper terram corporaliter,vt de illa plenitudine omnes acciperemus,ac odore vitali repleti,diceremus:Oleum effuſum nomen tuum. O nomen ſuperbenedictum. O oleum vſquequaque diffuſum, non ſolùm cœlos, ſed & terras, & inferos copioſè reſpergēs,adeo quòd in nomine Ieſu omne genu flectatur,cœleſtium, terreſtrium,& infernorum.Et quãuis Deus & homo,ſecundùm Bernardum tria habet nomina,ſcilicet Ieſus, Chriſtus,& filius Dei: Et, vt dicit Bonauentura ſuper librum 3. Sententiarum in expoſitione literæ,quodlibet horum nomen eſt ſuper omne nomen,tamen in nomine Ieſu duntaxat flectitur omne genu: cuius cauſam aſsignat ibidem Bonauentura dicens, quòd filius Dei nominat perſonam in diuina natura tantùm. Chriſtus autem,& Ieſus nominat perſonam in duabus naturis, ſed diuerſimodè.Chriſtus enim nominat perſonam in humana natura relata ad diuinam,quia dicitur vnctus. Sed Ieſus nominat perſonam diuinam relatam ad humanam, quia Ieſus interpretatur Saluator. Et ideo in nomine Ieſu debet omne genu curuari,in ſignum gratitudinis, quòd noſtram naturam aſſumpſit,& in ea nos redemit.Hoc igitur nomen erit meritò in deſiderio animę,quia per illud propriè conſtituitur ſponſus animę,qui maximè regratiandus & diligendus eſt.

Iohan. 9. Matth. 11. Nomen Ieſu. Philip. 3. Colloſ. 2. Iohan. 3. Philip. 3. Filius Dei Chriſtus Ieſus. Philip. 3. Iſai. 26.

Ieſus nomen quo modo luceat, paſcat, leniat, vngat: filium Dei effici quid. Cap. XII.

Virtus nominis Ieſu quanta Oleum.

O*Leum effuſum nomen tuum,ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.* Iam effundamus oleum,vt ſentiamus eius virtutem, & videamus cur

oleo

Digitized by Google

oleo comparatur ſponſi nomen. Nam oleum eſt lux, cibus & medicina. Lucet enim fouens ignem, paſcit vel cibat nutriens carnem, & vngit leniens d[illegible]rem. Sic nomen Ieſus lucet prædicatum ſecundum illud. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Iohan. 1.* *Ieſu nomen lucet.* Nihil enim ſic iræ comprimit impetum, ſuperbiæ ſedat tumorem, vulnus liuoris ſanat, reſtringit luxuriæ fluxum, auaritię ſitim temperat, & totius dedecoris pruriginem fugat, ſicut nomen Ieſu prædicatum. Dicit enim Bernardus: Cum nomino Ieſum, hominem mihi propono mitem & humilem corde, benignum, ſobrium, caſtum, miſericordem, & omni denique honeſtate & ſanctitate perſpicuum: eundemque ipſum Deum omnipotentem, qui ſuo me & exemplo prouocet, & adiutorio roboret. *Matth. 11.* Nam in luce nominis huius Deus nos vocare deſiderat in admirabile lumen ſuum, ſcilicet fidei, gratiæ & virtutum, vt in lumine ſuo videamus lumen. *1. Pet. 2.* *Pſalm. 35.* *Epheſ. 5.* Fuiſtis, inquit Apoſtolus, aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. *Nomen Ieſu paſcit.* Secundò, nomen Ieſu paſcit recogitatum. Nihil enim ſic mentem cogitantis confortat & impinguat, nihil ſic exerçitatos ſenſus reparat, virtutes roborat, bonos mores & honeſtos vegetat, caſtas affectiones incorporat, ſicut Ieſus in vita & morte recogitatus. Aridus eſt omnis animæ cibus, ſi non hoc oleo vngatur: & inſipidus, ſi non hoc ſale condiatur. Ieſus mel in ore, melos in aure, iubilus in corde. Hinc dicit Bernardus. O anima mea, reconditum habes electuarium in vaſculo vocabuli huius, quod eſt Ieſus. Hoc autem electuarium confectum eſt ex omnibus beneficijs diuinitatis eius in creatione, & humanitatis eius in recreatione, & ex omnibus virtutibus eius in exemplum ſequelæ, præſertim ex illa ineffabili charitate nobis oſtenſa in manſuetiſsima tam horribilis paſſionis & mortis perpeſsione, quibus ò anima reficiaris delectabiliter, quieſcas dulciter, proficias vtiliter, & conſummes fœliciter. *Nomen Ieſu lenit.* Tertiò, nomen Ieſu lenit inuocatum & vngit. Hoc enim & ipſe deſiderat in Canticis, dicens: Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum. *Cantic. 8.* Habet igitur ſponſa vbi medeatur & cordi ſuo & brachio, ſcilicet, in nomine Ieſu: habet, inquam, vnde ſenſus ſuos & affectiones ſeruet nè corrumpantur, vel ſanet ſi corrumpantur. Habet etiam vnde ſuos actus vel prauos corrigat, vel minus perfectos adimpleat. Inde eſt quod in Euangelio dicit Iohannes, quòd dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. *Iohan. 1.* Quibus? His vtique, qui credunt in nomine eius. Igitur infideles non habent hanc poteſtatem, niſi fidem huius nominis recipiant: nec fideles propterea ſunt filij Dei, ſed dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Hoc enim dicit ſecundùm Chryſoſtomum. Primò ad oſtendendum, quòd multo ſtudio opus ſit, vt imaginem filiationis Dei in baptiſmo formatam, incontaminatam ſemper cuſtodiamus: vt

Cantic. 8. ſic dilectus ponatur ſuper brachium ſicut ſignaculum. Secundò, ad deſignandum, quòd hanc poteſtatem nullus poteſt nobis auferre, niſi noſipſi eam auferamus, nè quandoq; velamen excuſationis prętendamus. Tertiò, ad oſtendendum, quòd hæc gratia non datur, niſi volentibus, & ſe ad hoc aptantibus, vt Chriſtum vt ſignaculum ſuper cor ſuum ponant. Hi enim ſoli adoptantur in filios per gratiam, ſicut Chriſtus eſt per naturam, de quo miratur in Canonica ſua Iohannes, dicens: Videte qualem charitatem dedit nobis Deus pater, vt filij Dei nominemur & ſimus. Quibus dicit idem Iohannes: Scribo vobis filij, quia remittuntur vobis peccata propter nomen eius. Nunc ergo perſcrutemur quibus medijs ad hanc adoptionem peruenire mereamur. Et hoc proſequitur Euangeliſta, dicens: Qui ſunt, ſcilicet nati, non ex ſanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. ſ. per quandā affectionem diuinam, vel deiformem. Et propter hoc Verbum caro factū eſt, vt hanc adoptionem conſequamur, & habitauit in nobis, vt ab eo modū huius filiationis conſequendę diſceremus. Oportet. n. hanc adoptionis gratiam conſequi per volūtatis & amoris in Deum debitam transformationem. Oportet. n. naſci denuo, non iam ex aqua, ſed ex Spiritu ſancto: quia qui ſpiritu Dei agūtur, ij filij Dei ſunt. Veruntamen huiuſmodi oportet ſuppeditare triplicem affectū inordinatum. Primò, inordinatum affectum naturalem amoris, vel timoris per ſanguinem ſignificatum, propter quem multa facienda omittuntur, vel omittenda fiunt, & ſic Deus deſeritur, & adoptio contemnitur. Non ſic Apoſtolus, qui dicebat: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an gladius? &c. Nimirum in corde gerebat nomen Ieſu, quod amoroſo corde geſtum dulcoratiuum eſt, etiā omniū tribulationum. Hinc ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt, pro nomine Ieſu cōtumeliam pati. Secundò affectum ſenſibilem inordinatum, quo quis abſtractus & illectus vincitur, & ad peccandum ratione deuicta miſerabiliter inclinatur: quia caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, & vincit, niſi ſpiritus amore diuino ſuccenſus, efficaciter reſiſtat: ſciens, quia caro & ſanguis regnum Dei non poſsidebūt. Tertiò, affectum naturalem ipſius rationis, qui ſecundùm Aug. dicitur eſſe vir in anima. Huic. n. plurimi ſapientes in oculis ſuis perencioſè ſatis innituntur, & decipiuntur, cum ex quadam verecūdia, vel inflata ſuperbia conſilijs aliorum acquieſcere nolunt. Contra quos dicit dn̄s: Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & apud voſmetipſos prudentes. Sapientes ſunt, vt faciant mala: bene aūt facere neſcierunt, nec informabiles, nec ducibiles, ſed lepra propriæ voluntatis, & proprij ſenſus lethaliter infecti. Illi aūt qui natus fuerat ex Deo, in tertiū cęlū eleuans concito dicebatur: Vade ad Ananiam, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere.

Marginalia: 1. Iohan. 3. — 1. Iohan. 2. — Adoptionis gratia. — Iohan. 3. — Rom. 8. — Affectus inordinatus. — Rom. 8. — Actor. 8. — Galat. 5. — 1. Cor. 6. — Iſaia 5. — Hierem. 4. — 2. Cor. 12. — Actor. 9.

Candor

Candor & rubedo ſponſi ſecundùm diuinitatem quid? Amor Spiritus ſancti quid? Cap. XIII.

Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Cant. V. Sponſa, ideſt amans anima ſuſpirans in amorem ſponſi cęleſtis, ac inquiſita: Qualis eſt dilectus tuus, ſcilicet, ſecundùm diuinitatem ex dilecto patre, ò pulcherrima mulierum? quia pulchritudo tua pulcherrimum oſtendit, à quo tu pulchra es. Qualis, inquam, eſt dilectus tuus ſecundùm humanitatem, ex dilecto, ideſt ex adiuncta dilecti diuinitate? Confidenter reſpondet: Dilectus meus in vtraque natura candidus & rubicundus, electus ex millibus. Quia ſolus mediator exceptus ex omni numero tam angelorum quàm hominũ, de quo pater ait: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Nam dilectus meus primò dicitur candidus ſecundùm diuinitatem, quia candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis eius. Hinc dicit Apoſtolus: Qui cum ſit ſplendor gloriæ. i. patris. ſ. coæternus patri vt ſplendor Soli. Ponit enim ſimile quale poteſt. Nam cum in creaturis nihil ſit æternum, ponit ſimile in coæuis ad probanda æterna. Filius. n. procedit de patre ſicut ſplẽdor de ſole, qui ſplendor eſt ſoli coæuus & eſſet coæternus, ſi ſol eſſet æternus. Eſt enim filius fontalis radius, paternam gloriam in ſe manifeſtans. Vnde dicitur in libro Sapientiæ, ꝙ eſt vapor virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei ſyncera, & in ſe permanẽs omnia innouat, ac per nationes in animas ſanctas ſe transfert, & amicos Dei prophetasq; conſtituit. Eſt enim ſpecioſior ſole, & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum inuenitur* purior. Hic eſt ergo dilect' tuus ò amica amoroſa. De quo Bernardus: Quid eſt Deus? Ex quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia. Quid eſt Deus? Quo nihil melius cogitari poteſt. Quid eſt Deus? Voluntas omnipotens, beneuolentiſsima virtus, æternum lumen, incommutabilis ratio, ſumma beatitudo, inuiſibilis & inacceſsibilis in ſe, & in ſuis ſpectaculis ſolus mirabilis. Secundò, dilectus meus eſt rubicundus ſecundùm diuinitatem, & hoc propter illam eminentiſsimam charitatem, qua nos participes facere voluit omnium bonorum ſuorum. Nam diuina pulchritudo & dulcedo in ſe, vel in ſua ſimilitudine, finis eſt alliciens omne deſiderium, quia Philoſophus in contemplatione optimi diligibilis ponit vltimam fęlicitatem hominis. Et ideo infinita bonitate ſua Deus rationalem creauit ſpiritum ſua imagine inſignitum, ac bonitatis ſuæ capaçem, vt ſuper omnia ſummam amet eſſentiam, ſicut ipſa ſummum bonũ eſt: immo vt nihil amet pręter illam, aut niſi propter illam. Si ergo (vt dicit Anſelmus in Monologion) Deus ex nihilo dedit rationalem eſſentiam, vt amans eſſet, quid dabit amanti, ſi amare non ceſſet? Si tam grande eſt, quòd amo-

Cant. 5. *Matth. 3. & 17.* *Dilectus candidus.* *Sapient. 7.* *Hebr. 1.* *Filius Dei.* *Sapient. 7.* *Alias, prior* *Rom. 11.* *Deus quid ſit.* *Ethic. 10.*

ri famulatur, quàm grande eſt quod amori recompenſatur? Et ſi tale eſt amoris fulcimentum, quale eſt amoris emolumentum? Nam ſi rationalis creatura, quæ ſibi inutilis eſt ſine hoc amore, ſic eminet in omnibus creaturis, vtique nihil poteſt eſſe præmium huius amoris, niſi quod ſupereminet in omnibus creaturis. Etenim idipſum bonum, quod ſe ſic amari exigit, non minus ab amante ſe deſiderari cogit. Quid ergo ſumma bonitas retribuet amanti & ſe deſideranti, niſi ſeipſam? Nam quicquid aliud tribuit, non retribuit, quia nec compenſatur amori, nec conſolatur amantem, nec ſatiat deſiderantem. Hæc ille. Porro, quia, ſecundùm Dionyſium, de natura boni ſemper eſt effluere, & ideo à patre æterno (qui fons eſt totius bonitatis) erit ſemper emanatio perfectiſsima, quæ eſt generatio. Erit & emanatio iucundiſsima, quæ eſt per modum benignitatis & liberalitatis, quæ ſcilicet emanatio eſt amor, qui Spiritus ſanctus eſt, à patre filioque procedens. Et ſic confitemur in vnitate diuinæ naturę Trinitatem perſonarum, ita quòd Trinitas perſonarum non excludit ab eſſentia vnitatem, ſimplicitatem, immenſitatem, æternitatem, incommutabilitatem. Amor autem, qui à patre filioq; procedit, Spiritus ſanctus dicitur, quia amor eſt primum donum, quod à liberalitate procedit, cum ſit donum intrinſecum in ipſo dante, in quo ſcilicet omnia alia dona donantur. Pro quo notandum, quòd Spiritus ſanctus eſt amor eſſentialiter, in quantum cum patre & filio vnus eſt Deus. Inquantum enim tres perſonæ ſunt vnum in eſſentia, amore ſe diligunt eſſentiali, qui Spiritui ſancto appropriatur. Eſt etiã amor perſonaliter, in quantum eſt nexus patris & filij. De quo dicit Anſelmus, ineffabilis quidem eſt complexus in illa Trinitate non genitus, ſed genitoris genitiq; ſuauitas, ingeniti largitate perfundens omnes creaturas pro captu earum: Eſt etiam amor exemplariter, quia non ſolùm eſt cauſa efficiens amoris gratuiti, qui in nobis eſt, ſed etiam exemplar atq; finis. Vnde duplex diſtinguitur amor, ſcilicet increatus, & creatus: & vterque eſt nobis neceſſarius ad ſalutem. Increatus, quo diligamur; & creatus, quo diligimus. Primus autem Deus eſt, & ſecundus Dei donum eſt, & vterque ſimul infunditur animæ. Nam corpus myſticum viuificari non poteſt, niſi ſit vnum per amorem. Oportet enim quòd prius vniatur vno amore increato, qui eſt Spiritus ſanctus. Et ruſum totum bonum hominis conſiſtit in eo, quòd eo fruatur quod fruendum eſt, & vtatur eo quod vtendum eſt. Ad quod requiritur præſentia fruibilis, ideſt pręſentia Spiritus ſancti, & etiam diſpoſitio debita fruentis, ideſt donum ſancti Spiritus, ſcilicet amor creatus. De quo dicit Hugo de arca Noe, quòd Deus creauit ſpiritum rationalem charitate, nulla neceſſitate: vt eum ſuæ beatitudinis participem efficeret. Et vt aptus eſſet tanta beatitudine perfrui, fecit in eo dilectionem ſpiritualem palatum quodam-

Diuinorum nominum, cap. 4. Trinit.

Amor.

Spiritus ſanctus.

Amor duplex.

Bonum hominis.

dammodo per hanc illum ſenſificans ad guſtum internę dulcedinis, quatenus per ipſam dilectionem ei infatigabili deſiderio inhęreret. Per dilectionem ergo copulauit ſibi Deus rationalem creaturam, vt illi ſemper inhærendo ipſum quo beatificanda erat bonum, & ex ipſo quodammodo per affectum ſugeret, & de ipſo per deſiderium biberet, & ipſum per gaudium poſsideret. Fuge ergo fidelis anima tumultum ſęcularium, quærens in ſolitudine dilectum, vt ſugas & bibas dulcoris illius inenarrabilem ſuauitatem: immergere, replere, & inebriare, quia neſcit ille deficere, ſi non incipias faſtidire. Adhære denique fortiter, & inhære ſuauiter, quia ſi guſtus ſempiternus fuerit, ſempiterna quoque beatitudo erit. Ecce cur dictum reor: Dilectus meus candidus, & rubicundus electus ex millibus Sed hic quęri poteſt: Vtrum principalior actus charitatis ſit diligere dilectum hunc amore amicitiæ vel concupiſcentiæ, præſertim cum actus, quo Deus vt obiectum beatitudinis diligitur, eſt principaliſsimus, quia ſub tali ratione eſt obiectum charitatis. Sed ſic eum diligere eſt velle ipſum ad fruendum habere, quod eſt ipſum amore concupiſcentiæ diligere. Ad hoc dicendum ſecundùm Richardum ſuper librum Sententiarum tertium, quòd Deum diligere vt obiectum beatitudinis, intelligi poteſt dupliciter. Vno modo, quòd diligens ad hoc ipſum diligat, vt ſuam perfectionem per ipſum conſequatur. Et ſic Deum diligere non eſt actus principaliſsimus charitatis, nec eſt ſub iſta ratione charitatis obiectum principale. Alio modo, quòd ideo diligatur, quia in ipſo ſunt omnes perfectiones ſimpliciter: quod requiritur ad hoc, vt aliquid perfectè ſit obiectum beatitudinis: & ſic diligere Deum eſt actus charitatis principaliſsimus, & eſt dilectio amicitiæ: quia ſic diligens principalius habere vult Deum omnes perfectiones, quas habet, quàm velit aliquid aliud. Nam qui ex charitate vult frui Deo, quod eſt ipſum amore concupiſcentiæ diligere, hoc ideo principaliter vult, vt Deus honorificetur & glorificetur in ſe, quod eſt ipſum amore amicitiæ diligere, quia ſic amans, Deo principaliter vult gloriam & honorem. Per charitatem enim amor concupiſcentiæ reſpectu nobiliſsimi amati (quod Deus eſt) ordinatur ad amorem amicitiæ ſicut ad finem, & ideo ſimpliciter loquendo amor amicitiæ nobilior & principalior actus eſt charitatis.

Amor verus.

Candor & rubedo in dilecto ſecundùm humanitatem quid: Agni cornua ſeptem, quæ? Cap. XIIII.

D*ilectus meus candidus.* ſecundùm humanitatem, omnimoda puritate & innocentia: & rubicundus, quia paſſus & ſanguine perfuſus ex charitate dicit Anſelmus libro de Meditatione redemptionis humanæ: Excute faſtidium tuum ò homo, & fac vim cordi tuo,

Digitized by Google

intende in hoc mentem tuam, vt guſtes bonitatem redemptoris tui. Accendere in amorem Saluatoris tui. Mande fauum verborum, ſuge plus quàm mellitum ſaporem, gluti ſalubrem decorem. Mande cogitando, ſuge intelligendo, gluti amando & gaudendo. Dicit enim Linconienſis in ſermone de paſtoribus: Quòd ſicut cera mollis fortiter applicata ſigillo recipit imitatoriam ſimilitudinem omnium formarum & figurarum ſigillo inſcriptarum: ſic anima per amoris copulam fortiter ad Deum applicata, non æquali, ſed cum ſumma imitatoria ſimilitudine ipſius pulchritudinis recipit conformitatẽ. Et cum apud ſummam pulchritudinem nulla deſit pulchritudo, etiã in anima per amoris copulam à ſumma pulchritudine impreſſa, non erit alicuius pulchritudinis abſentia, ſed in illa refulgebit imitatoriè pulchritudo, quæ ſuper ipſam eſt impreſſa, vt ei veraciter ſpõſus dicere valeat: Tota pulchra es, amica mea, & macula non eſt in te. Primò igitur dilectus eius candidus eſt per innocentiam & puritatem. Qua propter à Iohanne vocatus eſt agnus Dei, quia innocens in ſe piè & manſuetè tulit peccata mundi. O agne Dei qui tollis peccata mundi, quàm magnis ea laborib. pœnis & anguſtijs exſoluiſti, quam exiguis ſuſpirijs ſemper hominibus indulſiſti. Omnes.n. errauimus & vnuſquiſq; in viam ſuam declinauit, & dominus in eo poſuit iniquitates omnium noſtrum. Sicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. Quem agnum petijt Iſaias, dicens: Emitte agnum domine dominatorem terræ. Nimirum hic agnus in Apocalypſi ſponſus cenſetur: Veni, inquit, oſtendam tibi ſponſam vxorem agni. Et lucerna cœleſtis Hieruſalem. Sicut hic: Lux enim eſt illuminãs omnem hominem venientem in hunc mundum. Lucerna, inquit, eius eſt agnus. Secundò verò dilectus eius eſt rubicundus, vtpote ex charitate paſſus, & ſanguine perfuſus, quæ non rapuit exſoluens. Vnde eſt illud B. Petri Apoſtoli: Sequimini veſtigia eius, qui peccatũ non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Vidit.n. Iohannes agnum ſtantem tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem, ſcilicet contra ſeptem peccata mortalia, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei miſſi in omnem terram. Septem cornua ſunt, humilitas contra ſuperbiam, paupertas contra auaritiam, temperantia contra gulam, caſtitas contra luxuriam, patientia contra iram, charitas cõtra inuidiam, fortitudo contra accidiam. His cornibus ſicut Chriſtus, ita Chriſtianus diabolum debellare debet. Vide nunc quia fortis eſt vt mors dilectio, imo fortior morte, quia mortem mori coegit in morte amantiſsimi Redemptoris noſtri. O inſuperabilis amor charitatis, qui inſuperabilẽ ſuperaſti, & cui omnia ſubiecta ſunt, omnibus quodammodo ſubiecisti, dum victus amore Deus ſe ipſum humiliauit, ſerui formam accipiẽs: non modò inuentus vt homo, ſed vt opprobrium hominum, & abie-

Cantic. 4. *I. candor dilecti.* *Iohan. 1.* *Iſaia 53.* *Iſaia 16.* *Apocal. 21.* *Iohan. 1.* *Rubedo dilecti II.* *1. Pet. 2.* *Apocal. 5.* *Cornua agni.* *Cantic. 8.* *Philip. 2.*

Digitized by Google

& abiectio plebis. Vnde teſtatur apud Hieremiam: Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam. Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Quid vltra debui facere, & non feci? Qua propter dicit Chryſoſtomus de ſeparatione lapſi, quòd nemo amatorum carnalium, etſi ſit in hoc ſupra modum inſaniens, ſic exardeſcere poteſt in amorem dilectę ſuæ, ſicut Deus effunditur in amorem animarum noſtrarum. Quo ſcilicet amore deuictus, quam fœdam inuenit, balneo proprij ſanguinis emendauit. Inde miratur Bernardus ſuper Cantica, dicens: Quàm dulciter domine Ieſu cum hominibus conuerſatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna, tam aſpera & dura pro hominibus paſſus es: dura verba, duriora verbera, duriſsima mortis ſupplicia. O duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemēs amator, qui pro vilibus ſarcinulis tam precioſas margaritas expēdit. O bone Ieſu, quid tibi & morti? Nos debuimus, & tu ſoluis: peccauimus, & tollis. Opus ſine exemplo, gratia ſine merito, charitas ſine modo. Agnoſce nunc ò homo, quòd nihil tantum ad illius amorem inflammat, ſicut beneficiorum eius immenſa donatio. Ex hoc enim quòd ipſum tam liberalem cogitas ad largiendum, non ſolùm ſua, ſed etiam ſeipſum ſecundùm omnem affectum & modum, ipſum te nimium diligere cogitabis. Nihil autem ad amorem reciprocum tātum excitat, ſicut amari. Quòd ſi diligis te, qui te deſtruxiſti, quomodo non diliges eum, qui te redemit? Conſidera quanta fuerit erga te dilectio Dei, quòd vellet Deum hominem, & hominē Deum quodammodo fieri, & ſic te poſt lapſum quærere, & poſt offenſam plus quā prius exaltare. Nūquid exaltationem culpa meruit? Certe non. Sed nè ab eo amplius fugeremus, naturam noſtram inſeparabiliter ſibi vnire voluit. Si ergo nos qui nihil ſumus, imo qui mali ſumus, in tantùm diligit, cur eum, qui ſummè bonus eſt, non diligimus? cum nihil in ſuo beneficio quęſiuit, niſi vt amore ſuo nos inebriaret, ac ſibi nos amoris vinculo inſeparabiliter colligaret, ac æternaliter beatificaret. Meritò ergo dilectus meus cādidus & rubicundus, electus ex millibus. Meritò, inquam, dilecto dilecta dicat: Trahe me poſt te, nè ſcilicet euagari incipiam, ſed anima mea renuat cōſolari in alijs, & dicat: Memor fui Dei, & delectatus ſum. Hoc enim ſequitur: Curremus in odorem vnguentorum tuorum. Quid putas vult ſibi odor iſte potius quàm ſapor, aut viſus, vel aliquid huiuſmodi? Audi rationem: Cuncta (ni fallor) huius mundi delectamenta frequentata faſtidium ingerunt. Solus odor ſuauiſſimus delectabiliter reficit, faſtidiū neſcit, corpus non aggrauat, & appetitum renouat: per quem illa immenſa beneficia creationis & redēptionis in apotheca memoriæ poſita mirè redolentia deſignātur: quorum odor ſuauiſsimus ſponſam

Pſalm. 21.
Hier. 12.
Amor Dei ad homines quantus.
Cantic. 1.
Pſalm. 76.

Digitized by Google

reficit,cuius refectio prouocat appetitũ,appetitus refectionem ingeminat,ac ſe inuicem in hac viciſsitudine conſeruant.Sic.n.Euangeliſta Iohan.refectus,ait:Odor tuus dñe Ieſu excitauit in me concupiſcẽtias æternas.O odor,quàm es effluens longè,lateq; diffluens,& in amoroſis cordibus dulciter oĩa diſponens ac ſuauiter adimplens?

Baptiſma & Circunciſio quare à Chriſto accepta: Circunciſio ſpiritualis quæ? Cap. XV.

Hebr. 2. D*ilectus meus candidus & rubicundus*. Candidus eſt dilectus baptiſmali ablutione, & rubicundus legali circunciſione. Non quia indiguit,ſed quia voluit pręceptis legis & gratię ſubijci,& per omnia fratribus aſsimilari,abſq; peccato. Nam primò Chriſtus candidari & baptizari voluit,vt baptiſmum quo nos baptizaremur,cõſecraret. Quapropter ea demonſtrari debuerunt in baptiſmo,quæ pertinẽt ad efficaciam baptiſmi.Ad quam primò cooperatur virtus quædam cœleſtis: & ideo cœlum eſt apertum baptizato Chriſto,ad oſtendendum quòd de cætero virtus cœleſtis baptiſmum conſecraret.Secundò,fides eccleſiæ,& eius qui baptizatur.Nam baptizati fidem profitentur per ſe, ſi ſint adulti;vel per alium,ſi ſint paruuli.Et ideo baptiſmus dicitur fidei ſacramentum.Per fidem autem inſpicimus cęleſtia,quæ ſenſum & rationem humanam excedunt.Ad quod deſignandum aperti ſunt cęli,Chriſto baptizato.Tertiò per Chriſti baptiſmum nobis ſpecialiter aperitur introitus regni cœleſtis, qui per peccatum homini primo præcluſus fuerat.Ideo baptizato Chriſto,cœli aperti ſunt,vt oſtenderetur quòd baptizatis via patet in cęlum.Licèt enim per Chriſti paſsionem & mortem cęlum hominibus aperiebatur,ſicut per communem cauſam apertionis cęlorum:oportebat tamen hanc cauſam applicari ſingulis ad hoc,quòd ſinguli introeant,quod fit per baptiſmum,ſecundùm illud Apoſtoli:Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,per mortem ipſius baptizati ſumus. Et ideo potius fit mentio de apertione cœlorum in baptiſmo, quàm in paſsione.Nam obſtacula quibus prius obſiſtẽtibus animæ defunctorum cœlos introire non poterant, per paſsionem Chriſti totaliter ſunt ablata,ſed in baptiſmo ſunt aperta,quaſi manifeſtata iam via,per quam homines in cœlum erant intraturi. Cęterùm ſummæ Trinitatis myſterium in Chriſti baptiſmo demonſtrabatur,quia fideles in inuocatione & virtute ſummæ Trinitatis baptizantur, & ſanctificãtur.Filius enim in humana natura baptizatur.Spiritus ſanctus in habitu columbæ deſcendit:vox patris filio teſtimonium perhibentis auditur.Vnde dicit Hilarius in Matthæum,quòd ſuper Ieſum baptizatum deſcendit Spiritus ſanctus,& vox patris eſt audita, dicentis: Hic eſt filius meus dilectus,vt ex ijs,quæ conſummabantur

[Margin: Baptiſmi effect⁹ qui. Luca 3. — Matth. 3. Baptiſmus Chriſti. — Roman. 6. — Trinitas. Luca 3. — Matth. 3.]

in

in Chriſto, cognoſceremus, per aquæ lauacrum & de cęleſtibus partibus ſanctum in nos aduolare ſpiritum, & paternę vocis adoptione filios Dei fieri. Nec quidem ſpecies columbæ, in qua demonſtratus eſt Spiritus ſanctus naturaliter fuit Spiritus ſanctus: nec ſpecies hominis, in qua demonſtratus eſt Dei filius, fuit ipſa natura filij Dei: nec vox ipſa pertinet ad naturam verbi, vel patris loquentis, ſed ſicut ipſam columbam, & etiam humanam naturam à Chriſto aſſumptam, ſic etiam vocis formationem tota Trinitas operata eſt. Fuit autem cõueniens, quòd ſuper dominum baptizatum Spiritus ſanctus deſcẽderet, quia quod circa Chriſtum in eius Baptiſmo factum eſt, pertinet ad myſterium omnium, qui poſtmodũ baptizandi fuerant. Omnes autem qui baptizantur Chriſti baptiſmo, Spiritum ſanctum recipiunt, ſi non fictè accedunt. Præterea (ſicut ait Auguſtinus 2. de Trinitate) Spiritus ſanctus deſcendiſſe dicitur ſuper Chriſtum corporali ſpecie ſicut columba, non quòd ipſa ſubſtantia Spiritus ſancti videretur, quæ eſt inuiſibilis, nec ita quòd viſibilis illa creatura in vnitatẽ diuinæ perſonæ aſſumeretur. Nec enim dicitur, quòd Spiritus ſanctus ſit columba, ſicut dicitur, quòd Dei filius eſt homo ratione vnionis. Non ergo Spiritus ſanctus deſcendiſſe dicitur ſuper Chriſtũ ratione vnionis ad columbam, ſed vel ratione ipſius columbæ Spiritum ſanctum ſignificantis, quæ deſcendendo ſuper Chriſtũ venit, vel etiam ratione gratiæ ſpiritualis, quæ per modum cuiuſdã deſcenſus à Deo deriuatur in creaturam, iuxta illud Iacobi: Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. Spiritus enim ſanctus, qui Spiritus veritatis dicitur, vt nullam oſtenderet fictionem, formauit veram columbam, in qua appareret, licèt ipſam in vnitate perſonæ non aſſumeret. Vnde dicit Augu. in lib. de agone Chriſtiano, quòd omnipotenti Deo, qui creaturam vniuerſam ex nihilo fabricauit, non erat difficile verum corpus columbæ, ſine aliarum columbarũ miniſterio figurare, ſicut non fuit difficile verum corpus in vtero Mariæ ſine virili ſemine fabricare, cum creatura corporea, & in viſceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipſo mundo ad formandũ columbam, imperio domini voluntatiq; ſeruiret. Nam propter tria deſcendit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ. Primò, propter diſpoſitionẽ, quæ requiritur in baptizato, vt ſcilicet nõ fictus accedat: quia Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ. Eſt enim columba ſimplex animal, aſtutia carens & dolo. Ideo dicitur apud Matthæum. Eſtote ſimplices ſicut columbæ. Secundò, propter effectum baptiſmi, qui eſt remiſſio peccatorum, & reconciliatio ad Deum: quia manſuetum eſt animal. Vnde Chryſ. Cũ oportebat delictis ignoſcere, quòd fit in baptiſmo, manſuetudo erat neceſſaria, quæ demonſtratur in columba, ſicut in diluuio apparuit, oliuę ramũ ferens, & communem orbis terrarum tranquil-

Ioan. 1. *Spiritus ſanctus datur in baptiſmo.* *Iacob. 1.* *Ioan. 16.* *Spiritus ſanctus in columba.* *Sapien. 1.* *Matth. 10.* *Gene. 8.*

tranquillitatem annuncians. Tertiò,ad deſignandum dona ſpiritus ſancti,quę ſuis proprietatibus columba deſignat.Nam pro cantu gemitum habet,quod pertinet ad donū timoris.Felle caret,quòd pertinet ad donum pietatis, per quàm ſancti carent ira & rancore cordis amaricati. Secus fluēta libenter reſidet,vt accipitre viſo fugiat,& ſic euadat: quod pertinet ad donum ſciētię,quia timorati libēter ſecus ſacræ ſcripturæ fluenta reſident,vt incurſum diaboli euadant. In cauernis petræ nidificat, quod pertinet ad donum fortitudinis, quia ſancti in plagis mortis Chriſti tanquam in petra firma ponunt nidum, id eſt, totam ſpem ſuam & refugium. Alienos pullos nutrit: quod pertinet ad donum conſilij,quo ſancti nutriunt alios exemplo & doctrina, qui fuerunt aliquando pulli diaboli. Roſtro non lædit: quòd pertinet ad donum intellectus, quo ſancti ſanum intellectum habent,non deprauatum,erroneum, vel deceptum. Grana meliora ſemper eligit: quod pertinet ad donum ſapientiæ, qua ſancti viam regiam perfectionis incedentes, ſemper eligunt Deo magis placita & ſibi ipſis ſalutifera.Secundò,dilectus eſt rubicūdus circuncifione legali.Voluit enim Chriſtus circuncidi propter multa.Primò,vt veritatem humanæ naturæ oſtenderet contra Manichæum, qui dixit eum habere corpus phantaſticum,& contra Apollinarem,qui dixit Chriſti corpus eſſe diuinitati conſubſtantiale: & contra Valentinū, qui dixit Chriſtum de cælo corpus attuliſſe.Secundò vt approbaret circuncifionem olim inſtitutam, & oſtenderet ſe filium obedientiæ, & de genere Abrahæ,qui circuncifionis mandatum accepit in ſignū fidei, quam de Deo habuerat. Nam circa tempora Abrahæ videtur idololatria exordium ſumpſiſſe. Voluit igitur Deus habere diſtinctionem inter fideles & infideles: quapropter Abrahæ dedit circuncifionem propter fidei eminentiam. Tertiò,vt qui in ſimilitudinem carnis peccati venerat, remedium quo caro peccati mundari conſueuerat, non reſpueret, ſed per omnia fratribus aſſimilaretur, & Iudæis excuſationem tolleret, ſi eum non reciperent. Quartò vt onus legis in ſe ſuſcipiens, à legis onere cæteros liberaret, iuxta illud Pauli: Miſit Deus filium ſuum factum ſub lege,vt eos, qui ſub lege erant redimeret. Vnde poſtea baptiſmum ſuſcepit, vt ad illud nos prouocaret,quia in illo datur gratia maior,tam ad operandum bonum, quàm ad reſiſtendum malo: & etiam vtilitas communior, quia circuncifio determinatum habuit populum,ſexum & tempus. Vult tamen Dominus nos ſpiritualiter circuncidi,dicens apud Hieremiam, Circuncidimini Domino, & auferre præputium cordium veſtrorum. Et in Deutero. Circuncidat Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua,vt poſsis viuere.

Columba proprietates. *Dona Spiritus ſancti.* *Circuncifio Chriſti.* *Luca 2.* *Gene. 15, & 17.* *Idololatria exordium.* *Heb. 2.* *Galat. 4.* *Circuncifio myſtica.* *Hier. 4.* *Deut. 30.*

Transfi-

Digitized by Google

Transfiguratio & agonia in Chriſto quid fuerint. Cap. XVI.

Transfiguratio Chriſti.

D*ilectus meus candidus & rubicundus*. Candidus eſt dilectus claritate transfigurationis,& rubicundus agonia prolixæ orationis.Pro primo notandum,quòd ante paſsionem ſuam Chriſtus trāſfigurari voluit, vt gloriam ſuam omnibus hominibus notificaret, & ad eam deſiderandum omnes efficacius incitaret. Porro, quia per Chriſtum ad hanc perducuntur gloriam, tam ij, qui eum præceſſerunt,quàm illi,qui poſt eum fuerunt: ideo de præcedentibus Moſen & Heliam teſtes aſſumpſit,& de ſequentibus Petrum,Iacobum & Iohānem,vt in ore duorum vel trium teſtium ſtaret omne verbum. De qua transfiguratione dicit Hieronymus ſuper Mattheum:Nemo putet Chriſtum per hoc,quòd transfiguratus dicitur, priſtinam formā & faciem perdidiſſe,vel aſſumpſiſſe corpus ſpirituale, vel aereū,ſed quomodo transformatus eſt, Euangeliſta demonſtrat, dicens: Reſplenduit facies eius ſicut ſol: veſtimenta autem eius facta ſunt alba velut nix. Vbi ſplendor faciei oſtenditur, & candor veſtium deſcribitur,non ſubſtantia tollitur,ſed gloria commutatur. Vnde claritas in trāſfiguratione corporis Chriſti deriuata eſt à diuinitate ipſius, vt dicit Damaſcenus,& à gloria animæ eius. Sicut etiam claritas glorioſi corporis ab animæ claritate deriuatur, vt Dicit Auguſtinus in epiſtola ad Dioſcorum.Quòd autem à principio conceptionis Chriſti gloria animæ eius non redundaret in corpus,ex quadam diſpenſatione diuina factum eſt,vt in corpore paſsibili noſtræ redemptionis expleret myſteria. Non tamē adempta fuit Chriſto poteſtas deriuandi gloriam animæ ad corpus,quod oſtendit in transfiguratione,quantùm ad claritatem,aliter tamen quàm in corpore glorificato.Nam ad corpus glorificatū redundat ab anima claritas,ſicut quędam qualitas permanens corpus afficiens. Vnde fulgere corporaliter in corpore glorificato,non eſt miraculoſum. Sed ad corpus Chriſti in transfiguratione deriuata eſt claritas à diuinitate,& ab anima eius, non per modum qualitatis immanentis, & ipſum corpus efficientis,ſed magis per modum paſsionis tranſeuntis,ſicut cum aer illuminatur à ſole. Vnde fulgur ille tunc in corpore Chriſti apparēs, miraculoſus fuit,ſicut & hoc ipſum, quod ambulauit ſuper aquas,& quod exiuit de clauſo Virginis vtero. Claritas igitur illa, quam in transfiguratione Chriſtus aſſumpſit, fuit quidem claritas gloriæ, quantùm ad eſſentiam,non tamē quantùm ad modum eſſendi. Fuit, inquam,claritas gloriæ,ſed non fuit claritas glorioſi corporis, quia corpus Chriſti nondum erat immortale. Denique, vt dicit ibidem Gloſſa,bene conuenit myſterium ſecundæ regenerationis,quæ ſcilicet erit in reſurrectione:vbi corpus reſuſcitabitur,cum myſterio primæ,quæ eſt in baptiſmate. Nam in baptiſmate Chriſti operatio totius

Deut. 17.

Matth. 17.

Claritas Chriſti.

Corpus glorificatum.

Ioan. 6.

Luca 3.

Digitized by Google

tius Trinitatis oſtenſa eſt. Fuit enim ibi filius incarnatus, apparuit in ſpecie columbæ Spiritus ſanctus,& pater fuit ibi in voce declaratus. Similiter & in transfiguratione (quæ Sacramentum eſt ſecundæ
Ioan. 1. regenerationis)tota Trinitas apparuit.Pater in voce,filius in homine,& Spiritus ſanctus in nube. Quòd ſi quæritur,cur ibi Spiritus ſanctus in columba,hic in nube declaratus eſt. Dicendum, quòd dona
Lucæ 9. ſua per ſpecies declarare ſolet. Donat autem innocentiam in baptiſmate,qui per auem ſimplicitatis deſignatur. Daturus eſt autem claritatem & refrigerium in reſurrectione, & ideo in nube refrigeriũ, in fulgore nubis claritas reſurgẽtium corporum figuratur. Et ideo conuenienter ſecundùm Hieronymum, qualis futurus eſt tempore iudicãdi, talis tunc Apoſtolis apparuit. Et Beda ait:Qualis tũc Apoſtolis apparuit,talis poſt iudicium cunctis apparebit electis. Vnde
Matth. 17. meritò dicebat Petrus.Domine,bonum eſt nos hic eſſe.Nec ſolùm in
Pſal. 44. transfiguratione,ſed omni tempore vitæ mortalis fuit ſpecioſus forma præ filijs hominum. Vnde Chryſoſto. Certè fulgor ipſe diuinitatis & maieſtatis occultæ deitatis,quæ in humana facie relucebat, ex
Matth. 4. primo aſpectu poterat ad ſe trahere omnes iam credentes. Niſi enim in vultu ſuo ſpecioſiſsimo ſydereum quiddam & diuinum habuiſſet,nũquam eum Apoſtoli ſtatim ad primam vocem ſecuti fuiſſent. Sequebantur etiam eum, & adhærebant ei populi, affatu pariter & aſpectu illius delectati: vtpote cuius vox ſuauis, & facies decora,&
Ioan. 6. iuxta vocem ſponſæ,totus erat deſiderabilis. Pro ſecundo verò ſcien-
Cant. 5. dum,quòd Chriſtus oraturus procidit in faciem ſuam ſuper terram, vt humilitatem mentis oſtenderet habitu corporis, & orauit dicẽs:
Matth. 26. Abba Pater,ſi poſsibile eſt, ſalua congruentia redemptionis huma-
Marc. 14. næ,quòd mors moriatur,me ſecundùm carnem non moriente,transfer calicem hunc,id eſt,experimentum paſsionis,à me.Per quam ſcilicet orationem offerebat ſpiritum Deo patri.Et ſubiungens: Verumtamen non mea,ſed tua voluntas fiat,offerebat voluntatem. In qua oratione transfigurat in ſe ſuos,& qui nihil aliud vult, quàm pater, docet eos priuatam corrigere voluntatem, & dirigere iuxta diuinã.
Lucæ 22. Et factus in agonia,id eſt,in certamine contra mortem, vel in anxietate mortis,quam quaſi præſentem præuidebat. Vel dici poteſt certamen ſenſualitatis & rationis,quia mirabili pugna certabant in eo: vna mortem abhorrens & recuſans, altera diuinæ voluntati penitus obtemperare deſiderans, & mortem pro humana ſalute zelans,quia virtute diuina quælibet pars agere & pati permittebatur, quod &
Matth. 26. proprium erat. Quod indicare volens,dixit: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem:quia ſua triſtitia tantùm erat intenſa,quantùm eſ-
Lucæ 22. ſe poterat citra mortem, & ſic vſque ad horam mortis durabat. Ex qua nimirum agonia factus eſt ſudor eius feruentiſsimus, in modũ ſanguinis erumpens,& in terram decurrens, ita quòd ex apprehen-

ſione

Digitized by Google

ſione periculi iam imminentis, & ex anxietate vehementi ſenſualitatis, apertis poris efflueret copioſè ſudor ſanguineus, qui fuit ſanguis verus & naturalis de puriſſima carne Christi, licèt miraculoſè effuſus: quia (ſecundùm Bedam) eſt contra naturam ſudare ſanguinē ſicut aqua & ſanguis effluens de latere Christi iam mortui fuit aqua vera & ſanguis verus, ſed miraculoſè de mortuo corpore effluxerũt. Et quia nunquam aliquis mortalium legitur ob mortis horrorem ſudorem fudiſſe ſanguineum, ſatis claret, nunquam eius ſimilem fuiſſe dolorem. O Ieſu fidelis amator animarum, vnde animæ tuæ tam vehemens triſtitia, tanti ſudoris anxietas, & tam anxia ſupplicatio? Nonne penitus voluntarium Deo patri ſacrificium obtuliſti, & nihil inuitus pertuliſti? Vtique Domine. Sed vt maioris erga te gratitudinis & amoris ſtimulos haberemus, ſciens nos amore tuo beatos, naturalem infirmitatem carnis, & omnimodam promptitudinē ſpiritus, talibus indicijs in te expreſſiſti, quibus doceremur, quòd verè languores noſtros portaſti, & cum maximo ſenſu doloris paſſionum ſentes percurriſti, & tamen libera voce ſubiunxiſti, dicens: Fiat voluntas tua. Tantum enim pro noſtra ſalute laboraſti, quòd ſudorem ſanguineum effudiſti, nec ſolùm oculis, ſed omnibus membris fletum etiam ſanguineum emiſiſti, vt totum corpus tuum myſticum (quod eſt Eccleſia) totius corporis tui naturalis lachrymis purgaretur. Tanto nanque deuotionis ardore, & humanæ ſalutis amore ſpiritus tuus incaleſcebat, vt totus in corpore ſanguis velut alludēs ſpiritui ſe pronum & promptum exhiberet ad exſudandum. Electè puer domini mei, dulcis amator animæ meæ, quid tanta amaritudine, quid tanta confuſione dignum commiſeras? Prorſus nihil. Ego homo perditus, totius confuſionis & doloris tui cauſa extiti. Ego ſum, qui vuam acerbam comedi, & obſtupuerunt dentes tui, innocenter exſoluentis, quæ non rapuiſti. Amor tuus, ò dulciſſime Ieſu, & iniquitas mea, ſic te fecerunt anxietate & miſeria plenum. Maledicta ſit tanta iniquitas, pro qua delenda tanta ſuſtinuit tua bonitas. Vnde ait Auguſtinus: Deſcendiſti huc vita mea, & tuliſti mortem meam de abundantia vitæ tuæ, & intonuiſti clamans dictis, factis, morte, vita, deſcenſu, aſcenſu, clamans Dominus Deus noſter, vt redeamus ad te.

Chriſti ſudor ſanguineus. *Ioan. 19.* *Eſaia 53.* *Matth. 26* *Luca 22.* *Hier. 31.*

Verbum Dei quomodo animam viuificet, confirmet, illuminet, oblectet. Cap. XVII.

Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi. Cantic. V. Boni comedunt, dum ſpiritualem conſolationem percipiunt, dum amore Christi paſcuntur, dum in fide illuminantur, dum in ſpe conſolantur, dum charitate accenduntur, dum iuſtitia, caſtitate, veritate, cæteriſque virtutibus delectantur. Quælibet enim virtus

Cibus animæ quis.

Digitized by Google

Scriptura cibus. tus mentem paſcit, dnm hanc ſua delectatione reficit. Cibus etiam bonorum eſt ſacra ſcriptura, dum teritur & maſticatur, quia latent in ea ſpirituales ſenſus, qui mentem erudiunt & paſcunt: in qua tot inueniunt refectiones, quot ſpirituales ſententias. Per hanc enim ſciunt conſolari in aduerſis, humiliari in proſperis, ſaturari & eſurire, abundare & penuriam pati. Et quamuis in Pſalmo inimici dicantur, qui etiam ex adipe frumenti ſatiantur, myſtica & interna percipientes, quia Deus, quod amoris eſt, etiam indignis ſæpè facit; non tamen ſpiritualem cibum in ea percipiunt, ſed morſum: nec ſumunt ædificationem, ſed inflationem, & damnationis accumulationem. Nam huiuſmodi velut ignari gratiæ ſæpè mouentur carnali gaudio, vel naturali alacritate, cum tamen arbitrantur ſe moueri ſpirituali iucunditate & conſolatione, ſæpeque ſentiunt aliquid ab inimico, vel a corde proprio, quod eſſe credunt a Spiritu ſancto. Hinc dicit Bernardus: Solam animã, quam videris relictis omnibus, verbo Dei votis omnibus adhærere, verbo viuere, verbo Dei ſe regere, de verbo concipere, talem puto coniugem Dei eſſe, Alioqui (vt dicit Gregorius) cibus quidem mentis eſt verbum Dei. Et quaſi cibus acceptus ſtomacho langueſcente, reijcitur, quando verbum auditum in ventre memoriæ non tenetur. Quiſquis autem alimenta non retinet, huius vita deſperatur. Vnde denuo Bernardus: Sic igitur ſerua ſermonem Dei, quomodo melius ſeruare poteris cibum tui corporis. Nam ille panis viuus eſt, & cibus mentis eſt. Panis terrenus, dum eſt in arca, poteſt à fure tolli, poteſt à mure corrodi, poteſt vetuſtate corrumpi. Vbi vero comederis, quid horum times? Hoc modo cuſtodi verbum Dei: quia beati ſunt, non qui audiunt, ſed qui cuſtodiunt illud. Traijciatur igitur in viſcera quædam animę tuę, tranſeat in affectiones tuas, & in mores tuos. Comede bonum, & delectabitur in craſſitudine anima tua. Ne obliuiſcaris comedere panem tuum, ne cor areſcat tuum, ſed adipe & pinguedine repleatur anima tua, ſicut ille, qui ait: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. Et ſicut vetus Adam effuſus totum hominem occupauit, ita Chriſtus modò totum hominem obtineat, qui totum creauit, totum ſuſcepit, totum redemit, & totum glorificabit, vt per virtutem peruenias ad gloriam: quia Dominus virtutum ipſe eſt rex glorię. Sicut enim ex eſcis carnalibus corpus alitur, ſic ex diuinis colloquijs & orationibus interior homo paſcitur, & nutritur, dicente Domino: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbò, quod procedit de ore Dei. Veruntamen ſecundùm Bernardum, aliter afficitur mens fructificans verbo, & aliter fruens verbo. Illic enim ſolicitat neceſſitas proximi, hic inuitat ſuauitas verbi. Et quidem læta mater eſt in prole, ſed in amplexibus lætior eſt ſponſa. Chara ſunt pignora filiorum, ſed oſcula plus delectant. Quàm neceſſarius iſte cibus eſt, indicat

Philip. 4. Pſal. 77. Pſal. 146.

Deuotio malorum.

Verbũ Dei quomodo cuſtodiendum. Ioan. 6. Luca 2.

Iſaia 55. Pſal. 62. Pſal. 118. Pſal. 23. Deut. 8.

cat Dominus,dicens:Non in ſolo pane viuit homo,ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei,quia ſecundùm Rabanum,ſicut humanum corpus ſine terreno cibo non viuit,ſic anima ſine Dei verbo viuere non poteſt,quod eſt cibus mentis.Hinc,ſecũdùm Auguſtinnm, ſicut nullum eſt maius ſignum æternæ prædeſtinationis, quàm Dei verba libenter audire,ſic nullum peius eſt ſignum, quàm illa contẽnere.Ideo dicitur in libro Prouerbiorum: Qui declinat aurem ſuam nè audiat legem,ad hunc ſcilicet finem, vt inde regulet vitam, oratio eius erit execrabilis. Hæc enim auerſio contingit ex rerum ſimilium illectione, qua ſcilicet humanus affectus à diuinis auerſus ad inferiora turpius infigitur. Cum enim omnis humana cognitio trahatur à ſenſualibus, homines terreni & ſibi ipſis derelictis, ea frequenter hauriendo ſic eis immerguntur & illiciuntur, vt de intellectualibus, & præſertim de diuinis nec audire nec loqui curant, ſed qui de terra eſt,de terra loquitur. Inſuper,vt dicit Petrus Rauẽnas, Diabolus primordia ſanctitatis, ſcilicet loquelam,& auditum, quantùm in eo eſt,extinguere nititur,ſciens quia iam ea ſubuertere fundamenta non poteſt.Tam neceſſarium enim eſt animæ verbum Dei, quod dicit Auguſtinus,& habetur 1. q. 1. can. Interrogo vos: Quid plus eſſe vobis videtur,verbum Dei,an corpus Chriſti? Si vultis reſpondere verum,hoc vtiq; dicere debetis, Quòd non minus eſt verbum Dei,quàm corpus Chriſti.Et ideo non minus reus eſt qui verbum Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Chriſti ſua negligentia in terram cadere permittit. Quod ſanè, ſecundùm Thomam, intelligendum eſt, non referendo comparationem ad ipſa collata, ſed ad nos quò ad fructum,quem vtrumque efficit in nobis: Et maximè verum eſt de verbo neceſsitatis.Et quia(ſecũdùm Philoſophum) actus actiuorum ſunt in patiẽte prædiſpoſito, ideo verbum hoc fructificat ſecundùm diſpoſitionem recipientium. Deus enim cum humanam mentem occupauerit, vnamquanque iuxta proportionem ſui profectus internis inſpirationibus alloqui non ceſſabit.Nam incipientibus vt iudex loquitur,dicens. Venite filij audite me,timorem Domini docebo vos.Proficientibus verò, ſicut miſericors pater loquetur pacem in plebem ſuam,& ſuper ſanctos ſuos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Perfectis autem, vt ſponſus: Ducam,inquit, eam in ſolitudinem,& ibi loquar ad cor eius.

Matth. 4. *Prouer. 8.* *Ioan. 3.* *Pſal. 33.* *Pſal. 48.* *Oſea. 4.*

Denique Dei verbum tanquam cibus ſpiritualis in nobis quatuor ſpiritualiter perficit.Primò viuificat affectum hominis, peccati vulnera ſanans.Nam multi gratiæ vita carentes, ex guſtu panis huius concipiunt contritionis ſpiritum,& confitendi,ſatisfaciendi,ac à peccatis abſtinendi verum propoſitum, & ſic Deus per gratiam intrãs,animam viuificat & eius vulnera ſanat, iuxta illud Pſalmiſtę: Eloquium tuum viuificabit me. Hoc enim verbum, quaſi ſemen in

Verbum Dei vt viuificet animam. *Pſal. 118.*

intellectu

intellectu ſeminatum,creſcit in cognitionem ſui,& inde dolor: quia *Eccleſ. 1.* vt dicit Eccleſiaſtes.Qui addit ſcientiam,addit & dolorem.In cognitionem mundi,& inde timor: quia totus mũdus in maligno poſitus *1. Ioan. 5.* *Sapien. 4.* eſt.Et vt dicitur in libro Sapientiæ:Creaturæ Dei factę ſunt in odiũ, & in tentationem animæ hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium. In cognitionem quoque Dei,& inde amor, qui eſt animæ vita.Nam quomodo poteſt cognoſci Deus & non amari,in quo concurrunt vniuerſæ cauſæ diligendi? Hinc ſecundùm Auguſtinum,mẽtem hominis iuxta ſubſtantiam mẽtis nihil implere poteſt, niſi creatrix Trinitas ſolus Deus: quamuis ſecundùm operationem & voluntatem vel affectionis inſtinctum duntaxat, impletur anima quãdoq; etiam ab his quæ ſunt creata, ſicut implet ſatanas cor alicuius non ingrediendo, ſed malitiæ ſuæ virus infundendo,& fraudulentis deceptionibus ingerendo. Secundò confirmat cor hominis pęnitẽtis, *Verbum Dei vt confirmet animam.* iuxta illud Pſalmiſtæ: Et panis confirmat cor hominis,ſcilicet ad ambulandum cum Helia, de virtute in virtutem, vſq; ad montem Dei, id eſt,perfectionem omnium virtutum. Vnde ſicut bonum ſemen in *Pſal. 103.* *Lucæ 8.* Euangelio, Dei verbo comparatum, terram in qua ſeminatur mundat, humores ad ſe trahens, qui conuerterentur in herbas malas & infructuoſas: ſic Dei verbum virtutem habet mundatiuam,viſcoſitatem inordinatorum affectuũ ad ſe trahens, ex qua naſcerentur actus *Hebr. 1.* mali & vitioſi. Vnde Apoſtolus ad Hebræos: Verbo,inquit,veritatis *Eccle. 16.* ſuæ purgationem peccatorum faciens.Et ideo comparatur aquæ ſapientiæ ſalutaris: Cibauit, inquit, illum pane vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum: vt ſic Dei verbum ſit eſca & potus,deſolatos dulciter conſolans, & tẽtationibus puſillanimitatibuſque fatigatos,in bono cõcepto confortans.

Verbum Dei vt illuminet mentem. Tertiò cor hominis proficientis illuminat,iuxta illud Pſal. Declaratio ſermonum tuorum illuminat,& intellectũ dat paruulis. Illuminat enim mentes humiles experimentali cognitione Chriſtiformiũ *Pſal. 118.* virtutum, & omnium agendorum,cauendorum & perferendorum.

Verbum Dei vt oblectat animam. Quartò cor hominis perfectionem attingentis mirabiliter oblectat,in ſe continens omne delectamentum, & omnem ſaporem ſuauitatis:Quem guſtans Petrus,reſpõdit:Domine ad quem ibimus? Ver- *Sapien. 16.* ba vitæ æternæ habes. Et Pſalmiſta: Quàm dulcia faucibus meis elo- *Ioan. 6.* quia tua ſuper mel ori meo? *Pſal. 118.*

Sacramentum in generali quid: Quis eius effectus: Quatenus Sacramenta ſuſcipienda. Cap. XVIII.

C*omedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Hæc verba ſecundò poſſunt intelligi de ſacramentali ſumptione corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, vnde muſto inebriantur chariſsimi

Digitized by Google

riſſimi. In illorum namque corde ſecundùm Fulgentium, fontes gratiarum fluent & refluent in æternum, & fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. In quorum perſona immediatè præmittitur in Canticis: Comedi fauum cum melle meo. Vbi dicit Origenes: Fauus eſt cera virginea diſtincta cellulis melle repletis. Quid eſt ergo, Comedi fauum cum melle meo, niſi manducaui corpus virgineæ carnis, dulciſſima diuinitate repletum? Et ſic per guſtum humanitatis peruenitur ad guſtum diuinitatis. Et ille ſecundùm Anſelmum, plus manducat, qui plus amat, & plus amando rurſum plus mãducat & amat: licèt huius amoris guſtum in hac vita non niſi vt pignus quoddam capiamus, in futuro ſæculo plenitudinem eius in præmium expectantes. Quamtalibet enim noſter ſpiritus abundantia pingueſcat, non tamen pari iucunditate ſumitur cortex Sacramenti, & adeps frumẽti, fides & res, memorabilia & præſentia, æternitas & tempus, vultus & ſpeculum, imago Dei & forma ſerui: quamuis in hac vita nunquam maius gaudium & refrigerium quis expertus fuerit, quã dignè accedens in ſumptione corporis & ſanguinis Chriſti fideliter deguſtauit: qua ſumptione deuota mens in Deum tranſmutatur & cor gratiarum fonte potatur. Videndum eſt igitur primò de Sacramentis in generali. Nam Sacramentum, ſecundùm Thomam, propriè dicitur, quòd eſt ſignum alicuius rei ſacræ pertinentis ad homines: vt ſcilicet propriè dicatur Sacramentũ rei ſacræ ſignum, in quantùm eſt hominem ſanctificans. Ordinatur enim ad ſignificandum noſtram ſanctificationem, in qua tria notari poſſunt, ſcilicet cauſa ſanctificationis noſtræ, quæ eſt paſſio Chriſti, forma ſanctificationis noſtræ, quæ conſiſtit in gratia & virtutibus: ac vltimus finis ſanctificationis noſtræ, qui eſt vita æterna, quæ omnia habentur per Sacramẽta. Vnde Sacramentum eſt ſignum & rememoratio eius quod præceſſit, ſcilicet paſſionis Chriſti, ac demonſtratiuum eius, quod in nobis efficitur per Chriſti paſſionem, ſcilicet gratiæ & προγνωστικόν, id eſt, prænunciatiuum futuræ gloriæ. Nam Sacramenta nouæ legis per aliquem modum in nobis cauſant gratiam, quia per ea Chriſto incorporamur: quod fieri non poteſt, niſi per gratiam.

Pſal. 37. *Cant. 5.* *Fau⁹ quid.* *Sacramentum quid ſit.* *Cauſa agens.*

Pro quo notandum, quòd duplex eſt cauſa agens ſcilicet cauſa principalis, quæ operatur per virtutem ſuæ formæ, cui aſſimilatur effectus, ſicut ignis ſuo calore calefacit. Sed hoc modo non poteſt cauſare gratiam niſi Deus: quia gratia non eſt aliud, niſi quædam participata ſimilitudo diuinæ naturæ. Et eſt cauſa inſtrumentalis, quæ non agit per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolùm per motum quo mouetur ab agente principali: & ideo effectus inſtrumento non aſſimilatur, ſed principali agenti: ſicut domus non aſſimilatur ſecuri, ſed arti quæ conſiſtit in artificis mente. Et hoc modo Sacramenta nouæ legis cauſant gratiam. Adhibentur enim ho-

Gratia quid.

Digitized by Google

Gratia Sacramentalis. *Gratia effectus.* minibus ex ordinatione diuina ad gratiam in eis cauſandum. Gratia namque Sacramentalis aliquid addit ſuper gratiam communiter dictam, & ſuper virtutes & dona quoddam diuinum auxilium ad conſequendum Sacramenti finem. Pro quo ſciendum, quòd gratia ſecundùm ſe conſiderata perficit eſſentiam animæ, in quantùm participant quandam ſimilitudinem diuini eſſe. Et ſicut ab eſſentia animæ fluunt eius potentiæ, ſic à gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad actus ſuos. *Sacramentorum effectus.* Ordinantur ergo Sacramenta ad quoſdam effectus ſpeciales in vita Chriſtiana neceſſarios, ſicut baptiſmus ad ſpiritualem regenerationem, qua vitijs homo moritur, & Chriſti membrum efficitur: qui ſcilicet effectus eſt aliquid ſpirituale præter actus potentiarum animæ: & eadem ratio eſt in alijs Sacramentis: Sicut igitur virtutes & dona ſuper gratiam communiter dictam addunt quandam perfectionem determinatè ordinatam ad actus proprios potentiarum, ſic etiam gratia Sacramentalis, vt dictum eſt. Cæterùm interiorem Sacramentorum effectum Chriſtus operatur in Sacramentis, ſecundùm quod eſt Deus per auctoritatem: & ſecundùm quod eſt homo, operatur efficienter & meritoriè, ſed operatur inſtrumentaliter, in quantùm humanitas eſt inſtrumentum ipſius diuinitatis: quia paſſio eius quæ conuenit ei ſecundùm humanam naturam, eſt cauſa noſtræ iuſtificationis meritoriè & effectiuè. Vnde virtus ſalutifera deriuatur à diuinitate Chriſti per eius humanitatem in ipſa Sacramenta. *Sacramentorum vis vnde.* Hæc ergo Sacramenta ſpecialiter virtutem habent ex paſsione Chriſti, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per ſuſceptionem Sacramentorum. *Ioan. 19.* In cuius ſignum de latere Chriſti pendentis in Cruce fluxerunt aqua & ſanguis. Quorum vnum pertinet ad baptiſmum, aliud ad Euchariſtiam, quæ ſunt potiſsima Sacramenta. Ea ergo intentione & deuotione ſecundùm Chryſoſto. percipere debemus eccleſiæ Sacramenta, ac ſi nobis de latere Chriſti profluerent. *Sacramentorum oſtium.* Vulnus enim lateris Chriſti eſt oſtium Sacramentorum: quia ſicut de latere primi Adæ formata eſt Eua, ſic de latere ſecundi Adæ formata eſt eccleſia. *Gene. 2.* Hinc ſecundùm Auguſtinum, Euangeliſta vigilanti verbo vſus eſt, dicēs: Aperuit, vt innuat quòd *Ioan. 19.* ibi quodammodo oſtium vitæ apertum eſt: quia inde eccleſię Sacramenta manauerunt, ſine quibus ad veram vitam non intratur. Et præcipuè de Chriſti latere duo Sacramenta manauerunt, ſine quibus vitam intrare non poſſumus, *Sacramenta duo fluxiſſe ex latere Chriſti.* ſcilicet Sacramentum redemptionis & ablutionis. Primum pertinet ad Sacramentum Euchariſtiæ, quod ſignificatur per ſanguinem: imo eſt idem ipſe ſanguis, quem quotidie ſumimus, & qui de Chriſti latere fluxit. Secundum pertinet ad Sacramentum baptiſmatis, quod ſignificatur per aquam. Vnde

Digitized by Google

de dicit Auguſtinus: Ille ſauguis effuſus eſt in remiſsionem peccatorum. Aqua illa ſalutare temperat poculum. Hæc & lauacrũ pręſtat & potum. Voluntas ergo Dei ſit in omnibus, & ſuper omnia nobis accepta, eò quòd cor Chriſti ſic vulneratum ſit amoris vulnere propter nos, quatenus nos per amorem reciprocum intrare poſsimus per oſtium lateris ad cor eius, & ibi omnem amorem noſtrum ad amorem ſuum diuinum counire: & ſicut metalla diuerſa igne liquefacta, & counita in vnam formam oppoſitam effluunt, ſic omnia deſideria ſua debet homo fideliter, amore Chriſti, fundare & ordinare in Deum. Clamat enim clauus, clamat vulnus lateris, quòd verè Deus ſit in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Patet arcanum cordis per foramina corporis. Patet magnum illud pietatis Sacramentum. Patent viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Maiorem enim miſerationem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro inimicis ſuis impijs & damnatis redimendis. Vnde dicit Alex. de Hales ſuper Canti. lib. 2. De corde dulciſsimo Chriſti duos fontes emanare conſpicio, ſcilicet ſangninis & aquæ. Fons ſanguinis delicias feruentis amoris miniſtrat eccleſiæ. Fons aquæ mundat & refrigerium præſtat contra incentiuum vitiorum. Aperiat terra ſanctæ matris eccleſiæ os ſuum, & ſuſcipiat ſanguinem Abel iuſti, quia ſanguis iſte clamat pro nobis ad patrem interpellando. Et Auguſtinus: Vulneratus eſt, inquit, propter delicta noſtra. Tuta & firma requies infirmis peccatoribus in vulneribus Saluatoris: Patēt mihi per vulnera miſericordiæ viſcera, & quicquid ex me mihi deeſt datur mihi ex viſceribus Domini mei: quia miſericordia affluunt, nec deſunt foramina per quæ effluant. Per foramen corporis mihi patet arcanum cordis. Vulnera Ieſu Chriſti plena ſunt miſericordia, plena pietate, dulcedine & charitate. Per has rimas guſtare mihi licet, quàm ſuauis eſt Dominus Deus meus. Hæc ille. Diſce nunc ò fidelis anima, quo Ieſus ardebat amore, cui cordis ampliſsima regio non ſuffecit, quin amoris flamma diffuſius euaporaret per corporis aperturas. Fecit ſibi feneſtras ignis ille diuinus, vt effluendo medullas hominum penetraret. Voluit inſuper aperiri latus illud ſanctiſſimum, vt amica Chriſti quaſi columba fideliſsima nidificaret in ore foraminis, iuxta illud Canticorum: Veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ: vt, inquam, quaſi turtur amoris caſtiſſimi bonorum operum ſuorum & exercitiorum illic abſcondat, nè prædæ pateant. Surge nunc amica Chriſti, & os cordis appone vulneri laterali, vt ſugas dulcedinem inenarrabilem, & haurias aquas ſalutares omnium diuinorum chariſmatum & gratiarum.

Cor Chriſti quare vulneratū.

2. Cor. 5.

Luca 1.
Ioan. 15.

Fons lateris Chriſti duplex.
Gene. 4.
Rom. 8.
Iſaia 53.

Pſal. 33.
1. Petr. 2.

Foſſionis lateris Chriſti ratio.
Cant. 2.

Sacramentum Euchariſtiæ triplicem habere ſignificationem: conferre gratiam: tria quoque contineri in eo, ac de ineffabili amore oſtenſo in hoc benedicto Sacramento. Cap. XIX.

C*Omedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Iam de Sacramẽto Euchariſtiæ proſequendum eſt, quod eſt potiſsimum inter omnia Sacramenta. Dicit enim Dionyſius cap. 3. hierar. cœleſtis, quòd non contingit aliquem perfici perfectione hierarchia, niſi per diuiniſsimam Euchariſtiam. Nimirum cum in eo Chriſtus ſubſtantialiter, & in alijs tantùm continetur quædam virtus inſtrumentalis à Chriſto participata.

Sacrificiũ. Habet autem hoc Sacramentum triplicem ſignificationem. Vnã reſpectu præteriti, in quantùm eſt commemoratiuum Dominicæ paſsionis, quæ fuit verum ſacrificium. Et ſecundùm hoc vocatur ſacrificium. Nam quia non ſolùm eſt Sacramentum, ſed etiam eccleſiæ ſacrificium, in quantùm continet Chriſtum paſſum, ideo non ſolùm ſacerdoti ſumenti proficit, ſed etiam toti Eccleſiæ: imò & illis qui ſunt in Purgatorio. Aliam ſignificationem habet reſpectu rei præſentis, ſcilicet eccleſiaſticæ vnitatis, cui per hoc Sacramentum homines congregantur: & ſecundùm hoc vocetur communio. Dicitur enim communio ſecundùm Damaſcenum, quia communicamus per ipſam Chriſto, & quia participamus eius carne & deitate: & quia communicamus & vnimur ad inuicem per ipſam. *Cõmunio.* Per eius enim perceptionem, quaſi membra Chriſto fœliciter incorporamur, & omnes vnum in Chriſto efficimur, ac per conſequens ſpiritualiter viuificamur: quia ſicut vita naturalis eſt in membris, eò quòd vniuntur capiti, à quo recipiunt influentiam ſenſus, & motus, ſic infidelibus qui ſunt membra Chriſti, vita ſpiritualis conſeruatur, eò quòd vniuntur capiti Chriſto per hoc amoris Sacramẽtum. Tertiam ſignificationem habet reſpectu futuri, in quantùm eſt præfiguratiuum diuinæ fruitionis, quæ erit in patria: & ſecundùm hoc dicitur viaticum, quia præbet nobis viam illuc perueniendi. *Viatica.* Et ſecundũ hoc etiam dicitur ἐὐχαριςία, id eſt, bona gratia Dei eſt vita æterna, vel quia realiter continet Chriſtum, qui dicitur plenus gratia. *Euchariſtia. Ioan. 1.* Quamuis enim omnia eccleſiæ Sacramenta remedia ſunt, per quæ quis in ſpiritualem creaturam regeneratur, fouetur & nutritur: de Sacramento tamen Euchariſtiæ peculiarius & excellentius emanare dignoſcitur fluuius quidam gratiæ cœleſtis, & radius diuini amoris, fideles animas fęliciter incendens, & ſuauiter inebrians. Hoc igitur Sacramentum ex ſeipſo virtutem habet conferẽdi gratiam. Nec quis habet gratiam ante Sacramẽti huius ſuſceptionẽ, niſi ex aliquali voto ipſius, vel per ſeipſum, ſicut adulti; vel voto eccleſiæ, ſicut paruuli. Ex

li. Ex efficacia namque virtutis ipſius eſt, quòd etiam ex voto ipſius gratiam aliquis conſequatur, per quam ſpiritualiter viuificetur. Ex his etiam reſtat, quòd per eius debitam frequentiã gratia augeatur, & ſpiritualis vita perficiatur, ſcilicet per coniunctionem ad Deum. In Græco verò dicitur μετάληψις, id eſt, aſſumptio, quia ſecũdùm Damaſcenum, per hoc filij deitatem aſſumimus. Cæterùm, dicit gloſſa Brixienſis de conſ. diſt. 2. ca. Sicut in ſanctificando. quòd in Sacramẽto Euchariſtiæ tria cõtinentur, ſcilicet forma viſibilis panis & vini, veritas corporis & ſanguinis Chriſti, & virtus ſpiritualis, ſcilicet vnitatis & charitatis, id eſt, æterna coniunctio & dilectio Chiſti ad eccleſiã. Primum eſt Sacramentũ tantùm, & non res Sacramenti. Secundum eſt Sacramentum & res Sacramenti: quia verũ corpus Chriſti, quod de Virgine Maria cõtraxit, eſt res ſignificata, & in hoc Sacramento contenta. Tertium eſt res Sacramẽti tantùm, & non Sacramẽtum: quia corpus Chriſti myſticum, quod capiti per charitatem coniungitur, eſt res in hoc Sacramẽto nõ contenta, ſed tantũ ſignificata.

Quantum igitur ad primùm circa materiam huius Sacramenti, multipliciter quidam errauerunt. Aliqui enim, vt dicit beatus Auguſtinus libro de hæreſibus, errauerunt, offerentes in hoc Sacramento panem & caſeum, dicẽtes à primis hominibus oblationes in fructibus terræ & ouium fuiſſe celebratas. Quidam verò de ſanguine infantis, quem de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quaſi Euchariſtiam ſuam perficere perhibentur, miſcendo eum farinæ, panem inde facientes. Quidam etiam aquam ſolam ſub ſpecie ſobrietatis in hoc Sacramento offerunt. Et in Canonibus, de conſ. diſt. 2. can. Cum omne crimen. extirpantur quatuor errores qui fiebant circa Euchariſtiam. Primus erat, quòd lac pro vino in diuinis ſacrificijs dedicabant. Secundus, quòd intinctam Euchariſtiã in ſanguine populis pro complemento communionis porrigebant. Tertius, quòd botrum offerentes & ſanctificantes, ſolum vinum ſe offere credebant, ac poſt conſecrationem vinum exprimebant. Quartus, quòd pannum lineum muſto intinctum per totum annum reſeruabant, & in tempore ſacrificij aqua partem eius lauabant, & ſic offerebant. Omnes autem iſtos errores Chriſtus excluſit, cum hoc Sacramentum inſtituit ſub ſpecie panis & vini: quæ duo ſunt materia conueniens huius Sacramẽti, vt pote quibus communius homines reficiuntur. Oportet tamen vinum aqua miſceri, tum propter inſtitutionem, tum propter dominicæ paſſionis repræſentationem, de cuius latere profluxit vtrũque, tum etiam propter ſignificationem effectus huius Sacramẽti, qui eſt vnio populi Chriſtiani ad Chriſtũ: quia per aquam populus, & per vinum Chriſtus ſignificatur. Vinũ igitur aqua mixtum offertur, vt oſtendatur quòd caput & membra, Chriſtus & eccleſia, Deus & anima vnum efficiunt, non quidẽ quod-

Errores circa Euchariſtiæ Sacramentum.

Materia Sacramenti Euchariſtiæ apta.

Ioan. 19.

Digitized by Google

libet vnum,ſed idipſum,quod eſt Deus,eo modo quem deifica beatitudo requirit.Cæterùm vt dicit gloſſa Brixienſis, de conſec.diſt.2. ca.Comperimus.Impoſsibile eſt corpus Chriſti ſine ſanguine ſumi, & viceuerſa.Nam ſiue ſpeciem panis ſiue vini quis ſumat, vtrunque ſumit:& dicuntur duo Sacramenta & vnum. Vnum quidem propter vnum contentum,quamuis reuera ſint plura Sacramenta. Nam accidentia panis ſunt tantùm Sacramẽtum corporis Chriſti,& accidentia vini ſunt tantùm Sacramentum ſanguinis Chriſti: quamuis ſub ſpecie panis eſt totus Chriſtus, ſimul & ſub ſpecie vini. Nec tamen eſt ibi duplex ſumptio corporis & ſanguinis Chriſti, nec ſuperfluit hęc vel illa ſumptio:quia ſpecies panis ad corpus,& ſpecies vini refertur ad ſanguinem,cum vinum ſit Sacramentum ſanguinis, in quo eſt ſedes animæ,ideoque ſumitur ſub vtraque ſpecie, vt ſignificetur quod vtrunque Chriſtus aſſumpſit, ſcilicet carnem & animam, & quòd tam animæ quàm corpori participatio valet. Panis ergo tantũ transſubſtantiatur in carnem,& vinum tãtùm in ſanguinem,quamuis vbicunque ſub ſpecie panis eſt Chriſti corpus per transſubſtãtiationem vel conuerſionem, ibi etiam eſt ſanguis per connexionẽ, & anima per cõiunctionem,ac deitas per vnionem. Hæc enim quatuor non poſſunt diuidi, nec ab inuicem ſeparari. Et eodem modo eſt dicendum de ſanguine. Huius autem Sacramenti figura fuit vitulus tenerrimus,quẽ Abraham præparauit tribus Angelis. In quo(vt dicit Bonauentura) conſideratur dulcedo paterni amoris, qui per Abraham intelligitur. Hic enim vitulum tenerrimum,ideſt, vnicum filium ſuum ſecundùm carnem occidendo,ſummæ Trinitati præparauit,quæ per tres viros intelligitur.In hoc igitur apparet ineffabilis dulcedo diuinę bonitatis,quòd ad iuſtitiã Deo fameſcente,propter nimiam benignitatem proprium iudicium reflexit in aſſumptã humanitatem:alioqui iuſtitiæ fames totam deuoraſſet humanam naturã,quia nec homo, nec Angelus illi appetitui ſatisfacere potuit, niſi tenerrimus iſte vitulus, quem expoſuit expreſsibili cõtemptui, paſsioni & morti,ad ſatisfaciendum pro filio prodigo,qui ſimul accedit ad conuiuium cum ipſa Trinitate,qui fuerat reus in morte.

Accidentia Sacramenti.

Transſubſtantiatio Sacramẽti.

Figura Euchariſtiæ.

Gene. 18.

Dulcedo bonitatis diuinitatis diuinæ in Euchariſtia.

Conſidera nũc ò anima mea viſceroſam Chriſti dilectionem, qua maiorem oſtendere non poterat.Nam ex quo corporaliter in paſsione pretium exſoluẽs pro nobis ad patrem receſſurus erat, ſuis relinquere voluit corpus & ſanguinem ſuũ, vt nos vniret ſibi vnione huius Sacramenti,qua ſtrictior non inuenitur in via.Vnde dicit Bonauentura. O quàm admirabilis eſt tua dilectio Domine Ieſu, cum nõ poſsit ab hominibus ſeparari. Nonne quia iam aſcenſurus eras ad dexteram patris tui,poteſtatem hominibus dimiſiſti,vt te cũ velint, habeant in altari?Et hanc poteſtatem antequam mori inciperes eis attribuiſti,nè amittere te timerent. Nec tibi ſuffecit ad oſtenſionẽ ardentiſsimi

Contemplatio.

Digitized by Google

dentiſsimi amoris tui, quòd ſemel corpus & ſanguinem tuum expo neres in pretium noſtræ redemptionis, niſi quotidie denuo effunda tur in Sacramento altaris, vt qui quotidie peccamus, in eo quotidie mundaremur. Et quod eſt ſummè complectendum, ſeſe pro nobis exponit manibus cuiuſcunq; ſceleratisſimi ſacerdotis, ita quòd nec pro cuiuſcunq; malitia vel iniuria ſibi illata violari posſit eius præſentia, quin ſemper ibi ſit, ritè factis quæ circa conſecrationem fieri debent. Cuius ratio eſt, quia licèt celebrans tanto ſe fecit indignum Sacramento, noluit tamen Chriſtus, quòd in alijs fidelibus eius impediretur effectus, ſe potius eligens iniuriari, & iterum ſpiritualiter crucifigi, quã ſuos fideles tanti Sacramenti fructu fraudari. Vnde mille quadringentis annis, & eo amplius tantam elegit in hoc Sacramento ſuſtinere contumeliam ab indignè conficientibus & ſumentibus, vt vel ſic vnam fidelem animam ſatiaret, cui nihil ſufficit, quod Deo minus eſt. O quantum eſt hoc in effuſione diuini amoris.

Sacramentum Eucharistiæ remittere culpam, delere reatum, augere vitam ſpiritualem, vnire corpori myſtico, vnire ſummo Deo. Cap. XX.

Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi. Iam de effectibus ipſius Sacramẽti breuiter videamus, quos quintuplices diſtinguere placuit. Conſcientiam tamẽ habens peccati mortalis, hos effectus conſequi non videtur, nec eſt conueniens ſuſceptor huius Sacramenti, quia nõ viuit ſpiritualiter, & ideo nutrimentũ ſpirituale ſuſcipere nõ poteſt, quod nõ eſt niſi viuentis, nec etiam vnire poteſt Chriſto. Nam ſicut paſsio Chriſti prodeſſe poteſt omnibus ad remiſsionem culpæ & adeptionẽ gratiæ, & gloriæ, quantùm ad ſufficientiam: tamen effectum nõ habet niſi in illis qui paſsioni Chriſti coniunguntur per fidem & charitatem. Sic & hoc Sacramentum vel ſacrificium (quòd eſt memoriale dominicæ paſsionis) non habet effectum niſi in illis qui per fidem & charitatem huic coniunguntur.

Euchariſtia quibus proſit.

Primus igitur effectus eius eſt, remiſsio peccatorum, quò ad culpam: quia ſumitur ibi ſanguis Chriſti, qui effuſus eſt in cruce in remiſsionem peccatorũ. Vnde Chryſoſtomus ſuper illud Ioha. Exiuit ſanguis & aqua, dicit: Quia hinc ſacra myſteria initium ſuſcipiunt, cũ accedit homo ad tremendum calicẽ, velut ab ipſa bibiturus Chriſti coſta, ſic accedit, vt ipſe Dominus dicit: Hic eſt ſanguis, qui pro vobis fundetur in remiſsionem peccatorũ. Et ideo mũdatur ex hoc ab omni macula peccatorum, etiam mortalium oblitorum: ſi tamen qui fecit, quod in ſe fuit, in debito modo confitendi & conterendi, ac in debito propoſito ſatisfaciendi. In cuius etiam argumentũ ante ſumptionẽ huius Sacramenti facta eſt lotio pedum à Domino Ieſu:

Effect⁹ Euchariſtiæ quintuplices.

Matth. 26.

Ioan 13. quia pedes affectuũ noſtrorũ debent eſſe purificati. Hinc ait Apoſto
2. Cor. 11. lus. Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Secundus effectus eius, deletio totius reatus, quia recipit animam Chriſti, præuentam omni benedictione cœleſti. Veruntamen ad hoc requiritur feruens deuotio, & omnium peccatorum plena tam affectualis quàm actualis deteſtatio. Nam (ſecundùm Thomam in libro 3. Senten.) tanta poteſt eſſe communicantium deuotio, quòd ab omni ſcoria & reatu peccatorum reddantur immunes; licèt admodum pauci tali deuotione ferantur in ipſum Sacramentũ. Alij verò purgantur magis vel minus, ſecũdùm menſuram deuotionis in ſumente. Pro quo notandum, quòd Euchariſtia rationem habet & effectum tam Sacramẽti quàm ſacrificij. Habet enim effectum Sacramẽti in eo qui ſumit, ad quem ſcilicet eſt inſtitutũ, vt ſpiritualiter nutriat per vnionem ad Chriſtum, & ad eius mẽbra ſicut & nutrimentum vnitur nutrito. Et hæc vnio fit per charitatem, ex cuius feruore quis conſequitur remiſsionem culpæ & etiam pœnæ, ſecundùm modum ſui feruoris. Effectum verò ſacrificij habet in eo qui offert, vel in his pro quibus offertur, ſcilicet vt ſatisfaciat pro peccatis. Sed quia in ſatisfactione magis attenditur affectus offerentis,
Luca 2. quàm quantitas oblationis, ſicut Dominus in Euangelio oſtẽdit in vidua, quæ obtulit duo minuta: ideo quamuis hoc ſacrificiũ ſufficeret ad ſatisfaciendum pro omni pęna, tamen eſt tantummodo ſatisfactorium ſecundũ quantitatẽ deuotionis ipſius offerentis: vnde & de ſe virtutem habet à peccato præſeruandi, quamuis nõ auferat homini poſsibilitatem peccandi: ſicut etiam charitas, quantùm eſt de
Rom. 13. ſe præſeruat hominem à peccatis, ſecundùm illud ad Romanos: Dilectio proximi malum non operatur. Et tamen ex mutabilitate liberi arbitrij cõtingit, quòd aliquis poſt habitam charitatem peccat. Tertius effectus eius eſt, augere vitam ſpiritualem in virtutibus, & pręcipuè in charitate: cui proprium eſt transformare amantem in amatũ. Corpus enim Chriſti pro nobis expoſitũ omnibus aduerſitatibus, miſerijs, opprobrijs & pęnalitatibus ex infinita ſua dilectione, datur in hoc Sacramento tanquã memoriale perenne puri amoris, in quo ſe dulciter ad omnem familiaritatẽ, imò in cibũ totaliter incorporandum, & per modum cibi & potus frequentandum præſtat, & ideo omnem effectum quem cibus & potus materialis facit, quantũ ad vitam corporalem, ſcilicet ſuſtentando, reparando, augendo, delectando: hoc etiam totum facit iſtud Sacramentũ, quantùm ad vitã
Iohan. 6. ſpiritualem, vt de eo verificetur illud Euãgelium: Caro mea verè eſt cibus. In qua vtique totus Chriſtus ſumitur, qui eſt abyſſus quędam diuini amoris, & ideo ſumentẽ manducando & rememorando meritò totaliter ignire debet & inebriare, & in ipſum crucifixum amoris

Digitized by Google

vehementia totaliter transformare:quia nihil maius,dulcius & ama bilius nobis relinquere potuit,quàm ſeipſum.In vehementia namq; charitatis perfectio conſiſtit Chriſtianę religionis:quia per hanc Ec cleſiæ membra coniunguntur ad inuicem,& capiti Chriſto ſummoque Deo.Hinc etiam Chriſtus in cœna dixit: Mandatum nouum do vobis. Nouum,inquam,non quantùm ad ſubſtantiam,ſed quantùm ad mãdati formam,ſcilicet,vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos.Hac enim via ſequendus eſt Deus,vt ex dilectione pro fratribus animam noſtram ponamus.Et benè dicitur nouum,quaſi renouatum in Chriſti paſsione,quia nimis fuit antiquatum,ita quòd nulli ſapiebat,ſed iam renouatum renouat animas,omnem verũ Chriſtianum nouum faciens:qui ſecundùm Deum creatus eſt. Pone me,inquit,ſicut ſignaculum ſuper cor tuum, & ſuper brachium tuum: per affectum pariter & effectum,viſceroſè diligendo,& ſtudioſè imitãdo.Signaculum enim formam ſuam imprimit rei quæ ſigillatur.Et vera inſignia militiæ Chriſtianæ,ſunt inſignia charitatis Dei & proximi,non quæ oſtenduntur verbo & lingua, ſed opere & veritate. Nam ſicut carbo mortuus igni appoſitus ignitus efficitur, ſic hoc ſacramẽtum dignè frequentatum, tanquam ignis verus charitatis aĩam totam igneam reddit ſua virtute,non ſolùm conferens habitus virtutum,ſed etiam excitans eos in actum,iuxta illud:Charitas Chriſti vrget nos. Et inde eſt quòd anima ſpiritualiter ex huius ſacramẽti virtute reficitur, per hoc quòd anima in omnibus bonis ſpiritualibus delectatur, & in dulcedine diuinę bonitatis inebriatur,quòd etiã amara pro dulci ſumit.Quartus effectus eius eſt,nos vnire ſpiritualiter corpori Chriſti myſtico,ita quòd vnum corpus multi ſumus,oẽs qui de vno pane & de vno calice participamus,cuius caput eſt Chriſtus.Et hoc ſignificat,quòd panis fit è multis granis,& vinum confluit ex multis racemis;& quia ſumimus vitam cum corpore,ideo ſpiritualiter viuimus, in myſtico corpore vniti perfectè cum capite.Sicut enim vita naturalis eſt in mẽbris,eò quòd vniuntur capiti,à quo recipiunt influentiam ſenſus & motus,ſic in fidelibus (qui ſunt membra Chriſti) vita ſpiritualis conſeruatur,eò ꝙ vniuntur capiti Chriſto per hoc amoris ſacramẽtum. Vnde Chriſtus ait: Qui manducat me,viuit propter me.Dicit enim Cyrillus,quòd viuificatiuum Dei verbum vniens ſeipſum proprię carni,fecit ipſam viuificatiuam,& ideo conueniebat eam quodammodo noſtris vniri corporibus per ſacramenta, ideſt, carnem & precioſum ſanguinem, quem accipimus in benedictione viuificatiua in pane & vino. Ex his etiam ſequitur communis participatio omnium Deum timentium,tam in vita gratiæ,quàm gloriæ. Quintus effectus eius eſt,nos vnire ſummo Deo,& totaliter intimare,& vnum cum eo efficere,ſicut ad patrem Chriſtus orans dicebat: Oro pater, vt ſint vnum in nobis,ſicut & nos vnum ſumus. Vnde in hoc

Perfectio Chriſtianiſmi in quo. *Iohan.13.* *1.Iohan.3.* *Cantic.8.* *Inſignia militia Chriſtiana.* *2.Corin.5.* *Refectio anima.* *1.Cor.10.* *Vita anima in quo.* *Iohan.6.* *Iohan.17.*

Largitas Dei in Euchariſtia. hoc ſacramento oſtenditur exceſſus diuinæ largitatis in ſummo gradu. In omnibus enim alijs Dei donis inter donantem & eum cui datur, ſemper aliqua diuiſio remanet: Sed cum ſe dat in cibum & potum, ad omnimodam ſe confert vnionẽ, ſicut cibus & cibans in vnione corporis vniuntur. Cibus enim conuertitur in carnem & ſanguinem cibati, vt iam vnius ad alterum non ſit aliqua ſeparatio. Veruntamen iſte cibus non conuertitur in comedentem, ſed econtra comedentem cõuertit in cibum, ſicut ait dominus ad Auguſtinum. Cibus ſum grandium. Creſce & manducabis me. Nec me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. *Animam mutari in Chriſtum quid.* In Chriſtum enim anima mutatur, cum Chriſto magis ac magis in gratia & charitate cæteriſq; virtutibus aſsimilatur. Factus eſt, inquam cibus & potus quotidianus, in quo totum quod ipſe eſt & habet, cum ſpiritu ſuo nobis in ſummo communicat: cum tamen natura diuina totum quod eſt optimum in ſe naturaliter habet. Et hæc offert quocunq; loco, quocunque tempore, & à quocunque Sacerdote Catholico, ritè quod agendum eſt perficiente, vt ſic ſumma Trinitas in hoc ſacramento ſingulis animabus amoroſis ſe totam ad fruendum ſacramentaliter exhibeat, & eidem ſe veraciter vniat vnione qua ſtrictior & glorioſior non inuenitur in via. In cuius argumentum Chriſtus in ſimilitudine ſe dicit fermentum, & nos farinam, quia paſta poſt fermentationem eſt de natura fermenti. Dicit etiam ſe vitem, & nos palmites, non faciens gradum, ſed vnionem. *Iohan. 15.*

Paſsionem dominicam portandam ſemper in memoria; in imitatione: deq; amore Chriſti patientis. Cap. XXI.

F*Aſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Cant. I. Faſciculum vocat totam cõgeriem dominicæ paſsionis, quæ Chriſti veſtigia veraciter imitanti inter vbera per iugem memoriam commorari debet, nè vagari tandem incipiat poſt greges ſodalium ſuorum. Quaſi diceret: Dei filius factus homo pro noſtra dilectione, faſciculus myrrhæ factus eſt mihi in ſua paſsione. i. exemplar omnis amaritudinis, & ſuſtinendæ paſsionis ex amore illius. *Cantic. 1.* Omnes, inquam, quas in cruce paſsiones Chriſtus ſuſtinuit, quaſi mirrhæ faſciculus inter vbera mea commorabuntur per ſubtilem intelligẽtiam, per iugem memoriam, per amoroſam compaſsionem & affectuoſam complacentiam. *Faſciculus myrrhæ.* Et benè dicitur faſciculus diminutiuè propter amoris magnitudinem, eò quòd amanti leuis eſt etiam amaritudo mortis. Et quia paruulus natus eſt nobis, & filius ad crucifigẽdum datus eſt nobis: Nec ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. *Iſaia 9. Rom. 8.* Eſt autem faſciculus myrrhæ, qui componitur ex infantilibus neceſsitatibus quas

in præſepio ſuſtinuit, ex laboribus quos in prædicando pertulit, ex fatigationibus in diſcurrendo, ex vigilijs in orando, ex tentationibus in ieiunando, ex lachrymis in compatiendo, ex inſidijs in colloquendo: Inſuper ex ſputis, colaphis, verberibus, flagellis, & alijs innumeris, quæ pro ſalute generis humani pertuliſſe dinoſcitur. Sed & myrrha potatus & vnctus eſt, vt nihil deſit amaritudinis in operatione noſtræ ſalutis. Hæc igitur commorari debent inter vbera amoroſæ compaſsionis, & ſtudioſæ imitationis. De primo vbere dicit Dominus: Recordare paupertatis & tranſgreſsionis meæ, abſinthij & fellis. Et ſponſa: Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima mea. De ſecundo vbere dicit Apoſtolus: Hoc ſentite in vobis quod & in Chriſto Ieſu, ideſt, eandem humilitatem, patientiam, benignitatem, &c. Chriſtus enim omnia bona terrena contempſit, vt nobis contemnenda monſtraret: & omnia terrena mala ſuſtinuit, quæ ſuſtinenda præcepit, vt nos peccatores patienter ſimilia pateremur, vt nec in bonis terrenis quæreretur fœlicitas, nec in malis terrenis timeretur infœlicitas. Vbi enim gloriatio noſtra, ſpes noſtra, & lætitia cordis noſtri, niſi in pretioſiſsimo theſauro dominicæ paſsionis, in quo balſamum illud moris diuini vbertim exprimitur? Delectet igitur eam ſemper in corde retinere, ſemper in ea occupari, nec vnquam marceſcat in cordibus noſtris, ſed rediuiua pullulatione noua ſemper exiſtat. Nam qui ſalutem æternam & meritorum affluentiam deſiderat, qui cunctarum virtutum arcem exoptat, qui ſcientiam & ſapientiam obtinere deſiderat, qui æquanimiter inter aduerſa & proſpera ſtare, ſecuramque viam inoffenſo pede perambulare affectat, hunc faſciculum myrrhæ, ſcilicet paſsionis dominicę, iugiter portare ſtudeat in pectore, non ſolùm compatiendo, ſed etiam imitando: Eſt enim liber vitæ, continens omnia ſaluti neceſſaria, proficiens efficaciter ad contemptum mundi & ſui, ac proficiens in amorem Dei. Hinc glorioſum illud lumen omnium eccleſiarum diuinitatis arcanum tam ſingulariter attingens, ac diuinę claritatis abyſſum oculis purioribus intuens, verbaque ſecretiſsima quæ non licet homini loqui, percipiens, nihilominus ad ima mellito quodam affectu declinans, paſsionis hujus præconium de theſauro cordis in medium eructauit, dicens: Nihil arbitratus ſum me ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Et iterum. Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini Noſtri Ieſu Chriſti. Nimirum cum ſecundùm Auguſtinum non ſolùm quicquid boni geſsit Chriſtus in terra, ſed etiam quicquid mali ſuſtinuit, totum diſciplina morum fuit. Paſsio namque dominica complectitur in ſe cunctam perfectionem homini in hac vita poſsibilem, Et omnia perfectionis opera, quæ Chriſtus in Euangelio verbo docuit, in ſua paſsione perfectiſsimè pariter exemplo compleuit. Vide nunc quid

Matth. 27. Vbera ſponſa duo quæ. Thren. 3. Ibidem. Philip. 2. Paſsio Domini quatenus rumivanda. 1. Cor. 12. 1. Cor. 2. Galat. 6.

egerit

Digitized by Google

egerit vnigenitus Dei filius, vt multos Dei filios efficeret, vel fratres
acquireret. Emit enim ſibi fratres ſanguine proprio, nè ſolus rediret
in regnum. Probauit ille qui fuit reprobatus, redemit ille qui fuit
venditus, honorauit ille qui fuit iniuriatus, viuificauit ille qui fuit
Philip. 2. occiſus. Et cum eſſet in forma Dei, formam ſerui pro ſeruorum ſuo-
rum ſalute ſuſcepit: & in ligno crucis, cum eſſet ipſe lignum vitæ, ap
penſus eſt, quaſi ſemetipſum penſaret in precium perditorum. Vn-
de ait Sanctus Bernardus: O indebita miſeratio, ò gratuita & proba
ta dilectio, ò inopinata dignatio, ò ſtupenda dulcedo, ò inuicta man
ſuetudo, regem gloriæ, dominum maieſtatis pro tam deſpicatiſsi-
mis vermiculis crucifigi? Pudeat membra ſectari gloriam, quibus
caput ſuum tam inglorium exhibetur: pudeat ſub ſpinato capite
membrum fieri delicatum. Sed quid tibi domine reſpondeam aut re
tribuam, quia feciſti mihi de corpore tuo ſpectaculum animæ meæ,
balſamum ſalutis meæ, tabernaculum gloriæ, & habitaculum perpe-
tuæ vitæ? Si igitur ò anima mea quietem deſideras, ſi ſecuritatem af-
fectas, ſi fęcunditatem amas, pennas aſſume ſicut columbæ, & volans,
in vulneribus Ieſu nidifica, nuſquam quies gratior, nuſquam ſecuri-
tas tutior, nuſquam fœcunditas vberior. Ibi enim hauries, quod pul
Geneſ. 8. lis miniſtres. Et ſicut columba cōfugiens ad arcam ſalutis porta te-
cum oliuæ ramum virentibus folijs, ideſt, amoroſam voluntatem bo
nis operibus plenam: Ibi namque ſicut columba fœcunda nidifi-
cans in foraminibus petræ, ſecura parturis opera lucis. Vnde Ber-
Cant. 2. nardus ſuper illud Canticorum: Fulcite me floribus, ſtipate me ma
Cant. 3. lis, quia amore langueo, dicit quòd anima amoroſa cernit regem Sa
lomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua, cernit vni-
cum patris crucem ſibi baiulantem, cernit cęſum & conſputum do-
minum maieſtatis, cernit auctorem vitæ & gloriæ clauis confixum,
Hier. 12. lancea transfixum, ſaturatum opprobrijs: tandem illam dilectam
Iohan. 15. animam ſuam ponere pro amicis ſuis. Cernit hæc, & ſuam magis
animam gladius amoris tranſuerberat, & dicit: Fulcite me floribus,
Flores virtutum. ſtipate me malis, quia amore langueo. Hi flores & hæc mala, quibus
ſe fulciri poſtulat & ſtipari, ſunt interiores virtutum perfectiones,
& exteriores paſſionum exercitationes, quas Chriſtus ante mortem
oſtendit & ſuſtinuit. Nam talis anima non ſolùm malis exteriorum
paſsionum, ſed etiam floribus interiorum virtutum, quibus omnia
volens ſuſtinuit, de crucis arbore collectis. per memoriam & imita-
tionem iungi cupit, quorum fragrantia ſponſum crebrius ad ſe reui
ſendum inuitet. Gaudet enim ſponſus talibus odoramentis, & cor-
dis thalamum libenter ingreditur, quod iſtiuſmodi reſperſum flori-
bus, & refertum fructibus inuenerit. Hæc igitur fidelis ſponſa ſpiret
inhianter, & in huius memoria requieſcat ſuauiter, ac donec idonea
2. Corin. 3. fiat Dei gloriam reuelata facie ſpeculari, de crucis ac paſsionis eius
igno-

ignominia glorietur, ſponſum nudum in cruce pendentem amplectens, & conſiderans eius abyſſalem abiectionem, manſuetiſsimam patientiam, ac omnium virtutum perfectionem vltra omnem humanam æſtimationem, præcipuè tamen eius eminentiſsimam dilectionem, qua diuinitatem ſuam noſtræ naturæ tam inſeparabiliter vniuit, ac omni refrigeratione diuini influxus ſemota, cunctas pœnalitates, & iniurias amore nudo decertauit, glorioſè de omnibus amore noſtri victoriam reportando, vt copioſam redemptionem tribueret, ac perfectiſsimæ conuerſationis nobis formam ingereret, dicens: Exemplum dedi vobis. Hanc igitur amoris imaginem tecum *Iohan. 13.*
fer ò fidelis ſponſa, quocunque permanſeris, in omni loco, tempore, *Peroratio.*
opere, ocio & occupatione. Si comedis, intinge quamlibet buccellam in corde illius. Si bibis, cogita potum, quem tibi de ſuis vulneribus propinauit. Si dormis, pone caput tuum ſuper ſpineam coronam, & corpus ſuper crucis dimenſionem. Talia charius amplectere, crebrius recole, & per affectum te totam immerge, cui te totam offerre, totam conformare, totamque vnire deſideras, à quo te totam transformari & incorporari exoptes fœliciter.

Memoria paßionis Chriſti vt grata ſit menti amoroſæ, quatenusq́; imitanda: de eiusq́; nigredine exteriori, & decore interiori.
Cap. XXII.

F*Aſciculus myrrhæ dilectus meus mihi*. De quo dicit Sanctus Bernardus: Super omnia domine Ieſu te mihi reddidit amabilem calix quem bibiſti, opus redemptionis noſtræ. Hoc enim amorem noſtrum facilè vendicat ſibi: hoc, inquam, eſt quod deuotionem noſtram & blandius allicit, & iuſtius exigit, & arctius ſtringit, & vehementius afficit. Multum enim in hoc opere laboraſti: nec in omni fabrica mundi tantum fatigationis aſſumpſiſti. In illa namque dixiſti & facta ſunt, mandaſti & creata ſunt. In hoc autem opere *Pſalm. 32 & 148.*
ſuſtinuiſti in dictis contradictores, in factis obſeruatores, in tormentis illuſores, in morte exprobratores. Et ſi de nihilo nos feciſti, non tamen de nihilo redemiſti, quia triginta annis operatus es *Pſalm. 73. Iſaiæ 1.*
ſalutem noſtram in medio terræ, laboraſti ſuſtinens, ſuſtinuiſti patiens. Plus igitur mihi contuliſti redimendo, quàm creando. Nam creando me mihi dediſti. Redimendo verò te dediſti, vbi me mihi reddidiſti. Et ideo ſi me totum debeo pro me facto, quid iam addam pro me refecto, & refecto hoc modo? Nec enim tam facile ſum refectus, quàm factus. De omni namque quod factum eſt, dixiſti, *Pſalm. 32.*
& facta ſunt. Sed vt me reficeres, dixiſti multa, egiſti mira, pertuliſti *Pſalm. 68.*
non ſolùm dura, ſed etiam indigna, Quid igitur gratiarum, quid re- *Iſaiæ 53.*
tributionis dignè pro his omnibus tibi retribuam puluis & cinis?

Quid

Digitized by Google

Quid enim pro me facere debuiſti & non feciſti? cum ab imo pedis vſque ad verticem capitis te totum in aquas paſsionum demerſiſti, vt me totum de illis extraheres, & intrauerunt vſque ad animam tuam, quam in mortem perdidiſti, & meam perditam mihi reddidiſti, meque triplici debito obligaſti. Pro eo namque quod in creatione animam meam mihi dediſti, quam per me perditam in redemptione mihi reddidiſti, meipſum debeo, & bis debeo. Sed pro eo quod mei cauſa tuam animam perdidiſti, quid tibi reddam domine Ieſu? Nam & ſi millies meam animam rependere poſſem, quid ſum ad Deum meum? Reddam tamen quod poſſum, reddam totam animam meam, rependam totam dilectionem meam. Diligendus enim es mihi domine Ieſu toto corde, tota anima, tota mente, tota virtute. Sed quomodo fiet hoc in me, niſi per te? Adhæreat anima mea poſt te, quia tota virtus eius pendet ex te: & ad paſsionis tuæ glorioſa inſignia, quibus ſalutem meam operari dignatus es, me totum inclino: tuæ victorioſæ crucis regale vexillum in nomine tuo ſuppliciter inuoco: tuum ſpineum diadema, tuo rubētes ſanguine clauos, immerſam tuo ſacro lateri lanceam, tua vulnera, tuum ſanguinem, mortem & ſepulturam, tuam victorioſam reſurrectionem & glorificationem Chriſte, ſupplex adoro & glorifico. Odorem enim vitæ mihi ſpirant hæc omnia: Quorum odore viuifico domine Ieſu, ſpiritum meum à peccati morte reſuſcita, & eorum virtute ab aſtutijs Sathanę me cuſtodi & conforta, vt fiat mihi iugum tuum ſuaue, & onus leue; ac veſtigia tua ſequens, fideliter portem crucem tuam, quæ vitæ lignum eſt his qui apprehenderūt eam. Hinc meritò dixerat ſponſa fidelis: Nigra ſum, ſcilicet exterius tanquam crucifixo conformis, ſed formoſa, ſcilicet interius. Non enim erubeſcit ſponſa nigredinem quam in ſponſo perceſsiſſe non ignorat. Cui ſimilari ſummæ gloriæ eſt. Nihil enim ſibi glorioſius putat, quàm Chriſti portare opprobrium. Inde vox illa prorſus exultationis & ſalutis: Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quē mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Grata eſt illi crucis ignominia, qui crucifixo non eſt ingratus. Nigredo eſt, ſed formoſa & ſimilitudo domini. Niger erat, cui non erat ſpecies & decor. Niger quia vermis & non homo: & ſi homo, tamen opprobrium hominū, & abiectio plebis. Nigreſcebat enim candoris zelo & lucro pulchritudinis alienæ. Multos enim candidos facit vnius denigratio, cum non culpa contingitur, ſed cura afficitur. Expedit ſiquidem, quòd vnus denigretur pro omnibus ſimilitudine carnis peccati, & non tota gens condemnetur in nigredine peccati. Candor æternę vitæ nigreſcat in carne pro purganda carne, obſcuretur in paſsione, turpetur in cruce, palleſcat in morte. Ex toto non ſit ei ſpecies neque decor, vt ſibi ſpecioſam & decoram ſponſam acquirat, ſine macula, ſine ruga: nigredinem

Homo Dei debitor trifariam.

Matth. 22. *Pſalm. 62.*

Matth. 11. *Prouer. 3.*

Cantic. 1. *Nigredo imitanda.*

Galat. 6.

Pſalm. 21. *Iſai. 53.*

Iſai. 53. *Epheſ. 5.*

Digitized by Google

dinem habeat, ſed foris, non intus: Nam intus diuinitatis candor, virtutum decor, gloriæ ſplendor, innocentiæ puritas. Sed hæc interim tegat deſpicabilior infirmitatis color & velut abſconditus vultus eius & deſpectus, dum tentaretur per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Niger factus es domine Ieſu, ſed oculis inſipientium. Fidelium enim mentibus formoſus es valde in tua nigredine. Et beati qui te hominem inter homines conuerſantem, in ijs qui te denigrauerunt diligenter obſeruantes, ſeipſos imitatores tui pro viribus exhibent, vt internam formoſitatem conſequantur. Omnis enim gloria talium ab intus eſt, non foris, vt veraciter dicant: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ: vt conſcientiæ ſit ſolus arbiter Deus, cui ſoli placere deſiderant, & cui placere ſola vera & ſumma gloria eſt, in qua dignatur gloriari rex gloriæ. Iam enim adhærēt ſoli Deo, vt ſpiritus vnus fiant cum eo: ac in diuinum quendam mutantur affectum, ita quod iam nec ſentire, nec ſapere cupiunt, niſi Deum. Deus autem charitas eſt: & quantò coniunctiores ſunt Deo, tantò pleniores ſunt charitate, quæ ſuffert omnia, credit omnia, ſperat omnia. Vis agnoſcere interiorem ſpōſæ decorem? Rationalis enim quędam eſt ſponſæ ſpecies ac ſpiritalis effigies, ipſaque æterna: quia æternitatis imago, decor eius. Verbi gratia. Charitas eſt, quæ nunquam excidit, & iuſtitia quæ manet in ſæculum ſæculi, ſic patientia pauperum non peribit in finem. Paupertas autem & humilitas, non altera regnum æternum, & altera exaltationem promeretur æternam? Sic timor domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi. Sic prudentia, ſic temperantia, ſic fortitudo, & ſi quæ ſunt aliæ virtutes, in æternum permanent, quæ non niſi margaritæ quædam ſunt in ornatu ſponſæ ſplendore perpetuò coruſcantes, quia ſedes & fundamentum perpetuitatis haberi non poteſt, nec omnino locus eſt in anima perpetuæ beatæque vitæ, niſi medijs interiectisque virtutibus. Has igitur margaritas anima ſibi diligenter colligat tanquam flores cœleſtes de roſario dominicæ paſsionis, quibus ſuffulta confidenter dicat: Lęua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Super quo dicit Bernardus in libro de diligendo Deum: Meritò in his ſponſa glorietur, in læua repræſentans recordationem illius charitatis qua nulla maior eſt, quàm quod animam ſuam poſuit etiam pro inimicis ſuis, vt amici fierent. Meritò in læua admirabilis illa memorata, & ſemper memoranda dilectio collocatur, vt ſuper eam ſponſa requieſcat donec iniquitas tranſeat, nè incuruetur, & inclinetur ad carnalia & ſæcularia deſideria, quæ militant aduerſus animam. Meritò ſit hæc læua ſponſi ſub capite ſponſæ, ſuper quam reclinata, caput ſuum, hoc eſt, intentionem mentis ſuæ ſuſtentet. Quid enim aliud facient conſiderata tanta & tam indebita miſeratio, tam gratuita & ſic probata dilectio, tam inopina-

Iſai. 53. Heb. 4. Pſal. 44. 2. Corint. 1. 1. Corint. 6. 1. Iohan. 4. 1. Cor. 13. 1. Cor. 13. Pſal. 111. Pſalm. 9. Pſalm. 18. Cant. 2. Iohan. 14. Pſalm. 36. 1. Petr. 2.

Digitized by Google

ta dignatio, tam ſtupenda dulcedo, niſi vt conſiderantis animum ab omni prauo penitus vendicatum amore mirabiliter ad ſe rapiant, vehementer afficiant, perfectéque contemnere faciant, quicquid niſi in contemptu horum appeti non poteſt. Horum igitur vnguentorum odore ſponſa currat alacriter, amet ardenter, & ſibi parum amare ſic amata videatur, etiam cum ſe totam in amore conſtrinxerit. Quid enim magnum ſi puluis exiguus ſe totum ad redamandum collegerit, quando illa maieſtas in amore præueniens, tota in opus ſalutis eius intenſa conſpicitur?

Vt per memoriam paſſionis Chriſti potiſſimè quis moritur peccato, & viuit Deo, quantoq́ deformior, tantò nobis amabilior apparet. *Cap.* XXIII.

F*Aſciculus myrrhæ dilectus meus mihi*. Quàm dulciter domine Ieſu cum hominibus conuerſatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna, quàm aſpera pro hominibus paſſus es, ita vt liceat ſugere mel de petra,
Deuter. 32. oleumque de ſaxo duriſsimo: duro ad verba, duriori ad verbera, duriſsimo ad horrendæ mortis ſupplicia, quia in omnibus his ſicut
Iſai. 53. agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. Vides
Pſalm. 22. igitur quàm verum dixit ille qui ait, Dominus ſolicitus eſt mei. Pater vt ſeruum redimeret, filio non pepercit: filius ſeipſum libentiſſimè tradidit: Spiritum ſanctum vterque mittit. Ipſe ſpiritus pro nobis gemitibus inenarrabilibus poſtulat. O duri & indurati & ob-
Rom. 8. durati filij Adam, quos non emollitur tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemens amator, qui pro vilibus ſarcinulis tam precioſas merces expendit. Non enim corrupti-
1. Pet. 1. bilibus auro vel argento, ſed precioſo ſanguine ſuo nos redemit: quem effudit abundè, quia largiter vndæ ſanguinis de corpore Ie-
Mich. 6. ſu per quinque partes emanauerunt. Quid igitur à te requirit ò homo, qui tanta ſolicitudine te quæſiuit, teque redemit, niſi ſolicitum ambulare cum Deo tuo? Quod potiſsimè fit per iugem memoriam
Coloſ. 3. dominicæ paſsionis. Dicit enim Gregorius ſuper illud, Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: Certum, inquit, eſt quòd vbi mors Chriſti circumfertur, non poteſt regnare peccatum, Eſt enim tanta ſuauitas crucis Chriſti, vt ſi coram oculis ponatur, & in mente fideliter teneatur, ita vt in ipſam Chriſti mortem intentus oculus mentis aſpiciat, nulla carnis concupiſcentia, nulla libido, nullus furor, nulla peccati poſsit inuidia ſuperari. Nam qui de morte Chriſti aſsiduè cogitat, extinguitur in eo concupiſcentia carnis, & effugatur peccatum: & hoc modo dicitur quis mori peccato, &
Rom. 6. viuere Deo. Quid enim eſt viuere Deo, niſi in pace, in patientia, in

Digitized by Google

Iuſtitia,in ſanctificatione,in charitate, cæteriſq; virtutibus, quæ omnia Chriſtus eſt? In his ergo quicunque viuit, ſimul cum Chriſto in æternum viuit. Quàm felix igitur & ſalubris dominicæ paſsionis memoria,quia carnem ſuam dedit in cibum, & ſanguinē in potum, animam in precium,vulnera in remedium,brachia in refrigerium, crucem in clypeum, ſudorem in medicamentum, clauos in ſalſamentum, coronam ſpineam in ornamentum, & cor apertum in amoris indicium,aquam lateris in ſuaue balneum, totā vitam & mortem in exemplum, ſcilicet cruciformis perfectionis, vt in cruce virtutum cor noſtrum ſit affixum, in ſenſu carnis delectetur, & ſpiritualiter impingueſcat noſtra affectio pariter & dilectio. In cruce denique humilietur ſuperbia noſtra, dilatetur charitas noſtra,prolongetur perſeuerantia noſtra, exaltetur ſpes & expectatio noſtra, totumque cor noſtrum, os & opus illi cruciformiter conformetur: ſicut ex ſola ſua ſtupenda charitate pro nobis redimendis mori dignatus eſt. O ſumma dulcedo diuinæ bonitatis & benignitatis, ò immenſa charitas diuinæ largitatis, ò ſtupenda prodigalitas Dei,& hominis Ieſu Chriſti, apud quem eſt plena peccatorum remiſsio, pietatis exhibitio,meritorum augmentum, infirmorum remedium, lapſorum refrigerium,tentatorum refugium,ſanorum incolumitas, quietorum ſerenitas, & fortunatorum felicitas. O ſpeculum munditiæ, virtutum & gratiarum omnium pulchritudinum obiectum, ab impijs crucifixoribus tam multipliciter deturpatum. Quis dabit cordi meo tam præcipuum compaſsionis affectum. vt immenſitate ſua omnium amore ſingulari flagrantium votiuas ſuperet compaſsiones? Nam quantò magnitudine doloris & amoris in morte pallens,obfuſcatione quadam mortifera deformior apparuiſti,tanto cordi amoroſo, & menti bene diſpoſitæ amabilior fuiſti. Sicut enim amans redamari naturaliter appetit, ſic & ab amato ſui amoris manifeſtationem requirit. Propter quod exterior in cruce tua deformitas, maxima reputatur formoſitas: quia non qualis apparuiſti, ſed qualia ſuſtinuiſti rememorandum eſt, vt tua deformitate nos formoſos efficeres, præſertim cum ex charitate nimia cuncta pertuliſti,vt nos redimeres,& tuo liuore nos ſanares, tuaque morte nos feliciter viuificares. Hinc paſsionis tuæ memoria tanta ſpiritus deuotione diſtillat,quòd mentes recolentium adipe & pinguedine replere videatur: quia charitatem tuam non tam ex paſsione pia mens ..umana penſare debet, quam ex animo patiētis. Sic enim ſemel paſſus es mortē pro nobis, vt paratus eſſes ſi oporteret mille millies mori pro nobis. Sic paſſus es mortem,vt paratus eſſes pęnā incomparabiliter morte grauiorem pro nobis mille millies ſuſtinere:ſed paratus non permiſiſti, quia non oportuit. Et ideo ſi millies moriamur,ac omnes vires tam animę,quàm corporis expendamus,

Paſſionis Dominicæ memoria, quã ſit ſalubris.

Iohan. 6.

Sap. 7.

Eſa. 53.

Dulcedo in paſſione domini.

Pſal 62.

1. Pet. 3.

nihil tamen adhuc dignũ gerimus ad ea, quæ de tua dilectione percepimus, glorioſa beneficia. Verſemur ergo iugiter in huiuſmodi co

Pſal. 126. gitationibus. Beatus enim, qui repleuerit deſiderium ſuum ex ipſis: quia ſcribitur in libro de Mixtionibus elementorũ, quòd ſi interfector illum videt, quem interemit, ſtatim interfecti vulnera emanant ſanguinem. Sic ſi deuotionis oculo Chriſtum rurſum à noſtris ſceleribus crucifixum, per memoriã paſſionis eius fideliter intueamur, ſanguinem eius recentem per verã compaſsionem emanare ſentiemus. Sicut enim ex reflexione radiorum ſolis in ſpeculo concauo faciliter ignis inceditur in panno, ſic ex reflexione humanę intelligentiæ in ſpeculum paſsionis dominicæ. Conſiderãdo enim qualiter nos dilexit Deus, in affectione faciliter inceditur ignis diuini

Rom 5. amoris, quia dicit Apoſtolus: Commendat autem Deus charitatem ſuam in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, ſecundùm tempus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. De quo mirãtur & angeli-

Apoc. 15. ci ſpiritus, dicẽtes: Magna & mirabilia ſunt opera tua domine Deus

** Al. ſeculorum.* omnipotens. Iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ Domine, rex * ſanctorũ. Eius enim opera magna fuerunt per potentiam: quia poſtquam omnia

Pſal. 134. quæcunque voluit, fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyſsis, addidit & illud opus magnum, quo mortale & immortale fecit idem, ac duo maximè diſtantia in vnius perſonæ ſimplicitatem

Sapien. 7. ſine compoſitione copulauit. Fuerunt etiam mirabilia per ſapientiam: quia poſtquã cuncta, ſicut voluit diſpoſuit, addidit per ſapientiam diſponere omnia ſuauiter, mirabilem inueniens ſuæ paſsionis, & humanæ redemptionis conuenientiam, quæ fuerat impoſsibilis ex parte creaturæ, quæ patiendo non ſufficiebat ad redimendum: & etiam ex parte creatoris, qui inhabilis erat ad patiendum, & moriendum. Fuerunt etiam iuſta per æquitatem: quia poſtquam omnẽ inæqualitatem ab operibus ſuis excluſit, tandem iuſtitiam rigidiſsimã cum maxima tamen miſericordia cunctis oſtendit. Nam vt iniuſtitia humana non maneret inulta, nec diuina miſericordia maneret vacua, iuſtum Dei filium vt ſeruum redimeret, tãtis ſupplicijs, opprobrijs, & anguſtijs tradidit, cruciſque ſuſpendio tanquã genere mortis deſpectiſsimo, pro peccatis noſtris abolendis accepit in ſacrifi-

Iohan. 3. cium ſatisfactionis. Sic enim DEVS dilexit mũdum, vt filium ſuum

Peroratio. vnigenitum daret in eius redemptionem, & reconciliationem. Erige nunc oculos tuos ò anima mea, ad fontem lucis huius ardentis, vt ignorantia tua indagatione paſsionis eius illuſtretur, & deteſtanda tepiditas incaleſcat. Quòd ſi quid aduerſi patimur, ſi perſecutiones, ſi detractiones, infirmitates, vel alias anguſtias, & aduerſitates

Heb. 12. quaſcunque iuxta Apoſtolum ad Hebræos: Aſpicientes in autorem fidei, & conſummatorem Ieſum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, qui propoſito ſibi gaudio, ſuſtinuit crucem

Digitized by Google

cem confuſione contempta. His, inquam, te totam immerge, quia frequenter his occupari, dixi ſapientiam: alioqui eſt impoſsibile peruenire quempiam ad perfectam acquiſitionem veri luminis virtutis, aut diuini guſtus, ſeu ſenſus, & gratiæ ſingularis. Verbũ enim crucis ſicut pereuntibus quidem ſtultitia eſt, ſic his, qui ſalui fiunt, Dei virtus & ſapientia eſt. Igitur anima mea cõuertere in requiem tuam, id eſt, in Deum tuum, affectione pariter & imitatione, vt in te tanquam in ſpeculo ſuam imaginem expreſsè repræſentet, & in te ineffabiliter delectetur, tibi familiariter cõgratuletur, te eleuet innouando, te innouet decorando, te decoret amando, te amet inhabitando, te à caſu futuro conſeruet præcauendo, & te lætificet de conuerſione gratias agendo. *1. Cor. 1.* *Pſal. 114.*

Quòd Chriſtus commendat in paſſionis opere patientiam, in modo humilitatem, in cauſa charitatem, in fructu reparatam humanam dignitatem. Cap. XIIII.

F*Aſciculus myrrhæ dilectus meus mihi*. Dicit Sanctus Bernardus: In Chriſti paſsione tria conuenit ſpecialiter intueri: ſcilicet opus, modum, & cauſam: nos autem & quartum addamus, ſcilicet fructum illius. Primò namque commendatur in opere patientia ſingularis: quia cùm ſupra dorſum eius ſic fabricarent peccatores, cùm ſic extenderetur in ligno, quòd dinumerarentur omnia oſſa eius, cùm fortiſsimum illud propugnaculum, quod cuſtodit Iſrael, vndique foraretur, cùm foderentur manus eius & pedes, velut agnus ad occiſionem ductus eſt, & tanquam ouis coram tondente ſe, non aperuit os ſuum: non aduerſus patrem murmurans, à quo miſſus eſt; non aduerſus genus humanum, pro quo, quæ non rapuit, ex ſoluebat; nec contra populum ſibi peculiarem, à quo pro tantis beneficijs tanta mala recipiebat: ſed econtra flagellis cæſus, ſpinis coronatus, clauis confoſſus, patibulo confixus, opprobrijs ſatiatus, omnium tamen dolorum & iniuriarum immemor, Pater, inquit, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. O quàm multus es Domine ad ignoſcendum, & quàm magna multitudo benignitatis tuæ, quando in ipſa eleuatione manuum tuarum, cum iam ſacrificium matutinum tranſiret in holocauſtum veſpertinum: in ipſa, inquam, virtute incenſi, quòd cœlos aſcendebas, terram operiebas, inferos reſpergebas, exaudiendus pro tua reuerentia, lachrymis perfuſus clamans dixiſti: Pater ignoſce illis. Clamant illi, Crucifige: tu clamas, Pater ignoſce. O quàm longæ ſunt cogitationes tuæ à cogitationibus noſtris. Quàm firmata eſt etiam ſuper nos impios miſericordia tua. Hinc multæ miſeriæ corporis, hinc multæ miſericordiæ cordis, hinc dolores, hinc liuores, hinc plagæ, hinc *Patientia Chriſti.* *Pſal. 128.* *Pſal. 21.* *Eſai. 53.* *Lucæ 23.* *Mat. 27.*

Digitized by Google

guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Sed vincāt miſericordiæ tuę antiquæ domine. Magna illorum iniquitas,ſed multo maior per omnem modum pietas tua domine:quia charitas patiens eſt,vt inimicum ſufferat;benigna eſt,vt etiam inimicum diligat,ac malum in bono vincat. Et ſi quæris: An non valuit opus ſuum reparare creator
1. Cor. 13. ſine tali difficultate & iniuria ſui? Dico vtique valuit: ſed cum iniuria ſui taliter reparare maluit,nè peſsimum ingratitudinis vitiū, occaſionem de cætero reperiret in homine.Multum enim fatigationis aſſumpſit,quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoueretque ad gratiarum actiones difficultas redemptionis,quem minus deuotum fecerat facilitas conditionis. Nam homo gratis eſt cōditus ſine grauamine,vel labore auctoris (Siquidem dixit & facta
Pſal. 32. ſunt) ſed non gratis eſt redemptus: quia de domino ſeruus, de diuite pauper,de verbo caro,de Dei filio filius hominis pro redēptione hominis fieri non deſpexit, ac trigintatres annis eius ſalutem operari dignatus eſt in medio terræ,in labore & ſiti, in frigore & nuditate,in ieiunio & oratione, in vituperio & obfuſcatione. Suſtinuit dura verba,duriora verbera,duriſsima mortis ſupplicia.Secūdò ve-
Humilitas Chriſti. rò commendatur in modo humilitas. Nam in humilitate iudicium eius ſublatum eſt,cum nec ad tantas blaſphemias,quas ſibi obijcie-
Iſa. 53. bant,nec ad crimina reſponderet,ſed potius illud propheticum re-
Pſalm. 37. uoluebat: Ego autem tanquam ſurdus nō audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum,quoniam ego in flagellis paratus ſum. Vnde in modo eius paſſionis, & noſtræ redēptionis fuit omnimoda deſpectio,& extrema exinanitio,qua pro nobis ſeipſum exinaniuit vſque ad carnem,crucem & mortem. Quis enim dignè poterit æſtimare, quantæ fuerit humilitatis,& exinanitionis dominum maieſtatis car
Iſa. 53. nem indui,cruce turpari,morte mulctari? Vidimus,inquit,eum non
Pſalm. 44. habentem ſpeciem neque decorem, nec ſpecioſum forma præ filijs hominum:ſed opprobrium hominum, & deſpectū tanquam leproſum & nouiſsimum virorum,virum dolorū, & percuſſum à Deo, ac humiliatum. O nouiſsimum & altiſſimum, ò humilem,& ſublimem, ò opprobrium hominum & gloriam angelorum. Illo nemo ſublimior,nemo humilior. Nihil ne merebitur vel iſta humilitas, quæ hunc habet modum,imo quæ tam eſt vltra modum? Sicut enim eius patiētia eſt ſingularis, ſic & humilitas admirabilis, vtraque ſine exēplo; digna tamē in redemptore humilitas tam admirabilis, & patientia
Matth. 11. tam inſuperabilis, vt ſui ab eo perfectè diſcerēt: quia mitis eſt,& humilis corde.Talibus adornamentis refoue viſcera tua,o fidelis ſponſa,vt abundes his vnguentis non minus ſuauibus,quàm ſalutaribus
Cantic. 1. vt dicere valeas: In odore vnguentorum tuorum currimus. Tertiò,
Charitas Chriſti. proinde cōmendatur in cauſa diuina charitas: quia videns Deus,ꝙ nec per amicos,nec per preciū nos ipſos redimere poteramus, ſe fe-

cit

Digitized by Google

cit fratrem noſtrum,noſtram naturam aſſumendo de puriſsimis ſan guinibus beatæ Virginis,dorſum accipiẽs, vt verberaretur pro pec catis noſtris,qui ſecundùm quòd Deus erat,non habuit vbi verbera ri poſſet.Dedit & ſanguinem effuſum in precium, vt nos redimeret, ſicut petijt Pſalmiſta dicens: Redime me dñe, & miſerere mei, quia vnicus & pauper ſum ego.Vnicus,non habens amicos,& pauper nõ habens denarios. Et cùm liberare nos poſſet ex potentia,maluit ta mẽ hoc facere potius ex miſericordia,vt amore nos adſtringeret, & eius iuſtitiæ ſatisfaceret.Vnde meritò dicitur,quòd propter nimiã charitatem,qua dilexit nos Deus,vt ſeruum redimeret, nec pater filio,nec filius ſibiipſi pepercit.Verè nimiam,quia mẽſuram excedit, modum ſuperat,& ſupereminet virtutibus vniuerſis. Maiorem,ait, charitatem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.Tu tamen maiorem habuiſti domine,ponens eam pro inimicis. Cum enim adhuc inimici eſſemus,per mortem tuam,& tibi reconci liati ſumus & patri. Vix pro iuſtis quis moritur: tu pro iniuſtis ab iniuſtis,& cum iniuſtis paſſus es,moriẽs propter delicta noſtra,qui veniſti gratis peccatores iuſtificare,ſeruos facere fratres, captiuos hæredes,exules reges. O dñe Ieſu, quid eſt homo, quia ſic magnificas eum? aut quid ſic apponis erga eum cor tuum? Redemiſti enim eum per ſupplicium,quo nullum iniuſtis: quia paſſus es iuſtus pro iniuſtis,cũ iniuſtis & ex cauſis iniuſtis,ſub iudicibus,& pęnis iniuſtis.Redemiſti eum,inquam,per opprobrium, quo nullum vilius,vt vltra nũquam apponat ſe homo magnificare ſuper terram. Redemiſti proinde eum per precium,quo nullũ precioſius,ſcilicet anima & corpore,vita & ſanguine, & quicquid precij fuerat in homine Deo. Redemiſti nos etiam per myſterium, quo nullum eſt profundius,cuius nec longitudinem,nec latitudinem, nec ſublimitatem, nec profunditatem humana capit intelligentia.Redemiſti denique per exẽplum, quo nullum perfectius. Paſsio namque Chriſti complectitur omnem perfectionem homini poſsibilem in hac vita. Hinc ait Petrus:Chriſtus paſſus eſt pro nobis,vobis relinquẽs exemplum,vt ſequamini veſtigia eius. Quartò commendatur in fructu humanæ naturæ reparata dignitas, propter quam reparandam ſumma ſapientia voluit à ſtultis illudi:ſumma innocẽtia voluit ab impijs flagellari,& præ filijs hominum ſpecioſus forma,voluit à vilibus cõſpui:vitaque noſtra perpetua voluit tam pœnaliter mori, vt vel ſic tandem plenum fructum ſuæ paſsionis conſequeremur.Talem,inquam,fructum,qualem ipſe promiſit, dicẽs: Menſuram bonam,& confertam, & coagitatam,& ſupereffluentem,ideſt,menſurã ſine menſura:quam nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcẽdit, cum Ieſus glorificatus erit omnia in omnibus,vt pote rationi plenitudo veritatis, voluntati plenitudo charitatis, & memoriæ continuatio

Pſal. 24. *Galat. 4.* *Iohan. 15.* *Rom. 8.* *Rom. 5.* *Iob 7.* *Pſal. 9.* *1. Pet. 2.* *Paſſionis Chriſti fructus.* *Luca 6.* *1.Cor. 2.*

Digitized by Google

Pſal. 101. æternitatis. O veritas, ò charitas, ò ęternitas, quando replebis in his
Cantic. 1. bonis deſiderium meum? vt verè dicam: Dilectus meus inter vbera mea commorabitur.

Quòd Chriſtus crucem aſcendit ſpontè propria, ex charitate maxima, & ex patris obedientia: ex quibus paſſio reddebatur ſummè fructifera. Cap. XXV.

Dixit: *Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius.* Cantic. VII. Dixi, ait Dominus, id eſt, ab æterno diſpoſui ex intima charitate, & ſpontanea voluntate, quod aſcendam in palmam, id eſt, in crucem, cuius pars vt creditur, erat de palma, & erat in altum crux eleuata ſicut palma, vt in ea Ieſus exaltatus traheret ad ſe omnia. Antiquitus etiam victoria deſignabatur in palma, quam glorioſè Chriſtus in cruce triumphās adeptus eſt. Et appręhendam fructus eius, qui ſunt fructus humanæ ſalutis, vt ſcilicet ibidem pro te o anima mortem ſuſtineam, aqua lateris mei te lauādo pulchrā efficiam, effuſoque ſanguine meo copioſè, redimam. Apprehendam etiam fructus eius, qui ſunt fructus corporis mei, ſcilicet illius glorificationem, reſurrectionis accelerationem, aſcenſionis glorioſam oſtenſionem, nominis mei manifeſtationē, ac iudiciariæ poteſtatis adoptionem. Dicat etiam fidelis Chriſtianus: Aſcendam in palmam, id eſt, in crucem, Chriſti paſsionem iugiter rememorando, dolenter compatiendo, viuaciter inuiſcerando, & fideliter imitādo: quia Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt eadem cogitatione nos armantes, ſequamur veſtigia eius. Et apprehendā fructus eius. Non ſolùm fructus noſtræ redemptionis, gratus exiſtendo, & gratias agendo, ſed etiam fructus exemplaris perfectionis fideliter imitando perfectionem illam omnium virtutum. Vnde Anſelmus lib de meditatione redēptionis humanæ: An aliqua neceſsitas coegit Chriſtum, vt in paſsione ſe ſic altiſsimus humiliaret & omnipotens ad perficiēdum opus ſalutis noſtræ tantum laboraret, in doloribus, anguſtijs, & opprobrijs? Sed omnis neceſsitas, & impoſsibilitas eius ſubiacet voluntati. Quippe quod vult, neceſſe eſt eſſe: quod autem non vult, impoſsibile eſt eſſe. Sola igitur voluntate hæc fecit, & pertulit. Et quia voluntas eius ſemper eſt bona, ſola fecit hæc bonitate. Non enim Deus agebat, vt hominem hoc modo ſaluum faceret: ſed humana natura indigebat, vt hoc modo Deo ſatisfaceret. Non indigebat Deus vt tam laborioſa pateretur: ſed indigebat homo, vt ita Deo reconciliaretur. Nec indigebat Deus, vt ſic humiliaretur: ſed indigebat homo, vt ſic de profundo inferni erueretur. Nā cum peccare eſt Deum inhonorare, quod homo facere non debuerat etiam ſi neceſſe fuiſſet perire, quicquid eſt, quod Deus non eſt: ideo

Palma cur crucē Chriſti deſignet. Ioan. 12.

1. Pet. 2. 1. Petri 4. 1. Pet. 2. 1. Pet. 4.

Digitized by Google

ideo exigebat ratio, quod peccans aliquod maius redderet Deo pro honore ablato, quàm ſit hoc, pro quo illum exhonorare nõ debuit. Quod quia natura humana non habuit, nè iuſtitia Dei in ſuo regno peccatum relinqueret impunitum, Dei bonitas ſubuenit, & humanam naturam in ſuam perſonam Dei filius aſſumpſit, vt in ea perſona eſſet Deus homo, qui haberet, quod ſuperaret, non ſolùm omnem eſſentiam (quæ Deus non eſt) ſed etiam omne debitũ, quod peccatores ſoluere debebant. Et hoc cum nihil pro ſe deberet, pro alijs ſolueret, qui, quod debebant, reddere non habebant Precioſior eſt enim vita hominis illius, quàm omne quod Deus non eſt, & ſuperat omne debitum, quod peccatores pro ſatisfactione debebant, vel debere poſſent. Mors enim eius ſuperat omnem magnitudinem, & multitudinem peccatorum, quæ excogitari poſſent extra perſonam Dei. Quam quia non debuit eò quòd peccator non fuit, ſponte tamen ad honorem patris paſsioni, & morti ſe obtulit, & inferri permiſit, vt alijs oſtenderet iuſtitiam Dei non eſſe deſerẽdam propter mortem, quam quandoque ſoluere deberet ex neceſsitate, cum ipſe, qui nõ debebat illatam iniuſtè propter iuſtitiam ſponte ſuſtineret, vt hominem perfectè liberaret, & primæ dignitati reſtitueret. O fortitudo Dei abſcondita, hominem in cruce pendentem, æternã ſuſpendere mortem, genus humanum prementem: hominem ligno confixum, diffigere mundum perpetuæ morti affixum. O celata poteſtas, hominem damnatum cum latronibus, homines ſaluare damnatos: hominem in patibulo extenſum, omnia trahere ad ſeipſum. O virtus occulta, vnam animam emiſſam in tormento, innumerabiles extrahere de inferno: hominem corpus ſuſcipere, & animarum mortem perimere. In his omnibus non eſt humiliata natura diuina, ſed exaltata humana: nec illa immutata, ſed iſta miſericorditer adiuta. Nec humana natura paſſa eſt aliquid vlla neceſsitate, ſed ſola libera voluntate. Nec violentiæ ſuccubuit, ſed ad honorem Dei, & hominum vtilitatem, quæ illa mala voluntate ſunt illata, ſpontanea bonitate miſericorditer ſuſtinuit: nec vlla cogente obedientia, ſed potenti diſponente ſapientia, quod patri placitum, & hominibus profuturum intellexit, hoc ſponte fecit, obedientiam patri liberam exhibendo. Fuit igitur paſsio Chriſti ex obedientia, & tamen ex voluntate ſpontanea. Nam ex obedientia patris mortem ſuſcepit, iuxta illud Apoſtoli: Factus eſt obediens patri vſque ad mortẽ, mortem autem crucis. Et illud Iohãnis: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Et hoc mãdatum accepi à patre meo, ſcilicet eam ponendi, & iterum ſumendi. Et hoc fuit conuenientiſsimum. Primò, humanæ iuſtificationi: vt ſicut per vnius hominis inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ſic per vnius hominis obedientiam, iuſti conſtituantur multi. Secundò,

Mortis Chriſti virtus quãta.

Obedientia Chriſti.

Philip. 2.

Ioan. 10.

Rom. 5.

Ibidem. Ephеſ. 5. dò, diuinæ ad homines reconciliationi, iuxta illud Pauli: Reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, in quantum ſcilicet Chriſti mors, Deo patri ſacrificium erat acceptiſsimum, ſecundùm illud: Tradidit ſemetipſum oblationem pro nobis, & oſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Omnibus autem ſacrificijs antefertur obedientia, 1. Reg. 15. quia dicitur 1. lib. Reg. Melior eſt obedientia, quàm victimæ. Et ideo conueniens erat, quòd ſacrificium paſsionis & mortis Chriſti procederet ex obedientia. Tertiò, fuit conueniens eius victoriæ, qua de morte & auctore mortis glorioſè triumphauit. Sicut enim miles qui vincere deſiderat, debet eſſe obediens duci, ſic & homo Chriſtus per hoc victoriam obtinuit, quòd obediēs Deo patri fuit, quia, Prou. 21. vt dicitur in libro Prouerbiorum: Vir obediēs, loquetur victorias. Nihilominus tamen ex dilectione patris animam ſuam poſuit, & ex dilectione noſtra, vt obedientia voluntaria eſſet, & veraciter dicere Pſal. 53. poſſet. Voluntariè ſacrificabo tibi. Nam ſecūdùm Auguſtinum 10. libro de Ciuitate Dei: Verum ſacrificium eſt omne opus, quod agitur, vt ſancta ſocietate Deo adhæreamus, relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe poſsimus. Chriſtus autē (vt ſubdit ibidem) in paſsione ſeipſum obtulit pro nobis. Et hoc ipſum opus, quo voluntariè ſuſtinuit paſsionem, Deo maximè acceptum fuit, vtpote proueniens ex maxima charitate Dei patris, & proximi. Vnde ſubdit Auguſtinus: huius veri ſacrificij multiplicia variaque ſigna fuerunt priſca ſanctorum ſacrificia, cum hoc vnum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res vna diceretur, vt ſine faſtidio multitudini commendaretur. Et cùm, vt dicit Auguſtinus libro 4 de Trinitate, quatuor in omni ſacrificio conſiderentur, cui ſcilicet offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, & pro quibus offeratur, Idem ipſe qui vnus, veruſque mediator eſt, per ſacrificium pacis reconciliauit nos Deo, vnum cum illo manens, cui offerebat, vt vnum in ſe faceret pro quo offerebat, vnus ipſe eſſet, qui offerebat, & quod offerebat. Quòd autem prompta voluntate, & ex charitate ſacrificium ſuæ paſsionis offerebat, oſtendit apud Iohannem dicens: Vt Ioan. 14. cognoſcat mundus, quia diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Surgite, eamus hinc, ſcilicet ad locum paſſionis. Quòd etiam ex dilectione noſtra paſsionem illam aſſumpſit, oſtēdit Ephеſ. 5. Apoſtolus ad Epheſios dicens: Ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Tanto namque charitatis affectu ferebatur in ipſam paſsionis, & mortis ignominiā Ioan. 4. quòd diceret: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei, qui miſit me. Eadem namque ratione Chriſtus ex obedientia, & charitatē paſſus eſt, quia præcepta charitatis non niſi ex obedientia impleuit, & ex dilectione ad patrem præcipientem obediens fuit.

Hæc igitur, ò fidelis ſponſa mande & rumina: hæc ſugat & glutiat

Digitized by Google

cor tuum, cum eius carnem & ſanguinem accipit os tuum. Recole, quia captiua eras, & hoc modo redempta; ancilla, & ſic liberata; exul & reducta; perdita & reſtituta; mortua & reſuſcitata. Per hæc enim, & non niſi per hæc manebis in Chriſto, & Chriſtus in te. Conſidera quid tibi erat, & quid tibi factum ſit, & penſa quis tibi hoc fecit, quo amore dignus ſit. Intuere neceſſitatem tuam, & bonitatem ſuam, & vide quas gratias reddas, & quantum eius amori, & ſolicitudini debeas.

De quatuor voluntatibus in Chriſto, ac de earum diuerſitate, & conformitate in ſua paſſione. Cap. XXVI.

DIxi: *Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius.* Ad euidentiam eorum, quæ iam dicta ſunt, ſciendum eſt ſecundùm Richardum in libro 3. Sententiarum, quòd in Chriſto fuerunt plures voluntates: & ſi numerentur ſecundùm naturas, tunc ſunt duæ, ſcilicet diuina & humana: ſi verò ſecundùm potẽtias, tunc ſunt tres, ſcilicet voluntas diuina, voluntas animæ rationalis, & volũtas appetitiua ſenſitiua, quæ extẽſo nomine voluntas dicitur, quia mouetur poſt apprehenſionem: quamuis propriè nõ inuenitur voluntas, niſi in rationali parte. Si denique numerẽtur ſecundùm modos volendi ſic ſunt quatuor, quia diuiditur voluntas rationalis in deliberatiuã & naturalem, quam Hugo vocat volũtatem pietatis in libello de voluntatibus Chriſti, vbi ſic ait: Fuit in Chriſto volũtas diuinitatis, voluntas rationis, voluntas pietatis, & voluntas carnis: Volũtas diuinitatis per iuſtitiam ſententiã dictabat: Volũtas rationis per obedientiam veritatem approbabat: Voluntas pietatis per compaſsionẽ in alieno malo ſuſpirabat: Volũtas carnis paſſionem in malo proprio refugiebat. Et ſic cõparauit Hugo voluntatem ad modum volendi. Si ergo quæritur: Vtrum in Chriſto fuit conformitas voluntatum, Dicendum, ſecundùm Bonauenturam, ꝙ talis conformitas in duobus conſiſtit: Primò conſiſtit in volito, vt quando vnum & idem volunt: & hoc quãdoque eſt de neceſsitate, quandoq; de congruitate, quandoque præter neceſſitatem & congruitatem: quia poſsibile eſt, quòd voluntates ſunt conformes, ita quòd vna ſubſit alteri, & tamẽ non volunt idem, quia voluntas ſuperior non vult inferiorem velle quod ipſa vult, ſed magis contrarium. Secundò, conſiſtit in ratione, vel modo volendi, vt quando eodem modo volunt, vel altera vult illud eodem modo, quo ſuperior vult eam velle: & hoc ſecundum eſt ad perfectam conformitatem.

Voluntates quatuor in Chriſto.

Conformitas in quibus conſiſtat.

Conformitas igitur in modo, vel ratione volendi, fuit in omnibus voluntatibus Chriſti, quamuis ex parte voliti nõ eſſet idẽtitas, quia vnaquæque voluntas volebat, quod ſuum erat. Nam diuina voluntas,

Voluntatis diuerſitas in Chriſto.

luntas, quod iuſtum erat, volebat. Voluntas rationis iuſtitiæ conſentiebat, & eam approbabat. Voluntas pietatis ſine odio infimæ miſeriæ condolebat. Voluntas carnis iuſtitiam non accuſabat, ſed pœnam recuſabat: & ſic vnaquæque voluntas, quod ſuum erat, operabatur, & quod ad ſe pertinebat, ſequebatur. Volũtas diuina iuſtitiam, voluntas rationis obedientiam, volũtas pietatis miſericordiam, voluntas carnis naturam: nec tamen iſtæ voluntates à diuina voluntate, vel in minimo diſcordabant, quod ſic patet: Nam voluntas deliberatiua rationis nunquam diſcordabat à voluntate diuina, nec in volito, quia volebat quicquid ſciebat diuinam velle volũtatem: nec in forma, vel modo volendi, quia quicquid volebat, ex charitate volebat, & ſic volebat, ſicut eam Deus velle volebat. Ex hoc enim quòd Chriſtus ipſam paſsionem acceptauit gratanter, & voluntariè, voluntate deliberatiua rationis, meruit & ſibi & nobis omnibus; quod meritum fuit in actu voluntatis formaliter, & in paſsione materialiter, in quantum ipſa fuit voluntati materia merendi. Quãuis enim in paſsione Chriſtus non meruit, in quãtum comparatur ad cauſam ſuam efficientem, tamen multum meruit, in quãtum comparatur ad Chriſti voluntatem, eam ex maxima charitate patienter ſuſtinẽtem, & acceptantem. quod ſic patet: Quia per alium modum, quàm per ſuam mortem humanam naturam potuit liberare. Sicut enim nullis meritis præcedentibus per meram liberalitatem ita naturam humanam exaltauit, quòd eam ſibi vniuit in vnitate perſonæ: ſic ſi voluiſſet, eam reparare potuiſſet abſque omni ſatisfactione. Sed per propriam mortem liberare, & exaltare voluit, quia nullus alius modus ita conueniens fuit. Per hunc enim modum ad nos vim ſuæ dilectionis efficacius oſtendit. Vnde Lucas dicit, quòd in transfiguratione Domini Ieſu apparuerunt Moſes, & Helias, viſi in maieſtate, & dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Hieruſalem. Nam ibi complete oſtendit amorem exceſsiuum, quem ad nos habebat, propter quem aſſumpſit & ſuſtinuit exceſsiuos dolores, anguſtias, preſſuras, miſerias, ignominias & cõfuſiones. Quod enim tali vituperio tractatus, & tali morte damnatus eſt homo Deus, fuit ſtupendæ humilitatis abyſſus, & ſtupẽdæ dignationis exceſſus. Et hæc omnia ſuſcepit & ſuſtinuit ex amore propter electos. Vnde dicit Alexander de Hales in libro 3. Sententiarũ, quòd paſsio Chriſti propterea fuit meritoria, quia fuit in parte rationali ſicut volitũ & placitum. Erat autem inæſtimabile gaudium, & delectatio in ſuperiori parte animæ ſuę, in qua fruebatur. Non enim fuiſſet virtuoſus eius dolor, nec Deo gratus, ſi doluiſſet inuitus: quinimo ſicut alijs fruebatur virtutibus, ſic & iſta virtutum ſuarum ſumma fruebatur. Nam in illũ dolorem, quem aſſumpſit & ſuſtinuit, ſicut in rem ſibi placidiſsimam, & à ſe inæſtimabiliter dilectam, toto mentis conatu ferebatur. Hæc ille.

Lucæ 9.

Amor Chriſti exceſſiuus ad nos.

Digitized by Google

ille. O inæſtimabilis amor Chriſti, quo tanto affectu propter nos adhuc inimicos, & totis viribus repugnantes, tam deſideranter cucurrit ad pœnas, & crucem, vt diceret: Baptiſmo habeo baptizari: & quomodo coarctor, donec perficiatur. Conſiderans enim meritum ſuæ paſsionis, & fructum ſuæ ſanctiſsimæ crucis, paratus erat, ſi oporteret, in æternum cruciari, & infinitis doloribus angi, tam ob amorem paternum, quàm etiam ob amorem & vtilitatem fraternam: ac per hoc tantum meruit apud patrem, ac ſi fuiſſet æternaliter cruciatus, quia per voluntatem, & deſiderium totam vitam ſuam dilatauit ad vnum quoddam infinitum, & ad tolerantiam infinitæ materiæ mortis, vt ſuo æterno perfectius patri ſatisfaceret, & nos perfectius cum Deo pacificaret. Et in hoc apparet ex parte circa nos incomprehenſibilitas immenſiſsimæ ſuæ charitatis. Secundò, voluntas naturalis rationis in Chriſto, nõ diſcordauit à voluntate diuina in aliquo, quod patet: Primò, quia formalis ratio, ſub qua voluntas naturalis in Chriſto mortem refugiebat, & illa ratio, ſub qua voluntas deliberatiua mortem optabat, non diſcordabant, quia voluntas naturalis mortem refugiebat, in quantum erat aliquod malum naturæ ſecundùm ſe: ſed voluntas deliberatiua volebat eam, in quãtum apprehendebatur, vt vtilis ad redemptionem humani generis ſecundùm ordinationem diuinam. Eſſe autem aliquod malum naturæ ſecundùm ſe, & illud eſſe bonum in ordine ad aliquem finem, nullam importat repugnantiam. Secũdò, quia qui vult, quod alius vult eum velle, non diſcordat ab eo in volendo: ſed illud, quod voluntas naturalis volebat in Chriſto, voluntas deliberatiua volebat eã velle, quia volebat, quod ſecundùm motũ ſuum naturalem moueretur. Et quia conformitas voluntatis ad voluntatem non ſolùm attenditur ſecundùm aſsimilationem, ſed etiam ſecundùm ſubiectionem, ideo Deus à voluntate naturalis rationis non requirebat conformitatem aſsimilationis, vt idem vellet, quod ipſa voluntas deliberatiua vellet. (Illam enim obtulit, cum in oratione dixit: Non ſicut ego volo) ſed conformitatem ſubiectionis, vt vellet illud, quod Deus ordinauit eam velle. Vnde Chriſtus obtulit conformitatem ſubiectionis, oſtendens, ſe velle diuinæ voluntati ſubeſſe, ſubdens: Sed quod tu. Similiter appetitus ſenſitiuus in Chriſto non diſcordabat à volũtate deliberatiua rationis in aliquo, quamuis non appeteret id, quod voluntas deliberatiua volebat, ſed pœnam & mortem corporis refugiebat, quam illa volebat, quia quod refugiebat, ad imperium voluntatis deliberatiuæ refugiebat, & contrarium appetebat, quia per hoc in Chriſto maior preſſura dolorum, & anguſtiarum reſurgebat, nec tamen per talem motum contrarium voluntatis rationis naturalis, & appetitus ſenſitiui retardabatur in aliquo, vel impediebatur appetitus deliberatiuæ voluntatis. Hinc in Chriſto (ſecundùm Bona-

Lucæ 12.

admirabile dictum vide fol. 6.

Matt. 26.

uenturam

uenturam ſuper 3.lib.Sententiarum) dolor & triſtitia non ſolùm ad partem inferiorem rationis peruenerunt, ſed vſque ad portionem ſuperiorem ſe extenderunt: ita quòd tota illa anima benedicta pateretur cum corpore, vt ſic tota peccatrix anima curaretur, quamuis etiam in anima Chriſti ſecũdùm ſupremam partem rationis fuerat gaudium fruitionis. Et hoc teneatur tanquam verum, quamuis difficile ſit ad intelligendum, qualiter in anima Chriſti ſecundùm eandem potentiam, & eundem ſtatum potentię fuerit immenſus dolor, & immenſum gaudium, nec dolor ſuperueniens diſcontinuauerit gaudium, nec econtrario, vt videbitur infra.

De triplici dolore in Chriſto, ſcilicet in ſenſu exteriori, in appetitu ſenſitiuo interiori, & in ratione tam inferiori, quàm ſuperiori. *Cap. XXVII.*

DIxi: *Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius*. De dolore Chriſti, quem habuit in paſsione ſua, proſequendo, Sciendum quòd (ſecundùm Richardum ſuper 3. lib. Sententiarum) in Chriſto fuit triplex dolor, & quilibet eorum licèt non fuit maximus ſimpliciter, eò quòd dolor damnatorum ſit maior (vt etiam ſentiunt Thomas, & Bonauentura, & alij) fuit tamen maximus inter omnes dolores huius vitæ, & omnes hi dolores vnam cauſam priuatiuam maioris intenſionis habebant, quia vires inferiores à ſuperiori portione non recipiebãt aliquam mitigationem, quæ multum in alijs ſanctis alleuiabat dolores virium inferiorum, quod eſt diuina diſpenſatione factum. Nam quia Chriſtus venerat ad curandum dolores noſtros, dolorem intenſiſsimũ aſſumere voluit, vt verifica-
Iſa. 53. retur illud propheticum: Verè dolores noſtros ipſe portauit. Cùm enim, ſecundùm Hubertinum, in cæteris electis Dei propter amorem diuinum decertantibus, influxus diuini dulcoris ferè totam ſupportauit, & temperauit illati doloris vehementiam, ſolus ipſe Ieſus, quantum ad hoc, præter cæteros in paſsionibus eſt derelictus, vt tam immensè pateretur ſine aliquo refrigerio, quantum illa natura paſsibilis pati poterat. Et hunc ſenſum tangit Gloſſa ſuper librũ
Leuit. 16. Leuiticum, loquens de hirco emiſſario: Tempore, inquit paſsionis Chriſti, diuinitas in cœlum abijſſe dicitur, non quidem locum mutans, ſed virtutem cohibens, vt poſſent impij conſummare paſsionem. Et hæc pœna derelictionis fuit ei grauior omnibus alijs pœnis, quinimo ſine hac nulla fuiſſet ei pœna. Quæ profectò dereli-
Luc. 22. ctio ſumpſit initium, vt rationabiliter creditur, cum præ anguſtia ſpiritus ſudorem emiſit ſanguineum, in egreſſu animæ eius ſuperbenedictæ terminanda. Et hoc oſtẽdit, cum dixit: Deus meus, Deus
Mat. 27. meus, vt quid me dereliquiſti? Quod verbum, ſecundùm Hubertinum,

num,exceſsiuum prętendit amorem, quia cum eadem ſit derelictio & expoſitio patris & filij,non videtur aliud dicere patri:Vt quid dereliquiſti me? quam reſpectu reciproco ſuper amorem conuerti, & admirari, ac alijs admirabilem proclamare ſtupendam ſui expoſitionem ad tam horribile genus mortis pro ſic impijs & ingratis, cuius nulla ratio poteſt aſsignari, quàm ſua inæſtimabilis charitatis incomprehenſa menſura. Primus igitur dolor Chriſti fuit in ſenſu *I.*
exteriori,qui maximus fuit in genere ſuo, tum propter vehementiſſimum ſenſum læſionis corporis. (Nam propter magnam æqualitatem & nobilitatem complexionis,ſenſus tactus fuit in eo viuaciſsimus. Vnde ſicut nullus poteſt ei æquari, nec in æqualitate complexionis,nec in viuacitate ſenſus, ſic illius dolor ſenſibilis tam exterior quàm interior fuit omnium dolorum acutiſsimus) tum etiam quia patiebatur in membris maxime ſenſibilibus, ſcilicet in manibus & pedibus,vbi eſt magna neruorum abundantia, in quibus maxime viget ſenſus tactus. Mors enim in cruce confixi iudicatur acerbiſsima,quia talis configitur in locis maxime neruoſis, & ſenſibilibus,& pondus corporis pendẽtis auget continuè vim doloris,quãuis illud genus mortem protrahat pendẽtis. Cum denique propter vniuerſalitatem doloris,quia paſſus fuit per totum corpus, vt à plãta pedis vſque ad verticem capitis non eſſet in eo ſanitas, quod tandem erat in cruce ſic extenſum, quòd dinumerari poterant omnia oſſa eius: qui dolor continuabatur per ſuſpendium in cruce tribus horis, vt copioſa fieret redemptio, & ſuæ charitatis perfectiſsima exhibitio.Cuius etiam doloris magnitudinem ex hoc colligere poſſumus, quia Chriſtus ex ſola memoria iam imminentis paſsionis, præ cordis anguſtia ſudorẽ emiſit ſanguineum. Vix enim credibile foret alicui viuenti, quales anguſtias natura delicata mortem horrendo perſenſit, cum tam crudelia ſupplicia ſibi iam imminere cognouit.In cuius argumentum dixit: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem: quia triſtitia illa tantum erat intenſa, quantum eſſe poterat. Vbi nunc es,ò fidelis ſponſa,iam imagine Dei tui nobiliter inſignita? Velis obſecro Chriſto Ieſu pro tua ſalute ſuppliciter oranti, ſudanti,gementi,lachrymanti,& agonizanti,fideliter aſſiſtere. Noli dormire illi,qui non dormiuit tibi,ſed in corde tuo collige guttulas ſanguinis ſui,quas pro te ſudando copioſè fudit in terram.Secũdus *II.*
verò dolor fuit in appetitu ſenſitiuo interiori, qui ſpeciali nomine triſtitia dici debet,qui fuit etiam in eo maximus in genere ſuo:quia nimirum apprehendebat ſe mori pro inimicis,& ingratis etiam crucifixoribus,qui paſſionem illam ſibi iniurioſiſsimè inferebant. Plus enim triſtatur homo de paſsione ſibi iniuſtè & iniurioſè illata, quã de iuſte & quaſi compaſsiuè illata: imo ipſa anima ſecũdùm omnes potentias eius & vires inferiores patiebatur,eò quòd in ſingulis ani-

Chriſti primus dolor ſenſus exterioris.

Eſai 1. *Pſal. 21.*

Luca 22.

Mat. 26.

Dolor ſenſus interioris. *Luca 23.*

Digitized by Google

mæ viribus inferioribus, quæ circa temporalia operantur, aliquid inueniebatur, quod erat cauſa doloris Chriſti. Hic tamen ſciēdum, quòd in Chriſto fuit verus dolor paſsionis & compaſſionis; & vterque dolor fuit intenſiſſimus, quia multum in ſe doluit, & multum in nobis condoluit, & vterque dolor fuit in ſenſualitate, & ratione, ſed ordine permutato. Nam dolor paſsionis, & carnis prius attingebat animam ſecundùm ſenſualitatem, & deinde ſecundùm alias vires.

Compaſſio maior paſſione. Dolor verò compaſsionis primò fuit in ratione, & ex ratione redundabat in ſenſualitate. Nam ſicut ratione noſtra dolente pro peccatis, gemit & lachrymatur ſenſualitas: ſic & Chriſtus, quia multum pro peccatis doluit, etiam de peccatis noſtris fleuit. Veruntamen dolor compaſsionis in Chriſto fuit multum intenſior, quàm dolor paſsionis: quia licèt in eo magna fuerit cauſa dolendi in ſenſualitate, propter ſeparationem animæ eius à carne, & magna diſpoſitio ad dolendum propter optimam complexionem. (Nam corpus eius optimè fuit complexionatum, vtpote ſancti Spiritus operatione miraculosè formatum) ideo ſicut illa, quæ per Chriſtum facta

Iohan. 2. ſunt, miracula potiora ſunt (vt dicit Chryſoſtomus de vino, in quod aquam Chriſtus conuertit in nuptiis) ſic etiam eius corpus, & ideo maximè viguit in eo ſenſus tactus, ex cuius perceptione ſequitur dolor. In dolore tamen compaſsionis, amplior erat ratio dolendi propter inhonorationem Dei, & noſtram à Deo ſeparationem. Erat etiam maior diſpoſitio ad condolendum propter dilectionis immenſitatem. Nam quantò maior dilectio, tantò maiores ſunt plagæ compaſsionis. Hinc Chriſti compaſsio multò plus excesſit aliorum compaſsiones, quàm paſsio paſsiones, ſicut in eo fuit maior excellentia dilectionis, quàm paſsionis, reſpectu aliorum,

III. licèt vtrobique multum excederet. Tertius denique dolor Chriſti fuit in portione partis intellectiuæ tam inferiori, quàm ſuperiori,

Dolor in parte intellectiua. qui dicitur dolor compaſsionis. Qui dolor (vt dictum eſt) ex ratione redundauit in ſenſualitatem. Et in genere ſuo fuit dolor maximus, maiorque prædictis duobus doloribus. Pro quo notandum, quòd ſecundùm Bonauenturam ſuper 3. Sententiarum, Chriſti paſſio non tantùm peruenit ad inferiorem rationem, ſed etiam extendit ſe ad ſuperiorem portionem; quia ſicut anima noſtra ex coniunctione ſui ad corpus infectum tota corrumpitur, & inficitur ſecundùm omnem ſui vim, & omnem partem tam ſuperiorem, quàm inferiorem: ſic anima Chriſti ex coniunctione ſui ad corpus patiens, & afflictum tota affligebatur & patiebatur, vt ſic, tota peccatrix anima curaretur. Hinc in Chriſto fuit dolor & paſsio, etiam ſecundùm ſupremam partem rationis, quamuis & in ea fuit gaudium fruitionis. Et hoc teneatur tanquam verum, quamuis difficile ſit ad intelligendum, qualiter in anima Chriſti ſecundùm eandem potentiam,

& eun-

Digitized by Google

& eundem ſtatum potentiæ fuit dolor, & gaudium. Nec dolor ſuperueniens diſcontinuauit gaudium, nec contra: ſed ſimul fuerunt, nec(quod maius eſt)dolor intentiſsimus fecerat gaudium minus eſſe perfectum: & hoc ideo, quia Chriſtus viator erat & comprehenſor, ita quod viatoris cognitio non impediebat cognitionem comprehenſoris,nec affectio affectionem: quod erat in Chriſto ſingulare officium mediatoris,quo debebat experiri diuina & humana. Vnde ſicut ſimul & ſemel perfectè conuerti poterat ad Deum & ad nos, ita quòd ex vna illarum conuerſionum, alteram non impediebat, vel retardabat, ſic ſecundùm eandem partem animæ ſimul & ſemel gaudere potuit in Deo, & compati corpori ſuo, ſic quod nec dolor à gaudio, nec gaudium à dolore pateretur aliquam diminutionem, vel remiſsionem. Sicut enim in pœnitente videmus,quod ſimul dolet, & de dolore gaudet: ſic anima Chriſti ſecundùm naturam compatiebatur corpori patienti, quæ tamen de illa paſsione lætabatur. Et hoc maxime verum eſt de gaudio fruitionis. Quamuis enim omnes animæ potentiæ ipſius Chriſti patiebantur ex parte ſui ſubiecti, quia potentiæ radicantur in eſſentia animæ, ad quam perueniebat paſſio corpore paſſo: tamen ratio ſuperior in eo non patiebatur ex parte ſui obiecti,ſcilicet Dei,qui non erat animę Chriſti cauſa doloris,ſed delectationis & gaudii,ita quòd tota anima Chriſti ſecundùm eſſentiam fruebatur,in quãtum erat ſubiectum ſuperioris partis animæ, cuius eſt frui diuinitate, vt ſicut paſsio ratione eſſentiæ attribuitur ſuperiori parti animæ,ita econuerſo, fruitio ratione ſuperioris partis animæ attribuatur eſſentiæ. Veruntamẽ anima Chriſti non fruebatur tota ſecundùm omnes eius potentias, nec quidem directè, quia fruitio non poteſt eſſe actus cuiuſlibet partis animæ, nec per redundantiam, quia cum Chriſtus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ à ſuperiori parte in inferiorem, nec ab anima in corpus, ſicut econtra, nec ſuperior pars animæ per inferiorem partem impediebatur circa illud,quod eſt ſibi proprium, ita quòd Chriſto patiente,ſuperior pars animæ perfectè fruebatur.

Vt magnus fuerit dolor Chriſti, propter magnitudinem & multitudinem noſtrorum peccatorum: quia quodlibet mortale ſibi fecit in corde quaſi quinque vulnera. Cap. XXVIII

DIxi: *Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius.* Quia Chriſtus omnes paſsiones & dolores aſſumpſit volũtariè propter finem humanæ liberationis à peccato, ideo tãtam quantitatem dolorum aſſumpſit, quæ magnitudini fructus exinde ſequentis eſſet proportionata. Nam quia non ſolùm poteſtate, ſed etiam iuſtitia genus humanum à peccatis liberare voluit, ideo non ſolùm attẽdit, *Dolor maximus in anima Chriſti.*

quantam

Digitized by Google

quantam virtutē eius dolor haberet ex adiunĉta diuinitate,ſed etiā quantus dolor ſufficeret ſecundùm humanam naturam ad tantam ſatisfaĉtionem. Veruntamen quamuis maximā aſſumpſit triſtitiam, non tamen excedentem rationis regulam,licèt eius dolor,& paſsio totam occuparet animam ratione ſuæ eſſentiæ, eò quòd tota animæ eſſentia corpori coniungitur,ita quòd eſt tota in toto,& tota in qualibet eius parte:& ideo corpore patiente, & diſpoſito ad ſeparationem ab anima,patiebatur anima tota. Et quia vnio naturæ diuinę & humanæ facta eſt in perſona & hypoſtaſi, ac ſuppoſito diuino, manente tamen diſtinĉtione naturarum, vt ſcilicet ſit eadem perſona & hypoſtaſis diuinæ naturæ & humanæ, ſalua tamen vtriuſque proprietate naturæ,ideo ſuppoſito diuinę naturę attribuēda eſt paſsio, non tamen ratione diuinæ naturæ,quæ eſt impaſsibilis, ſed ratione naturæ humanę. Hinc dicit Cyrillus in epiſtola ſynodali: Si quis nō confitetur Dei verbum paſſum carne,& crucifixum carne,anathema ſit. Et iterum dicit in quodam ſermone Epheſini Cōcilij, quòd mors Chriſti tanquam facta mors Dei,ſcilicet per vnionem in perſona deſtruxit mortē,quia Deus & homo erat,qui patiebatur. Non enim natura Dei læſa eſt,nec mutatione ſua ſuſcepit paſsiones. Cæterum inexpreſsibilē illam preſſurā doloris Chriſtus ſuſtinuit ex quinq; cauſis concurrentibus,ſecundùm Hubertinum. Prima cauſa fuit imaginatio,& infliĉtio crudeliſsimæ & pœnaliſsimæ mortis. Secunda fuit dereliĉtio totalis,& expoſitio ipſius ſenſualitatis, quæ totaliter fuit dereliĉta & expoſita paſsioni & dolori: de quibus duobus iā viſum eſt ſuperius. Tertia cauſa fuit pro damnabili Iudęorū obſtinatione, & nimia multorum ingratitudine:quia pręuidebat, quantū ad maximam redimendorum partem,ſe Chriſtus in vanum laboraturum, & tam amaram mortem ſuſcepturum. Vnde tanta fuit eius mentalis paſſio,quātus extitit eius amor tam ad Deum, quàm ad proximum. Tātum enim doluit de iniurijs Dei iniuriati, & hominis iniuriātis, quantum dilexit Deum & homines. Ad quamlibet enim iniuriam, & contumeliam ſummi patris ſingularem habuit aſpeĉtum, & pro ſingulis ac omnibus ſatisfecit. Similiter & multū doluit humanam ingratitudinem,circa beneficium incarnationis ſuæ,de qua tantum dolorem in mente ſua ſumpſit,quantum erat humanitatis ſuæ beneficium, quòd ingratis contulit, & quanta fuit in hoc charitatis ſuæ magnitudo,qua carnem aſſumpſit, & pro nobis redimendis crucifigi voluit. Nulla enim natura neque angelica,neque humana beneficij aſſumptionis humanitatis noſtræ magnitudinem, & immenſæ ſuæ charitatis incomprehenſibilitatem circa genus humanum exprimere poſſet. Dolor igitur cum amore commenſurari debet, vt quantus fuit amor Chriſti erga Deum patrem & proximum,tantus erat & dolor de patris offenſa, & homine offendente. Sed Chriſtus

Cauſa dolorum Chriſti quinq;. *I.* *II.* *III.* *Ingratitudo hominū.*

vnione

vnione diuina Deum inæſtimabiliter amabat & proximũ. Hinc hoc ipſo, in quantum paſsibilis erat, inæſtimabiliter dolere debuit, ſicut abſque menſura dilexit. Quòd ſi Deus eſſet infiniti doloris, ſicut eſt infiniti amoris, & ille Chriſto vniretur vnione perſonali, cui dolores illos infunderet, nonne in infinitum doleret? Præterea Chriſtus in anima ſua tantum dolebat, quot & quantæ fuerunt mortales culpæ, per quas eius membra præcidebantur ab eo, & quot & quantæ fuerunt infirmitates mentales & corporales præciſorum membrorum ſuorum: quia poſuit in eo pater iniquitatem omnium noſtrum, & peccata tam facta ab initio mundi, quàm facienda vſque ad finem ſæculi, non ſolùm ſaluandorum, ſed etiam damnandorum, ſicut non minus doluit pro malis dæmonum (licèt redemptio non tranſiret ad eos) quàm pro culpis electorum: imò tanto amplius, quanto maior malitia, maiorq́; iniuria Dei continebatur in illis, ſicut ait ad patrem, loquens: Et omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me, quia tunc omnia peccata in mente portauit, & eorũ debita ſupplicia ſuſtinuit. Et tantum pro qualibet culpa ſumpſit dolorem, quantum erat grauis æterni patris iniuria, & quãtum requirebat emenda. Cum igitur vnius peccati mortalis iniuria ſit infinita, quanta putas tunc erat grauitas doloris omnium inſimul in Chriſto, quo redimere voluit miſeros à peccatorum diſpendio? Stupendum igitur exceſſum doloris aſſumpſit ex reſpectu gratiæ capitis, quo redemptor & emendator erat omnis mali, quod inflictum erat per peccatum. Vnde ſuſcepit hæc omnia vt ſua, non quidem ad committendum, qui peccatum non fecit, ſed ad perfectè ſoluendum & ſatisfaciendum, ad quod venit. Et hoc Hubertinus oſtendere volens, dicit: quòd Chriſtus in ſe recollegit omnia peccata perpetrata & perpetranda, tanquam expiaturus ea, quantùm ad ſufficientiam: Quia cum viator erat & comprehenſor, illa omnia clarius & magis diſtinctè cernebat, quã aliqua mens humana peccatum aliquod ſingulare videre poſſet: & vnumquodq; peccatum mortale reſpectu animæ dulciſſimi Ieſu fuit quaſi furca ferrea quinque dentibus armata, quinque ferales aperturas vno ictu perficiens. In cuius argumentum in corpore ſuo benedicto quinq; vulnera retinere voluit, oſtendens quòd mortaliter peccans eum ſpiritualiter denuo crucifigit, ſecundùm illud Pauli: Iterum crucifigentes ſibimet filium Dei, & oſtentui habentes. Primum vulnus eſt, quia peccatum eſt diuinæ vindictæ prouocatiuum. Et quia Chriſtus erat mediator pacis, vtpote pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, ideo quantum dilexit pacem inter creatorem & creaturam, tantum doluit inimicitiam & iram diuinam ex peccato cauſatam. Hinc etiã pro ſuis crucifixoribus patrem tam efficaciter orauit. Secundũ vulnus eſt, quia peccatum eſt maximè ipſius Dei iniuriatiuum, vtpote diuinum mandatum contemnens, diuinam maieſtatem & præoſten-

Grauitas dolorum Chriſti. *Iſai. 53.* *Pſalm. 87.* IIII *1. Pet. 2.* *Peccatum mortale quinque vulnera Chriſto inflixit.* *Heb. 6.* I. *Epheſ. 2.* *Luca 23.* II.

Pſalm.61. ſam charitatem vilipendens, vt meritò diceret: Precium meum cogitauerunt repellere. Et quia filius Dei eſt, ideo quantum amat diuinitatis gloriam, tantùm dolet peccati dedecus & ignominiam, patriſq; iniuriam. Hinc Bernardus dicit in perſona Chriſti: Nonne ſatis propter te vulneratus ſum? Nunquid ſatis pro iniquitate tua afflictus ſum? Cur addis afflictionem afflicto? Magis me cruciant vul-

III. nera peccati tui, quã vulnera corporis mei. Tertium vulnus eſt, quia peccatum eſt intra animæ imaginem inflictiuum deteſtandæ maculæ. Et quia Chriſtus erat animarum ſponſus fideliſsimus, vt diceret de eo Chryſoſtomus, quòd nemo amatorum carnalium, etiam ſi ſit ſupra modum inſaniens, ita exardeſcere poteſt in amorem dilectæ ſuę, quantum Deus effunditur in amorem animarum. Ideo quantum diligebat animæ decorem, tantùm dolebat maculæ turpitudinem. Videns.n.horrendam deformitatem, quam anima conſequitur ex perpetratione mortalis culpæ, tãtum doluit de illius deformitate quanta fuit nobilitas & formoſitas imaginis ipſius animæ, & quanta fuit in illa diuinæ ſimilitudinis excellentia. Et ideo tanquam verus animarum ſponſus, earum decorem perfectè diligens, ſe totum in doloribus & anguſtijs ac tormentis reliquit, vt lauacrum de ſe & de ſuo

IIII. ſanguine faceret, ad diluendam tantam animæ turpitudinem. Quartum vulnus eſt, quia peccatũ eſt totius regni gratiæ & glorię deſtructiuum in agente. Et quia Chriſtus erat reſtaurator animarum, ideo quantum diligebat totum regnum gratiæ & gloriæ, tantum dolebat de eiuſdem deſtructione. Vnde Bernardus in perſona Chriſti. O homo vide, quę pro te patior, nõ eſt dolor ſicut quo crucior. Ad te clamo qui pro te morior. Vide pęnas quibus afficior, vide clauos quibus confodior. Et cum ſit dolor tantus exterior, tamen interius eſt planctus grauior, cum te tam ingratum experior. Quid.n.tam ingratum, ſicut in ſe tam dedecoroſè deſtruere, quod Chriſtus in ſe ſtu-

V. duit tam laborioſè reformare? Quintum vulnus eſt, quia peccatum eſt æternæ pœnæ obligatiuum. Et quia Chriſtus omnium hominum redemptor erat, quantum ad ſufficientiam, Ideo quantum rationalis creaturæ quietem in auctore ſuo diligebat, tantum de eius à Deo ſeparatione, & æterna damnatione dolebat. Propter hæc, ſecundùm Bernardum, ſi Chriſtus tot membra habuiſſet, quot ſunt ſtellæ in cœlo, & quodlibet membrum corpus habuiſſet, omnia illa corpora ad lignum crucis ex amore dediſſet, antequam vnam animam damnandam (quantum in ſe eſt) reliquiſſet. O amor omnia vincens, quouſq; ſæuies in tuam originem? quouſque perſequeris in fontem? quouſque cunctis gratus, ſuauis & amplectendus, in eum qui te genuit, ſolùm crudelis inueniris? cum nec dulcis Ieſus tanto diſcrimine retrahatur, nec tanta pœnalitate dolorum & anguſtiarum moueatur, nec tanta opprobriorum irrogatione in concepto propoſita tepeſcat,

ſed

Digitized by Google

ſed inexpreſsibili quodam deſiderio ſalutis animarum immobiliter perſeuerat. Nullus enim vnquam ſitiens potum, vel moriturus vitam cunctis mortalibus optatam ſic affectauit ſicut ex amore ſitiuit Chriſtus peccatores ſaluos facere, & ſe eis amabilem exhibere.

Vt magnus fuerit dolor Chriſti propter pœnalitates quaſcunque, tam martyrum, quàm aliorum iuſtorum, & præcipuè ſuæ matris per veram compaſſionem, & de doloribus Beatæ Virginis Mariæ. Cap. XXIX.

Dixi: *Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius.* Quarta proinde cauſa doloris & triſtitiæ in Chriſto fuit, quia non ſolùm omnia tormenta martyrum, ſed etiam omnes labores, miſerias, pœnalitates, dolores, anguſtias, confuſiones, irriſiones, & preſſuras interiores & exteriores omnium iuſtorum (quorum ipſe caput erat) in ſe pœnaliter pertulit, compatiendo tanquam verus amicus, quos vtique ſicut animam ſuam dilexit: vt pote pro quibus animam ſuam ponere paratus erat. Nec ſolùm pro illis, & cum illis qui tunc fuerunt, ſed etiam qui præceſſerunt, & qui futuri ſunt vſque in finem ſæculi, tunc ſimul patiebatur: & quod poſt reſurrectionem non potuit, pro tunc adimplere voluit. In cuius argumentum ad Saulum contra ſuos ſæuientem, ait: Saule, Saule, quid me perſequeris? Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. Eum enim perſequebatur in membris ſuis.

Doloris Chriſti cauſa quarta. IIII.

Iohan. 10.

Compaſſio Chriſti erga ſuos.

Act. 9.

Omnes igitur & ſingulas aduerſitates & pœnalitates omnium electorum ſuorum Chriſtus clarius & magis diſtinctè cognouit, quàm aliqua mens humana aliquod ſingulare poſſet intelligere. Et ex his in anima Chriſti tantus generabatur dolor, quantæ fuerũt omnium aliorum iuſtorum pœnalitates & anxietates: Omnium enim martyrum & aliorum iuſtorum dolores ita ſuſcepit Chriſtus per compaſſionem, quod eius cordi doloroſius infixæ fuerant, quàm in martyribus & alijs electis qui illa ſupplicia ſuſtinuerant. Et omnium dolores in corde ſuo non ſolùm excepit in generali, ſed etiam ſingulariter ſingulos multò diſtinctius & perfectius, quàm ij qui pro ſuo nomine illos ſuſtinuerunt, vt ſic in omnibus electis, & cum eis pateretur, & ſua compaſsione omne pœnale & doloroſum fructuoſius redderetur. In cuius argumentum cum iam ſacrificium eius eſſet conſummandum tam efficaciter etiam pró crucifixoribus exorauit, vt etiam eis in profectum & meritum cederet, dicens: Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Et quod maius miraculum hac benigna pietate? Hoc enim verbum magnæ patientiæ & manſuetudinis, magni amoris & indicibilis bonitatis, magni dulcoris & veniȩ fuit. Tantam enim manſuetudinem ſeruans in contumelijs tantam pa-

Magnitudo dolorum Chriſti.

Luca 23.

tientiam exhibens in tormentis, tam ineffabilem benignitatem red dens impijs crucifixoribus, euidentius ſe declarauit eſſe filium ſummi patris. Non ergo deſperet amplius quiſque pęnitens. Quid enim conuerſo nō ignoſcitur, cum fuſus Chriſti ſanguis ignoſcatur? Quis homicida deſperet, ſi redditus eſt in ſpē, à quo & Chriſtus occiſus eſt? Vnde ait beatus Anſelmus: In his omnibus conſidera pectus illud dulciſsimum, quàm tranquillitatem ſeruat pietatis. Non ſuam attendit iniuriam, nec reputat pœnam, nec ſentit contumelias: ſed potius à quibus patitur, illis compatitur, à quibus vulneratur, illis medetur: vitam procurat à quibus occiditur, cum qua mentis dulce dine, cum qua deuotione, in qua charitatis plenitudine clamat: Pater ignoſce illis. Vnde Auguſtinus ait: Vide charitatis affluentiam, & mirabilem patientiam. Pro inimicis facit orationem, remittit & non expetit vltionem. Cur ergo formica, feſtuca, puluis & fauilla vin dictam expetis, remiſsionem protrahis, cum videas regem glorię, dominum maieſtatis remittentem iniurias, contumelias & blaſphemias, & condonantem omnes pœnarum & crucis moleſtias?

Ibidem.

Doloris Chriſti cauſa quinta. *Iohan. 19.*

Quinta denique cauſa doloris in Chriſto, fuit maternorum viſcerū inexpreſſibilis dolor & anguſtia, propter nimiam compaſſionem. Stabat enim Maria iuxta crucem corpore, ſed in Cruce tota migrauerat mente, tota anguſtiata cordialiter vt ipſe: nimirum cum dilectio matris ad Chriſtum exceſſit omnem dilectionem mortalis naturæ. Tum, quia ſciebat certiſsimè, quòd eam maximè diligebat, quem & verū Deum in vtero ſuo incarnatum ex amore ſciebat, & ab ea ſola corpulentam ſubſtantiam Spiritu ſancto cooperante ſuſcepiſſe gau debat; quem etiam, vtpote plenum gratia & ſanctitate omnique virtute, ſummè diligendum eſſe cognoſcebat. Tum etiam, quia per triginta tres annos matri ſuæ per exhibitionem amoris & obedientiæ fideliſsimè adhæſit, cui nunc vicem ſub cruce mater fideliſsima reddere volebat. Vnde dicit Chryſoſtomus: In paſsione videbis altaria duo: vnū in pectore Mariæ, aliud in Chriſti carne. Chriſtus carnem, Maria immolat animam. Optat quidem ipſa ad ſanguinem filij ſanguinem addere carnis ſuæ, & cum domino Ieſu corporali morte redemptionis noſtræ conſummare myſterium. Sed hoc ſolius erat ſummi Sacerdotis priuilegium, vt cum ſanguine intraret in Sancta ſanctorum, ideo nec angelo, nec homini potuit in recuperatione hominis eſſe communis auctoritas. Vnde Anſelmus ad Beatam Virginem ait: Verè tuam animam pertrāſiuit gladius doloris, qui tibi amarior extitit omnibus doloribus cuiuſuis corporeæ paſsionis. Quicquid enim crudelitatis inflictum eſt corporibus martyrum, leue fuit, aut potius nihil comparatione tuæ paſsionis: quæ nimirum immenſitate ſua transfixit penetralia benigniſsimi tui cordis. Obſecro domina, indica animę meæ, vel potius me fac ſentire per amorem filij tui,

Leuit. 16. *Hebr. 9.*

Anſelmus ad Beatam Mariam.

quantus

quantus tibi dolor inerat, cum videbas filium tuum vultu lachrymabilem, facie deſpicabilem, in Cruce diſtractis membris erigi, & hoſtiam illam precioſam in altari Crucis pro nobis omnibus offerri. Videbas, inquam, vultum eius amabilem factum omnibus indecorum, genas & os eius glorioſum præ mortis eius anguſtia pallidum. Videbas caput illud tremendum deorſum inclinatum, & præ dolore fatigatum. Videbas eum denique pœnis & miſerijs multis obuolutum, nec ei præſtare valebas ſolatium vllum vel auxilium. In nullo prorſus ei aliqualiter ſubuenire potuiſti. Quantam ergo triſtitiam habuiſſe putamus te matrem eius ſecum per omnia participantem? Nam menſuram doloris vehementis naturam mortalem comprehendere poſſe non credo; quia ratio dictat, experientia probat, & vis magni amoris approbat, quòd multũ dolebas, quia multum diligebas. Si enim ſola paſsionis filij tui memoria nonnullos deuotos ob magnam compaſsionem velut exanimes reddit, quid fecit præſentia crudeliſsimæ paſsionis & mortis in ea, quæ generauit ipſum mundi Saluatorem patientem? Et ſi ſola memoria tantum feruet in mente peccatoris, quantum ęſtuabat in mente Sanſtiſsimæ matris? MARIA. Qui me humilem ancillam ex gratia eligere dignatus eſt matrem, ipſe cor meum ardentiſsimo amore conſtrinxerat, vt nuſquam niſi de ipſo & in ipſo ſpiritus meus ſummam lætitiam & triſtitiam recipere poſſet. In eo namque cuncta poſſederam, & eius dilectio fuit mihi totius orbis plena poſſeſsio. Anima mea ibi erat, vbi IESVS erat, ac magis in eo quàm in me ipſa viuebat. Inſpicere ſpecioſum forma præ filijs hominum, erat cordis mei plenum gaudium. Nunc autem omnia mihi verſa fuerunt in amaritudinem. Penſa igitur quàm amaris eram repleta doloribus, quantisq́; vexabar in corde ſingultibus: tantis.n.in mente vexabar anguſtijs, quòd pro eo mori mihi fuiſſet ſolatiũ ſingulare. Aſpiciebam infęlix & miſera filium meum in cruce pendentem, quem nimium diligebat anima mea: & de vultu illius omnis decor abſceſſerat. Ab eo videbam me deſeri, quem genueram quod erat mihi dolor maximus. Ideo vox mea perijt, oĩs virtus mea euanuit, ſenſus receſsit, & immenſa me calamitas oppreſsit. Oculos lachrymoſos ſurſum leuaui, dilectum ſuſpenſum vidi, nec in aliquo illi ſolatium pręſtare potui. Reſpexi deorſum, & cum immenſo dolore vidi eos qui theſaurum meum rapuerunt, & tam crudeliter cruci fixerunt. Defeci præ dolore, corrui præ męrore, corde priuata eram: quia ipſe mihi cor abſtulerat, & ſimul ſecum crucifixum tenebat. Non multa verba promebam, ſed in corde talia voluebam: O gaudium & exultatio ſpiritus mei, lumen oculorum meorum, prius te vidi cum immenſa lætitia cordis mei, nunc autem cum inexpreſsibili dolore & triſtitia. O dolor incomparabilis orbatæ matris, & deſtitutio deſolatæ genitricis. Mori video, in quo tota vita & ſalus mea

Dolor beatæ Mariæ quantus.

Luca 1.

Maria reſpondet.

Pſalm. 44.

Luca 1.

conſiſtit. O fili mi, quis mihi dabit vt pro te moriar? Moritur vnicus filius meus, cur ſecum non moritur hæc mœſtiſsima mater eius? O fili mi, vltra quid faciam? quò vadam? quò me vertam? Tu mihi pater & frater, tu mihi ſponſus & filius, tu mihi omnia eras. Nunc orbor patre, viduor ſponſo, prole deſolor, omnia perdo. Fili mi, vbi eſt tantum gaudium quod in natiuitate tua habui? Væ mihi, in quantum dolorem verſum eſt illud gaudium. O benigniſsime fili, deſine nunc quæſo durus eſſe matri, qui cunctis benignus ſemper eſſe conſueuiſti, & ſuſcipe me matrem tecum in cruce, vt qui vno corde viuunt, & vno amore ſe diligunt, etiam vna morte pereant. Nam vita mea moritur, ſalus mea perimitur, & omnis ſpes mea de terra tollitur. Cur ergo mater viuit poſt filium in dolore? Tu enim mortem excipis pro peccatoribus, ò ſpes mea & vnicum ſolatium animæ meæ, & factus es mihi dolor & amaritudo amariſsima, transfodiens cor meum gladijs acutiſsimis, indicibilibus ſcilicet pœnis tuis & anguſtijs. Anſelmus: Conſiderare nũc libet bona mater, optima genitrix, fideliſsima nutrix & filia deſolata, quis ſit dolor tuus, qualis anguſtia tua vnigenitum videns crucifixũ, & in nepotem mutans filium, magiſtrum in diſcipulum, regem in militem, dominum in ſeruum, omnipotentem in deficientem. Reuera viſcera tua penetrat gladius, configũt animam tuam lancea & claui, laniant mentem tuam ſpinarum aculei, lacerat cor tuum aſpectus amoroſi filij tui, vulnera filij tui ſunt vulnera tua, crux filij tui crux tua, mors filij tui mors tua. Nutrix quomodo amittis alumnum, mater filium, ancilla dominum? Vna die orbaris omnibus bonis, & repleris omnibus malis, pœnis, opprobrijs, anguſtijs & miſerijs. Nam dolores, quos in ſua parturitione non ſenſiſti, nunc centuplicantur in paſsione filij tui. E conuerſo verò, cor filij transfigebatur gladio maternæ compaſſionis. Vnde dicit Bernardus: O bone Ieſu, magna pateris exteri' in corpore, ſed multo maiora interius in corde ex compaſsione matris omnia tecũ participantis. Vndiq; anguſtiæ, vndiq; tormenta ſentiri poſſunt, narrari non poſſunt. Et Auguſtinus: Cruciat te domine Ieſu crux tua, ſed non minus mater tua. Cruciat te dolor tuus, ſed non minus dolor eius. Non eſt mirum, ſi doles & condoles, ſi pateris & compateris bone fili in deſolatione matris, in ſeparatione matris, & in commendatione matris, Nunquam te deſeruit, non in infantia, non in adoleſcentia, non in paſsione tua. Nunquam tibi defuit eius ſolatium, ſed nec obſequium. Lactat infantem, ſequitur prædicantem, videt & comitatur patientem, contemplatur opprobria, intuetur tua vulnera, audit tua verba. Igitur meritò non obliuiſceris anguſtiæ matris, caput inclinans, & eam in matrem Iohanni commendans, ac eum in filium ei adoptans. Item Auguſtinus: Matri ſuæ dominus in cruce iam anxius oculis & vultu annuens, ait de Iohanne: Mulier ec-

Iſai. 28. *Luca 2.* *Iohan. 19.*

Digitized by Google

ce filius tuus. Et Iohannem intuitus ait: Ecce mater tua. Dum hæc pauca diceret, illi duo dilecti ſemper lachrymas fundere non ceſſabant. Tacebant illi duo martyres, quia præ nimio dolore loqui non poterant. Gladius enim doloris Chriſti animas vtrorumq; pertranſiuit: ſed ſeuerius in matrem ſæuiebat, quæ plus diligebat. Nam ſæui Chriſti dolores in anima matris fuerunt ſæui tortores. O ſi vidiſſes in illa hora lamentabili, miſeriam matris filio compatientis, matrem pro filio morituro mœrentem, filium matrem deſolatam dulciter conſolantem, ſine interno compaſsionis vulnere audire & videre non potuiſſes. Et (vt dicit Hugo) Beata Virgo nunc non ſolùm in matrem Iohanni traditur, ſed etiam toti Eccleſiæ, peccatoribus ſcilicet vniuerſis. Effecta eſt ergo mater Dei & hominis, mater rei & iudicis. Nec decet vt inter filios diſcordiam eſſe permittat. *Luca 2.*

Denique maxime dolor augebatur maternus, ad mortem appropinquante Ieſu, cum cœpit facie palleſcere, oculos deprimere, & caput ad matrem ſuam inclinare, quaſi dans illi vltimum aue. Aue, inquam, doloris & omnis deſolationis, quod nec verbo poterat exprimere præ nimia compaſsione & inæſtimabili dolore, quaſi commendans ei corpus ſuum tam crudeliter confoſſum, & patri ſpiritum ſuum commendans, & dicens: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Cum igitur vocem filij animam ſuam patri commendantis & morientis cor maternum percepit, anguſtijs vehementiſſimis æſtuare cœpit, & animam fideliſsimæ matris gladius doloris pertranſiuit. Manus ſuas ſurſum extendit, præ cordis deſiderio tangere cupiens dilectum, vt vel ſic dolori & amori melius conſulere potuiſſet. Et cum aliud ſolatium non haberet, ſanguinem ex eius vulneribus profluentem, & vſque ad terram ſtillantem, nimia cum auiditate ſuſcipiebat, illum crebrius deoſculans, in tantũ vt facies matris de ſanguine occiſi filij ſanguinolenta redderetur. Manus erigebat ſurſum, amplecti cupiens filium, ſed fruſtra manus extenſæ redibant incomplexæ. O quàm male tunc erat pijſsimæ matri, grauius erat illi viuere vita tali, quàm gladio mortis ab impio necari. Ideo plorans plorabat, & ſine intermiſsione gemitus irremediabiles dabat. Interim Ioſeph & Nicodemus occulti Ieſu diſcipuli venerunt ad deponendum corpus eius. Quos dum doloroſa mater filium deponere volentes vidit, paululũ reuixit ſpiritus eius, & quaſi de morte conſurgens, prout poterat, eis adiutorium miniſtrabat. Vnus clauos extrahebat, alter nè caderet, corpus exanime ſuſtentabat. Maria verò ſtabat in altum brachia leuans, caput dependentiaque brachia filij ſui ſuper pectus trahens, irremediabiliter flens & ea deoſculans. Quot autem illic lachrymas, gemitus & ſuſpiria fundebant vniuerſi, quis explicet? In tantas enim prorumpebant lachrymas, quòd vix eorum quiſq; verba formare poterat. Cum autem filij corpus in ter-

Dolor matris ex morte filij. *Luca 23.* *Thren. 1.* *Matth. 27.* *Depoſitio Ieſu.*

Digitized by Google

ra poſitum fuerat, ruens ſuper illud electa mater præ doloris incontinentia, qui maximè tunc augebatur in amplexu & oſculis filij (ſicut ait Auguſtinus) faciem eius & vulnera tam copioſè lachrymis perfundebat, vt carnem eius cum ſpiritu in lachrymis ſolui putares: ſæpiusque deoſculans illa fœliciſsima membra, frequenter ingeminabat, dicens: O dulciſsimè fili, quid feciſti? Cur te Iudæi crudeliſſimi crucifixerunt? Videbat enim corpus eius ſic malè tractatum ab impijs, ac laceratum, totumque cruentatum: & ideo tam copioſè lachrymis illud irrigabat, quòd ſuper lapidem, in quo poſitum fuerat corpus, defluerent, vbi poſtmodum eius lachrymæ diu cernentibus apparuiſſe dicuntur. Nam hoc maximè doloris anguſtias augmentabat, quòd illum videbat moriētem, totum afflictum & derelictum, totum deſpectum & laceratum, totum anxium & ſitibundum, totum oppreſſum & violentatum: & ſic perſeuerans in indicibili dolore, paupertate preſſa, & neceſsitate coacta, ſub alieno tecto cogitur dies lugubres ducere, mater Dei, regina cœli, domina mundi.

Vt amoroſa fuerit Chriſti paſſio, & quàm rationabiliter eam ſuſtinuit in cruce, ac de paſsionis eius grata recordatione.
Cap. XXX.

Ferculum Chriſti qd. F*Erculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani.* Cant. 3. Quamuis per hoc ferculum, ſecũdùm Richardum, ibidem anima ſancta poteſt intelligi, quæ Chriſtum reficit, dum bonis operibus, ſtudijs ac deſiderijs eius delectatur, ſicut ſcriptum eſt: Populus meus ſaturauit me votis, impleuit me odoramentis: tamen ſecundùm aliam ſignificationem per ferculum intelligi poteſt, vel virgo glorioſa, in qua Chriſtus nouem menſibus requieuit, cuius vterus virginalis fuit ferculũ
Luca 11. Salomonis, vtpote de quo dicitur: Beatus venter qui te portauit: vel ipſa crux beata, in qua Chriſtus pro noſtra ſalute pependit: cui & ex amore beata virgo fideliter ſe iunxit, vt de ea diceret Bernardus ſuper Cantica: Tanta vis amoris mentem Mariæ repleuerat, vt cum lachrymis aſtãs cruci, animam, & ſi non poſuit, tamen expoſuit. O ferculum crucis fœliciſsimum, quo Chriſtus deſcendit ad noſtra viliſſima, vt nos traheret ad ſua ſublimia. Nunc enim hoc ferculo anima
3. Reg. 2. ſancta fertur in Deũ, quo & Helias receptus eſt in cęlum. Hæc enim
Iohan. 12. eſt peccatorũ ſcala, per quam Chriſtus ad ſe traxit omnia, ſicut prædixit: Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Hãc enim ex intima charitate pro nobis amplectens, & ſibi baiulans crucem, cum ea ſimul totius mundi (quantum ad ſufficientiam) tulit of-
Matth. 27. fenſam cum infinitis opprobrijs exiens in eum qui dicitur Caluarię
Marc. 15. locum. Occurre illi nunc anima mea, & vide ſponſum tuum pro te ſibi Crucem baiulantem, & ſub eius onere curuum, ac multum an-

xium

xium incedentem,ad locumque vt pro te mortem ſuſtineat,ex amore properantem,ac tua crimina pœnis indicibilibus expiare cupiẽtem: Et quantum potes, in tantis anguſtijs & ludibriorum renouationibus poſito, toto corde compatere. Nec ſolùm totus nudus in Cruce dignatus eſt extendi,ſed etiam Cruci voluit affigi, & ſic exaltari,vt omnia traheret ad ſeipſum per eminentisſimæ charitatis inditium,vt ſic nobis ſuam ad nos commendaret indiſſolubilem charitatem,qua cum tanto ſui diſpendio firmauit noſtram ſalutem.Extẽſis enim neruis & venis, protenſis osſibus & iuncturis, extenſióne violenta Cruci eſt affixus,ac in manibus & pedibus crudeliter perforatus,clauis grosſis cutem & carnem, neruos & venas osſiumque compages disſipãtibus:& hoc rationabiliter. Nam quia primus homo manus extenderat ad lignum pręuaricationis,ac pedibus accedendo confecerat chirographum noſtræ damnationis: ideo Chriſtus vt chirographum illud deleret, manibus & pedibus ligno ſalutiferæ Crucis affigi voluit clauis inuictisſimæ charitatis, per hoc chirographum decreti(quod nobis erat contrarium) de medio tollens,& illud Cruci affigens. O quàm libenter Crucem aſcendit, & quanta dilectione cuncta pro nobis ſuſtinuit, quàm gratanter obediuit,& quantùm pater in eius obedientia delectatus fuit. Quia nimirum tantam manſuetudinem ſeruans in contumelijs, tantam patientiam exhibent in tormentis, tam ineffabilem benignitatem reddens impijs crucifixoribus,pro quibus interpellauit clemẽtiam patris,euidentius ſe declarauit eſſe filium ſummi patris.Reſpice nunc & tu ſanctisſime pater in faciem Chriſti tui, qui tibi factus eſt obediens vſq; ad mortem, nec ab oculis tuis recedant cicatrices eius,vt memineris, quantam pro peccatis noſtris ſatisfactionem ab eo ſuſceperis. Vtinam appenderentur in ſtatera peccata, quibus irã meruimus,& calamitas,quam paſſus eſt innocens filius tuus. Hæc vtiq; grauior appareret,& magis digna,vt propter ipſam effundas miſericordiam tuam ſuper nos, quàm ſint illa peccata, vt pro ipſis contineas in ira miſericordias tuas. Gratias igitur tibi referat omnis lingua ſuper abundantia pietatis tuæ,quia vnico filio cordis tui nõ pepercisti,ſed vt eum coram te fidelisſimum aduocatum haberemus, pro nobis illum in mortem tradidiſti:quia licèt ſecundùm naturam impaſſibilis & immortalis fuit,eò quòd pasſio vel mors eſt pęna peccati,ipſe verò ſine peccato venit,& ſine peccato vixit: tamen ſecundùm potentiam ex amore pasſibilis eſſe voluit & mortalis, vt nobis daret mercedem ſuæ mortis,pro quibus omnia gratãter ſuſtinuit. Dedit enim nobis pro pasſione impasſibilitatem,pro morte immortalitatem,& pro peregrinatione æternam patriam.

Ioan. 12. *Gene. 3.* *Coloſ. 2.* *Philip. 2.* *Iob. 6.* *Pſal. 76.* *1. Ioan. 3.*

Denique in Cruce Chriſti mortuus eſt, ſecundùm Richardum, ex violentia afflictionum ſibi illatarum, concurrente vehementia *Mors Chriſti.*

doloris

Thren. 1. doloris compaſſionis, quæ mortem accelerauit. Hic paululum ſiſte anima mea Chriſti ſanguine redempta, & vide ſi eſt dolor ſicut dolor eius, ac fixis oculis in illa vulnera dulciſſimi Ieſu diligenter interna pietate conſidera corpus illud tenerrimum & immaculatum crudeli flagellatione & Crucis extenſione tam grauiter laceratum. Vide corpus eius doloribus innumeris quaſi quibuſdam amoris ſignaculis tam multipliciter conſignatum, quòd in eo non inuenitur nec ſpacium vnius puncti, quod non dolore & amore ſingulari reluceat. Vide manus eius pulchras clauis acerrimè confoſſas, brachia tam crudeliter extenſa, pedes perforatos, crura violēta quadam cancellatione conſtricta, & omnia delicata corporis membra tam arctę concluſioni mancipata, & ſanguine perfuſa. Corpus eius iuuenili decore venuſtum à ſuo decore decidit & emarcuit. Aſperrimū Crucis lignum fuit delicata dorſi reclinatorium: corpus eius ponderoſum clauis confixum ſua mole deorſum trahitur, & inde dolor vulnerū eius augetur. Quid plura? A planta pedis vſque ad verticem capitis, ſæuiſſimis vulneribus, & amariſſimis doloribus repleuerunt eum, deducentes in lacum mortis vitam eius. Et hæc omnia pro nobis cum magno deſiderio cordis ſuſtinuit, vt ſuo liuore peccatorum vulnera ſanaret, & pro nobis miſeris ſatisfaceret, ac omnes redire volentes talibus amoris ſacrificijs patri cæleſti reconciliaret. Ideo licèt non ignores ò anima mea, quid illa paſſio boni conferat ad ſalutem, ſi qua tamen in te ſunt viſcera pietatis & charitatis, illi toto affectu compatere. Sic enim extenſus eſt in Cruce dilectus tuus, vt omnia oſſa eius dinumerari poſſent: & ſic arctatus eſt vndique, quòd ſe mouere nullatenus poſſet. Nam in illo tempore flebili nō habuit, vbi caput miſerijs feſſū reclinaret. Ecce Abel occiſus eſt à fratre. Ecce ſerpēs æneus exaltatus à Moſe. Ecce agnus immolatus in lege. Ecce DEVS Crucifixus ab homine. Ecce ſponſus pro te condemnatus in morte. Ecce rex tuus ſuſpenſus in Cruce. Ecce mitis & innocens totus perfuſus ſanguine, totus nudus pendens in Cruce, & pallens in morte. Pendet quidem corpore nudus, ſed patientia veſtitus, & amoris incendijs inflammatus, intus & foris atrociſſimè cruciatus. Nec ſolùm morte duriſſima condemnari voluit, ſed etiam vt maledictionem quam incurreramus, amoueret, mortem Crucis maledictam accepit, factus pro nobis maledictum, vt nos à maledictione paterna liberaret: quia maledictus qui pendet in ligno. Nihil enim inter omnia genera mortis illa morte peius fuit. Extremum igitur & peſſimum genus mortis elegit, qui mortem omnium ablaturus, morte peſſima mortem occidit. Et congruè ſatis tale genus elegit paſſionis, quod reatum abſolueret primæ pręuaricationis: vt qui per lignum vetitum cecideramus, per lignum ſanctæ Crucis reſurgeremus: & qui per lignum præuaricationis mortui fueramus, per lignum

Margin notes: Thren. 1. — Thren. 4. Iſa. 53. — Matth. 8. Pſal. 21. Gene. 4. Num. 21. Exod. 12. Luca. 23. — Sapien. 2. — Galat. 3.

lignum reconciliationis ad vitam reuocaremur, vt ſic morbo conuenienter medela reſponderet. Expandit innocens Ieſus in Cruce manus immaculatas pro manibus incontinenter extenſis, & pro ſuaui cibo ligni vetiti ſuſcepit eſcam fellis & aceti, quæ non rapuit exſoluens, & mortem in ſe ſuſcipiens, noſtramque mortalitatem auferēs. Quid commiſiſti dulciſsimè Ieſu? Quæ tua noxa? quæ cauſa damnationis tuæ? Ego certè ſum cauſa doloris tui. Quæ perpetrauit iniquus ſeruus, ſoluit pius Dominus. Ad illicita me concupiſcentia traxit, ad Crucem te ſancta charitas pro me traxit. Ego peccati dulcedinem, tu guſtas fellis amaritudinem. O dulciſsimè Ieſu, quò tua deſcendit humilitas, qui pro me factus es obediens vſque ad mortem Crucis? O quis mihi det, vt tecum totus carne pariter & ſpiritu, gladio compasſionis transfigar, Crucisque cum dilecto configar, nec aliud ſentiam niſi Dominum Ieſum, & hunc crucifixum? O quis mihi det Deus meus, vt moriar amore tui, qui tam affectanter mori dignatus es amore mei? Interim ſit mihi dulcis lectus lignum tuæ Crucis, in quo dulciter requieſcam: ſit mihi corona tua ſpinea dulce ceruical, vt caput meum in ea ſuauiter reclinem, quia ſi compatimur, & conregnabimus.

Pſal. 68. *Contemplatio.* *Philip. 2.* *Rom. 8.*

Quomodo per paſſionem Chriſti liberati ſumus à peccato, & à diabolica poteſtate. Cap. XXXI.

F*Erculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani*. Iam de effectibus Dominicæ pasſionis ſuccinctus ſermo percurrat, quos tantùm ad numerum quinarium extendere placuit. Primus effectus eſt, quia per eius pasſionem à peccato liberati ſumus, iuxta illud Apocalypſeos: Dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Nam quia conueniens erat, quòd reparatio humanæ naturæ fieret per condignam ſatisfactionem, ideo per alium modum fieri non potuit, quàm per emendam factam ab illo qui eſſet Deus & homo. Peccatum enim hominis erat contra bonitatem infinitam (quæ Deus eſt) & infinito bono priuauit humanam naturam. Corrupit inſuper rem in potentia infinitam, quia ſi Deo placeret indiuidua humanæ naturæ, ſine fine multiplicare poſſet. Ad rigorem igitur iuſtitiæ requiritur, quòd ſecundùm quantitatem culpæ ſit quantitas emendæ, iuxta illud Deuteronomij: Pro menſura peccati erit & plagarum modus. Sed homo purus emendam infinitam facere non potuiſſet, niſi tantùm ille qui Deus & homo eſſet.

Effectus paſſionis Chriſti quinque. *Apoc. 1.* *1. Liberatio à peccatis.* *Deut. 25.*

Et quia Chriſtus nō ſolùm poteſtate, ſed etiam iuſtitia genus humanum à peccatis liberare voluit, ideo non ſolùm attendit, quantā virtutem eius dolor tam interior quàm exterior haberet ex adiuncta diuinitate, ſed etiam quantus eius dolor ſufficeret ſecundùm

Digitized by Google

humanam naturam ad tantam ſatisfactionẽ, vt rectè de eo dici poſſit illud Iſaiæ: Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Hinc etiam, ſecundùm aliquos, Chriſtus ex condigno pro nobis aliter ſatisfacere quàm moriendo non potuit, quia totũ genus humanum duplici morte fuerat obligatum, ſcilicet naturæ & damnationis æternæ. Quapropter videtur aliquibus quòd de illo peccato non potuit eſſe condigna ſatisfactio, niſi per mortem iuſti venientem ex miſericordiæ voluntate. Hinc dicit Bonauentura ſuper 3. Libro Sententiarum. quòd ex parte Dei congruum fuit genus humanum reparari per mortẽ Chriſti: vtpote cuius omnes viæ ſunt miſericordia & veritas, ſicut ipſe ſummè iuſtus & miſericors eſt. Et ideo in reparatione generis humani, quæ fuit excellentisſima viarum Dei, congruum erat vt ſimul concurrerent miſericordia & veritas, ſiue iuſtitia. Hinc decens fuit, quòd ab homine Deus pro iniuria ſibi facta ſatisfactionem exigeret: quam ſi homo faceret non poſſet, tunc ei diuina miſericordia ſubuenire, quæ mediatorem fidelisſimum conſtituit, vt pro eo ſatisfaceret. Et hic modus erat magis congruus, tam diuinæ iuſtitiæ, quàm miſericordiæ. Quia ſi Deus culpam non dimiſiſſet, eius miſericordia non manifeſtaretur. Si verò ſine ſatisfactione dimiſiſſet, eius iuſtitia non manifeſtaretur. Nũc autem & ſeueram oſtendit iuſtitiam, quia per pasſionem filij ſui ſecundùm rigorem iuſtitiæ, quantùm ad ſufficientiam, ſatisfactum eſt pro peccatis totius generis humani: & ſic homo per Chriſti iuſtitiam liberatus eſt, quamuis propriè loquendo, Deus contra iuſtitiã non feciſſet, etiam ſi ſine omni ſatisfactione hominem à peccato liberare voluiſſet. Iudex enim ſalua iuſtitia ſine pœna non poteſt dimittere culpam commiſſam in alium hominem, vel in totam rempu. ſeu in ſuperiorem principem. Sed Deus eſt ſupremum & commune bonum totius vniuerſi: & ideo ſi peccatum in ſe commiſſum dimitteret, iniuriam nulli faceret. Hinc Dauid miſericordiam petens, dicit: Tibi ſoli peccaui. Quaſi diceret. Potes ſine iniuſtitia mihi dimittere. Et etiam plenisſimam exhibuit miſericordiam, quia cum homo per ſe non poteſt ſatisfacere pro peccato totius humanæ naturæ, Deus illi ſatisfactorem dedit vnigenitum filium ſuum, ſecundùm illud ad Romanos: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem poſuit Deus propitiatorem per fidem ipſius. Et hoc fuit abundantioris miſericordiæ, quàm ſi peccata remiſiſſet ſine ſatisfactione. Hinc dicit Apoſtolus idem ad Epheſios: Deus qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto. Et ſi queris, Quomodo mors Chriſti prodeſſe potuit toti humano generi? Ex eo vtique, quia Chriſtus caput eccleſiæ factus eſt, ſecundùm illud Epheſiorum: Ipſum dedit caput ſuper omnem,

Iſa. 53. — *Pſal. 24.* — *Pſal. 50.* — *Rom. 3.* — *Ephe. 2.* — *Mors Chriſti quomodo toti humano gene*

Digitized by Google

omnem, Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius. Et ideo per paſſionem ſuam, quam ex obedientia & charitate ſuſtinuit, nos tanquam membra ſua, quaſi per precium ſuæ paſſionis à peccatis liberauit. Sicut enim naturale corpus ex membrorum diuerſitate conſiſtens, vnum reputatur corpus; ſic eccleſia tota tam militans quàm triumphans vnum Chriſti myſticum corpus exiſtens, velut vna perſona reputatur cum ſuo capite, quod eſt Chriſtus. Hinc in ſua paſſione inſtituit Chriſtus cauſam noſtræ liberationis, ex qua cuncta peccata noſtra tam præterita quàm præſentia & futura remitti poſſent, ſicut medicus medicinam faciens, ex qua quicunque morbi ſanari poſſent, etiã in futuro. Sed quia Chriſti paſſio quędam eſt vniuerſalis cauſa remiſſionis peccatorum, oportet quòd ſingulis adhibeatur ad deletionem propriorum peccatorum, quod fit per baptiſmum, pœnitentiam, & alia Sacramenta, quæ virtutem habent ex paſſione Chriſti. *ri valuerit.* *Epheſi. 1.*

Secundus autem effectus eſt, quia per eam liberati ſumus à poteſtate diaboli. Dicit enim Auguſtinus, quòd Chriſtus innocens occiſus, diabolum æquiſſimo iure ſuperauit, noſque liberauit à captiuitate facta propter peccatum, ſuo iuſto ſanguine effuſo iniuſtè. Decuit enim vt Chriſtus ſua prudentia diabolum ſuperaret, ſicut hominem diabolus aſtutia ſua deceperat. Et ideo ſecundùm eundem Auguſtinum, venit Redemptor, & victus eſt deceptor: qui tetendit illi muſcipulam, Crucem ſuam, poſuit quaſi eſcam ſanguinem ſuum quem ſitiuit infernalis ſanguiſuga, & captus eſt Crucis muſcipula. Nam quia diabolus in paſſione Chriſti modum exceſſit à Deo ſibi traditæ poteſtatis, ſcilicet in mortem Chriſti machinando, qui non habebat meritum mortis, cum eſſet abſque peccato. Ideo ſecundùm Auguſtinum 13. de Trinitate, iuſtitia Chriſti diabolus victus eſt eum occidendo, in quo nihil dignum morte inueniret. Iuſtum enim erat, vt debitores quos tenebat liberè dimitterentur, credentes in eum quem occidit ſine vllo debito. Et hoc fuit ad maiorem hominis dignitatem, vt ſicut à diabolo fuerat homo deceptus & victus, ſic etiam eſſet homo, qui diabolum vinceret. Et ſicut homo mortem meruit, ſic moriendo mortem homo ſuperaret. Vnde Apoſtolus ait: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Ieſum Chriſtum. Vnde poteſtas detinendi iuſtorum animas, nihil purgabile habentes, à diabolo totaliter eſt ablata, ſed poteſtas tentandi & nocendi ſibi eſt reſtricta, & virtus noſtra multiplciiter adiuta: quia gratia nobis infunditur abundantius, & veritas patet euidentius, & Angeli nos cuſtodiunt diligentius. Et licèt poſſibilis fuiſſet alius modus hominem liberandi à poteſtate diaboli, quàm per incarnationem & paſſionem Chriſti, potentia abſoluta, ſecundùm rationem iuſtitiæ, tamen non fuit alius modus redemptionis poſſibilis, quia redemptio contractus eſt iuſtitiæ commutatiuæ, quæ con- *II. Liberatio à poteſtate diaboli.* *Iuſtitia Chriſti victus eſt diabolus.* *1. Cor. 15.*

ſiſtit

ſiſtit in æqualitate quantitatis: & ideo Chriſtus hunc modò elegit ex obedientia ſummi patris.

Effectus reliqui paſſioais Chriſti, quomodo ſcilicet per paſſionem Chriſti liberati ſumus à pœna peccati, & Deo reconciliati, ac aperta ianua cœli. *Cap. XXXII.*

F*Erculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani*. Præmiſsis duobus primis effectibus Dominicæ paſsionis, iam cæteros proſequamur. Tertius eius effectus eſt, quia per eam etiam à pœna peccati ſumus liberati, tam directè quàm indirectè. Directè quidem in quantùm Chriſti paſsio fuit ſufficiens & ſuperabundans ſatisfactio pro peccatis totius generis humani. Exhibita enim ſufficienti ſatisfactione tollitur reatus pœnæ. Indirectè verò, in quantùm Chriſti paſsio eſt cauſa remisſionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ. Et in hoc oſtenditur diuina ſeueritas, quæ peccatum ſine pœna quamuis potuit, tamen inultum dimittere noluit, ſed pro illo expiando Deus pater proprium filium crucifigendum in carne tradidit, ei voluntatem patiendi pro nobis inſpirando, & ad vindictam accinctus, proprio filio ſuo non parcendo. Patet etiam in hoc diuina bonitas, quia cum homo ſufficienter ſatisfacere non poſſet per quamcunque pœnam ab eo ſuſtinendam, Deus ei filium proprium ſatisfactorem dedit, cum (ſecundùm Apoſtolum) pro nobis omnibus illum crucifigendum tradidit. Nam ille propriè pro offenſa ſatisfacit, qui illud exhibet offenſo, quòd æque vel magis diligit, quã offenſam odit. Sed ex obedientia & charitate Chriſtus patiendo, magis aliquid exhibuit Deo, quàm exigeret, tum propter dignitatem vitæ ſuæ, quam ponebat pro ſatisfactione, quæ vita Dei & hominis erat, tum etiam propter generalitatem paſsionis, & magnitudinem aſſumpti doloris, tum denique propter magnitudinem charitatis ex qua pro nobis patiebatur: propter quæ tria Chriſti paſsio fuit pro nobis ſuperabundans ſatisfactio, iuxta illud Iohãnis: Ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non autem pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi. Et inde dicuntur miſerationes eius ſuper omnia opera eius, quæ non rapuit exſoluens, & inimicos proprio ſanguine ad amicitiam reducens. Nam magna fuiſſet miſericordia, ſi rigorem iuſtitiæ temperaſſet; maior verò, ſi reo pœnæ iudicium penitus remiſiſſet. Sed ex miſericordia voluit Deus humano generi bonitatem ſuam in ſummo cõmunicare, vt nihil eſſet quod pro eius ſalute non acceptaret, nec iniuriaretur ſuæ iuſtitiæ. Et ideo ad ſubueniendum noſtræ miſeriæ, ad ſatisfaciẽdum ſuæ iuſtitiæ, proprium filium iudicare voluit, vt nos reos abſolueret: & in eo poſuit iniquitatem omnium noſtrum, vt ſic peccatum vindictam ſumeret,

III. Liberatio à pœna peccati.

Rom. 8.

1. Ioan. 2. *Pſal. 143.* *Pſal. 68.*

Iſa. 53.

&

& peccator vindictæ diſpendium non ſentiret. Verumtamen vt hũc effectum fęcilisſimum pasſionis Chriſti conſequamur, oportet nos eidem in baptiſmo ſacramentaliter configurari, & per conuerſationem imitari ſecundùm illud Apoſtoli: Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hinc baptizatis nulla imponitur pœna ſatisfactoria, quia per ſatisfactionem pro peccatis noſtris mortuus eſt, vt dicitur 1. Petri. Ideo non poteſt homo per Sacramentum baptiſmi ſecundariò configurari morti Chriſti. Oportet igitur quòd peccantes poſt baptiſmum, Chriſto patienti configurentur per aliquod pœnale, quod in ſeipſis ſuſtineant, Chriſti ſatisfactione ſemper cooperante, licèt illud pœnale ſit multò minus ſufficiens, quàm exigeret digna pro peccatis ſatisfactio, quod dicitur pœnitentia. *Rom. 6.* *1. Petr. 1.*

Quartus autem effectus eſt, quia per eam Deo recóciliati ſumus, ſicut dicitur ad Romanos quinto: Reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius. Et hoc non ſolùm quia Chriſti pasſio remouet peccatum, quo Dei inimici conſtituimur (ſecundùm illud Sapientiæ: Simul odio ſunt Deo impius & impietas eius) ſed etiam quia Deo patri ſeipſum obtulit ſacrificium acceptisſimum: cuius proprium eſt placere Deo. Et iſte modus reparandi & reconciliandi humanum genus, fuit acceptisſimus ad placandũ Deum. Quia dicit Anſelmus, quòd nihil aſperius & difficilius homo pati poteſt ad honorẽ Dei, quàm ſponte & ſine debito mortem, nec poteſt ſeipſum magis dare, quàm cum ſe morti tradit ad honorem Dei, ſicut dicitur ad Epheſios 4. Tradidit ſeipſum hoſtiam & oblationem Deo in odorem ſuauitatis. Fuit etiam modus congruentisſimus ad morbum curandũ: quia primus homo peccauit per ſuperbiam, gulam & inobedientiã: ſed quia contraria contrarijs curantur, ideo modus ſatisfaciendi congruentisſimus fuit per abiectionis humiliationem, & per ſupplíciorum acerbitatem, ac per diuinæ voluntatis impletionem, quæ cuncta plenè relucent in eius pasſione. Et noſtra reparatio ad hoc erat, vt à culpa nos reduceret ad iuſtitiam, à miſeria ad gloriam. Sicut enim humanum genus per culpam cadens, Deum inhonorauit per præuaricationem & inordinatam delectationem: ſic à culpa rediens ad iuſtitiam, decens eſt vt Deum honoret ſuſtinendo pęnam: & in hoc reparatur ad iuſtitiæ normam. Et rurſus, ſicut glorioſius eſt acquirere vitam æternam per merita, quàm ſine meritis, ſic glorioſius eſt reconciliari Deo per ſatisfactionem, quàm ſine ea: ac in ſua pasſione Chriſtus vtrumque operatus eſt pro nobis. Et ideo Chriſtus mediator noſter & Redẽptor dicitur, quia ſolus nos Deo reconciliare potuit ſecundùm diuerſas proprietates, in quibus cõmunicat cum Deo & cum homine. Habet enim iuſtitiam & innocentiam, *IIII. Reconciliatio hominis cum Deo. Rom 5. Sapien. 14. Heb. 14.*

centiam,

centiam,in qua cum Deo communicat. Habet mortem, in qua cum homine communicat. Et dum in Chriſto mors iuſtitiæ coniungitur, homo peccator & mortalis Deo iuſto & immortali reconciliatur. Vnde quòd Chriſtus ex obedientia & charitate voluntariè paſſus eſt,tantùm bonum fuit,quòd propter hoc bonum in humana natura inuentum, Deus placatus eſt ſuper omnem offenſam humani generis, quantùm ad eos qui Chriſto paſſo coniunguntur per fidem charitate formatam,ac Sacramenta fidei. Vnde dicit Cæleſtinus:Cũ ſancto,id eſt,ſanguine tincto,ſancti, id eſt, ſanguine tincti ſunt, qui crucifixo cruci affixi ſunt,dolori eius condolentes, amori eius congaudentes,ſanguinem eius bibentes,carnem manducantes,crucem amplexantes,vulnera lingentes,& per latus apertum lancea, ad cor eius ſuperdulciſsimum intrantes, atque ei ſe clauo æterni amoris inſeparabiliter conclauantes.

Apertio regni calorũ. *Hebr. 10.*

V Quintus ſiquidem effectus eſt,quia per eam ianua cœli nobis aperitur, ſicut dicit Apoſtolus ad Hebræos: Habemus fiduciam in introitum ſanctorum,ſcilicet cæleſtium, in ſanguine Chriſti. Duplex enim peccatum nos impediebat ab ingreſſu illius, ſcilicet originale, quod eſt totius humanæ naturæ: & actuale, quod per proprium actum vniuſcuiuſque hominis committitur. A primo quidem liberati ſumus Chriſto precium pro nobis ſoluente, & hoc per Sacramẽtum baptiſmi. Quamuis enim vnuſquiſque ſanctorum in lege veteri purgabatur à peccato, quantùm pertinet ad emundationem propriæ perſonæ (ſecundùm illud Pauli ad Hebræos: Sancti per fidem vicerunt regna,operati ſunt iuſtitiam)non tamen alicuius fides vel iuſtitia ſufficiebat ad remouendum impedimentum, quod erat per reatum totius humanæ naturæ: quod remotum eſt in precio ſanguinis Chriſti. Hinc baptizato Chriſto,aperti ſunt cæli ad deſignandũ, ꝙ cælũ aperitur baptiſmo Chriſti baptizati, qui habet efficaciã à paſsione eius. A ſecundo verò, ſcilicet proprio peccato ſingulorũ, liberantur ij,qui per fidem charitate formatam, & fidei Sacramenta cõmunicant eius paſsioni. Nam à peccato contracto ante baptiſmũ, virtute baptiſmi mundantur. Sed à peccato poſt baptiſmum cõtracto,virtute veræ pœnitentiæ mundantur, tamen in virtute meritorũ & paſsionum Chriſti. A peccatis denique perpetrandis,virtute paſſionis Chriſti miſericorditer præſeruantur, ſuffulti fideliter adiutorio multiplici. Primò quia per eam nos non ſolùm à peccatis liberauit, ſed etiam gratiam nobis promeruit iuſtificantem. Licèt enim nullus homo purus,nec ſibi,nec alij(ſaltem merito condigni) primã gratiam gratum facientem mereri poteſt. Chriſtus tamen ex maxima charitate paſsionem pro nobis gratanter acceptans, per eam nos liberauit ab omni culpa, tantam per cauſam ſufficienter & de condigno(quantùm eſt ex parte ſua) nos diſponentem ad hoc,vt ab omni

Hebr. 11. *Lucæ 3.* *Paſſio Chriſti vt præſeruet hominẽ à peccatis.*

Digitized by Google

omni culpa liberemur. Et etiam nobis ſufficienter promeruit merito condigni primam gratiam gratum facientem, & ad cœli ingreſſum nos præparantem, quamuis non omnes propter indiſpoſitionem ſuam, iſtius meriti recipiant efficaciam. Quia Chriſtus ſecundùm Damaſcenum, ſuper hominem quæ ſunt hominum agebat humana. Non enim homo erat ſolùm, ſed & Deus. Vnde & huiuſmodi paſsiones viuificatiuæ & ſalutares erant. Propter dignitatem enim patientis, ſua paſsio fuit condigna ſatisfactio pro peccatis totius mundi. Condigna verò ſatisfactio meretur merito condigni remiſſionem peccatorum. Et quia peccatorum remisſio non fit niſi per gratiam gratum facientem, rectè concluditur, quòd per ſuam paſsionem merito cōdigni, quantùm ad ſufficiētiam, nobis omnibus meruit gratiam gratum facientem, qua deinceps peccatum cauere, & diabolo reſiſtere, Deoque perſeueranter inhærere valeamus Secundò, quia per eius paſsionem cognoſcimus quantū nos diligit Deus: & ideo modus ille redimendi genus humanum fuit efficacisſimus ad trahendum genus humanum ad amorem ſuum, ſicut prædixerat dicens: Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Nimirum quia duntaxat ijs pasſio valet ad ſalutem, qui mera voluntate DEO per amorem adhærent: quia non decuit humanum genus ſaluari, niſi ſaluo libero voluntatis arbitrio. Nullo ſiquidem alio modo (ſaluo voluntatis arbitrio) DEVS hominem magis attrahere potuit ad amorem ſuum, quàm pro eo ſuſtinendo crucis ſupplicium. Vnde dicit Hugo de arrha ſponſæ: Vt oſtenderet tibi quantum te diligeret, non niſi moriendo te à morte liberauit, vt non tantùm pietatis impenderet beneficium, verùm etiam charitatis monſtraret affectum. Nihil autem efficacius præſeruat hominem à peccatis, quã amor Dei feruidus, qui maximè incēditur per iugem memoriam dominicæ paſsionis. De qua dicit Origenes ſuper Paulum ad Romanos: Tanta vis eſt mortis & crucis Chriſti, vt ſi ponatur ante oculos, & in mente fideliter habeatur, nulla concupiſcentia, nulla libido, nullus furor, nulla ſuperare poteſt inuidia: ſed continuò ad eius præſentiam totus ille peccati, & carnis fugatur exercitus. Tertiò, quia per eam homini maior eſt indicta neceſsitas immunem à peccato ſe conſeruandi, iuxta illud primæ ad Corinthios: Empti enim eſtis precio magno, glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Et etiam in perfectione omnium virtutum Chriſti veſtigia imitandi, quæ ſummè neceſſaria ſunt ad humanam ſalutem. Hinc ait Petrus: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.

Gratiam nobis promeruit Chriſtus.

Charitas Dei trahit hominem.
Iohan. 12.

Rom. 6.

Neceſſitas homini indicta qua.
1. Cor. 6.

1. Pet. 2.

G Gem-

Digitized by Google

Gemmæ in Cruce Chriſti ſpirituales quatuor quæ, deque Cruce ſpirituali multiplici, qua vincitur diabolus, mundus & caro qua configitur cor & roboratur ſpiritus. Cap. XXXIII.

F*Erculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani.* Iam de Cruce ſpirituali proſequamur, quam Apoſtolus cordibus Epheſiorū perfectius ingerere volens, ſcribit eiſdem dicens: *Ephe. 3.* Flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ virtutem corroborari per ſpiritum eius in interiori homine Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati & fundati, vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit, id eſt, quanta eſſe debet, latitudo, longitudo, ſublimitas & profundum. *Latitudo.* Nam ſecundùm Auguſtinum, in latitudine Crucis opera bona ſignificantur in latitudine charitatis facta, quia charitatis opera ſunt generaliter extendenda etiam vſque ad extremos inimicos: & hoc ſignificatur in ligno tranſuerſo, quo manus extenduntur, propter operum ſignificationem, quæ fiunt in latitudine ſpiritualis hilaritatis, quia triſtitia facit anguſtias. *Longitudo.* In longitudine perſeuerantia boni operis & ſanctæ conuerſationis ſignificatur, quæ in tota longitudine temporis vſque in finem eſt habenda. *Altitudo.* In altitudine ſignificatur intentio rectiſſima ex ſola ſpe cæleſtium, qua in Deum tanquam in finem vltimum ſunt omnia re gerēda. *Profundū.* In profundo ſignificantur inſcrutabilia Dei iudicia, vnde venit in homines hæc maxima gratia, quia bona noſtra de profunditate diuinæ gratiæ (quæ comprehendi non poteſt) vniuerſa procedunt, eo quod ex occulta Dei voluntate vocantur ad participationem tantæ gratiæ. Sequitur: Scire etiam charitatem Chriſti, qua nos dilexit, ſupereminentem ſcientiæ noſtræ, quia charitas illa excedit omnem humanam ſcientiam: vt ſic impleamini in omnē plenitudinem Dei, id eſt, vt ſitis pleni Deo. Et loquitur de intelligentia, vel infuſa ſcientia, quæ eſt in experimētali guſtu. *Gemmæ virtutum in Cruce quatuor.* Sunt autem quatuor gemmæ virtutum, quibus adornantur quatuor cornua Crucis, de quibus ait Bernardus: Chriſtus in paſſione patientiam exhibet, humilitatem commendat, obedientiam adimplet, & charitatē perficit. His virtutū gemmis quatuor cornua Crucis ornãtur, & eſt ſupereminens pars charitas, à dextris obediētia, à ſiniſtris patientia, in profundo radix omnium virtutum, humilitas. Et his quatuor virtutibus Chriſtus in Cruce vicit quatuor potentias nobis aduerſantes, *Pſal. 75.* quas notat Pſalmiſta, dicens: Ibi ſcilicet *Obedientia.* in Crnce, confregit potentias arcuum, ſcutum, gladium & bellum. Nam cum dextro cornu, ſcilicet obedientia, confregit potētias diaboli, *Arcus.* quæ figuratur in arcu. Arcus enim eſt Crux Chriſti, tēſus à diabolo

Digitized by Google

bolo multipliciter in mortem Chriſti, cuius ſagittæ fuerunt omnes contumeliæ & pœnæ Chriſto crudeliter inflictæ: quæ cuncta Chriſtus valenter confregit, cum ex obedientia patris omnia patienter tolerauit, quia vir obediens loquetur victorias. Et hoc eſt quod dicit Pſalmiſta: Arcus eorum confringatur. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui mortuus eſt pro nobis. Nam ſicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ſic per obedientiam vnius iuſti conſtituuntur multi, vt dicit Apoſtolus. Ex hac enim obedientia, vt idem teſtatur, deleuit Chriſtus quod aduerſus, nos erat chirographũ decreti, quod erat cõtrariũ nobis: & ipſum tulit de medio, affigens illud Cruci. Alexander de Hales dicit, quod decretum dicitur diuinum præceptum, quod Adæ fuit datum: De ligno ſcientiæ boni & mali nè comedas. Cuius pręcepti violati memoriã & inſcriptionẽ Deus deleuit, quando peccatum primi parentis aboleuit. Cum ſiniſtro verò cornu ſcilicet patientia, cõfregit peccatũ, quod figuratur per ſcutum, quia omnis culpa mortalis ſcutum quoddam eſt diaboli, quo ſe protegit, nè de mentibus hominũ expellatur, & ne de cordibus mundanis per exteriores pṛdicationes, & interiores inſpirationes eijciatur. Dicit enim Iob: Corpus eius, ſcilicet diaboli, quod eſt peccatum, quaſi ſcuta fuſilia compactum ſquamis ſeſe prementibus. Vna vni coiungitur, & nè ſpiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit & tenentes ſe, nequaquam ſeparabuntur. Ideo vt dicit Apoſtolus: Vetus homo noſter crucifixus eſt, ſcilicet cum Chriſto vt deſtruatur corpus peccati, vt vltra non ſeruiamus peccato, ſed ſcutum illud peccati comburatur per paſsionem & mortem Chriſti, ſicut ait Pſal. Et ſcuta cõburet igni, id eſt, ignita charitate & feruida paſsione ſua. Nã hoc igne cõbuſſit acediam, ad paſsionem properando: irã, mollia reſponſa dando: ſuperbiã, cõtumelias & opprobria gratanter accipiendo: auaritiã, ab omnibus perfectè ſe denudãdo: inuidiã, lacrymosè pro inimicis orando: gulã, fel & acetum potando: luxuriam, multas flagellationes & lacerationes ſuſtinẽdo.

Prou. 12. *Pſal. 36.* *1. Cor. 15.* *Rom. 5.* *Coloſ. 2.* *Geneſ. 2.* *Patientia Scutum diaboli.* *Iob 41.* *Roma. 6.* *Pſal. 45.*

Cum cornu proinde ſublimi, ſcilicet charitate deuicit & aperuit Paradiſum, per gladium flammeum verſatilem myſtice deſignatum. Per Paradiſum autem cælum empyreum deſignatur, vbi fuerant tria impedientia, ne quis ingrederetur, ita quod nõ ſufficiebat humana intelligentia, neque voluntas, neque facultas ad ingrediendum. Nã ante Dominicam paſsionem aditum Paradiſi neſciebat homo: ideo Cherubin, qui plenitudo ſciẽtiæ Dei interpretatur, aditum Paradiſi præpediſſe dicitur. Sed Chriſtus per paſsionem & mortem, aſsiſtens pontifex futurorum bonorum, per proprium ſanguinem introiuit in ſãncta, æterna redemptione inuenta, noſtrum intellectum illuminãs, vt per fidem noſcat, quibus medijs introire debeat. Similiter ex

Charitas Gladius verſatilis myſtice quid. *Paradiſi ingreſſum præpedientia triaque.* *Hebr. 9.*

parte voluntatis. Nam ſufficienti charitate nō ardebat, & ideo flāmeus gladius à charitate voluntatem diuidens, præpediſſe dicitur. Sed Chriſtus tam originale, quàm actuale peccatum per mortem ſuam amore noſtri valenter exterminans, quãtum eſt in ſe, noſtrum affectum inflammat, vt feruidè ad introitum regni laborare velit. Ignem, inquit, veni mittere in terrã, ideſt in terrena corda. Et quid volo, niſi vt ardeat? Ex parte denique facultatis cœlum aſcendere non valebat, quia gladius verſatilis ab hac facultate lethaliter diuidens, præpediſſe dicitur. Sed Chriſtus facultatem roborans, nos cœlum violenter rapere docuit, dicens: A diebus Iohannis Baptiſtæ, quo ſcilicet tempore paſſio Chriſti cœpit regnare, regnum cęlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Luce 12. *Matt. 11.*

Humilitas. Porrò cum infimo cornu, ſcilicet humilitate, confregit potentiam inferni, ideſt, mortem æternam, per bellum ſignificatam. De quo bello dicit Dominus apud Lucam: Cum fortis armatus, id eſt, diabolus, cuſtodit atrium ſuum, id eſt, infernum, in pace ſunt omnia, quæ poſſidet, id eſt, inferni ſpolia, quæ fuerat adeptus ante paſſionem Chriſti. Cum autem fortior illo, ſcilicet Chriſtus, ſuperueniens vicerit eum, ſcilicet per crucem & mortem, vniuerſa eius arma auferet, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. Chriſto igitur in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini, cum Apoſtolo dicẽte: De cætero nemo mihi moleſtus ſit. Ego enim ſtigmata domini Ieſu in corpore meo porto. Nam eius paſſio tanta ſpiritus deuotione diſtillat, quòd mentes diligentium, & eam ruminantium adipe & pinguedine replere videatur. Nec ſolùm ſedula cogitatione, ſed etiam ſpirituali imitatione dominicam paſſionem complecti debemus, vt compatiendo in præſenti, conregnemus in futuro.

Luca 11. *Bellum.* *1. Petr. 4.* *Galat. 6.* *Pſal. 63.*

Crux ſpiritualis multiplex. Nam Crux qua diabolum velut latronem in ſiniſtro pendentem crucifigere debemus erit ſincera charitas in ſummo, contra ſuã inuidiã, qua mors intrauit in orbem terrarum. Erit humilitas in imo, cõtra ſuam ſuperbiam, propter quam eiectus eſt à cœleſti paradiſo in momento, in ictu oculi, ita vt miraretur Iſaias, dicens: Quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris? effectus inſuper rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Erit à dextris obedientia prompta, contra ſuam inobedientiam, & rebellionem qua vilis apoſtata effectus eſt: quia vir obediens loquetur victorias. Erit à ſiniſtris grata patientia, contra venenatam iram ſuam, de qua dicitur in libro Apocalyp. Væ terræ & mari: quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam. Crux verò, qua mũdum calcabimus, erit abiectio plena terrenę poſſeſsionis, non ſolùm effectu, ſed etiam affectu: Erit abnegatio perfecta cuiuſlibet mũdanæ delectationis: Erit refutatio firma mundani fauoris & honoris: Erit deſpectio vera ſuiipſius, qua non ſolùm ſeipſum contemnit, ſed etiam ſe contemni ab alijs appetit. Crux proinde

Sapien. 1. *Iſa. 14.* *Iob 14.* *Prou. 21.* *Apoc. 12.*

Digitized by Google

de propriæ carnis, erit abſtinentiarũ zeloſitas, non ſolùm ab omni ſuperfluo, ſed etiam ab omni guſtabili delicioſo & voluptuoſo, quantùm admittit corporis valetudo: Erit vigiliarum ſtudioſitas, nè mens torpore diſſoluatur, & ad illicita pertrahatur: Erit aſperitatum rigoroſitas, quia non decet ſub ſpinato capite corpus gerere delicatum: Erit laborum ſedulitas, ſiue corporalium ſiue ſpiritualium, vt eum inimicus ſemper inueniat vtiliter occupatum. Crux autem cordis, erit timor Dei, dolor peccati, compaſsio proximi, & paſsio Chriſti. Crux denique mentis vel ſpiritus, erit iugis diuini amoris inhæſio, affectuoſa ſui ipſius humiliatio, ſyncera inimicorum dilectio, & perfecta iniuriarum remiſsio: quæ breuiter tetigiſſe ſufficiat.

Explicit pars Prima.

D· HENRICI HARPHII THEOLOGIAE MYSTICAE

LIBRI PRIMI.

PARS SECVNDA.

De animarum vulneribus, quæ eis ex peccato originali inflicta ſunt: de earundem creatione, pulchritudine, nobilitate, reformationeque per Chriſtiformes virtutes.

Quod cæcitas mentis & ignorantia contingunt ex tribus, ſcilicet ex defectu intellectus, voluntatis, vel appetitus ſenſitiui. Cap. I.

Quadriga Aminadab quid myſtice.

NESCIVI, *anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab*. Canticorum ſexto. Quaſi diceret: Ad pernicioſam ignorantiam deueni, quia animalitas, id eſt, ſenſualitas mea, totam me turbauit, quòd non poſſum apprehendere lumen veritatis, & attingere amorem ſuauiſſimæ bonitatis. Et hoc propter quadrigas Aminadab, quod interpretatur, populus meus ſpontaneus, curſum ſcilicet propriæ voluntatis, & mundanæ vanitatis amplectens, cum his qui apud Hieremiam dicente Domino: Reuertatur vnuſquiſque à via ſua mala, & dirigite vias veſtras, ſcilicet in bonis vos exercendo, & ſtudia veſtra, ſcilicet de talibus meditando, protinus eidem reſponderunt: Deſperauimus, contemnendo ſcilicet reuerti. Poſt cogitationes noſtras ibimus, & vnuſquiſque prauitatem cordis ſui mali faciemus. Vnde quia neſcierunt, neque intellexerunt præterita, præſentia & futura, ideo in tenebris ambulant. Excæcauit enim eos malitia eorum, nolentes intelligere vt bene agant. Et horum currus quatuor rotas habent, quibus vehuntur in profundum malorum, quę ſunt delectatio peccandi, ſpes diu viuendi, pudor confitendi, & timor ſatisfaciendi. Ad maiorē tamen euidentiam notandum, quòd cæcitas mentis ex originali peccato traxit originem. Nam ante peccatum homo clarum intellectum habuit: ſed hoc lumen intellectus

Hier. 18. *Pſal. 81.* *Sapien. 2.* *Cæcitas mētis vnde.*

poſt

poſt lapſum in nobis eſt obfuſcatum propter delectationem inferiorum, qua natura corrupta miſerabiliter allicitur, & abducitur. Hæc enim delectatio intentionem applicat ad ea, in quibus quis delectatur: & ſic hominis operatio circa intelligibilia debilitatur. Nam ſicut cognitio ſenſitiua circa qualitates ſenſuales exteriores occupatur, ſic intellectiua cognitio penetrat vſq; ad eſſentiam rei, quia intelligere eſt quaſi intus legere. In primo natura corrupta miſerabiliter occupatur, ſed obfuſcatur in ſecũdo. Vnde lamentatur Sapiẽs dicens: Solummodo hoc inueni, quod fecerit Deus hominem rectũ, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Vnde poſt caſum humana natura retinuit intellectum obfuſcatum, & affectum corruptum, & ad omne malum procliuum. Hinc multi ſunt, qui, ſecundùm Apoſtolum, veritatem Dei in iniuſtitia detinent, quæ (quantum in ſe eſt) ſemper eſt parata ſe manifeſtare: ſed malitia hominum impedit in eis hanc manifeſtationem, & ſic eam quodammodo detinent, ſicut aquæ curſum impediens, dicitur eam detinere. Vnde dicit Alexander de Hales ibidem, quòd ille veritatem in iniuſtitia detinet, qui operatur contrarium eius, quod habet in cognitione. Nam veritas cognita manifeſtatur in opere: Qui ergo non ſolùm non operatur, quod cognitio ſuadet, ſed etiam operatur cõtrarium illius, veritatem cognitam detinet, & quaſi violentat, nè in opus prorumpat. Et de talibus proſequitur Apoſtolus, dicens: Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, iuſto ſcilicet Dei iudicio. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſcilicet temporaliter ad faciendum malum, ſtulti facti ſunt, ſpiritualiter ad faciendum bonum, nimirum cum eos iam actualis malitia eorum excæcat. Quæ cæcitas contingit ex voluntate auertente ſe voluntariè à conſideratione primi principij. Cæcitas enim mentis eſt priuatio eius, quod eſt principium mentalis, ſeu intellectualis viſionis, cuius eſt triplex principium. Vnum eſt lumen naturalis rationis, quod licèt non priuatur ab anima, quandoque tamen impeditur ab actu proprio per impedimenta virium inferiorum, quibus indiget intellectus humanus ad intelligendum, vt patet in amentibus & furioſis. Aliud eſt lumen aliquod habituale, naturali lumini rationis ſuperadditum, quod quandoq; priuatur ab anima, cæcitatem cauſans, iuxta illud: Excæcauit eos malitia eorum. Tertium eſt aliquod intelligibile primum, per quod intelligit alia, cui mens hominis intendere poteſt, vel non intendere. Et quod ei non intendit, ex hoc contingit, quòd habet voluntatẽ ſe ſpontaneè auertentem à conſideratione talis principij, iuxta illud: Noluit intelligere vt bene ageret; vel propter occupationem mentis circa alia, quæ magis diligit, quibus ab inſpectione huius mens auertitur, iuxta illud: Supercecidit ignis, ſcilicet concupiſcentiæ, & non viderunt ſolem iuſtitiæ. Vnde quamuis homo naturaliter habeat appetitum

Eccl. 7. *Rom. 1.* *Ibidem.* *Cæcitas mentis quid.* *Principium intellectualis viſionis triplex.* *Sap. 2.* *Pſalm. 35.* *Pſalm. 57.*

Digitized by Google

boni, tamen econtra ſæpius eius appetitus declinat ad malum: & hoc contingit ex deordinatione. ſanctum Thom. prima ſecundæ, quòd principia humanorum actuum ſunt intellectus & appetitus: tam rationalis(quæ dicitur voluntas)quàm ſenſitiuus. Peccatū igitur in humanis actibus quandoq; contingit ex defectu intellectus, cum ſcilicet quis per ſolam ignorantiam peccat. Quandoq; verò ex defectu appetitus ſenſitiui, vt cum quis ex paſsione peccat. Eſt autē paſsio quidā motus vehemens appetitus ſenſitiui, quam nos infirmitatem animæ nominare poſſumus, ſicut Tullius animæ paſsiones vocat ægritudines, quibus anima præpeditur ab ordinatione propria propter inordinationem partium eius: quia vis concupiſcibilis & iraſcibilis extra ordinem rationis afficiuntur aliqua paſsione quibus ipſa voluntas impediri ſeu inordinate moueri poteſt, ſaltē indirectè in actu ſuo: & hoc dupliciter. Vno modo ſecundùm quandam abſtractionem. Cum enim omnes potentiæ animæ radicentur in vna eſſentia animæ, neceſſe eſt quòd quando vna potentia intēditur in actu, altera remittatur, vel totaliter impediatur in actu ſuo, quia omnis virtus ad plura diſperſa fit minor: & quando intenditur circa vnū, minus poteſt ad alia diſpergi, quia in operationibus animalibus animæ, quædā intentio requiritur, quæ dū vehementer ad vnū applicatur, alteri vehemēter attendere non poteſt. Et ſecundū hunc modū per quandam diſtractionem, quando motus appetitus ſenſitiui fortificatur ſecundùm quācunq; paſsionē, neceſſe eſt quòd remittatur, vel impediatur motus proprius appetitus rationalis, qui eſt voluntas. Alio modo ex parte obiecti volūtatis, quod eſt bonū ratione apprehēſum. Impeditur enim iudicium, & apprehenſio rationis propter vehementē & inordinatam apprehenſionē imaginationis ſenſitiui, ſicut iudiciū guſtus ſequitur diſpoſitionē linguę. Hinc vidimus quòd homines exiſtentes in aliqua paſsione, nō faciliter auertunt imaginationem ab his, circa quæ afficiuntur: & per cōſequens, iudicium rationis plurimùm ſequitur paſsionem appetitus ſenſitiui, quia talis paſsio cauſat quandam immutationem corporalem, ex qua ratio quodammodo ligatur, nè liberè in actum exeat, ſicut etiam ſomnus vel ebrietas, facta quadam corporali tranſmutatione, ligant vſum rationis. Et quòd hæc contingant ex paſsionibus, patet ex hoc, quòd aliquando paſsiones, ſcilicet amoris, iræ, triſtitiæ & ſimilium in tantùm intenduntur, quòd homo totaliter vſum rationis amittit, & in inſaniam vertitur. Cum igitur iudicium rationis ſequitur paſsionem appetitus ſenſitiui, conſequens eſt, vt etiam motus voluntatis, qui natus eſt ſequi iudicium rationis, ſequatur etiam paſsionem appetitus ſenſitiui, ſicut legitur apud Danielem de iudicibus inueteratis dierum malorum: Concupiſcentia ſubuertit cor tuum. Cui propriè conuenit illud

Peccatum quomodo fiat.

Paſſiones animæ.

Vires quomodo impediantur, & ad peccatū trahantur.

Dan. 13.

Prouerb.

Digitized by Google

Prouerb.cap.11. Circulus aureus in naribus ſuis, mulier, ideſt, anima pulchra conditione naturæ, & fatua perpetratione culpæ, comparantur: quia ſicut ſuis naribus nullam immunditiam præterit intactam, ſic diabolus in ea nullum peccatum relinquit intactum, cogitatione, delectatione, conſenſu, verbo vel opere. Tertiò denique, peccatum contingit ex defectu voluntatis, quæ eſt inordinatio ipſius, cum ſcilicet minus bonũ adeo diligit, quòd maius bonum contemnit. Vnde inordinatus amor ſui, includens in ſe ordinatum appetitum boni, eſt cauſa omnis peccati. Et talis dicitur ex malitia peccare, ideſt ex electione mali non ex habitu vitioſo qui illum compellat & ex praua conſuetudine quodammodo cogat, ſed ex ſpontanea quadam electione mali: quia non eſt timor Dei ante oculos eius, nec peccata ponderat, ſed quaſi vilipendit. Cui dicitur in Pſalmo: Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem, &c. Et ſic accipitur hic malitia pro quadam prauitate voluntatis ad malum. *Pſalm. 13.* *Pſalm. 51.*

De ignorantia, quàm pernicioſa eſt, & vnde oritur: ac de ocioſo, deſidioſo, & de macula animæ. Cap. II.

SI *ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere & abi poſt veſtigia gregum.* Cantic.1. Quaſi diceret ſponſus: O ſponſa, cupis paſtum & quietem, alioqui times diſceſſum & euagationem. Sed ſi ignoras te, ideſt, tuam nobilitatem, cum quæris vbi habitem, quia apud te habito per gratiæ infuſionem, & Euchariſtiæ communionem. Siquidem delicioſum eſt mihi eſſe cum filijs hominum, cum ſis pulcherrima omnium creaturarum. Pulchra quidem, peccata deſerendo, pulchrior mundum contemnendo, pulcherrima mihi amoroſè adhærendo. Pulchra per honeſtam conuerſationem, pulchrior per conſcientiæ purificationem, pulcherrima per cœleſtium contemplationem & amorem. Si ergo ignoras te, ideſt, tuam laborioſiſsimam acquiſitionem, diligentiſsimam conſeruationem, & precioſiſsimam redemptionem, eò quòd aduerſis probaris, non refutaris. Si ignoras te per præſentem tribulationem magis in bonum promoueri, & te mihi fortius coniungi, egredere, ideſt, egredieris & abibis, primò à ſecreto mentis ad vitia carnis, ſicut filius prodigus, à ſolitudine clauſtrali ad tumulum ſæculi, ſicut egreſſa eſt Dina filia Iacob: & à quiete contemplationis ad tumulum occupationis, ſicut Semei egreſſus eſt Hieruſalem. Nam in quolibet iſtorum amittit homo ſui cognitionem, Egredieris ergo poſt veſtigia gregum, ideſt poſt multitudinem beſtialium motuum tuorum. Quid eſt autem hęc egreſsio, niſi amoris ſui pernitioſa quædam immutatio & auerſio ab incommutabili bono ad bonum commutabile? De qua dicit Pſalmiſta: Ecce qui elongant ſe à te peribunt. Nam elongatio prima à

Anima pulchritudo qua ſit. *Luca 15.* *Geneſ. 34.* *3. Reg. 2.* *Pſalm. 72.*

ſuo

Digitized by Google

ſuo creatore, eſt plus diligere creaturam, quàm creatorem, licèt a-
ctualiter eadem creatura non abutatur, ſicut cum quis habet animũ
ita diſpoſitum, quòd potius vellet tranſgredi aliquod Dei præcep-
tum, quàm ſuſtinere aliquod notabile damnum, incommodum, op-
probrium, & ſic de alijs: Vel, vt econtra conſequeretur aliquod no-
tabile lucrum, commodum, honorem, &c. Vnde dicit Gloſſa Brixen.
Apoc. 2. de pœniten. diſtin. 1. in paragrapho, Nunquid Cain. ſuper illo: Et
ſcient omnes eccleſiæ, quoniam ego ſcrutator ſum renum, & cordiũ:
Dominus, inquit, inſpicit voluntatem, antequam producatur ad a-
ctum, tam bonam, vt eam coronet, quàm malam, vt eam dãnet. Quid
Malitia quid ſit. autem eſt malitia, vel malignitas, niſi mala voluntas? Nam malitia
eſt, ſecundùm Ambroſium, mentis & animi deprauatio, à tramite ve
1. Cor. 5. ritatis deuia. Et Richardus ſuper illud Apoſtoli: Non in fermento
malitiæ; dicit, quòd malitia eſt ex propoſito, & deliberatione malo
cognito prono animo conſentire, quamuis necdum prodeat in effe
ctum. Et quia omne peccatum obtenebrationem inducit, meritò di
Matth. 19. cit: Si ignoras te. Sic adoleſcens audiens de obſeruatione mandato-
rum, & ſeipſum ignorans fiducialiter reſpondit: Hæc omnia ſeruaui
à iuuentute mea. Sic audiens: Vade, & vende omnia, triſtis abiit,
quia terrena nimis amãs, relinquere noluit, potius à Chriſto, quàm
ab eis eligẽs ſeparari. Captus enim inordinato amore, quamuis do-
minica præcepta, quantùm ad exteriorem actum, adimplere videba
tur, non tamen intentione debita, quæ ſemper eſt ad ſeipſam incur-
ua in Dei ſeruitio, proprio lucro tanquam mercenarius ſemper in-
tendens: imò plerumque mercedem iniquitatis exoptat, ſcilicet fa-
uorem, laudem, complacentiam, & ſimilia, ignoranter, vel inaduer-
tenter à Deo reprobus, & auerſus. Vnde quia tranſgreſsionẽ actua-
Sophon. 1. lem non incidit, omnia ſibi ſalua ſuſpicatur, quouſque Hieruſalem
ſcrutabitur in lucernis. Et inueniuntur nonnulli Babylonij, qui ci-
Pſalm. 74. ues Hieruſalem fore putabantur, dicente Domino: Cum accepero
tempus, ego iuſtitias iudicabo. Quid ergo fiet de ſeruo ocioſo? cum
Matth. 25. Auguſtinus libro de vita Chriſtiana dicat, quòd non ſolùm à Chri-
Ocium vt vitandum. ſtiano requiritur, vt malo careat, ſed vt bona exerceat, tam opere,
quàm voluntate, & recta intentione. Quòd ſi nihil mali fecerit, nec
tamen aliquid boni egerit, ad æternæ vitæ præmia non admittitur,
ſed gehennæ ignibus mancipatur. Nec enim arbor viriditatem reti
net, niſi pariter ſupercreſcat: nec animæ vitam homo retinet, niſi in
Opera bona ad ſalutem neceſſaria. bonis operibus, & exercitijs proficiat. Inſuper exigitur facere fru-
ctum bonum, alioqui excidetur, & in ignem mittetur. Fructus bo-
Matth. 7. nus eſt bonum opus ex conſcientia pura, charitate formata, volun-
Apoc. 3. tate libera, fide non ficta, intentione recta. O lignum aridum, & in-
fructuoſum, æternis ignibus deputatum, quòd excidi iubetur, nè
terram occupet. Vtinam, inquit, calidus eſſes, aut frigidus: ſed quia
tepidus

Digitized by Google

tepidus es,& nec calidus,nec frigidus, incipiam te euomere de ore meo.Super quo verbo dicit Gregorius in Paſtoralibus: Calidus eſt, qui bona ſtudia & arripit & conſummat.Frigidus verò,qui conſummanda non inchoat. Et ſicut à frigore per teporem tranſitur ad calorem: ita à calore per teporem reditur ad frigus. Et ſequitur: Et ſicut ante teporem frigus eſt ſub ſpe,ſic poſt frigus tepor eſt in deſperatione. Qui enim adhuc in peccatis eſt, conuerſionis fiduciam non amittit.Qui verò poſt conuerſionem tepuit,etiam ſpem quę eſſe potuit de peccatore,ſubtraxit.Hinc illud Lucæ:Gaudium eſt angelis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis,qui non indigent pœnitentia, Gregorius exponit de iuſtis, qui ſe gerunt deſidioſè, & de peccatore ad pœnitentiam feruente. Omnis enim deſidioſus cuilibet commutabili bono faciliter inordinatè per affectum inhęret. Vnde de conſecrat.diſt.5. cano.Nunquam de manu tua.ſuper illo:In deſiderijs eſt omnis ocioſus,dicit Gloſſa: *Tepidus quis. Calidus quis. Frigidus quis. Lucæ 15.*

Quæritur, Aegiſtus quare ſit factus adulter,
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat.

Hæc autem inordinata adhæſio deturpat & ream facit animam,ac per conſequens Deo reddit deteſtabilem.Pro quo notandum,quòd macula propriè dicitur in corporalibus, quando corpus nitidum perdit ſuum nitorem ex contactu alterius corporis. Sic in anima fit quidam contactus, cum per amorem inordinatum aliquibus rebus inhæret.Quod quia facit contra lumen rationis,& diuinę legis,ideo delinquit,& maculam animæ contrahit:quæ macula non eſt aliquid poſitiuè, ſed ſignificat priuationem quandam nitoris in ordine ad cauſam ſuam, quæ eſt peccatū, quod interponitur cauſans vmbram quandā & obtenebrationem in anima.Nam vmbra cauſata ex obiectu corporis alicuius ad ſpeculum, non ſolùm cauſat priuationem luminis in ſpeculo, ſed etiam cauſat in eo ſimilitudinem corporis vmbram cauſantis. Hinc diuerſa peccata diuerſas maculas cauſant in anima.Cauſat inſuper in anima reatum pœnę,in quantum tranſgreditur ordinem diuinæ iuſtitiæ. Nec ſolùm facit eam ream pœna æterna ſecundùm durationem, ſed etiam pœna infinita ſecundùm quantitatem: quia duo ſunt in peccato. Primum eſt auerſio ab incommutabili bono,quod eſt infinitum,& per conſequens peccatum eſt infinitum. Cui peccato correſpondet pœna damni,quæ eſt infinita ſecundùm quantitatem,quia eſt amiſsio boni infiniti. Secundum eſt, inordinata conuerſio ad bonum commutabile, cui correſpondet pœna ſenſus,quæ erit infinita ſecundùm quantitatem, ſed non ſecūdùm durationem,quia correſpondet durationi culpæ:non ex parte actus,ſed ex parte maculæ,qua durante,manet reatus. Perſeuerat autem macula quandiu perſeuerat voluntas,ideſt,quouſque *Macula animæ. Peccato duo ineſſe.*

volun-

voluntas iterum conuertatur ad incommutabile bonum. Quæ voluntas in bonum de cætero mutari non poteſt in damnatis, cum ſit in malo firmata. Voluntas enim in auerſione boni incommutabilis in morte perſeuerans æternaliter obſtinata, punitur. Iuſtum eſt enim ſecundùm Gregorium, quòd qui in ſuo æterno peccauit, in æterno Dei puniatur. Ex hoc enim, quòd finem ſuum in peccato conſtituit, in æternum peccandi voluntatem habuit. Cui Chryſoſtomus: Dic, inquit, quanta tempora luxuriæ, quæ deliciarum ſpacia, comparare vis pœnis æternis? Centum annis (ſi placet) delicijs demus, adde & alios centum, adde decies centum: quæ erit ex his ad æternitatem comparatio?

Ignorantiæ malum quod, deq́; quatuor eius ſpeciebus, & de ſeptem gradibus recidiuationis in peccatum. *Cap. III.*

Ignorantia & cæcitas animæ vnde. SI *ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere & abi poſt veſtigia gregum*. Canticorum 1. Hanc ignorantiam & cæcitatem in homine cauſat elongatio à Deo. Sicut enim Deum accedimus amore bono, ſic ab eo recedimus amore malo. Quare peccator longè abiſſe dicitur, non loco, ſed diſsimilitudine, ſcilicet mala vita, malis moribus, quò tendit per dilectionem malam. Et ſicut accedentes illuminantur, iuxta illud Pſalmiſtæ: Accedite ad eum & illuminamini: ſic recedentes excæcantur, iuxta illud libri Sapientiæ. Excæcauit eos malitia eorum. Vnde Gregorius de excæcatione Sampſonis dicit, quòd prius intellectus obtunditur, & poſtea animus ad exteriora vagatur, vt cæca mens, quò ducitur, neſciat, & carnis illecebris ſe libenter ſubdat: ſicq́ue paulatim egreditur ad paſcendum hœdos ſuos, ideſt concupiſcentias & paſsiones inordinatas. Quas ad numerum quaternarium redigere placuit, tanquam quatuor filias diaboli, quas omnibus ſuis proſtituit, quia quatuor capita ſunt & initia omnium vitiorum.

Pſalm. 33. *Sapient. 2.* *Ignorantiæ profluxus.*

Superbia. Primum eſt ſuperbia, quæ eſt initium omnis peccati in Deum commiſsi, vt pote quo Deo ſimilis eſſe voluit. Secundum eſt inuidia, initium omnis peccati in proximum commiſsi, quo mors intrauit in orbem terrarum. Et hæc duo diabolo videntur indita, non natura ſed corruptione, quaſi duæ filiæ genitæ ex tam peſsimo patre. Vnde complectentes eaſdem, non immeritò filij diaboli nuncupantur, dicente Domino Iudæis elatis & inuidis. Vos ex patre diabolo eſtis, & opera patris veſtri facere vultis: quia tanquam ex appropriatis ſibi vitijs in damnationem æternam regenerati, eandem hæreditatem conſequentur, quæ licèt parata legitur diabolo & angelis eius, propter conformitatem tamen ſpiritualis corruptionis condiuiditur etiam maleuolis hominibus. Alia verò duo ſcilicet cupiditas,

Sapient. 2. *Inuidia.* *Iohan 8.*

quæ

Digitized by Google

quæ eſt initium omnis peccati in res exteriores: & voluptas, quæ eſt initium omnis peccati in ſeipſum ſunt capita & initia vitiorum carnalium, ſicut priora vitiorum ſpiritualium. Quæ licet extra diaboli naturam eſſe noſcuntur, cum nec voluptatibus, nec cupiditatibus fruitur, ſunt tamen eius filiæ fœdæ, quas ipſo ſuggerente ſibi, proh dolor, Eua mater infęliciter genuit, dum inſipienter cõſenſit, fructũ vetitum cupiditate ducta rapiendo, & voluptate victa deguſtando, de quibus filiabus dicitur in Libro Prouerbiorum: Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, dicentes: Adfer, adfer, quia nec corpus voluptate, nec cor cupiditate ſatiari poteſt. His igitur incautus letali diſpendio per gradus quoſdam elongatur à Deo. Primò plus diligendo creaturã, quàm creatorem, quamuis actualiter eadem creatura nõ abutatur, Sicut paratum habens animum potius velle tranſgredi diuinũ man datum, quàm ſuſcipere aliquod notabile incommodum, aut dimittere aliquod notabile commodum, boni, vtilis, honeſti vel delectabilis. Sicut adoleſcens ille diues, qui domino reſpondit, à iuuentute ſe ſeruaſſe omnia mandata. Sed audiens: Vade & vende omnia, triſtis abſceſſit, quia bona nimis dilecta deſerere noluit: potius eligens à Chriſto, quàm à bonis ſeparari. Tales igitur licèt quantùm ad actum exteriorẽ adimplere præcepta videantur, non tamen quantùm ad debitam intentionem finis, quæ propter priuatam dilectionem ad ſeipſam ſemper eſt recurua, non filij, ſed mercenarij effecti, quorum oculus intentionis eſt nequam, & ideo totum corpus bonorum operum eſt tenebroſum. Quamdiu namque quis ex aliqua quãtumcumque ardua ſuppoſitione ſe ſentit velle peccare mortaliter; tamdiu ſemper in peccato mortali remanet, licèt tali ſuppoſitione non occurrente, actu mortaliter peccare non videatur. Secundò autem, abutendo creatura plus dilecta, quia miſeri poſtquam à Deo ſunt auerſi, faciliter incipiunt creaturis, id eſt, ſeipſis, vt etiam alijs abuti. Nam auerſione facta à bono incommutabili, deperit in eis ſapor ſpiritualis ex merito peccati: quapropter ad ſenſualem guſtum ſe conuertentes, ſub mundana dulcedine veneni viris inſumunt. Dicitur enim in Prouerbijs, quòd ſanguiſugæ, id eſt, diaboli, duæ ſunt filiæ, quas velut meretrices auerſis mentibus proſtituit, ſcilicet voluptas, & cupiditas, quæ ſunt in abuſione creaturarum dicentes: Adfer, adfer, quia nec corpus voluptate, nec cor cupiditate ſatiatur: &, vt dicitur in Prouerbijs, omnes qui ingrediuntur ad eam, id eſt, vnã ex duabus, non reuertentur, nec apprehendent ſemitas vitæ. Tertiò, non tantùm in criminibus delectando, ſed etiam gloriando, ita quòd plus ſuperbit, quo plus peccat: ſicut diabolus prius ſuperbiens de natura (quæ fuit opus Dei) poſtea ſuperbiuit de culpa, quæ fuit opus ſuum. Similem lapſum ſortiuntur, qui peccant ex malitia, quibus ipſa peccati malitia placet, qui lætantur cum ma-

Matth. 19. Cupiditas. Voluptas. Prou. 30. Gradus elongationis à Deo ſeptem. I. Voluntas peccandi. Matth. 19. Matth. 10. Matt. 6. Luca 11. II. Peccare actualiter. Prou. 30. Prou. 2. III. Gloriatio in peccatis.

Digitized by Google

Prouer.2. le fecerint,& exultant in rebus peſsimis. Quibus improperatur in
Pſalm. 51. Pſalm. Dilexiſti malitiam,ideſt,non tantum feciſti,ſed etiam dilexiſti(quod eſt maioris peccati)malitiam ſuper benignitatem,quia etſi benignitas quandoque tangit animum eius,ſtatim tamen refugit ad malum: & tunc venit ad contemptum,de quo dicitur in libro Pro-
Prouer.18. uerbiorum: Impius cum in profundum venerit malorum, contemnit, qui contemptus conſiderare non ſinit peccatorum enormitatem & grauitatem, nec futuram calamitatem. Vnde Auguſtinus in Enchiridio:Peccata quamuis,inquit,magna & horrēda,cum in conſuetudinem venerint, aut parua, aut nulla eſſe creduntur,vſq; adeo vt non ſolùm non occultanda, verum etiam prædicanda, diffamandaque videantur.

IIII. Quarto, proinde male agendi ſtudioſitatem quandam exhiben-
Studioſitas peccandi. Pſalm.53. do, de qualibus dicit Pſalm. Et non audiuit populus meus vocem meam,& Iſrael non intendit mihi. Et dimiſi eos ſecundùm deſideria cordis eorum. Ibunt igitur ſecundùm inclinationem fomitis ad malum,in adinuentionibus ſuis,ideſt,in peccatis enormibus ab ipſis adinuentis,quam adinuentionem cauſat illa ſtudioſitas,quæ tantas abominationes adinuenire ſolet, quod eas nec nominare nec recolere fas eſt.

V. Quinto, ſiquidem per hanc diutinam ſtudioſitatem ſubrepere
Obliuio Dei & ſalutis. Geneſ.3. ſolet obliuio Dei, & omnium, quæ pertinent ad animæ ſalutem: quod notatur per illud Geneſeos: Super pectus tuum gradieris, eò quòd per reminiſcentiam diuinarum miſerationum quaſi nūquam talis eſſet erigendus. Vnde nec bonum audire dignatur,iuxta illud
2.Timot.4. Apoſtoli: Multi ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus. Et à veritate quidem au-
VI. ditum auertent,ad fabulas autem conuertentur. Sexto, perueniendo in peccatorum obſtinationem & defenſionem, quæ frangi po-
Obſtinatio. Eccleſ.7. teſt, ſed ad pœnitentiam flecti non poteſt, quia vt dicitur in Eccleſiaſtico, nemo corrigere poteſt, quem ille, ſcilicet Deus deſpexerit. Et ſic malitiam defendit agnitam, & veritatem impugnat agnitam,
VII. vt liberius peccet. Septimo, denique non contentus propria per-
Corrumpere alios. ditione, ſe pro poſſe conſtituit auctorem perditionis alienæ,ſecum alios trahens in eandem damnationis voraginem.Gaudet enim inuenire ſibi ſimiles in malitia, virtuoſis inuidens, perſequens, deridens & detrahens. Quod à nobis auertat IESVS.

Quod iuſtificatio quatuor per ordinem requirit, & quomodo Deus pulſat ad oſtium animæ. Cap. IIII.

REuertere, reuertere Sunamitis, reuertere,reuertere,vt intueamur te. Canticor.VI. Quaſi diceret: O Sunamitis, ideſt,anima miſera,

pro

Digitized by Google

pro peccato captiuata (nam qui facit peccatum,ſeruus eſt peccati) reuertere primo à contemptu: ſecundo à conſuetudine: tertio ab opere: quarto à conſenſu peccatorum: ſicut econtrario peccata perpetraſti, procedendo à conſenſu in opus, ab opere in conſuetudinem, à conſuetudine in contemptum. Reuertere, inquam; ſicut ancilla ad dominum, ſicut filia profuga ad patrem, ſicut ægra ad medicum, ſicut adultera ad ſponſum. Reuertere denique per diuinæ gratię infuſionem, per motum liberi arbitrij in Deum, ſcilicet per fidem charitate formatam, per motum liberi arbitrij in peccatum, per deteſtationem, & per peccati expulſionem & remiſsionem. Quamuis enim impij iuſtificatio non eſt ſuccesſiua, ſed inſtantanea, tamen ordine naturæ primo requiritur infuſio gratiæ, deinde motus liberi arbitrij in Deum per dilectionem, poſtea in peccatum per deteſtationem, eò quòd ſit contra Deum, & tandẽ ſequitur culpæ remiſsio, quę eſt finis motus in iuſtificatione, ad quam, ſicut ad finem, illa transmutatio totaliter ordinatur. Vnde ſubdit: Vt intueamur te, ſcilicet oculo miſericordiæ & veniæ, intuitu gratiæ in via, & gloriæ in patria. *Iohan. 8.*

Pro quo notandum, quòd iuſtificatio, ſecundùm D. Thomam, eſt tranſmutatio de ſtatu culpæ ad ſtatum gratiæ. Vel, vt dicit Gloſſa ſuper illud Pauli: Quos prædeſtinauit, hos & iuſtificauit: iuſtificatio eſt remiſsio peccatorum, & conſummatio bonorum. Vbi tangitur receſſus à termino à quo, & acceſſus ad terminum ad quem. Hæc ergo iuſtificatio quatuor requirit. *Iuſtificatio quid? Roman. 8.*

Primo requirit infuſionem diuinæ gratiæ, quamuis accidentaliter infuſio gratię ſe habet ad remiſsionem culpæ, ita quod poteſt eſſe infuſio gratiæ ſine remiſsione culpæ, ſicut in ſtatu innocentiæ, & in homine Chriſto, quantum ad primum inſtans conceptionis ſuæ: Sed infuſio gratiæ remiſsionem includit culpæ, eò quòd homo eſt in ſtatu peccati, ad cuius iuſtificationem eſt remiſsio culpę neceſſaria, & ante remiſsionem culpæ infuſio gratiæ, ſine qua non poteſt fieri remiſsio culpæ, hoc eſt: ex parte Dei iuſtificantis, prior eſt infuſio gratiæ, quam remiſsio culpæ, quia cauſa eſt prior ſuo effectu. Sed ex parte peccatoris iuſtificati, prior eſt remiſsio culpæ, quam infuſio gratiæ, quamuis hæc duo fiant in inſtanti, quia Deus infinitæ virtutis, in inſtanti mentem diſponit, & gratiam infundit. Quòd autem primo requiratur gratia ad iuſtificationem, patet, dicẽte Apoſtolo: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Nam quia culpa commiſſa in Deum eſt malum infinitum, & humana natura potentiam infinitam habere non poteſt, ideo requiritur diuina gratia. Nullum etiam peccatum dimittitur ſine charitate, quæ dicitur operire omnia delicta, ſed ſine Dei gratia, charitas haberi non poteſt. Vnde quamuis dilectio Dei (quantum eſt ex parte alicuius actus diuini) manet immutabilis & ęterna, tamẽ quantum ad effectum, quem nobis imprimit, *Iuſtificatione qua neceſſaria. I. Gratia. Roman. 3. Prouer. 10. 1. Pet. 4.*

quan-

quandoque interrumpitur, prout ab ipſo quandoque deficimus, & quandoque iterum recuperamus: quia Dei dilectio non ſolùm conſiſtit in actu voluntatis diuinæ, ſed etiam importat quendam effectum gratiæ cauſantem, nè homini peccatum imputetur à Deo: qua ſcilicet gratia fit dignus vita æterna, à qua mortale peccatum excludit. Cum enim charitas eſt quædam participatio diuinæ vitæ, ideo excludit omnem mortem animæ, id eſt, omne peccatum mortale: alioqui ſequeretur illud inconueniens, quòd anima ſimul & ſemel eſſet digna vita æterna & morte æterna. Hæc autem iuſtificatio, & animæ viuificatio maximum opus Dei eſt, quia in iuſtificatione peccatoris Deo iuſtificanti repugnat inordinata voluntas peccatoris, & tamen ibidem acquirit peccator eſſe gratiæ, quod multo nobilius eſt, quàm eſſe naturæ. In creatione verò nihil repugnat voluntati creantis. Et ideo dicit Auguſtinus, quòd maius opus eſt, vt ex impio iuſtus fiat, quàm creare cœlum & terram. Hinc meritò dicit Pſalmiſta: Miſerationes eius, ſcilicet quibus iuſtificat impios, ſuper omnia opera eius. Et iterum: In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas, quia in ipſis viuificaſti me.

Iuſtificatio cur ſit maximum opus Dei. — *Pſal. 144.* — *Pſal. 118.*

II. Secundò, requirit motum liberi arbitrij in Deum per fidem charitate formatam. Non enim ſufficit ad iuſtificationem cognitio naturalis, quia per eam homo non conuertitur in Deum, in quantum eſt obiectum beatitudinis, & cauſa iuſtificationis. Fides quidem oſtendit homini Deum eſſe ſummum bonum, ſed oportet eam eſſe charitate formatam, vt fidem habens, greſſu amoris & boni operis tendat in Deum, affectanter acquieſcens infuſioni diuinæ gratiæ nè talis inuoluntarius, & per conſequens indiſpoſitus inueniatur: quia, ſecundùm Auguſtinum, qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te, id eſt, qui creauit te ſine te præueniente, non iuſtificabit te ſine te conſentiente, peccata deteſtante, & quod in te eſt, faciente. Et ad hoc dilectam hortatur animam in Canticis, dicens: Aperi mihi ſoror mea, amica mea, colũba mea. In quibus verbis Chriſtus animæ ſponſus valenter pulſat tribus ictibus, ſicut ait in Apocalypſi: Ego ſto ad oſtium, ſcilicet liberi arbitrij, eius expectando conuerſionem: & pulſo per internam inſpirationem, exigendo voluntatis ad me conuerſionem. Vnde generaliter facienti quod in ſe eſt, per gratiam gratis datam, concitò Deus per gratiam gratum facientem occurrit, & ad ſuam familiaritatem dulciter trahit. Sicut principi publicanorum Zachæo Ieſum videri cupienti quis eſſet, ſtatim adfuit diuina clementia, quæ vocauit eum ad Chriſti familiaritatem, dicens: Zachæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et hoc ſubdit in Apocalypſi, dicens: Si quis mihi aperuerit ianuam, ſcilicet voluntatis, introibo ad illum, ſcilicet gratiam gratum facientem infundendo, & cœnabo cum illo, in eius fide, operibus & virtu-

Motus liberi arbitrij in Deum. — *Cant. 5.* — *Apoc.* — *Lucæ 19.* — *Apoc.*

Digitized by Google

virtutibus delectando,& ipſe mecũ,de mea gratia & ſpirituali conſolatione delectando.Primus autem ictus eſt:Aperi mihi ſoror mea. Quaſi diceret: Adiuro te per amorem,quo propter te naturam humanam aſſumendo me fratrem tuum conſtitui,ac annis XXXIII. pro tua liberatione & exaltatione tam laborioſè deſudaui, vt cor tuum mihi aperias,& amorem reciprocum fideliter exhibeas. Sicut Auguſtinus libro de Catechizandis rudibus,dicit: Ama amorem illius,qui amore tui amoris deſcendit in vterum virginis, & ibi amorem ſuum amori tuo copulauit, humiliando ſe, ſublimando te,coniungendo lumen ſuæ æternitatis, limo tuæ mortalitatis. Et Sanctus Bernardus: Agnoſce ò homo, quòd nihil tantum ad amorem illius inflammat,ſicut beneficiorum eius immenſa donatio.Ex hoc enim; quòd ipſum tam liberalem cogitas, ad largiendum non ſolùm ſua, ſed & ſeipſum ſecundùm omnem affectum & modum, ipſum te nimium diligere cogitabis.Nihil autem ad amorem tantum excitat,ſicut amari, Conſidera quanta fuerit erga te dilectio Dei,quòd vellet Deum hominem,& hominẽ quodammodo Deum fieri: & ſic te poſt lapſum quærere,& poſt offenſam plus quàm prius exaltare. Nũquid exaltationem culpa meruit? Certe non.Sed nè ab eo fugeremus amplius,naturam noſtram inſeparabiliter ſibi vnire voluit. Secundus ictus eſt: Aperi mihi amica mea. Quaſi diceret: Adiuro te per dilectionem in paſsione mea tibi præoſtenſam: qua maiorem nemo habet,vt tanta pœnalitate te redimerem,tãta humilitate te exaltarem, tanta ſanguinis & aquæ effuſione te mundarem, tanti ſacramenti præparatione te ſpiritualiter ſaginarem & adornarem,vt huius beneficij memor, mihi cor tuum per dilectionem perfectam aperias. Vnde dicit Sanctus Bernardus:O bone Ieſu,quid tibi & morti?Nos debuimus,& tu ſoluis:peccauimus,& tollis. Opus ſine exemplo,gratia ſine merito,charitas ſine modo. Si ergo te diligis ò homo,qui te deſtruxiſti,quomodo non diligis illum,qui te redemit?Et ſi,qui nihil ſumus, imò qui mali ſumus,in tantum diligit Deus,cur eum,qui ſumme bonus eſt,non diligimus? cum in ſuo beneficio nihil quæſiuit, niſi vt amore ſuo nos inebriaret. Tertius ictus eſt: Aperi mihi columba mea, ideſt adiuro te per Spiritum ſanctum, quem in ſpecie columbæ præoſtenſum dedi tibi in baptiſmo, & te mihi in ſponſam conſecraui, vt huius beneficij memor, cor tuum mihi aperias, & me charitate reciproca conſtringas: quia delitiæ meæ eſſe cum filijs hominum. Hinc S.Bernardus:Habes dilectionis pignus Spiritum ſanctum, habes & fidelem teſtem Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum. O geminum,ipſumque firmiſſimum erga nos Dei amoris argumentum,Chriſtus moritur,& amari meretur: ſpiritus afficit,& amare facit.Ille facit cur ametur, iſte vt ametur. Ille multam dilectionem ſuã in nobis commendat, iſte dilectionem dat. In illo cernimus, quod

Pulſus diuina gratia ad animã.

Amor Dei quomodo maxime excitetur in homine.

Iohan. 15.

Luca 3.

Prouerb. 8.

amemus,ab iſto ſumimus vnde amemus. Et quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, amati amemus, vt amantes amplius amari mereamur.

De tertio neceſſario ad iuſtificationem impij, ſcilicet de perfecta pœnitentia,ad quam quatuor requiruntur,& de attritione, contritione, duplicią; dolore contritionis. Cap. V.

R*Euertere,reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere,vt intueamur te.* Reuertere,inquam, per plenum dolorem patratæ malitiæ, per veram amaritudinem perfectæ diſplicentiæ, per firmum propoſitum veræ pœnitentiæ, & per debitam mortificationem inordinatæ concupiſcentiæ. Meritò namque dicit quater, reuertere, quia quatuor requiruntur ad perfectionem veræ pœnitentiæ. Primum eſt, peccata deplangere,vel ſaltem de eis dolere,& diſplicentiã habere, vt ad eorum agnitionem valeat plenius deuenire. Quia (ſecundùm Gregorium) ſæpe quod torpentibus latuit,flentibus innoteſcit. Et afflicta mens citius inuenit malum, quod fecerat: & reatum ſuum, cuius ſecura non meminit,hunc in ſe commota deprehẽdit. Et quò vberius culpa defletur, eo altior cognitio veritatis attingitur: quia ad videndum internũ lumen, polluta dudum conſcientiã, lacrymis baptizata renouatur. Veruntamen non omnis dolor,& diſplicentia vel lachryma pro peccatis,delet peccata:quia dolor exiſtens in voluntate(qui eſt diſplicentia peccati) quandoque eſt informis,& tũc dicitur attritio:ſicut cum quis dolet de peccato propter ſequens dãnum & ſcandalum,vel incommodum temporale,vel æternum, & nõ propter diuinam offenſam.Sed talis dolor non formatur de lege cõmuni,niſi ſit maximus in comparatione aliorum dolorũ: quia quantò quid debet magis placere,tantò oppoſitum eius debet magis diſplicere. Et quia maximè placere debet ſummum bonũ,à quo ſeparatur homo per peccatũ, ideo maior eſſe debet diſplicentia de mortali peccato,quàm de quocũque alio malo.Ad maiorem autem euidentiam ſciendum,quòd ſicut in materialibus durum dicitur,quod non cedit tactui:frangi verò dicitur,ſecundùm Philoſophum, quod in magnas partes diuiditur: comminui vero,quòd redigitur in paruas partes: Sic etiam per quãdam ſimilitudinem in ſpiritualibus dicitur cor hominis durum,quamdiu diuinæ inſpirationi ſe tangenti non cedit,ſed obuiat,in affectu peccati perſiſtendo. Frangi verò vel atteri dicitur,quãdo iam incipit à peccato recedere, ſed ex timore ſeruili,quia nondum ad Deum plenè conuerſus eſt. Conteri deniq; dicitur,quando totaliter in eo deſtruitur affectus peccati,quod eſt plene à peccato reſilire: quæ reſilitio dolor qnidem eſt, non paſsio ſenſibilis appetitus, ſed ſecundùm quòd dolor accipitur pro diſplicentia

Pœnitentiæ actus primus.

Peccata deplangere.

Contritio quid.

centia voluntatis, qui dolor voluntariè aſſumitur, vt ſic meritorius reddatur, quia nihil meritorium, niſi fuerit voluntarium. Differunt igitur attritio & contritio. Nam attritio oritur ex timore pœnæ. Cōtritio autem ex conſideratione diuinę offenſæ. Hinc elicitur attritio ſine gratia à voluntate. Contritio verò à gratia voluntatem mouēte. Et ideo contritio redditur intētior quàm attritio: quia fit à motore fortiori, ſcilicet à gratia. Quòd ſi quæritur: Vtrum attritionē facientis, quod in ſe eſt, neceſſariū ſit fieri contritionem? Dicendum, quòd aliquo modo neceſſarium eſt tali dari gratiam gratum facientem à Deo non quidem neceſsitate coactionis, nec neceſsitate immutabilitatis abſolutę, ſed neceſsitate immutabilitatis ex præſuppoſitione ordinationis diuinæ, qua ſcilicet liberaliter & immutabiliter ordinauit, ſemper ſe daturum gratiam omni petenti, & quod in ſe eſt, facienti. Hoc enim ex mera ſua liberalitate & bonitate repromiſit, ſicut orauit Manaſſes 2. Paralip. vltimo, dicens: Tu domine ſecundùm bonitatem tuam promiſiſti pœnitentiam remiſsionis peccatorum. *Attritio quid.*

Secundum quod requiritur, eſt etiam peccata veraciter odire: & hoc, quia Deo ſunt contraria, & non ſolùm propter aliud quodcunque damnum, incommodum, vel ſcandalum exinde proueniens, ſed ad ea verum ſentiat odium, vt ſicut amor verus in præſentia, vel memoria amati veram delectationem parit, ſic etiam econuerſo, verum odium inimici vel peccati, ex præſentia vel memoria veram de ipſo triſtitiam pariat. Hinc dicit Ambroſius: Quando ſic pœnites, vt tibi amarū in anima ſapiat, quod ante dulce fuit in vita, & quod te prius oblectabat in corpore, ipſum te cruciat in corde: iam nunc benę ingemuiſti ad Deum. Hæc ille. Vnde Chryſoſtomus ait: Contritio eſt humiliati cordis vera compunctio, magna agere, & humilia loqui, iuſtè operari, & ſuper peccatis timere & tremere. Vel, contritio eſt dolor voluntariè aſſumptus cum propoſito confitēdi, & ſatisfaciendi, ſi facultas adfuerit. Et ſi quæritur: Vtrum pro quocūque peccato magno ſufficiat quantacunque parua contritio, præſertim cum dicat Auguſtinus, quòd in amiſsione rerum neceſſe eſt, quòd tantum vrat dolor, quantum inhæſerat amor; ſed ſummum bonum, quod amittitur per mortale peccatum, eſt maximè diligendum. Hinc apud Hieremiam peccatori dicitur: Luctum vnigeniti fac tibi, planctum amarum. Ad hoc dicendum ſecundùm Richardum, ꝙ cum contritio dicat actum pœnitendi charitate formatum, & quantacunque modica charitas ſufficit ad remiſsionem quantorumcunque peccatorum mortalium; ideo quantacumque parua contritio ſufficit quantocumque magno peccato, quantùm ad deletionem culpæ. Et hoc pro illis, qui naturaliter læti ſunt, & ad ſenſibilem dolorem dę facili peruenire non poſſunt. E contra verò, quantacunque fuit attritio, nullum peccatum delere poteſt, neę mortale, nec veniale, niſi *Peccata odire. Pœnitentiæ actus ſecundus. Hierem. 6.*

Digitized by Google

Dolor contritionis duplex.

prius formata charitate cõuerſa fuerit in contritionem. Pro quo notandum, quòd duplex eſt dolor contritionis. Vnus conſiſtit in voluntate, qui eſt diſplicentia quædam peccati, qua.ſ.ſibi diſplicet peccatum, in quantum eſt quædam tranſgreſsio legis diuinæ. Et ille dolor non poteſt eſſe nimis magnus, quia directè cauſatur ex charitatiua Dei dilectione, quæ nimis intendi non poteſt. Cuius perfectio conſiſtit primò in plena auerſione & habituali diſplicẽtia omnium peccatorum tam venialium, quàm mortalium: ac etiam in actuali deteſtatione omnium, pro tempore memoriæ occurrentium. Oportet enim quod ſingula peccata commiſſa, quorum habet memoriam, deteſtetur: & ſic ſubſequetur quidam motus vniuerſalis deteſtationis omnium peccatorum, quæ commiſit, vel etiam committere potuit. Inter quæ etiam includuntur peccata obliuioni tradita, quia in illo ſtatu ſic eſt diſpoſitus, vt etiam de his, quæ non meminit, ſi occurrent memoriæ, contereretur, & ex illa diſpoſitione remittuntur etiam peccata obliuioni tradita. Secundus conſiſtit in intentione deiformi diſplicendi ſibi ipſi, cuius ratio totalis erit offenſa diuina. Igitur dolor contritionis eſſe poteſt quandoque tam intenſus, quòd, ſecundùm Richardum, propter eius perfectionem & ſenſibilem dolorem cauſatum ex perfectione actus illius, mereretur pœnitens remiſsionem totius pœnæ peccato debitæ. Quod tamen non conuenit cuilibet contritioni, quia non ſemper cum remittitur offenſa, remittitur emenda ſatisfactoria. Et ſi obijcitur illud Sapientis: Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Dicendum, quòd membra corporis non peccant niſi inſtrumentaliter, ita quòd (ſecũdùm Anſelmum de conceptu virginali) quicquid faciunt, totum imputandum eſt voluntati: & ideo verbum illud intelligitur ſecundùm congruitatem, non ſecundùm neceſsitatem. Veruntamen poſt quantamcunq; contritionem neceſſariò ſemper requiritur confeſsio, & alicuius operis pęnitentialis expletio, ſi facultas & opportunitas adfuerit. Nec etiã contritio quantacunque magna fuerit, pœnam vel culpam remittit, niſi ſit cum propoſito confitendi, & iudicium eccleſiæ ſubeundi, ſi facultas adfuerit. Alius autem dolor exiſtit in ſenſualitate, quæ eſt paſsio quædã ſenſualitatis ex diſplicentia peccati cauſata. Et hic dolor duplex diſtinguitur, ſicut quandoq; cauſatur ex conſideratione amiſſionis cuiuſdam honeſtatis, ſeu glorię accidentalis per peccatũ, ſicut fit in mulieribus integritatem corporis amittentibus. Et talis dolor poteſt eſſe nimis magnus, ſicut etiam cum quis pro peccatis nimis affligit corpus ſuũ: quia neuter eſt ipſi pœnitentiæ eſſentialis. Quandoque verò directè cauſatur per quandam redundantiam ex diſplicentia voluntatis: & ſic videtur quibuſdam, quòd hic dolor non poteſt eſſe nimis magnus, etiam ſi corrumperet corporis harmoniam ad vitam neceſſariã, ſicut de quibuſdam legitur. Caueat tamen quis,

Peccata oblita quomodo remittantur.

Sapien. 11.

Confeſſio, & ſatisfactio neceſſaria.

nè ex intentione feratur ad procurandum talẽ paſſionem,ſed in doloribus ſe temperet, nè ante tempus ſpiritualẽ profectum amittat.

De quarto neceſſario ad iuſtificationem impij, ſcilicet de remiſſione tam venialium, quàm mortalium peccatorum, quò ad culpam & pœnam æternam & purgatoriam, & cur contritioni ſpecialiter aſcribitur. Cap. VI.

R*Euertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.*
Meritò dicit ſponſa alibi in Canticis: Vadam ad montem myrrhæ, ideſt, doloris cordialis, & diſplicentiæ mentalis: quia ſecundùm Alexandrum de Hales in 4. lib. Sententiarum, Diſplicentia eſt auerſio mentalis ab omnibus peccatis: ideo ſemper eſt neceſſaria, quia nunquam peccatum veniale, vel mortale dimittitur, etiam quò ad culpam, affectu in illud remanẽte, cum affectus potius reputatur in peccatum, quàm actus. Eſt enim affectus tanquam formale ipſius peccati, & actus materiale. Hinc ſicut mortale nunquam in hac vita deletur manente voluntate, ſic nec veniale, quod eſt maioris adhęrẽtiæ reſpectu animæ, quia maior eſt pronitas animæ ad veniale, quã ad mortale. Nam ſic adhærent animæ venialia, quòd non quacũque gratia gratum faciente tolluntur, quam diu volũtas infixa remanet. Licèt enim gratia (ſimpliciter loquendo) potentior eſt quàm natura, dicente Apoſtolo: Omnia poſſum in eo, qui me confortat: tamen quia ex prouidentia diuina, qua indita eſt humanæ volũtati volẽdi libertas hoc vel illud, prouiſum eſt humanæ libertati, quòd in volũtate plenam efficaciam non habet, ipſa contradicente: licet habeat ipſa obediente. Hinc opus gratię non eſt ordinare voluntatem deordinatam, dummodo perſiſtat in pertinacia nè ordinetur. Nec etiam eſt opus gratiæ delere peccatum deordinans ipſam volũtatem. Et ſi quæritur: Quando tunc illud veniale peccatum dimittitur, cui ſcilicet affectus eſt infixus vſque ad mortem? Reſpondit in 4. lib. Sententiarum Bonauentura: quòd quędam venialia remitti poſſunt in purgatorio, quando quis tranſit cum venialibus, pro eo quòd gratia nõ fuit adiuta finaliter ad illa delenda: quia voluntas poſt hanc vitam, remoto iã fomite prohibente, poteſt eſſe conformis gratiæ, quãuis non poteſt eſſe adiutrix, pro eo quòd ceſſauit tempus meriti: & ideo indiget adiutorio exteriori. Et cum non ſit locus ſacramento, habet adiutoriũ ignis punitiui, qui dicitur ideo purgatorius, quia purgatur anima à peccati ſcoria, & à veniali culpa. Et hoc innuere videtur Dominus in Euangelio, cum ait: Quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit cõtra Spiritum ſanctum, nõ remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. In quo videtur includere, quòd aliqua peccata remittuntur in futuro ſeculo.

[Margin notes: III. Cantic. 4. — Philip. 4. — Venialia ſtant ſimul cum gratia Dei. — Purgatoriũ quęnã peccata purget. — Matth 12. — Pęnitentiã etiã de venialibus neceſſariam eſſe.]

lo. Ex his patet, quòd pœnitentia de venialibus etiam eſt neceſſaria, quia remitti non poſſunt ſine pœnitentia, nec ſtare poſſunt cum gloria, cum voluntas per vnum motum obliquata, rectificari non poteſt, niſi per motum contrarium. Et hoc eſt verum ſecundùm Richardum, quod quo ad eorum remiſsionem de lege communi pœnitentia de venialibus eſt neceſſaria implicite & explicitè, in ſpeciali vel in communi: quia quamdiu voluntas actualiter inhæret inordinationi, tamdiu oportet eam inordinatam eſſe. Sed ad remisſionem venialis peccati neceſſarium eſt, quòd voluntas inhærere deſinat tali deordinationi. Nec tantum hoc ſufficit de lege communi, ſed etiam requiritur, quòd inordinationem præteritam explicitè, vel implicitè deteſtetur actualiter, vt illa deteſtatio ſit totius emendæ ſolutio, vel radix & fundamentum totius ſolutionis. Licet autem ad remisſionem venialium exigatur eorum deteſtatio, non tamen requiritur eorum confesſio, quia ſimul ſtare poſſunt cum gratia, nec ſeparant à regno militantis eccleſiæ, nec triumphantis, & per ſolam contritionem deleri poſſunt, poſt hãc etiam vitam remitti poſſunt. Denique ſecundùm Bonauenturam, per ipſam gratiam, per ſe loquendo, obediente tamen voluntate, dimittitur culpa: per gratiam vero cum diſſenſu perpetuo voluntatis, & deteſtatione peccati ſine fine, dimittitur reatus æternæ pœnæ, non tamen ex vi ipſius voluntatis, ſed ex gratia cum hac voluntate. Sed gratia ſecundùm quod adiungitur ei dolor ſenſibilis, delet pœnam purgatorij, ſub conditione tamen, ſcilicet ſi dolor ille culpæ conuenienter correſpõdeat. Sed gratia, ſecundùm quod ei coniungitur dolor compasſionis ſiue miſericordiæ, qua pœnitens effunditur circa opera pietatis & ſatisfactionis, quæ conſiſtunt in tribus, delet pœnam temporalem, etiam mortalibus debitam.

Remiſſioni venialium peccatorum neceſſaria, quæ.

Veruntamen, licet in contritione de mortalibus requiratur firmum propoſitum nunquam peccandi mortaliter, tamen in contritione de venialibus non exigitur propoſitum non peccãdi venialiter: ſed ſufficit, quod ei peccatum prçteritũ diſpliceat, & infirmitas qua ad veniale peccatum inclinatur, quamuis ab eo penitus immunis eſſe non poteſt, dicens cum Pſalmiſta: Tota die contriſtatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea. Et talis dolor contritionis præſeruat infirmas mentes ne defluant in peccata. Vnde oportet, quòd voluntas determinate fixa non maneat in aliquo veniali, cum illud ſit retentum: nec dimitteretur in contritione generali, nec ſpeciali. Nam licet omnia venialia vitari non poſſunt, eò quòd ex infirmitate naturæ contingunt, tamen ſingula vitari poſſunt. Omnia vero mortalia vitari poſſunt per medium ſalutiferæ pœnitentiæ, quæ dicitur ſecunda tabula poſt naufragium. Alioqui, niſi pœnitentiam egeritis, omnes

Remiſſioni mortalis peccati neceſſaria, quæ.

Pſalm. 37.

Luca 13.

ſimul

Digitized by Google

ſimul peribitis,vt dicitur apud Lucam.Nam,ſecundùm Richardum ſuper librum 4. Sententiarum, quamuis per pœnitentiam informẽ, ſiue accipiatur pro habitu,ſiue pro actu exteriori,vel interiori, ſiue pro omnibus ſimul,non poteſt remitti peccatum niſi diſpoſitiuè,in quantum homo per ipſam diſponitur ad ſuſcipiendam Dei gratiã: tamen ſpecialius, & directius diſponit hominem ad peccati remiſſionem,quàm alia quæcunque virtus informis: quia omnia peccata in hoc conueniunt,quòd vnumquodque eſt quædam iniuſtitia contra iuſtitiam legis diuinæ.Pœnitentia verò ſpecialiter & directè diſponit hominem ad hoc,vt poſſit & velit pro illa iniuria debitam emendam facere. Et licet informis pœnitentia per ſe digna non eſt formari per gratiam,tamen de congruo meretur ſuam informationem,& ex conſequenti peccatorum remisſionem: quę duo Chriſtus meruit de condigno vnicuique pęnitenti, & quod in ſe eſt, fideliter facienti: Et licet bonitas noſtræ pœnitentiæ ſit finita, virtus tamen meriti Chriſti (ſine qua per pœnitentiam mereri non poſſumus peccati remiſſionem)aliquo modo eſt infinita,in quantum ſcilicet fuit meritum illius,qui bonitatem habet infinitam:principaliter tamen in actibus pœnitentiæ remisſio peccatorum adſcribitur actui contritionis:& hoc ex eo ſecundùm Gulielmũ in ſuo Sacramentali,quia dæmon eſt initium omnis peccati,quòd quidem peccatum ſequens naturam illius à quo proceſſit,poſſeſſorem ſuum,id eſt,peccatorem facit eſſe ſuperbum,rigidum & durum, in diabolicam eum quodam modo transformans ſimilitudinem. Hinc quamdiu quis eſt in peccato,reperitur contumax,durus & elatus, ſicut ait Dominus de Pharaone: Indurabo,id eſt, indurari permittam ſubtrahendo gratiam, quæ nata eſt cor hominis mollificare,cor Pharaonis,& non dimittet populum. Sed quia contraria contrarijs curantur, & contritio atq; humilitas quaſi cõtraria ſunt ipſi duritiæ & elationi, ideo huic actui deletio culpæ magis attribuitur, quia ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Ex hoc etiam apparet conueniens ratio, quare propter talem contumaciam & duritiem, tantum quis excommunicari debet,& non alias.Bernardus in libro de Conſideratione:Quid eſt,inquit,cor durum?Ipſum eſt cor durum,quod nec compunctione ſcinditur,nec pietate mollitur,nec precibus mouetur, nec minis cedit, ſed flagellis induratur. Ingratum eſt ad beneficia,infidum ad conſilia,ſæuum ad iudicia,inuerecundum ad turpia, inhumanum ad humana,temerarium ad diuina,peccatorum præteritorũ obliuiſcens, præſentia negligens,futura non præuidens.

Tobiæ 4. *Exodi 4. & 7.* *Pſal. 50.* *Cor durum quid ſit.*

Confeſſio apud quos ſit neceſſaria: quando poſſit differri: & quæ requirantur ad dignam ſatisfactionem: de ſignis quoque veræ pęnitentiæ. C. VII.

R*Euertere,reuertere Sunamitis,reuertere, reuertere, vt intueamur te.* Viſis de duobus primis actibus veræ pœnitentiæ, duos vlti-

mos iam proſequamur. Tertius igitur actus eſt laborare fideliter ad peccati deſtructionem per veram confeſsionem, & dignam ſatiſfactionem. Vnde, quia Chriſtus per reſurrectionem diſcipulis poteſtatem dedit in foro conſcientiæ iudicandi, dicens: Quorum remiſeritis, & cætera, implicitè dedit eis poteſtatem cognoſcendi de iudicandis: quia nullus benè iudicat de his quæ ignorat. Hinc peccatores tenentur confiteri peccata ſacerdoti tanquam iudici.

Sed Eccleſia confeſsionem circunſtantionauit, quantùm ad illũ cui eſt confitendum, & quantùm ad tempus confitendi, & quantùm ad modum, extra de pœnitentia, & remiſsione, cap. Omnis vtriuſq; ſexus. Veruntamen quamuis ibidem eccleſia determinauit, quòd ſemel ad minus in anno debet fieri confesſio, quòd tamen fallit in nigris monachis, quia ſaltem ſingulis menſibus confiteri debent, vt patet in Clement. de ſtatu monachorum, cap. Ne in agro, paragrapho, Sane: quam conſtitutionem quò ad hæc ſecundùm Iohannem Andræam ibidem ad alios religioſos dilatare ſatis hõneſtũ eſt. Quia tamen (ſecundùm Philoſophum octauo Phyſicorum) voluntas non retardat facere opus volitum niſi propter aliquam cauſam rationabilem, ideo confesſionis dilatio, ſi non eſt ex cauſa rationabili, & meritoria, non videtur eſſe voluntas ſufficiens ad deletionẽ peccati, quia tunc dilatio confeſsionis eſt ex cauſa periculoſa vel etiam vitioſa.

Confeſſionis dilatio periculoſa. Nam eius dilatio primò eſt periculoſa, propter incertitudinem vitæ, dicente Domino: Vigilate, quia neſcitis diem neque horam. In Eccleſiaſtico quoque ſcriptum eſt: Quaſi à facie colubri fugi peccata. Nam ſicut veneno percuſſus, niſi citò quærat remedium, contemptor eſt ſuæ corporalis ſalutis: ſic incidens in mortale, ſi non citò quærit remedium, videtur contemptor ſalutis animæ ſuæ. Secundò, propter criminum accumulationem: quia quantò diutius remanet inconfeſſus, tantò plura & grauiora peccata committit. Peccatum enim (ſecundùm Gregorium) quod per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit. Plurimi namque deſperant peccato poſſe reſiſtere, donec doloroſa confeſſione iam perpetrata ſtuduerint abluere. Tertiò, propter elongationem à Deo: quia quanto plus peccator tardat confiteri, tanto amplius à Deo communiter elongatur, & per conſequens difficilius conuertitur, quia peccator cũ peruenerit in profundum malorum contemnit, ſcilicet conuerti. Hinc dicit Ouidius: Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit. Et Pſalmiſta: Ecce qui ſe elongant à te peribunt. Quartò, propter indignationem iudicis renouatam, quia per hoc magnam ingratitudinem oſtẽdit reus. De qua dicit Petrus Rauen. in quadam epiſtola: Nihil eſt quod adeo prouocat indignationẽ altiſsimi, ſicut ingratitudo. Ipſa eſt malorum prouocatio, beneficiorum exinanitio, meritorum exterminatio.

Luca 12. Eccleſ. 21. Pſal. 72. (margin: II. III.)

minatio. Proinde ſatis timendum videtur, quòd in anno ſemel tantùm confitentes, non ex amore, ſed ex timore vel alia ſiniſtra intentione potius hoc faciunt, qui ſi non rediret tempus ieiunij cùm eis, etiam non rediret tempus confeſſionis peccati, ideo ex arida cōſuetudine potius quàm ex vera pœnitudine illam perficiunt. Confeſſionis etiam dilatio poteſt eſſe vitioſa, cùm eò tepida negligentia quis protrahit confeſſionem, ad quam tamen accelerandam obligatur de neceſſitate ſalutis, ex certis circunſtantijs. Primò, ex parte periculi mortis veriſimiliter imminentis, vt pote in bello, in mari, vel in alio mortis periculo; vt ſi mulier eſt in partu, & ſimilibus. In quibus quis in mortali exiſtens, obligatur ad confeſſionem, alioqui committeret ſe diuerſis diſcriminibus animę, in arbitrio ſuo conſtituens tempus vitæ ſuæ, & miſerationis diuinæ, quod eſſet Deum tentare. Secundò, ex parte ſacramenti cuiuſcumque ſumendi, conficiendi, tractandi, miniſtrandi, vel in actu aliquo vt miniſtrum eccleſiæ ſe exhibendi, ad quos actus exiſtens in mortali, niſi confeſſus accedere non debet, copia ſacerdotis oblata, & neceſſitate nō vrgente. Tertiò, ex parte ſtimuli conſcientiæ, cùm illa ſibi dictat, quòd ſtatim confiteri teneatur, ex eo quòd deſperat ſe poſſe peccatis reſiſtere, niſi præuia confeſſione. Quam ſi nihilominus differat, vt videatur, à mortali non excuſatur, propter contemptum, quem poteſt incurrere dupliciratione. Primò, cum confeſsio protrahitur, vt actus peccati ſæpius iteretur. Secundò, cum actu aliter cogitat diſpendium peccati, & offenſam Dei, ac ſimilia ad cōfeſſionem incitantia efficaciter, nec tamen confitendo pœniteret, ſed illi motioni potius reſiſteret: quod eſſet reſiſtere inſpirationi Spiritus ſancti. Quartò, ex parte dubij, vt habens caſum papalem, habenſque copiam confeſſorum domini Papæ, ac dubitare poteſt veriſimiliter, ſi illum habebit in futuro. Hæc etiam tangit Alexander de Hales, & Thomas in 4. libro Sententiarum.

Confeſſio quando ſit neceſſario acceleranda. I. II. III. IIII.

Porro, ad dignam ſatisfactionem, primò requiruntur quædam vt fundamenta, ſicut iniuriæ remiſſio, & alienæ rei reſtitutio. Secundò, quædam vt expedientia, ſicut vitare proximas occaſiones. Tertiò, quædam vt ſatisfactoria, vt oratio, ieiunium & eleemoſyna. Quartò, quædam vt proficientia, ſicut ſupererogationis opera. Quartus denique actus veræ pœnitentiæ eſt, quòd nullo honore vel ſcandalo, nullo lucro vel damno, nullo commodo vel incommodo, nulla pœna vel miſeria, nulla paſſione vel affectione, velit iterum plangenda admittere. Cuius firmi propoſiti, quatuor ſigna poſſunt aſſignari. Primum eſt, ſic dolere de præteritis, ſic cauere de futuris, quod potius ſubire vellet omnem pœnam, omnemque iacturam, quàm iterum ſcienter & deliberatè peccare mortaliter. Nam quamdiu ex quacunque ſuppoſitione quis paratus eſſet peccare mortaliter, ſemper

Satisfactioni vtilia. *Pœnitentia actus quartus.* I. *Propoſiti abſtinendi à peccatis ſigna quatuor.*

Digitized by Google

ſemper in peccato mortali remaneret, licet actu mortaliter peccare non videretur. Secundum eſt, ſe ſemper inuenire paratum ad ſatisfaciendum læſis & iniuriatis in anima, corpore & fama, coniuncta perſona, vel terrena ſubſtantia: & hoc iudicio proborum virorũ. Quòd ſi pro tunc non poteſt, veraciter doleat, ſemperque paratum animum ad hoc habeat, vt offerente ſe poſsibilitate, liberaliter ſatisfaciat. Inſuper paratum ſe inueniat, & iniunctam pœnitentiam plenariè libera voluntate perficiat. Nam qui veraciter pœnitet, quicquid ei pro culpa deſtruenda (quam odit) iniungitur, cũ omni celeritate gratanter amplectitur. Tertium eſt, ſe ſemper exhibere paratũ ad remittendum iniuriantibus, adhuc etiã actualiter iniuſtè perſequentibus, ita ꝙ rancorem, ex appetitu vindictæ procedentem deponere debet, prout latius videbitur inferius. Quia ſecũdùm Auguſtinum, vnuſquiſque talem indulgentiam accepturus eſt à Deo qualem & ipſe dederit proximo. Quartum eſt, exhibere ſe paratum ad reſignandum officio, negocio & artificio, quod raròò, vel nunquã exercere poteſt ſine mortali peccato: ac generaliter pro poſſe ſubterfugiat omnes proximas peccatorum occaſiones.

II.

III.

IIII.

De voluntate recta & propria, quomodo trahit ad ſe rationem, & trahitur à ratione in bonum, vel malum: & quid ſit propria voluntas. Cap. VIII.

Recti qui ſint.

R*Ecti diligunt te*. Cantic. 1. Recti, ideſt, illi qui fidé & opere ſunt iuſti, quia fides ſine operibus mortua eſt. Vel, recti ſunt, qui ꝓpter Deum (qui finis eſt & principium) omnia faciunt. Recti ſunt, qui ab extremis non recedunt, ita pauperes manentes in medio, ſicut in morte & initio vitæ, tales propriè diligunt te ſolum. Vel, recti ſunt corde, ore, opere, qui non declinant à veritate. Hi diligunt te ſuper omnia, voluntatem tuam implendo, & ſe volũtati tuę conformando. Diligũt, inquam, te, ſicut amicus verus amicum, quorum eſt vnum velle, & nolle: omnes amici proprietates in te conſiderando, & fideles in dilectione tibi in omnibus acquieſcendo. Vel, recti diligunt te, ſicut ſponſa ſponſum, moribus tibi placere ſtudendo. Cum autem virtus ſit quædã rectitudo voluntatis, & conformitas, ſeu reductio ad diuinum beneplacitum, de ipſa voluntate primo reor eſſe proſequendum. Nam (vt dicit Hieronymus) voluit Deus rationalem creaturam voluntarij boni munere & liberi arbitrij poteſtate dotare, vt boni & mali capax, vtrumque vniuerſaliter poſſet, & ad alterum voluntatem deflecteret. Licet quippe nobis eligere, refutare, probare, reſpuere, nec eſt quo magis rationalis creatura cæteris præfertur, niſi quod cum omnia alia conditionis tantùm & neceſsitatis bonum habent, hæc ſola habet & voluntatis: quæ tamen volun-

Virtus quid ſit.

tas debuit eſſe ſubiecta creatori, quia ſecundùm Anſelmum, ſolius Dei eſt habere propriam voluntatem, quę nulli ſubiecta ſit. Quicunque ergo propria voluntate vtitur, ad Dei ſimilitudinem per rapinam vtitur, ac Deū propria dignitate, ſingulariq; excellentia (quantum in ipſo eſt) priuare conuincitur. Hinc dicit Auguſtinus, ꝙ non potuit Deus perfectius demonſtrare quantum bonum ſit obedientia, niſi cum prohibuit ab ea re quæ non erat mala. Sola ibi obedientia tenet palmā, ſola inobedientia inuenit pœnam. Nullam enim virtutem ſic exegit Deus à primis parentibus, ſicut obedientiam. Qua ſeruata, fuiſſet humana natura in gratia ſtabilita: qua contēpta, multiplici miſeria (diuina dictante iuſtitia) fuit condemnata.

Voluntatē propriā habere, ſolius Dei eſſe.

Voluntas igitur eſt potentia tam paſſiua quàm actiua ſimul, in quantum eſt mouens & mota, ſicut in 3. de anima dicit Philoſophus vniuerſaliter de vi appetitiua. Mouetur autem à ſuo obiecto, quòd eſt bonum ratione apprehenſum. Impeditur verò quandoque iudicium & apprehenſio rationis propter vehementem, & inordinatam apprehenſionem imaginationis, ac iudicium æſtimatiuæ virtutis. Apprehenſio proinde imaginationis: & iudicium æſtimatiuæ virtutis, ſequuntur paſſionem appetitus ſenſitiui, ſicut diſpoſitionem linguæ ſequitur iudicium guſtus. Hinc videmus, quòd homines exiſtētes in aliqua paſſione, non faciliter auertunt imaginationem ab ijs circa quæ ſic afficiuntur: & per conſequens iudicium rationis plurimum ſequitur paſſionem appetitus ſenſitiui. Talis enim paſſio cauſat quandam immutationem corporalem, ex qua ratio quodammodo ligatur, ne liberè exeat in actum, ſicut ſomnus, vel ebrietas facta quadam corporali tranſmutatione ligat vſum rationis. Cum igitur iudicium rationis ſequitur paſſionē appetitus ſenſitiui, conſequēs eſt, vt etiam motus volūtatis, qui natus eſt ſequi iudicium rationis ſequatur etiam paſſionē appetitus ſenſitiui. Quod innuens Apoſtolus, dicit: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Voluntas enim cum in peccato perſiſtit, à recta cōſideratione etiam intellectum auertit. Quia mala voluntas eligens oppoſitum rectæ rationis dictamini, non permittit iudicium diu ſtare in illo recto dictamine, ſed auertit ipſum ab hoc, & conuertit ad oppoſitum, vel ad aliquod aliud impertinens, ita quòd tali malitia voluntatis excęcati, plerique nō aduertunt ſe errare. Et hæc auerſio contingit dupliciter. Primò, propter occupationem mentis circa alia, quæ magis diligit, quibus ab inſpectione huiuſmodi mens auertitur, ſecundùm illud Pſalmiſtę: Super cecidit ignis, & non viderunt ſolem, ideſt, ſupercecidit inordinata concupiſcentia, & non conſiderauerunt veritatem. Secundò, ex eo ꝙ voluntas corrupta, & in profundum malorum merſa, ſpontaneè reuocat intellectum à conſideratione recta primę veritatis, &

Voluntas quid.

Rom. 7.

Voluntas mala vnde oriatur.

I. *Excæcatio ſpiritualis vnde.*

Pſal. 57.

II.

om-

Ibidem. omnium, quæ mentem ad illam reducunt, iuxta illud Pſalmiſtæ: Noluit intelligere, vt bene ageret. *Prou. 18.* Impius enim poſtquam peruenerit in profundum malorum, contemnit: & ex hoc intellectus auertitur à recta conſideratione & ponderatione vitiorum, ita quòd maxima vitia reputat parua, vel prope nulla. *Voluntas propria quid ſit.* Talis autẽ dicitur propria voluntas. De qua dicit Anſelmus: Propria voluntas angeli, vel hominis eſt, quæ contra voluntatẽ Dei eſt. Cum enim vult aliquis, quod Deus velle prohibet, tunc nullum habet auctorem voluntatis ſuæ, niſi ſeipſum: & ideo non niſi propria ſua eſt. Nam licèt huiuſmodi voluntatem ſuam aliquando ſubdat voluntati alterius hominis, propria tamen eſt, ſi contra Deum eſt. Quoniam cũ non ſubdit niſi ad aliquod quod vult, attingat, ideo ſeipſum habet auctorem, cur eam alij ſubdat. Quapropter propria voluntas eſt, quæ nulli alij ſubdita eſt. Et ſicut Deo nihil ditius, vel melius offertur bona voluntate, ſic nihil execrabilius poſſidetur propria voluntate. Sola namque voluntas eſt, qua peccatur, & qua recte viuitur. Nec eſt lepra deteſtabilior quàm lepra propriæ voluntatis. Hinc dicit Bernardus: Ceſſet propria voluntas, & infernus non erit. In quem enim ignis inferni deſæuit, niſi in propriam voluntatem?

Quòd ſi quæris, quæ voluntas dicitur propria, reſpondet Auguſtinus ſuper Pſalmum trigeſimumquintum, dicens: Iuſtitia Dei eſt, aliquando vt ſis ſanus, aliquando vt ægrotes. Si quando ſanus es, dulcis eſt voluntas Dei; & quando ægrotas, amara eſt voluntas Dei, nõ recto corde es: quia non vis dirigere voluntatem tuam ad voluntatem Dei, ſed Dei vis curuare ad tuam. Illa recta eſt, ſed tu curuus: voluntas tua corrigenda eſt ad illam: non illa ad te, & rectum habebis cor: alioqui velis nolis, in te voluntatem ſuam implebit Deus. Quod oſtendit Anſelmus libro primo: Cur Deus homo, dicens, ꝙ ea quæ cœli ambitu continentur, ſi vellent non eſſe ſub cœlo, aut elongari à cœlo, nullatenus poſſent non eſſe ſub cęlo, nec fugere cęlum, niſi appropinquando cęlo, ſcilicet in parte oppoſita. Ita quamuis malus diuinæ voluntati, & ordinationi ſubiacere nolit, non tamen effugere poterit. Quia ſi vult fugere de ſub voluntate iubente, currit ſub voluntate puniente. Et ſi quæris quà tranſit? Non niſi ſub voluntate permittente. Et hoc ipſum, qđ peruerſum vult, aut agit, ad vniuerſitatis poteſtatem, ordinem, & pulchritudinem ſumma ſapientia conuertit. *Rom. 12.* Hinc conſulit Apoſtolus dicens: Nolite conformari huic ſęculo, ſcilicet in peruerſa voluntate, ſed renouamini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis, id eſt, experimentaliter cognoſcatis, quæ ſit voluntas Dei bona, ſcilicet in prohibitionibus peccatorum, & beneplacens, in præceptis virtutum, & perfecta, in conſilijs ſupererogationis.

Quòd

Digitized by Google

Quòd voluntas bona ſola eſt meritoria, ſi fuerit plena, quia pro facto reputatur: & quantum bonum eſt obedire diuinæ voluntati. Cap. IX.

Recti diligunt te, Gloſſa ſuper illud Pſalmi. Gloriamini omnes recti corde, ait: Recti ſunt, qui dirigunt cor ſuum ſecundùm voluntatem Dei. Vir enim bonus (vt dicit Seneca) quicquid illi acciderit, æquo animo ſuſtinebit. Sciet enim hoc accidiſſe lege diuina, ex qua vniuerſa procedunt. Gregorius verò ſuper illud Iob. Erat vir ſimplex & rectus, dicit: Quòd rectus eſt ille, qui in aduerſis non frangitur, qui ad temporalia nõ inclinatur, qui ad ſuperiora totus erigitur, qui diuinæ voluntati totus ſubijcitur. Nam vt ait Sixtus Pythagoricus, qui tertio Chriſti anno floruit, libertatẽ arbitrij dedit Deus hominibus, vt purè ſine peccato viuẽtes, ſimiles fiant Deo. Templum Dei eſt mens pura, & altare optimum eſt ei cor mũdum. Vir caſtus & ſine peccato poteſtatẽ habet à Deo eſſe filius Dei. Thales autem phyloſophus interrogatus: An facta hominũ Deos fallerent: Nec cogitata, inquit, vt nõ ſolùm manus, ſed etiam mentes puras habere vellemus, cum ſecretis cogitationibus numen adeſſe crederemus. Hæc igitur rectitudo potisſimè conſiſtit in volũtate. Voluntas autem à volatu dicitur, quia per volũtatẽ animus quò vult, nimia velocitate trãsfertur. Voluntas, inquam, eſt motus rationalis, ſenſui præſidens & appetitui. Quæ quocunque ſe mouere voluerit, habet rationem ſemper comitem, & quodammodo pediſſequam, non quòd ſemper ex ratione, ſed quòd nuuquam abſque ratione moueatur, ita vt multa faciat per ipſam, contra ipſam, hoc eſt, per eius quaſi miniſterium, contra eius conſilium ſiue iudicium. Eſt autem ratio data voluntati, vt inſtruat illam, non deſtruat. Hæc Bernardus. Qui addit, quòd voluntati nec leges imperãt, nec principes dominãtur: libera eſt, & maximè ſi ſpiritu ducitur. Nihil peius mala voluntate, nihil melius bona voluntate. Hinc propriæ voluntatis renunciatio tam excellentis virtutis eſt apud Deum, quòd alia quæcunq; virtutum opera ex ipſo ſolùm meritoria reddũtur, eò quòd fiunt vt diuinæ voluntati complaceant, & erga Deum obedientiam veram oſtendant. Sic enim Dei timor eſt initium omnium virtutum, ſic bona voluntas eſt origo & mater omniũ bonorum. Dicit enim Richardus, quòd inter omnia bona principale bonũ in nobis eſt bona voluntas, per quã diuinę ſimilitudinis imago reparatur in nobis. Sine bona voluntate ſaluari non potes: cum bona voluntate perire non potes: quia bona voluntas, cui non adeſt facultas operis, ſufficit ſibi ipſi, ſufficit etiam Deo. Si nihil dare habes, da bonam voluntatem quam habes, & totum dediſti. Nihil enim tam facile eſt bonæ voluntati, quàm ipſa ſibi: & hoc ſufficit Deo. Quicquid vis & non potes,

Pſal. 31.
Iob 1.
Rectus quis
Voluntas unde.
Voluntatis propria renunciatio quam grata Deo.
Voluntatis bona laus.

tes, factum Deus reputat. Bernardus autem hanc voluntatem offerre Deo contendens, ait: Non habeo niſi minuta duo, imo minutiſsima, corpus & animam, vel potius minutum vnum, voluntatem meã. Et non dabo illam ad voluntatem eius, qui tantus tantillum tantis præuenit beneficijs? qui toto ſe totum me comparauit? Alioqui ſi illam retinuero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conſcientia vado ad miſericordiæ Dei viſcera? Totum enim meritum hominis eſt in bona voluntate. Quantum creſcit voluntas tua, tantum creſcit & meritum tuum. Nam in eo redemptionem noſtram poſuit omnipotens Deus, in quo nullus niſi velit, egere potuit. Amare namque & velle diuites & pauperes poſſunt, quamuis æqualiter pecuniam dare non poſſunt.

Voluntas bona quæ ſit, & quã do pro facto reputetur.

Veruntamen propriè dicitur volũtas bona, cum fuerit plena. Non enim dicitur voluntas bona ſi non operatur, quod poteſt. Sed voluntas dicitur bona, cum affuerit intentio plena perficiendi, ſi facultas adeſſet: & illa pro facto reputatur, tam in pręteritum, quã in pręſens & futurum. Verbi gratia. Si pleniſsimam in me reperio voluntatem in præteritum intraſſe religionem, ad magis complacendum diuinę bonitati, & adhuc eãdem habeo voluntatem ſi facultas adeſſet, conſideratis circunſtantijs requiſitis, tũc etiam habebo meritum, quia Deus potius præmiat voluntatem, quàm opus. Et eſt ratio, ſecundũ Thomam prima ſecundæ, quia ſi deſit poſsibilitas, exiſtente charitate perfecta, ſic quod impleret & perficeret, ſi poſſet: tunc defectus perfectionis qui eſt ex actu exteriori, ſimpliciter eſt inuoluntarius. Inuoluntarium autem ſicut non meretur pœnam, vel præmium in operando malum vel bonum, ſic nõ tollit aliquid de præmio vel de pęna, ſi quis inuoluntariè deficiat ſimpliciter ad faciẽdum bonum, vel malum: poſſet tamen voluntas per actum adiunctum melior & intenſior fieri in bonis, & peior in malis. Concordat etiam illud Cypriani, quod ponitur de Pœniten. diſtinct. prima, paragr. Nunquid Cain, cum Domino nudus offerret, peremerat fratrẽ ſuum: & tamẽ fratricidium mente cõceptum, Deus prouidus ante damnauit, & illic cogitatio mala, & conceptio pernicioſa Deo prouidente proſpecta eſt. Ita & in Dei ſeruis apud quos cogitatur & mente concipitur martyrium, animus ad bonũ deditus, Deo iudice coronatur. Aliud eſt enim animum martyrio deeſſe, & aliud animo defuiſſe martyriũ. Qualem te Deus inuenit cum vocat, talẽ pariter & iudicat, quoniam

Apoc. 2.

ipſe teſtatur & dicit: Et ſciẽt omnes eccleſię, quoniam ego ſcrutator ſum renum & cordium. Gloſſa Brixenſis ibidem: Deus inſpicit voluntatem, antequam perducatur ad actum, tam bonam, vt eam coronet, quàm malam, vt eam damnet. De mala probat per Cain; de bona per eum, qui vult pati martyrium, quia remuneratur, licèt martyriũ non ſequatur. Vnde ait Auguſtinus: Scrutãs corda, ſcilicet quid quiſ-

Digitized by Google

quiſque cogitat,& renes,id eſt,quid quemque delectat. Studeamus igitur diligentiſsimè voluntatem noſtram per omnia diuinæ voluntati conformare & ſubijcere. Nam ſi amicitia vera facit vnum velle & nolle, multò magis vera Dei charitas in homine cum Deo faciet vnum velle & nolle,vt liberè ſe penitus offerat diuinæ voluntati tam in volito, quàm in modo volendi, vt illius beneplacitum ſemper ſit ei ſummum deſiderium,tam in aduerſis quàm proſperis,ſedulis præcibus ac viſcerosa quadam dulcedine replicãs cum Dauid:Paratum cor meum Deus,paratum cor meum, ſcilicet tam in aduerſis, quàm in proſperis.Quod eleganter Abraham oſtendit,iuſſus immolare filium,& ſine retractatione cordis, ſine mora temporis, media nocte conſurgens,ſe præparauit ad perficiendum voluntatem præcipientis.O quicunque es verus amicus Dei,vade & fac tu ſimiliter.Hortatur enim ad hoc nos omnes Apoſtolus,dicens:Imitatores Dei eſtote,ſicut filij chariſsimi,& ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis hoſtiam & oblationem Deo in odorem ſuauitatis. Talis enim conformitas in dilectione cũ Chriſto,maritat animam verbo,vt dicit Bernardus,quando ſcilicet anima cui ſimilis eſt per naturam, etiam ſe ſimilem exhibet per voluntatem, diligens ſicut dilecta eſt, vt ſic vnum velle & nolle faciat vnum ſpiritum e duobus. Veruntamen (vt dicit Hugo) non ſecundùm momentaneos affectus æſtimanda eſt talis vnio amoris & voluntatis cum Deo,ſed potius ſecundùm continuam volũtatis humanæ qualitatem. Suam enim voluntatem Dei voluntati coniungere, vt quæ diuina voluntas præcipit, his voluntas humana inhæret, vt nulla ſit alia cauſa cur hoc vel illud velit, niſi quia hæc velle Deum cognoſcit: hoc vtique Deum amare eſt.

Volũtas noſtra vt diuinæ conformanda ſit voluntati.

Pſal. 107.

Obedientia Abraha.

Gene. 22.

Quòd voluntas bona quatuor gradus habet, & vt nos diuinæ voluntati conformare debeamus. Cap. X.

RECti diligunt te. Hugo in tractatu de amore:Voluntas,inquit,nihil aliud eſt,quàm amor: nec aliud dicẽdæ ſunt bonæ vel malæ voluntates,quàm boni vel mali amores.Voluntas autẽ bona charitate formata,ſecundùm duo quidem eſt iudicanda,ſcilicet ſecundũ paſsionem & actionem,vt ſi ea quæ Deus intulerit vel inferri permiſerit,patienter,immo libenter ſubſtineat, & ea quæ iuſſerit, feruenter impleat.Hinc ſponſa in Canticis præuidẽs oblationem propriæ voluntatis Deo quidem gratiſsimam,& homini vtiliſsimam,ſed difficilem,vt vnus cum ſponſo ſpiritus fiat, ſentiens cum eo vnum velle & nolle,diuinum petit adiutorium,dicẽs: Trahe me poſt te. Nam pauciſsimi ſic trahuntur,quòd ſponſo perfectè coniungantur. Sed ſecundùm Bernardum,quatuor gradus bonæ voluntatis diſtinguuntur. Primus enim gradus dicitur voluntas recta. In quo gradu ipſa

Voluntas quid.

Cantic. 1.

Gradus voluntatis quatuor.

anima

Digitized by Google

anima mente quidem legi Dei conſentit, ſed adhuc carne repugnã-
te bono quod diligit, ipſum bonum perficere non inuenit. Sed econ-
Rom. 7. tra ſæpe malum quod odit, per infirmitatem perficit, prout ad Ro-
manos dicit Apoſtolus: Condelector, inquit, legi Dei ſecundùm in-
teriorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis re-
pugnantem legi mẽtis meæ, & captiuantem me in lege peccati quæ
eſt in membris meis, Vbi rationabiliter quæri poteſt: Vtrum in ho-
mine cadere poteſt coactio voluntatis, ſicut hæc verba ſonare viden
tur, vbi & additur. Nõ enim quod volo bonum illud facio, ſed quod
nolo malum, hoc ago: Ad quod reſpondet Alexander de Hales in ſe-
Coactio voluntatis duplex. cunda parte Summæ, quòd duplex eſt coactio. Vna ſecundùm quod
pati vel agere dicimur aliquid, quarum paſſiua fit ſimpliciter abſq;
voluntario conſenſu patientis. Eſt enim ſic dictum inuoluntarium
per violentiam cuius principium eſt exterius eo nihil conferente
qui patitur. Et hoc tam ad bonum quàm ad malum. Vnde hoc modo
non poteſt eſſe meritorium ad bonum, nec demeritorium ad malũ.
Alio modo coactio reſpicit agere vel pati mixtum ex voluntario &
inuoluntario. Et hoc modo poteſt eſſe coactio meritoria ad bonum.
Luc. 14. De qua ſcilicet Dominus dicit apud Lucam: Compelle intrare. Hæc
enim habet aliquid de voluntario ad bonum ratione cuius dicitur
meritoria. Vnde inquit Bernardus: Hoc intendit Deus, cum terret
aut percutit, vt faciat voluntarios, non vt ſaluet inuitos, quatenus
dum de malo in bonum mutat voluntatem traſferat libertatem. Po-
teſt enim coactio talis eſſe demeritoria ad malum, ſicut illa qua Pe-
Matth. 26. trus Chriſtum negauit, habet aliquid de voluntario ad malum, ra-
tione cuius dicitur demeritoria. Vnde denuo Bernardus. Eſt com-
pulſio quædam actiua, ſed non habet excuſationem, cum ſit volunta
ria. Cogebatur Chriſtianus negare Chriſtum, & dolens, ſed tamen
non niſi volens: Volebat enim gladium vitare ferientis, atq; illa vo-
luntas intus reſidens, os aperiebat, nõ gladius qui foris apparebat.
Iacob. 3. Sap. 9. Rom. 7. Veruntamen illa coactio, qua dicitur aliquis abſtractus & illectus à
concupiſcentia ſua, & qua corpus quod corrumpitur, aggrauat ani
mam, & qua quis facit quod nõ vult, ſed quod odit, non eſt coactio,
ſed quædam inclinatio voluntatis per pondus corruptionis concu
piſcentialis, qua captiuatur illa voluntas recta, vt agat, quod odit.
De qua tamen dicit Bernardus, Bonas dico animas non ſolùm per-
fectas, ſed etiam incipientes, quæ licèt vitium habeant, non tamen
conſentiunt, ſed repugnant. Et tales animæ licèt ex ignorantia vel
infirmitate ſæpe cadant, tamen per bonam voluntatẽ, quam habent,
reſurgunt. Hæc enim eſt quæ bonam facit animam. Hæc Bernardus.

II. Secundus gradus dicitur voluntas valida, qua ſcilicet animus nõ
Volũtas valida. ſolùm malum quod odit non facit, ſed etiam bonum quod diligit, li
cèt cũ grauedine, fortiter tamen facit, dicens cum Apoſtolo: Omnia

Digitized by Google

poſſum in eo qui me confortat. Vnde dicit Auguſtinus, quòd victoria qua peccatum vincitur, nihil aliud eſt, quàm donum Dei, in iſto certamine adiuuantis. *Philip. 4.*

III. Tertius gradus dicitur voluntas deuota, cum ſcilicet iam corde dilatato per charitatem currit viam mandatorum Dei, & delectatur in eis ſicut in omnibus diuitijs. Hæc enim voluntas non eſt tantùm recta, volens bonum, & ſancta, ſcilicet volens bonum propter bonum, ſed etiam deuota, vtpote parata propterea ſubire omnia aduerſa, vel incommoda. Vnde dicit Apoſtolus: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia? Et iterum: Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra. *Voluntas deuota.* *Pſal. 118.* *Roman. 8.* *2. Corin. 7.*

IIII. Quartus denique gradus, dicitur voluntas plena & perfecta: in quo gradu ſunt angeli, & beati qui ſemper ea fœlicitate qua bonum volunt, plenariè perficiunt. Quem gradum anima quidem deſiderare poteſt, ſed aſcendere non poteſt in corpore mortali, eò quòd corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Qui igitur nondum rectam habet voluntatem, ſciat ſecundùm Bernardum, quòd impedit eum carnalis intentio. Qui autem habet rectam & non validam, ſciat quòd impedit eum mala conſuetudo. Qui habet deuotam & nõdum plenam, ſciat quòd impedit eum terrena inhabitatio. Hæc ille. *Voluntas plena.* *Sapient. 9.*

Ad ſciendum denique qualiter voluntatem noſtram diuinæ voluntati conformare debemus, dicit Alexander de Hales, quòd illa conformatio quadrupliciter attendi poteſt, ſecundùm quatuor genera cauſarum. I. Primò, in volendo quod Deus vult, quæ eſt conformitas materialis & imperfecta, quia ſic mali & etiam dæmones velle poſſunt quod Deus vult, ſed intentione peruerſa: vtpote Deus voluit probare Iob ad coronãdum, eum probatum voluit & diabolus, ſed ad deijciendum & vincendum per impatientiam. II. Secundò verò, in volendo quod ſcimus Deum velle, quę eſt conformitas in ratione cauſę efficientis, & eſt etiam imperfecta, quia ſcimus quidem Deum velle quod faciamus bonum & facimus, ſed in peccato mortali, & ſic in peccato exiſtentes, voluntatem ſuam voluntati diuinæ conformare poſſunt, non ſolùm in volendo quod Deus vult, ſed etiam in volendo quod ſciunt Deum velle. Pro quo nota quòd voluntate rationis tenemur velle quod ſcimus Deum velle, ſed non voluntate ſenſualitatis. Sic enim Chriſtus ſecundùm voluntatem rationis voluit mortem ſuam, ſed non ſecundùm ſenſualitatem. Et Beata Virgo ſecundùm voluntatem rationis voluit mortem filij ſui, ſed non ſecundùm voluntatem ſenſualitatis, ſecundùm quam plurimum doluit. Non enim ei congruebat non dolere de morte filij ſui. Ratio tamen dupliciter conſiderari poteſt. I. Primò vt natura, & ſic ſemper appetit bonum æternum, ſicut Apoſtolus cupiebat diſſolui, quod tamen Chriſtus non voluit. II. Secundò modo, vt ratio, & ſic ſemper appetere *Voluntati Dei quomodo conformemur.* *Velle quid.* *Roman. 7.*

Digitized by Google

debet Dei voluntatem, & ei ſe conformare, quia perfecta charitas ſemper vult voluntate deliberata rationis, quod ſcit Deum velle, ſi tamen congruit ei illud velle. Nam ſi ei non congruit, tunc non tenetur, etiam ſecundùm deliberatam voluntatem rationis, quia Deus hoc non iubet eum velle. Exempli gratia: Vult Deus mortem patris eius, non tamen vult Deus eum velle mortem patris ſui. Nam motus charitatis ſecundùm perfectionem quæ erit in patria, & à pauciſſimis comprehenditur in via, eſt non velle contrarium eius quod ſcimus Deum velle, quia in patria nihil volemus niſi quod Deus volet. Sed charitas ſecundùm debitum & conuenientiam in via, & ſi non velit quicquid Deus vult, tamen vult quicquid ſcit nos Deum

III. velle. Tertiò, in volendo vt Deus vult, quæ eſt conformitas formalis. Exempli cauſa: Deus vult quòd exerceantur opera pietatis cum pura conſcientia, quod perficit in gratia conſtitutus, ſed fortè ex compaſsione naturali tantùm: & ſic non meretur, niſi quartum addatur.

IIII. Quartò, denique in volendo ad quod vult Deus, quæ eſt conformitas in ratione finis, quæ perficit conformitatem formalem quantùm ad intentionem finalem, vt faciat propter amorem Dei totaliter, vel principaliter. Quæ duo vltima ſufficiunt ad conformitatem voluntatis. Sed omnia hæc quatuor quando concurrunt, tunc eſt conformitas perfecta cum voluntate diuina.

Quòd recta voluntas omnia rectificat, & de perfecta conformitate voluntatis humanæ ad diuinam, tam in via, quàm in patria. Cap. XI.

R*Ecti diligunt te.* In omni creatura quæ ſub cœlo mundanis vanitatibus occupatur, nihil humano corde ſublimius, nihil nobilius, nihilque Deo ſimilius reperitur. Quapropter ſummè Deus ab homine cor humanum requirit, dicens: Præbe mihi fili mi cor tuum.

Prouer. 23. Et Sapiens: Omni cuſtodia, inquit, ſerua cor tuum, quoniam ex ip-

Prouer. 4. ſo vita procedit. In corde, verò Deus requirit animam ad eius imaginem & ſimilitudinem nobiliter decoratam, quia ſummo deſiderio ad eius dulcifluum aſpirat amplexum. in anima profectò requirit ipſam voluntatem, diuina charitate medullitus inflammatam. Ipſa enim eſt potior animæ portio & acceptior oblatio, dicente Gregorio, quòd nihil offertur Deo ditius bona voluntate. Dicit autem Auguſtinus, quòd recta voluntas eſt bonus amor & peruerſa voluntas malus amor. Amor ergo inhians habere quod amatur, cupiditas eſt. Id autem habens eoq; fruens, lætitia eſt. Fugiens autem quod ei aduerſatur, timor eſt. Idq; ſi acciderit triſtitia eſt. Et mala ſunt iſta, ſi malus amor eſt. Bona verò ſi bonus amor eſt. Vnde & qui ſecundùm Deum viuunt cupiunt, metuunt, dolent & gaudent. Sed quia rectus

eſt

Digitized by Google

eſt amor eorum,omnes iſtas affectiones habent rectas. Voluntas.n. bona(vt idem dicit)eſt voluntas Deo fideliter ſubdita,voluntas ſanctitate ſuperni amoris accenſa,voluntas quæ diligit Deum,& proximum propter Deum.Siue amore,de quo reſpōdit Petrus Apoſtolus: Tu ſcis Domine, quia amo te. Siue timore, de quo dicit Apoſtolus Paulus: In timore & tremore veſtram ipſorum ſalutem operamini. Siue gaudio, de quo dicit idem: Semper gaudentes,in tribulatione patientes.Siue triſtitia,qualem idem Apoſtolus dicit ſe habuiſſe magnam pro fratribus ſuis,quæcunque amara & aſpera ſufferat, charitatis Dei eſt.Hęc ille.Nam voluntas noſtra ſecundùm quam,vt dicit Damaſcenus, homo factus eſt ad imaginem Dei, ex ſua natura conformis eſt ei cuius imago eſt.ſ.voluntati diuinæ:quæ tamen conformitas perficitur per habitum iuſtitiæ acquiſitę.Noſtrum(ſecundùm Auguſtinum)eſt velle,ſed ipſa voluntas amonetur,vt ſurgat,ſanatur vt valeat,dilatatur vt capiat,& impletur vt habeat. Et tunc regnum Dei eſt intra nos. Quid eſt hoc regnum,niſi ſana & libera voluntas hominis,ita ſe Dei voluntati conformans, vt nihil velit quod ſciat Deo diſplicere?Nam recta ordinatio ſecundùm Bernardum,eſt omnimoda voluntatis ad Deum conuerſio, & ex ſe tota voluntaria deuotaq; ſubiectio:& ſic conformitas noſtræ voluntatis perficitur per habitum iuſtitiæ acquiſitæ,conſumatur verò per ſimilitudinem gratiæ in habitu charitatis,quæ eſt diuinę bonitatis diuina ſimilitudo. Vnde ſuper illud Pſalm.Rectos decet collaudatio,dicit Gloſſa: Recti ſunt qui dirigunt corda ſua ſecundùm voluntatem Dei, quæ eſt regula voluntatis noſtræ: quæ tamen conformitas aliter eſt in beatitudine,aliter in via. Ibi enim natura noſtra imitatur modum Dei,& ideo eſt ibi perfecta conformitas ſecundū omnia genera cauſarum. Eſt enim ibidem conformitas in materia vel obiecto volūtatis,ideſt in volito & in cauſa efficiente, ſcilicet, quia volunt quicquid Deus vult eos velle,Et in forma,quia quicquid volunt,ex charitate volūt, ſicut Deus.Et in fine,quia omnia volunt ad gloriam Dei,ſicut Deus. In via verò gratia non mutat,ſed perficit naturam:& ideo voluntati materiali bona voluntas conformari poteſt diuinæ voluntati,etiam oppoſitum eius,volendo,quod Deus vult,dummodo in alijs tribus conformetur.Bonitas enim actus voluntatis qua conformatur diuinæ voluntati, eſt in quantùm exit ab humana volūtate mota & acta à voluntate diuina,vt à cauſa efficiente & exemplari.

Voluntas bona quæ. *Iohan.21.* *Phil.2.* *Rom.8.* *Rom.9.* *Luca 17.* *Voluntas conformis.*

Mouet autem tripliciter: Vno modo effectiuè,ſcilicet per confuſionem charitatis,quæ vniuerſaliter inclinat ad omne bonum: & ſic eſt conformitas formalis,ſcilicet,quòd volumus aliquid ex charitate, ex qua vult Deus omnia quæ vult. Vnde dicit Richardus,Quòd ſicut artifices liquefactis metallis, formam quamcunque voluerint, illis imprimunt: ſic anima in illo ſtatu diuini amoris conſtituta,ad

Voluntatem moueri tripliciter.

Digitized by Google

omnem diuinæ voluntatis nutum facile ſe applicat, imò ſpontaneo quodam deſiderio ad omne eius arbitrium ſeipſam accommodat,& iuxta diuini beneplaciti modũ omnem voluntatem ſuam informat, vt cum Chriſto vſq; ad mortem obediat: Secundo modo mouet per ſe,ſicut deſideratum mouet deſiderium: & ſic eſt conformitas finalis, qua ſcilicet bonum diuinum eſt finis noſtræ voluntatis, ſicut & ſuæ. Hinc (vt dicit Chryſoſtomus) bonæ voluntates ſic apud Deum ſunt ſuaues, quemadmodum apud homines ſunt odoriferi flores. Haud dubium,quin & apud angelos. Et ideo,ſecundùm Bedam cum illis angelici ſpiritus ſocietatem habere feſtinant, quorum mentibus puritatem bonæ voluntatis ineſſe conſiderant.Tertio modo mouet per obiectum.Et hoc non eſt per obiectum ſecũdùm illud quod eſt,ſed in quantum bonum eſt,quia ſic ſolùm eſt per ſe obiectum bonæ voluntatis.Bonitas autem obiecti eſt ex bonitate voluntatis ſummè bonæ,quæ ſicut fecit volũtatem diuerſarum rationum, ſic etiam bonitates diuerſarum rationum indidit rebus, ita quòd illud quod ſecũdùm vnam rationem eſt bonum,alia conſideratione eſt malum, & è conuerſo. Et propter hoc diuerſis voluntatibus conuenit appetere diuerſa. Et hæc eſt conformitas quam vocamus materialem, quę eſt in volito,in quantum Deus proportionando vnamquamque voluntatem obiecto ſuo, vult hanc voluntatem velle obiectum ſibi conueniens,& ad hoc mouet ipſam.Et hęc eſt illa conuenientia,qua volumus quod Deus vult nos velle,etiam ſi hoc Deus nõ velit. Ideo bonitas & conformitas noſtræ voluntatis ad diuinam non conſiſtit in volito materialiter ſumpto,ſed formaliter.Eſt & alia bona voluntas erga proximũ,de qua dicit Gregorius:Voluntas autem bona eſt ſic aduerſa proximi ſicut noſtra ptimeſcere,ſic de proſperitate proximi ſicut de noſtro profectu gratulari.Aliena damna noſtra credere,aliena lucra noſtra deputare,amicum non propter mundum,ſed propterDeum diligere:inimicũ verò & amando tolerare:nulli quod pati non vis,facere:nulli quod iuſtè tibi impendi deſideras,denegare:neceſſitati proximi non ſolùm iuxta vires ſuccurrere,ſed prodeſſe etiam vltra vires velle. Hæc ille.Quæ bona voluntas vſitatiori nomine beneuolentia vocatur. De qua dicit Hugo, quòd beneuolentia eſt bona erga aliquem voluntas. Vel ſecundùm Philoſophum, beneuolentia eſt,qua alicui bonum volumus & optamus.Vnde per beneuolentiam ſic aliquem amamus,vt ei bonũ velimus, non propter bonũ aliquod,quod inde nobis proueniat,ſed propter bonum ſuum quod in eo exiſtit,& nobis apparet.De qua dicit Ambroſius in libro de officijs:Beneuolentia quædam communis parens eſt,quæ amicitiam annectit & copulat,in conſilijs fidelis,in proſperis lęta,in triſtibus modeſta.Tolle ex vſu hominum beneuolentiam,tanquam ſolem è medio tuleris, ita erit, quia ſine ea vſus hominum eſſe non poteſt.

Voluntas ad proximum.

Beneuolentia quid ſit.

Ipſa

Ipſa enim ex pluribus vnum facit, quia ſi plures amici ſunt, vnum fiunt, & vnus ſpiritus, & vna anima.

Quòd voluntas bona totum hominem rectificat, cuius vſus obedientia vocatur: & vt ſolus Deus vti debeat propria voluntate, quæ in homine peſſima iudicatur: & quòd obedientia uera quinque requirit. Cap. XII.

P*One me ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium.* Cantic.8. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, nè ſcilicet aliquid intret, quod illud inordinata paſsione vel affectione polluat, nec diabolus aliquid boni fraudulenter inde auferat, nec memoria meæ paſsionis exeat, ſed ſim ſignaculum ſempiternæ recordationis, conſignationis, adhæſionis, & omnimodæ conformationis, ad cuſtodiendum cor tuum contra inſultus inimicorum, ad claudendũ contra peſtes vitiorum, & ad inſigniendum conformitate affectionum, & voluntatum: imò vt ſignaculum ſuper brachium tuum, ad imitandum paſsionis meæ veſtigium, ad recompenſandum tam ineffabilis pietatis beneficium, & ad perficiendum opere voluntatis meæ bene placitum, vt quicquid agendo, cauẽdo, ſuſtinendo facias, amore mei facias, & me dirigente perficias: quia probatio dilectionis, exhibitio eſt operis. Dicit etenim Anſelmus libr.8. de ſimilitudinibus: Voluntas eſt illud animę inſtrumentũ, quo vult, & affectio eiuſdem inſtrumenti. ſ. volendi. Nam voluntas quæ dicitur affectio, eſt ad tempus quaſi ſopita. Eſt enim eorum, quæ mens non meminit, ſed mox vt ea recolit, & inſtrumentum volendi appetit. Eſt autem hæc voluntas inter Deum & diabolum, ſicut mulier inter virum legitimum & adulterum. Nam Deus imperat voluntati vt ſocietur ei ſoli, diabolus autem, vt coniungatur ipſi. Si ergo ſoli Deo ſe coniunxerit, ideſt, ſancti ſpiritus ſuggeſtionem velut ſemen bonum receperit, fit eius ſponſa legitima, filios legitimos, ideſt, virtutes & opera bona generãs. Mox enim aperiuntur omnes ſenſus animæ & corporis ad implendum quod pręcipit Deus. Voluntas.n. aperitur ad virtutum affectionem, & ad volendum optanda: memoria ad memorandum memoranda, cogitatio ad cogitandũ cogitanda: intellectus ad diſcernendũ quid ſit volendum, memorandum vel cogitandum: animus ad charitatem erigitur, ad humilitatem diſponitur, ad patientiam roboratur, & ad alias virtutes generandas aperitur. Sic corporis ſenſus aperiuntur: Oculi ad vigilandum & plorandum: os ad confitendum, orandum & benedicendum: manus ad rectè operandum: pedes ad vtiliter ambulandum. Sicq; ſola voluntas diuinæ voluntati coniuncta, tot virtutes generat & bona opera. Vſus aũt huius voluntatis obedientia vocatur, quia diuinæ voluntati obediens, eã habet aduocatã: vt ſi dicatur,

Voluntatis diuerſitas.

Vſus voluntatis quis.

Digitized by Google

cur hoc vel illud velit, liberè reſpondeat: Quia Deus velit ſic velle: nec ſit alia cauſa volendi, niſi diuinum beneplacitum, vt fiat gratiſsi mum ſacrificium. Solus enim Deus quicquid vult, velle debet propria volũtate, ita vt aliam quam ſequatur non habeat ſuper ſe. Cum igitur homo vult aliquid propria voluntate, Deo aufert quaſi ſuam coronam, gloriam, & maieſtatem, & proprię volũtatis priuilegium, ac per conſequens multum Deum inhonorat. Quapropter in inferno maximè ardebit, propria voluntas. Nam ſicut propria voluntas Dei, eſt fons & origo omnis boni, ſicut ipſe ſumma bonitas eſt, ita propria voluntas hominis mali totius exordium eſt, voluntas itaq; bona eſt quæ Dei voluntati ſubiecta eſt: quæ tunc voluntati Dei ſubiecta eſt, quando id vult, quod Deus vult eam velle debere. Et tunc iuſta ſiue recta dicitur, quando id quod vult eam Deus velle debere, amplectitur. Vnde qui voluntatem bene operandi veraciter habet, maxima ex parte bonitati appropinquat. Veruntamen, ſicut corpus ſine frequenti ciborum vſu ſubſiſtere nequit, ſic anima abſque virtutum frequentatione & vſu viuere non poteſt. Nec ſufficit bona voluntas, dum adeſt perficiendi facultas. Hæc Anſelmus. Fœlix Paulus, qui diuina admonitione præuentus, ſtatim reſpondebat: Domine, quid vis me facere? O verbum breue, ſed plenum deuotione, ſed viuum, ſed efficax, ſed dignum omni acceptione. Quàm pauci reperiuntur in hac forma perfectæ obedientiæ, qui ſuam ita abiecerunt voluntatem, quòd nec ipſum quidem cor proprium habeant. Sic enim decet, ſic omnino dignum eſt domine, non noſtram à te, ſed à nobis tuam quæri & fieri voluntatem. Et ait Dominus: Vade in ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. O vera ſapientia, ſuauiter omnia diſponens. Eum cui tu loqueris erudiendum, de voluntate tua mittis ad hominem, vt homo diſcat hominem conſulere, & homini ſubdi, exemplo Chriſti, qui ſubditus erat illis, ſcilicet, Mariæ & Ioſeph: vt commendaret obedientiam etiam hominibus exhibendam propter eum, qui propter nos obediens factus eſt vſq; ad mortem crucis. Eſt autem obedientia propriæ voluntatis ſubiectio, arbitrio ſuperioris, ad licita & honeſta: Cuius adimpletio tam neceſſaria eſt, quòd nec ſtudium bonæ actionis, nec ocium ſanctæ contemplationis, nec lachrymæ pœnitentis ſine obedientia Deo poterunt eſſe accepta: nec omnino, quod propria fuerit inquinatum voluntate, guſtabit is, qui paſcitur inter lilia. Hinc grande malum eſt propria voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non ſint. Ad obedientiam igitur meritoriam quinque requirũtur. Primò requiritur operatio recta, quia non eſt obedientia contra Deum. Vnde ait Auguſtinus: Sic modus obedientiæ tenendus eſt, vt bonis in malo non conſentias, nec malis in bonis contradicas. Secundò prompta voluntas, quia Deus non acceptat coacta ſeruitia. Vnde inquit Bernardus:

Voluntas propria.

Act. 9.

Luca 2.
Philip. 2.
Obedientia quid ſit.

Obedientia neceſſaria quinque.

nardus: Verus obediens, mandatum non procraſtinat, ſed parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & ſe totum intus colligit, vt mandatum peragat imperantis. Nec attendit verus obediens, quale ſit quod præcipitur, hoc ſolo contentus, quia præcipitur. Obedientia namque perfecta legem neſcit, terminis non coarctatur: nec anguſtijs contenta profeſsionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne, quod iniungitur ſpontaneo vigore liberalis, alacriſque animi modum non conſiderans, in infinitam libertatem extenditur: quia dicit Gregorius, quòd obedientia non ſeruili metu, ſed charitatis affectu ſeruanda eſt, non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ. Tertiò, intentio pura, quia ſi oculus intentionis ſimplex fuerit, totum corpus bonorum operum lucidum erit. Ideo, ſecundùm Gregorium, obedientia in aduerſis debet aliquid habere de ſuo, & in proſperis ex ſuo aliquid non habere: quatenus & in aduerſis tantò ſit glorioſior, quantò diuino ordini etiam ex deſiderio iungitur: & in proſperis tantò ſit melior, quantò à præſenti gloria, quam diuinitus accipit, mente funditus ſeparatur: alioqui cum mundi ſucceſſus præcipitur, is qui ad hæc obedit, obedientiæ ſibi virtutem euacuat, ſi ad hęc etiam ex proprio deſiderio anhelat. Non enim ſub obedientia ſe dirigit, qui ad proſpera percipienda libidini ambitionis propriæ ſeruit. Rurſum, cum aduerſa mundi iubentur, niſi hæc ex ſeipſo animus appetat, obedientiæ ſibi meritum minuit, quia ad ea ſuſcipienda nolens inuituſque deſcendit. Vnde, ſecundùm Richardum, duo ſunt, quæ ſolent præpedire perfectionem obedientiæ, ideſt, nè cogamur vel amata deſerere, vel aſpera tolerare. Sed ſi ſemel amore abſtinentiæ, vel patientiæ perfectæ incaluerit animus, protinus ad omnem obedientiam abſq; vlla contradictione ſe ſubdit. Qui enim tam aduerſa perpeti, quàm in proſperis non delectari apud ſemetipſum ſtatuit, quæ difficultas eius obedientiam vlterius minuere poterit? Hæc ille. Quartò, diſcretio vera quia rectè offerens, & non rectè diuidens, peccat. Vnde ſecundùm Bernardum, omni virtuti diſcretio ordinem ponit, modum tribuit, decorem & perpetuitatem confert. Hinc, ſecundùm Gregorium, plerunque cum virtus indiſcretè tenetur, amittitur, cum diſcretè intermittitur, plus tenetur. Quintò, finalis perſeuerãtia, quia nullum eſt bonum ſine perſeuerantia. Vnde Bernardus: In ipſa obedientiæ via tibi fortaſsis aliqua dura & aſpera occurrere poſſunt, vt accipias interdum præcepta nonnulla, quæ licèt ſalubria ſint, minus tamen ſuauia eſſe videntur. Hæc ſi moleſtè cœperis ſuſtinere, ſi diiudicare prælatũ, ſi murmurare in corde, ſi etiam exterius impleas quod iubetur, non eſt virtus obedientiæ, ſed velamen malitiæ.

[Margin: III. *Obedientia in aduerſis & proſperis qualis eſſe debeat.* — IIII. — V.]

De obedientia & eius excellentia, quæ in tribus gradibus diſtinguitur. Eſt enim obedientia profeſſionis, conformationis, & vnionis.
Cap. XIII.

Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum. Bernardus: Mors Chriſti, crux, opprobria, ſputa, flagella, quæ omnia caput noſtrum Chriſtus pertranſijt, quid aliud nobis, quàm præclara obedientiæ documenta fuerunt? Chriſtus enim factus eſt obediens patri vſque ad mortem: vtique nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, ideſt, imitemur obedientiam eius. Et ex his, quæ paſſus eſt Chriſtus, diſcimus quanta nos, qui puri homines ſumus, oporteat pro obedientia pati, pro qua & is, qui Deus erat, mori non dubitauerat. Diſce ergo ò homo obedire, diſce puluis obtemperare. Deus ſe hominibus ſubdidit, & tu dominari geſtiens hominibus, tuo te præponis auctori? Si dedigneris ò homo hominis imitari exemplum, certè non erit tibi indignum ſequi auctorem tuum. Subijce ergo te totum propter Chriſtum voluntati ſuperioris tui, non ſolùm verborum, ſed & nutuum illius diligens obſeruator & executor effectus, etiam ſi minus ſuaue, quod iniungitur, quandoque redolere videatur: quia melior eſt obedientia, quàm victimæ. Nam poſt tres virtutes theologicas, quibus inhæretur Deo, obedientia potiſsima virtutum eſt: quia tantò potior eſt aliqua virtus, quantò quis aliquod maius contemnit vt Deo inhæreat. Sunt ergo tria genera bonorum, quæ poteſt homo contemnere propter Deum: quorum infimum, ſunt bona exteriora: medium, bona corporis: & ſupremum animæ bona, inter quæ voluntas eſt præcipua, in quantùm homo per voluntatem omnibus alijs bonis vtitur. Et ideo per ſe loquendo, laudabilior eſt obedientiæ virtus, quæ propter Deum contemnit propriam voluntatem, quàm aliæ virtutes morales, quæ propter Deum aliqua alia bona contemnunt. Nam alia quæcunque virtutum opera ſunt etiam ex hoc apud Deum meritoria, quia fiunt vt obediatur diuinæ voluntati. Vnde ſi quis etiam martyrium ſuſtineret, vel cuncta ſua pauperibus erogaret, niſi hoc ad impletionem diuinæ voluntatis ordinaret, quod ad obedientiam directè pertinet, non poſſent eſſe meritoria, ſicut nec ſi fierent ſine charitate, quæ ſine obedientia eſſe non poteſt. Hinc etiam obedientia tantò magis eſt meritoria, quantò minus habet de ſuo & magis de obiecto: quia obedientia (ſicut quælibet alia virtus) habere debet promptam voluntatem in ſuum proprium obiectum, ideſt, ipſius obedientiæ præceptum, quod ſcilicet procedit ex alterius voluntate, ſcilicet diuina vel humana, ſemper plus innitens præcepto, quàm

Philip. 2. *1. Pet. 2.* *Obedientia exẽplo Chriſti ſeruãda.* *Obedientia potiſſima.* *Genera bonorum tria.*

proprio volito, licèt ſit gratum & proſperum, quod iniũgitur, alioqui obedientia vel minor eſſet, vel nulla: quia voluntas propria nõ videtur tendere principaliter ad implendum præceptum, ſed ad aſſequendum proprium volitum. In aduerſis autem & difficilibus voluntas ſolùm intendere videtur in præceptum, ſecundùm quod exterius patet: & ſic obedientia perfectior iudicatur, ſi ſaltem intentione recta perficiatur. Vnde ſi ſuperior ex paſsione, vel peruerſa intentione, dura prçciperet aut grauia dummodo non ſint mala ſimpliciter vel in aliquo caſu, obedire debet inferior, & coronam duplicem merebitur, reuoluens obedientiam Abrahæ, filium immolantis, & Ezechielis pœnitentiam duriſsimam acceptantis. Sic ſapiens ſubditus, prælatum habens pro nouerca, ſtudeat nihilominus in omnibus etiam grauibus obedire, & obediendo ſuperiorem patientia fatigare. Denique, triplex diſtinguitur gradus obedientiæ. Primus eſt Chriſtianæ religionis, quantùm ad ſæculares, & regularis profeſsionis, quantùm ad religioſos. Omnes enim homines ſuo modo ſecundùm differentiam ſtatus, obligantur ad obediẽtiam Deo & ſuis ſuperioribus exhibendam. Eſt enim de iure naturali, quòd inferior obediat ſuperiori, & minor maiori. Nam ſuperiora virtute naturali ſiue gratuita eis collata mouent & dirigunt inferiora, ſicut Angeli ſuperiores dirigunt inferiores, & corpora ſuperiora dirigunt inferiora: ſic natura ſpiritualis dirigit & mouet corporalem, & ſpiritus regunt corpora. Vnde ait Gregorius: Si obediẽtes fuerimus præpoſitis noſtris, obediet Deus orationibus noſtris. Citius enim exaudietur vna oratio obedientis, quàm decem millia contemnentis. Secundus gradus eſt obedientia conformationis, cũ ſcilicet ſuperioris voluntati ſe quis plenè conformare nititur, non ſolùm verborũ, ſed & nutuum illius diligens obſeruator & executor effectus, in nullo prætendens excuſationem, nec difficultatem cauſans, nec inuoluntarium ſe oſtentans, etiam ſi minus ſuaue, quod iniungitur, aliquando redolere videatur. Sic Abrahã ex operibus obedientiæ iuſtificatus, & amicus Dei appellatus eſt. Primò terram ſuã egrediens: Secundò cum poſteritate circunciſionem amplectens. Et tertiò filium ſuum offerens. Tolle, inquit Dominus, filium tuũ vnigenitum, quẽ diligis Iſaac, &c. Conſidera prçceptum quã graue, & quã prompta ſecuta eſt obedientia. Non replicauit, non excuſauit, non murmurauit, non procraſtinauit: nec quidem diẽ expectauit, ſed eadem nocte conſurgens vſq; in diẽ tertium ambulauit, nec tamen ad ictum oculi animum ab obedientię rigore relaxauit. Tandem à Deo demonſtrato loco, ad illum concitò properauit cum filio, qui ait: Pater mi, ecce ignis & ligna, vbi eſt victima holocauſti? Audiens autem ſe futurum holocauſtum, tanquam verus obediens ait patri (ſecundùm Chryſoſtomum in opere imperfecto) Pater, liga manus meas,

Gene. 22. *Ezech. 4.* *Obedientia profeſsionis.* I. II. *Obedientia conformationis.* *Gene. 12.* *Obedientia Abrahæ.* *Gene. 15.* *Gene. 22.* *Ibidem.*

Digitized by Google

meas, nè quando conſurgam in impugnationem. O verè perfecta obedientia tam patris, quàm filij.

Præceptum Dei duplex. Pro quo notandum, quòd duplex eſt præceptum Dei, ſecundùm Alexandrum de Hales in primo ſcripto, ſcilicet probationis & executionis, Primum reſpicit voluntatem, ſecundum opus. Voluit ergo Deus quod præcepit, non vt fieret, ſed vt facere vellet. Non vt ipſe Deus ſciret eius voluntatem, ſed vt manifeſtaret eius obedientiam, ad ſui & aliorum vtilitatem.

III. *Obedientia vnionis.* Tertius gradus eſt obedientia vnionis, qua ſcilicet quis voluntatem ſuam tam in volito, quàm in modo volendi, adeo diuinæ voluntati prælatorumque diſpoſitioni liberè ſubijcit, quòd illorum beneplacitum ſit ei ſummum deſiderium, ſiue proſpera ſint, ſiue aduerſa, nihil in voluntate ſibi reſeruans, ſed totum ordinationi diuinæ committens ſedulis precibus, ac viſceroſa quadam dulcedine clamitans: Fiat voluntas tua, eò quòd infatigabiliter fertur ad amplectendum id, quod diuina diſponente vel permittente prouidentia, circa ſe conſpexerit actitari. In quo completur, quod ſcriptum eſt: Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo. *1. Cor. 6.* Vnde (ſecundùm Bernardum) ſic per amoroſam vnionem voluntatis in Deum transfundi, eſt deificari. O quanta fruitur hic ſpiritus libertate, ac mentis tranquillitate altior cælo leuatus, ac ſuper dilectum innixus. Cui profectò, ſi fideliter, ſi perſeueranter innititur, ab eius dulcedine quandoque totus abſorbetur. Obedientia enim, ſecũdùm Hieronymum, eſt ordo, quo omnium fidelium vita ordinatur, genitrix omnium virtutum, cibus omnium ſanctorum, & virtus omnium viuẽtium. Quid enim eſt perfectæ obedientiæ exhibitio, niſi diuinæ ſimilitudinis in nobis reparatio? à qua per inobedientiam protoparentes ceciderunt. Vnde dicit Richardus de ſancto Victore, quòd inter omnia bona, quæ ad ſalutem hominis ſpectare videntur, primum & principale bonum diuina voluntas eſſe cognoſcitur in nobis, per quam diuinæ ſimilitudinis imago reparatur.

De animæ pulchritudine ex triplici imagine Dei, & de eius fontali origine, ad quam naturaliter aſpirat. *Cap. XIIII.*

P*Vlcra es amica mea, ſuauis & decora.* Cantic. 6. Quaſi diceret ſponſus: O amica mea, quam amo amore amicitiæ, non concupiſcentiæ, quàm pulchra es, per naturam ad imaginem & ſimilitudinem Dei condita, quàm ſuauis es per gratiam, vtpote per adoptionem diuinæ gratiæ, ſpiritui ſancto oſculabilis iam effecta, & quàm decora per virtutem, quaſi perfecta Dei ſimilitudine venuſta, quia deiformibus virtutibus decorata: vel pulchra in agendo, ſuauis in contemplando,

Digitized by Google

templando,& decora in patiendo. Primùm igitur videndum eſt de naturali pulchritudine ipſius animæ,de qua dicit Auguſtinus libro de diffinitione animæ, quòd anima eſt ſubſtantia creata, inuiſibilis,immortalis, Deo ſimillima, nullam habens imaginem niſi creatoris ſui. Triplicem autem in ſe gerit imaginem, ſcilicet naturæ, gratiæ,& gloriæ. Primo gerit in ſe naturalem imaginem, ſecundùm quòd homo naturalem habet aptitudinem ad Deum intelligendum & amandum. Et hęc eſt imago creationis,quę reperitur in omnibus hominibus, vt dicit Gloſſa ſuper illud: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Secundùm hanc enim anima immediatè & ex nihilo à ſolo Deo creata capax eſt ipſius Dei:& ideo quicquid Deo minus eſt,animam implere non poteſt. Secundò,gerit in ſe imaginem gratiæ, qua ſcilicet Deum cognoſcit & diligit, quæ dicitur imago recreationis,& reperitur tantùm in iuſtis, in quantùm ſcilicet per conformationem gratiæ Deum actu cognoſcunt & diligunt, quamuis imperfectè,quia ex alio. Tertiò, gerit in ſe imaginem gloriæ,qua perfectè Deum cognoſcit & diligit immediatè, & ex ſeipſo: quæ dicitur imago ſimilitudinis, & ſolùm eſt in beatis per gloriæ conformitatem, in quantùm Deum perfectè cognoſcunt & diligunt in patria,quia immediatè,& ex ſe,& in ipſo. Nam ad hoc creata eſt,vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo diligeret, diligendo poſſideret,poſſidendo frueretur. Vnde ſicut anima vegetabilis appetit eſſe,& ſenſibilis appetit bene eſſe,ſic rationalis appetit optimè eſſe,nec vnquam quieſcit,donec optimo coniungatur: quapropter vi amoris in Deum tanquam in centrum proprium moueturvt in ipſo ſummè delectetur. Prædictæ verò tres imagines animæ in homine vna ſunt in eſſentia,ſed differunt in potentijs:nec obſtat, quòd in homine ſucceſſiuè manifeſtantur. Hoc enim eſt à virtute formatiua,quæ rationabiliter prius ad vitam diſponit,quàm ad ſenſum,& prius ad ſenſum,quàm ad rationem, cum natura non ſimul, ſed paulatim operatur. Sed hic de anima rationali duntaxat dicendum eſt, quæ ſecundùm actus diuerſos in ſcripturis multa ſortitur nomina. Vocatur enim anima,quia corpus animat, id eſt, viuificat vocatur animus,dum vult:mens,dum ſcit:memoria,dum recolit: ratio,dum rectum iudicat:ſpiritus,dum ſpirat:ſenſus,dum aliquid ſentit,&c. Vnde Auguſtinus in lib. de ſpiritu & anima dicit:quòd anima in quibuſdam motibus,vel actibus ſuis tota ſimul adeſt, nam tota videt,tota audit,tota ſapit,tota odorat,tota tangit. Cum autem tota meminit,tota eſt memoria:cum tota cogitat,tota eſt cogitatio: cum tota vult,tota eſt voluntas:& cum tota diligit, tota eſt dilectio. Per dilectionem enim ſibi Deus rationalem creaturam copulauit, vt Deum ſemper haberet, & in eo ſemper maneret, de eo & in eo ſemper delectans,gaudens & exultans. Per dilectionem namque ſuo

Imago animæ triplex. Pſal. 4.

Animę nomina diuerſa vnde.

Creatori,

Creatori,& ſibi inuicem rationalis creatura copulata eſt, ſolumque dilectionis vinculum eſt, quod ligat vtroſque in idipſum per amorem Dei. Omnes enim adhæremus Deo per amorem, & adinuicem, nimirum cum ſola charitas eſt via Dei ad homines, & hominis ad Deum,& per charitatem anima coniungitur Deo:ſiquidem eſt eius patria & habitatio,& fontalis origo,quia creata à Deo,vita eſt ſimplex,immortalis vt non longè ſit à creatore ſuo,cui appropriare videtur ſimplicitate eſſentiæ,& perpetuitate vitæ. Creata eſt enim anima,magna à magno,recta à recto, bona à bono: eò magna, quò capax eſt æternorum: eò recta, quò appetens eſt ſuperiorum: eò bona quò Deo vnita. Animam namque quam pietas Dei reſpicit,humilitas ſubijcit,pœnitentia reducit,iuſtitia deducit,obedientia conducit,perſeuerantia perducit,deuotio introducit, puritas iungit,charitas vnit. Hæc Auguſtinus inter alia. Vnde anima ab omnibus libera & efficaciter inflammata,amoreque diuino inebriata, tam viuaciter aſpirat ad ſuam vnde profluxit ſemel deguſtatam originem, vt quaſi violenter attracta, quadam auiditate mirabili inhiare cogatur in idipſum,ſanguinem & medullas hominis illius ſua vigoroſitate conſumens. O anima mea,vnde profluxus tuus ſumpſit exordiũ? Nonne ex illa abyſſo diuinitatis, velut eſſentia de eſſentia, vita de vita,intelligentia de intelligentia,lumen de lumine? ſed creaturaliter,non eſſentialiter,non dea de Deo, ſed deificanda à Deo. Cuius tanta eſt connexio, tam excellens counio,quòd nunquam eſt abolenda,nunquam in æternum ſeparanda. Sicut enim ſol in ſua rota, lux quædam eſt eſſentialis, radios ſuos diſpergens vbique ſine ſui diminutione: quæ licèt radijs eſſentiam ſuæ claritatis non communicat,æternam tamen contiguitatem præſtat, qua radios ſuos in eſſe conſeruat,ita quòd eodem momento,quo contiguitas illa diſſipatur,etiam eſſe ipſius radij penitus euacuatur. Sic anima profluxa ab ipſa diuinitatis abyſſo quandam æternam contiguitatem,vnde conſeruatur & alitur,cum origine ſua retinet, quam ſuper omnia complecti & frui concupiſcit. Hinc(ſecundùm Auguſtinum libro de ſpiritu & anima) tantæ dignitatis eſt humana conditio, quòd nullum bonum præter ſummum ſibi ſufficere poſſit. Plenum itaque fuit miraculo, quòd tam diuerſa & diuiſa, vt corpus & anima adinuicem coniungi potuerunt: nec minus mirabile fuit, quòd Deus ſeipſum limo noſtro coniunxit,vt ſibi inuicem vnirentur Deus & limus, tanta ſublimitas & tanta vilitas. Nec minus mirabile erit cum homo & angelus & Deus,vnus erit Spiritus. Cum etiã & corpus iſtud,quod nunc eſt oneri,tunc glorificatum merebitur ad conſortium bonorũ ſpirituum,qui in ſua puritate perſtiterunt,exaltari,atque ad ſupernæ gloriæ participationem ſublimari. Subijciatur ergo nunc corpus animo,& animus Deo, & vnus ſpiritus erit cum eò, ſi tamen in

Anima conditio quanta ſit dignitatis.

humilitate

Digitized by Google

humilitate permanſerit, & gratiam ſui Creatoris per gratitudinem agnouerit. Hæc Auguſtinus. Qui etiam in perſona Dei loquens dicit ad animam: O anima mirabilis creatura, quò te deijcies? terram amas? melior es: ſolem miraris? pulchrior es: cœlum contemplaris? altior es: ſolo Creatore tuo inferior es. Si vis ergo progredi in me, exi, totaliter de te, & introduc me in te, & traham te in me. Et ſic nec in te, nec in vlla creatura quicquam amabis, quicquam laudabis præter me.

Vt anima eſt creata ad Dei imaginem & ſimilitudinem, & quomodo reformatur ad illam virtutibus theologicis. Cap. XV.

P*Vlchra es amica mea, ſuauis & decora.* Auguſtinus: Tanta dignitas humanæ conditionis eſſe dignoſcitur, quòd cõſilio ſanctę Trinitatis, & opere diuinæ maieſtatis creatus ſit homo: creatus, inquam, ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, quod nulli alteri ex creaturis donauit. Nam licèt anima ſit vnius naturæ, habet tamen in ſe tres vires, quæ deſignantur in illo præcepto: Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, id eſt, ex tota voluntate, & ex toto intellectu, ex tota memoria. Sicut enim ex patre generatur filius, & ex vtroque procedit Spiritus ſanctus: ſic ex intellectu generatur voluntas, & ex his duobus procedit memoria. Nec anima poteſt eſſe perfecta ſine iſtis tribus. Et ſicut eſt Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus ſanctus: non tamen tres dij ſunt, ſed vnus Deus & tres perſonæ: ſic anima intellectus, anima volũtas, anima memoria: non tamẽ tres animæ, ſed vna anima, & tres vires, quibus diuinã imaginẽ gerit mirabiliter in ſua natura. Et his iubemur diligere Creatorem, vt quantũ diligimur, diligatur, & ſemper in memoria habeatur. Nec ſolùm ad imaginem, ſed etiam ad ſimilitudinẽ ſuam creauit illum: quia ſicut Deus conditor, eſt charitas, bonus, iuſtus, patiens, mitis, mundus, miſericors, & ſic de alijs ſanctarum virtutum inſignijs, quę de Deo leguntur: ſic homo creatus eſt, vt haberet charitatem, & eſſet bonus, iuſtus, patiẽs, &c. Quas virtutes, quantò plus in ſeipſo quis habet, tantò propior eſt Deo, & maiorem ſui conditoris gerit ſimilitudinem. Nec maior honor eſſe potuit homini, quàm quòd ad imaginem ſui Creatoris cõderetur, & ad eius ſimilitudinem, eiſdem virtutum ornamentis veſtiretur. Sed homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Reſpice igitur nunc ò anima, & diligentius attende tui conditoris excellẽtiam, & in te ipſa cognoſce venerandam ſanctę Trinitatis imaginem, ac in te diuinam honora ſimilitudinem, ad quam creata es, nobilitate morum, exercitatione virtutum, dignitate meritorũ: vt cũ apparuerit qualis ſit, ſimilis ei appareas in gloria, ſicuti eſt, fęliciter eum intuẽdo, amplexãdo, fruẽdo.

Gene. 1.

Imago Dei in anima, quę.

Deut. 6. Matth. 28. Marc. 12. Luca 10.

Similitudo Dei in animo quę ſit.

Pſal. 48.

Digitized by Google

Coloſ. 3. do. Nam omnipotẽs Deus, cuius beatitudo nec augeri poteſt (quia
1. Ioan. 3. perfecta) nec minui (quia æterna) ſola charitate, nulla ſui neceſſitate
creauit ſpiritus rationales, vt eos ſuæ bonitatis participes efficeret. Ideo charitas eſt cauſa efficiens creaturæ rationalis, & participatio diuinæ bonitatis eſt cauſa finalis. Et quia vita animæ duplex eſt: vna qua viuit in carne: alia, qua viuit in Deo: ac duo ſunt in homine ſenſus, ideo Deus homo factus eſt, vt vterque ſenſus bonum ſuum haberet, in quo reficeretur. Vnus interior, qui reficitur in contemplatione diuinitatis. alius exterior, qui reficitur in cõtemplatione humanitatis, vt ſic totum hominem in ſe beatificaret, & tota conuerſatio hominis apud ipſum eſſet, & tota dilectio eius in ipſo eſſet, cũ à ſenſu carnis videretur per carnem, & à ſenſu mentis videretur per diuinitatis contemplationẽ. Hoc enim erat totum bonum hominis, vt ſiue ingrederetur, ſiue egrederetur in factore ſuo, paſcua inueniret. Anima quidem capax eſt omnium, quia per rationabilitatem ad cognitionem, per concupiſcibilitatem ad dilectionem vniuerſitatis capax inuenitur (ſunt enim in anima, & ſunt id quod anima, ratio naturalis ſenſus cognoſcens omnia, & dijudicans inter omnia naturalis affectus, quo ſuo ordine & gradu diligat omnia) veruntamen facultates, velut inſtrumenta, cognoſcendi & diligendi habet ex natura: cognitionem tamen veritatis, & ordinem dilectionis nequaquã habet, niſi ex gratia. Siquidẽ facta à Deo mens rationalis, ſicut eius imaginem ſuſcipit, ita cognitionem & amorem. Vaſa namque, quæ creatrix ſapientia format vt ſint, adiutrix gratia replet, nè vacua ſint ſi ſtrenuum operariũ inuenerint. Et hęc ſtrenuitas exhibetur in tribus, ſicut anima tres habet vires, prout comparatur ad finem ſuum. Habet enim in primo vim rationalem, qua per fidem veram tendit in ſummè verum credendo, & firmiter aſſentiendo, quia in rationali conſiſtit cognitio veri. Per fidem enim ſancti vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromisſiones, &c. ex quibus liquet quòd vera fides ſtrenuum Chriſti militem efficit. Secundò, habet anima vim iraſcibilem, quam per ſpem tendit in ſummè arduum & æternum, fideliter imitando & expectando. Nam vis iraſcibilis naturaliter eſt appetitiua boni, & fugitiua mali. Quamuis enim ex defectu liberi arbitrij quandoque malum eligat, nihilominus tamen ex natura malo remurmurat, vt dicit Auguſtinus, & hoc per ſynteresim. Adiuta tamen vera ſpe æternorum, malum fideliter deſerit, & in arduum bonum viriliter tendit: quia dicit Gregorius, quòd ſpes in æternitate animũ erigit, & idcirco nulla malla exterius, quę tolerat, ſentit. Vnde Bernardus: tu es inquit, Domine ſpes mea. Quicquid agendum, quicquid declinandum, quicquid tolerandum quicquid optandum, tu es Domine ſpes mea. Hæc vna mihi omnium promisſionum cauſa, hæc tota ratio expectationis meæ. Nam tria

Creatura rationalis qua cauſa.

Ioan. 10.

Animæ vires.

Rationalis.

Hebr. 11.

Iraſcibilis.

conſidero,

conſidero,in quibus tota ſpes mea conſiſtit: ſcilicet charitatem ado ptionis,veritatem promisſionis,& poteſtatem redditionis. Veruntamen non eſt via ad regnum ſine primitijs regni', nec quis poteſt ſperare cæleſte regnum,cui nec dum ſuper propria membra regnare donatur.

Concupiſcibilis. Tertiò habet anima vim concupiſcibilem,qua per charitatem tēdit in ſummè bonum deſiderando & amando,ſicut in concupiſcibili conſiſtit deſiderium boni: quo fit vt nunquam quieſcat,donec cū optimo coniungatur. *Locus animæ.* Locus enim proprius tanquam centrum animæ rationalis eſt Deus,ad quem naturaliter mouetur,vt in eo quieſcat,non per diſtenſionem,ſed potius per deſiderium & amorem,vt pote vbi perfectè conſequitur ſuam puritatem & nobilitatem. Vnde dicit Auguſtinus libro de ſpiritu & anima,quòd anima rationalis inter eas res,quæ ſunt à Deo conditę,ſuperat omnia:& ideo Deo proxima,quando pura eſt,eique in quantùm charitate cohæſerit,in tantùm ab illo lumine intelligibili quodammodo illuſtrata,nō per oculos corporeos,ſed per ſui ipſius principale,id eſt,intelligentiā, Deum cernit,in quo eſt perfectisſima pulchritudo, & beatisſima viſio,qua viſione fit beata.Qua nimirum viſione priuatum adhuc ſe lamentabatur Anſelmus in Proſologio,dicens:O ſumma & inacceſſibilis lux,ò tota & beata veritas,quàm longe es à me, qui tam prope ſum tibi,quàm remota es à conſpectu meo,qui ſic præſens ſum conſpectui tuo.Vbique es tota præſens,& non te video:in te moueor,& in te ſum,& ad te non poſſum accedere:intra me & circa me es,& nō te ſentio.Adhuc Domine lates animam meam in luce & beatitudine tua,& ideo verſatur illa adhuc in miſeria ſua.

Quòd anima in iuuentute Deo eſt conſecranda, ſicut materialis eccleſia, præſertim per quinque, vt Deo reddatur gratiſſima. *Cap. XVI.*

P*Vlchra es amica mea,ſuauis & decora.* Chriſtus in anima perfecta commendat duplicem decorem,vel pulchritudinem,quod ſcilicet foris pulchra eſt per ſanctam conuerſationem, & intus per ſimplicem intentionem & mentis humilitatem, cum in omnibus, quæ gerit,ſimplicem habet intentionem, non quærens laudem humanā, ſed diuinam tantùm: magna agens vel ſuſtinēs,& ſibi ipſi vileſcens: quæ vilitas tantò precioſior eſt,quantò de fonte amoris & feruoris radice procedit,quam habet anima perfecta,quę tantò eſt humilior, quantò deuotior,quia vera gratia non extollit,ſed humiliat. Animā enim purgatam terrenis delectationibus, quæ ſpiritualia tantùm deſiderare nouit,quæ tota in amorem cæleſtium & affectum virtutū tranſit,humiliat amor Chriſti,qui pro ipſa humiliatus eſt.Humiliat etiam

Digitized by Google

etiam amor ipſius virtutis, quam à Deo amplectitur, quia Chriſtus ſpecialiter hāc amauit & habuit. Dicit Hieronymus in quadam epiſtola, quòd ſic erudienda eſt anima, quæ futura eſt templum Dei, vt nihil diſcat audire vel loqui, niſi quod ad timorem Dei pertinet, Difficulter enim eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Rudis teſta diu & ſaporem retinet & odorem, quo primum imbuta eſt. Græca narrat hiſtoria, Alexandrum potentisſimum regem orbisque dominatorem, & in moribus & inceſſu, Leonidis pædagogi ſui non potuiſſe carere vitijs, quibus adhuc paruulus fuerat infectus. Procliuis eſt enim malorum æmulatio. Et quorum virtutes aſſequi nequis, citò imitaris vitia. Sic in ætate tenera, facilius ſanctæ conuerſationis vſus inoleſcit, & ad inſtitutionem optimi, primi anni habent in ſe quiddam lentum ac molle, & quod facile formari queat, & ad arbitrium voluntatis trahi: penitus inhærere ſolet ſenſibus, quod prius ſederit, ſiue bonum ſiue malum. Hinc animæ ſanctæ Deo ſunt conſecrandæ, etiam in primeuæ iuuentutis flore, ſicut materiales eccleſiæ, vt pote quæ proprie fiunt templum Dei. Nam animæ ſunt ſanctæ per ſpiritum inhabitantem, & corpora propter animas, eccleſia verò materialis propter corpora. Sicut igitur templum materiale conſecrari ſolet per aſperſionem, inſcriptionem, inunctionem, illuminationem & benedictionem: ſic etiam (Secundùm Bernardum) Chriſtus asſiſtens pontifex futurorum bonorū inuiſibiliter & ſpiritualiter, ſed experimentaliter operatur in anima, vt eam conſecret in habitationem ſibi. Hæc, inquit, requies mea in ſæculum ſæculi, hic habitabo, quoniam elegi eam.

Anima cōſecranda Deo.

Eccleſia cōſecrandæ ratio.

Hebr. 9.

Pſal. 131.

I. Primò namque templum iſtud materiale aſpergit hyſſopo, quæ eſt herba humilis, & purgatiua pectoris, id eſt, humili & vera contritione ſpargens aquam ſapientiæ ſalutaris, quæ eſt timor Dei, initium ſapientiæ & fons vitæ, vt pote lachrymarum imbrem euomēs, & ſudorem pœnitentiæ, per hæcque ſibi comparans aquam precioſam & viuidam, de fonte pietatis quæ fluit de latere Chriſti, ac condimentum ſalis admiſcens, nè timor ſit inſipidus, ſine ſpe, ſine deuotione. Vnde per actum contritionis maximè mundatur hoc templū, id eſt, deletur peccatum: quia dicit Gulielmus in ſuo Sacramentali, quòd ex quo dæmon eſt initium omnis peccati, peccatum ſequens naturam illius, à quo proceſſit, facit poſſeſſorem ſuum, id eſt, peccatorem eſſe ſuperbum, rigidum & durum, in diabolicam eum quodammodo transformans ſimilitudinem. Hinc quam diu quis eſt in peccato, reperitur contumax, durus & elatus. Sed quia humilis contritio duritiei & elationi contrariatur, huic actui maximè deletio culpæ attribuitur, quia contraria contrarijs curantur, iuxta illud Pſalmiſtæ: Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus, &c.

Aſperſio.

Lucæ 11.

Pſal. 50.

II. Secundò, ſcribit in hoc templo Deus digito ſuo, in quo eijciebat

dæmonia.

Digitized by Google

auferens cor lapideum,& conferens cor carneum,id eſt,pium,manſuetum,tractabile, flexibile, deuotum & humile: quod vtique fit in plena conuerſione,quæ principaliter & originaliter fit in corde, id eſt,voluntate.Conuertimini,inquit,ad me,ſed in toto corde veſtro. Nam corporis conuerſio ſi ſola fuerit,erit nulla.Forma ſiquidē conuerſionis eſt,non veritas,vacuam virtutem gerens,& ſpeciem pietatis,vt dicit Bernardus. Audi pſalmiſtam,in cuius corde ſcripta fuit lex diuina:Lex inquit,Domini immaculata,conuertens animas:teſtimonium Domini fidele,ſapientiam præſtans paruulis.Iuſtitię Domini rectè,lætificantes corda:pręceptum Domini lucidum illuminans oculos.Timor Domini ſanctus permanēs in ſæculum ſęculi. Iudicia Domini vera iuſtificata in ſemetipſa, Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem precioſum multùm,& dulciora ſuper mel & fauum. *Inſcriptio.* *Pſal.18.*

Tertiò,nè ſit anima ſicut terra arida,ſine aqua ſpiritualis dulcedinis,confert Chriſtus vnctionem gratiæ ſpiritualis,adiuuans infirmitatem ipſius, Cruces pęnitentiæ multiformis & obſeruantiarum, tribulationumq́ue gratia dulcedinis ſuę leniens (quia nec ſine Cruce Chriſtum ſequi, nec ſine Crucis vnctione aſperitatem ferre poſſet)vt Cruce ſic vncta per gratiam ſpiritus adiuuantis,ſuauis fiat pęnitentia,& amaritudo ipſa dulcisſima. Hac igitur vnctione crux ipſa redditur precioſa & amabilis, habens exultationem, ſi fuerit qui ſapiat.Eſt enim lignum vitæ apprehendentibus eam, & vitis germinans iucunditatem,& ſudans balſamum ſpiritualium chariſmatum. Sed quid mirum,ſi dat Cruci ſuauitatem, qui dedit & lapidi torrentis in Stephano, & igni in Laurentio? Sed cur nobis non ſapit pro Chriſto tribulatio,nec abſconditum manna deguſtare valemus, niſi quia guſtum animæ nondum perfectè adepti ſumus? ideſt,charitatem perfectam quæ propriè eſt guſtus animæ, vtpote cui ſoli ſapit omne bonū,omne arduum,omne aduerſum,omne laborioſum: nimirum cum perfecta charitatis vnctio,mortem ipſam facit ſuauisſimā. Nec mentitus eſt, qui dixit: Spiritus meus ſuper mel dulcis, ita vt nec dulcedini eius amarisſima mortis amaritudo præualere queat. III. *Vnctio.* *Prouer.3.* *Guſtus animæ.* *Eccl 27.*

Quartò, Chriſtus illuminat lucernam ſuam, non dimittens eam ſub modio,ſed ponens ſuper candelabrum. Tempus enim eſt,vt luceat lux eius coram hominibus,vt videant opera eius bona,& glorificent patrem eius,qui in cœlis; eſt vt iā ſanctificata Deo, luceat etiā mundo.Vnde ait Bernardus.Quis enim ambigit talem animam,iam ſancti ſanctorum ſponſam effectam eſſe ſanctam,erga quam appoſitum eſt cor diuinum?ſicut infert Iob dicens: Domine, quid eſt homo, quia magnificas eum?aut quid apponis erga eum cor tuum? Si enim nihil ſumus in cordibus noſtris,aliquid tamen magni latet de nobis in corde diuino.O Pater miſericordiarum, quid apponis erga eos cor tuū?Scio,quia vbi theſaurus tuus,ibi & cor tuū. Etſi qua- IIII. *Illuminatio.* *Iob 7.* *Iob 7.*

Digitized by Google

ſi nihil ſunt in iudicio veritatis tuæ, tamen aliquid ſunt in affectu pietatis tuæ. Quid ergo ſunt? vtique templum Dei, imò ſponſa Chriſti ſunt in corde Dei ſua dignatione, non recta dignitate. Si non fecit ille, quod ſponſus, ſi non tanquam ſponſus amauit, ſi non zelatus eſt tanquam ſponſus, noli acquieſcere te ſponſam arbitrari ò anima mea. Hæc Bernardus.

V. *Benedictio.* Quintò in fine anima ſancta fidenter à Chriſto benedictionem expectet, ingreſſura domum non manufactã æternam in cælis. Tũc enim perfectè eam Deus reddet ex omni parte perfectam habitationem ſibi, quã ineffabiliter beatificabit inhabitans gloria maieſtatis.

Quòd animæ pulchritudo conſiſtit in gratia & virtutibus, quæ differunt, vt lumen & radius. Et de triplici gratia, & de libero arbitrio. Cap. XVII.

Anima quid ſit. P*Vlchra es amica mea, ſuauis & decora.* Anima eſt vita perpetua, per memoriam, intelligentiam & voluntatem ad imaginem Dei facta, capax virtutis & gratiæ, vel vitij, ſuſceptiua pœnæ, vel pręmij, arbitrij libera, potentijs, habitibus & affectionibus decorata, carẽs pondere, figura & colore paſſibilis & mutabilis: eò magna, quò capax ęternitatis: eò recta, quò eſt appetens bonitatis, eò beata, quò particeps diuinitatis. Vnde rationalis anima, quantùm ad eſſentiã ſuã, eſt imago diuinæ eſſentiæ. Et hæc imago eſt ſecũdũ indiſtinctionem, cuius imaginis reformatiua eſt ipſa gratia diuina, ſecundùm quam anima ipſa dicitur eſſe ſuauis, quia in libro Sapientiæ Spiritus Domini ſuauis, dicitur, vbi legitur: O quam ſuauis eſt Spiritus tuus Domine in nobis. *Sap. 12.* Gratia namque perficit animam ſecundùm indiſtinctionem, quantùm ad eſſentiam imaginis, ſicut anima quantùm ad ſuas potentias, eſt imago Trinitatis, & illa eſt, quantùm ad diſtinctionem imaginis. Vnde quantùm ad potentias, & ſecundùm diſtinctionem potẽtiarum reformatiua huius imaginis eſt ipſa virtus, ſecũdùm quam anima dicitur decora, & efficitur chariſſima, vt videbitur. Hinc etiam, ſecundùm quoſdam, quæ eſt comparatio ipſius animæ ad ſuas potẽtias, eadem eſt comparatio ipſius gratiæ ad virtutes: cuius exẽplum patet de lumine & radio in ipſo aere. Nam lumen & radius idem ſunt ſecũdùm ſubſtantiam, quia lumen eſt ſubſtantia radij, quamuis ſecũdùm rationem eſſe differunt, quia lumen dicitur, quod perficit aerẽ indiſtinctè: radius verò dicitur illud, qđ perficit per diſtinctionẽ in partibus, quia radius ducit directionẽ ipſius luminis ad hanc vel ad illam partem aeris, lumen autem non. Simili modo lumẽ in anima eſt gratia: radius verò virtus eſt, præſertim infuſa: quia gratia, quæ eſt ipſa lux, perficit animam, quantùm ad eſſentiam, & indiſtinctè, quãtùm ad omnes potentias. Virtus verò animam

Digitized by Google

ro animam perficit, quantùm ad partes, quæ ſunt potentiæ vel vires eius: quia fides in anima, radius quidem eſt dirigens vim rationalē in primam veritatem. Spes verò radius eſt, dirigens iraſcibilem in ſummam maieſtatem. Charitas autem radius eſt, dirigens vim concupiſcibilem in ſummam bonitatem. Sicut ergo radius ſubſtantialiter eſt in lumine, & ſicut lumen eſt cauſa ſubſtantialis ipſius radij, ſic virtus eſt in gratia ſubſtātialiter, & gratia eſt cauſa effectiua ſubſtantialis ipſius virtutis: Ideo, ſecūdùm Bernardum, virtutes ſunt ordinantes affectiones per gratiam. Et in his duobus cōſiſtit ſuauitas & decor ipſius animæ, vt non ſolùm dicatur pulchra, ſed etiā ſuauis & decora. De gratia tamen primò proſequendo ſciendum eſt, quòd gratia triplex diſtinguitur. Prima dicitur gratia generalis: & ſic gratia eſt diuinum adiutorium creaturæ gratis impenſum, quæ datur indifferenter ad quemlibet actum. Vnde ſine gratiæ huius adiutorio nihil poſſumus facere, nec etiam in eſſe durare. Secunda dicitur gratia ſpecialis, quæ dicitur gratia gratis data, quia datur ingrato & indigno, & eſt donum à Spiritu ſancto, ſed non cum Spiritu ſancto, quo quis ſe præparat ad ſuſcipiendum donum Spiritus ſancti. Nam gratia gratis data, donum eſt infuſum rationali naturæ ſine meritis, quantùm in ſe eſt, diſponens ad ſalutem propriam, vel alterius ædificationem, ſine qua nullum opus bonū à nobis perfici poteſt. Nam huius gratię eſt reuocare liberum arbitrium à malo, & excitare ad bonum, ſine qua nullus ſufficienter facit quod in ſe eſt, vt præparet ſe ad ſalutem. Veruntamen, quamuis liberum arbitrium per ſe legem implere non poteſt, nec in ſe gratiam efficere: ſi tamen non facit, non eſt excuſabile, quia gratia gratis data ſemper præſto eſt, cuius adminiculo facere poteſt, quod in ſe eſt, ſcilicet conſentire gratiæ commonenti, quo facto gratiam gratum facientem acquirat, qua adepta, diuinam legem & voluntatem adimpleat. Facere verò quod in ſe eſt, tria complectitur. Primò, dimittere actum peccandi: ſecundò, deſerere voluntatem peccandi: tertio, conari in bonum, prout eſt ſibi poſſibile. Nulli enim hæc tria facienti, gratia gratum faciens denegatur. Tertiò, dicitur gratia ſpecialiſſima, quæ vocatur gratia gratum faciens, quia gratum facit hominē Deo. Et eſt à Deo efficiente, à gratia gratis data liberum arbitrium excitante & mouēte, ac à libero arbitrio conſentiente: ſine qua nullus mereri poteſt, nec in bono proficere, nec in bono perſeuerare, nec ad gloriā peruenire; vnde ſummè neceſſaria eſt ipſi libero arbitrio, quia ſine ea non poteſt eſſe ſufficiens ad bonum operandum, & malum cauendum. Quamuis enim liberum arbitrium ex ſe poteſt in bonum naturæ, quod ſuæ facultati proportionatur, non tamen poteſt in bonum, quod excedit naturæ ſuæ facultatē ſine gratia iſta. Dicit enim Gloſſa ſuper illud Apoſtoli: Non enim, quod volo bonum, hoc ago, &c.

Gratia triplex.

Facere quod in ſe eſt.

Rom 7.

Digitized by Google

quòd homo naturaliter vult bonum,ſed voluntas hæc ſemper caret effectu,niſi gratia Dei velle ſuum adiuuerit.Libertas autem arbitrij conſiſtit in duobus,ſcilicet in libertate diſcretionis, vt posſit iudicare,& in libertate electionis,vt posſit eligere.Deus enim ab initio conſtituit hominem,& reliquit eum in manu cõſilij ſui,id eſt,in poteſtate liberi arbitrij.Et in eo,quod incidit in peccatum,liberum arbitrium non eſt ablatum,quamuis in hoc ſit debilitatum:quia quod prius ante peccatum ſine difficultate facere poterat,poſt peccatum ſine difficultate & pugna perficere non poteſt, ſcilicet facere bonũ & fugere malum. Cæterùm,ſecundùm Anſelmum, gratia & liberum arbitrium ſic ſe habent ad hominem,ſicut pater & mater ad prolem: qui ſicut ſine patre & matre naſci non poteſt,ſic ſine gratia & libero arbitrio ſaluari non poteſt.Eſt autem liberum arbitrium ſecundùm Auguſtinum,facultas voluntatis & rationis, qua bonum eligitur,aſſiſtente gratia,& malum deſiſtente gratia. Quæ gratia nos Deo gratificat,& per illam,& cum illa Deus ſeipſum nobis donat: quæ cuncta bona noſtra reddit meritoria, liberat à poteſtate diaboli, adoptat in filium Dei, efficit ſponſam Chriſti, conſtituit hęredem regni,& conſecrat in templum Spiritus ſancti.Cuius effectus eſt mouere liberum arbitrium duobus modis. Primò modo,quia gratia diſpoſitio quædam eſt ad quendam motum ſpiritualem. Nã ſicut pondus in corporalibus diſponit ad motum, ſic ſuo modo pondus in ſpiritualibus diſponit ad ſpiritualem motum. Gratia verò quoddã ſpirituale pondus eſt datum animæ, per quod habet ſurſum tendere.Liberum autem arbitrium natum eſt ſeipſum mouere ſecundùm actus in quos de ſe poteſt,ſed cum adiutum eſt, & informatum gratia, tunc ſeipſum excellentius mouet: ſicut pluma madefacta propter grauitatem aquæ citius deſcendit quàm ſicca. Et ſic gratia mouere dicitur liberum arbitrium:per quem etiam modum amor mouere dicitur hominem ad opera ardua & magna, etiam delectabiliter facienda. Secundò modo dicitur gratia mouere liberum arbitrium,quia gratia eſt ſicut quædam influentia procedens à luce ſuperna,quæ ſemper habet coniunctionem cum origine ſua, ſicut lumen vel radius cum ſuo principio,id eſt,rota ſolari. Et quia ſemper origini ſuæ coniungitur, ideo non tantùm attribuitur eidem operatio ratione ſubiecti in quo,ſed etiam ratione ſubiecti à quo. Nam ſicut lumen ſolare nõ ſolùm operatur cum aere, ſed etiam operatur in ipſum aerem ratione continuationis à ſuo fonte: ſic gratia non ſolùm operatur cum libero arbitrio, ſed etiam ipſum liberum arbitrium mouet,ità quòd gratia proprium eſt inſtrumentum Spiritus ſancti ad mouendum liberum arbitrium.

Libertas arbitrij.

Eccle.7.

Gratiã mouere liberũ arbitrium.

Quòd animæ ſalus pendet ex gratia & libero arbitrio: ſed opera meritoria principalius ſunt ipſius gratiæ, cuius præſentia per tria poteſt cognoſci.
Cap. XVIII.

P*Vlchra es amica mea, ſuauis & decora*. Bernardus libro de gratia, & libero arbitrio: Sine gratia & libero arbitrio ſalus fieri nõ poteſt. Deus enim auctor ſalutis eſt, & liberum arbitrium tantùm capax, nec dare illam niſi Deus, nec capere valet niſi liberum arbitriũ: nec ergo ſalus fieri poteſt abſque conſenſu tam gratiam accipiẽtis, quàm dantis, & ſic gratia operanti ſalutem cooperari debet liberũ arbitrium conſentiendo. Conſenſus autem voluntarius, quo diſcernimur à beſtijs, eſt habitus animi liber ſui, qui nec cogitur, nec extorquetur. Non enim eſt cõſenſus, niſi voluntarius. Vbi ergo conſenſus, ibi voluntas: & vbi voluntas, ibi libertas. Et hoc eſt liberum arbitrium, quod vtique nos beatos efficit, vel miſeros per conſenſum boni vel mali. Nam ille conſenſus ob voluntatis inamisſibilem libertatem, & rationis (quod ſecum ſemper & vbique portat) indeclinabile iudicium, non incõgruè dicetur liberum arbitrium. Ipſe liber ſui propter voluntatem, ipſe iudex ſui propter rationẽ. Et meritò libertatem comitatur iudicium, vt vbi peccet, quod liberum ſui eſt, ibi ſe iudicet. Sola ergo gratia Dei fit in nobis bonum meritorium, quæ præuenit & ſanat liberum arbitrium. Et ex ipſo arbitrio procreatur in anima bonus affectus, ſiue bonus mentis motus. Hinc dicit Gregorius, quòd Deus cor humanum deſtruit cum derelinquit, ædificat autem cum implet. Vnde Iacobus vocat eam datum optimũ, & donum perfectum, in Canonica ſua dicens: Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcẽdens à patre luminum. Illud enim donum perfectum eſt gratia, per quam Deus omnipotẽs prędeſtinatos vocat ad ſalutem, quia neceſſe eſt vt ſpiritus rationalis fiat particeps influentiæ ſpiritualis, ſi debeat fieri dignus æternę beatitudinis. Ad influentiam autem gratiæ per ſe peruenire non poteſt, cum hoc non ſit ſecundùm limites naturæ, ſed tantùm ſecundùm influentiam largitatis diuinæ. Nec homo ſine gratia per propriam induſtriam Deum poteſt accedere, nec quicquam boni valet cogitare, quantò minus operari. Dicit enim Bernardus, quòd hæc tria, ſcilicet bonum cogitare, velle, perficere, Deus operatur in nobis. Primum ſine nobis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos facit. Nam immittendo bonam cogitationem nos præuenit, immutando malam voluntatem per conſenſum iungit, miniſtrando conſenſui facultatem per apertum opus foris, intra nos opifex innoteſcit. Vnde bona voluntas eſt inſtrumẽtum. Spiritus ſanctus eſt artifex. Artifex ergo primò inſtrumẽtum operatur, deinde per inſtrumentum operatur.

Conſenſus voluntarius.

Iacob. 1.

Gratia donũ eſt, ſine quo nihil poſſumus.

Deus quid & quomodo operetur in homine.

Digitized by Google

ratur. Sic Spiritus ſanctus primò bonam voluntatem operatur, ſecũdò per bonam voluntatem operatur bona voluntate conſentiente. Hinc eſt quòd opera meritoria principalius ſunt ipſius gratiæ, tanquam artificis, & non bonæ voluntatis, tanquam inſtrumenti, vt in bonis operibus homo non in ſe, ſed in Domino diſcat gloriari, qui dicit: Sine me nihil poteſtis facere. Sine eo namque pauperes ſumus & miſeri, multa quidem deſiderantes, ſed modica perficiẽtes. Siquidem ex propria negligentia frigida remanẽt corda multorũ querulantiũ ſibi deeſſe gratiam, cum magis gratia ipſa conqueri habeat, ſe nõ habere factores bonorum operũ. Vix enim eſt aliquis, vt dicit Bernardus, qui in his, quæ Dei ſunt, experiri velit quid poſſit, etiam quòd promptiſſimè poteſt ſecũdùm carnem vel ſęculũ. Multi namque deſiderium ſanctitatis habent, ſed ea, quæ ſanctitatem efficiũt, nullatenus habent. Fęlices autem, qui peruenerũt ad humilitatẽ cordis, & ſtrenuitatem boni operis: quibus peruenitur ad gratiam ſpiritus ſancti. Fęlices qui ad ſingula dona gratiæ redeunt ad eum, in quo eſt plenitudo gratiarum: cui dum pro acceptis nos non ingratos exhibemus, locũ in nobis gratiæ facimus, vt adhuc maiora percipere mereamur. Præſentia verò diuinæ gratiæ (præſertim in perfectis) per tria poteſt etiam experimentaliter cõiecturari, quamuis homo neſcit an amore vel odio dignus ſit certitudinaliter & finaliter. Quę tria tanguntur in Pſalmo: Cum inuocarem, vbi dum in perſona ignorantium quæritur: Quis oſtendet nobis bona? id eſt, quis nobis dicet, vnde coniecturare poſſumus, quòd ex bonis operibus quæ facimus, accepti ſumus Deo? Protinus reſpondens denotat tria eſſe, per quæ coniecturare poſſumus nos eſſe in gratia, quando veraciter ſunt in anima. Primum ponit in vi rationali dicens: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, quod ſcilicet lumẽ perficit vim rationalem luce ſapientiæ, ſic vt nihil penitus deſit in vlla ſcientia ad ſalutem neceſſaria. Sentit enim anima ſancta & perfecta lumen quoddam veritatis radiantis ſuper vim rationalem, in quo ratio mirabiliter delectatur, quia tribuit illi quandam experimentalem diſcretionem virtutum, & omnium agendorum quæ diſcretio conuenit per omnia ſanctorum patrum dictis & exemplis. Secundum verò ponit in vi concupiſcibili, cum ſubiungit: Dediſti lætitiã in corde meo. Quæ lętitia ſpiritualis eſt, perficiens vim concupiſcibilem, & deguſtare faciens cibum ſpiritualem. Tribuens, inquam, ſaporem omnis boni in agendo, cauendo, & etiam in ſuſtinendo. Nam ſicut guſtus bene diſpoſitus, neſcire non poteſt dulcedinem ſibi coniunctam: ſic & anima bene diſpoſita non poteſt non ſentire diuinam dulcedinem ſibi coniunctam. Sed ſenſus diuinæ dulcedinis eſt per gratiam, & ſic poteſt coniecturare quòd habeat gratiam. Et ſi quæris: Quis ſit ille cibus ſpiritualis? breuiter reſpondeo,

2. Cor. 10. Ioan. 15.

Negligẽtia noſtra culpanda, non gratia.

Præſentiã gratiæ Dei cognoſci. Eccle. 9. Pſal. 4.

Rationalis.

Ibidem. Concupiſcibilis.

Iuſtitia cibus.

deo, quòd multiplex eſt, ſed prout ſufficit præſenti ſpeculationi, tūc eſt iuſtitia, prout eſt virtus communis, ſcilicet declinare à malo & facere bonum. Beati enim qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. *Matth. 5.*

Cum enim ſic impletur noſtrum concupiſcibile fonte iuſtitiæ, quòd eam omnino ardentisſimè deſideremus, & ea penitus repleamur, quòd propter illam conſequendam omnia facienda, omnia cauenda, & etiam omnia ſuſtinenda, redduntur precioſa ſuper aurum & topazion, & dulciora ſuper mel & fauum, ſignum eſt vtique præſentis diuinæ gratiæ. Beati namque qui ſic eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quia ipſi ſaturabuntur, cum nulla res alia præter huiuſmodi iuſtitiam animæ deſiderium poteſt implere, vel animam beatificare. Tertium denique ponit in vi iraſcibili, cum dicit: In pace in idipſum dormiam & requieſcam. Quæ nimirum pax perficit iraſcibilem, dum perducit ad affectatam patientiam. Quietat enim animam in omnibus etiam aduerſis, ea complectens ſummo deſiderio, quaſi proſpera, cum Apoſtolo dicente: Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione mea. Et hæc eſt gratia omniū perfectè contemplantium, ac præcipuè perfectam charitatem habētium, quorum eſt etiam ſuſtinere martyrium delectabiliter. Nam ſummo bono perfectisſimè & ſyncerisſimè per amorem inhęrentes, perfecta fruuntur cordis tranquillitate, & pace diuina replentur cum ſumma iucunditate. *Pſal. 118.* *Matth. 5.* *Iraſcibilis.* *Pſal. 4.* *2. Cor. 7.*

Quòd gratia gratum faciens eſt duplex, ſcilicet increata & creata: & qualiter vtraque animę coniungitur, & in ea mira operatur. Cap. XIX.

PVlchra es amica mea, ſuauis & decora. Spiritus ſanctus, ſecundùm Bernardum, cor quod per gratiam intrat, ſi peccatis pollutum fuerit, ad pœnitendum & confitendum inducit, nec quicquam maculoſum reſidere patitur in conſcientia, vt eò expeditius affectum erigere valeat ad diuina: deinde vires adminiſtrat ad bona proſequenda. Mouet enim memoriam bona ſuggerendo in cogitationibus ſanctis, quibus ignauiam noſtram torporemque repellit. Quoties igitur cogitationem huiuſmodi in corde ſenſeris, da honorem Deo, & age reuerentiam Spiritui ſancto, cuius vox ſonat in auribus tuis. Ipſe enim loquitur iuſtitiam, operatur peccatorum remisſionem, & ambulare facit ſollicitè cum Deo ſuo. Docet etiam rationem, ſcrutās abdita peccatorum & intentionum cordis, nec minimam paleam intra cordis habitaculum reſidere patitur, quin ſtatim igne ſubtilisſimę circumſpectionis exurat ſpiritus ille dulcis & ſua- *Spiritus ſancti operatio in anima.* *Memoria.* *Cant. 2.* *Iſa. 60.* *Mich. 6.* *Ratio.*

Voluntas. uis. Mouet denique voluntatem, eam erigens & dirigens, vt ipſam veritatem intelligere, & feruenter diligere, ac efficaciter adimplere poſſimus. Nam quę per naturam difficilia nobis vel impoſſibilia videntur, per ſuam præſentiam leuia facit, ac prope nulla. Spiritus enim ſanctus eſt ſpiritus dulcis, amara dulcorans, infirma roborãs, aſpera planans, corda purificans, & quicquid in ſęculo nequam difficile videtur & anguſtum, leue facit & latum: vt quod impoſſibile tibi videtur per naturam, facile videatur per gratiam, in laboribus, vigilijs, maledictione & perſecutione hominum, & vt in omnibus obſeruãtijs regularibus hilariter incedas, ſicut in omnibus diuitijs. Deinde ſecundùm Gregorium, mentem humanam cõtingendo ſubleuat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc deſiderijs inflammat, vt ei nihil iam niſi quæ ſuperna ſunt, libeat. Nimirum cum dicat Oroſius ſuper Cantica, quòd nullus in hac vita poterit excogitare fœlicitatem veriorem, ſuauitatem dulciorem, quam dum mens ſibi per gratiam Spiritus ſancti aduenisse ſenſerit creatorem. *Quies animarum ſanctarum ſola quæ ſit.* Hæc eſt enim ſola in hac vita requies deuotarum animarum, diuina gratia & dilectione feruere, ac per ſpem futuræ gloriæ proſpera mundi ſimul & aduerſa contemnere. Dicit enim Chryſoſtomus, quòd Spiritus ſanctus per gratiam ingrediens animam, amplectitur eam, & quaſi muro quodam inexpugnabili circumit eam, & non permittit vt carnales concupiſcentiæ præualeant contra eam. Non quidem facit vt caro non concupiſcat, ſed tenet animam, vt ei non conſentiat. Mentem enim Spiritus ſanctus quam replet, obumbrat & omnem tentationum furorem temperat, & quicquid noxij caloris ſuſtinet, protinus exufflat.

Gratia gratum faciens duplex. Pro quo notandum, quòd duplex diſtinguitur gratia gratum faciens, ſcilicet increata & creata. Nam increata gratia Spiritus ſanctus eſt, qui datur omni peccatum mortale non habenti. Et dicitur gratia ſecundùm quod dicitur donum. Dicitur autem donum ſecũdùm quod dicitur amor, quia ſecundùm ſuam proprietatẽ eſt amor & vt amor procedit à patre & filio. Nihil autem eſt donum propriè loquendo niſi ratione amoris: quia propriè donum eſt quod datur ex amore & liberalitate ſine omni coactione, ſic quòd in omni dono primò datur amor. Et hoc donũ Spiritus ſancti eo nos facit gratos quo nos facit deiformes, quia amor eſt qui transfert amantẽ in amatum. Hinc dicit Richardus de ſancto Victore, loquens ad animam ſuam: Scio anima mea, quòd dilectio tua, vita tua eſt: & quicquid diligis, ipſa vi dilectionis in eius ſimilitudinem trãsformaris. Cum ergo Spiritus ſanctus amor eſt, imo prima virtus amoris, hinc eſt, quòd cum nobis Spiritus ſanctus datur in diuinam ſpeciem nos trãsformat, vt ſit anima Deo aſſimilata. Porro ex illa parte debemus intelligere gratiam creatam, quaſi ſimilitudinem & diſpoſitionem

ex parte animæ rationalis,ex qua habet quod accepta ſit Deo & aſsimilata,quia ibidem eſt forma transformans,& hæc eſt gratia increata: & ibi eſt forma transformata,quæ derelinquitur in transformato.ſ.in anima ex ipſa transformatione,& hæc eſt gratia creata. Nam licèt Spiritus ſanctus ęqualiter ſe habet ad omnia,&omnia ſufficienter facere poteſt, quantũ eſt de ſe,nec ex eius parte gratia creata ſit neceſſaria:tamen ipſa eſt neceſſaria ex parte animæ recipientis:quia non poteſt ſe habere per immediationem ad gratiam increatam,niſi prius diſponatur,& defectus eſt ex parte ipſius: quapropter gratia diſponens ipſam,eſt ei neceſſaria.Sicut in naturalibus anima ſecundùm ſe,eſt vita corporis ſine medio,quia anima ſine medio vnitur corpori,eò ꝙ non eſt mediũ ex parte ſua,ad hoc vt vniatur corpori,cũ ipſa ſit forma corporis,& forma ſe vnit per ſuam eſſentiam: nihilominus tamẽ vnitur corpori per aliquod medium, quia eſt ibi quædã diſpoſitio media ex parte corporis ad hoc vt anima illi vniatur: ſic increata gratia ſine medio vnitur animæ,nec requiritur medium ex parte ipſius informantis,ſed ex parte recipientis animæ requiritur medium per quod vniatur, & hoc medium eſt gratia creata, quæ dicitur gratia gratum faciens, qua ſcilicet quis Deo gratus efficitur. Ponit.n.aliquod donum in gratificato,quo fit gratus Deo, Illud autem quo fit Deo gratus,eſt illud quo deiformis,vel Deo aſsimilatus efficitur.Gratia namq; gratum faciens,nihil aliud eſt,quam Dei ſimilitudo in creatura rationali:quæ aſsimilatio eſt effectus Dei & non alterius. Hinc dicit Apoſtolus: Gratia Dei ſum id quod ſum, eò quòd illa ſola nos efficit deiformes & beatos, ſine qua nihil ſumus, etiam ſi linguis hominum loquamur & angelorum, & cætera quæ ibidem proſequitur Apoſtolus.Et dominus in Euangelio:Qui manet (inquit)in me,ſcilicet per gratitudinem & amorem,& ego in eo,ſcilicet per gratiam gratum facientem:hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere.Fœlix ergo qui dicere poteſt cum Apoſtolo: Et gratia eius in me vacua non fuit,ſed ſemper in me manet. Ex his patet,quòd homo tunc dicitur Deo eſſe gratus, quando per gratiam &virtutes eſt ei ſimilis:ſicut econtra Deo dicitur odioſus,quando per peccatum Deo eſt diſſimilis,quia peccatum eſt diſſimilitudo ad ſummam bonitatem.Vnde ſicut odioſum eſſe Deo,ponit diſsimilitudinem ad diuinã bonitatem,& aliquid ponit per modum defectus & priuationis quo fit illa diſsimilitudo, ſcilicet peccatum: ſic gratia gratum faciens ponit ſimilitudinem gratificati ad Deũ,&ponit aliquid in ipſo,quo dicitur aſſimilatus Deo,per quam aſſimilationem eſt dignus vita ęterna,quę eſt impleta aſsimilatione creaturæ rationalis ad Deum,ſicut dicit Iohannes:Chariſsimi,nunc filij Dei ſumus:ſed nondum apparuit quid erimus.Cum autem apparuerit,ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eũ ſicuti eſt.Et hæc ſimili-

Gratia quid ſit.

1.Cor.15.

1.Cor.13.

Iohan.15.

1.Cor.15.

Gratus Deo vel odioſus quãdo quis dicatur.

1.Iohan.3.

ſimilitudo ad Deum opera noſtra bona Deo facit grata & meritoria,ſicut econtra diſſimilitudo ea facit ingrata & infructuoſa. Igitur gratia gratum faciens eſt nobis neceſſaria: quia cum gratia Dei ſit vita æterna,eò quòd opera noſtra diuinæ beatitudini non ſunt proportionata, niſi per gratiam fiant opera diuina, & per conſequens ſecundùm rationem iuſtitiæ non ſunt aliàs meritoria:ideo homo in perfectionibus naturalibus conſtitutus, indiget etiam gratia, qua per meritum perueniat ad perfectionem diuinæ beatitudinis.Porro gratia gratum faciens duplex diſtingui poteſt, ſcilicet operans & cooperans,ſecundùm quòd iſti ſunt actus ipſius gratiæ. Nam per ſe loquendo,gratia operans facit hominem formaliter iuſtũ & Deo gratum,eò quòd meritoriè velit bonum.Gratia verò cooperans voluntatem coadiuuat in duobus: quorum vnum eſt,vt magis habilis & facilis ſit ad bonum, quàm ſit ex ſola ſua natura. Secundum eſt, quod ipſis operibus merendi virtutem tribuat.

Gratia gratum faciẽs.

Quòd gratia comparatur ad animam vt vita, quæ eſt charitas: vt lux, quæ eſt prima veritas: vt motrix, quæ eſt prima poteſtas. Cap. XX.

P*Vlchra es amica mea, ſuauis & decora.* D.Auguſtinus de baptiſmo paruulorum:Gratia cur ad iſtum veniat,& ad illum non veniat, occulta poteſt eſſe cauſa,iniuſta eſſe non poteſt. Nam qui peccator eſt, ſua malitia peccator eſt. Et cum vult non poteſt, quia quando potuit noluit,ideſt,per malum velle,perdidit bonum poſſe.Qui verò bonus eſt,gratia Dei bonus eſt. Vnde gratia Dei ſe habet ad cor humanum, ſicut ſolis radius ad feneſtram domus, qui quocunque momento feneſtram apertam inuenerit, ſtatim intrat, & illam illuſtrat. Sic gratia quocunque momento cor paratum inuenerit,ſubintrat,& hoſpitiolum ſua præſentia nobilitat & illuſtrat: Ego ſto,inquit, ad oſtium, ſcilicet cordis: & pulſo, ſcilicet per inſpirationes, vel prædicationes,aut ſimilia. Vocaui,inquit,& renuiſtis,ſcilicet audire. Extendi manum meam,ſcilicet offerendo gratiam, & non erat qui reſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum,& increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo. Ad agnoſcẽdum igitur lucidius ea,quæ Deus in nobis operatur per gratiam ſuam,ſciendum eſt, quòd in effectibus eius ordo triplex attenditur, ſecundùm quòd ad ipſam animam gratia tripliciter comparatur:ſcilicet vt vita,vt lux,vt motor. Nam gratia gratum faciens, quæ nihil aliud eſt quam ſimilitudo quædam animæ ad Deum, primò comparatur ad animam,vt vita.Quia prior eſt configuratio,vel conformatio animæ,ad ſummam bonitatem,quę eſt Spiritus ſanctus.Spiritus enim ſanctus primò nos configurat ſibi,& deinde ex illa configuratione

Gratia comparatio ad ſolis radiũ.

Apocal 3.
Prouerb. 1.

Gratia vt vita.

tione

tione eſt nobis communicatio, vel communio totius Trinitatis. Sed ex illa conformatione, vel configuratione ad diuinam bonitatem, ideſt, Spiritum ſanctum, qui eſt amor, ſumitur vita, quia per illam conformationem vel configurationem, quam dicimus gratiam, viuit anima Deo, ſicut dicit Auguſtinus. Sic. n. comparatur ad animam vt amor: & iſte amor impreſſus animæ, vita eſt qua Deo viuit, ſicut dicit Richardus: Scio, inquit, anima mea, quòd dilectio tua vita eſt.

Et ita ſecundùm hunc modum, gratiã tres habet effectus, quorum primus eſt viuificare, quia protinus cum attingit animam, confert illi ſpiritualem vitam. Nam ſecundùm Auguſtinum, gratia ſpiritus ſancti, ſi triſtitiam inuenit in anima, diſſoluit eam; ſi deſiderium perniciosum, conſumit illud; ſi trepidationem, abijcit illam; ſi deſperationem inuenit, calcat illam: ac animam reducit ad veram fiduciam & internam lætitiam. Ad dictum autem effectum vel actum conſequitur anima ſecundùm actum vel effectum, qui eſt transformare, quia protinus fit transformatio vel aſsimilatio ad Deum. Hæc eſt enim vis amoris, quod trãsfert amantem in amatum. Vnde Richardus de arrha ſponſi ad ſponſam, dicit: Scio anima mea, quòd cum aliquid diligis, ipſa vi dilectionis in eius ſimilitudinem transformaris. Et ſic ſumitur ille effectus gratiæ, qui eſt animam ad Deum aſsimilare & transformare. Gratia enim ſecundùm Auguſtinum, eſt quædam ſimilitudo diuinitatis participata in homine vel angelo. Ex hoc autem quòd anima eſt aſsimilata Deo, efficitur etiam grata Deo: & ſecundũ hoc ſumitur tertius effectus gratiæ, qui eſt gratificare, & ideo vocatur gratia gratum faciens, quia nos Deo gratos efficit, imò quodammodo Deos efficit, quia gratia ſecundùm Auguſtinum, eſt quędam participatio diuinitatis in creatura rationali. *Gratia effectus.*

Secundò vero gratia comparatur ad animam, vt lux, quæ eſt media comparatio eius ad animam, quia hæc comparatio vel configuratio eſt ad primam veritatem, quæ eſt filius Dei. Dicit enim Chryſoſtomus, quòd gratia rectas mentes diligit, & peruerſas deſerit. Similiter ſol radium dirigit rectum, & veritas non quærit angulum. Pro quo notandum, quòd gratia, ſecundùm quòd eſt ſimilitudo ſummæ veritatis, quæ filio appropriatur, non inconuenienter ad animam comparatur, vt lux, quia ſicut lux in aere tria facit: Primò, purgans ipſum aerem à diſpoſitione ſibi contraria: Secundò, diſponens ipſum aere diſpoſitione ſibi conſimili (& tunc dicitur illum illuminare:) Tertiò, ſeipſa informans ipſum aerem (& tunc dicitur illum perficere:) Sic etiam gratia, in quantum vt lux comparatur ad animam, quam increatæ luci nititur aſsimilare, tres illos effectus in animæ perficit. Nam aſsimilare non eſt aliud quàm à diſsimili ad ſimile mouere; ita quòd anima Dei aſsimilari dicitur, quando mouetur à diſsimilitudine ad ſimilitudinem, vel à ſimilitudine ad maiorem ſimilitu- *Gratia vt lux.* *Gratia purgans.*

militu-

militudinem, ſecundùm Dionyſium. Ergo purgare reſpicit ipſam diſſimilitudinem eam ab anima remouendam, & ſic ſumitur primus eius effectus, qui eſt purgare, ideſt, ab anima diſsimilitudinem lucis æternæ remouere. Quæ diſsimilitudo maximè conſiſtit originaliter in inordinatis affectionibus & paſsionibus: ſed gratia quæ eſt ſanitas mentis, & delectatio cordis, ipſam mentem rectificat & purgat. Vnde ſecundùm Gregorium, rectæ mentis eſt Deum non ſolùm in proſperis benedicere, ſed etiam in aduerſitatibus collaudare. Secundus actus eſt illuminare. Nam gratia cum diſponit animam ſimili diſpoſitione, vt eſſe poſsit ſimul in actu, tunc dicitur eam illuminare, quia iam incipit actus deiformes educere. Vnde dicit Bernardus, quòd anima ſpiritu ſapientiæ illuſtrata, & Dei perfuſa gratia omnibus placet, ab omnibus adamatur. Senſus enim ſanctorum virorum nouam quandam percipiunt, & penè quaſi gratiam ſpiritualem. Oculi enim eorum ſimplices, & aures obtemperantes, vultus corporis lætus, compoſitio vitæ honeſtæ morum & actuum, decor gratiarum, ita vt vniuerſa corporis eorum ſubſtantia, non ſit eis niſi verum & ſanctum bonorum operum inſtrumentum. Tertius actus eſt perficere. Cum enim anima ſeipſa informat, tunc dicitur eam perficere, ſicut forma naturalis primò remouet à natura diſpoſitiones diſsimiles, & tunc eam purgat: Secundò, introducit diſpoſitiones ſimiles: & tunc eam illuminare dicitur: Tertiò, in materia ſeipſam introducit. Quartò denique gratia comparatur ad animam vt motrix, quæ eſt vltima comparatio eius, quę eſt ad diuinam potentiam, quæ eſt ipſius patris: & hoc propriè per comparationem gratiæ ad liberum arbitrium. Dicit enim Auguſtinus, quòd voluntas humana non libertate conſequitur gratiam, ſed ex gratia potius conſequitur libertatem, & (vt perſeueret) delectabilem perpetuitatem & inſuperabilem fortitudinem. Vnde ſecũdùm hanc comparationem gratia perficit tres effectus circa liberum arbitrium, quod eſt facultas rationis & voluntatis. Primus effectus gratiæ eſt, excitare liberum arbitrium, quò ad rationem. Secundus effectus eius eſt, iuſtificare liberum arbitrium, quò ad voluntatem, quia iuſtitia eſt rectitudo voluntatis, ſecundùm Anſelmum. De quibus effectibus dicit Auguſtinus. Nemo niſi Dei gratia erigitur: nemo niſi Dei gratia ſtabilitur. Dei eſt ergo voluntas, vt in bona voluntate quis maneat, Qui etiam Deus priuſquam deſeratur, neminem deſerit, ſed & multos deſertores ſuos ipſe conuertit. Vnde Deus receſſurum à ſe non deſerit, antequam ipſe deſeratur, & plerunque facit nè quis eum deſerat: & ſi diſceſſerit, ſæpe facit vt redeat. Tertius effectus gratiæ eſt motus meritorios elicere, qui eſt effectus circa liberum arbitrium, quò ad facultatem. De quo effectu dicit Diuus Bernardus de gratia & libero arbitrio, quòd gratia immitendo bonam cogitationem nos

Gratiam illuminans.

Gratia perficiens.

Gratia vt motrix.

Gratia effectus circa liberum arbitrium.

præuenit

Digitized by Google

præuenit, quæ mutando malam voluntatem nos ſibi per affectum iungit,& miniſtrando conſenſui facultatem foris per opus apertum internus opifex innoteſcit.

Quòd animæ pulchritudo conſiſtit principaliter in decore virtutum: & quid eſt uirtus,& quomodo plenè reformat animam ad diuinam ſimilitudinem.

Cap. XXI.

P*Vlchra es amica mea, ſuauis & decora.* Anima ſancta ſicut dicitur pulchra per naturam, & ſuauis per gratiam, ſic decora dicitur per virtutes: quia virtutibus decorata, & maximè ipſa charitate, à qua omnis virtus ſuam formam & decorem conſequitur. Vnde dicit Hugo de ſcriptura ſacra: Ethicam ſcripſerunt gentium Philoſophi, in qua quaſi membra quædam virtutum de corpore bonitatis truncata pinxerunt.Sed membra virtutum viua eſſe non poſſunt ſine corpore charitatis Dei. Hæc ille. Ex hoc igitur decore virtutum anima vocatur in Canticis chariſsima,vbi dicitur:Quàm pulchra es & quàm decora chariſsima in delitijs. Quaſi diceret: O chariſsima, quia chara in creatione,charior in recreatione,ſed chariſsima in virtutum omnium perfectione,quàm pulchra es interius omnium virtutum merito, & decora exterius totius perfectionis exemplo. Vel chara propter operationem vitæ actiuæ, charior propter quietem contemplatiuæ vitæ, chariſsima propter perfectionem vtriuſque & hoc in delitijs ſpiritualium chariſmatum,quia ſecundùm Baſilium: Multæ virtuti hominis multa debetur ſuauitas gaudij cęleſtis & dulcoris. De quo dicit Hieronymus:Tutè aſſero nunquam maiorem fore corporis & animæ voluptatem, quàm dum Spiritus ſanctus per ſuam dulciſsimam menti aduenerit charitatem. O quàm inæſtimabile gaudium in ſe conſpicit cor humanum, Chriſtiformibus virtutibus adornatum,per Spiritus ſancti intra ſe dulciſsimum fœliciſsimumq́ue aduentum, Intrat enim animam eius omni voluptate dulcior,omni luce clarior,omni honore ſublimior,& omni amore ſecreto interior. Quod affectans beatus Auguſtinus ait: Quis mihi det vt venias in cor meum ò Ieſu dulciſsime,& inebries illud & obliuiſcar omnia mala mea, & amplectar te vnum bonum Deus meus? Deus enim (qui ſecundùm D.Bernardum virtutum dominus dicitur) nequaquam thalamum mentis ingreditur,ſi non fuerit conſcientiæ lectulus virtutibus adornatus.Quantumcunque te affligas,quantumcunque te crucies,non ſui copiam tibi tribuit,niſi fueris virtutibus adornatus.Certum eſt enim Deo nihil acceptius eſſe ſua imagine,ſi proprio fuerit reſtituta decori.Nam ſolę virtutes gratuitæ animam promouent ad Dei perfectam aſsimilationem.Aſsimilatio verò Dei perficit

Charitas ad animã. Cant.7.

Virtutes quàm ſint neceſſariæ.

Digitized by Google

perficit vnionem. Vnio proinde dat homini Dei denominationem, vt dij dicantur, ſicut ipſe Deus eſt: non quidem naturaliter, ſed adoptiuè. Nam ſola virtus nos inhærere facit incommutabili bono. Ideo dicit Tullius: Si quid optimum volumus adipiſci, virtuti opera danda eſt. Nihil enim virtuti amabilius, nihilque quod magis alliciat ad diligendum, cum propter virtutem & probitatem, etiam quos nunquam vidimus, diligamus. Virtus autem à natura nobis non ineſt, ſaltem perfectè & completè, ſed tantùm ſecundùm aliquam inchoationem vel aptitudinem. Vnde contingit quòd ex complexione bona vel mala, ſunt homines magis vel minus apti, vel diſpoſiti ad virtutes. Et ideo quod vnus eſt maior in virtute naturali quàm alius, vel in vna virtute quàm in alia, contingit in quantum vnus naturali complexione melius eſt diſpoſitus ad virtutem quàm alius, vel ad vnam virtutem, quàm ad aliam. Veruntamen vt illa virtutum imperfectio perficitur, vult ipſa virtus doceri cum humilitate, quæri cum labore, & poſsideri cum amore: quia ſecundùm Bernardum, non natura virtutes, ſed vſus, ideſt, exercitum facit. Primùm tibi importabile videbitur aliquid facere virtuoſum, ſi aſſueſcas, non iudicabis adeo graue, paulò plus minus ſenties, paulò plus nec ſenties, paulò plus etiam delectabit. Summa verò nobilitas apud Deum, eſt clarere virtutibus. Quia nimirum animarum pulchritudo vel deformitas, qualitate virtutum ſeu vitiorum gignitur. Ex quibus color attractus, aut ita ſplendidam eam reddit, vt audire mereatur, Concupiſcet rex decorem tuum: aut ita tetram fœtidam & deformem, vt fœtorem propriæ turpitudinis confiteatur, dicens: Corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. Virtus ergo (ſecundùm Auguſtinum) eſt bona qualitas mentis, qua benè viuitur, qua nullus malè vtitur, quam in homine ſolus Deus operatur. Eſt enim virtus quaſi vis intus, & conſiſtit in aggreſsione arduorum, in tolerantia aduerſorum, & in abſtinentia placitorum. Dicit quoque idem Auguſtinus in epiſtola quadã, quòd in hac vita virtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt. Id ſolùm diligere prudentia eſt: nullis inde moleſtijs auerti, fortitudo eſt: nullis illecebris, temperantia eſt: nulla ſuperbia, iuſtitia eſt. Ex quo nimirum humana natura per originale peccatum à ſua rectitudine cecidit, diuinam vilipendens ſimilitudinem, adeo quòd in imagine ſola pertrãſijt homo, neceſſarium eſt, vt ad recuperandam primam dignitatem & rectitudinem, inſiſtat homo virtutibus adipiſcendis, quæ lapſam naturam iterum rectificent, nobilitent, & mirabiliter adornent, vt decorem illius rex regnum concupiſcat. Per virtutes igitur theologicas rectificare debet partem animæ ſuperiorem, vt debitè dirigatur in Deum, tanquam in vltimum finem. In ea enim parte conſiſtit imago ſummæ Trinitatis. Quia ſicut imago creatoris conſiſtit in Trinitate perſonarum, &

Nobilitas ſumma quæ ſit.

Pſal. 44.

Pſal. 37.

Virt⁹ quid?

Pſal. 38.

Virtutes theologicæ.

vnitate

vnitate eſſentiæ, ſic imago recreationis conſiſtit in Trinitate habituum cum vnitate gratiæ: per quos tres habitus virtutum anima fertur in ſummam Trinitatem, ſecundùm tria appropriata tribus perſonis. Fides enim dirigit in ſummè verum, credendo & aſſentiendo: ſpes in ſummè arduum innitendo & expectando: charitas in ſummè bonum deſiderando & amando.

Porro, ſicut virtutes theologicæ directè mouent in finem ipſum, qui Deus eſt, ornando vires animę ſuperiores: ſic etiam virtutes cardinales mouent ad ea quæ ſunt ad finem, ornando vires inferiores ipſius animæ, vt debitè parti ſuperiori ſubijciantur. Nam prudentia rectificat vim rationalem in eligendis & præcauendis: fortitudo iraſcibilem, in tolerandis & perferendis moleſtijs: temperantia concupiſcibilem, in vtendis ſcilicet, in coercendis à delectationibus prauis. Iuſtitia verò prout eſt virtus communis, rectificat omnes vires, ſcilicet prout actus eius pertinet ad debitum obedientiæ præceptorum, declinando à malo, & faciendo bonum. Similiter prout eſt virtus legalis, quæ eſt omnis virtus, prout actus ordinatur ad proximũ. Dicuntur autem cardinales, quia ſicut oſtium vertitur in cardine, ſic his tota conuerſatio moralis vitæ (quę tota eſt circa paſsiones hominis) vertitur. Vocantur etiam iſtæ virtutes quandoque principales, quia principaliter & eſſentialiter faciunt ad fœlicitatem ciuilem. Hinc dicitur in libro Sapientiæ: Sobrietatem enim, ideſt, temperantiam, & ſapientiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, ideſt fortitudinem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus. Quandoque vocantur generales, quia virtutes alias includunt in ſe, quæ vocantur ab aliquibus virtutes adiũctæ, ſeu comites principalium virtutum, aut partes virtutum integrales, vel ſubiectiuæ. Quandoque vocantur morales, quia mores hominum informant. Quandoque dicuntur humanæ, quia humano ſtudio conquiruntur. Dicuntur etiam cõſuetudinales, quia non ex vno actu, ſed ex conſuetudine innaſcuntur. Verumtamen, omnes huiuſmodi virtutes, quocunque nomine cenſeantur, in ſe nudæ conſideratæ ſunt informes, & à fructu vitæ æternæ ſteriles, ac infimum gradum virtutum habentes, donec formentur & perficiantur ipſa charitate: & ſic vocantur politicæ vel ciuiles, quia poliunt ſiue ornant hominem in vita ciuili. In ſecundo gradu, ſcilicet in donis Spiritus ſancti, per gratiam & charitatem hę virtutes viuificantur, & meritoriæ nobis grataque Deo redduntur, ac per eas animæ purgantur: ſicque purgatoriæ vocantur. In tertio verò gradu, ſcilicet in beatitudinibus perficiuntur, & animam deducunt ad perfectionem virtutum ſiue primæ rectitudinis, velut ad primum ſtatum innocentiæ: & ſic vocantur virtutes purgati animi. In quarto denique gradu, ideſt, in fructibus ſpiritus, in quodam tranſcenſu ducunt ipſam animam ad omnimodam approximatio-

Virtutes cardinales.

Virtutum cardinaliũ nomina varia.

Sapient. 8.

Virtutum gradus.

nem

Digitized by Google

nem,& aſsimilationem diuinam,ac per conſequens in quandam earundem virtutum ſynceriſsimam, & ſuauiſsimam fruitionem: & ſic quodammodo vocantur virtutes exemplares,non ſolùm prout conſiſtunt in mente diuina,ſed etiam in rationali creatura Deo coniuncta, præſertim in vita beata.

Virtutes, quæ ſunt multiplices, quomodo acquiruntur, in medioq́; conſiſtunt: & quòd virtutes gratuitæ ſunt omnes connexæ. Cap. XXII.

P*Ulchra es amica mea, ſuauis & decora*. Seneca: Nulli præcluſa eſt virtus; omnibus patet,omnes admittit,omnes inuitat,non colligit dominium,non cenſum,homine nudo contenta eſt. Sed vt dicit Caſſianus in collationibus patrum: Quidam ſic quærunt à paſſionibus temperari carnalibus, vt nequaquam velint dolores ſuſtinere martyrij, ſine quibus deſideria ſpiritus poſsideri nequeunt. Abſque carnis caſtigatione obtinere deſiderant caſtimoniam,ſine labore vigiliarum acquirere puritatem,cum requie carnis ſpiritualibus exuberare virtutibus:abſq; conuicij vllius exaſperatione gratiam poſſidere patientię:humilitatem Chriſti ſine mundani honoris exercere iactura:religionis ſimplicitatem cum ambitione ſęculi ſeruare:Chriſto cum hominum laude & fauore ſeruire. Poſtremò,ſic volunt futura conſequi bona,vt non amittant præſentia. Quibus reſpondet Auguſtinus: Via noſtra Chriſtus eſt. Chriſtum attende:pati venit,ſed & glorificari:contemni,ſed & exaltari. Opus te terret,mercedem expecta. Quare vis peruenire delicatus ad eam rem,ad quam nemo perducit niſi labor? Nihil mirum ſi miſeri homines non adipiſcuntur quod volunt,ideſt beatam vitam. Id enim cui comes eſt,& ſine quo nemo ea dignus eſt,rectè ſcilicet viuere,non itidem volũt. Hæc æterna lex incommutabili ſtabilitate firmauit, vt in voluntate meritum ſit,in bonitate autem & malitia præmium atque ſupplicium. Sic autem homo ab humanis in diuina dirigitur, cum humanæ voluntati diuina voluntas præponitur. Hæc Auguſtinus. Quiſquis ergo ſecundùm Gregorium,aliqua virtute pollere creditur,tunc veraciter pollet, cum vitijs ex alia parte non ſubiacet. Nam ſi ex alia parte vitijs ſubditur,nec hoc eſt ſolidum,vbi ſtare putabatur. Vna namque virtus ſine alia,aut omnino nulla eſt,aut imperfecta:nec quidem meritoriè bonum agitur,niſi prius malum deſeratur. Pro quo notandum, quòd multæ & variæ ſunt virtutes acquiſitæ vel innatæ,quæ non includunt neceſſariò charitatem,nec tolluntur per actum peccati mortalis, quamuis ſicut informes & ſteriles, & ſine merito vitæ æternæ, quæ tamen per charitatem formari poſſunt, & iterum informes fieri: & illæ quidem non habent connexionem adinuicem, ſed haberi

Virtutes diuerſa.

poteſt

poteſt vna ſine alia. Virtutes autem infuſæ & gratuitæ ſemper ſunt *Virtutes gratuitæ & infuſæ.* per charitatem formatæ, & ſibi inuicem connexæ, ſic quòd vna non poteſt haberi ſine alia, ſed qui vnam habet, omnes habet, quamuis omnes non appareant ęqualiter in homine Creſcente etiam vna virtute, creſcũt omnes aliæ, licèt aliquis vſu vnius virtutis amplius polleat, quàm alterius. Hoc enim contingit vel ex natura complexionis, quæ magis eſt conſona operibus vnius virtutis quàm alterius, vel ex vſitatione, qua magis vſitat ſe circa vnam virtutem quàm circa aliã, vel quia minus impugnatur à vitio cõtrario illi virtuti, ſiue quia maiorẽ habet diſcretionem in operibus vnius virtutis quàm alterius, vel denique quia Deo (qui dator eſt virtutis) ſic placet. Virtus autem acquiſita perfectè per continuatam exercitationem, excludit tandem in operatione ſua difficultatem & pœnam, & fit delectabilis. Nec verus virtuoſus in operatione ſua contriſtatur, quamuis moderatè quandoque triſtetur de ijs quæ quocumque modo virtuti repugnant. Cęterùm, virtus conſiſtere dicitur in medio. Sed illud medium intelligitur in tribus. Nam in agendis illud medium eſt inter *Mediũ virtutum.* ſupra & citra modum, Apoſtolo dicente: Rationabile obſequium veſtrum. *Rom. 12.* In habendis autem vel vtendis conſiſtit inter ſuperfluum & diminutum. Hinc dicit Sapiens: Diuitias & paupertates ne dederis *Prou. 30.* mihi, ſed tantùm tribue victui meo neceſſaria. In ſuſtinendis denique conſiſtit inter eleuari in proſperis, & deijci in aduerſis, iuxta illud Pſalmographi: Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. *Pſal. 90.* Beata verò & benedicta à domino illa anima, cuius humilitas alterius ſuperbiam confundit, cuius manſuetudo alterius iram extinguit, cuius obedientia tacitè pigritiam alterius increpat, cuius feruor alterius inertiam excitat, quæ fratris ſui interiorem oculum turbatum, gratia ędificationis & conſolationis illuminat. Nam inter homines quę ſublimior & Deo gratior eſſe conuerſatio poteſt, quã eorum qui ſe penitus vitijs abdicant, qui virtutum ſtudijs animum efficaciter dedicant? Qui cæteros exercitio quotidiano & exemplo ad gratiam auctoris ſui cõuertere ſtudẽt, qui crebra fidelium acquiſitione per doctrinã, lachrymas, orationes & exemplaritates patriæ cęleſtis gaudiũ ſemper multiplicãt, vt egreſſuri de hoc mũdo fęliciter audiãt: Euge ſerue bone, quia in paucis fuiſti fidelis, &c. Is itaq; *Matt. 25.* dicere poteſt: Gloria noſtra hęc eſt, teſtimonium conſcientię noſtrę: *2. Cor. 1.* non vtique quod perhibet cõſcientia, ſed quod loquitur ſpiritus veritatis in ipſa, teſtimoniũ perhibens, quòd filij Dei ſumus. *Rom. 8.* Cũ enim veritas applaudit, cum atteſtatur iuſtitia Dei, ſine dubio commendantis vox eſt. In quo teſtimonio gloriatur probatus & ſtrenuus miles, non tamen quieſcit, ſed tantò virilius fideliuſque decertat, ſciens illud Apoſtoli: Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Vocat *2. Tim. 2.* enim ibidem legitimum certamen, continuum noſtri profectus in-

crementum. Nam verus & efficax ſpiritualis vitæ proceſſus in ſuis exercitijs ſemper augeri debet & proficere, nec vlla hora diei ſeruũ inueniat ocioſum ſine ſpiritualis exercitij labore. Operetur enim bona ſi poteſt; ſin autem, contemplationi inſiſtat, vel ſaltem meditando ſuam deuotionem accendat. Quòd ſi nec hoc facere poteſt, ſaltem diuinam bonitatem, ſeu propriam vilitatem recogitet, quod nulli eſt impoſſibile: quia noſtræ voluntati ſubiacet, & in omnibus rectam intentionem habeat. Denique virtutes quædam dicũtur morales, quibus ſcilicet inferiores animæ vires perficiuntur ad obediẽdum rationi. Quædam verò dicuntur intellectuales, quibus ſcilicet ipſa ratio perficitur, quæ eſt motiua virtutum moralium: & ſic virtutes intellectuales præferuntur virtutibus moralibus ſimpliciter. Dona proinde Spiritus sãcti ſunt, quibus omnes vires animę diſponuntur ad hoc quod motioni diuinæ ſubdantur. Virtutes autẽ theologicæ ſunt, quibus mens humana Deo coniungitur: & ſic virtutes theologicæ præferendæ ſunt donis. Dona verò potiora ſunt virtutibus intellectualibus. Beatitudines autem dicuntur ſolùm opera perfecta, quæ ratione ſuæ perfectionis magis attribuuntur donis quàm virtutibus. Fructus itaque miniſtrant quandam ineffabilem & ſynceriſſimam dulcedinem fruibilem virtutibus & earum exercitijs.

Virtutes morales.

De virtutibus informibus & formatis: ac de quatuor gradibus virtutum cardinalium, & earum operationibus. *Cap. XXIII.*

PVlchra es amica mea, ſuauis & decora. Virtus, ſecundùm Auguſtinum, eſt habitus mentis benè inſtitutæ, ſcilicet ad modùm regni: quòd tunc benè dicitur inſtitutum, ſi in eò recte conſulatur, imperetur & obediatur. Sic etiam ratio ſi recte conſulit, voluntas recte imperat, & vires recte obediunt, tunc virtus per hanc inſtitutionem in mente totam perficit animam, ſecundùm tres potentias eã ordinans & diſponens. Rectum autem, ſecundùm Auguſtinum eſt, quando voluntas in nullo diſſentit ab eò quod ratio recte ſentit. Vnde virtus eſt theſaurus in agro cordis abſconditus, & datum optimũ quod deſcẽdit à patre luminũ. De quò dicit Auguſtinus lib. de moribus Eccleſiæ: Erit, inquit, hominis optimũ quod animam optimã facit: hoc enim eſt virtus charitate formata. Nã omnia alia bona cõmuniter dantur tam bonis quàm malis: ſed bonis tantum datur virtus & gratia. Quamuis enim virtus homini naturalis eſt, ſecundùm Bernardum: cui etiam concordat Philoſophus, dicens: Virtus eſt habitus animi modo naturæ conſentaneus rationi: Et ideo virtutes dicuntur naturales, quia ſunt innatæ quodammodo ipſi naturæ, ſicut naturalis manſuetudo, magnanimitas, verecundia, pietas, & ſic de

Matt. 13. Iacob. 1.

alijs:

Digitized by Google

alijs: quæ tamen virtutes malitia vel bonitate complexionis impediuntur, vel adiuuantur quandoque omnes, quandoque aliquę, quãdoque vna ſola: & hoc in toto vel in parte. Multum enim læſæ ſunt & ſopitæ in auerſione corruptionis originalis, ideo tardius exeunt in opus, niſi frequenter exercitijs congruentibus adiuuentur. Vnde quamuis huiuſmodi virtutes naturales ſint ipſius naturæ perfectiones, ita quod natura nõ habeat quod eis adijciat, tamen reſpectu diuinarum virtutum vel infuſarum, ſunt naturales, & fundamentum à quò perfectio ſumit initium: quorum perfectio & complementum eſt decus virtutum gratuitarum, quæ ſunt in fine perfectionis ſecundùm ſpeciem. Appellantur tamen virtutes naturales, & earum operationes eiſdem nominibus quibus virtutes cõſuetudinales & diuinales, ac earum operationes. Hæ tamen virtutes ſunt informes & ſteriles, nec hominem Deo gratificant, niſi perficiantur virtutibus & donis infuſis, ſicut & virtutes conſuetudinales, quæ ſcilicet ex operis frequentia conquiruntur, ita quod virtutes naturales per exercitiorum conſuetudinem augmentantur, vtpote per quam exercitationem potentia liberatur, & quaſi detumulatur ac detegitur velut ab emerſione quadam: & ita erumpit in opera maiora, vt quod prius erat anguſtum & graue, iam per exercitationem incipiat fieri latum & leue: nec dum tamen huiuſmodi virtute ſunt Deo gratæ, niſi addantur virtutes diuinales, vel theologicæ. De quibus dicitur prima Corinthiorum: Nunc manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas. Quæ virtutes ſunt alæ ſpirituales ipſius animæ diuinæ bonitatis artificio ordinatæ. Veruntamen (vt dicit Seneca) initium eundi ad virtutes arduum eſt, quia hoc primùm imbecillæ mentis & ægræ eſt, formidare inexperta. Itaque cogenda eſt vt incipiat. Deindè nõ eſt acerba medicina, protinus enim delectat, dum ſanat. Virtus autẽ in pace acquiritur, in preſſura probatur, approbatur in victoria. Et ſecundùm Auguſtinum, in tribus conſiſtit ordinatio bonorum vel virtutum: ſcilicet in æſtimando bonum de quolibet, in exhibendo bonum cuilibet, & in ſuſtinendo patienter pro quolibet. Primùm, ordinat affectiones, ſecundùm actiones, tertiùm inducit vltimas & ſupremas perfectiones. Cùm igitur à principio fecit Deus hominem rectum imagine, ac etiam ſimilitudine ſua, ſcilicet originali iuſtitia illum nobilitans, vt pars ſuperior libere tẽderet in Deum, & inferiores partes ſenſualitatis penitus eſſent ſubiectæ, nec in eis aliquid accidere poſſet, quod mentem à contemplatione diuinorum impediret, ſed ab illa rectitudine cecidit per peccatum ad inferiora curuatus: oportet igitur vt totus homo denuo rectificetur, & ad inhęrendum libere ſummo bono penitus erigatur. Septem ſunt ergo virtutes principales, quibus totus homo tam inferior quàm ſuperior ad priſtinam rectitudinem reducitur.

1. Cor. 13.

Virtus acquiritur.

Eccleſ. 7.

Virtutes principales quot.

Digitized by Google

Quarum tres,ſcilicet fides,ſpes,charitas,ſunt theologicæ, quæ ſcilicet mouent in finem & obiectum,quod Deus eſt. Et quatuor cardinales,prudentia,fortitudo,temperantia, iuſtitia, mouent ad ea quæ ſunt ad finem. Et licèt hæ virtutes ſint gratuitæ per gratiam informantem, poſſunt tamen informes eſſe, vel fieri per culpam: & iterum formari per pœnitentiam,adueniente gratia,quæ eſt habituum virtus,origo, finis, & forma. De hac tamen lege charitas excipitur, quæ, ſicut cęteræ virtutes,non poteſt informis eſſe, cum ipſa ſit forma virtutum omnium. Nam cum habitus aliarum virtutum habentur ſine gratia & charitate, in quibus conſiſtit vita virtutum & meritum, tunc dicuntur informes, ſicut carbones extincti, rami aridi, vel aurum obſcuratum,ſeu membra mortua. Cum verò gratia ſuperuenerit,& charitas,tunc viuificantur,formātur & decorantur,vt Deo gratæ,nobis autem meritoriæ reddantur. Virtutibus ergo bonum operamur, gratia verò benè & meritoriè operamur, donis expedite operamur, beatitudinibus perfectè operamur, & fructibus Deo & virtutibus fruimur. Quatuor ſunt ergo virtutes cardinales & principales, per quas ad honeſtatem vitæ quis peruenire poteſt: quæ ſecundùm Gregorium, ſolidum noſtræ mentis ædificium ſuſtinent,vtpote ex quibus tota boni operis ſtructura conſurgit, quibus anima ſecundùm partem inferiorem regitur, & in ſuis viribus rectificatur. Quia prudentia eſt in intellectu,iuſtitia in affectu,fortitudo in effectu, & temperantia in vſu: habent tamen gradus perfectionis in ſe. Nam aliter poſsident eas incipientes in quibus regunt vitam quò ad opera exteriora, prout ſcilicet pugnant principaliter contra vitia, & inſtruunt hominem in agendis: Nam per prudentiam inſtruitur quò ad ſeipſum, & per iuſtitiam quò ad proximum, per temperantiam autem armatur contra vitia in proſperis, & per fortitudinem in aduerſis. Et ſic vocantur virtutes politicæ, quia poliunt hominem, vel ornant in vita ciuili. Aliter autem eas poſsident proficientes, qui ſunt iam in victoria vitiorum, & partim conſiſtunt intus, & partim extra: tunc enim dicuntur virtutes purgatoriæ.In quo gradu prudentia valet in præcauendis inſidijs: Iuſtitia in ſubueniendis aliorum miſerijs: Fortitudo in perferendis moleſtijs: & temperantia in coercendis prauis delectationibus.Aliter verò poſsident eas perfecti,qui iā deuictis vitijs & ſopitis concupiſcentijs,dulciter quieſcunt in ſponſi brachiis,ita quòd raro iam inſurgunt primi motus: & ſic dicuntur virtutes purgati animi.In quo gradu,ſecundùm Auguſtinum, prudentiæ ſuccedit cōtemplatio, fortitudini firmitas adhęrentiæ, temperantiæ menſura dilectionis: iuſtitiæ verò debita ordinatio ad Deum, & ad proximum. Aliter denique conſiſtunt in mente diuina: & ſic vocantur virtutes exemplares, quia ſicut rerum omnium exemplar eſt Deus, ſic

Virtutes cardinales vti diuerſimode poſſideantur.

Politica.

Purgatoria.

Purgati animi.

Exēplares.

&

Digitized by Google

& ideæ virtutum, quæ in Deo conſiſtunt.

Hoc autem maximè mouere debet hominem ad amorem bonitatis & virtutum, quòd ſicut ipſe quando bonus eſt, melior eſt omnibus creaturis viſibilibus, ſic etiam quando malus eſt, peior eſt omnibus illis: quia non ſolùm malus eſt malitia pœnę, ſed etiam culpæ: vnde fit debitor mortis tam temporalis quàm æternæ. Et tamen adeo cæcitas inualuit, adeo homo interior obſurduit, vt omnia velit habere bona præter ſeipſum: quia cum in honore eſſet, nō intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Virtus autem in conſpectu Domini tã precioſa eſt, vt morti potius ſuccumberet, quàm veritati contrairet, vt virtutes nobis æſtimatione ſua faceret precioſas. Nimirum, cum anima, quamuis nobiliſsima creatura, vtpote diuina imagine inſignita, quicquid pulchritudinis & decoris habebit, ab ipſa virtute tam excellenter relucebit, vt concupiſcat rex decorem eius.

Virtutum ad amorem quid maximè moueat.

Pſal. 48.

De commendatione virtutum, & de virtutibus cardinalibus, prout ſunt politicæ, purgatorię, purgati animi, & exemplares. Cap. XXIIII.

P*Vlchra es amica mea ſuauis & decora.* Ars benè rectéque viuendi, virtus à veteribus definitur. Diffinitio verò breuis & vera virtutis eſt ordo amoris. Nam in hac vita virtus eſt diligere: quod diligendum eſt. Id ſolùm diligere, prudentia eſt: nullis vnde moleſtijs auerti, fortitudo eſt: nullis illecebris auerti, temperantia eſt: nulla ſuperbia, iuſtitia eſt. Nihil igitur aliud virtutem affirmauerim, niſi ſummum amorem Dei. Vnde temperantia, eſt amor integrum ſe præbens ei quod amatur. Fortitudo, eſt amor omnia facile tolerans, propter id quod amatur. Iuſtitia eſt amor ſoli amato ſeruiens, & propterea rectè dominans, & benè imperans cæteris, quæ ſunt homini ſubiecta. Prudentia eſt amor benè diſcernens ea, quibus adiuuatur, ab his à quibus impeditur & ea ſagaciter eligens. Non autem eſt virtus non poſſe peccare, ſed nolle: & ſic perſeuerantiam tenere voluntatis per iuſtitiam cõſuetudinis, vt imitetur naturam, vel vt mutetur in naturam. Virtutes enim quibus rectè viuitur, magna bona ſunt: Sed animæ potentiæ ſine quibus rectè viuere nemo poteſt, media bona ſunt. Minima verò bona ſunt bona corporalia. Medijs igitur & minimis bonis poteſt quis malè vti, non autem magnis bonis: quia virtutibus nullis malè vtitur, ſicut nec recta ratione. Vnde omnis ordinatio, quæ etiam virtus nominatur, eſt fruendis frui, & vtendis vti. Cæterùm, omnibus theſauris precioſiores ſunt opes virtutum, quia fęlicitatis origo de virtute procedit. Dicit enim Socrates: Bonorum omnium & totius proſperitatis

Virtus quid.

Digitized by Google

tis cauſam penes virtutem conſiſtere, ipſamque ſolam eſſe, quæ res impoſsibiles ad poſsibilem redigit facilitatem. Hinc ſola virtus poteſt fortunatiſsimum facere. Nam abſque virtute ex alijs proſperis non poteſt fęlicitas inueniri.

Veruntamen de virtutibus cardinalibus hic agẽdum eſt, quas ſolas multi Philoſophorum ſuſpicabãtur eſſe virtutes, & nullas alias. De quibus etiam dicit Hieronymus: Vis ſcire quales quærat dominus ornatus? Habeto iuſtitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem: nihil his ornamentis precioſius, nihil hac gemmarũ varietate diſtinctius. Macrobius autem ſuper ſomnium Scipionis refert, quòd Plotinus philoſophus inter profeſſores philoſophiæ princeps & imitator Platonis in libro de virtutibus, gradus virtutum digerit, & diſtinguit, dicens: Quatuor ſunt genera virtutum. Primæ politicæ, ſecundæ purgatoriæ, tertiæ ſunt animi iam purgati, quartæ verò dicuntur exemplares. Et ſunt politicæ quidem hominis, quia ſociale animal eſt homo, ſecundùm quas homo operatur inter ciues, & ſecundùm quas homo politicum animal, id eſt, moribus ornatũ, nuncupatur. Prudentiæ igitur politicæ virtutis eſt, ad rationis normam quæcunque cogitat, vel agit vniuerſa dirigere, ac nihil præter rectum facere ſiue velle, humaniſque actibus tanquam diuinis arbitris prouidere. Fortitudinis autem politicæ virtutis eſt, animum ſupra periculi metum agere, nihilque niſi turpia timere, tolerareque fortiter proſpera & aduerſa. Temperantiæ verò politicæ eſt, nihil appetere pœnitendum, in nullo legem & modum rationis excedere, ſub iugo quoque rationis cupiditatem corporis edomare. Iuſtitiæ autem politicæ eſt, vnicuique quod ſuum eſt ſeruare.

Genera virtutum.

Politica.

Secundum vero genus virtutum, ſunt virtutes purgatoriæ, ſcilicet quæ ſunt ocioſorum, vel contemplatiuorum, qui ſe ſequeſtrant ab actibus rerum publicarum. Quorum officia Plotinus philoſophus ſic diſpenſauit: Prudentiæ eſt, mundum, & omnia quæ in mundo ſunt, diuinorum contemplatione deſpicere, omnemque animi cogitationem in ſola diuina dirigere, & ad illa cuncta corporis opera regulare. Temperantiæ eſt, derelinquere quæ corporis vſus requirit, in quantum natura patitur. Fortitudinis autem eſt, non terreri propter receſſum animæ de corpore, vel propter aliquod periculũ mortis, vt anima habeat liberum aſcenſum ad ſuperna. Iuſtitiæ verò eſt, ad vniuſcuiuſque virtutis obſequium conſentire, vnicuique quod ſuum eſt, tribuendo. Tertium verò genus virtutum ſunt virtutes purgati animi, quas prędictus Plotinus Philoſophus appellabat purgati animi, quia in ſuis actibus iam quaſi diuinã ſimilitudinem aſſequuntur: ita videlicet, quòd illic prudentiæ ſit, diuina non quaſi in electione præferre, ſed hæc ſola noſcere & iugiter ſpeculari, & tanquam nihil aliud ſic delectabiliter intueri. Temperantiæ verò

Virtus purgatoria.

Virtus purgati animi.

ſit,

Digitized by Google

ſit, terrenas cupiditates non reprimere, ſed penitus obliuiſci. Fortitudinis autem ſit, paſsiones ignorare, non vincere, vt iraſci neſciat, nihilq; cupiat. Iuſtitiæ verò ſit, ita cum ſuperna & diuina mente ſociari, vt iam ſeruet cum ea perpetuum fœdus, illam inſeparabiliter imitando. Quartum denique genus virtutum vocat Plotinus exemplares, quas in mente diuina cõſtituit. De quarum exemplo reliquæ virtutes omnes per ordines defluunt, ſecundùm id quod perfectionis, & nobilitatis in cęteris virtutibus inuenitur. Motus eſt itaque Plotinus ex ideis Platonis, quas omnium rerum creatarum cauſas & rationes eſſe voluit Plato. Si enim rerum creatarum, multò magis virtutum ideas eſſe in mente diuina credendum eſt, ita ſcilicet, quòd ipſa mens diuina in Deo ſit prudentia. Temperantia verò in Deo eſt. ſ. quòd ipſa mens eius in ſemetipſa perpetua intentione conuerſa eſt: ſicut & in nobis temperantia dicitur per hoc, ꝙ concupiſcibilis rationi conformatur. Fortitudo verò Dei eſt immutabilitas, qua ſemper idem eſt, nec aliquando aliqualiter immutatur. Iuſtitia verò Dei eſt, quòd perenni lege à ſempiterni operis ſui continuatione non flectitur: quod eſt idem quod obſeruatio legis ęternę in operibus ſuis. Denique ſecundùm Gregorium, prudentia, tẽperantia, fortitudo, atque iuſtitia tanto perfectæ ſunt ſingulę, quantum viciſsim ſibi ſunt coniunctę. Nam vnuſquiſque tantum prudens eſt, quantum temperans, fortis & iuſtus. Et tantum temperans eſt, quantum fortis, iuſtus & prudens. Et tantum fortis eſt, quantum iuſtus, prudens & temperans. Et tantum iuſtus eſt, quantum prudens, temperans & fortis. Propriè tamen prudentia eſt in pręcauendis inſidijs, fortitudo in perferendis moleſtijs, temperantia in coercẽdis delectationibus prauis, & iuſtitia in ſubueniẽdis miſeris. Et ſunt quaſi quatuor ſcuta virtutum, quibus non ſolùm regimur, ſed etiam tegimur & luctamur cõtra hoſtes malignos. Sed vt dicit Auguſtinus de Ciuitate Dei, virtutes quas ſibi mens hominis habere videtur, per quas imperet corpori & vitijs, ad quodlibet adipiſcendum vel tenendum, niſi retulerit ad Deum, etiam vitia potius ſunt quàm virtutes. Nam qui de bono opere gloriatur, de virtute vitium facit, nec conſcientiã ſerenat, ſed obnubilat: quia ſecundùm Chryſoſtomum, malitia etiam ante gehennam eos, qui hic eam percipiunt, cruciare conſueuit. Et virtus etiam ante regnum cęlorum eos, qui hic eam operantur non fictè, cum optima ſpe & perpetua delectatione viuere facit.

Virtus exemplaris.

Virtus quãdo vertatur in vitium.

De intentione bona & praua, ex qua ſemper opus qualitatem conſequitur, & hypocriſi: & quòd ad triplex velle ſequitur triplex intentio. Cap. XXV.

V*Vlneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum.* Cantic. IIII. Vulneraſti, inquit, cor meum,

vulnere amoris in incarnatione, & compaſsionis in paſsione: Soror mea, per naturę identitatem, per voluntatis conformitatem, & per regni cohęreditatem: ſponſa, per fidei ſubarrhationem, per lectuli communicationem, & per intimæ charitatis vnionem: in vno oculorum tuorum, id eſt, in vnica intentione & affectione æternorum. Quaſi dicat: O anima, quæ ſoror mea dici meruiſti, ex quo carnem ſumendo me fratrem tibi feci, & quam ſponſam elegi, cum te mihi in amore & voluntatis vnitate coniunxi, in eo quòd ęterna potius, quàm terrena cordis oculis vides & quęris, quantum me lætificas, & grata efficeris, vt amor tuus cor meum vulneret, & nimietate ſua penetret. Salus tua eſt contemplatio mei amoris, meæque fruitionis. Hunc ſpiritualem viſum, & ſalutis tuę deſiderium vehementer diligo. Hoc vno oculo, id eſt, vnica & ſingulari contemplatione ſalutis tuę, & mei amoris, meæque fruitionis cor meum vulneras. Vocat autem ſponſus animam recte intendentem, tam ſponſam quàm ſororem: ſponſam, inquam, non vxorem, quia ſponſæ ſolent ardentius amari, coniugio adhuc recenti. Nam in poſterum amor ſępe lenteſcit. Vt ergo ſponſus amoris ſui magnitudinem inſinuet, qui tempore non decreſcit, eã ſponſam appellat, vtpote cuius amor ſemper nouus eſt: vt tamen in amore ſponſi nihil carnale ſapias, ſponſam ſuam ſororem vocat, quia ſorores nequaquam carnaliter adamantur. Vulneraſti ergo cor meum: quaſi diceret, quia ſummè te diligo vt ſponſam, & caſtè vt ſororem, vulneratum eſt cor meum propter te: magnitudinem amoris erga dilectam commemoratione vulnerati cordis exprimere volens. Hinc igitur videndum eſt de intentione quę neceſſariò ſequitur qualificationem ipſius volũtatis. Sicut enim qualitas radicis ad ramos deriuatur, ſic ex diſpoſitione cordis & voluntatis intentio ſuam qualificationem cõſequitur. Vnde cor conuerſum ad commutabile bonum finaliter intentionem in omnibus deprauat & inficit, ac per conſequens intentio ſingulis imponit rationem principalem meriti, vel demeriti. Bonitas enim vel malitia operum, locutionũ, & ſic de cęteris, principaliter ex intẽtione dependet. Hinc dicit Matthęus: Si oculus tuus, id eſt, intentio tua, ſimplex fuerit, totum corpus tuum, id eſt, congeries operum, locutionum, & exercitiorum virtuoſorum, lucidum erit: ſi autem nequam fuerit, etiam totum corpus tenebroſum erit. Nam ſi ſit opus de genere bonorum, illud potiorem ſuam virtutem ab intentione ſortietur: quę eſt tanquam formale illius. Exempli gratia: Dare elęemoſynam eſt opus bonum, quo ſcilicet datur alicui indigenti ex compaſsione: ſed propter Deũ, vnde intentio illa in Deum directa, dat illi operi rationem merendi. Nam ſi ex aliquo alio moueretur principaliter intentio, ſcilicet ex importunitate petentis, aut verecundia, ſeu vanagloria, vel ſimilibus, totam meriti rationem euacuaret.

Sponſa & ſoror cur vocetur anima.

Intentio facit omnia opera vt ſint bona aut mala.

Matt. 5.

Digitized by Google

ret. Aut etiam ſi principaliter moueretur ex compaſsione, propter amorem tamen naturalem, vel acquiſitum, per intentionem principaliter complectens aliquod humanum, non diuinum, ſcilicet quòd ad imaginem Dei factus, ſanguine Chriſti redemptus, hæres regni conſtitutus, aut aliàs propter Deum non fieret Deo grata, nec dāti meritoria ex intentione non debita. Nam intentio principium eſt operis & principale. Finis enim operis, licèt vltimum ſit in opere, primum tamen eſt in intentione: quia finis mouet agentem, vt dicit Philoſophus, & finis dicitur eſſe cauſa cauſarum. Hinc dicit Hieronymus, quòd opus commenſuratur intentioni. Quantum intendis, tantum facis: & quicquid facere voluiſti, ſed non potuiſti, corā Deo ſcias eſſe factum. Cor enim penſat Deus, non ſubſtantiam. Et ſi in facto non intendis principaliter aliquod diuinum, amen dico tibi, recepiſti mercedem tuam. Quòd ſi ſit opus bonum intentione praua, tunc illud ab intētione ſua prauitatem ſortietur. Vnde dicit Ambroſius, & habetur 1. quæſt. 1. cap. Vide quantum bonum eſt charitas: Si ita martyrium fecerimus, quòd noſtras ab omnibus velimus honorari reliquias, & ſi opinionem vulgi ſectantes, intrepidi ſanguinem fuderimus, & ſubſtantiam noſtram vſque ad mendicitatem propriam dederimus, huic operi non tam præmium quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta ſunt, quàm corona victoriç. Dicit etiam Gregorius, quòd ſi ſemel cor intentione praua corrumpitur, ſequētis actionis medietas & terminus ab hoſte ſecurè poſsidetur, quoniam totam arborem ſibi fructus ferre conſpicit, quam veneni dente in radice vitiauit. Vnde ſumma cura vigilandum eſt, nè bonis operibus ſeruiens mens, intentione reproba polluatur. Alioquin dicit Auguſtinus: Simulata æquitas, nō eſt æquitas, ſed duplex iniquitas: quia iniquitas eſt, & ſimulatio. Simulat enim ſe iuſtum, nec exhibet, quia totum fructum in laude hominum, vel alio commutabili bono ponit: & ideo vocatur ὑπόκρισις, quòd Latinè dicitur ſimulator, qui raptor pernicioſus iudicatur: quia dum iniquè agens deſiderat de ſanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ. Veruntamen (vt dicit Cicero lib. 2. de Officijs) omnia ficta celeriter tanquam floſculi decidūt, nec ſimulatum quicquam poteſt eſſe diuturnum. Bonus autem vir, non modò non facere, ſed nec cogitare quidem audebit quicquam, quod non audebit prædicare. Nimirū cum (vt refert Valerius libro 7.) Socrates expedita & compendiaria via eos ad cęlum venire dicebat, qui id agerent, vt quales videri vellēt, tales & eſſent. Qua quidem demonſtratione aptè demonſtrabat, vt homines potius ipſam virtutem haurirent, quàm eius vmbram ſectarentur. Porro, ſi ſit opus indifferens, & ad bonum referibile, tunc opus illud ex intentione bonitatem, vel malitiam ſortietur. Vnde ſuper illud Apoſtoli: Non quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi

Matth. 5. & 6.

Hipocriſis quanta iniquitas.

Rom. 7.

malum,

Velle triplex.

malum,hoc facio,dicit Gloſſa,quòd triplex eſt velle, ſcilicet naturę, gratiæ & vitij. Velle naturæ per ſe impotens eſt, nec palmam meretur,ſed vincitur & trahitur ad velle vitij, niſi velle gratiæ ſubueniat, quod velle vitij vincat, & velle naturæ perficiat.

Intentio triplex.

Hoc autem triplex velle,ſequitur & triplex intentio,prout Alexāder de Hales in 3 parte Summæ ponit exemplum,dicens: Velle comedere, vel aliquid aliud facere ſolùm ad ſuſtentationem naturæ, eſt velle naturæ ſiue naturale,ex illa ſcilicet intentione. Velle verò comedere propter voluptatem,eſt velle culpæ,& per conſequens,vituperabile. Velle autem comedere ad hoc,quòd in ſeruitio Dei ſuſtentetur,eſt velle gratiæ,& per conſequens laudabile & præmiabile. Vides ergo, quòd bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bona. Et ſic eſt in his,quæ videntur eſſe indifferentia. Itaque theſaurus cordis bonus vel malus eſt intentio bona vel mala, ex qua Deus iudicat opera eſſe bona vel mala. Ideo conſulit Apoſtolus,dicens: Siue manducatis,ſiue bibitis,ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Si enim hæc rectè fiunt,laudes Dei ſunt. Nam (ſecundùm Gregorium) ſomnus ſanctorum non vacat à myſterio. Ideò enim dormiunt,vt ad laudandum Deum fortiores exiſtant. Deniq; ſi malum ſit opus, nec ad bonum referibile, ad excuſandum tamen vel minuendum illud maximè valet ſimplicitas intentionis.

Theſaurus cordis duplex. Matt. 12. Luca 6. 1. Cor. 10.

De pedibus animę, & quòd voluntas per charitatem ſe & omnia tam interiora, quàm exteriora mouet, ac intentionem rectificat cuius ſigna interiora & exteriora ſunt multa.

Cap. XXVI.

V*Ulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, &c.* Auguſtinus lib. de ſpiritu & anima: Animus inuiſibilis eſt: neque enim aliter inuiſibilia cernere valeret. Viſibilia per corpus videt,& inuiſibilia per ſe, & in eo ſe videt,quòd inuiſibilem ſe videt. Videtur tamen in corpore per corpus,ſicut ſenſus in litera manet,& per literā videtur. Animus in momento ſenſus ſuos per totius orbis fines & mundi ſecreta circumfert,deſcendit ad inferna,aſcendens inde, verſatur in cœlo, adhæret Chriſto, iungitur Deo. Ipſe ſiquidem eſt eius patria & habitatio,ad cuius ſimilitudinem factus eſt. Quiſquis ergo ſe talem reddi deſiderat,qualis à Deo factus eſt,id eſt ſimilis Deo, redeat ad ſe,conſtet in ſe, & ſic intra ſemetipſum apud ſemetipſum quærat & videat, vnde conſtet homo, & ex qua parte factus ſit ad imaginem Dei, vt illi ſoli inhæreat,illi iugiter deſeruiat, illique ſynceriter intendat. Nam illi intendere,eſt ad Deum tendere. Hoc autem,ſecundùm Hugonem,eſt ad Deum tendere,& ad ipſum pertingere, ſemper eum per deſiderium quærere,& per cognitionē inuenire, & per

Ad Deum tendere quid.

guſtum

Digitized by Google

guſtum tangere. Nam, ſecundùm Dionyſium, ſpiritus rationales ad interiora tendentes, cognitione & dilectione accedunt & proximi fiunt ſecundùm excellentiſsimam collationem, quam habent iuxta Deum Sed oportet huiuſmodi pedes cognitionis & dilectionis eſſe mundos, præſertim recta intentione. Quamuis autem impoſsibile eſt hominem aliquando non peccare venialiter, & non habere aliquam inordinationem in ſua ſenſualitate propter continuam conuerſationem in terris, ex qua cõtrahitur aliqua macula impuritatis in affectu, & ex hoc ruga obſcuritatis in intellectu: tamen qui legitimi diſcipuli domini ſunt, non indigent lotione capitis, quod eſt intelligentia, quæ in viris ſanctis immediatè coniungitur Deo ſaporoſa contemplatione: & deifica intentione: nec lotione manuum, quia opera eorum munda ſunt propter munditiam capitis, ea in Deum ordinantis: ſed tantùm lotione pedum, quia dicit Origenes. Impoſſibile puto non contaminari extrema animæ & infima eius, quanquam quis quo ad homines perfectus reputetur. Hos pedes lotos inquinari timuit ſponſa, dicens: Laui pedes meos, id eſt, cogitationes, quibus quandoque terram tangere ſolebam, & hoc fletibus cõpunctionis. Pedes in ſcriptura, ſecundùm Dionyſium, ſignificãt virtutem motiuam, & acutè penetrantem, & velocem, id eſt, ſemper tendentem in diuina. Non enim ſolùm ad ambulãdum debent eſſe expediti, ſed etiam per feruorem ad penetrandum acuti, cum Pſalmiſta dicente: & in Deo meo tranſgrediar murum. Murus eſt omne qđ itineri noſtro obijcitur, nè ad dilectum perueniatur: quẽ tũc tranſgredimur, cum præ amore dilecti cuncta mundi huius obiecta calcamus, vt ibi ſit cor, vbi theſaurus eius. Vnde ait Euſebius: Qui mentem applicauit ad cœleſtia, ſic mentem ibi habebit, vt ſolo corpore conuerſari videatur cum hominibus, animo verò ſit aggreſſus manſiones cœleſtes. Quia habet anima amorem in ſe, quo cum Deo ſemper ſtare poteſt, nec aliqua creatura poteſt eã à charitate, quæ Deus eſt, ſeparare, iuxtà illud Pauli ad Romanos: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio? &c. Et infra: Neque angeli: quia ſecundùm Auguſtinum, cum Deo inhæremus, non ſunt angeli mente noſtra potentiores, imo toti mũdo ſuperior eſt mens Deo inhærens. Cum igitur charitas omnia poteſt, omnia ſuſtinet, & nunquã excidit, ſpiritus noſter in fonte charitatis permanere poteſt, maximè cum charitas voluntates noſtras ad Deum, quaſi ad centrum proprium inclinet, & nos ſibi incorporet, ac volũtates concordet, quæ maximè cohabitationẽ amantium conſeruant & perpetuant. Hinc Auguſtini conſilio: Veniamus ad eũ recta intentione, intremus ad eum dilectione ignita, & incorporemur ei voluntate deifica, vt nos non faciamus voluntatem noſtram, ſed voluntatem Dei, & non eijciet nos foras in exilium tenebrarũ, & pęnarum.

Pedum animæ impuritatio. *Cant. 5.* *Pedes myſtice quid.* *Pſal. 17.* *Matt. 6.* *Rom. 8.* *1. Cor. 13.*

Volun-

Voluntas ſe & omnia mouet.

Voluntas enim, ſecundùm Anſelmum, eſt inſtrumentum ſeipſum mouens, & omnia alia inſtrumenta, quibus ſpõte vtitur, & quæ ſunt in nobis, vt manum, linguam, oculos, pedes, & ſic de alijs: & etiam quę ſunt extra nos, vt ſecurim, malleum, & alia quęcũque inſtrumenta, faciens omnes voluntarios motus. Ipſe verò ſe ſuis affectionibus mouet in finem deſideratum. Et ideo ſola voluntas elicit actum intentionis propriè dictę principaliter, quamuis etiam eſt à ratione, vel intellectu, vt à dirigente & dictante. Hinc eſt, quòd quãtò maior amor finis, tantò vehementior eſt motus intentionis in finem, ita quòd amor mouet ad finem deſideratum, ſed intentio mouet omnia per quæ amor poteſt conſequi finem deſideratum, & diſponit ad illius finis conſecutionem. Nam intentio priuſquam in actione ſe exercet, hoc, quod iam appetit, contemplatur, & vnaquæque actio ſuam intentionem, quaſi intuentem oculum ſequitur. Et ſicut fabrica columnis, columnæ baſibus fulciuntur, ſic vita noſtra virtutibus, virtutes autem intentione recta ſubſiſtunt: alioqui etiam opera ſumma inaniter fiunt, ſi cordium intentiones extra rectitudinem ęternitatis deflectuntur. Econtra, ſi rectè intendimus opus bonum efficitur, etiam ſi minus bonum extra videatur, vt dicit Gregorius. Hæc igitur intentio prout eſt à voluntate, per gratiam formata, nõ ſolùm actualis, ſed etiam habitualis facit opus vel actum meritorium, ſi tamen ille actus ad bonum eſt referibilis, quamuis etiam in ſe ſit actus indifferens. Veruntamen actualis intentio perfectior eſt habituali, magiſque meritoria, quia nimirum addit aliquam bonitatem ſuper habitualem intentionem.

Intentionis rectæ ſigna exteriora quinque.
Matt. 6.
Luc. 17.

Denique, rectę intentionis quinque ſunt ſigna exteriora, quorum primum, eſt deteſtatio laudis humanæ, & promotio laudis diuinæ, nè contingat audire: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Et hoc docet Dominus in Euangelio, dicens: Cum feceritis omnia, quę pręcepta ſunt vobis, dicite, quia ſerui inutiles ſumus. Secũdum eſt, continua & ſobria mentis exultatio. De quo dicit Origenes: Non inueni verius ſignum boni cordis, quàm ſi inter ærumnas feras dulcedinem mentis ex frequẽtia ſobriæ exultationis. Tertium eſt, ordo correctionis, vt ſcilicet à teipſo primò correptionẽ incipias, & alios poſtea corripias, nè tibi dicatur: Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo nõ conſideras? Quartum eſt, benignitas fraternæ compaſsionis, quia, ſecundùm Gregorium, vera iuſtitia compaſsionẽ habet, falſa dedignationem. Et quia bonus eſt corde, benignus eſt compaſsione. Quintum eſt, immobilitas mentis in omni euentu, tam aduerſo, quàm proſpero. Semper enim diligit qui amicus eſt. Et ſigna hæc breuiter Origenes tangit ſuper illud Canticorum: Quã pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia principis, dicens: Si in operibus quę agis laudem humanã vitas, ſi ſobriè

Luc. 6.
Prou. 17.
Cantic. 7.

exultas,

Digitized by Google

exultas,ſi prior te corripias,ſi alijs benignitatem exhibeas,ſi patientiam in aduerſis oſtendas. Interiora verò ſigna rectę intētionis ſunt duo,ſcilicet charitas in intentione,& veritas in electione. Charitas intentionem ad omnia, quæ ſunt ad finem principaliter intentum dirigit & extendit,ac per hoc arctius vnit,cum in omnibus vnum intendit,& ad vnum tendit, & omnia, quantum poteſt, cum illo vnire quærit. Veritas in electione non ſinit eam circa finem errare intentum:ideo talis intentio meritò dicitur recta ſine obliquitate,& ſimplex ſine admixtione:quæ per charitatem & veritatem adiuta, cuncta temporalia derelinquit,vt ad æterna perſeueranter aſſurgat, donec intentio tentio fiat.Si enim,ſecundùm Gregorium, ſemel in appetitione cœleſtis patriæ forti ſtabilitate animus per intentionem figitur,minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cũctis quippe externis motibus eandem intētionem ſuam quaſi quendam ſecretiſsimum ſeceſſum petit,ibiq; incommutabili bono inhęrens, & cuncta mutabilia tranſcēdens,ipſa iam tranquillitate quietis ſuæ in mundo, extra mundum eſt. Excedit enim omnia ima intentione ſummorum. Et cunctis rebus, quas non appetit, libertate quadam ſupereſſe ſe ſentit, nec tempeſtatem rerum temporalium intus ſuſtinet, quam intuetur foris: quia terrena cuncta,quæ concupita mentem opprimere poterant, deſpecta ſubteriacent.

Intentionis rectæ ſigna interiora duo

Quòd intentionis bonæ tres ſunt gradus, ſcilicet intentio rectificata, ſimplificata, & deificata. Cap. XXVII.

Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, &c. Per oculum in ſcripturis intentio deſignatur,quæ præſertim eſt diuini cordis vulneratiua,dummodo fuerit per omnimodam conformitatem deificata. Dicit autem Ambroſius ſuper illud ad Romanos: Si radix ſancta,& rami: Intentio tua operi tuo nomen imponit, quia bonum opus ex intentione approbatur vel reprobatur,dicēte Gregorio ſuper illud Euãgelij: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Lucernam appellat intentionem,& corpus actionem.Lucerna ergo corporis eſt oculus, quia per radiũ bonæ intentionis merita illuſtrantur actionis. Vnge ergo caput tuum,in eum refundens,qui ſupra te eſt,quicquid eſt in te deuotionis dilectionis,affectionis,operationis,locutionis,vel cogitationis. Vnge caput tuum,vt ſi qua in te eſt gratia,referatur ad ipſum,nec tuam,ſed ipſius quæras gloriam. Dicit enim Auguſtinus,ꝙ magna virtus eſt contemnere gloriam,quia cōtemptus eius in conſpectu Dei eſt. Nã rectè viuere & nolle laudari,quid aliud eſt,quàm inimicum eſſe rebus humanis?pertinet autem ad oculum mundum in rectè faciendo laudes hominum non intueri, ſed illum ſolùm,cui rectè viuit,qui conſcientiæ ſolus inſpector eſt. Hæc ille.

Rom. 8. *Matt. 6.* *Ibidem.*

Notan-

Intentio recta. Notandum autem ad maiorem euidẽtiam, quòd tres gradus intentionis bonæ diſtingui poſſunt. Primus dicitur intentio recta, vel rectificata, quę ſcilicet principaliter ad Deum propter Deum dirigitur: & procedit ex voluntate affectiua, æſtu diuini amoris calefacta, quæ voluntas ſic æſtuans, intentionem ad conſecutionem æterni finis deſiderati, operando impellit, liquefaciendo in Deũ dirigit, nec eam ſiſterę niſi in æterno Deo ſinit. Dicit autem Gregorius: Intentio priuſquam ſe in actione exerceat, hoc iam, quod appetit, contẽplatur, & vnaquęque actio ſuam intentionem quaſi oculum intuentem ſequitur. Ideo vigilanti cura per opera cuncta nobis eſt intentio noſtra penſanda, vt nihil temporale in his quę agit, appetat, ſed totum ſe in ſoliditatem æternitatis figat, ne ſi extra fundamentum actionis noſtrę fabrica ponitur, totum opus in nihilũ ſoluatur: quia ſumma etiam opera inaniter fiunt, ſi intentione cordis extra æternitatis rectitudinem deflectuntur. Signum autem efficax intentionis rectificatæ, eſt ſobria lætitia & exultatio mentis, etiam in aduerſis. Dicit enim Origenes ſuper Cantica: Non inueni verius ſignum boni hominis, quam ſi inter ęrumnas fert dulcedinem mentis, ex frequentia ſobriæ exultationis & lętitiæ. Hoc enim ſignum denotat immobilitatem mentis in aduerſis & proſperis: quod eſt ſignum intrinſecum rectæ intentionis. *Intentio ſimplex.* Secundus gradus dicitur intẽtio ſimplex, vel ſimplificata, quæ nimirum eſt Deo magis immediata, & odore finis dulcius allecta. Et eſt contemplatiuorum, ſicut intentio rectificata eſt actiuorum, procedens experimentaliter ex affectiua voluntate. Experimentalis enim odor vltimi finis, alia cuncta poſtponit, nec intentionem in aliquo alio quieſcere ſinit, ſed eam vltimo fini, quantum poteſt, immediate vnit, eò quòd in tali experientia intẽtio non ambulat, ſed currit, dicens cum ſponſa: In odorem vnguentorũ tuorum curremus. *Cant. 1.* Ad hoc autem ſecundùm Bernardum, vt interior oculus, ſcilicet intentionis, ſit verè ſimplex, duo ſunt illi neceſſaria, ſcilicet charitas in intentione, & veritas in electione. *Oculo ſimplici duo neceſſaria.* Cuius ratio eſt, quia charitas intentionem ad omnia, quæ ſunt ad finem intentum, dirigit & extendit, ac per hoc arctius vnit, cum in omnibus vnũ intendit, & ad vnum tendit, & omnia, quantum poteſt, cũ illo vno vniri quærit. Veritas autem non ſinit errare circa finem. Hæc ergo duo faciunt oculum ſimplicem, amor boni, & cognitio veri: quia charitas non ſinit intentionem ante finem intentum ſtare, nec veritas ſinit eam circa finem errare, quia non quærit angulos, nec ei diuerſoria placent. Simplex intentio, decor, initium, & finis eſt omnium virtutum, quas Deo ſemper offert in ſacrificium laudis & gratiarum actionis. Illa ſimplex eſt intentio, quæ, niſi in ordine ad Deum, nihil complectitur extra Deum, omnem ſimulationem & cordis duplicitatem expellens. Eſt etiam interni ſpiritus amatoria quædam inclinatio,

Digitized by Google

natio, diuino lumine luminoſa, ſpem, fidem, & charitatem comple-ctens,& totius vitæ ſpiritualis intimum fundamentum exiſtens. Ter- *Intentio deiformis.* tius gradus dicitur intentio deiformis, vel deificata, vtpote amore finis æterni totaliter attracta. Et eſt propriè beatorũ in patria, quia iam intentio fit tentio æterna, & elicitur à voluntate affectata dei-formiter: quam intentionem quidam inebriati feruore ſpiritus, cu-pientes attingere, quotidie laborare non ceſſant, vt hãc felicem dei-ficationem & perfectam diuinam aſsimilationem aſſequi mereãtur. Deificatio verò ſecundùm Bernardum, in voluntate nihil relinquit admixtum, nihil proprium, ſed totum per intentionem dirigit in Deum. O pura, inquit, & deifica intentio voluntatis: eò certe deifica-tior & purior, quo in ea de proprio iam nihil admixtum relinqui-tur: eo ſuauior & dulcior, quo totum diuinum eſt, quod ſentitur. Sic enim affici eſt deificari: quæ deificatio ſuam perfectionem conſequi-tur in futura vita, vbi omnem in ſanctis humanam affectionẽ, quo-dam ineffabili modo neceſſe erit à ſemetipſa liqueſcere & deficere, ac in Dei penitus voluntatẽ transformari. Alioqui, quomodo Deus *1. Cor. 15.* erit omnia in omnibus, ſi in homine aliquid de homine ſupererit? Vnde dicit beatus Thomas, quòd in æterna beatitudine anima frue-tur Deo propter Deum. Hoc enim eſt propriè frui Dei amore, ei in-hærere propter ſeipſum, non propter aliquod commodum. Nam de-lectatio, qua Deum anima comprehendit, accendit eam ad deſide-randum multo vehementius diuinæ gloriæ manifeſtationem quam propriam beatitudinem. Valde enim manifeſtatur diuina gloria, cum ſe fideli animæ Deus exhibet ad fruendum. Et tanta puritate af-ficitur anima circa Deum, quod multo vellet libentius æterna fęli-citate priuari, quam Dei voluntatem in aliquo retardari. Magnam quippe reputaret beatitudinem, cum proprio detrimento diuinam in omnibus implere voluntatem. Et illius intẽtionis deificæ ſeque-lam petit ab anima ſponſus æternus, in ſignum fideliſsimi amoris. Et proſequitur in eodem libro de Beatitudine B. Thomas, dicens: Eia, quanta iucunditas animæ naſcitur, quando creatori ſuo vicem rependit in amoris ſinceritate, quem nulla ſanctitas, nulla bonitas in anima, vel vtilitas, traxit ad amorem animæ: ſed innata bonitas, vt communicaret animæ beatitudinem æternam in ſeipſo, pro qua conferenda maxima laborauit diligentia. Nam hoc eſt proprium bo- *Bonitas* nitatis eius, vt vbique ad fruitionem ſui aliquos aſſociet, & ſe eorũ *Dei quãta.* malis portandis atque delendis omnino exponat. Tanta, inquam, bonitas Dei, cui non eſt menſura, vel numerus, tantam requirebat ſocietatis coniunctionem, vt de omnibus bonis ſuis nullum incom-municatum retineret, & de malis ſuorum nullum inſuſceptum relin-queret. Immenſa quoque bonitas eius pro ipſa fontis abyſſali co-pioſitate fluxus habere debuit vſque ad vltimum & ſupremum, vt

eſſent

Digitized by Google

eſſent opera miſericordiæ & beneuolentiæ ab ipſo fluẽtia, vltra quæ & ſupra quæ quò ſe extenderet, non haberet. Et hoc erat indubitanter ſui ipſius largitio, quo nihil maius in bonis habeat, vt conferat: & mortis amicorum ſuſceptio, quo nihil amici in malis maius habent, vt ipſe ſuſcipiat. Hæc Thomas: O fęlix anima, intentione deifica dilecto coniuncta, quæ iugiter horum memoria ex omni virtute ſummæ Trinitatis ſe ſentit amari, & Deum toto amore circa eam occupari, quaſi omnium creaturarum ſit oblitus, in quo tanta eſt iucunditas, & amabilitas, quòd cognitus ab anima, ſtatim ipſam ad ſe trahit, eamq́ue vehementer in amorem ſuum abſorbet, more adamantis, qui virtute ſua, fortiter ad ſe ferrum trahit.

De contemptu ſui & mundi: exemplo Philoſophorum, vt perfectè comprehendat Chriſti veſtigia. Cap. XXVIII.

IN *lectulo meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea*: Cantic. III. Sponſa loquitur hæc verba, perfectè nõdum ab omnibus expropriata, ac propterea mentaliter adhuc obnubilata, diuerſiſq́ue impugnationibus agitata. In lectulo, inquit, meo, tãquam proprium amplectens, quem cum ſponſo communem habere debuerat, cum illa perfecta, quę dicebat: Lectulus noſter floridus, de qualibus ait & Diuus Auguſtinus: Illi non amãt Chriſtum, qui plus aliquid amant quàm Chriſtum, Si vis ergo tenere quod non habes, dimitte quod habes, vt amor Chriſti ſit in corde tuo. Ecce petis à Deo, & dicis: Domine da mihi. Quid dabit tibi, qui videt aliunde manus tuas occupatas? Ecce dominus vult dare quę ſua ſunt, & nõ habet vbi ponat. Dimitte ergo quod tenes, & accipies quod quęris. Dimitte temporalia & caduca, & accipies ęterna. Quòd ſi habitat in te amor mundi, non eſt quo intret amor Dei. Vas es, ſed plenum es. Fũde quod habes, vt accipias quod non habes. Funde amorem ſeculi, vt implearis amore Dei: quia pariter in vno corpore habitare non poſſunt. Cępiſti Deũ diligere, cępit Deus in te habitare. Quantum in te creſcit amor Dei, tantum creſcit & pulchritudo. Et ipſa charitas eſt pulchritudo animæ. Nec ſolùm requiritur contemptus mundi, ſed etiam contemptus ſui, vt Deo iungatur, & ei fideliter ſeruiat. Vnde de ſe dicit Fortunatus: Ad hoc vt Chriſto dignè ſeruiã, dignè viuam, neceſſe eſt, vt pro Chriſto me viuaciter totaliterq́ue contemnam: quia nemo Chriſtum ſequitur, niſi carnem ſuam crucifigat. Nemo autem hominum ſe crucifigit, niſi per ſui ipſius fęlicem probabilemq́ue cõtemptum. Quòd ſi (vt dicit Chryſoſtomus de compunctione cordis) principibus ſęculi famulantes tantum requirunt, ſi quid lucri temporalis habeat vſus eius militiæ, quod ſi ſolùm cognouerint, iã nullus refugitur labor, nullum periculum vitatur, officia ſeruilia non negabit, peregrinationes, contumelias, mutationes temporum, & omnem labo-

Cõtemptus ſeculi.

Galat. 5. *Cõtemptus ſui.*

rem

rem ſuſtinebit ſpe lucri: coniugis & liberorum abſentiam tolerabiliter patitur, non patriæ, non charorum mollitur affectu, ſed cupiditate pecuniæ velut amens effectus, nil laboris ſentit. Quid dicis ò homo, qui regnum cœli paras inuadere, & interrogas, nè qua tibi difficultas occurrat, nè quid ſperni tibi accidat? Si enim tibi omnia mala occurrerent, pericula, conuicia, gladius, ignis, ferrum, beſtiæ, & omnia, quæ excogitari poſſunt mala ſuper te irruerent, nonne tibi pro tantis cauſis ridenda potius quàm ſpernenda viderentur? Sic (vt refert Hieronymus ad Paulinum) Socrates quondam ditiſsimus, cum ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, quia non putauit diuitias ſimul & virtutes poſsideri poſſe.

Tu ergo propter virtutes & gloriam æternam poſsidendas, te & omnia contemnere, aduerſaq; cuncta ſuſtinere recuſas? Vtique tibi teſtis es, quòd non es adeo cupidus virtutum, ſicut & Socrates, qui diligenter in Philoſophia deſudans, & hominem probans poſſe fieri beatum: inſuper conſiderans neminem, niſi ſummi boni participatione beatitudinem obtinere poſſe: ſimiliter etiam intelligens, quòd Deus non niſi purgatiſsimis mētibus videri valeat, quę non niſi optimis moribus mundari poſſunt, omnem Philoſophiam ſuam traxit ad mores: quibus mundatus in ſe ſummum bonum cernere poſſet. Quorum in tantum ſe ſtudio dedicauit, quòd (vt refert Aulus Gellius in lib. Noctium Atticarum) ita cogitabundus quandoque ſtare ſolebat, vt per diem vnum naturalem à ſummo lucis ortu vſque ad ſolem alterum orientem immobilis perſeueraret. Sic Plato quōdam ditiſsimus, non ſolùm reliquit patrimonium, ſed etiam patriam, eligens villam Academiam deſertam & peſtilentem, vt cura & aſsiduitate morborum, impetus in eo libidinis frangeretur, & aptior Philoſophiæ ſtudio redderetur. Sic & Democritus ditiſsimus (vt refert idem Aulus Gellius) omne patrimonium relinquens, Athenas profectus eſt, & ibidem ſibi oculos eruit, vt vegetatiores cogitationes haberet. Et Carneades laborioſus & diuturnus ſapiens (vt refert Valerius Maximus) cum ad menſam ſedebat, tātùm cogitationibus inhærebat, vt ponere manum ad cibum obliuiſceretur. Sed eius vxor Meliſſa nomine (quam magis vitæ neceſsitate, quam carnali copula ſibi iunxerat) temperato inter ſtudia & inediam ſuccurrēdi officio, dexteram eius neceſsitatibus aptabat, nè vir nobilis & ſapiens periret. Vnde expletis nonaginta annis, illi viuendi & philoſophandi finis fuit: qui animæ tantùm vita fruebatur: corpore verò quaſi alieno circundatus erat. Ecce quantam diligentiam adhibuerunt ij, quantamq; iacturam pro Philoſophia adipiſcenda voluntariè paſsi ſunt.

Socrates. *Plato.* *Democrit⁹.* *Carneades.* *Philoſophia*

Eſt autem Philoſophia (ſecundùm Alphraganum) humanarum, & diuinarum rerum cognitio, cum ſtudio bene viuendi. Quid ergo tu agis ò Chriſtianè, qui Dei filium incarnatum, & pro ſalute tua col

M laborantem

Digitized by Google

Excitatio ad Chriſtianum. laborantem accepiſti,qui laborioſam eius redemptionem profluen tib.vulneribus agnouiſti?Quales amoris vices rependis?quales gratiarum actiones,quales deniq; ſolicitudines exhibes pro ſalute animæ tuæ,tam precioſo ſanguinę redemptæ?Meritò ergo dicit Bernardus ad dn̄m loquens:Ignoſce domine,ignoſce.Excuſamus,tergiuerſamur,vix eſt aliquis,qui in his,quæ ad te ſunt,experiri velit q̄d poſſit,etiam quod promptiſsimè poteſt ſecũdùm carnem,vel ſæculum, ſiue timor impulerit,ſiue cupido traxetit.Delectat quidem cœleſtis patria,ſed perueniēdi laborem refugimus.Cupimus quidem verbo, cupimus affectu,ſed operibus nos excuſamus. In quorum perſona dicit Apoſtolus:Velle quidem adiacet mihi,ſed perficere non inuenio.Quia militia quidem eſt vita hominis ſuper terram,quam pauci legitimè proſequuntur.Non tn̄ coronabitur,niſi qui legitimè certauerit. Sicut Paulus, qui cum omni fiducia & patientia militauit,vt etiam omnem tribulationem gaudium æſtimaret,& diceret:Nō ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.Nam(ſecundùm Auguſtinum libro de moribus eccleſiæ) tanta eſt pulchritudo iuſtitiæ,tanta eſt iucunditas lucis æternę,vt etiam ſi non liceret in ea amplius manere,quàm vnius diei mora,propter hoc ſolùm innumerabiles anni huius vitæ, pleni delitijs & circumfluentia bonorum temporalium,rectè meritoq; contemnerentur.Audi perfectam militiam Chriſtianam in figura,in libro Iudicum,dicente dn̄o ad Gedeonem: Qui manu & lingua lambuerint aquam vt canis, duc eos tecum in prælium. Et inuenti ſunt apti in prælium tantùm trecenti viri de triginta duobus millibus.Vbi dicit Gloſſa,quòd ſimilitudinem canis lambentis inducit,quia ſuper omnia alia animalia canis dicitur amorem proprio dn̄o ſeruare,nec terrore, nec iniurijs in eo fertur talis affectus obliterari.i.ſimul deleri, vel obliuioni tradi,quod vtiq; neceſſarium eſt,in aduerſis vt in proſperis perſeuerare cupiēti.Si enim cani venatico,via per quam fera præceſsit, complacet, tanquam grata & amœna,adeo vt illam etiam per aſpera & ſpinoſa velociſsimè ſequatur,veſtigiorum ſuorũ odore delectatus,ita quòd præ nimia auiditate nullas declinat aſperitates viarum,ſed proſequens tramite rectiſsimo foueas tranſilit, pelleq; propria contempta, medias ſpinas,vepres & tribulos ingreditur,vbiq; luſtrans & perquirens, ac præcurrentis feræ tactus odore tenui gaudēs,vociferatur,vt vel ſic tandem feram optatam comprehendat:quantò magis veri Chriſtiani,Chriſti veſtigia roſeo ſanguine reſperſa,per infinitas tribulationes,perſecutiones & tentationes Chriſtum ſequi debent,pro nihilo ducentes,quicq̄d triſte vel pęnale poterit euenire,dummodo Chriſtum valeant apprehēdere,exemplo eius,qui dixit: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio,an anguſtia,an perſecutio,an nuditas,an periculum,an gladius?

Roman.7. *Iob.7.* *2.Timot.2.* *Roman.8.* *Iudicum 7.* *Canis fidelitas.*

De

Digitized by Google

De mundo corde, quod ſolùm eſt templum Dei, & de recto corde, ac de gaudio, & ſuauitate ſpirituali. Cap. XXIX.

IN lectulo meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea. Anima quæ Deum quærit, & ad Dei dilectionem & cognitionem plenius pertingere cupit, in lectulo, ideſt, in quiete mentis hunc quærere debet. Niſi enim ab exteriorum cura & occupatione quieuerit, Deum quærere non poteſt, nec inuenire meretur. Per noctes, etiam quærendus eſt ſponſus in lectulo conſcientię, ideſt, per aduerſitates tam exteriores, quàm interiores, in quibus etiam ſponſa amore ſponſi quieſcere debet, omnia gratanter complectendo. Lectulus enim eſt pax & tranquillitas cordis, ſedatis anguſtijs etiam in omnibus aduerſis, quia iam ſponſa fertur latitudine charitatis. In quo lectulo ſponſa quieſcit, & ſponſum quærit, etiam per noctes, quando non ſolùm ſopita ſunt carnis deſideria, ſed etiam corde quieto & grato ſuſcipiuntur omnia impugnantia aduerſa. Siquidem in die laboratur, & in nocte quieſcitur. Prudentia igitur, ſecundùm Plotinum, prout eſt virtus purgati animi, eſt diuina, non quaſi in electione præferre, ſed hæc ſola noſcere, & iugiter ſpeculari, & tanquam nihil aliud ſit, delectabiliter intueri. Et hæc inter beatitudines conuenit cum mundis corde, qui beati dicuntur, quoniam ipſi Deum videbunt. Dicit *Matth. 5.* enim Compendium, quòd munditia cordis eſt, qua cor clarificatur & mundatur ad Deum videndum & ardentiſsimè diligendum. Non enim accipitur hic pro virtute, ſed pro ſtatu quodam, qui eſt purgati animi. Mundi corde ſunt, quos non arguit conſcientia peccatorum, qui declinant à quolibet malo, & omne bonum faciunt quod *Mundi corde qui.* poſſunt, bono fine & recta intentione. Cor enim mundum, ex quo malæ cogitationes non procedunt, Dei templum eſt, quia tunc totus homo mundus erit. Nam in corde peccata oriuntur, & radices figunt: quæ ſi ſuccisæ fuerint, non eſt vbi creſcant. Dicit autem Auguſtinus lib. de perfectione iuſtitiæ: Diſtat inter mundum corde, & re- *Philip. 3.* ctum corde. Nam rectus corde in ea, quæ ante ſunt, extenditur, ea *Rectus corde.* quæ retro ſunt obliuiſcens, vt recto curſu, ideſt, recta fide & intentione perueniat, vbi habitat mundus corde. Quis enim aſcendet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens mani *Pſalm. 23.* bus & mundo corde. Ecce, quia rectus & innocens corde aſcendet, ſed mundus corde ſtabit. Nec eſt maior iucunditas, quàm conſcien *Gaudium conſcientia bona.* tię puritas, quia gaudium & exultatio deuotorum, ex bona conſcientia procedit, Apoſtolo dicente: Gloria noſtra hæc eſt: teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Dicit etiam Cæſarius, quòd dulcedo, pax & ſe- *2. Corin. 1.* curitas, ſunt tres ſorores germanæ, & frater earum eſt gaudium ſpi-

 rituale.

Digitized by Google

rituale. Vis ergo nunquam eſſe triſtis, benè viue, quia vita bona ſemper gaudium habet. Quia, ſecundùm Bernardum, magnę diuitiæ ſunt bona conſcientia. Et reuera, quid dulcius in rebus creatis? aut quid ditius? Titulus religionis, ager benedictionis, hortus delitiarum, arca Dei, gaudium angelorum, theſaurus regni, habitaculum Spiritus ſancti, ſpeculum animæ purum & clarum, quo ſe cognoſcit & Deum, eſt pura conſcientia. Splendorem enim veri luminis, vt dicit Leo Papa, ſordens acies videre non poterit. Et, quod erit iucunditas mentibus nitidis, hoc erit pœna maculoſis. Declinentur ergo terrenarum caligines vanitatum, & ab omni ſqualore iniquitatis interiores oculi tergantur, vt ſerenus intuitus tanta Dei viſione paſcatur. Mundus enim Deus mundo corde conſpicitur, & templum Dei non poteſt eſſe pollutum. Mundemus ergo corda ab omni ignorantia, per inquiſitionem veritatis: & ab omni mala concupiſcentia, per amorem virtutis, vt Deum videre mereamur hic & in futuro. Nam, ſecundùm Chryſoſtomum, qui omnem iuſtitiam facit & excogitat, mente ſua Deum videt: quia iuſtitia figura Dei eſt. Deus enim iuſtitia eſt. Sic & bona actio, & humilitas hominem Deum faciunt ſuper terram, vt dicit Abbas Iſaac. Secundùm igitur Auguſtinum, magna virtus eſt actio bona cum humilitate, quia reddunt hominem quodammodo diuinum. Vnde ſumma perfectio videtur eſſe cordis munditia, & incorruptio, quæ proximum facit eſſe Deo: quia ad veram beatitudinem (quæ cōſiſtit in viſione Dei) eſt immediata diſpoſitio. Dicit enim Aegeſippus, quòd omnis, qui voluerit eſſe maieſtati eſſentiæq; diuinæ familiaris, in mentis ſe exerceat puritate. Semper nimirum ab æterno extitit amica diuinitatis excelſæ munditia ac puritas mentis noſtræ. Sola namq; munditia mentis, ſecundùm Ambroſium, in ſe Deum recipere, eo frui, in eo quieſcere & gaudere poteſt, quia mens munditia pollens & virtute, ſola templum eſt maieſtatis excellens. Ideo cum ſumma ſuauitatis dulcedine Chriſtus applicatur animæ mundæ, ſed in infinitum elongatur à fœda mente, in damnatione corporis & animæ: quia niſi mens munda fuerit à ſcelere, nunquam ei deguſtare datur ſuauitas dulcedinis internæ. Vnde Sanctus Bernardus: Impoſsibile eſt, quòd niſi mūdata fuerit domus animæ, liquor aliquis infundatur cœleſtis roris & gratiæ. Hinc conſulit Auguſtinus dicens: Tu qui veram requiem, quæ poſt hanc vitā Chriſtianis promittitur, deſideras, etiam hic eam inter amariſsimas huius vitę moleſtias dulcem & ſuauem guſtabis, ſi eius, qui eam promiſit, præcepta dilexeris. Cito enim ſenties dulciores eſſe fructus iuſtitiæ, quàm iniquitatis, & verius atque iucundius gaudebis de bona conſcientia inter anguſtias, quàm de mala inter delitias. Nam etiam in homine mortali, lætitia conſcientiæ quædam Dei paradiſus eſt, quia ſuauiſsima & ſalubertima requies eſt animæ conſcientia munda.

Sapient. 6.

Cor mundū quā ſit gratum Deo.

Digitized by Google

da,ſecura & quieta. Et Ambroſius: Dico, inquit, beatam conſiſtere vitam in altitudine ſapientiæ, & ſuauitate conſcientiæ, & in virtutis ſublimitate. Denique, illa conſcientia pura dicitur, ſecundùm Hugonem, quæ de præterito non habet iuſtam accuſationem, & de præſenti iniuſtam delectationem, ac de futuro falſam voluntatem. Econtra (ſecundùm Richardum) quamdiu conſcientia in nobis aliquid imperfectionis inuenire poterit, eius nos reſpectus confundit & cruciat: cuius ſtimulus numquam finitur, donec omnis imperfectio de medio tollatur, & ad integritatis plenitudinem homo reformetur. Puritas etiam cordis in hoc cõſiſtit, quòd quis purè quærit gloriam & voluntatem Dei, ac vtilitatem & ſalutem proximi, vt in omnibus corde, ore, opere, nihil aliud quærat, quàm honorem Dei, vel proximi ſalutem, aut vtrumque. Cor.n. ſecundùm Auguſtinum, niſi ſimplex fuerit, mundum non erit. Vna verò intentio æternorũ purificat animum. Mutabilium autem amor obnubilat mentis aciem. Nihil autem ſic inclinat Deum ad pietatem & miſericordiam, ſicut mundus, & purus mentis affectus ad ipſum. Denique munditia cordis conſiſtit in vtriuſque hominis integritate, diuini amoris intuitu obſeruata, quæ conſiſtit in purificatione intellectus & affectus. Intellectus, vt ſciamus quid agere debeamus: affectus, vt ea, quæ diligimus, agere valeamus. Vnde omnis cogitationis origo, omnis delectationis ſcaturigo, & omnis linguæ operiſque propago, conſiſtit in corde. Si ergo fons cordis purus eſt & mundus, tunc & fluuius exiens ab eo. Quam puritatem Bernardus affectans, ait: O domine, cur intermiſi vllo tempore verſari te in toto corde meo, te tota mente amplecti, in tua dulcedine delectari? Omnia interiora mea tunc vbi erant, quando tecum non erant? cum habeat in te omnis creatura, quicquid habet deſiderabile, laudabile & delectabile: Nimirum cum omnia caſta conſilia, & alta ſuſpiria, ac cœleſtia deſideria de fonte puritatis emanant, ſic & omnia ſuauia dicente Ambroſio: Si non amas cordis puritatem, non guſtabis Dei ſuauitatem. Vbi enim puritas, ibi Dei ſuauitas deguſtatur.

Conſcientia pura quæ.

Puritas cordis.

Munditia cordis i quibus cõſiſtat.

De prudentia, quæ eſt ſuſtentatrix, directrix, & moderatrix aliarum virtutum, rationem rectificans. Cap. XXX.

E*Quitatui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te amica mea.* Cant. I. Quaſi dicat: Exercitui meo, ſcilicet, Iſraelitico populo, ab exercitibus Pharaonis perſecutionem paſſo, ſed à me liberato, aſsimilaui te amica mea: quia ſic te liberare paratus ſum à diabolicis impugnationibus, & humanis perſecutionibus, tanquam amicam meam. Pro quo notandum, quòd currus Pharaonis & exercitus, ſunt omnia vitia & peccata, quæ vocantur etiam in Euangelio dęmonia, quibus vtique deducit omnes impios ad inferos. Vnde dicit alibi *Luca 11.*

Digitized by Google

Cantic.6. ſponſa: Anima mea conturbata eſt, propter quadrigas Aminadab. Econtra verò, currus Dei ſunt virtutes, quibus animæ prouehuntur *Pſalm. 67.* ad ſuperos: nimirum cum currus Dei dicatur, decem millibus multiplex, millia lætantium, ſcilicet angelorum. Rotæ verò currus Dei, *Currus Dei rotaq́ eius.* ſunt quatuor virtutes cardinales, quæ ſunt quaſi quædam fundamenta primaria omnium virtutum moralium & intellectualium etiam donorum & beatitudinum, ac fructuum Spiritus ſancti. His ergo rotis in curru Dei vehuntur animæ iuſtorum ad regna cœlorum. Nam ſicut populus Iſraeliticus currus Pharaonis fugiens & euadens, in deſerto poſtmodum annis quadraginta multas ſuſtinuit tentationes & perſecutiones, ac tandem multos reges impugnans & deuincens, glorioſo triumpho terram promiſsionis ingreſſus eſt: ſic anima ſancta peccatis omnibus fideliter renunciãs, poſtmodum tamen inter homines velut inter ſerpentes habitans, tentationes ac perſecutiones multiplices patitur: tandem verò fœliciter de omnibus triumphans, promiſſam vitam æternam ad amplexum ſponſi victorioſa conſcendit. Inter has tamen virtutes cardinales, prudentia *4.Regum 2.* principatum obtinet: quia, vt dicitur 4. Regum, non ſolùm eſt cur- *Prudentia vt ſit virtus politica.* rus Iſrael, ſed etiam auriga eius. Hæc enim virtus prudentia, non ſolùm eſt ſuſtentatrix, pręſertim aliarum virtutum intellectualium, ſed etiam eſt directrix & moderatrix omnium aliarum virtutum, quia rectificat vim rationalem, conferens in omnibus veram diſcretionem: quæ non tam virtus eſt, quàm auriga virtutum. Nam prudentia, ſecundùm Philoſophum, eſt recta ratio agibilium. Dicitur enim prudens quaſi procul videns, Perſpicax eſt enim, & incertorum pręuidet caſus. Hinc prudentia non ſolùm eſt virtus, ſed etiam quędam libra virtutum. Sicut enim actus & ſermones ſuos, ita & mẽtis iram, ac omnes animi motus prudens examinat: nec ſolùm, quod ante oculos ſitum eſt, ſed etiam rerum exitus prudentia metitur. Magni profectò ingenij eſt futura cogitare, & ante conſtituere quid poſſet euenire, & quid agendum ſit cum occurrerit. Verumtamen, ſecundùm Tullium, nemo iuſtus ac prudens eſſe poteſt, qui mortem, vel dolorem, aut egeſtatem timet, aut ea, quæ his contraria ſunt, æquitati anteponit. Nam ſi callidi rerum æſtimatores, prata quædam & areas quaſdam tam magni æſtimant, quia huic generi poſſeſsionum aliquis nocere non poteſt; quanti æſtimanda eſt virtus, quæ nec eripi, nec ſurripi poteſt, quæ nec incendio, nec naufragio amittitur, qua qui præditi ſunt, ſoli diuites ſunt: Soli enim poſsident fructuoſas & ſempiternas diuitias, ſolique (quod eſt proprium diuitiarum, vel diuitum) rebus ſuis contenti ſunt. Hinc dicit Horatius: Non poſsidentem multa, vocabis rectè beatum: rectius occupat nomen beati, qui deorum muneribus ſcit ſapienter vti, duramque pauperiem pati. Et Seneca ad Lucilium: Nemo (inquit) illorum, quos diuitiæ & hono-

res

Digitized by Google

res in faſtigio, ponunt, magnus eſt. Quare ergo magnus videtur? Quia cum baſi ſua illum metiris & ponderas. Omnes enim hoc errore laboramus, quòd neminem æſtimamus id, quod eſt. Si vis ergo veram hominis æſtimationem metiri, inſpice nudum: deponat patrimonium, deponat honores, & alia fortunæ mendacia, corpus etiam ipſum exuat, & animam intuere, qualis ſit & quantus, alieno an ſuo magnus. Ad maiorem autem euidentiam virtutis prudentiæ ſciendum ſecundùm Sanctum Thomam 2.2. quod tres ſunt actus prudentiæ. Primus eſt benè conſiliari. Conſilium autem eſt de his, quæ ſunt per nos agenda propter finem. Vnde dicit Seneca: Tunc aduoca tibi conſilia ſalutaria, cũ vitæ proſperitas tibi arridet. Tunc enim te quaſi in lubrico retinebis & ſiſtes. Secundus actus eſt benè iudicare de inuentis & eligere: quæ electio præſupponit conſilium: Eſt enim appetitus præconſiliati, vt dicitur lib. 3. Ethicorum. Et Seneca: Propone animo tuo bona & mala, illa vt ſuſtinere poſsis, iſta vt moderari. Prudens homo nunquam marcet otio: aliquando quidem animum remiſſum habet, ſed ſolutum nunquam. Tertius actus eius eſt præcipere: qui ſcilicet actus conſiſtit in applicatione conſiliatorum & iudicatorum ad opus. De quo dicit Iſidorus: Nihil iuuat, quod inter bonũ & malum ſenſu prudentiori diſcernimus, niſi opere & mala cognita caueamus, & bona neglecta efficaciter impleamus. Verus enim prudens tarda accelerat, perplexa expedit, dura mollit, aſpera lenit, ardua exæquat. Scit enim prudens, quid qua via debet aggredi. Et quia tertius actus prudentiæ fini rationis practicæ propinquior eſt, ideo principalior actus eſt rationis practicæ, ac per conſequens ipſius prudentiæ. Nam & mali benè conſiliantur, & rectè iudicant, etiam de his, quæ pertinent ad totam vitam, ſed non perfectè, quia conſilium non perducunt ad effectum. Vera autem & perfecta prudentia ad bonum finem totius vitæ benè conſiliatur, & rectè iudicat, efficaciterque deduci præcipit ad effectum. Quæ ſicut in peccatoribus eſſe non poteſt, ſic nec iuſtis deeſſe poteſt, licèt ſint ſimplices & iuuenes. Quamuis enim alieno conſilio dirigi indigent, in hoc tamen ſibi ipſis conſulere ſciunt, ſi gratiam habent quòd aliorũ conſilia requirant, & à malis conſilia bona diſcernant. Vnde omnibus gratiam habentibus, induſtria ſufficiens tribuitur ad ea, quæ ſunt de neceſsitate ſalutis, vtpote quos vnctio docet de omnibus. Hinc etiam Macrobius inter partes prudentiæ ponit docilitatem, quia prudentia conſiſtit circa particularia operabilia: in quibus cũ ſint quaſi infinitæ diuerſitates, non poſſunt ab vno homine ſufficienter omnia conſiderari, nec etiam per modicum tempus, ſed per temporis diuturnitatem, & ideo in his maximè, quæ pertinent ad prudentiã, quis indiget ab alijs erudiri, & præcipuè à ſenibus, qui conſilia circa fines operabilium adepti ſunt. Hinc dicitur in lib. Prouerbiorum:

Prudentiæ actus tres.

1. Iohan. 2.
Docilitas.

Prouerb. 3. biorum: Nè innitaris prudentiæ tuæ. Sed, vt vt dicit Eccleſiaſticus,
Eccleſ. 6. in multitudine presbyterorum, ideſt, ſeniorum prudentium, ſta, & ſapientiæ illorum coniungere. Nullus enim in his, quæ ſubſunt prudentiæ, quantumcunque capax fuerit, ſibi ipſi ſufficit, quantum ad omnia. Et loquimur hic de prudentia, prout eſt virtus politica, cuius eſt ad rationis normam, quæ cogitat & agit, vniuerſa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere. Facit enim hominem in omnibus rationabiliter operari, & cum hominibus honeſtè conuerſari. De qua dicit Seneca: Quiſquis prudentiam ſequi deſideras, tunc per rationem rectè viues, ſi omnia prius æſtimes & perpenſes, nihil tibi ſubitum ſit, ſed totum ante proſpicies. Nam qui prudens eſt, nunquam dicit: Non putaui id fieri, quia non dubitat, ſed expectat: non ſuſpicatur, ſed cauet.

Prudentia triplex. Denique, triplex diſtinguitur prudentia. Prima dicitur cordis, quæ conſiſtit in recognitione præteritorum, diſpoſitione præſentium, & prouiſione futurorum. De qua dicitur in Deuteronomio:
Deuter. 32. Gens abſque conſilio eſt & ſine prudentia: vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſsima prouiderent. Secunda dicitur prudentia oris, quæ conſiſtit in moderatione ſermonum, iuxta illud Prouerbiorum: Qui moderatur labia ſua, prudentiſsimus eſt. Prudentia
Prouer. 10. namque, ſecundùm Auguſtinum, eſt amor eorum quibus adiuuatur ab eis, quibus impeditur ſagaciter eligens. Tertia dicitur prudentia operis, quæ conſiſtit, ſecundùm Tullium, in fuga mali, & in electione boni. Quia, ſecundùm Iſidorum, prudentia eſt docta à gratia, vitare ſtudens contraria iuſtitiæ propter iuſtitiam. Et cautior eſt in diſcretione vitiorum, ſpeciem virtutum præferentium.

Prudentiæ partes ſunt, Memoria, Intelligentia, Prouidentia, & de Diſcretione, quæ ſummè neceſſaria eſt in agendis, cauendis, ſuſtinendis & diſcernendis.
Cap. XXXI.

EQuitatui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te amica mea. Proſequendo de prudentia, prout eſt virtus politica, ſciendum quòd ipſa regere habet cæteras virtutes in actionibus ſuis, ſecundùm omnes partes Philoſophiæ moralis; quæ ſunt ethica, quæ ſcilicet mores inſtruit, quò ad ſeipſum: & monaſtica vel œconomica, quæ familiam diſponit: ac politica, quæ vrbes & regna diſponit, & regit. Et de his tribus dicit Seneca inter alia: Si prudentiam amplecteris, vbique idem eris, & prout rerum & temporum varietas exigit, te accommodes tempori, nec te in aliquibus mutes, ſed potius aptes: ſicut eſt manus eadem, & cum in palmam extenditur, & cum in pugnum adſtringitur. Cogitationes vagas, & velut ſomno ſimiles non

recipies.

Digitized by Google

recipies. Quibus ſi animum tuum oblectaueris, cum omnia diſpoſueris, triſtis remanebis. Sermo tuus non ſit inanis, ſed aut ſuadeat, aut moneat, aut conſoletur, aut præcipiat. De dubijs non diffinias, ſed ſuſpenſam tene ſententiam, & opiniones tuæ iudicia ſint. Prudentis enim propriũ eſt examinare cõſilia, & nõ de facili credulitate ad falſa prolabi. Prudens enim fallere non vult, & falli non poterit. Ideo nihil inexpertũ affirmes, quia non omne veriſimile ſtatim verum eſt: ſicut & ſæpius, quod primum incredibile videbatur non continuò falſum eſt. Crebro ſiquidem faciem mendacij veritas retinet: crebro mendacium facie veritatis occultatur. Nã ſicut aliquando triſtem faciem amicus, & blandam adulator oſtendit, ſic veriſimile coloratur vt fallat. Cæterùm ipſius prudentiæ tres partes diſtingnuntur, de quibus dicit idem Seneca: Si prudens eſt animus tuus, tribus temporibus diſpenſetur. Præſentia, futura præuide, pręterita recordare. Nec ſis ſemper in actu, ſed interdum requiem animo tuo dato: ſed & ipſa requies plena ſit ſapientiæ ſtudijs & cogitationibus bonis. Prima pars prudentiæ vocatur memoria, per quã ſecundùm Tullium, repetit quis ea quæ fuerunt. Vnde per memoriam plurimorum præteritorum reminiſcitur, quæ neceſſaria ſunt ad benè conſiliandum de futuris, dum ex præteritis ſumit argumentum de futuris. Secunda vocatur intelligentia, per quam, ſecundùm eundem, perſpicit animus ea, quæ ſunt. Tertia vocatur prouidentia, per quam, ſecundùm eundem, videtur aliquid futurum, antequam ſit factum. Eſt enim prouidentia pręſens notio, futurorum tractans euentum. Nam, vt dicit Seneca, qui de futuro non præmediatur, in omnia incautus incedit.

Prudentiæ partes. *Memoria.* *Intelligentia.* *Prouidentia.*

Ex his igitur liquidò patet; quòd prudentia (cuius officium eſt actus aliarum virtutum dirigere) diſcretionem verã debet habere comitem, quæ non tam virtus eſt, quàm auriga virtutũ. De qua dicit Auguſtinus, quòd gemma lucens & fulgida eſt anima virtute diſcretionis ornata. Quæ ſi diſcretione caruerit, eſſe pulchra non poterit. Nam perfecta virtus diſcretionis eſt ſplendor & decus omnis virtutis: & qui opera ſua cum diſcretione facit, perſeueranter ad regnum currit. Pro quo notãdũ, quòd primò diſcretio neceſſaria eſt in exercendis virtutibus: quia dicit Bernardus, quòd hoſtis callidus nõ habet efficacius machinamentũ ad tollendam de corde dilectionem, quam ſi efficere poſſit, vt in ea incautè & nõ cũ ratione ambuletur. Vbi enim vehemens feruor & æmulatio, ibi maxima neceſſaria diſcretio, quæ eſt charitatis ordinatio. Sicut enim virtus diſcretionis abſque charitatis feruore iacet, ſic vehemeus feruor abſq; diſcretionis tẽperamẽto præcipitat. Hinc ſanctorũ patrũ ſententia diffinitũ eſt, diſcretionem eſſe, quæ cęteras virtutes conſeruat illæſas, cũ qua ad plenæ perfectionis excelſa faſtigia, minori qs poſſit fatigatione conſcendere:

Diſcretio auriga virtutum. *Diſcretio neceſſaria in tribus.*

Digitized by Google

conſcendere: & ſine qua multi etiam propenſius laborantes, perfe-ctionis nequiuerũt culmen attingere. Vnde dicit Richardus de ſan-cto Victore, quòd tunc virtutes veraciter creduntur eſſe bonæ, quã-do ſunt non ſolùm ordinatæ: ſed etiam moderatæ: quia dum virtutes diſcretionis moderamen excedunt, virtutis nomẽ amittũt. Ex qui-bus patet, quòd vera bona animæ, nec acquiri poſſunt, nec conſerua-ri ſine diſcretione, quia feruens zelus amoris vertitur in arma fu-roris, niſi temperetur virtute diſcretionis. Tene ergo in omnibus di ſcretionem, ſi non vis perdere religionem. Nam ſi verè diſcretus fue-ris, etiã perfectè religioſus eris. Hinc meritò dicit Bernardus, quòd diſcretio omni virtuti ordinem ponit, modum tribuit, decorem & perpetuitatem confert. Eſt ergo diſcretio non tam virtus, quàm mo deratrix virtutum, ordinatrix affectuum, & doctrix morum. Tolle hanc, & virtus vitium erit, ipſaq; affectio naturalis in perturbatio-nem magis conuerteretur, exterminiaq; naturæ, vt dicit Petrus Ra-uennenſis. Nã ſi adſit timor & nõ diſcretio, tranſit in deſperationẽ: ſi dolor, in amaritudinẽ: ſi amor, in adulationem: ſi ſpes, in præſum-ptionẽ: ſi lætitia in diſſolutionẽ: ſi ira, in furorẽ Cunctam ergo diſci-plinã regularis ordinis moderet ęqualitas diſcretionis, nè vel nimia remiſsio nutritiua ſit criminum, vel nimia indiſcretio patricida vir-tutũ. Secundò diſctetio neceſſaria eſt in exercendis bonis operibus. Dicit enim Hieronymus, & habetur de Conſecratione diſtin. quin-ta, cano. Non mediocriter errat, qui magno bono præfert mediocre bonum. Nonne rationabilis hominis dignitatem amittit, qui vel ie-iunium charitati, aut vigilias præfert ſenſus integritati, vt propter immoderatam atq; indiſcretam Pſalmorum vel officiorum decãta-tionem aut amentiæ, aut triſtitiæ, id eſt, melancholiæ incurrit notã? quæ ſcilicet triſtitiam inducit. Nunquid verborum multitudine fle-cti poteſt Deus vt homo? Non enim verbis tantùm, ſed corde oran-dus eſt Deus. Quapropter melior eſt cantatio quinque Pſalmorum cum cordis puritate, ac ſerenitate, & ſpirituali hilaritate, quã totius Pſalterij modulatio cum anxietate cordis atq; triſtitia. Hinc etiam dicit Gregorius: Nolo vos orare vſq; ad tædium, ieiunare vſque ad defectum, flectere genua vſque ad debilitatem. Bona enim opera nõ tam indigẽt deuotione, quàm diſcretione. Sicut enim nullum termi-num vel finem habere debet deuotio amantis, ſic ſuos terminos, & fines ac regulas habere debet actio operantis. Hinc dicit Abbas Mo ſes in collationibus, quod omni conatu debet diſcretionis bonum, virtute humilitatis acquiri, quę nos illæſos ab vtraq; poteſt nimieta te ſeruare. Vetus nãque ſententia eſt, quòd nimietates ſunt ęquales. Ad vnum enim finẽ nimietates iei unij ac voracitas peruenit, eodẽq; diſpendio vigiliarum immoderata cõtinuatio monachum, quo gra uiſsimi ſomni torpor, inuoluit. Nam per exceſſum cõtinentiæ debi-

Contraria diſcretioni.

litatum

Digitized by Google

litatum quemq; ad illum ſtatũ reuocari neceſſe eſt, in quo negligẽs quiſque per incuriam detinetur. Hinc dicit Gregorius, quòd plerũque virtus cum indiſcretè tenetur, amittitur: cum diſcretè intermittitur, plus tenetur: ſicut arcus ex ſtudio diſtenditur, vt in ſuo tempore cum vtilitate tendatur, alioqui audiat Dominum dicentem: Ego Dominus odiens rapinam holocauſtorum. Nam holocauſtum offert de rapina, qui nimia ciborum egeſtate, vel ſomni pænuria immoderatè corpus ſuum affligit. Cum igitur huiuſmodi exercitia corporalia ex indiſcretionis vitio ſic agũtur, vt vel deficiente ſpiritu, vel languefcente corpore, ſpiritualia impediantur, qui ſic eſt, corpori ſuo tulit boni operis effectum, ſpiritui affectum, proximo bonum exemplum, Deo honorem: & ideo ſacrilegus eſt, & in Deum omnium bonorum reus. Vnde ait ſanctus Bernardus: Dæmonium meridianum ſuggerit anticipare vigilias vt ad ſolennia fratrum illudat dormitanti multiplicare ieiunia, vt diuinis obſequijs inutilem reddat & imbecillem: nimiũ proſequi corporales exercitationes, quæ ad modicũ vtiles ſunt, vt obruat pietatem. Tertiò, diſcretio neceſſaria eſt in diſcernẽdo, etiam aliena. Dicit enim Iſidorus, quòd diſcretio eſt in dijudicandis rerum cauſis, prouida humanarum mentium ratio moderatrix. Hinc ait Bernardus: In cũctis nobis ſemper debet præeſſe diſcretio, & quaſi moderando diſcernere voluntates, nè opinio veriſimilis fallat, nè decipiat ſermo verſutus, nè quod bonum eſt, malum, neque quod malum eſt bonum eſſe credamus.

Iſa. 61.

1. Tim. 4.

Diſcretio quid.

De ſcientia & conſilio, prout ſunt virtutes & dona: & de eorum actibus in ſpeciali. Cap. XXXII.

Q*uæram quem diligit anima mea.* Canticorum tertio. In dilectione animæ notatur ſpiritualis & affectuoſa dilectio, vt dicit Richardus ſuper Cantica. Veruntamen talis affectuoſa dilectio quandoque plus afficit minus diligentem, & minus perfectum. Nõ enim tantum quiſque diligit, quantum hanc dilectionem ſentit, & quantum in illo ſtatu ſibi diligere videtur: ſed quantum in virtutibus & charitate fundatus fuerit. Dulcis enim in Deum affectus, quodammodo carnalis eſt & fallax, & humanitatis interdum potius quàm gratiæ, cordis quàm ſpiritus, ſenſualitatis quàm rationis: ita vt magis accendatur aliquando ad minus bonum, & minus ad maius bonum, & ad aliquid quod ſapit amplius, quàm quod expedit. Vnde quandoque minus perfectius ad Deum magis afficitur, nõ quòd valde diligit, ſed quia dulcedinẽ gratiæ deguſtat. Viſo igitur de primo gradu prudentiæ, prout eſt virtus politica, iam de ſecũdo proſequamur, prout eſt virtus purgatoria. Tunc enim (ſecundùm Plotinum, quem recitat Macrobius) prudentia eſt mundum, & omnia quæ in

Dilectio vera qua.

Prudentia, vt ſit purgatoria virtus.

mundo

mundo ſunt, diuinorum contemplatione deſpicere, omnemq; animæ cogitationem in ſola diuina dirigere, & ad illa cuncta corporis opera regulare. Et ſic ſcientia & conſilium, prout ſunt dona ſancti ſpiritus, ſimilem actum habent cum prudentia, quamuis in agendi ratione differant: quia prudentia procedit ex principijs iuris naturalis, hæc autem ex principijs fidei. Pro quo notandum, quòd ſcientiæ proprius actus eſt rectè docere, cõuerſari in medio nationis prauæ: & etiam cautè, nè ſub ſpecie boni malum lateat, omnia opera dirigens ad normam rationis, & ad conformitatem diuinæ volũtatis, & habet regere pietatem. Nam ſcientiæ donum, eſt ſcientia faciẽdorum: & ideo ratione ſcientiæ, quæ conſiſtit in cognitione, tunc non eſt virtus, ſed ratione faciendorum, quæ cõſiſtit etiam in imperio, tunc eſt virtus. Vnum quia ſciẽtia eſt circa bonum & malum, bonũ eligendo, & malum reprobando, fęlices ſunt quibus exterior ſcientia fit ſcala aſcenſionis, non ruina deiectionis: & fœlices quibus illa ſcientia quæ inflat, non eſt ad inflationem eius quæ ædificat. Nam ſcientia quæ ædificat (quod primum eſt) in homine mores purgat (quod ſecundum eſt) verborum gratiam ſubminiſtrat, & ita vtroq; beneficio mirabiliter ornat tacitos & loquentes: cuius eſt facere de irato beneuolum, de ſuſpecto placatum, de auſtero mitem, & de aduerſante propitium. Eſt enim donum ſcientiæ habitus infuſus, quo certum habetur iudicium circa credenda & agẽda, ita quòd in nullo deuiat à rectitudine iuſtitiæ: & ſacras ſcripturas ſanctorũ vitas, operationesq; diuinas ea plenitudine ſcientiæ ſupernaturalis aſpicit, ac de ſingulis vtiliter intelligit, ad proprium profectum omnia * regerens, rationabiliterq; conuerſari & operari faciens, cunctaq; ſpiritualiter intelligere docens. Eſt enim lumen quoddam ſupernaturale, infuſum homini ſupra vim animæ rationalem, quo vitam motam moralem, ſecundùm omnem perfectionem exerceat: ex quo vera diſcretio profluit, quæ eſt ornamẽtum & perfectio vitæ moralis, ſine qua nulla virtus perſeuerantiam conſequi poteſt: ex quo etiam procedit vera cognitio & deſpectio ſuijpſius & operum ſuorum, in quibus proprio iudicio tam parum proficit & parũ diligit. De qua ſcientia dicit Bernardus: Quòd ſol iuſtitiæ Ieſum, tanquam cereus immẽſi luminis venit in mundum, vt omnẽ hominem illuminet. Qui ergo voluerit illuminari, accedat ad illum, illique iungatur, vt nihil medium ſit inter illum & ipſum. Nam peccata ſeparant inter nos & Deum: quibus ſublatis vero lumine illuminandi, & quaſi incorporandi connectimur in idipſum. Sic lumen extinctum lumini lucenti & ardenti, ſine medio cõiungitur vt illuminetur, quatenus per exẽplum viſibilium, effectus rerum inuiſibilium cognoſcamus. Ad hoc ergo lumen præfulgidum illuminemus nobis lumen ſcientiæ, præſertim illius, quia veniet Dominus, ſcilicet ad iudicium: Quæ primo pœniku-

Scientia actus.

Scientia donum.

Alias reterens.

Ioan. 1.

Iſa. 59.

Actus ſcientia.

Eccl. 1.

Digitized by Google

pœnitudinem operatur peccatorum, vt qui addit ſcientiam, addat & dolorem, vt dolor ſubſequens argumentum ſit veracis & ſanctæ ſcientiæ. Secundò, correptionem operatur, nè ſcilicet amplius exhibeas mẽbra tua arma iniquitatis, peccato. Tertiò, ſolicitudinẽ operatur, qua diſcat ambulare ſolicitè corã Deo ſuo, fiatq; lucerna ardẽs, & lucens: deinde ſimilis eſſe diſcat expectantibus Dominũ ſuũ. Et cuſtodiendæ ſunt vigiliæ noctis ſupra gregem cogitationum, affectionum, locutionum & actionum: vt ſi venerit in vigilia prima, ſecũda vel tertia, paratos nos inueniat. Prima vigilia eſt rectitudo operis, vt ad hanc viã lucis æternæ nos itinere recto perducat. Secunda puritas intentionis, vt ſimplex oculus intentionis, lucidum reddat totum corpus bonæ actionis, quatenus quicquid fecerimus, purè propter Deũ faciamus, in omnibus ſoli Deo gratias agentes. Vnde Bernardus: Tanta tribuit Deus, & tanta retribuit, quòd prorſus deficit ſpiritus meus in tantorum beneficiorum conſideratione. Et licèt dignas non ſufficiam agere gratias, tamẽ ingratitudinem prorſus odit anima mea. Nihil ita diſplicet Deo, præſertim in filijs gratiæ, in hominibus conuerſionis, quemadmodum ingratitudo. Vias enim obſtruit gratia: & vbi fuerit illa, iam non inuenit acceſſum gratia: cum iure perditum reputatur, quod ingrato donatũ eſt. Tertia eſt cuſtodia vnitatis, vt nõ ſolùm ſine querela, ſed etiam cum gratia ambuletis inter fratres. Dicit enim Cicero libro de officijs, quòd omnium ſocietatum nulla præſtantior eſt, nullaq; firmior, quàm cũ boni viri moribus ſimiles, familiaritate ſunt coniuncti. Conſilium autem, prout eſt donum, eſt prudentia valde exercitata cõſiſtens in medio donorum pertinentium ad vitam actiuam & contemplatiuam: & deliberatio quædam tutiſſima de operibus arduis, an ad ea teneamur an non. Et ſicut ſciẽtia eſt circa bonum eligendum, & malum reprobandum, ſic conſilium eſt circa difficile & arduum, cauere docens pericula, quæ ſunt in hoc exilio: & habet regere fortitudinẽ. Eſt enim donum conſilij lumen quoddã ſupernaturale, infuſum homini ſupra vim animæ rationalẽ, exigens ab anima vitare tumultus & occupationes extrinſecas, docẽs etiam declinare multiplicitates intrinſecas, & adamare ſpiritus vnitatẽ. Denique duplex in amatore vero diſtinguitur ſpiritus cõſilij: Primus, quo ſequens ordinem diuini conſilij, via regia ſe & omnia citra Deum nititur deſerere, ac in ſolo ſummo bono quieſcere, ingeminans cum Pſalmiſta: Rennit conſolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus ſum. Secundus, quo diuino conſilio perfectius innitens, propriæ voluntati penitus abrenunciare ſtudet, cum eodem Pſalmiſta dicẽs: Paratum cor meũ Deus, paratum cor meum, ſcilicet tam in aduerſis, quàm in proſperis; tam in agendo, quàm in cauendo & ſuſtinendo. Hac enim concluſione Chriſtus in agonia conſilio ſancti ſpiritus orationẽ ſuam terminauit:

Rom. 6. *Mich. 6.* *Ioan. 5.* *Luca 12.* *Vigilia triplex cuſtodiẽda quæ.* *Matth. 6.* *Ingratitudo.* *Conſilium donum.* *Spiritus cõſilij duplex.* *Pſal. 76.* *Pſal. 107.* *Luca 22.*

Digitized by Google

minauit:quod ſuper omnia dilecto patri complacuit. Tunc enim humana natura ſummè ſupprimitur,& ſummè Deus exaltatur, cum diuinum beneplacitum ſummè amplectitur, tam in aduerſis,quàm in proſperis. Sicq; ſpiritum duplicem anima conſequitur,ſcilicet agendi grandia actione ſtrenua bonorum operum, & patiendi grauia mortificatione propria malorum impugnantium. Sicut enim donũ ſcientiæ eſt benè iudicare ſecũdùm regulas legis æternæ nobis præſcriptas, ſic donum conſilij eſt benè inuenire, quæ ardua per nos ſunt agenda vel fugienda,quorum non eſt determinata regula præſcripta,quia non vniformiter ſunt fienda vel fugienda. Per hoc ergo donum conſilij erudimur ad rectè diſcernẽdum quid vtile, decens & licitum:ac ſubleuamur ad eligendum quod licet,decet & expedit ad animæ ſalutem: & etiam expedimur ad proſequendum illud ad operationem virtuoſam.

De intellectu & ſapientia,prout ſunt virtutes & dona: & quomodo ſapientia differt à virtute. *Cap. XXXIII.*

Q*Væram quem diligit anima mea*. Hæc tria anima Chriſtiana non ceſſet inquirere: Iuſtitiam tanquam viam,in qua ambulet: & iudicium quaſi cautelam, qua ambulet: & locum habitationis gloriæ ſponſi,ad quem ambulet. Et pulchrè in ſponſæ prærogatiuam omnia concurrunt pariter ad conſummationem virtutum, vt de forma iuſtitiæ ſit formoſa,de notitia iudiciorũ ſit cauta, de deſiderio præſentiæ vel gloriæ ſponſi caſta. Talem enim decet eſſe ſponſam Chriſti. Cæterùm aduerte quàm eleganter amorem ſpiritus diſcernit ab affectu carnis,dum dilectum exprimere magis ipſa affectione quàm nomine volens,non ſimpliciter quem diligo, ſed quem,inquit,diligit anima mea,ſpiritualem deſignans dilectionem. Viſo igitur de ſecundo gradu prudentiæ,quem currere diximus cum dono ſcientiæ & conſilij,iam tertium gradum proſequamur,prout ſcilicet prudẽtia eſt virtus purgati animi,quando ſcilicet virtus prudentiæ,eſt diuina,non quaſi in lectione præferre,ſed hæc ſola noſſe & iugiter ſpeculari,& tanquã nihil aliud ſit delectabiliter intueri, quod propriè ſit per dona intellectus & ſapientiæ. Pro quo notandum, quòd ex quo homo ſit ordinatus ad beatitudinem tanquam ad finẽ ſupernaturalem,oportet ponere intellectum, & lumẽ aliquod intellectui ſuperadditum,vt eſt virtus habitus ſupernaturalis principiorum ſupernaturalium,quæ ſunt articuli fidei,& ex conſequenti,quorundã operationum,quæ ordinãtur ad fidem,quæ per dilectionem operatur. Et hoc lumen vocatur donum intellectus,& notat quandam excellentiam cognitionis penetrantis vſque ad intimas rerum intelligendarum eſſentias & veritates, quod non fit ita cõpletè ex virtute naturalis intellectus. Hinc dicit in libro de Spiritu & anima, quòd intellectus

Prudentia vt ſit virtus purgati animi.

Galat. 5.

Intellectus donum.

intellectus eſt ea vis animæ, qua de diuinis (quantùm homini poſſibile eſt) cognoſcitur ad arcana cęleſtia penetranda: quæ penetrari non poſſunt niſi per ſpiritum eius, qui ſcrutatur etiã profunda Dei. Intellectus quidem, prout eſt virtus, ineſt homini naturaliter ex beneficio creatoris: ſed obtenebratus per peccatũ, reformatur, adiuuatur & perficitur ad lympidius intelligendum per quandam virtutẽ & gratiam, quæ dicitur ſpiritus intelligentiæ, & eſt donum Spiritus ſancti, quod per gratiam mentibus fidelium infunditur. Vnde donũ intellectus ipſum intellectũ perficit ad penetrandum ſpiritualia ad ſalutem neceſſaria, ad quæ lumen naturale intellectus attingere non poteſt: & ſe cõſequenter extendit ad quædam agibilia, in quantũ in agendis æternis rationibus regulatur. Sicut enim ſub accidentibus latet natura ſubſtãtialis, & ſub vmbris latẽt ſignata, & ſub ſimilitudinibus & figuris latet veritas figurata: ſic ſub corporalibus latent ſpiritualia & diuina: ad quæ inſpicienda & cognoſcenda mens introducitur & eleuatur ſupra modũ humanũ per donũ intellectus. Nã ſicut Spiritus ſanctus per donum charitatis ordinat voluntatẽ hominis, vt moueatur in quoddã bonum ſupernaturale: ſic per donum intellectus mentẽ hominis illuſtrat, vt cognoſcat quandã veritatem ſupernaturalẽ: in quam oportet tendere per voluntatem rectam. Veruntamen tria ſunt quæ confundunt oculum intelligentiæ, & excludunt à veri luminis contemplatione, ſcilicet tenebræ peccatorum, quæ debẽt eijci per confeſſionem: complacentia peccatorũ, quæ debet eijci per puram orationem: & cura terrenorũ, quę debet eijci per elongationem & mentis quietem. Secundum verò donum pro nunc proſequendum, ſupremum omnium donorum, vocatur ſapientia. Quo habito, iam animus pacatus, tranquilluſq; perfruitur, & delectatur in Deo, quia quod in dono intellectus rectè intelligit, fit ei ſapidum & dulciſſimum in dono ſapientiæ, ſolo rectitudinis amore ſequens, quod intelligit eſſe ſequendũ. Eſt autem duplex ſapientia creata: Vna per humanum ſtudium acquiſita: & eſt virtus intellectualis, quæ dici poteſt aliqualiter ſapiẽtia, quia quidã in ea ſapor inuenitur. Habet enim Phyloſophia mirabiles delectationes, vt patet quarto Ethicorum, licèt iſte ſapor non ſit oleo gratiæ cõditus. De qua dicit Bernardus: Quod ſicut ſol nõ omnes, quibus lucet, etiam calefacit: ſic ſapientia multos, quos docet quid ſit faciendum, non continuò etiam accendit ad faciendum. Sed fruſtra in nobis diuinæ cognitionis abundãtia creſcit, niſi in nobis diuinæ dilectionis flamma augeſcat: quia vera ſapientia cauſaliter præſupponit dilectionẽ, in quantùm amor Dei eſt cauſa veræ ſapientiæ, quia ſapiẽtia cognitionis diuinorum, habet eminentiam per quandam vnionem ad diuina. Sed diuinis nõ vnimur, niſi per amorem. Et ſolus qui per amorem adhæret Deo, fit vnus ſpiritus cum eo. Requirit etiam vera

1. Cor. 2.

Sapientia creata duplex.

1. Cor. 6.

ſapientia

ſapientia iuſtitiam præuiam,quia,ſecundùm Gregoriũ, prima ſapiẽtia eſt vita laudabilis,& apud Deum mens pura, per quã puri puro iunguntur,& ſancti ſancto ſociantur.Hinc eſt quòd ſapientes homines eſſe volunt,pauci tamen ſapientes eſſe poſſunt. Iuſti autem omnes potuiſſent,ſi eſſe iuſti perfectè voluiſſent. Sapientiam & multum diligere potes,& ipſa carere potes:ſed quantò amplius,iuſtiusq; dilexeris,tantò iuſtior eris,& ſapientiæ propinquabis.Alia eſt ſapientia deſurſum deſcendens à patre luminum,quæ donum dicitur ſancti Spiritus,vtpote veri ſplendoris & boni ſaporis,cuius ſplẽdor dirigit intellectum ad veri cognitionem,& ſapor erigit affectũ ad boni ſaporoſam delectationem. Obiectum enim doni ſapientiæ Deus eſt,prout eſt exercitatiuum volũtatis ad ſaporoſam delectationem. Actus autem ſapientiæ eſt contemplari Deum, non quocunque modo,ſed ex dilectione, cum quadam experimentali ſuauitate in affectu.Nam ille verè ſapiens eſt , cuius anima amoroſa adhæſione ſemper in Deo eſt,cuius interior oculus ad ſuperna erigitur. Quia nemo beatus eſſe poteſt,niſi ſummo bono:quod in ea veritate quam ſapientiã vocamus,cernitur & tenetur. Donum enim ſapientiæ eſt habitus animæ ſupernaturalis à Spiritu ſancto infuſus,ad Deũ cognoſcendum & ſaporosè diligendum. Habet enim in ſe ſpiritualem dulcedinem incluſam,& hoc ex vnione,quia ſapiẽtia dicitur à ſapore , quaſi ſapore virtutum condita ſapientia . Nam in ſapore fit guſtus , id eſt,experienria ſapientiæ , quæ magiſtra eſt intelligentiæ,& conſummatio . Vnde ſi dicant omnes quòd hoc guſtabile dulce eſt,per hoc tamen non habetur experimentalis cognitio de illo , niſi prius attingat guſtabile,vel attingatur ab illo. Sic ſi guſtus ſpiritualis attingatur à dulcedine diuina,dicere poteſt cum ſponſa:Fructus eius dulcis gutturi meo . Verumtamen iſta notitia ſpiritualis duntaxat perfectiſſimorũ eſt,dicente Bernardo:Quicquid de tuis occultis ſcimus ò Domine Ieſu,aut ſcriptura docente , aut reuelante,aut certè (quod perfectiſſimorum eſt)guſtando didicimus,id eſt,experiẽtia. Nec ſecundùm Hugonem, perfectũ facit cognitio virtutis , niſi etiã habitus virtutis in experientia ſubſequatur,quæ magiſtra eſt intelligendi.Nam virtutis cognitio in ſola illuminatione intelligẽdi inchoatur,ſed in experiẽtia & habitu virtutis perficitur . Vnde ait ſanctus Bernardus:Fortè ſapiẽtia à ſapore denominatur . Nec dixerim reprehendẽdum,ſi quis ſapientiã,ſaporem boni diffiniat . Vnde ſapientia vincit malitiã in mentibus ad quas intrauerit, ſanans & reparans cordis palatũ:quo ſanato,ſapit iã bonum,ſapit & ipſa ſapiẽtia,qua in bonis nullum melius.Quàm multa fiunt bona,quæ non ſapiunt facientibus?Siquidem non ſapore boni ad illa,ſed aut ratione , aut quacunque occaſione ſeu neceſſitate impelluntur. Beata mens quam ſibi totam vendicat ſapor boni,& odium mali . Nam in

Iacob.1. *Sapientiæ donũ quid* *Cant.2.* *Sap.7.*

quo

Digitized by Google

quo euidentius ſapientia malitiam vincere comprobatur, quā cum excluſo ſapore mali, quæ non aliud quam ipſa malitia eſt, boni quidem intimus ſapor, mentis intima occupare tota ſuauitate ſentitur? Itaque ad virtutē ſpectat, tribulationes fortiter ſuſtinere. Ad ſapientiam autem, in tribulationibus gaudere. Non enim eſt idem virtute agi, & virtute frui. Nam quicquid virtus elaborat, ſapientia fruitur. Vnde virtus eſt quoddam ſtabile fundamentum ſuper quod ſapientia ſibi ædificat domum. Hinc ait Sapiens: Sapiētiam ſcribe in ocio. Ergo ſapientiæ negocia ſunt ocia: & quo ocioſior ſapientia, eo exercitatior in genere ſuo. Econuerſo, virtus exercitata clarior eſt, eoq; probatior, quo officioſior. Aliud eſt igitur animam virtute agi, & aliud ſapientia regi. Aliud virtute dominari, aliud in ſuauitate deliciari. Hæc Bernardus. Hanc igitur ſapientiam omnes adamare ſtudeamus, tanquam impreſsionem quandam diuinæ ſimilitudinis, & emanationem à diuina ſapientia. Qui nanque familiariter eam adamare didicerit, & ei ſæpius vacare voluerit, iucundam valde reddet vitam, & maximam in tribulatione conſolationem. Eſt enim pluuia ſapiētiæ ſalutaris, & manna ſpirituale, quòd ingenioſis, & eam quærentibus de cœlo infunditur, & irrigat mentes piorum hominum, & obdulcat fauces animæ illorum.

Sapientia quomodo differat à virtute.

Eccl. 48.

Quòd perſeuerantia eſt diſcretionis filia: ad cuius debitam conſeruationem quatuor requiruntur. *Cap. XXXIIII.*

I*Nueni quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam*. Cantic. III. In dilectione animæ notare poſſumus amorem ſpiritualem & affectuoſum. Cum enim aliquem affectuoſè diligimus, hunc quaſi animam noſtram diligere dicimur. Quaſi dicatur: Quem affectuoſè diligo, & ſpiritualiter diligo, ſcilicet ad ſalutē animæ, non ad commodū temporale, vel corporale. Inueni, inquit, ſed beneficio, ſed exemplo, ſed in Euangelio, quē inuenire non poteram, nec creaturarum veſtigio, nec naturali ingenio, nec ſcientiarū adminiculo. Inueni, inquā, eum dicentē in Euangelio: Ego ſum via, veritas, & vita. Via ſecundū humanitatem, ſequendi præbens exemplum: Veritas ſecundùm diuinitatem, illuminans intellectum: & vita, reficiens affectum. Hinc tenui eum, nec dimittam, ſed eidem adhærebo fideliter, firmiter & perſeueranter: quia lignum vitæ eſt ijs, qui apprehenderint eum: & qui tenuerit eum perſeueranter, beatus erit. Solus enim qui perſeuerauerit, hic ſaluus erit. Nam perſeuerātia, ſecundùm Bernardum, eſt vnica filia regis ęterni, quam ei peperit vera diſcretio. Eſt, inquā, omnium virtutum finis, earumque conſummatio, totiuſque boni repoſitorium, & virtus ſine qua nemo videbit Deum, (quia abſque perſeuerantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor conſe-

Iohan. 14.

Prouer. 3.

Perſeuerantia.

Matt. 10.

Digitized by Google

quitur) vigor eſt virium, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmiũ, ſoror patientiæ, filia conſtantiæ, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, ſanctitatis propugnaculum. Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo Sola eſt cui ęternitas redditur, vel quę potius hominem reddit æternitati, dicente Domino: Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Pro quo notãdum, quòd ad conſequendum finalem perſeuerantiam, ſine qua nemo coronabitur: primò conſiderandum eſt, quòd perſeuerãtia non ſolùm eſt virtus ſpecialis, ſed etiam ſingulare donum Dei. Dicit enim Auguſtinus libro de perſeuerantia: Aſſerimus donum Dei eſſe perſeuerãtiam, qua vſque in finem perſeueratur in Chriſto. Quod vtique donũ nec protoplaſti receperant in paradiſo. Nam primo homini datũ non erat vt perſeueraret, ſed vt perſeuerare poſſet per liberũ arbitrium: quia tunc nulla corruptio fuit in humana natura, quæ perſeuerandi difficultatem præberet. Sed prædeſtinatis per gratiam Chriſti non ſolùm datur vt perſeuerare poſsint, ſed vt perſeuerent. Vnde duplex perſeuerantia diſtingui poteſt. Accipitur enim quãdoque perſeuerantia pro habitu perſeuerantiæ, ſecundùm quod eſt virtus. Et contingere poteſt, quòd habens habitum perſeuerantiæ, eligit quidem perſeuerare, & incipit exequi, aliquandiu perſiſtendo, non tamen complendo actum, nec perſeuerãdo vſque in finem operis virtuoſi, vel vſque in finem humanæ vitæ. Et hoc modo perſeuerãtia indiget dono habitualis gratię, ſicut & cæteræ virtutes infuſæ, nec eſt neceſſarium, quòd habens habitum virtutis, immobiliter vtatur eo vſque ad mortem. Accipitur etiam quandoq; perſeuerantia pro actu perſeuerantiæ durante vſque ad mortem, & ſecundùm hoc non ſolùm indiget gratia habituali, ſed etiam gratuito Dei auxilio, hominẽ in bono conſeruãtis vſque in finem vitæ: quia cum liberum arbitrium de ſe vertibile ſit, & hoc ei non tollatur per habitualem gratiam vitæ præſentis, non ſubeſt poteſtati liberi arbitrij, etiam per gratiam reparati, vt ſe immobiliter in bono ſtatuat, licet in eius poteſtate ſit quod hoc eligat. Nam plerunque in noſtra poteſtate cadit electio, non autem executio. Perſeuerantia igitur, ſecundùm Tullium in Rhetorica, eſt in ratione benè conſiderata, ſtabilis & perpetua permanſio. Et ſola perſeuerantia eſt quæ meretur palmam. Nam etſi inchoantibus præmium promittitur, ſolis tamen perſeuerantibus redditur: quia perſeuerantiæ virtus in bono æternitatis ſimilitudinem habet, per quam tanquam per noſtrum æternum, merebimur æternum Dei, quia vita æterna perſeueranti in bono penetrabilis eſt, vt dicit Seneca. In huius etiam argumentum tradunt antiquæ Romanorum hiſtoriæ, quòd nullus Romanus Romam exiens, pro pugna contra inimicos Reipublicę, exercẽda, Romam reintrare poterat,

Ibidem.

Perſeuerantia donum Dei.

Perſeuerantia quid.

Digitized by Google

terat, niſi prius victoriam de inimicis reportaret. Deuicti verò ſemper exules remanſerunt. Victores igitur redeuntes, ſcuto rotundo coronabantur, quæ exeuntes ad bella in brachijs portabant. Ex qua conſuetudine mater Eccleſia ſanctos victores ad ęternam ciuitatem redeuntes, coronis ad modum rotundi ſcuti factis, honorat, iuxta illud Pſalmiſtæ: Domine, vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos. Cæterum, ad virtutem perſeuerantiæ conſeruandam quatuor ex parte noſtra requiruntur. Primum eſt, bonarum operationum frequens exercitatio. De qua dicit Bernardus: Nulla vnquã ſeruum, Dei, non dico dies, ſed nec hora inueniet ſine exercitij labore. Nequaquam enim ſufficit ſemel vel ſecundo quod bonum eſt operari, niſi inceſſanter addas noua prioribus: alioqui iacet & marceſcit flos primi operis, atque ex eo omnis virtus in breui terminatur, ſi non alijs & alijs ſubiectis pietatis operibus continuo reparentur. Non enim coronabitur, ſecundùm Apoſtolum, niſi qui legitimè certauerit: vocans certamen legitimum, continuum noſtri profectus incrementum. Vera nanque & efficax perſeuerantia ſemper in ſuis exercitijs augeri debet, & proficere: quia ſi vel affectus deuotionis, vel effectus operis remittitur, ſeu ex negligẽtia attenuatur, incipit paulatim deficere, donec penitus extinguatur. Corporalis tamen exercitatio (quæ dicitur ad modicum vtilis) fieri debet cum debito moderamine diſcretionis, iuxta valetudinem corporis. Nam corpus infirmum ſi ſupra virtutem ad opera coegeris, obtenebrationem ſemper imponit animæ, & confuſionem magis inducit. Corpus verò fortè, ſi ocioſitati, & requiei dederis, omnis malitia perficitur in anima habitante in eo. Secundum verò eſt interna deuotio. Nam ſi bona operari quandoque non poteſt, ſaltẽ meditando deuotionem ſuam accendat: quia meditatio parit ſcientiam, ſcientia compunctionem, compunctio deuotionem, & deuotio facit orationem. Meditatio eſt frequens cogitatio, curioſa & ſagax, occulta inueſtigare, & obſcura ad notitiam trahere: quę deſeruire poſſunt ad ſalutem animę, cuius ſunt tria genera. Vnum in creaturis, & ſurgit ex admiratione. Secundum in ſcripturis, & ſurgit ex lectione. Tertium in moribus, & ſurgit ex circumſpectione. Circumſpectio in moribus duplici conſideratione diſcurrit: intus ad conſciẽtiam, & foris ad famam, vt quid expediat nobis ad meritum, & quid deceat proximis ad exemplum. Veruntamen vera meditatio ſemper ſolitudinem ſaltem mentalem requirit, etiamſi corpore inter homines conuerſari cogitur. Et tunc, ſecundùm Gregorium, etiam qui rebus temporalibus occupantur exteriora bene diſponunt, cum ſolicitè ad interiora refugiunt, cum nequaquam foris perturbationem ſtrepitus diligunt: ſed apud ſemetipſos intus in tranquillitatis ſinu requieſcunt. Requirit etiam meditatio ſilentium, iuxta illud: Sedebit ſolitarius & tacebit, & le-

Pſalm. 4. *Perſeuerantia conſeruanda quatuor neceſſaria eſſe.* *Exercitatio.* *2.Tim. 2.* *1.Tim. 4.* *Deuotio.* *Meditatio.* *Circumſpectio.* *Thren 3.* *Silentium.* *Eſai. 32.*

uabit ſe ſuper ſe. Dicit enim Eſaias: Erit opus iuſtitiæ pax,& cultus iuſtitiæ ſilentium. Quaſi diceret: Tantæ virtutis eſt ſilentium, quòd in homine conſeruat Dei iuſtitiam, & inter proximos nutrit & cu-
Cogitatio. ſtodit pacem. Tertium autem eſt ſancta cogitatio. Nam ſi per meditationes deuotionem ſuam accendere non poteſt,ſaltem dominum ſuum recogitet, vt ſic eum diabolus occupatum licitè Interius inueniat:quod nulli eſt impoſsibile,quia noſtræ ſubiacet voluntati. Internas autem animæ cogitationes, ſecundùm Auguſtinum, diabolum non videre certi ſumus, ſed motu eas corporis ab illo affectionum indicijs colligi,& experimento didicimus. Secreta autem cordis ſolus ille nouit, ad quem dicitur: Tu ſolus noſti corda filiorum
3. Reg. 8. hominum. Quartum eſt, quòd in omnibus rectam intentionem ha-
Intentio. bere debeamus. Qui enim rectè intendit, rectè tendit ad eum quem quærit. De qua intentione dictum eſt ſupra.

De deteſtabili ocio operis, oris, & cordis cauendo, ac labore triplici contrario amplexando. Cap. XXXV.

INueni quem diligit anima mea. Tenui eum,nec dimittam. Tenetur ſponſus deuotione orationum,importunitate deſideriorum, memoria beneficiorum,& expectatione exauditionum:nec dimittitur, ſi ab intentione nō ceſſetur,nec vultus amplius in diuerſa mutetur. Sequitur:Donec introducam eum in domū matris meæ. Mater no-
Gratia. ſtra eſt ſpiritus ſancti gratia, quæ nos ſpiritualiter regenerat, cuius domus eſt humana mens,in qua ſuſcipitur eadem gratia. Acceptam autem gratiam deſiderat in ſe retinere, & in mores transfundere, ac in conuerſationem transformare,ſicque Chriſtum introducere, iux
Ro. 3. ta illud Apoſtoli: Induimini Dominum Ieſum Chriſtum. Manet enim in anima illa Chriſtus,quę virtutes eius poſsidet,ſcilicet humilitatem,manſuetudinem,patientiam,obedientiam, charitatem, &c. Ne ſit domus vacans,quam ingrediens diabolus aſſumit ſeptem ſpiritus nequiores ſe. Et adhoc multū iuuat diligens euitatio à triplici
Lucæ 11. ocio,ſcilicet operis,oris,& cordis. De primo ocio dicit Chryſoſto-
Ocium triplex deteſtabile. mus:Qui habent ſpiritū Dei,nō ſunt contenti ſedere ocioſi: ſed ipſe ſpiritus qui in eis eſt,vrget eos bonū aliquod operari: quia grauius libido vrit,ſi quem ocioſum inuenerit. Cedit autē labori bono voluptas,& animam ocio vacantem cito pręcipitat. Ideo ſeruus Dei nūquam ſit ocioſus,quāuis ad Deum ſit feriatio diei. Et Iſidorus: Fatiga,inquit,corpus tuum in laboribus tuis,& exerce cuiuſlibet operis ſtudium. Si enim tēpeſtates pelagi nautis,vulnera militibus,glacies & frigora agricolis leuia ſunt & protabilia propter ſpē pręmij temporalis,multo magis cui cęlum placet, nullum debet ſentire periculum. Hinc Hieronymus ſcribit ad Ruſticum monachum, & habetur
de

Digitized by Google

de Conſecratione diſt. quinta, cap. Nunquã de manu tua, aut oculis tuis liber Pſalterij decedat. Et infra: Fiſcellam texe iunco, caniſtrum lentis plecte vimininibus, feratur humus, areolæ æquo limite diuidantur, in quibus cum olerum iactata fuerint ſemina, vel plantæ per ordinem poſitæ, aquæ ducantur irriguæ. Et infra: Inſerentur fructuoſæ arbores vel gemmis, vel ſurculis, vt paruo poſt tempore laboris tui dulcia poma, decerpas. Apum diſcas fabricare aluearia, ad quas remittunt nos Salomonis Prouerbia. Monaſteriorum regularem diſciplinam in paruis diſce corporibus. Texantur & lina capiẽdis piſcibus. Scribantur & libri, vt & manus operetur cibos, & anima lectione ſaturetur. In deſiderijs enim eſt omnis ocioſus. Sequitur: Aegyptiorum monaſteria hunc morem tenent, vt nullum abſque opere & labore ſuſcipiant: non tam propter victus neceſſaria, quàm propter animæ ſalutẽ, nè vagentur pernicioſis cogitationibus, & ad inſtar fornicantis Hieruſalem, omni tranſeunti diuaricent pedes ſuos. Quotidianus tamen labor, & conatus ſpiritualis profectus maximè eſt nobis vtilis, & Deo gratus. De quo dicit Auguſtinus: Semper tibi diſpliceat quod es, ſi vis peruenire ad id quòd nondum es. Nam vbi tibi placuiſti, ibi deniaſti. Si autem dixeris, Sufficit, & periſti. Semper adde, ſemper ambula, ſemper profice. Noli in via remanere, noli retrocedere, noli deuiare. Remanet, qui non proficit: retrocedit, qui ad ea iterum vadit vnde receſſerat: deuiat, qui apoſtatat. Nè ergo retrocedamus; continuè nos ad bonũ conari oportet. Qui conatus pro perfectione reputabitur, quia talis conatus ad perfectionem conſequendam maximi deſiderii indicium eſt. Qui autem vehementi deſiderio ad habendum aliquid æſtuat, hoc iam habere probatur, dicente Auguſtino: Non quid ſis, ſed quid eſſe deſideras attendit Deus: ſi tamen, in quantum potes, ſatagis, vt quod nondum es, eſſe merearis. Hinc dicit Bernardus: Sũt multi, qui tota vita ſua tendunt ad perfectionem, ſed nunquam pertingunt. Quibus tamen ſi piè perſeuerauerint, ſtatim cum de corpore exeunt, redditur quod in hac vita diſpenſatoriè eſt negatũ, illuc perducente eos ſola gratia, quò prius tendebant cum gratia:

Ocium operis quantopere vitãdum.

Exec. 16.

Profectus continuus.

De ſecundo ocio, ſcilicet oris, dicit Auguſtinus ad fratres in eremo: Omne quod non ædificat, in periculum vertitur dicentium & audientium. Omne verbum ocioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii. Ocioſum autem verbum eſt, quod aut ratione iuſtæ neceſſitatis, aut intentione piȩ vtilitatis caret. Dicit autẽ Sapiens, quòd ſicut vrbs patens, & abſq; murorum ambitu, ſic vir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum. Nam ſecundùm Gregorium: Quia murum ſilentii non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cum per verba extra ſemetipſam eiicit, apertam ſe aduerſario oſtendit: quam tantò citius ſine labore

Ociũ oris.
Matt. 12.
Lucȩ 6.

Prou. 25.

 ſuperat

Digitized by Google

ſuperat, quanto & contra ſemetipſam per multiloquium pugnat.
Multiloquium. Multiloquium enim eſt argumentum inſipientiæ, miniſter mendacij, manuductor ſcurrilitatis & leuitatis, potator detractionis, extinctor compunctionis, conditor acediæ, diſsipatio deuotionis, obſcuratio orationis, frigefactio caloris & feruoris, extinctor pacis, & euerſor totius rectitudinis. Ideo cum magna diligentia lingua refrenanda eſt. Amicus enim ſilentij Deo propinquat, & latenter colloquens illuminatur à Deo. Nam qui quietem animæ poſsidet, quaſi ignem fugit multiloquium: & quietem ſolitudinis diligens, recludit os ſuum. Et qui nouit odorem ignis altiſsimi, fugit homines quaſi apis fumum. Vnde dicit Ambroſius, ꝙ ſilendi patientia, & loquendi opportunitas, & contemptus diuitiarum, ſunt maxima fundamenta virtutum. Et iterum: Plures, inquit, vidi, loquendo peccatum incidiſſe, vix quenquam tacendo. Ideoq; tacere noſſe difficilius eſt, quã loqui. Rarum eſt tacere quenquam, cum ſibi loqui nihil proſit. Hinc, vt dicit Hieronymus, Socrates adiurabat diſcipulos, antequã eos docebat, & in verbis ſuis iurare compellebat, ſacramentoq; extorquebat ſilentium: ſermonem, inceſſum, manſuetudinem, moreſq; deſcribebat, & vniuerſam Philoſophiam ſuam ad mores componendos reuocabat.
Ocium cordis. De tertio ocio, ſcilicet cordis, dicit rurſus Hieronymus ad Ruſticũ monachum: Sine intermiſsione vigilet ſenſus tuus, nec vagis cogitationibus patens ſit. Corpus pariter & animus tendat ad Dominum, nec vacet mens tua varijs perturbationibus: quæ ſi in pectore inſederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Hinc conſulit Seneca, dicens: Cogitationes vagas, & velut ſomno ſimiles, non recipies: quibus ſi animum tuum oblectaueris, cum omnia diſpoſueris, triſtis remanebis. Sed cogitatio tua ſtabilis, & certa ſit. Ad quam ſtabilitatem maximè iuuat ſolitudo mentis.
Oſeę 2. Ducam, inquit Oſeæ, eam in ſolitudinẽ, & ibi loquar ad cor eius. Ad quam hortatur Bernardus, dicens: O ſancta anima, ſola eſto, vt ſoli creatori omnium ſerues teipſam, quẽ ex omnibus tibi elegiſti. Fuge publicum, & ipſos domeſticos. Secede, ſed mente, ſed intentione, ſed deuotione, ſed ſpiritu.
Solitudo mentis vera, quæ. Deus enim requirit cordis, non corporis ſolitudinem. Solus es, ſi diuina cogites, ſi pręſentia non affectes, ſi deſpicias quod multi ſuſpiciunt, ſi faſtidias quod omnes deſiderãt, ſi iurgia deuites, ſi damna non ſentias, ſi nõ recorderis iniuriarum: alioqui nec ſi ſolus es corpore, ſolus es mente.
Thren. 3. Sedebit etiam ſolitarius & tacebit, quia leuabit ſe ſupra ſe.
Solitudo corporalis. Solitudinem enim quærit (vt dicit Seneca) qui vult viuere cum innocentibus. Veruntamen corporalis ſolitudo, vt ſit ſalutifera, duos comites habere debet, ſcilicet pudicitiam, & verecundiam.
Pudicitia. Pudicitia, ſecundùm Auguſtinum, res eſt animi, ſicut virginitas corporis. Nam animę pudicitia magis eſt propter oculos Dei, quam hominum, omnia bona facere, omnia mala deſerere.

deſerere. Eſt enim augmentum omnis interioris pulchritudinis, decus religionis, & arrha futurę beatitudinis, quę conſcientiam purificat, affectum inflammat, intellectum illuminat, & pium propoſitum in animo roborat. Verecũdia autem, ſecundùm Gilbertum, eſt optimum in ſponſa Chriſti decoramentum: vtpote qua plus verecundamur coram Deo de malis, quam coram hominibus. Cum ſcilicet verecundamur inutilibus occupari per rationẽ, inordinatis affici per cõcupiſcibilem, & paſsionibus agitari per iraſcibilem, ſicut Eſdras confundebatur coram Deo etiam de peccatis aliorum. *Verecũdia.* *1. Eſdr. 9.*

Quomodo anima non impedita inordinato amore, attrahitur à ſumma Trinitate, ſcilicet potentia, ſapientia, & bonitate. Cap. XXXVI.

TRahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Canticorum primo. Vox eſt animæ, mundanum amplexum faſtidientis, & ad diuinum ſuſpirantis. Nouit enim quia vim patitur humana mens viſibilibus aſſueta delicijs, dum ſe ſalubriter ad inuiſibilium fruitionem transferre voluerit. Petit ergo trahi: qui tractus deſignat quandam violentiam ſibiipſi ſecundùm naturã inferendam, ideo petit adiutorium, quod Deus exhibet per terroris incuſsionẽ, per fomitis repreſsionem, & abundantioris gratiæ infuſionẽ. Quaſi diceret: Si opus eſt, trahe me poſt te, aut terrendo minis, aut exercendo flagellis, aut alliciendo beneficijs, & promiſsis, nunc illuminando, nunc reficiendo, nunc terrendo. Nouit enim quòd nihil aſcẽdere poteſt ad id quod eſt ſupra naturam, niſi per alium trahatur. Sicut enim lapis nõ poteſt aſcendere ſurſum niſi per alterius motum, ſic anima quę grauatur à corpore, ſurſum agi non poteſt, niſi à ſummo motore: quia voluntas inuenitur impotens ad ſubleuandum humanum affectum in diuina, niſi à ſuperiori motore fuerit per gratiã adiuta. Et hic tractus fit a tota Trinitate, cuius opera ſunt indiuiſa; ita quòd tractus iſte fit ad ipſam à tota ſpecie. Sicut enim magnes à tota ſpecie ferrum attrahit, niſi præpediatur ab alio aliquo contrario, vtpote ab adamante, qui iuxta ferrũ poſitus, illud à magnete nõ patitur attrahi, imo iam attractum per violentiam retrahit, & ad ignem applicatus non incaleſcit: ſic Deus Trinitas per amorem ſibi cor humanum attrahit, niſi violenter ab amore mundi, & ſui retractum fuerit. Qui ſcilicet amor, cor humanum ponderoſum, & frigidum reddit. Ipſa igitur ſumma Trinitas omnem animam non præpeditam attrahit per amorem, ita quod principium huius tractus eſt amor increatus. Traxit enim pater per amorem, cum propter nimiam charitatem qua dilexit nos, in Chriſto nos viuificauit. Traxit & filius, cum oblatus eſt, quia ex charitate voluit. Traxit ſpiritus *Tractus animæ.* *Epheſ. 2.*

Eſai. 53. ſanctus, amor patris & filij, quia charitas increata ſpiritui ſancto
Rom. ſpecialiter appropriata, principium huius tractus fuit.
Tractatus Patris. Poſſumus tamen vnicuique in Trinitate perſonæ propriū aſſigna
Iohan. 6. re tractum. De patre namque dicit filius: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eum. Trahit ergo pater ſua potentia, qui tractus dici poteſt violentus, vtpote in ſpiritu timoris fundatus.
Exod. 20. Hinc ingeminat in lege veteri: Ego Deus, ego dominus. In
Funiculus patris. qua traxit funiculo triplici. In malitia quidem obſtinatos ſeueritate dānationis, vt patet in Dathan, & Abyron & Chore cum ſuis cōpli-
Leuit. 19. & 20. cibus. Præuaricatores verò, ſed corrigibiles ſerioſitate correctionis.
Nu. 16. Nam vſque ad incarnationem filij, pater mundum in virga ferrea gu
Nu. 12. bernans, nec parua reliquit in ſuis etiam electis inulta, vt patet in
Hie 10. Moſe, Aaron & Maria. Quis ergo non timebit te, ò rex gentium, cum tantam exerces in præuaricatores vindictam, vt omnes cautos reddas & timoratos? Fęlix quem faciunt aliena pericula cautum. Perſeuerantes autē in bono aut fortiter certantes & viuentes trahit fidelitate promiſsionis, iuxta illud Pſalmiſtæ: Et quę procedunt de la-
Pſal. 83. bijs meis, non faciam irrita. Trahit proinde filius ſua ſapientia.
Tractus filij. Qui tractus dici poteſt ex violento & voluntario mixtus.

Habet enim aliquid timoris & horroris, & aliquid amoris. Et hoc funiculo triplici. Primò, veritate inſtructionis, ad ambulandum in vijs mandatorum, & in ſemitis conſiliorum Dei, prout Euangelia
Funiculus filij. nobis luce clarius demonſtrant. Vbi in ſumma perfectione depinxit virtutes, vt eas æſtimatione ſua redderet nobis precioſas & appetibiles, quo iā perfectio virtutū ſapere nobis incipiat, ac paulatim alliciat. Eſt enim quædā cordis voluptas, cui dulcis eſt panis ille doctrinæ cœleſtis, ſecundùm Auguſtinum. Porro ſi poetæ dicere licuit, Trahit ſua quemque voluptas, ſic ramum viridem oſtēdis oui & trahis illam, pueró nuces oſtenduntur & trahitur, & quò currit trahitur, amando trahitur, ſine læſione corporis trahitur, vinculo cordis trahitur. Si igitur hęc quæ inter delicias & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt, quomodo non potius trahit Chriſtus reuelatus, qui eſt veritas? Quid enim fortius anima deſiderat guſtare, quàm ſapientiam, iuſtitiam, veritatem, æternitatem, quorum deſiderio fauces auidas habere debet? Sic tractus fuit Petrus, cum re-
Iohan. 6. ſpondit: Domine quò ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Secundò ve-
Iohan. 13. rò, exemplaritate conuerſationis, dicens, Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis: nè ſcilicet hominem vi-
Iohan. 12. lem pudeat vel pigeat, ſequi dominum ſuum, dicentem. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Plus enim mouent exempla quàm verba, pręſertim filij Dei pro nobis incarna
Iob 34. ti. Hinc dicitur in libro Iob: Si direxerit homo ad Deum cor ſuum, ſpiritum illius & flatum ad ſe trahet. Curuum enim eſt cor hominis,

nis,cum ima appetit: dirigitur autem, cum ad ſuperna ſubleuatur. Spiritum autem pro internis cogitationibus, & flatum qui per corpus trahitur,pro externis actionibus ponit. Ergo Deũ hominis ſpiritum & flatum ad ſe trahere,eſt ad conuerſionem ſui deſiderij,interiora noſtra & exteriora commutare, vt omne quod eſt homo ad Deum interius ferueat,& exterius ſe edomando cõſtringat. Tertiò denique,charitate redemptionis, Hierem.31.In charitate perpetua dilexi te;ideo attraxi te,miſerãs tui. Et hoc vtique in funiculis Adã. De quibus dicitur in Oſee: In funiculis Adam (vel vt habet alia tranſlatio) in funiculis hominum traham eos, in vinculis charitatis, id eſt,ea charitate qua mihi aſtrinxi Abraham,Iſaac,& Iacob,& cæteros electos,coniungam & iſtos mihi pietate & manſuetudine conuerſationis,charitate & ſolicitudine ſaluationis. O quem nõ traherent tanta charitatis indicia? vt meritò diceret: Cum exaltatus fuero à terra,omnia traham ad me ipſum,id eſt,totum hominem ad redemptionem, reconciliationem, glorificationem & intimum amorem. Sanctus autem ſpiritus trahit ſua bonitate:qui tractus eſt amoris,& ideo voluntarius. Trahit igitur ſpiritus ſanctus funiculo triplici,quo chorda quædam amoris diuini conficitur: qui ſcilicet amor ſpiritui ſancto appropriatur. Et hac chorda genus humanum ad amorem reciprocum allicitur & trahitur. Nam cum omnis amor virtutem vnitiuam habeat (vt dicit Dionyſ. 7. Angel.hierarc.) multò fortius tamen amor ſpiritualis,qui trahit efficacius amantem, vt vniatur amato. Vnio verò tractum amantis ad amatum præſupponit: ideo ſpiritus ſanctus,qui dicitur amor patris & filij,trahit hominem ad Deum, vel Chriſtum per impreſsionem gratiæ ſpiritualis, quæ eſt diuina ſapiẽtia,vel interior illuminatio. E contra verò,trahit Deum,vel Chriſtum ad hominem,vt ſui participio, profectu virtutum homo perficiatur. Et pręcipuè Chriſtum trahit ad hominem, vt ſui participio per vitalis alimoniæ prouiſionem incorporetur, quę eſt ipſa Euchariſtia,per cuius ſumptionem homo recipere meretur augmentum virtutis,& præcipuè charitatis. Primus igitur funiculus eſt donatio veniæ ad ſperãdum,quia ſpiritus ſanctus,ſecundùm Apoſtolum,poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus,donec veniam impetrauerit,& plenam fiduciam inculcauerit,id eſt,poſtulare nos facit. Secundus eſt exhibitio diuinæ gratiæ ad proficiendum,quia ſua bonitate promptior inuenitur ad augmentum gratiæ tribuendum,quàm nos ad recipiẽdum. Stat enim ſemper ad oſtium & pulſat,vt affectum alliciat, & gratiam conferat. Sed vbi vaſa vacua non fuerint, oleum ſtare neceſſe eſt. Hinc hortatur dicens: Petite & accipietis. Tertius eſt promiſsio gloriæ ad perſeuerandum. Solus enim qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.

Oſee 11. *Ioan. 12.* *Tractus ſpiritus ſancti.* *Funiculus ſpiritus ſancti.* *Rom. 8.* *Apoc. 3.* *4. Reg. 4.* *Ioan. 16.* *Matt. 10.*

Quod

Digitized by Google

Quòd Ieſus ſapientia patris multipliciter trahit animam ab oblectatione ſenſualitatis ad ſapidam deguſtationem ſpiritus. Cap. XXXVII.

TRahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. In hoc ſponſa ſuam oſtendit humilitatem, & feruentem charitatem, exprimens deſiderij ſui feruidum affectum, recognoſcẽs ſuum proprium defectum, & petens conſilij diuini ſalubrem effectum, & hoc per Chriſti prædicationem, quæ illuminat intellectum, ac eius conuerſationem, quę inflammat affectum, eiuſq; miraculorum operationem, quæ corroborat vtrunque. Primum enim eſt ſanatiuum errorum: ſecundum informatiuum morum: tertium completiuum omnium bonorum. Sic ergo ſponſa trahi petit, vt currat in via pęnitentiæ, quam odoriferam Chriſtus reddit in ſua paſsione, ſicut canis venaticus feram inſequitur recto tramite. Vt, inquam, currat ſic tracta in odorem operum bonorum, quæ velut vnguenta redolent: quia 1. Cor. 2. per hęc Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco & hominibus. Vt denique currat tracta per vitam actiuam in odorem vitę contemplatiuæ, id eſt, donec per contemplationem ſaporoſam liberis alis affectuum omnia creata ſupergredi valeat, adulterinas conſolatiunculas vberiori conſolationis ſpiritu inebriata, penitus faſtidiendo. Nam, vt dicit Hugo de arca Noe, Deus rationalem ſpiritum creauit ſola charitate, nulla neceſsitate, vt eum ſuæ beatitudinis participem efficeret: & vt idem aptus eſſet tanta beatitudine perfrui, fecit in eo dilectionem ſpiritualem palatum, quodammodo per hanc illum ſenſificans ad guſtum internæ dulcedinis, quatenus per ipſam dilectionem ei infatigabili deſiderio inhæreret. Per dilectionem ergo copulauit ſibi Deus rationalem creaturam, vt illi ſemper inhærendo, ipſum quo beatificanda erat bonum, & ex ipſo quodammodo per affectum ſugeret, & de ipſo per deſiderium biberet, & ipſum per gaudium poſsideret. Veruntamen, ſecundùm Bernardum, interiorem ſaporem perdidimus ab ipſo pene exordio generis noſtri. Ex quo namque cordis palatum, ſenſu carnis præualente, virus infecit ſerpentis antiqui, cœpit non ſapere bonum, ac ſapor noxius ſubintrare, & inſipientia mulieris, id eſt, ſenſualitatis, boni ſaporem excluſit: quia ſerpentis malitia & aſtutia, mulieris inſipientiam circumuenit: & ideo nunc viſus ſpiritualis interior tenebreſcit: auditus ſurdeſcit, olfactus tabeſcit, guſtus amareſcit, & tactus craſſeſcit, vt meri-
Pſal. 113. tò clamet Pſalmiſta, dicens: Oculos habent, & non videbunt, aures habent & non audient, nares habent & non odorabunt, &c. Hoc ergo magnum bonum, quod homo habuit ex ſenſu tã interiori, quàm exteriori bene ordinato, ſecutum eſt magnum malum: quia perdito

bono

Digitized by Google

bono quod intus erat,ingreſſa eſt anima ad aliena bona, & pactum fecit cum delectationibus requieſcens in illis. Et quando ſenſus carnalis exterior bono ſuo vtitur,interior ſenſus quaſi obdormit, quia non cognoſcit bona ſenſus interioris, quam iucunditate bonorum exteriorum capitur: Intrans autem ſapientia dum ſenſum carnis infirmat,intellectum purificat, & cordis palatū ſanat & reparat, quia paulatim vincit malitiam,id eſt, concupiſcentiam in mentibus, ad quas intrauerit,ſaporem mali,quem illa inuexit,ſapore meliore exterminans,ita quod ſanato palato,iam ſapit bonum,ſapit & ipſa ſapientia, qua in bonis nullum melius. Nam cum à delectatione carnis abſtrahitur, neceſſe eſt vt ſtatim iam aliquid ſpiritualis gaudij prægustare incipiat, nè ſi penitus à delectatione remãſerit alienus, quaſi ſemen aridum ſine humore, ad germen ſapientiæ non conualeſcat. Illas tamen mentes ſingulariter internæ dulcedinis deſiderium trahit, quas nullius concupiſcentiæ carnalis affectus foris religauit.

Quòd ſi quæris, qualiter ad iſtam guſtus experiētiam pertingere poſsis,breuiter reſpōdeo,quòd Ieſus Chriſtus,qui eſt ſapida ſapientia patris,vtpote in qua eſt ſapor omnis ſuauitatis,& delectamenti, nobis efficaciter ingerit hunc guſtum.Et hoc multipliciter. Primò, ſe manifeſtando in operibus ſuis,vt ſic viſibiliter videri poſsit inuiſibilis per effectum ſuum viſibilem, iuxta illud Pſalmiſtæ: Delectaſti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo.Quia cuncta,quæ creaſti bona valde,dicunt mihi,vt amem te. Illa tamen delectatio non fit ſemper ex guſtu ſapientiali oleo gratiæ condito,nec illa notitia eſt experimentalis,ſed diſcurſiua. Secundò in incarnata natura ſe manifeſtando, in qua ſe exinaniuit incuruatus,& vt lumē in teſta factus,vt ſic nos illuminaret, & ad patrem reduceret.Quæ manifeſtatio meritò cauſat in ſenſibus noſtris interioribus notitiam quandam æternorum credibilem ſupernaturalē:quę nobilior eſt manifeſtatione præcedenti: quia dona ſupernaturalia perficiunt naturam,vt dicit Dionyſius. Nec tamen iſta notitia experimentalis eſt,quia experientia repugnat fidei. Veruntamen ex firma fidei notitia multiplex habetur conſolatio. Tertiò, ſe quotidie manifeſtando,factus amoris cibus,& refectio.Nam ideo carnem aſſumptam in edulium nobis propoſuit in ſacramento, vt per cibum carnis non inuitaret ad guſtum diuinitatis.Hinc incarnata ſapiētia videtur quaſi panis,ita vt veraciter dicere poſſet:Ego ſum panis vitæ,factus in ſacramēto verus cibus,& vere guſtabilis, vt per guſtum corporis ſuos duceret ad guſtum diuinitatis, quia ſecundùm humanitatem eſt via ad diuinitatē.Hinc ſe dicit oſtium:& hoc primo ſenſui corporali per ſigna ſenſibilia monſtratum in ſacramento, ſcilicet per ſenſibiles ſpecies panis & vini. Secundò, ſe dicit oſtium intelle-

Guſtus animæ excitari à Chriſto.

Pſalm. 91.

Ioan. 6.

Chriſtum dici oſtium. Ioan. 10.

Digitized by Google

tellectui per fidem perfectam reſeratum. Fides enim, ſecũdùm Chryſoſtomum, eſt lumen animæ, oſtium vitæ, fundamentum ſalutis æternæ. Nam intellectus humanus ſine radio fidei, circa diuina quaſi cęcus eſt: ſed per fidem intellectus illuminatus & confortatus, hãc veritatem indubitanter attingit, quòd Chriſtus veraciter eſt in ſacramento, & deitas veraciter eſt in Chriſto. Tertiò, ſe dicit oſtium volũtati per charitatem feruidam apertum, guſtatum, & inhabitatum: *Ioan. 6.* quia qui manducat, inquit, carnem meam, & bibit meum ſanguinẽ, *Ioan. 10.* in me manet, & ego in eo. Dicit ergo Ieſus: Ego ſum oſtium, ſcilicet ſenſui per corpus aſſumptum ei obiectum, & intellectui per fidem reſeratum, ac voluntati per charitatem apertum: quia charitas inter ſe, & dilectum non vult ſcire medium, ſed acumine ſuo cũcta penetrat, donec ad dilectum & in dilectũ veniat. Sequitur: Per me ſi quis ad meam intrinſecam diuinitatem introierit fide & charitate, ſaluabitur. Et ingrediendo ad contemplandam meam diuinitatem, ac egrediendo ad imitandam meam humanitatem, vtrobique paſcua æternæ viriditatis & ſalutis inueniet. Vnde dicit Hugo, quòd propterea Ieſus carnem in edulium nobis propoſuit, vt per cibum carnis nos inuitaret ad guſtum diuinitatis. Quem cibum ſponſa degu- *Cantic. 5.* ſtauit, dicens: Comedi fauum meum cum melle meo. Fauus eſt cera *Fauus.* virginea, loculis & cellulis diſtincta, quæ ſunt melle repleta. Fauus igitur eſt Chriſti humanitas, & mel eius diuinitas. Quaſi diceret: Guſtaui dulciſsimam diuinitatem in cera virgineæ humanitatis abſcõditam. Veruntamen ſi hæc non guſtantur, non intelliguntur: & ſi non intelliguntur, vanè audiuntur. In amore autem fit talis guſtus experimentalis, qui eſt magiſtra intelligẽtiæ, & conſummatio. Hinc *Pſal. 33.* dictum eſſe reor: Guſtate & videte, quia in guſtu mellis oculi Iona- *1. Reg. 14.* thæ ſunt illuminati.

De tractu voluntatis, quæ ſecum trahit totum hominem, & de ſenſibus tam interioribus, quàm exterioribus: ac de renouatione ſpiritus ſecundùm amorem, ſcientiam, & operationem.

Cap. XXXVIII.

T*Rahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Diuini amoris attractiuam virtutem alloquitur anima, voluntatem ſuam attrahi petens in vnionem diuinæ voluntatis, vt vnus ſpiritus cum Deo fiat, ſentiens vnum velle, & vnum nolle. Nam iſte tractus principaliter in voluntate fit, & hoc per inhabitantem charitatem. Voluntas autem vi quadam ſecum totum hominem trahit, id eſt, omnes vires, tam intellectiuas, quàm affectiuas, tam inferiores, quàm ſuperiores.

Pro quo notandum, quòd (vt dicitur in libro de ſpiritu & anima) duo

Digitized by Google

dúo ſunt in homine ſenſus,& vterque bonum ſuum habet in quo reficitur. Vnus exterior,qui reficitur in contemplatione humanitatis Chriſti. Alius interior,qui reficitur in contemplatione diuinitatis. Ideo nanque Deus factus eſt homo,vt totum hominem beatificaret, & tota conuerſio hominis ad ipſum eſſet, & tota dilectio eius in illo eſſet,cum à ſenſu carnis videtur per carnem:& à ſenſu mentis per diuinitatis contemplationem. Et hoc totum erat bonum hominis, vt ſiue ingrederetur,ſiue egrederetur,in factore ſuo paſcua dulciſsima inueniret. Sicut enim in carne ſunt quinque ſenſus,quos tamen diuinitas non mouet abſque animæ ſocietate: ſic anima quinque ſenſus habet ſuo modo, quia res ſpirituales nõ corporalibus ſenſibus, ſed ſpiritualibus rimandæ ſunt. Exempli gratia: Dicit Dominus in Deuteronomio:Videte,quia ego sũ Deus. Ecce ſpiritualis viſus. Et in Apocalypſi: Qui habet aures audiẽdi,audiat,quid ſpiritus dicat eccleſijs.Ecce ſpiritualis auditus.Et in Pſalm.Guſtate & videte,quoniã ſuauis eſt dominus.Ecce ſpiritualis guſtus. Et Apoſtolus quoq; dicit,ꝙ Chriſti bonus odor ſumus.Ecce ſpiritualis olfactus.In Euãgelio denique Dominus, fide mulierem ſe magis tetigiſſe, quã corpore demonſtrauit,dicens:Quis me tetigit?Ecce ſpiritualis tactus.

Senſus exterior. *Senſus interior.* *Ioan. 10.* *Senſus animæ quinq;.* *Deut. 32.* *Apoc. 2.* *Pſalm. 33.* *2.Cor. 2.* *Lucæ 8.*

Hinc obſeruandum eſt cum omni cautela, quid ad corporis ſenſus,& quid ad animæ dignitatem pertineat.Vnde,ſecundùm Bernardum,ſicut corpus quinque ſenſus habet, quibus animę iungitur mediãte ſenſualitate:ſic anima ſuos quinque ſenſus habet,quibus ęternis ſiue Deo cõiungitur,mediante charitate. Per ſenſus corporis veteraſcimus,& huic ſeculo conformamur: per ſenſus mentis renouamur in agnitionem Dei, ſiue æternorum. Et ſicut alij ſenſus corporales ſine guſtus ſenſu infirmantur, & hebetantur in operationibus ſuis:ſic alij ſenſus ſpirituales langueſcunt propter abſentiam guſtus ſapientialis. A cuius guſtu quanto diutius abſtinemus,tanto ſenſus interiores magis infirmantur,& deficiunt in actibus ſuis circa æterna.Adueniente autem guſtu ſapientiæ,dulcedo quædam ſaporis ſequitur,quam in interiori ſuo ſentiens anima,quodam ſingulari modo cuncta, quæ ſuſcipit, diſcernit, & dijudicat, ſeque & omnes ſenſus vegetat & confirmat. Pro quo ſciendum, quòd ſecundùm Alexandrum de Hales in ſecunda parte Summæ, ſenſus ſpiritualis fundatur in natura ſpirituali, ſecundùm quod anima ſecundùm intelligentiam dicitur ſpiritus. Et, ſecundùm Bonauenturam, ſenſus ſpiritualis dicitur vſus interior gratiæ, reſpectu ipſius Dei, ſecundùm proportionem ad quinque ſenſus corporales. Et ſic accipiunt ſenſus Origenes,& Bernardus,qui diſtinguunt quinque ſenſus interiores: quorum quilibet (vt vult Bernardus,) radicem habet in intellectu & affectu, pro eò quòd cognitionem dicant experimentalem, cum tamen ſecundùm rem ponere neceſſe eſt vnum

Digitized by Google

ſenſum interiorem. licet per modum comprehendendi plures eſſe dicantur, quia vna erit potentia, ſecundum quam erit videre & guſta e: & ita vnum erit in ſubſtantia videre & guſtare. Dicit enim Auguſtinus in libro Confeſsionum. Cum amo Deum meum, amo lucē, vocem odorem, cibum, amplexum interioris hominis mei, vbi fulget animæ meæ quod non capit locus, vbi ſonat quod nō capit tempus, vbi olet quod non ſpargit flatus, vbi ſapit quod nō minuit edacitas, vbi habet quod non euellit ſatietas. Dicit tamen Bernardus, quòd Deus nō vniformiter ſapit omnibus. Oportet namque pro varijs animæ deſiderijs, diuinæ præſentiæ guſtum variari, & infuſum ſaporem ſupernæ dulcedinis, animi diuerſa appetentis aliter atque aliter oblectare palatum. Multum enim differenter ſapit panis æternæ vitæ reprobis & electis: quia verba ſapientiæ reprobi ſolum audiunt, ſed electi etiam guſtant; & vnuſquiſque pro vitæ ſuæ meritò guſtat. Ideo dicit Auguſtinus, ꝙ voluntas habet vnum actum proprium, qui eſt actus tenendi ſeu amplexandi, & quaſi poſsidendi, quos actus intellectus habere non poteſt. Nam poſſeſsio non eſt intellectus cognoſcentis, ſed voluntatis habentis, ſicut ſanitas ſani nō eſt medici cognoſcentis, ſed ſani habentis. Sic & actum guſtādi non habet intellectus, ſed voluntas: quia guſtus eſt in charitate. Charitas autem, vel dilectio eſt actus voluntatis. Nam ſicut Deus per memoriam auditur, iuxta illud: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, & per intelligentiam videtur: ſic etiam per affectum tangitur, amplexatur & adſtringitur: quem tactum ſpiritualem experta fuit anima, cum dixit: Lęua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Vnde læuæ nomen, ſecundū Richardum, intelliguntur ſplendores intellectus ſpeculatiui, qui pertinent ad ſtatum viatoris, ſed dexteræ nomine, quæ patriam ſignificat, intelligitur vnitio ſuperintellectualis ad Deum, quæ ſpeculum neſcit, ſed quaſi præmium inchoat, tanquam arrha & pignus ſpiritus. Nihil autem eſt, quòd tam gratam mentibus præſtat refectionem, ſicut panis ſuperſubſtantialis: quia talis refectio non fit per ſpeculum, ſed per diuinę dulcedinis experientiā, iuxta quòd guſtus & tactus non exercentur per ſpeculū, ſicut viſus. Et in hac Dei participatione fundatur portio Mariæ, quæ non aufertur ab ea. Et cum, ſecundùm Dionyſium, Ieſus Chriſtus vera ſapientia patris, ſit fontana copia ſuſceptionum diuinarum ſuauitatū, & refundat de plenitudine ſua diuiniſsimas fragrantias ſiue odores, ac deiformes intelligentias: in quibus mentes ſuauiter delectatæ, & ſanctis ac odoriferis ſuſceptionibus adimpletæ, vtuntur intelligibili alimento, penetrante ad infimos ſuos intellectuales ſinus, ſecundùm diuinam participationem beneuolentium diſtributionum, planum eſt quod hi, quos ſapida ſapiētia inhabitat, ſacris ſuſceptionibus fœcundantur, habitibus virtutum, &

Pſalm. 84. *Cant. 2.* *Luca 11.*

Digitized by Google

fructibus bonorum operum perficiuntur, quibus deiformiter adornantur. Nam deiformis adornatio, ſecũdùm Linconienſem, eſt renouatio ſpiritus rationalis, & conformitas ipſius, prout eſt poſsibile, ſecundum amorem, ſcientiam, & operationem ad Deum, ad quam deiformem adornationem attinget noſtra poſsibilis aſsimilatio, vt amor referatur ad ſpiritum ſanctum, ſcientia ad filium, & operatio ad patrem. Eſt enim in nobis primo amor boni in genere, deinde ſcientia bonorum in ſpecie, ex quibus proceditur in operationem ſingularium bonorum ſcitorum, & amatorum: ſicque rationalis creatura, quantum eſt poſsibile, Deo debet aſsimilari, ſecundum amorem, ſciẽtiam & operationem, & ad eius imitationem reduci deiformiter. Quod totum operatur in nobis guſtus ille verus ſapientiæ ſalutaris, qui cognitionem experimentalẽ nobis adminiſtrat. Et quia in amore fit huiuſmodi guſtus, conſtat, ſecundùm Hugonem, quòd qui ardentius diligunt, profundius proſpiciunt, & ſubtilius diſcernunt. Et quia magis è vicino reſpiciunt, euidẽtius proculdubio cognoſcunt. Ergo rectiſsimè, quanto magis amantur æterna, tanto plenius guſtantur, & perfectius cognoſcuntur. Hinc ſuper illud: Ego ſum qui ſum. dicit Vercellenſis, id eſt, ego ſum eſſe in ſe reflexum, vel entitas, quale nomen non percipitur, niſi ab apice principalis affectionis, quæ vnitur æternitati. Quaſi diceret: Nemo me poteſt cognoſcere, niſi per memetipſum. Nemo enim ſcit, niſi qui accipit per reuelationem, ſecundùm Auguſtinum: Vel, vt dicit Haymo, qui ad hoc prædeſtinatus eſt vt cognoſcat. Quod fit per vnitionem dilectionis, quæ eſt effectiua veræ cognitionis, qua vnitur Deo intellectualiter ignoto, & tamen cognito multo melius, quã ſit cognitio, in eo, quod intellectualis eſt: quia eo quod cognitionem intellectualem derelinquit, ſupra intellectum & mentem Deum cognoſcit. Ex quo patet, quod reuelatio ſuperintellectualis non fit per intellectualẽ cognitionem, ſed per ardentiſsimam, & ſuperferuidam dilectionis cognitionem. *Exodi 3.*

Quòd contemplationis ſex ſunt gradus: & de duobus primis, ac de duplici imaginatione & cogitatione, ſcilicet ſpeculatiua, & practica. Cap. XXXIX.

T*Rahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.* In libro Auguſtini de ſpiritu & anima, tanguntur ſex gradus, quibus aſcenditur ad apicem contemplationis, quibus etiam fęliciter aſcenditur in Deum: Ad quos etiã reduci poſſunt gradus, quos Bernardus breuiter ſuper Cantica enumerat, dicens: Contemplatorem verum & iubilatorem certum te iudico, ſi primũ te perfecerit actio, ſi ſenſus ab exterioribus reuocas, ſi imaginabilia fęlici motu pertrãſeas, ſi rationabilia celeri motu percurras, ſi intelligibilia illuminata *Gradus contemplationis ſex.*

fide

Digitized by Google

fide cognoſcas,ſi in primo,vero & ſummo bono,intelligentias & voluntatem tuam totam ponas, ſugas vnde teneritudinem tuam enutrias,bibas vnde gaudeas,haurias vnde nũquam deficias. Vnde gradus iſtos in libro de ſpiritu & anima proſequẽs Auguſtinus primũ gradum aſcendẽdi per contemplationem in Deum ponit in operatione ſenſuum,per quam percipiuntur res corporales. Sẽſus autem eſt ea vis animę, qua rerum corporearũ corporeas percipit formas præſentes, quę multipliciter & variè ſuum demonſtrant creatorem, eò quòd inuiſibilia Dei à creatura mundi,per ea,quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur,& ſempiterna virtus eius & diuinitas.Et hęc eſt,ſecundùm Auguſtinum, à temporalibus ad æterna regreſsio, & ex vita veteris hominis in nouum hominẽ reformatio, in creaturis ſcilicet quærere & cõſiderare omnium creatorem. Vnde Bernardus ait:Quid enim hæc tanta formarum varietas, atque numeroſitas ſpecierum in rebus conditis ſunt,niſi quidam radij, ſolem deitatis demonſtrantes quidem, quia verè eſt, à quo ſunt, non tamen prorſus quid eſt,diffinientes.Itaque de ipſo vides,ſed nõ ipſum. Verum hoc genus videndi commune eſt. In promptu eſt enim omni vtẽti ratione,ſecundùm Apoſtolum, inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpicere. Et pertinet ad vitam actiuam, cuius perfectio propriè non eſt gradus contemplationis,ſed neceſſariò præcedens, tanquam diſponens potentias contemplatiuas ad actus ſuos non impeditos & perfectos. Dicit enim Gregorius,quòd qui contemplationis arcem aſcendere deſiderant, prius neceſſe eſt, vt in opere actionis perfectè ſe exerceant. Vnde Bernardus: Cum anima in actione ſua in aliud tendit, quam in Deum, quamuis hoc faciat propter Deum,non eſt tamen Mariæ ocium,ſed Marthæ negotiũ: quę adhuc ſollicita eſt,& turbatur erga plurima. Et non poteſt terrenorum actuum ſaltem tenui puluere non reſpergi: quem tamen cito facileque detergit in hora ſanctæ orationis, vel deuotionis caſta intentio, quæ eſt intendere, & quærere ſolum Deum, & propter ipſum ſolum, quòd fidelis ſponſæ proprium eſt, de qua intentione ſufficienter præmiſſum eſt. Secundum vero gradum contemplationis ponit in imaginatione, quæ eſt ea vis animæ, quæ rerum corporearum incorporeas ſuſcipit formas, abſentium & præſentium, pręteritorum,& futurorum: vt ſic ipſa inter ſenſum & rationem, velut ancilla inter ſeruum & dominam diſcurrat, & quicquid exterius per ſenſum carnis haurit,intus per obſequium rationis repręſentet. Imaginatio namque ſimplicior & nobilior eſt potentijs ſenſitiuis, cum ipſa ſolas ſimilitudines obiectorum ſenſuum in ſe recolligat, & quo ad aliquid ab hoc loco, & ab hoc tempore abſtrahat; & ideo naturam humanam magis appropinquare facit æternis, quam ſenſus exteriores.Hinc dicit Richardus: Ad inuiſibilium cognitionem

Sinſus. *Rom. 1.* *Luca 10.* *Imaginatio.*

ratio

ratio nunquam adſurgeret,niſi ei ancilla ſua,ſcilicet imaginatio,viſibilium formas repræſentaret: ſine quarum cognitione ad cœleſtium contemplationem nunquam aſcenderet.Quapropter efficaciter ad contemplationem diſponit,exteriores ſenſus ad interiora reducens, quod eſt greges, ideſt, ſenſus beſtiales, minare cum Moyſe ad interiora deſerti.Hunc etiam gradum Origenes ponit ſecundum gradum contemplationis. Vbi enim actiua vita terminatur, ibidem ordinare contemplatiua vita inchoatur, & gradatim ſurſum aſcendit,donec in viſionem intuitiuam conſummatur. Hic tamen notandum,quòd duplex diſtinguitur imaginatio. Et quia cogitatio oritur ex imaginatione, ideo & per conſequens duplex cogitatio diſtinguitur: Quædam enim imaginatio dicitur beſtialis, qua ſcilicet circa ea,quæ ante vidimus vel fecimus,ſine vtilitate & abſque deliberatione verſamur,vaga mente diſcurrendo. Nec pertinet ad contemplationem,quia in illo gradu tantùm res imaginamur. Sic quædam eſt cogitatio beſtialis, de qua dicit Richardus: Cogitatio eſt improuidus animi reſpectus ad euagationem pronus,iuxta illud Geneſ. Senſus enim & cogitatio humani cordis, in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Et ſic per diuerſa quæque lento pede ſine reſpectu præuentionis, paſsim huc illucq; vagatur, motu vago de vno in aliud tranſiens. Et ſi de omni verbo ocioſo rationem reddituri ſumus,multo magis tamen de omni cogitatione ocioſa: qualis tamen cogitatio minima iudicatur in genere cogitationum, nihil vtilitatis conferens,ſed animum triſtem relinquens,& animam puluere venialium maculans.Hinc dicit Seneca:Cogitationes vagas & inutiles ac velut ſomno ſimiles non recipies: quibus ſi animum tuum oblectaueris,cũ omnia diſpoſueris,triſtis remanebis.Inſuper addit Caſſiodorus ſuper Pſalm.Quocunque tempore non cogitaueris Deum, puta tempus illud amiſiſſe. Quòd ſi quæritur:Vtrum in cogitatione praua ſit peccatũ?Reſpondet Alexander de Hales in ſecundo,quòd quædam eſt cogitatio ſpeculatiua, & hæc non eſt peccatum, ſed eſt occaſio peccati.Quædam autem eſt pratica,quæ.ſ.procedit vſque ad delectationem vel conſenſum,& illa eſt peccatum. Cum enim cogitatio praua pulſauerit animum,ſi mens renititur,non eſt peccatum: ſi verò per deſiderium ducitur,eſt peccatum propter ipſam delectationem annexam. Et ſic cogitatio iacere dicitur in anima, iuxta illud Iſidori: Non eſt arbitrij noſtri cogitationis prauæ ſuggeſtionibus præuenire: iacere autem in aliqua cogitationum,noſtræ attinet voluntati.Id ad culpam non redigitur: iſtud culpæ propriæ imputatur.Et ſi quidem eſt cogitatio de veniali,procedens ad delectationem vel conſenſum, eſt veniale peccatum. Si verò de mortali eſt, & procedit ad conſenſum operis vel delectationis, eſt mortale, non propter cogitationem principaliter, ſed propter conſenſum.

Exodi 3.

Imaginatio duplex.

Imaginatio beſtialis.

Cogitatio.

Geneſ 8.

Matth. 12.

Luca 6.

Cogitatio mala vtrũ ſit peccatũ.

Imaginatio rationalis. Quædam autem imaginatio dicitur rationalis, qua ſcilicet aliqua rationabiliter imaginamur ex ijs,quę videmus:& illa ſæpius vtimur in contemplatione,quia tunc rationi famulatur. Nec ſolùm res imaginamur in hoc gradu, ſed etiam rerum vtilitatem , rationem,ordinem,& cæteras conditiones rimamur,ſpeculamur & miramur. Quæ contemplatio conſiſtit in imaginatione ſecundùm rationem. Quamuis enim imaginatio ad rationem non aſcendit,tamen(vt dicitur in lib.de ſpiritu & anima)remanens infra rationem,poteſt eam aliqualiter & quaſi à longe deducere,& quædam oſtendere,ad quę non poteſt ipſa peruenire.Nam ratio multa concludit,ex imaginatione occaſione accepta,quæ continuè adſiſtit rationi famulando, ſenſu abſente vel quieſcente. Sic quædam eſt cogitatio rationis ex hac imaginatione procedens,de qua dicit Pſalmiſta:Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi,& reliquiæ cogitationum diem feſtum agēt tibi.Et ſic cogitatio tantùm accipitur in bonum,vtpote à ratione directa.Vnde dicit Gregorius,quòd cogitationes ad modum ancillarum rationi ſubijciuntur:quòd ſi à domo mentis ad momentum ratio diſcedat,quaſi abſente domina,cogitationum ſe clamor vel garrula ancillarum turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit,mox ſe confuſio tumultuoſa compeſcit,& quaſi ancillę ad iniunctum opus ſe tacitè reprimunt. Sic cogitationes protinus cauſis ſe proprijs ad vtilitatem ſubdunt.Denique,ſi cogitatio ſic ratione moueatur, vt ad cognoſcendum aliquid ambiat , & ad hoc vehementer & fortiter inſiſtat , iam non eſt cogitatio , ſed modum cogitationis cogitando excedit,& cogitatio in meditationem tranſit.

Cogitatio rationalis. *Pſalm. 75.*

Meditatio unde oriatur.

De tertio gradu contemplationis , & de meditatione , qualiter terminatur in ſpeculationem, & perficitur per diuinam inſpirationem. Cap. XI.

NUm, quem diligit anima mea, vidiſtis? Cantic.3. Vigiles in operibus & exercitijs ſpiritualibus, ſtudioſaque ſedulitate fideliter aſpirantes ad veram virtutum perfectionem, & cœleſtium contemplationem, anima ſancta deſiderijs veri profectus flagrans alloquitur,dicens:Num quem diligit anima mea vidiſtis? oculo mentali in creaturis, in ſcripturis, in flammigeris meditationibus & orationibus,ſeu in ignitis ſurſum actionibus,& internis inſpirationibus.Vnde tertius gradus contēplationis in ratione conſiſtit,quæ eſt ea vis animæ,quæ rerum corporearum naturas, formas, differentias,proprietates & accidentia cūcta percipit incorporea,ſed non extra corpora : Abſtrahit enim à corporibus illa, quæ fundantur in corporibus, non actione , ſed conſideratione . Et hæc ratio ſenſum mentis acuit,vera à falſis diſtinguit, & imaginem Dei in ſe conſeruat: quia per rationem anima non ſolùm Deum eſſe cognoſcit, ſed etiam eius

Ratio.

capax

Digitized by Google

capax ſit: & ideo incomparabiliter tam ſenſum, quàm imaginatio- nem excellit dignitate, & excedit operatione. Per rationem enim anima de Deo meditatur, meditando contemplatur. Deus contemplatus amatur, & amatus habetur. Hæc eſt enim vis naturæ diuinitatis, ſecundùm Auguſtinum, quòd creaturæ rationali iam ratione vtenti, non omnino ac penitus poſsit abſcondi. Verus ergo contemplator es, ſecundùm Origenem, ſi eſt in te tranſitus omnium imaginabilium, vt cum Pſalmiſta dicas: Elongaui fugiens, ſcilicet omnem ſenſum & imaginationem, & manſi in ſolitudinem. Super quo dicit Bernardus: Non fuit contentus exire, niſi longè ſe faceret, vt quieſcere poſſet. Et ſi tranſiliſti oble&amenta carnis vt minimè iam obedias concupiſcentijs eius, nec tenearis illecebris eius, profeciſti, & te ſuperaſti; ſed nondum te elongaſti, niſi & irruentia vndique phantaſmata corporearum ſimilitudinum tranſuolare mentis puritate præualeas: hucuſque noli tibi promittere requiem. Erras ſi citra te inuenire æſtimas locum quietis, ſecretum ſolitudinis, ſolium luminis, habitaculum pacis. Nam, ſecundùm Richardum, quando ex rerum viſibilium ſimilitudine, in rerum inuiſibilium ſpeculatione ſubleuamur, prima ſpeculatio conſiſtit in ratione, quæ ſolùm his per intentionem & inueſtigationem inſiſtit, quæ imaginationem excedunt, quæ ſunt inuiſibilia. Formantur tamen in ratione ſecundùm imaginationem, quia ex rerum viſibilium imaginatione ſimilitudo trahitur in huiuſmodi ſpeculatione, vnde animus adiuuetur in rerum inuiſibilium inueſtigatione. Ad cognitionem enim inuiſibilium ratio nunquam aſſurgeret, niſi ea ancilla ſua, ſcilicet imaginatio rationi per viſibilium formas repræſentaret: quamuis aliquæ contemplationes formantur in ratione, & ſecundùm rationem, ita quòd ſemoto omni officio imaginationis, illis ſolùm animus intendit, quæ imaginatio non nouit, ſed quæ mens ex ratiocinatione colligit, vel per rationem deprehendit, ita quòd ſenſibilibus ſemotis, ſolùm intelligibilibus intendit. Hic igitur videndum eſt de meditatione, quæ ſecũdùm eundem Richardum, eſt quidam animi intuitus, cum inquiſitione veritatis occupatus, ſcilicet eorum, quæ Deus fecit, pertulit, promiſit, præcepit, prohibuit, conſuluit, &c. Meditationis ſtudium, ſecundùm eundem, eſt induſtrioſæ cognitionis labore, qualibet animi difficultate ardua quæque apprehendere, obſcura irrumpere, occulta penetrare, donec veritatem diu quæſitam inueniat, & ſpiritum ad veritatis contemplationem cum admiratione & exultatione adducat. Vnde duo intentioni re&æ neceſſaria, meditatio ſan&a ſuo feruore confortat & augmentat. Hinc dicit Pſalmiſta: In meditatione mea exardeſcet ignis, ſcilicet feruoris, quo ſcilicet intentionem ad Dei cognitionem illuminat, & quo ad deſiderium finis inflammat. Fit igitur meditatio cum labore & fru&u circa vnum ali-

Pſalm. 54. *Meditatio quid ſit.* *Pſalm. 38.*

Digitized by Google

quod inceſſanter incedens. Dicit enim Hugo. Quòd ſi per ſtudium meditationis aſsiduæ cor noſtrum inhabitare cœperimus, iam temporales quodammodo eſſe deſtitimus, & quaſi mortui mundo facti, intus cum eo viuimus. Et tunc quicquid fortuna extra molitur, facile contemnimus, quia ibi fixum eſt noſtrum deſiderium, vbi mutabilitati non ſubiacemus. Ecce iam ſtudioſa meditatio in tantū ſe exercuit & profecit, quòd in contemplationem tranſiuit, tanquam in id, quod perfectius eſt. i. in aliquem gradum contemplationis, qui dicitur ſpeculatio, quæ non eſt perfectus gradus contemplationis, licèt vnum pro alio quandoque poſitum inueniatur, quia dicit Richardus: Quòd ſic veritatem per meditationem diu quæſitam, & tandem inuentam, memoria ſolet cum auiditate ſuſcipere, mirari cum exultatione, & eiuſdem admirationi diutius inhærere. Et hoc eſt iam meditationem meditando excedere, & meditationem in contemplationem tranſire: ſicut cogitatio quandoque tranſit in meditationem. Cum enim ęternorum meditatio ſit quædam inueſtigatio & inquiſitio veritatis æternorum, quæ fit cum magna animi induſtria, nec ab inquiſitione deſiſtit, donec, quod quærit, inueniat, quantum poteſt: ideo ſpiritus humanus per meditationem in ęternis non figitur, nec quietatur, donec ei per contemplationem oſtendatur, quod per meditationem quærebatur. Quàm cito verò quæſitum inuenitur, & ille ſpiritus velut acquieſcendo cum admiratione cœpit inhærere, tam cito meditatio deſinit eſſe, & incipit in contemplationem tranſire: quia proprium eſt meditationi cum ſua promotione ſemper ad vlteriora tendere, contemplationi verò iucunditatis ſuæ ſpectaculo cum admiratione inhærere. Cæterùm allocutio diuina differt à meditatione humana: quia diuina quædam inſpiratio mentibus noſtris ſuam veritatem & voluntatem inuiſibiliter oſtendit, quam humana meditatio ſtudioſa mentis intētione diligenter inquirit. Nam adueniente diuina allocutione in interiori aſpiratione, tota meditatio inſtruitur, & verificatur, quia in inſpiratione idem eſt dicere, & illuminare, & audire, & videre: ſicque diuina allocutio meditationem humanam perficit & conſummat, ſicut ſecūdùm Dionyſium, bona naturalia, per dona ſupernaturalia perficiuntur. Dicit enim Gregorius ſuper illud Iob: Dictum eſt ad me verbum abſconditum, & quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurrij eius, quòd per verbum aſconditum, allocutio intimæ inſpirationis intelligitur, quæ mentem ſiue ſpiritum contingens ſubleuat, & temporales cogitationes deprimens, hanc æternis deſiderijs inflammat, vt nihil niſi ſuperna iam cogitare ei libeat. Abſconditum ergo verbum audire eſt, locutionem Spiritus ſancti corde concipere, quam mundus audire non poteſt, quia Spiritum ſanctum accipere non poteſt, eò quòd ad diligenda inuiſibilia non adſurgit. Venas etiam ſuperni

Meditatio tranſit in ſpeculationem.

Inſpiratio diuina perficit meditationem.

Iob 4.

Verbum abſconditum

Digitized by Google

ſuſurrij auris cordis furtiuè ſuſcipit, quando ſubtilitatem locutionis intimæ, mens afflata raptim & occultè cognoſcit. Vnde quandoque huiuſmodi verba ſunt adeo occulta, vt in intimis audita, extra dici non poſsint. Nam riuuli donorum ſpiritualium in amantis mente ſic de cœleſtibus ſubtiliter currunt, vt per os carnis explicari non poſsit. Et nemo ſcit, niſi qui accipit, ſcilicet per probabilem degustationem, vel per reuelationem. Vnde Pſalmographus ait: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper melori meo. Cæterum, animarum verba, ſunt inflammata deſideria. Et magnus clamor, eſt magnum deſiderium. Quoties igitur, ſecundùm Bernardum, legis vel audis, æternum verbum & animam pariter alloqui, & ſe inuicem intueri, noli corporeas voces imaginari, vel ibi corporeas imagines apparere: quia hæc locutio verbi eſt infuſio doni, & animæ reſponſio, eſt cum actione gratiarum admiratio.

Suſurrium. *Apocal. 2.* *Pſal. 118.* *Verba animæ.*

De deuotione, & oratione tam vocali, quàm mentali, quæ ſunt ipſius meditationis collectanea. Cap. XLI.

NVm quem diligit anima mea vidiſtis? Iam ordine congruo videndum eſt de collectaneis ipſius meditationis, quæ ſunt deuotio & oratio. Nam deuotio (ſecundùm Anſelmum) eſt pius & humilis affectus in Deum. Humilis quidem ex conſcientia propriæ infirmitatis: pius autem, ex conſideratione diuinæ clementiæ. Oratio, vero ſecundùm Raymundum & Hoſtienſem, eſt pius affectus mentis in Deum tendens, & plerumque nè pigritetur animus, in vocem prorumpens. Nihil autem Deum in tantùm inclinat ad pietatem & miſericordiam, quemadmodum pius mẽtis affectus. Ex quibus liquet, quod deuotio eſt quædam mentalis oratio. Pro quo ſciendum, quòd duplex eſt oratio, ſcilicet, vocalis & mentalis, iuxta illud Apoſtoli: Orabo ſpiritu, orabo & mente. Vocalis oratio præcipuè fieri debet per miniſtros eccleſiæ, qui in perſona totius populi fidelis, Deo munera labiorum ſuorum habent offerre. Conueniens eſt enim, quòd talis oratio toti populo, pro quo profertur, innoteſcat. Et ideo rationabiliter inſtitutum eſt, vt eccleſiæ miniſtri huiuſmodi orationes alta voce pronũcient, vt ſic ad omnium notitiam peruenire poſsint. De quali oratione dicit Apoſtolus prima ad Timothæum: Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones. Hæc enim requiruntur ad completam orationem. Primo, vt orans accedat ad Deum, quem orat: quod ſignificatur nomine orationis. Quia, ſecundùm Damaſcenum, oratio eſt aſcenſus intellectus in Deum. Secundo, quòd aliquid petat, quod ſignificatur nomine poſtulationis. Tertio, quòd rationem impetrandi inducat, quæ quandoque ſumitur ex parte Dei: vt eſt eius ſanctitas, bonitas,

Deuotio. *Oratio.* *1. Cor. 14.* *Oratio vocalis.* *1. Timot. 2.* *Orationi neceſſaria.*

charitas,& ſic de alijs, per quam petimus exaudiri: ad quod pertinet obſecratio,quæ eſt per ſacra conteſtatio,vt cum dicimus. Per natiuitatem tuum libera nos Domine. Quandoque ſumitur ex parte petentis,& ſic eſt gratiarũ actio,quia de beneficijs acceptis gratias agentes,potiora meremur accipere.Et hæc quatuor in collecta Trinitatis attendi poſſunt.Veruntamen oratio, quæ offertur à ſingulari perſona in priuato,ſiue pro ſe,ſiue pro alijs,non eſt neceſſe quod ſit vocalis,dicente domino:Orantes nolite multum loqui: nimirum cum oratio potius ſit actus cordis,quàm oris. Nec enim verba deprecantis Deus attendit, ſed cor orantis aſpicit: quamuis orationi mentali frequenter vox adiungitur,triplici ratione. Primi, ad interiorem mentis deuotionẽ magis excitandã;qua ſcilicet mens orantis facilius in Deum eleuetur,quia per exteriora ſigna vocũ, vel aliquorũ factorum,mouetur mens hominis ſecundùm apprehenſionẽ, & per conſequens ſecũdùm affectionem. Hinc dicit Auguſtinus ad Probam,quod verbis & alijs ſignis ad augẽdum deſiderium ſanctũ nos ipſos aliquoties excitamus. Sed quia quantitas cuiusq; debet eſſe proportionata fini,ſicut quantitas potionis ſanitati,ideo tantũ eſt vocibus & huiuſmodi ſignis vtendum, quantum interius proficit ad excitandam mentem,ad interioris deſiderij feruorem.Si verò per hoc mens diſtrahitur,vel aliter quomodolibet impeditur, tunc à talibus ceſſandum eſt.Quod præſertim in illis contingit, quorum mens ſine ſignis huiuſmodi ſufficienter eſt ad deuotionem præparata,vt dicant cum Pſalmiſta: Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea. Et iterum:Domine ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus. Tunc enim orationis negotiũ plus gemitibus,quàm orationibus agitur, plus fletu, quam affatu, quia talis oratio ponit lachrymas in cõſpectu Dei, & gemitus illius non eſt abſconditus ab eo. Tunc enim veraciter orare,eſt amaros in compunctione gemitus,non verba compoſita reſonare. Secundò verò vocalis oratio adiungitur,quaſi pro redditione debiti, vt ſic homo ſeruiat Deo ſecundùm totum id,quod ex Deo habet, id eſt,non ſolùm mente,ſed etiam corpore, quod præcipuè competit orationi vocali. Non autem oportet,quod talis oratio vocalis aſſidua ſit ſecundùm Auguſtinum,vbi ſupra, ſed per certa interualla temporum & horarum Deum verbis rogemus,vt vel rerum ſignis noſipſos admoneamus, quantumque profecimus in hoc nobiſipſis innoteſcamus,& ad hoc agendum noſipſos acrius excitemus. Et iterum Auguſtinus ait: Dicuntur fratres in Aegypto crebro quidem habere orationes,ſed eas tamen breuiſſimas, & raptim quodammodo iaculatas,nè illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimum neceſſaria eſt, per productiores moras euaneſcat,atque hebetetur intentio. Tertio denique vox adiungitur ex quadam redundantia ab anima in

Matth.6.
Vox iuncta orationi quid.
Pſal. 26.
Pſal.37.

corpus

corpus ex affectione vehementi, iuxta illud Pſalmiſtæ. Lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea. Dicit enim Bernardus, quod oratio eſt hominis Deo adhærentis affectio, & familiaris quædā ac pia allocutio, & ſtatio mentis illuminatæ, ad fruendum Deo quamdiu licet. Nam orare, eſt Deum quærere. Nec rectè oras, ſi in oratione præter Deum aliquid quæras, quia in ipſo ſunt omnia. Ibi remedia vulnerum, ibi ſubſidia neceſſitatum, ibi reſartio defectuum, ibi copiæ profectuum. Ibi eſt quicquid accipere expedit, quicquid decet, quicquid oportet. Orando bibitur vinum ſpirituale lætificans cor hominis, vinum ſancti Spiritus, quod inebriat mentem, & carnalium voluptatum infundit obliuionem, humectans & confortans interiora arentis conſcientiæ, eſcaſque bonorum actuum digerit & deducit per quædam animæ membra, fidem roborans, ſpem confortans, charitatem ordinans & vegetans, ac omnes mores impinguans. Tanta ergo ſit fides in oratione, vt firmiter ſperet: tanta deuotio, vt Deum cogere videatur: tantus amor, vt ea, quæ petit in oratione, ſe ſentiat obtinere. Hæc Bernardus. Mentalis autem oratio, ſecundùm Auguſtinum, eſt aſcenſus animæ de terreſtribus ad cæleſtia, inquiſitio ſupernorum, deſiderium inuiſibilium. Vel, oratio eſt pius mentis affectus in Deum directus. Hæc eſt enim velut vnica columba Spiritus ſancti, referens ramum oliuæ, dum veram pacem renunciat depuratæ conſcientiæ: quia Spiritus ſanctus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. O verè ſalubris huius orationis frequentia, cum in vnum familia mentis congregata ad laudem Dei ſui, dulci affectu profluit in eius amorem. Hæc enim oratiô fit merito fructuoſior, cõſcientia ſerenior, & actu ſuauior, affectu amoroſior & omni perfectione plenior. Vnde de hac præcipuè dicitur apud Lucam: Oportet ſemper orare, & nunquam deficere. Nam oratio ſemper durare debet ſecundùm virtutem & effectum ſuum: cuius virtus quantùm ad ſuum initium, manet in omnibus operibus bonis, quæ ordinate facimus: quia cuncta ad æternam vitam ordinare debemus. Et huiuſmodi non ceſſat orare, cũ ex pietate non ceſſat benefacere. Pietas enim, ſecundùm Richardum, eſt dulce condimentum humanorum actuum, ita quod omnes actus & intẽtiones, affectione dulciflua diuini amoris gerit in Deum, omniaq; dulceſcunt, quæ propter Deum fiunt, in agendo, cauendo & ſuſtinendo, ſola complens illud propheticum: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Veruntamen, quia (vt dicit Auguſtinus) à curis vitæ deſiderium quodammodo tepeſcit, ideo certis horis orandi ſtudio mentem reuocamus, ne deſiderium, quod intepeſcere cœperat, omninò frigeſcat. Denique tres gradus in orationis exercitio diſtinguuntur. Quidam enim orando cogitant, permittentes euagare cor ad quęcunque inutilia, quibus improperat Dominus, dicens: Populus hic labijs me honorat,

Pſal. 15. *Oratio quid valeat.* *Mentalis oratio.* *Gene. 8.* *Rom. 8.* *Luca 18.* *Orare ſemper quis dicatur.* *Pſal. 36.* *Gradus orationis.* *Iſa. 29.*

Digitized by Google

honorat,cor autem eorum longè eſt à me. Quidam verò meditantur,cor duntaxat ad bona meditanda reſtringentes,quod fit cum labore,quia cor ab affectionibus & paſſionibus inordinatis nondum eſt purgatum.Quidam autem orando,contemplantur,ad ſpiritualia perſpicienda ſubleuati cum magna delectatione guſtus interioris, eò quòd cor eorum igne diuino veraciter inflammatum, ſine labore reſiſtentium cogitationum,affectionum vel paſſionum,in dulcedine

Iohan.4. diuina conquieſcit. Et tales adorant patrem in ſpiritu & veritate.

Quòd oratio perfecta quinque requirit, quæ Chriſtus in agone poſitus, & orans exemplo plenius edocuit. *Cap. XLII.*

NVm, quem diligit anima mea, vidiſtis? Dicit Auguſtinus ſuper il-

Matth.7. lud: Petite & accipietis: Non tantùm hortaretur nos Deus vt peteremus, niſi dare vellet,quod iuſtè peteremus. Erubeſcat igitur humana pigritia.Plus enim vult dominus Deus dare,quam nos velimus accipere. Plus vult ille miſereri,quam nos à miſeria liberari. Rogat te Deus vt tui miſerearis,& nō vis.Quid igitur te Deus exaudiet in tempore neceſsitatis ſupplicantem,cū tu eum non audis pro teipſo rogantem? Et qui tuam orationem nō attendis,qualiter eam Deus intendet? Et quid mirum, ſi poſtulantes à domino non exaudimur,qui dominum præcipientem non audimus?cum citius exauditur vna oratio obedientis,quam decem millia contemnentis.

Oratio abſtracta. Notandum ergo,ꝙ orans in agonia Chriſtus,exemplo ſuo quin-

Luca 22. que nobis imitanda reliquit.Primum eſt,vt oraturi,penitus ſeparemur ab omni creato,ſaltem mentaliter,& inhęreamus Deo affectualiter:quia Chriſtus etiam auulſus eſt à tribus electis diſcipulis,quantum eſt iactus lapidis. Sicut etiam de anima fideliter orante, & Deo

Oſee 2. adhærente dicit dominus apud Oſee:Ducam eam in ſolitudinem,& ibi loquar ad cor eius. Vt dicit Albertus Magnus,quòd locutio domini in corde eſt de arduis gratijs menti ſecuritatem præſtare. Vnde dicit Abbas Iohannes montis Sinai,quod oratio ſecundum qualitatem eſt coniunctio & vnio hominis & Dei:ſecundum verò operationem eſt Dei reconciliatio,lachrymarum mater,peccatorū propitiatio,tētationum pons,tribulationum murus, angelorum opus, futura iucunditas,virtutum fons,delitię animę,mentis illuminatio, deſperationis ſecuritas, ſpei demonſtratio, triſtitiæ ſolutio,diuitiæ monachorum,theſaurus quieſcentium.Quid ergo,ſecundùm Bernardum,oratione precioſius?quę Deo eſt ſacrificium,angelis organum, ſanctis conuiuium,orantibus præſidium,contritis vnguentum,pœnitentibus remedium,hoſtibus iaculum,& omnibus tentatis funda

m entum

mentum. Illa tamen eſt oratio Deo gratisſima, quę offertur cum candore puritatis internæ: quia ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, quod quicquid petierimus ab eo, accipiemus. Quaſi dicat: Si id, quod Deus præcepit facimus, tūc id, quod à Deo petimus, obtinebimus. Hæc enim apud Deum vtraq; ſibi neceſſario conueniunt, vt oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. Ea quoque oratio, quæ fit cum odore exemplaritatis externæ, & cum feruore charitatis ſupernæ, Deo eſt gratisſima. Virtus enim verę orationis eſt celſitudo charitatis: & tunc quiſq;, quod rectè petit, adipiſcitur, cū eius animus in petitione nec inimici odio deſuſcatur. Secundum eſt, vt in oratione nos nos humilimus, ſicut Christus oraturus in faciē ſuā procidit, Deus & homo. Cuius exemplo Iacobus Minor, frater Domini dictus, oraturus in faciē ſuā procidit, vt, ſecundum Chryſoſtomū, ex frequenti genuflectione quaſi callum camelorum obduxerit genibus ſuis pariter & fronti. Et tu quanto magnus es, humilia te in omnibus, præſertim in oratione, & coram Deo inuenies gratiam, cui humilium & manſuetorū ſemper placuit deprecatio, vtpote qui ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiā. Vnde ait Gregorius: Magna vis orationis eſt, quę fuſa in terris operatur in cęlis. Sed humilis oratio ſola diuinū promeretur auxiliū. Sic illa ſingularis oratrix diuinum inuocās auuilium, per humilitatem ſe inueniſſe gratiam gratulabatur, dicēs: Qui reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Nimirum, quia ſola humilitas eſt, quæ charitati locum parat, & à vanitate mentem euacuat. Et quātò tumore ſuperbiæ ſumus inaniores, tanto ſumus diuina dilectione pleniores: quantumq; humiliamur mente propria, tantùm exaltamur æſtimatione diuina. Hinc merito Eſter regina, petitura Dominum Deum, exteriora ſuperbiæ ſigna verebatur, quæ tamen necesſitate compulſa, vtpote ad regem ingreſſura, ſibi ſolebat aſſumere. Ad dominum enim orationem fundere deliberans, excuſationem ſuam præmiſit, dicens: Tu ſcis domine necesſitatem meam, quod abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ, quod eſt ſuper caput meum in die oſtenſionis meæ. Nimirum cum omnes obſecrationes arduæ legis veteris, cum humiliatione cineris & cilicij factæ leguntur, eo quod humilitas ſola miſericordiam diuinam meretur & gratiam.

Oratio eiuſmodi ſit Deo gratisſima. *1. Ioan. 2.* *Oratio humilis.* *Luca 22.* *Eccle. 3.* *1. Petr. 5.* *Iacob. 4.* *Luca 1.* *Eſter 14.*

Tertium eſt, vt orationem frequentare ſtudeamus, ſicut Chriſtus legitur frequenter in oratione pernoctaſſe. Et antequam caperetur, tribus vicibus inuenitur oraſſe, vt nobis orationum frequentiam commendaret. Orat miſericordia, & non orat miſeria? Orat charitas & nō humiliatur iniquitas? In terra proſtratus orat medicus, & nec inclinatur ægrotus? Orat iudex & deſiderat parcere, & nō orat reus vt indulgentiam mereatur accipere? Vnde raro pro peccatoribus oraſſe creditur, niſi cum abundantia lacrymarum, miſerias eorum

Oratio frequens. *Luca 6.*

amplif-

Luca 18. amplisſimo quodam miſeratus affectu. Cuius exemplo nos oportet ſemper orare,& nunquã deficere, vt dicitur apud Lucam,quod exponens Thomas in 4.libro Sententiarum dicit,quod per hoc nõ intelligitur,quod orationis actus nõ interrumpatur, ſed quod oratio *Orare ſemper quis dicatur.* ſemper durare debet ſecundùm virtutem & effectum ſuũ.Non enim ceſſat orare,qui non ceſſat bene facere vel cogitare.Sicut à ſimili,virtus motionis lapidis manet,dum lapis ex vi impulſionis primæ mouetur,quamuis motio manus tantùm durat per eſſentiam dũ iactat lapidem . Et ſicut virtus motionis lapidis paulatim deficit,niſi iterum impellatur,ſic ſecundùm Auguſtinum, à curis vitæ huius deſiderium quodammodo tepeſcit, niſi orando mentem iterum excitemus. Nihil autem ſic efficax eſt ad impetrandum, ſicut oratio frequens,præſertim quæ fit per aſperationes, quas Auguſtinus iaculatorias nominat,quia ſua virtute penetrant intima cordis,tam diuini,quam orantis. Ideo quod Apoſtoli non potuerunt, hoc mulier *Matth.15.* Chananæa tam frequenter & confuſiuè repulſa,precum ſuarum inſtãtijs & importunitatibus fęliciter impetrauit, tam magnum quid eſt oratio frequens & pura.Quartum eſt, vt intente & feruenter ore- *Oratio feruens.* mus,exemplo Chriſti, qui tam viuaciter & attente patrem cęleſtem *Luca 22.* exorauit,quod efficacia ſua ſudorem ſanguinem ſudauit. Cuius ſudoris cauſa potuit eſſe ardor amoris excesſiui, redundans in totum corpus de Chriſti corde, qui ſoluebat illud humidum vaporoſum. Nam diuinus amor in corde Chriſti dum timorem humanum euicit,totus eius ſanguis exhilaratus commouebatur quaſi pronus effluerct ex vi amoris impellentis,ac ſi non poſſet expectare tempus, quo effunderetur.Sic tu fidelis Chriſti ſeruus,ſtude cor tuum in oratione tanto deuotionis ſpiritu & ardore ſuccendere,quod pro eius amore ſanguinem tuum non verearis effundere, ſed affectes,vt caleſcente ſpiritu totus ſanguis in corpore quaſi ſpiritui dulciter alludens,ſe promptum exhibeat ad exudandum. Sed proh pudor,ſunt nonnulli,ſecundùm Gregorium, qui prolixas preces ad Dominum habent,ſed mores & vitam deprecantium non habent. Nam cęleſtia promiſſa petitionibus ſequuntur,operibus fugiunt: nec oratio pondus virtutis habet,quam nequaquam perſeuerantia continui amo- *Oratio reſignata.* ris tenet. Quintum eſt,vt voluntatem noſtram liberè diuinæ volun- *Luca 22.* tati ſubijciamus,exemplo Chriſti,qui ſudans in agonia carnis & ſpi- *Matth.26.* ritus præ horrore pœnarum & dolorum,cum non fuerat exauditus, liberè voluntatem ſuam paternæ voluntati ſubmiſit,dicens: Veruntamen non ſicut ego volo,ſed ſicut tu. Et quod cęperat,deuote perfecit,vt & nos in omni preſſura doloris, paupertatis, aduerſitatis, infirmitatis, tentationis, perſecutionis & deſolationis, ad tutisſimum orationis refugium recurrentes, diuino beneplacito nos per omnia ſubmittamus. In voluntatis enim libera ſubiectione totum

conſiſtit

conſiſtit meritum,ſine qua nihil offertur Deo gratum: quia eſt quaſi quoddam ſpirituale tributum, ſponte Deo de noſtris viſceribus offerendum.

Quòd oratio Dominica eſt excellentiſſime, in ſeptem petitionibus comprehendens quicquid eſt congruum peti, & neceſſarium ad impetrandum. *Cap. XLIII.*

N*Vm,quem diligit anima mea,vidiſtis?* Inter omnes orationes vocales oratio Dominica primatum obtinet, & excellentisſima iudicatur dignitate,breuitate & fęcunditate,vtpote ab ipſo,cui oratur,prouide compoſita, vt ſic illi adhibeatur maior reuerentia,diligentia & confidentia,præſertim cum paucis verbis in ſeptem petitionibus comprehendit quicquid eſt petibile & neceſſarium ad impetrandum.Et,ſecundum Thomam in Secunda Secundæ,non ſolùm in oratione Dominica petuntur omnia,quæ rectè deſiderare poſſumus,ſed etiam eo ordine,quo deſideranda ſunt, vt nõ ſolùm nos inſtruat poſtulare, ſed etiam vt ſit informatiua totius noſtri appetitus. Et primo docet nos captare beneuolentiam illius, quem rogamus dicens:(Pater noſter,qui es in cœlis.) vt etiam ipſum fideliſsimum, verisſimum & perijsſimum patrem noſtrum eſſe recolamus, tum ratione creationis qua nobis impresſit imaginem & ſimilitudinem ſuam (de ratione autem filij eſt, quod ei patris imago & ſimilitudo ſit impreſſa)tum ratione redemptionis,vt ſicut in creatione ſuſcepimus eſſe naturæ,ſic in recreatione reciperemus eſſe gratiæ, incorporati Chriſto per Sacramentorum ſuſceptionem: tum ratione glorificationis, qua fęliciter renaſcimur in gloria. Beatorum enim omnium pater erit per gloriam, quia quicunque ſpiritu Dei aguntur,ij filij Dei ſunt.Quod ſi filij,& hæredes Dei,quia Deum pro hæreditate habituri,cohæredes autem Chriſti:quia ſicut Chriſtus in fruitione paternæ hæreditatis continuè naſcitur filius naturalis, ſic & nos in illa fruitione continuè renaſcimur filij adoptionis. Delectatur igitur à nobis vocari pater,vt amorem ſuũ ad nos certius agnoſcamus,& per hoc amorem noſtrum ad eum eficacius excitemus,ac malum diligentius cauentes,quod bonum eſt, diligentius perficiamus,nè tanto patre tanquam filij degeneres indigni iudicemur. Prima igitur petitio eſt:(Sanctificetur nomen tuum,) id eſt,da Domine intelligere per lumen fidei ſanctitatem tuam, vt per hoc te ſummũ bonum toto affectu iam cognitum diligamus,ac omni conatu honoremus & colamus. Intellectus enim humanus primo per fidem ordinatur ad Deum,& hoc in prima poſtulatione Dominus petere nos docet,cum dicit:Sanctificetur nomen tuum,id eſt,ſecundùm Auguſtinum,

Orationis Dominicæ quanta ſit excellentia. *Matth. 6.*

Pater noſter. *Deus tripliciratione dicitur.*

Rom. 8.

Petitio prima. *Nomẽ Dei quando ſanctificetur in nobis.*

ſtinum, ita Deus innoteſcat hominibus, vt non æſtimetur ab eis aliquid ſanctius, vel magis ſanctum. Nam ſecundum Bernardum, omnia nomina de Deo dicta, aut ſonant potentiam maieſtatis, aut gratiam pietatis, vt ſic ingerant aut timorem reuerentialem, aut amorem paternum. Illud tamen nomen, quod ſonat gratiam pietatis, vt eſt Ieſus, miſeris ſapit dulcius, reficit vberius, conſolatur plenius. Quod tunc in nobis ſanctificatur, cum ſanctitatem per nos in eo co-
Iacob. 2. gnitam imitamur, vt ſic vt Chriſtiani vocamur nomine, ſic veritatem Chriſtianitatis demonſtremus in opere: alioqui fides ſine operibus mortua iudicatur, nec in nobis Dei nomen ſanctificatur, ſed potius blaſphematur.

Secunda. *Regnum.* Secunda eſt: (Adueniat regnum tuum,) ſcilicet nobis promiſſum, & Chriſti ſanguine conquiſitum. Proprium enim eſt filiorum petere regnum & hæreditatem eis debitam: & ideo ſtatim eos docet tanquam veros filios, petere regni & hæreditatis poſſeſſionem: quāmuis primo poteſt intelligi de regno animę, pęnitētis, in quo regnat Deus, expulſis vitijs per virtutum bonam fragrantiam. Secundò, de regno animæ ſapientis, quod aduenit per augmentationem gratiæ.
Luca 17. Regnum enim Dei intra nos eſt, quod ſecundum Apoſtolum, eſt iu-
Rom. 14. ſtitia, pax & gaudium in Spiritu ſancto. Tertio, de regno eccleſiæ militantis, vt illud adueniat per ſanctam operationem, ſicut aduenit per fidem, ac ita regnum eccleſiæ militantis veniat ad regnum eccleſiæ triumphantis, vt vnum regnum fiat, velut vnum ouile & vnus pa-
Ioan. 10. ſtor. Hoc enim frequenter petimus, vt deſiderium noſtrum ad illud regnum excitemus, in quo Chriſtus regnat cum omnibus ſanctis.

Tertia. Tertia eſt, de voluntate diuina in omnibus adimplenda, cum dicit: (Fiat voluntas tua.) Quia nomen Dei ſanctificare non valemus, niſi ſancte viuamus: nec Dei regnum obtinere poſſumus, niſi per merita bonæ actionis: nec iſta adipiſci valemus, niſi per impletionem diuinæ voluntatis, quam impleri petimus à nobis, (in terra) exiſtentibus, (ſicut in cęlo,) id eſt, Angelis & Sanctis. In qua petitione ſumma omnis meriti & ſanctitatis, breuiſsimè & excellentiſsimè exprimitur. Cum enim Deus fieri velit omne bonum, & deuitari omne malum, ideo voluntas noſtra tunc ſolùm eſt bona, cum innititur diuinæ voluntati vt principio mouenti & exemplari regulanti. Et dicit Abbas Iſaac in Collationibus patrum, quod non poteſt eſſe maior oratio, quam optare vt terrena cœleſtibus adæquari mereantur
Matth. 12. in perficiendo diuinum beneplacitum. De talibus enim ait Chriſtus: Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. Mater, inquam, quia Chriſtus in eo ſpiritualiter operatione Spiritus ſancti concipitur: ſoror autem & frater, quia regni cohæres efficitur. Nam vtrumque nominat, nè ſe-
Quarta panis. xum contemnere videatur. Quarta eſt: (Panem noſtrum quotidia-

num

num da nobis hodie. Quod primò intelligitur de pane quotidiano, ſine quo ad prædictas tres petitiones conſequendas peruenire non poſſumus, quia per illum ad Dei ſeruitium ſecundùm Dei voluntatem peragendum, neceſſarium eſt nobis robur ſuſtentamenti corporis & animæ: vtpote in quo pane intelligitur omne neceſſarium ad victum corporis & ſpiritus. Includit enim trinam petitionem, ſecundùm quod triplex panis diſtinguitur. Prima petitio dicitur caſta, poſtulans quicquid neceſſarium eſt humano corpori, vt habentes victum & veſtitũ, his contenti ſimus. Secunda caſtior, poſtulans ſpirituale nutrimentum animæ, ſiue ſit panis doctrinæ, ſiue gratiæ, ſiue ſpiritualis lætitiæ, vel Euchariſtiæ, quem licèt non teneamur quotidie ſumere ſacramentaliter, tamen ſpiritualiter debemus recipere, quod eſt ipſi Chriſto per fidem & charitatem incorporari. Tertio caſtiſsima, poſtulans Deum fruitione fœliciſsima poſsidere. Et ideo dicitur apud Matthæum: Panem noſtrum ſuperſubſtantialem, quia Deus eſt panis ſuper omnẽ ſubſtantiam creatam ſuſtentans, & mentem noſtrã viuificans, ſine defectu ſatians, ſine faſtidio delectans, & æternaliter ſine morte viuificans. Quinta eſt dimiſsio debitorum. Quaſi diceremus: Tu pater, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere: dimitte nobis debita noſtra, miſerando & indulgendo, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Per hoc enim Deum compellimus ad miſerendum, qui repromiſit, dicens: Dimittite & dimittetur vobis: quia eadem menſura qua menſi fueritis, remetietur vobis. De qua remiſsione plenius videbitur infra. Sexta petitio eſt: Et ne nos inducas in tentationem, qua ſcilicet oramus nè inducamur in tentationem, eoque diuinum adiutorium cooperatiuum ad bonum, & à malo defenſiuum eſt nobis neceſſarium. Inducimur in tentationem, ſecundùm Auguſtinum, quando tales ſuſtinemus quas ferre non poſſumus. Sed conſolatur nos Apoſtolus dicens: Fidelis Deus qui non patietur vos tentari ſuper id quod poteſtis, ſcilicet ſuſtinere: ſed faciet cum tentatione prouentum, ideſt, virtutis incrementum, vt poſsitis ſuſtinere, quod fit per humilitatem. Vnde dicit Auguſtinus: Illi non crepunt in fornace, qui non habent ventum ſuperbiæ. Septima eſt, qua ab omni malo pœnæ & miſeriæ mundi huius liberari petimus, dicentes: Sed libera nos à malo. Vel malum hic vocat, ſecundùm Chryſoſtomum, diabolum antonomaticè, propter excellentiam ſuæ malitiæ, non quæ ex natura eſt, ſed quæ ex electione, qua in omnibus quæ poſſunt irretire vim animæ concupiſcibilem, vel irritare iraſcibilem, vel obſcurare rationalem, nos aggreditur ad deceptionem & ſupplantationem. Denique beatus Auguſtinus has ſeptem petitiones adaptat ſeptem donis Spiritus ſancti, & ſeptem beatitudinibus, dicens: Si timor Dei eſt, quo beati fiunt pauperes ſpiritu, petamus vt ſanctificetur in hominibus nomen

1. Tim. 6. *Matth. 6.* *Quinta.* *Luca 6.* *Sexta.* *Tentatio.* *1. Cor. 10.* *Septima.* *Petitiones, ut aptentur donis Spiritus ſancti.*

Digitized by Google

men Dei timore caſto. Si pietas eſt, qua beati ſunt mites, petamus vt veniat regnum eius, vt miteſcamus, nec ei reſiſtamus: Si ſcientia eſt, qua beati ſunt qui lugent, oremus vt fiat voluntas Dei, quia ſic non lugebimus. Si fortitudo eſt, qua beati ſunt qui eſuriunt, oremus vt panis noſter quotidianus detur nobis. Si conſilium eſt, quo beati ſunt miſericordes, debita dimittamus, vt & nobis noſtra ſimiliter dimittantur. Si intellectus eſt, quo beati ſunt mundo corde, oremus nè duplex cor habeamus, temporalia ſectando, de quibus tentationes fiunt in nobis. Si ſapientia eſt, qua beati ſunt pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, oremus vt liberemur à malo. Ipſa enim liberatio liberos nos facit Dei filios.

De quarto gradu contemplationis, quæ eſt ſpeculatio. Et de intellectu, prout eſt vis animæ vel virtus ſeu donum: Et de ſapore ſpiritus. *Cap. XLIIII.*

EGo dormio, & cor meum vigilat. Canticorum quinto. Ratio vigilare ſemper debet ſuper gregem cogitationum, locutionum & operum: quia neglecta mens cæcitatem incurrit, vt minus homo ſe cognoſcat, minus videat qualis ſit, vel eſſe debeat, quantum fallatur, quantum delinquat. Si ergo ſolicitè ſuper gregem bonarum cogitationum vigilat, vt has nutriat, & malas reprimat, diuina gratia ſuper eum largius coruſcabit: qua radiante & circumfulgente, vires contra malas cogitationes accipiet, vt eas ſopiat & dormire faciat. Cum ita principatur ratio & vigilat, tunc dormit ſenſualitas. Et huiuſmodi verè dicere poteſt: Ego dormio, ſcilicet ſecundùm hominem exteriorem; & cor meum vigilat, ſecundùm hominem interiorem. Dum enim exercet ſpiritualia, corde vigilat ad ſalutem: ſenſualitate verò dormit: vigilant cogitationes bonæ, dormiunt malæ: ſopiuntur deſideria carnalia, excitantur ſpiritualia, totuſque homo ſpiritualis ad cęleſtia ſpirat & anhelat, quartum gradum contemplationis amplexans, qui eſt in intellectu. Et eſt ea vis animæ quæ percipit inuiſibilia, ſicut angelos, animas & omnem ſpiritum creatum. Nam intellectus ſic acceptus, cooperatur ad contemplationem, quia quandam
Intellectus. importat intimam ſpeculationem. Dicitur enim intellectus, quaſi intus legens, & penetrans vſque ad eſſentiam rei. Obiectum enim intellectus eſt, quod quid eſt, vt dicitur in tertio de anima. Accipitur autem intellectus quandoque pro virtute intellectuali, prout eſt habitus principiorum naturalium, quæ lumini naturali ſubſunt. Et ſic oſtendit intellectus veritatem infallibiliter: quia, ſecundùm Auguſtinum, intellectuali viſione nunquam anima fallitur. Aut enim intelligit, & verum eſt: aut ſi verum non eſt, non intelligit: & ideo ſic acceptus intellectus cooperatur ad contemplationem. Accipitur

etiam

Digitized by Google

etiam intellectus quandoque, prout eſt donum Spiritus ſancti: & ſic eſt habitus ſupernaturalis ſupernaturalium principiorum, quę ſunt articuli fidei: & ſic nominat quandam excellentiam cognitionis penetrandi ad intima cognoſcibilium. Vnde de hoc gradu contemplationis dicit Origenes: Verus contemplator es, ſi tranſcendiſti omnia rationabilia propter phantaſmata & alia impedimenta, animam ad ſuperiora properantem retardantia. De quo tranſcenſu dicit Richardus: Noſtra contemplatio tunc veraciter ſuper omnem rationem aſcendit, quando id animus per mentis ſubleuationem cernit, quod humanæ capacitatis metas tranſcendit; vt ſunt illa quæ de diuinitatis natura, & ſimplici eius eſſentia credimus, & ſcripturarum diuinarum auctoritate probamus: quæ ſola diuina reuelatione cognoſcimus, nec vlla humana ratione comprehendere valemus, nec vlla ratiocinatione noſtra integrè inueſtigare ſufficimus. Et hic gradus ſublimior eſt, quia iſta contemplatio ſupra rationem eſt, cui tamen humana ratio contrariare non poteſt, quin potius faciliter acquieſcit, & atteſtatione ſua alludit, nec etiam experimento, nec intellectu comprehendi poteſt, quamuis ipſa credatur eſſe vera. Et hic gradus contemplationis dicitur ſpeculatio, quæ non eſt perfectus gradus contemplationis, quamuis ponat aliquem gradum contemplationis de meditatione quæ oritur ex ratione, proficiens in ſpeculationem, quæ partim oritur ex ratione, partim ex intelligentia, & hæc vltra proficiens conſummatur in perfectam contemplationem. Dicit enim Dionyſius in principio angelicæ hierarchiæ, quòd pater æternus lumen generat ſimplicisſimum in eſſentia, & ipſum vniuerſale lumen ab ipſo patre prodiens ad ſui communicationem & participationem non ſolùm admittit cœleſtes mentes, ſed etiam ad nos pro diſtributione bonitatis ſuę venit, vt nos ab infimis ſeparatos ſuſcitet ad ſui deſiderium & cognitionem, & remota mentis diſtractione conuertat nos ad patris conregnantis vnionem æternam. Et hoc eſt lumen quod illuminat, quantum in ſe eſt, omnem hominem venientem in hunc mundum. Porro diuina illuminatio eſt quædam Dei inſpirata locutio, cuius ſermo viuus eſt & efficax, ac penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſq; ad diuiſionem animæ & ſpiritus. Vnde ſecundùm Richardum, nihil in creaturis hac diuiſione mirabilius cernitur, vbi quod eſt eſſentialiter vnum & indiuiduum in ſeipſo, in quandam portionē diuiditur, vbi anima & quod animale eſt, in imo remanet. Spiritus autem & quod ſpirituale eſt, ad ſumma euolat, & ab anima ſcinditur, vt dilecto domino coniungatur, ita quòd ad ſpeculationē diuinæ gloriæ ſublimatur, & in eandem imaginem transformatur. Pars autem inferior ad ſummam pacem & tranquillitatem componitur, cum ſuperior pars ad gloriam & iucunditatem ſublimatur. Vnde Auguſtinus: Quies eſt apud te

Speculatio. *Iohan. 1.* *Hebr. 4.* *2. Corin. 3.*

Deus

Digitized by Google

Quies apud Deũ quanta. Deus meus valde magna, & imperturbabilis vita. qui intrat in te, intrat in gaudium domini ſui, & non timebit, ſed habebit ſe optimè in optimo. Quicquid ergo feceris, ò homo, cito redi à corpore ad animum, & illum diebus ac noctibus ſemper exerce. Clamat enim Deus vt redeas ad eum, & ibi eſt locus quietis imperturbabilis, vbi non deſerit amor, ſi ipſe non deſeratur. Epulatio enim plena iucunditatis & tranquillitatis eſt in Deo requieſcere, & eius experiri dulcedinem. *Pſal. 30.* De qua dulcedine dicit Pſalmiſta: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te, ideſt, ſeruaſti illis, nõ negaſti, vt ſoli ad eum perueniant. Eſt enim bonum quod iuſtis & impijs non poteſt eſſe commune, vt timendo perueniant: Quamdiu enim adhuc timent, nondum & ipſi peruenerunt, *Prouerb. 1.* ſed credunt ſe perueuturos, & à timore incipiunt. Nihil enim eſt dulcius immortalitate ſapientiæ, ſed initium ſapientiæ timor domini. Perfeciſti autem eis dulcedinem tuam qui ſperant in te, in conſpectu filiorum hominum, ideſt, qui totaliter, & ſemper in te ſperãt, non in hominibus, tam in aduerſitate quàm proſperitate. Hic tamen notandum, quòd verus ſapor ſic à falſo diſcernitur: *Sapor verus.* Non eſt vehemens vel impetuoſus: carnem non titillat, ſed carnis motus compeſcit, & mitigat: modeſtus eſt & tranquillus, lenis, dulcis & pacatus, ſpiritũm roborat, carnem debilitat: mentem accendit, & illuminat, non extollit, ſed humiliat: nam ſuauitas eius deſiderium excitat, deſiderium dum ad ampliora accendit, de defectu ſemper humilem reddit. *Sapor falſus.* Econtra, falſus ſapor diuitem ſibi hominem demonſtrat, quia ad cognoſcendum diuitias bonitatis Dei non penetrat. Verus ſapor ſic totum humanum affectum rapit, & diuinum, ideſt, deiformem efficit, quod verò contemplatori nil graue, nil intolerabile videtur, ſed agilis eſt ad omnia bona facienda, ac mala perferenda, etiam mortalia tormentorum ſupplicia. Dicit enim Auguſtinus libro de natura & gratia, *Guſtus cœleſtis gratiæ.* quòd guſtus cœleſtis gratiæ tantæ virtutis eſt, quòd extinguit ſitim omnium mundanorum: & tantæ dulcedinis, quòd in dulcedinem vertit ſupplicia tormentorum: tantæq; ſuauitatis, quòd animam excitat ad deſideriũ ſupernorum. Ecce quantum bonum confert diuina gratia, ſi non fuerit in vacuum recepta, ſed diligenter conſeruata, omniſque conſolatio peregrina valenter refutata. Nam crebra Dei viſitatio dat familiaritatem, familiaritas auſum, auſus guſtum, guſtus famem, fames contemptum omnium, contemptus ocium, ocium Deum. Veruntamen licèt ſemel perfectè fontem cœleſtis gratiæ deguſtans, iam neſciat aliud quàm ſoli Deo firmiter & inſeparabiliter adhęrere, quantumlibet tamen firmius ex Dei gratia videatur, quam diu portas vas terrenum in quo theſaurus Dei eſt, de ipſo vaſe fictili ſemper eſt formidandum.

Quòd

Digitized by Google

Quòd contemplationem veram præcedere debent, ſui ipſius & omnium mutabilium contemptus, ſecura cordis & conſcientię quietatio, & ab omni aliena occupatione elongatio.
Cap. XLV.

EGo dormio, & cor meum vigilat. Mens præſentia ſui creatoris viſitata & ex eius amore dilatata propter feruentem Dei charitatem, quam in ſe ſentit, vltra ſe continere non valens, intuitu ſpirituali ſurſum ſe librat, illum videre deſiderans, à quo tam dulciter viſitatur & conſolatur. Cum igitur mens ſic ſurſum eleuata per amorem feruidum Chriſto inhæſerit, incipit aliqualiter inter eius brachia conſopiri, vt non ſolùm delectabiliter, ſed & tenaciter Deo inhæreat, & quaſi vi quadam abſtrahitur ab omnium viſibilium ſenſu & memoria, ſic tamen, vt non plene ſuimet oblita, nec tamen vere compos ſui, Canticorum illud experitur: Ego dormio, & cor meum vigilat. Eſt enim talis iſte ſomnus, ſicut illorum qui dormire incipiunt, & tamen videntur ſibi ea, quæ circa ſe fiunt, aliquo modo ſentire & intelligere, ſed præ ſopore non aduertunt. Vnde Proſper de vita contemplatiua dicit: Quòd vita actiua profectum habet, contemplatiua faſtigium. Illa facit ſanctum, hæc perfectum. Illa ſuſcipiendo peregrinum, veſtiendo nudum, gubernando ſubiectum, redimendo captiuum, tuendo violenter oppreſſum, ſe iugiter ab omnibus iniquitatibus emaculat, & vitam ſuam bonorum operum fructibus ditat: Iſta facultatibus in vſus pauperum diſtributis, ſe mundo expoliauit, & cœlo totis viribus adhærens, res mundi mundo proiecit, ac ſeipſum Chriſto deuota mente reſtituit. Cum igitur aliqui contemplationis arcem tenere deſiderant, prius ſecundùm Gregorium in campo certaminis ſe per exercitium operis probent, vt ſollicite ſciant, ſi nulla iam mala proximis irrogant, ſi irrogata à proximis æquanimiter portant, ſi obiectis bonis temporalibus nequaquam mens lætitia ſoluitur, ſi ſubtractis eis non nimio mœrore ſauciantur. Nam veram & perfectam contemplationem tria præcedere debent.

Primum eſt, plena ſuijpſius, & omnis boni commutabilis abrenunciatio: quia ſecundùm Chryſoſtomum, nemo eorum qui delectantur præſentibus & caducis, poteſt cœleſtia vel ſpiritualia contueri. Nam & apud homines hic mos eſt, vt tunc theſauros ſuos, reconditasq; diuitias patefaciant filijs, cum eos adultos iam viderint, & puerilis laſciuiæ vitia reſpuiſſe. Omnis enim qui vno pede claudicat, illi pedi ſoli innititur, quem habet ſanum: ſic & cui deſiderium terrenum iam arefactum fuerit, in ſolo pede amoris Dei, tota virtute ſeſe ſuſtinet, & in ipſo ſtat, quia pedem amoris ſæculi, quem

Contemplationem verã quæ tria præcedere debeant.
Abrenunciatio.

in terra ponere conſueuerat, iam à terra ſuſpenſum portat. Vnde dicitur in libro de ſpiritu & anima. quòd ex anima & carne conſtat homo, & vtrunque bonum ſuum habet in quo gaudeat & exiſtat. Bonum animæ Deus eſt, cum affluentia dulcedinis ſuæ. Bonum carnis mundus eſt, cum abundantia iucunditatis ſuæ. Sed mundus exterior, Deus autem interior eſt. Ab hoc ergo mundo reuertentes ad Deum, per noſmetipſos tranſire debemus: & non ſolùm ad nos intrare, ſed ineffabili quodam introitu in intimis noſmetipſos tranſire, ac intrinſecus penetrando noſipſos tranſcendere, & in Deũ aſcendere. Hęc eſt enim requies cordis, cum in Dei amore per deſiderium figitur. Hæc eſt vita cordis, cum Deum ſuum contemplatur & ipſa ſua contemplatione ſuauiter reficitur, & dulce eſt illi ſemper etiam ad deſiderandum & conſiderandum, ſemper ſuaue ad amandum & laudandum. Nihil enim ad beatam vitam pręſtantius videtur, quàm velut clauſis carnalibus ſenſibus extra carnem mundique affectum intra ſemetipſum conuerti, alienatumque affectum à mortalium cupiditatibus ſibi ſoli & Deo loqui: vt ſic per intimam contemplationem ſui, perueniat ad ſublimem contemplationem Dei, per quam nobilis conſcientię theſaurus, ſecretis penetralibus mentis innaſcitur, fructus æternæ delectationis acquiritur. Hæc eſt ſol per quem lumen dieſcit in tenebris, cordis oculus, animi delicioſa paradiſus. Hæc in cęleſte terrenum, in immortale caducum, hominem in Deum deificæ mutationis auctoritate conuertit.

Quies cordis. Secundum verò præcedens eſt ſecura cordis & conſcientiæ quietatio. Nunquam enim, ſecundùm Gregorium, commotioni contemplatio iungitur: nec præualet mens perturbata conſpicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: quia nec ſolis radius cernitur, cum commotæ nubes cœli faciem obducunt: nec turbatus fons reſpicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriè oſtendit, quia quo vnda eius palpitat, eo in ſe ſpeciem ſimilitudinis obſcurat. Sic etiam (vt dicit Albertus Magnus de veris virtutibus) ex conſuetudine venialium, ſecuritas mentis, & Dei familiaritas amittitur, & gratia multiformis negligitur, nec volare poterit penna, tali viſco linita. Vnde dicit Richardus ſuper illud Canticorum: Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo, quòd per peſſulum ſera poteſt intelligi. Sera vera cum parua ſit & anguſta, latitudinem tamen oſtij claudit, vt niſi illa reſerata, patere non poſsit. Sic peccata minima niſi reſcindantur, dilectus ad animam venire non dignatur, ita vt perfectè ad eam intret, & perfecta gratia repleat. Paruæ enim negligentiæ animam obſcurant, & impedimentum amplioris gratiæ faciunt. Cum verò mens ab omni fæce fuerit libera, maculiſque diluta, tunc ſe libentiſsimè tenet in ſeipſa, & nihil ſibi metuit, nec vlla culpa ſua quicquam agitatur, ſed ingenti quadam fiducia pergit in Deum, id eſt, in ipſam veritatis

Venialium peccatorum nocumenta.

Cant. 5.

tatis

Digitized by Google

tatis contemplationem. Hinc dicit Bernardus: Cum veritas in mente fulget, & mens in veritate ſe videt, quod in nullo conſcientia erubeſcat præſentiā veritatis, quo cogatur auertere faciem ſuam, quaſi confuſam & repercuſſam à lumine diei: hoc planè bonum eſt, quod ſuper omnia bona animæ diuinos oblectat aſpectus. Anima igitur quæ ſentit aliquando in ſecreto conſcientiæ, ſpiritum filij clamantem, Abba pater, ipſa paterno ſe diligi credat affectu, quæ ſe eodem ſpiritu quo filius affectam ſentit. Confidat ergo quæcunque ſit illa, & in ſpiritu filij filiam ſe patris agnoſcat, ſponſamq́; filij & ſororem. Sororem quidem, quia ex vno patre: ſponſam verò, quia ex vno ſpiritu. Et illa dicere poteſt: Indica mihi, quem diligit anima mea. Tertium eſt, ab omni diſtractiuo tumultu perfecta elongatio. Dicit enim Gregorius: Ceſſationem dominus à mundi laboribus imperat, ſanctæ quietis dulcedinem perſuadet, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Et tamen veſana mens iniquorum, plus ſe aſſequi aſpera carnaliter, quàm tenere blanda ſpiritualiter gaudet: plus acerbitate fatigationis, quàm quiete dulcedinis paſcitur. Et licèt præſentis vitæ difficultas à mundi dilectoribus non ſine luctu agitur, tamen cum lachrymis amatur. Quia cum in hoc mundo plus honor quàm deſpectio mentem occupat, & magis proſperitatis ſublimitas quàm neceſsitatis aduerſitas, mens dum occupatione blanda premitur, libens ad exteriora deriuatur. Et ideo dicit Auguſtinus, quòd iſte mundus periculoſior eſt blandus, quàm moleſtus. Et magis cauendus eſt, cum allicit ſe diligi, quàm cum admonet cogi, cogitque contemni: quia in hoc mundo non timere, non dolere, non laborare, non periclitari, eſt impoſſibile: ſed plurimum intereſt, qua cauſa, qua expectatione, quo termino quiſque patiatur. Ecce turbat hic mundus, & amatur. Quod ſi tranquillus eſſet, formoſo quomodo hæreres, qui ſic amplecteris fœdum? Flores eius quomodo colligeres, qui manum à ſpinis non reuocas? Veruntamen cui Chriſtus incipit dulceſcere, neceſſe eſt mundum amareſcere. Sic Paulo crucifixus eſt mundus, & ipſe mundo, quia nec Paulus mundi gloriam quærebat, nec à mundi gloria quærebatur: ſed ſe mundo, & ſibi mundum eſſe crucifixum, gloriabatur. Et quia ſancti viri nihil huius mundi appetunt, nullis procul dubio tumultibus in corde premuntur, & per hoc ad internam contemplationem magis apti redduntur. Quia dicit Gregorius, quòd vita contemplatiua eſt charitatem Dei & proximi tota mente retinere, ab exteriori actione quieſcere, ſoli deſiderio conditoris inhærere, vt nil iam habere libeat, ſed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem ſui creatoris animus inardeſcat.

Galat. 4. *Cantic. 1.* *Elongatio mentis.* *Matth. 11.* *Galat. 6.* *Vita contemplatiua quæ ſit.*

P 2 De

De quinto gradu contemplationis, qui eſt in intelligentia, & dicitur propriè contemplatio quæ requirit quatuor contemplantibus neceſſaria. Cap. XLVI.

INdica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Canticorum 1. Eia nunc homuncio, fuge paululum occupationes tuas, abſconde te modicum à tumultuoſis cogitationibus tuis, vaca aliquantulum Deo, & requieſce in eo: cubiculum tuum intra, & exclude omnia præter Deum, & quæ te iuuent ad quærendum eum, ſcilicet per contemplationem ſaporoſam. Nam contemplatio, ſecundùm Auguſtinum, eſt illa ſpecies, quæ rapit omnem animam deſiderio ſui, tanto ardentiorem, quanto mundiorem, & tanto mundiorem quanto ad ſpiritualia ſurgentem, & tanto ad ſpiritualia ſurgentem, quanto carnalibus deſiderijs, & terrenis affectibus morientem. Qui *Matth. 11.* enim à domino Ieſu didicerunt mites eſſe & humiles corde, plus cogitando, orando, & contemplando proficiunt, quam legendo & audiendo. *Intelligentia.* Quintus ergo gradus contemplationis eſt in intelligentia, quæ eſt ea vis animæ, quæ immediate ſupponitur Deo. Cernit enim ipſum ſummum bonum verum & vere incommutabile bonum. Vel intelligentia eſt ea vis animæ, qua de diuinis, quantum eſt homini poſſibile cognoſcitur, ad arcana cœleſtia penetranda: quæ paucorũ hominum eſt, vt dicit Boetius. Vnde intelligentia in actione ſua excedit intellectũ, & eſt in ea perfectior gradus contemplationis. Quia ſecundùm Richardum, per intelligẽtiam ſinus mentis in immenſum expanditur, & contẽplantis animi acies acuitur, vt capax ſit ad multa cõprehendenda, & perſpicax ad ſubtilia penetranda: nec contemplatio poteſt eſſe ſine viuacitate quadam intelligẽtiæ. Nam quoties mens contemplantis ad ima dilatatur, quoties ad ſumma eleuatur, quoties acuitur ad ſcrutanda diuina, quoties agilitate mira & pene abſq; mora rapitur per innumera, ex quadam vi intelligẽtiæ hoc eſſe nõ dubitatur. Et iſte gradus contẽplationis perfectior eſt omnibus alijs præcedentibus, quia in eo pura intelligentia operatur, quæ ad *Contemplatio.* cõtemplationem diuinæ maieſtatis admittitur. In hoc igitur gradu humana mens ad perfectũ gradum diuinæ contemplationis admittitur. Nam contemplatio, ſecundũ Richardum, eſt liberæ mentis perſpicacia in ſapientiæ ſpectacula directa, in admiratione ſuſpenſa. In *Quatuor neceſſaria contemplantibus.* qua deſcriptione quatuor innuuntur neceſſaria contemplantib. per quæ cõtemplatio differt à cogitatione, meditatione, ſpeculatione, & intuitiua cognitione, quæ quẽdam ordinem gradatim habent inter ſe, & gradatim dirigunt in diuinum aſpectum. Nam cogitatio quæ oritur ex imaginatione, tranſit & terminatur in meditationem. Meditatio verò quæ oritur ex ratione, tranſit & terminatur in ſpeculationem.

Digitized by Google

tionem.Speculatio ſiquidem quę oritur partim ex ratione,& partim ex intelligentia,tranſit & terminatur in contemplationem. Contemplatio denique quæ oritur ex intelligentia, tranſit & conſummatur in intuitiuam cognitionem.Primum igitur neceſſarium contemplatiuis,eſt liber contemplationis motus à nullo impeditus:& ideo ſpiritus contemplatiuus debet eſſe ſine peccato: quia qui facit peccatum,ſeruus eſt peccati,& eius vinculis ligatur,nè ſurſum feratur.Debet etiam liber eſſe à deſiderio & cura inferiorum,quia cõtemplatio libero volatu,quocunque fert eum impetus ſpiritus,mira agilitate circũfertur:& ſic differt à cogitatione,prout patet ſupra Secundum contemplatiuis neceſſarium eſt, ꝙ oculus contemplationis ſit perſpicax.i.gratia ſanatus. Pro quo notãdum,quòd oculus animæ mens eſt rationalis,vel apex mentis.Aſpectus mentis eſt ratio. Intellectus autem eſt viſio.Hos igitur oculos ſanos habet,cum non ſolùm à mortalium culpis & cupiditatibus eſt mens purgata,ſed etiam ab imaginibus remota.Aſpicit verò,cum oculos in Dei lumine figit.Videt autem,cum in illa cõtemplatione conſpicit quanta ſint gaudia,quanta lætitia,ſerenitas & iucunditas,& ſic de cæteris. Sanitas ergo facit illam ſerenam, aſpectus rectam,viſio beatam,quæ eſt finis aſpectus. Cum igitur contemplatio eſt mentis perſpicacia, & perſpicacia eſt actus intelligentiæ:quę intelligentia,vt dictum eſt,ea vis eſt animæ, quæ Deo ſupponitur immediatè,qua de diuinis, quantum homini poſsibile eſt,cognoſcitur.Ideo cõtemplatio meditationem excedit, quæ oritur ex ratione,quantum intelligentia rationem excedit.Tertium contemplatiuis neceſſarium eſt, ꝙ oculus contemplationis in æternæ ſapientiæ ſpectacula ſit directus. Vnde patet hic non accipi contemplationem,vt pręciſe eſt actus intellectus,ſed etiam vt ſaporoſam dilectionem includit.Nam à ſapore dicitur ſapientia.Et obiectum ſapientiæ principale ac primarium eſt ipſe Deus, ſub ratione qua Deus eſt verum excitatiuum voluntatis ad eius ſaporoſam dilectionem.Actus ſapientiæ eſt contemplari Deum,non quocunq; modo, ſed ex dilectione, cum quadam ſuauitate in affectu. Et per hoc contemplatio differt à ſpeculatione: quia,ſecundùm Auguſtinum, ſpeculatio dicitur,cum aliquid non in ſe,ſed per imaginem ſuam videtur,vel ænigmaticè, ideſt, obſcure. Vnde ſpeculationem propriè dicimus,quando per ſpeculum cernimus. Contemplationem verò, quando veritatem ferè ſine aliquo inuolucro, vmbrarumq; velamine quaſi in ſui puritate videmus. Hinc contemplatio clariorem habet aſpectum, & ſapidiorem guſtum: nimirum cum ſapientiæ ſpectacula ſint cognitio veri,& amor, ſiue ſapor boni. Ex amore namque oritur ſapientia,quæ prorumpit in lumen cognitionis & ſaporem guſtationis: ſicut ex calore prorumpit lux & flamma. Quartum contemplatiuis neceſſarium eſt,ex admiratione cauſata menta

Motus liber.

Iohan 8.

Oculus animæ.

Sapientia unde.

Speculatio.

lis ſuſpenſio. Dum enim humana intelligentia (vt dicit Richardus) diuino lumine irradiata intelligibilium contemplatione ſuſpenditur, & in eorum admiratione ad modum auroræ diſtenditur, quantò ſemper ad altiora vel mirabiliora ducitur, tantò amplius & copioſius dilatatur: & quantò fit ab infimis remotior, tantò in ſemetipſa purior, & ad ſublimia ſubtilior inuenitur. De quo ſuſpendio dicitur apud Iob: Suſpendium elegit anima mea. Super quo dicit Vercellen. quòd ſuſpendium eſt extenſio mentis in æterna ſpectacula, vt cum fieri poteſt, nunquam ex intẽtione voluntatis, ſed ſola interpolatione neceſsitatis, acies mentis inde flectatur, vt dicat cum Pſalmiſta: Oculi mei ſemper ad dominum. Per hanc igitur ſuſpenſionem contemplatio differt ab intuitiua cognitione: quia ſuſpenſio dicit quandam violentam eleuationem, dum anima natiuæ ſuæ paſsibilitatis terminos ſupergreditur, propter quod frequenter ad inferiora dilabitur. Dicit enim Gregorius, quòd anima à contemplatiua vita, infirmitatis ſuæ pondere victa laſſatur, & tãto celerius labitur, quanto carnis clauſtra ſupergrediens, ſuper ſemetipſam ire conatur. Sed anima intuitiuè Deum cognoſcẽs nunquam ad inferiora relabitur, ſed ſine intermiſsione & fatigatione Deum in æternum delectabiliter intuetur: quod in corpore corruptibili fieri non poteſt. Deus enim quia ſemper vniformis & æqualiter bonus & pulcher eſt, habens in ſe ſimpliciſsimè omnem ſpeciem deſiderabilem, & ſecundùm omnia totus deſiderabilis exiſtẽs, intimè & irreuocabiliter in ſe trahit omnium ſuorum comprehenſorum deſideria, vt dicit Dionyſius. Omnes igitur prædictæ differentiæ ſunt ſecundùm clariorem & minus clarum affectum ad Deum, & quodlibet prędictorum terminatur in ſequens ſe, tanquam in perfectius. Vnde contemplatio proficiens tandem terminatur in intuitiuam cognitionẽ tanquam in ſuam perfectionem. Denique hic gradus contemplationis mirabiliter decorat animam, quia dicit Hugo, quòd contemplatio eſt deifica ſimilitudo. Dum enim per eum illuminati lucentes fiunt, quodammodo ipſius luminis lucentis ſimilitudinem accipiunt. Vnde meritò ſunt annumerandi cum ordine Cherubin, eò quòd habent omnimodam cognitionẽ intellectus attracti dignatione diuina, quo non valet aſcendere per ſe, & affectus attracti, attractionem tamen & ſummitatem intellectus attracti non excedentis. Simul enim trahuntur, & quaſi coambulant ipſe affectus & intellectus vſque ad nouiſsimum defectum intellectus, quem affectus attractus non excedit.

Iob 7.
Suſpẽdium myſticum.
Pſalm. 24.

Sextus gradus contemplationis eſt in guſtu ſapientiæ, ſine quo guſtu alij ſenſus ſpirituales langueſcunt. Et de duplici guſtus ſpiritus. Cap. XLVII.

INdica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Vbi paſcas, ideſt à quibus paſtum inuenies, quia in bonis actiuis &

& vbi cubes,ideſt,internam quietem inuenies,quia in veris contemplatiuis. Nam actiui ſunt eius cœnaculum,& contemplatiui cubiculum:& hoc in meridie,ideſt in contemplationis feruore.Nam ſecundùm Hugonem,tres ſunt horæ cõtemplationis.Prima eſt cogitatio, quaſi mane minus habens ſplendoris & feruoris.Pſalm.Mane aſtabo tibi & videbo,quoniam non volens Deus iniquitatem tu es.Secunda hora eſt meditatio,velut hora tertia,quando ſol incipit aſcendere & feruere.Vnde Pſal.Et in meditatione mea exardeſcet ignis.Tertia hora eſt prægustatio,quaſi meridies, in quá ſol tripliciter exurit montes. Sextus ergo gradus contemplationis eſt in ſapientia, quæ ſequitur intelligentiam: quia ſicut viſio mentis eſt intelligentia, ſic guſtus mentis eſt ſapientia.Illa contemplatur, iſta guſtat & delectatur. Pro quo notandum, quòd quædam eſt ſapientia per humanum ſtudium acquiſita,quæ eſt virtus intellectualis per rationis inueſtigationem,rectum iudicium inquirẽs de diuinis,& actus intellectuales ac omnes operationes animæ perficit ſecũdùm eſſe quantum poteſt:hinc dici poteſt aliqualis gradus contemplationis.Quædam autem eſt ſapientia deſurſum infuſa,& eſt donum Spiritus ſancti. Ad quam non ſolùm pertinet diuina contemplari ſecundùm rectum iudicium, ſed etiam guſtare & regulare actus humanos excellentiori modo,quàm ſapientia,quæ eſt virtus intellectualis, tanquam magis de propinquo Deum attingens per quandam ſpiritus vnionem ad ipſum,vt directa per regulas legis æternę.De qua ſapientia dicit Bernardus. Sapientia à ſapore dicitur.Sapor autẽ in guſtu quodam eſt, quẽ guſtum nemo poteſt exprimere, nec is qui meretur deguſtare. Quo guſtu guſtatur Dei verbum, guſtantur & diuitiæ futuri ſæculi. Qui guſtus ſi ſolus defuerit, omnes alij quatuor ſenſus ſpirituales langueſcunt,de quibus dictum eſt ſupra.Hunc autem guſtum ſequitur quædam dulcedo ſaporis intimi,quam in interiori ſuo ſentiens anima,modo quodam ſingulari ſuſcipit,cuncta diſcernit & diiudicat, ſeque & omnes ſenſus interiores vegetat & confirmat. De hoc enim gradu contemplationis dicit Gregorius: Quòd vita contemplatiua dulcedo valde amabilis eſt,quæ ſuper ſemetipſam rapit animam,cęleſtia aperit,corporalia abſcondit,omnia terrena contemni debere oſtendit,ſpiritualia mentis oculis patefacit:per eam diuidimur à mundo, eruimur à diabolo,exuimur à carnis inquinamento, eripimur ab inferno, collocamur in cœlo,inhæremus Deo,coniungimur ſummo bono.Et tũc omnes alij ſenſus ſpirituales,ſapore ſpiritus redeunte, ad ſanitatem & viuacitatem ſpiritus conualeſcunt. Quia tunc Deus (ſecundùm Bernardum) iuſtis efficitur forma ſpecioſiſsima ad oculum,harmonia dulciſsima ad auditũ, odor ſuauiſſimus ad olfactum, ſapor dulciſsimus ad guſtum,& amplexus delectabiliſſimus ad tactum.Vnde dicit Richardus ſuper illud Cantico-

Hora contemplationis.

Pſalm. 5.

Pſalm. 38.

Eccleſ. 43.

Cant.5. rum:Guttur illius ſuauiſſimum,& totus deſiderabilis.Guttur ſponſi eſt interni ſapor illius,& conſolatio ſpiritualis: Quaſi diceret: Guſtus qui guſtantes ſuauiter afficit. Amoris enim eius guſtus adeo ſuauis eſt, vt non ſolùm mentem reficiat, ſed etiam corporis cibum obliuiſci faciat,& corporis labores,imo mortem amariſſimam dulcem facit. Hoc eſt igitur guttur ſponſi ſuauiſſimum,quod omnem ſuauitatem non ſolùm excellit,ſed etiā expellit. Cuius ſuauitas quo magis ſentitur,eo magis deſideratur. Tam dulcis enim eſt,vt ſemper deſideretur: tam immenſa,vt nunquam ad plenum comprehēdatur.

Guſtus ſpiritus duplex. Vnde duplex guſtus ſpiritus diſtinguitur, ſcilicet diuini amoris,& internæ dulcedinis. De quibus dicit ſponſa:Quòd meliora ſunt vbera tua vino,ſcilicet intellectualis contemplationis. Et in contemplatione guſtum vtrunque conſequi, ſupremum beneficium eſt, quod animæ conferri poteſt. Habet enim annexas perfectiſſimas & vltimas delectationes conſequentes virtutes, dona,beatitudines & fructus,magnificatiuas,& contentiuas,& vnitiuas ſpiritus creati rationalis & increati Dei tanto fęlicius, quāto immediatius. Vnde ſuper

Cant.2. illud Canticorum:Adiuro vos filiæ Hieruſalem,ne excitetis dilectū, dicit Origenes:Coniurationem tuam domine,niſi fallor,ſponſæ tuę ſtatus optimus,& actus præcellentiſſimus cauſabatur, tibi incumbens ſine medio,te videns ſine nubilo,in te quieſcens ſine tædio,de te hilareſcens ſine modo,à te permanētiam accipiens ſine termino. De primo igitur guſtu,ſcilicet diuini amoris,dicit Auguſtinus in libro Soliloquiorū:Quis eſt iſte ignis qui calefacit cor meum? Nonne tu es domine? O ignis qui ſemper ardes, & nunquam extingueris, accende me. O lux, quæ ſemper luces, illumina me. O vtinam arderem ex te. Ignis ſancte quam dulciter ardes, quā ſecrete luces,quam deſiderāter aduris. Væ ijs qui non illuminantur ex te,væ ijs qui non ardent ex te,væ caligantib. oculis qui te videre non poſſunt,væ auertentibus oculos,vt non videant veritatem. Hęc ille. Deus etenim lux eſt & ignis. Lux ſplendorem emittens,intellectum illuminat ad cognitionem veritatis:ignis calorem emittens,affectum inflammat ad amorem virtutis. Vnde ſicut ſolem non videt oculus niſi in lumine ſolis, ſic Deum,aut diuinum lumen videre non poſſumus,niſi in ip-

Pſal.35. ſius lumine,iuxta illud Pſalmiſtæ:Et in lumine tuo videbimus lumē. Veruntamen ſicut habitus charitatis excellit omnes habitus intellectus,vt fidem ſcientiam,&c. prout oſtendit Apoſtolus 1. Corinth. 13. Vbi enumeratis aliquibus habitibus & actibus intellectus & voluntatis,tandem ſubinfert:Maior horum eſt charitas. Sic etiam actus dilectionis excellit,& excedit actum cognitionis intellectualis in aliquo gradu, ſcilicet in attingēdo Deum in aliquo gradu dilectionis: ad quem actus cognitionis intellectualis extendi nō poteſt,quia ſuperintellectualis eſt ſaltem in hac vita. Vnde dicit Hugo,quòd amor

præ-

præſumens de amato, acumine ſuo penetrat omnia,& impetum ſequens ardentis deſiderij ſui, nec diſsimulare valens donec ad amatum peruenerit,& cum eo ipſo amplius adhuc ſitiens intrare ipſum, & eſſe cum ipſo,& eſſe tam prope,vt ſi fieri poſſet,& hoc idem ipſum ſit quod ipſe. Per quod patet,ꝙ amor immediatius vnit Deo,quam intellectus:& ideo talis affectualis notitia ſuperior eſt intellectuali. Nam tanta virtus eſt veri amoris, quòd non ſolùm facit homines & angelos excedere naturam propriam,vt in Deum aſcendant,ſed etiã Deum quaſi naturam propriam egredi facit, vt ad creaturas quaſi infra naturam ſuam procedendo condeſcendat, vt dicit Vercellen. Et hoc ſecundùm Dionyſium audẽdum eſt dicere,cum tamen ſit ingreſsibilis à ſe,quamuis ipſe ſuam immenſitatem noſtræ capacitati contemperet,eo immutato. Siccinę cuncta perflans interiora,ſpiritus amoris ſcrutari nititur etiam profunda Dei? Voluntas autem inflammata dilectione, perficere nititur intellectum contemplatiuum,appetens intellectui ſuam perfectionem:cuius ſignum eſt,quia voluntas imperat intellectui quærere & inuenire notitiam, quæ eſt perfectio intellectus,& partus mẽtis. Hinc ſecundùm Auguſtinum, quanto flagrantius Deum diligimus, tanto certius ſereniusq́; eum videmus. De ſecũdo verò guſtu dicit Richardus:O dulcedo Dei miranda, dulcedo ſingularis, & totius præcordijs adamanda, dulcedo tam magna, ꝙ totam mundanam iucunditatem excedis,& tam parua, quod de illo pelago fœlicitatis æternæ,vix modicam ſtillam capis. O dulcedo melliflua,dulcedo nimis admiranda,quam dulcis es in meditatione,dulcior in contemplatione, dulciſsima verò ſemper in æterna beatitudine. Sed hanc dulcedinem ſecundùm Auguſtinũ, tanquam ſyncerum bonũ contemplatiui,non actiui,amare & guſtare poſſunt: ad quod guſtandum neceſſarium eſt deſiſtere à tumultu mundi. Fuge ergo fidelis anima,dilectum quærens in ſolitudine,vt ſugas & bibas dulcoris illius inenarrabilem ſuauitatem:immergere & replere,quia neſcit ille deficere,ſi non incipias faſtidire. Adhære denique & inhære,ſume & fruere,quia ſi guſtus ſempiternus fuerit, ſempiterna quoque beatitudo erit. Et hoc eſt illud vnum quod dñs dixit neceſſarium, quod & Maria elegit, quæ optimam partem elegit. O vnum & vnicum,cui nec aliquid comparari,ne dicam æquiparari valeat in creatis, eligens amatoriam in Deum adhæſionem ſuis exercitijs frequentare,vt dicat cum ſponſa:Tenui eũ,nec dimittam.

Amoris uis.

1. Corint. 2.

Guſtus interna dulcedinis.

Lucæ 10.

Cantic. 3.

Quòd contemplatio in guſtu ſapientiæ duplici uia exercetur, ſcilicet myſtica, & ſcholaſtica: & de excellentia myſticæ theologię. Cap. LXVIII.

INdica mihi quem diligit anima mea,vbi paſcas,vbi cubes in meridie. Anima quæ primo in ſchola humilitatis ſub magiſtro Dei filio

ad

ad ſemetipſum intrare,ac ſe cognoſcere didicit, ac ſpiritu duce, de ſchola humilitatis ad cellaria caritatis peruenit, deinde ſuffulta floribus,& ſtipata malis,id eſt virtutibus & bonis moribus ad regis cubiculum tunc admittitur,cuius amore languit:ibique modicum facto ſilentio ſuauiter inter amplexus deſideratos quieſcens,ipſa quidem dormit ſecūdùm hominem exteriorem,ſed cor eius vigilat,donec interim veritatis arcana rimatur, quorū poſtmodum memoria ſtatim reditura paſcitur. Nam amor Dei cum intelligentia cōditus, mentem inebriat,& ab exterioribus abſtractā,ſua virtute Deo conglutinat. Et quantò amor vehemētior,& intelligentia lucidior,tantò validius mentem in ſe rapit, quouſque tandem animus quæ ſub Deo ſunt,abijcit,& in ſolo diuinę contemplationis radio liberè figitur,licèt breuiter velut in quodam coruſco luminis cęlitus emicantis fulgore:quia corpus quod corrumpitur,aggrauat animā. Et hic eſt locus vbi dilectus cubat in meridie, id eſt, contemplationis feruore. O verè locus quietis, & quem non immeritò cubilis nomine *Cantic.1.* cenſuerim,in quo Deus,non quaſi turbatus ira, nec velut diſtentus cura proſpicitur,ſed probatur volūtas eius in eo bona, beneplacēs & perfecta. Hæc viſio non terret,ſed mulcet;inquietam curioſitatem ſedat,nō excitat ſenſus nō fatigat,ſed tranquillat. Tranquillus enim Deus tranquillat omnia,& quietum aſpicere,quieſcere eſt. Hoc aūt cubiculum anima fidelis ingredi ſtudeat, potiſsimū per exercitium myſticæ theologiæ,de qua plura me dixiſſe memini in libro qui intitulatur,Eden cōtemplatiuorum. Eſt autem myſtica theologia,quædam cognitio de Deo habita per coniunctionem affectus ſpiritualis cum eodem,dum eidem adhæret,vt vnus ſpiritus cum eo fiat. Dicitur etiam hæc myſtica theologia ſapientia,prout inter dona reponitur,ſcilicet à ſapore,quaſi ſapida ſcientia. Et vocatur à Dionyſio irrationalis,& amens ſapientia, quia ſuperat rationem & mentem, tranſiens in affectum,non qualemcunque,ſed purum, ipſiq; mentali intelligentiæ correſpondentem, quo ſcilicet affectu videtur Deus à mundis corde,ideſt,ſentitur & guſtatur,iuxta illud: Beati mundo corde,quoniam ipſi Deum videbūt. Vnde myſtica theologia ad ſui doctrinā innititur coniecturis habitis ab intra in cordibus animorum deuotorū, ſicut alia theologia procedit ex his quæ extrinſecus oſtenduntur. Et ſicut hæc innititur rationibus perfectiori certitudine cognitis,ita perfectior & certior iudicari debet, vt videri poteſt plenius in Eden, Induſtria 6. & 18. per totum. Pro quo notandum, quòd duplex eſt contemplandi modus,quo duplici via ad ardorem amoris peruenire valeamus. Primus modus in Deum conſurgendi dicitur myſticus & ſecretus,ac per hoc omnibus alijs modis vtilior, nobilior,& ad habendum facilior, quem modum à filijs ſuis dominus voluit frequentari,ac ſenſibilia funditus ab eis amoueri, vt mul

Theologia myſtica.

Matt.5.

Contemplandi modus duplex.

Digitized by Google

tò fęlicius,& verius in ſecretiori thalamo affectus interius in amoris lectulo collocatum ſentiant, quem Iudæi & Philoſophi interius cæci per creaturas exteriores diſcurrendo mendicant. Hæc eſt illa mirabilis & occulta ſapientia vnitiua,quæ per flāmigeras affectiones conſiſtit in amoris deſiderio,ac ſine omni meditatione & inueſtigatione præuia,amãtis affectum ſurſum trahit. De qua dicit Dionyſius libro de diu. nominib. Sapientia eſt digniſsima Dei cognitio per ignorantiam cognita,ſecundùm vnionẽ,quæ eſt ſupra mentem,quando mens ab omnibus alijs recedens, poſtea ſeipſam dimittens, vnita eſt ſuperſplendẽtibus radijs,imperſcrutabili & profundo lumine ſapientię illuminata. Hæc eſt ſapientia ſanctorum à profluuio totius Trinitatis fidelibus infuſa, ac deifica diffuſione diuinitus illapſa,qua mentes amantium rore cęleſti perfuſæ, non aliquod emolumentum temporale, non dona, ſed ipſum, qui eſt totius deiformis emanationis principium, ſcintillantibus affectionibus, inſatiabilibus deſiderijs,vnitiuis aſpirationibus, ipſum inquam ſolum tangere,& ipſi vniri deſiderant.Hinc anima fidelis,per eam deſiderijs ignitis vſq; ad vnionem pleniſsimã aſpirare languida non deſiſtat, quia non tãtum virtutes per eam perfectum obtinent principatum, ſed & mens omni philoſophiæ, omniq́ue rationis inueſtigationi & inquiſitioni omnis theologię ſpeculatiuæ pręponitur: nimirum cum principalis affectio,quę eſt ſcintilla ſyntereſis,ſola ſpiritui diuino vnibilis,non minus excedat intellectũ,quàm intellectus rationem, & ratio imaginationem: vnde & actionem ſuam ab intelligentia totaliter ſeparatam habet,eidem mirabiliter ſupereminẽs: ſicut ordo Seraphin,qui interpretatur ardẽs, eſt Deo vicinior, quàm Cherubin,qui interpretatur plenitudo ſcientiæ, & per conſequens vberius,perfectius,& prius à Deo recipit influentiam.Et hęc potentia,vt eſt ſupremum in ſpiritu, ferè ab omnibus ignoratur,niſi quibus ab igne ſancti ſpiritus,apex affectus immediatè tangitur & mouetur.Secundus modus in Deum conſurgendi & perueniendi ad ardorem amoris,ſcholaſticus eſt & communis, in quo ſemper meditatio & cognitio pręcedunt amoris affectionẽ,vt pote quo per creaturas, vel intellectum cognoſcitur Deus, antequam in ipſum affectus amoris accendatur. Vnde dicit Richardus,quòd duo ſunt contemplationum exceſſus,vnus in intellectu,alter in affectu,vnus in lumine,alter in amore.Cuiq; horum copia datur,verè dicere poteſt: Introduxit me rex in cellam vinariam. *Cant. 1.* Magna quippe ſunt duo hęc bona,& non reperiuntur eis maiora, nec fęlicitati creaturæ rationalis magis accommoda, quàm lumen cognitionis, & dulcedo affectionis:& vtrunque exigitur ad plenum gaudiũ diuinę refectionis. Veruntamen,actus dilectionis pręfertur actui cognitionis tanquã perfectior,eò quòd eius actus eſt amantem cum amato copulare. Verus

enim

Digitized by Google

enim amor immediatius vnit Deo,quā intellectus.Dicit enim Vercellenſis ſuper Cantica, quòd intellectus & affectus ſimul coambulant vſque ad nouiſsimum intellectus,vbi habet ſuæ cognitionis,& ſui luminis conſummationem. Affectus autem adhuc cōtinuat principalia in Deum ſuſpiria,& ſuperintellectuales extenſiones, intrans
Exod. 19. cum Moſe diuinam caliginem, quæ eſt inacceſsibile lumen, in qua
Pſal. 17. Deus habitare dicitur, qui poſuit tenebras latibulum ſuum: quam qui intrat,fęliciter vnitur incomprehenſibilitati diuinæ,quam non penetrat intelligentia, ſed ſolus principalis affectus Deo per vnionem dilectionis vnibilis(quæ eſt effectiua veræ cognitionis) vnitur Deo effectualiter ignoto cognitione multo meliori, quam ſit cognitio intellectualis: quia,ſecūdùm Dionyſium,perfectiſsimus modus, quo noſter intellectus Deo coniungi poteſt, eſt in quantum ei coniungitur vt ignoto,quamuis in patria cōiungemur ei noto. Sed hoc myſterium ſecretiſſimum eſt, & nemo nouit niſi qui accipit, nec accipit niſi qui deſiderat,nec deſiderat niſi quem ignis ſpiritus ſancti medullitus inflammat. Hic enim nihil ferè poteſt natura,modicum iuuat induſtria, parum dandum eſt inquiſitioni, & multum vnctioni.Hoc denique pro certo tenēdum eſt,quòd quiſquis huius dilecti deſiderio flagrat,quantò eum familiarius nouit,tātò amplius amat,
Luca 10. eoque feruentius illius deſiderio æſtuat. Hinc dicit in Euangelio dilectus,quod vnum eſt neceſſarium. Vnum,inquam,in quo eſt omne bonum,imo quod eſt omne bonum,& totum & ſolum bonum. Cogita nunc o anima mea quantum ſit illud bonum, & quàm delectabile,quòd continet iucunditatem omnium bonorum, & nō qualem experti ſumus in rebus creatis,ſed tantò differentem,quantum differt creator à creatura.O qui hoc bono fruetur,quid illi erit,& quid illi non erit? Certè quicquid volet,erit: & quicquid nolet,non erit. Cur ergo per multa vagaris homuncio? Ama vnum bonum,in quo ſunt omnia bona,& ſufficit tibi.

Fructus ſpiritus quid ſit, & quo modo ſub vmbra Dei propriè percipitur: & quod ad rationem fructus duo requiruntur. Cap. XLIX.

Vmbram cauſant tria. *Sub vmbra illius, quem deſiderabam ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Canticorum ſecundo. Ad huius intellectum ſciendum, quòd tria ſunt quę cauſant vmbram, ſcilicet lumen, medium, & obiectum.Chriſtus igitur ſecundùm diuinitatem,lumen eſt, à quo ſcilicet vmbra Dei cauſatur. Medium autem ad cuius ſimilitudinem hæc vmbra compingitur, eſt eius humanitas per ſuæ gratiæ plenitudinem, & meritorum ſuorum abundantiam. Obiectum verò luminis,quod & vmbra efficitur,eſt noſtra voluntas,diuino lumini ſpon-

tanea

ranea affectione ſubiecta penitus: vt ſicut vmbra mouetur ſecundùm omnem motum interpoſiti, à quo cauſatur, & ipſum quocunq; proceſſerit, comitatur: ſic illa voluntas vmbra Dei iam effecta, ſpiritum eius ad directionem intrinſecus per omnia ſubſequitur, & extrinſecus humanitatem domini Ieſu, eiusque doctrinam etiam in omnibus ſemitis perfectionis imitatur. Sic igitur noſtra voluntas, vbi ſe diuino beneplacito funditus offert, ibi ipſa Dei & Deus eius vmbraculum efficitur: quia in alterutro ſuauiter requieſcunt, & alter mirabili dulcifluaque fruitione quadam alterius eſt complexus. Vnde fidelis anima ſub hac vmbra tria ſe reperiſſe gloriatur: Primo, deſideratam vmbram, ideſt, ab æſtu vitiorum quo diaboli laqueos vitare poſſit, concupitam refrigerationem, quantum ad vim concupiſcibilem. Nam mali ardent in ſuis concupiſcentijs: imperfecti patiuntur æſtum multimodæ tẽtationis: ſed charitate perfecti refrigerium inueniunt in memoria dominicæ paſſionis, ſicut Helias ſub vmbra iuniperi. Ecce vmbram: Chriſto igitur in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini. Secunda verò in vmbra ſeſsionem, ideſt, in omni auerſitate per gratam patientiam, omnimodam mentis quietationem, quantum ad vim iraſcibilem. Vnde dicit Proſper in libro de vita contemplatiua, & habetur de Pœnitentia diſtinctione 2. cap. Charitas eſt: illi verò pluſquam ſe Deum diligunt, qui propter eius amorem ad tempus ſuæ ſaluti non parcunt, ſeipſos tribulationibus ac periculis tradunt, nudari facultatibus proprijs, patriæ ſuæ extorres fieri, parentibus, vxoribus ac filijs renunciare ſunt parati: & vt totum dicam ipſam mortem corporis non ſolùm non refugiunt, ſed etiam libenter excipiunt. Ecce ſeſsionem: Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei. Et iterum: Improperium expectauit cor meum, & miſeriam. Tertio fructus inuenit dulcedinem, ideſt, ſpiritualem refectionem, tam in agendis, quàm in cauendis & ſuſtinendis, ingeminans cum Pſalmiſta: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. Nec mentitus eſt, qui dixit: Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra, Et hic eſt fructus, de quo nunc loqui intendimus.

Vmbra animæ. *3 Reg. 19.* *1. Pet. 4.* *Pſalm 83.* *Pſalm. 68.* *Pſal. 118.* *2. Corin. 7.*

Fructus ergo nomen à corporalibus ad ſpiritualia tranſlatum eſt. Dicitur enim fructus in corporalibus, quod vltimum ex plantis vel arboribus producitur, & cum quadam ſuauitate percipitur. Et, ſecũdùm hoc, fructus hominis dicitur vltimus hominis finis, quo frui debet. Si autem dicatur fructus hominis id, quod ex homine producitur, ſic ipſi actus humani fructus dicũtur. Operatio enim eſt actus ſenſus operantis, & habet delectationem ſi ſit conueniens operanti. Vnde ſi procedit ab homine, ſecundùm facultatem ſuæ rationis, tunc dicitur eſſe fructus rationis. Si verò procedit ab homine, ſecundum altiorem virtutem, quę eſt virtus Spiritus ſancti, ſic dicitur eſſe

Fructus quid.

fructus

Digitized by Google

1. Iohan. 3. fructus ſpiritus, quaſi eiuſdem diuini ſeminis, ſicut dicit Iohannes: Fructus ſpiritus. Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet. Vnde fructus ſpiritus propriè dicitur, actus virtuoſus, qui fit cum ſpirituali delectatione propter finem vltimum, etiam ſi in ſe nihil habet delectabile ſecundùm naturam vt patientia: nam in Deo ſolo quis delectari debet propter ſe, ſicut propter finem vltimum, vt ſcilicet, propter, dicat cauſam finalem. Sed in actibus virtuoſis delectari debet, non ſicut propter finem, ſed propter honeſtatem quam continent, delectabilem virtuoſis. Dicit enim Ambroſius, quòd opera virtutum dicuntur fructus, quia ſuos poſſeſſores ſancta & ſyncera delectatione reficiunt. Ex ijs elicitur, quòd ad rationem fructus duo pertinent, ſcilicet, quòd ſit vltimum expectatum, & quòd cum quadam dulcedine vel delectatione quietet appetitum. Eſt igitur aliquod vltimum ſimpliciter, quod ſcilicet ad aliud nō refertur, ſed in quo delectatur aliquis ſicut in vltimo fine: & hoc propriè dicitur fructus; & eo propriè dicitur aliquis frui. Eſt etiam aliquod vltimum ſecūdùm quid, quia eſt aliquorum vltimum habens in ſe quandam delectationem, ad quam præcedentia referuntur: & hoc aliquo modo poteſt dici fructus, ſed non propriè, & ſecundùm completam rationem eo frui dicimur. Et ſic ea, quæ ponit Apoſtolus ad Galatas dicens: Fructus autem ſpiritus ſunt charitas, gaudium, pax, &c. dicuntur fructus ſpiritus, quia ſunt effectus quidem Spiritus ſancti in nobis, non ita tamen dicuntur fructus ſpiritus, vt eis fruamur tanquam vltimo fine, ſed tāquam quibuſdam medijs ad vltimum finem, nec habent perfectam & completam rationem fruitionis. Vel, ſecundùm Ambroſium, dicuntur fructus, quia per ſe petenda ſunt, non quidem ita, quòd ad beatitudinem non referantur, ſed quia in ſeipſis habent vnde nobis placere debeant. Cæterùm, frui quandam importat comparationem voluntatis ad vltimum finem, ſecundū quod voluntas habet aliquid pro vltimo fine. Habetur ergo finis dupliciter. Vno modo perfectè, quando ſcilicet habetur non ſolùm in intentione, ſed etiam in re, & ſic perfecta fruitio eſt finis iam habiti realiter. De qua dicit Auguſtinus decimo de Trinitate, quòd frui eſt cum gaudio vti. Et ſic finis iam habiti, eſt fruitio propria & perfecta. Alio modo imperfectè, quando ſcilicet habetur tantùm in intentione: & illa eſt fruitio finis necdum habiti realiter, ſed tantùm in ſpe, & intentione. De qua idem Auguſtinus 1 libro de doctrina Chriſtiana capite 4. dicit, quòd frui eſt amore inhærere alicui rei propter ſeipſam. Hoc enim fieri poteſt etiam de re nondum habita. Veruntamen huiuſmodi fruitio finis vltimi nondum habiti eſt quidem propria, ſed imperfecta propter imperfectum modum habendi finem vltimum. Deniq; fruitio, quia deriuatur à fructu, ideo hoc modo fruitio ad ſimilitudinem fructus, eſt actus voluntatis & charitatis, cuius

Vltimum quid dicatur.

Galat. 5.

Frui.

Finis.

obie-

obiectum eſt vltimus finis & ſummum bonum, ſcilicet Deus: aut Dei viſio. Simpliciter autem & propriè, fruendum eſt tantùm vltimo fine, ſcilicet Deo, per viſionem habito & aſſecuto, ac etiam ipſa viſione, in quantum ipſa viſio eſt quædam Dei aſſecutio: principalius tamen fruendum eſt Deo, quàm ipſa viſione, quia ad iſtam complacentiam habendam, quæ fruitio dicitur, principalius mouet Deus, quàm viſio. Nam viſio nos beatos facit formaliter, & Deus effectiuè. Cauſa autem effectiua maior eſt, quàm cauſa formalis, cum cauſa efficiens etiam ſit cauſa cauſę formalis: ſicut ignis principalius mouet quantùm ad caliditatem, quàm calor, qui imprimitur aquæ, licèt ignis aquam non calefaciat, niſi mediante calore, quem ſibi imprimit. Omnis igitur fruitio cauſatur ex amore, qui mouet voluntatem ad actum, & reddit actum delectabilem, licèt de ipſa natura amoris eſt, nunquam quieſcere vel ociari: quantum tamen amori propinquat æterno, tantum ipſi fruitioni appropinquat, quæ vacare cogit. Nam amor etiam in incipientibus & proficiẽtibus ſicut in ſuis exercitijs conſequitur ſuam practicam, ſic & pro modulo ſuo quandam perſentit fruitionem, ideſt, dulcifluam internam oblectationem. Dicit enim Origenes ſuper Cantica: De natura boni operis eſt, quòd ad ipſius multiplicationem multiplicatur & delectatio, & quaſi quoddam ſpirituale condimentum eſt ſibi hilaritas bene operantis. Hinc dicit Albertus Magnus: Quòd bonum operatum facit dulcedinem in guſtu, & gaudium in corde. Veruntamen huiuſmodi dulcedinem ſpiritualem in arduis, grauibus & pœnalibus, ſolus operatur amor Dei perfectus, qui eſt guſtus ſpiritus.

Quo fruendum.

Fruitio vnde.

Quomodo mens benè diſponitur cum duodecim fructibus, & de multiplici ſubiecto fruitionis, & quòd aliquo fruimur multis modis. Cap. L.

S*Vb vmbra illius, quem deſiderabam, ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* De fructibus his dicitur in libro Apocalypſeos: Oſtendit mihi dominus flumen aquæ viuæ, ſplendidum tanquam cryſtallum procedentem de ſede Dei & agni, ideſt, Spiritum ſanctum, qui procedit à Patre & Filio, iuxta illud Iohannis 7. Flumina fluent de ventre eius aquæ viuæ. Hoc autem dixit de Spiritu ſancto. Sequitur: Et ex vtraq; parte flumınis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, ideſt Chriſtus, qui dat vitam comedentibus eum, nunc per fidem, poſtea per ſpeciem. Duæ partes fluminis ſunt vita præſens, & vita futura. Citra flumen ergo Chriſtus eſt lignum vitæ, per ſui corporis & ſanguinis exhibitionem in ſacramento altaris. Vltrà flumen eſt idem lignum vitæ, per ſuæ ſpeciei tam humanæ, quàm diuinæ exhibitionem. Citra flumen affert duodecim fructus, quos enumerat Apo-

Apocal. 22.

Lignum vitæ Chriſti.

Digitized by Google

Galat. 5. Apoſtolus ad Galatas, dicens: Fructus aũt ſpiritus ſunt charitas, &c. *Fructus duodecim.* Fructus autem vltra ripam ſunt duodecim fercula, quę Ieſus ſuis miniſtrabit in menſa refectionis æternæ. Quamuis autem Apoſtolus enumeret duodecim fructus, tamen ſecundùm Auguſtinum, non intendit docere quot ſunt fructus ſpiritus, vel opera carnis, ſed tantum vt oſtendat, in quo genere illa ſunt ſectanda, & iſta vitanda. Potuiſſet enim, vel plures, vel pauciores enumeraſſe fructus, quamuis omnis actus donorum & virtutum, ſecundum quandam conuenientiam ad hos duodecim actus reduci poſſunt, vtpote per quos mens hominis per proceſſum Sãcti ſpiritus bene diſponitur in nobis, tam in ſe, quàm ad id, quod eſt iuxta ſe, tam in bonis, quàm in malis. Vnde ſicut fructus corporalis ab arbore procedit, eo fine, vt eodẽ quis fruatur, & veſcatur cum ſuauitate: ſic actus noſtri procedunt à Spiritu ſancto, vt mens hominis bene ordinetur, & eiſdem delectabiliter fruatur, ſicut Stephanus lapidibus torrentis, qui fuerunt ei dulces guſtus ſpiritus, ſic Laurentius & Tiburtius carbonibus, ſic Paulus carceribus, cum diceret: *2. Corin. 7.* Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra. Ordinatur ergo, & bene diſponitur mens hominis quinque modis. *Mens ordinatur.* Primo diſponitur bene in ſeipſa in bonis, per tria, ſcilicet per charitatem, quæ eſt prima diſpoſitio mentis, & radix omnium affectionum, in qua datur Spiritus ſanctus, & per gaudium, quod ſequitur ad amorem charitatis, eò quòd omnis amans ad præſentiam amati boni gaudet, quam ſcilicet præſentiam cauſat charitas, quia qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: & per pacem, quæ conſequitur amorem & gaudium, quia nemo perfectè pacem habet cũ aliquo, niſi diligat eum, & gaudeat de eo. Pax etiam gaudium perficit, quietans mentem ab exterioribus conturbantibus, & ſedans interiora deſideria inordinata. Secundo, etiam mens bene diſponitur in malis, per duo, ſcilicet per patientiam, ne turbetur in toleratione malorum præſentium: & per longanimitatem, ne inquietetur, in dilatione bonorum futurorum. Tertio, mens bene diſponitur ad proximum, per quatuor, ſcilicet per bonitatem, qua bonum habet animum ad proximum, vt ei velit bonum, & dicitur dulcedo animi erga proximum: & per benignitatem, qua bene facit proximo: & per manſuetudinem qua impeditur iniuriam facere proximo, ſed illatam æquanimiter portat: & per fidem, ideſt, fidelitatem, qua remouet à proximo fraudem & dolum. Quarto, bene diſponitur mens ad id, quod eſt ſupra ſe, & hoc per fidem, qua in Deum credit, per quam intellectum ſuum, & omnia, quę ſunt eius, Deo ſubijciat, & etiam fidem ſuam debite bonis operibus exequatur. Vnde Auguſtinus: Fides enim dicitur, quia fit quod dicitur: alioqui factis Deum negat, nec ſe fidelẽ exhibet. Quinto, mens bene diſponitur ad id, quod eſt infra ſe per tria, ſcilicet per modeſtiam,

Digitized by Google

ſtiam, qua ſeruat modum in dictis & factis, & per continẽtiam, qua ſe abſtinet, & appetitum refrænat ab illicitis, & per caſtitatem, qua benè & rectè licitis vtitur. Continens enim eſt, qui fortes concupiſcentias patitur, ſed non vincitur. Caſtus verò, qui nec patitur, nec vincitur. Ad maiorem autem euidentiam ſciendum, quòd multiplex eſt ſubiectum fruitionis. Primò namque fruitio includit quandam delectationem, & quietationem cuiuſcunque naturæ: & ſic conuenire etiam poteſt brutis, non propriè, ſed abuſiuè. Brutum enim quieſcit in delectatione cibi, quia neſcit aliam delectationem vlteriorem. Vnde ait Auguſtinus lib. 83. quæſt. Frui qualibet corporis voluptate, non abſurdè æſtimantur beſtiæ. Secundò, fruitio dicit delectationem voluptuoſam naturæ rationalis, quacũque re habita, licèt impropriè: & ſic competit etiam peccatoribus, qui propter vehementiam delectationis in delectatione peccati quieſcunt, quia ratio abſorbetur ab eis, ita quòd neſciunt aliam conſiderare delectationem, quàm ſuam. Tertiò, dicit delectationem in ſummo bono: & ſic tantùm competit iuſtis, qui quieſcũt in ſummo bono per plenam ſpem & confidentiam, propter omnis boni affluentiam, cooperante gratia & ſuauitate ſpiritus ſancti. Nam fruitio pertinere videtur ad amorem & delectationem, quam quis habet de vltimo expectato, quod eſt finis. Cum ergo frui propriè eſt vltimi finis, ideo ſolùm in his, quæ cognitionem habent, inuenitur fruitio finis. Vnde dicit Auguſtinus 10. de Trinitate, quòd fruimur cognitis, in quibus voluntas delectata quieſcit: nec quieſcere poteſt propriè niſi in vltimo fine, quia quamdiu expectatur aliquid, remanet motus voluntatis in ſuſpenſo, licèt iam ad aliquid peruenerit. Quarto, dicit fruitio delectationem, cum perfecta quiete ex coniunctione finis vltimi: & ſic competit beatis, qui perfectius Deo fruũtur, quàm viatores, propter præſentiam æternæ beatitudinis. Quintò, dicit fruitio ſummam delectationem, cum perfectiſsima quiete, & ſumma coniũctione ad ſummũ bonum: & ſic Deus fruitur ſeipſo. Nam omnis boni affluentia, ſolũ eſt in perſonis diuinis, quæ perfectiſsimè fruuntur ſeipſis. Nos etiam quinque modis aliquo frui poſſumus. Primò nanq; fruimur aliquo, vt repræſentante & cooperante: & ſic fruimur homine iuſto per gratiam. Secundò, vt diſponente, & ſic fruimur virtutibus, quæ diſponunt nos ad beatitudinem obtinendam. Tertiò, vt perficiente & præmiũ eliciente, & ſic fruimur charitate. Quartò, vt mouente aut imperante, & ſic fruimur voluntate. Quintò, vt beatificante, & ſic fruimur ſolùm Deo. Et dicitur propriè fruitio, quia fruitio duo importat, ſcilicet delectationem, & omnimodam quietationem, propter affluentiam omnis boni, quo totus appetitus quietatur ex coniunctione finis vltimi. Fruendum eſt igitur propriè ſolo Deo, quia fruitionis obiectu m eſt ſumma bonitas, ſumma fælicitas, ſum-

Continens quis. *Caſtus qui.* *Fruitio multifariã dicitur.*

Fruuntur homines diuerſimodè.

Fruendum ſolo Deo.

ma ſatietas,& finis vltimus, animæq; centrum, in quo ſolùm natura humana perfectè quietari poteſt. Dicimur tamen etiam frui virtutibus,& opera virtutum,propterea dicuntur fructus quadruplici ratione. Primò,quia de ſpiritu quaſi de ligno vitæ colliguntur. Secundò,quia propter ſe à ſpiritu rationali appetuntur. Nam ſecundùm Auguſtinũ,frui eſt amore inhærere alicui rei,propter ſeipſam. Tertiò,quia cum ſpirituali delectatione & gaudio habentur. Dicit enim Auguſtinus,quòd frui eſt vti cum gaudio. Quartò, quia ſpirituales humores,ideſt boni mores inde generantur. Deniq; ſecundùm Alexandrum de Hales in illa diffinitione Auguſtini,frui eſt amore inhęrere alicui rei propter ſeipſam,amor communiter accipitur ad omnes virtutes theologicas. Comprahendit enim amorem ſummæ veritatis,qui eſt fidei: & amorem expectatæ beatitudinis, qui eſt ſpei: & amorem ſummi boni, qui eſt charitatis.

Frui virtutibus.

De differentia inter virtutes, dona, beatitudines, & fructus ſecundùm gradum, & finem. Cap. LI.

SVb vmbra illius, quem deſiderabam, ſedi, &c. Iſti ſunt fructus ligni vitæ,de quibus habetur in Apocalypſi,qui creſcunt ex vtraque parte fluminis,id eſt,vitæ præſentis,& futuræ. Sed in ſtatu præſentis miſeriæ profert fructus imperfectos, & immaturos: in ſtatu verò gloriæ profert perfectos & maturos: quos non ſecludit ab inuicem, niſi fluuius mortalitatis vitæ præſentis. Citra flumen enim ſunt iuſti perfecti in præſenti vita, & vltra flumen ſunt beati in patria. Eſt autem fructus iſte dulcedo quędam in præſenti,vel refectio ſiue prægustatio ineffabilis delectationis vitę futurę, ſubſequens in anima beata,ex adeptione finis, & vltimi expectati. Sicut enim fructus corporalis ab arbore procedit ad finem, vt quis eodẽ fruatur, ſic actus noſtri procedunt à Spiritu ſancto, vt mens hominis bene ordinetur,& eiſdem delectabiliter fruatur:quamuis in ſe nullo modo delectabiles ſint. In quo fructu præſens miſeria fit tolerabilior, & in operatione fit homo feruẽtior. quia coauget operationem propria delectatio, & fini fortius adhæret ab omni alio ſubtractus, eò quòd anima ſancta perfectioni ſuæ coniũgitur, & in delectationem veriſsimam immergitur. Quod autem amplius delectat,id feruẽtius operemur neceſſe eſt. Vnde ſicut fructus ſpiritus ſancti, eſt vltimũ expectatũ in vita ſpirituali, vt ſcilicet fruibiliter quis virtutes poſſideat,tam in agendo,quàm in cauendo & patiendo; ſic etiam in homine ſummam videtur exigere perfectionem:quia ſicut donum poteſt in id,in quo nõ poteſt virtus,vt virtus;& beatitudo in id,in quo non poteſt donum ſecũdùm rationem doni: ſic & fructus poteſt in id,in quo non poteſt beatitudo ſub ratione beatitudinis, quia non

Apoc. 22.

Fructus ſpiritus quid.

ſemper

Digitized by Google

ſemper beatus beatitudine viæ percipit fructus. Virtutes enim & dona, & beatitudines ſunt habitus, ſed fructus ſunt delectationes ex actionibus illorum circa obiectum prouenietes: virtutes etiam acquiſitæ, vt acquiſitę, differunt ab eiſdem vt gratuitæ, & etiam à donis ac beatitudinibus, non ſolùm ſecundùm gradum, ſed etiam ſecundùm finem. Pro quo notandum, quòd virtutes acquiſitę tam morales, quàm ſpeculatiuæ finem habent boni operationem, vel veri cognitionem, vt eſt ſiſtens intra limites naturæ, & modo naturali, quia, vt purè acquiſitæ, finem habent actum perfectum. Virtutes autem, prout ſunt gratuitæ, finem habent operationem circa bonum, & cognitionem circa verum, ſuper limites naturę, & modo ſupernaturali: quia factæ per charitatem, quæ eſt forma virtutum, alium finem ſibi præſtituunt, quàm ex ſe habent, inquantum puræ ſunt acquiſitæ, quia prout gratuitæ ſunt, finem ſuum habent finem charitatis. Exempli gratia: In virtutibus moralibus, ſecundùm virtutẽ prudentiæ, in operatione boni imperturbabiliter agentes, & non impediti, ſedatis paſsionibus, beati ſumus vt homines fęlicitate ciuili: & in virtutibus intellectualibus ſecundùm virtutem ſapiẽtiæ in ſpeculatione veri, imperturbabiliter, & non impediti, vacantes ab omni opere exteriori, beati ſumus vt homines fęlicitate ſpeculatiua, tanquam perfectionem illarum aſſecuti, prout ſunt nudæ virtutes. Hic tamen non debet quieſcere Chriſtianus, finem ſcilicet virtutum ponendo in operatione boni, quò ad regimen vitæ, & in veri ſpeculatione circa creaturas ex creaturis accepta: ſed finem earum ponere debet in dilectione boni illius, quod eſt ſumma omnis boni, & in veri illius cognitione, quod eſt ſumma omnis veri: non quantum naturaliter ex puris naturalibus debet diligi & cognoſci, ſed quantum per fidem & adiutorium diuinæ gratiæ. Et tunc virtutes, quæ dicuntur à Philoſophis humanæ, dicuntur à Chriſtianis gratuitæ per gratificationem ſpiritus ſancti, cuius adiutorio ſunt factę. Et non differunt niſi fine, quem finem, vt ſunt gratuitæ communem habent cum donis & beatitudinibus: quibus cum homo fuerit perfectus, tunc fructum ex finis adeptione, & coniunctione cum ipſo fine, quantum præſens vita patitur, percipit, tanquam verè beatus fęlicitate, qua fęlices ſumus, non iam vt nudi homines, ſed ſolummodo vt ſuper homines cæteros excellentes, vtpote quaſi iam dij effecti, quia Deo coniuncti.

Finis virtutum.

Ad maiorem autem euidentiam ſciendum, quòd ſicut homo ſpiritualis carnem ſuam nutrit & fouet, vt Dei creatura ſaluetur: & eam in deſiderijs eius implẽdis negligit, nè diuina iuſtitia per hoc offendatur: ſic econuerſo carnalis homo carnem ſuam per vniuerſa vitia ſinit effluere, diuinam contemnendo iuſtitiam, nè deſideria illius offendantur. Quòd tam in viris ſpiritualibus, quã carnalibus quidam

Digitized by Google

faciunt more humano, quidam modo ſuper humano, quidam verò modo inhumano. Et ſecundùm hoc tanquam ex operibus nobis cognitis,ſecundùm gradus perfectionum per ordinem diſtinctos,ponamus diſtinctionem ſecundùm gradus & ordinem, tam in habitibus laudabilibus,quàm in vitijs eis oppoſitis.Quod vt per exempla manifeſtius pateat, aſſumamus ad hoc vnum habitum virtuoſum, ſcilicet fortitudinem ex parte ſpiritus, & vnum vitioſum,ſcilicet luxuriam ex parte carnis. Nam ſicut homo carnalis humano modo curam carnis habere dicitur in deſiderijs eius explendis,quando modo naturali quærit eius delectationes, naturæ limites non exiens in fruendo venereis delectationibus:ſic ſpiritualis humano modo carnem ſuam in explẽdis eius deſiderijs negligit, eam periculo mortis exponens,nè diuinam offendat iuſtitiam:quod fit per fortitudinem prout eſt virtus,præciſam habens rationem virtutis, quæ curam carnis gerit, non exponens eam periculo mortis, niſi quãdo & quomodo oportet, & hoc nè offendatur diuina iuſtitia, & bonum virtutis, ſecundùm quod dicitur 3. Ethicorum: Fortis inſtupefactibilis eſt, vt homo timebit quidem vt oportet,& vt ratio dictat ſuſtinebit boni gratia. Hic enim finis eſt virtutis, & in hoc conſiſtit fortis dilectio: quia tamen ſecundùm fortitudinem,quæ virtus eſt,cum triſtitia & dolore ſuſtinet aſpera carnis,& vellet non ſuſtinere,& opportunitatem non adeſſe talia ſuſtinendi: ſed cum adſunt conditionaliter mauult talia ſuſtinere,quàm bonum virtutis offendere, quamuis hoc faciat cum triſtitia & dolore. Secundò,ſicut carnalis ſuperhumano modo curam carnis habere dicitur in deſiderijs eius explendis, cum hoc facit modo ſupernaturali limites naturæ exiens per exquiſitas malitias,venereas quærendo delectationes: ſic ſpiritualis in deſiderijs ſpiritualibus explẽdis carnem ſuam negligit, nè diuinã iuſtitiam & bonum virtutis offendat, cum carnem ſuam ſuperhumano modo mortis exponit periculo, quando & quomodo oportet.Iam quidem non cum anxietate & dolore,ſicut fortis virtute fortitudinis,ſed cum gaudio & exultatione,ſicut fortis dono fortitudinis,iuxta illud Lucæ:Gaudete & exultate in die illa, &c. Tertiò,ſicut homo carnalis in humano modo curam carnis habere dicitur in explendis eius deſiderijs, quando contra modum naturæ, & extra limites naturæ eam libidine commaculat,ſcilicet cum beſtijs, vel maſculus cum maſculo turpitudinem operando: ſic ſpiritualis inhumano modo carnem ſuam in explendis eius deſiderijs adeo negligit, quòd eidem inhumaniter velut aſino vix neceſſaria vitæ concedit,diuerſis eam miſerijs exponens,&, quantum in ſe eſt, opportunitatem affectans,vt eam pro bono virtutis & iuſtitiæ, morti frequenter exponat, vitam habens in tædio, & mortem in deſiderio: quod fit per fortitudinem,quæ eſt beatitudo.Et hic vocatur modus inhuma-

Fortitudo virtus.

Fortitudinis donum.

Lucæ 6.

Beatitudo.

inhumanus,quia fit potius habitu diuino,quàm humano.Hinc Philoſophus vocat hanc virtutem heroicam,ideſt,diuinam,qua ſcilicet ex hominibus fiunt dij propter virtutis excellentiam. Dicitur enim virtus diuina,cum quis virtutem dirigit ſuper omnem hominem,& humanam virtutem,quia talis virtus ineſt hominibus iam Deo vnitis,& quodammodo deificatis propter nimiam approximationem, & aſsimilationem ad Deum.Admirabilis quidem & ſupernaturalis eſt homo ille ſupremum virtutis attingens,& ſuper omnes homines virtutem dirigens,quæ virtus homines quodammodo deos conſtituens,ineffabilem fruitionem diuinæ dulcedinis eis adminiſtrat.In quolibet ergo genere virtutis dicitur eſſe opus virtutis,vt virtus eſt cum illud agit vt homo, & humano modo. Dicitur autem opus eſſe doni,vt donum eſt, cum illud agit vt homo, ſed ſuperhumano modo. Dicitur autem opus eſſe beatitudinis, vt beatitudo, cum illud agit vt homo,ſed vt iam deificatus, iuxta illud Pſalmiſtæ: Ego dixi, dij eſtis. Ex his ergo patet, quòd donum poteſt in id, in quod non poteſt nuda virtus: & beatitudo in id, in quod non poteſt donum ſecundùm rationem doni: & fructus in id, in quod non poteſt beatitudo ſub ratione beatitudinis,quia non ſemper beatus, beatitudinæ viæ percipit fructus.

Virtus diuina.

Pſalm. 81.

De fruitione diuina in hac uia,& in patria: ac de primo fructu ſpiritus ſancti,qui eſt charitas,quæ tria in nobis operatur. Cap. LII.

SVb vmbra illius, quem deſiderabam, ſedi. Fructus iſti ſpiritus non dicunt in nobis nouos habitus, ſed conſolationum ſtatus, quibus ſpiritus iuſtorum conſolantur,& in eis delectātur,quæ delectationes conſequuntur opera perfecta. Vnde,quia procedétes à ſpiritu ſancto mentem delectant,ſicut fructus materialis procedēs de arbore,percipitur cum quadam ſuauitate;ideo nomine ſingulorū fructuum intelligitur ipſum opus cum delectatione ex ipſo conſequente,vel ipſa delectatio conſequens ex opere:quam delectationē Deus ſummè requirit in opere,dicente Pſalmiſta: Delectare in domino,& dabit tibi petitiones cordis tui, Delectatio ī domino,eſt delectatio bonæ conſcientiæ,& ſapor caſtitatis,humilitatis,patientiæ,charitatis, manſuetudinis, & aliarum virtutum. Quæ delectatio maior eſt omnibus alijs delectationibus corporalibus. Et cum in his delectamur,in domino delectamur. Amor enim verus,qui,ſecundùm Gregorium,nunquam poteſt eſſe ocioſus,ſicut ſemper cogit ad praxim, & opera bona,ſic eidem ſemper quędam fruitio comitatur,vel quidam amor fruitiuus. Et quantò magis ſui vehementia, puritate ac perfectione propinquat amori æterno, tantò magis & ipſi fruitioni propinquat,quæ quieſcere cogit in dulcedine diuini amoris: quod

Pſal. 36.

Delectatio ſpiritus.

Matth.11. dicitur iugum domini ſuaue. De quo Bernardus: O iugum amoris Chriſti, quam dulciter capis, quā glorioſè illaqueas, quam fortiter ſtringis, quàm ſuauiter premis, quam delectabiliter oneras: quia nimirum amor Chriſti eſt participatio quædam diuinæ naturæ in nobis, & per eam Trinitas habitat in nobis, ſicut amās habitat in amato, & econuerſo. Amor enim transfert amantem in amati ſimilitudinem quantum poteſt, etiam quantum ad conſimiles operationes arduorum & difficilium: & exinde redditur iugum domini ſuaue. Sicut enim, ſecundùm Thomam in libro de Beatitudine, fruitio patriæ *Fruitio patriæ.* eſt delectatio proueniens ex perfecta coniūctione intellectus, & affectus in Deum, vtpote cum anima figit intellectum in æternitatem, immenſitatem, bonitatem, largitatem, charitatem, & ſic de cæteris attributis, ſtatim affectus animæ delectatur in ſingulis intellectis, nec ſolùm fruitur Deo in ſingulis, quæ in Deo ſunt, ſed etiam in ſingulis angelis & ſanctis, ac in ſingulis virtutibus & donis eorum naturalibus, & ſic erit Deus omnia in omnibus. *1. Cor. 15.* Tanta namq; erit exinde delectatio, quod intrare non poterit in animam, ſed anima tota intrabit in gaudium. *Fruitio viæ.* Sic etiam ſuo modo perfecta fruitio viæ in Deum, eſt quidam amoroſus & ſaporoſus complexus dilecti in dilecto ſuper omne deſideriū: in quo complexu cogitur humanus ſpiritus expirare, liquare, defluere, & in fruitione vnum cum Deo fieri. Cui cum ſpiritus humanus perfectè coniunctus fuerit, iā non agere, ſed agi videtur, & qui ſpiritu Dei agūtur, hi filij Dei ſunt, *1. Cor. 6.* Veruntamen hæc fruitio pauciſſimorum eſt contemplatiuorum. Sed quāto magis huic complexui propinquamus, tāto magis de hac fruitione participamus, quam intimi Dei amici diuina diſpenſatione quandoque deguſtant, dicentes cum Pſalmiſta: *Pſal. 30.* Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te. Perfeciſti eis, qui ſperant in te in conſpectu filiorum hominum. Quibus reſpondet Ieſus in libro Apocalypſeos: *Apoc. 2.* Nemo nouit, niſi qui accipit; Nam amantibus eſt nota dulcedo, quæ timentibus eſt abſcondita. *Amabilitas in Deo.* Tanta namque iucunditas & amabilitas eſt in Deo, quod ab anima cognitus, ſtatim eam ad ſe trahit, ad ſimilitudinem adamātis ferrum attrahentis, vt eam in ſe vehementer abſorbeat. Ad quam dulcedinem ſuſpirans Bernardus, ait: Nō acceſsit cor meum o Domine Deus ad multitudinem dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te. Foris eius odore vtcunque ſuſtentor, quod eſt mihi ſuper odorem balſami, cunctique generis ſuauis odoramenti. O domine Deus, ſi tam nobilis eſt odor, quam dulcis eſt ſapor dulcedinis tuæ? Si tantæ virtutis eſt modica deguſtatio, quantum iucūditatis habet felix inebriatio? Hæc tamen fruitio præuiam requirit omnimodam pacē cordis, ſerenitatem mentis, & deificationem voluntatis. Oportet, inquam, à vitioſis affectionibus, ab inordinatis paſſionibus, & tumultuoſis oc-

cupationibus cor eſſe purgatum & liberum, quod hanc ſuauitatem guſtare debeat: quia niſi ſincerum fuerit vas cordis, non percipiet ſuauitatem ſpiritus, eò quòd adhuc aceſcit ex fæce voluptatis. Et hæc eſt fruitio, qua fruimur Deo, prout eſt poſsibile ſecundùm modum viæ: quam vtique fruitionem ordine congruo præcedere debet fruitio verarum virtutum, quæ nos diſponunt ad obtinendam diuinam fruitionẽ, quas omnes Apoſtolus in numero duodenario fructuum breuiter comprehendit, quia omnes actus virtutum, donorũ & beatitudinum, ſecundùm quandam conueniẽtiam ad hos duodecim actus, vel fructus reduci poſſunt, vtpote per quos mẽs hominis per proceſſum ſancti ſpiritus per omnia bene diſponitur ſecundum omnimodam diuinam conformitatem. Primus igitur fructus, & inter alios primatum obtinens, eſt charitas tanquam caput virtutum & fructuum. De qua dicit Hierony. Quæ alia virtus inter fructus ſpiritus habere debet primatũ, niſi charitas? ſine qua aliæ virtutes non reputantur eſſe virtutes, ſine qua etiam nulla virtus ſpiritualem guſtum conſequitur. Nam qui charitatem non habet, huic tãquã infirmo virtutes nõ ſapiunt, eò ꝙ charitas eſt diſpoſitio guſtus ſpiritualis, cui ſapiunt res, prout ſapere debẽt. Charitas etiam ſanat omnes infirmitates ſpirituales quaſi non fuiſſent, quia charitas operit multitudinem peccatorum: ex qua etiam vniuerſa bona naſcuntur, in quãtum ſunt meritoria, & omnes alij fructus guſtum ſuum ſpiritualem ac fruitionem ſortiuntur. Hæc autem charitas dum nominat habitum, eſt virtus theologicalis, & maxima virtutum, iuxta illud: Maior autem horum eſt charitas. De qua virtute apud Matthæũ datur maximum & primum mandatum. Dum vero nominat actum, ſic eſt opus virtutis, quod etiam tenet primatum cęleſtium viarum, dicente Apoſtolo: Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro. Dum denique nominat delectationem ſequentem, tũc eſt fructus. Veruntamen charitas, prout eſt fructus, magnam in ſe requirit perfectionem. Et tria præſertim operatur in nobis. Primo, mentis omnimodam deputationem ab omnibus, quæ diuinum amorem non redolent, & quandam viuacifsimam in Deum adhæſionem, nihil amplectens, niſi diuinum beneplacitum, omnem iacturam in tempore & æternitate ſuſtinere parata propter Deum, ſine omni cordis retractione. Quæ nimirum adhæſio gratuita ſic mentem Deo coniungit, quod ferè in adhæſibilis fit omni creato. Hinc prima diſpoſitio mentis ad bonum, qua ſummo bono fruibiliter adhæret, eſt per amorẽ, quæ eſt prima affectio, & radix omnium affectionum. Hinc merito prima ponitur inter fructus ſpiritus, in qua ſpiritus ſanctus ſpecialiter datur ſicut in propria ſimilitudine, cum & ipſe ſit amor. Porro duo alia, quæ charitas fructus operatur in nobis, vide prout immediatè ſequitur.

Charitas.

1. Petr. 4.

Charitas habitus.

1. Cor. 13.

Matt. 22.

Charitas actus.

1. Cor. 12.

Charitas delectatio.

Charitatis opus primũ

Digitized by Google

De duobus alijs, quæ charitas operatur, ac de undecim alijs fructibus ſpiritus in particulari. *Cap. LIII.*

SVb umbra illius, quem deſiderabam, ſedi. Cum charitas fructus magnam perfectionem requirat, quæ tria principaliter operatur in nobis, quorum primum in immediatè præcedentibus expoſitum eſt, duo ſequentia proſequamur. Secundò verò charitas in eo, cui tam efficaciter adhæret, plenariè facit quieſcere per quendam complexum vnitiui amoris, ex quo neceſſariò ſequitur ſecundus fructus, ſcilicet gaudium in Spiritu ſancto. Omnis enim amans gaudet ex coniunctione amati. Charitas verò Deum, quẽ amat, ſemper præſentem habet. Nam qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Sũt enim duo, quæ diuinam cauſant præſentiam, ſcilicet charitas & conſcientiæ puritas, quæ ſunt digna, vt de eo homo ſpiritualis meritò gaudere debeat. Dicit enim Tul. de Senectute, quòd conſcientia benè actæ vitæ, multorumque beneficiorum recordatio iucundiſsima eſt, fructus autem gaudij dulciſsimus eſt, quia non eſt oblectamentũ ſuper cordis gaudium, & ſecura mens quaſi iuge conuiuium. Tertiò denique charitas pacem omnimodam operatur, quæ perficit gaudium, quia mentem quietat, etiam in quantumcunque pœnalibus, iniurioſis, contumelioſis, & alijs diuerſis: quæ cuncta charitas etiam fruibilia reddit, ſicut B. Stephano torrentis lapides, & beato Laurentio carbones. Eſt enim pax ſtatus virtutis, in quo eſt delectatio in Deo ſine contradictione carnis, mundi & diaboli; vel ſi eſt aliqua: inefficax eſt, quia pax fructus eſt ſtatus animi purgatiſſimi, in quo fuit Paulus, cum dixit: Complaceo mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs, in neceſsitatibus, in anguſtijs, in perſecutionibus pro Chriſto. Eſt ergo pax perfectio gaudij, tum quantùm ad quietationem ab exterioribus conturbantibus, quibus omnibus ſupereminet quiete ſereniſſima, tum etiam quantùm ad ſedationem interioris deſiderij: quia non perfectè gaudet, cui non ſufficit, quod habet. Qui verò cor habet in vno pacatum, à nullo alio poteſt inquietari. Rurſum, qui per deſideria ſua totaliter in vno quieſcit, ad alia non fluctuat nec inquietatur. Nam vera pax eſt à voluntate Dei non diuidi, & in his ſolis, quæ Deus diligit, delectari. Et hi tres fructus quaſi ſorores ſibi inuicem ſunt combinatæ, quarum primogenita charitas eſt. Quartus fructus dicitur patientia, quæ bene diſponit mentem in malis, ſicut tres priores bene diſponunt in bonis, ne. ſ. mens turbetur in toleratione malorum præſentium: quem fructum veraciter obtinet, qui gratanter & delectabiliter cuncta aduerſa complectitur, dicens cum Apoſtolo: repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione mea. Nunquam enim eſt perfectus amicus, nunquam

Quies. *Gaudium.* *1. Iohan. 4* *Eccleſ. 30.* *Pax.* *2. Cor. 12.* *Pax vera quæ.* *Patientia.* *2. Corin. 7.*

quam

Digitized by Google

quam ſumma dilectio, niſi pro amico Deo quis aduerſa cuncta non ſolùm gratanter accipit, ſed etiam horrendam mortem ignominioſa crudelitate iniuſtè inferendam, affectu pleniſsimo concupiſcit, ſicut dulcifluus amator Ieſus dilectam animam ſuam lan[i]andam tradidit inimicis pro inimicis. Hanc enim ſolam de proprijs rependimus pro vniuerſis eius beneficijs, vt pote quam ſumme requirit à dilecta in ſpirituali copula: quia patientia exiſtens quartus fructus, eſt vltima virtutũ, quæ rectificat hominem ad proximum ſuum, cum ſcilicet iniuriam pro amico Deo patienter accipit, & inferentes viſcerosè diligit. De tali ſponſa dicere poteſt ſponſus: Sicut lilium inter ſpinas creſcit, & punctum redolet, ſic amica mea inter filias, ideſt mentes peruerſas proficit, & per iniurias puncta gratias agit. Quintus fructus dicitur longanimitas, quæ bene diſponit mentem, nè ſcilicet inquietetur in dilatione bonorum futurorum, ſed in expectatione perſeueranter vnam ſe inuenit cum voluntate diuina, iuxta quod admonet Pſalmiſta dicens: Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum. Vnde in Eccleſiaſtico ſcriptũ eſt de ea: Cõiungere Deo & ſuſtine, vt creſcat in nouiſsimo vita tua. Nam ſola perſeuerantia, vel longanimitas coronam gloriæ cõſequitur. Sextus fructus dicitur bonitas, qua ſcilicet quis bonum habet animum ad proximum, vt ei velit bonum, & eſt quædam animi dulcedo circa proximum. Eſt etiam, ſecũdùm Gloſſam, animi dulcedo, dulcorans omnem amaritudinem huius mundi, adeo vt non ſolùm aduerſa quæque, ſed & mortem quoque faciat dulciſsimam, nec quæcunque aſperitas illi vnctioni reſiſtere poteſt. Amor enim Chriſti bonitatem hanc in nobis efficiens, infinitæ ſuauitatis & dulcedinis eſt, omnem dulcorans amaritudinem, omnem ſuperans & expellens peregrinam dulcedinem. Septimus fructus dicitur benignitas, quę bene facit proximo ſuo, etiam iniurianti, & perſequenti. Dicuntur.n. benigni, quos bonus ignis amoris feruere facit, non ſolùm ad bene volendum, ſed etiam ad bene faciendũ proximis, etiam ingratis & inimicis: quę virtus etiam dicitur liberalitas, & eſt virtus nobilium: & quantò benignior & liberalior, tantò nobilior. Octauus fructus dicitur manſuetudo, quæ ſcilicet impedit iniuriam facere proximo, & illatam æquanimiter portare: qua perficitur illud euãgelicum: Si quis te percuſſerit in vnam maxillam, præbe ei & alteram.

Cantic. 2. *Longanimitas.* *Pſalm. 26.* *Eccleſ. 2.* *Bonitas.* *Benignitas.* *Manſuetudo* *Matth. 5.*

Nonus fructus dicitur fides, qua quis in Deum credit, per quam intellectum ſuum & omnia quæ ſunt eius, Deo ſubijcit, etiam fidem ſuam debitè bonis operibus exequendo, alioqui factis Deum negaret, nec ſe fidelem exhiberet. Per fidem etiam fidelitas intelligitur, qua remouet à proximo dolum & fraudem. Vir autẽ fidelis multum laudabitur, vt dicitur in Prouerbijs. Et Eccleſiaſticus ait: Si tibi eſt ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua, & quaſi fratrem tuum tracta

Fides. *Prouer. 28.* *Eccleſ. 33.*

illum.

Digitized by Google

Modeſtia. illum. Decimus fructus dicitur Modeſtia, quæ modum debitum obſeruat in dictis & factis. Nam modeſtia, ſecundùm Tullium, eſt ſcientia rerum illarum, quę aguntur vel dicuntur, loco ſuo collocandarũ. Philip. 3. Vnde dicitur ad Philippenſes: Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, id eſt, rationabilis conuerſatio. Hãc vult Apoſtolus notam fieri hominibus, vt eius odore ſi mortui ſunt, viuificētur; ſi viui, confortentur. Et Seneca: Magni animi eſt magna contemnere, & mediocria magis velle, quam nimia, eò quòd ſuperflua nocent. Sic ſegetem nimia frangit vbertas, ſic & rami fructuum onere franguntur. Continentia. Vndecimus fructus dicitur Continentia, qua ſe mens abſtinet, & appetitum refrenat ab illicitis, dicens cum Pſal. Renuit conſolari anima Pſalm. 67. mea, memor fui Dei, & delectatus ſum. Hinc Tullius: Si cibis, & potibus parce vteremur, & nos immaculatos cuſtodiremus, frueremur Eccl. 27. conſortio & affabilitate deorum, id eſt, angelorum. Non enim eſt digna ponderatio continentis animæ.

Caſtitas. Duodecimus fructus eſt Caſtitas, qua quis rectè vtitur licitis, ſcilicet vxore, & ſimilibus, vtpote per quam tam perfectè ſuppeditatur libido, quod nec vincitur, nec impulſum patitur. De qua Sapiēs Sapien. 4. ait: O quàm pulchra eſt caſta generatio cũ claritate. Caſtitas enim ſicut odor balſami odoriferi, quo cadauera condita incorrupta ſeruantur, ſenſus, & actus continet, & conſtringit, ſtatum quendam immortalis gloriæ repræſentans. De qua dicit Bernardus: Quid caſtitate decorius, quæ hominem facit angelum? inter ſe quidē differunt homo pudicus & angelus, ſed fęlicitate, non virtute. Nam ſi angeli caſtitas felicior, hominis tamen fortior eſſe cognoſcitur.

De duodecim fructibus æternæ vitæ, quibus anima coronabitur, de tribus quæ requiruntur ad perfectam beatitudinem. Cap. LIIII.

Libanus. *VEni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni, coronaberis*. Cantic. 4. Libanus mons eſt Phœnicis, & interpretatur Hebraicè candidatio, Græcè verò thus, quia, ſecundùm Richardum, Libanus mons eſt in quo creſcunt myrrha, qua corpora incorrupta conſeruãtur, & thus deuotionis, orationis, & cõtemplationis, quo ſpiritus ſuſtollitur ad diuinum amplexum. Nam omnimoda mortificatio, & intima deuotio reddunt animam candidam & dealbatam, & ſuſtollunt ad intimam Dei familiaritatem. Talem enim animam vocat ſponſus, quaſi dicat: Veni ſcilicet fide, ſpe & charitate, de cãdida cogitatione, oratione, contemplatione. Vel, de candida affectione, intentione, & operatione: ſeu de cãdida virtutum, donorum & gratiarum perfectione: vel de candido ſtatu incipiētium, proficientium, & perfectorum. Venire debet, inquam, de monte, ad quem prius acceſ Cant. 4. ſit, dicens: Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris, mortificando

cando membra ſua, quæ ſunt ſuper terrã, ſcilicet carnales affectus, propriãs voluntates, & quicquid inferius delectare poteſt ſupergrediens, & quę ſurſum ſunt, inſatiabilibus deſiderijs quærẽs, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens. Porrò triplicata hortatio vt veniat, & coronam accipiat, immenſitatem amoris & deſiderij ad eã habitam inſinuat, ac vocantem Trinitatem trina repetitione denuntiat: & vt trina vocatione Trinitatis fruitionem exprimat. Nam ipſius animæ coronatio eſt, plena & æterna ſummæ Trinitatis fruitio. Eſt autem corona ſtellarũ duodecim, vt dicitur in Apocalypſi: quia duodecim ſunt fructus ligni vitæ, ideſt Chriſti, etiam in ſtatu gloriæ, ſicut duodecim ſunt in ſtatu gratiæ, de quibus ſupra dictum eſt. Et hi duodecim fructus ſunt quaſi duodecim fercula, quæ miniſtrabit Ieſus electis ſuis in vita æterna. De quibus dicit Origenes ſuper Cantica: Da mihi domine fructum dulcem, fructum vitæ animæ meæ. Et reſpondẽs dicit: Altus eſt fructus, attolle deſiderium: Benedictus eſt, ſanctifica obſequium: imputribilis eſt, purifica affectũ: ſuauis eſt, lætifica animum. Nunc igitur de fructibus futuræ vitæ, quibus anima fidelis coronabitur intratura in gaudium domini, proſequamur. Ad quos nimirum ſponſa ſuſpirat, cum indicari ſibi petijt, vbi cubet ſponſus in meridie. Vnde Bernardus: Meritò ſponſa illo ſuſpirat & inhiat loco paſcuę ſimul & pacis, ſed quietis, ſed ſecuritatis, ſed exultationis, ſed admirationis. Lauda o Hieruſalẽ Dominum, lauda Deum tuum Syon: quoniam confortauit ſeras portarum tuarum: benedixit filijs tuis in te, qui poſuit fines tuos pacem, & adipe frumenti ſatiat te: Quis non illic vehementer paſci cupiat propter pacem, propter dipem, propter ſatietatem? Tuta habitatio paradiſus, dulce pabuluam verbum, opulentia multa nimis æternitas. Habemus & nos verbum, ſed in carne: nobis apponitur veritas, ſed in ſacramento. Angelus ex adipe frumenti & nudo grano ſatiatur, nos oportet interim contentos eſſe ſacramenti cortice, carnis furfure, palea literæ, fidei velamine. Et quantalibet abundantia ſpiritus pingueſcat, non pari omnino iucunditate ſumitur cortex ſacramenti, & adeps frumenti, fides & ſpecies, memoria & præſentia, æternitas & tempus, vultus & ſpeculum, imago Dei & forma ſerui. Feſtinemus igitur ad locum tutiorem, ad paſtum ſuauiorem, ad agrum fertiliorem, vt habitemus ſine metu, abundemus ſine defectu, epulemur ſine faſtidio. Indica mihi domine vbi paſcas, vbi cubes in meridie, id eſt tota die. Illa enim meridies eſt tota dies, neſciens veſperam, quæ melior eſt in atrijs tuis ſuper millia, quia neſcit occaſum. O vere meridies, plenitudo feruoris & lucis, ſolis ſtatio, vmbrarum exterminatio, paludum deſiccatio, fœtorum depulſio. O perenne ſolſtitium, quando iam non inclinabitur dies: ò lumen meridianum, ò vernalis temperies, æſtiua venuſtas, autumnalis vbertas, & hyemalis quies. Hunc lo

cum

Col. 3. *Ibidem.* *Apoc. 12.* *Cant. 1.* *Pſal. 147.* *Cantic. 1.* *Pſal. 83.*

cum tantæ claritatis, pacis & plenitudinis indica mihi: & ſicut Paulum duxiſti in tertium cœlum, vt oculis ſuis videret Ieſum, ita me digneris introducere, vt te in lumine tuo, & in decore tuo contemplari merear, paſcentem vberius, & quieſcentem ſecurius. Hinc enim nec clara lux, nec plena refectio, nec tuta manſio, donec adimpleas me lætitia cum vultu tuo. Vultum tuum domine, requiram, quia vultus tuus meridies eſt, vbi paſcis & cubas. Hæc Bernardus. Veruntamen ad beatitudinem perfectam duo requiruntur. Primò, requiritur diuini muneris influētia, quia ad videndum diuinam eſſentiam, in qua perfecta beatitudo conſiſtit, nullus intellectus creatus naturali ſua virtute poteſt attingere. Nam intellectus angelicus cum ſit creatus, & per conſequens finitus & limitatus, ſua virtute non attingit, niſi ad ens creatum & finitum: quantò magis intellectus humanus cum in vmbra oriatur intelligentię, vt dicit Iſaac, non poteſt ſua virtute propter ſuam imbecillitatem attingere ad claram viſionem eſſentiæ diuinæ, in qua tenebræ non ſunt vllæ, ſed datur ex ſola diuina gratia, ſecundùm illud: Gratia Dei vita æterna, quæ ſcilicet vita conſiſtit in Dei viſione. Secundò, requiritur clari luminis refulgentia: quia Deus lucem habitat inacceſsibilem, quā nullus hominum vidit, quia nullus ad eam ex ſe accedit, ſed cui datur ex dono Dei: non quidem quòd excellens ſua claritas intellectum creatum corrumpat, ſicut excellentia ſenſibilium corrumpit ſenſum, ſed quia intellectus creatus ſua virtute tantam eſſentiæ diuinæ claritatem videre non poteſt: & ideo neceſſarium eſt ei lumen gloriæ, non quidem ex parte diuinæ eſſentiæ, quæ ſecundum ſe abſque alio medio eſt intelligibilis, ſed ex parte noſtri intellectus. Quia per hoc lumen primò intellectus noſter habilitatur, & diſponitur ad viſionem diuinæ eſſentiæ, ſicut diaphanum, vel tranſparentia quædam eſt diſpoſitio corporis, ex qua corpus lumen ſuſcipit. Vnde Pſal. ait: Amictus lumine ſicut veſtimento. Per amictum luminis intelligitur lumen gloriæ, quo diſponitur intellectus ad videndum Deum per eſſentiam. Secundò fortificatur, quia virtus naturalis intellectus creati adeo debilis eſt, quòd ex ſe non ſufficit ad videndum diuinam eſſentiam, quamuis eſſentia diuina maximè ſit intelligibilis, ſicut ſol propter exceſſum ſui luminis à noctua, & veſpertilione videri non poteſt. Hinc oportet, ꝙ virtus naturalis intellectus creati confortetur lumine gloriæ. Pro quo notandum, quòd duplex eſt lumen creatum in intellectu cuiuſlibet beati. Vnum eſt generale & naturale ipſi intellectui, quo ſcilicet in ſpecie ſuæ naturæ cōpletur. Sed per hoc lumen intellectus beati non vident diuinam eſſentiam. Aliud eſt lumen ſupernaturale, ſcilicet lumen gloriæ, quo intellectus diuina viſione beatificatur. Tertiò, noſter intellectus eleuatur. Nam licet eſſentia diuina cuilibet rei præſens ſit, ſicut cauſa pręſens eſt cau

2. Cor. 12. *Pſal. 16.* *Beatitudini neceſſaria duo.* *1. Iohan. 1.* *Rom. 6.* *1. Tim. 6.* *Lumen gloriæ tria operatur.* *Pſal. 103.* *Lumen duplex.*

ſato, non tamen eſt præſens cuilibet intellectui vt intelligibilis forma, vel ſicut obiectum potentiæ præſens eſt, ſed in infinitum diſtat à quolibet intellectu creato: & ideo indiget lumine gloriæ, quod nõ quidem ex virtute propria (cum ſit etiam quid creatum) ſed ex virtute, quam ex Deo ſortitur, intellectum creatum beati Deo coniungit; non ſecundùm eſſe, ſed ſolùm ſecundùm intelligere, iuxta illud Pſal. Et in lumine tuo videbimus lumen, id eſt, in lumine diuinæ gloriæ videbimus lumen diuinæ eſſentiæ. Vnio namque ipſius animæ ad corpus quoddam exemplum eſſe videtur illius beatæ viſionis, qua ſpiritus vnietur Deo. Sicut enim anima per ſuam eſſentiam vnitur corpori, ſic eſſentia diuina, per ſeipſam vnitur intellectui, ita quòd in patria diuina eſſentia eſt, quæ intelligitur, & qua intelligitur. Et ſicut tota vita corporis anima eſt, ſic beata vita animæ Deus eſt. De qua dicit Auguſtinus: Beata vita eſt amor & perfecta notitia ſummæ Trinitatis. Ipſa enim eſt ſummum bonum, inenarrabile gaudium, ſerena lætitia, purum & perfectum, ac infinitum oblectamentum. O cœleſtis manſio ſecura. O patria totum continens quod delectat. O pax ſuper pacem, & indeficiens exultatio totius voluptatis diuinæ. Nam ibi præmium noſtrum erit videre Deum, viuere cum Deo, eſſe in in Deo. *Pſal. 35.*

De quatuor fructibus primis gloriæ, quæ aſcribuntur animę beatę, qui ſunt claritas, ſecuritas, ſuauitas & tranquillitas. Cap. LV.

V*Eni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni, coronaberis.* De qua profectò corona dicit dominus in Apocal. Eſto fidelis vſq; ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Quæ ſcilicet in futuro perficietur duodecim fructibus gloriæ, qui ſunt duodecim gaudia, & vocãtur à Pſalmiſta delectationes, cum dicit: Adimplebis me lætitia cũ vultu tuo, delectationes in dextera tua vſque in finem, id eſt, delectabiles fructus ligni vitæ, ſunt in dextera tua, id eſt, gloria ſempiterna. De his enim fructibus dicitur in Apocal. Oſtendit mihi dominus fluuiũ aquę viuę, ſplendidum tanquam cryſtallum, procedẽtem de ſede Dei, & agni, &c. Fluuius autem iſte currens per mediũ ciuitatis Hieruſalem, ſignificat affluentiam gloriæ cœleſtis à Deo emanantis in omnes beatos. Nã fluuius à ſede, id eſt, maieſtate Dei patris, & agni, id eſt, Chriſti, procedens eſt ſpiritus ſanctus, & tota ſubſtantia charitatis tam gratiæ, quàm glorię, per quam & in qua tota ſubſtantia ſummæ Trinitatis deriuatur, & omnibus in gratia & gloria paradiſi exiſtentibus communicatur: quæ nimirum ab agno, ſecundùm quòd homo, meritoriè & diſpẽſatiuè procedit. Et huius fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei, tam hic militantem per

Apoc. 3. *Pſal. 15.* *Apoc. 22.* *Pſal. 45.*

gratiam,

Digitized by Google

gratiam, quàm ibi triumphantẽ per gloriam. Hæc eſt igitur corona
Apoc. 12. ſtellarum duodecim, qua mulier illa mirabilis in Apocalypſi coronata legitur, quia comprehendit omnem gloriam paradiſi, & cuiuſlibet beati. Vnde Pſalmiſta ait: Poſuiſti domine in capite eius coronã de lapide precioſo, id eſt, de lapide topazio, qui veſtitur colore omnium lapidum, ſignificans totam gloriam beatorum; cuius per vinculũ charitatis particeps efficitur quilibet beatus, dicente Grego. O felix hęreditas, quam cohęredum numerus non anguſtat, quæ & omnibus vna eſt, & ſingulis tota, quæ tantò longior extenditur, quantò ad hanc multitudo percipientium dilatatur. Videndum eſt igitur de quatuor primis fructibus gloriæ, qui aſcribuntur animæ beatæ. Quorum primus eſt claritas, quam anima conſequetur propter meritum fidei, qua ſcilicet intellectus perficietur & glorificabitur in cognitione ſummæ veritatis. Nam merito fidei in vita gloriæ datur clara viſio infallibilis veritatis, in perfecta intelligẽtia admirabilis excellentiæ Dei cognitæ in ſua natura. Veruntamen quãuis eſſentia diuina videbitur ab omnibus in gloria, in illa tamen vnus alio perfectius videbit eam, lucet tamen eſſentiæ diuinæ, quantum eſt de ſe, in eadem diſpoſitione permanente: ſicut videmus quòd exteriori luce eadem manente lympidiores & perſpicaciores oculos habens, clarius eã videt, quã alius minus lympidus & perſpicax in oculis. Et hoc contingere poteſt ex tribus. Primò, ex lumine clariori, quod eſt lumen gloriæ. Nam lumen gloriæ perfectius erit in vno, quàm in alio: & hoc ex virtute gratiæ conſummatæ, quæ propriè diſponit ad videndum Deum: nõ quòd ſit immediata diſpoſitio ad viſionem Dei, ſed quòd per talẽ gratiã homo meretur ſibi dari lumen gloriæ, quo Dei videat eſſentiã, & diuinã percipiat claritatem. Sicut enim corpora cœleſtia ſunt magis vel minus ſplẽdida, ſecũdũ quod magis vel minus participant de lumine ſolis: ſic beati plus vel minus Deum vident, & claritate ſplendent, ſecundum quod magis vel minus de lumine gloriæ participãt. Secũdò verò cõtingit ex ordine propinquiori. Nã ſecũdũ Dionyſ. de cœleſti Hierarchia, ſuperiores angeli tanquã propinquiores, Deũ clarius vident quàm inferiores: quam propinquitatẽ cauſat humilitas, quæ meretur exaltationẽ & gratiam. Vnde quantò quis fuerit humilior, tãtò in regno cœlorum efficietur maior, & Deo propinquior: quia vbi maior cõcauitas, ibi maior capacitas, & per cõſequens maior fęlicitas. Tertiò, ex virtute ſublimiori, quia virtus eſt quædam diſpoſitio mentis ad menſuram glorię percipiendã: quę virtus propriè eſt charitas, cui ſoli adſcribitur eſſentiale pręmiũ, vtpote perficiens omne meritũ. Et ſicut charitas viæ diſtinguit manſiones per modum meriti, quia actus noſter non habet quod ex ſubſtantia actus ſit meritorius, ſed ex charitate, qua ſcilicet informatur: ſic charitas patriæ diſtinguit mãſiones per modum

Marginalia: *Pſal. 20.* (beside "libet beati. Vnde Pſalmiſta ait"); *Claritas.* (beside "beatæ. Quorum primus eſt claritas")

Digitized by Google

modũ præmij, quia charitas patriæ quantò perfectior eſt in aliquo, tantò magis reddit beatũ, diuinæ viſionis & charitatis capacem. Nã vbi maior eſt charitas, ibi maius eſt deſiderium. Deſiderium autem quodammodo deſiderantẽ facit patulum & aptum ad ſuſceptionẽ boni deſiderati. Et ideo qui de charitate plus habuit, Deũ clarius videbit, & perfectior ac beatior apud eũ in æternũ manebit. Quilibet tamẽ beatus ita perfectè Deum videbit, quòd eius capacitas totaliter implebitur, & perfectè quietabitur, vt nihil amplius volet, imo propter abundãtiã fraternæ charitatis quilibet beatus in alijs amabit, & ſibi habere reputabit, quod alius habebit, quamuis illud in ſe nõ habebit, vt poſtea latius videbitur. Secundus fructus animę eſt Securitas, quã ex merito ſpei memoria conſequetur. Nam merito ſpei datur in vita glorię, ſecura poſſeſsio inamiſsibilis dignitatis & fęlicitatis, ita quòd intelligẽtia & memoria ſunt perfectè ſecuræ de prædictæ tentionis perpetuatione. Si ergo, ſecundùm Aug. lib. de moribus eccleſiæ, tanta eſt pulchritudo iuſtitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, vt etiam ſi nõ liceret in ea amplius viuere quàm vnius diei mora, propter hoc ſolùm innumerabiles anni vitæ huius, pleni delitijs & circunfluentia bonorum temporalium rectè meritoq; contemnerẽtur. O quid igitur erit de viſionis illius inamiſſibilitate aſſecurari? O fęlix ſecuritas, qua fęlicitas illa in æternum beatis cõmunicabitur, vt fiducialiter dicant cum ſponſa: Tenui eum nec dimittam, ſed quem cognoui ſummum bonum, amplectar in perpetuum ſummę charum. Tertius animæ fructus eſt Suauitas, eò quod propter meritum charitatis humana voluntas perficietur, & glorificabitur in ſuauitate diuina, & charitate conſummata: quã ſuauitatem quidam vocant fruitionem: quæ nihil aliud eſt, quàm ſummo bono clarè viſo, & ſecurè poſſeſſo propter ſeipſum inhærere perfecti amoris vinculo. Et hoc eſt eſſentiale gaudium, alia cũcta gaudia beatorum in infinitum excedens. Sicut enim inter habitus viæ charitas eſt principalius donum: ſic inter habitus patriæ, charitatis donum obtinet principatum. In patria verò nobilior habitus actũ habet nobiliorem: ideo Deum perfectè diligere (qui ſcilicet actus eſt charitas patriæ) nobilisſimus actus eſt animæ, in quo principaliſſima beatitudo conſiſtit, de qua charitate videbitur inferius. Vnde ſecundùm Bonauenturam in 4. Sentent. Deum videre, tenere & amare in gloria beatorum omnino ſunt coniuncta, vt qui Deum perfectè videt, etiã perfectè tenet & amat: tamẽ quia beatitudo animæ principalius eſt in actu voluntatis, quam in actu intellectus, eò quòd voluntas nobiliori, eſt intellectu, & obiectum ſuum reſpicit ſub forma nobilior quæ eſt charitas, ideo in charitate patrię beatitudo principalius cõſiſtit, licèt merces beatorum viſioni magis approprietur, eò quòd in viſione diſtinguitur ſtatus patrię à ſtatu viæ, qui eſt in fide,

Securitas.

Canti. 3.

Suauitas.

Digitized by Google

Tranquillitas. fide, non in viſione. Quartus animæ fructus eſt Tranquillitas, quam anima conſequetur ex tribus prædictis. Nã videndo Dei pulchritudinem, & eorũ quæ in eo videbuntur, ac eum poſsidendo cum omnibus quæ in eo ſunt, & hoc cum ſumma ſuauitate & conſummata charitate, tanta in Deo tranquillitate & pace requieſcit tota anima, quãta erunt tria præcidẽtia. Et hæc eſt pax quæ exuperat omnẽ ſenſum, vt dicat anima fidelis: In pace in idipſum, id eſt in pace æternitatis, quę pax eſt in idipſum, id eſt immutabilis & inenarrabilis, dormiã in præſenti per ſpẽ, & requieſcã, id eſt, perfectè quieſcam in futuro. Pax enim præſentis temporis non eſt in idipſum, quia ſæpè immutatur & variatur, ſed in futuro, vt dicit Iſaias: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. *Philipp. 4. Pſal. 4.*

De quatuor ſecundis fructibus glorię, qui glorificato corpori adſcribuntur, quæ ſunt Luciditas, Impaßibilitas, Subtilitas, & Agilitas. Cap. LVI.

Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis. Inueſtigemus, ait Gregorius, quæ ſit in beatis feſtiuitas viſionis Dei, quæ lætitia ſine defectu, quis ardor amoris non crucians, ſed delectans, quantum in eis deſiderium ſit, viſionis Dei cum ſatietate, & ſatietas cum deſiderio, in quibus nec deſiderium pœnam, nec ſatietas faſtidium parit, quomodo inhęrẽdo beatitudini ſint beati, quomodo contemplando ſemper æternitatẽ ſint æterni, quomodo coniuncti ſemper vero lumini facti ſint lux quædam. Nam illa viſio Dei tantæ pulchritudinis erit, tantoq; amore digniſsima, vt ſine hac quibuſlibet bonis præditum, ac abundantẽ, non dubitet Plotinus philoſophus, infęliciſſimum dicere. Fugiendum eſt, inquit Plotinus, ad illam præclariſſimam patriam, & ibi patebunt tibi omnia, vbi Deus erit omnia in omnibus. Quid enim eſt, quod per prophetam dicitur. Ego ero illis Deus, niſi ego ero illis vnde ſatientur? & quęcunq; ab omnibus honeſtè deſiderantur, vita, ſalus, virtus, victus, copia, gloria, honor, pax, ſatietas, & omnia bona. Sic etiam intelligitur quòd erit Deus omnia in omnibus, quia finis erit omnium deſideriorum noſtrorum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur: hoc munus, hic affectus, hic actus erit omnibus ſicut æterna vita communis. O Deus magne, mirabilis & amabilis, Qui erunt oculi illi, qui te videbunt? quàm ſani, quàm decori, quàm valentes & conſtantes, quàm ſereni & beati. Deus enim præclariſſime contemplabitur in plenitudine diuinæ lucis, dulciſſimè amabitur in latitudine charitatis, & ſecuriſſimè poſſidebitur in continuatione perpetuæ hæreditatis. Verum, illud ſummum bonum, quod purgatiſſimis mentibus cernitur, à qui- *1. Cor. 15.*

buſdam

Digitized by Google

buſdam cerni comprehendique non poteſt, quia humanæ mentis acies inualida in tam excellenti luce non figitur, niſi prius per fidei iuſtitiam enutrita vegetetur. Præmiſsis igitur de iiij. gloriæ fructibus, ipſam animam concernentibus, iam proſequendum eſt de iiij. fructibus qui concernunt ipſum corpus, & vocantur dotes corporis, ſicut iam dictum eſt de iij. dotibus animæ, quibus anima vnitur Deo, ſicut ſponſa ſponſo: cuius gloria redundabit in corpus, præcipuè quòad quatuor dotes quas tangit Apoſtolus ad Corint. dicens: Seminatur, ſcilicet corpus, in corruptione, id eſt, concipitur corruptibile, vel ſepelitur, & in terram proijcitur vt corrumpatur, ſurget in incorruptione, id eſt, incorruptibile & immortale per impaſsibilitatem. Seminatur, id eſt, concipitur, vel ſepelitur in ignobilitate, id eſt, ſine honore, imo cum multa vilitate, ſurget in gloria, id eſt, glorioſum & clarum dote claritatis. Seminatur, id eſt, concipitur in infirmitate, id eſt, fragilitate patiendi, vel ſepelitur in impotentia ſe mouendi, ſurget in virtute ſe mouendi, quaſi in ictu oculi per dotem agilitatis. Seminatur, id eſt, concipitur & ſepelitur corpus animale & terreſtre, ſurget corpus ſpirituale, id eſt, ſubtile, ſimile ſpiritui in aliquibus proprietatibus. Primus ergo fructus eſt luciditas vel claritas, quæ à luce vel lumine ſumit originem. Nam ſicut lux diuina, & Dei ſapientia delictam animam ineffabili claritate perluſtrabit, ſic animæ lux in luciditatem corporis redundabit. Quia beatitudo non eſt corporum, ſed ab animabus in corpora redundabit. Pro quo notandum, quòd claritas quædam corporis cauſabitur ex redundantia gloriæ ipſius animæ in corpus: & ſic in corpore glorioſo cognoſcetur animæ gloria, ſicut in vitro cognoſcitur color infuſi liquoris. Et ſecundùm quòd anima erit maioris claritatis ſecundùm maius meritum, ſic etiam erit differentia claritatis in corpore, ſecundùm illud 1. Corinth. Alia eſt claritas ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella autem differt à ſtella in claritate: & ſic reſurrectio mortuorum erit, quia alia erit claritas Chriſti, alia beatæ Virginis, & alia cęterorum beatorum, qui different in claritate tam corporis quàm animæ. Vnde tunc, vt dicitur apud Iſaiam, erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter. Et tunc non erit alicubi nox ſuper terram, ſed ſolùm in centro terræ, quia tunc fiet remuneratio omnibus corporibus cæleſtibus, & etiam elementis in præmium humanæ ſeruitutis, ita quòd Deus totam machinam creatam, hominis amore faciet pulchriorem. Et quia propter hominem omnia præmiabuntur, ideo ſecundùm eam proprietatem præmiabuntur, ſecundùm quam glorioſis corporibus conſona redduntur. Hoc autem eſt lux, & ideo in luce & ſplendore augebuntur. Corpora verò beatorum, ſecundùm Thomam, tunc ſepties magis ſole lucebunt, quamuis hoc non ſit ali-

Dotes corporis.

1 Cor. 15.

Claritas.

1. Cor. 15.

Iſa. 30.

R qua

Digitized by Google

qua auctoritate vel ratione probatum: quamuis tunc erit lux lunæ ſicut lux ſolis,& lux ſolis ſeptempliciter,ſicut lux vij. dierũ. Et quia quòd in aliquo non recipitur per modum influẽtis,ſed modum recipientis,ideo claritas,quæ eſt in anima ſpiritualis, in corpore recipitur vt corporalis,non tamen erunt eiuſdem ſpeciei lux elementaris & lux glorioſi corporis,ſed lux elementaris ſicut & ſolaris erit illius quædã imitatio.Erit etiam,ſecundùm Scotum,in corporibus glorificatis color gratiſſimus ſecundùm vltimã perfectionem ſuis cõplexionibus conuenientem,vt magis in eis ſenſus viſus delectetur. Secundus fructus eſt Impaſſibilitas,quã anima conſequitur ex tentione & fruitiua poſſeſſione impaſſibilis Dei.Sic enim ab vbertate domus Dei inebriabuntur,& torrente voluptatis eius potabuntur, immerſi medullitus ineffabili quadã dulcedine,quòd ex nulla parte patebit acceſſus paſſibilitati,etiã ſi in inferno ponerẽtur, Vnde dicit Aug.ad Dioſco.Tam potentẽ fecit Deus animã, vt eius plena fęlicitate redundet in corpus ſanitas perpetua; ita quòd corpus glorioſum à nullo exteriori agente valebit immutari. Vnde dicit Eſdras: Gaudiũ dñi eſt fortitudo noſtra. Hoc eſt,ab vbertate diuinę gloriæ redundat impaſſibilitas noſtra à Deo in mentẽ, & à mente in corpus noſtrũ.Impaſſibilis enim Deus animã tenentẽ poſſidentem reddit impaſſibilẽ:& ex illa corpus erit impaſſibile. Tertius fructus eſt Subtilitas,quia reſurget corpus ſpirituale.Spiritualia verò ſunt corporũ cuiuſcunq; ſpiſſitudinis vel ſoliditatis penetratiua, quia ſunt impaſſibilia, ſecundũ quòd ſunt inſtrumenta animæ glorioſæ, ſic ꝙ eis nullum corpus nõ glorioſum reſiſtere poſſit,cũ tamẽ corpus glorioſum cuilibet corpori non glorioſo reſiſtere poſſit. Erit enim corpus glorioſum ſubtile & impalpabile per effectũ ſpiritualis potẽtię, ſed palpabile per virtutem naturæ. Vnde per virtutẽ beatitudinis ipſius animæ,tanta magnitudo virtutis actiuæ tunc erit in glorioſis corporibus,quòd per eã multò efficacius quæcunq; corpora penetrare poterunt,quã aer vel ignis:nimirum cum ſecundũ Anſelmum, quilibet beatus erit tam fortis quod etiam, ſi velit, totã terræ molẽ cõmouere poſſit.Quartus fructus eſt Agilitas. Ex quo enim ſpiritus ex tribus animæ glorioſæ dotibus erit ad tendendum in Deum promptiſſimus,ideo corpori ſuo,quòd omnem inclinationem ſuam habebit ad animã beatificantem,communicabit eandem agilitatem, ita quòd poterit tam velociter corpus ſuum mouere, ſicut ſeipſam ſine corpore. Dicit enim Auguſt.quòd vbicunque erit voluntas,ibi ſtatim erit & corpus. Vnde licèt corpus glorioſum mouetur in tempore,tamen in tempore imperceptibili propter breuitatem. Corpus enim glorificatum per omnia ſubiectum erit animæ glorificatæ, non ſolùm vt nihil in eo quod reſiſtat voluntati ſpiritus, ſed etiam vt in eo ſit aliqua perfectio effluens ab anima glorificata in corpus, per

Impaſſibilitas. *Pſal. 35.* *1. Eſdr. 8.* *Subtilitas.* *Agilitas.*

quam

Digitized by Google

quam habile redditur ad omnimodam ſubiectionem: quæ perfectio dos glorificati corporis dicitur. Anima autem corpori cõiungitur, non ſolùm vt forma, ſed etiam vt motor: & ideo vtroq; modo oportet vt corpus glorioſum animæ glorificatæ ſit ſummè ſubiectum. Primo modo per dotem ſubtilitatis. Secundo per dotem agilitatis. Et quia corpus glorioſum totam exiſtentiæ ſuæ & nobilitatis & ſubtilitatis rationem trahit ab anima, ideo eius inclinatio ſola eſt ad animam. Et quia agilitas ſequitur inclinationem, ideo quàm potẽs anima fuerit ad impetrandum, tam potens erit corpus ad exequẽdum.

De duobus primis fructibus gloriæ, tam animam quàm corpus concernentibus, quę ſunt ineffabilis nouitas, & amicabilis ſocietas. Cap. LVIII.

VEni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis. Iam denique de quatuor vltimis fructibus tam animam quã corpus concernentibus proſequamur, quorum primus dicitur Nouitas, ſcilicet in reparatione vniuerſi. Gaudebunt enim beati, quia ſpecula, quibus in præſenti vita vſi ſunt ad cognoſcendum Deum, videbunt reformata & decorata in admirabilem pulchritudinem, & quodam modo beatorum corporibus conformata, ſcilicet, ſolem, lunam, ſtellas & elementa, quæ ſub ſpecie & decore manifeſtant ſapientiam facientis & gubernãtis: à quorum magnitudine & pulchritudine cognoſcibiliter poteſt eorum creator videri. Vnde veriſimile, eſt ſecundùm Thomam, quòd in gloria beati quandoque mouebuntur pro libitu ſuæ voluntatis, vt illud quod habent in virtute, ſcilicet, agilitatem, actu exercentes diuinam ſapientiam oſtendant commendabilem, & vt eorum viſus reficiatur pulchritudine diuerſarum creaturarum, in quibus Dei ſapientia eminenter elucebit, ideſt, corpora cæleſtium, & etiã elementorum. Senſus enim non poteſt eſſe niſi prę ſentium, quamuis magis à longinquo corpora glorioſa ſentire poſſunt quàm non glorioſa, quia viſus oculi glorificati, multò magis à remoto videre poterit, quàm non glorificati: minus tamen vident à remoto quàm à propinquo. Et ſi obijcitur de Stephano, quòd in terra poſitus, vidit in cælo gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei, dicendum, quòd à corpore Chriſti fuit immutatus oculus Stephani ad viſionem humanitatis Chriſti, in cuius eſt poteſtate, quòd corpus eius ſic videatur à longe ſicut de prope. Sic ergo patet quòd oculus carnis glorificatæ, quia non poteſt ad viſionem eſſentię diuinæ pertingere, vt ei congruens ſolatium de viſione diuinitatis præbeatur, eam inſpiciet in ſuis effectibus corporalibus, vt quibus indicia manifeſta diuinæ maieſtatis apparebunt, & præcipuè in carne Chriſti, & poſt hoc in corporibus beatorum, deinceps in omni-

Nouitas. *Rom. 1.* *Actor. 7.*

Digitized by Google

bus alijs corporibus. Hinc etiam alia corpora maiorem influẽtiam à diuina bonitate ſuſcipient, non tamen variantem ſpeciẽ, ſed addẽ tem cuiuſdam gloriæ perfectionem Sed quia corpora inferiora non conueniunt cum cęleſtibus, niſi in natura lucis & diaphani (vt dicitur ſecundo de Anima) ideo perfici debent ſecundùm claritatẽ qua veſtientur, non tamen æqualiter, ſed ſecundùm ſuũ modũ. Erit enim terra in exteriori ſuperficie ſicut vitrum, aqua ſicut cryſtallus, aer vt cælum, ignis vt luminaria cæli. Et ſic totus mundus innouabitur, vt habitatori habitatio congruat, & ex hoc Deus hominem magis læti ficet. Secundus fructus eſt ſocietas: quia de conſortio & ſocietate tã immenſa mirabiliter exultabunt, in qua beati ſe reperient. Nimirũ cum quilibet de quolibet in particulari ſingulares delectationes ſuſcipiet vtpote de alterius pulchritudine, in ſplendore & colore, in decore & odore, imo & in voce, quod in Apocalypſi Iohãnes pręſenſit, dicens: Poſt hæc audiui vocem turbarum multarũ dicentium Halleluia, id eſt, laudate Deum. Nam ſecũdùm Hieronymum IA eſt vnũ de X nominibus Dei, & communiter canitur in eccleſia cum magno pneumate, id eſt, vocum modulatione, & grandi melodia, ad deſignandum illum ineffabilem iubilum diuinæ laudis qui à beatis fiet in Paradiſo qui in vita præſenti non poteſt exprimi. Nam IA interpretatur ſpiritus almus. Multum enim augebitur gaudium beatorũ de ſocietate immenſa omnium electorum, tam angelorum quàm hominum, præcipuè propter mutuam charitatem.

Mundi innouatio. *Societas.* *Apoc. 19.*

Pro quo ſciendum, quòd inter beatos erunt tres differentiæ ſcilicet æquales, maiores, & minores, nec tamen erit inter eos, ſecundùm Auguſtinum, inuidia diſparis claritatis, quia regnabit in omnibus vnitas charitatis. Nam ſecũdùm Gregorium, tanta vis charitatis in illa pace beatos ſociat, vt quod in ſe quiſq; non accipit, in alio ſe accepiſſe exultet. Vna cunctis erit beatitudo lætitiæ, quamuis non omnibus ſit vna ſublimitas vitæ; quia quilibet beatus quemlibet alium electum angelum vel ſanctum ſicut ſemetipſum diliget, ſeu etiã plus vel minus, ſecundùm maiorem vel minorem participationem diuinæ bonitatis, & æternæ beatitudinis. Cum enim propriè non ſit diligibile niſi bonum, ideo ſecundùm quod quis plus habet de bonitate, plus etiam habet de diligibilitate. Et talis ordo dilectionis qui attenditur ſecundùm gradus & differentias boni, magis boni, & maximi boni manebit in patria, quia eſſentialis eſt ipſi charitati. Quidam igitur equales erunt in gloria, qui duplicabunt pro quolibet alio gloriam ſuam, eo quòd æquali menſura ſe diligunt, & diligi ſe cognoſcunt: ex quo ſequitur, quòd quilibet beatus de quolibet in gloria ſibi coæquali tantum gaudebit, quantũ de ſemetipſo ſaltem extenſiuè, licèt non intenſiuè, Et ſecundùm Richardũ de ſimilibus idẽ eſt intelligendũ. Quidam autem erunt maiores, qui ſimiliter ſibi duplica-

Beatorũ diſcrimen. *Aequales.* *Maiores.*

Digitized by Google

duplicabunt gloriam,pro quolibet eis minore in gloria: non tamen ex hoc quod tantū ſe videāt ab eis diligi quantū diligunt, ſed quia de gloria quorumlibet illorum tantū gaudent,quantùm de propria gloria,cum quilibet ſecundùm capacitatem ſuam diligat alium glorioſum. Hinc eſt quòd Petrus plus gaudet de bono Lini, quàm ipſe Linus:quia gaudium de dilectione procedit,& qui plus diligit plus gaudet. Non tamen ex hoc ſequitur,ſecundùm Bonauēturam,quòd tantum gaudeat quantum ſi ipſe bonum illud haberet,quia tunc haberet charitatem maiorem, & per conſequens intentius gaudendi poteſtatem. Quidam etiam erunt in gloria minores,qui toties gloriam ſuam duplicabunt, quoties alios glorioſiores ſe eſſe cognoſcēt. Quoties igitur alios in gloria ſe maiores eſſe conſpicient & intelligent,vtpote decies,centies,millies, ſeu centies millies, toties de eis gaudium ſuum duplicabunt:quia toties plus eis,quàm à ſeipſis diligi ſe cognoſcent. Porrò multum adhuc ſupereminet amor & gaudiū cuiuſlibet beati ad Reginam cęli, quàm ſimul ad omnes alios tā angelos,quàm ſanctos. Et hoc propter quatuor. Primò,ratione conceptionis, quia minimus beatus luce clarius cognoſcet, quòd beata virgo cū ſit mater Dei,plus poſuit pro humana ſalute,quàm tota rationalis creatura ſimul ſumpta ponere potuit,conſiderata filij ſui dilectiſſimi excellentia,qui fuit inſtrumentum noſtræ redemptionis, ſaluationis & glorificationis,conſideratis etiā virginis meritis, ſuffragijs & exemplis. Secundò,ratione compaſſionis, quia minimus beatus apertè cognoſcet,quòd tota natura rationalis tantum dolorem & pęnam pro ſua redemptione ponere non poſſet, quantum ſola mater Dei ſuſtinuit,conſiderata dilectione, qua filium ſuum intimè dilexit. Tertiò,ratione glorificationis,quia tātum excedit in gloria naturam tam angelicam quàm humanam ſimul iunctam, quantū in magnitudine centrum ſuum excedit circumferentia firmamenti. Quartò,ratione dilectionis. Tantus enim eſt amor virginis ad quēlibet minimum beatum, quòd omnis amor quo natura tam angelica quàm humana diligit in regno cælorum aliquem iam beatum, eſt quaſi centrum ad circunferentiam firmamēti, reſpectu amoris quo beata virgo minimum diligit beatum, cōſiderato fontali principio, vnde talis amor originem habet. Videns igitur minimus beatus ſe tantum à glorioſa Virgine diligi,ac in ea propter ipſam tantam gloriam & gaudium augmentari, in illius amorem in tantum inflammatur,& in tantum de eius gloria iucundatur,quòd quoties intelligit eam in gloria ſemetipſum excellere, toties plus de illius gloria quā de propria gaudens,lætificatur. Ex quibus omnibus rationabiliter concluditur. quòd amor & gaudim minimi beati ad beatam Virginem, excedit amorem & gaudium omnium beatorum adinuicem actiuè & paſſiuè ſpiratorum.

Minores.

Mariæ virginis beatitudo.

De duobus vltimis fructibus gloriæ, qui ſunt inexpreſſibilis iucunditas de Chriſti humanitate, & ineffabile gaudium de Dei bonitate. *Cap. LVIII.*

VEni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis. Tertius proinde fructus æternæ vitæ concernens tam animam quam corpus, qui eſt vndecimus inter fructus ligni vitæ in ſtatu gloriȩ, eſt iucunditas inexpresſibilis de Chriſti humanitate. Amor enim & gaudium quod de Chriſti humanitate minimus habebit beatus, excedit omnem amorem & gaudium quod ex inuicem habebunt omnes beati, amoris fonte conſiderato in Chriſto, vnde talis amor & tale gaudium originem habet.

Iucunditas de Chriſti humanitate.

Chriſtum contemplari in cælo trifariam.

Pſal. 8.

Ad cuius euidentiam ſciendum, quod Ieſum Chriſtum electi in cælo tripliciter cõtemplabuntur ſcilicet glorificatum, honoratũ & coronatũ, iuxta illud pſalmiſtæ: Gloria & honore coronaſti eũ, &c. Nam gloria proprie eſt in Chriſto ad creaturas intellectuales & rationales, quam ſcilicet cõmunicat omnibus beatis, ſicut in ſua paſſione prius omnibus æternam vitam promeruit. Et quamuis ſibipſi, ſecundum communem opinionem doctorum non meruit glorificationem animæ ſuæ ſcilicet præmiũ ſubſtantiale, quia anima Chriſti non fuiſſet in principio creationis ad vnionem diuinam idonea, niſi fuiſſet beatisſima & deiformisſima, quod quidem fit per influentiam gloriæ, & ideo gloria in anima Chriſti præceſſit omnia merita propter ſummam dignitatem, quæ fuit in anima Chriſti in ſua creatione propter eius vnionem ad verbum. Meruit tamen ſibijpſi glorificationem corporis excellentisſimam, tam in agendo, quam in patiendo, vt ſic ſimul eſſet comprehenſor propter ſuam dignitatem, partim exiſtens in ſtatu gloriæ, & viator propter noſtram necesſitatem, partim exiſtens in ſtatu miſeriæ. In eo, inquã, ſtatu in quo pro nobis mereri posſit & ſatisfacere. Non enim ſolùm pro nobis ſatisfecit, ſed vtramque gloriam, tam corporis ſcilicet quàm animȩ promeruit nobis. Animæ, inquam, vt gloriæ lumen induat, & Deum trinum & vnum ad fruendum veraciter comprehendat. Corpus autẽ vt multo plus quam ſol fulgens, in gloria luceat ſicut lux ſeptẽ dierum. Et quamuis omnes beati ſcilicet tam iuſtorum animæ quam angeli, talem induent claritatem, excellet tamen corporis Chriſti claritas, ſicut noctem tenebroſam excellit dies clarisſima. Et inde dicitur in Apocalypſi, quod illa ciuitas non eget ſole neque luna, vt luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit eam: & lucerna eius eſt agnus. O quanta igitur gloria fulgebit anima eius ſuperbenedicta. Et vtranque gloriam meruit nobis æternaliter communicandam. Ex qua nimirum gloria Chriſti communicata prouenit ei honor ab

Apoc. 21.

omni-

Digitized by Google

omnibus beatis, qui ſcilicet honor, ſecundum Alexandrum de Hales, eſt proteſtatio præeminentiæ in aliqua exhibitione illi qui honoratur.

Hæc autem exhibitio eſt amor, qui Chriſto homini ab omnibus beatis in regno cælorum exhibetur: qui tantus eſt quòd ſi ſtatueretur ad partem vnam, omnis amor, quo ſe inuicem diligunt omnes creaturæ beatæ, inter eos etiam computando virginis Mariæ dilectionem quàm ipſa ſpirat in omnes, & omnes in eam, non poſſet attingere gradum amoris, quem minimus beatus ſpirat in Chriſtum Ieſum. Et hoc propter IIII. rationes. Primò ratione donationis, quia clarè cognoſcet quòd omnes beati ſimul iuncti, nō tantùm pro ſua ſalute poſuerunt, nec ponere potuerunt, quantùm ſolus Chriſtus, qui corpus & animam liberaliter expoſuit pro ſua redemptione, & ſpirituali educatione. Secūdò, ratione paſſionis quia manifeſtè ſciet quòd omnes beati non ſuſtinuerunt, nec ſuſtinere potuerunt tantū dolorem interiorem & exteriorem pro ſua redemptione & reparatione, quantam ſolus Chriſtus. Cuius dolores tantæ magnitudinis & multitudinis extiterunt, quòd apud angelicam & humanam intelligentiā infiniti meritò reputari poſſent, prout latius patuit ſuperius. Tertiò ratione ſuæ beatitudinis, quia Chriſtus, in quantùm homo, quaſi in infinitum excedit omnes beatos ſimul iunctos in ipſa beatitudine: & quanto plus eum videt beatum, tanto plus diligit eū. Quartò, ratione ſuę dilectionis: Tota namq; dilectio qua ſe mutuò diligunt omnes beati, reſpectu amoris illius quo Chriſtus in quātùm homo minimum glorioſum diligit, eſt quaſi centrum ad circumferētiam cæli, ipſo fonte conſiderato, de quo talis amor originem habet. Ex qua nimirum dilectione pro quolibet ſancto Chriſtus ineffabiliter multiplicat gaudium ſuum. Et inde tam auidus animarum zelator erat, quòd pro vna anima ſaluanda potius elegiſſet iterato ſubire Crucis horrendum ſupplicium, quàm, quantùm in ipſo fuit eam deſcendere permiſiſſet in infernum. Videns igitur minimus glorioſus à Chriſto ſe tantùm diligi, inardeſcit adeo in amorem reciprocum, quod quanto illum plus quàm ſeipſum intelligit glorioſum, tanto plus eum diligens, magis de eius gloria, quàm de propria iucūdabitur. Ex quibus patet quod hæc quatuor, donatio, paſſio, beatitudo, & dilectio Chriſti erga ſanctos exhibitæ ſunt Chriſti gloria, quam beatis omnibus communicat. Amor autem omnium beatorū ad Chriſtum conceptus ex conſideratione prædictorum, eſt honor omnium illorum ad Chriſtum: quem honorem viſceroſę dilectionis etiam angelici ſpiritus Chriſto mediatori fideliſsimo iugiter exhibent. Nam tanta vis dilectionis eorū mētibus eſt inſerta, quod pro Chriſti gloria & honore libenter etiam mori voluiſſent, ſi eis poſsibile fuiſſet. Hinc dicitur in Apocalypſi: Et non dilexerunt animas

Amor beatorū ad Chriſtum.

Zelator Chriſtus animarum.

Apoc. 12.

ſuas vſque ad mortem,id eſt, ſic dilexerunt Chriſtum Deum, quòd licèt mortales non eſſent, ſibi tamen neceſſarium exiſtimarent propriæ vitæ non parcere pro diuinæ dilectionis feruore. Quartus denique fructus concernens tam animam quàm corpus, qui & duodecimus eſt, Bonitas dicitur, id eſt, gaudium de Dei bonitate in ſua natura perfectè cognita ab intelligentia, & de glorioſo actu amoris diuini inſpirato continuè in Deo: quæ duo in æternũ homini glorificato communicabuntur. Licèt enim ineffabili gaudio de propria ſubſtantiali gloria futuri ſunt pleni, tamen incomparabiliter amplius de eo gaudebunt, quòd Deum omni creaturæ tam incomprehenſibilem videbunt, quàm de illo quòd de Deo comprehendunt. Et hoc erit tertium, ſcilicet quo videbunt Chriſtum coronatum. Nam coronatum propter ſignum gloriæ, tũ quia debetur filio regis, tum propter circulum in quo perficitur, infinitam deitatis ſubſtantiam ſignificat, qua per perſonalem vnionem Chriſtus Dei filius coronatur, quia qualis pater, talis filius, immenſus, increatus, æternus. Et hic Deus trinus & vnus in eſſentiale præmium datur animæ beatæ. Nã tres potentias habet anima, tanquam fundamenta bonis omnibus ſpiritualibus, tam gratiæ quàm gloriæ ſubſternenda, à quibus eliciuntur tres actus in vita gratiæ, quibus in præmium dantur tres actus gloriæ. Primus actus eſt credere, aſſentiendo ſummæ veritati propter ſe, & ſuper omnia, per quam gratificatur intelligentia: cui ſcilicet actui datur in præmium in vita glorię clara viſio infallibilis veritatis in perfecta intelligentia, admirabilis excellentiæ Dei cognitæ in ſua natura, qua ſcilicet intellectus eleuatur ad Deum clarè videndum ſicuti eſt: & tũc efficitur anima deiformis. Secũdus actus eſt ſperare, innitendo ſummę bonitati, largitati, &c. propter ſe & ſuper omnia, per quem gratificatur memoria: cui datur in præmium tentio vel poſſesſio, per quam propter meritum ſpei memoria beatificatur in ſecura poſſesſione inamisſibilis dignitatis, ita quòd anima perfectè ſecuratur de tentionis prædictæ perpetuatione. Tertius actus eſt diligere, complectendo ſummam bonitatem propter ſe, & ſuper omnia: per quem gratificatur voluntas, cui datur in præmium immenſa delectatio quędam infaſtidibilis bonitatis. Et hi tres actus in patria ſunt omnino coniuncti & annexi. Nam qui perfectè videt, etiam perfectè habet & amat. Denique ex viſione beatifica tanta dilectio cuiuſlibet ſancti reſpirat in Deum trinum & vnum, quòd ſi ex vna parte poneretur amor Ieſu, in quantum homo, & etiam omnium beatorum, quem inter ſe ſpirant, & ex alia parte amor, quem minimus beatus ſpirat in Deum, illius amor ineffabiliter excederet: quia talis amor eſt vnus de tribus principalibus actus glorię ſubſtantialis. Ad quod etiam duæ cauſæ principales asſignari poſſunt. Prima, quia quilibet beatus à ſummo Deo cognoſcet ſe ſolũmodo beatificari

Bonitas.

Potẽtiæ animarum.

Actus gloriæ.

cari

Digitized by Google

cari & amplius diligi, quàm ſit omnis alius amor ab omnibus beatis mutuo ſpiratus. Secunda cauſa, erit cognitio diuinæ fidelitatis in creatione, recreatione, corporis & ſanguinis adminiſtratione, gloriæ futuræ præparatione, in ſuſtinendo peccantem, expectando contemnentem, reuocando reſipiſcentem, ſuſcipiendo pęnitentem, promouendo proficientem, complectendo contemplantem, & beatificando perſeuerantem.

De virtute temperantię, ac duplici temperantia: de quatuor quoque gradibus virtutis temperantię: Et de continentia.
Cap. LIX.

I*Ntroduxit me rex in cellaria ſua.* Cant. 1. Quæ nimirum cellaria continent omnes theſauros internæ dulcedinis, & diuinæ contemplationis, quamuis & ipſa contemplatio, quæ ſecundùm Baſilium, eſt cordis illuminatio, apotheca Spiritus ſancti, mentis iucunditas, hortus delitiarum, paradiſus amœnæ ſuauitatis, lux & pax ſerenæ tranquillitatis, meritò, ſecundùm Origenem, cella omnium chariſmatum plenitudine referta cenſeri debet. Nam contemplatio veritatis intimæ, ſplendor eſt totius animæ. Eſt enim cella aromatica virtutum odore reſperſa, cella vnguẽtaria chariſmatum ſpiritualium vnctione referta, cella olearia pinguedine gratiæ copioſè ſaginata, cella theſauraria cœleſtium delitiarum theſauro dilatata; cella aquaria, aqua ſapientiæ ſalutaris irrigata; cella balſamitica ſpiritualium delectationum & ſuauitatum delitioſe imbuta; cella vinaria amore dulciſsimo & cœli gaudio glorioſè inebriata. Omnes enim iſti theſauri ſpiritus, cum cellis ſuis ſecurè conſeruantur in vniuerſali apotheca virtutis temperantię quatuor cellarijs diſtinctis adornata, quæ ſunt caſtitas, reſpectu venereorum: ſobrietas, reſpectu alimentorum: modeſtia, reſpectu dictorum & factorum: & paupertas, reſpectu rerum exteriorum. De quibus per ordinẽ diſſerendo, primò de virtute temperantiæ videamus. Eſt enim temperantia, ſecundùm Auguſtinum, affectio cohibens appetitum ab his rebus, quę turpiter appetuntur. Vel temperantia, ſecundùm eundem, eſt amor ab amore inferioris pulchritudinis nos remouens, & eleuans ad ſuperna. Tantò namq; glorioſius mens hominis ad ſuperiora promouetur, quantò diligentius ab inferioribus concupiſcentia prohibetur. Hinc ait Iſidorus: in omni re temperamentum tene. Quæ enim cum temperantia ſunt, ſalubria ſunt: & bona quæuis etiam cũ immoderato vſu noxia ſunt: Omnis enim nimietas in vitio deputatur. Vnde temperantia eſt modus vitæ in omni verbo vel opere. Hæc verecundiæ comes eſt, humilitatisq; regulam cuſtodit, tranquillitatem animi ſeruat, continentiam & caſtitatem complectitur, fouetq; decus & honeſtatem, appetitum *Temperantia.*

Digitized by Google

citum reſtringit,iram reprimit,& contumeliam non admittit. Hinc merito dicit Caſsiodorus, quod temperantia eſt aduerſus libidinem & alios non rectos impetus animi,firma & moderata dominatio.Pro quo notandum,quòd duplex temperantiæ modus diſtingui-
Modus temperantiæ. tur, ſecundum quod nomen temperantiæ dupliciter accipi poteſt. Vno modo, ſecundum quod ſignificat quandam temperiem,ideſt, moderantiam,quam ratio ponit in humanis operationibus & paſſionibus:& ſic eſt virtus generalis.Hoc enim eſt commune omni virtuti morali,& differt à fortitudine,prout vtraque ſumitur vt virtus communis, quia temperantia retrahit ab ijs, quæ contra rationem alliciunt appetitum: fortitudo verò impellit ad ea ſuſtinenda vel aggredienda, propter quæ refugit homo bonum rationis. Alio modo accipitur temperantia ſpecialiter & antonomaticè,ſecundum quod refrenat appetitum ab ijs quæ maximè alliciunt hominem: & ſic eſt virtus ſpecialis,habens materiam ſpecialem,quia conſiſtit circa concupiſcentias & delectationes tactus, reſpectu maximorum delectabilium, quibus ipſa natura conſeruatur in ſpecie, vel in indiuiduo. Cum enim delectatio conſequitur operationem connaturalem,tanto ſunt aliquæ delectationes vehementiores, quanto conſequuntur operationes magis naturales,maximè verò naturales ſunt animalibus, quibus natura conſeruatur indiuidui per cibum & potum, & natura ſpeciei per coniunctionem maris & fœminæ: & ideo difficilius eſt ab eis abſtinere,& earum concupiſcentias refrenare:& ideo circa has delectationes eſt propriè temperantia. Cæterum, quia delectationes huiuſmodi conſequuntur ſenſum tactus,ideo temperantia principaliter eſt circa delectationes tactus: ſecundario verò circa delectationes guſtus, olfactus & viſus, in quantum ſenſibilia horum ſenſuum conferunt ad delectationem, ſiue ad delectabilem vſum rerum neceſſariarum,quæ pertinent ad tactum. Sed quia guſtus eſt propinquior tactui, quam alij ſenſus, ideo temperantia eſt magis circa guſtum,quam circa alios ſenſus.

Gradus temperantiæ. Huius autem temperantiæ gradus quatuor aſſignari poſſunt:quorum primus hominē ab exceſſu & defectu cuſtodit,quia ei medium virtutis in omni tempore oſtendit: & ſic eſt virtus politica,quæ eſt nihil appetere pęnitendum,in nullo legem moderationis excedere, ſub iugo rationis cupiditatem domare. Virtus enim temperantiæ accipit neceſsitatem huius vitæ, ſicut regulam delectabilium quibus vtitur,vt ſcilicet tantum eius vtatur,quantum neceſsitas huius vitæ requirit: quæ neceſsitas non tantum attenditur ſecundùm illud,ſine quo nullo modo res ſubſiſtere poteſt,ſed etiam ſine quo res conueniēter eſſe non poteſt. Dicit enim Philoſophus 3. Ethicorum, quòd temperatus appetit delectabilia propter ſanitatē, & propter bonam habitudinem. Additq; Philoſophus,quòd temperatus etiam appe-

Digitized by Google

appetit delectabilia alia, quæ ſcilicet non ſunt neceſſaria ad ſanitatem, vel ad bonam habitudinem, non tamen exiſtentia his impedimenta. Nam nullo modo temperatus vtitur his quæ ſunt impeditiua ſanitatis vel bonæ habitudinis. Reſpicit igitur temperantia neceſsitatem, quantum ad conuenientiam vitæ, non ſolùm ſecundum conuenientiam corporis, ſed etiam ſecũdum conuenientiam rerum exteriorum, puta diuitiarum officiorum, ác multo magis ſecundum conuenientiam honeſtatis. Nam ſecundum quod in exequendo rationis actum plus vel minus corporali virtute quis indiget, ſecundum hoc plus vel minus vti corporalibus delectationibus habet. Dicit enim Ambroſius, quòd hoc eſt viuendi pulchritudinem tenere, conuenientia cuique ſexui & perſonæ reddere. Hic ordo geſtorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodus. Secundus gradus temperantiæ mentem ad æterna perfectè dirigit, quia omnem ſuperfluitatem rerum grauantium firmiter excludit: & ſic eſt virtus purgatoria, quæ eſt omnia relinquere, in quantum natura patitur, quæ corporis vſus requirit. Dignitas enim temperantiæ in hoc eſt, quod animam decorat: quia ſicut in naturis forma decẽtior eſt, quam materia, ſic etiã in moribus plus commendatur modus quam operatio. Tertius gradus mentem in æternis figit, quia concupiſcentiam omnis inordinati concupiſcibilis penitus extinguit: & ſic eſt virtus animi purgati, quæ eſt terrenas cupiditates non ſolùm reprimere, ſed penitus obliuiſci. Quartus denique gradus eſt in Deo prædictos gradus inchoans, deducens, perducens, & perficiens: & ſic eſt virtus exemplaris, quæ ſic eſt, quod in ſe perpetua intentione conuerſa eſt. Denique Seneca temperantiam ſub nomine continentiæ ponit, dicens: Continentiam ſi diligis, circumcide ſuperflua, & in arctum deſideria conſtringe. Conſidera tecum quantum natura poſcat, non quantum cupiditas expetat: palatum tuum fames excitet, non ſapores: nec ad voluptatem, ſed ad cibum accedas: nec præſentibus delitijs inhærebis, nec abſentes deſiderabis. Si continentiam diligis, turpia fugito antequam accidant, nec quenquam vereberis alium plus quàm te: omnia tolerabilia præter turpitudinem crede. Hæc ille. Pro quo ſciendum, quòd continentia quandoque ſumitur pro abſtinentia ab omni delectatione venerea: & tunc omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ, ſcilicet in genere caſtitatis, vt dicit Eccleſiaſt. Quandoque verò ſumitur pro abſtinentia ab omnibus illicitis: & ſic omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ, quia non recipit æſtimationem auri vel argenti, quæ commutantur ad pondus: quia ſic nominat quandam virtutem perfectã. Quandoque autem dicitur eſſe continentia, per quam quis reſiſtit concupiſcentijs prauis, quæ in eo vehementes exiſtunt & ſic habet aliquid de ratione virtutis, in quãtum, ſcilicet ratio firmata eſt contra

Continentia.

Eccleſ. 26.

tra

tra paſsiones,nè ab eis ſeducatur: non tamen attingit rationem perfectam virtutis moralis,ſecundùm quam etiam appetitus ſenſitiuus rationi ſubditur, ſic vt in eo non reſurgant vehementes paſsiones rationi contrariæ. Vnde comparatur ad temperantiam,ſicut imperfectum & perfectum. Hinc dicit Philoſophus 4. Ethicorum, quòd continentia non eſt virtus, ſed quædam mixta, in quantum ſcilicet aliquid habet de virtute,& in aliquo deficit à virtute.

De caſtitate generali & ſpeciali mentis & corporis,& de virginitate, pudicitia & verecundia. Cap. LX.

Caſtitas.

INtroduxit me rex in cellaria ſua.* Cellarium primùm,in quo ſe ſponſa gloriatur introductam,eſt ipſa virtus caſtitatis.Nomen autem caſtitatis ex hoc ſumitur, quòd per rationem concupiſcentia caſtigatur,quæ ad modum pueri refrenanda eſt ſecūdùm Philoſophum. Vnde caſtitas licèt materiam habet in corpore,tamen in anima conſiſtit ſicut in ſubiecto: quia ad eam pertinet,vt ſecundùm iudicium rationis & electionē voluntatis,moderatè quis vtatur membris,præcipuè venereis. Vnde dicit Auguſt.10.de ciuitate Dei, quòd animi propoſito manente,per quod etiam corpus ſanctificari meruit,nec ipſi corpori ſanctitatem aufert violentia libidinis alienæ,quam ſeruat perſeuerantia continentiæ ſuæ.Pro quo notandum,quòd nomē caſtitatis dupliciter accipi poteſt. Vno modo metaphoricè,quia ſicut in corporum commixtione cōſiſtit delectatio venereorum,contra quam propriè eſt caſtitas:ſic etiam in quadā ſpirituali commixtione mentis ad res aliquas conſiſtit,contra quam eſt ſpiritualis caſtitas metaphoricè dicta,vel econtra ſpiritualis quędam fornicatio metaphoricè dicta.Nā ſi mens hominis delectatur in ſpirituali coniunctione ad id cui coniungi debet.ſ.ad Deum, & abſtinet ſe,nè delectabiliter alijs coniungatur contra debitum ordinis diuini, dicetur caſtitas ſpiritualis. De qua dicit Iſido:Amanda eſt pulchritudo caſtitatis, cuius delectatio deguſtata dulcior inuenitur, quàm carnis.Caſtitas enim eſt fructus ſuauitatis,inuiolata pulchritudo ſanctorum. Caſtitas eſt mentis ſecuritas, corporis ſanitas,nihilq; valet eſſe mundum corpore ei,qui pollutus eſt,mente quoniam incorruptio corporis ex animæ ſanitate procedit. Sanitas autem animæ eſt inhærere firmiſsimè incommutabili bono. Sin autem econtra bono commutabili mens inhæſerit,dicetur fornicatio ſpiritualis. De qua dicit Hierem.Tu autem fornicata es cum amatoribus multis.Et hoc modo caſtitas accipitur vt virtus generalis,quia per quamlibet virtutem mens humana retrahitur,nè rebus illicitis delectabiliter coniungatur.Specialiter tamen ratio caſtitatis huius conſiſtit in virtutibus theologicis,quibus mens hominis Deo coniungitur, & potiſſimè

Caſtitatem accipi bifariam.

Fornicatio ſpiritualis. Hierem.3.

Digitized by Google

ſimè in charitate, quæ ſummè depurat affectus, ſimplificat ſenſus, ſedat concupiſcentiarum motus, vt de talibus diceret Iſaias: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbę ad feneſtras ſuas? Alio modo caſtitas accipitur propriè, & ſic eſt virtus quædam ſpecialis, materiam habens ſpecialem, ſcilicet concupiſcentias delectabilium, quæ ſunt in venereis: & dicitur à caſtigando, iuxta illud Apoſtoli: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo: quia corpus indiget caſtigatione, vt fulgeat caſtitate. Nam ſi conſentiat concupiſcentijs, ex hoc vis concupiſcentię magis increſcit, & virtus mentis deijcitur. Triplex autem caſtitas diſtinguitur, ſcilicet virginalis, vidualis, & coniugalis. Virginitas autem eſt portio nobilior ipſius caſtitatis, quæ formaliter conſiſtit in perpetuo propoſito abſtinendi à carnali delectatione, quę conſiſtit in ſeminis reſolutione. Materialiter autem conſiſtit in immunitate à delectatione, quę conſiſtit in huiuſmodi ſeminis reſolutione. Et eſt virtus ſpecialis, quia immunem ſe conſeruare à venereæ voluptatis experimento quandam habet excellentiam laudis, ſupra hoc quod eſt immunem ſe conſeruare ab inordinatione venereæ voluptatis. Vnde potiſsima virtus eſt in genere caſtitatis, cui fructus centeſimus attribuitur. De qua dicit Cyprianus: Flos eſt Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, illuſtrior portio gregis Chriſti: veruntamen hæc virtus coram Deo laudabilis redditur duntaxat ex fine, in quantum ſcilicet virginitas conſeruatur ad vacandum expeditius rebus diuinis. Dicit enim Auguſtinus, quòd melior eſt continentia nuptijs: ſed non ſibi ſola ſufficit ad ſalutem, niſi pro ſolo pudicitiæ amore retineatur, & ſi cauſa vacandi Deo eligitur. Per continentiam enim colligimur in vnum, à quo in multa defluximus. Et iterum dicit Auguſtinus. Nec nos in virginibus prædicamus quòd virgines ſunt, ſed quòd Deo dicatæ pia continentia virgines. Poteſt tamen coniugatus melior eſſe virgine ſecundùm quid, ſcilicet ſi habet animum magis paratum ad conſeruandam virginitatem, ſi oporteret, quàm actu virgo: vel ſi habet aliquam aliam virtutem excellentiorem. Nam virtutes theologicæ, & virtutes religionis, quarum actus eſt ipſa occupatio circa res diuinas, virginitati præferuntur. Martyres etiam vehementius operantur ad hoc, vt Deo inhæreant, qui propter hoc contemnunt propriam vitam, ideò etiam præferuntur. Similiter & in monaſterijs viuentes, qui poſtponunt propriam voluntatem, & omnia quæ habent, vehementius operantur, quàm virgines, qui ad hoc poſtponunt venereas voluptates, vt Deo inhæreant. Caſtitas tamen præcipuè virginalis, ſingulariter commendatur, quia eſt quædam Dei proprietas & ſimilitudo, ſecundùm quòd hominibus eſt poſsibile. Hinc, vt dicit Gregorius ſuper illud: Qui paſcitur inter lilia, Sponſus inter lilia paſcitur, quia proculdubio animarum

Iſai.60. *1.Cor.9.* *Virginitas.* *Cant.2.*

caſtita-

caſtitate delectatur, quæ carnis in ſe pudicitiam ſeruant, & proximis exempla caſtitatis quaſi ſuauitatem odoris donant. Ipſa namq; eſt ornamentum omnium virtutum, vt ex ea gratiores Deo reddantur: nimirum cũ ipſa facta eſt gratiſsimum ſacrarium filij Dei, quod elegit in habitationem ſibi.

Denique duplex caſtitas diſtinguitur, ſcilicet corporis & mentis. De qua dicitur Cant. 1. Ecce tu pulchra es amica mea, ſcilicet caſtitate corporis: ecce tu pulchra, ſcilicet caſtitate mentis, quia oculi tui columbarum. *Caſtitas mentis.* Caſtitas autem mentis in conſeruatione mentalis depurationis conſiſtit, cum rectitudine intentionis. Mens autem caſtitati dedita, cœleſtis eſt ſolaminis ſuſceptiua: quia Chriſti Ieſu domus eſt amabilis. Vnde caſtitas cordis maximè eſt neceſſaria in nobis, & Deo accepta: quia ſicut cor eſt principiũ, radix, & fons, à quo naturaliter fluit vita, ſenſus & motus in totum corpus: ſic etiam eſt principium radix & fons à quo ſpiritualiter fluit puritas vel impuritas in cogitationem, delectationem & conſenſum, ac ſenſibiliter in linguam & actum. *Matth. 5.* Et beati mundo corde, quoniam ipſi ſoli Deum videbunt. *Pudicitia.* Hæc autem caſtitas duas ſorores habere debet. Primò, pudicitiam, quia ſecundùm Auguſtinum, virtus pudicitię nos hominibus honorabiles, angelis deſiderabiles, & Deo placẽtes ac amabiles reddit. In omni autem gradu & ſexu tenet pudicitia principatum, quæ eſt res animi, ſicut caſtitas corporis. Veruntamen pudicitia non poteſt aliter eſſe tuta, niſi per abſtinẽtiam. *Verecũdia.* Secundò verecundiam, quæ pudicitiæ comes eſt, cuius ſocietate ipſa caſtitas tutior eſt. Eſt autem in oculis verecundia, ita vt nec videre viros pudica fęmina, nec à viris videri velit. Eſt etiam in motu, inceſſu, geſtu & verbo verecundia retinenda, quia mentis habitus in corporis ſtatu cernitur: & ſpeculum mentis in geſtis refulget & verbis. Pudicitia verò quæ eſt res animi, eſt plus Dei oculos quàm hominis aſpicere, & appetitus omnium turpium cogitationum compeſcere, ſoliqúe Deo per affectum inhærere. Si ergo pro virtute caſtitatis tam cordis quã corporis adipiſcenda legimus Platonem philoſophum ditiſsimum reliquiſſe patrimonium & patriam, & elegiſſe Academiam villem deſertam & peſtilentem, vt cura & aſsiduitate morborum impetus libidinis frangeret, & plures ex eius diſcipulis ſibiipſi oculos eruerunt: & ſi (vt refert Tertullianus) Democritus philoſophus ſeipſum excæcauit, eò quòd mulieres aſpicere ſine carnis concupiſcentia non potuit: & ſi vt refert Valerius, Lacedæmonij libros Archilogi è ſua ciuitate iuſſerunt exportari, eò quòd eorum parum verecundam ac pudicam lectionem arbitrabantur, timentes nè plus moribus nocerent, quàm ingenijs prodeſſent, quid ergo faciet Chriſtianus ad angelicam vitam conſecratus? Eſt enim caſtitas res angelica, per quam ſingulariter homines angelis comparantur, trahens originem de cœlis, quam

à fon-

Digitized by Google

à fontali principio virtutum omnium angeli didicerunt, & indeclinabiliter ſeruauerunt. Vnde conſuluit Aegeſyppus, dicens: Omnis qui voluerit eſſe maieſtati eſſentiæque diuinæ familiaris, in mentis ſe exerceat puritate. Semper enim ab æterno extitit amica diuinitatis excelſæ ipſa munditia & puritas mentis noſtræ.

De ſobrietate generali, qualiter ponit moderamen in omnibus proſperis & aduerſis: & de tribus gradibus ſobrietatis propriè dicta. Cap. LXI.

Qvæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi? Cantic. 3. Anima per contemplationem volens aſcendere, petere debet aridum ſobrietatis & abſtinentiæ: quod eſt ſecundum cellarium in quo ſponſa gloriatur ſe introductam. Dicit enim Bernardus, quòd vbi curioſa ciborũ diuerſitas ventrem paſcit, cęleſtis panis ieiunam mentem deſerit. Sobrietas igitur eſt virtus, qua corporis alimenta *Sobrietas.* cum moderamine admittimus in cibo, potũ & ſomno. Sumitur etiã ſobrietas pro moderamine ab omni ſuperfluitate tam corporis quã mentis. Hinc etiam dicitur ſobria mens, & ſobrius ſenſus: ſicut Apoſtolus ad Romanos, conſulit non plus ſapere quàm oportet ſapere, *Rom. 12.* ſed ſapere ad ſobrietatem. Et in Eccleſiaſtico dicitur: Infirmitas gra *Eccl. 13.* uis ſobriam facit animam. Hortatur & Apoſtolus, quòd mulieres *1. Tim. 2.* ſint in habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate ſe ornantes. Ergo ſobrietas eſt mentis & ſenſus, omniumq; membrorum & corporis, tutela caſtitatis, & pudicitiæ munimen, pudori proxima, pacis & amicitiæ ſerua, ac omnium vitiorum profuga. Nam & in his omnibus Apoſtolus imbutus eſt, dicens: Scio humiliari, ſcio & abundare. Vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari & eſurire, abundare & penuriam pati. Omnia enim poſſum in eo, qui me confortat. *Philip. 4.* Quæ verba tractans Gregorius ſuper Ezechielẽ ſic dicit inter. Nunquid nam fratres ars eſt aliqua, humiliari & abundare, & ſatiari & eſurire, abundare & penuriam pati, vt pro magno ſe iſta ſcire tantus prædicator inſinuet? Ars omnino & mira diſciplinæ ſcientia, quæ toto nobis cordis eſt adniſu diſcenda. Quem enim penuria ſua non frangit, à gratiarum actione non retrahit, nec aduerſus inferentem in amore tepeſcere facit, ſcit humiliari. Quem autem fortunæ proſperitas non extollit, nec bonorum abundantia ad inſolentiam ducit, nec ad vſum vanæ gloriæ inducit, ſcit abundare. Qui verò iam acceptis alimentis non ad ingurgitationem vtitur ventris, ſed ad reparationem virtutis, nec plus carni tribuit quã neceſsitas petit, ſcit ſatiari. Qui ſiquidem alimentorum inopiam ſine murmuratione tolerat, nec pro neceſsitate victus aliquid agit, quo peccati laqueum anima eius incurrat, ſcit eſurire. Quem denique rerum abundantia

deſide-

deſiderio non accendit, nec extollit, ſed eas cum indigentibus miſericorditer diuidit, ſcit abundare. Ad quod dominus per prophetam monet, dicens: Frange eſurienti panem, &c. Et quem neceſsitas, nec ad cupiditatem, nec ad iniuſtitiam, nec ad impatientiam inflammat, ſcit eſurire. Verè beatus Apoſtolus, qui ſicut à Deo confortatus, omnia potuit, ita vero diſcretionis libramine fultus, ſecundùm perfectum Dei beneplacitum in omnibus ſe exhibuit. Hæc igitur ſobrietas, quæ cunctis moderamen indicit, tũc ſolùm virtus eſt coram Deo grata & nobis meritoria, cum propter Deum fit, & ſecundùm Deum, hoc eſt, cum diſcretione, iuxta illud: Rationabile ſit obſequium veſtrum: alioqui qui ab alimentis abſtinent, & mala agunt, dęmones imitantur, quibus eſca non eſt, ſed nequitia ſemper adeſt. Non igitur omnis ſobrietas eſt virtus: ſed illa duntaxat, quæ fit cauſa religioſitatis, vtpote pro obtinenda virtute, pro calcando vitio, pro agenda pœnitentia, pro ædificatione proximorum, pro æterna gloria, pro arduo intellectu & ignito affectu in inquirenda ſapientia. Semper enim de abſtinentia & ſobrietate prodeunt caſtæ cogitationes, rationales voluntates, ſalubria conſilia. Et per voluntarias afflictiones caro concupiſcentijs moritur, & virtutibus ſpiritus innouatur. Quia ſobrius eſt corpore caſtior, lingua cautior, ad omne bonum agilior, ad deuotionem promptior, in affectu purior, & ad inquirendam ſapientiam aptior. Præterea, ad maiorem euidentiam tres gradus ſobrietatis & abſtinentiæ diſtingui poſſunt. Primus eſt, patienter carere, cum haberi non poteſt cibus vel potus delectabilis, nec contriſtari cum deſiderata non habentur; Exemplo Auguſti Cæſaris, de quo legitur in geſtis Romanorum, quòd erat minimi cibi. Nam panem & piſciculos minutos, & caſeum bubalinum manu preſſum, ac ficus virides appetebat. Nimirum, cum ſecundùm Chryſoſtomum, exceſſus ciborum conſumat & computreſcerẽ faciat corpus. Hinc dicit Galenus, pingues & obeſos, qui menſuram excedunt ſobrietatis, nec viuere poſſe diu, nec ſanos eſſe, animoſque eorum nimio ſanguine & adipe inuolutos, quaſi in luto, nihil tenue, nihilq́; cœleſte ſentire, ſed ſemper de carne & ventris ingluuie cogitare. Epicurus autem aſſertor voluptatis, omnes libros ſuos repleuit, dicens oleribus & pomis, ac vilibus vtendum: quia carnes & epulæ exquiſitæ cum ingenti cura & miſeria præparantur, maioremq́; pœnam habent in quærendo, quàm voluptatem in abutendo. Antiqui glandes quærebant ad eſum: & ſic ieiunium non carnibus, aut delitijs, ſed ſola glande ſoluebant, vt dicit Boethius. Et Poeta: Mortales primi ructabant gutture glandes. Vnde tota prima ætate fuit genus humanum ſine carnibus & varijs delitijs ciborum, & tamen diutiſsimè vixerũt. Secundus gradus, eſt velle carere propter Deum etiam illis delicatis, quæ poſſunt haberi, propter amorem paupertatis,

Iſai. 58.

Rom. 12.

Gradus ſobrietatis.

tatis,ſobrietatis ac boni exempli. Quod cōcernit illos præcipuè,qui propter amorem Chriſti diuitias ſęculi contempſerūt:quia qui pau per eſt rebus,ſobrius eſt victu. Nam quia ſecundùm Hieron. abſque guſtu impoſsibile eſt humanum corpus ſubſiſtere, ideo Deum timē tes,potius eligunt delicatis carere,nè guſtu eorum deijciātur. Hinc Seneca lib.de quatuor virtutibus,conſulit dicens: Ede citra cruditatem,bibe citra ebrietatem. Victus tuus ſit ex facili,nec ad voluptatē, ſed ad cibum accede:palatum tuum fames excitet,non ſapores,deſideria tua paruo redime:quia hoc tantū curare debes vt deſinant,nō vt creſcant. Dicitur autem in Eccleſiaſtico,quòd initium vitæ homi nis panis & aqua. Et Seneca: Non eſt iucunda res aqua & polēta,aut fruſtum hordeacei panis,ſed ſumma voluptas eſt, ex his etiam capere poſſe voluptatem, & ad id ſe duxiſſe, quod eripere nulla fortuna poſsit. Quorum vitam imitati ſunt Patres,qui vitam ſolitariam in deſertis elegerunt. Quia (vt dicit Ambroſius) per ſobrietatem,& abſtinentiam lux cœlica menti ingruit,dulcedo Dei influit,amor diuinus ſe ingerit,ſapor ſupernus ſe inſerit, totaq; diuinitas ſe immergit. Et vt dicit Dionyſius:Nulli prorſus lucet diuinus radi⁹,niſi quis abſtinentia & caſtitate fuerit præditus. Vnde & ex viliſsimis cibis vitāda eſt ſatietas: quia nil ita obruit animum,vt plenus venter & æſtuans. Refert autem Vincentius,quòd populus quidam Orientalis Lydię, per calidam & deſertam eremi vaſtitatem habitās, locuſtis veſcitur. Et Ichtyophagi gens errans in littore maris rubri,ſuper petras ardo re ſolis feruentes,piſces aſſat: & hoc ſolo alimento victitat. Sic Chelonophagi gens,non alia quàm teſtudinum carne viuit. De potu verò,iuxta Hieronymi ſententiam, taceo, cum & monachi languentes aqua frigida vtantur, & coctum quid accepiſſe luxuria ſit. Tertius gradus eſt etiā abſtinere poſſe ſine difficultate à delectationibus ha bitis,& inde tantùm ſumere puram neceſsitatem, nō amore delecta tionis,ſed neceſſariæ recreationis. Pro quo ſciendum, quòd quamuis,quò ad paupertatem, ſit maior virtus non habere quod cupias, tamen quò ad abſtinentiæ fortitudinem,maius eſt appetitum retrahere ab vſu,vel delectatione pręſentis voluptatis, quā abſentem nō deſiderare. Nam eſca ſecundū Apoſtolum, nos non cōmendat Deo, videlicet ſumpta, vel non ſumpta, ſed modus & intentio ſumendi. Dicit enim Auguſtinus de doct. Chriſtiana: Quid locis,& tempori, ac perſonis conueniat,diligenter attendendum eſt, nè temerè flagitia reprehēdamus. Poteſt enim fieri,vt ſine aliquo vitio voracitatis, præcioſiſsimo cibo ſapiens vtatur: inſipiens autem viliſsimæ gulæ flamma in viliſsimum cibum inardeſcat. Debet ergo quiſque,prout vires corporis ſuppetunt & requirunt, tantum ſumere de alimentis quod nec ventrem ieiuniorum ariditate conſtringat, nec eſcarum nimietate diſtendat.

Eccleſ. 19.

1. Cor. 8.

Digitized by Google

De laude ſobrietatis propriè dictæ, de diſcreto ieiunio, & quòd triplex diſtinguitur ieiunium. Cap. LXII.

QVæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi? Sobrietas ex ſuo nomine moderationem alimentorum ſignificat, quę ratione regulata ſignificat actum vel habitũ virtutis: quod fit quando quis ab alimentis abſtinet vt oportet, pro congruentia hominum cum quibus viuit, & perſonæ ſuæ, ac valetudinis ſuæ neceſsitate, & hoc in fidei, & dilectionis virtute, nè ſcilicet corpus ante tempus ex penuria, vel labore deficiat, nec ex abundantia vel quiete laſciuiat. Nam corpus creatum eſt propter animam, vt illi ſeruiat & cooperetur ad profectum ſalutis & virtutis: anima propter Deũ, vt ei per amorem inhæreat, & inhærendo fruatur illius ſuauitate, fruendoq; beata fiat. Dicit enim Hieron. quòd ſine quatuor ſenſibus viuere poſſumus, ſcilicet ſine aſpectu, auditu, odoratu, & complexu: Abſque guſtu autem & alimentis impoſsibile eſt corpus humanum ſubſiſtere. Adeſſe ergo debet ratio, vt tales ac tantas ſumamus eſcas quibus non oneretur corpus, nec libertas animæ prægrauetur. Vnde modica & temperata aliměta tàm carni, quàm animæ ſunt vtilia. Dicit enim Gregorius, quòd per abſtinětiam carnis vitia ſunt extinguenda, non caro. Sæpe enim dum in illa hoſtem inſequimur, etiam ciuem trucidamus. Et ſæpe dum quaſi cibi parcimus, ad prælium hoſtem nutrimus. Et ponit exemplum de chorda in cithara: quæ ſi minus tenditur, non ſonat, ſi tenditur amplius, raucum ſonat. Quia nimirum tanto quiſque ſibimet moderamine præeſſe debet, vt ad culpam caro non ſuperbiat, & tamen ad effectum rectitudinis in opere ſubſiſtat. Nam, ſecundùm Chryſoſt. ſicut exceſſus alimentorum conſumit, & computreſcere facit corpus, ſic ſobrietas mater eſt ſanitatis, & delectationis. Nihil enim ſic iucundum eſt, ſicut cibus benè digeſtus, nihil ſic ſalutem, nihil ſic ſenſuum acumen operatur, nihil ſic ægritudinem curat, ſicut moderata refectio. Nam, ſecundùm Hierony. qui ægrotat, non aliter recipit ſanitatem, niſi temperato cibo, & caſtigato victu. Quibus ergo cibis reficitur ſanitas, his etiam proculdubio ſeruari poteſt.

Ieiunium. Cæterùm, principalis actus ipſius ſobrietatis, eſt ieiunium. De quo dicit Abbas Iſaac: Ieiunium eſt protectio virtutis, & initiũ certaminis, & corona continentium, & ſplědor caſtitatis, & principiũ vitæ chriſtianitatis, & mater orationis. Sicut enim imitatur oculos ſanos deſiderium lucis, ita ſequitur ieiunium, quod fit cum diſcretione deſiderium orationis. Pro quo notandum, quòd triplex diſtinguitur ieiunium ſcilicet Eccleſiæ, culpæ, & moderatæ abſtinentiæ. Ieiunium Eccleſiæ eſt abſtinentia victus ſecundùm ordinationem Eccleſiæ,

Ieiunium Eccleſiæ.

ſtæ,ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine approbata: in quo erit ſubtractio prandij à carnibus,& etiam ab omnibus, quæ ſementiuam trahũt originem à carnibus, præſertim in ieiunijs quadrageſimalibus, vt patet 4.diſt. c. Denique,vbi dicitur: Par & æquum eſt,vt qui diebus his quadrageſimalibus à carnibus animalium abſtinemus, ab omnibus quoque,quę ſementiuam trahunt originem carnis,ieiunemus,à lacte ſcilicet caſeo, & ouis. Cæterùm, piſcium eſus ita Chriſtiano relinquitur, vt hoc ei infirmitatis ſolatium, non luxuriæ pariat incendium.Hæc ibi. Vnde ieiunium cadit in communi ſub præcepto legis naturæ. Quia cum ieiunium ſit vtile ad deletionem, & prohibitionem culpæ,& ad eleuationem mentis in ſpiritualia,tenetur vnuſquiſque tantum vti ieiunijs ex naturali ratione, quãtum ſibi neceſſarium eſt ad prędicta. Veruntamen determinatio temporis,& modi ieiunandi,ſecundùm conuenientiam & vtilitatẽ populi Chriſtiani cadit ſub præcepto iuris poſitiui,quod eſt à prælatis Eccleſię conſtitutum. Sed quia præcepta,quæ ſic per modum communis ſtatuti proponuntur,non eodem modo obligant omnes,ſed ſecundùm quod requiritur ad finem,quem legiſlator intendit: ideo qui tale ſtatutum contemnendo tranſgreditur,vel etiam qui tranſgreditur hoc modo,quòd finis,quem legiſlator intendit,impediatur;talis præcepti tranſgreſſor iudicatur,& mortaliter peccat.Qui verò ex aliqua rationabili cauſa,& excuſabili ſtatutum non ſeruat,& in eo caſu pręſertim,in quo etiam ſi legiſlator adeſſet, non decerneret eſſe ſeruandũ, talis tranſgreſsio non conſtituit mortale peccatũ. Pro quo notandũ ſecundùm Innocentium, quòd omnes ſanæ mentis, & doli capaces, ac ieiunare potentes,ſecundùm intẽtionem legiſlatoris ieiunare tenẽtur indicta ieiunia ab Eccleſia,quia tales poſſunt peccare; & ideo debent peccata deflere,& pœnitentiam agere.Multi tamen excuſantur in parte, vel in toto, qui tamen ſecundùm modum ſuæ facultatis ieiunare debent. Oportet enim quòd in ieiunio rationabile ſit obſequium noſtrum,quia diſcretum ieiunium, ſecundùm Auguſt. mentem purgat & ſubleuat, carnem ſpiritui ſubijcit, cor contritum, & humiliatum facit,concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinum ardores extinguit,& caſtitatis lumen accendit. Vnde veri Chriſtiani canibus Aegyptijs ſimilari debent, qui ſecundùm Solinum nũquam niſi currendo bibunt de fluuio Nili,eò quòd timent à beluis, id eſt, crocodilis in eodem exiſtentibus,rapi ac deuorari. Fluuius eſt vita præſens:canes,homines piè viuere cupientes,qui tantùm neceſſaria velut in tranſitu recipere debent,iuxta illud B.Petri,Obſecro vos tãquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam. Ieiunium verò culpæ potiſsimùm eſt obſeruandum,de quo dicitur de Conſecr.diſt.5.c. Ieiunium magnum & generale,eſt abſtinere ab iniquitatibus & illicitis volupta-

Rom. 12.

1. Pet. 2.

Ieiunium culpæ.

Digitized by Google

tibus ſeculi, quod eſt perfectum ieiunium. In hoc ſeculo, quaſi quadrageſimam celebramus, cum bene viuimus, cum ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus abſtinemus. Alioqui, vt ibidem dicitur, c. Nihil enim prodeſt homini ieiunare, & alia religionis bona agere, niſi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur: nimirum, quia tempore ieiunij, præſertim quadrageſimalis, vitijs omnibus medicina paranda eſt, & ideo peccata, quæ cæteris diebus mala ſunt, tunc peiora iudicanda videntur. Nam quantò tempora ſunt ſanctiora, tantò peccata cenſentur grauiora, quia dicitur 33. quæſt. 3. c. Irriſor eſt, & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet, nec videtur Deum poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus, canis reuerſus ad vomitum, & pœnitens reuerſus ad peccatum. Quibus ait Dominus apud Iſaiam: Nolite ieiunare ſicut ad hanc diem, vt audiatur in excelſo clamor veſter. Nunquid tale eſt ieiunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? Nonne hoc eſt maius ieiunium, quod elegi? Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, &c. Ieiunium denique moderatę abſtinentię, etiam ab omni inordinato delectabili, valde congruum iudicatur, & ſalutiferum diebus per eccleſiam Deo ſpecialiter conſecratis. Vtamur ergo parcius verbis, cibis, & potibus, &c. Et Ioel: Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra, &c. Et iterum: Egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo: quia quæ ſunt alijs temporibus licita, tempore quadrageſimali, & pœnitentiæ plerumque ſunt fugienda.

Iſaia 54. *Ioel 2.* *Ibidem.*

De quadruplici paupertate ſpiritus, cui ſoli promittitur iudiciaria poteſtas, ad quam nos etiam duo alliciunt. *Cap. LXIII.*

EXpoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Cantic. 5. Hæc anima ſancta loquitur, vehementer aſpirans ad dilecti complexum, cui omnia alia verſa ſunt in faſtidium, cætera contemnens vt dilectum lucrifaciat, & per contemplationem iugiter inhæreat: ſed vocatur à dilecto, dicente: Surge, ſcilicet ab ocio contemplationis ad laborem actionis: propera, quia mora ſurgēdi proximis eſt periculoſa: & quia amica mea, quantùm ad charitatis latitudinem: columba mea, quantùm ad intentionis rectitudinem: formoſa mea, quantùm ad conuerſationis pulchritudinem: ideo veni, quia non ſufficit ſurgere à quiete contemplationis, niſi pro ſalute animarum venias ad laborem actionis. Iam enim hyems infidelitatis tranſijt, imber perſecutionis abijt & receſsit, flores bonorum operum apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis aduenit. Nam quinque genera ſarmentorum ſunt amputāda, ſcilicet

Digitized by Google

licèt corruptiones naturæ, operationes praue, intẽtiones non recte, concupiſcentiæ inordinatæ, & paſsiones peruerſæ. Et ad hæc vocatur dilecta, ſed exteriorem horrens occupationẽ. Expoliaui, inquit, me, id eſt, prorſus exui omnia impedimenta exteriora, quibus eram induta quaſi tunica, quomodo nunc iterum induar illa? Expoliaui, inquam, ad ſolicitudinem vniuerſam cum ea expoliandam, vt liberius dilecto inhærerem, ad dilecti notitiam plenius acquirendam, & ad plenam eius amicitiam conquirẽdam. Laui etiam pedes meos affectuum, omnia per affectum deſpiciendo, quę ad amplexum dilecti fuerunt impedimenta. Quod egregiè perficit anima virtute paupertatis, quæ eſt prima inter beatitudines, & ipſa cenſetur eſſe tertium cellarium, in quo ſe ſponſa gloriatur introductã. Vnde dicit in Euangelio: Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorum eſt regnum cœlorum. Quod quatuor modis exponi poteſt. Primo modo: Beati pauperes ſpiritu, id eſt, ex electione paupertatem complectentes, tanquã ſummè amatam. Et ſumitur paupertas pro omnimoda abſtinentia ab amore mundi, id eſt, eorum quæ amor mundi complectitur, & ſic eſt quædam abdicatio plenaria & voluntaria omnium delectabilium, quæ ſunt in diuitijs, delicijs, & honoribus. Et hęc paupertas beatum efficit, iuxta illud Iacobi: Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni? Secundo modo: Beati pauperes ſpiritu ſecundùm Chryſoſtomum dicuntur formidantes & trementes Dei iuſsiones, qui ſe diuinæ ſubdunt auctoritati, timentes poſt hanc vitam ne pergant ad pęnam, etiam ſi fortè in hac vita ſibi beati eſſe videantur. Et hic eſt ſanctus timor, quo ſpiritus de ſe diffidit, & in ſolo Deo confidit: qui timor beatũ efficit, iuxta illud Prouerbiorum: Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. Tertio modo: Beati pauperes ſpiritu, id eſt, humiles, ſecundùm Auguſtinum, non habentes ſuperbum, vel inflantem ſpiritum. Et Chryſoſtomus: Multi ſunt humiles ſpiritu nolentes, rerum neceſsitate coacti. Sed illos hic beatificat, qui ſeipſos ex electione humiliant: quia talis humilitas beatificat, iuxta illud Prouerbiorum: Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Quarto modo: Beati pauperes ſpiritu, id eſt, ſecundùm Hierony. qui propter ſpiritum ſanctum voluntate ſunt pauperes, vtpote voluntatem ſuam in diuinum beneplacitum, & ſuorum ſuperiorum plenariè reſignantes, de qua reſignatione plenius ſuperius dictũ eſt. Quantum igitur ad primam expoſitionem beatificantur hi, qui propter Deum voluntariè virtutem paupertatis charius amplectũtur. Quia nimirum primum locum obtinet inter beatitudines, eò quòd eſt prima perfectio ſequi volentium veſtigia Chriſti, fundamentũ exiſtens totius ſpiritualis ædificij, præſertim cum facit hominem talia contemnere, vt diuinæ contemplationi valeat liberius inhærere. Cum enim homines ſibi ipſis derelicti, naturaliter abhorreãt paupertatẽ

Matth. 5. *Paupertas ſpiritus.* *Iacobi 2.* *Prou. 28.* *Prou. 29.*

Digitized by Google

& declinent,fidelitatem noſtram Chriſtus experiri volẽs, ipſam paupertatem amplecti venit,verbis conſulere,& exemplis docere. Vide nunc quanta paupertas relucebat in Ieſu ſuperbenedicto,ac eius matre benedicta,quæ Bethleem veniens,partu grauida diuino,non habuit vbi declinaret,quo tenera mater filium ſuum pareret, ſed inedia cogente,vile ſtabulum ingreditur mater Dei, regina cœli,domina mundi. Mirum ſi non mirabantur angeli de tam extrema paupertate matris & filij. O vera ſapientia, quæ de occultis trahitur, qua margarita paupertatis in agro mundi huius abſcondita quæritur. Pro qua comparanda mercator ille non inſipiens ad terram deſcendere dignatus eſt,vt eam à terrenis abiectam, ſua faceret æſtimatione precioſam,vt nec haberet vbi caput reclinaret,ſicut totalis decurſus ſuæ peregrinationis plenius atteſtatur,vt vel ſic exemplo pariter & verbo, ſuis efficacius affectum ingereret paupertatis. Alioqui niſi quis,inquit,renunciauerit omnibus quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Ecce ad quantam celſitudinem perfectionis ſuos vocauit,in arduo paupertatis. Cui nimirum ſoli debetur priuilegium iudiciariæ poteſtatis,dicente Domino: Vos qui reliquiſtis omnia,& ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et Paulus ait: Neſcitis, quia & angelos iudicabimus? Et hoc triplici ratione. Primò ratione congruitatis,quia voluntaria paupertas cum debita ſequela Chriſti,tantum eſt eorum qui cunctis,quæ mundi ſunt contemptis,ſoli Chriſto tenaciter inhęrent,nec reſtat aliquid,quod eorum iudicium à iuſtitia deflectat: & ſic idonei redduntur, quaſi veritatem iuſtitiæ præ cunctis rebus diligentes. Veruntamen,nemo poteſt ſequi Chriſtum, niſi contemnat omnia. Nemo verò perfectè contemnit omnia, niſi contemnat & ſeipſum,inter omnia, carnem ſuam crucifigendo cum vitijs & concupiſcentijs, ſeſeque totum crucifigendo per ſui ipſius fęlicem probabilemque contemptum. Secundò verò debetur eis per modum meriti & correſpondentiæ, quia virtuti humilitatis pro merito correſpondet exaltatio. Paupertas autem hominẽ maxime deſpectum facit,& ideo pauperibus voluntarijs pro merito repromittitur excellentia iudiciarię poteſtatis. Et licèt maius ſit offerre Deo ſacrificium de proprio corpore,ſicut martyres vel virgines,quam de rebus exterioribus,ſicut voluntarij pauperes,tamen ſoli paupertati talis excellentia repromittitur,vt huius virtutis eminentia commendetur. Hęc enim virtus apoſtolica rariſsimos appetitores inuenit, vt cum apoſtolis relinquerent omnia: quia multitudini credentium erãt omnia communia,vt pote quibus nimis ardua videbatur tam excellentiſsima paupertas Apoſtolica. Deinde quaſi obliuioni tradita fuit, quouſque veniret alter angelus,ſignum habens Dei viui, ſcilicet beatus

Luca 2. *Matt. 13.* *Luca 14.* *Matt 19.* *1. Cor. 6.* *Poteſtas iudiciaria.* *Galat. 5.* *Acto 4.*

Fran-

Digitized by Google

Franciſcus. Vnde legitur in hiſtoria Romanorum, quòd Romani, qui viros deificare conſueuerant, cum in concilio diſputarent, vtrum in numero deorum Chriſtus eſſet recipiendus, cum tot miracula eſſet operatus, tandem inter eos diffinitum eſt, quòd inter deos recipi nō deberet, quia cultores nō haberet, cum paupertatem prædicauerit, quam naturaliter vnuſquiſque contemnit. Tertiò denique debetur eis, quia volūtaria paupertas in progreſſu ad perfectionem vitę prima ponitur inter beatitudines, velut ianua totius perfectionis, quæ perfectio diſponit cor humanum, vt ſit edoctum omni diuina veritate, in quo decreta tenentur diuinæ iuſtitiæ, ex quibus homines iudicabuntur, ſicut ſi liber, in quo cōtinetur lex, iudicare dicatur. Hinc eſt, quòd non quibuſcunque pauperibus voluntarijs hæc poteſtas promittitur, ſed illis tantummodo, qui relinquentes omnia, Chriſtum ſequuntur ſecundùm perfectionem vitæ. In quibus relucet omnium virtutum perfectio, quæ damnabit aliorum imperfectionem, eò quòd homines fuerunt ſicut & illi.

Amor paupertatis. Ad amorem denique paupertatis duo nos mouere debent. Primum eſt, diuinum exemplum, quod eſt irreprehenſibile. Fuit enim propter nos Ieſus pauper naſcendo, pauper conuerſando, & pauper moriendo. Omnia namque terrena, ſecundùm Auguſtinum, contempſit, vt omnibus contēnenda monſtraret. Omnia aduerſa ſuſtinuit, vt omnia ſuſtinēda doceret, vt nec in illis quæreretur fęlicitas, nec in iſtis timeretur aduerſitas. Audi quid Seneca gentilis loquitur: Honeſta res, inquit, & lęta paupertas. Qui cum paupertate bene conuenit, diues eſt, non qui parum habet, ſed qui multa cupit, pauper eſt. Quæ ſunt maximæ diuitiæ? non deſiderare diuitias. Quis plurimum habet? his qui minimum cupit. Quę maxima egeſtas? auaritia. Pecuniæ imperare oportet, non ſeruire. Hæc Seneca. Paupertas enim (vt dicit Iohānes Abbas) eſt ſolicitudinum depoſitio, curę vitę prętereuntis priuatio, itineratio ſine impedimento, fundamentum pacis, munditię ſemita. Et qui guſtant ſuperna, fęliciter contemnunt inferiora, qui verò terrenarum rerum amore vincuntur, in Deo nullatenus delectantur. Secundum autem eſt diuinum promiſſum, quod eſt inæſtimabile. Quis enim dignè poſſet æſtimare gloriam illam, quam Deus verè pauperibus, & mundi contemptoribus repromiſit? Ideo dicit Bernardus: Ditior eſt Chriſti paupertas cunctis opibus, cunctiſque theſauris. Vis obtinere cęlum? paupertatis vilitatem amplectere, & tuum erit. Nō enim paupertas, ſed paupertatis amor virtus reputatur. Non ergo ſolo habitu debet eſſe pauper, nihil habendo, ſed etiam affectu, nihil horum, quæ in mundo ſunt, concupiſcendo, ſed totum affectum ad ſuperna ſubleuādo. Vnde Gregorius: Anima ſine delectatione eſſe non poteſt. Aut enim delectatur in infimis, aut in ſummis. Et quantò altiori ſtudio exercetur ad ſumma, tanto maio

ri ſtudio torpeſcit ad infima. Quantò acriori cura inardeſcit ad infima, tantò tepore damnabili frigeſcit à ſummis: quia vtraque ſimul & æqualiter amari non poſſunt.

De paupertate Chriſtianæ religionis, & de triplici gradu approbatæ religionis, ac de virtute modeſtiæ. Cap. LXIIII.

E*Xpoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Dicit Titus Liuius in prologo de Roma, quòd tempore paupertatis nuſquam alter locus eo ſanctior, nec bonis exemplis ditior fuit. Et quantò rerum minus habuit, tãtò minus cupiditatis habebat. Sed poſtea quam diuitiæ auaritiã, & luxuriam induxerunt, hinc proſpera mundi huius ſemper ſunt timenda. Nam ſucceſſus rerum temporalium, eſt æternæ damnationis indicium, vt dicit Gregorius, quia difficile eſt, vt præſentibus & futuris quis perfruatur bonis. Vnde Seneca: Mihi crede, non poteſt eſſe diues, & fœlix. Multum eſt enim non corrumpi diuitiarum contubernio. Magnus eſt ille, qui in diuitijs pauper eſt. Scire autẽ vti paupertate, maxima fœlicitas eſt. Veruntamen nemo alius eſt Deo magis dignus, quàm qui opes contempſerit. Ad maiorem autem euidentiam, triplex gradus pauptatis diſtingui poteſt. Primus gradus eſt paupertas profeſsionis in religione Chriſtiana, vel etiam approbata. Paupertas enim profeſsionis Chriſtianæ religionis, quãuis non eſt perfecta, tamen ſic debet eſſe moderata, quòd dirigat effectum ad æquitatem iuſtitiæ, & affectum ad debitam metam concupiſcentiæ. Sicut enim malum eſt iniuſta poſsidere, ſic & immoderatè iuſta diligere.

Grad⁹ paupertatis tres. *Paupertas profeſsionis.*

Vnde conſulit Xyſtus philoſophus: Si vis cum animi lætitia viuere, noli multa colligere. Omne quod eſt plus homini, quàm neceſſe eſt, inimicum eſt illi. Non amplius poſsideas quã vſus corporis poſcit. Sufficientiam ſtude ſeruare, mediocribus contentus eſſe ſtude. Eodemque affectu loqui videtur Sapiens, cum dicit: Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, ſed tantùm tribue victui meo neceſſaria. Sunt enim nonnulli, ſecundùm Gregorium, qui ſic cęleſtia appetũt, quòd tamen à terrenorum poſſeſsione non auelluntur, qui tamen ab eiſdẽ rebus, quas habent, alieni ſunt, quia ad hęc ipſa, quę poſsidẽt, ex deſiderio non tenentur. Et ſunt nonnulli qui ad cõprehendendum culmen perfectionis, dum interius altiora appetunt, exterius cũcta quę inuitè poſsident, vilipendunt cum Apoſtolo, nihil habentes, ac omnia poſsidentes, ac nõ pro libitu, ſed pro ſola neceſsitate vtentes. Mirabilius eſt autem non inhærere rebus poſſeſsis, quàm omnia relinquere: quia rebus abundare, & penuriam pati eſt quoddam genus martyrij, dicente Bernardo: Quid mirabilius, aut quod martyrij genus grauius eſt, quã inter epulas eſurire? inter veſtes multas & pretioſas

Prou. 30. *2. Cor. 6.*

Digitized by Google

cioſas algere?paupertate præmi inter diuitias, quas offert mundus, quas oſtentat malignus,quas deſiderat noſter appetitus? An non co ronabitur ſi ſic certauerit? Paupertas verò profeſsionis approbatæ religionis eſt,qua quis profitetur nihil proprij poſſidere. De qua di cit Bernard.Fęlix voluntaria paupertas omnia relinquentiũ,& te ſe quentium dñe Ieſu. Quæ tamẽ profeſsio in tepidis maculatur imper fectionibus diuerſis,dum ſolũ abſtrahũt malũ,non affectum. Qui cũ cenſum habeat pauperis,voluntatem non abijciũt diuitis. Qui cum omnes diuitias ſuas pro Chriſti amore diſperſerint, priſtinũ tamen cordis affectum etiam in rebus minimis retinent.O verè magna inſa nia,ꝙ qui maxima ſpreuerunt, minimis inuiſcantur. Quid enim di-ſtat quæcunque ſubſtãtia deſideretur,dum affectus ęqualiter ſit cor-ruptus,niſi ꝙ tolerabilius videtur, quæ pluris eſſe videntur plurimũ deſiderare? Hoc igitur cautius memoriæ commendent,quòd quic-quid affectu in corde concluſerint,coram iuſto iudice theſaurizaſſe, & tanquam proprium poſſediſſe,iudicabũtur. Secundus gradus eſt paupertas vſus,cum ſcilicet appetitus reſtringitur ad ea duntaxat, quæ corpori videntur eſſe neceſſaria:quos ſuperfluitas cõtriſtat,cu-rioſitas cruciat, & ſola neceſsitas prouocat,conſilio Iſaac Abbatis, dicentis:Eſto liber à multa ſolicitudine corporis,rerumq́; perturba tione, vt delectabilem guſtationem in anima tua guſtes per dulcem conſiderationem,quæ exuperat omnem ſenſum, & ſentiat eam ani-ma perſeuerando in ipſa. Niſi enim deſtruat homo à corde ſuo ſoli-citudinem ſęcularium rerum præter neceſſariũ vſum naturæ, ac di-mittat dominum curare de ipſis,ſpiritualis ebrietas in ipſo nõ mo-uebitur,& conſolationem illam non ſentiet,de qua dicit Apoſt. No-ſtra conuerſatio eſt in cęlis. Veruntamen huiuſmodi contemptores ſuperfluitatum & curioſitatum,pleriq; nimis afficiuntur ad conceſ-ſa & neceſſaria,eorum ablationem,vel mutationem ęquo animo non ferentes: & in hoc puritatem altiſsimæ paupertatis commaculant. Quia quantumcunque vſus rei neceſſarius iudicatur,affectus tamen illius omnino denegatur. Vnde quantò quis perfectius Deum dili-git,tantò perfectius & expeditius omnia,quæ ſub Deo ſunt,contem nit. Quantò verò quis eſt in amore Dei tepidior, tantò reperitur ad cætera cuncta contemnenda negligentior. Si verò,vt refert Hierony mus contra Iouinianum,plurimi Philoſophorum leguntur diuitias non tantùm contempſiſſe, ſed etiam abieciſſe velut impedimentum ſapientiæ & virtutis,ſicut fecit Socrates,quem omnium Philoſopho rum ſectæ tanquam ſapientiæ & virtutis vnicum fontem veneran-tur, quid faciet Chriſtianus ad hoc, vt increatam ſapientiam pro modulo ſuo fœliciter apprehendere,fruiq́ue fęlicius valeat? Tertius gradus eſt paupertas affectionis, qua fidelis anima ſpiritu diuino in ebriata,tãto fertur affectu paupertatis,quòd nihil in infimis ĩuenit,

Paupertas vſus.

Philip 3.

Paupertas affectionis.

quod

quod mentem vel affectum etiam in minimo allicit: ſed potius ea, quæ neceſſaria ſunt cum tędio mentis,& nauſea quadã in ſubſidium & vſum naturæ mortalis admittit, vt ſic liberis alis affectum, inter nuda crucifixi brachia iugiter ſe ſubleuet,& experiatur fœliciter illud diuinum promiſſum:Lactabo eam,ſcilicet ſpiritualium dulcedine, & ducam eam in ſolitudinem, id eſt, in abſtractionem per affectum ab omni creato, & ibi loquar ad cor eius. Super quo dicit Albertus Magnus,ꝙ locutio domini in corde,eſt de arduis gratijs mẽti ſecuritatem præſtare. Sciunt experti quantas ſpirituales conſolationes, & cordiales oblectationes huiuſmodi perfecta rerum abdicatio ſubminiſtrat.Denique,videndum de virtute modeſtiæ,quæ cenſetur quartum cellarium, de qua dicit Auguſt. Modeſtia eſt cultum, & motum,& omnem noſtram occupationem vltra defectum,& citra exceſſum ſiſtere & ordinare:quia incompoſitio corporis,qualitatem indicat mentis. Igitur in inceſſu, ſtatu, habitu, & in omnibus motibus nihil fiet,quod cuiuſquam aſpectũ offendat.Nihil enim tam pręclarum & tam magnificum eſt,quod non moderatione deſideret temperari. Vnde,ſicut temperantia eſt moderatiua eorum,quæ difficillimum eſt refrenare,ſic modeſtia eſt moderatiua eorum, quæ in hoc mediocriter ſe habent. Quamuis enim aliquis ex naturali diſpoſitione aptitudinem habeatad hanc, vel ad illam diſpoſitionem exteriorum,vel interiorummotuum, quod tamen naturæ deeſt, ſuppleri debet ex rationis induſtria & diuina gratia, iuxta illud Ambroſij: Motum informet natura: ſi quid ſanè in natura vitij eſt,emendet induſtria. Præcipuè tamen motus exteriores hominis ſunt per rationem ordinabiles, & ideo ad imperium rationis exteriora membra moueri debent: quia motus exteriores ſunt ſigna quædam interioris diſpoſitionis,& vox quædam animi eſt corporis motus.Ex motibus enim corporis homo cordis noſtri abſconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turpior, aut iracundior, aut econtra grauior & conſtantior,aut purior,aut humilior,aut manſuetior exiſtimatur, iuxta illud Eccleſiaſtici:Amictus corporis,& riſus dentium,& ingreſſus hominis annunciant de illo. Veruntamen,vt dicit Seneca,nulla res magis animos induit honeſtos, & in prauum inclinabiles reuocat ad rectum,quàm bonorum virorum conuerſatio. Paulatim enim deſcendit,& vim præcepti obtinet frequenter aſpici,frequenter audiri. Et quia,ſecundùm Philoſophum, ex origine quis contrahit diſpoſitiones ad quaſdam paſsiones,& deordinationes ac vitia,ſicut in 7.Phyſicorum refert,quòd ex iracundo patre quandoque naſcitur iracundus filius; Ideo conſulit Hieronymus,dicens:Nutrix,ſcilicet puerorum non ſit temulenta,non laſciua, non luxuriæ dedita, propter lactis corruptionem,qua ſcilicet inficiuntur & pueri.

Oſee 2. *Modeſtia.* *Eccleſ 4.*

Quòd

Digitized by Google

Quòd triplex eſt timor fœdus, ſcilicet mundanus, humanus, & ſeruilis, & quomodo licitus eſt timor humanus. Cap. LXV.

A*Peri mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum eſt rore.* Canticorum 5. Quaſi diceret ſponſus: O fidelis anima, exiſtens ſoror mea naturæ conformitate, voluntatis vnitate, & hæreditatis participatione: amica mea, ſecretorum meorum reuelatione, fidei redemptione, gratiæ infuſione: columba mea, donorum ſancti Spiritus donatione, & bonorum operum fęcunditate: immaculata mea, cœleſtium contemplatione, & amoris mei continua fruitione. Vel ſoror mea effecta in incarnatione, amica in paſsione, columba ſcilicet in Spiritus ſancti miſsione, immaculata in baptiſmi ſuſceptione. Aperi mihi cor tuum, qui tibi aperui latus meum in paſsione, cœlum in aſcenſione, vt ſcilicet intrem per veniæ donationem, per gratiæ infuſionem, per virtutum & charitatis augmentationem, & per æternæ gloriæ promiſsionem, aperi, inquam, mihi cor tuum claue diuini timoris. Nam timor domini prima virtus eſt, per quam peruenitur ad alias virtutes. Hinc timor domini dicitur initium ſapientiæ: quia dicit Bernardus, ꝙ ſine timoris virtute, quæ gratiarum prima eſt, & totius religionis exordium, nullum bonum poterit pullulare, vel manere. Omne enim virtutum ędificium, vergit in præcipitium, ſi huius gratiæ amiſerit fundamentum. Nam timor domini expellit peccatum. Et qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari, nihilque ſic nos à vitijs conſeruat immunes, ſicut timor domini. Per timorem quippe ſanctum ad bene operandum compungimur, & ad odium omnium viſibilium, & concupiſcibilium, & proprij corporis, & propriæ voluntatis incitamur, & ad agendum pœnitentiam, ad mundum relinquēdum animamur. Solicitudine quoque & ſtudio implemur ad ſeruiendum Deo ſine negligentia die ac nocte. Vnde timor domini dicitur eſſe radix ſapientiæ, & initium. Radix, inquam, quia timor domini comparatur ad totam vitam humanam per ſapientiam Dei regulatam, ſicut radix ad arborem. Ideo dicitur in Eccleſiaſtico: Radix ſapientiæ eſt timere Deū. Rami enim illius longęui. Vnde ſicut radix virtualiter dicitur eſſe tota arbor, ita timor Dei dicitur eſſe ſapientia. Etiam dicitur initium ſapientiæ, quantum ad eius effectum: quia ſapiētia ab ipſo timore incipit operari, ab ipſo timore ſuam operationem inchoans, ſicut initium artis ædificatoriæ eſt fundamentum, quia ibidem incipit ædificator operari. Veruntamen ipſa fatetur in Eccleſiaſtico, dicens: Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, vt fœdum timorem excludat. Pro quo notandum, quòd triplex eſt timor fœdus, pulchritudine carens. Primus dicitur timor humanus, quo ſcilicet alicuius corporalis boni timetur

Pſal. 111. *Prouer. 1.* *Timor domini.* *Eccleſ. 1.* *Ibidem.* *Eccleſ. 24.* *Timor humanus.*

tur amiſsio, ſicut ſanitatis, fortitudinis, aut membrorum, vel etiam totius corporis: propter quæ conſeruanda, vel præcauenda quis malum mortale perficit, vel neceſſarium bonũ deſerit, vel omittit. Quo
Matth.16. timore Chriſtum Petrus negauit, & Aaron dum fabricaretur & ado
Exod. 32. raretur vitulus aureus, hoc timore retractus, filijs Iſrael non reſtitit. Et quamuis timere pericula, damna, perſecutiones, & ſimilia naturaliter ineſt homini, quaſi pęna originalis delicti, tamen quòd propter iſta deuiet, à iuſtitia, hoc eſt contra rationem naturalem. Dicit enim Philoſophus 3. Ethico. quòd quædam ſunt, ſcilicet peccatorum opera, ad quæ quis nullo timore cogi debet, quia peius eſt homini talia committere, quàm pœnas alias quaſcunque ſuſtinere. In cuius argumentum electis ſuis in Euangelio dicit Dominus: Dico autem vobis
Matt.10. quem timeatis. Timete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſta
Hebr.11. tem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. Cuius conſilium complectentes ſancti Dei, fide regna vicerunt & tyrannos: & ad ſuppeditandum hunc timorem, etiã vltro ſe diuerſis paſsionibus tradiderunt. Nam ludibria & verbera experti ſunt, inſuper & vincula, & carceres: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Veruntamen Chriſtus vt infirmis membris naturalem
Matt.10. timorẽ eſſe licitum oſtenderet, ait: Et ſi vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Quod charitas complectens, Paulus primus eremita huiuſmodi timore compulſus, fugam inijt & deſertum petijt. Vidit enim inter alios duos martyres, agone mirabili concertantes. Vnum toto corpore nudo, melle perunctum in ardore ſolis apibus expoſitum: alium verò ſub arbore frondoſa ſuper lectum delicatum totum nudum, meretricum contrectationibus expoſitum. Quæ cernens, nec propriæ conſtantię confidens, potius elegit eremi ſqualorem & penuriam ſuſtinere. Quem ſecuti ſunt innumerabiles. De qualibus ait Apoſt. Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, in ſolitudinibus errantes, in montibus, & in ſpeluncis, quibus dignus non erat mundus.

Timor mũdanus. Secundus verò dicitur timor mundanus, qui proceſſum habet ab amore mundano. Amor autem mundanus propriè dicitur, quo quis innititur mundo tanquam fini, & ſic ſemper eſt malus, & dãnabilis. Timor verò mundanus ex hoc amore, tanquam venenata radice naſcitur. Illud enim quis amittere timet, quod amat. Hinc timor mundanus tanquam à mala radice procedens, ſemper eſt malus, quo ſcilicet adeo quis timet amiſsionem rerũ temporalium, aut honorum, vel fauorum, ſeu amicitiæ, & ſic de cæteris, quod propterea deuiat, vel ſi daretur occaſio, paratum animum habeat deuiandi à via iuſtitiæ, propter hunc timorem multa mala prohibita perpetrando, ſeu multa bona ſaluti neceſſaria poſtponendo, vel etiam bona, quæ ſimulatè agit, per malam intentionem ad humanam complacentiam retorquen-

torquen-

do vt alijs complaceat, vel nè illis diſpliceat, aut communi infamiæ ſubiaceat. Iſto timore numerauit Ioab ad præceptum Dauid populum Domini, contra mandatum Domini. Et iſto timore Dauid mortem Vriæ procurauit, ac timore Iezabel iudices Iſrael Naboth iniuſtè damnauerunt. Saul quoque pœnitentiam ſimulauit, nè Samueli diſpliceret, & coram populo vituperio ſubiaceret: Peccaui, inquit, ſed nunc honora me coram populo. O falſa pœnitentia, ò geminata ſuperbia: quæ nimirum ſibi promeruit æternam reprobationem. Et Adam nè diſpliceret vxori, contempſit pręceptum domini. O quàm infiniti, vel amore placendi, ſeu timore diſplicendi quotidie trahuntur ad ſimilia, vel peiora. Tertius denique timor fœdus dicitur ſeruilis, qui timor habet ex ſeruilitate quòd malus eſt. Nam ſeruus eſt, qui non ſui cauſa operatur, ſed quaſi ab extrinſeco motus. Quicunque verò facit aliquid ex amore, quaſi ex ſeipſo operatur, quia ex propria inclinatione mouetur ad operandum. Et ideo contra rationem ſeruilitatis eſt, quòd operetur ex amore: & ideo charitati contrariatur, in quantum ſeruilis eſt: & ſimpliciter malus eſt, quia timoris huius obiectum eſt pœna, quæ ſcilicet accidit, eò quòd bonum, cui contrariatur pœna, ametur tanquam finis vltimus, & per conſequens pœna timeatur tanquam principale malum, quod non conuenit in habente charitatem. Vnde dicit Gregorius: Cum quis timore pœnæ bona adhuc agit, à malo penitus non receſsit: quia eò ipſo peccat, quò peccare vellet, ſi inultè potuiſſet. Quia talis non odit culpam, non amat iuſtitiam, ſed cauet pœnam: ſicut Achab rex fictè pœnituit, eò quòd diuinam vindictam timuit. Vnde mala, quæ ex hoc timore non facit opere, perficit voluntate, quæ eſt formale ipſius peccati. Dicit enim Auguſt. timor legis ſeruilis pedagogus præceſſit in me, qui ad caſum ducit, ſed carnem non crucifigit: quia viuit peccandi voluntas, ſequereturque opus ni timeretur pœnalitas. Sic & bona hoc timore facta, coram Deo non reputantur æternæ vitæ meritoria. Vnde cum timore pœnæ, non amore iuſtitiæ fit bonum, nondum bene fit bonum, nec fit in corde, quod fieri videtur in opere, quando homo mallet non facere, ſi poſſet impunè. Et hic timor propriè correſpondet amori mercenario, qui diligit & ſeruit principaliter propter retributionem temporalem, vel æternam. Eſt tamen hic timor donum ſpiritus ſancti, non tamen eſt cum ſpiritu ſancto. Sicut aurora eſt à ſole, non tamen cum ſole: & ſpiritui ſancto locum præparat, vt eum ſicut ſeta filum introducat. Nam ſeta vt filum introducat, ipſum præcedit, ſed cum eo non permanet.

2. Reg. 24. *2. Reg. 11.* *3. Reg. 21.* *1. Reg. 15.* *Gene. 3.* *Timor ſeruilis.* *3. Reg. 21.*

Digitized by Google

De timore naturali, ac de triplici timore pulchro, ſcilicet initiali, filiali, & caſto. *Cap. LXVI.*

APeri mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum eſt rore. Quaſi diceret: O fidelis anima, facta ſoror mea in incarnatione, per naturæ conformationem: amica mea in paſsione, per amoris inflammationem: columba mea in ſpiritus ſancti miſsione, per decorem ſimplicitatis; immaculata mea in baptiſmi ſuſceptione per innocentem conuerſationem, quia caput meum, ideſt, diuinitas mea, plena eſt rore, ſcilicet miſericordiæ, & gratiæ. Vel, caput meum ſpinis coronatum, plenum eſt roſeo ſanguine pro tuo amore. Viſo igitur de triplici timore fœdo, iam proſequendum eſt de triplici timore pulchro. Ad cuius euidentiam ſciendum, ꝙ hominibus ineſt quidam timor naturalis, quo ſcilicet homo naturaliter timet quodlibet nocumentum, vel incommodum incurrere, ſeu etiam aliquod commodum ſeu deſideratum amittere: & eſt pœna peccati originalis. Nam Adam ſi non peccaſſet, timorem non habuiſſet, quo dixit: Vocem tuam audiui, ſed timui, eò ꝙ nudus eſſem: quia timor pœnam habet, quæ non debetur alicui, niſi propter culpam. Nunc autem, vt dicit Sapiens, cogitationes mortalium timidę, & incertæ prouidentiæ noſtræ. Veruntamen iſto timore nec meremur, nec demeremur, quia non ſubiacet libero arbitrio, niſi quis ſe inordinabiliter haberet circa timorem illum. Non enim eſt malum timere pericula quæcunque, vel amiſsionem corporum, ſeu mẽbrorum, aut famæ, vel rerum quarumlibet, dummodo timor ſit ordinatus non trahens ad illicita: & tunc propriè dicitur timor naturalis. Quem timorem Chriſtus in ſua paſsione ſubſtinere dignatus eſt in conſolationem puſillorum, vt infirmis membris oſtenderet hunc timorem eſſe licitũ, præ timoris anguſtia, ſudorem etiam ſanguineum emittens. Nec tamen in aliquo timor iſte ſuę voluntatis & charitatis impetum ad humanam ſalutem perficiendam retardauit, quominus ad tam horribilẽ mortem perferendã feſtinaret. Vnde quamuis, ſecundùm naturam corruptam, quodammodo naturale ſit, quòd contraria cuncta quis timeat, & pro poſſe refugiat, tamẽ eſt contra naturalem rationẽ, quòd propter hæc à iuſtitia recedat: quia ſic efficitur timor fędus. Si verò perſeueranter nihilominus in bono permaneat, efficitur timor pulcher & acceptabilis Deo, qui tripliciter diſtinguitur. Primus enim dicitur timor initialis, velut initium noſtræ ſalutis. Eſt enim illorum, qui iam incipiunt conuerti ad dominum, quos domini timor ad veram ſapientiam initiat, ſicut dicit S. Bernar. Non immeritò dicitur hic timor initiũ ſapientiæ, quia ſe primò opponit peſti inſipientiæ. Et iterum: In veritate didici, nihil æque efficax eſſe

Timor naturalis. *Gen. 3.* *Sap. 9.* *Luca 22.* *Timor initialis.*

ad

ad Dei gratiam promerendam,retinendam & recuperandam, quàm ſi omni tempore coram Deo inueniaris non altũ ſapere, ſed timere. Cæterùm,iſte timor mediũ tenet inter timorem ſeruilem & filialem, ab vtroque partem recipiens, ac per conſequens duplicem reſpectũ habens in bonis,quæ agit,& in malis,quæ dimittit. Timor enim ſeruilis hunc timorem inducit, ſicut ſeta filum. Hinc habet & retinet aliquid de timore ſeruili adiunctum ſcilicet ſubſtantiæ eius, quæ manet etiam cum charitate,ſeruilitate remota. Eſt autem ſeruilitas, quæ mouetur ad malum præcauendum non motu proprio,ſed alieno,id eſt,principaliter propter pœnam præcauendam.Sic etiam iſte timor pœnam timet, propter quam tamen præcauendam non principaliter peccatum cauet, ſed ſecundariò habet etiam adiunctum actum eius,qui ſimiliter manet cum charitate imperfecta: quia non ſolùm mouetur ad bene agendum ex amore iuſtitiæ, ſed etiam ex timore pœnæ,licèt principaliter ex amore iuſtitiæ moueatur ad agendum bonum,& cauendum malum. A timore verò filiali recipit,quòd timet diuinam offenſam & indignationem:& hoc eſt principale propter quod vel mala dimittit, vel bona perficit.Illud ergo quod reſpicit pœnam, charitas abijcit, quia charitas perfecta talem timorem tanquam inutilẽ foras mittit, quia partẽ illam habet à timore ſeruili:cuius ſeruilitas à prędominãte charitate totaliter tollitur,licèt ſecundùm ſubſtantiam timor pœnæ remaneat,qui nihilominus diminuitur creſcente charitate,maximè quantùm ad actum,& etiã quantùm ad ſubſtantiam: quia quantò magis quis diligit Deum,tantò minus diligit ſeipſum: & quantò minus diligit ſe, tantò minus timet pœnam: tum quia minus attendit ad proprium commodum,ſiue bonum,cui contrariatur pœna: tum etiam quia ſeipſum deſpiciens vt inhæreat Deo magis confidit de bonitate diuina, & de futuro præmio, ac per conſequens minus timet de pœna. Nam nimius timor futuri iudicij,vel inferni,ſumit originem ex nimio amore ſui, qui timorem pœnæ cauſat,& ex minore amore Dei, qui confidentiam plenam bonitatis ſuæ non adminiſtrat: quia quantò Deum plus diligimus,tantò plus in eo confidimus.Duobus igitur motoribus impellitur hic timor, quia reſpicit malum pœnæ, quod refugit, & malum culpæ, quod abijcit, nè diuinæ miſericordiæ & amicitiæ expers ſit. Vnde & Philoſophi ſcientes humanam fragilitatem à vitijs maximè cohiberi per timorem,elegerunt Academiam villam, ſcilicet Plato & ſui ſequaces:& hoc ideo,quia,ſecundùm Papiam, fuit villa frequenti terræmotu concuſſà,non longè diſtans ab Athenis,vt timore terræmotus à libidine ſe continerent, & ab alijs vitijs ceſſarent, ſtudioque vacarent: & exinde dicti ſunt Academici. Referunt & alij Platonem cum ſuis elegiſſe.Academiam villam deſertam,& peſtilentem,vt cura & aſsiduitate morborũ impetus libidinis frangeret. Secundus

1. Ioan. 4.

cundus

Digitized by Google

Timor filialis. cundus verò timor dicitur filialis, eò quòd per charitatis amorem Deus talem timorem habentium pater efficitur: & ab eis vt pater dilectus colitur: cui potiſsimè debetur amor & reuerētia, quæ plenius in nobis prompta declarat in omnibus obediētia, cum Pſal. dicens: *Pſalm. 56. & 107.* Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: quia per talem timorem omnino ſpiritui ſancto ſe ſubijcit, & in nullo repugnat, prout eſt poſsibile in viā. Eſt enim timor iſte ſubiectio quædā votiua, obedientia non coacta, & vltro impenſa reuerētia. De quo timore dicit Gilbertus Porretanus: Quid timor ille filialis, niſi amor eſſe conatur, & pœnæ timor eſſe deſinit? quia omnem timorem pœnam haben tem excludit. Et iterum: Quid enim timebit charitas veteres offenſas, quia operit multitudinem peccatorum? Quid ergo? Infirmita- *Cantic. 8.* tem conſcientiæ? quia fortis eſt vt mors dilectio. Quid igitur? Temporales moleſtias finibiles? cum nec ſi æternæ fuerint, euaneſcere po terit dilectio conſummata. Non enim amat charitas nè pereat, ſed magis vult foris in æternum perire pœnaliter, quàm intimi amoris vſu priuari æternaliter. Sic ergo charitas foras mittit timorem inutilem, qui pœnam habet, ſed non timorem ſanctum, qui naſcitur de plenitudine charitatis. Veruntamē quamdiu quis ambulat in incerto, corruptibili adhuc carni circundatus, & potens in vtramque par tem declinare ſtatus viæ mutabilis, timor iſte aliquid pœnæ habet adiunctum. Cum autem nulla mutabilitas erit, nec timor ſanctus permanens in ſęculum ſęculi, pœnam habebit, quamuis exhibere reuerentiam creatori non deſinet.

Timor caſtus. Tertius denique dicitur timor caſtus, quē rara perfectio in præſenti vita experitur, licèt ab omnibus Deum intentius diligentibus deſideranter appetitur. Et licèt timor filialis & caſtus ferè ab omnibus pro eodem reputantur, tamen timor caſtus plus aliquid perfectionis habere videtur. Dicitur enim timor caſtus metaphoricè, ſcilicet in quantum Deus eſt animarum ſponſus, ſuper quo Cantica *2.Cant.11.* Canticorum ſpecialiter ſunt fundata. De quo dicit & Apoſtolus: Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto, id eſt, integram caſtitatem, non ſolùm corporis ſcilicet in operatione, locutione, & delectatione, ſed etiam mentis, in fide, dilectione, intentione, cogitatione, & omnimoda volūtatis vnione. Et ab ijs Deus propriè colitur vt ſponſus, qui purum amorem ſpirat & requirit, quo ſponſa ſic inebriatur, vt maieſtatem non cogitet. Vis audire ſponſam timo- *Cantic. 1.* rem huiuſmodi reſpirantem? Oſculetur me, inquit, oſculo oris ſui. Sed talis timor caſtus, qui non eſt niſi amor caſtus, amor, inquam, placendi ſponſo, & timor diſplicendi, propriè non experitur in via, niſi cum per raptum, vel intimum tactum humanus ſpiritus immediatè diuino ſpiritui counitur, vel à ſpiritu diuino potius abſorbetur, vt tātillo tempore vnus ſpiritus efficiatur. In futuro verò timor caſtus

caſtus ab omnibus colitur,quia timor domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi.Sic enim ibidem reuerentia diuina colitur,vt tamen nulla libertas diuinæ familiaritatis minuatur. *Pſalm.18.*

Humilitas quantà laude digna, & quàm neceſſaria ad ſalutem: ad quam duplici via quis peruenire poteſt. Cap. LXVII.

D*Um eſſet rex in acubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum.* Cant.1. Mirandus ordo verborum: Dum eſſet rex in acubitu ſuo,ideſt, dum propter nimiam charitatem qua dilexit nos, fieri dignatus eſt filius virginis,& aſſumere ſupplicium crucis,tam viuens,quàm moriens viam amplectens humiliationis: vt nos incitaret ad effectum imitationis:nardus mea,ſcilicet charitatis & humilitatis,dedit odorem ſuum. Eſt enim nardus quædam herba humilis,& calidæ naturæ,tam humilitatem,quàm charitatem aptè ſignificans:quæ duæ virtutes ſemper mutuo complexu coambulant, & lectulum ſponſi delicatè coaptant: charitatem tamen regia via præcedit humilitas, & eam ſicut ſeta filum ad cubiculum mentis inducit:nimirum cum per eam maximè remoueatur impedimentum humanæ ſalutis,quę conſiſtit in hoc,quòd aliquis ad ſpiritualia & cœleſtia non fictè, ſed veraciter tendat: à quibus impeditur,dum in terrenis magnificari ſtudet,omnia faciens vel dimittens,vt videatur ab hominibus.Hinc dicit Gregorius: Perit omne quod agitur, ſi non ſolicitè in humilitate cuſtodiatur.Omnis namque labor boni,& fuga mali ſine humilitate vanitas eſt: quia talis ſemper ſeipſum quærit,non Deum. Sola humilitas eſt quæ mentem diuino accendit lumine,ac inflammat cęleſti deſiderio & amore.Hinc humilitas eſt quaſi quædam diſpoſitio ad habendum liberum acceſſum in ſpiritualia & diuina bona. Vnde meritò dicitur radix omnium virtutum,humorem gratiæ ſingularis proſluè ſubminiſtrans, cui competit illud Eccleſiaſtici: Sicut aquæductus exiui à paradiſo. Dixi, Rigabo hortum plantationum, & inebriabo partus mei fructum,nimirum cum Deus ſuperbis reſiſtēs,ſolis humilibus dat gratiam,ſine qua virtus omnis areſcit,cum qua virtus alia quæcunque coaleſcit & proficit.Quia(vt dicit Hugo de clauſtro animæ) ſicut mel concordat in confectionibus medicinæ cum omnibus diuerſitatibus ſpecierum, ſic ex humilitatis dulcedine condiuntur omnia genera virtutum. Nec ergo mirum,ſi virtutem hanc velut vnicam regis filiam Chriſtus in mortali corpore tam euidenter exemplis exhibuit, & eam à ſuis amplecti docuit,dicēs: Diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde,& inuenietis requiem animabus veſtris. Ideo namque virtutem hanc Chriſtus ſuis ſequacibus tātopere ſtuduit ingerere,quia ſola humilitas reddit ho

Nardus. *Humilitas* *Eccleſ.24.* *Iacobi 4.* *Matth.11.*

T minem

minem Deo ſuo fidelem,eidem aſcribens omnia bona,ac ſibiipſi omnia praua,nec inſoleſcit aliquando in proſperis,nec deijcitur in aduerſis. Sic beata Virgo Domini mater,ab æterno patre tam ſingulariter electa,à Spiritu ſancto in omni ſua plenitudine ſuperuenta,ab ipſo Dei filio grauidata, ab Angelo tam reuerenter ſalutata, à toto mundo beatificata, nihilominus ad infima ſemper ſe inclinauit, vt æſtimatione propria maneret abiectiſsima,ac diuino iudicio foret humillima.De qua miratur Bernardus,dicens:Quæ eſt iſta tam ſublimis humilitas, quæ honori cedere non nouit,inſoleſcere gloria neſcit? Dei mater eligitur, & ancillam ſe nominat. Non eſt magnum eſſe humilem in abiectione,magna prorſus & rara virtus humilitas honorata. Tanta namque virtutis huius eſt eminentia, quòd de ea dicit Auguſtinus: Si quæris à me quid ſit euangelicæ perfectionis ſumma.Reſpondeo:Humilitas.Et ſi ſecundò & tertiò quęras,reſpondeo,Humilitas.Nimirum cum ſine humilitate nec Marię virginitas, nec ſanctitas Deo placuiſſet. Et ſine humilitate virtus omnis in vitium vertitur. Irrefragabili quoque lege ſancitum eſt: Qui ſe humiliat,exaltabitur. Et quantum quis ſe humiliauerit, propria æſtimatione,tantum exaltabitur diuina dignatione. Nec eſt efficacior virtus per quam poteſt hoſtis antiquus deuinci, quàm per humilitatem.Qui dum ſibi humilitatem dominari conſpicit,de vitijs alijs hominem tentare non præſumit. Hinc beatus Antonius,totum mundum plenum videns laqueis inimicorum,& inquirens quis illos euaderet,protinus reſponſum accepit,quòd ſolus humilis. Cæterùm ad hanc virtutem humilitatis duplici via peruenire quis poteſt.Prima per donum diuinæ gratiæ: quia nullus humilis eſſe poteſt, niſi Deus dederit. Poſtulet igitur fideliter à Deo, qui dat omnibus affluenter,& non improperat. Et tunc humilitas ab interioribus ſumit exordium,ita quòd ab interiori diſpoſitione humilitatis procedunt ſigna exteriora humiliationis: & tunc ſemper ſunt vera, quia humilitas,prout eſt virtus,importat quandam laudabilem deiectionem ad ima: quæ deiectio principaliter in interiori mentis electione conſiſtit,ſecundariò in ſignis exterioribus.Secunda verò via qua peruenitur ad humilitatem,diſpoſitiuè paratur per humanum ſtudium,per quod homo prius exteriora ſuperbiæ ſigna & incitamenta cohibet,vt poſtmodũ ad interiorem ſuperbiæ radicem extirpandam perfectius pertingat: quia, ſecundùm Bernardum, humiliatio via eſt ad humilitatem, ſicut patientia ad pacem, & ſicut lectio ad ſcientiam. Si ergo virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Sicut autem prima via diligenter eſt obſequenda & expetenda per orationes,ſic ſecunda per exercitationes: & vtrunq; ſimul multò melius. Denique,quantum ad vtranque naturam homo ſecum fert magnam humiliationis cauſam. Nam inter ſubſtantias ſpiri-

Luc. 14. & 18.

Modus ad humilitatem.

Iacobi 1.

Humiliationis cauſa.

Digitized by Google

ſpirituales anima tenet infimum gradum & locum: inter quas natura diuina ſupremum, & angelica medium gradum obtinent: ſic non ſolùm ex infimo elemento, ſed etiam ex terrę limo corpus formatum eſt, vt nunquam ſapere præſumat niſi infima, ideſt, humilia. Dicitur enim humilis, quaſi humi accliuis, ideſt, imis inhærens. Eſt tamen, vt dicitur in Eccleſiaſtico, qui nequiter ſe humiliat, ſcilicet tantùm exterius, non interius, vbi propriè reſidet humilitas in affectu: & interiora eius, ſcilicet intentio & deſiderium, plena ſunt dolo, ſcilicet ſimulata nequitia & hypocriſi. De qua dicit Bernardus. Hypocrita, eijce trabem de oculo tuo, vt videas. Trabes in oculo, grandis eſt ſuperbia, quæ quadam ſua corpulentia vana, non ſana, tumida non ſolida, mentis oculum obſcurat, veritatem obumbrat, ita vt ſi tuam occupauerit mentem, iam te talem qualis es, vel qualis eſſe potes, ſentire non poſsis: ſed talem te ames, qualem eſſe te putas, vel fore ſperas. Amor enim ſicut & odium, neſcit, veritatis iudicium. Sed huic dicitur. Quid ſuperbis terra & cinis? Ideo conſilio beati Hieronymi in epiſtola ad Celantiam, humilitatem ſequere, non quæ oſtenditur atque ſimulatur geſtu corporis, ac ficta voce verborum, ſed quæ puro cordis affectu exprimitur. Aliud eſt enim virtutem habere, aliud virtutis ſimilitudinem. Illa multò deformior eſt ſuperbia, quæ ſub quibuſdam humilitatis ſignis latet. Neſcio enim quomodo turpiora ſunt vitia, cum virtutum ſpecie celantur.

Humilis quis. *Eccl. 19.* *Luca 6.* *Eccl 10.*

Quantò quis maior, tantò debet eſſe humilior: ſed ſola meretur gratiam humilitas lęta: cuius eſt triplex differentia, ac de humilitate cognitionis. *Cap. LXVIII.*

D*Vm eſſet rex in acubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum*. Nardus eſt humilis herba pectoris purgatiua, vt manifeſtum ſit humilitatem nardi nomine deſignari: cuius odor & decor gratiam inuenit apud Deum. Nimirum cum ſecundùm Auguſtinum nihil nos Deo ſic gratos efficit, ſicut humilitas. Ideo conſulit Abbas Ephrem, dicens: Fili præ omnibus humilitati ſtude, quod eſt omnium virtutum ſublimius, vt ad perfectionis faſtigium conſcendere poſſis. Vir humilis Deo ſimilis eſt, & templo pectoris ſui geſtat eum. Nec ſecundùm Bernardum, eſt vlla ſplendidior gemma in omni præcipuè ornatu pontificis, quàm humilitas: quæ ſi amittitur, virtutum congregatio non niſi ruina eſt. Hinc dicitur in Eccleſiaſtico: Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo gratiã inuenies; quaſi diceret: Secundum gradũ magnitudinis in generis nobilitate, ſcientiæ ſublimitate, honoris dignitate, vel vitę ſanctitate, gradus erit humilitatis. Nec dicitur maior, ſed magnus, eò quòd omnis comparatio maioritatis, ſcrupulum habet ſuſpitionis & contentionis, vt pa- *Eccl. 3.*

Lucæ 22. tet apud Lucam: Facta eſt contentio, quis eorum videretur maior? Humilia,inquit,te,vt humilitas ſit voluntaria,non coacta, & ab aliquo intrinſeco,non extrinſeco. De qua humilitate dicit Bernardus: Eſt autem humilis,qui conuertit humiliationem in humilitatem. Et *Pſal. 118.* hic dicere poteſt Deo: Bonum mihi,quia humiliaſti me. Nulli enim *2. Corint. 9.* quod patienter fert,bonum eſt,ſed moleſtum. Scimus autem quod *Matth. 6.* hilarem datorem diligit Deus. Hinc cum ieiunamus, iubemur vngere caput noſtrum,lauare faciem,vt opus bonum gaudio ſpirituali condiatur,& holocauſtum noſtrum pingue fiat. Vnde ſola gratiam meretur læta humilitas & abſoluta, non extorta, non coacta, qualis eſt in viro patiente,qui poſsidet animam ſuam. Hæc enim & ſi vitam obtinet propter patientiam,tamen propter triſtitiam non habebit gratiam. Non enim ſponte humiliatur,nec libenter,quamuis patien*2. Cor. 12.* ter. Libenter,inquit Apoſtolus,gloriabor in infirmitatibus meis,vt inhabitet in me virtus Chriſti,ideſt,virtus humilitatis,oſtendēs omnino non ſufficere,quòd animam ſuam poſsideat, tanquam patienter humiliatus,niſi & gratiam accipiat,tanquam ſponte humiliatus. *Lucæ 14.* Non ergo qui humiliatur,ſed qui ſponte ſe humiliat,exaltabitur: & hoc ob meritum voluntatis. Et idem iterum dicit de Semei maledicente Dauid: Nunquid in ore blaſphemi eſt Deus,vt diceret Dauid, *2. Reg. 16.* Dominus miſit illum ad maledicendum Dauid. Abſit. Sed eo vſus *Pſal. 118.* eſt ad humiliandum Dauid,qui dicit Domino: Bonum mihi,quia humiliaſti me,vt diſcam iuſtificationes tuas. Vides, quia nos humilitas iuſtificat,non autem humiliatio? Nam multi humiliantur,qui humiles non ſunt. Quidam humiliantur cum rancore,& rei ſunt: quidam patienter,& innoxij ſunt: quidam libenter,& iuſti ſunt. Quamuis enim innocentia portio iuſtitiæ eſt,tamen eius conſummatio apud humilem eſt. Qui autem dicere poteſt: Bonum mihi quia humiliaſti me,is verè humilis eſt. Hoc enim non poteſt dicere qui inuitus tolerat, & minus qui murmurat, ac neutri promittitur gratia quòd humiliatur: quia non humiliatis, ſed humilibus Deus dat gratiam. Hæc Bernardus. Hanc igitur humilitatis virtutem ſummo complectamur amore,ſummo proſequamur deſiderio,vtpote quæ ſola conferre nouit requiem animabus noſtris, dicente domino: Diſcite à *Matth. 11.* me,quia mitis ſum,ſcilicet in exteriori oſtenſione,& humilis corde, ſcilicet, in interiori affectione: & inuenietis requiem animabus ve*Rom. 12.* ſtris. Nam qui ſtudēt non alta ſapere,ſed humilibus conſentire,nullam inueniunt reſiſtentiam. Non enim reſiſtit humilis,quia humiles inter ſe non faciunt diſconuenientiam: nec ſuperbus,quia cum huli habet,quod quærit, ſcilicet ſuper alios apparere.

Hæc igitur humilitas triplici differētia diſtinguitur. Eſt enim hu*Humilitas* militas quædam cognitionis, quædam exhibitionis, & quædam af*cognitionis.* fectionis. Humilitas cognitionis (ſecundùm Bernardum) eſt virtus

qua

Digitized by Google

qua quis veriſsima ſui cognitione ſibiipſi vileſcit,ita quòd ex recognitione propriorum defectuum de ſe non præſumit,ſed in infimis ſe tenet,ex hoc perueniens ad quandam diſplicentiam tam peccati, quàm ſui. Vnde Richardus de S. Victore,ponit inter humilitatem cognitionis & exhibitionis differentiam,dicens: Humilitas eſt virtus qua quis ſibiipſi vileſcit interius coram oculis Dei. Humiliatio vero, vel humilitas exhibitionis, eſt virtutis humilitatis effectus, quo quiſque abijcit ſeipſum exterius in oculis proximi. Aliud enim eſt humilem eſſe,aliud eſt humilem ſe habere. Illud pertinet ad diſciplinam mentis,iſtud ad diſciplinā corporis. Illud eſt humilitatis,iſtud humiliationis. Quomodò verò peruenire debeamus ad hanc humilitatem,oſtendit in Moralibus libro nono cap. decimoſeptimo Gregorius dicens: Plerumque ſi ſcimus bona quæ agimus,ad eleuationem ducimur: ſi neſcimus,minimè ſeruamus. Quis enim audita virtutis ſuæ conſcientia, non quantulumcunque ſuperbiat? Aut quis rurſum bonum in ſe cuſtodiat quod ignorat? Sed contra vtrumque quid ſupereſt,niſi vt recta quæ agimus,ſciendo neſciamus,vt hæc & recta æſtimemus & minima, quatenus ad cuſtodiam ſui ſic ſentiat animus conſcientiam rectitudinis, vt in tumorem non eleuet humilitas æſtimationis? Et quamuis humilia de ſe ſentiat animus iuſtorum, ea tamen quæ agunt quomodo ſint recta conſpiciunt, ſed de eorum rectitudine non præſumunt. Ille verò Deo veram orationem exhibet,qui ſeipſum,quia puluis ſit, humiliter videt, qui nil virtutis ſibi tribuit,qui bona quæ agit de miſericordia conditoris eſſe cognoſcit. Sed, vt dicit Bernardus, magna & rara virtus eſt,vt magna licèt operantem magnum te neſcias, & manifeſtam omnibus tuam te ſolùm ſanctitatem latere,mirabilem te apparere,& contemptibilem reputare. Hoc ego ipſis virtutibus mirabilius iudico. Fidelis reuera famulus es,ſi de multa gloria domini tui,& ſi non exeunte ex te, tamen tranſeunte per te, nil tuis manibus adhærere contingat. Tunc (iuxta prophetam) proijcis auaritiam ex corde,& excutis manum tuam ab omni munere. Et tua lux lucet coram hominibus, ad glorificandum non te, ſed patrem tuum, qui in cœlis eſt. Hæc ille. Vides, quia ſicut ſuperbia mentis oculum obſcurat, & veritatem obumbrat, ſic humilitas econtra mentis oculum illuminat, & in veritate propriæ cognitionis confirmat? Hinc dicit D. Bernardus ſuper illud: Ego ſum via, veritas, & vita: Viam dicit humilitatem, quæ ducit ad veritatem. Confiteor (inquit) tibi pater, domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc, ſcilicet ſecreta veritatis, à ſapientibus & prudentibus, ideſt, ſuperbis, & reuelaſti ea paruulis, ideſt, humilibus: quia veritas quæ ſuperbis abſconditur, humilibus reuelatur, & in culmine humilitatis conſtituit cognitionem veritatis. Bona via humilitas, qua veritas inquiritur, charitas acquiritur, generationes

Iſaia 33. *Matth. 5.* *Iohan 14.* *Matth. 11.*

Rom. 10. ſapientiæ participantur. Sicut enim finis legis eſt Chriſtus, ſic perfectio humilitatis eſt cognitio veritatis.

Quomodo quis peruenit ad humilitatem cognitionis, & de humilitate exhibitionis & affectionis. Cap. LXIX.

Via ad humilitatem cognitionis. DVm eſſet rex in acubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. Vt autem quis humilitatē propriæ cognitionis apprehendere citius valeat, qua ſine ſimulatione maximum peccatorem ſe cognoſcat, tri plici reſpectu ſeſe frequentius exerceat. Primum reſpectum ſub quo dam compendio dirigat ad enormitatem & multitudinem peccato rum ſuorum: deinde ad deteſtabilem ingratitudinem receptæ gratiæ, qua facillimè peccatis reſiſtere potuiſſet: quoniam apud Deum multum ponderatur opportunitas peccandi, facilitas reſiſtendi, gratia concomitans malitia inflammans, & ſimilia. Secundum reſpectū dirigat ad cognoſcendum ſola gratia diuina, non propria reſiſtentia vel induſtria referuatum, nè cum multis in alia vitia maxima pro laberetur, ſubtractis etiam ex Dei miſericordia multis occaſionibus, opportunitatibus, diabolicis tentationibus, quibus plerique præuenti miſerabiliter ceciderunt, quas ſi ſuſtinuiſſet, abominabilius omnibus cecidiſſet. Tertium dirigat ad liberalem munificentiam diuinæ gratię iam receptæ: quam ſi peccator maximus recepiſſet, magis gratus extitiſſet, cautius conſeruaſſet, & fidelius effectui mancipaſſet. *Humilitati proprium.* Ex quibus omnibus vilitatem propriam cognoſcens, ſe iudicet omni reprobatione digniſsimum, omni gratia prorſus indigniſsimum, vt in ſe penitus deſperans, in ſolo Deo confidat. Hoc enim proprium habet humilitas vera, quòd quantum in ſe deijcitur, tantum in Deum ſpe firma ſubleuatur, quantum deficit deſperatione ſui, tantum proficit confidentia Dei. Nam abſque aliqua falſitate poteſt homo de ſe credere & pronūciare duo ſcilicet, ſe cunctis eſſe viliorem ſecundùm defectus occultos quos in ſe recognoſcit, & dona Dei quæ in alijs latent, & etiam eſſe ſe ad omnia inutilem ſcilicet quò ad vires proprias, iuxta illud Apoſtoli. *2. Corin. 3.* Non quod ſufficientes ſumus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis. Ad hanc etiam humilitatem conſequendam, piam & vtilem cautelam addit Gregorius, dicens: Non quibus iam eſtis ſuperiores, ſed quibus adhuc eſtis inferiores aſpicite: quia ſicut incentiuum eſt elationis reſpectus deterioris, ita cautela humilitatis eſt conſideratio melioris. *Humilitas exhibitionis.* Secunda verò eſt humilitas exhibitionis, qua ſcilicet quis ſe vilem & abiectum exhibet, quò ad hominem exteriorem ſcilicet in veſtibus, geſtibus, moribus & operib. Sicut ait beata Agatha: Chriſti ancilla ſum, ideo oſtendo me vilem perſonam. Et hoc conſulit Iſaac de Syria in libro ſuo dicens: In veſtitu dilige vilia: quia qui diligit ſplendida, humiles

Digitized by Google

les cogitationes habere non poteſt. Cor enim exterioribus configurationibus conformatur. Plures quoque reperiuntur lupi in pelle lupina quàm ouina, quamuis aliquando contrarium contingat. Et hæc humilitas etiam nutriri debet aſsiduitate vilitatis in operibus, exercitijs, & etiam aſsiduitate ſubiectionis. Radix enim & principium huius humilitatis eſſe debet reuerentia Dei, quia vera humilitas principaliter reſpicit ſubiectionem hominis ad Deum, propter quem etiam alijs humiliando ſe ſubijcit. Et ideo reuerentia Dei eſt radix & principiũ, ſeu cauſa duodecim graduum humilitatis, quos ponit in regula ſua S. Benedictus, ſicut latius declarat S. Thomas 2.2. Talis igitur humilis ſicut in exhibitione ſeipſum cõtemnit, ſic & ab alijs contemni non refugiat: ſciens quòd nemo conſtruet celſitudinem bonorum operum & virtutis, niſi prius iaciantur fundamenta veræ humilitatis Cum.n. humilitas principaliter conſiſtat in appetitu proprij contemptus, quo.ſ. appetit ſe indignum indignificari à dignis, & ſe recondere in loco nouiſsimo, cum illo qui dicit in lib. Prouerbiorum: Stultiſsimus ſum virorum: ideo contemptus iſte, ſecundùm Gregorium, vt perfecta ſit humilitas, eſſe debet hominis reſpectu ſuiipſius coram Deo, vt ſemper coram ipſo humilia ſentiat, & etiam coram hominibus, vt ad obſequia contemptibilia ſe libenter exhibeat, & de contemptu ſibi illato gaudeat, ſicut quilibet virtuoſus gaudet cum habet obiectum & occaſionem actus virtutum: vnde quilibet virtuoſus de alio potiora præſumit. Et ideo verus humilis virtutes aliorum conſiderat, defectus non iudicat, ſed proprios conſiderat. Dicit enim Gregorius, quòd humilitas eſt virtus, qua quis parua de ſe exiſtimat, & bona alterius ſine labore & inuidia commendat. Tertia proinde dicitur humilitas affectionis, quia humilitas ſicut cæteræ virtutes, principaliter in anima conſiſtit, ſcilicet in electione voluntaria imorum, ſecundùm illud: Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei. Vbi dicit Auguſt Humilis eſt, qui elegit abijci in domo Dei. De quo dicit Bernar. Verus humilis vilis vult reputari, non humilis prædicari, gaudet contemptu ſui. Hoc ſolo ſanè ſuperbus, quòd laudes contemnit. Et in hoc propriè conſiſtit virtus humilitatis eſſentialiter. Quia dicit doctor S Thomas 2.2. quòd cognitio proprij defectus pertinet ad humilitatem, ſicut regula quędam directiua ipſius appetitus, ſed in ipſo appetitu conſiſtit humilitas eſſentialiter: quem potiſsimùm quis experitur, cum ex inſperato contumelioſa & iniurioſa in verbis & factis affectanter amplectitur. Quia dicit Gregorius in Regiſtro: non eſt grande ijs nos eſſe humiles, à quibus honoramur, quia & hoc ſæculares quilibet faciunt, ſed illis maximè humiles eſſe debemus, à quibus aliqua patimur. Et vt alibi dicit Gregorius: Sicut ſuperbi honoribus, ſic humiles plerunque ſua deſpectione gratulantur, cumque ſe in alienis oculis viles conſpi-

Prouer. 30.

Humilitas. affectionis

Pſalm 72.

Digitized by Google

ciunt, idcirco gaudent, quia hoc iudicium confirmari intelligunt, quod de ſe & ipſi habuerunt. O verè virum ſecundùm cor Dei, qui de ſpõtanea ſua vilitate illuſus, protinus reſpondit: Ludam, & vilior fiam plus quàm factus ſum, & ero humilis in oculis meis. Ludam, inquam, vt illudar. Bonus ludus, quo Micol iraſcitur, & Deus delectatur. Nec quidem ſatis eſt vilificatio propria, niſi gratanter amplexetur & aliena. Hinc & idem Dauid maledictum accipiens à ſeruo ſuo Semei, cumulatam non ſenſit iniuriam, quia præſenſit gratiam. Noluit prohibere maledicum conuiciantem, quæſtum æſtimans maledictum. Licèt enim ſecundùm Gregorium, vox maledicentis eſſet in auribus, animus tamen inclinabat ſe ad benedictionem, intendens quid in occulto faceret Deus: nimirum cum ſpiritu prophetico prę nouerat hanc eſſe virtutem ſingularem noſtri Redemptoris, cum in eius perſona diceret: Improperium expectauit cor meum & miſeriam. Et iterum: Ego autem ſum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. O humilitas virtus Chriſti, quantum confundis ſuperbiam noſtræ vanitatis, cum in eius paſsione nihil fuit abiectionis, quod impijſsimi non irrogarent, nihil quod eius humilitas non affectaret: vt diſcamus ab eo quicunque ſpiritu intumeſcimus: quicunque grandia concupiſcimus, quia mitis eſt & humilis corde. O domine Ieſu, quàm mitis & quàm humilis. Ego ſum, inquit, vermis, ſcilicet per abiectionem & ſi homo per naturam, tamen, opprobrium hominis, quia omnes videntes me, deriſerunt mę. Exemplum enim dedi vobis, vt & vos ita faciatis.

2.Reg.6. 2.Reg.16. Pſalm.68. Pſalm.21. Iohan.13.

De fortitudine, prout eſt virtus generalis & etiam ſpecialis, & de infimo gradu eius: ac qualiter conſequitur delectationem in opere ſuo. Cap. LXX.

F*Ortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio.* Cantic. VIII. Quaſi diceret Chriſtus ad animam fidelem: Sicut mors animam ſeparat à corpore, ſic dilectio qua te diligo fecit, vt animam pro te ponerem in mortem. Et ſicut mors nec prece, nec precio, nec minis retardari poteſt, ſic nec mors mea retardari potuit quacunque malitia vel iniuria. Fortis, inquam, fuit dilectio mea, cum te ad imaginem meam condidi, fortior cum naturam tuam indui: fortiſsima cum pro te mori volui. Dura etiam fuit æmulatio, ideſt, feruens dilectio mea, ſicut infernus. Quia ſicut inferni pœna non remittitur in ardore, ſic nec dilectio mea in feruore quacunque Iudæorum malitia ſęuiente. Vnde dicit Gregorius: Fortis fuit Chriſti dilectio in aggrediendo: ſed dura fuit eius ęmulatio in ſuſtinẽdo conuicia opprobriorum: durior in tolerando immunditiam ſputorum, & duriſsima in patiendo acerbitatem tormentorum. Exemplum enim dedit nobis

bis vt & nos ita faciamus: & hoc per virtutem fortitudinis, quę eſt tertia virtus cardinalis, quam & Seneca magnanimitatem vocat per quam ſcilicet vis iraſcibilis rectificatur in aggrediẽdis arduis, & intolerandis grauibus. Eſt enim fortitudo virtus, medio modo ſe habens ſecũdùm rectam rationem circa timores & audacias. Eſt & fortitudo habitus, quo quis quandam animi firmitatem conſequitur, per quam animus ſtat immobilis, etiam contra timores periculorũ mortis: & hoc in medietate, per quod fortitudo rationem habet virtutis, cuius eſt eſſe in medio, vel rationis, vel rei. Vnde quia volũtas humana poteſt impediri per aliquod difficile, quod incumbit nè ſequatur rectitudinẽ rationis, ideo requiritur fortitudo mẽtis, qua ſcilicet huiuſmodi difficultatibus homo reſiſtat, ſicut per corporalẽ fortitudinem impedimenta corporalia repellit & ſuperat. Sciendũ tamẽ quòd nomẽ fortitudinis dupliciter accipi poteſt. Vno modo, ſecundùm quòd importat abſolutè quandam animi firmitatem: & ſecundùm hoc eſt virtus generalis vel potius cõditio cuiuſlibet virtutis: quia ſecundùm Philoſophum 2 Ethicorum, ad virtutem requiritur firmiter & immobiliter operari. De quo dicit Ambroſius 1. libro de officijs: Nõ mediocris animi eſt fortitudo, quæ ſola defendit ornamenta omnium virtutum, & iudicia cuſtodit, & quæ inexpiabili precio aduerſus omnia vitia decertat, inuicta ad labores, fortis ad prælia, rigidior aduerſus voluptates, & auaritiam fugit tanquam labem quandam, quæ virtutem effœminat. Et Gregorius: Fortitudo iuſtorum eſt carnem vincere, proprijs voluntatibus contraire, delectationem vitæ præſentis extinguere, huius mundi aſpera pro præmijs æternis amare, proſperitatis blandimenta contemnere, metum aduerſitatis in corde ſuperare. Alio modo poteſt accipi fortitudo ſecundùm quòd importat firmitatem animi in ſuſtinendis & repellendis, in quibus maximè difficilè eſt firmitatem habere, ſcilicet in aliquibus periculis grauibus: & ſic ponitur virtus ſpecialis, vt pote determinatam habens materiam. Habet enim duplicem materiã vel obiectum. Materia principalis eſt mors, ſecundaria verò, pericula, quæ ſcilicet imminent, vel in aggreſsione, vel in perpeſsione. Dicit enim Tullius in Rhetorica, quòd fortitudo eſt cõſiderata periculorum ſuſceptio, & laborũ perpeſsio. Et tunc ponitur virtus cardinalis ſiue principalis, vna de quatuor, quæ potiſsimè ſibi vendicat laudem firmitatis in arduis aggrediendis, & grauibus ſuſtinendis. Nã tantò magis laudatur qui firmiter ſtat, quãtò patitur grauius impellens ad cadendũ & retrocedendum, ſicut dolores & pericula, maximè quæ ducunt ad mortẽ, contra quæ fortis firmiter ſtat. Vnde Seneca: Magnanimitas, quæ & fortitudo dicitur, ſi inſit animo tuo viues cum magna fiducia, liber, intrepidus, alacer. Magnum humani animi bonum eſt, finem huius vitæ intrepidum expectare. Eſt igitur

Fortitudo.

Fortitudinem ſumi bifariam.

Materia fortitudinis

obiectum fortitudinis propriè circa mortem & pericula maxima: quia propriè fortitudo dicitur quæ firmiter tenet hominis voluntatem in bono rationis contra maxima mala. Qui verò firmiter ſtat cõtra maiora, conſequens eſt, quòd etiam firmiter ſtet contra minora. Et ideo quamuis fortitudo benè ſe habet in omnibus aduerſis tolerandis, non tamen ex toleratione quorumlibet aduerſorum reputatur quis ſimpliciter fortis, ſed ſolùm ex hoc quòd bene tolerat maxima mala, ſicut mortem & pericula mortis. Eſt autem actus fortitudinis principaliter circa timores rerum difficilium, quæ retrahere poſſunt voluntatem à ſequela rationis: & etiam circa audacias, quia non ſolùm oportet impulſum huiuſmodi difficilium firmiter tolerare, cohibendo timorem, ſed etiam aggredi moderatè, quando oportet ea exterminare ad ſecuritatem in poſterum habendã, quod pertinet ad rationem audaciæ. Sicque fortitudo eſt cohibitiua timorũ, & moderatiua audaciarum. Cæterùm fortitudo ſecundùm quadruplicem eius gradum, quadrupliciter diffinitur à Macrobio. Primus enim gradus facit hominem omnem metum pro vtilitate Reipublicæ poſtponere, & nihil niſi turpia formidare: & ſic eſt virtus politica, ſiue ciuilis, quæ eſt animum ſupra periculi metum erigere. nihilque niſi turpia formidare. De qua dicit Seneca ſub nomine magnanimitatis. Si magnanimus fueris, nunquam iudicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices: Non nocuit mihi, ſed animum nocendi habuit. Et cum illum in poteſtate tua videris, vindictam putabis vindicare potuiſſe. Scito enim magnum & honeſtũ genus eſſe vindictæ, ignoſcere. Eris magnanimus ſi periculoſa nõ appetas vt temerarius, nec formides vt timidus. Nam timidum nõ facit animum niſi reprehenſibilis vitæ conſcientia mala. Ad magnanimum etiam pertinet, vt dicit Tullius, neque perturbationi, neque homini, neque fortunę ſuccumbere, & ea quę videntur acerba, ita ferre, vt nihil à ſtatu naturæ diſcedat, vel à dignitate ſapientis. Veruntamen, vt dicit Seneca, animum tam excellentem & moderatum, potentia cæleſtis agitat. Non enim poteſt res tanta ſine adminiculo numinis ſtare, quemadmodum radij ſolis, terram quidem cõtingunt, ſed ibi ſunt vnde mittuntur. Sic animus magnus ac ſacer conuerſatur quidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ. Non enim mirum eſt in tranquillitate non cõcuti, ſed illud mirare, ibi aliquem extolli, vbi omnes deprimuntur, ibi ſtare, vbi omnes iacent. Et ſi quæritur, Vtrum fortitudo, prout eſt virtus politica, cauſat in actu ſuo delectationem, præſertim, quia dicit Philoſophus tertio Ethicorum, quòd fortis in actu ſuo nihil delectabile videtur habere: & iterum dicit, quòd à forti non requiritur quòd delectetur, quaſi delectationem ſentiens, ſed ſufficit quòd non contriſtetur. Ad hoc dicendum, ſecundùm Thomam, quòd duplex eſt delectatio. Quædam enim eſt corporalis, quæ conſequitur tactum

Gradus fortitudinis.

Delectatio duplex.

Digitized by Google

tactum corporalem, & illam delectationem non conſequitur fortis in actu ſuo principali, qui eſt ſuſtinere, quia ſuſtinere perſecutiones, flagellationes, excoriationes, vulnera, membrorum detruncanes vel mortem, eſt contriſtabile & doloſum humanæ naturæ. Hoc enim negare, eſſet negare eos eſſe carnales, quia ſi habent carnem ſenſibilem, neceſſariò ſequitur, quòd lęſura inferat eis dolorem. Alia verò delectatio dicitur animalis, quæ ſcilicet apprehenſionem animæ conſequitur. Et hæc delectatio propriè conſequitur opera virtutum: quia conſideratur in eis bonum rationis. Et ſecundùm hoc fortis aliquam delectationem conſequitur, licèt etiam ſecundùm apprehēſionem animæ habeat vnde doleat, eo ſcilicet, quòd vitam corporalem amittit, quam virtuoſus amat non ſolùm in quantum eſt bonum naturale, ſed etiam in quantum eſt neceſſaria ad opera virtutum, & quæ ad ea pertinent. Et ſic fortis habet ex vna parte quo delectetur ſecundùm delectationem animalem, ſcilicet de actu virtutis, & de eius fine: habet etiam ex alia parte vnde doleat, non ſolùm corporaliter propter illatas pœnas, ſed etiam animaliter propter amiſsionem vitæ. Hinc dicebat Eleazarus: Diros corporis ſuſtineo dolores, ſecundùm animum verò, propter timorem tuum libenter hęc patior. Veruntamen ſenſibilis dolor corporis ipſis facit non ſentire delectationem animalem virtutis, niſi fortè hoc faceret exuberans gratia Creatoris, vt poſtea videbitur. Cuius ratio eſt, quia licèt quędam ſit delectatio virtutis in opere fortitudinis, propter dolorem tamen ſenſus impeditur mens fortis, nè in operatione propria delectationem ſentiat, eo quòd vehementia paſsionis vnius potentiæ, aliam impedit in actu ſuo, propter connexionem potentiarum ad inuicem: nihilominus tamen virtus fortitudinis facit, vt ratio non abſorbeatur à corporalibus doloribus, facit inquam quòd delectatio virtutum ſuperat animarum triſtitiam, in quantum homo præfert bonum virtutis corporali vitæ, & quibuſdam ad eam pertinentibus. *2. Mat. 6.*

De fortitudine prout eſt virtus purgatoria, & purgati animi, & de martyrio, in quo concurrunt quatuor actus virtutum. *Cap. LXXI.*

F*Ortis eſt vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio*. Secundus gradus fortitudinis mentem magis confortat, ita vt nulla pęna corporalis eam deterreat, quia ad ſola æterna fortiter anhelat: & ſic eſt virtus purgatoria, quæ eſt mentem non terreri contra quæque aduerſa, nec etiam à corpore recedentem. Et ſic, vt dicit Auguſtinus, fortitudo eſt amor facilè tolerans omnia propter id quod amatur, Eſt enim affectio quæ nullas aduerſitates mortemve formidat. Et *Gradus fortitudinis.*

hæc

hæc animi fortitudo (ſecundùm Ambroſium) in duobus generibus ſpectatur. Primò, vt exteriora corporis pro minimis habeat, & quaſi ſuperflua deſpicienda magis quàm expetenda ducat. Secundò, vt ea quæ ſumma ſunt, omnesque res in quibus eſt honeſtas præclara cum intentione vſque ad effectum proſequatur. Hic incidentaliter quæri poteſt. Vtrum omne bonum ſit optabile: quia ſi ſic, tunc fortiter torqueri, & magno animo vti & patienter ægrotare, & ſimilia eſſent optabilia. Adhoc reſpondit Seneca epiſtola ſexageſima octaua, dicens: Vt iſta ſint optabilia, diſtinguo: A me tormenta abeſſe velim, ſed ſi ſuſtinenda fuerint, vt me in illis fortiter, honeſtè & animosè geram, optabo. Velim non incidere bellum, ſed ſi incido, & vulnera & famem, & omnia quæ bellorum neceſsitas affert, geram gratiosè, optabo. Itaque non incommoda ſunt optabilia, ſed virtus, qua perferuntur incommoda, non pati tormenta optabile eſt, ſed pati fortiter. Cæterùm ſecundùm Albertum in ſecundo ſcripto Ethicorum, quòd in repentinis periculis quis ſe benè gerat, eſt euidens ſignum virtutis: quia ſi pericula ſunt præuiſa, poteſt quis (etiam ſi careat habitu fortitudinis) animum ſuum ex diurna præmeditatione, contra pericula præparare, & ſic in his ex iudicio rationis benè ſe habere: ſed ſi in repentinis ſe benè habet, ſignum eſt quòd ſecundùm habitum fortis eſt, vel virtuoſus, quo etiam operatur ſine deliberatione per modum naturæ. Hinc dicit Thomas 2.2. quòd in operatione fortitudinis duo ſunt conſideranda. Vnum, quantùm ad eius electionem: & tunc non eſt circa repentina, quia fortis eligit prȩuidere pericula, quæ poſſunt imminere, vt illis poſsit reſiſtere, vel ea facilius ferre, quia ſecundùm Gregorium, iacula præuiſa minus feriunt. Secundum autem quantum ad manifeſtationem habitus virtuoſi, & hæc maximè fit circa repentina pericula. Quia ſecundùm Philoſophum tertio Ethicorum, in repentinis periculis maximè manifeſtatur fortitudinis habitus, quia habitus agit in modum naturæ. Vnde quòd aliquis abſque præmeditatione facit ea, quȩ ſunt virtutis, cum neceſsitas imminet propter repentina pericula, hoc maximè manifeſtat quòd fortitudo ſit habitualiter in anima confirmata. Fortitudo igitur, prout eſt virtus cardinalis, importat quandam animi firmitatem in arduis bonis faciendis, & malis perferendis, nè deficiat propter difficultatem alicuius boni operis ardui perficiendi, vel alicuius grauis perferendi. Sed, ſecundùm quòd eſt virtus purgatoriā, & donum ſpiritus ſancti, mouetur vlterius ad hoc animus hominis à Spiritu ſancto, quòd perueniat ad finem cuiuſlibet boni operis inchoati, & euadat quodcunque periculum imminens, quòd excedit humanam naturam: quia non ſubeſt poteſtati hominis, vt finem operis ſui conſequatur, vel mala ſeu pericula euadat, quin quandoque opprimatur ab eis in mortem, ſed hoc operatur ſpiritus ſanctus

dum

Digitized by Google

dum eum perducit in vitam æternam, quæ finis eſt omnium operum bonorum,& euaſio periculorum.

Tertius proinde gradus mentem in æternis figit, & ſic eſt virtus animi purgati cuius eſt non ſolùm paſsiones corporis vincere, ſed penitus ignorare, ita vt iraſci neſciat,& nihil niſi æterna cupiat. De qua dicit Ambroſius: Iure fortitudo vocatur, cum vnuſquiſque ſemetipſum vincit,nã continuò nullis illecebris inflectitur,aut emollitur,nec aduerſis perturbatur,nec in proſperis extollitur:ſed quaſi vento quodam Spiritus ſancti variarum rerum circumfertur prouida mutatione.Et Lactantius libro de vero cultu: Timidi & imbecillis eſt animi dolorem metuere,aut egeſtatem, aut mortem: quæ omnia quiſquis nõ horruerit,fortiſsimus erit. Qui autem Deũ metuit, hæc omnia deridebit.Vnde ſecundùm Caſsiod. Sæpè latet ſub ocio laudabilis fortitudo,quæ dum non habet ſe probandi ſpacium, occulta eſt tota lux virtutum. Huius igitur fortitudinis actus potiſsimus eſt,ſuſtinere martyrium pro Chriſto. Et beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.Dicit enim Seneca,quòd magnanimitas eſt iniurias portare in ſumma patiẽtia.Magnanimi enim proprium eſt placidum eſſe & tranquillum, & iniurias atque offenſiones ſpernere. Facit enim ſibi pacem,nihil timẽdo,facit ſibi diuitias, nihil concupiſcendo. Nam qui magnanimus eſt, nunquam ſibi fieri cõtumeliam iudicabit,vt ſic ad illam beatitudinẽ perueniat, de qua dicitur:Beati pacifici,quoniã filij Dei vocabuntur.Hic igitur primò quæri poteſt,Vtrũ martyriũ,quo quis ex charitate propter Chriſtũ ſuſtinet mortẽ,ſit actus maximę perfectionis, ſicut dominus innuere videtur,dicens: Maiorem dilectionem hac nemo habet, vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis.Adhoc dicendum,quòd in martyrio concurrunt quatuor actus virtutum. Primus actus eſt fortitudinis,vt timorem excludentis,& actum elicientis. Et talis actus nõ eſt maximæ virtutis & perfectionis,ſicut nec fortitudo, à qua martyriũ elicitur,eſt excellentior inter virtutes. Secundus actus eſt fidei, vt in Deo tanquam in vltimo fine confirmatis: ſic etiam non eſt actus maximæ perfectionis,ſed finis,ad quẽ ordinatur, eſt perfectior martyrio ſcilicet bonum diuinum,vel fides Chriſti,ſiue dilectio. Nam fides proponit obiectum fortitudinis,id eſt, ſummum bonum, & in martyrio homo conſtanter confirmatur in bono, dum propter imminentia pericula mortis, fidem & iuſtitiam non deſerit. Vnde ſi fortitudo ciuilis & acquiſita firmat animum hominis in iuſtitia humana, propter cuius conſeruationem pericula mortis ſuſtinet, non mirum ſi fortitudo ſpiritualis & gratuita firmat animum in bono iuſtitiæ Dei, quæ eſt per fidem Chriſti,vt dicitur ad Romanos. Et ſic martyrium comparatur ad fidem, ſicut ad finẽ,ſicut in quo quis firmatur. In actu namq; fortitudinis duo ſunt. Primum eſt ipſa firmitas,

Gradus fortitudinis. Tertius.

Actus fortitudinis. Matth. 5.

Rom. 3.

tas,qua quis non cedit contrarijs prohibentibus ab illo bono. Et in hoc conſiſtit eſſentia fortitudinis. Aliud eſt bonum in quo firmatur, & hoc eſt fortitudinis finis,quod bonum oſtendit illi fides.

Tertius actus eſt patientiæ vt ſuſtinentis: & ſic concomitanter in martyribus patientia commendatur,quamuis propriè martyriũ attribuatur actui fortitudinis qui confirmat hominem in bono,malis reſiſtendo,etiam vſque ad mortem incluſiuè. Et ſic etiã nõ eſt actus maximę perfectionis,ſicut nec patientia qua talis tolerãtia demonſtratur. Quartus actus eſt charitatis,vt imperantis: & tunc inter omnes actus virtutum magis oſtẽdit perfectionem charitatis, ſicut ait dominus: Maiorem hac dilectionem nemo habet,&c. Vnde charitas perfecta,omnia grauia,facilia & propè nulla facit:nimirum cum dicat Gloſſa ſuper illud Iohãnis: Ducet te,quo tu non vis,quòd quantacunq; ſit moleſtia mortis,vincit eam vis amoris. Cum igitur,ſecundùm Philoſophum,mors eſt vltimum terribilium,& maximum inter terribilia ſuſtinenda,& illam infatigabiliter ſuſtinere facit, quantò magis ea quæ ſunt citra mortem? ita quòd exuberans Dei gratia fortius animũ eleuat ad diuina in quibus delectatur, quàm pęnis corporalibus afficiatur: ſicut beatus Laurentius in craticula poſitus, dixit: Carbones iſti refrigerium mihi præſtant. Et de beato Stephano canit Eccleſia: Lapides torrentis illi dulces fuerunt. Et tunc fortitudo donum perficitur & eleuatur ad beatitudinem ſeptimam. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Et vlterius ad fructum qui pax nominatur,mentem quietans in quantumcunq; pęnalibus,iniurioſis & contumelioſis,cunctaq; fruibilia reddens. In quo ſtatu Paulus fuiſſe videtur, cum dicebat: Complaceo mihi in infirmitatibus meis,in contumelijs,in neceſsitatibus,in anguſtijs in perſecutionibus pro Chriſto: Et iterum: Repletus ſum conſolatione,ſuperabundo gaudio in omni tribulatione mea. Bernardus: Magna vis prorſus amoris,quę ſic animas ſanctorum martyrũ introrſus rapuerat, quòd ita ſua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt: at profectò doloris acerrimi ſenſus non potuit niſi turbare ſerenũ, etſi non perturbare. Quid ergo,iam ſolutas corporibus, & ex toto immerſas immenſo pelago æterni luminis, & luminoſæ æternitatis conſecutas credimus? Vtiq; perfectiſsimum illum amoris gradum, quo ſe diligunt tantùm propter Deum.

Iohan. 13. *Iohan. 21.* *Matth. 5.* *2. Cor. 12.* *2. Cor. 7.*

De patientiæ commendatione, qua dulceſcit in paſſionis Chriſti recordatione, & de triplici patientia Dei, ac de patientia Chriſti. *Cap. LXXII.*

A*Quæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non obruent illam.* Canticorum viij. Aquæ multæ, id eſt, tribulationes

nes mundanæ minores,influentes & refluentes ad modum aquæ, nō potuerunt extinguere charitatem, & hoc propter charitatis feruorem,Quis enim nos ſeparabit à charitate Chriſti?Tribulatio,an anguſtia,an fames,an nuditas,an perſecutio,an periculū, an gladius? *Rom. 8.* Nam ſicut ignis flatu venti creſcit, ſic vera charitas in tribulationibus coaleſcit.Hinc dicitur in libro Sapientiæ : Quod mirabile erat, *Sap. 16.* in aqua plus ignis valebat.Sequitur:Et flumina non obruent illam , id eſt maiores & apertæ tribulationes ad modum fluminum inundantes,non obruent illam,quantùm ad eſſentiæ veritatem , quia dicitur Matthæi ſeptimo: Venerunt flumina,flauerunt venti,& irruerunt in domum illam,& non cecidit.Fundata enim erat ſupra firmā petram,ſcilicet Chriſtum, vel charitatem . Igitur ordine debito de *Patientia.* virtute patientię proſequamur,quę nos ordinat ad fruitionem ſummæ pacis:quam duobus modis apprehendere poſſumus,ſcilicet vel nullam moleſtiam ſentiendo(quod tantùm erit in patria) vel moleſtias non moleſtè ferendo, quod fit veram patientiam exhibendo. Hinc,vt dicitur ad Hebræos: Per patientiam curramus ad propoſi- *Hebr. 12.* tum nobis certamen, aſpicientes in autorem fidei & conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confuſione contempta.Vnde dicit Auguſtinus,quòd virtus animi, quæ patientia dicitur,tam magnum donum Dei eſt, quòd etiam ipſius, qui nobis eam largitur,patientia prædicatur. Cur ergo,vt dicit Hieronymus, graue ſit pro domino ſuſtinere omnia quæ nobis aduenerint in hac vita,damna,derogationes,ſuſpiciones,perſecutiones, pęnalitates,& ſimilia,quando ille, cum Deus ſit & Dei filius, pro ſalute noſtra cuncta opprobria, iniuriaſque ſuſtinuit? Aut qualiter eum amare dicimur,ſi pro eo nihil ſuſtinere parati ſumus?Nihil enim no *Luca 6.* bis dignum pro eius amore irrogatur,ſi ſententiæ illius memores ſu *Matth.10.* mus,qua dicit:Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum,Et: Si patrem familias Beelzebub vocauerūt,quantò magis domeſticos eius? Ergo, qui hic ſuſtinere non vult, nec diſcipulum eius ſe eſſe comprobat, nec filium,nec ſeruum,nec domeſticum. Si verò paſſio Domini frequenter ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum eſt, quod non æquo animo toleretur: quia ſanat omnes amaritudines mentis recordatio dulcis in Cruce pendentis. Nihil enim,ſecundùm Auguſtinum,dulcius in omni preſſura tribulationum, quàm memoria dominicæ paſſionis. Quantumcunque præſentis vitæ premat afflictio, parum patimur,ſi recordemur quantum amaritudinis bibit ad patibulum,qui nos inuitat ad cælum. Omnis igitur Chriſtianus atten- *Pſal. 68.* dat ad Chriſti paſſiones: attendat,inquam,illum ſine vllo peccato, *Hebr. 12.* quæ non rapuit exoluentem,attendat ſcripturam dicentem, Flagellat autem omnem filium quē recipit. Aut igitur paret ſe flagellari, aut non quærat recipi. Nam ſi fuerit exceptus à paſſione flagellorū,

exceptus

Digitized by Google

exceptus etiam erit à numero filiorum. Flagellauit enim & vnicum filium, qui non habebat culpam vt flagellaretur, & ad hoc tamē carne indutus eſt, vt ſine flagello non eſſet. Qui ergo flagellabat filium vnicum ſine peccato natum, putas quia relinquet ſine flagello filiū adoptatum? Nec matrem propriam ſine flagellis ſuſcepit filius. Nā quis conflictus martyrum aliquorum, aut quæ laceratio quorumcunque membrorum, doloribus & tormentis Mariæ comparari poteſt, quando vidit vnigenitum ſuum in Cruce morientem? In corpore namque nequaqnam eius anima perſeueraſſet, niſi diuina virtus eam ſpecialiter obumbraſſet. Chriſtus igitur, ſecūdùm Gregorium, Crucem tolerauit. Quid itaq; pro ſe pati debet homo, ſi pro hominibus tanta pertulit Deus? Quid ergo patientius, quid benignius dici poteſt, quia viuificatur etiam Chriſti ſanguine, qui Chriſti ſanguinem fudit? Talis enim & tanta fuit Chriſti patientia, quòd cum ad Crucem & mortem eius etiam confunderentur ſidera, turbarentur elementa, contremiſceret terra, ſol quoq;, nè Iudęorum facinus aſpicere cogeretur, ſubtraheret radios ſuos: non tamen loquitur Chriſtus, nec murmurat, nec mouetur, nec maieſtatem ſuam ſub illa paſsione maxima profitetur: nobis relinquens exemplum, vt & ita faciamus. Vnde & ipſe Deus in mundo triplicem oſtendit patientiam, cuius gratia dicitur, patiens & multæ miſericordiæ. Prima nāque eius patientia eſt, qua diu tolerat inimicos ſuos, diuinam eius iuſtitiam ad vindictam quotidie prouocantes, nunquam tamen conuertendos, ſed in æternum reprobandos. De quibus dicit Apoſtolus ad Romanos, quòd Deus ſuſtinuit in multa patientia, vaſa iræ apta in interitum: & hoc vt tandem conuertantur, vel vt per eos boni exerceantur. Vnde dicit Auguſt. in quodam ſermone, quòd omnis malus aut ideo viuit vt conuertatur, aut vt per illum bonus exerceatur. Quare dicit Beda: Non ſunt condignę paſsiones huius temporis ad præteritam culpam, quæ remittitur nobis, ad præſentem gratiā & conſolationem quæ infunditur nobis, & ad futuram gloriam quæ promittitur nobis. Ideo meritò dicit Apoſtolus: Complaceo mihi in infirmitatibus meis, in cōtumelijs, in neceſsitatibus, in anguſtijs, in perſecutionibus pro Chriſto. Tam ſingularis enim eſt hęc virtus, quòd multi qui videntur alijs virtutibus adornati, virtute patientiæ reperiuntur vacui. Et ſicut vnguenta redolere latius neſciunt niſi commota, ſic viri ſancti omne quod de virtutibus redolent, in aduerſitatibus innoteſcunt, ac donum quod in tranquillitate à domino percipitur, in tribulationibus manifeſtatur. Secunda verò Dei patientia eſt, qua miſericorditer expectat, ad vitam quidem æternā prædeſtinatos, ſed adhuc à Deo miſerabiliter auerſos, vindictam & vltionem eis debitam ſuſpendendo, ſicut Apoſtolus ait de ſemetipſo, 1. ad Timo. Qui prius fui blaſphemus, & perſecutor, & iniurioſus, ſed

Patientia Dei. *Rom. 9.* *2. Cor. 12.* *1. Tim. 1.*

ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum, vt in me primùm oſtenderet dominus Ieſus omnem patientiam, ad informationem eorũ qui credituri ſunt illi in vitam æternam. Sicut ergo te diu ſuſtinuit dominus in malitijs tuis antequã conuerterereris, ſic poſt conuerſionẽ, & tu patienter ſuſtine dominum in ſuis flagellis. Quia nimirum ſicut eſt ſignum reprobationis, quando mali ſemper proſperantur, ſic etiam eſt ſignum electionis, quando boni flagellantur. Alioqui ſecundùm Gregorium, cum valde occulta ſint Dei iudicia, tunc tamen ſunt occultiora, cum hic eſt bonis benè, & malis malè: quia de bonis cum hoc fit, incertum eſt, vtrum hoc fiat vt promoti in melius creſcant, an latenti Dei iudicio hic remunerentur. Et cum malis malè eſt, incertum eſt, vtrum hic corrigantur, an hic eorum pœna incipiat, & in futura nunquam tempora terminetur. Nam pœna pręſens ſi afflicti animam conuertit, finis eſt culpæ præcedentis. Si verò ipſum ad Dei timorẽ non conuertit initiũ eſt pęnæ ſubſequentis. Flagella verò bonorum, aut perpetrata mala purgant, aut quæ perpetrari poterant, futura deuitant. Vnde valde iniuſtum eſt, ſi de iuſta paſsione vel afflictione murmuramus. Quiſquis enim de percuſſione murmurat, quid aliud quàm iuſtitiã ferientis accuſat? Ad magnam enim vtilitatem diuino iudicio mens iuſti diuerſis paſſionibus & aduerſitatibus agitatur, pro quibus ſi non murmurauerit, ſed Deo gratias egerit, ſuæque culpæ quòd talia pati dignus ſit, imputauerit, hoc quod ex paſſione tolerat, ei pro virtute magna & meritorum cumulo reputatur. Tertia denique patientia Dei eſt, qua cõuerſis ad ſe miſericorditer indulget ſpatium vitæ, vt agant dignos fructus pœnitentiæ, qua mereantur perfectam indulgentiam tam culpæ quàm pœnæ, vt de cętero non condemnet vlciſcendo, non confundat improperando, nec minus diligat imputando. Quod quia perfectius & citius conſequuntur mala perferendo quàm bona perficiendo, miſericorditer eis indulget & patiendi copiam, & patientiæ virtutem, quæ eſt pars fortitudinis quaſi potentialis, eò quòd adiungitur fortitudini ſicut virtus ſecundaria principali. Ad fortitudinem enim pertinet id ſuſtinere quod eſt ſummè difficile, ſcilicet pericula mortis. Et ad patientiam pertinet ſuſtinentia quorumcunque malorum. Frequenter tamen vnum in ſacra ſcriptura ponitur pro alio. Eſt igitur, ſecundùm Auguſtinum, patientia hominis, qua mala æquo animo toleramus, id eſt, ſine perturbatione triſtitiæ, nè animo iniquo bona deſeramus, per quæ ad meliora perueniamus. Mali verò multa patiendo, vt aliquod adipiſcantur particulare bonum honeſtum, vtile, vel delectabile non habent veram patientiam, quia dicit Auguſtinus lib. de patientia, quòd patientes propriè dicuntur, qui malunt mala non committendo ferre, quàm non ferendo committere. In illis autem qui mala ſu-

Matth. 3.

Patientia quid.

ſtinent vt mala faciant, nec miranda, nec laudanda eſt patientia, quę nulla eſt: ſed miranda duritia: nefandaque patientia.

De experientia noſtræ patientiæ, quę exercitatur & probatur à Deo per tribulationes propter tres rationes. Cap. LXXIII.

A *Quæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non obruent illam.* Sicut dicit Gregorius Homil. 25. Virtus patientiæ tribus modis exerceri ſolet. Alia namq; ſunt quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduerſario, alia quæ à proximo ſuſtinemus. A proximo namq; perſecutiones, damna & cõtumelias ſuſtinemus. Ab antiquo aduerſario tentamenra. A Deo flagella toleramus. Sed in his omnibus modis animo vigilanti ſemetipſam debet mens circumſpicere, nè contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali, nè contra tentamenta diaboli ſeducatur ad delectationem, vel conſenſum delicti, nè contra flagella opificis proruat ad exceſſum murmurationis. Primum igitur quòd patimur, Deo diſponente ſuſtinemus: qui flagellat omnem filium, quem recipit. Auguſt. Fili, noli repellere flagellum, ſi non vis pelli ab hæreditate, noli attendere quam pœnam habes in flagello, ſed quem locum in teſtamento. Flagellat enim omnem filium, quem recipit. Si ergo exceptus eſſes à paſſione flagellorum, exceptus eſſes à numero filiorum. Et Petrus Damianus: Cũ homo bona facit, & mala tolerat, tunc proculdubio ſe numerari inter membra Chriſti confidat. Quiſquis enim rectè viuens flagellis atteritur, ſicut Chriſti nunc in vtroq; veſtigia ſequitur, ita poſt modum eius conſortio non priuatur. Nam ſi compatimur, & conglorificabimur. Alioqui non glorificatur mens cum Chriſto, niſi patiatur corpus pro Chriſto. Et ſi quæritur: Cur Deus etiam electis ſuis tot aduerſitates & tribulationes euenire permittit. Ad hoc inter cæteras poſſunt tres rationes aſſignari. Quarum prima eſt, vt in eis probet veram amicitiam. Vnde Bernardus: Notam tibi fecit dominus dilectionem ſuam, experiatur & tuam. Non illum vicere peccata tua, teque illius flagella non ſuperent. Suſtinuit te dilectus, ſuſtine & tu dilectum. Alioqui quando rediſſes ad eum, niſi tibi ille perſeueraſſet, niſi clamaſſet: Reuertere, reuertere Sunamitis? Eſto igitur & illi perſeuerans, vt nullis ab eo flagellis, aut laboribus auertaris: quia regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiũt illud. Conſulit etiam Sapiens, dicens: Si poſſides amicum, ideſt, poſſidere vis, in tentatione poſſide illum. Quia, vt dicitur in Prouerbijs: Omni tempore diligit, qui amicus eſt, & frater in anguſtijs comprobatur. Non ſic amicus fictus, ſed vt dicitur in Eccleſiaſtico: Eſt amicus ſecundùm tempus, ſcilicet proſperitatis, qui ſcilicet vtitur amico ad lucrum proprium

Patientiæ modus. *Hebr. 13.* *Rom. 8.* *Aduerſitatum ratio.* *Canti. 6.* *Matth. 11.* *Eccle. 6.* *Prouer. 17.* *Eccle. 6.*

Digitized by Google

prium:& non permanebit in tempore tribulationis. Et eſt amicus, qui cõuertitur ad inimicitiã,ſcilicet inuidus, qui ſcilicet amici proſperitate creſcente,incipit dolere,& efficitur contrarius, Et eſt amicus fictione, ſcilicet vt alterius ſecretum ſciat & noceat. Et eſt amicus ſocius menſæ,cuius ſcilicet amicitia fundatur in bono delectabili.Omnes enim iſti decipiunt amicitia ficta. Hinc meritò Chriſtus vera ſapientia patris, amicos ſuos per aduerſa probare voluit in vera patientia,requirens ab eis,quòd ſolùm veram & perfectam oſtendit amicitiam: quam vtique pro beneficijs eius vniuerſis ſolam de proprijs rependimus,quam & in copula ſpirituali ſignanter requirit,dicens:Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & prępara animam tuam ad tentationem.Et in Deuteronomio:Tentat vos Deus,vt ſciat ſi diligatis eum.Et Tobiæ dixit Angelus: Quia acceptus eras Deo,neceſſe erat vt tentatio probaret te,id eſt,probatum te tibi & alijs oſtenderet. Hoc modo Deus tentauit Abraham, ei pręcipiens vt immolaret filium ſuũ.Quo parente,reuocauit Deus mandatum, & ſic implicabat illud præceptum quandam contradictionem: quam ſoluens Alexan. de Hales ſuper librum Senten.in fine dicit,quòd Dei pręceptum eſt duplex,ſcilicet probationis & executionis.Primum reſpicit voluntatem.Secundum opus. Voluit ergo Deus quod præcepit non vt fieret,ſed vt facere vellet: non vt ipſe Deus ſciret eius voluntatem, ſed vt manifeſtaret eius obedientiã ad ſui & aliorum vtilitatem. Sic tentauit & patientiam Iob, & aliorum multorum,de quibus Iudith ait: Memores eſſe debetis,quomodo Abraham pater noſter tentatus eſt, & per multas tribulationes probatus Dei amicus effectus eſt. Sic Iſaac, ſic Iacob, ſic Moſes, & omnes qui placuerunt Domino, per multas tribulationes tranſierunt fideles.Vnde dicit Seneca,quòd aduerſitas non eſt malũ,quod noceat bonis,quia nil mali poteſt accidere bono viro, ſed eum in bonis exercet & a malo retrahit.Solinus autẽ inter mundi mirabilia computat,quòd vix eſt aliquem dare quin plura ſuſtineat aduerſa,quàm ſuſcipiat proſpera. Et exemplificat de Iulio Cæſare, cuius tanta fuit fęlicitas,quod ei,quicquid libuit,licuit:qui tamen conſideratis omnibus,plus habuit de rebus aſperis quàm proſperis. Nã tot & tanta reperiuntur in eius vita incommoda,quòd non ſit facile diſcernere quis calamitoſior aut beatior fuerit.Quid igitur mirũ, ſi Chriſtianus pro Chriſto cogitur aduerſa multa ſuſtinere, cui iubetur crucem tollere quotidie, & Chriſtũ ſequi? Vbi dicit Baſilius, quòd appetitus mortis tolerandæ pro Chriſto & mortificatio mẽbrorum quæ ſunt ſuper terram & viriliter diſponi ad omne periculum ſuſtinendum pro Chriſto,hoc eſt, tollere crucem ſuam: quam & quotidie tollere,& ea ſumpta ſequi dominum iubemur, qui crucem propriam baiulauit.Deníque,nunquam eſt verus amicus,nun-

Eccl. 2. *Deut. 13.* *Tob. 12.* *Gen. 22.* *Præceptum Dei.* *Io. 1. 2. 3.* *Iudith. 8.* *Iulius Cęſar.* *Matt. 10.* *Luca 9.* *Crucem ferre quid.*

quàm plena dilectio, niſi pro amico Deo quis cuncta aduerſa non ſolùm gratanter ſuſcipit, ſed & mortem ignominioſa crudelitate ſine demeritis inferendam, affectu pleniſsimo cõcupiſcit & ſuſcipit. Secunda verò ratio eſt, quia dicit Alexand. de Hales, ſecundùm ſtatum, in quo natura humana reparatur à lapſu, magis proficit per aduerſa, quàm per proſpera. Et Auguſt. de natura boni: Melius, inquit, ordinatur natura vt iuſtè doleat in ſupplicio, quàm vt impunè gaudeat in peccato. Et iterum Auguſtinus. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cinerem vertitur, & illud ſordibus exuitur. Fornax mundus, palea inqui, aurum iuſti, ignis tribulatio, artifex Deus. Quòd ergo vult artifex, facio; vbi me ponit artifex, tolero: Iubeor ergo tolerare, nouit ille purgare. Ardeat licèt palea ad incẽdendum me, & quaſi conſumendum me. Illa quaſi in cinerẽ vertitur, ego ſordibus careo. Intelligat igitur, ſecundùm eundem Auguſtinum, homo medicum eſſe Deum, & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamẽto poſitus vreris, ſecaris, clamas, non audit medicus ad voluntatẽ, ſed audit ad ſanitatem. Quod enim flagellum grano, quod fornax auro, quod lima ferro, hoc tribulatio viro iuſto. Nam flagellum tribulationis excitat torpentem, humiliat ſuperbientem, purgat pœnitentem, & coronat innocentem.

Aduerſitatum ratio.

Tertia denique ratio eſt, quia mirabiliter adauget gratiam, virtutes, merita & præmia. Nam tribulatio nutrix eſt humilitatis, doctrix patientiæ, comparatrix æternæ fęlicitatis: rubiginem aufert peccatorum, vbertatem confert gratiarum, incrementum præſtat virtutum, qua ſaginatur anima, ſicut rore cœleſti fęcundantur roſæ aut lilia. Ideo donum eſt Dei electum, amoroſa virga caſtigatio paterna, ſapientiam tribuens, circunſpectionem adducens, & expertum reddens. Veruntamen (vt dicit Origenes) cuncta mala, quæ quis paſſus fuerit in hac vita, ſi abſque perfecta patiantur patientia, à cęleſti præmio ſunt pęnitus aliena. Hinc ait dominus: In patientia veſtra poſsidebitis animas veſtras. Quid enim eſt animam poſsidere, niſi perfectè in omnibus viuere, & cunctis mentis motibus ex virtutum arce dominari? Qui igitur patientiam tenet, animam poſſidet: quia inde contra cuncta aduerſa fortis efficitur, vnde ſibi ſemetipſum vincendo dominatur: Mens autem, ſecundùm Gregor. ſi in Deo forti intẽtione dirigitur, quicquid ſibi in hac vita amarum ſit, dulce æſtimat, & omne quod affligit, requiem putat: quia vitæ præſentis amaritudines ardenter amat, & funditus in infimis extingui deſiderat, quò verius ad ſumma conſcendat.

Lucæ 21.

De

De experientia noſtra patientię: quæ probatur & exercitatur à proximo per iniurias tam verborum quàm operum. *Cap.* LXXXIIII.

S*Icut lilium inter ſpinas,ſic amica mea inter filias*. Can.2. Quaſi diceret Chriſtus:Sicut ego qui ſum flos campi,& lilium conuallium, fui inter Iudæos,ſcribas & phariſæos multa paſſus, ſicut lilium inter ſpinas,cum patientia tandem portans Crucem, & coronam ſpineā, ſic anima ſancta,quę vult eſſe amica mea,eſſe debet inter filias,ideſt, fragiles peccatores ad benè operandum, & voluntariè ſuſtinēdum; quia vt ait Gregorius,Abel eſſe renuit,quem Cain malitia non exercet,& bonus non fuit,qui malos tolerare non potuit. Sicut ergo liliū inter ſpinas creſcit,& punctum redolet,ſic amica mea inter filias, id eſt,mentes ſęculares proficit,& per iniurias puncta,gratias agit Nā, ſecundùm Bernardum,ſpina eſt culpa,pœna iniuria,fálſus frater,& malus vicinus.Iſtis ſpinis mundus eſt plenus:inter quas amica viriliter reſiſtendo, ſeu patienter ſufferendo, conuerſari habet, vt ex vtroque creſcat & redoleat. *Canti.2.*

Hic igitur ſecundo loco videndum eſt de his, quæ malitia cooperante humana,boni patiuntur,vt quaſi lilium inter ſpinas inueniuntur,& in exhibitione patiētiæ diuinæ dilectionis plenitudinem manifeſtius habere comprobentur. Nam & ſi probatio dilectionis eſt exhibitio operis,probatio tamen multo validior eſt ſuſtinentia tribulationis.Hinc eodem amoris affectu, quo miſit Deus pater vnigenitum ad patiēdum pro nobis,vult etiam adhuc pati dilectos ſuos, vt gloriæ filialis excellentius participes fiant. Quòd ſi pati non fuiſſet maximum in merito, nunquam illud ex obedientia impoſuiſſet proprio filio.Tantam proinde philoſophi iudicabant eſſe patientię virtutem,quòd (vt legitur lib.3.de nugis philoſophorum) Socrates negat ſapientem poſſe offendi,ſed aduerſus omnem fortunam robore virtutis ſuæ manere immobilem. Verus igitur & perfectus patiens non ſolùm obliuiſcitur iniurias,ſed etiam ſe recipiſſe iniurias negat:quia profectò ſunt adiumenta potiſsima perueniendi ad culmen omnis perfectionis,& æterni honoris.Nihil enim ſic induit hominem perfectam Chriſti formitatem,ſicut amoroſa & tranquilla in omnibus aduerſis patientia: quæ cunctas virtutes ornat, & in tuto collocat. Eſt enim hæc vltima & ſuprema virtutū, quæ rectificat hominem ad proximum,cum ſcilicet iniurias patienter accipit, & inferentes viſceroſè diligit.Notandum igitur,quòd à proximo quis ſuſcipit iniurias duobus modis. Primò,verbis detractorijs vel contumelioſis,quia Auguſt. ait: Cum cęperit homo Chriſtianus cogitare proficere,incipit pati linguas aduerſantium. Quicunque illas non- *Patientia modus.* *Patientia vis.* *Iniuriā fieri bifariā.*

dum paſſus eſt, nondum proficit. Quicunque illas non patitur, nec proficere conatur. Et ideo dicit Seneca li. de morib. Nondũ fęlix es, ſi te turba non deriſerit. Si beatus vis eſſe, cogita hoc primùm contemnere ab alijs contemni. Huius ratio eſt, quia malis ſemper odioſa eſt vita bonorum: & quem Deus commẽdat, prauorũ ſermo blaſphemat. Hinc Diogenes, cum ei nunciaſſet amicus: Te cuncti amici vituperant: Oportet, inquit, ſapiẽtiã ab inſipientibus feri, eſſe enim meliorem indicat mala lingua, quem carpit. Vnde dicit Petrus Rauennen. quòd virum fortem excitat ad exercitium virtutis alieni laboris aculeus, nec mẽtis oculus torpere permittit inuidia detractorum. Et ideo, vt dicitur 6. quæſt. 1. ca. Oues: Ipſa detractio licèt vitio detrahentium, tamen iuſto Dei iudicio nonnunquam aduerſus bonos excitatur, vt quos vel domeſtica prȩſumptio, vel aliorum fauor in altum extulerat, detractio humiliet, & magis cautos reddat. Sicut enim dicit Alexander de Hales, per adulationem mentis oculi clauduntur & excæcantur, ita per detractionẽ aperiuntur & illuminantur. Diligenter enim perquirit, ſi quid in eo ſit reprehenſibile, quod emendet. Quapropter dicit Greg. ſuper Ezech. quòd linguas detrahentium, ſicut noſtro ſtudio non debemus excitare, nè ipſi pereant, ita per ſuam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, vt meritum nobis creſcat. Quòd eleganter etiam compleuerunt plurimi Gentiles. Nam Antiſtenes cuidam maledicenti reſpondit: Non curo, quia auditus debet eſſe robuſtior lingua, cum ſingulis hominibus ſingulæ linguæ ſint, ſed aures binæ. Et Xenophon philoſophus cuidam ſibi maledicẽti: Tu, inquit, maledicere didiciſti, & ego, conſcientia teſte, didici maledicta cõtemnere. Theodoſius autem Imperator legem ſtatuit, dicens: Si quis nomina noſtra crediderit eſſe maledicto laceſſenda, nolumus eum pęnæ ſubiacere: quia ſi verbum ex verbi leuitate proceſſit, contemnendum eſt: ſi ex inſania, miseratione dignum eſt: ſi ex iniuria & certa malitia, remittendum eſt, dicente Apoſtolo: Simus benigni inuicem remittentes. De eodem etiam refert Ambroſius, quòd beneficium ſe reputabat accepiſſe, cum rogaretur ignoſcere. Et tunc propior erat venia, cum eſſet commotio maior iracundiæ: & optabatur in eo quod timebatur in alijs, vt ſcilicet iraſceretur. Hoc erat remedium reorum: quoniam cum haberet ſuper omnes poteſtatem, quaſi parẽs poſtulari malebat, quàm quaſi iudex punire, æquitatis iudex, non pœnæ arbiter, qui nunquam veniam petenti negauit, nec indignationem tenere voluit. Pudeat fratres tantam patientiã non imitari, pudeat proprijs paſsionibus vinci, pudeat ad vindictam protinus inſanire, prȩſertim, quia dicit Gregorius: quòd in omnipotenti Deo tunc certa fiducia eſt: quando cũ bono opere aduerſitatis aliquid in hoc mundo recipitur, vt plena merces in æterna retributione ſeruetur. Pia mẽs cum ſe aduerſa perpeti

Rom. 12.

peti

Digitized by Google

peti ab hominibus conſpicit,tunc in diuinæ gratiæ cōſolatione requieſcit.Nam aduerſa tolerare ſapienti virtutis eſt exercitium,inſipienti verò præuaricationis occaſio eſt. Et quia corporis aduerſa ſunt animæ remedia,ideo ſancti viri plus formidant proſpera, quā aduerſa: quia Dei ſeruum proſpera deijciunt, ſed aduerſa frequentius erudiunt.Secundò,quis à proximo ſuſcipit iniurias facto, quia cum iniuſti ſeuiūt,tunc iuſti purgātur, & vtilitati innocentium militat vita prauorum, dum hanc & præmendo humiliat, & humiliando ſemper ad meliora format. Hinc rectè per Salomonem dicitur: *Prou. 11.* Qui ſtultus eſt ſeruiet ſapienti.Nam ſępè conſpicimus ſapiētes ſubeſſe,ſtultus autem arcem dominationis tenere: Sapientes ſeruiliter obſequi,ſtultos elatione tyrannica dominari. Stultus ergo ſapienti etiam dominando ſeruiet, cum eundem ad meliorem ſtatum premē do prouehit. Sicque Deus omnipotēs eos hic per diſciplinam premit,quos ab æterna calamitate poſtmodum eripit.Hinc vnuſquiſq; colligat, quid illic paſſuri ſint,quos reprobat, ſi taliter hic cruciat quos amat.Ergo ò homo iuxta conſilium Senecæ, noli mala & aduerſa tua tibi ipſi grauiora facere, & te quærelis onerare. Leuis enim omnis dolor eſt,ſi nihil illi opinio adiecerit. Leuem enim dolorem facies,ſi leuem putes.Quod acerbum fuit,iucūdum eſt pertuliſſe.Naturale enim eſt mali ſui fine gaudere. Vir autem bonus,quicquid ei acciderit,æquo animo ſuſtinebit. Sciet enim illud ſibi accidiſſe lege diuina,qua vniuerſa procedunt.Vnde refert Seneca de quodam philoſopho capto:Qui cum interrogaretur:An aliquid perdidiſſet. Nil inquit,quia omnia mea mecum ſunt: Cum tamen eius patrimoniū in prædam ceſſerat,filios & filias hoſtis rapuerat, patria in alienam dominationem peruenerat & tamen vrbe capta non ſe vinctum,ſed indemnem eſſe dicebat,quia vera bona ſua vt virtutes & bonos mores ſecum habuerat. O ſi talis inuenitur gentilis, quid tunc faciet Chriſtianus?cui conſultum eſt exteriora cum ſeipſo contemnere,& inimicos perſequentes viſceroſè diligere? cum & huiuſmodi perſequutiones & tribulationes amicis ſuis Deus indulgeat: quia,vt dicit Abbas Iſaac:tribulatio parua pro Deo patienter accepta,melior eſt magno opere, quod perficitur ſine tribulatione.

Patientiam perfectam efficiunt vera contemplatio, & perfecta dilectio conditoris, vt exemplo beati Andreæ patet.

Cap. LXXV.

S*Icut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Audi lilium inter ſpinas:Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Et iterum: *Pſal. 119.* Qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates, & dolos tota die *Pſal. 37.* meditabantur. Ego autem tanquam ſurdus non audiebam, & ſicut

Digitized by Google

mutus non aperiens os ſuum. Et factus ſum ſicut homo non audiens,&c. Et hoc Seneca commendare videtur, dicens: Nemo videtur mihi plus æſtimare virtutem, nemo magis illi eſſe deuotus, quã qui boni viri famam perdidit, nè conſcientiam perderet. Fœlix proinde qui facit de neceſſitate virtutem, in aduerſitatibus exhibendo patientiam, præſertim propter futuri præmij eminentiam: quia talis probatio patientiam operatur: patientia verò perfectum opus habet: quia vera perfectio conſiſtit in plena mortificatione naturalium paſsionum, ad quas conculcandas maximè iuuant aduerſitates. In cuius figura dicitur in Geneſi: Multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam in ſublime. In aduerſitatibus enim homo ſublimatur perfectione meritorum & cõtemplatione, ſi cũ pleno fuerint affectu receptæ. Cõtemplatio verò potiſsimè dulcorat omnem aduerſitatẽ. Dicit enim Bernardus: Videbatur mihi ſi ille mentibus noſtris veritatis fulgor appareret, aut non ſenſurũ fuiſſe illum dolorem, aut certè pro nihilo toleraturum. Nimirum cũ in contemplatione charitas intenſiſsima cõquiritur, quæ cuncta amara pro dulci ſumit, amplectens illud Iacobi: Omne gaudium, id eſt, plenum gaudium, exiſtimate fratres, cum in tentationes varias incideritis, ſcientes quòd probatio fidei veſtræ patientiam operatur. Quaſi diceret in tribulatione exiſtentes, gaudium reputare debetis, quia excellentiori gratia ſeu dono videtur perfuſus, qui nouit in aduerſis gaudere, quàm qui dicit in ipſis non contriſtari. Minus enim eſt quo dolor excluditur, quàm quo lætitia ſuadetur: ſicut minus eſt inimicum patienter dumtaxat tolerare, quàm illum etiã vt amicum amare. Quã gratiam ſentit Apoſt. cum ait Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra. Quæ ſcilicet gratia eſt omnium veraciter & ſalubriter contemplantiũ. Cuius ratio eſt, quia in viribus animæ fit redundantia ſuperioris ad inferius: & ſecundùm hoc delectatio contemplationis amoroſæ (quę eſt in ſuperiori parte animæ) redundat ad inferiora, ad mitigandum etiã dolorem in parte inferiori, ſcilicet in ſenſu: nimirum cum animum mœrore cõfectum, triſtitiaque deiectum potiſsimè demulcet & reuelat diuinę charitatis amplectata familiaritas, vt diceret Apoſt. Omnia poſſum in eo, qui me cõfortat. Sicut enim magnes naturaliter ad ſe trahit ferrum, ita quòd naturalem ponderoſitatem amiſiſſe videatur: ſic Deus infinitę virtutis attrahit ſibi ſupernaturaliter hominis voluntatẽ & deſiderium, perfecta ſimilitudine dño propinquare conantis. Qui quamdiu eidẽ adhæret, per grauitatem inordinatæ triſtitiæ deorſum non deſcendit, ſed in omni euentu ſpiritualẽ præfert lætitiam. De qua lætitia dicit Orige. ſuper Cant. Non inueni verius ſignum boni hominis quã ſi inter ærumnas fert dulcedinẽ mentis ex frequentia ſobriæ exultationis. Et hæc eſt patientia, quæ, ſecundùm Caſsiodo. omnia

Iacob. 1.

Gene. 7.

Contemplatio in aduerſitate.

Iacob 1.

2. Cor. 7.

Philip. 4.

vincit aduerſa,non colluctando,ſed ſufferendo: non murmurando, ſed gratias agendo.Ipſa eſt quæ fecem totius voluptatis abſtergit:ip ſa eſt quæ lympidas animas Deo reddit.Vnde dicit Bernar. de S.An drea, quòd erat homo ſimilis nobis,& tam vehementi deſiderio cru cem ſitiebat,tam inaudito à ſæculo gaudio tripudiabat,cũ paratam ſibi crucem eminus cõſpexiſſet:O crux,inquit,diu deſiderata,& iam concupiſcenti animo præparata,ſecurus & gaudens venio ad te,ita vt & tu exultans ſuſcipias me, diſcipulum eius, qui pependit in te. Vides quia ſe non capit præ magnitudine gaudij?Ex abundãtia cor dis os locutum eſt,& charitas,quę feruebat in corde quaſi quaſdam ſcintillas ardentiſsimas emittebat in voce.Ita inquit,vt tu exultans ſuſcipias me.Ergo ne eſt exultatio tanta,vt exultet & crux ipſa?Aut quid minus contra conſuetudinem, ſupra rationem,vltra naturam, crucifixum exultare quàm crucem? Illi ſenſum lætitiæ natura negauit. Huic ſi quid præualeret,omne gaudium exterminat,ingeritque dolorem.Amator,ait,tuus ſemper fui,& deſideraui te amplecti.Fratres,ignis vibrans eſt,non lingua loquẽs:& ſi lingua,certè ignea eſt, ſcintillas emicans deſolatorias.Quales enim ſcintillę ſunt iſtæ,aut à quanto micant interiori incendio?Sed vnde putas in eo mens tã ſpi ritualis,tam feruens charitas, animus tam robuſtus? Planè ſpiritus erat qui adiuuabat infirmitatem eius,per quem in corde eius diffun debatur charitas fortis vt mors,imo fortior morte:cuius & nos par ticipes vtinã inueniamur.Vides nunc quia crux eſt pretioſa,& ama ri poteſt,& exultationem habet ſi fuerit qui colligat? Non enim eſt arbor ſylueſtris & ſterilis, ſed lignum vitæ apprehendentibus eam, vitam germinans,iucunditatem fructificans,& balſamũ ſudans ſpiritualium chariſmatum,vtpote exornata membris domini Ieſu,tanquam margaritis. Vis audire vnde cruci tanta dulcedo?Spiritus,inquit,meꝰ ſuper mel dulcis,ita vt nec eius dulcedini præualere queat ipſa amariſsima mortis amaritudo.Quid non temperabit illa dulce do,quæ & mortem facit dulciſsimam?Quæ reſiſtere poſsit aſperitas illi vnctioni, quæ mortem quoque facit ſuauiſsimam? Quam moleſtiam non expellet illud gaudium, quod mortem quoque facit eſſe lætitiam?Nec mirum quòd dedit ſuauitatem cruci,qui dedit & igni. Aut quomodo crux videatur inſipida, vbi dulce ſapit & flamma? Quid enim Laurentio ſapiebat ignis,cum carnifices derideret,iudi cem ſubſannaret?Sic Stephano lapides torrẽtis,Tyburtio carbones ignis.Sic Agatha delectabatur in pœnis & carceribus.Cur ergo nobis non ſapit tribulatio fratres pro Chriſto,nec abſconditum man na deguſtamus, cum ſic omnino victus eſſet diabolus, nec haberet penitus quod auferret?Nam ſi nobis adeſſet gaudium in tribulatio ne,nõ haberet malignus vnde illiceret,vnde deijceret.Nihil enim in eo proficit inimicus,quem crux Chriſti delectat, ſi carnalem ſuggerit

S. Andrea. *Matth.* *Eccleſ.24.*

Digitized by Google

Pſalm.88. rit delectationem. Nec filius iniquitatis apponet nocere ei. ſi ad exaſperandum eius animum immittere tentauerit quamlibet amaritudinem. Altiſsimum enim poſuit refugium ſuum, vtpote quem hilaritas ſua leuat & ſubleuat, vt ſaltus quoſdam dare videatur in altum, ideſt, in Deum, ſciens iam non ſolùm gloriari in ſpe, ſed etiam in tribulationibus. Prorſus ſublime volat, quem non modò futurorum expectatio bonorum, ſed præſentium quoque malorum exhibitio delectat, vt & in ea glorietur. Rogemus igitur & nos fratres, vt ſpiritus ſanctus, qui hæc omnia operatur in nobis omnibus, vtpote ſuper mel dulcis, qui iam primitias præſtitit, etiam in nobis dona ſua multiplicet, multiplicata confirmet: nè moleſtus nobis ſit pœnitentiæ labor, grauis afflictio corporis, iniuria perſecutoris, nè ſit oneroſa abſtinentia, inſipida diſciplina, nec in vigilijs præ tædio dormitet anima noſtra, fiatq; voluntas conſentanea rationi, dicenti: Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ad quæ conſequenda, gaudium Spiritus ſancti nobis eſt ſummè neceſſarium: nec eſt certius teſtimonium eius præſentiæ, quàm vehemens deſiderium amplioris gratiæ, ſicut ipſe dixit: Qui me edunt, adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient.

Pſalm 90. 2.Cor.12. Rom 8. Eccl.24. Rom. 8. Ibidem. Eccl.24.

De patientia operis, oris, & cordis: & de clementia & manſuetudine, & vtrumne liceat appetere vindictam.
Cap. LXXVII.

Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sicut ait Cicero, animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduerſarium nõ modò extollere iacentem, ſed amplificare priſtinam eius dignitatem: Hæc qui fecerit, non ego eum ſummis viris comparo, ſed Deo ſimilimum iudico. Ex quibus verbis elici poteſt triplex patientia, ſcilicet operis, oris, & cordis, quæ potiſsimè manu tenetur tum virtute clementiæ, cum manſuetudinis, quæ duæ quamuis in eundem effectum concurrant, in hoc tamen differunt, quòd ad clementiam directè pertinet, quòd ſit diminutiua pœnarum, ita quòd punitionis exterioris eſt moderatiua, ſecundùm iudicium rationis: quę moderatio prouenit ex quadam dulcedine affectionis, qua quis abhorret omne, quod poteſt aliũ contriſtare. Sed manſuetudo propriè diminuit paſsionem iræ & impetum: quia propriè reſpicit appetitum vindictæ, diminuens eum, & moderans ſecundùm rectam rationem. De qua dicit Hilarius, quòd per manſuetudinem mentis noſtræ Chriſtus habitat in nobis. Hinc conſulit Eccleſiaſticus: Fili in manſuetudine ſerua animam tuam: quia nimirũ manſuetudo maximè facit hominem ſui compotem. Tamen pro eodem ſæpe ponuntur. Prima igitur eſt patientia operis, quam Apoſtolus conſulit, dicens:

Eccl.18. Patientia operis. 1.Theſ.5.

Digitized by Google

ces: Videte nè quis malum pro malo alicui reddat, ſed ſemper quod bonum eſt, ſectamini in inuicem, & in omnes. Et: Nolite vinci à malo, ſed vincite in bono malum, recogitantes eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt non fatigemini animis veſtris, deficientes. Et hoc maximè fit per clemẽtiam & manſuetudinem. Vnde dicit Gregorius, quòd primus ſeruandæ manſuetudinis & clementiæ modus eſt, vt omnes, quas pati poteſt, contumelias animus hominis ſibi proponat, & redemptoris ſui opprobria cogitans, ad aduerſa ſe præparet. Qui enim improuidus ab aduerſitate deprehenditur, quaſi ab hoſte dormiens inuenitur. Secundus modus eſt, vt cum aliorum exceſſus aſpicimus, noſtra delicta, quibus in alios exceſsimus, videamus. Erubeſcit enim non parcere, qui vel Deo, vel proximo ſe parcenda recolit commiſiſſe. Dicit autem Seneca de clementia, quòd eſt temperantia animi in poteſtate vlciſcendi: vel eſt lenitas ſuperioris ad inferiorem. Omnes enim intelligunt clementiam eſſe, quæ ſe flectit citra, quod meritò conſtitui poteſt in exigenda pœna. Refert Valerius Maximus, quòd Marcus Iubilus vir amplę dignitatis, & ſummis honoribus functus, cum in Syria prouincia moraretur, duos indolis egregiæ filios ſuos à Gabinianis militibus Aegypti occiſos cognouit: quorum interfectores Regina Cleopatra ad eum vinctos miſit, vt grauiſsimæ cladis vltionem arbitrio ſuo exigeret. At ille, oblato beneficio, quo nullum maius lugenti tribui poterat, dolorem moderationi cedere coegit, carnificesque ſui ſanguinis intactos eueſtigio ad Cleopatram reduci iuſsit, dicens: Poteſtatem huius vindictæ non ſuam, ſed ſenatus eſſe debere. Si hoc egit gentilis, quid faciet Chriſtianus? *Rom. 12.* *Hebr. 12.* *Clementia.*

Hic ergo quæri poteſt: Vtrum appetitus vindictæ ſit licitus, præſertim cum Tullius ponit eam eſſe partem iuſtitię, quam ita diffinit, dicens: Vindicatio eſt per quam vis aut iniuria, & omnino quicquid obſcurum eſt, ideſt, ignominioſum defendendo, aut vlciſcendo propulſatur. Ad hoc dicendum, quòd ſi vindicantis, vel vindictam appetentis intentio feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod per pœnam peccantis peruenitur, ſcilicet ad emendationem, vel cohibitionem peccantis, ad aliorum quietem, ad iuſtitiæ conſeruationem, & ad Dei honorem: tunc vindicatio, vel eius appetitus, poteſt eſſe bona & licita, ſeruatis debitis circumſtantijs. Et ideo quamuis eſt nobis neceſſaria patientia in his, quæ contra nos agũtur, tamen præcepta patientię in his, quæ contra nos fiunt, non ſunt ſemper ad implendum neceſſaria, ſed habenda ſunt in præparatione animæ, vt dicit Auguſtinus, illud exponens: Si quis te percuſſerit in vnam maxillam, præbe ei & alteram: vt.ſ. homo ſit paratus hoc facere ſi opus fuerit: non tamen ſemper actu facere tenetur, quia non ſemper expediret. Secunda verò dicitur patientia oris, de qua dicit Apoſtolus. *Vindicta an exercenda.* *Matth. 5.* *Patientia oris.*

Non

Rom. 12. 1. Pet. 3. Non reddẽtes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, ſed econuerſo benedicentes: quia in hoc vocati eſtis, vt benedictionem hæreditate poſsideatis, vt Deum æternaliter in futuro benedicatis, exemplo illius, qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur. Hic quæri poteſt: Vtrum melius eſt, conuicianti vel iniurianti reſpondere, ſeu omnino tacere. Ad hoc reſpondit Aſtaxanus. Quòd ſi fiat comparatio in genere, tunc melius eſt tacere, quàm reſpondere ad victoriam obtinendam. Plus enim eſt vincere vitium, quàm perſonam, iuxta illud Prouerb. Melior eſt ſapiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatòre vrbium. Vnde Chryſoſtomus: Si vindicare, inquit, vis, ſile, & funeſtam ei dediſti plagam. Quod maximè verificatur in mulieribus ira commotis. Quòd ſi fiat comparatio ſecũdum conditiones perſonarum, tunc (ſecundùm Henricum Boyck extra. de iniurijs, & Alexandrum Anglicum) attendendæ ſunt conditiones conuitiantis, & conuitiati, & ſecũdum hoc oportet conuitium ſuſtinere, vel non. Nam ſi dicatur à prouocato, conuitium perſonę pari, vel inferiori, vbi non eſt iniuria officij, & ſi præſumitur, tunc emenda pro ſuſtinentia, tunc ſuſtinendum eſt, & eſt meritoriũ, vtpote inductiuum ad alterius recognitionem, vel ſaltem ad ſuiipſius humiliationem. Sicut refert Seneca, quòd Titus Tacitus maledicenti ſibi Metello: Facile eſt, inquit, in me dicere, cum non ſim reſponſurus. Tu, inquam, didiciſti maledicere, & ego, conſcientia teſte, didici maledicta ſuſtinere. Et ſicut tu linguæ tuæ, ſic ego aurium mearum ſum dominus. Si verò dicatur ſuperiori iniuria officij, vel alij coram ipſo, tunc non eſt ſuſtinendum, præſertim ſi de remedio temperantię non præſumatur. Dicit enim Bernardus, ꝙ impunitas inſolentiæ mater, incuriæ ſoboles, radix impudicitiæ, tranſgreſsionum nutrix eſt. Et ſimile eſt de his, quorum vita poſita eſt in exemplo imitationis, qui debent etiam detrahentiũ mendacia compeſcere, nè prædicationem eorum non audiant, qui audire poterãt, & in prauis moribus immanentes, benè viuere contemnant. Huiuſmodi tamen repreſsio debet eſſe moderata, & propter affectum charitatis, non propter cupiditatem priuati honoris. Debent etiam argui furore iam ſedato, quia tunc poterit eis prodeſſe. Vnde legitur, quòd quidam Socratem intuens, dixit: O oculi corruptores puerorum. Cumq; diſcipuli eius irruentes in illum, illatum magiſtro conuitium dimittere nollent inultum, hac illos ſententia repreſsit: Quieſcite ò ſodales, quieſcite. Etenim ſum quod dicit ex natura: ſed me reprimendo contineo. Sic refert Seneca de Antigono rege, quòd cũ audiſſet quoſdam de eo malè exiſtimare, & obloqui, eò quòd ſolus paries medius erat, ſiue ſola cortina, illam leuiter mouit, dicens in perſona alterius: Diſcedite hinc, nè rex vos audiat. Audit enim vos ipſa cortina. Et ad Iulium Cæſarem cum quidam diceret: O tyran-

Conuitio reſpondendũ ne ſit.

Prouer. 16.

ne:

ne:Patienter reſpondit:Si eſſem,non diceres.Tertia denique dicitur patientia cordis,iuxta illud Apoſtoli: Solicitè ſeruare vnitatem ſpiritus,ideſt cordium,in vinculo pacis:quod propriè fit per manſuetudinem. De qua dicit Gregorius: Manſuetus nec irritat malum, nec irritatur à malo, nec aduerſus eum præualet cauſa peccati, nec aduerſus alterum aliquando ex illo naſcitur cauſa peccandi,ſed magis contentus eſt iniuriam pati,quàm facere. Ille qui verè manſuetus eſt, tranquillus eſt in cogitatione, ac ſuauis in ſermone, & dulcis in conuerſatione. Vnde Chryſoſtomns: Manſuetudo eſt bonitas malitiam vincens,nulli malum inferens,ſed omnia mala in bonum conuertens, omnem iniuriam tolerans, nec malum pro malo reddens, nec maledictum pro maledicto, ſed omnia portat æquanimiter:quæ virtus alio nomine dicitur mititas,& eſt circa paſsiones iraſcibiles reprimēdas,circa quas humano & communi modo quis benè ſe habet,quando ſic eas refrenat,quòd non nimis excedat,quamuis aliqualem earum perturbationem ſentit. Sed prout eſt beatitudo, facit hoc excellentius, hominem reddens omnino tranquillum à motibus iraſcibilis per omnimodam ſubiectionem ad regulam rationis,& diuinæ legis. De qua dicit Ambroſius: Mitis eſt ille,quem mentis aſperitas, vel amaritudo non afficit, ſed fidei ſimplicitas ad omnem iniuriam patienter ſuſtinendam inſtruit. Mitiga affectum vt non iraſcaris,aut certè iratus nè peccaueris.Pręclarum eſt enim, iræ motum temperare conſilio.Nec minoris virtutis dicitur cohibere iracundiam, quam omnino non iraſci, cum plerumque iſtud leuius,hoc fortius æſtimetur. Vnde ait Sanctus Auguſtinus ſuper illud: Beati mites.Tunc,inquit,verè poſsidebis terram,quando inhæſeris ei, qui fecit cœlum & terram. Hoc eſt enim eſſe mitem,non reſiſtere Deo tuo,vt in eo, quod tu benefacis, ipſe tibi placeat,non tu tibi. In eo autem quod mala iuſtè pateris, ipſe tibi non diſpliceat, ſed tu tibi. Neque enim parum eſt,quia placebis ei,diſplicens tibi: diſplicebis enim illi,placens tibi.In cordibus mitium requieſcit dominus. Anima verò conturbans conturbata ſedes eſt dæmonum.

Patientia cordis. *Epheſ.4.* *Manſuetudo.* *1.Pet.3.* *Mititas.* *Matth.5.*

De primo gradu patientiæ, & quod in quatuor obligamur inimicis, & quod remiſſio peccatorum attribuitur remiſſioni iniuriarum propter tria. Cap. LXXVII.

S*Icut lilium inter ſpinas,ſic amica mea inter filias.* Dicit Cyrillus ſuper illud Lucæ: Date & dabitur vobis. Quòd ampliori manu recompenſationem accipiemus à Deo, qui largiſsimè donat diligentibus eum,hoc eſt,pro eius amore proximo remittentibus,oſtendit. ſubdens: Menſuram bonam,ſcilicet veniæ,& confertam,ſcilicet gratiæ, & coagitatam, ſpiritualis lætitiæ, & ſupereffluentem, æternæ gloriæ,dabunt in ſinum veſtrū: quia ipſi, quibus remittitis,erunt cauſa

Luc.6.

quod

quod dominus dabit. Etſi prima facie videatur intelligi de eo quod ait: Date & dabitur vobis, multo magis tamen verificatur in eo quod
Ibidem. præmittitur: Dimittite & demittetur vobis, ſcilicet, quod mortiferũ eſt, & dabitur quod ſalutiferum eſt: quia nullum genus eleemoſynarum eſt maius, quã id quod ex corde dimittimus, quod quis in nos peccauit. Nec poteſt eſſe in homine maior expreſsio ſimilitudinis diuinæ, quàm propter Deum omnes iniurias animo grato ſuſcipere, ac in ſe peccantibus clementer indulgere, eosq; ex intimo corde diligere: & ideo ſimilis altiſſimo, imò filius altiſsimi cenſetur in Euan-
Matth. 5. gelio. Magnum eſt ergo præconium pietatis. Reddit enim hæc virtus nos Deo conformes, & quaſi quædam ſigna ſublimis naturæ noſtris imprimit animabus, vt dicit Cyrillus. Et tunc veraciter eſt anima inter filias ſicut lilium inter ſpinas, complectens perfectam pa-
Gradus patientiæ. tientiam, quæ tribus gradibus attingitur. Primus gradus eſt incipientium, de quo dicit Bernardus: Qui initiatur à timore, crucem Chriſti ſuſtinet patiẽter, ſed optaret omnino ſi fieri poſſet, quòd in hanc horam non veniſſet. Veruntamen non deſperet qui eiuſmodi eſt, ſi moleſta ſibi videatur iniuria vel tribulatio, quam patitur, ſi de
Matth. 26. ſiderat vt calix ab eo transferatur, dummodo addat illud: Verunta-
Pſalm. 33. men non ſicut ego volo, ſed ſicut tu: nec tamen ſit ſalute contentus,
Luc. 2. ſed inquirat pacem, & perſequatur eam, nè ſalus ipſa ſit eidem in periculum. Pax autem iſta comprehenditur ab hominibus bonæ vo-
Rom. 8. luntatis. Bona verò voluntas, eſt ordinata voluntas, quæ conſentanea eſt rationi dicenti: Quia nõ ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et ſic faciet de neceſsitate virtutem, patienter ſuſtinendo. Quæ dici poteſt patientia repreſsionis, qua ſcilicet quis reprimit ab actu vindictæ manum, & animum à voluntate nocendi, quamuis offenſa maneat alta mente repoſita: ex qua erga inferentem refrigeſcit amoris affectio, nec in aduerſis compatiens, nec in proſperis congaudens, & alijs imperfectionibus maculata. Sunt enim, quorum vindictæ repreſsio non procedit ex radice patientiæ, ſed potius ex impotentia vindictę, vel ex aliqua peregrina ſuppoſitione, non ex diuino timore, refrenantes manum, non affectum: nec eſt virtus patientiæ, ſed velamen ma-
Inimicis debemus. litiæ. Pro quo notandum, quòd de neceſſitate ſalutis obligamur inimicis noſtris in quatuor. Primò, tenemur eis remittere offenſam nobis illatam, etiam nec dum veniam petẽtibus, ſed adhuc in actu, vel affectu perſequendi perſiſtentibus: hoc eſt, deponere tenemur rancorem ex appetitu vindictæ procedentem, ita vt diligamus in eis naturam à Deo conditam, & hoc in generali, ſicut ait Eccleſiaſticus: Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini ſeruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi nõ habet miſericordiam, & pro peccatis ſuis

depre-

deprecabitur? Veruntamen non tenetur illam remiſsionem oſtendere ſignis exterioribus, quamdiu manet iniurians in actu perſequendi vel iniuriandi: ſed hoc eſſet perfectionis & ſupererogationis. Secundò verò de neceſsitate ſalutis tenetur veniam petenti, & perſequi deſiſtenti remittere etiam punitionem, quæ fit ex zelo iuſtitiæ: ſi tamen præſumitur, quòd hoc non fictè faciat, præter quam in duobus caſibus. Primus, ſi taliter iniuriatus, fuerit ſuperior iniuriantis: tunc enim obligatus eſſet ad illius correctionem. Secundus, ſi fuerit damnificatus in perſona propria, vel coniuncta, fama, terrena ſubſtantia, &c. tūc enim eſſet licitum emendam petere propter illatum damnum, quia tunc petit quod ſuum eſt, ſicut creditor petit debita ſua. Hoc enim petit in oratione dominica, dicens: Dimitte nobis debita noſtra, ſcilicet ſatisfacere paratis, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, ideſt, iniuriantibus nobis ſatisfacere paratis. Verūtamen de illatis iniurijs, quæ ſic inferuntur, quòd reddi non poſſunt ſine vindicta, non ſunt debita repetenda: quia nihil prodeſſet, ſi percuſſus alium repercuteret, cum per hoc non reſtitueretur in corpore, quod læſum eſt, ſed magis eſſet vindictæ ſolatium. Poſsit tamen peti aliquod aliud recompenſatiuum iudicio proborum, niſi ſupererogationis affectu perfectè cuncta remitteret, exemplo ſui creatoris, qui ſecundùm Bernardum, tam liberaliter omnem donat iniuriam, vt iam non damnet vlciſcendo, nec confundat improperando, nec minus diligat imputando. Tertiò, proinde de neceſsitate ſalutis ad familiaritatem non fictè, ſed purè ſe ingerenti, tenetur familiaritatem exhibere, ſaltem communia & exteriora ſigna dilectionis eidem oſtendendo, niſi veriſimiliter ex illa familiaritate peior iactura timeretur. Hæc tamen oſtēdere adhuc actualiter perſequentibus, perfectionis eſt. Quartò denique tenetur illis optare bona gratiæ & gloriæ: & etiam ad hoc cooperari, pro loco & tempore. Dicit enim Gloſſa ſuper illud: Orate pro perſequentibus, &c. quòd tria ſunt, quibus maculatur Eccleſia, ſcilicet animus, lingua & manus. Sed contra malitiam animi diligit odientes: contra malitiam linguæ, orat pro inimicis, & contra malitiam manus, dat adiutorium nocentibus & perſequentibus. Non tamen quis obligatur ad orandum pro temporali vel corporali proſperitate inimici, ſed ſufficit quòd non optet cōtrarium, niſi eo intuitu, quòd per temporalem vel corporalem aduerſitatem ei ſubtrahatur facultas nocendi proximo, vel manendi in peccato. Sicut Sancta Anaſtaſia ſcripſit Beato Gryſogono, vt oraret contra virū ſuum paganum, ſi Deus eum præuideret in malitia perſeueraturum, quòd eum de mūdo tolleret, & pacem ſuis cultoribus daret. Sic etiam tenetur quis inimicis ſuis exhibere communia beneficia, cum cæteris Chriſtianis corde, ore, & opere impendenda. Hic quæri poteſt, Cur peccatorum remiſsio maximè attribuitur

Punitio an remittenda.

Matth. 6.

Matth. 5.

Eccleſiam maculantia quæ nā.

actui,

Math.5. aſtui, quo proximis indulgemus, dicẽte Domino: Dimittite & dimittetur vobis. Ad hoc dicendum, ſecundùm Bernardinum Senenſem de religione Chriſtiana, quòd hoc eſt propter tria. Primò, propter excellentiam illius actus, vt oſtendatur eminentia virtutis eius, & quàm ſingulariter Deus ipſum actum indulſionis pręcepit, exigit & Luc. 23. acceptat. In cuius myſterium ſimul & exemplum Ieſus in cruce pendens cunctis alijs præpoſuit illud verbum mellifluum: Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Vnde virtus hæc, qua ſcilicet proximis indulgemus, tantę reputatur excellentię, quòd eam Gregorius amplectitur velut martyrium, dicens: Mori à perſequẽte martyrium eſt in aperto opere: ferre verò contumelias, & odientem diligere, martyrium eſt in occulta cogitatione.

Secundò verò propter correſpondentiam actus illius, quia quandam habet condignitatem, & proportionabilitatem mutuæ correſpondentiæ & decentiæ, eò quòd indulgere & indulgentiam impe-Matth.5. trare ſibi mutuò correſpondent, ſicut Dominus in beatitudinibus ad merita varias correſpondentias præmiorum aſsignauit, vbi pauperibus, regnum cœlorum: mitibus, terram viuentium: lugentibus, conſolationem: mundis corde, Dei viſionem: eſurientibus & ſitientibus, ſaturitatem repromiſit: Sic etiam miſericordibus, ſingularem Ibidem. miſericordiam aſsignauit, dicens: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Vbi dicit Gloſſa: Meritò miſericordibus impenditur miſericordia, vt plus accipiant, quàm meruiſſent. Et ſicut plus recipit qui vltra ſaturitatem habet, quàm ille qui tantùm habet ad ſaturitatem, ſic maior eſt gloria miſericordiæ, quàm Luc.6. præcedentium beatitudinum. Sic etiam magis proflua largitate Deus remittit remittentibus, vt eadem menſura, quam menſi fuerint, remetiatur eis: quia, ſecundùm Auguſtinum, nullum genus eleemoſynarum eſt maius, quàm id quod ex corde dimittimus, quod quis in nos peccauit. Cui ſingulariter in recompenſationem debetur menſura bona veniæ, conferta gratiæ, coagitata ſpiritualis lætitiæ, & ſupereffluens æternæ gloriæ.

Tertiò deniq; propter actus huius experientiam, vt per hunc actũ oſtendatur quòd actus amoris in præſenti prout in Deum abſolutè refertur, non eſt perfectus, nec per conſequens Deo perfectè gratus, niſi deſcendens ad dilectionem proximi ſe valenter extendat, vſque ad inimicos, & vſque ad gratam & liberam indulgentiam omnium offenſarũ, non improperando, non rememorando, non minus diligendo. Cuius ratio eſt, quia Deus eſt inuiſibilis, proximus autem viſibilis. Cum igitur actus quidam diuini amoris ſæpius falſam habeant ſimilitudinem puri & ſinceri amoris, qui ab amore naturali non poteſt de facili à minus expertis diſcerni: (Actus autem quo quis ex corde remittit iniurias, & per amorem amplectitur inferen-

tes,

Digitized by Google

tes,faciliter eſt cognoſcibilis) ideo vult Deus,quòd veritas ſui amoris in homine viſibili comprobetur, qui tanquam imago Dei nobis proponitur loco Dei,in quo probabilius probari poteſt,ſi verè Deũ diligat, ſaltem in illis actibus, qui naturæ noſtræ ſenſibiliter repugnare noſcuntur.Hinc in Canonica Ioannis dicitur: Si quis dixerit, quia diligo Deum,& fratrem ſuum oderit,mendax eſt: quia dilectio Dei includitur in dilectione proximi. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt, qualiter poteſt diligere? Quaſi dicat, Non eſt probabile:quia dilectio proximi via quædam eſt ad dilectionem Dei.Et hoc mandatum habemus à Deo,vt qui diligit Deum diligat & proximum,ſcilicet amicum in Deum, & inimicum propter Deum. *1. Ioan. 4.*

De ſecundo gradu patientiæ, & qui dicuntur veraciter pacifici,& de pace ac quiete cordis. Cap. LXXVIII.

S*Icut lilium inter ſpinas,ſic amica mea inter filias*. Secundus patientiæ gradus eſt proficientium,qui ,ſecundum Bernardum, proficiunt in ſpe,& portant crucem libenter,dicentes cum Pſal.Lętati ſumus pro diebus,quibus nos humiliaſti,annis quibus vidimus mala. Nam iſti gratanter ſuſcipiunt aduerſa qualitercumque illata, ſiue à Deo,ſiue ab homine.De primo dicit Ambroſ. Iſtud eſt magnificum, ſi ſubiectus contumelijs, iudicium Dei laudes; ſi vexatus ægritudine,iudicia Dei depreceris; ſi te inopia non reuocet, quo minus laudes iudicium Dei,cùm Iob dicente:Dominus dedit,dominus abſtulit,ſicut domino placuit,ita factum eſt. Sit nomen domini benedictum. De ſecundò dicit Grego. Homil.29. Patientia eſt aliena mala ęquanimiter pati,contra eum quoque,qui mala irrogat,nullo dolore morderi.Sed plerumq; patientibus euenire ſolet, vt eo tempore, quo aduerſa patiuntur,nullo dolore pulſentur,& ſic patientiam exhibent, vt eam cuſtodire cordis innocentiam curent: ſed cum poſtea,quæ pertulerunt ad memoriam reuocant, manſuetudinem, quã tolerantes habuerunt,in retractatione ſua perdunt.Ille verò veraciter patientiam ſeruat, qui & ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat,& hæc eadem retractans, pertuliſſe ſe talia exultat. In prælijs igitur aduerſitatum patientiæ clypeo mens debet eſſe munita,& gladio amoris accincta, vt ad perferenda mala ſumat fortitudinem, & ad reddenda bona exerat benignitatem.Charitas enim, patiens eſt, vt aliena mala toleret:benigna eſt,vt etiam quos portat, amet. Hinc veritas dicit:Diligite inimicos veſtros. Virtus namq; coram hominibus eſt aduerſarios tolerare, ſed virtus corã Deo diligere:quia hoc ſolum Deus ſacrificium accipit,quod ante eius oculos in altari boni operis flãma charitatis incendit. Ad quòd nos inuitat Auguſtinus, *Pſal. 89.* *Iob. 1.* *1. Cor. 13.* *Matt. 5.*

dicens: Ad inimicorum dilectionem vos commoneo, quia ad ſananda peccatorum vulnera nullum medicamentum vtilius eſſe cognoſco. Sicut enim in mandatis Dei nihil mirabilius, quàm quòd præcipimur inimicos diligere, ſic reuera nihil domino fructuoſius, nihil Deo acceptius, nihil diabolo moleſtius. Vnde tales B. Greg. martyribus æquiparat, dicens: Sine ferro martyres eſſe poſſumus, ſi patientiam veraciter in animo ſeruamus. Et iterum ait: Mori à perſequente martyrium eſt in aperto opere: ferre verò contumelias, & odientem diligere, martyrium eſt in occulta cogitatione. Difficilius enim videtur in quotidianis iniurijs, & tribulationibus inconcuſſam ſeruare patientiam, & inferentium dilectionem, quàm ſemel pro Chriſto ſuſcipere mortem. Quibus congruit illud Pſalm. Quoniam propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Signum eſt enim magnæ bonitatis, inimico optare bonum, & illum veraciter diligere, ac benefacere cum opportnuum fuerit, vt meritò filius altiſſimi cenſeatur. Nec enim eſt in homine maior expreſſio ſimilitudinis diuinæ, quàm iniurias animo grato ſuſcipere, inferentes viſcerosè diligere, ac eis libenter indulgere. Licèt enim ſine charitate perfecta martyrium ſuſtineri poteſt: tamen vera patientia perfectum opus charitatis habet, dummodo finaliter in ea perſeuerat, quod eſt ſignum diuinæ gratiæ: quia ordinariè natura talem patientiam dare non poteſt, quæ fugit triſtitiam, ſed ſola gratia. Hinc Gregor. patientiam maiorem reputat ſignis, & miraculis. Et iſte patientiæ gradus aſcendit, vſque ad ſeptimam beatitudinem, qua dicitur: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Vbi dicit Ludolphus Carthuſ. Pacifici ſunt, qui primò in ſeipſis pacem faciunt, & quicquid peruerſæ cogitationis, locutionis, vel operis in ſe deprehendunt, protinus expellunt, nec aliquid turbationis in regno ſuę dominationis eſſe permittunt: & ſi quid eis aduerſitatis occurrit, pacem tamen ſeruant, & cuncta cum cordis ſui tranquillitate diſponunt. Et Augu. Pacifici in ſemetipſis ſunt, qui omnes animi ſui motus componentes, & rationi ſubijcientes, carnaleſque concupiſcentias habentes edomitas, fiunt regnum Dei, in quo ſic ordinata ſunt omnia, vt id quod eſt in homine præcipuum, & excellens, imperet, cæteris non reluctantibus, quæ ſunt nobis, beſtijſque communia: & quod excellit in homine, id eſt, mens & ratio ſubijciatur potiori, ſcilicet Deo. Et tunc attingit illam pacem, quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis. Et quantò in homine vita perfectior, tantò datur pax maior, & quies interior, ac copioſior. Eſt autem quies quædam inceſſabilis Dei latria, & aſſiſtentia, cui ſemper comitatur ſpirituale gaudium: quia cùm mens per bonam conſcientiam à ſeruitute peccati quieuerit, in gaudio ſpiritus ſancti iucundatur. Dicit enim Gregor. quòd quaſi iugo quodam ſeruitutis premunt proſpera, dum appe-

Luca. 6. *Pſalm. 43.* *Rom. 8.* *Pacifici qui.* *Matt. 5.* *Luca. 2.*

runtur, premunt aduerſa dum formidantur: ac ſi ſemel quis à dominatione deſideriorum temporaliũ colla mentis excuſſerit, quadam iam etiam in hac vita libertate fruitur, dum nullo deſiderio terrenæ fęlicitatis afficitur, nullo terrore aduerſitatis coarctatur, & tunc in eo Sabbatum mentis celebratur. De quo dicit Auguſtinus: Sabbatum indicit nobis Deus. Quale illud? Intus eſt, in corde eſt Sabbatũ noſtrum. Multi enim vacant membris, & tumultuantur conſcientia. Solus cui adeſt bona cõſcientia tranquillus eſt. Et ipſa tranquillitas Sabbatum cordis eſt. Secundò verò pacifici ſunt, qui non tantùm in ſe pacem cuſtodiunt, verùm etiam alios ſibi diſcordantes ad pacem reducunt, & ſemper paci faciendæ, reformandę, & conſeruandæ tam in ſe, quàm in alijs inuigilant, vt cum Pſalmiſta dicere valeant: Cùm his, qui oderunt pacem, eram pacificus. Et Richardus: Pacifici ſunt, *Pſal. 119.* qui cum à malis mala eis infetuntur, mala minimè retribuunt, ſed cum his, qui oderunt pacem, pacifici ſunt. Vel, vt dicit Hieron. Pacifici dicuntur illi, qui primùm in corde ſuo, deinde inter fratres diſſidentes pacem faciunt, quorũ beatitudo merces adoptionis eſt, quoniam filij Dei vocabuntur. Parens enim omnium, Deus vnus eſt, nec aliter tranſire in nuncupationem eius familiæ licebit, niſi in fraternæ charitatis inuicẽ pace viuamus. Bernardus verò breuiter diſtin- *Gradus pacis.* guit iij. gradus, dicens: Eſt homo pacatus, qui bona pro bonis reddens, quantum in ſe eſt, nemini vult nocere. Eſt & alius patiens, qui non reddens malum pro malo, etiam potens, & patiens eſt ſuſtinere nocentem. Eſt & pacificus, qui bona pro malis reddens, habet in prõptu prodeſſe nocenti. Primus horum eſt paruulus, & facile ſcandalizatur, nec facile qui eiuſmodi eſt in hoc ſęculo nequam, & ſcandalis pleno, poterit obtinere ſalutem. Secundus in patientia ſua poſſidet animam ſuam. Tertius autem, non ſolùm ſuam poſſidet animam, ſed etiam multorum animas lucrifacit. His autem pacificis magis attribuitur eſſe filios Dei, quàm alijs: quia, quantùm ad opera interiora, magis aſſimilantur Deo. Hinc dicit Auguſtinus, quòd pax eſt conſummatio, & finis omnium virtutum, & ſuprema beatitudo. Quamuis enim octo ſunt beatitudines, quantùm ad Eccleſiam, ſunt tamen niſi ſeptem quantùm ad diſtinctionem graduum, quia ſupra pacem non eſt virtus alia. Sed hæc virtus, ſcilicet ſuſtinentia perſecutionem propter iuſtitiam eſt annexa paci, & ſuſtinentia mortis pro Chriſto eſt in eodem gradu cum pace. Huic autem paci ſtatim adiungitur perſecutio propter iuſtitiam: quia habita pace, cordiſq; trãquillitate poſt victoriam vitiorum, & carnalium delectationum, naturaliumque paſſionum, habilior fit, & expeditior ad ſuſcipiendas perſecutiones: quia cor bene purgatum, & mortificatum, quod non quærit mundi proſperitatem, & gloriam, nec metuit aduerſitatem & contumeliam, patienter ſuſtinere poteſt perſecutionem

Digitized by Google

Virtus vbi probatur. propter iuſtitiam. Porrò virtus hominis boni, quæ nobiliſsima eſt, & in perpetuum durare debet, primò probatur in cõtumelijs, iniurijs & aduerſitatibus, ſi cõſtans ſit, & fideliter perſeueret, vt patet in To- *Tob. 12.* bia, cui dixit Angelus. Qui acceptus eras Deo, neceſſe erat vt tentatio probaret te. Secundò probatur, vt capax fiat maioris gratiæ, ſicut obſcurum vitrum tergitur, vt capax fiat luminis amplioris. Tertiò probatur, vt agilior, & promptior fiat ad opera iuſtitiæ, & exercitia virtutum, quia in ſtatu conſolationis ſola quies mentis, & ſtudium deuotionis ei videtur ſufficere ad ſummam perfectionem: quæ propterea ſubtrahitur, vt etiam in alijs virtutum ſtudijs exercere ſe diſcat.

De tertio gradu patientiæ, qui perfectorum eſt, ducens ad fruitionem pacis: & qualiter illam conſequi poterimus. *Cap. LXXIX.*

S*Icut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias*, Tertium dehinc gradum patientiæ proſequamur, qui perfectorum eſt, & in charitate perfecta conſummatur, qua domini crucem ardenter amplectimur, vt cum B. Andrea dicere valeamus: Amator tuus ſemper fui, & deſideraui te amplecti ò bona crux. Et tunc conſequimur pacis fructum, de quo dictum eſt ſuperius. Vnde ſicut pax contra diabolũ obtinenda eſt per prudẽtiã, ac maxime per orationum inſtantiam, & pax contra carnem eſt conquirenda per abſtinentiam, pax quoq; quæ ad mundum eſt, conſeruanda eſt per patientiam: ſic pax quæ ad Deum eſt, adipiſcenda eſt per omnimodam obedientiam. Hinc pax, prout eſt fructus, ſtatus eſt animi purgatiſsimi, qui totaliter per affectum mentis Deo coniungitur, & nihil extra ipſum quærit, ſed in ipſo quietatur, & pacificatur. Hinc talis nõ immerito propter plenam aſſimilationem, Dei filius vocari meretur. Proprium enim eſt ipſius Dei ſeipſo frui, & in ſeipſo quietari. Sic etiam huiuſmodi Deo fruitur in omnibus intima charitate, tam in aduerſis, quàm proſperis: ni mirum cùm in eo feruor amoris refrigerium quærat, etiam in tormentis. De tali namque dicit Hugo: Quid tranquillitati diuinæ, tam *Matt. 5.* proximum eſt, quàm ad illatas contumelias non moueri, nullo ſup- *Matt. 11.* plicio nulla ve perſecutione terreri, vnam mentis in proſperis, & in aduerſis habere conſtantiam, inimicum & amicum vno cordis oculo intueri, ad eius ſe ſimilitudinem conformare qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos? Hæc ſimul omnia in charitate, & non niſi in charitate ſimul omnia, ac proinde in illa vera trãquillitas, & ſuauitas: quia ipſa eſt iugum domini ſuaue, & onus leue, ad diligendum amicos in Deum, & cum amore ſupportandum inimicos propter Deũ. Vides quia per hanc regnum men-

Digitized by Google

mentis penitus pacatur,& princeps huius mūdi foras mittitur, qui peruerſis & inordinatis mentibus dominatur? Nam hac pace mens confirmata intrinſecus,perſecutiones quaſcunque,vel aduerſitates hoſtis eiectus concitauerit forinſecus,auget gloriam quę ſecundum Deum eſt, non aliquid in illo ædificio labefactans, ſed innoteſcere faciens quanta firmitas à Deo ſit intus extructa. Veruntamen,ſecundum Bernardum,pauci replentur illo ſpiritu, quo contumeliam gloriam reputant,opprobrium gaudium, deſpectionem exaltationem, penurias affluentias, & iniurias amicitias, vt cum Apoſtolo dicere valeant: Complaceo mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs in auguſtijs,in perſecutionibus pro Christo. Et iterum: Repletus ſum conſolatione,ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra Felix & ille,qui fiducialiter dicebat:Improperium expectauit cor meū & miſeriam. Vides quia quod imperfecta patientia refugit,perfecta tanto deſiderio requirit. Talis enim fęliciſſima diſcit experientia. quàm proflua dulcedo vini & olei,ſcilicet tam internę iucunditatis, quàm feruentiſſimæ charitatis,ex hoc patientiæ prælo ſedulo profuſius effluit,mentē fęliciter inebrians, & corpus ad illatas etiā quaſcunque pœnas inſenſibile reddens,vt veraciter dicere valeat. Verberauerunt me & non dolui,traxerunt me & non ſenſi. Talium enim eſt non ſolùm paſſiones vincere,ſed eas penitus ignorare,& irrogantes quaſi votorum ſuorum fideles coadiutores viſceroſè diligere. Sed ad hanc omnimodam pacis fruitionem in via nemo peruenire poteſt, niſi prius in torcularibus perfectæ patientiæ preſſus fuerit, quod oſtendit ille Pſalmus,qui ſic incipit: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, qui nihil triſte habet, ſed omnia læta præfert, & inſcribitur, Pro torcularibus. Sed quia ſecundum Gloſſam, nihil ibidem dicitur de viſibilibus torcularibus, alia conſtat eſſe torcularia ſpiritualia, quæ nos hic intelligere voluit ſpiritus Dei, vt quid agatur in his torcularibus recordemur&, videamus quemadmodū agatur in Eccleſia. Vua namq; pendens in vite,& oliua in arbore,fruuntur aeris libertate,nec ante preſſuram torcularium fit illa vinū, nec iſta oleum. Sic illi quos Deus ante ſęcula præſciuit fieri conformes imagini filij ſui,priuſquam accedant ad ſeruitutem Dei,delicioſa libertate fruūtur in hoc ſęculo:Sed poſtquam acceſſerint, dicitur eis: Fili accedens ad ſeruitutem Dei,ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Ecce torcular in quo exuuntur vinacea hominis veteris,vt ſic velut muſtum dulciſſimum in apothecam Dei defluant. Concupiſcit, inquit, & deficit anima mea, tendens in atria domini,ſicut vua preſſa deficit,& defluit in vinum. Vnde ſequitur:Cor meum,& caro mea exultauerunt in Deum viuum. Nam qui fideliter ad conformandum ſe paſſioni dominicæ,non ſolùm aduerſa quæque patiēter,ſed etiam affectanter adepta complectitur: nec-

1.Cor.12.
2.Cor.7.
Pſal.68.
Pro.23.
Pſal.83.
Rom.8.
Eccleſ.2.
Pſal.83.
Ibidem.

Digitized by Google

dum autẽ habita velut diu deſiderata dulcius inuitat, & viſceroſius expectat, hic in aduerſis exultare & gratias agere, ac inimicos iniuriantes, & odientes diligere nouit, ſciens quòd ſecundùm Bernardũ, melius eſt odio haberi propter Deum, quàm amari propter Deum. Cum enim amamur propter Deum, debitores ei ſumus: cum autem habemur odio propter Deum, nobis eum reddimus debitorem. Vides ex his, quòd vera patientia perfectũ opus habet? Quia nimirum, ſecundùm Gregorium, nulla deijcit aduerſitas, quem nulla corrumpit proſperitas. Qui enim veritati firmiter inhæret, vanitati nullo modo ſuccumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit, omne quod foris mutabiliter agitur, ad arcem mentis minime pertingit. Hinc nemo quantum profecerit, niſi inter aduerſa cognoſcit, eò quòd vnuſquiſque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit, ſed quãtum perceperit, in aduerſitate perturbationis oſtendit. Nam electi dum aduerſitate deprimuntur, proficiũt, ſicut ignis flatu premitur vt creſcat, & vnde quaſi extingui cernitur, inde roboratur. Supereminet tamen illa patientia quæ proximis exprobrantibus, iniuriantibus, & perſequẽtibus, exhibetur, vbi bonum redditur pro malo, dilectio pro odio, & benedictio pro maledicto. Ad quem gradum patientiæ citius conſequendum, conſulit Gregorius, dicens: Tunc illata conuitia benè toleramus, cum in ſecreto mẽtis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe videbitur quod iniuria percutimur, dum in accuſatione propria cõſpicimus, quia peius eſt quod meremur. Sicq; fit vt contumelijs gratia magis quam ira debeatur, quarum interuẽtu Deo iudice pœna grauior declinari poſſe confiditur. Sic Dauid à filio deiectus à regno recoluit
2. Reg. 15. priſtina peccata quibus hoc meruit: nec cumulatam à ſeruo maledicente ſenſit iniuriam, quia præſenſit gratiam: nec prohiberi voluit Semei maledicum conuitiantem, quæſtum æſtimãs maledictum. Li-
2. Reg. 16. cet enim vox maledicentis erat in auribus, inclinabat ſe tamen ad benedictionem, intendens quid in occulto ageret Deus. Hæc igitur aduertentes, grates agendę ſunt debitoribus noſtris. Fiunt enim nobis (ſi ſapimus) cauſa indulgentiæ maximæ, vt pauca exhibentes, plura recipiamus. Inſuper diuina clementia nobis quodammodo poteſtatem tribuit, qua temperare poſſumus ſententiã iudicis, exemplo no-
Matth. 6. ſtræ remiſsionis ipſum arctantes, cum dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ita quòd ſecuri huius orationis fiducia de cõmiſsis veniam poſtulamus. Hinc ait Cyrillus: Vult enim (vt ita loquar) patientiæ, quam homines colunt, imitatorem fieri dominum, vt qualem ipſi exhibuerunt conſeruis bonitatem, talẽ pari lance recipere petant à Deo, qui iuſtè recõpenſat, & nouit omnium miſereri. Denique Chriſtus, vt ait Ambro-
Matt. 2 ſius, ab Apoſtolo ſuo tradi voluit, vt à ſocio ſuo tu deſertus, vt à ſo-
cio

Digitized by Google

cio tuo,& à ſeruo traditus & confuſus, patienter feras tuum erraſſe iudicium,& tuum perijſſe beneficium.

De triplici iuſtitia, ſcilicet generali, legali,& particulari: & quòd iuſtitia praecellit inter virtutes morales. Cap. LXXX.

O*Stende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis*. Canticorum ſecundo. Oſtende,inquit,mihi faciem tuam,id eſt, conuerſationem tuam,per quam cognoſceris ſicut homo per faciem cognoſcitur,ſicut ait Eccleſiaſticus:Ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus. Hæc autem conuerſatio maxime relucet in ipſa iuſtitia,quæ triplex diſtingui poteſt, & in qualibet ſingulariter relucet humana conuerſatio, ſicut quælibet earum eſt quædam animæ pulchritudo, qua pulcherrimi efficiũtur etiam hi qui corpore ſunt deformes. Veruntamen plena eſt tunc iuſtitia,cum eſt plena ſanitas. Tunc autem eſt plena ſanitas,quãdo plena eſt charitas. Tunc verò plena charitas erit,quãdo videbimus eum quẽ diligimus,ſicut eſt indutus iuſtitia. *Eccl.26.*

Prima igitur dicitur iuſtitia generalis, qua quis generaliter declinat à malo tam corde quàm ore & opere, & generaliter amplectitur omne bonum. Et hæc iuſtitia, virtutũ ſplendor eſt maximus,ex qua boni viri iuſti nominantur, de qua dicit Philoſophus 5. Ethicorum. Iuſtitia eſt virtus,ſecũdùm quam aliquis vult & operatur rectè. Omnes enim virtutum ſpecies vno iuſtitiæ nomine continẽtur, vt dicit Hieronymus. Secũda verò dicitur iuſtitia legalis,quæ eſt omnis virtus, prout actus eius ordinatur ad proximum, per quam ſcilicet homo concordat legi ordinanti omnes actus virtutum in bonum commune. De qua dicit Seneca. Iuſtitia nõ noſtra conſtitutio,ſed diuina lex eſt,& vinculum ſocietatis humanæ. Quiſquis ergo iuſtitiam ſectari deſideras, time prius Deũ, & ama Deũ vt ameris à Deo. Amabilis eris Deo,ſi illũ in hoc imiteris, vt velis omnibus prodeſſe, nulli nocere,& tunc te virum iuſtum appellabunt, omnes ſequentur, venerabuntur & diligent. Iuſtus enim vt ſis,non ſolùm non nocebis, ſed & nocentes prohibebis. Nam nihil nocere nõ eſt iuſtitia,ſed abſtinentia alieni. Cum ergo iuſtitia virtus eſt,vnicuique quod ſuum eſt tribuens,ſi te iuſtum eſſe volueris comprobare, redde prioribus obedientiam & reuerentiam,paribus concordiam & amicitiam,minoribus doctrinam & diſciplinam, amicis lætitiam & aſsiſtentiam, inimicis patientiam & beneuolentiam,omnibus charitatem & fidelitatem, miſeris ſubuentionem & compaſsionem, tibimet innocentiam & ſanctimoniam, mundo contemptum,& diabolo continuum bellum. Quę latius proſequitur Bernardus,dicẽs: Iuſtitia virtus eſt, quod ſuum eſt vnicuique tribuens. Redde ergo tribus quæ ſua ſunt. Redde ſuperiori reuerentiam & obediẽtiam: quarum altera cordis,

Iuſtitia generalis.

Iuſtitia legalis.

Reddẽdum cuiq; quod ſuum eſt.

Digitized by Google

altera corporis eſt. Nec ſufficit exterius obtemperare maioribus, niſi & ex intimo cordis affectu ſublimiter ſentiamus de eis. Et ſi manifeſtè vita eorum indigna innotuerit, propter eum tamen cuius locũ occupãt, quos modò tales nouimus, excelſos reputare debemus, non præſentibus meritis, ſed ordinationi diuinæ & officij dignitati deferentes. Obedite, ait Paulus, præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, etiam diſcolis. Aequali verò conſilium, & auxilium, quia hoc volumus ipſi vt nobis impendant. Conſilium, quo erudiatur ignorantia noſtra: auxilium, quo iuuetur infirmitas noſtra. Nullum autem melius conſilium, quàm vt exemplo tuo fratrem tuum doceas, quid oporteat, quidve non oporteat fieri, prouocans eum ad meliora, & conſulens opere & veritate. Nec auxilium efficacius vel vtilius eſt, quã vt ores deuotè pro eo, culpas eius diſcretè arguẽdo, nullũ ei offendiculum præbendo, & tanquam angelus pacis ſcandala de regno Dei quantum præuales, de medio tollendo. Inferiori denique cuſtodiam, quæ poſſit cauere peccatum: & diſciplinam, vt quod minus cauit, minimè maneat impunitum. Et ſi nemini præeſſe videris, adhibe tamen cuſtodiam corpori tuo, quod regendum accepit ſpiritus tuus, vt non regnet in eo peccatum, nec eius membra arma fiant iniquitati. Adhibe, & diſciplinam, vt dignos faciat pœnitentiæ fructus, caſtigatum & ſubditum ſeruituti: alioqui quid excuſationis homo prætendet, ſi tam precioſum theſaurum, depoſitum quod Chriſtus proprio ſanguine precioſius iudicauit, negligentius cuſtodire cõtigerit, vtpote pro quo mercator non inſipiens ſanguinem ſuum dedit? Tertia denique dicitur iuſtitia particularis, quę ſcilicet hominem ordinãt circa ea quæ ſunt ad alteram ſingularem perſonam immediate, ſicut iuſtitia legalis hominem ordinat in his, quæ ſunt ad alterũ, quantũ ad bonum commune mediatè. Et ſicut iuſtitia legalis eſt præclarior inter omnes virtutes morales, in quantum commune bonum præeminet ſingulari bono vnius perſonæ (aliæ namque virtutes ſolùm perficiunt ipſas habentem: ſed iuſtitia eſt etiam reſpectu alterius, quod eſt nobilius, & perfectius, ſicut nobilius eſt eſſe bonum in ſe, & ad alium, quàm ſolùm eſſe bonum in ſe. Hinc dicitur quinto Ethicorum quòd præclariſſima virtutũ videtur eſſe iuſtitia: & neque Heſperus, neq; Lucifer ita admirabilis:) ſic etiam iuſtitia particularis duplici ratione præcellit inter virtutes morales. Prima ratio ſumi poteſt ex parte ſubiecti, quia iuſtitia eſt in nobiliori parte animæ, ſcilicet in voluntate. Nã iuſti dicimur ex eo quod aliquid rectè agimus. Proximum autem principium actus iuſtitiæ eſt vis appetitiua ſuperior, ſcilicet voluntas. Fortitudo verò & tẽperantia ſunt in appetitu ſenſitiuo, ad quem pertinent naturales paſſiones. Verũtamen quia bonũ rationis eſt bonum hominis, quod bonum eſſentialiter habet prudentia, quæ eſt perfectio rationis, iuſtitia verò eſt affectiua huius boni,

Hebr. 13.

Iuſtitia particularis.

Iuſtitiam pręcellere virtutes morales.

ni, ſcilicet inquantum ad ipſam pertinet ordinem rationis ponere in omnibus rebus humanis: ideo prudētia dicitur eſſe potior quàm iuſtitia. Secūda verò ratio ſumi poteſt ex parte obiecti: quia virtutes aliæ laudantur ſolùm ſecundùm bonum ipſius virtuoſi, quia ſcilicet perficiunt ipſum habentem: ſed iuſtitia laudatur ſecundū quod virtuoſus ad aliū benè ſe habet, quia iuſtitia eſt circa operationes quibus ordinatur homo, non ſolùm in ſe vt benè ſe habeat in ſeipſo, ſed etiam reſpectu alterius, vt benè ſe habeat ad alterum. Quæ iuſtitia, ſecundū doctores, eſt conſtans & perpetua voluntas, ius ſuū vnicuiq; tribuens. Quam diffinitionem S. Thomas in debitam formam reducens, ait: Iuſtitia eſt habitus, ſecundū quem aliquis conſtanti & perpetua voluntate ius ſuum vnicuique tribuit, iuxta cōſilium Sapientis, dicentis: Pro iuſtitia agonizare pro anima tua, id eſt, propter ſalutē animæ tuæ, & vſque ad mortem certa pro iuſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Nam iuſtitia, ſecundùm Caſſiod. non nouit patrem, non nouit matrem, veritatem nouit, perſonam non accipit, Deum imitatur. Hinc Traianus mirabilis amator iuſtitiæ, proprium filium in ſeruum tradidit viduæ, quam diu ipſa viueret in humanis, eò quòd miles qui viduæ filium equo ſuo calcauerat & interfecerat, filium non haberet. Vnde cccel. annis poſt mortem Traiani, caput eius B. Gregorio fuit oſtenſum, cuius lingua fuit ita recens ac ſi vixiſſet, eò quòd ipſe cum lingua iuſtitiam locutus fuiſſet. Iuſtum igitur vel ius, eſt obiectum iuſtitiæ. Hinc iuſtus dicitur qui ius cuſtodit. Et actus propriè iuſtitiæ eſt reddere vnicuique quod ſuum eſt. Qui tamen actus vt reddatur virtuoſus requirit quod ſit volūtarius, firmus & rectus. Quinimo virtus iuſtitiæ includit in ſe actum trium virtutum. Primò includit actum iuſtitiæ, ſicut inclinantis ad rectè iudicandum. Veruntamen actus iuſtitiæ non eſt meritorius, niſi fiat amore iuſtitiæ. Secundò verò actum prudentiæ, ſicut iudicium proferentis, iuxta illud Prouerb. Per me, ſcilicet prudentiam, & ſapientiam, reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Tertiò denique actum charitatis, qua ſcilicet homines ſpirituales omnia iudicant. Et quidem huius iuſtitiæ duæ ſunt ſpecies. Vna dicitur iuſtitia commutatiua, quæ ſcilicet eſt directiua diſtributionum earum, quæ mutuo fiunt inter duas perſonas ad inuicem: & attendit medium ſecundùm æqualitatem rei ad rem, vt patet in emptione, venditione, locatione, cōductione & ſimilibus. Alia eſt iuſtitia diſtributiua, quæ cōſiſtit in diſtributione bonorū communium ad ſingulas perſonas: & accipit medium ſecundùm proportionem rerū ad perſonas, ſicut vna perſona excedit aliam: ita etiam res quę datur vni perſonæ, excedit rem quæ datur alteri perſonę: de qua poteſt accipi illud quod dicit Gregorius: Iuſtum eſt, inquit, homines propter iuſtitiam diligere, non autem iuſtitiam propter homines poſtponere. De prædictis

Eccl. 4.

Iuſtitia vis.

Prouer. 8.

Iuſtitia ſpecies.

Digitized by Google

igitur tribus iuſtitiarum differentijs intelligi poteſt illud, quod ait Pſalmiſta: Domine quis habitabit in tabernaculo? &c. Et reſpondet: Qui ingreditur ſine macula; ecce iuſtitia generalis: & operatur iuſtitiam, ecce iuſtitia legalis; qui loquitur veritatem in corde ſuo, ecce iuſtitia particularis in corde: qui non egit dolum in lingua ſua, ecce iuſtitia particularis in ore: nec fecit proximo ſuo malum, ecce iuſtitia particularis in opere.

Pſalm. 14.

De quatuor gradibus iuſtitiæ, prout eſt virtus politica, purgatoria, purgati animi & exemplaris: & quòd tria requirit Deus ab homine. Cap. LXXXI.

O*Stende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis.* Quia ſecundùm Plotinum libro de virtutibus, quatuor ſunt genera virtutum. Primæ dicuntur politicæ, ſecundæ purgatoriæ, tertiæ purgati animi, & quartæ exemplares: Ideo & ipſius iuſtitiæ quatuor diſtinguuntur gradus. Primus gradus hominem ab omni iniquitate cuſtodit, & cum omnibus pacificè conuerſari facit, & ſic eſt virtus politica, qua quis debet mundũ iſtum deſpicere, & vnicuique quòd ſuum eſt tribuere, ſcilicet ſibijpſi, proximo, & Deo. Sibijpſi tria, mũdiciam cordi, cuſtodiam ori, diſciplinam corpori. Proximo tria, obedientiã ſuperiori, concordiam pari, beneficentiam inferiori: Deo tria, honorem creatori, amorem redemptori, & timorem iudici. Et tunc implet omnem iuſtitiam, de qua dicit Bernardus: Studeamus omnem adimplere iuſtitiam. Ipſa enim eſt via per quam ad plenam peruenitur lætitiam. Nam lætitia præmium eſt: Iuſtitia verò meritum & materia gaudiorum. De qua iuſtitia dicitur in Euangelio: Primum quærite regnum Dei, & iuſtitiam eius, tanquam viam regiam, quæ ducit ad regnum: vtpote quæ debitè hominem ordinat ad ſeipſum, ad proximum & ad Deum, iuxta illud Micheæ: Indicabo tibi ò homo, quid ſit bonum, & quid Deus requirat à te, vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſolicitè ambulare cum Deo tuo. Primò requirit iudicium quantum ad ſeipſum, iuxta illud Pſalmiſtæ: Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam, ideſt, iudicij executionem, in omni tempore. Nam ſi noſipſos iudicauerimus, non iudicabimur, ſicut ſancti fecerunt in ſolitudine degentes. Secundò requirit miſericordiam, & veritatem, quantum ad proximum, iuxta illud Pſalmiſtæ: Miſericordiam & veritatem diligit Deus. Miſericordiam, inquam, triplicem: Bona propria communicando, aliena mala participando, illata mala remittendo. Veritatem ſimiliter triplicem, ſcilicet vitæ, doctrinæ, & iuſtitiæ. Dicit enim Cicero libro de Officijs, quòd tanta eſt vis iuſtitiæ, vt nec illi qui maleficio & ſcelere paſcuntur, ſine vlla eius particula viuere poſſunt. Nam princeps latronum, niſi

Gradus iuſtitiæ. *Quibus quis debeat.* *Matth. 6.* *Mich. 6.* *Deum requirere à nobis.* *Pſal. 105.* *Pſalm. 83.*

Digitized by Google

niſi prædam æqualiter diſpertiat,aut interficietur à ſocijs, aut relinquetur. Nemo tamen iuſtus eſſe poteſt, qui mortem, qui dolorem, qui exilium, vel egeſtatem timet,aut qui ijs cõtraria æquitati anteponit.Hinc refert Valerius,quòd Zeleucus conſul,vrbe Locrenſium à ſe ſaluberrimis ac vtiliſsimis legibus munita,cum eius filius adulterij crimine damnatus,ſecundùm ius ab ipſo conſtitutum,vtroque oculo carere deberet,ac tota ciuitas,propter honorem patris neceſſitatẽ pęnæ adoleſcentulo remitteret,aliquandiu repugnauit: ad vltimum precibus populi victus, nè lex à ſe condita violaretur, ſuo prius,deinde filij eruto oculo,vtrique vno oculo vſum videndi reliquit.Sic Cambyſes rex Perſarum,vt refert Helinandus,quendam iniuſtum iudicem,qui odij & iræ liuore percuſſus, æmulum ſuum iniuſtè damnauit,excoriari viuum fecit, & ſuper ſedem iudiciariã cute carnis eius coopertam,filium iudicis ſedere fecit, vt filius pęnam patris & iudicium horrens,iuſtitiam æqua lance teneret. Et ſimile legitur de Traiano:qui & decreuit,quòd pellis deponi non deberet,ſed ſic affixa ſedi per annos ducẽtos ad futurorum memoriam permanſit. Legitur inſuper in Polycrate, quòd rex Alexander,cum inter ipſum & aliquos milites eſſet diſceptatio, & cauſa ſua eſſet damnata in Caſtrenſi iudicio,acceptum habuit illud iudicium, gratias agens iudicantibus: quorum in eo fidem probauerat,quòd iuſtitiam omni poteſtati prçferebant. Miranda fuit tanti regis æquitas, quòd ſe ſubijcere voluit iudicibus cum ſuis ſubditis. Nunc verò proh dolor, impleri videtur illud Anacharij, qui dicit leges ſimiles eſſe aranearum telis. Sicut enim illa valentiora, & maiora animalia tranſmittunt,infirmiora verò,vt muſcas,retinent & nectunt: ſic legibus, infirmiores & populares ligari, maiores autem & potẽtiores legibus non adſtringi videmus. Tertiò, requirit Deus, vt quis ſolicitè ſtudeat ambulare cum Deo ſuo. Non enim tantum reuocat à malo timor ſupplicij, nec tantum allicit ad bonum conſideratio præmij, quantum prouocat amor dilecti ad ambulandum ſolicitè cum Deo ſuo, corde, ore, & opere.

Secundus verò gradus iuſtitiæ mentem ad æterna directè trahit, *Gradus iuſtitiæ.* quia iuſto ordini rationis perfectè conſentit:& ſic eſt virtus purgatoria,quæ eſt ad veram proximi viam conſentire, & vniuſcuiuſq; virtutis officium in ſuo vigore conſeruare.Hic iam peruenitur ad illam beatitudinem, quæ dicitur eſuries, & ſitis iuſtitiæ. Et eſt vehemens *Matt.5.* deſiderium iuſtitiæ,vel ſummi boni: quæ potius beatitudo dicitur, quam eſuries aliarum virtutum cardinalium,quia per iuſtitiam immediatè coniungitur Deo, quod non fit per alias virtutes cardinales: quia iuſtitia prout eſt virtus generalis, capi poteſt generaliter probitate, bonitate vel rectitudine vitæ, comprehendens etiam in ſe virtutes theologicas,quæ nos immediatè Deo coniungunt.Et bea

ti qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quia quanto quis magis habet eſuriem iuſtitiæ, tanto maiorem habet lætitiam operandi iuſtitiam. Hilarem autem datorem diligit Deus. Hinc etiam amatoribus veri
2. Cor. 9. boni non eſt ſatis, quod iuſti ſunt, ſed opus iuſtitiæ ſemper ſitiunt nunquam ſe ſatis iuſtos exiſtimantes, ſed ſemper ardentes profectu iuſtitiæ quotidiano, cum omni deſiderio, ad modum ſitientis & eſurientis, non ſolum in ſe, ſed in omnibus alijs iuſtitiæ profectum appetunt. Nam licet iuſtitia, ſecundum quod eſt virtus politica, bene ſe habet in his quæ rationem habent debiti reſpectu proximi, quando reddet vnicuique quod ſibi debetur, non nimis retardãdo, tamen hoc excellentius fit per beatitudinem, quæ dicitur eſuries & ſitis iuſtitiæ, ſcilicet cum fit ex quodam inſolito, feruenti & vehementi deſiderio. Et illi dicuntur beati. Quia (vt dicit Auguſtinus) qui perfectè iuſtitiam amat, iam iuſtus eſt, etiam ſi nulla exeat ſecundum eam foriņſecus per membra corporis operandi neceſſitas. De tali nanque iuſtitia dicit Bernardus: Nunquam iuſtus arbitratur ſe comprehendiſſe, nunquam dicit, Satis eſt, ſed ſemper eſurit ſititque iuſtitiam, ita vt ſi ſemper viueret, ſemper, quantum in ſe eſt, iuſtior eſſe contenderet. Si ergo (vt refert Valerius) Charunda Syrius conſul, vt ſeditioſas conciones ciuium pacaret, vſque ad vim & cruorem legem conſtituens, vt ſi quis cum ferro concionem intraret, continuò interficeretur, obſeruationem huius legis in tantum ſitiuit, quod interiecto tempore gladio cinctus e longinquo rure domum repetẽs, ſubito in dicta concione ſicut erat in eam procedens, & ſolutæ à ſe legis ſuæ admonitus, ſtatim ait: Et ego illam ſentiam, protinusq; ferro quod habebat diſtricto incumbens, quod ſenatus doluit, manu propria ſe peremit. Et quamuis licuiſſet culpam vel diſſimulare, vel errore defendere, tamen pęnam repræſentare maluit, ne qua fraus iuſtitiæ fieret. Et ſi Brutus (vt idem refert) qui libertatem Romanam cõdidit, filios ſuos Tarquinij dominationem à ſe pulſam reducentes, ſummum imperium obtinens comprehenſos proque tribunali virgis cæſos, & ad palum religatos, ſecuri percuti iuſſit, exuens patrem vt cõſulem ageret, orbumque viuere, quàm publicæ vindictæ deeſſe maluit: quid ergo faciet iudex Chriſtianus in iuſtitia politica, aut quilibet alius in reddendo vnicuique quod ſuum eſt? vt tandem veniat ad eſuriem & ſitim omnis iuſtitiæ, vt dicat cum Chriſto: Meus
Ioann. 4. cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei. Cuius vtique voluntas
Ioann. 9. erat paſſio pœnaliſſima, & exprobratiſſima, in cuius conſummatione clamauit: Sitio, vt oſtenderet paſſionis illius deſiderium.

Tertius proinde gradus mentem in æternis figit, quia illam cum Deo æterno perpetuo fœdere ſociat. Tunc enim iuſtitia eſt ſe cum ſuperna & diuina mente ſociari, vt iam ſeruet cum ea perpertuum fœdus, illam inſeparabiliter imitando.

Quar-

Digitized by Google

Quartus denique gradus in ſolo Deo eſt, qui omnem creaturam ſua perpetua & inflexibili lege iuſte regit: & ſic eſt virtus exemplaris, quæ perenni lege à ſempiterna operis ſui conſummatione non flectitur: quod eſt idem, quod eſt obſeruatio legis æternæ in operibus ſuis.

De miſericordia humana & eius excellentia, & de infinita miſericordia diuina, cui nos pro poſſe conformare debemus. *Cap. LXXXII.*

QVam pulchra ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa. Cantic. 4. Verba ſunt ſponſi, quaſi dicere volentis: O ſoror mea, per voluntatis conformitatem, & per regni cohæreditatem: & ſponſa mea, per fidei ſubarrhationem, per lectuli communicationem, & per mutuæ charitatis vnionem, laudaſti me in prioribus, dicens: Quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis, quæ nimirum ſunt in expectando peccatores longanimitas, & in cōdonando benignitas, quæ mentes deuotorum ſatiant & confortant, ſecundum illud: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos: nunc econuerſo te commendo, quia bonitate appropinquans, viſcera pietatis accepiſti, vt ſic ad alios ex charitate mouearis, ſicut amare me didiciſti. Nam qui Deum veraciter diligit, etiam ex charitate proximos complectitur. Inde tibi prouenerunt vbera miſericordiæ, & pietatis, vt iam noſcas gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, infirmari cum infirmantibus, vri cum ſcandalizatis. Dicit enim Ambroſius, quod omni ſumma diſciplinę Chriſtianæ eſt in miſericordia & pietate quam aliquis ſequens, ſi lubricum carnis patitur, ſine dubio vapulabit, ſed non peribit. Cæterum, vt dicit Lactantius, Iuſtitia quamuis omnes virtutes complectatur, duæ tamen ſunt omnium principales, quæ ab illa diuelli non poſſunt, ſcilicet pietas & æquitas. Pietas nihil aliud eſt, quam Dei notitia. Aequitas vero bene iudicandi peritia. Pietas autem & miſericordia frequenter in ſacra ſcriptura pro eodem ponuntur, vel vnum pro reliquo ponitur. Differunt tamen in hoc, quod miſericordia ſtudet ad releuandas miſerias proximorum, ex eo quod proximi ſibi ſunt coniuncti, vel ſanguine, vel familiaritate, vel ſaltem naturæ ſimilitudine, in omnibus pro menſura ſumens aliquod humanum. Sed pietas mouetur ad releuandas proximorum miſerias ex aliquo diuino, ſcilicet in quantum ſunt filij Dei, cohæredes regni, & diuina ſimilitudine inſigniti.

Matth. 11. *Rom. 12.* *2. Cor. 11.* *Pietas quid.* *Miſericordia.* *Rom. 5.*

Eſt autem miſericordia, ſecundum Auguſtinum, humanæ naturæ precioſum ornamentum: cuius expers quilibet homo male degenerat: nimirum cum ſecundum Ambroſium, miſericordia ſit plenitu-

do

do virtutum. Et ideo cũctis hominibus eſt propoſita ſicut perfecta
Miſericordia vnde. virrutis forma. Dicitur enim miſericordia à miſero corde, quia quilibet homo largiendo pauperibus tunc miſericors exiſtit, cum alterius cordis miſeriæ cor eius compatiens, intimo mœreri tabeſcit. Hinc dicit Auguſtinus, quod miſericordia eſt animi condolentis affectus, cum additamento beneficij, vt compatiamur proximo, & largiamur de proprio. Cuius virtus, vt dicit Leo Papa, tanta eſt, quòd ſi ne illa cæteræ virtutes etiam ſi ſint, prodeſſe non poſſunt. Quamuis enim quis fidelis ſit, cautus & ſobrius, ac alijs maioribus ornatus inſignibus, ſi miſericors tamen non eſt, miſericordiam non meretur. Nam in illo magno ſummoque iudicio tanti æſtimabitur, vel largientis benignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omnium virtutum, & pro ſumma omnium commiſſorum, & per vnum malum illi in ignem mittuntur æternum: & per vnum bonum iſti introducuntur in regnum æternum. Vnde virtus hæc tanta eſt, quòd ea præ

Miſericordia Dei quanta. cæteris Deo quaſi propria attribuitur ab Eccleſia, cum dicit: Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere. Et hominem in hac

Luca. 6. *Pſal. 102.* virtute exigit ſui, & patris imitatorem, dicens: Eſtote miſericordes, ſicut pater veſter cœleſtis miſericors eſt. De quo dicit Pſalmiſta: Miſerator, ſcilicet effectu, & miſericors, ſcilicet natura & affectu, dominus: & hoc ſuper ijs qui iam pœnitent: patiens autem ſuper ijs qui nondum pœnitent: & multum miſericors, eos ad pœnitentiam expectando, & conuertentes ad veniam recipiendo. Hinc dicit Anſelmus: Quid miſericordius intelligi poteſt, quàm cùm peccatori æternis deputato ſupplicijs, & vnde ſe redimat non habenti, Deus pater dicit: Accipe vnigenitum meum, & da pro te? Filius dicit: Accipe me, præſto ſum, & redime te? Nam vt dicit Auguſt. Quæcunque neceſſitas cogat peccatorem ad pœnitentiam, nec criminis quantitas, nec temporis breuitas, nec vitæ enormitas, nec horæ extremitas excludit à venia, ſi perfecta fuerit voluntatis mutatio: ſed in ampliſſimos ſinus mater charitas filios prodigos ſuſcipit reuertentes. Dicit enim Bernardus, quòd ſic paratus eſt Deus recipere fugientem, vt videri poſſit relictis omnibus alijs ipſi ſoli operam dare. Nec enim reuertenti filio prodigo dixit, Vnde venis? vbi

Luca. 15. fuiſti? vbi ſunt quæ tuliſti? quare tantam gloriam in tantam turpitudinem commutaſti? ſed: Proferte, inquit, primam ſtolam, & induite illum. Videtis quia delicta non videt vis amoris, tardam pœnitentiam pater neſcit, vt meritò de Deo dicatur: Suauis dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius? Omnino propter

Pſal. 144. manſuetudinem tuam currimus ad te domine, audientes quòd nullum ſpernis pauperem, non abhorres peccatorem, non latronẽ confitentem, non publicanum exorantem, non Petrum lachrymantem, non Magdalenam pedes oſculantem. Et ſi millies deſpectus, & iniuriatus

riatus

riatus fueris,clementer expectas,frequenter reuocas,exoratus condonas,inuocatus occurris,vt protegas,amplexaris,vt confidentiam veniæ tribuas.Hinc Dauid te miſericordiam vocãs, ait: Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui. Vocatur enim meritò miſericordia,quia(vt dicit Hugo)differunt miſericordia, & miſeratio,ſicut fons & riuulus. Miſericordia enim quaſi fons eſt in affectu:miſeratio verò quaſi riuulus in effectu.Dicitur igitur miſericordia.Primò,quia datus eſt nobis ex excellẽtiſſima miſericordia,quaſi ſummæ miſericordię donum.Secũdò,quia plenus eſt miſericordia, vt dicitur in libro Iob.Ab infantia cum eo creuit miſericordia, magnam oſtendens in incarnatione,maiorem in conſeruatione, maximam in paſſione.Magnum enim fuiſſet, ſi miſericordia rigorem iuſtitiæ temperaſſet: maius, ſi reo pœnæ iudicium omnino remiſiſſet: ſed aliquid maius prò reo miſericordia ſe facturam cogitabat.Et ad ſubueniendum noſtræ miſeriæ, ad ſatisfaciendum ſuæ iuſtitiæ, vt reum abſolueret,iudicem iudicari procurabat,in eo ponens iniquitatem omnium noſtrum, vt peccatum vindictam ſumeret, & peccator vindictæ diſpendium non ſentiret.Clamat igitur clauus, clamat vulnus,Quia miſericordiæ domini non eſt numerus. Vides quia verum eſt, Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere? punire verò delinquentem alienum eſt ab eo. Quia, vt dicit Alexander de Hales,ad completam rationem effectus miſericordię Dei non requiritur actus,vel meritum noſtrum, ſicut ad rationem effectus iuſtitiæ requiritur exigentia meritorum. Sicut enim apes habet mellificare (quod eſt proprium eius opus) habet etiam pungere cum moleſtatur,quod eſt opus alienum ab ea, velut extortum quadam iniuria. Vnde dicit Bernardus:Si quæris, Quomodo proprium eſt illi miſereri,cuius iudicia abyſſus multa? Verum id quidem:ſed quòd miſeretur,proprium eſt illi. Nam ex ſe ſumit materiam, & velut quoddã ſeminarium miſerendi.Quòd aũt nos iudicat & condemnat, eũ quodãmodo cogimus,vt longè aliter de corde ipſius miſeratio,quã animaduerſio procedere videatur.Audi enim eum dicentem: Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij dicit dominus,& non magis, vt conuertatur & viuat?Vnde non ſolùm pater miſericordiæ,ſed pater miſericordiarum dicitur Deus, quia multæ ſunt miſeriæ noſtræ, ideo multitudine miſerationum indigemus.Siquidem & corporis & animæ tribulationes multiplicatæ ſunt nimis, & ab omnibus nos liberare venit.O quanta pietas,quantus affectus miſerationis,& integritas ardentiſſimæ charitatis?Totus flagellatur,conſpuitur,ſpinis coronatur,opprobrijs ſaturatur,crucifigitur & lancea transfigitur: & tamen multiplicem illum dolorem diſſimulans, vicinæ mortis obliuiſcitur,ac latitudinem charitatis aperiens,terminosque traditę legis amplificans,Pater,inquit,ignoſce illis,ſcilicet inimicis,& perſequen-

Pſal. 47. *Miſericordia Deus dicitur.* *Iob. 31.* *Eſai. 53.* *Ezec. 18.* *2. Cor. 1.* *Pſal. 24.* *Luca. 23.*

quen-

quentibus,quia neſciunt quid faciunt.Iam non ſolum amicus amicis, ſed velint nolint amicus pariter & inimicis, ex cuius orationis efficacia numeroſitas inimicorum ad numerum tranſiuit amicorũ. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater & filius cœleſtis miſericors eſt,vt ſimiles altiſſimo pariter & hæredes eius effici mereamini.

Luca. 6.

De iniuſta miſericordia, & quod iuſtitiam ſemper comitem habere debet,& de miſericordiæ differentia,prout eſt virtus,& prout eſt beatitudo. Cap. LXXXIII.

Q*Vam pulchræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa.* Canticorum quarto. Expediti in præcedenti de eminentiſſima perfectione diuinæ miſericordiæ,ex ea iam trahamus formam miſericordię noſtrę. Quia (vt dicitur in Eccleſiaſtico) miſeratio hominis circa proximum ſuum, miſericordia autem domini ſuper omnem carnem. De qua miſericordia dicit Thomas 2. 2. q. 30. quod miſericordia dolorem importat de aliena miſeria. Qui dolor nominari poteſt vno modo motum appetitus ſenſitiui, & ſecundum hoc miſericordia quædam paſſio naturalis eſt & non virtus.De qua dicit Hieronymus.Miſericordia eſt affectio, quæ nec voluntate cohibetur, nec ratione ſubijcitur,ſed ipſas pias mentes ad compaſſionem dolentium neceſſario cogit affectu:ita etiam vt ſi peccatum eſſet miſereri, & ſi multum vellent,non poſſent tamen non miſereri.

Eccle. 18.

Miſericordia uitioſa. Vnde talis miſericordia poteſt eſſe vitium, ſi non fuerit ratione regulata.Hinc dicit Salluſtius:Omnes homines qui de rebus dubijs conſultant,ab ira & miſericordia vacuos eſſe decet. Hinc dicit Ambroſius libro de officijs,& ponitur 23.quæſt.4.cap. Eſt iniuſta miſericordia.Denique in lege ſcriptum eſt.Non miſereberis illius: & in libro Regum legitur,quòd Saul contraxit offenſam, quia miſeratus eſt Agag hoſtium regem,quem prohibuerat diuina ſententia ſeruari.Itaque ſi quis latronem, filijs deprecantibus motus, & lachrymis coniugis eius inflexus abſoluendum putat, cui adhuc latrocinandi ſpirat affectus,nonne innocentes tradet exitio, qui liberat multorũ exitia cogitantem?Certè ſi gladium reprimit,vincula diſſoluit,laxat exilium, cur latrocinandi qua poteſt clementiori via non eripit facultatem,qui voluntatem extorquere non poteſt?Hinc conſulit Auguſt.dicẽs:& ponitur 23.q.4.c.Ne amiſſo iudicio ſis pauperi in mala cauſa miſericors, cuius ſi parcis ſaccello, percutis cor & tanto nequiorem reddis, quantò iuſtum ſcilicet iudicem ſibi fauere videt.

Exod. 23. *1. Reg. 15.*

Miſericordia quatenus exercenda. Non ergo ſuſcipiamus peccatores propter hoc quòd ſunt peccatores,ſed tamen eos ipſos quia & homines ſunt,humana conſideratione tractemus.Perſequamur in eis ipſam iniquitatem,miſereamur cõmunem naturam. Melius eſt .n. cum ſeueritate diligere, quàm cum leni-

Digitized by Google

lenitate decipere. Vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quàm eſurienti panis frangitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat. Non ergo placet miſericordia, niſi iuſtitiam ſem per comitem habeat. Hinc dicit Pſalmiſta: Miſericordia & veritas præcedent faciem eius. Alio modo miſericordia nominare poteſt motum appetitus intellectiui, ſecundùm quod alicui diſplicet malum alterius, qui motus poteſt eſſe ſecundùm rationem regulatus. Et poteſt ſecundùm hunc motum ratione regulatum, etiam regulari motus inferioris appetitus. Dicit enim Auguſtinus 9. de Ciuitate Dei, quòd iſte motus animi, ſcilicet miſericordia, ſeruit rationi, quando ſic præbetur miſericordia, vt conſeruetur iuſtitia, ſiue cum indigenti tribuitur, ſiue cum ignoſcitur pœnitenti Et quia ratio virtutis humanę conſiſtit in hoc, quòd animi motus ratione reguletur, ideo conſequens eſt miſericordiam eſſe virtutem, & virtutum maximam, quantùm in ſe, quia ad miſericordiam pertinet quod alijs effundat, & eorum defectus ſubleuet. Hinc (vt dicit Auguſtinus de Ciuitate Dei) longè melius & humanius, & piorum ſenſibus accommodatius, Cicero in laude Cæſaris locutus eſt, vbi ait: Nulla de tuis virtutibus, nec admirabilior, nec gratior eſt miſericordia. Et 86. diſtin. capit. Non ſatis, in fine ſubditur: Miſericordia communis eſt vſus: ideo commune præceptum omnibus officijs, omnibus ætatibus neceſſaria, & ab omnibus eſt conferenda. Miſericordia enim eſt plenitudo virtutum, & ideo omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis, nè veſtimentis, alimentiſq; ſui parcant. Veruntamen quò ad habẽtem non eſt maxima virtutum, niſi is qui habet eam ſit maximus, qui nullum habet ſupra ſe ſicut Deus, de quo dicitur: Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Qui enim ſupra ſe habet aliquid, illi maius & melius eſt coniungi ſuperiori quàm implere defectum inferioris: & ideo, quãtùm ad hominem qui Deum habet ſuperiorem, charitas per quàm vnitur Deo, potior eſt quàm miſericordia, per quam ſupplet defectus proximorum. Sed inter omnes virtutes quæ pertinent ad proximum, potiſsima eſt miſericordia, ſicut etiam eſt potior actus. Hinc ait dominus: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Quia per exteriora ſacrificia, vel munera, Deus non colitur propter ſe, ſed propter nos & proximos. Non enim indiget ſacrificijs noſtris, ſed ea vult ſibi offerri propter noſtram deuotionem, & proximorum vtilitatem. Et ideo miſericordia, qua defectibus aliorum ſubuenitur, eſt ſacrificiũ magis Deo acceptum: vt pote propinquius inducens vtilitatem proximorum, iuxta illud: Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtijs promeretur Deus, nimirum cum (vt dicit Hieronymus) non memini mala morte mortuum, qui libenter opera pietatis exercuit. Cæterùm, duplex diſtinguitur miſericordia. Quædam enim eſt miſericordia virtus, quæ

Pſalm. 88. *Miſericordia virtus.* *Ambroſius.* *Pſal. 144.* *Oſee 6. Matth. 9.* *Heb. 13.* *Miſericordia virtus.*

reſpectu proximi bene ſe habet in ijs quæ rationem habent doni, modo communi & humano per liberalitatem, quæ eſt virtus politica, in communibus & paruis donis: & per magnificentiam in magnis & excellentibus donis. Quam vtique miſericordiam filio ſuo Tobias efficaciter ſuadet, dicens: Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum fuerit, etiam exiguum libenter impartire ſtude. Præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſsitatis, quoniam eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus, qui faciunt eam. Veruntamen excellentior exhibetur miſericordia in eleemoſynis ſpiritualibus quam corporalibus, quia ſpirituales corporalibus præeminent, ſicut anima corpori, quibus, ſcilicet anima promouetur in bonum ſuum, vel ſpiritualiter ſubueniendo vel ſupportando ſeu remittendo. Quia dicit Rabanus, quòd miſericordia conſiſtit in eleemoſynis largiendis & malis tolerandis, in conuitijs remittendis, & vitijs corrigendis. Vnde refert Valerius de miſericordia Pompei erga regem Germaniæ, qui contra populum Romanum multa bella geſſerat, ita quòd eum vinctum in conſpectu ſuo ſupplicem iacere diutius non eſt paſſus, ſed benignis verbis recreatũ, diadema quod abiecerat, capiti imponi iuſsit, & in habitum priſtinæ fortunæ reſtituit, æque pulchrum eſſe iudicans & vincere reges, & facere, & parcere. Refert etiam de quodam conſule Paulo nomine qui cum ad ſe quendam captiuum audiſſet adduci, occurrit illi, & illum volentem ad genua ſua procumbere, de terra leuauit, & eum in conſilio ſecum ſedere fecit, nec indignum honore ſuæ mẽſæ iudicauit, dicens: Nam ſi & egregium hoſtem nos nouimus inimicis, etiam laudabilem & fęlicem nos noſcamus miſeris. Quædam etiam eſt miſericordia beatitudo, quæ ſcilicet excellentius hæc prædicta facit, alterius defectum totaliter accipiens quaſi ſuum, pro quo reuelando nec proprium veretur ſubire diſpendium. Et hæc miſericordia primò eſt exhibenda ſuper malo proprio eliminando per pœnitentiam, non refugiendo propterea deriſionis & perſecutionis iacturam, ſecundùm illud: Miſerere animæ tuæ placens Deo. Et hæc conſequitur miſericordiam in remiſsione omnis culpę. Denique, ſuper malo proximi per beneficentiam eius defectibus condeſcendendo, ſubueniendo, vel eum ſupportando, ſeu remittendo, vel defendendo, cuius finis eſt propterea cuiuſlibet aduerſitatis inimicitias non timere, vel etiam mortem ſubire exemplo Chriſti, qui pro nobis omnibus ex miſericordia voluit mori, & hæc conſequitur miſericordiam in pœnæ diminutione, & interceſſorum multiplicatione. Tertia eſt miſericordia filialis ad Deum per compaſsionem, & hæc cõſequitur adeptionem gloriæ, quia ſi compatimur, & conregnabimus.

Tob. 4. *Eleemoſyna virtus.* *Miſericordia beatitudo.* *Eccl. 30.* *Rom. 8.*

De

De pietate, prout eſt virtus, & prout eſt donum Spiritus ſancti, quæ ſummè neceſſaria eſt in omni opere bono, vt fiat meritorium.
Cap. LXXXIIII.

QVàm pulchræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa. Viſo iam vtcumque de prima mamma, ſcilicet miſericordiæ, iam de ſecunda, quæ eſt pietatis, proſequamur. Pietas eſt ex benignæ mentis dulcedine grata omnibus auxiliatrix affectio, & diuini cultus religioſa deuotio. Et diſtinguitur duplex, ſicut eſt differentia inter pietatē virtutem & donum. Nam virtus moralis generaliter accipit aliquod humanum pro regula: ſed donum accipit pro regula aliquod diuinum. Et iſtud patet quantum ad patientiam in communicationibus humanis, in quibus attendi poteſt quandoque humana ratio communicandi alteri, ſcilicet vel liberalitatis in paruis donis, vel magnificentiæ in magnis donis, vel iuſtitiæ in debitis, vel decentiæ in gratuitis: quia talia dare decet, vel vtilitas ſuadet, ſeu aliquod aliud humanum. Sed quia ratio communicationis his non clauditur terminis, vt homo tantum tribuat alteri quantum debet, vel quantum expedit ei qui tribuit, ſed quantum Deo eſt acceptum diuinum bonum, quod in ſe, vel in proximo relucet: hoc ſupra modum humanum eſt, & fit per pietatis donum. Pro quo notandum, quòd pietas (prout eſt virtus) ſecundùm Tullium, eſt perquam ſanguine iunctis, patriæque beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus. Ad pietatem ergo pertinet, prout eſt v rtus, exhibere cultum parentibus, & patrię. In cultu verò parentum includitur cultus omnium conſanguineorum. Ex hoc enim dicuntur conſanguinei, quia ex eiſdem parentibus proceſſerunt. In cultu verò patrię cultus conciuium, & omnium patriæ amicorum intelligitur. Et hic quidem cultus propriè refertur ad reuerentiam & honorem parentibus exhibendū. In quo etiam intelligitur omnis ſubiectio, quæ parentibus exhiberi debet, & hoc ex inſtinctu naturalis amoris, quo non ſolùm patri talem exhibet cultum, ſed etiam omnibus ſanguine iunctis, ſecundùm quod pertinent ad patrem. Officium verò referendum eſt ad obſequium, quod debetur eidem in omnibus neceſſitatibus & ſubuentionibus: puta, ſi ſunt infirmi, vt viſitentur, ſi pauperes, quòd ſuſtententur. Et hæc dicitur pietas naturalis quæ quibuſdam naturaliter inſita eſt ad parentes, cognatos, vel etiam alios, præſertim pauperes, ad quod etiam naturę nos inducit inſtinctus. Refert enim Ambroſius in Hexameron de ciconijs, quòd proprijs pennis parentes ſenio deplumatos tegmine plumarum fouent, & collato cibo paſcūt, ac alarum fulcro ſubleuant, & ſic ad volandum exercent. Et addit Ambroſius: Non eſt graue quod eſt plenum pietate, nec eſt oneroſum quod ſol-

Pietas.

Pietas virtus.

Pietas naturalis.

Digitized by Google

uitur naturæ debito. Non recuſant aues parentes paſcere, quas non lex ſcripta, ſed innata conſtringit. Vnde Romanorum vſu hæc auis pia vocatur, quia vera pietas in ea relucet. Et idem legitur de auibus coruini generis, & præcipuè de cornicibus, & ſimiliter de vpupis, ac quibuſdam animalibus, vt erubeſcat homo ſuis parentibus debitum auxilium & ſubſidium non præſtare. Vnde Hieronymus in epiſtola quadam: Exolue fili quod debes, & officia debita qualicunq; exhibe famulatu, quia parentibus nemo poteſt reddere quod debetur. Humilitas talibus oblata perſonis viuendi tempus extendit, & morte dilata multum veſtram prorogat vitam, vicemq; facientibus reddens officia domino noſtro viuenti commendat, quia tantum parentum nomen diligit, vt ſeipſum patrem dici iuſſerit. Et infra: Memento parentum eſſe quòd talis es: quorum manibus incrementa ſumpſiſti: fauces tuæ necdum lactendo ſaporem perdiderũt, quem tibi pia mater infundens, linguam ipſam pauit potu corporis. Sit tibi grata ſalus ipſorum, quibus charior eſt vita tua quàm propria. Senibus ſeruire perfacile eſt, quos nemo portat, nemo nutrit ſucco corporis ſui. Foueatur itaque parentum ſenectus, & factis eorum viciſsitudo reddatur. Habet enim quãdam ſenectus infantiam.

2. Mach. 7. Imitamini filium Macchabæum, qui matrem mortem ſuadenti ſeruiuit, & durum imperium gratanter aggreſſus eſt, nè genitricem offenderet, maluit fratrum ſociari funeribus, quàm obſiſtere volũtati matris. Ita enim matris ſuadentis voluntas perfecta eſt, vt Deo filium faceret martyrem, & fratrum coronis comparticipem. Quamuis autem officium & cultus debeatur etiam ſanguine iunctis, & patriæ beneuolis, nõ tamen æqualiter omnibus, ſed præcipuè parentibus: alijs autem ſecundùm facultatem propriam, & perſonarum decentiam. Hæc autem pietas ponitur à Tullio pars iuſtitiæ, quia ad rationem iuſtitiæ, pertinet, quòd alteri debitum reddat: & vbi ſpecialis inuenitur ratio debiti alicui perſonæ, ibi eſt ſpecialis virtus. Debetur autem alicui aliquid ſpecialiter, eò quòd eſt connaturale principium in eſſe producens & gubernans; quod principium reſpicit pietas, in quantum parentibus & patriæ, & his qui adhoc ordinantur, officium & cultum impendat.

Pietas donum. Pietas verò prout eſt donum Spiritus ſancti: deuotam animam impulſu continuo per deuotionem ſaporoſam ſurſum agit in Deum, & per compaſsionem viſceroſam eandem transformat in Chriſtum, ac per condeſcenſionem zeloſam inclinat ad proximum. Per vniuerſalem quoque conſiderationem primi principij, ſingula reducit ad fontalem eſſendi originem: & ſic in omnibus creaturis amoris brachijs omnium complectitur creatorem. Pietas enim, prout eſt donum Spiritus ſancti, cultum exhibet Deo vt amantiſsimo patri: quod excellentius eſt, quàm exhibere cultum Deo vt creatori & domino: & vlterius exhibet cultum &

officium

Digitized by Google

officium omnibus hominibus, inquantum ad Deum pertinent, vt præferentes eius imaginem & ſimilitudinem, expectantes etiam illius hæreditatem. Et hac ſola via peruenitur ad veram inimicorum dilectionem, dum diligitur ſeruus propter dominum, filius propter patrem, creatura propter creatorem. Vnde dicit Bernardus: O clementiſsima pietas, quæ non deſinit ſua largiri beneficia, non ſolùm ijs, vbi nullum inuenit meritum, ſed etiam ijs, vbi totum videtur eſſe contrarium. Dona namque Spiritus ſancti, quædam habituales animæ diſpoſitiones ſunt, quibus eſt promptè mobilis à Spiritu ſancto. Sed inter cætera nos mouet Spiritus ſanctus ad hoc, quòd affectum quendam filialem ad Deum habemus, iuxta illud: Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Cum igitur *Rom. 8.* ad pietatem propriè pertineat officium & cultum exhibere patri, conſequens eſt, quòd pietas, ſecundū quam cultum & officium exhibemus Deo, vt patri per inſtinctum Spiritus ſancti, ſit donum Spiritus ſancti, ſicut pietas, quæ officium & cultum exhibet patri carnali, virtus eſt. Hinc etiam ſicut per pietatem, quæ virtus eſt, homo officium & cultum exhibet non ſolùm patri carnali, ſed etiam omnibus ſanguine iunctis, ſecūdùm quod ad patrem pertinent: ſic etiam pietas, ſecundùm quod eſt donum, non ſolùm cultum & officium exhibet Deo, ſed etiam omnibus creaturis, in quantum ad Deum pertinent, ſcilicet honorando ſanctos & bonos, & ſubueniendo miſeris, &c. Vnde quamuis hæc pietas per excellentiam nominatur cultus Dei, ſicut & Deus excellenter pater noſter dicitur: tamen ſecundùm Auguſtinum, vulgari more nomen pietatis etiam in operibus miſericordiæ frequentatur. Quod ideo arbitratur eueniſſe, quia hoc præcipuè mandat fieri Deus, eaque ſibi, vel pro ſacrificijs vel præ ſacrificijs placere teſtatur. Ex qua conſuetudine factum eſt, vt & Deus *Deus pius.* ipſe pius dicatur. Denique, ſecundùm Apoſtolum: Corporalis exer- *1. Tim. 4.* citatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia valet, quia, vt exponit Hugo, viſibilis actio eſt quaſi quoddam corpus, deuotio verò quaſi ſpiritus eius, quia actionem viuificat. Sicut ergo ſine anima corpus, ſic & actio ſine deuotione pietatis mortua eſt in ſemetipſa. Dicit enim Richardus de gemino Paſcha: quòd pietas eſt dulce condimentum humanorum actuum. Eſt enim quidam dulcis radius à Sole ſummę pietatis menti medullitus infuſus, quo nimirum afficitur & reficitur in ſemetipſa profluens amoroſa dulcedine ad Deum, vt patrem colendum: ad omnem proximum, vt fratrem ſubueniendum: ad omnem inimicum, vt amicum amplectendum. Caius ſumma conſiſtit in interiori puritate & tranquillitate. Non enim pie poteſt affici, niſi amet ſanctitatem. Sequitur: Promiſsionem *Luc. 6.* habens vitæ, quæ nunc eſt, ideſt, vitæ gratiæ in præſenti, cui retribuit menſuram bonam, confertam, coagitatam, & ſuperfluentem:

& futurę, ideſt, vitæ gloriæ. Quia dicit ibidem Ambroſius, quòd pietatem ſequens, ſi lubricum carnis patitur, vapulabit quidem, ſed non peribit. Quod, ſecundùm Thomam in quarto, intelligitur de lubrico mortali. Quod autem dicitur, non peribit, non eſt intelligendum ſecundum neceſsitatem, ſed ſecundum quandam diſpoſitionem: quia per hoc quod operibus pietatis vacat exiſtens in mortali, ſe diſponit ad gratiam, quod non facile permittatur ire in perditionem. Vnde Hieronymus: Non memini me legiſſe mala morte mortuum, qui libenter exercuit opera pietatis. Habet enim multos interceſſores, & impoſsibile eſt multorum preces non exaudiri.

De triplici actu pietatis, & de religione, cuius actus interiores ſunt deuotio & oratio, exteriores verò adoratio & ſacrificij oblatio, & de adoratione latriæ, duliæ, & hyperduliæ. Cap. LXXXV.

Actus pietatis.

Q*Vam pulchræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa.* Vtcunque iam expediti de virtute pietatis & dono, nunc de effectibus illius breuiter proſequamur. Habet enim hæc pietas actus triplices. Quorum primus in cultu Dei conſiſtit, ideſt, in profeſsione & amoroſa reuerentia, ac omni ſubiectione diuinæ maieſtatis, non propter debitum, ſed propter condignum: quia Deus honore & reuerentia, ac omni ſubiectione digniſsimus eſt, & ex eo ſequitur, propter eius reuerentiam etiam honorare ſanctos eius, tanquam comparticipes bonitatis & beatitudinis eius. Secundus actus eſt in veneratione ſacrę ſcripturæ, ſiue intellectæ, ſiue non intellectæ, vt ei propter reuerentiam, quam exhibet non contradicatur, ſed firmiter credatur, tenaciter inhæreatur, ſolicite cuſtodiatur, & fideliter diſpenſetur, & ſecundũ eam ſine offenſione conuerſetur in medio nationis prauæ & peruerſæ. Tertius actus eſt in honoratione proximi, vt in reuerentia ſuperiorum, in conformitate ęqualium, & in ſubuentione miſerorum. Et hi tres actus eandem regulam & menſuram habent, ſcilicet diuinam reuerentiam, qua Deus digniſſimus eſt. De vltimis duobus actibus dictum eſt ſupra: qui nihilominus in actu primo virtualiter includuntur: quia nemo poteſt pie affici ad Deum, niſi amet ſanctitatẽ, nec amare poteſt ſanctitatem, niſi foueat fraternam charitatẽ. Summa igitur chriſtianę pietatis conſiſtit in reuerentia venerationis diuinæ, ſicut in Eccleſiaſtico dicitur: In diebus peccatorum corroborauit pietatem .i. cultum diuinum. Secundò in cuſtodia ſanctitatis intrinſecæ, quia non poteſt homo pie affici, niſi amet ſanctitatem. Hæc autem pietas, ſecundũ Bernardum, eſt iugis Dei memoria, continentia intentionis, actio ad intelligentiã eius, indefeſſa affectio in amore eius, vt nulla vnquam ſeruũ Dei, non dicam dies, ſed nec hora inueniat,

Pietas in quo cõſiſtit. Eccleſ. 19.

ueniat,niſi vel in exercitijs labore & proficiendi ſtudio,vel in experientię dulcedine & fruendi gaudio.Tertiò in affluentia miſerationis fraternæ, de qua dicit Bernar. O pietas clementiſsima,quæ non deſinit ſua largiri, non ſolùm his vbi nullum inuenit meritum, ſed etiam ijs,vbi totum videtur contrarium. De primo igitur actu proſequendo,ſciendum eſt,quod religio non quemlibet cultum,ſed cultum Dei ſignificat,qui eſt primus actus pietatis. Dicitur enim religio à religando, in quantum nos religat Deo tanquam indeficienti principio. Vel dicitur ab eligendo, in quantum religioſus eligit ea, quæ melius in Deum tanquam in finem vltimum dirigunt.Seu dicitur à reeligendo,in quãtum religioſus reeligit,& recuperat id quod peccando negligenter amiſit.Eſt enim religio cultus vel honor Deo deditus, ſicut dicit Tullius,quòd religio eſt,quæ ſuperiori quidem naturæ (quam diuinam vocant) curam cæremoniamque.i.honorem & reuerentiam ſingularem affert:& hoc ratione creationis, gubernationis, conſeruationis, & ſaluationis, quæ quatuor habemus à ſolo Deo.Cæterùm,in cultu religionis ad colendũ Deum,tria requiruntur in hominibus,ſcilicet fides,ſpes,& charitas:de quibus poſtea videbitur. In fide quid credendum,in ſpe quid ſperandum,& in charitate quid amandum. Habet etiam hæc religio quoſdam actus proprios & immediatos, quos elicit, & quoſdam alios imperatos,quos mediantibus virtutibus producit & imperat, ad diuinam reuerentiam eos ordinans.Actus igitur immediatè & proprij quos elicit,& per quos ordinatur homo ad ſolùm Deum ſunt duplices.Sunt enim duo interiores,ſcilicet deuotio & oratio. Duo verò ſunt exteriores, ſcilicet adoratio,& ſacrificij oblatio.Quod ſic patet. Nam ad deuotionem pertinet promptam habere voluntatem ad exequendum ea, quæ pertinent ad diuinum cultum vel famulatum,ideſt,ad Dei honorem & reuerentiam. Sed hoc eſt actus religionis. Per orationem ſimiliter exhibetur honor Dei & reuerentia,quod eſt proprium religionis, in quantum homo ſe Deo per orationem ſubijcit, & orando profitetur ſe indigere Deo, ſicut ſuorum auctore beneficiorum. Adoratio verò ſimiliter ordinatur ad Dei reuerentiam:quia adorare eſt ad Deum,qui ſolus eſt adorandus, tota mentis intentione tendere. Denique,ſacrificium Deo offerre ex hoc ſolùm habet laudem, quod ſit propter diuinam reuerentiam. Et hoc etiam eſt actus religionis,eò quòd ſacrificium ſoli Deo eſt offerendum. Quia ſacrificiũ exterius eſt ſignum interioris ſacrificij, quo nos Deo offerimus, ſicut noſtræ principio creationis,& fini noſtræ beatitudinis. Adoratio verò triplex eſt,ſcilicet λατρείας,δουλείας,ὑπερδουλείας,quia adoratio eſt quædam reuerentia, quæ debetur alicui propter aliquam excellẽtiam. Eſt ergo quædam reuerentia,quæ ſolij Deo debetur,& incommunicabilis alijs:qualis eſt adoratio λατρείας,eò quòd à ſolo Deo de-

Religio vnde. *Religio qd.* *Religioni requiri tria.* *Actus quibus quis ordinatur ad Deum.* *Adoratio.* *Latria.*

Digitized by Google

pendet vt à principio creante, conſeruante, & beatificante: cuius λατρείας proprius actus eſt oblatio ſacrificij, quod offerri debet ſoli Deo: quia omne ſacrificiũ offertur propter remiſsionem culpæ propter infuſionem gratiæ, & propter adeptionem gloriæ, quæ tria fiũt à ſolo Deo principaliter: ideo talis honor eſt incommunicabilis omni creaturæ. Eſt etiam alius honor communicabilis creaturæ, qualis eſt adoratio δουλείας, quæ reddit honorem debitum homini, vel ratione dominij, vel alicuius excellentiæ à Deo ſibi communicatæ. Eſt & alius honor creaturę communicabilis excellenter & ſingulariter, qualis eſt adoratio ὑπερδουλείας quaſi ſuper duliam ad latriam accendens: quę creaturę debetur ex vnione maxima, vel affinitate ad Deũ, vt patet in Chriſti humanitate, quæ creata eſt tam pulchra, tam ſancta, tam perfecta, quòd ſingulariter ei debetur adoratio hyperduliæ. Et etiam patet in Beata Virgne Dei matre. Honor enim illi debitus eſt cuiuſdam prærogatiuæ ſingularis: vtpote in qua habitauit plenitudo diuinitatis nouem menſibus. De adoratione denique crucis Chriſti ſciendum, quòd crux ſi conſideretur à nobis vt res quædam inſenſibilis, puta lignum ſculptum vel pictum, tunc ei nullus honor debetur, eò quòd honor ſolummodo debetur creaturæ rationali. Si verò conſideretur in quantum eſt res quædam Chriſti, tunc à nobis eſt adoranda, adoratione quidem hyperduliæ: tamen honor maior tunc debetur Beatæ Virgini quàm cruci. Cum enim coniunctio ad Chriſtum ſit cauſa honoris: ideo vbi maior coniunctio ad Chriſtum, ibi maior honor exhiberi debet. Sed Chriſto coniunctior eſt mater Chriſti, quàm crux Chriſti, ideo &c. Si denique crux conſideretur, vt eſt imago Chriſti crucifixi, tunc maior honor eſt exhibendus cruci, quàm Beatæ Virgini, quia tunc crux adorari debet adoratione latriæ: cum Beata Virgo ſolùm adoratur adoratione hyperduliæ. Alia autem inſtrumenta paſſionis & mortis Chriſti ſicut claui, lancea, corona ſpinea, & ſimilia non adorãtur à nobis adoratione latriæ, ſicut crux Chriſti: quod eſt ex eo, quia non reprę ſentant imaginem Chriſti ſicut crux, quæ dicitur ſignum filij hominis, quod apparebit in cęlo. Et quamuis huiuſmodi arma paſsionis Chriſti ex contactu ſacri corporis & ſanguinis Chriſti decenter adoremus, vt dicit Damaſcenus, non tamen adoratione latriæ, ſicut crucem adoramus. Et hæc quidem adoratio principaliter mente fieri debet: quia principaliter conſiſtit in interiori Dei reuerẽtia, quæ ex ſpeciali mentis deuotione procedit, & ordinatur ad eam habendam, conſeruandam, & augmentandam. Vnde apud Iohan. dicitur: Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Secundariò verò fieri debet corpore, vt ſic per ea, quæ per corpus exhibemus, affectus noſter inflammetur ad Deum diligendum, & ei ſe ſubijciendum. Sic etiam oratio principaliter fieri debet affectibus, Secũdariò debet exprimi verbis, iuxta

Sacrificiũ. *Dulia.* *Hiperdulia* *Crux Chriſti quomodo veneranda.* *Inſtrumenta paſſionis Chriſti veneranda.* *Matth. 24.* *Iohan. 4.*

illud

illud Apoſt. Orabo ſpiritu, orabo & mente. Deniq; religionis actus imperati, quos producit mediantibus virtutibus, quibus imperat, tangit ſanctus Iacobus, vbi dicit: Religio munda & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Vbi primò tágitur actus imperatus à religione & elicitus à miſericordia, cum dicitur: Viſitare, &c. Secundò tangitur actus imperatus à religione, & elicitus à temperantia, cum additur, & immaculatum ſe cuſtodire ad hoc ſæculo. *1. Cor. 14.* *Iacob. 1.*

De virtutibus Theologicis in generali, & in ſpeciali de fide ſecundùm tres actus eius interiores: quæ ſunt credere Deum, Deo, & in Deum. *Cap. LXXXVI.*

Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Cant. 6. Quæ eſt iſta, ſcilicet anima Chriſtiana tam admirabilis, tam venerabilis, tam commendabilis, quæ ſolet eſſe tam ábiecta, tam vilis, quę procul graditur ſicut aurora conſurgens, à tenebris ignorantiæ cæcitatis & infidelitatis ad lucem notitię veritatis ac credulitatis, & de virtute in virtutem proficiendo? Et hoc ſimul ſurgens intellectu pariter & affectu, iuxta illud: Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Pulchra vt luna, ſcilicet in receptione luminis fidei & gratiæ, electa vt ſol, per eleuationem ſpei, & perfectā imitationem Chriſti: terribilis vt caſtrorum acies ordinata, ſcilicet per charitatis vnionem, & firmiſsimam munitionem, vt dicere poſsit cū Apoſt. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio an anguſtia? &c. In quibus verbis tanguntur tres virtutes Theologicæ, de quibus iam vltimo loco proſequendum eſt. Primò igitur quæri poteſt, Vtrum ſint aliquæ virtutes Theologicæ, præſertim cum, vt dicitur 7. Ethic. Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum, Dico autem perfectum, quòd eſt diſpoſitum ſecundùm naturam: ſed quod eſt diuinum, eſt ſupra naturam hominis. Et iterum, ſunt virtutes Theologicę quaſi diuinę, vtpote quibus ordinamur in Deum, qui eſt primū principium, & vltimus finis rerū. Sed homo ex ipſa natura rationis & voluntatis, habet ordinem ad principiū primum & vltimū finem, Non ergo habitus aliqui virtutum Theologicarum requiruntur, quibus ratio & voluntas ordinentur in Deum. Ad hoc dicendum ſecundùm Thomam prima 2. q. 62. quòd per virtutem homo perficitur ad actus, quibus in beatitudinem ordinatur. Eſt igitur duplex hominis beatitudo vel fęlicitas. Vna quidem humanę naturæ proportionata, ad quā homo peruenire poteſt per principia naturæ ſuæ. Alia naturam hominis excedens, ad quam diuina ſola virtute peruenire *Colloſ. 3.* *Rom. 8.* *Fęlicitas hominis duplex.*

poteſt

poteſt ſecundùm quandam diuinitatis participationem, ſicut dicit
2. Pet. 1. Petrus, quod per Chriſtum facti ſumus diuinæ naturæ conſortes. Et
quia talis beatitudo proportionem excedit humanæ naturæ, hinc
naturalia principia hominis, ex quibus ad bene agendum procedit
ſecundùm ſuam proportionem, non ſufficiunt ad ordinandum hominem
in prædictam beatitudinem. Oportet igitur, quòd ſuperaddantur
homini diuinitus aliqua principia, per quæ ſic ordinetur ad
finem ſupernaturalem, ſicut per principia naturalia ordinatur ad finem
connaturalem, non tamen abſq; diuino adiutorio: & hæc principia
Virtutes Theologicæ. dicuntur virtutes Theologicæ: tum, quia Deum habent pro
pro obiecto, in quãtum per eas rectè ordinamur in Deum: tum, quia
à ſolo Deo nobis infunduntur: tum, quia ſola diuina reuelatione
huiuſmodi virtutes in ſacra ſcriptura traduntur. Vnde quamuis eſſentialiter
hæ virtutes excedunt naturam hominis, aliquo modo tamen
participat homo, ſicut lignum ignitum participat materiam
ignis: & ſic quodammodo fit particeps diuinæ naturæ, per quem modum
Theologicæ virtutes homini conueniunt ſecundùm naturam
participatam. Et quamuis ratio & voluntas ſecundùm proportionem
ſuam naturaliter ordinantur ad Deum prout eſt naturæ principium
& finis: tamen ratio & voluntas ſecundùm ſuam naturam
non ordinantur ſufficienter ad ipſum, ſecundùm quòd eſt obiectum
beatitudinis ſupernaturalis. Vnde ſicut virtutes intellectuales &
morales perficiunt intellectum & appetitum hominis, ſecundùm
proportionem humanæ naturæ, ſic virtutes Theologicæ ſupernaturaliter
intellectum & appetitum hominis perficiunt. Anima namq;
quantum ad partem ſuperiorem, in qua conſiſtit imago Trinitatis,
per tres virtutes Theologicas rectificatur: quia ſicut imago Creatoris
conſiſtit in Trinitate perſonarum, & vnitate eſſentiæ, ſic imago
recreationis in Trinitate conſiſtit habituum cum vnitate gratiæ,
per quos tres habitus virtutum anima fertur in ſummam Trinitatem,
ſecundùm tria, tribus perſonis appropriata. Fides enim dirigit
in ſummè verum credendo & aſſentiendo: & ſic facit aſſentire Deo.
Spes autem in ſummè arduum imitando & expectando: & ſic facit
confidere Deo. Charitas autem in ſummè bonum, deſiderando &
amando: & ſic facit diligere Deum.

Fides. Veruntamen fides eſt radix & origo noſtræ ſalutis. De qua dicit
Auguſt. quòd ſicut in radice arboris nulla prorſus apparet pulchritudinis
ſpecies, & tamen quicquid eſt in arbore pulchritudinis, vel
decoris, ex illa procedit: ſic ex humilitate fidei quicquid meriti,
quicquid beatitudinis anima ſuſceptura eſt, ex fidei fundamento
procedit. Nam vbi fides non eſt, ſpes eſſe non poteſt. Accedentem
Hebr. 11. enim ad Deum oportet credere, quia eſt, & quòd inquirentibus ſe
remunerator eſt, alioqui quæ ſpes eſſe poterit? Vbi autem non eſt

ſpes,

ſpes,charitas eſſe non poteſt. Quis enim amet,de quo nihil boni ſperet? Per fidem ergo promouemur ad ſpem, & per ſpem proficimus ad charitatem. Eſt ergo fides,ſecundum Apoſt.ſubſtantia rerum ſperandarum argumentum non apparentium. Eſt,inquam,ſubſtantia, id eſt,fundamentum ſubſtans ædificio ſpirituali, quod eſt gratia & gloria. Fides enim facit iam aliqualiter res ſperandas in nobis ſubſiſtere per gratiam,& tandem faciet per gloriam. Eſt,inquam,rerum ſperandarum, quia fides per aſſenſum in nobis ſubſiſtere facit res ſperandas. Dicitur etiam argumentum non concluſio, quia probat de non apparentibus quòd ſint,& non probatur. Additur etiam nō apparentum, quia fides ſua luce & veritate manifeſtat ea, quæ non apparent,præterita, præſentia & futura. Cæterùm interior actus fidei triplex eſt,& ideo fides dicitur tribus modis,vt dicit Alexan. de Hales in iij. Primus actus fidei eſt credere Deū, ſcilicet quòd Deus ſit:& tunc fides dicitur habitus gratuitus, ſed imperfectus & informis,eleuans tantum intellectum ſupra ſe ad aſſentiendum primæ veritati propter ſe. Nam qui ſolum eleuat intellectum, & non mouet affectum per amorem,habitus informis denominatur, ex qua, ſcilicet fide,motus elicitur,qui eſt credere Deum, prout credendus eſt trinus & vnus,Creator & Redemptor. Secundus actus fidei eſt credere Deo,id eſt,credere vera eſſe,quæ Deus dicit. Et tunc fides dicitur habitus acquiſitus ex ratione vel teſtimonio:& ex ea poteſt elici motus,qui eſt credere Deo, id eſt, dictis eius fidem adhibere. Tertius actus eſt credere in Deum, id eſt, per charitatem tendere in Deum. Et tunc fides dicitur habitus gratuitus perfectus, & charitate formatus, eleuans intellectum pariter & affectum ad aſſentiendū ſummæ veritati & amandum propter ſe: ex qua motus elicitur, qui eſt credere in Deum,id eſt,ſecundùm Aug. credendo amare Deum, credendo in eum ire,credendo ei adhærere, & eius membris incorporari. Et hic eſt actus fidei,quem à nobis exigit Deus. Veruntamen hi tres actus non ſunt actus diuerſi, ſed vnus & idem actus diuerſum habens reſpectum ad obiectum fidei. Nam credere Deum eſt actus fidei & intellectus,qui terminatur in vnum. Credere Deo eſt actus fidei ſecundùm quòd ratio inclinat voluntatem ad aſſentiendum Deo. Sed credere in Deum, eſt actus intellectus ſecūdùm quòd determinatur à voluntate. Sicut enim amare ſimpliciter eſt actus voluntatis, ſic amando credere eſt actus fidei per charitatem motæ ad actum ſuum. Hinc dicit Bonauentura in Centiloquia: Ad hoc quòd fides perfectè tendat in Deum, requiritur adiunctio charitatis, quæ ordinat ad amorem Dei & ad operationem boni, & ad perpeſſionē mali,& ad dilectionem proximi. Vnde ſecundùm Apoſtolum ad Galatas,fides eſt operans per dilectionem,hæc ſcilicet quatuor: Primò affectionem vel dilectionem finis. Niſi enim quis Deum diligere nū-

Ibidem.

Actus fidei interior.

Credere Deum.

Credere Deo.

Credere in Deum.

Galat. 5.

Fidei effectus.

quam

quam eum conſequeretur:& ſic credendo amat. Secundò, operatur inclinationem vel motionem: quia niſi quis Deum diligeret, nunquam moueretur, vel ad Deum:& ſic credendo, ad Deum vadit. Tertiò, operatur coniunctionem vel adeptionem: quia niſi quis inclinaretur, vel moueretur ad Deum, nunquam ei coniungeretur:& ſic credendo Deo adhæret. Quartò, operatur participationem vel communionem. Nam ex adeptione finis perducitur quis in participationem perfectionis finis:& ſic credendo membris eius incorporatur.

De fide mortua ex defectu operis vel rectæ intentionis, & de fide viua, quæ ſuo lumine quinque facit in homine & de articulis fidei.
Cap. LXXXVII.

QVa eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens: pulchra vt luna? &c. In his verbis notatur progreſſus virtutum Theologicarum, quæ prouehunt hominem ad ſummam perfectionem. Theologicæ namque virtutes ſunt alijs ſupereminẽtiores, quia virtus infuſa nobilior & eminentior eſt omni virtute acquiſita. Nimirum cũ vna & eadem virtus, prout eſt infuſa, eſt alterius rationis & maioris perfectionis. quàm prout eſt acquiſita, ſicut patet de fortitudine acquiſita, quæ eſt virtus politica, & eadem infuſa, quæ eſt donum ſpiritus ſancti:& ſic differunt tam ſpecie, quàm perfectione. Nam operatio virtutum tam moralium, quàm etiam intellectualium eſt dirigere & ordinare hominem in finem naturalem. Sed operatio virtutum Theologicarum eſt dirigere & ordinare hominem ad finem ſupernaturalem, quæ eſt viſio diuinæ eſſentiæ.

Fides mortua. *Iacob. 2.* Duplex igitur fides diſtingui poteſt. Prima dicitur mortua: tum propter defectum operis, quia ſic latitat in corde, quòd non erumpit in opere. Vnde eſt illud ſancti Iacobi: Fides ſine operibus mortua eſt. Tum ex defectu rectæ intentionis, quia non ſufficit bene operari, niſi & opus bonum intentione recta perficiatur. Talium enim fides impotens inuenitur ad eliciendas debitas operationes, & rectas intentiones charitate formatas & viuificatas: ſicut lux extinctæ candelæ propter ſui modicitatem inſufficiens eſt ad dirigendum greſſus hominum, ad præcauenda pericula, ad diſcernendum per electionem quid formoſum, quid deforme: etſi verbis Deum ſe con-
ad Tit. 1 fiteri gloriantur, factis tamen negant. Hinc ait Bernardus: Credis in Chriſtum, fac opera Chriſti, vt viuat fides tua. Fidem tuam dilectio animet, actio probet: terrenum opus non curuet, quem fides cæleſtium erigit.

Alioqui ſi te confiteris noſſe Deum, factis autem negas, planè nõ
Galat. 5. rectè, ſed impiè linguam Chriſto, animam dediſti diabolo. Vides quòd non facit hominem rectum fides recta, quæ nõ operatur ex di-

Digitized by Google

lectione? Quæ enim ſine dilectione eſt, non habet vnde diligat ſponſum: ſed nec opera, quamuis recta, rectum cor efficere ſufficiunt ſine fide & dilectione, ſine quibus impoſsibile eſt placere Deo. Qui non placet Deo, non poteſt illi placere Deus. Nam cui Deus placet, Deo non placere non poteſt. *Hebr. 11.*

Secunda verò fides dicitur viua, vtpote charitate formata, quæ eſt quidam viuificus radius in humanum intellectum gratis de fonte vitæ deſcendens iuxta illud Pſalmiſt. Signatum eſt ſuper nos lumẽ vultus tui Domine. Lumẽ vultus eſt gratia iuſtificationis, qua pars intellectiua (quæ eſt imago creata) nobiliter inſignitur. Hoc lumen eſt totum & verum bonum hominis, quo ſignatur vt denarius imagine regis. Et hic quidam viuificus radius ſicut lux accenſæ candelæ geſtantem illuminat, procedentem dirigit, & ad optatum terminum ſine offenſione, perducit, torporem excutiens, vitandis reſiſtens, exequenda & perficienda viſceroſius amplectẽs, quia nè vacua maneat ab opere, nobis indicat hic eſſe locum & tempus pugnæ. In mundo namq; ſecundùm Bernardum, velut in ſtadio certaminis poſiti ſumus, vbi Chriſtus mortuus eſt. Qui ergo liuorem, vel plagam hic nõ ſuſceperit, in futuro iudicio miles inglorius apparebit: quia nõ decet ſub ſpinoſo capite nutrire corpus delicatum. Vnde principaliter hic radius quinq; in nobis operatur. Nam primò intellectum noſtrum illuminat, vt ſciat credenda, amplectenda, & fugienda, pellens ab anima triplices tenebras, ſcilicet ignorantiæ, perfidiæ & mortalis culpæ. Quia fides, ſecundùm Auguſtinum, eſt illuminatio mentis ad ſummam veritatem cognoſcendam & diligendã, & in ea omnem ignorantiam, perfidiam, & culpam abhorrendam. Secundò, fidei radius intellectum noſtrum vita gratiæ viuificat, qua ſcilicet attrahimur & incitamur ad omnia Deo grata viuaciter exequenda: quia per fidem Deo copulamur, & per intellectum viuificamur, ſicut iuſtus ex fide viuere dicitur, credita non ſolùm affectu complectẽdo, ſed etiam effectu exequendo: paratus non ſolùm ad operandum ardua, ſed etiam ad ſuſtinẽdum grauia, vt Deo ſuo perfectè placeat & fideliter inhæreat. Tertiò, fidei radius totum hominẽ purificat, quantum ad effectum & voluntatem, iuxta illud. Fide purificãs corda eorum. Ex hoc autem res impura dicitur, quia rebus vilioribus miſcetur, ſicut argentum plumbo mixtum, dicitur impurum: quòd tamen auro mixtum, non dicitur impurum. Sic creatura dicitur impura, quando rebus caducis inordinatè per affectum inhęret, & ſe per inordinatum amorem immiſcet, quæ per fidem charitate formatam in Deum tendens, purificatur, & virtute charitatis perficitur. Oſtendit enim huiuſmodi fides Deum eſſe ſummum bonum, cui ſoli, deſpectis cæteris, per amorem ſemper & fideliter eſt inhęrendũ. Quartò, fidei radius hominem nobilitat, quia Dei filium eum conſtituit. Et

Fides viua. *Pſal. 4.* *Radius fidei.* *Abac. 2.* *Act. 15.*

ſine

ſine tali fide ſecundùm Auguſtinum nemo poteſt ad filiorum Dei numerum peruenire. Vnde ait Ioannes: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius: nimirum cum & corda credentium Deus inhabitat. Cor autem eſt in pectore, Anima in corde Mens in anima, Fides in mente, Chriſtus in fide. Hinc dicit Apoſtolus Chriſtum habitare per fidem in cordibus noſtris. Vnde ſolum cor hominis eſt capax rationis, & ſuſceptibile myſteriorum Dei: quod fide purgatum atq; politum etiam ipſam diuinitatis ſubſtantiam conſiderat, & ſi non comprehẽdit, & omnia myſteria fidei Chriſtianæ fide percipit inconcuſſa, nihil dubitans: licèt rationem non videat. Vnde ſuper illud Iob: Non videbit riuos butyri & mellis, dicit Grego. Butyrum naſcitur ex carne, & ſignificat Chriſti humanitatẽ: mel verò deſcendit ex aere ſiue rore, & ſignificat Chriſti diuinitatẽ. Et his duobus fluunt riuuli contemplationis humanitatis & diuinitatis, quos ſolum fideles in tanta quandoque plenitudine percipiunt, vt videant quæ dicere non valent. Nam quando Deo quis iungitur in vera fide, ipſe Deus non ſolum adeſt concupiſcentiæ ſuperandæ, ac moleſtiæ perferendæ, ſed etiam menti illuminandæ, ſic quòd per fidem attingit inacceſſa, vt dicit Bern. Eſt enim ſapientia, qua fides ſaluberrima gignitur, nutritur, defenditur & roboratur. Qua quidem ſapientia non pollent plurimi fideles, quamuis ipſa fide plurimi polleant, ita quòd per fidem eorum intellectus illuminatus & confortatus attingit & iam hanc veritatem indubitanter, quòd verè Chriſtus in Sacramento eſt, & vera deitas eſt in Chriſto. Quintò fidei radius hominem inuincibilem reddit. Hinc dicitur ad Epheſios: In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſsitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere. Nam ſancti per fidem vicerũt regna, operati ſunt iuſtitiam. Denique de articulis fidei ſciendum eſt, quòd ſi reſpectus habetur ad illos qui primo ſymbolum tradiderũt, tunc ſunt duodecim articuli ſecundùm numerum duodecim Apoſtolorum, qui ſymbolum inſtinctu Spiritus ſancti compoſuerunt: ideo vocatur ſymbolum, à σὺμ, quòd eſt ſimul, & βόλος, quòd eſt morſellus, quia vnuſquiſque Apoſtolorum morſellum vnum, id eſt, partem appoſuit. Si verò reſpectus habetur ad ea, quæ radicaliter ſunt credenda, tunc ſunt quatuordecim, quorum ſeptem pertinent ad diuinitatem, & ſeptem ad Chriſti humanitatem, Et ſecundùm Theologos, poſt tempus reuelatæ gratiæ, tam maiores, quàm minores tenẽtur habere fidem explicitam articulorum incarnationis Chriſti, præcipuè quantum ad ea, quæ communiter in eccleſia ſolennizantur, & publicè proponuntur. Vnde ſecundùm Thomam in ſecunda Secundæ, licèt omni tempore fides eadem fuerit de myſterio incarnationis Chriſti apud omnes, diuerſimodè tamen ſecundùm diuerſitatẽ temporum & perſonarum. Nam ante ſtatum peccati fidem explicitam

Ioan. 1. *Epheſ. 3.* *Iob 20.* *Epheſ 6.* *Hebr. 11.* *Articulo fidei.*

Digitized by Google

tam habuit homo de incarnatione Chriſti, ſecundùm quòd incarnatio ordinabatur ad conſummationem gloriæ, non autem ſecundùm quòd ordinabatur ad liberationem à peccato: quia homo non erat præſcius peccati. Poſt peccatum verò fidem habuit explicitam, non ſolùm de incarnatione, ſed etiam de eius paſsione, & reſurrectione, quibus humanum genus à peccato & morte liberaretur. Et quantò patres antiqui Chriſto fuerunt magis propinqui, tantò magis fidē explicitam habuerunt. Dicit enim Gregorius, quòd ſecundùm crementum temporum creuit ſcientia ſanctorum patrum. Tempore verò reuelatæ gratiæ, tenentur omnes habere fidem explicitam de articulis incarnationis Chriſti, vt dictum eſt, & etiam fidem explicitam ſanctiſsimæ Trinitatis, vtpote ſine qua myſterium incarnationis Chriſti explicitè credi non poteſt. Sufficit tamē quòd minores alios articulos de diuinitate credant implicitè. Implicitè verò credere, eſt credere quicquid Eccleſia credit.

De ſpe, cuius certitudo oritur ex tribus, & de triplici ſigno manifeſto æternæ ſaluationis. Cap. LXXXVIII.

QVæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna? &c. Expediti de prima virtute Theologica, iam de ſecunda, ſcilicet ſpe, breui ſtylo proſequamur. Eſt autem ſpes expectatio certa futuræ beatitudinis, ex Dei gratia & meritis proprijs prouenienſ. Dicitur autem expectatio certa, quia proprius actus ſpei eſt non ſolùm ſperare, ſed etiam expectare futuram beatitudinem. Spes enim tendit in aliquod bonum poſsibile nobis adipiſci: & hoc duobus modis. Vno modo ſecundùm virtutem propriam: & hoc modo dicitur ſpes ſperare tātùm. Alio modo per virtutem alienam, & hoc modo propriè dicitur expectare velut ab alio expectare. Quæ duo tangit Apoſtolus ad Roma. dicens: Si autem quòd non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus. Et hæc expectatio dicitur certa: quia ſicut fides innititur primæ veritati, quæ fallere non poteſt, ita ſpes innititur ſummæ liberalitati, quæ deficere non poteſt. Scio, inquit Apoſtolus cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt ſeruare depoſitum meum in illum diem. *Spes.* *Rom. 8.* *2. Tim. 1.*

Hanc autem certitudinem conſequendi beatitudinem electi primò concipiunt ex æterna Dei ordinatione, qua nos creando præordinauit ad eam conſequendam. Secundò, ex auxilio diuinæ omnipotentiæ. Tertiò, ex auxilio diuinæ miſericordiæ. Quartò ex infinita Dei liberalitate. Quintò, ex liberi arbitrij ad peccatum inflexibilitate, quia non ponunt ſupradictis obſtaculum alicuius peccati. Veruntamen aliqui ſpem habentes futuræ beatitudinis, deficiunt à cōſecutione beatitudinis, non quidem ex defectu diuini auxilij, quod in quatuor primis conſiſtit, ſed ex defectu liberi arbitrij ponentis *Spes beatitudinis.*

obſta-

Digitized by Google

obſtaculum peccati. Et ideo, ſecundùm Gregorium, nihil nobis eſt ſecurius, quàm ſub ſpe ſemper timere, nè mens incauta deſperando ſe in vitijs deijciat, aut extollendo de donis ruat. Securitas quidem eſſe debet in ſpe, ſed timor in conuerſatione, vt & illa certantes foueat, & iſta torpentes pungat: quia beneplacitum eſt Domino ſuper
Pſal. 32. timentes eum, & in eis qui ſperãt ſuper miſericordia eius. Sic enim ſancti viri ſub ſpe ſunt certi, quòd tamen ſemper ſint de tentatione ſuſpecti. Semper enim ad aduerſarij certamen erigẽdus eſt animus, ſemper contra occultas inſidias cautela prouidenda: quia tentatio
Iob 7. eſt vita hominis ſuper terram. Quidam tamen poſt cõuerſionem ad pœnitentiam, nimis indiſcretum timorem & metum habent de peccatis: quibus conſulit ſuper Cantica Bernardus, dicens: Suadeo vobis amicis meis interdum flectere pedem ab anxia recordatione viarum veſtrarum, & arripere itinera planiora ſerenioris memoriæ beneficiorum Dei, vt qui in vobis confundimini, ipſius intuitu re-
Pſalm. 36. ſpiretis, & experiamini illud Pſalmiſtæ: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Interpoletur ergo lętiori recordatione diuinæ benignitatis cor veſtrum, nè fortè præ triſtitia magis induretur, & deſperatione plus pereat. Miſceamus abſynthio mel, vt ſalubris amaritudo ſalutem tunc dare poſsit cum immixto tempe-
Sapien. 1. rata dulcore bibi poterit. Nam maior eſt Ieſu pietas, quàm quæuis iniquitas: & ſi ſentitis de vobis in humilitate, ſentite tamen magis de domino in bonitate. Nemo namque benefaciens, de Dei pietate, miſericordiaq; deſperare debet: quia ſi Deus peccatoribus parcit, quantò magis iuſtis clementer & miſericorditer condeſcendit? Et ideo ſecundùm Richardum, de exterminatione mali poſt dignam ſatisfactionem & concupiſcentiam edomitam, debemus conſolationem recipere, & ad ſpem veniæ, ſecuritatiſque quietem animum reformare, pluſque diligere ſecuram, & abſque timore in Dei pietate confidentiam, quàm peſtilentem deſperationis deſidiam. Hinc, ſecundùm Gregorium eſt, qui ſeruile æſtimat dominicam in iudicio formidare præſentiam, ac nè in conſpectu patris veniat, illa agit, per quæ ſe filium recognoſcat. Diſcit iudicem tota expectatione diligere, ac ſalubriter timendo renuit timere: timet filialiter, vt non timeat ſeruiliter. Alioqui incaſſum de ſpe præſumit,
1. Iohan. 4. qui timere Deum in ſuis operibus renuit. Quòd ſi vacillat adhuc trepida conſcientia, de timore ſe penitus transferat in amorem: quia ſola perfecta charitas foras mittit timorem. Et tunc accipiet
Rom. 8. ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamabit: Abba Pater. In eo namque, quòd noſtra deuotio ſe habet ad Deum, non vt ad iudicem vel dominum, ſed vt ad patrem vel ſponſum, in eadem deuotione ſtat ipſa atteſtatio, & nobis infunditur, quòd filij Dei ſumus, quòd fit per Spiritum ſanctum.

Deinde

Digitized by Google

Deinde tangit obiectũ ſpei, quòd eſt futura beatitudo, quæ proprie conſiſtit in Dei viſione. Dicit.n. Apoſtolus ad Hebræos, quòd ſpem ſicut anchoram habemus animæ tutam, & firmam, & incedentem, id eſt, incedere facientem, vſq; ad interiora velaminis, id eſt, ad cæleſtem beatitudinem nobis velatam: quia beatitudo futura nobis in via eſt velata & occulta. Hanc autem firmam ſpem operatur ſpiritus ſanctus, præſertim in his, qui iuſtitiæ ſemitas ingredi non refugiunt, certiſsima ſigna cordibus eorum imprimens, quòd remiſsionem peccatorum cõſecuti ſunt. Et quãto perfectior & ſanctior eorũ vita fuerit, tanto maior certitudo comitatur de peccatorum remiſſione, & ęterna beatitudine. Vnde certitudo ſpei oritur ex tribus ſcilicet ex abundanti infuſione gratiarum, ex abundantia meritorum, & ex prægustatione æternorum. Quæ tria Spiritus ſanctus operatur in electis, gratiam infundens ad diligendum Deum, vires adminiſtrans ad bene operandum, & ſpiritualem dulcedinem donans ad cæleſtia prægustandum. Hunc enim ſpiritum dat Deus intimis ſuis, quaſi quoddã pignus æternæ fęlicitatis, per quòd ad interioris ſpei certitudinem roborantur. Vnde ſuper illud Apoſtoli: Qui dedit nobis pignus ſpiritus, dicit Gregorius: Ad hoc enim dignus accepimus, vt de promiſsione, quæ nobis fit, certitudinem teneamus. Donum ergo ſpiritus ſancti pignus dicitur, quia per hoc anima noſtra ad interioris ſpei certitudinem roboratur. Tandem ſubiungit modum, vel mediũ attingendi præmium illud, dicens: Ex gratia Dei, & proprijs meritis proueniens. Spes autẽ non præſupponit merita in actu ſed in propoſito. Cum enim ſpes ſit habitus infuſus ſicut fides & charitas, ex pura Dei gratia cauſatũ. Sed ideo ſperat aliquis, quia per merita, quæ proponit, ad beatitudinem ſe peruenire ſperat. Et quãuis opera noſtra non ſint meritoria, niſi ex Dei gratia tamẽ ſine meritis aliquid ſperare non eſt ſpes, ſed prę ſumptio dici poteſt: nec quiſquam perfectus confidit de ſuis meritis, vt ſunt opera propria, ſed vt diuinæ gratiæ ſunt opera, dicens cum Apoſtolo: Gratia Dei ſum id quòd ſum. Vnde, ſecũdùm Bernardum in ſermone de ſeptuageſima, quædam ſunt ſigna ſalutis & indicia manifeſta, vt indubitabile ſit eum eſſe de numero electorum, in quo ſigna illa permanſerint. Tres ſunt, inquit, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua & ſanguis. Chriſtus enim proprium ſanguinem dedit in redemptionem, aquam ſimul de latere ſuo produxit in ablutionẽ, ac Spiritum ſanctum emiſit, qui noſtram adiuuaret infirmitatem. Quis autem habet teſtimoniũ effuſi ſanguinis, niſi qui continet à peccatis? Is enim abijcit iugum miſeræ ſeruitutis, quòd eſt ſignum ſuæ redemptionis, quàm operatur ſine dubio Chriſti ſanguis. Alioqui non eſt via ad regnum ſine primitijs regni, nec ſperare poteſt cæleſtè regnum, cui necdum ſuper propria mẽbra regnare donatur. Deinde ab aqua te-

Obiectum ſpei *Hebr. 6.* *Spei certitudo.* *2. Cor. 1.* *Modus ſpei.* *1. Cor. 15.* *1. Ioan. 5.* *Ioan 19.* *Rom. 8.*

Z ſtimonium

ſtimonium habet, qui dignos pęnitentiæ fructus agit, in gemitu ſuo
Matth. 4. laborans, & lachrymis lectum conſcientiæ lauans. Addatur & illud
Ezech. 18. Ezechielis: In quacunque hora peccator ingemuerit, omnium peccatorum ſuorum non recordabor amplius. Denique nouum ſuperueniſſe ſpiritum noua conuerſatio teſtatur, amplectendo ardua, & ſuſtinendo grauia: quia, ſecũdùm Gregorium, beatorum mens, quò duriora pro veritate tolerat, eò certius æternitatis præmia ſperat. Nam in Deum tantò ſpes ſolidior ſurgit, quantò pro illo quiſque grauiora pertulerit. Et quia vitæ mortalis, ſpes eſt vitæ immortalis: ideo ſic in æternitate animum figit, quòd exterius nulla mala, quę tolerat, ſentit.

De charitatis emptione, & de amore naturali, & quomodo differunt amor, dilectio, & charitas. *Cap. LXXXIX.*

S*I dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam.* Canticorum 8. Sicut dicit, Gregorius, vbi abundat amor æternorum, mox vileſcit poſſeſsio labentiũ. Et ideo ſi dederit homo, qui ſapientia regitur, omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione diuina habenda & conſeruanda, ſcilicet omnem ſubſtantiam tam naturæ, ſeipſum abnegando propter Deum, quàm fortunæ, temporalia propter Deum contemnendo, & mundanæ complacentiæ propter Deum vilipendendo, quaſi nihil deſpiciet eam, charitatis valorem conſiderando, Quia ſicut ſapiẽtia, ſic & charitas precioſior eſt cunctis opibus: & omnia quæ deſiderantur, huic nõ valent comparari. Hinc Hugo charitatem hanc comparare cupiens: O charitas, inquit, ſi ſcirem quanti valeres, pro te precium appenderem. Sed fortè excedis anguſtias meas, nec inuenire potero precium tuum penes me. Dabo tamen quod habeo, & totũ quod habeo, & tota domus meę ſubſtantia te commutabo: & cum totum dedero, quaſi nihil iam reputabo. Omnes delectationes carnis meæ, omnes iuncunditates cordis mei propter te libenter impendam, vt te ſolã poſſidere valeam. Tu ſola mihi charior, tu ſola vtilior, tu ſola ſuauior, tu ſola iucundior, amplius delectans, amplius ſatians, tutius ſaluans, fęlicius cõſeruans. Sed noli diffidere ò homo. Omnes.n. hac charitate ſatiare deſiderat, qui nos omnes ad hũc vitæ fontem dulciter inuitat, dicens: Omnes ſitientes venite ad aquas, ſcilicet tã gratiæ quã charitatis: & qui non habetis argentum, properate & emite, ſcilicet vinum charitatis, & lac puritatis. Porrò de propria moneta margaritam hanc comparare neceſſe eſt, non de his, quæ domini ſunt: cuius eſt terra & plenitudo eius, omnia ſcilicet temporalia, corporalia, ſpiritualia & æternalia. Intra nos latet precium huius margaritæ. Aperienda eſt ergo burſa noſtra, & moneta propria tradenda. Burſa noſtra

Prouerb 8. Charitatis laus.

Iſa. 55.

Pſalm. 23.

Digitized by Google

ſtra cor noſtrum eſt, in qua moneta noſtra recondita latet, ſcilicet ſcelera & peccata:quæ per humilem contritionem, & veram confeſſionem tradita,dominus & fons amoris pro mercantia amoris libẽter acceptat.Audi Dauid ſoluentem hoc precium: Dixi,confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino. Audi margaritam diuinæ dilectionis recipiẽtem:Et tu remiſiſti impietatem peccati mei. O pelagus amoris incomprehenſibilis,quid agis?quid ſuſtines? O ſublimitas ſapientiæ Dei,quæ exuperas omnem ſenſum, qualiter ex amore quodammodo ſtulta effecta videris, nummos ſcelerum noſtrorũ affectanter acceptans,& ampliſsimum tuæ charitatis donum clemẽter indulgens,vt amore tuo beatos nos in æternum efficias.Cõſidera nũc ò homo,quid das,& quid recipis.Quid charius eo quod emitur,& quid vilius eo quod emitur?Dicit enim Apoſtolus,quòd plenitudo legis eſt dilectio: quia cuncta præcepta,& eorũ adimpletio ſalutifera originaliter emanant à radice charitatis, tanquam à fontali ſuo principio,& in ipſam vltimò ordinantur, tanquam in finem & terminũ completiuũ. Nam pręcepta primæ tabulæ,quæ ſunt tria, emanant à dilectione Dei, & finaliter nos in Deum ordinant. Itaq; perfecta Dei dilectio primò mentem vnit diuinæ poteſtati & vnitati:quia perfecta Dei dilectione ſic homo vnitur Deo, quòd omnes actiones ſuas in Dei laudem ordinat & honorem,potentiam eius cũ obſequio venerando,& vnum Deum fideliter credendo.Secundò verò per eam omnes locutiones ſuas refert in honorem deificæ veritatis:& ſic ordinatur in reuerentiam oris,quæ debetur diuinæ veritati. Tertiò denique per eam omnes affectiones ſuas refert in honorẽ diuinæ bonitatis,eidem per amorem perfectum ſuauiſsimè inhęrendo,vt ſic faciat ſabbatum ſpirituale. Præcepta verò ſecundæ tabulæ conſequenter emanant à proximi dilectione, & finaliter nos ordinant reſpectu proximi.Quia conſtat,quòd qui proximum veraciter diligeret,ipſum libenter honoraret,& eius neceſsitati ſtudioſè ſubueniret,& nunquam nocumentũ aliquod illi inferret corde, ore vel opere.In quibus includuntur præcepta ſecũdæ tabulę & omnia iam dicta præcepta per legem naturæ,ſunt in corde cuiuſlibet hominis implicitè naturaliter inſita.Pręcepta verò de dilectione Dei & proximi continentur in illis decem pręceptis,ſicut principia in concluſionibus proximis,ita quòd omnia præcepta decalogi referũtur ad illa duo,ſicut concluſiones ad communia principia. Lex autẽ naturæ continet ipſa præcepta in genere,cum dicit: Quod tibi vis fieri, hoc alijs facito:Et non facias alijs,quod tibi fieri non vis. Et ius à tali ratione naturaliter proueniens, dicitur naturalis æquitas, ex qua ratione naturali iura poſitiua deriuantur. Ad maiorem autem euidentiam ſciendum, ſecundùm Dionyſium, de diuinis nominibus, quòd communiter & vniformiter vtendum eſt in diuinis nomine

Pſalm. 31.

Rom. 13.

Dilectio Dei quid efficit.

Tobia. 4. Matth. 7.

Digitized by Google

ta fertur in ſignum nō cognitione propria, ſed virtute ſagittantis, & eam in ſignū dirigentis. Et iſte appetitus dicitur amor naturalis, ſicut etiā quòd omne leue tēdit ſurſum,& omne graue deorſum tan quā ad loca ſibi connaturalia. Et hoc amore omnes diligunt Deum boni,& mali,& infideles.Quia dicit Auguſtinus in libro Soliloquiorum,quòd Deū amat omne,quod amare poteſt, ſiue ſciens, ſiue neſciens.Alioqui,ſecundùm Bernardum, inexcuſabilis eſt omnis etiā infidelis,ſi nō diligit Deum toto corde,tota anima,tota virtute. Clamat enim intus ei innata & non ignota rationi iuſtitia,quòd ex toto ſe illum diligere debeat,cui ſe totum debere non ignorat.Secundus appetitus dicitur ſenſitiuus,qui ſequitur quidem cognitionem appetentis, non tamen ex iudicio libero, vel electione libera, ſed ex quadam neceſsitate: & tunc ipſa complacentia boni ſenſibilis, per quam appetitus ſenſitiuus fertur in bonum ſenſibile, dicitur amor ſenſibilis vel ſenſitiuus. Tertius appetitus dicitur intellectiuus,qui conſequitur apprehenſionem appetentis ſecundùm liberum iudicium,quia fit cum propria cognitione,& libera electione.Et talis appetitus dicitur voluntas. Et hic amor dicitur intellectualis,habens, ſecundùm Bernardum,quatuor gradus. Primus, eſt diligere ſe propter ſe.Secundus,diligere Deum propter ſe. Tertius diligere Deum propter Deum.Quartus,diligere ſe tantùm propter Deum.

Appetitus ſenſitiuus.

Appetitus intellectiuus.

Gradus amoris.

De charitate increata & creata, vtrumne eadem dilectio ſit reſpectu diuinarum perſonarum & creaturarum, & de nimia charitate eius ad nos. Cap. XC.

SI *dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione,quaſi nihil deſpiciet eam.*Charitas(vt dicit Proſper in libro de vita contemplatiua) eſt voluntas recta ab omnibus terrenis & præſentibus prorſus auerſa,iuncta Deo inſeparabiliter,& vnita, igne quodā ſancti Spiritus(à quo eſt,& ad quem refertur) incenſa,omnis inquinamenti extranea,corruptionis neſcia, diuinæ contemplationis auida,in omnibus ſemper inuicta,ſalus morum, mors criminum, vita virtutum,virtus pugnantium,palma victorum, cauſa bonorum meritorum,præmium perfectorum: ſine qua nullus Deo placuit, cum qua nullus peccare potuit,fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus,glorioſa in perſeuerātibus,victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus fidelibus. Ex qua,ſecundùm Auguſtinum,naſcitur ſtrenuitas morum,puritas affectionum,ſublimitas intellectuū, ſanctitas deſideriorum,claritas operum,fœcunditas virtutum & dignitas meritorum. Hæc inquam, charitas,qua Deus ſuper omnia,& in omnibus diligitur propter ſe, & proximus propter Deū & in Deo, Ab Apoſtolo ponitur finis præcepti: quia omnia quæ ſunt in præcepto,tendunt ad charitatē,vt magis ac magis augeatur.De qua quæri poteſt,

Charitatis encomium.

Galat. 5.

ri poteſt, Vtrum ſit aliquid creatum in anima, præſertim cum ſit infinitæ virtutis, hominem perducens ad bonum infinitum, & ipſi animæ noſtræ ſpiritualem vitam conferens, ſecundùm illud 1. Ioannis: Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.

Charitas ſit nequid increatum.

Ad hoc reſpondet Magiſter Senten. lib. 1. diſ. 17. dicens, quòd charitas non eſt aliquid creatum in anima, ſed ipſe Spiritus ſanctus, mētem inhabitans, id eſt, ipſe motus dilectionis eſt à Spiritu ſancto, nō mediante aliquo habitu, ſicut à Spiritu ſancto ſunt alij actus virtuoſi, mediantibus habitibus aliarum virtutum. Quòd Magiſter dixit propter excellentiam charitatis. Et habuit huius opinionis ſequaces. Communiter tamen hoc improbant doctores, & ponūt charitatem, quæ eſt habitus creatus, animam informans: quia charitas qua Deum diligimus, eſt virtus qua Deus non tantū cooperatur in nobis, ſed etiam qua noſtra voluntas Deo cooperatur. Adiutores enim Dei ſumus, & ideo neceſſe eſt quòd ab illa ſumma charitate relinquatur in nobis aliquod exemplatum in affectu noſtro, per quòd moueatur illi conformiter. Voluntas enim libera eſt, & nata moueri ad oppoſita: & ideo in nobis ponitur virtus charitatis creatæ, non propter defectum à parte Dei nobis cooperantis, ſed volūtatis noſtræ ſibi cooperātis, nec motus charitatis ita procedit à Spiritu ſancto mentem humanam mouente, quòd mens humana ſit mota tantū, & nullo modo ſit principium huius motus, quia hoc eſſet contra rationem voluntarij, cuius principium oportet in ipſo eſſe. Et quia charitatis actus naturam potentiæ voluntatis excedit, ideo oportet quòd aliqua forma naturali potentiæ ſuperaddatur, per quam ad actum dilectionis inclinetur: alioqui actus iſte eſſet imperfectior naturalibus actibus, & etiam actibus aliarum virtutum, nec per conſequens eſſet facilis & delectabilis: cum tamen nulla virtus ad actum ſuum tātam inclinationem habet, & tam delectabiliter operatur ſicut charitas: ideo neceſſarium eſt quòd ad actum charitatis aliqua habitualis forma ſuperaddita ſit naturali potentiæ ad actum charitatis ipſum inclinās, & delectabiliter operari faciens. Vnde licèt effectiuè Deus eſt vita animæ per charitatem, & corporis per animā, tamen formaliter charitas eſt vita animæ, ſicut anima vita corporis. Et ſicut anima immediatè vnitur corpori, ſic charitas animę: & formaliter operatur efficacia formæ ſecundū virtutem agentis qui formā inducit. Duplex ergo diſtinguitur charitas, ſcilicet increata, quę

Charitas duplex.

Deus eſt, & creata, quæ Dei donum eſt. Vnde Bernardus: Rectè dicitur charitas, & Deus, & Dei donum. Itaque charitas dat charitatem, ſubſtantia accidentalem. Vbi dantē ſignificat, nomen ſubſtantiæ eſt: vbi donum, qualitatis. Et ſi quæritur, Vtrum ſit eadem dilectio diuina reſpectu creaturarum, quæ eſt reſpectu perſonarum in diuinis,

Digitized by Google

quia tunc eſſet ſumma, quæ nec poſſet intendi,nec remitti. Ad hoc breuiter dicendum ſecundùm Alexandrum de Hales, quòd ſicut dilectio perſonarum in diuinis adinuicē eſt ſumma, quia ibi eſt ſummum bonum tam ex parte voluntatis quàm ex parte voliti,quia pater filio,& econuerſo,non poteſt velle maius bonum,quàm vult: ſic dilectio diuina ad creaturas,etiam eſt ſumma per comparationem ad voluntatem diligentis, quia non poteſt eſſe maior, nec intendi, nec remitti.Et hoc innuit Chriſtus,dicens:Sicut dilexit me pater,& ego dilexi vos.Sed per comparationem ad ipſum volitū, quòd ex dilectione Deus efficit in creatura, vel quod iam factum ei placet, tūc poteſt eſſe maior dilectio,quia poteſt ipſum facere melius,& ei maius bonū velle.Non tamen ſtat per eū,ſed per homines,quòd exigēte eorum ignauia & ingratitudine non fiunt meliores,& vbi vaſa vacua non ſunt,oleum gratiæ & charitatis ſtare neceſſe eſt. Vnde quātò meliores ſunt creaturæ in ordine & gradu ſuo,tātò magis ſunt diligibiles: quia bonum ratione boni diligibile eſt. Et ideo quantum eſt in qualibet creatura de bono, tantū eſt diligibilis, & ab eo plus diligitur qui voluntatem habet bene menſuratam & ordinatā, ſicut in Deo. Porrò illa auctoritas Hugonis, qua dicitur, Ea vis amoris eſt,quòd neceſſe eſt amantem eſſe talem, quale eſt id quod amat ſecundùm Alexandrum de Hales intelligitur propriè, vbi amans amato minus nobile eſt ſimpliciter, vel ſecundū quid. Quamuis.n.amatum ſit minus nobile ſimpliciter ſicut nummus, tamen quia homo id affectat,ſeipſum illo tanquam amato ſupponit,& ſic quodammodo transformatur in illud. Sic autem non eſt in Deo,quia verbum illud non intelligitur de dilectione, quæ eſt voluntas boni, qualis eſt dilectio Dei,ſed intelligitur de dilectione,quę eſt affectio,quę quodammodo transformat amantem in amatum. Amor autem diuinus non eſt amor affectionis inclinans ad alterum, ſed potius inclinans & trahens ad ſeipſum. Amor enim diuinus potius amata transformat & conformat ipſi amanti,quàm econtra, ita quòd diuinum habens amorem,diuinam induit ſimilitudinem: imo manet in Deo,& Deus in eo,& omnem amorē in creaturis dulciflua charitate regerit in Deum,vt ſit Deus omnia in omnibus.Ad quem amorem nos trahere voluit Ambroſius ineffabilis amoris indicijs, de quibus dicit: Conſidera affectum diuini amoris paratum.Quaſi enim morituri filij ſuſcepit periculum,quaſi orbitatis auxit dolorem,nè tibi periret fructus redemptionis. Tantum enim Deo fuit ſtudium tuæ ſalutis, vt propemodum de ſua periclitaretur, dum te lucraretur. Ille propter te diſpendia noſtra ſuſcepit,vt diuinis te insereret, & cœleſtibus conſecraret.Deus enim ſummus omnium, propter te factus eſt minimus omnium.O vim amoris.Quis enim hoc fecit? Amor dignitatis neſcius, dignatione diues, affectu pietatis potens, ſuaſu efficax.

Ioan. 15.

1. Ioan. 4.
Amoris vis

Digitized by Google

cax. Quid violentius? Triumphat de Deo amor. Deniq; ſeipſum exinaniuit, vt ſcias amoris eſſe quòd plenitudo effuſa eſt, quòd altitudo adæquata eſt, quòd ſingularitas aſſociata eſt, quòd diuinitas humanata eſt. Nemo ergo ſe diffidat amari qui iam amat: Libenter enim amor Dei noſtrum amorem quem prӕuenit, ſubſequitur. Nã quomodo redamare pigebit, quos ſic amauit nondum amãtes? Dilectionis pignus Spiritum ſanctum habes, & fidelem teſtem Ieſum, & hũc crucifixum. O geminum ipſumq; firmiſsimum erga nos Dei dilectionis argumentum. Chriſtus moritur & meretur amari: ſpiritus afficit & amare facit. Ille facit cur ametur, iſte vt ametur. Ille multam dilectionem ſuam in nobis commendat, iſte dat. In illo cernimus quod amemus, ab iſto ſumimus, vnde amemus. Charitatis ab illo occaſio, ab iſto affectio. Sic igitur multum amati, multum amemus, vt multum amantes, plurimum amari mereamur. Quia nihil eſt, quod mentem facit Deo chariorem, quã ſi in ipſo intimè delectemur, quod fit per validam charitatem. Et qui Deum diligit, delectationem non perdit, ſed mutat in melius, & delectatur ſecurius. Conſidera nũc ò anima mea, ſi tantam tibi dilectionem oſtendit Deus in via, in filio ſuo, pro tua ſalute offerens ſuam diuinitatem, & animam nobiliſsimam, carnemque ſuam innocentiſsimam, ac in ſpiritu ſuo charitatem eminentiſsimam, ò quantum tunc exhibebit in patria, vt meritò diceret *Pſalm. 16.* Propheta: Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Quòd charitas eſt radix & mater, fundamentum & ſumma, vita & forma excellentiſsima & regina omnium virtutum: & de impreciabili precio eius.

Cap. XCI.

SI *dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam.* Amor ipſius animæ ſi rectus eſt, dicitur charitas: ſi *Charitas quid.* prauus, dicitur cupiditas vel libido. Charitas autem eſt motus animæ ad fruẽdum Deo propter ipſum, & ſe ac proximo propter Deũ. *Cupiditas quid.* Cupiditas eſt animæ motus ad fruẽdum ſe & proximo, ac quolibet corporeo, non propter Deum. Et quantum deſtruitur regnum cupiditatis, tantum augetur regnum charitatis: quia venenum charitatis eſt cupiditas: nutrimentum charitatis, diminutio cupiditatis: perfectio, nulla cupiditas. Sicut enim abhorret cœleſtia, cuius dilectio ſpargitur ad infima, ſic econtra liberè ſe quis ſpiritualibus per amorem cõglutinat, cum de terrenis affectibus nihil ſupereſt, quod eius mentem in aliena deſideria conuertat. Ad quod hortatur Aug. dicens: Diſcite amare in creatura creatorem, & in factura factorem, nè te teneat quod ab illo factum eſt, & amittas eum à quo & ipſe fa- *Charitas* ctus es. Hæc igitur charitas dicitur radix & mater omnium virtutũ, quia

Digitized by Google

quia per illam omnes alię virtutes nutriuntur:nec habet quicquam viriditatis ramus boni operis, ſi non permanſerit in radice charitatis. Et ex appetitu finis concipit actus omnium aliarum virtutum, eis imperando: quia ſicut voluntas imperat omnibus viribus, ſic charitas omnibus virtutibus, ſuper eas illam habens eminentiam; quod licèt earum proprios actus non eliciat, ſed eliciuntur ab habitibus proprijs,ipſos tamen imperat,& à proprijs habitibus elicere facit, vt poſtea videbitur. Dicitur etiam fundamentum & maxima virtutum, quia omnes alias virtutes valenter ſuſtentat,& in eis omne meritum cauſat. Nam,ſecundùm Richardum,propriè loquendo de merito,ſecundùm quod conſiſtit in actu remunerabili de condigno in vita æterna, ſic omne meritum eſt charitatiua Dei dilectio. Per hoc enim quòd voluntas per charitatem Deum diligit propter ſe & ſuper omnia,vult alios actus eſſe rectos propter illum,cui propter ſe & ſuper omnia adhęret,quod eſt ipſos ad vltimum finem referre debito modo. Et ſicut rectitudo eſt in actu ex ſui conformitate ad regulam ſuam, quæ in naturalibus eſt natura, & in artificialibus ars,&in moralibus ratio recta,& lex diuina:ſic etiam illud quod eſt in merito formale, ſicut ipſa remunerabilitas, quæ in ipſo eſt ex ſui debita relatione in vltimum finem, & ex conſequenti ipſa ratio remunerabilitatis,quæ in merito eſt formalis,ex charitatiua Dei dilectione cauſata eſt. Vnde omne meritum,quantum ad illud, quod eſt in merito formale, conſiſtit eſſentialiter, vel cauſaliter in charitatiua Dei dilectione: & efficacia meriti per prius eſt attribuenda charitatis actui,quàm actui aliarum virtutum,eò quòd ipſa contemplatiua ſit omnium virtutum,& in ipſius actu cônectitur ipſum meritum. Et quia reddit omnia precioſa,ideo per aurum deſignatur in Apocalypſi:Suadeo tibi emere à me aurum ignitum,vt locuples fias. Et ſicut aurum eſt preciũ omnium theſaurorum, & quicquid aliud eſt appreciabile,totum auri precio æſtimabitur,ſic etiam cuncta cogitata,affectata,locuta,& operata,charitatis precio coram Deo commenſurantur,qui non ponderat effectum,ſed affectum. Hinc dicitur 24.quæſtio. 1. capit. Odi, in fine: Dominus interrogat cor,non manum. Et quantò puriori feruentiorique amore placitum aliquod Deo facimus, tantò redditur ei gratioſius. Inde laudatur paupercula vidua, offerens duo minuta, non quia multa & magna fecit, ſed quia ampla charitate perfecit. Vnde Diuus Bernardus: Fidenter, ait, loquor, charitas faciet, vt ne illorum fructu frauder, quorum inſtituta non ſequor. Et fieri poteſt, quod bonum fruſtra operaris, quòd autem diligam fruſtra bonum quod operaris, omnino fieri non poteſt. O quanta fiducia charitatis: alius operatur non amans, & alius amat nihil operans. Ille quidem opus ſuum perdit: iſtius verò charitas nunquam excidit. Ratio horum eſt, quia cun-

radix virtutum.

Charitas fundamentum virtutum.

Apocal.3.

Matth.12. Luc.21.

ctum obſequium Deo impenſum, aut illi impenditur ex amore recto & puro, qui eſt amor gratuitus non quærens quæ ſua ſunt: aut timore pœnæ vel vindictæ, aut alia quacunq; ratione, ſeſe potius quàm Deum reſpiciente. Si impenditur amore puro, tunc illum credit eſſe bonum, & tali obſequio dignum, quia nulli rectus & purus amor impenditur ab alio, niſi credat illum merito ſuæ bonitatis amore huiuſmodi eſſe dignum, & per conſequens illud obſequium eſt mere gratuitum, ac propriè loquendo, ſolùm remuneratione dignum. Qui verò Deo non gratis reddit obſequium, ſed ex quadam neceſsitate vel coactione cuiuſcunque ſuppoſitionis, non propriè dicendus eſt remuneratione dignus, ſed magis illi precium operæ ſuæ elocatæ reddendum eſt. Vides nunc quia theſaurus iſte charitatis infinitæ eſt vtilitatis? tum, quia quolibet actu charitatis mercatur regnum
Matth. 10. Dei, dicente domino: Qui dederit calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine meo, non perdet mercedem ſuam. Nec ſolùm opera de genere bonorum meritoria reddit charitas & aurea, ſed etiam opera indifferentia reddit aurea, in dilectum ea per debitam intentionem regerens, ac etiam omnia alia ſiue proſpera, ſiue aduerſa, ſiue mixta, ſiue bona gratiæ, ſiue mala pœnæ, & etiam mala culpæ, cooperantur enim hæc in bonum charitatem habenti. Tam precioſa namque & efficax eſt apud Deum charitas ſancta, quòd habenti cooperatur in
Rom. 8. bonũ etiam peccata, vt dicit Gloſſa ſuper illud: Diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum. Nec enim minor eſt in bono dilectio diuina, quàm in malo diuina offenſa. Si igitur arroganti bona conuertuntur in malum, quia non operatur ad Dei gloriam, ſed ad laudem propriam, cur non magis charitas diuina ſua virtute priſtina mala conuertet, & cooperabitur in bonum, qui cuncta facit ad Dei gloriam? Tum etiam, quia ſicut diues efficitur, cui omnes mercantiæ & contractus lucroſi redduntur: ſic mille millies ditiores charitas efficit in mercantijs omnium virtutum & operum virtuoſorum,
1. Cor. 13. ſicut oſtendit Apoſtolus, dicens: Charitas patiens eſt, ſcilicet quantum ad habitum patientiæ in anima, & ideo non deficit in aduerſis, ſed pingueſcit. Et ſicut aurum percuſſum dilatatur, ſic preſſa charitas augetur. Charitas benigna eſt, ideſt, bene ignita, bonum pro malo reddens. Charitas non æmulatur, inuidendo alienæ fœlicitati, vel proſperitate, &c.

Charitas vita virtutum. Dicitur tertiò charitas eſſe vita & forma virtutum. Eſt inquam vita, quia in ſola charitate conſiſtit, vita tam virtutum omnium quàm animarum. Sicut enim ſola viuificat animas, ſic & virtutes actioneſque virtuoſas, eas meritorias reddens, ac viuidas, Deoque gratas. Vnde Bernardus: Fons vitæ eſt charitas, nec animam illam viuere dixerim, quæ de illo non hauſerit. Haurire verò quomodo poteſt,
Pſalm. 88. niſi præſens ſit ipſi fonti qui charitas eſt, quæ Deus eſt? Hinc Propheta

pheta ait: Quærite dominum,ideſt,amorem æternum,qui Deus eſt, & hoc per amorem,&viuet anima veſtra. Audi Apoſtoli vitam hanc expertum, cum ait: Viuo ego,ſcilicet vita naturæ,iam non ego,vita culpæ;viuit verò in me Chriſtus,vita gratiæ per charitatẽ,ſicut ignis ferrum transformat in igneam qualitatem : Eſt etiam forma virtutum,non quidem exemplariter,aut eſſentialiter,ſed magis effectiuè, quia formam omnibus virtutibus imponit,eas ordinãs ad vltimum finem. Dicuntur enim propriè virtutes in ordine ad actus formatos. Quartò,charitas eſt excellentiſsima & regina virtutum. Excellentiſsima quidem,quia maximè nos deiformes efficit,tum ratione liberalis exhibitionis; quia ſicut Deus ex amore pure puro tribuit omnia dignis & indignis,ſic charitas liberaliter exequitur omnia diuina obſequia & mandata: Tum etiam ratione conformis vnionis, quia ſicut filij nectuntur patri nexu amoris, & vniuntur, ſic homo Deo per charitatem adhærendo ſpiritus vnus efficitur. Vnde dicit Auguſtinus, quòd charitas eſt virtus, quæ animi noſtri rectiſsima affectio eſt, quæ coniungit nos amicitia Deo,qua ipſum diligimus. Hoc etiam orat Chriſtus, dicens: Oro pater, vt in nobis ſint conſummati in vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Tum denique ratione finalis quietationis, quia cum amor ſit pondus ſpirituale, facit in Deum tendere,& in Deum quieſcere, ſicut corporalia per ſua pondera firmari habent & ſtabiliri in locis proprijs. Eſt etiam regina virtutum & imperatrix, quia quamuis charitas, ſicut alia quæque virtus, proprium habet actum quem elicit,ſcilicet diligere Deum & proximum,ita quòd ab ea nullus alius actus elicitur: ſuper cunctas tamen alias virtutes hanc habet eminentiam, quòd earum actus à proprijs habitibus elicere facit,& eos informat meritorios reddens & Deo gratos.

Philip. 1.

Charitas ſo ma uirtutum.

Charitas regina uirtutum.

Iohan. 17.

De ſubiecto charitatis, quod eſt voluntas, quam dirigit, erigit & perficit: nec poteſt in ea charitas diminui, ſed poteſt augeri. *Cap. XCII.*

S*Urge Aquilo, & veni Auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.* Cantic.4. Verba ſunt hæc vel Dei imperantis, vel hominis inſtanter deprecantis, vt ab horto fidelis animæ procul Aquilo remoueatur aduerſitatis, frigiditatis, & malignitatis. Siquidem ab Aquilone panditur omne malum,diabolica flante malitia. Et veni Auſter ſpiritualis proſperitatis,& intimæ charitatis: perfla hortum meum, ideſt, ipſam mentem, ſeu voluntatem, flatu Spiritus ſancti, ideſt,charitate Dei & proximi: & fluent aromata illius,ſcilicet charitatis, in omnes virtutes & virtuoſas operationes, vt reddantur Deo gratæ, & hominibus odoriferæ.

Hierem. 1.

Vnde

Digitized by Google

Subiectum charitatis. Vnde nunc ordine debito videndum eſt de charitatis ſubiecto; quod per hortum aptè ſignificatur: vtpote quod ſemen charitatis efficit fructiferum gratum Deo. Pro quo notandum, quòd hæc charitas, vt dicit Archidiaconus, naſcitur in appetitu, ſcilicet cum quis appetit fieri voluntatem Dei ſuper omnia. Nutritur autem in cogitatione, cum ſcilicet in hoc cogitat, & in hoc proficit. Roboratur autem in operatione, tandemque perficitur cum ab hoc ſe non auertit propter aliqua mala, quæ ſibi adueniunt. Sed quia propter defectus naturales & impedimenta corporalia hæc plenè conſequi non poteſt in hac vita, cupit diſſolui, & eſſe cum Chriſto, vbi perfectius hoc adipiſci ſperat, vt Dei volũtas in omnibus fiat. *Philip. 1.* *Appetitus duplex.* Veruntamen duplex eſt appetitus, ſcilicet ſenſitiuus & intellectiuus, qui dicitur voluntas: & vtriuſq; obiectum eſt bonum, ſed diuerſimodè; quia obiectum appetitus ſenſitiui eſt bonum per ſenſum apprehenſum, ſed obiectum appetitus intellectiui eſt bonum ſub communi ratione boni, prout eſt apprehenſibile ab intellectu. Sed charitatis obiectum eſt bonum diuinum, quod ſolo intellectu cognoſcitur. Et ideo charitatis ſubiectum eſt appetitus intellectiuus, ideſt, voluntas. Et quamuis liberum arbitrium non eſt alia potentia à voluntate, tamen charitas non eſt in voluntate ſecundùm rationem liberi arbitrij, cuius actus eſt eligere, quia electio eſt eorum quæ ſunt ad finem: voluntas autem eſt ipſius finis, vt dicitur 3. Ethicorum. Hinc charitas, cuius obiectum eſt vltimus finis, magis dici debet eſſe in voluntate, quàm in libero arbitrio. Et congruè ſatis, quia ſicut charitas imperat omnibus virtutibus, ſic voluntas omnibus potentijs. Cęterùm quamuis amor Dei qui fundatur ſuper communicatione bonorũ naturalium in nobis cauſetur naturaliter, quia ſecundùm Dionyſium omnibus diligibile & amabile eſt bonum diuinum, quod eſt obiectum charitatis, vel etiam acquiritur ex bonis actibus præcedentibus: tamen amor Dei, qui charitas dicitur, & fundatur ſuper communicatione bonorum ſupernaturalium, non ineſt nobis naturaliter, nec acquiritur per potentias naturales, quia naturæ facultatem excedit, & naturalis effectus ſuam cauſam non excedit: licèt actus virtuoſi præcedentes hominem diſponant ad recipiendum charitatis infuſionem, tamẽ acquiritur per gratuitam Spiritus ſancti infuſionem, qui eſt amor patris & filij, cuius participatio in nobis eſt ipſa charitas creata, quę ſe habet in voluntate vt in ſubiecto. Quamuis enim actus charitatis, qui eſt diligere, eſt actus intellectus vt dirigentis, tamen eſt actus volũtatis, vt eligentis, imperantis & exequentis. Sicut enim vis rationalis aliquo habitu, ſcilicet fide perficitur, & vis iraſcibilis alio habitu, ſcilicet ſpe, perficitur: ſic etiam vis concupiſcibilis habitu charitatis perficitur, non tamen illa vis concupiſcibilis, cuius bonum eſt obiectum apprehenſum per ſenſum, ſed ſolùm bonum diuinum,

uinum,

uinum, quod ſolo intellectu cognoſcitur, vt dictum eſt: & ideo ſolùm habet eſſe in appetitu intellectiuo, ſcilicet in voluntate. In qua tria principaliter facit. Primò voluntatem dirigit, quia charitas eſt amor rectus & ordinatus, qui voluntatem & omnes eius affectiones facit rectas & ordinatas. Secundò, voluntatem erigit, quia pondus charitatis ſurſum agit, deorſum ſe & omnia contemnens propter Deum. Vnde ait Sanctus Auguſtinus: Ponderibus ſuis aguntur omnia, & loca ſua petunt, leuia ſurſum, & grauia deorſum. Amor meus, pondus meum, eo feror quocumque feror. Vnde ſicut amor inordinatus mentem deflectit ad infima, ſic amor charitatis erigit ad cœleſtia. Tertiò, voluntatem perficit, eam ſummo bono perfectè coniungens, & faciens vnum velle & vnum nolle. Sicut enim ex dilectione non conuenientis voluntas læditur & deterioratur, iuxta illud Oſeæ: Facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt: ſic econtra ex dilectione conuenientis voluntas perficitur & melioratur, quia talis eſt dilectio Dei, quæ regulat etiam ſecundum Deum omnes operationes, intentiones, affectiones, paſsiones, & ſimilia, vt ſic fiat Deus omnia in omnibus. Et hæc quidem diuinitus infuſa charitas in nobis diminui non poteſt, neq; per actum peccati mortalis, quia mortale charitatem totaliter corrumpit tam effectiuè, quia charitati contrariatur, quam etiam meritoriè, quia totaliter peccans dignus eſt quod illi Deus totaliter ſubtrahat charitatem: nec etiam per actum peccati venialis, nec quidem effectiuè, quia ad charitatem non attingit, ſed tantum ad feruorem charitatis: nec etiam meritoriè, quia Deus non plus vel prius ſe auertit ab homine, quam homo à Deo. Similiter etiam diminui non poteſt per ceſſationem ab actu virtutis, directè loquendo, ſicut virtutes ex actibus acquiſitæ. Cuius ratio eſt, quia conſeruatio vniuſcuiuſque rei dependet ex ſua cauſa. Sed cauſa virtutis acquiſitæ ſunt actus humani, quibus ceſſantibus etiam acquiſita virtus diminuitur, ſed hoc in charitate locum non habet, quia ſolùm infunditur à Deo. Et ſic actu charitatis ceſſante, non diminuitur charitas directè, nec corrumpitur ſi deſit culpa mortalis: quamuis indirectè loquendo, charitatis diminutio dici poteſt ipſa diſpoſitio ad corruptionem ipſius, quæ fit per venialia, vel etiam per ceſſationem ab exercitio operum charitatis. Sed per mortale totaliter corrumpi poteſt, quia ſubiectum charitatis eſt ad bonum & ad malum vertibile, ſecundum arbitrij libertatem. Sed ipſa charitas in nobis augeri poteſt, non quidem per hoc quod charitati charitas additur, ſicut quidam volunt, ſed per hoc quod charitas intenditur in ſubiecto, ſic quod ſubiectum magis ac magis charitatem illam participat, ſecũdum quod magis reducitur in actum illius, & illi magis ſubditur, ſicut ferrum in igne poſitum magis ac magis ignitur. Non tamen eſt intelligẽdum quod in quolibet

Charitatis in voluntate efficacia.

Oſee 9.

1. Cor. 15.

Charitas poſſit ne minui.

Charitatẽ augeri poſſe.

Digitized by Google

bet actu charitatis ipſa charitas augeatur,ſed quilibet actus charitatis diſponit ad augmentũ charitatis, in quantum ex vno actu charitatis pronior redditur ad agendum ſecundùm charitatem:& ſic habilitate creſcente,prorumpit in actum feruẽtiorem dilectionis,quo conetur ad charitatis perfectionem, & tũc charitas augetur in actu, cui augmento charitatis nullus terminus poni poteſt in ſtatu viæ: tum quia charitas ſecundùm rationem propriæ ſpeciei terminum augmenti non habet, eò quòd eſt participatio quædam infinitæ charitatis,quæ eſt Spiritus ſancti: tum etiam,quia cauſa agens charitatem eſt infinitæ virtutis,ſcilicet Deus: tum denique, quia creſcente charitate,ſemper in ſubiecto ſupercreſcit habilitas ad vlterius augmentandum charitatem:quia capacitas creaturæ rationalis per charitatem augetur,& per ipſam cor dilatatur,ſecundùm illud: Dilatamini in charitate,&iterum:Cor meum dilatatum eſt. Et ideo ſemper remanet habilitas ad maius augmentum. Vnde ait Sanctus Bernardus: Neceſſe eſt animam creſcere & dilatari,vt ſit capax Dei. Porro latitudo eius,dilectio eius,ſicut ait Apoſtolus:Dilatamini in charitate.Nam ſi anima minimè,cum ſit ſpiritus,corpoream recipit quantitatem,tamen illi confert gratia,quod negatum eſt à natura.Creſcit quidem & extenditur,ſed ſpiritualiter creſcit,non in ſubſtantia,ſed in virtute.Creſcit & in gloria.Creſcit etiam in templum ſanctum in domino. Ergo quantitas animæ æſtimatur de menſura charitatis, quam habet. O quanta eſt illi animæ beatæ beatitudo,quæ diuinam in ſe præſentiam, & digna inuenitur ſuſcipere, & ſufficiens capere: imò cui ſufficiunt deambulatoria ſpacioſa,ſecundùm illud: Inhabitabo in illis,& deambulabo.Deambulat enim in nobis pręſentia maieſtatis, ſi latitudinem inuenit charitatis.

2.Corin.6. *Ibidem.* *Epheſ.2.* *2.Corin.6.* *Leuit.26.*

De quinque donis charitatis, quibus anima conſecratur, & digniſſima Dei ſponſa efficitur. Cap. XCIII.

Surge Aquilo, & veni Auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata illius. Dicit Auguſtinus de verbis domini:Magna eſt miſericordia Dei noſtri, dedit enim dona hominibus. Quæ dona? Spiritum ſanctum. Donum quippe dat æquale ſibi,quia donum eius Spiritus ſanctus eſt,& vnus Deus tota Trinitas.Quid pręſtitit nobis Spiritus ſanctus? Audi Apoſtolũ:Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum,qui datus eſt nobis. Vt ergo ames Deum,habitat in te Deus,vt amet ſe de te.i.ad amorem ſuum moueat te,accendat te, illuminet te, excitet te. Reſtat igitur vt intelligamus habere Spiritum ſanctum qui diligit, & habendo mereri,vt plus habeat, & plus habendo,vt plus diligat.Hæc ille. Dicit etiam Chryſoſtomus,quòd omnes ſpecies iuſtitiæ quas habent ſerui Dei in veritate,poſſunt habere

Pſalm.67. *Rom.5.*

Digitized by Google

bere ſerui diaboli in ſimulatione: ſolam autem charitatem Spiritus ſancti non poſſunt habere. Et ideo hanc priuatam ſpeciem charitatis ſibiſeru auit Spiritus ſanctus, quia per nullũ teſtimonium ſic cognoſcitur vbi ſit Spiritus ſanctus, ſicut per gratiam charitatis. Vt igitur agnoſcamus, quæ charitatis dona nobis à Deo donata ſunt, ſciendum quòd per infuſam nobis charitatem quinq; dona Deo gratiſsima pariter recipimus, quibus & ipſa anima conſecratur & efficitur digniſsima Dei ſponſa. Primum donum eſt ſpiritualis vitę veritatis. Sicut enim in charitate conſiſtit omnium virtutum vita & forma, ſic etiam in ea conſiſtit ipſius animę vita. Dicit enim Aug. Sicut vita corporis eſt anima, ſic animæ vita Deus eſt: & ſicut expirat corpus dum amittit animam, ſic expirat anima dum amittit Deum. Deus dimiſſus mors animæ, amiſſa anima, mors corporis. Et licèt corpus noſtrum mori poſsit, tamen idipſum quo diligimus, ſcilicet anima, mori non poteſt, niſi cum non diligit Deum, cui mors eſt non diligere Deum. Vnde dicit Sanctus Bernardus ſuper Cantica: Videtur mihi Dei dilectionem quaſi aliarum dilectionem eſſe animam, quæ & in ſeipſa pleniſsimè viuit, & alijs ſui præſentia vitalem impartitur eſſentiam, abſentia mortem inducit. Vt igitur homo ſe diligat, in ipſo Dei dilectio inchoatur. Qui verò non diligit, manet in morte, vt diligat proximum capaciori quodammodo ſinu concipitur, vbi diuinus ille ignis paululum conualeſcens, cæteros tandem quaſi ſcintillulas quaſdam in ſui plenitudinem miro modo abſorbeat. Totam enim animi dilectionem ad illud ſublime & ineffabile bonum adducens, vbi nec ipſe à ſe, nec proximus diligatur, niſi in quantum vterque deficiens à ſe toto penitus in Deum transferatur. Denique anima noſtra quodammodo ſe habet ad Deum, ſicut materia ad ſuam formam, & perfectibile ad ſuum perfectiuum. Nam ipſa materia ante ſuſceptionem formæ eſt imperfecta, ſine decore, ſine virtute, ſine actione. Habita verò forma, ſtatim venit ad perfectionem, iuxta eiuſdem formæ proprietatem. Sic & anima Deo nondum vnita per viuificum amorem, in quadam morte ſpirituali permanet ſine decore, ſine virtute, & ſine actione, quantum ad actus viuificos meriti vitæ æternæ. Deo verò tanquam fontali principio totius vitæ per charitatem coniunctæ, datur vita quædam diuina, mediante amore tanquam qualitatiua & harmoniaca diſpoſitione. Hinc vltima perfectio ipſius animæ, Deus eſt, & centrum, locusque naturalis omnium deſideriorum ſuorum. Secundum verò donum eſt amoris diuini connaturalitas. Nam diuina bonitas quæ Spiritui ſancto appropriatur nullam aliam virtutem in humano corde collocat, ſic illi connaturalem, ſicut charitatem. Deus enim charitas eſt increata, à qua purus quidem & infinitus actus amoris procedit. Et animam humanam creans Deus, ad imaginem vtique charitatis & ſimilitudinem

Dona charitatis.

Vita.

1. Iohan.

Connaturalitas.

1. Iohan 4.

Digitized by Google

litudinem infiniti actus amoris ſui creauit illam. Ideo poſtquam ad vſum liberum rationis peruenerit, ex eſſe proprio quandam habet aptitudinem ad amandum, ſine qua ſubſiſtere nequaquam poteſt. Ipſa tamen per liberum arbitrium in medio conſtituta dinoſcitur, vt ad amandum quodcunque voluerit, ſe diuertere poſsit. Et hæc in anima aptitudo diligendi, quædam eſt imago Dei, à qua vlterius procedit quidam velox & efficax amoris actus, clarius in ſe repręſẽtans illam ſimilitudinem infiniti actus amoris diuini. Ex quibus relinquitur quod nulla virtus ita connaturalis eſt in homine increatæ

Conformitas. charitati, ſicut ipſa charitas infuſa. Tertium itaque donum neceſſario ſequitur ex ſecundo, quod eſt ipſius diuinitatis admiranda conformitas. Super omnes enim virtutes, fęlicem animam ipſa charitas

1.Iohan.4. Deo conformat: quia Deus charitas eſt, & ideo melius per charitatem, quam per quãcunque virtutem aliam, tanquam per Deo conſimiliorem anima conformiter in Deum transformatur. Si enim (vt refert Philoſophus 2. Politicę) dicit Ariſtophanes, quòd amãtes deſiderant vnum fieri ex duodus, & Tullius de Amicitia dicit, quòd is eſt amicus, qui eſt tanquam alter idem. Sed quia ex hoc ſequeretur, aut ambos, aut alterum eorum corrumpi, ideo quęrunt vnionem quæ conuenit & decet, ſcilicet vt in actibus amicitiæ adinuicem cõiungantur. Hoc tamen multo excellentius fit in creatura rationali cũ ſuo creatore. Vnde dicit Hugo de arrha animę, quod ea vis amoris eſt, vt te talẽ eſſe neceſſe ſit, quale eſt illud quod amas; & cui per affectum coniungeris, in ipſius ſimilitudinem ipſa quodammodo dilectionis ſocietate transformaris. Et ſic charitas transfert amantem in ſimilitudinem amati, in quantum poteſt, non ſolum quantum ad voluntatem, ſed etiam quantum ad operationes arduorum & difficilium. Hinc dicit Iohãnes Abbas, quòd charitas ſecundum qualitatem eſt ſimilituddo, quantum hominibus eſt poſsibile: ſecundũ operationem vero eſt animę ebrietas: ſecundum proprietatem eſt fons fidei, abyſſus longanimitatis, & mare humilitatis. Sicut enim ignis materiam in ſe conuertit in quam agit: ſic etiam amor diuinus animam in ſe conuertit, quam accendit. Et hæc fęliciter expertus, innue-

Ibidem. re voluit, qui dixit: Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et beatus Auguſt. quo nihil manifeſtius:

Pſal. 86 Qualis, inquit, eſt hominis dilectio, talis eſt homo. Si terram diligis

Iohan. 10. terra es, ſi cœlum cœlum es. Si autem diligis Deum, non audeo dicere, Deus es; ſed prophetam audi dicentem: Ego dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes. Et hanc cõformitatẽ maxime talis operatur dilectio, quæ pleniſsime & viſceroſiſsime ad amoroſum complexũ inimico-

Matt 5. rum extenditur. Talis enim, Euangelio teſte, cenſetur ſimilis altiſsimo, & filius altiſsimi. Quartum proinde donũ ſequitur ex pręd ctis,

Formoſitas. quod eſt ipſius animę formoſitas. Nam, ſecundum doctores, imago

Dei

Digitized by Google

Dei in anima cõſiſtit in naturalibus proprietatibus,& potẽtijs eius: ſimilitudo verò cõſiſtit in gratuitis,id eſt,in virtutibus diuina charitate formatis,& decoratis,præcipuè tamẽ in ipſa charitate,ſine qua deformis iudicatur omnis anima,quibuſcunq; virtutibus alijs florẽte videatur,quia reliqua gratiarum dona largitur Deus, & his quos reprobat:ſolam autem charitatem quaſi ſeipſum his tantùm quos diligit,in præmium ſeruat. Creatura nanque rationalis, & intellectualis carboni ſimilis eſt,quo nihil fragilius, nihil econtrà durabiliùs, nihil etiam obſcurius dum extinctus fuerit, nihil igni ſimilius dum ignitus fuerit.Sic anima humana nihil fragilius mutabilitate,vel durabilius vitæ perpetuitate,nihil obſcurius extincta charitate, nihil formoſius formata charitate. Quid enim turpeſcit in diabolo niſi peccatũ? vt potẽ cuius natura ineffabili pulchritudine,& nobilitate condita,ſed charitate priuata,& iniquitate deformata. Vnde ait Hieremias: Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum. Dum verò ipſa natura tam angelica,quàm humana,diuinę charitatis igne fuerit ſuccenſa,protinus efficitur pulcherrima,Deoque ſimillima.Quid enim ignitus carbo niſi ignis cenſeri debet,cum iam ignis eſt effectus forma carbonis? Sic & ipſa anima charitatis igne decorata, ita vt iam charitas effecta ſit eius forma fęliciter. Quintum donum eſt amoris diuini ſuauitas.Nulla nanq; virtus tantam facit experiri delectationem,complacentiam & ſuauitatem,ſicut charitas,tam in Deo, quam in creaturis:quia,vt dicitur in libro de ſpiritu, & anima, hæc eſt requies cordis noſtri, cum in Dei amore per deſiderium figitur. Hæc eſt vita cordis noſtri,cum Deum ſuum contemplatur, & in ſua contẽplatione ſuauiter reficitur,& dulce eſt illi ſemper ad deſiderandũ, amandum,& laudandum. Vbi autem eſt amor,ſecundũ Bernardum, ibi non eſt labor,ſed ſapor:quia amanti nihil eſt difficilè,nec ſatiari poteſt deſiderio,qui non niſi deſiderare concupiſcit,cum Pſal.dicẽte: Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Hinc etiam anima Deum amans amore non ſatiatur,quia Deus amor eſt,quem qui amat amorem amat. Amare autem amore, facit circulum,vt nullus finis eſſe debeat amoris,vel menſura: quia, ſecundùm Dionyſium,amor æternus oſtenditur,ſicut quidam circulus æternus,per optimum ex optimo in optimum inenarrabili conuerſione circumiens. Et in hoc circulo ſpiritus amãs complectitur, & ad infinitum amorem complectendum inuitatur, & ſemper de copia facit inopiam:quia licèt datur ei ad plenitudinem,nunquam tamen ad ſatietatem,vt verificetur quòd ſcriptum eſt: Qui edunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me,adhuc ſitient:O pelagus immenſurabilis diuinæ dulcedinis,cum te amare ſit edere:quomodo te amantes ſic reficis,vt magis eſuriãt,cum repleti fuerint,niſi quia tu charitas immenſa ſimul es cibus & eſuries? Qui te nõ guſtat, prorſus eſu-

Animam ſimilari carboni.

Hiere. 4.

Suauitas.

Pſal. 118.

Amorem eſſe circulum.

Eccl. 24.

Thren. 1. rire te neſcit. Ad hoc enim cibas, vt eſurire facias. Eſurientes, inquit, Luc. 1. repleuit, non ſatiauit, bonis. Amoris enim bona eò minus ſatiant, quò magis replent. Bona, inquam, quæ præparauit Deus diligentibus ſe, vt bona dilectionis eſſe non ambigas, quæ nimirum deliciæ ſunt æternitatis, omniſque ſuauitatis paradiſi cœleſtis, & quicquid iucundum mente concipi poteſt, imò plus quàm concipi poteſt in infinitum. Hæc, inquam, amor æternus præparauit diligentibus ſe, Pſal. 30. ſed abſcondit ttimentibus ſe, donec perfecta charitas foras mittat ti- 1. Ioan. 4. morem, mentis oculos obuelantem. Ex tunc enim fęliciter experiri Pſal. 30. faciet, quàm magna multitudo dulcedinis diuini amoris ſit in apotheca perpetuæ fęlicitatis.

Quòd obiectum charitatis eſt ſummum bonum, & quòd eſt triplex cauſa amoris, & qualiter etiam naturaliter Deus diligitur ſuper omnia ab omni creatura. Cap. XCIV.

Electus ex millibus: caput eius aurum optimum. Canticorum v. Electus iſte Chriſtus eſt à patre pro nobis, electus prę millibus Angelorum, & electorum, in ſacrificium noſtræ reconciliationis, in precium noſtræ recuperationis, in medicum noſtræ curationis, in magiſtrum noſtræ eruditionis, & in exemplar noſtræ imitationis. Ac meritò propter hoc à nobis eligendus præ millibus, in ducem noſtræ cæcitatis, ac ſponſum acceptiſſimum intimæ charitatis: præſertim quia caput eius, id eſt, diuinitas (quia 1. Cor. 11. caput Chriſti Deus) aurum optimum: per quod intelligitur increata charitas, ad quam ſemper ſuſpirare, & inhiare debet dilectionis noſtræ ſedulitas. Ad proſequendum igitur ordine congruo de charitatis obiecto, ſciendum eſt, quòd triplex eſt cauſa amoris. Prima eſt ſimilitudo, quia vt dicitur in Eccleſiaſtico, omne animal diliAmoris git ſibi ſimile. Ex hoc enim, quòd aliqui duo ſunt ſimiles, quaſi forcauſa. Eccl. 13. mam vnam habentes ſunt vnũ quodammodo in forma illa, ſicut duo homines ſunt vnum in ſpecie humanitatis: & ideo affectus vnius tendit in alterum, ſicut in vnum ſibi, & vult ei bonum ſicut & ſibi: & ille modus ſimilitudinis cauſat amorem amicitiæ, vel beneuolentiæ. Similitudo. Eſt etiam alia quædam ſimilitudo, ſcilicet cum vnus habet aliquid in potẽtia, & in quadam inclinatione, quod alius habet in actu: ſicut non habens virtutes in actu, tamen eas habet in potentia, & inclinatione, & diligit ipſas virtutes in alijs. Licèt enim non omnes homines huiuſmodi virtutes habeant ſecundùm habitum completum, tamen eas habent ſecundùm quædam ſeminaria rationis, ſecundùm quæ qui non habet virtutem, diligit virtuoſum, tanquam ſuæ naturali rationi conformem. Secunda verò cauſa amoris eſt cognitio, quia dicit

Digitized by Google

dicit Auguſtinus 10. de Trinitate, quòd nullus amare poteſt aliquid niſi cognitum. Cuius ratio eſt, quia bonum eſt cauſa amoris per modum obiecti, Bonum autem non eſt obiectum appetitus, niſi prout eſt apprehenſum: & ideo amor requirit aliquam apprehenſionem boni quod amatur. Et ideo, ſecundùm Philoſophum 8. Ethicorum, Viſio corporalis eſt principium amoris ſenſitiui: ſimiliter & contemplatio ſpiritualis pulchritudinis, vel bonitatis eſt principium ſpiritualis amoris. *Cognitio.*

Tertia denique cauſa amoris eſt bonum, quia amor pertinet ad appetitiuã potentiam, quæ eſt vis paſſiua. Et eius obiectum comparatur ad ipsã, ſicut cauſa motus, vel actus ipſius. Ex quo patet, quòd oportet illud eſſe propriè cauſam amoris, quod eſt obiectum amoris, ſed proprium amoris obiectum eſt bonum. Amor enim importat quandam connaturalitatem, vel complacentiam amantis ad amatum, & vnicuique bonum eſt id quod eſt ſibi connaturale, & proportionatum. Ex his relinquitur, quod amoris cauſa propriè eſt bonum ſimpliciter, vel ſecundùm quid. Dicit enim Auguſtinus 8. de Trinitate: Non amatur certè niſi bonum. Veruntamen, quia charitas fundatur ſuper communicatione bonorum ſupernaturalium, naturę facultatem excedens, ideo eius obiectum formale eſt ſumma bonitas, vel ſummum bonum ſecundùm eſſe quod habet in re, & ex conſequenti eſt eius obiectum ſecundùm eſſe quod habet in noſtra mente. Cuius ratio eſt, quia eſſe reale diuinæ bonitatis idem eſt cum ipſa bonitate: ſed eſſe ſuum quod habet in noſtra mente ratione cognoſcibilis, eſt ipſum eſſe noſtræ menti repræſentari, vel aliquo modo ab ea cognoſci, modò noſtra voluntas per charitatem primò & principaliter tendat per dilectionem in ipſam ſummam bonitatem in ſuo eſſe reali, quod eſt idem cum ea, & ex conſequenti diligit eam noſtræ menti præſentari, & à noſtra mente cognoſci, quod eſt vita æterna. Principale igitur & formale obiectum charitatis eſt ſummum bonum, quo ſolo plenariè volũtas beatificari põt, vtpote in quo pleniſſimè poſſidetur omne bonum, in quo omnia quæ in amato deſiderari poſſunt, milleſies millies ſupereminent omni verborũ eloquio & amantis affectu tantùm attingi poſſunt, vt dicat: Secretum meum mihi. Proximus autem licèt ex charitate ſit diligendus, non tamen eſt principale & formale obiectum charitatis, quia per charitatem ipſum non diligimus, niſi in Deum, vel propter Deum. Cæterùm, quia non eſt diligibile niſi bonum, ideo ſecundùm quòd res plus habet de bonitate, etiam plus habet de diligibilitate. Hinc in ordine diligibilium ipſe Deus qui ſummum bonum eſt, primatum obtinet. Vnde in actibus charitatis eſt ordo talis formaliter, quia charitatis actus reſpectu diligibilium ſunt ordinati: & ideo charitatem habens, ſpecialiter illud complectitur ſuper omnia, in quo principaliter eſt illud bonum, ſu- *Bonum.* *Obiectum charitatis.* *Eſai. 24.* *Ordo charitatis.*

Digitized by Google

per cuius communicationem fundatur omnis amicitia charitatis, quia ab ipſo principaliter illa communicatio dependet. Sed amicitia charitatis fundatur ſuper æternam beatitudinem, quæ per eſſentiam in Deo eſt, & in alio nullo, niſi per participationem. Deus.n.eſt commune bonum, & fontale, à quo ſolo dependet cõmunicatio beatitudinis æternæ, & ideo principaliter & ſuper omnia diligendus eſt Deus, & propter ſe. Eſt autem impoſſibile ſecundùm legem charitatis, amare aliquid aliud plus, vel æqualiter Deo, quia charitas diligit Deum ſicut ſummum bonum, & ideo diligit eum ſuper omnia. Diligit etiam Deum ſicut finem vltimum, & ideo diligit eum propter ſe. Quòd autem diligitur ſuper omnia & propter ſe, diligitur dilectione fruitionis. Quòd verò propter aliud, diligitur dilectione vſus. Cũ ergò charitatis ſit omnia ad Deum tanquam ad finem vltimũ referre, ſicut ponderis eſt corpus ad locum proprium inclinare, ideò charitas facit nos Deum plùs quàm noſipſos diligere. Imò, ſecundũ Thomam 2.2. diligere poteſt quis etiam amore naturali Deum ſuper omnia, & plus quàm ſe, quia naturæ bonum ab eò recipitur. Nam ſuper communicatione bonorum naturalium nobis à Deo facta, fundatur amor naturalis, quo, ſcilicet homo non ſolùm in ſuæ naturæ integritate Deũ ſuper omnia diligit, etiam plus quã ſeipſum, ſed quælibet creatura ſuo modo, id eſt, vel intellectuali, vt Angelus: vel rationali, vt homo: vel irrationali, vt bruta animalia: vel ſaltem amore naturali, ſicut lapides, & alia quæ cognitione carent. Quia vnaquæque pars plus naturaliter amat bonum totius, quàm particulare bonum proprium, quòd manifeſtatur ex opere. Quælibet enim pars inclinationem habet principalem ad actionem communem, & vtilitatem totius. Apparet etiam hoc in virtutibus politicis, ſecũdùm quas ciues pro communi bono diſpendium rerum propriarum, & perſonarum interdũ ſuſtinent, quantò magis creatura tam rationalis, quàm intellectualis Deum diliget ſuper omnia, & propter ſe? Quia dicit Bernardus: Inexcuſabilis eſt omnis etiam infidelis, ſi nõ diligit Deum toto corde, tota anima, tota virtute. Clamat nempè intus ei innata, & nõ ignota rationi iuſtitia, quòd ex toto ſe illum diligere debeat, cui ſe totũ debere non ignorat. Nam & angeli dilectione naturali plus diligunt Deum, quàm ſeipſos. Dicit.n. Auguſtinus, quòd tales Deus creauit angelos, vt illũ præ ſe diligerẽt, cuius poteſtate tales ſe creatos eſſe cognouiſſent. Et hoc ideò, quia voluntas naturalis ſequitur iudicium naturale ipſius intellectus. Sed omnis intellectus naturali ſua rectitudine ſummum bonum iudicat eſſe ſumme diligendum, & præ omnibus, & propter ſeipſum. Hinc naturalis voluntas non ſolum angeli, ſed etiam naturæ rationalis, hoc iudicium ſequitur naturali motu ſuo, Deum diligens ſuper omnia amore amicitiæ. Amandus eſt enim Deus, quia amore digniſſimus eſt, nec eſſe debet reſpe-

Digitized by Google

ctus ad propriam vtilitatem, ſed ſolùm ad diuinam complacētiam. Talis enim amor purus & gratuitus eſt, per ſe ſufficit, per ſe placet, ac propter ſe, ipſe meritum, ipſe præmium ſibi. Verus enim amor ſe-ipſo contentus eſt, præter Deum aliud amoris ſui præmium non requirens, ſponte afficit, & ſpontaneum facit, non requirens quæ ſua ſunt. Non tamen ſine præmio Deus diligitur, nec eſt amor vacuus, nec mercenarius. Habet quidem præmium, ſed id quod amat, quod vtique merendo amando. Præmium ſanè, nec dum amanti proponitur, amanti debetur, & in amore perſeueranti redditur. Vnde meritò Deus præ omnibus & in omnibus eſt amandus, & propter ſeipſum amandus, quia nihil iuſtius, nihilque fructuoſius amari poteſt. Multum enim amari meruit à nobis, qui & immeritis dedit ſeipſum nobis. Sic enim Deus pater nos inimicos gratis amauit, quòd cum adhuc inimici eſſemus, per filium ſuum nos ſibi reconciliauit. Cauſa igitur amandi Deum, Deus eſt, tam efficiens, quàm finalis. Nam ipſe dat occaſionem, ipſe creat affectionem, deſiderium ipſe conſummat: eius amor, & noſtrum præparat amorem, & remunerat. Præcedit benignior, rependitur iuſtior, expectatur ſuauior: ſe dedit in meritum, ſe ſeruat in præmium: ſe apponit in refectione animarum ſanctarum, & ſe diſtrahit in redemptione captiuarum. Cui laus, & actio gratiarum in æternum.

Deus quatenus amandus.

Rom. 5.

Quomodo diligitur Deus ex toto corde, tota mente, tota anima, & tota virtute. Cap. XCV.

E*Lectus ex millibus: caput eius aurum optimum.* Caput Chriſti diuinitas, quod eſt aurum optimum, quia ipſa eſt increata charitas, precioſior cunctis opibus, & omnia quæ deſiderantur, huic non valent comparari. Hinc quærit Auguſtinus libro de moribus Eccleſiæ: Dic mihi quæſo te, quis ſit diligēdi modus? Vereor enim ne plus minuſve quàm oportet inflammet deſiderio, & amore domini mei.

Prouer. 3.

Modus amādi Deū.

Reſpondet Bernardus, quòd modus diligendi Deum erit ſine modo, quia ipſe prior dilexit nos, tantus & tantum, & gratis, tantillos & tales. Quis ergo finis noſtri, vel modus eſſe debet amoris? præſertim cum amor noſter iam non gratuitus impenditur, ſed repēditur debitus. Amat immenſitas, amat æternitas, amat ſupereminens charitas, amat Deus, cuius magnitudinis non eſt finis, cuius ſapiētiæ nō eſt numerus, cuius pax exuperat omnem intellectum, & vicem repēdere volumus cum menſura? Talis ergo dilectio tendens in Deū tendit in infinitum, quia Deus infinitus, & immenſus eſt: & ideo dilectio noſtra tendens in infinitum, debet eſſe ſine modo, ſine menſura, ſine fine. Et hoc præcipit dominus, cum dicit: Diliges dominū Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota mente tua, & ex tota anima tua, &

Pſal. 144.
Pſal. 146.
Philipp. 4.

Deut. 6.
Matt. 22.

Digitized by Google

Mar. 12. *Luca. 10.* *Matt 22.* *Cor hominis.*

ex tota virtute,vel fortitudine tua. Ad euidentiam autem huius præcepti,quod vocatur mandatum magnum in lege,ſciendum eſt quòd dilectio eſt actus voluntatis,qui ſignificatur hic per cor. Cor enim, ſecundùm Philoſophum decimo tertio de Animalibus, inter omnia membra prius formatur, & ſecundùm Auicennam,eſt primum mẽbrum in vita,& primum principium venarum, & neruorum, à quo deriuãtur per totum corpus animæ influentia,vitalium motuũ cauſatiua,quia ab ipſo eſt origo prima ſpirituum, qui ſunt dilatatiui influentiæ ipſius animæ: & ideo cor eſt principium omnium motuum corporalium.Sic etiam ſpiritualiter voluntas eſt primum receptaculũ vitæ ſpiritualis,id eſt,ipſius charitatis,ac per conſequens eſt principium omnium motuum ſpiritualium,imperans omnibus viribus, ſicut charitas imperat omnibus virtutibus. Primò ergo iubemur

Diligere ex toto corde.

Deum diligere ex toto corde,id eſt,ex tota voluntate, vt ſcilicet per charitatem voluntas totaliter feratur in Deum, vt non remaneat in corde locus vacuus charitate Dei,quo intret amor inordinat⁹, quia non intrat diabolus quando cum Deo totus animus eſt occupatus. Diabolus enim vacantia corda diligit, mundata perquirit, ſed vbi Deum reperit,cum magnâ confuſione diſcedit. Omnia igitur referantur in Deum,vt eius honor & beneplacitum in omnibus præponatur.Totum etiam quod ad Deum pertinet,diligi debet,tam iuſtitia, quàm miſericordia, & quæcunque alia Deo attributa. Per hoc enim præceptum intendit Deus, vt in omnibus euentus homo per voluntatem totaliter vniatur Deo, quod perfectè fiet in patria, cum Deus erit omnia in omnibus.In via quidem implebitur, ſed imperfectè,& alius alio perfectiùs,quantò magis accedit per quandam ſimilitudinem ad patriæ perfectionem. Hic verò totum cor hominis, etſi non actu ſemper in Deum feratur, habitualiter tamen in Deum ſemper ferri poteſt, ita quòd nihil contra Dei dilectionem cor hominis recipiat. Et hæc eſt perfectio viæ, cui peccatum veniale non contrariatur,quia non tollit habitum charitatis, cum non tendat in oppoſitum obiectũ,ſed ſolùm impedit charitatis viſum. Vnde diuus Baſilius ſuper illo:Ex toto corde tuo,dicit,quòd dicitur, in toto corde,nõ recipit fixionem in cætera. Nam quantulumcunque dilectionis in infimis expenderis,hoc neceſſariò tibi deficiet à toto. Quantum enim anima ab eius dilectione emanauerit ad illicita, tantum interim minui neceſſarium eſt amorem ad Deum.Nullam ergo partem relinquat,quæ vacare,& quaſi locum dare debeat, vt alia re frui incipiat:ſed quicquid aliud diligendum in animam venerit,illuc rapiatur,quò totius dilectionis impetus currit.Tũc enim eſt optimus homo,cum tota vita ſua pergit in incommutabile bonum. Hæc ille. Sed quæri poteſt, Vtrum ad illum modum diligendi obligamur,quẽ hic dominus videtur exprimere,quem tamen modum obſeruare videtur

detur

Digitized by Google

detur impoſſibile:quia corpus,quod corrumpitur, aggrauat animã, ita quòd in hac vita totaliter in Deum ferri non poteſt. Ad hoc reſpondet Bonauentura, quòd doctores cum aliquando dicunt hunc modum dilectionis impleri poſſe, quandoque verò dicunt impleri non poſſe,in hac vita, ex hoc admonemur, quòd vno modo ad dictũ dilectionis modum obligamur implendum, ſcilicet quòd amor Dei totum cor poſſideat, ita tamen quòd non excludat omnem affectum extraneum,ſed tantùm affectum ipſi Deo oppoſitum, hoc eſt, quòd nihil diligatur ſupra Deum,vel ęqualiter Deo:& ſic diligit Deum ex toto corde,qui diligit eum propter ſe,& ſuper omnia.Alio modo excitamur ad ipſum deſiderandum,vt quòd ſic Deum toto corde diligat,quod omnem affectum extraneum excludat, & tunc plenè perfectéque cordi dominatur.Et hęc totalitas haberi non poteſt ante adeptionem gloriæ: & ideo modus ille diligendi nõ obligat viatores ad impletionem ſui,ſed exprimitur in præcepto, vt ſciamus quò per amorem tendere debeamus,& vt nemo ſe perfectum arbitretur, quouſque perfectionem illam aſſequatur. Interim autem, vt dicit Hugo,quantum potes, tantum diliges. Poſſibilitas tua erit mẽſura tua: quantò plus amas,tantò plus habes:& quantò plus habes,tantò fęlicior es. Extende ergo, & dilatare quantum potes, vt totum impleatur quod in te eſt.Noli timere quaſi deficere debeat ille, ſi nimis capax fueris.Si vas non deficit,oleum ſufficit Cor tuum vas eſt: Amor illius oleum eſt.Quamdiu habes vas,ille infundere non ceſſat. Hæc ille. Porro voluntas cùm intensè fertur per amorem in vltimum finem, tunc ſunt alia tria actuum principia, quæ mouentur vlterius à voluntate. Primò, mouetur vis intellectiua ſignificata per mentem ad aſſentiendum his,quæ ſunt fidei, & ad meditandum de Deo dilecto,carnem pro nobis aſſumente, prædicante, patiente, moriente, reſurgente,& regnante,ac de alijs ineffabilibus charitatis eius indicijs. Vnde Pſal.ait.Renuit conſolari anima mea,memor fui Dei & delectatus ſum. Vnde Sanctiſſimus Bernardus gratus eſſe volens: Diligam, inquit te domine fortitudo mea, firmamentum meum, refugium meũ,liberator meus,& quicquid optabile,& amabile dici poteſt.Diligam te Deus meus pro dono tuo, & modo meo, minus quidem iuſto,ſed non minus poſſe meo. Non enim poſſum vltra quàm poſſum:potero verò plus,cum plus donare dignaberis,nunquam tamen prout dignus haberis.Vnde ſi Socrates, vt refert A. Gellius, amore ſapientiæ,& præſertim virtutum inueſtigandarum, ita cogitabundus ſtare conſueuerat,vt per diem naturalem immobilis eiſdem veſtigijs orare,atque oculis in locum eundẽ directis,tanquam quodam receſſu mentis,atq; animi facto à corpore perſeueraret: & Carneades amore Philoſophiæ tantum cogitationibus inhęrebat,quòd manum ad cibum ponere obliuiſceretur,animę tantùm vita fruens,

Sapien. 9.

Diligere Deum ex tota mente.

Pſal. 76.

Pſal. 17.

velut alieno corpore circundatus: quid igitur faciet Chriſtianus ad illa ineffabilia charitatis indicia contuenda vocatus, quę Deus multifariè, multisq́; modis exhibuit in creatione, recreatione, præſeruatione, reconciliatione? &c. Vnde ait S. Auguſt. O anima mea ſi cogitare potes qui & quales in comparatione tui ſunt abiecti, qui gratiam, quæ data eſt tibi, conſequi non valebant. Audiſti certè ab initio, vſq; nunc, quàm multæ generationes hominum tranſierunt, quæ omnes ſine cognitione Dei, & precio ſui ſanguinis in interitum ęternum delapſę ſunt. Omnibus illis redemptor tuus, amator tuus te prętulit, quando tibi gratiam largitus eſt, quam nullus illorum percipere meruit: tu ſola præ illis electa es. Et cur illud in te factum ſit, nullam præter tui amatoris charitatem aliam cauſam aſſignare poteris.

Diligere ex tota anima. Secundò, mouetur vis appetitiua inferior, quæ per animam ſignificatur, vt parti ſuperiori conformetur: quia ſicut ſphęra ſuperior motu ſuo mouet inferiores, ſic voluntas appetitum ſenſitiuum, vt dicitur 3. de Anima. Et hoc propter vim amoris, præſertim diuini, mouentis efficaciter ipſam voluntatem, quæ carnalia deſipere facit, & amara, laborioſa, ac ardua reddit dulcia, grata & leuia: adornans amantes faciem in vi concupiſcibili, & iraſcibili, quæ ſunt velut genę ipſius ſponſæ. De quibus ſponſus ait: Pulchræ ſunt genæ tuę ſicut turturis, dum ſcilicet vis concupiſcibilis dirigitur ad purum amorem dilecti, quo deſipit omnis inordinata concupiſcentia: & iraſcibilis incenditur ad perfectam imitationem dilecti, qua complectitur etiã dulci affectu quodcunque arduum, amarum, opprobrioſum, & iniurioſum.

Diligere ex tota virtute. Tertiò mouetur vis executiua exterior, quæ per fortitudinem, vel virtutem ſignificatur, vt etiam actus noſter exterior obediat Deo ad operandum bona, cauendum mala, & patiendum iniurioſa ex dilectione diuina.

Sponſi & ſponſæ collocutio qualis intelligitur, & cur amoris affectio nomine ſponſi, & ſponſæ exprimitur. *Cap. XCVI.*

Epithalamium ſpiritualium nuptiarum D*ilectus meus mihi, & ego illi.* Canticorum 2. Nunc breui ſtilo perſtringamus, illud dulciſſimum epithalamiũ ſpiritualium nuptiarum, quia de eo plura tacta ſunt in opuſculo pręſenti in diuerſis locis: quorum tamen aliqua repetere non grauabo. Dicit Bernardus ſuper Cantica: Sponſa locuta eſt, & dixit ſponſum intendere ſibi. Veruntamen ſi quis horum, quæ dicuntur, cupit adipiſci notitiã, amet. Amor enim hic vbique loquitur. Alioqui fruſtra ad audiendum legendumve carmen amoris, qui non amat accedit, cùm omnino capere non poteſt ignitum eloquium pectus frigidum. Iſta collocutio ſponſi & ſponſæ, quia ſpiritus ſunt, oportet ſpiritualiter intelligi.

Nam

Digitized by Google

Nam ſpiritus eſt verbum, ſpiritus eſt & anima: habentque linguas ſuas, quibus ſe alterutrum alloquantur, ſeque præſentes indicent. Et verbi quidem lingua fauor dignationis eius eſt: animę verò deuotionis feruor eſt. Elinguis eſt anima, quæ hanc non habet, & non poteſt illi ſermocinatio eſſe cum verbo. Ergò cum verbum linguam ſuā mouet, ad animam loqui volens, non poteſt anima non ſentire. Viuus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ, & ſpiritus. Et rurſus, cū anima linguam ſuam mouet, verbum multò minus latere poterit: quia niſi ipſo ſtimulante, deuotionis lingua minime mouetur ad loquendum. Dilectus, inquit, meus mihi, ſupple loquitur, & ego illi. Quid ille loquitur, ò ſponſa dilecti? Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. Et quid tu illi? Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noſter floridus. Hinc Bernardus: Verbo igitur animę dicere: Pulchra es, & amicam appellare, eſt eidem infundere vnde & amet, & amari ſe præſumat. Ipſi verò verbum, viciſſim nominare dilectum, & fateri pulchrum, quod amat & amatur ſine fictione, & fraude adſcribere illi, & mirari dignationem, & ſtupere ad gratiam. Itaque verbi locutio, eſt doni infuſio: & animæ reſpōſio, eſt cum gratiarum actione admiratio. Et ideo plus anima diligit, eò quòd in diligendo ſe victā ſentit: & ideo plus miratur, quòd in dilectione ſe præuentam agnoſcit. Eadem etiam tangit dominus apud Oſee, dicens: Ablactabo eam, ſcilicet fidelem animam, ab omni concupiſcentia, & paſſione inordinata, & ducam eam in ſolitudine, id eſt, in abſtractione affectus ab omni creato: & ibi loquar ad cor eius. Super quo dicit Albertus Magnus de veris virtutibus, quòd locutio domini in corde eſt de arduis gratijs mēti ſecuritatē pręſtare. Cæterùm, quia cunctis alijs affectionibus multum præeminet amoris affectio in naturæ donis, præſertim cum ad ſuum recurrit principium: ideo ſpiritus amoris hanc affectionem exprimere voluit nomine ſponſi & ſponſæ: nec ſunt inuenta æquè dulcia nomina quibus verbi & animæ dulces exprimerentur affectus, quemadmodum ſponſus & ſponſa: vtpote quibus omnia ſunt communia, nil proprium, nil à ſe diuiſum habentibus: vna vtriusque hæreditas, vna domus, vna menſa, thorus vnus, vna voluntas & vnus ſpiritus. Nam ſi carnale matrimonium duos in vna carne conſtituit, cur non potius copula ſpiritualis in vno ſpiritu duos glutino charitatis adunit? Res miranda, & omni dulcedine complectenda. Ieſus Chriſtus in humanitate venire diſponēs, vt animam ad maiorem prouocaret dilectionē, ſponſi more & nomine ſe repromiſit ad futurū, dicente Propheta: Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, ſcilicet vteri virginalis. Exultauit vt gigas ad currēdam viam, ſcilicet aſſumptæ mortalitatis, veluti ex æquo ſe coniungere volens animæ amoro-

Colloquiū amantium.

Hebr. 4.

Cant. 2.
Cant. 5.

Locutio verbi.

Oſee. 2.

Sponſus Ieſus.

Pſal. 18.

ſæ,ſpiranſque puriſſimum,& intenſiſſimum amorem, & à ſponſa requirēs illius amoris viciſſitudinem, qualis amor vigere debet inter ſponſum, & ſponſam. Dicit enim Gregorius ſuper Cantica, quòd Deus cum vult timeri dominum ſe nominat: cum vult honorari patrem: cum vult amari ſponſum. Cum ſe dominum nominat, indicat quòd creati ſumus. Cum ſe patrem nominat, indicat quòd adoptati ſumus. Cum ſe ſponſum nominat, indicat quòd coniuncti ſumus. Quantò quoque dignior eſt honor, quàm timor, tantò plus gaudet Deus pater vocari, quàm dominus: & quātò charior eſt amor, quàm honor, tantò plus gaudet vocari ſponſus quàm pater. Sed dicis: Vnde perſuaderi poteſt animæ pauperculæ, quòd eam Deus more, & amore ſponſi ſibi coniungere venit? cum dignior ille, indignior illa poſt lapſum eſſe non poteſt, & inter vtroſque magnum chaos firmatum eſſe videtur. Nam qui dixerunt, vniuerſum eſſe velut veſtigium creatoris, quodammodo nos intelligere fecerunt remotiſſimam diſtantiam illius ab vniuerſo: & dederunt vtcunque occaſionem imaginandi magnitudinem eius ſuper vniuerſi magnitudinem incomparabiliter eminentem. Breuiter reſpondeo, quòd hoc ei perſuaderi poteſt tam ex beneficijs creationis, quàm recreationis. Primò quantum ad beneficium creationis. Dicit enim Hugo, quòd Deus creauit ſpiritum rationalē ſola charitate, nulla neceſſitate, vt eum ſuę beatitudinis faceret participem. Et vt aptus eſſet tanta beatitudine perfrui, fecit in eo dilectionem ſpiritualem palatum, quodammodo per hanc illum ſenſificans ad guſtum internæ dulcedinis, quatenus per ipſam dilectionem ei infatigabili deſiderio inhæreret, & inhærendo ipſum, quo beatificanda erat, bonum, & ex ipſo quodammodo per affectū ſugereret, & de ipſo per deſiderium biberet, & ipſum per gaudium poſſideret, quia dicit Philoſophus 10. Ethicorum, in contemplatione optimi diligibilis poni vltimam fœlicitatem hominis. Si ergo, ſecundùm Anſelmum in Monologion, Deus ex nihilo dedit rationalem eſſentiam, vt amans eſſet, quid dabit amanti, ſi amare non ceſſet? Si tam grande eſt, quòd amori famulatur, quàm grande eſt, qđ amori recompenſatur? Et ſi tale eſt amoris fulcimentum, quale eſt amoris emolumentum? Nam ſi rationalis creatura, quæ ſine hoc amore ſibi eſt inutilis, ſic eminet in omnibus creaturis, vtique nihil poteſt eſſe præmium huius amoris, niſi quod ſupereminet in omnibus creaturis. Etenim idipſum bonum, quòd ſe ſic amari exigit, non minus ab amante ſe deſiderari cogit. Quid ergo ſumma bonitas retribuet amanti, & ſe deſideranti, niſi ſeipſam? Nam quicquid aliud tribuit, non retribuit, quia non compenſatur amori, nec conſolatur amantem, nec ſatiat deſiderantem. Charitas eſt ergo cauſa efficiens creaturæ rationalis, & participatio diuinæ bonitatis eſt cauſa finalis. Hinc dicit Sanctus Auguſtinus: O quàm ſtultum eſt amorem tam

Dominus. *Pater.*

Beneficiū creationis.

po-

potentis non concupiſcere, & quàm impium, tam multum amantem non redamare. Dilige ergo illum propter ſe, dilige te propter illum. Dilige illum, vt illo fruaris: dilige te, vt ab illo diligaris. Dilige in donis illius, quæ tibi data ſunt ab illo, illum tibi, & te illi: quia hęc eſt pura, & caſta dilectio, nihil habens ſordidum, nihil amarum, nihil tranſitorium. O anima mea mirabilis, & amabilis creatura, quia Deo tuo ſingulariter electa, dic fiducialiter cum Iob Propheta, & ingemina. Domine, quid eſt homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Si enim homines nihil ſunt in corde ſuo, tamen aliquid magni latet de eis in corde diuino. O pater miſericordiarum, qui nec decipis, nec deciperis, & tamen erga eos apponis cor tuum? Scio quia vbi theſaurus tuus, ibi & cor tuum. Et ſi quaſi nihil ſunt in iudicio veritatis tuæ, tamen aliquid magni ſunt in affectu pietatis tuæ. Quid ergo ſunt? Vtique regnum Dei, dicente domino: Regnum Dei intra vos eſt. Vbi dicit Gregorius Nazianzenus: Forſitan regnum Dei nobis inſitum dicit inditam animabus noſtris lætitiam per ſpiritum ſanctum. Ea enim eſt velut imago, & arrha perennis lætitiæ, qua in futuro ſęculo ſanctorum animæ gaudebunt. Et Apoſt. dicit, quòd hoc regnum Dei in nobis, eſt iuſtitia, pax & gaudium in ſpiritu ſancto: de quo regno poſtea latius videbitur. Eſt, inquam, anima ſancta templum Dei, & habitatio altiſſimi. Templum, inquit Apoſt. Dei ſanctum eſt, quòd eſtis vos, Et elegit eam in habitationem ſibi, dicens. Hęc requies mea in ſęculum ſęculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. Eſt inſuper filia Dei eodem dicente: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum. Et Iohannes in Cano. ſua: Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur, & ſimus. Eſt denique ſponſa Dei, quam vt ſibi in ſponſam aſſumeret, & ad dilectionem reciprocam incitaret, naturam humanam aſſumpſit, vt ſeipſum exinaniendo, ſponſam ſuam exaltando nobilitaret. Vnde dicit Bernardus. Si non fecit ille, quòd ſponſus, ſi non tanquam ſponſus amauit, ſi non zelatus eſt tanquam ſponſus, noli acquieſcere te ſponſam arbitrari, ò anima ſancta.

Iob. 7. *Iob. 7.* *Matt. 6.* *Luca. 17.* *Rom. 14.* *1. Cor. 3.* *Pſal. 131.* *Pſal. 44.* *1. Ioan. 3.*

Quàm eminentiſſimè, & fideliſſimè ſponſus intendere dignatus eſt ſponſæ tam in beneficijs creationis, quàm recreationis. *Cap. XCVII.*

D*ilectus meus mihi (ſcilicet intendit) & ego illi.* Videamus nunc quomodo ſponſus, cui cura ſęculorum incumbit, ſponſæ ſuę ſingulariter intenderit, tam in beneficijs creationis, quàm recreationis, vt non immeritò ſe dilectam ſponſam eius eſſe confidat, & glorietur, dicens: Dilectus meus mihi intendit, quia benignus, & miſericors *Ioel. 2.*

Digitized by Google

cors eſt, & ego illi, quia non ſum ingrata. Ille mihi gratiam ex gratiã, & ego illi gratiam pro gratia. Ille meæ liberationi, ego illius honori. Ille meæ ſaluti, ego illius voluntati. Ille mihi amorem verum tam in beneficijs creationis, quàm recreationis, & ego illi fidelitatis affectum.

Beneficium creationis. Vnde quantùm ad beneficium creationis, anima primò facta eſt ad imaginem Dei. Dicit enim Aug. lib. de diffinitione animæ, quòd anima eſt ſubſtantia creata inuiſibilis, immortalis, Deo ſimillima, nullam habens imaginem niſi creatoris ſui. *Anima quid ſit.* Vel, anima eſt vita perpetua, per memoriam, intelligentiam, & voluntatem ad imaginem Dei facta, capax virtutis & gratiæ, vel vitij, ſuſceptiua pœnæ, vel præmij, arbitrij libera, potentijs, habitibus, & affectionibus decorata, carens figura, pondere & colore, paſſibilis & mutabilis: eò magna, quò capax æternitatis, eò recta, quò eſt appetens bonitatis, eò beata, quò particeps eſt diuinitatis gerens in ſe naturalem imaginem, ſecundũ quòd homo naturalem habet aptitudinem ad Deum intelligendum & amandum. *Anima ad imaginem Dei.* Et hæc eſt imago creationis, quæ reperitur in omnibus hominibus, vt dicit Gloſſa ſuper illud: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. *Pſal. 4.* Secundùm hanc enim anima immediatè, & ex nihilo à ſolo Deo creata, capax eſt ipſius Dei. Et ideo quicquid Deo minus eſt, animam implere non poteſt. Sicut enim anima vegetabilis appetit eſſe, & ſenſibilis appetit bene eſſe: ſic anima rationalis appetit optimè eſſe, nec vnquam quieſcit, donec optimo coniungatur. Quapropter vi amoris in Deum tanquã in centrum proprium mouetur, vt in ipſo ſummè delectetur, & quietetur. Deus enim eſt eius patria, & habitatio, ac fontalis origo, quia creata à Deo, vita à vita, ſimplex, immortalis, vt non longè ſit à creatore ſuo, cui appropiare videtur ſimplicitate eſſentiæ, & perpetuitate vitæ. *Animæ nobilitas.* Creata eſt enim anima magna à magno, recta à recto, bona à bono: eò magna, quò capax eſt æternorum, eò recta, quò appetens eſt ſuperiorum, eò bona, quò Deo vnita, vt ſic fœliciter redeat vnde profluxit. O anima mea, vnde ſumpſit exordium profluxus tuus? Nonne ex illa abyſſo diuinitatis? velut eſſentia de eſſentia, vita de vita, intelligentia de intelligentia, lumen de lumine: ſed creaturaliter non eſſentialiter, non dea de Deo, ſed deificanda à Deo. Cuius tanta eſt connexio, tam excellens communio, quòd nunquam eſt abolẽda, nunquam in æternum ſeparanda. Sicut enim ſol in ſua rota lux quædam eſt eſſentialis, vbique radios ſuos diſperdens ſine ſui diminutione: qui licèt radijs eſſentiam ſuæ claritatis non cõmunicat, æternam tamen contiguationem præſtat, qua radios ſuos in eſſe conſeruat: ita quòd eodem momento, quo contiguatio illa diſſipatur: etiam eſſe ipſius radij euacuatur. Sic anima profluxa ab ipſa diuinitatis abyſſo, quandam retinet æternam contiguationem, vnde cum origine ſua conſer

uatur

natur & alitur, quam ſuper omnia complecti concupiſcit ac perfrui. Præterea ſciendum, quòd rationalis anima quantum ad eſſentiam ſuam, eſt imago diuinæ eſſentiæ. Et hæc imago eſt ſecundũ indiſtinctionem, cuius imaginis reformatiua eſt ipſa gratia diuina, quę reducit ipſam imaginem etiam ad diuinam ſimilitudinem. Sed anima, quantũ ad ſuas potentias, eſt imago ipſius Trinitatis. Et hæc eſt imago ſecundũ diſtinctionem, cuius imaginis reformatiua eſt ipſa virtus, quæ reducit ipſam imaginem ad diuinam ſimilitudinem. Nam ſicut Deus vnus eſt in eſſentia, trinus in perſonis, ſic anima eſt vnius naturæ, tres habens vires, ſcilicet intellectum, voluntatem, & memoriam. Et ſicut ex patre generatur filius, & ex vtroque procedit ſpiritus ſanctus: ſic ex intellectu generatur voluntas, & ex vtroque procedit memoria. Et ſicut eſt Deus pater, Deus filius, Deus ſpiritus ſanctus, non tamen tres dij ſunt, ſed vnus Deus, & tres perſonæ: ſic anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen tres animæ, ſed vna anima, & tres vires quibus imaginem diuinam in ſua natura gerit mirabiliter. Et his iubemur diligere creatorem, vt quantum diligimur, diligatur, & in memoria ſemper habeatur. *Imago Dei in anima, & ſimilitudo.*

Secundò facta eſt anima ad Dei ſimilitudinem, quæ ſimilitudo conſiſtit in gratuitis, ſcilicet in diuina gratia nobis collata, & virtutibus, maximè in charitate: quia gratia perficit naturam. Pro quo notandum, quòd eſt gratia increata, ſcilicet ſpiritus ſanctus, qui ſe tribuit ijs, qui ſunt ſine peccato mortali. Et dicitur gratia ſecundùm quòd dicitur donum: & dicitur donum ſecundũ quòd dicitur amor: quia ſecundùm ſuam proprietatem eſt amor, & vt amor procedit à patre, & filio. Cum ergo ſpiritus ſanctus eſt amor, imò prima virtus amoris, hinc eſt quòd cum nobis ſpiritus ſanctus datur, in diuinam ſpeciem nos transformat, vt ſit anima Deo aſſimilata. Porrò ex illa parte debemus intelligere gratiam creatam, quaſi ſimilitudinem, & diſpoſitionem ex parte animæ rationalis, ex qua habet, quòd ſit accepta Deo, & aſſimilata. Nam ibi eſt forma transformans: & hęc eſt gratia increata. Et ibi eſt forma transformata quæ derelinquitur in trãsformato, ſcilicet in anima ex ipſa transformatione: Et hæc eſt gratia creata, quæ etiam eſt neceſſaria, & ex parte animæ recipientis, quę ſe non poteſt habere per immediationem ad gratiam increatam, niſi prius diſponatur, vt latius patet ſuperiùs. Deniq; ratio, cur ad diuinam ſimilitudinem imprimendam animæ ſanctæ, maximè requiritur diuina gratia, & virtus gratuita charitate formata, eſt iſta: Quia, ſecundùm Linconienſem, ſicut cera mollis fortiter applicata ſigillo, recipit imitatoriam ſimilitudinem omnium formarum, & figurarum ſigillo inſculptarum: ſic in anima per amoris copulam à ſumma pulchritudine impreſſa, nõ erit alicuius pulchritudinis abſentia, ſed in illa refulgebit imitatoriè pulchritudo, quæ ſuper ipſam eſt impreſſa, *Anima creata ad Dei ſimilitudinem. Gratia increata. Gratia creata.*

vt

vt ei veraciter ſponſus dicere valeat: Tota pulchra es amica mea.
Cant. 4. Quantùm etiam ad beneficium recreationis, primò pro nobis huma
Vita animę duplex. nam naturam aſſumpſit: quia duplex eſt animæ noſtrę vita. Vna, qua
Senſus hominis duplex. viuit in carne, alia, qua viuit in Deo. Duo quoque ſunt in homine ſenſus: & ideo Deus homo factus eſt, vt vterque ſenſus bonum ſuum haberet, in quo reficeretur. Vnus interior, qui reficitur in contemplatione diuinitatis: alius exterius, qui reficitur in contemplatione humanitatis, vt ſic totum hominem in ſe beatificaret, & tota conuerſatio hominis ad ipſum eſſet, & tota dilectio eius in ipſo eſſet, cum à ſenſu carnis videretur per carnem, & à ſenſu mētis videretur per di
Ioann. 10. uinitatis contemplationem. Hoc enim erat totum bonum hominis, vt ſiue ingrederetur, ſiue egrederetur, in factore ſuo paſcua inueniret. Conſidera nunc ò homo, quanta fuerit erga te dilectio Dei tui, quòd vellet Deum hominem, & hominem quodammodo Deum fieri, & ſic te poſt lapſum quærere, & poſt offenſam te plus, quàm prius exaltare. Nunquid exaltationem culpa tua promeruit? Certè non. Sed nè amplius ab eo fugeremus, noſtram naturam inſeparabiliter ſibi vnire voluit. Hinc meritò dicit Chryſoſtomus: quòd nemo amatorum carnalium, etiamſi ſit in hoc vltra modum inſaniens, ſic exardeſcere poteſt in amorem dilectæ ſuæ, ſicut Deus effunditur in amorem animarum noſtrarum. Secundò verò in aſſumpta natura pro nobis redimendis, abluendis, adornandis, inſtruendis, alliciendis, &
Hier. 12. ad imitationem inſtigandis, mira geſſit, & ſuſtinuit, ſicut locutus eſt per Hieremiam: Reliqui, inquiens, domum meam, dimiſi hæreditatē meam: dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius. O inſuperabilis amor charitatis, qui inſuperabilem ſuperaſti, & cui omnia ſubiecta ſunt, omnibus quodammodo ſubieciſti, dum victus
Philipp. 2. amore Deus ſeipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, non modo
Pſal. 21. inuentus vt homo, ſed vt opprobrium hominum, & abiectio plebis.
Eſai. 53. Vidimus, inquit, eum tanquam leproſum, & nouiſſimum virorum, virum dolorum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. O nouiſſimum, & altiſſimum, ò humilem & ſublimem, ò opprobrium hominum & gloriam Angelorum. Nihil ne merebitur tanta vilitas, imò & tanta charitas, quæ habet hunc modum, imò quę excedit omnem modum?
Ephes. 2. Propter nimiam enim charitatem, qua dilexit nos Deus, vt ſeruum redimeret, nec pater filio, nec ſibi filius ipſe pepercit. Verè nimiā, quia menſuram excedit, modum ſuperat, & ſupereminet vniuerſis.
1. Pet. 4. Vix pro iuxto quis moritur. Iſte moritur ex amore pro inimicis, & iniuſtus ab iniuſtis & cum iniuſtis, vt inimicos faceret intimos, ſeruos fratres, captiuos cohæredes, exules reges, diaboli proſtitutas proprias digniſſimas ſponſas. Propterea nanque tam diu exulauit, tam fideliter in labore deſudauit, tam valenter hoſtem debellauit, tā potenter ſponſam eripuit, & in bello tandem occubuit, eam redimēs

per

Digitized by Google

per ſupplicium,quo nullum iniuſtius,per opprobrium,quo nullum vilius,pgr pretium,quo nullum pretioſius,per myſterium,quo nullum profundius,& per exemplum,quo nullum perfectius.

Sponſus dat & petit totum cor ſponſæ, & qualis eſſe debet anima, vt dicatur meritò Dei ſponſa. Cap. XCVIII.

Dilectus meus mihi,& ego illi. Dilectus meus mihi ſpiritualis deſponſationis fidem indulget,dicens per Oſee: Sponſabo te mihi in fide, ſponſabo te mihi in iuſtitia & iudicio, in miſericordia & miſerationibus: ſponſabo te mihi in æternum, & ego illi gratanter conſentio. Pro quo notandum,quòd hæc nomina ſponſus & ſponſa,dicuntur à ſpondere, quia mittebant olim ſibi mutuo cautiones, quia ſpondebant in iura matrimonij ſe conſentire,& fideiuſſores dabant, quibus id ſe ſeruaturos obligabant, vt patet ff. de ſponſa. l.2. Et quædam ſunt ſponſalia de futuro,quædam de præſenti:& in vtriſque ſponſalibus requiritur conſenſus voluntatis,& animorum. Vnde dicitur 27. quæſt. 2.cap. Sufficiat ſolus ſecundùm leges conſenſus eorum,de quorum quarumque coniunctionibus agitur: qui ſolus ſi defuerit,cætera etiam cum ipſo coitu ritè celebrata fruſtrantur.Matrimonium enim non facit corpus,ſed volũtas.Hæc ibi. Hinc ſponſus Chriſtus cor ſponſæ ſuæ petit in matrimonio ſpirituali dicens:Fili præbe cor tuum mihi. Nullique fructuoſius, iucundius & honorabilius ſponſa cor ſuum præbere poteſt. Tali nanque ſponſo cor dare conuenit, qui ſolus cordi ſufficere poteſt, vt ſponſa cum Pſalmiſta dicat.Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. In ſolo nanque Deo cordis eſt ſufficientia.In omnibus alijs cordis egeſtas.Cum igitur ò anima ſponſus tuus de te totum ſuum fecit, dicẽs: Cum exaltatus fuero à terra,omnia,id eſt,totum cor humanum,traham ad meipſum,ſcilicet per dilectionem,in quo totum ſuum habere teſtatur, vt verſa vice de ipſo totum tuum facias, ipſum laboris tui finem conſtituendo,pro eius amore cuncta bona perficiendo, & mala patienter perferendo: alioqui qua fronte de ipſo totum tuum facere denegabis, qui de te totum ſuum tam dignanter effecit? Et hoc fit per verum amorem, per quem cordis dominium transfertur in amatum. Amor enim non ſinit ſuos eſſe amantes,ſed amatorum. Hinc illi, quem diligimus, vulgariter cor noſtrum dediſſe dicimur. Et ſolus amor Dei,qui eſt coniunctio conuenientis cum conuenienti,facit matrimonium ſpirituale.Charitas enim,quæ ſecundùm Apoſtolum perfectionis eſt vinculum, in Deum perfectè facit conſentire:& ideo perfectum facit matrimonium inter Deum, & animam,iure quodam matrimonij Deum cordi,& cor Deo ligans,ac in tantum Deo conſtringes,vt qui ſic adhæret Deo,ſpiritus vnus efficitur cum eo.

Oſee. *Sponſus vnde.* *Sponſalia.* *Cor Deo offerendum.* *Prou 23.* *Pſal. 72.* *Ioan. 12.* *Matrimonium animæ cũ Deo.* *Coloſ 3.* *1.Cor. 6.*

eo. Vide nunc ò anima, ſi tuus amor eſt ad donandum, vbi melius illum collocare poteris, quàm in eò, qui eſt ſpecioſus forma præ filijs hominum, in quò ſunt omnes theſauri ſapiĕtiæ, & ſcientiæ recŏditi: Si verò ad vendendum, nonne & ipſe emit precio magno ſui ſanguinis, dulciter amore te præueniens, & fideliter redimens? Eſt enim pro amore tuo precium ſui ſanguinis iam perſolutum, & tibi venale liberaliter expoſitum, cui nulla merces æquiparari poteſt. Imò Deus trinus & vnus in amoris tui ſe precium expoſuit, vt vel ſic cordis tui, bonæque voluntatis tuę dominum plenius conſequatur. Si denique tuus amor eſt ad auferendum, quæ violentia maior ad amorem tuũ obtinendum inferri poteſt, quàm mori totaliter pro amore? In hoc enim Chriſtus commendat charitatem ſuam, quòd ex amore pro nobis mortuus eſt, cum adhuc inimici eſſemus. Vnde dicit Bernardus. Nulla eſt maior dilectio, nullus amor ſyncerior, nullus affectus ardentior, nulla charitas ſanctior, quàm quòd mortuus eſt pro nobis innocens, nihil quòd in nobis amaret, inueniens. Hoc autem totum fecit, vt dura corda noſtra emolliret, & inſenſibiles, ac mortuos affectus noſtros quaſi excitando ſuſcitaret. Veruntamen iſte ſponſus eſt virgo, virginiſque filius, qui ſponſam virginem habere deſiderat. Et ſecundùm legem, ſummus ſacerdos virginem ducit vxorem. Hinc ait Apoſt. Deſpondi vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto. Quòd dicit ad animam, quàm Chriſto vult exhibere, & virginem, & caſtam virginem. Sed ne paueas anima, quia quoties per gratiā mundata fueris, virgo reputaris. Anima nanque virgo cenſetur, quæ redditur à peccati corruptione libera, & per dilectionem integra, vnũ petens, quærens & diligens, & illud vnum, quòd eſt neceſſariũ, quòd facit charitas, cuius officium eſt vnire. Hoc enim intereſt matrimonium carnale & ſpirituale, quod in carnali virgo corrumpitur, ſed in ſpirituali anima corrupta virgo efficiť. Vnde dicit beata Agnes: Quem cum amauero, caſta ſum, cum tetigero, munda ſum, cum accepero, virgo ſum. Porrò, ſecundùm Bernardum, audi qualem te eſſe oportet, ſi vis eſſe ſponſa Dei: Da mihi inquit animam nihil præter Deum amantem, & quòd propter Deum eſt amandum, cui viuere Chriſtus non tantum ſit, ſed & diu fuerit, cui ſtudij, & ocij ſit prouidere dominum in conſpectu ſuo ſemper, cui ſollicitè ambulare cum Deo ſuo, non dico magna, ſed vna ſit voluntas, & non deſit facultas. Nam quia multi ſunt cognati, quamuis non ſimiles, & ex cognatione ſe diligunt: ſunt etiam multi ſimiles, quamuis non cognati, & ex hac ſimilitudine ſe diligunt. Vbi verò ſimul hæc duo concurrunt, neceſſarium eſt vt vehementior ſit vis amoris. Nunc verò, & identitate naturæ veſtitus ipſe Deus, maiora ſigna dilectionis oſtendit; & maxima ſuis operibus exhibuit. Quid igitur, non plurimum ſponſus redamabit ſponſa, id eſt, fidelem animam, qui eam inten-

Pſal. 44. Coloſſ. 2. Rom. 5. Leui. 21. 2. Cor. 11. Anima virgo. Luce. 10 Agnes. Anima ſponſa Dei. Pſal. 15. Mich 6.

Digitized by Google

centiſsimum, & fideliſsimum amorem ſpirantem iam agnouit? Deus enim, cum ſit ſummus, decet eum habere ſummum amorem ad ſuum diligibile, qui vigere debet inter ſponſum, & ſponſam. Licèt igitur ſponſa ſuo ſponſo eſt multum inferior, tam genere quàm ſpecie, & dignitate, tamen eo affectu ſe diligi non dubitet, quo ſponſa diligitur à ſponſo: cum ex longinquo filius patris cœleſtis aduenit, vt hanc ſibi ſponſam aſſumeret, & quam tantum adamauit adhuc fœdam, necdum redamantem, vt pro illa carne indui, & taliter mori non dubitaret, vt vel ſic ſua morte, ſuoque ſanguine redderet eam pulchram, & glorioſam, non habentem maculam neque rugam. Putaſne dealbatam, & exornatam, ac plurimum redamantem non Diliget, tanquam ſponſam digniſsimam? Vnde ergo tibi ò anima gratia tam inæſtimabilis, vt eius ſponſa dici merearis, & eſſe, cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirantur? Ad cuius nutum vniuerſa mutantur, in quem deſiderant, & angeli proſpicere. O quid retribues Deo tuo pro omnibus, quæ retribuit tibi, vt ſis ſocia menſæ, ſocia regni, ſocia thalami, vt introducat te rex in cubiculum ſuum? Vide nunc quid de Deo tuo ſentias, vide quantum de eo præſumas, vide quibus brachijs vicariæ dilectionis redamandus, & amplectendus ſit, qui tanti te æſtimauit, imo qui tanti te fecit. De latere ſuo te formauit, cum in cruce pro te obdormiuit. Propter te à Deo patre exiuit, & eadem natura ſe induit, vt adhęrens ei ſpiritus vnus efficiaris cum eo. Audi ergo filia, & vide, & conſidera quanta ſit dignatio Dei tui erga te, & obliuiſcere populum tuum, & domũ patris tui, deſere carnales affectus, dediſce mores ſeculares, obliuiſcere conſuetudines noxias: ſciens quia iſtæ ſunt nuptiæ deſponſationis, non copulationis; præparationis, non conſummationis. Denique, cur anima Deum amans cenſetur Dei ſponſa, triplex ſubeſt ratio: Prima, quia talis anima Deo ſociatur amore caſto. Nã amor ipſi' animæ nunquam quieſcit, niſi in illo ſolo. Quantacunque ipſa cum creaturis adulterat, nunquam quietari poteſt, donec in illo ſolo caſto amore conquieſcat, qui, ſecundùm Auguſ. intrat in animam omni voluptate dulcior, omni luce clarior, omni honore ſublimior, omni amore ſecreto interior. Et iterum: Quis mihi det: vt venias in cor meum ò Deus meus, & inebries illud, & obliuiſcar omnia mala mea, vt amplectar te ſolũm vnum bonum Deus meus? Secunda ratio eſt, quia fidelis anima nõ poteſt ab aliquo fęcũdari fructu boni operis, niſi à ſolo Deo. Solus enim vehemens amor Dei complectitur omnia grata in Deum, & omnia ingrata propter Deum: per charitatem complectens inimicum, vt amicum, confuſionem, vt honorem; pœnam, vt oblectationem; mortem vt vitam, & ſic de alijs, vt ſic in nullis proſperis inſoleſcat, in nullis aduerſis charitas tepeſcat, ſed ſemper reſpondeat dilectio: Paratum cor meum Deus, paratum cor

Epheſ. 5. *Pſal. 118.* *Pſal. 44.* *Connubij myſtici ratio.* *Pſal. 56. 107.*

meum, ſcilicet tam in aduerſis, quàm in proſperis. Tertia ratio eſt, quia ab eo ſolo donis virtutũ ſubarrhatur, quę nullus dare poteſt niſi ſolus Deus. Anſelmus autem in Proſologio addit quartam rationem, dicens: Quatuor ſunt, propter quę fidelis anima ſponſa Chriſti dicitur: Dona gratiarum, quibus ſubarrhata eſt in baptiſmate: caſtus amor, quo illi ſociata eſt in vnctionis chariſmate: proles virtutũ quibus fœcundata eſt, diuini verbi dogmate: thorus immaculatus, quo illi in æternum ſocianda eſt, omni ſemoto procul ęnigmate.

Matrimonium ſpirituale inter Chriſtum, & animam, quomodo initiatur, confirmatur, & conſummatur, ex recordatione beneficiorum Dei. Cap. XCIX.

D*ilectus meus mihi, & ego illi*. Sicut matrimonium carnale inter virum, & mulierem initiatur per verba de futuro, & confirmatur per verba de præſenti, perficiturq́; per copulã mutuã ſubſequentem: ſic etiam ſpirituale matrimonium inter Chriſtum, & animam, initiatur per fidem in baptiſmo, confirmatur in profectu virtutum, & perficitur in gloria, quando inſeparabiliter coniungitur anima Chriſto. Initiato verò matrimonio, iam dicuntur ſponſus, & ſponſa, quia ſe ſibi alterutrum ſpondent, vt nec ille, nec illa alteri nubat. Inter diem verò deſpõſationis, & nuptiarũ ſpatium interponitur quo conuenire debeant. Quod quidem ſapienter, & vtiliter ſtatutum eſt, vt interim viſitatio mutua frequentetur, & amor mutuus creſcat, & augeatur, ac impatiens deſiderium cupitæ copulę, quo magis differtur, amplius ignoſcat. Et quia, ſecundùm Salluſtium: Animæ cupienti nihil ſatis feſtinatur: diem nuptiarum indictam properantius adeſſe deſiderant.

Matrimonij myſtici initiati.

Sic & tu ò anima, Chriſti ſponſa iam effecta, dum dies cupitæ copulę tardat, ardeas amore, ęſtues deſiderio, & anheles ſuſpirio, & ſicut ait quidam: Palleat omnis amãs: & in te pallor, & macies certiſſima ſigna ſint amoris: Nam ſi te ſponſus marceſcere viderit impatienti deſiderio, copulę diem accelerabit, offeret oſcula, iunget amplexus, vt cantare valeas in iubilo: Ecce quod concupiui, iam video; quod amaui iam teneo. O lætum diem talium nuptiarum, & felicem ſponſam tali coniugio dignam. Interim ſponſa diligenter attendat, qualem ſponſus exhibet amorem, vt condignam amoris illius reddat vicem.

Beneficia Dei ad animam.

Veraciter enim amans in amato ſingula reuoluere ſolet quæ dilectionis affectum excitare, & augere valeant, ſcilicet ipſius amati conuerſationem, pulchritudinem, dulcedinem, beneuolentiam, fidelitatem, & in multis exhibitam charitatem: quia, ſecundùm Auguſtinũ, ad Dei dilectionem in nobis excitandam, nutriendã, & augmentandam,

dam, nihil ita valet, ſicut beneficiorum eius frequens, & diligens cõſideratio. Quod & ipſe perficiens, ait: O anima mea, ſi cogitare poteſ, qui & quales in comparatione tui abiecti ſunt, qui gratiam, quę data eſt tibi, conſequi non valebant. Audiſti certè ab initio vſq; nũc quàm multę generationes hominum tranſierunt, qui omnes ſine cognitione DEI, & precio ſui ſanguinis in interitum ęternum delapſę ſunt: omnibus illis redemptor tuus, amator tuus, te pertulit, quãdo tibi gratiam largitus eſt, quam nullus illorum percipere meruit. Tu ſola prę illis delecta es. Et cur id in te factum ſit, nullam prętet amatoris tui charitatem aliã cauſam aſsignare poteris, nec aliud habes, niſi quòd ſaluam te fecit, quia voluit. Et iterum: Miſer ego, quantum deberem diligere DEVM, qui me fecit cum non eram, & redemit cũ perieram? & de nihilo fecit me, non lapidem, non arborem, non animalem, non aliquod de animabus, ſed hominem eſſe me voluit. Dedit mihi viuere, & diſcernere. Perieram, & ad mortalem deſcendit, mortalitatem ſuſcepit, paſsionem ſuſtinuit, & mortem vicit, & ſic me reſtaurauit. In peccatis meis venũdatus eram: venit ille poſt me vt redimeret me, & tantum dilexit me, vt ſanguinis ſui precium impenderet pro me: & tali pacto reduxit me de exilio, & redemit me de ſeruitio, & nomine ſuo vocauit me, vt memoriale ſuũ ſemper eſſet mecum. Vnxit me oleo lętitiæ, quo ipſe vnctus erat, vt ab vncto eſſem vnctus, & à Chriſto vocarer Chriſtianus. Sic gratia eius, & miſericordia ſemper pręuenerunt me: nec pro his omnibus quid illi rependam habeo, niſi tantùm, vt diligam eum ex toto corde meo. Non enim melius aut decentius, quàm per dilectionem rependi poteſt, quod per dilectionem datum eſt. Erit ergo mihi dulce de ijs ſemper loqui, ſemper cogitare, ſemper gratias agere, vt eũ pro omnibus beneficijs ſuis valeã ſemper laudare, & amare. Olim enim computrui in oculis tuis domine, mihi placens, & hominibus complacere cupiẽs, Et quid erat quod me delectabat, niſi amare, & amari? Et exhalabantur nebulæ de limoſa concupiſcentia carnis, & obfuſcabãt cor meum, vt non diſcerneretur ſerenitas dilectionis tuæ à caligine libidinis, cum nihil blandius ſit tua charitate, nec amatur quicquam ſalubrius, quàm illa præ cunctis formoſa, & luminoſa veritas tua, vbi requies certa reperitur. Tu enim es plenitudo, & indeficiens copia incorruptibilis ſuauitatis. Quies eſt apud te, & imperturbabilis vita. Qui intrat in te, intrat in gaudium domini ſui, & non timebit, & habebit ſe optimè in optimo. Hæc ſparſim Auguſtinus Hinc hortatur Anſelmus, dicens: Conſidera nunc anima mea, intendite omnia intima mea, quantum illi debeat tota ſubſtãtia mea. Certè domine, quia me feciſti, amori tuo debeo me totum: quia me redimiſti, debeo me totum: quia tanta promiſiſti, debeo me totum. Imo tantum amori tuo debeo plus quàm me, quantum tu es maior me, pro quo dediſti

Act. 11. *Pſal. 44.* *Pſal. 17.*

Digitized by Google

te. Fac me domine precor guſtare per amorem, quod guſto per cognitionem. Trahe me totum in amorem tuum, & fac totum tuum dilectione, quod tuum eſt conditione. Hæc ille.

Amoris vim conſiſtere in tribus. Hugo verò dicit in tractatu de amore, quòd tota vis amoris noſtri conſiſtit in tribus. Primò, quòd mens aliquid ad fruendum eligat, ſcilicet ſummum bonum, alioqui quicquid aliud mens ad fruendum præter DEVM in ſeipſo, aut proximum in DEO, vel illecta, vel decepta elegerit, metas veræ dilectionis exit: Secundò, quòd ad id quodam interno deſiderio ſeſe extendat, dicendo cum Propheta: Omnia oſſa mea dicent: Domine quis ſimilis tibi? *Pſalm. 34.* Tertiò, quòd id agat, quod ad deſideratum peruenire valeat. Et tūc ſine dubio amare dicendus eſt. Et hæc quantò quis feruentius, inſtantiusque peregerit tantò magis, & diligit: quam dilectionem debita forma ſponſa ſtudeat exequi exemplo ſponſi, de quo dicit Bernardus ſuper Cantica: *Deus quomodo dilexerit.* Quod DEVS nos dilexit tam dulciter, quòd carnem induit: tam ſapienter, quòd culpam cauit: tam fortiter, quòd mortem ſuſtinuit. Et quos in carne viſitauit, non carnaliter amauit, ſed in prudentia ſpiritus, æmulans nos æmulatione Dei, non hominis. Et quos quæſiuit in carne, dilexit in ſpiritu, redemit in virtute. Plenum prorſus omni ſuauitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. In carnis aſſumptione condeſcendit mihi, in culpæ vitatione conſuluit ſibi, in mortis ſuſceptione ſatisfecit patri, amicus dulcis, conſiliarius prudens, adiutor fortis. Huic ſecurus me credo, qui ſaluare me velit, nouit, poſsit. Carnis quidem aſſumpſit veritatem, exhibens in illa conſolationem infirmo: ſed peccati ſimilitudinem in ea prudenter abſcōdens laqueum deceptionis diabolo. Porro, vt patri nos reconciliaret, mortem fortiter ſubijt, & ſubegit, fundens precium noſtræ redemptionis ſanguinem ſuum. Ergo niſi dulciter amaſſet, in carcere nos non requiſiſſet. Iunxit affectioni ſapientiam, qua tyrannum deciperet: iunxit, & patientiam, qua patrem offenſum placaret. *1. Cor. 11.* Sic à Chriſto Chriſtiane diſce, quemadmodum diligas Chriſtum. *Deus quomodo ſit redamandus.* Diſce amare dulciter: & nè illectus à mundi gloria, ſeu carnis voluptatibus, ab amore domini abducaris, Dulceſcat tibi præ his ſapientia Chriſtus. Diſce amare ſapiēter: & nè deceptus ſpiritu mendacij, & erroris ſeducaris, luceſcat tibi veritas Chriſtus, diſce amare fortiter: & nè oppreſſus aduerſitatibus fatigeris, confortet te virtus Dei Chriſtus. Zelum tuum inflammet charitas, vt ſit feruidus, nè teporem habeat: informet ſcientia, vt circumſpectus, nè diſcretione careat: firmet conſtantia, vt ſit inuictus, nè ſit timidus. *Deut. 6. Matt. 22. Mar. 12. Luc. 10.* Hoc enim præcepit dominus, dicens: Diliges dominum DEVM tuum ex toto corde tuo, id eſt, ex toto, & pleno cordis affectu: & ex tota anima tua, id eſt, ex tota rationis vigilantia, & circūſpectione & ex tota virtute tua, id eſt, vt nec mori pro amore eius pertimeſcas; quia fortis eſt, vt mors dile-

Digitized by Google

dilectio. Sit ergo ſuauis & dulcis dominus Ieſus affectui tuo, contra malæ dulces vitę carnalis illecebras, vt vincat dulcedo dulcedinem, quemadmodum clauum clauus expellit. Sit nihilo minus præuia lux intellectui, & dux rationi, vt cautus ſis in tua conuerſatione vitare nimiam & indiſcretam vehementiam. Sit etiam fortis & conſtans amor tuus, nec cedens terroribus, nec ſuccumbens laboribus. Amemus ergo affectuosè, circumſpecte, valide ſcientes amorem cordis, quem & affectuoſum dicimus, abſque eo, qui dicitur animæ dulcem quidem, ſed ſeducibilem: illum verò abſque eo, qui eſt virtutis, rationabilem ſed fragilem eſſe. Hęc Bernardus inter alia. Eadem tria etiam tangit Hugo in tractatu de amore, dicens: Intereſt ſanè, quantum quis in dilectione fuerit affectuoſus, diſcretus & fortis: tantum enim erit & perfectus. Affectus enim prodeſt contra aduerſas dulcedines, diſcretio contra deceptiones, fortitudo contra perſecutiones. Si quis autem noſcitur in his tribus eſſe perfectus, non ſolùm fœliciter, ſed & ſuauiter amat. Sanè ſi non poterit eſſe affectuoſus, ſit tamen diſcretus & fortis: & ſi non ad præſentem ſuauitatem, non minus proficiat ad futuram fœlicitatem. *Cant. 8.*

De matrimonio confirmato, & comparatione amoris ſponſi & ſponſæ, ac de duobus bonis matrimonij, quæ ſunt, fides & proles, & quomodo hæc ſpiritualiter ſint inter Deum & animam. Cap. C.

Dilectus meus mihi, & ego illi. Secundò verò matrimonium ſpirituale confirmatur in profectu virtutum, vt verius iam dicere poſsit ſponſa: Dilectus meus mihi, ſcilicet intendit, & ego illi. Quid ſibi vult inter tam diſpares iſta comparatio, vt ſpōſa dicat: Dilectus meus mihi, & ego illi? Ita ne huic intenta eſt illa maieſtas, & cui cura ſæculorum incūbit, ad ſola transfertur negocia, vel potius ocia amoris & deſiderij huius. Ita planè. Nam etſi prouidentiam cęteris creaturis non negamus, curā tamen ſponſa vendicat ſibi apoſtolo Petro dicente: Omnem ſolicitudinem veſtram proijcientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Quaſi diceret: Intendite illi, quia intendit vobis. Quid mirum, ſi curam illius habet, quā adeo dilexit, quòd pro illa ſemetipſum liberaliter oblulit? Vides quomodo non ſolùm de amore ſuo te certum reddat, ſi tu diligis eum, ſed etiam de ſua ſolicitudine, quam pro te gerit, ſi te ſenſerit ſolicitum ſui? Vigilas tu, vigilat ipſe. Et quantumcunque acceleraueris ipſas anticipare vigilias, eum inuenies, non præuenies. Ego, inquiens, diligentes me diligo: & qui mane vigilauerit ad me, inueniet me. Nam magis amat, & ante. Amor enim illius amorem animæ parit, & illius præcurrens intentio animam facit intentam, ſolicitudoque ſolicitam. Si hæc

Matrimonij myſtici cōfirmatio. *1. Petr. 5.* *Prouerb. 8.*

Digitized by Google

anima ſcit, imò quia ſcit, miraris, quòd illam maieſtatem, quaſi cæte ra non curantem, ſoli ſibi glorietur intendere: cui ſoli, poſtpoſitis curis omnibus, ipſa tota deuotione intendit. Mirum dico quidem, ſed verum, animam Deum videntem haud ſecus videri, quàm ſi ſola videatur à Deo, moxque Deo conformatur, & in eandem imaginem transformatur. Ea ergo fiducia dicit illum intendere ſibi, ſeque illi, nihil præter ſe & illum intendens. O quàm bonus es domine animę te quærenti, affectuosè, diſcretè, fortiterque diligenti, te ſponſum exhibens, occurris & amplecteris. O fœlix anima, quæ tantæ dulcedinis benedictione meruit præueniri, cui tantæ ſuauitatis complexum donatum eſt experiri.{Vides quàm magna res eſt amor, ſi tamẽ ad ſuum recurrat principium, ſi ſuæ origini redditus, ſi ſuo refuſus fonti, ſemper ex eo ſumat, vnde iugiter fluat. Meritò ſiquidem cunctis alijs renuncians affectionibus, ſoli & tota incumbat amori, quæ ipſi amori reſpondere habet amore in rediligendo. Nam & cum ſe totam effuderit in amorem, quantum eſt hoc ad illius fontis perenne profluuium? Non enim pari vbertate fluere poſſunt amans & amor, anima & verbum, ſponſa & ſponſus, creator & creatura, non magis quàm ſitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nupturæ votum, ſuſpirantis deſiderium, amantis ardor, & præſumentis fiducia? Non. Nam ſi minus diligit creatura, quia minor eſt, tamen ſi ex tota ſe diligit, nihil deeſt vbi totum eſt. Propterea ſic amare nupſiſſe eſt. Hæc Bernardus, inter alia.

Amor ſponſi ad ſponſam. *Thre. 3.*

Cæterùm, iam proſequamur de bonis matrimonij, quę ſunt fides, proles & Sacramentum, quę tangit dominus apud Oſeę, dicens: Spõſabo te mihi in fide: vbi tangit primum bonùm, quod eſt fides, ideſt, fidelitas, quam ſibi inuicem debent exhibere coniugati. Conſeruatur autem fides in Deum & animam, quando cor Dei & animæ ſibi inuicem ſubijciuntur & obſequuntur. Apponat igitur anima Deo cor ſuum, ſicut & animæ Deus appoſuit cor ſuum, ita vt miraretur Iob, dicens: Quid eſt homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Vnde ſponſus ex amoris vehementia, non curauit quid de ſe fieret, dummodo ſponſam dilectam conſequeretur & poſſideret. Sic curare non debet ſponſa quid fiat de ea, dummodo ſponſum ſuum conſequi & poſſidere valeat, propter ſponſum ſeipſam, & omnem aliam creaturam nihili pendens, ſicut ſponſus ſeipſum & ſua penitus neglexiſſe viſus eſt, dicens: Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Et hæc fidelitas in tribus conſiſtit. Primò, vt ſponſa ſoli ſponſo intentione recta ac deifica dulciter & perſeueranter intendat. Amor enim vehemens ſemper ſurſum vult agi nec vllis infimis rebus retineri. Vult eſſe liber & alienus ab omni affectione extranea, quia amore nihil dulcius, nihil fortius, nihil altius, nihil

Matrimonij bona quæ ſint. *Oſee. 2.* *Fides inter Deum & animam.* *Iob. 6.* *Hier. 12.* *Fidelitas ſponſæ in tribus.*

Digitized by Google

nihil latius, nihil iucundius, nihil melius inuenitur, quia naſcitur ex Deo, nec poteſt niſi in Deo ſuper omnia quieſcere, perfectè contemnens omnia proſpera, & complectens omnia aduerſa, vt in dilecto quieſcat ſuper omnia. Secundò, vt in dilecti amore duntaxat delectetur. Et hoc ſignificatur per annulum deſpõſationis. Sicut enim digitum annulus nec excedit, nec exceditur, ſed eidem adæquatur, ſic cor ei, cui deſponſatum eſt. debet adhærere, nec amorem alienũ quemcunque recipere. Quia ſicut anima duo corpora ſimul inhabitare non poteſt, ſic nec duos amore diuerſos, ſcilicet Dei & mundi, ſimul ſuſcipere poteſt. Ideo, ſecundùm Auguſtinum, totum exigit te, qui fecit te. Vnde ſicut ignis, qui ſimpliciter leuis eſt, ſecundùm Philoſophum, fertur ad locum, qui ſimpliciter eſt ſurſum, & eũ tranſcendere non valens, contra naturam motus recti, circumuoluitur in ſphæra circa ipſam. Sic ſemper amor Dei purus, ad altiſsimum Deum eleuat, & tamen ad eius comprehenſionem conſcendere non valens, mouetur ſemper circa diuina, ſub ratione diuina cuncta contemplando & amando. vt ſic Deus omnia ſit in omnibus. Semper enim amor Dei mouetur ſurſum in amatum, cætera contemnendo, *Philip. 3.* inquantum in ſuis naturis ſubſiſtunt, quæ reputat Apoſtolus vt ſtercora, *Deuter. 6.* Deum diligens ex toto corde, cogitando omni induſtria qua poteſt, quomodo Deo placeat: & ex tota anima, collocando in eo tanquam in vltimo fine cuncta deſideria ſua, & ex tota mente, in Deum directa, & eidem ex amore vnita, ſic delectando in operibus bonis ex eorum connaturalitate, quod nulla fatigatione, quam nec percepit, ab eiſdem deflectatur vtpote cui nihil dulcius, quàm reſpicere in mandatis Dei, quæ ſunt ei deſiderabilia ſuper aurum, & *Pſal 18.* lapidem precioſum, & dulciora ſuper mel, & fauum. Et hoc eſt tertium, in quo conſiſtit fidelitas, quòd ſoli dilecto placere ſtudeat.

Secundum bonum matrimonij eſt proles ſpiritualis in agendo, ca- *Proles myſtica.* uendo, & ſuſtinendo quæ proles procedit ex ſemine diuinę gratię, & libero arbitrio, quibus filij ſpirituales procreantur. Et hoc bonum matrimonij notat ſponſus, cum adiungit: Sponſabo te mihi in *Oſee 2.* iuſtitia, & iudicio, & miſericordia, & miſerationibus. Vbi tangit primò iuſtitiam, quam ſibijpſi debet: ſecundò miſericordiam, quam debet proximo. Hæc autem eſt iuſtitia, qua generaliter declinat ab *Iuſtitia.* omni malo, & facit bonum: quæ tamen facienda ſunt cum iudicio diſcretionis, & pœnitentię: miſericordia verò, & miſerationes ſpectant ad proximos, vt miſericordia in donando, vel condonando: miſeratio verò in compatiendo. Vnde dicit D. Chryſoſtomus: Qualem vis vt tibi ſe Deus exhibeat, talem te proximo ſtudeas exhibere, ſcilicet charitatiuum, beneuolum, mitem, manſuetum, pronum ad indulgendum, & in omnibus gratum, patientiaque decoratum. Nam in confirmatione matrimonij per verba de præſenti, ſolent in

Digitized by Google

quibuſdam locis aſtantes ſe verberare mutuo, dicentes: Tene de nuptijs: ſic ſponſus tuus in nuptiarum confirmatione, ſcilicet paſsionis tempore, cum tota animi promptitudine de nuptijs opprobria, liuores ſuſcepit & vulnera, nè partem ſuam de nuptiarum ictibus portare grauetur & ſponſa. Vnde Bernardus: Notam tibi fecit Deus dilectionem ſuam, experiatur & tuam. Non illum vicere peccata tua, teque illius flagella non ſuperent: ſuſtinuit te dilectus, ſuſtine & tu dilectum. Alioqui quando rediſſes ad eum, niſi tibi ille perſeueraſſet, niſi clamaſſet: Reuertere, reuertere Sunamitis? Eſto igitur & illi perſeuerans, vt nullis ab eo flagellis aut laboribus auertaris: quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Et tunc verum exhibes amoris indicium, quia ſecũdùm Chryſoſtomum, in tantum ſuccenſus ardet amore Chriſti perfectus amator, vt etiam ſi ipſas immortales flammas adhibeas neſciat, nõ ſentiat, non vratur: quia multo vehementior eſt ignis Chriſti, quo per amorem intus vritur. Ardentiori namque deſiderio cõſtrictus, ita ſuffert omnia, quòd ex his quas patitur pœnis, ſolatia magis amoris ſui capiat, quàm dolores corporis ſentiat. Dolor enim non eſt, niſi vbi amor & gaudium carnis fuerit. Qui ergo in carne viuunt, in carne ſentiunt, & illis dolor corporis eſt grauis, quia ſuaue fuit eis gaudium corporis. Qui autem in ſpiritu viuunt, in ſpiritu ſentiunt, non in carne. Vnde etiam illis deuaſtatio carnis non eſt grauis, quia non fuit illis ſuauis gaudium carnis. Ita enim debet amari ſponſus Chriſtus, & ſic eius amor debet animam hominis à rebus præſentibus alienam facere, quòd nec ipſam ſentiat corporalem pœnam: ſeipſum enim quodammodo perdere tanquam quòd non ſit, & omnino non ſentire ſeipſum, à ſeipſo etiam exinaniri, & penè annullari, cœleſtis eſt conuerſationis, non humanæ affectionis, quibus maximè promeretur ſponſus. Vnde dicit Origenes ſuper cantica, quòd plurimi Græcorum oſtendere conantur, non aliud eſſe niſi vim amoris quæ animam de terris ad celſa cœli faſtigia perducit, nec ad ſummam peruenire poſſe beatitudinem, niſi amore animi deſideria prouocantis.

Cant. 6. *Matth. 11.* *Amor dolores non ſentit.*

De tertio bono matrimonij ſpiritualis, quod eſt ſacramentum inſeparabilitatis, quod requirit mutuam vnionem, & fœlicem liquefactionem. Cap. CI.

Sacramentum matrimonij myſtici.

D*ilectus meus mihi, & ego illi.* Tertium verò bonum matrimonij ſpiritualis eſt ſacramentum, vt anima ſponſa nunquam à Chriſto ſponſo ſeparetur, ſicut Chriſtus nunquam ſeparatus fuit, nec ſeparabitur ab Eccleſia: & ideo ſubnectit ſponſus, dicens: Sponſabo te mihi in ſempiternum, quod fit per inſeparabile glutinum charitatis, de qua dicit Auguſt. Charitas eſt affectio animæ rectiſsima, Deo

Oſee 2.

nos

nos coniungens. Charitas eſt ſponſa Chriſti, amor Spiritus ſancti, dulcedo animæ, gaudium conſcientiæ, ſcala cœli, ianua Paradiſi, Imperatrix & Regina virtutum. Charitas eſt concordia mentium, vnitas voluntatũ, dulcedo & gaudium angelorum; beatitudo omnium electorum. Charitas eſt inter opprobria ſecura, inter odia benefica, inter iras placida, inter inſidias innocens, in iniquitate gemens, in veritate reſpirans, in virtute congratulans. Amor.n.ſecundùm eundem, vbi venerit, cæteros omnes traducit & captiuat affectus. Amor per ſe ſufficit, per ſe placet & propter ſe. Ipſe meritũ, ipſe præmiũ, ipſe cauſa, ipſe fructus, ipſe vſus. Amor nos coniungit Deo, faciens vnum ſpiritum è duobus, & vnum velle & nolle. Amor Dei vehemẽs ſolum Deum complectitur, cætera faſtidit & cõtemit, quicquid meditatur, quicquid loquitur, amorem ſapit, amorem redolet. Magnũ omnino bonum eſt amor, qui omne oneroſum facit leue, & æqualiter fert omne inæquale, omne amarum facit dulce, & omne pœnale facit delectabile. Magna res omnino eſt amor, quo anima per ſeipſam fiducialiter accedit ad Deum, Deo conſtanter adhæret, Deum familiariter percunctatur, conſulitq́ue de omni re. Amor enim dignitatis & reuerentiæ neſcius, Deo familiariter loquitur, nihil timens, nihil hęſitans, ſed audens fiducialiter ad Verbi nuptias adſpirare, & cum Deo fœdus inire ſocietatis, ducereq́; ſuaue iugum amoris. Amor enim dat familiaritatem, familiaritas auſum, auſus guſtũ, guſtus famem, frequentans illud Pſal. Sicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Hæc omnia facit amor, ſi ſe Deo ſimilem exhibet anima per voluntatem, cui ſimilis eſt per naturam, diligens Deum ſicut dilecta eſt. Amat ſiquidem Deus vt ametur, & cum amat, nihil aliud vult quã amari, ſciens ipſo amore beatos qui ſe amauerint. Renunciãs igitur anima cunctis alijs affectionibus, tota ſoli incumbat amori, ſe totam effundẽs in amorem illius cui reſpondere habet in reddendo amorem. Per amorem enim venit Deus ad homines, venit in homines, factus eſt homo: cuius deliciæ ſunt eſſe cum filijs hominum. Noſtræ verò deliciæ erunt, cum ad eum veniemus, & eum ſicuti eſt, videbimus, & tunc ſimiles ei erimus, eritq́; de cætero manifeſta & plena cognitionis viſio, vera dilectio, firma coniunctio, ſocietas indiuidua, ſimilitudo perfecta, & vita beata. Et ſic matrimonium ſpirituale perficietur in gloria, inſeparabili coniunctione ipſius animę cum Chriſto & perfecta. Vt igitur ò anima digna fias illius fœliciſsimo amplexu hæc omnia inferiora cõtemne, & illius amori iugiter inhærere ſtude, quia ſine amore nũquam potes eſſe, ſed alligata amori terreno, viſcum habes in pẽnis, nec volare potes. Solus amor ſanctus ab hoc viſco te ſolutam eleuat ad diuina. Quia, ſecundùm Chryſoſtomum, anima cum igne diuino fuerit ignita, ad nihil eorum quæ ſunt in terra, de reliquo reſpicit,

Charitas quid.

Pſalm. 41.

Prouerb. 8. 1. Iohan. 3

Ad animã.

nec

nec ad gloriam,nec ad verecundiam, ſed ad vnam ſolam, quæ detinet eam charitatis flammam:nimirum cum guſtata gutta charitatis diuinæ,iam deſipit omnis dulcedo tranſitoria,& ſola dulceſcit ſuauitas,charitasque diuina: Cæterùm Sacramentum matrimonij ſpiritualis requirit omnimodam inſeparabilitatem ſponſi & ſponſæ: & ideo duo principaliter præſupponit, ſcilicet mutuam vnionem, & fœlicem liquefactionem. Ad quæ duo fœliciter adipiſcenda,requiritur in ſponſa caſtus amor,& vehemens. Caſtus amor nullum mediũ admittit,& vehemens arctius ſtringit & perfectius vnit. Solus enim amor caſtus propriè Deum colit vt ſponſum puriſsimum ſpirans amorem,& nuda nudo ſponſo iungitur,ab omni affectione & intentione peregrina depurata. Vnde ait Auguſtinus:Deus gratis vult ſe coli,gratis vult ſe diligi,hoc eſt,caſtè amari. Solùm propter ſe amandus eſt Deus, non propter aliquid præter ſe.Et omnia quæ amãtur, propter eum ſolum amanda ſunt: quia talis dilectio caſta eſt, vt dicat cum Pſal.Mihi adhærere Deo bonum eſt. Ad charitatem etiam vehementem hortatur Orige. ſuper Cantica, dicens: In diligendo Deum nullus modus,nulla menſura eſt habenda,niſi hæc ſola, quòd tantum exhibeas quantum potes. Menſura tua ſit poſsibilitas tua. Hæc enim dilectio eſt iugum domini ſuaue,& onus leue. Iugum,inquam,quod non premit,ſed vnit, & onus quod pennas habet, non pondus.Quid enim ſuauius,quàm mundi contemptu mundo ſe cernere altiorem,ac in conſcientiæ bonæ verticem conſiſtentem. Deoque per amoris complexum vnitum,ſub pedibus habere totum mũdum,nil videre quod appetat,nullum quem metuat, nulli cui inuideat,nihil quod ab alio poſſet auferri,ſuum eſſe, nihilque quod ſibi poſſet ab alio inferri,malum eſſe? Ecce quid vehemens amor agit in anima ſancta. Quanta in huiuſmodi amore iucunditas, qua timor omnis excluditur? quanta in iucunditate tranquillitas, qua omnis ira compeſcitur? quanta in tranquillitate ſecuritas,qua totus mundus contemnitur,vt meritò iam dicat ſponſa: Annuncietis dilecto, quia amore langueo.Qui languor confert ad mortem peccati, ad cõtemptum mundi & ſui,ad feruidum amorem dilecti.Primum igitur quod requirit Sacramentum matrimonij ſpiritualis, eſt vnio ſponſi & ſponſæ.Spiritus.n.ſponſæ,cum per amorem intimũ adhęret Deo, per voluntatis conformitatem efficitur vnus cum eo. Dicit enim S. Thomas, quòd anima vnitur Deo morum & virtutum conformitate,voluntatum identitate,& intima charitate.Quę nimirum vnio ſpirituum,aeri conuenienter aſsimilatur,qui ſcilicet illuminatus in ſe, lumen ſolis incorporat,ita quòd ex aere & lumine vnum lumen fieri videatur.Similiter & ferro,quod per magnetem magnetis affectum induit & proprietatem,vt & aliud ferrum ad ſe trahere valeat. Præterea,quia Deus ſpiritus eſt,& ſimilitudo vnionis cauſa eſt,non mirum

Matrimonio myſtico neceſſaria.

Pſalm. 72.

Matth. 11.

Cant. 5.

Vnio ſponſi & ſponſæ.

rum ſi ſpiritus rationalis debitè purificatus,ſpiritui diuinò,cui iam ſimilis effectus eſt,vniatur.Spiritus verò noſter ſic aſsimilatus,qualificatus & affectus per amorē, qualificat etiā & afficit corpus proprium tanquam ſuum formabile ſeu materiale, per redundantiam ſpiritus ad corpus:quo fit vt proprium corpus ſic habituatū, ſic affectum,induat & gerat quaſdā proprietates ipſius ſpiritus,proprijs vel derelictis,vel multū ab actione ſua ſuſpenſis. Hinc dicit Ariſtoteles,quòd in virtuoſo omnia conſonant rationi. Sic ſi ſpiritus noſter à Deo tractus, trahit & ea, quæ ſunt corporis, ex quo reſultat vuio mirabilis ſpiritus ad Deum,& corporis ad ſpiritum, eo quòd ſpiritus noſter per amorem perfeſtum, ſuo perfectibili ſic coniunctus,ſtatim quietatur,ſatiatur & ſtabilitur,tanquam ſuam perfectionem adeptus,& finem ſuum,vel centrum conſecutus.Secundum autem eſt fęlix quędam liquefactio, de qua dicit ſponſa: Anima mea liquefacta eſt,vt dilectus locutus eſt. Vbi dicit Bernardus: O dulcis confabulatio Dei in anima,& cum anima, quæ ſine lingua ſtrepituque labiorum formatur,& in ſilentio ſine aure percipitur: ſolus audit cui loquitur,& alienus excluditur: quorū virtute & auditu corda liqueſcunt,liqueſcendo deficiunt ab eo quòd fuerunt,& deficiendo perficiuntur in eo in quem fluunt,ſcilicet in amatū interna aſpiratione colloquentem. Sicut enim ignis materiam in ſe conuertit,in quam agit,ſic etiam amor diuinus animam in ſe cōuertit, quam accendit.Et ſicut varia metalla igne reſoluta pariter in vnum confluunt,ſic Deus & anima à ſe diuerſa per amoris ignem liqueſcendo in vnum ſpiritum confluunt,dum per fęlicem liquefactionem in illam vnitatem anima dulciter effluit, quam à patre ſponſus expōſtulās, ait:Rogo pater,vt vnum ſint in nobis,ſicut & nos vnum ſumus. Vnde dicit Origenes ſuper eodem verbo,quòd diuinæ cōſolationis fęlicisſimus effectus eſt liquefactio. Liqueſcit enim mens,dum deuotione molleſcit,vt ſponſus in ea ſuauiter cubet,& nihil duri ei obſiſtat. Liqueſcit,dum deuotione caleſcit vt dilectus in ea calorem diuini amoris inueniat,& quaſi quidam contactus ſpiritualis fiat, qui maximam delectationem generat. Liqueſcit,dum deuotione ſupereffluit,vt Deus ſolus in ea ſolum dominium & plenum obtineat:tūc omnis motus,omnis viſus,omnis impetus eius,fœliciter in ęternitate terminatur.

Liquefactio. Cant. 5.

Ioan. 17.

Quòd Deus inhabitat animam tanquam regnum per iuſtitiam in rationali,per pacem in iraſcibili,& per gaudium ſpiritus in concupiſcibili:& de triplici hierarchia mentis. Cap. CII.

E*Go dilecto meo,& ad me conuerſio eius.* Canticorum ſeptimo.Quaſi diceret:Quia dilectus meus aſcendit in palmā,vt me ſibi acquireret,

reret, & totum amorem meum ſibi vendicaret, ego dilecto meo mẽ totam offero ad regendum me tanquam regnum, totam me præpa-

Regnũ Dei in anima quid. ro ad inhabitandum tanquam habitationis locum, domum vel tem plum: quia ad me à pœnis liberandam, à peccatis mundandam, gra tia decorandam, virtutibus adornandam, gloria ſublimandam, & æternaliter inhabitandam, conuerſio eius. Deus enim animam fidelem velut imperiale regnum optimè diſpoſitam, regere & inhabitare dignatur. Et ideo dicit dominus: Regnum Dei intra vos eſt, quod

Lucæ 14. *Rom. 14.* ſcilicet regnum Dei Apoſtolus ad Romanos ſpecificat, dicens: Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſicut Epicurei aſſerebant, qui volupta tem carnis ſummum bonum eſſe dicebant: ſed iuſtitia, & pax, & gau

Ciuitas Dei triplex dium in Spiritu ſancto. Et ſic regnum Dei tres habet ciuitates prin cipales, quæ ſunt, iuſtitia rectificans iudicia rationis: pax tranquillans imperia facultatis: gaudium adimplens deſideria voluntatis. Iuſtitia in rationali, pax in iraſcibili, & gaudium in concupiſcibili.

Iuſtitia. Et hæc tria ſunt velut imago quædam & arrha perennis lætitiæ futuri ſęculi. Prima ciuitas dicitur, iuſtitia charitate diuina formata, quæ eſt virtus generalis in declinando malum & faciendo bonũ. Quæ iuſtitia licèt primò perficitur ex quodam timore, & cum quadam difficultate, tamen in augmento gratiæ dilectioniſque diuinæ redditur non ſolùm facilis, ſed etiam delectabilis & ſaporoſa, iuxta

Pſal. 118. illud Pſalmiſt. Viam mãdatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor

Matth. 6. meum, ſcilicet charitate. Et ſic amor Dei, qui & Deus eſt, regnat in

Pax. nobis per iuſtitiæ libertatẽ quaſi in regno proprio. Hoc enim quoti die petimus, dicentes: Adueniat regnum tuum. Secunda ciuitas vocatur pax, quæ fundata eſt in quieta tolerantia aduerſitatum. Tunc enim quis veram pacem inuenit, cum iniurias & aduerſitates arden ter requirit, habitas gaudenter ſuſcipit, & irrogantes velut intimos

Gaudium. diligit. Et ſic Deus in nobis regnum pacis liberè poſſidet. Tertia ci

2. Cor. 1. uitas dicitur gaudium in Spiritu ſancto, quæ fundata eſt in cõſcien tiæ puritate, & in certa ſpe futurorum, iuxta illud: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Super hanc ergo triplicem vim animæ, totum eius regnum fundatum eſt, quam Philoſophi partes animæ vocauerunt, non quidem integrales, ſed virtuales, quia potẽ tiæ eius ſunt. Per hoc enim regnum anima deiformem vitam hic inchoare debet, vt in cælo fęliciter conſummare valeat, dicente domi-

Matth. 5. no: Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Sicut enim imaginem Dei gerimus in mente, ſic etiam vt veri filij Dei tenere debemus eius ſimilitudinem in operatione: quia cuius opera

Ioan. 8. facimus, eius filij ſumus, vt dicit Iohannes. Nam perfecta deiformis imitatio & adornatio, ſecundùm Linconienſem, eſt renouatio ſpiri tus rationalis, & conformitas ipſius, prout eſt poſsibile ſecundùm

amorem,

Digitized by Google

amorem, ſcientiam & operationem ad Deum, ad quam deiformem adornationem attinget noſtra poſsibilis adornatio, vt amor referatur ad ſpiritum ſanctum, ſcientia ad filium, & operatio ad patrem.

Eſt enim in nobis primò amor boni ĩ genere, deinde ſciẽtia bonorum in ſpecie, ex quibus proceditur in operationem ſingulariũ bonorum ſcitorum, & amatorum. Rationalis ergo creatura, quantum eſt poſsibile, debet ſecundùm amorem, ſcientiam, & operationẽ aſſimilari Deo, & ad eius imitationem reduci deiformiter. Dicit etiã Dionyſius, quòd vniuſcuiuſq; hierarchiæ, ideſt, benè ordinatæ perſonæ perfectio, eſt ad imitationem Dei ſecundùm propriam operationem eſſe reductam, & fieri Dei cooperatricem: quod efficacius omnibus diuinam ingignit conformitatem, & repręſentare facit diuinam operationem in ſeipſo, ſecũdùm quod eſt poſsibile. Porrò nè diuinarum operationum illuminationes confuſæ, & indiſtinctæ videantur, ideo tam angelici, quàm eccleſiaſtici gradus diuiſi ſunt in primas, medias, & vltimas, vel infimas ſanctas ordinationes, virtutes & ſurſum actiones, ſecundùm quas vnuſquiſque tam angelus, quàm homo hierarchicus, id eſt, bene ordinatus, percipit ſecundùm propriam capacicatem Dei purgationem, illuminationem, & perfectionem, quæ ſunt deiformes operationes Deo nos confirmantes, ſcilicet cum ad Deum bene ſumus ordinati ſecundùm operationes ſupremas, & ad noſmetipſos ſecundùm operationes medias, & ad exteriora ſecundùm operationes infimas. Et ſic deiformes erunt operationes noſtræ, Deoque acceptę; quia per eas purgamur, illuminamur, & perficimur. Et hanc hierarchicam imitationem in ſe ſponſa conuenienter oſtendit, cum dicit: Manus meæ diſtillauerunt myrrham. Quod exponit Vercellenſis, dicens: Per manus ſtillantes myrrham, ſignificantur operationes hierarchicæ, id eſt, benè ordinatæ. Nam ſicut DEVS inſtillat dona gratiarum, & perfectionem operationum primæ angelicæ hierarchiæ, & illa inſtillat mediæ, & media vltimæ, ſicut patet per totam angelicam hierarchiam: ſic anima in ſuo ſupremo recipiens à DEO perfectionem operationum ſuarum circa ſuperiora, vlterius illa ſtillat im mediam perfectionem operationum ſuarum, reſpectu interiorum: ac illa vlterius ſtillat in vltimam mentis hierarchiam perfectionem ſuarum operationum, reſpectu exteriorum. Et hęc eſt diſtillatio gratuitę myrrhę, quæ præſeruat operationes à vanæ laudis putredine, & ab humani fauoris fœtore, vt pater cœleſtis honorificetur, & proximus ædificetur. Tunc enim (vt dicit Haymo) opera noſtra plena ſunt coram Deo, quando virtutes datæ, & exercitatæ vitijs non maculantur, & exterius humana gloria non quæritur.

Hierarchia mentis.

Cantic. 5.

Cęterùm, quia ſecundũ Linconienſem, intellectus humanus gratia adiutus in ſuo ſupremo, habet vt amore ferueat cum Seraphin, ſcientia

Operationes hierar-

ria qui ſunt. ſcientia luceat cum Cherubin, ſpiritualis effectus omnia iudicet cũ Thronis,ideo vt deiformiter operetur,quò ad DEVM,ad ſimilitudinem ſupremę hierarchię angelicę,neceſſe eſt,vt,in quantum poteſt, DEVM, vt ſummum bonum diligat, vt ſummam veritatem cognoſcat, & vt ſummam æquitatem in ſe teneat: eritque tunc verè ordinatus ad Deum per deiformes operationes. Secundò verò,ſi ſecundũ medias operationes bene circa noſmetipſos ordinati eſſe voluerimus,oportet,ſecundùm Linconienſem,quòd in media hierarchia noſtra dominemur cum Dominationibus: omne ſcilicet impediens participationem diuinæ dominationis dominatiuè ſpernendo, & ſuppeditando. Et vt fortes ſimus cum Virtutibus,omniũ ſcilicet virtutum opera ſecundum gratiam nobis datam,ſtudioſè proſequẽdo cum effectu. Et vt ordinati ſimus cum Poteſtatibus,omnibus ſcilicet motibus,& impulſionibus inordinatis poteſtatiuè reſiſtẽdo;prædictaque (vt poſſumus) inferioribus communicando: & ſic erimus bene ordinati per deiformes operationes circa noſmetipſos. Tertiò denique, ſi ſecundùm infimas operationes ad exteriora bene voluerimus eſſe ordinati,oportet,ſecundùm Linconienſem,quòd in infima hierarchia noſtra principemur cum Principatibus,omnia,ſcilicet alia ad primum principium reducẽdo, vt ſcilicet ad primũ principium exemplariter omnia reuocemus, & vt cum Archangelis veritatem reuelemus,lumen veritatis alijs verbis,& factis oſtẽdendo, & vt cum angelis indigẽtibus piè aſsiſtamus, pietatis opera deuotè cunctis indigentibus exhibendo: & ſic erimus quò ad exteriora,bene ordinati per deiformes operationes. Vnde,ſecundùm Bernardũ, homines huiuſmodi, ſicut in ſanctitate vitæ, & interioris hominis contẽplatione, ac diuinitatis fruitione iam futuræ vitę beatitudinẽ in hac vita prælibare videntur,& imitari: ſic etiam de corporũ ſuorum glorificatione, quam ibi plenè percepturi ſunt,in hac vita nõnihil percipiũt. Accepta enim illa gratia, qua habitãtes in vnũ,ſeipſis in Deo,& Deo in ſeipſis fruuntur, ipſius carnis ſic ſentiunt ſe viciſſe omnes contradictiones, vt vniuerſa ſubſtantia carnis non ſit eis niſi inſtrumentum boni operis. Nam etſi ipſius miſerijs,& infirmitatibus contabeſcunt, ſed ex hoc ipſo interiore homine fortius

2. Cor. 12. conualeſcunt,dicentes cum Apoſtolo. Quando enim infirmor,tunc fortior ſum.& potens. Senſus etiam nouam quandam percipiunt,& propriè ſpiritualem gratiam, oculos ſimplices, & aures obtemperantes,& aliquando in feruore operationis tãta odoris ignota quędã fragrantia ſpirat,tanta guſtus (& ſi non guſtando) tantũ per mutuum tactum ſpiritualis charitatis incentiuum fit,vt ſibi videantur intra ſeipſos ſpiritualis cuiuſdã voluptatis gerere Paradiſum. Vultus etiam,& totius corporis compoſitione vitę,& morum,& actuum decore,mutuę etiam ſeruitutis in deuotionis exhibitionibus,& pijs

ſuſce-

Digitized by Google

ſuſceptionibus cuiuſdam gratiæ beneplacito ſibi inuicē conueniūt & conuiuunt, vt verè ſint cor vnum, & anima vna in domino. Corporum enim ſuorum gloriam iam hic initiant, & puritate conſcientię, & gratia conuerſationis mutuę, & perfectè eam habituri in perenni vita prænunciant. *Act. 4.*

Anima eſt templum Dei, quod eſt mundandum, ornandum, & ſanctificandum: Et de amore pulchro ex tribus. *Cap.* CIII.

EGo *dilecto meo, & ad me conuerſio eius.* Quaſi diceret: Ego dilecto meo cœnaculum, habitaculum vel templum mundum præparo: & ad me inhabitandum, adornandum, & ſanctificandum, conuerſio eius. Vnde dicit diuus Auguſt. in libro Soliloquiorum: Mundum cœnaculum decet te Deus, qui nunquam niſi à mundis cordibus videri potes: multo magis nec haberi. Quos autē prędeſtinaſti, ipſos, & vocaſti, mundaſti, & ſanctificaſti, vt dignum habitaculum ſint tuæ maieſtati, cum quibus & in quibus tu delectarls, habitans cum eis, & in medio ipſorum, id eſt, in memoria, & cogitatione. Anima enim noſtra ſic capax facta eſt tuę maieſtatis, quòd à te ſolo, & à nullo alio poſsit impleri. Cum autem habet te, plenum eſt deſideriū eius, nec aliud exterius reſtat, quod deſideret. Imples autem eos qui præter te nihil aliud deſiderant, & facis eos dignos te, ſanctos, beatos, immaculatos, & amicos Dei: qui omnia, vt ſtercora reputāt, vt te ſolum lucrifaciant. Quis mihi det, vt venias in cor meum domine, & inebries illud, vt obliuiſcar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te Deus meus? Feciſti enim nos, & inquietum eſt cor noſtrū, donec in te requieſcat. Primò igitur habitaculum Dei, vel templum mundari debet, exemplo Tarquinij ſenatoris Romani, qui (vt refert Auguſtinus libro quarto de ciuitate Dei capite vigeſimo tertio) volens Romæ Capitolium dedicare, & conuertere in templum ad honorem ſummi Dei, tanquam locum digniorem, & aptiorem, vidit eū à dijs occupatum, nec audens aliquid attentare contra eorū conſenſum, per augurium requiſiuit omnes deos magnos, & paruos, quod inde vellent recedere, ſummoque Deo locum dare. Tunc reſpondit Iupiter, qui de dijs magnis erat, quod ſic, & per conſequens omnes dij magni, & parui dixerunt, quod eſſent parati recedere, & magno ſummoque Deo locum dare. Veruntamen tres dij parui, ſcilicet Terminus, Iuuentus & Mars recedere noluerunt. Quod aduertens Tarquinius, propter iſtos templum ſummo Deo adaptare non omittebat, eos etiam ponens in templo, ſub figuris tamen occultiſſimis, ita quod à pauciſsimis etiam peritis, agnoſci poterāt. Capitolium eſt anima peccatis varijs velut dijs alienis occupata, quę mundanda

Rom. 8. *Prou 8.* *Philip. 3.* *Templum animæ mundandum.*

danda eſt,& pręparáda in templum ſanctum domino,vt de ea dica-
1.Cor.3. tur:Templum domini ſanctum eſt,quod eſtis vos.Eijciendi ſunt igi
tur dij magni,& parui per veram contritionem,confeſsionem,& ſa-
Marc.15. tisfactionē, ſicut Marcus dicit,quòd de Magdalena dominus eiecit
ſeptem dæmonia.Sed tamen tria ſunt genera concupiſcentiarum,ve
luti tres dij parui, quæ aboleri penitus non poſſunt. Primus dicitur
Terminus,qui ſemper eſſe vult in termino,ſcilicet ſupremo,& ſigni-
ficat ſuperbiam vitæ, vel appetitum dominandi. Hic enim ſpiritus
elationis non vult eijci,quamuis poſsit deprimi. Secūdus dicitur Iu
uentas qui,ſecundùm Hugnitionem,erat Deus luxurię, & ſignificat
concupiſcentiam carnis,& appetitum voluptatis:qui ſimiliter non
poteſt eijci, ſed tantùm reprimi per fugam. In cuius argumentum
Tercoboles. Tercoboles,ſecundū Philoſophum, ſunt lapides formā humanā ha-
bentes, & in ſexum vtrumque ſe diſtinguentes, qui reperiuntur in
montequodam Orientis,& quam diu fuerint ſeparati,ſine igne ma-
nere comperiuntur:ſi verò caſu maſculus fœminam contigerit, cōti
nuò ignem euomunt,& inuicem inflāmantur. Tertius dicitur Mars,
qui fuit Deus belli,& ſignificat concupiſcentiam oculorum,ideſt,re
rum exteriorum,vel appetitum congregandi. Nam propter meū,&
tuum bella ſumunt initium. Vel,Mars ſignificat appetitum rancoris
cuiuſcunque,ſcilicet operis,oris,vel cordis. Tali namque ſucco nu-
tritur diabolus. Et hi tres dij,quamuis non poſſunt eijci,debent ta-
men taliter occultari,quòd nec per opus,vel ſignum,nec per verbū
vel conſenſum, aliquatenus valeant dinoſci:& ſic in nobis diuinum
Dei templum mundabitur. Vnde,ſecundùm Auguſtinū,Xyſtus Py-
thagoricus, qui ſcilicet floruit anno Chriſti tertio, dixit inter alia,
quòd libertatē arbitrij permiſit Deus hominibus, vt purè ſine pec-
cato viuentes,ſimiles fiant Deo.Templum Dei eſt mens pura,& alta
re optimum eſt ei cor mundum:vir caſtus,& ſine peccato,poteſtatē
accipit à Deo eſſe filius Dei.Hæc ille.Secnndò,templum debet orna
Templum animæ ornandum. ri,& decorari varijs virtutibus charitate formatis.In cuius figura le
gitur tertio libro Regum, quòd Salomon poſtquam in templo fieri
3.Reg.6. fecit,& ſculpi Cherubin,& palmas,ac picturas varias, & tornatu-
ras,cælaturaſque quaſi prominentes de pariete,& egredientes ad or
nandum templum:omnia decorauit auro puriſsimo, & veſtiuit: ni-
hilque fuerat in tēplo,quod non tegeretur auro.Per quod ipſa cha-
ritas denotatur, quæ ſola præſtat perfectum decorem omnibus vir-
tutibus,& animabus.Vnde dicit ſponſus ad ſponſam perfecta chari
tate decoratam:Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.
Cantic.4. Nam quæ veraciter amat anima,vera amica eſt.Et ſolus amor eſſen-
tialis,purus,& intenſus,omnimodam pulchritudinem confert, mul
titudinem peccatorum operiens,& abolens, omnes virtutes infor-
mans,omnia bona meritoria reddens, & ſoli dilecto fideliter inhæ-
rens.

Digitized by Google

rens. Eſt igitur dilectio quædam pulchra, quę reddit totam animam pulchram, Deoque gratiſſimam. Pro quo notandum, quòd aliquid dicitur eſſe pulchrum ex tribus. Primò ex puritate, ſicut vitrum, vinũ, aqua, & ſimilia dicuntur eſſe pulchra, quando ſunt pura. Secundò ex ordinabilitate, ſicut homines, imagines, animalia, & ſimilia dicũtur eſſe pulchra, quando partes, vel membra ſunt adinuicem proportionabiliter ordinata. Tertiò ex nobilitate, ſicut quæcũque ex auro, vel argento facta, magis dicũtur pulchra, quàm ex ſchémate, vel lapide facta. Quæ tria pariter in dilectione pulchra cõcurrere debẽt, vt illa dilectio dicatur pulchra. Primò, quæ procedit ex puro ſubiecto, id eſt, ex anima pura, ab omni inordinata affectione, & paſſione defecata, in nullo ſe quærens, ſed in omnibus diuinum beneplacitum amplectens. Alioqui modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Secundò, quæ procedit ex ordinato affectu, ſeruans ad ſua diligibilia debitum ordinem diligendi. Quare ait Bernardus: Ordinauit DEVS in rebus diligendis charitatem, vt ſciamus quid prius, quid poſterius, quid minus, quid magis, quid per ſe, quid per aliud diligatur. Solus enim Deus propter ſe diligendus eſt, omnia alia in Deum, vel propter Deum diligenda ſunt: & quantò magis de bonitate Dei participant, tantò magis diligenda ſunt. Tertiò, quæ dirigitur, & fertur in obiectum nobile, & quantò nobilius obiectum, tãtò pulchrior dilectio. Sed quę fertur in ſummum bonum, ſummè nobilitat animam. Vnde ſicut animam omnis peregrina dilectio degenerat, ſic eam ſola diuina dilectio nobilitat & deificat. Quia, ſecundùm Auguſtinum, talis eſt anima, quale eſt illud, quod amat. Si terram amat, terra eſt: ſi cœlum, cœlum. Et ſi Deum diligit, dicit ei Propheta: Ego dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes Nam intimè diligenti, & in amore languẽti, nihil ſatisfacere poteſt præter vnum, ſicut & nihil ſapere poteſt præter vnum. Vnum amat, vnum ſitit, vnum concupiſcit, ad vnum anhelat, in vnum ſpirat, ad vnum inardeſcit, in vno quieſcit, & vnum ſolum eſt ex quo ſatiari poteſt. Nihil dulceſcit, nihil ſapit, niſi hoc vno condiatur: quicquid aliud ſe offert, cito reijcitur, & cõculcatur, quod ſuo affectui non militat, vel huius deſiderio nõ deſeruit. Nam omne deſiderium expellit, omne ſtudium excludit, omne exercitium violenter opprimit, quod ſuæ concupiſcentiæ deſeruire non proſpicit: ac totum videtur intolerabile, quod in vnum deſiderij ſui finem non concurrit. Et hic quidem agitatur amore, de quo dicit Bernardus: O amor ſanctus & caſtus, ò affectio dulcis & ſuauis, ò pura & defecata intentio voluntatis, eò certè defecatior & purior, quò in ea de proprio iam nihil admixtum relinquitur, eò ſuauior & dulcior, quò totum diuinũ eſt quod ſentitur. Sic enim affici, deificari eſt. Tertiò templum Dei oportet ſanctificari, iuxta illud Leuit. Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Et hoc quatuor modis, ſecundùm quadru-

Pulchrum quid dici. *Dilectio pulchra.* *1. Cor. 5.* *Pſal. 80.* *Vnum.* *Templũ animæ sãctificandum.* *Leuit. 11.*

Sanctum dici. plicem expoſitionem huius nominis ſanctus. Nam ſanctus primò
idem eſt, quod ſine tinctura, id eſt, peccato: quia ſicut tinctura pãno
1. Cor. 7. colorem aufert naturalem, totum penetrans pannum, ſic peccatum animæ baptiſmalem aufert innocentiam, & penetrat totum hominem. De qua ſanctificatione dicit Apoſtolus: Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei. Secũdò ſanctus idem eſt, quod ſine terra. ἄγιος enim Græcè, ſanctum eſt Latine, vel, ἄγιος idem eſt, quod ſine terra. Et ſic nos ſanctificare debemus, inferiora cuncta contemnendo, cum Apoſto-
Philipp. 3. lo dicentes: Omnia arbitratus ſum vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifacerem, vt ſic in Deum amore puro viuaciter erecti ſimus. Tertiò ſanctus eſt idem quod ſanguine tinctus. Olim enim hoſtiæ ſanguine tingebantur, & purificabantur, & omnia penè in ſanguine mundaban-
Exod. 12. tur. Sic etiam nos ſanctificare debemus reſpergendo vtrumque poſtem, ſcilicet concupiſcibilis & iraſcibilis, & ſuperliminare rationa-
Agnes. lis. Vnde beata Agnes ait: Sanguis eius ornauit genas meas. Quartò
Heb. 12. ſanctus idem eſt quod firmus, & ſancitus: & ideo leges dicuntur ſanctæ, quia firmæ. Sic etiam nos ſanctificare debemus per patientiam, ſicut Apoſtolus ait: Pacem ſequimini cum omnibus: Gloſſa, etiam cum perſecutoribus, & ſanctimoniam, id eſt, perfectionem & perſeuerantiam in bonis operibus, ſine qua nemo videbit Deum. Hanc firmitatem, & ſanctitatem aſſecutus fuit Apoſtolus, quando dicebat:
Rom. 8. Certus ſum, quòd neque mors, neque vita, &c.

Quòd charitas virtualiter in ſe continet omnes virtutes, & vtrum obligat ad ſubeundum mortem, & ad perfectionis opera, & an diligit propter mercedem. *Cap. CIV.*

EGo dilecto meo, & ad me conuerſio eius. Iam de effectibus ipſius charitatis quædam breuiter proſequamur. Eſt enim charitas, ſecundùm Rabanum, ignis in meditatione mentem purificans à ſordibus vitiorum: lux eſt in oratione mentem irradians claritate virtutum: mel in gratiarum actione, mentem dulcorans dulcedine diuinorum beneficiorum: vinum eſt in contemplatione, mentem ſuaui ſopore inebrians, & iucunda dulcedine: ſol eſt in æterna beatitudine clarificans ſereniſſimo lumine, & ſuauiſſimo calore, exuberãs ineffabili gaudio, & perenni iubilatione. Charitas enim, vt dicitur in tertio Sententiarum, eſt virtus gratuita, voluntatẽ in eſſe ſuo perficiens in ordine ad actum diligendi promptè, & faciliter propter ſe, & ſuper omnia ſummum bonum. Vnde ſicut vnum ſimplex, ſummum & perfectiſſimum bonum eſt, in quo perfectè eſt omne bonum, & cui nullum bonum deeſt, ſic charitas eſt vna virtus in ſe continens omnes

Digitized by Google

nes virtutes,ſed propter diuerſos effectus eius ex diuerſis extrinſecis occaſionibus,vel cauſis illatis,quibus ſe,vel contra malum opponit,vel ad bonum extendit,diuerſa ſortitur officia,& nomina. Virtus enim ſecũdùm Auguſtinum eſt amor ordinatus,vt ſcilicet amet, quod debet,& ſicut debet,& quantum debet.Quantum verò amas aliquid,tantum odis & fugis eius contrarium vbi potes.

Charitas ergo cum ſe extendit ad Deum,dilectio Dei dicitur:cum ad proximum,dilectio proximi dicitur: cum eius miſeriæ compatitur,miſericordia nuncupatur:cum æquanimiter aduerſa tolerat,patientia vocatur:cum odientibus benefacit, benignitas nuncupatur; cum nõ extollitur in proſperis,humilitas vocatur: cum obtemperat ſuperioribus, obedientia dicitur, & ſic de alijs: ſicut etiam ſpiritus ſanctus dicitur vnicus,ſcilicet in ſe,& multiplex,ſcilicet in effectib'. Cuius ratio eſt:quia licèt charitas,ſicut quęlibet alia virtus,propriũ habet actum quem elicit, qui eſt diligere Deum & proximum, ita quod ab ea nullus alius actus elicitur:Sicut etiam proprius actus fidei quem elicit eſt credere,& actus ſpei ſperare, actus prudentiæ recordari præterita,ordinare præſentia,præuidere futura:actus iuſtitiæ,reddere vnicuique quod ſuum eſt: actus fortitudinis, animum firmare contra aduerſa: actus temperantiæ, animum moderare contra illicitos motus, & ſic de alijs: nihilominus tamen charitas hanc habet eminentiam ſuper cunctas alias virtutes, quòd licèt earũ proprios actus non eliciat,ſed eliciũtur à proprijs habitibus;tamen ipſos actus imperat,& à proprijs habitibus elicere facit,ac meritorios reddit:Quod oſtendit Apoſtolus, dicens: Si habuero omnem fidem, & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas,& ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam,nihil mihi prodeſt. Habent .n. omnes virtutes connexitatem,& fertilitatem in charitate, & omnes actus virtuoſi,vel ab ea eliciuntur,ſeu virtualiter imperantur. Hinc in præcepto charitatis tota lex pendet, & prophetæ. Sola namque charitas eſt quæ non deficit in aduerſis,quia patiens eſt, quæ non rependit iniurias,quia benigna eſt: quam non cruciat aliena fęlicitas, quia non æmulatur: quam conſcientia mala non pungit, quia non agit perperam:quæ honore non extollitur, quia non eſt inflata: quæ præeſſe non nititur, quia non eſt ambitioſa: quam cupiditas non coarctat, quia non quærit quæ ſua ſunt: quam aliena mala non lætificant,quia non gaudet ſuper iniquitate:quam errores non excęcãt, quia congaudet veritati:quam perſecutiones non frangũt,quia omnia ſuffert:quam puſillanimitas non confundit,quia omnia ſuſtinet, quã perfidia non indurat,quia omnia credit, & ſi non omnibus credit; quã deſperatio non abſorbet,quia omnia ſperat:quæ morte non vincitur,quia charitas nunquã excidit,& fortis eſt vt mors dilectio. Hinc meritò dicit Apoſtolus: Certus ſum enim, quia neque mors,

Charitas virtutum.

Sapien.7.

1.Cor. 13.

Matt.22.

Cant.8.

Rom.8.

Digitized by Google

neque vita,neque angeli,neque Principatus,neque Virtutes, neque inſtantia,neque futura,neque fortitudo,neque altitudo,neque profundum ,neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.

Mors quatenus eligenda pro iuſtitia. Hic ergo primò quæri poteſt, Vtrum charitas quælibet obliget ad ſubeundum mortem pro Chriſto ,ſicut ille pro nobis animam ſuam poſuit.Ad hoc dicendum, quòd pro loco & tempore vbi datur talis optio,quòd vel iuſtitia deſeratur,vel vita perdatur , ibi omnes quantumcunque ſint imperfecti,tenentur ſubire mortem,& præeligere magis Deo dilecto mori,quàm ipſo offenſo viuere . Sed vbi nõ imminet talis neceſſitas , nec talis optio datur , ſed tantùm offert ſe opportunitas manifeſtandi diuinam gloriam,& ædificandi eccleſiã, tunc ſi ſe morti quis exponit, talem mortem ſubire , ſupererogationis,& perfectionis eſt,ad quam non omnes tenentur,quia citra dictam neceſſitatem poſitus ſubterfugere poteſt,& ſeipſum occultare, dicẽte domino:Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate,fugite in aliã. *Matt. 10.* *Genus perfectionis.* Secundò quæri poteſt.Vtrum charitatem perfectam habentes,teneantur ea quæ perfectionis ſunt adimplere, præſertim cũ ſecũdũ Gregorium,creſcentibus donis , rationes etiam creſcũt donorum,& cui plus committitur,etiam plus exigetur ab eo.Ad hoc dicendũ, quòd ſecundùm Bonauenturam quinque ſunt genera perfectionis.Primũ eſt iuſtitiæ, & ſufficientiæ , quæ conſiſtit in Dei mandatorum adimpletione, & ad hoc omnes obligantur,etiam imperfecti. Tamen perfecti ad hoc eò magis obligantur,quò magis bonum percipiunt,per quod diuinum mandatum adimplere poſſunt.Secundum eſt religionis,quæ perfectio conſiſtit in obſeruatione conſiliorum Dei,ad quę regula profeſſa obligat . Et ad hoc genus perfectionis ſoli profitentes obligantur. Tertium genus eſt perfectio prælationis , quæ conſiſtit in regimine ſubditorum,& ad illud obligatur officium illud ſuſcipiens,& non alius.Quartum genus eſt perfectio operationis, quæ conſiſtit in oſtenſione exemplorum, ad euitandum ſcandalum puſillorum . Vnde licèt quis non obligetur ad aliquid ſimpliciter,vel ſecundùm ſe,tamen quandoq; obligatur ad illud propter ſcandalũ puſillorum euitandũ.Hinc dicit Apoſt.omnia mihi licent,ſed non omnia expediunt. *1. Cor. 6.* Quintum genus eſt perfectio tranquillitatis, quæ cõſiſtit in conſummatione difficillimorum optimorum , ſicut perfecta charitas foras mittit timorem . *1. Iohan. 4.* Et Philoſophus dicit , quòd perfecta virtus optimorũ eſt operatiua.Sed ad hoc quis non obligatur,niſi ſecundùm cõſcientiæ dictamen. Vnde generaliter ad quatuor vltima perfectionis genera quis non obligatur,exiſtens in charitate perfecta,quantum eſt ex obligatione diuini mãdati , niſi ſuperinducatur aliqua noua obligatio ad huiuſmodi genera perfectionum adimplẽda,quamuis quis teneatur ſemper proficere in bonorũ operum multiplicatione,& iuſtitię exercitatione.Tertiò quęri poteſt, Vtrũ Deus dili-

Digitized by Google

diligendus,& ſeruiendus eſt propter mercedē, præſertim quia charitas diligit Deum ſicut ſummum bonum, & ideo diligit Deum ſuper omnia: quia quantum res habet de bonitate, tantum etiam hahabet de diligibilitate, cū nihil diligendum ſit niſi bonum. Sed Dei bonitas in infinitum excedit bonitatem totius creaturæ. Charitas etiam diligit ſummum bonum ſicut finem vltimum, & ideo diligit illud propter ſe. Quod autem diligitur propter ſe, & ſuper omnia, diligitur dilectione fruitionis, & per conſequens non debet diligi propter mercedem. Ad hoc dicendum, ſecūdum Richardum, quod Deū diligere, & ei ſeruire propter mercedem, tripliciter accipi poteſt. Vno modo pro mercede increata, quæ Deus eſt, ſicut dicitur in Geneſi: Noli timere Abrahā, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. Et tales ſunt mercenarij boni, de quibus dicit Gloſſa ſuper illud Lucæ: Quanti mercenarij, & cætera. Qui futuræ mercedis intuitu digna operari ſatagunt, quotidianis ſupernæ gratiæ reficiuntur alimentis. In qua mercede recipienda, ſecundum Thomam, de æterna beatitudine, non attendit anima principaliter, quod eſt ſibi vtile, ſed purè ſuper omnia, quod eſt Dei magnificum. Nam Deo valde honorificum, & magnificū eſt hominem vniri Deo in illa beatitudine, ſic quod in illa vnione obliuiſcetur anima naturæ ſuæ, hoc eſt, quod ſuper ſe non flectetur, propriam non quęrens voluntatem, & gloriam, ſed tantum quod erit laudabile creatori, Deum iugiter laudans, & glorificans ex omnibus viribus ſuis, vtpote ad quam laudem creata dignoſcitur. Et licet in Dei laude non poteſt eſſe ſine magna delectatione, nullo modo tamen propter commodum propriū eum laudare deſiderat, ſed pure propter Deum, qui creauit hominē ad laudandum eum æternaliter, non propter ſuam, ſed propter hominis beatitudinem ampliandam. Ideo quanto quis in Dei ſeruitio proprium commodum hic minus reſpicit, & diuinum beneplacitum plus quærit, tantò famulatus eius erit Deo gratior, communi vtilitati fructuoſior, ſibijpſi ſuauior, & in æternum apparebit glorioſior. Alio modo poteſt accipi pro mercede creata, quæ tamen nobilior eſt quam motus charitatis viæ, cuiuſmodi merces eſt clara Dei viſio, & eius perfecta fruitio: & ſic etiam Deus diligi poteſt ex charitate propter mercedem, ſicut propter finem, non in quo quieſcitur (qui propriè finis vltimus eſt, & bonum increatum) ſed qui eſt ipſa quies, quæ vltimus finis non eſt, quamuis ſit in fine vltimo. Tertiò modo poteſt accipi pro mercede temporali, & ſic Deus non eſt diligendus propter mercedem, ſicut propter finem, quia res omnis temporalis eſt minus digna, quàm motus charitatis.

Seruiēdum ne Deo ob mercedem.

Gene. 15.

Luca. 15.

Honorificū quid Deo.

Digitized by Google

Quòd duplex eſt ordo charitatis, & de his quæ ſunt ex charitate diligenda, & quòd alius erit ordo charitatis patriæ quàm viæ. Cap. CV.

INtroduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Cant. 2. Sicut cella aquaria ſignificat pœnarum memoriam, ex qua timor exoritur, qui lauat à peccatis, iuxta illud Sapientis, Timor domini expellit peccatum: ſic cella vinaria ſignificat beneficiorum Dei memoriam, de qua ſcilicet elicitur amor qui inebriat, per quam, ſcilicet memoriam, ordinauit in me charitatem. Beneficiorum enim eius memoriam mihi iugiter, & efficaciter ingerit, quòd eum diligam ſuper omnia, & etiam in omnibus creaturis, ſecũdùm quòd de illius bonitate participant. Sciendum eſt igitur, quòd duplex eſt ordo charitatis. Vnus, quo creſcit in ſeipſa: & ſic quinque ſunt gradus charitatis. Primò namque charitas concipitur in bona voluntate, ſicut in ſubiecto. Secundò, naſcitur in exteriori operatione, maximè pietatis, & miſericordię. Tertiò, nutritur in deuotione. Quartò, roboratur in patientia, & præmij expectatione. Quintò, perficitur in cœleſtis dulcedinis prægustatione. Secundus autem ordo attenditur in comparatione ad dilecta, vbi, ſecundùm Auguſtinum, eleuatur natura à gratia, vt ſuper omnia diligamus, quod eſt ſuprà nos, ideſt, Deum. Secundò, quod eſt intra nos, ideſt, animam propriam. Tertiò, quod eſt iuxta nos, ſcilicet Angelum, & animam proximi. Quartò, quod eſt infra nos, ſcilicet corpus noſtrum. Quintò, quod eſt extra nos, ſcilicet corpus proximi. Et in his ordinat in nobis charitatem, id eſt, facit nos eam habere benè ordinatam. Pro quo nota, quòd prima ratio diligendi ex charitate, eſt ipſa ſumma bonitas, propter quam omnia diligenda ſunt, quæ ex charitate diligenda ſunt. Et quia charitas eſt pondus inclinans ad ſummum bonũ, & perfectam beatitudinem, ideo omne illud diligere facit, quod eſt beatum, & beatificabile. Contingit igitur aliquid eſſe beatum tripliciter. Primò, per eſſentiam, ſicut ſolus Deus, qui eſt commune, & fontale bonum, à quo ſolo dependet communicatio beatitudinis æternæ: & ideo principaliter ex charitate diligendus eſt. Cum enim non ſit diligibile, niſi bonum, ideo ſecũdùm quòd res plus habet de bonitate, plus etiam habet de diligibilitate. Et quęlibet amicitia ſpecialiter illum reſpicit, in quo principaliter eſt illud bonum, ſuper cuius communicationem fundatur amicitia, eo quòd ab ipſo principaliter dependet illa communicatio. Ideo anima per charitatiuum amorem ordinatè mouetur ad diligibilia, ſic quòd hic ordo ſit per ipſam charitatem inclinatiuè, quia voluntatem inclinat ad diligibilia, ſecundùm plus & minus, ſecundùm quòd plus vel minus participant de illa ſumma bonitate, cęteris paribus. Secundò, contingit aliquid

Eccle. 1.

Charitatis ordo.

Grad.⁹ charitatis.

Diligendi modo.

Diligendi ratio.

Digitized by Google

quid eſſe beatum per primam influentiam,ſicut ſpiritus intellectualis,vel rationalis. Sunt igitur angeli tanquam ſummi boni participes ex charitate diligendi: nimirum, cum nos cordialiter diligant tam affectu,quàm effectu. Nam de vtroque dicit Origenes ſuper lib. Numerorum: Agunt Angeli diē feſtum lætantes ſuper his qui refugientes conſortia dæmonum per exercitia virtutum feſtinant angelicis ſe ſociare conſortijs.Et iterum:Adeſt vnicuique noſtrum etiam minimis qui ſunt in Eccleſia,Angelus bonus,qui regat,qui moneat, qui gubernet,qui pro noſtris actibus corrigēdis, & miſerationibus poſcendis,quotidie videat faciem patris. Similiter & homines æternæ beatitudinis capaces,ex charitate diligendi ſunt.Charitas enim vera non eſt,niſi quis diligat omne deligibile. Diligibile verò à charitate eſt omne illud quod eſt poſſibile peruenire ad eternam beatitudinem. Et ideo non habet aliquis charitatem,niſi diligat omnes illos qui ſunt in ſtatu viæ,ſiue ſint amici, ſiue inimici: quia ſicut longitudo mandati ſe extendit ad omnem differentiam temporis, ſic latitudo ad omnem perſonam hominis viatoris, optando illi profectum ſpiritualem,& æternam beatitudinem, ſicut Deus nihil odit eorum quæ fecit, quamuis dicatur in libro Sapientiæ: Similiter odio ſunt Deo impius,& impietas eius.Nam homo,in quantum homo,nō oditur à Deo, ſed impietas ſua per ſe, & homo per accidens oditur ratione impietatis ſuæ. Si ergo Dei inimicus à charitate Dei excludi non poteſt,quantò minus inimicus proprius?cùm plus ponderanda eſt diuina iniuria,quàm propria.Veruntamen ſi quis obſtinatus fuerit in malitia (quòd dico propter Antichriſtum) tunc non eſſet hoc modo diligendus,ſed eo modo diligendus eſt quo diabolus.Pro quo ſciendum,quòd diabolus eſt nomen naturæ in malitia obſtinatæ,& ideo diligi non debet ex charitate niſi ratione ſuæ naturæ, quæ bona eſt,& à Deo eſt: non tamen natura eius diligenda eſt ex charitate amore amicitiæ,quo rei dilectæ vitam æternam optamus,ſed ex charitate Dei iuſtitiam diligere debemus in eius æterna punitione, iuxta illud Pſal.Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam. Sed illam naturam ex charitate diligere debemus,volendo conſeruari eam ad Dei gloriam:ſicut etiam diligimus creaturas irrationales, non quòd velimus eis bonum æternæ vitæ,ſed in quantum eas permanere volumus ad Dei gloriam,& hominum vtilitatem. Tertiò contingit aliquid eſſe beatificabile per quandam redundantiam,ſicut corpus humanum, in quod gaudium gloriæ redundabit: per coniunctionem ſui ad animam beatam. Nam quia corpus cum anima agit,& patitur ea quæ Deo ſunt placita,non mirum quòd & conregnabit. Hinc eſt etiam,quòd corpus noſtrum ex charitate eſt diligibile. Dicit ergo ſponſa:Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem,quod eſt neceſſarium. Nam ſcire quid facias,& neſcire ordi-

Angeli amandi.

Diligibilia quanam.

Sapien. 11.

Sapien. 14.

Diabolus.

Pſal. 57.

Cant. 2.

Digitized by Google

nem faciendi, non eſt perfectæ cognitionis modus. Ordinis namque ignorantia, conturbat meritorium formam, vt dicitur 3. Sententiarũ, diſtinct. 29. Ordinem dilectionis illi peruertunt, qui aut mundũ, qui contemnendus eſt, diligunt; aut corpora ſua minus diligenda, plus diligunt, aut proximos non ſicut ſe diligunt, aut Deum plus quam ſeipſos non diligunt. Item corpus noſtrum, quia pars noſtri eſt, ideo à nobis eſt diligendum, vt ſaluti eius, & fragilitati naturaliter conſulamus, & agamus quatenus ſpiritui ordinatè ſubiectum, ad æternam beatitudinem perueniat. De dilectione proximi habes in cap. ſequẽti, & de pœnit. diſtinct. ſecunda, cap. Charitas. Cæterum alius erit ordo charitatis in patria, quàm in via. Pro quo nota, quòd duplex eſt ordo charitatis. Vnus, qui reſpicit charitatem ſecundùm ſe, quæ ſcilicet attenditur ſecundùm gradus, & differentias boni, magis boni, & maximi boni. Et ille manebit in patria, quia eſſentialis eſt charitati. Et in ſtatu beatitudinis erit perfecta obedientia naturæ, reſpectu gloriæ, ita quòd tunc omnino natura gloriæ conformabitur, vt ſicut efficietur corpus ſpirituale, & obtemperabit per omnia ſpiritui, quamuis nunc oporteat ſpiritum condeſcendere corpori, ſic per omnia natura conformabitur ordini gratiæ, & gloriæ, qui ſecundùm boni differentias attenditur. Erit etiam ibi perfecta conformitas noſtræ voluntatis reſpectu diuinæ: & ideo non magis diligemus illud quòd nobis magis erit propinquum, ſed illud quòd erit domino magis beneplacitum. Erit etiam ibidem affluentia perfecta, & redũdantia communis lætitiæ, quia multiplicabitur gaudium hominis multiplicatione perfecta, vt tantum gaudeat de bono vniuſcuiuſq; proximi, quantum de ſuo: quòd eſſe non poſſet, niſi proximum ſicut ſeipſum diligeret Vnde Anſelmus in Proſologio ait: In illa perfecta charitate innumerabilium Angelorum, & hominum bonorum, vbi nullus minus alium, quàm ſeipſum diligit, non aliter gaudebit quiſque pro ſingulis alijs, quàm pro ſeipſo. Alius eſt ordo qui attenditur ratione naturæ ſubſtratæ, vtpote illi qui eſt ſecundùm differentias boni proprij, & alieni, propinqui & remoti. Et hic ordo non remanebit in patria, pro eo, quòd illi ſtatui non competit, vt dictum eſt, ſed tamen habetur in via, quia Deus vult, quòd hic in diligendo ſeruet homo rectam inclinationem naturæ, quamuis non velit quod ſeruet inclinationem corruptam. Dictat igitur iudicium rectæ rationis, & inſtructio naturæ, quòd ſecundùm ordinem charitatis amor ſalutis propriæ præponendus eſt amori ſalutis alienę. Nam ſicut appetit natura ſuam inclinationem, ſic & charitas ſuam perfectionem: ſed natura magis appetit conſeruationem ſui in ſe, quàm in ſuo ſimili: ſic per conſequens, & charitas. Nam vnumquodque plus appetit perfectionem in ſeipſo, quã in ſuo ſimili. Et quodlibet pondus plus trahit corpus in quo eſt ad ſitum ſibi debitum, quam trahit ad corpus

Charitas patria.

Digitized by Google

pus ſibi annexum. Hinc eſt quòd charitas prius appetit Deum vnire nobis, & in nobis habitare, noſque in ipſum tendere, ac in ipſo quieſcere, quàm appetat in aliquo alio, qui nobiſcum habet aliquã ſimilitudinem. Vnde ſicut eſſentiale eſt naturæ appetere eſſe, ſic etiã eſt eſſentiale gratiæ appetere Deo complacere, & Deo adhærere. Et ideo Deus à nobis exigit, quòd magis diligamus ſalutẽ propriam, quàm alienam. Alioqui, qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit? Et ſi obijciatur, quòd Deus non magis diligit nos, quàm proximos, ſed magis diligit proximos nobis meliores, cuius dilectioni nos conformare debemus. Ad hoc dicendum, quòd magnitudo actus diligendi ex charitate, non tãtum penſatur ſecundùm magnitudinem boni diligibilis: ſed cum hoc etiam ſecundum proximitatem diligentis ad diligibilitatem, quia actus charitatis non tantum eſt ab habitu charitatis, ſed eſt à virtute diligentis, quæ eſt voluntas. Ille enim actus elicitur à voluntate per charitatem. Vnde quia nullius proximi bonitas tantum excedit bonum diligentis ex charitate, quantum proximitas diligendi ad ſeipſum excedit approximationem ſui proximi ad eum: ideo debet homo magis diligere ſeipſum minus bonũ, quam quemcunque alium proximum magis bonum. *Eccl. 14.*

De præcepto, diliges proximum tuum ſicut teipſum, ad quod requiritur vt ſit amor verus, iuſtus, & ſanctus.
Cap. CVI.

I*Ntroduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem*. In nullo actu charitatis diligitur proximus, quo non diligitur Deus explicitè, vel implicitè. Ratio eſt, quia nullus actus elicitur ab habitu, niſi in virtute ſui principalis, & formalis obiecti. Sicut enim ſecunda mouentia non mouent niſi in virtute primi mouentis, ſic inferiora obiecta non mouent niſi in virtute obiectorum primorum, & formalium. Primum autem & formale obiectum charitatis, eſt Deus, ſub ratione, qua eſt ſummum bonum, in quo ſolo plenè voluntas beatificari poteſt. Et ideo quicquid voluntas ex charitate diligit, diligit in virtute ſummi boni, non tantũ mouentis per modum cauſæ efficientis, ſed etiam per modum finis, & obiecti. Explicite quidẽ, cum actu de ipſo cogitamus. Implicitè verò, cum ex charitate proximum diligendo, non niſi implicitè de Deo cogitamus, ſcilicet cogitãdo de aliquo bono honeſto, propter quod ex charitate mouemur ad diligendum proximum. Cum enim voluntas mouetur in illud, quod eſt ad finem propter finem, tunc actu mouetur ad vtrunque. Ideo quocunq; charitatis actu diligitur proximus, illo eodem explicitè, vel implicitè diligitur Deus; nec poteſt ex charitate diligi proximus, niſi in ordine ad Deum. Et ita qui ſanctę & ſpiritualiter diligit pro- *Obiectum charitatis.*

Digitized by Google

proximum,quid in eo diligit niſi Deum? ſicut & in ſeipſo nihil diligere debet niſi Deum. Hinc cõuenienter de dilectione proximi præceptum datur,cum dicitur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Vbi tangitur,& diligendi ratio, & dilectionis modus. Ratio quidem diligendi tangitur in eo, quòd proximus nominatur. Propter hoc enim ex charitate debemus alios diligere, quia ſunt nobis proximi, tam ſecundùm naturalem Dei imaginem, quàm ſecundùm æternæ gloriæ capacitatem. Nec refert vtrum dicatur proximus vel frater, vt habetur 1. Iohannis; vel amicus, vt habetur in Leuitico: quia per omnia hæc eadem affinitas deſignatur. Omnis enim homo cenſetur noſter proximus, frater vel amicus. Modus verò dilectionis tangitur cum additur: ſicut teipſum, quod nõ eſt intelligendum, quòd aliquis proximum æqualiter ſibi diligat, ſed ſimiliter ſibi. Et hoc tripliciter. Primò quidem ex parte rationis dilectionis, vt ſcilicet proximũ non diligat propter pſopriam vtilitatem, vel delectationem, ſed ea ratione, quòd velit proximo bonum, ſicut ſibijpſi vult bonum: vt ſic dilectio proximi ſit vera. Eſt enim de natura veri amoris, quòd homo velit ei bonum, quem amat & ſic diligit eum ſicut ſeipſum. Exempli gratia: Cum homo naturaliter ſeipſum diligat, motus ipſius amoris in duo tendit. Primò, in ſeipſum, cui vult bonum. Secundò, in bonũ, quod optat ſibijpſi. Et quamuis vtrumq; dicatur amare, tamen amore vero diligit ſeipſum, cui bonum illud optat, ac illud bonum quaſi per accidens amare comprobatur, & abuſiuè propter proprium vſum: & ſic non amore vero diligit illud, ſed in illo propriè ſeipſum amore vero diligit. Sicut enim exteriora alia ſumere poteſt in vſum ſuum, ſic & homines quos ſic diligit, quia ſunt vtiles ſibi, vel delectabiles, & ideo eos non amore vero diligit ſicut ſeipſum, ſed ſicut vinum, & ſimilia. Vnde dicitur de pœnit. diſtinct. 2. cap. Proximos diligimus ſicut nos, ſi non propter aliquas vtilitates noſtras, non propter ſperanda beneficia, non propter affinitates, vel conſanguinitates, ſed propter hoc tantùm, quia ſunt naturæ noſtræ participes, diligimus. Alioquin (vt dicit Cicero lib. de Offic.) ſi amicitiam ad fructum noſtrum referimus, & non ad illius commodum quem diligis, non eſt amicitia, ſed mercatura quædam vtilitatum noſtrarum, prata, arua, & pecudes hoc modo diliguntur, quòd ex eis fructus capiuntur.

Charitas ad proximum. *Matth. 22.* *1. Ioann. 4.* *Leuit. 19.* *Diligendus proximus.*

Secundò verò ex parte regulæ dilectionis, ſcilicet vt non condeſcendat proximo in aliquo malo, ſed ſolùm in bonis, ſicut & ſuæ voluntati ſatisfacere debet ſolùm in bonis, vt ſic dilectio proximi ſit iuſta. Nam hoc iuſtitia de iure requirit, vt minori bono maius, & maiori maximum præponatur. Sunt igitur in nobis tria gradata bona. Supremum eſt anima, medium corpus, & infimum terrena ſubſtantia. Quem gradatum amorem naturaliter inſitum habet omnis homo,

Digitized by Google

mò, vt minus diligat terrenam ſubſtãtiam, quàm corpus proprium, & corpus, quàm animam: licèt quidam reperiantur ita miſerabiliter obcæcati, quòd hunc dilectionis ordinem in ſe peruertunt propter corpus animam contemnentes, & propter terrenam ſubſtantiam di uerſis periculis corpus exponẽtes. In quibus patet manifeſtè, quòd ad ſemetipſos eſſe non poteſt iuſtus ordo dilectionis, ſed potius ſemetipſos odiunt, iuxta illud Pſalmiſtæ. Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Quod ſi ſe iuſto ordine non diligit, quomodo proximum ordine iuſto diligere poteſt? Veruntamen, vt dicit Cicero lib. de Offic. nulla eſt excuſatio peccati, ſi peccaueris amici cauſa. Nam cum conciliatrix amicitiæ virtutis opinio fuerit, difficile eſt amicitiam permanere, ſi virtute defeceris. Vnde refert Valerius lib. ſexto, quòd Polla Rutilius cum amici cuiuſdam iniuſtæ rogationi reſiſteret, ac is per ſummam indignationem dixiſſet, Quid ergo opus eſt mihi amicitia tua, ſi quod rogo non facis? Reſpondit: Quid mihi tua, ſi propter te inhoneſtè aliquid facturus ſum? Et concludit ibi Cicero, dicens: Hæc, inquit, lex in amicitia ſancitur, vt neque rogemus res turpes, nec rogati faciamus. Aequum enim eſt primum ipſum virũ eſſe bonum, ac ſeipſum per ſe diligere, deinde alterum ſibi ſimilem quærere, cuius animum ita cum ſuo miſceat, vt penè vnum efficiatur e duobus. Si denique quis ordine iuſto ſe diligit, tunc proximum ſicut ſeipſum diligere debet, vt primò & principaliter exoptet ſibi bona ſpiritualia: ſecundò bona corporalia, & tertiò loco bona temporalia. In his tamen tribus gradibus, ſemper ſeipſum proximo ſuo prę ponere debet, vt intelligi datur in ipſo præcepto. Diliges proximũ ſicut teipſum. Tertiò denique ex parte finis, vt quis proximum diligat propter Deum, ſicut & ſeipſum propter Deum diligere debet, vt ſic dilectio proximi ſit ſancta. Pro quo ſciendum, quòd illud propriè ſanctum eſſe dicitur, quod ad Dei gloriam ordinatur: Sicut altare dicitur ſanctum, & templum, eò quòd eſt Deo dedicatũ. Sic amor ſanctus dicitur, quando Deo ſanctificatur, hoc eſt, quando in ipſum, vt in ſummum bonum purè refertur. Cum enim Deus fons eſt omnium bonorum, ad ipſum diligendum tanquam ad commune bonũ quilibet naturaliter inclinatur, ſicut flumina à mari egredientia, ad mare reuertuntur. Quodam etiam inſtinctu naturali commune bonum particulari præfertur, & vnaquæque pars ad bonum totius inclinatur, & ordinatur. Hinc manus percuſſionibus exponuntur vt cor & caput à periculis conſeruentur, cum ex eis humani corporis vita dependeat. Simili modo quodam inſtinctu naturali quilibet ſemetipſum in Deum ordinat tanquam in beatitudinis fontem, ſicut pars in bonum totius naturaliter ordinatur. Sed hoc plenius perficitur per virtutem charitatis, qua diligit homo ſeipſum propter Deum. Et quia Deus præcipit proximũ diligere ſicut ſeipſum, ideo

Pſal. 10.

Digitized by Google

ſalutem animæ proximi ſui debet quærere, ac eum ſicut ſeipſum debet ad eum dirigere, in agendis, in cauendis, & in ſuſtinendis. Et hic amor propriè dicitur ſanctus. Eſt enim quidam amor naturalis inter ſanguine iunctos, cum ſe diligunt, eò quòd ex eiſdem parentibus geniti ſunt: ſed hic non eſt amor ſanctus, nec ad ſalutem ſufficiens, quia ſecundùm Gregorium, aliud eſt quòd ſpontè impenditur naturæ, aliud quòd præceptis dominicis ex charitate debetur obedientiæ. Hi nimirum, & proximum quidem diligunt, & tamen illa ſublimia dilectionis præmia non aſſequuntur, quia amorem ſuum nõ ſpiritualiter, ſed carnaliter impendunt. Eſt & alius amor ciuilis, ſicut inter illos, qui propter hoc ſe diligunt, quia municipes ſunt eiuſdẽ ciuitatis, vel ſub eodem principe conſtituti, legibus eiſdem gubernantur, aut quia ſunt eiuſdem officij, negocij, ſtudij, militiæ, ſocietatis, conuerſationis, & ſic de alijs, ex quibus contrahitur amor amicitiæ. Veruntamen licèt huiuſmodi duas primas conditiones attingere poſſunt. vt ſint amatores veri, & iuſti, non tamen tertiã niſi per charitatem ordinentur in Deum.

Affectus ſextuplex dilectionis erga proximos exhibendus. *Cap. CVII.*

I*Ntroduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.* Dicit Eccleſiaſticus: In tribus beneplacitum eſt ſpiritui meo, quę ſunt probata coram Deo & hominibus. Quorum primum eſt, concordia fratrum, vel cohabitantium, ſeu quotidie ſimul conuerſantium, Concordia propriè dicitur, quæ ex charitate cauſatur, in quãtum charitas multorum corda coniungit in aliquod vnum, quod eſt principaliter bonum diuinum: ſecundariò verò bonum proximi, de

Eccl. 25.

Iob. 25. quo in libro Iob dicitur: Qui facit concordiam in ſublimibus ſuis: Se-

Matt. 11. cũdum eſt amor amicorum proximorum, ſcilicet in Deum, & inimicorum pp Deum. Hoc .n. eſt iugum domini ſuaue, & onus leue. Illud enim iugum eſt ſuauis conbinatio fraternæ dilectionis in Chriſto, quantum ad amicos: & onus iſtud eſt amoroſa ſupportatio fraternæ defectionis, vel inuectionis propter Chriſtum, quantum ad inimicos: vtrumque ſuaue & leue, proximum veraciter amanti: quia vtrũque pacificum, & diuinæ tranquillitati proximum. Alioqui (ſecundum Gregor.) nemo, cum quempiam diligit, habere ſe charitatem putet, niſi prius vim ipſam dilectionis ſuæ examinet. Nam vera charitas eſt, cum in Deo diligitur amicus, & propter Deũ diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos, quos diligit, qui iam & eos diligere ſcit, à quibus non diligitur. Probari enim charitas per ſolam odij aduerſitatem ſolet. Ille ergo ſecurus amat, qui propter Deum & illum amat à quo intelligit ſe non amari. Alia ſunt hæc, &

mul-

Digitized by Google

multis ad exhibendum difficilia, ſed tamen eſt iſta veſtis nuptialis. Hæc Greg. Tertium eſt, vir & mulier ſibi benè conſentientes, hoc eſt in bono non in malo: vel, per virum rationem, & per mulierem ſenſualitatē intelligere poſſumus: quæ dum in bono ſibi inuicem conſentiunt, pacem veram, quæ ſingulorum cordium eſt, inueniunt. Vnde ad implendum perfectius dominicum præceptum de dilectione fraterna, ſextuplici affectu ſe quis erga proximum exercere debet. Primus eſt affectus cordialis vnionis, vt quantum in ſe eſt, & quantū ſecundùm Deum poteſt, cum alijs vnum ſe ſentiat, ac omnium velle rectum pro ſuo reputet. Et hoc operatur charitas, quæ liquet humana corda cum in cor hominis diffuſa fuerit, & illud humile, ac purum inuenerit: tunc enim omnia aliorum bona transformans in ſe, facit ſua. Solum namque liquidum eſt, quod omni formæ congruit, quod optimè cordi veraciter amantis conuenit: Factum eſt, inquit Pſalmiſta, cor meum tanquam cera liqueſcens in medio ventris mei. Sed charitas liqueſcens cordis puritatem exigit: Et beati mūdo corde, quoniā ipſi Deum videbunt. Hi enim ſunt mundi corde, qui ſimplici oculo & mundo corde in Deū intendentes, inter immūda mundi, mundum habentes aſpectum, proximum in Deo dūtaxat charius amplectuntur. De quo oculo dicitur in Canticis: Vulneraſti cor meū ſoror mea ſponſa, in vno oculorum tuorum. Hinc multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna in domino: quia puritas eos mundauerat ab humano contagio, & charitas per transformationē eos collocauerat in vno cordis amoroſi glutino. Secundus eſt affectus propriæ humiliationis, & fraternæ honorationis, quo ſcilicet affectu quis omnes reueretur & honorat, omnes ſibi præfert, omnibusque tanquam dominis ſuis humili corde ſe ſubdit, iuxta illud: Omnes honorate, fraternitatem diligite. Et: Honore inuicem præuenientes, Nec ſolùm affectu, ſed etiam actu proximo ſecundū Deum in omnibus condeſcendendo, honorem, ac gratitudinem ad quodlibet humilitatis obſequium gratanter impendendo, & ſe promptum exhibendo, tam in condonandis iniurijs, quàm in ſupportandis miſerijs, & defectibus, eò quòd ſe viliorem multum, & talibus digniſſimum reputat, iuxta illud: Non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. Tertius eſt affectus tranquillæ ſupportationis. Difficillimum quippe eſt in humana conuerſatione non oriri ſcandala, tum ex fragilitate, tum ex ignorantia, tum ex malitia, quæ regnat in hoc ſęculo nequam. Igitur ille condemnandus eſt, qui aliorum non ſolùm imperfectiones, ſed etiam inuectiones magnanimo & tranquillo corde ſufferre noluit: cum hoc tanti meriti ſit & virtutis, vt in eo complectantur omnes leges & prophetæ, iuxta illud: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Et hæc fraterna charitatiua ſupportatio fieri debet opere, ore, & corde. Primò fieri debet

opere,

Affectio vnionis. *Pſal. 21.* *Matt. 5.* *Cant. 4.* *Acto. 4.* *Affectus humiliationis.* *1. Petr. 2.* *Rom. 12.* *Ibidem.* *Affectus ſupportationis.* *Rom. 12.* *Galat. 6.*

Digitized by Google

Supportandus proximus. opere iuxta illud: Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. Et itẽ rum: Videte nè quis malum pro malo alicui reddat, ſed ſemper quod bonum eſt, ſectamini in inuicem, & in omnes. Quod vt facilius peragatis, ſecundùm quod dicitur ad Hebræos: Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionẽ, vt non fatigemini animis veſtris deficientes. Et vt dicitur alibi: Induite vos ſicut electi Dei, ſcilicet per æternam prædeſtinationem, & ſancti, ſcilicet per ſacramentorum participationem, & dilecti Dei, ſcilicet per præſentem iuſtificarionem, viſcera miſericordiæ, ſcilicet benignitatem, id eſt, animi dulcedinem ad benefaciendum etiam inimicis, humilitatem, qua maiori pati vos dignos recognoſcatis, modeſtiam, ſcilicet ad ſeruandum modum in omnibus agendis, & ſuſtinendis, patientiam cum æquanimitate, ſupportantes inuicem, ſcilicet onera, imperfectiones & ſimilia, & donantes iniurias, & alia iniuſtè illata, purè & integrè, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam: ſicut & Chriſtus donauit nobis, non vlciſcendo, non improperando, non minus diligendo. Secundò fieri debet ore, iuxta illud: Non reddentes malum pro malo, nec maledictũ pro maledicto, ſed èconrrario benedicentes, quia in hoc vocati eſtis. Nam & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplũ, vt ſequamini veſtigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè: qui peccata noſtra tulit in corpore ſuo ſuper lignum. Tertiò etiam fieri debet corde per benignitatem: quæ eſt quidam animi dulcor, excludens omnem amaritudinem, inuidiam, & nequitiam, & hominem habilitans, ad internã lætitiam, & beneuolentiam, ac in exteriori conuerſatione reddens hominem affabilem & benignum. Dicuntur etiam benigni, quos bonus ignis amoris feruere facit ad benefaciendum proximis, etiam aduerſarijs. Dicit enim Augu. in Enchiridio: Magnum eſt erga eum, qui tibi nihil mali fecit, eſſe beneuolum & beneficum. Illud verò multo grandius & magnificentiſſimæ bonitatis eſt, vt & tuum quoque diligas inimicum, & ei benefacias. Quartus affectus eſt pijſſimæ compaſſionis in aduerſis, quo mens aliorum mala ſentiat ſicut ſua: principaliter tamen in malis aliorum ſpiritualibus tam pęnæ, quàm etiam culpæ: ſecundariò verò in corporalibus, & temporalibus aliorum aduerſitatibus & iacturis, ſicut Apoſtolus de ſe dicit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Hac compaſſione lachrymatus eſt Ieſus videns ciuitatem Hieruſalem, & dixit: Quia ſi cognouiſſes, & tu, vtique fleres. Præuidit enim iacturam illam grandem animarum, & corporum, ac etiam rerum exteriorum. Nimirum cum de lege naturæ, ſi quid patitur vnum membrum, compatiuntur ei omnia membra. Quintus effectus eſt piæ

Rom. 12. *1. The. 5.* *Hebr. 12.* *Colloſ. 3.* *1. Pet. 3.* *Affectus compaſſionis.* *2. Cor. 11.* *Luca. 19.* *1. Cor. 6.*

piæ congratulationis in proſperis, quo ſcilicet quis de alieno bono lætatur ſicut de ſuo: præſertim de profectu ſpirituali, deinde de profectu corporali & temporali, in quantum non eſt contrarius ſaluti, iuxta illud: Gaudere cum gaudentibus. Et quia bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bona, hinc opportunitate quandoq; ſe offerente cordialis congratulationis affectum etiam verbis, & ſignis oſtendere debet: ſicut cum gratulatur vnum membrum, ei congaudent omnia membra, vt dicit Apoſtolus. Sumus enim inuicem membra in corpore myſtico. Sic Moſes cum ægrè ferret Ioſue, quòd in populo prophetarent Heldad, & Medad, reſpondit: Quid æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis ſpiritum ſuum Deus? Sextus affectus eſt Chriſtiformis oblationis, vt ſcilicet exemplo Ieſu Chriſti paratus quis inueniatur, pro omnium, & ſingulorum etiam inimicorum ſalute ponere animam ſuam. Túc enim verè diligit proximum ſuum ſicut ſeipſum. Vnde Iohannes ait: In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit: & nos debemus animas ponere pro fratribus noſtris: ſicut plus tenemur diligere animam proximi, quàm corpus proprium: quia bonitas animæ proximi, bonitatem noſtri corporis excedit, eò quòd directè eſt capax Dei per cognitionem, & amorem, quod noſtro corpori non conuenit.

Affectus congratulationis.

Rom. 12.

Luca. 6.

1. Cor. 1.

Num. 11.

Affectus oblationis.

1. Ioann. 3.

Theologiæ myſticæ Libri primi

FINIS.

Digitized by Google

IN SECVNDVM LIBRVM MYSTICAE Theologiæ R. P. Fratris Henrici Harphij Ordinis Minorum,

Fratris Petri Pauli Philippij Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Doctoris admodum neceſſaria Introductio.

HOMINIS naturam ad excellentiam appetendam vehementer procliuem eſſe ſubtiliſſimus ille naturæ indagator agnouit, qui eius occaſionem arripuit, qua illam ex fęliciſſimo ſtatu, in quo condita fuerat deturbaret: Eritis, inquit, ſicut Dij ſcientes bonum & malum. Quibus etiam verbis vel inuitus ſignificauit, in quo conſiſtat excellentiæ noſtræ veritas, & ſi eam ad illicita impius ipſe, inuiduſque detorſit. Non poteſt enim quippiam ſublimius excogitari, quàm eſſe Deo ſimilem: ac verum bonum, quod & ſummum eſt, contemplari, quicquid ei contrarium eſſe poteſt, ita noſſe; vt quemadmodum illud ſuper omnia ardentiſſimè diligimus, ita iſtud præ cunctis, quæ in hoc, vel futuro ſęculo contingere poſſunt, odio ingenti, atque perpetuo proſequamur. Nam hoc pacto naturæ noſtræ conditio, quæ naturali eius ſimilitudine inſignita eſt, perfectiſſimè, & amplificatur & perficitur. At verò miſerrima profectò ratione iam factum eſt; vt hæc tam ardens excellentiæ conſequendæ libidô in omnibus alijs rebus exarſerit; vt nulla ſit vel mentis, vel corporis excitatio, nulla ars quantumlibet vilis, in qua non conentur totis viribus homines excellere, nulli parcant labori, nihil damna faciant honoris, temporis, famæ, diuitiarum. Quicumque enim animum applicuerint, vel ad negociationem, vel ad militiam, vel ad mœchanicas artes, vt cætera omittam, in ijs reliquis præſtare ſumma ope, ſtudio, vigilijs, laboribus, periculiſque contendunt. Sola fere videtur inculta iacere ars illa cæleſtis, qua diuina ſanè diſciplina ad veram ſapientiam animus excolitur. Nam quamuis multi ſint, qui omni cura, cogitatione, atque opera in eam incumbant, ſunt tamen pauciſſimi,

Digitized by Google

ſimi,ac penè nulli, ſi ad ingentem numerum compararentur illorum, qui eandem perpetuò augere,perficereq; deberent. Eſt nihilominus impreſſa noſtræ menti fax quædam ardens, ac lucens, qua naturali vi impellitur,quantumlibet impij ſimus, & ſcelera illa arguere, reprehendere,horrere in alijs inſpecta, quæ in nobis ipſis & agnoſcimus,& amplectimur;integritatem verò,& ſanctimoniā vitæ, ſi in aliquo illuſtrius coruſcare videatur,amare,laudare, exoptare. Rapit enim ad ſeſe vel renitem animum obiectus ſplendor virtutis,ac ſanctitatis: in quo conformitas illa,quam ei inacceſsibilis ſummæ bonitatis lux indidit, exerit miro modo vim ſuam, vt illud idem quod peccatorum mole oppreſſus contemnit, nequeat non deſiderare. Quod internum bellum peccato quidem excitatum pijs mentibus, ad exercitationem,victoriasque comparandas relictum eſt; peccatoribus autem ad eos extimulandos,vt peccati turpitudine cognita,præſtantiaque virtutis ad hanc ſumma animi contentione ab illo transfugiant.Sed hos non rarò videmus inſpectam lucem ſplendi dioris ſanctitatis mirificè deperire:illi perrari ſunt,qui eam excolāt pro dignitate. Eſt autem illa fortè eius rei cauſa, quòd tantò placet magis iuſtitiæ clarioris pulcherrima,& venuſtiſsima facies, quantò peccatorum fœdibus comparata illuſtrius emicat; tum quòd(vt in Prouerbio dicitur)dulce bellum inexpertis eſt;neque ingentes difficultates,& duriſsima illa certamina, quæ pro adipiſcenda excellētia virtutis ſuſtinenda ſunt,deterrent animos eorum, qui nunquam perfectionis itinera ſunt ingreſsi.Sed ea iudicio meo potiſsima ratio eſt;quòd ad ſanctitatis excellentiam(quæ ampliſsimum quoddā faſtigiū præſefert) ſola ſubuehit profundiſsima ſuimet abnegatio, & humilitas cordis,quæ adeo videtur ipſi naturæ contraria,vt nihil ſupra:cum proprium naturæ huic corruptæ videatur,ſuijpſius quęrere cōmoda; vtilitates & honores proprios ſectari: quæ omnia deſpicit, imò & abijcit profundum illud centrum humilitatis; ac ſi ad cælum quis volare contendens ſemetipſum in profundiſsimi tartari ima,centrumque demergat.Attamen hæc ipſa duo ſunt;quæ miro modo inter ſe conſentiunt,diuino profectò magiſterio(neque enim alius artifex id potuiſſet) ſibi inuicem coaptata; iuxta illud Chriſti axioma:Qui ſe humiliauerit,exaltabitur. Cuius exemplar non ſolū ſeipſum verbo propoſuit,cum ait,Diſcite à me quia mitis ſum,& humilis corde;verum etiam facto,cum propoſito ſibi gaudio crucem, confuſione contempta præeligens,factus eſt opprobrium hominū & abiectio plebis, & animam quoque ſuam ad infera loca propria voluntate detruſit. Voluit enim hoc exemplo nos omnes in ſui imitationem inflammare, vt iter ad apicem perfectionis, & ſanctitatis per eadē Creatoris,& Saluatoris noſtri veſtigia nō modò non aſperum, ſed omni quoq; ſuauitate, ac dulcedine plenum iudicaretur.

Digitized by Google

Qua ratione illã,quam expetebamus, ſcilicet verã ſanctitatis excellentiam conſequimur,quam initio diximus in eo conſiſtere, vt Domino Deo noſtro perquàm ſimillimi efficeremur. Fuere autem permulti (ſicuti & in dies ſingulos multi naſcuntur) qui methodos varias excogitarunt,ſeu malumus dicere,quod eſt verius, quibus variæ à D.O.M.reuelatæ ſunt rationes itineris huius inſtituendi ad veram Chriſtianæ vitæ perfectionem conſequendam.Sicut enim varię ſunt corporum conſtitutiones,ita ac longè multipliciora ſunt ingenia animorum;nec omnibus idem,eodemque modo conditum ſapere poteſt.Quid verò refert qua linea,modò à centro modò ad cælum perducamur? Sed qui de ea re fuſius tractauerit,ac dilucidius eam ad methodum quandam diduxerit,quàm R.hic Auctor F.Henricus Harphius Mechlinienſis Ordinis Minorum profeſſor, ego non legi hactenus.Qui non ea,quæ ab alijs conſcripta viderit, (quamuis non pauca ſe legiſſe præ ſe ferat) ſed quæ proprijs,diutiſsimis, ſanctiſsimiſq; exercitationibus ſuis non ſolùm intellexerat, ſed patiebatur diebus ſingulis,animæ id vehementius appetenti deſcribere conatus eſt.Conatus eſt inquam: nam ineffabilia ea eſſe fatetur; & quæ ſi etiam exprimerentur verbis, non poſſent tamen intelligi niſi ab ijs, qui ſimili exercitatione ardentiſsima eadem experirentur.Atque is quidem primus eſt,qui in huius libri lectione cauendus eſt ſcopulus.Solent enim qui iſta adeo mira,& inſolita legunt, cõtrarijs quibuſdam vndis allidi; dum ſibi exercitationum ſpiritualium ſuarum quaſi ſcopum quendam proponunt, conſecutionem tum impaſsibilitatis cuiuſdam ſenſuum,paſsionum,voluntatumque ſuarum, perinde ac ſi funditus mortui nullo poſsint quamuis acutiſsimo ſtimulo pungi;tum contemplationis excellentiſsimæ,prorſusque ineffabilis: qua mira videant,& imperturbatis oculis perpetuò cõtemplentur. Quo circa vel ſuperba quadam præſumptione ſupra vires ſuas audent: aut puſillanimitate perniciosiore à cœpto deterrentur. Quamobrem opportunum quidem videtur iſta vniuerſa legendo percurrere: quo mentis ardor erga fęlicitatis communicationem acrius accendatur,quam à Deo quibuſdam amicis ſuis concedi cognoſcet,& ſi in ænigmate id ac valde confuſè cognoſcet. Neceſſariũ tamen eſt,vt ab imperfectionibus gradatim,& pedetentim, atq; ordine quodam aſcendatur. Neque enim doctrina iſta non poteſt omnibus proponi,quamuis ſceleſtiſsimi illi fuerint, ac peſsimis vitiorum omnium habitibus corruptiſsimi, ſi toto corde ad Deum ſuum conuerſi,ſtatuãt ei fideliter deſeruire.Sed ordinis ineunda ratio eſt: quam non obſeruantes multos, qui huius & doctrinæ guſtum ſuauiſsimum præſenſerunt,etſi eam auidiſsimè ſuſceperint, nihil tamẽ poſt multum etiam temporis profeciſſe videmus.Quæ verò ſit illa ratio,paucis ego iam ſtatui demonſtrare, ex aliorum tamẽ relatione,

qui

qui & propria,& diſcipulorum ſuorum grauiſsima, & diuturna experientia eam didicere.

Debent igitur (præſertim qui à grauioribus flagitijs initio conuertuntur) iuxta doctrinã capitis 14. aliquanto tẽpore fletibus incumbere,ea frequenter tum coram Deo,tum corã confeſſore perito confitentes & eorum, quæ vel proximo, vel quouis vitæ ſuæ tempore deliquerunt,grauitatem meditari,atq; in labore vultus ſui comedere panem compunctionis,& contritionis. Experientur autem hi benigniſsimi parentis ſui Domini Dei noſtri auxilium ſpeciale eos docentis,ſi diligenter animum aduerterint: ſed & ad meditationes ſibi comparandas,de quibus c.15. Auctor breuiſsimè loquutus eſt,lectio aliqua deuota patrũ illos plurimum adiuuabit: præcipuè verò ea,quam R.P.Frater Aloyſius Granatenſis noſtri ordinis Prædicatorum mira quãdã facilitate,ac dulcedine ſcripſit. Vt verò peccati horrore concuſsi,amore virrutis, & ſanctitatis ſe accendi perceperint(neq; enim fieri poteſt,vt frequentem illam cordis contritionem, & oblationem ſpiritus contribulati dominus deſpiciat) tum frequentius incipiant ea legere,quæ primis hiſce duodecim capitibus Auctor de mortificationibus docet:ea tamen ratione; vt ſecundum,octauum,nonum, vndecimum, ac duodecimum caput intelligant altius quiddam docere, quàm hoc initio perficere poſsint. Quamobrem circa alia ſeſe diligenter,ac ſepiſsimè examinent,quouſq; agnoſcentes quo modo circa ea peccare ſoleant,remedium vulneribus ſuis adhibeant;proponantq́; illa ſeruare pro viribus: vehemẽti compunctione cordis & pręteritorum olim peccatorum memoriam renouantes,& earum culparum, quæ circa iſta capita contraxerint ſingulis diebus humiliter deflentes. Sunt enim capita ſex quæ poſt ſuſceptum diuinum hoc ſemen (ita namq; appellare ſoleo ignitum illud virtutis deſiderium, quod inter compunctionis lachrymas excitatum eſt) diligẽtius oportet ante iſtorum oculos obuerſari tertium,quartum,quintũ,ſextum,ſeptimum,ac decimũ:quibus egregiè præparatur animus ad reliquorũ intelligentiam percipiendam mente, opereq́; præſtandã: cum tamen interea valde vtile ſit,omnium aliorum quoq; capitum lectionem continuò manibus, oculisq́; verſare. Illæ namq; compunctionis lachrymæ, quaſi diuinũ quoddam oleum,ac balſamum,fomentũ efficiuntur amoris naſcentis;quo oculus purgatur in dies magis,vt virtutis ſplẽdorem in omnibus his capitibus mirificè coruſcantem perfectius, ſubtiliusq́; dignoſcat;vnde eundem amorem purgantem denuò vehementius inflammet. Neq; verò hanc flammam ſenſatam eſſe oportet:ſed ſufficit, ſi intra intellectus,ac voluntatis quaſi viſcera contineatur;dum conſtantiſsima animi determinatione iſtorum documentorum obſeruationem ſibi proponit: quæ cum creuerit, exeret ſe in opus; ani-

Digitized by Google

mumq; confirmabit, vt reliquorum etiam capitulorum exercitationi ſe dedat, ea tamen adhibita moderatione, vt tam ſecundi, quàm octaui, & noni, ac multò magis vndecimi, & duodecimi capitis primos tantùm gradus aggrediatur, reliquos deſideret quidẽ, ſed tamẽ nullo modo angatur animo, ſi neq; etiam intellexerit perfectè, quid ſibi velint. Satis erit hoc tempore (hoc enim exempli gratia afferam) eam ſibi in omnibus operibus ſuis intentionem formare, quam rectam nuncupat, quę nullo ſcilicet commodo ſuo temporali, vel ſpirituali moueatur, ſed ob ſolam gloriam ſui creatoris: non quaſi ſalutis ſuæ fructum inde ſe conſequi non ſperet, & hanc laborum ſuorum remunerationem nõ deſideret, & poſtulet; ſed quia ea ſeſe rectitudine dirigat in Deum, vt eius gloriam ſic velit, vt quæ præterea conſequutura ferè non inſpiciantur, quamuis ex illa ſint oritura. Hoc autem eſt illud à Chriſto breuiſsimè dictum: Quærite primũ regnum Dei, & hæc omnia adijciẽtur vobis. Eadẽ proportione metiri oportet exercitationem patiẽtiæ, & abnegationis proprię; nè fortè ad altiora nobis anhelantes incaſſum oleum, operamq; perdamus. Hanc autem peccatorum ſuorum acerbam, grauiſsimamq; meditationem ſemper emollire debet cõſideratione ingentis miſericordiæ, paternæq; pietatis Dei, quam ſibi tot, tantiſque modis demonſtrauit; illa præſertim incredibili patiẽtia, & longanimitate, qua rebellẽ ſe adeo peccatorẽ tandiu pertulit, toties vocauit, benigniſsimeq; recepit: vt hinc fiduciam grandẽ cõcipiat, qua cum adire thronum audeat gloriæ Dei, inde verò maximã reuerentiam, & humilitatem: quæ duæ illæ ſunt Virgines, quibus Heſter comitata ad Aſſuerum incedebat, poſtea quàm multis lachrymis, atq; ieiunio Dei auxilium, & opem contribulato corde implorauerat. Vbi verò pluribus menſibus hoc modo ſe exercuerit, tria illa conabitur adiungere, quæ ca. 16. continentur; quibus ad obeunda hæc eadem, quæ cunctis duodecim primis capitibus leguntur, ſeruata tamẽ adhuc moderatione prędicta magnam comparabit virtutem, & promptitudinem. Quamdiu verò intra huius exercitationis limites continere ſe quiſq; debeat, nõ facile ſtatuere quiſpiam poteſt; cum facilius quidã ſemeſtri ſolo perficiat, quod alter ne anno quidem integro poſſet; quòd ille naturali polleat inclinatione, vel maiore diligentia vſus feruentius in idem incumbat. Quocirca, vt ex c. 13. elici poteſt propriæ conſtitutionis, ingenijq; inclinationes inueſtigandæ ſunt diligenter; vt ſcire valeamus, & quid illud ſit, quod potiſsimum moderari debeamus, & qua ratione faciliore propenſiones noſtras ad virtutum omnium opera inflectere, atque dirigere.

Quamuis autem hoc toto tempore ſtudiũ virtutis prætermiſſum non ſit, ſed cuncta, quæ ei aduerſantur, ſumma ſint cura, diligentiaq; reiecta, hactenus tamen eò mens operantis primum dirigebatur; vt

cordis

Digitized by Google

cordis compunctione, animi tumorem, ſuperbiamque, peccatorum quoque pręteritorum recordationem contereret, ac deleret: vt ea vitaret, quæ offendiculo eſſe poſſent, occaſionesq; peccandi: vt Dei erga ſe amorem tanta patientia hoſtem ſuum expectantē agnoſceret, vt ſancta quadam obſtinatione propoſitum mētis confirmaret, quo ſtatuit, quicquid elongare nos à Dei amicitia videretur, præ omnibus rebus cauere. Iā verò poſt diuturnos labores iſtos teſtimoniū quoddam anima ſibi perhiberi aduertet, quo ſpem non mediocrem concipiet eius nuptias, & amplexus optimū ac pientiſsimum patrē Deum non auerſari: qui, quamuis poſt amatores plurimos fornicata fuerit, recipit eam tamen, cōtra vulgatam hominum conſuetudinē, ad ſe humiliter reuertentem omnium ignominiarum ſuarum oblitus. Quo fiet, vt non amplius ad peccatorum remiſsionem, fugamq; primò reuocet, vti fecerat hactenus, mētis, ſtudiorumq; ſuorum intentionem, ſed ad ſeſe exornandam vero illo, de quo cap. 20. tractatur, ornamento virtutum, ſimulque intentionis illam rectitudinem mirificè excolet, de qua ſupra iam dixerat, & quę 22. capite repetitur. Quare apertiſsimè cognoſcere vnuſquiſq; poteſt: ea, quę de intētione ſecundo capite dicebantur, non eſſe tanquam initia quædam aſſumenda exercitationum, cum ab auctore primus ille gradus hoc loco ſupremum quoddam faſtigium conſtituatur, ad quod hęc viuēdi ratio, quam actiuam ille voluit appellare, diligenter in via domini ambulantem perducit: quamuis ſint à principio propoſita, tanquam ſcopus ad quem hoc ipſum viuendi genus dirigeretur, & allicеretur eius pulchritudine animus ad hæc certamina ſubeunda libentius. Et rationē quidē ordinis huius inde colligere haud difficulter poſſumus, quia ſi cū primū quis aggreditur iter ſalutis, ad altiſsimos illos gradus perfectionis conſcendere conatur: & ad lucem præſtantiſsimæ contēplationis, aut ad igneos ardores charitatis in Deum, ac proximos aſpirare præſumit: grandē ædificij molem ſuper ingentem arenarum aceruum conſtruere nititur: vnde quolibet vehementiori vento flante, vel tentationis grauioris irruente flumine cuncta facillimè concident, magnaque fieri iactura operis: ac temporis: Præſertim cum non patiatur Deus (niſi forſan iratus ſuperbæ menti) eos potiri ampliſsimis huiuſmodi muneribus ſuis, quos corde humiles, atq; ad pedes ſuos veraciter proſtratos non eſſe cognoſcit. Quemadmodum enim dat humilibus gratiam; ſic eam ſuperbis negat, quibus reſiſtit. Ecquod eſt autem ſuperbiæ, tumoriſq; genus apertius, quàm ad ſublimia Dei dona audacter anhelare eū, qui ſuā indignitatem primùm non agnouerit? Quæ cognitio cōpunctione cordis potiſsimùm acquiritur, ac exercitatione humilitatis illius: quæ virtus ita omnium aliarum virtutum fundamentum eſt, vt vniuerſas ad ſe congreget, & vi quadam naturali conglutinet, ad quæ

Digitized by Google

duo potiſsimum ſpectat hæc hactenus ſeruata ratio inſtituendæ vitæ,ſi diligenter aduertas, adiuncta ſemper magna illa ſpe de diuina erga ſe toties agnita miſericordia,quæ talem dilexit,ſuſtinuit,vocauit,atque in gratiam recipere voluit. Ex quibus illa proficiſci nata eſt intẽtionis rectitudo,quæ vt par pari tãto huic amori referat, Si iniurius olim Domino ſuo fuit,iã quicquid aut agere, aut pati poterit;id totũ nulla ſuæ vtilitatis ratione conſiderata,eam tantum ob cauſam & agere,& pati conſtituit,vt Deus glorificetur, vt rẽ faciat, quæ ſponſo ſuo grata exiſtat. Quapropter quæ olim duodecim illis capitibus legerat,ac iuxta ea præſtare conabatur, conduplicat, non amplius eo fine,quo prius,vt vitet inquam peccata, & peccatorum occaſiones:ſed longè altiori,vt ſponſo ſuo placeat, vſuramq́; farciat præteriti temporis, & quam ſponſo ſuo intulerat facinoribus ſuis ignominiam in illuſtriorem gloriam & honorẽ virtutibus, ac virtutum operibus commutet.Quamobrẽ ab ipſo quoq; ſuo conuerſionis initio ſumma diligentia cauebit, nè qua ſubrepat vnquam intentio quæ ſubdole diuinũ hoc opus vel deſtruat penitus, vel inficiat, aut certè impediat:quod frequenter,ac ferè ad ſatietatem c. 2.17.22.43. & 45. auctor repetit.Nouit enim quantũ vel noceat,ſi intra huiuſmodi ſcopulos ventorum impetu nauis hæc noſtra feratur: vel quantũ proſit,ſi longè ab eis enauigemus ad portum. Atq; hoc totum ad eã vitam pertinet,quam ipſe initio c.13. actiuam vocat: qua certè non mediocriter hominis extollitur animus, & cõuerſatio præ illis,qui quamuis placere Domino,& peccata vitare ſtudeant,communi tamen curſu,quaſi per planitiẽ eum ſequuntur, atq; operã nauant, vt illius gratiam conſeruent. quemadmodum autem ijs,qui altiſsimas alpes tranſituri ſunt,cum ad primorum montium radices peruenere,illud videri ſolet,tum demum ſe alpes totas conſcendiſſe, cum altiſsimorum montium,quos vident,altitudinem ſuperauerint: quod iter vbi confecerint,noui montes ijs,quos ante conſpexerant,ac ſuperauerunt,altiores apparent: Ita ijs,qui hoc viuendi genus cõſtantia,ac diligentia ſumma ſunt aſſecuti, vt ſcilicet non ſolum nihil velint, quod Deo placere non poſsit, ſed præterea vniuerſa velint, ac faciant,vt Deo rem gratam faciant, & quę in eius gloriam referatur, eamq; ob cauſam & compunctioni cordis, & virtutũ operibus ſtudioſiſsimè,ac gnauiter vacent:ſtatim noua quædam præſtantiorque perfectio,& quaſi montis celſitudo ſe offert, ad quam cõtendere totis viribus neceſſe eſt. Neq; verò exiſtimandum eſt,debere ſe confeſtim aſpera illa iuga aſcendendo tentare: ſed pluribus diebus eam, quam hactenus perfectionem aſſecuti Dei dono videntur,exercitatione diligentiſsima confirmare.Sicut enim media ſemper aliqua iacet aut vallis,aut planities ab vno ad alterum montem (hoc namq; modo Natura ſagax prouidere voluit, nè perenni aſcenſu vires itinerantium

nerantium

nerantium defatigentur,ſed plano illo,aut etiam decliui interuallo reparatæ ad nouum, & ſæpè etiam aſperiorem aſcenſum corroborentur)ita confirmãdus animus.& conſtabiliẽdus eſt exercitatione, & vſu acquiſitæ virtutis:Ita tamen vt cordis oculus attentiſsimè cõſideret,an nouus vllus mõs ſeſe offerat,& affectus ardẽti, diſcretoq; deſiderio illius tranſcendendi teneatur,quamprimum fuerit à Domino vocatione ſua benigniſsimè prouocatus: neq; præſumptione ſuperba vltra vires ſuas ſe ingerens,neq; timore,aut puſillanimitate nimia diuinæ aduocanti gratiæ reſiſtens. Præſertim,quòd perſeueranti earum rerũ,quæ dictæ ſunt hactenus,exercitatione, ad nouum vitæ contẽplatiuæ, ſuperioremq; gradum aptiſsimus redditur,imò ad illum progreſſus facit non mediocres.Docet hoc apertiſsimè Auctor,dũ cap.26.quæ impedimenta vitanda ſint,admonens, & ca. 28. quæ affectiones animi moderandæ,atq; mortificandæ ſint, eadẽ quę cap.5.& 4.declarauerat,ferè ad verbum repetit:neq; vero inutiliter, quia iam ad aliũ finem dirigenda tractãtur.Principio namq; vitiorũ fugæ,virtutumq; adeptioni vacatũ eſt: nunc autem in plenam ſui ipſius obliuionem,atq; abnegationem,ac in ſimplicem quendam effluxum in Deum & vnius rei in rebus, quamlibet innumerabilibus, Dei inquam Optimi Maximi intuitum comparandum incumbitur.

Ecce autem altius illud,quod ingerit ſeſe oculis, faſtigiũ, & quaſi mons altiſsimus perfectionis, per quẽ ad contemplatiuã ſpiritualẽ vitã aſcenditur,quę animã vnit miro modo,nec patitur, vt in multiplicitate rerũ,actionumq; innumerabilium conſideret earũ pluralitatem:ſed quotcumq; incumbant agenda,patienda,iubendave, ſiue temporalia illa,ſiue ſpiritualia ſint, vel ſibi, alijsve conducant, vel noceant:ita propria(vt ita dixerim)ſpecie ea expoliat,& forma:forma vero,ac ſpecie diuinæ maieſtatis exornat:vt omnis eius intentio in tot concurſantium rerum tumultu feratur in vnum,ſolumq; Deũ. Et hic quidem eſt ſecundus ille intentionis gradus, quem ſecundo capite Auctor propoſuerat, vt ſplendidiſsimo fulgore ſuo animum noſtrum ad ſe raperet,quem etiam cap. 22. repetijt, ſemper ſignificans, tum demum debere nos ſecundùm eum exercere, cum poſt multos menſes, & annos primum illum gradum fuerimus adepti. Ad huius autem ſecundi gradus conſecutionem cap.35.docet quomodo intellectiua pars exercenda ſit: quo autem modo pars affectiua præparetur,longiori quadam circuitione, quem modum ſcholaſticum vocat,cap.30.explicat,& cap.31.qua alia compendioſiore ratione, quàm myſticam ei libuit appellare. Ad intellectiuam verò partem, vel affectiuam quoque modo ſcholaſtico præparandam lectio R. P. Fratris Aloyſij Granatenſis quamplurimum proderit,qui mira dulcedine,ac eloquentia, & communia, & propria Domini in nos beneficia pertractat, immenſamq; materiam non confuſo mo-

do,atque incompoſitam præbet,ſed grandi, & excellenti methodo diſpoſitam,adeoque digeſtam, vt eam cuicumque hominum ſexui, ſtatui,ac perſonæ applicuiſſe,& appropriaſſe videatur; neque deſit quippiã niſi lectio frequens, ac deuota, quo in ſpirituale cuiuſlibet nutrimentum,& ſubſtantiam conuertatur. Quod tum continget,cũ ad vnitiuum amorem peruenerit, de quo 33. capite agitur, qui vtriuſque modi finis vnicus eſt. Nam longiori quidem circuitu varia illa innumerabilium Dei perfectionum, ac beneficiorum meditatio eò nos ducit, quò breui ſemita nos perurget flagrantiſsimis, & frequentiſsimis aſpirationibus ardor amoris:quo perenni ferè deſiderio optamus,petimus,& decernimus eum amare, à quo ineffabili quodam modo nos amari videmus,atq; huius amoris flammas ardẽtiores ſingulis diebus accendere,ſummo quodam dolore (quo dulciſsimè tamen conficimur)affecti, quia non eſt tam vehemens amoris incẽdium,& flamma,quàm vellemus. Non enim tam multa quærit ſic affecta voluntas,cui ſufficit cognouiſſe,quoniam ſic amandus eſt Deus, in eo cunctas amoris rationes vnitè complectens, quia Deus eſt,quamuis rationes ſingulas diſtinguere non poſsit. At verò eum qui vel primo, vel hoc ſecundo compendioſiori modo ad hunc ſtatum peruenerit(quamuis ei ſemper illa,quę c.40.& 42.& 48.exponuntur grauiora pericula diligentiſsimè cauenda ſint) nemo dubitet permouẽdum eſſe Spiritus ſancti donis ad illa, quæ primis duodecim capitibus, præſertim verò nono, vndecimo, & duodecimo continentur: ac nouis quibuſdam illuſtrationibus edocendum de ijs,quæ ad eius ſalutem pertinent,atque progreſſus ſpirituales.Quę namque maior eſſe coniectura poteſt de infuſa Dei gratia & charitate,deque acceptis Spiritus ſancti donis,de quibus 38. capite agitur,quàm conſtans hic erga Deum amor,ac deſiderium: quo veluti ſtimulo quodam acriori in illam ſemper curam, & cogitationem impellitur:vt Deum ſemper in conſpectu ſuo prouideat, & intueatur: vt eius amore magis,ac magis ſemper inardeſcat: nullum alium honorem vel vtilitatem,vel commodum quærens, ſed ſolùm his flammis amoris conſumi, eamq́ue ſolam ob cauſam & vitare peccata, & implere præcepta, eſſe corde paratum ad omne illud eſſe, quod vel ei tribuere,vel ab eo auferre diuinæ maieſtati placuerit? Tunc verò in hunc finem,modumq́ue viuendi diſcrete,quidem,ſed inſtanter & conſtantiſsimè totis neruis incumbere debet: & diligentiſsimè aduertere,quodnam exercitationis genus ei offerat diuina benignitas, atque ipſum loco præſtantiſsimi beneficij ſuſcipiat, ſiue arduum ſiue facile ſit. Illud autem tibi perſuadeas,cuncta,quæ capitibus 40. 41.44.47.& inde ab auctore tractantur,ſenſato(vt ita dixerim) experimento euenire ijs,qui his ſe modis fideliter exercuerint: tanta varietate,atque ordine,vt verbis exprimi nequeat.

Digitized by Google

Eſt autem hoc loco per quam meditatiſsimè conſiderandum, eorum quæ his capitibus ab auctore explicantur, quædam ad nos, noſtramque induſtriam pertinere: & quæ præſtare ſumma contentione debemus. Tale eſt, nè de his vniuerſis exercitationibus noſtris plurimum confidamus. cap. 13. quodque magis etiam cauendum eſſe cap. 31. dicitur, nè de eis gloriemur: vt iuxta doctrinam capit. 40. & 42. diſcretionis virtutem prudenter adhibeamus, vt aduertamus quodnam à nobis exigat exercitationum genus, nè diuinæ ſcilicet inſpirationi prudẽtes, imprudenteſve reſiſtamus, cap. 46. & quatuor illi modi exercitationum nunquam ſatis laudati, & incredibilis vtilitatis affluentiſsimi, quos cap. eodem fuſiſſimis verbis exponit: ſumma demum conſtantia capit. 47. & 49. explicata, dum ſpirituali languore mens arida diſcruciatur. Alia verò ſunt, quæ à Deo potius in nobis agũtur, qualis eſt ille ſenſuum ad interna & liquefactio, quam cap. 40. docemur, ebrietas ſpiritualis, quæ cap. 41. dicitur ab homine contineri non poſſe nè erumpat exterius vulnus illud amoris ſaluberrimum, quod cap. 44. explicatur. Et multo magis talia illa ſunt, quibus ſpiritualis huius contemplatiuæ vitæ ſecundùm ſuperiores animę partes, aut eiuſdem eſſentiam conſurrectio declaratur: de quibus agitur quidem, ſed modus, quo res tanta ſe habet, ipſomet auctore teſte, omnem ſuperat vim orationis, neque intelligi poteſt niſi ab ijs, qui vſu proprio cuncta cognouerint. Quamobrem dum iſta legitur admodum contemplatiui viri doctrina; non illa debet eſſe intentio, ſtudiumque legentis; vt ea, quæ promittuntur, intelligentiæ acumine perueſtiget, ac penetret. Hæc enim excellunt adeo, atque inſolitum, dulciſsimumq; de Deo guſtum inſinuant, vt facillimè incauta mens quaſi grandiori turbine impulſa in eas cautes, & ſcopulos allidatur, vt ſuauitates huiuſmodi, excellentioremq; cõtemplationem curiosè deſideret. Diſcernenda ſunt igitur ea, quæ oportet à nobis ingenti cura, conſtantiaq; prętari, & illa diſcretè, ſenſimq; exequi, eo ordine, modo, & cautione, quas auctor docet, ſemper optantes, & quaſi finem intendentes deſideriorum noſtrorum, ad eam peruenire puri perfectionem amoris, quæ omnium rerum memoriam æterna obliuione delentes, omnemq; vtilitatem, commoditatem, omnia gaudia, damna, cunctasq; tribulationes noſtras, cuiuſcunq; generis & quantumlibet grauia ſint, nihili facientes Deo conſtantiſſimè ſeruire velimus, ea vel vnica ratione, quia id ipſum nos debeamus, id illum deceat: & poſtremò, vt ardentiſſimi amoris noſtri, & omniũ, quæ vel geſſerimus, vel patiemur is ipſe amor finis, & quã in hac vita expectamus, remuneratio ſit. An verò non vides, optime Lector, quàm longe altiore ratione eadem illa duodecim prima capita modò exerceantur: neq; iam ad primos illos intentionis, patientiæ, abnegationisq; gradus ſiſtatur animus, ſed ad ſupremos, & ipſum perfectionis

culmen

Digitized by Google

culmen aſcendatur? & experimento cognoſcitur,quid inter deiformem,ac ſimplicem intentionem interſit: ꝙ opere melius,acutiusq́; diſcernatur,dum iuxta cap.27. ſummos diuinæ derelictionis angores perſeuerãter fuerit homo perpeſſus:cuius differentiæ notionem capere à principio mens imperfecta non potuiſſet.Neminem autem decernere poſſe crediderim, quamdiu ſe debeat hoc modo animus exercere.Illud non dubitauerim confirmare: totum huius vitæ curſum in hoc ſtadio debere promptiſsimè verſari. Quid.n.antiquius, vel vtilius excogitari poteſt,quo omnes vitæ ſuæ vel longiſsimos annos,vel laborioſisſimos referat? Eſt namque hoc viuendi genus participatio quædam æternæ fœlicitatis. Fœlicem profecto eum dixerim, qui continuata perenniter actione mentis in iſtud incumbere poſſet. Sed profecto mirabile dictu eſt,quòd cap.56. auctor admonuit: vt non ſolùm fœlices tunc huiuſmodi viros eſſe exiſtimemus, quamdiu ad exceſſus illos auguſtiſſimos aſſurgere poſſunt:ſed etiam cum inde ad inferiora deſcendunt,quod fieri oportere, & qua ratione declarat non affirmauerim tamen huic viuendi modo inuigilandum eſſe diutius,ac longiore eius exercitatione animum confirmandum: antequam ad tertium vitæ genus,quam ſupereminentem nuncupat nitatur aſcendere,etſi id probabile ſatis eſſe videatur.Cur autem non cenſeatur eſſe neceſſarium, ea ratio eſt: quia præparatio,& conſurrectio quæ in ſpirituali contemplatiua vita præmiſſa eſt,maxima eſt ad iſtam,atque aptiſsima diſpoſitio. Nam cap.60 perfecta totaliſq́; abnegatio,quam docemur,ac mortificatio exterioris,& interioris hominis noſtri; & ſex illa, quæ ad diuinæ claritatis perceptionem neceſſaria cap.61. dicuntur, quæ etiam ornamenti loco in hac ſupereminenti contemplatiua vita conſtituũtur,& quæ cap.62. ad rudiores edocendos,qua ratione internum ſponſi thalamum pulſare quotidie valeant,allata ſunt;vel hæc ipſa ſunt,quæ in hac ſpirituali vita contemplatiua traduntur, aut certè illis ceu fundamentis immediatè ſuperædificantur.Quod verò ad huius vitæ ſupereminentis opera ſpectat, illud vnum admonemus,quod & ſuperius dictum eſt:diſtinguenda ſ.ea,quæ à nobis executioni fideliter,conſtanterq́; mandanda ſunt,ab ijs,quæ potius efficere in nobis Deus debet,quã vt eorũ nos cauſa eſſe exiſtimemur: cumq́; illa præſtiterimus,horum ſi ſaluti noſtræ conduxerit,compotes efficiemur,& quid illa ſint,tũc experimento intelligemus.Hæc nobis,lector optime, viſa ſunt adijcienda,quo facilius hoc iter aggredi poſſis,quamdiu meliori ductore te carere contigerit. Tu pro tua pietate noſtri memor in tuis ad Deum precibus eſto: ne quaſi milliarius lapis alijs iter ad grandia iſta monſtrantes,immobiles,& inſenſibiles,vt fecimus hactenus,perpetuo maneamus. Romæ in Conuentu Sanctæ Mariæ ſuper Mineruam die xxix. Octobris. M. D. LXXXV.

Digitized by Google

D. PETRVS BLOMOVENNA CARTHVSIANVS

Huius ſequentis Secundi Libri Myſticæ Theologiæ interpres, candido Lectori S.D.

DIRECTORIVM Hocce, pie Lector contemplatiuorũ ſub vulgari Teutonito ante aliquot annos quaſi ſepultum reperi. Et cum perpauci laici tam nobilem ſpiritualem materiam capere præualeant, & rariſsime in vſum vel praxim trahere, litterati verò cum tædio vulgare idioma perlegant, & audire communiter contemnant; ego Petrus Blomouenna Leydenſis Carthuſianus, litteratorum minimus, primam huius Directorij partem in Latinam linguam vtcunque tranſferre ſtudui. Cumque hoc nedum religioſis, ſed & doctiſsimis atque laudabilis vitæ Sacræ Theologiæ profeſſoribus quibuſdam gratum fuiſſet, ita vt etiam tranſcribi ſibi procurarent, tandem tactus traſtusque in memetipſo, & aliunde admonitus, reſiduum, quod difficilimum erat, opitulante Deo, non ſine magno labore tranſtuli, & prout potui, emendaui. Materia etenim, cum ſit maximè ardua, difficultatem præbuit, & mendoſitas exemplarium laborem non minimum ſuperaddidit, & in cauſa fuit quod nõ tam plane, clare & emendate traductio ipſa facta fuit. Vnde illis alias impreſsis libellis, & vſquequaque diſperſis, & diuerſorum ſtatuum Chriſtifidelibus cum magno affectu petẽtibus communicatis, reperto exemplari quodam Teutonico impreſſo, dedi operam, vt pleriſque mutatis, nonnullis etiam ſecundũ exemplar repertum correctis, planior fieret aliquantulum ipſa translatio, magis interdum ſenſum è ſenſu (vt beatus Hieronymus docet) quam verbum è verbo (vt prius) interpretando. Fructus enim dulciſsimi atque vtiliſsimi mihi, alijsq; profuturi, facile omnem laborem contemnere perſuaſerunt. *Materia libri ſequẽtis* Siquidem liber iſte de ſuprema hominis tractat perfectione, & præſentis viæ fœlicitate, per quam ad æternam beatitudinem citius peruenitur. Melius eſt autem, ideſt, honeſtius, vtilius, & delectabilius, aliquid ſcire, poſsidere & deguſtare de rebus nobiliſsimis (quamquam imperfectè & cum minore certitudine) quam multa de rebus vilibus etiam cum magna certitudine. Sapientia hic tradita, nõ ſolùm deuotiſsimis atque

do-

doctiſsimis, verum etiam omnibus quantumcunque ſimplicibus bonæ voluntatis commune eſt, ſic quod interdum attingunt ſimplices deuoti, quod obtinere non præualét literati. Et ſi omnimodam perfectionem ac fœlicitatem hic deſcriptam, paucisſimi forſan conſequentur, tamen nemo eſt, qui vero corde accedat & non ficto, quin ſecundùm modum ſuum aut vires aſſequatur nobiliſsimum quiddam tam in illuminatione, quàm in amoroſa deguſtatione, quod huius ſæculi precio comparari non poſsit. Porro ficti & curioſi & diſcoli in hac arte, ideſt ſapientia, cuius magiſterium ſibi Spiritus ſan-
Sapient.1. ctus reſeruauit, non proficient: quia Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & ſubtrahet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Non enim in male-
1.Corin.2. uolam animam introibit ſapientia. Carnalibus & animalibus, qui ſecundùm Apoſtolum, non ſapiunt quæ ſpiritus Dei ſunt, hæc ſpiritualia atque angelica communicanda non ſunt, ſecundùm domini
Matth 7. Ieſu rectiſsimam prohibitionem, dicentis: Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, nè fortè conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi dirumpant vos. Doctor etiam Chriſtianiſsimus Iohannes Gerſon, in ſuo de myſtica Theologia libro dicit: Sicut multis, qui clerici vel literati aut ſapientes, vel Philoſophi, aut Theologi nominantur, occultandus eſt ſermo de myſtica Theologia, ſic plùrimis illiteratis & ſimplicibus, fidelibus tamen tradi poteſt. Beatus etiam Dionyſius plerumque obteſtatur ſuum Timothæum, vt nullus imperitorum hæc audiat: imperitos vocans eos qui, vel non ſunt fideles, vel qui tumentes iam Philoſophia, maleque viuentes, conculcant pedibus ſuis ſordidis quicquid non ſapiunt, quicquid etiam non intelligunt, canino dente lacerant. Hac autem prohibitione conſulitur nedum ipſis ſpiritualibus, ſed etiam carnalibus, nè peiores efficiantur. Sunt enim infirmi, & ideo talis cibus fit eis venenum & mors. Hinc eſt quòd bonum illud, quod commendare & admirari debuerant, incipiunt perſequi & denigrare. Verum eſt tamen aliqua hic ſub talibus verbis tradi, ex quibus poſſent eiuſmodi malitiæ ſuæ velamen aliquod prætexere. Dicitur enim in hoc libro, quòd ſpiritus noſter annihilatur, conſumitur, expirat, moritur, & huiuſmodi: & quòd Deus animæ coniungitur vt forma materiæ, & anima corpori, prout habetur, vbi agitur de ornatu vitæ contemplatiuæ ſupereminens. Et circa finem libri dicitur de ſpiritu noſtro: Mortuus in ſe, & viuens in ipſo lumine. Et poſt pauca: Efficitur idem lumen, quod recipit, ſcilicet eadem claritas. Et plura alia habentur, ex quibus puſillus poſſet ſcandalizari, & detrahendi
Intentio autoris libri ſequentis. occaſionem ſumere calumniator. Eſt igitur ſciendum, quòd intentio autoris non eſt, dubia exponere, aut de articulis fidei diſputare, vbi ſumma diligentia circa proprietatem verborum, & loquendi modum

Digitized by Google

modum requiritur, ſed profunda quædam arcana quæ contemplan ti animæ eueniunt, inſinuare. Ideoque modo vtitur loquendi quaſi hyperbolico, vt eorum excellentiam indicet, ſciens quouſque creda tur ſibi. Norunt omnes, qui ſacram ſcripturam & doctores legerunt, hunc ſcribendi modum eſſe vſitatiſsimum. Vnde Auguſtinus ſuper illo verbo: Nec ipſum arbitror mundum poſſe capere eos, qui ſcribendi ſunt libros, dicit ſic: Non ſpatio locorum credendum eſt mun dum capere non poſſe, ſed capacitate legentium comprehendi fortaſſe non poſſent. Quamuis ſalua rerum fide, plerumque verba excedere videantur fidem. Quod non fit, quando aliquid quod erat obſcurum vel dubium, cauſa & ratione reddita exponitur: ſed quando id quod apertum eſt, vel augetur vel extenuatur, nec tamen à tramite ſignificandæ veritatis erratur: quoniam ſic verba rem quæ indica tur, excedunt, vt voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui nouit quouſque credatur, à quo vltra quàm credendum eſt, vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur. Hunc loquendi modum Græci ὑπερβολὴν vocant. Hæc Auguſtinus. Igitur pro aliqua & breui defenſione eorum, quę hoc in libro ſub verbis dubijs traduntur, expedire videtur, vt ſimilia ex ſacra ſcriptura atque catholicorum patrum di ctis, quæ vel piam intelligentiam requirunt, vel per hyperbolem po nuntur aſsignentur. Et primò occurrit illud Pſalmiſtæ: Ad nihilum redactus ſum, & neſciui. Et Paulus ait: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Itemque: Mihi viuere Chriſtus eſt. Et iterũ: Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Et Gregorius: Niſi quis à ſeipſo deificat, ad eum, qui ſupra ipſum eſt, non appropinquat. Et Auguſtinus: Vita corporis anima eſt, vita animæ Deus eſt, & cætera. Item Auguſt. in libro confeſsionum narrat quaſi dominum ſibi dicentem: Cibus ſum grandium: creſce & manducabis me: nec tu me mutabis in te ſicut cibum carnis tuę, ſed tu mutaberis in me. Et Alanus loquens de ſapientia, ait: Hominem in Deum deificæ mutationis auctoritate conuertit. Et Dominus ad patrem: Vt ſint vnum, inquit, ſicut & nos vnũ ſumus. Ex hoc poſſet hæreticus inferre: Pater & filius ſunt vnum in natura & eſſentia, ergo fideles erunt vnum cum Deo in eſſentia. Deficeret tempus pariter & papyrus, ſi huiuſmodi allegationibus inſiſtere vellemus. Si cui placet, legat libros de itineribus æternitatis, & de ſeptem donis Spiritus ſancti, qui adſcribuntur Sancto Bonauenturæ, in quibus materia præſentis libri (quamuis alio modo) pulcherrimè traditur, munitos per totum diuerſis diuerſorum & antiquorum Doctorum auctoritatibus, & inueniet ibidem loquendi modum mirabilem. Nunc reſtat vt ad dubia catholica interpretatione aliquid reſpondeamus. Chriſtus dominus ait: Ego & pater vnum ſumus. Et tamen alibi in eodem Euangelio ait: Pater maior me eſt. Sacra ſcriptura ſeipſam per ſeipſam exponit & defendit, dũ in vno

Pſalm. 72. *Galat. 2.* *Philip. 1.* *1. Corin. 6.* *Iohan. 17.* *Iohan. 14.* *Iohan. 14.*

loco

loco vnam,& in alio ponit veritatem aliam. *Sic eſt in propoſito.* Licèt enim autor dicat ſpiritum annihilari,tam\=e in alio loco eiuſdem libri dicit,manente naturali eſſentia. Eſt enim nimis ſtultum credere,quòd autor libri huius(vir doctiſſimus,de quo inferius aliquid referam) voluerit per talia verba ſuperius expreſſa,aſſerere animam rationalem annullari,vel in Deum conuerti, cum ſecundum ſit omnino impoſſibile,& prim\=u abſurdiſsimum,vt videlicet cum quis beatus fieri deberet,oporteret eum in nihilum redigi,cum vtiq; qui n\=o eſt,beatus eſſe non poſsit. Quomodo enim cognoſceret & diligeret Deum,& frueretur eo (in quibus beatitudo conſiſtit) qui non eſſet? Igitur talia verba intelligenda ſunt de annihilatione diſsimilitudinis ſpiritus noſtri ad Deum, & etiam propriæ actionis, à qua quodammodo ceſſat ſpiritus noſter,dum in actionem,hoc eſt,internam ſpiritus Dei operationem,patitur.De qua ait Apoſtolus:Qui ſpiritu
Rom. 8. *Prouer. 12.* Dei aguntur, hi filij ſunt Dei. Et de annihilatione diſsimilitudinis dicit Gregorius ſuper illud Prouerbio. Verte impios, & non erunt. Non quia omnino non erunt in eſſentia,ſed ſcilicet non erunt in impietatis culpa. Quod autem dicit auctor,quòd Deus animæ coniungitur ſicut forma ſuæ materiæ aut anima corpori, non eſt ſimilitudo adæquata & propinqua, ſed remota. Pro tanto verò hæc ſimilitudo ponitur, vt quantam anima perfectionem in eo quod Deo coniungitur,recipiat,innuatur. Sicut enim forma eſt perfectio materiæ,& corpus vitam,& omne bonum ab anima accipit,ſic Deus per excellentiſſima ſua dona,eſt perfectio animę,& vita eius & finale bonum. Hic etiam loquendi modus in ſcripturis habetur. Vnde Paulus ad
Galat. 4. *Luc. 14.* Galatas dicit:Donec formetur Chriſtus in vobis.Et Ambroſius ſuper illud:Dum intraret Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorum Sabbato manducare panem,dicit ſic: Nam & qui compoſiti nunc ſumus,vnum erimus; & in animæ ſubſtantiam transformabimur. Quæ transformatio vtique intelligi non poteſt de naturali aut eſſentiali transformatione corporis in animam, ſed ſolummodo de glorificatione corporis per redundantiam gloriæ animæ glorificatę in corpus.Ego verò illo in loco ob vitandum ſcandalum ſic tranſtuli: Deus animæ coniungitur quodammodo ſicut forma,licèt (quodammodo) in Teutonico non habeatur.Et quod dicitur,anima efficitur idem lumen, quod recipit, vel quod fiat Deus, non eſt intelligendum eſſentialiter, ſed participatiuè,ſicut de ſpeculo illuminato dicitur,quòd ſit lumen, & quòd carbo ignitus ſit ignis. Chryſoſtomus etiam de S.Paulo dicit:Vt miſſum in igne ferrum totum profectò ignis efficitur,ſic Paulus charitate ſuccẽſus,effectus totus eſt charitas cum tamen ſolus Deus charitas ſit. In Pſalmo quoque dicitur:
1. Iohan. 4. *Pſalm. 81.* Ego dixi;Dij eſtis.Hæc ad tollẽdum ſcandalum dicta ſufficiant,cum prologus n\=o ſuſtineat declarationem prolixiorem,ſed lector beneuolus

Digitized by Google

uolus ſit, & inueniet quòd propter pauca quædã verba in hoc libro per hyperbolen dicta, non eſt hic liber reijciẽdus, ſed ipſa verba ſunt catholica interpretatione intelligenda, cum oſtenſum ſit, quòd ſcriptura & dicta ſanctorum huiuſcemodi verbis ſunt plena. De hoc verò quod dicitur, in conſurrectione vitæ ſpiritualis contemplatiuæ, quò ad vires animæ inferiores, quòd videlicet fiunt mirabiles mutationes in homine contemplatiuo, nemo dubitet. Ego vidi innumeris vicibus, imo ferè quotidie, immutationem totius hominis exterioris fieri in quodam fratre talem, qualem nunquam credidiſſem, niſi vidiſſem. Hoc dico, non eſt multum mirabile, ſi corpus mutetur, dum anima tantam patitur permutationem, cũ experientia doceat, quòd paſsionata anima quacunque paſsione, puta ira, odio, gaudio, & cæteris, ſtatim corpus conſpicuè alteratur. In vita Sanctæ Catharinæ Senenſis, de hac immutatione corporis mira leguntur.

Methodus ſuccincta in uitam internam & contemplatiuam, qua cognita facilior in ſequentes libros captus pio lectori præſtabitur, eiuſdem interpretis.

SEd ne terrorem inexpertis, & adhuc fortè carnalibus incredulitatem res iſta excellentiſsima incutiat & deſperationem; volo aliqualem viam demonſtrare, per quam poſsint in via contemplatiuæ vitæ inchoare ambulare: quam cum ingreſsi fuerint, reperiant modos meliores, ſecundùm quod eos Spiritus ſanctus docere dignabitur. Plures enim audientes de vitæ contemplatiuæ iucunditate & perfectione, ambulare geſtiunt: & ignorantes omnino quid ſit vita contemplatiua, inanes remanent: & narrantes alijs qualiter ſoli ſederint, & tamen contemplando nihil viderint audientes in viſum conuertunt: & propter hoc vitam contemplatiuam dimittunt. Eſt etiam alia cauſa, quia ſi benè inchoant & ſapienter, non tamen perſeuerãt, eò quòd ipſis gratia in principio non arridet, vel etiam propter laborem mortificandi ſeipſos, &c Quicunque verò (quantumcunque hebes & indoctus) fecerit quod monetur pro præparatione facere, aliquid recipiet ſecundùm modum ſuum, quod nobilius erit omnibus rebus tranſitorijs. Veruntamen bene vtentibus multum prodeſt perſpicacitas ingenij, & lectio ſacræ ſcripturæ atque doctorum. Pro ſimplicibus ergo & ignorantib. hæc mihi videtur formula congruere, vt ſcilicet volens contemplari, oculos interiores aperiat, & credat Deum eſſe ſpiritum, & vitæ intellectualis, & infinitæ maieſtatis, & ſine comparatione omnem præcellere creaturam. Sciat quoque quòd Deus ſeipſum ſolus comprehendat, pleniſſimè ſeipſum cognoſcendo, diligendo, & fruendo. Et quia infinitus eſt Deus, ſapientia ſua infinita eſt & amor & gaudium: Hoc eſt etiam ſciendum quòd

Formula contemplatiua vitæ.

nulla

Digitized by Google

Deus. nulla eſt in Deo commutabilitas,& nullum accidens: ſed quicquid de Deo dicitur aut in Deo eſt,hoc eſt ipſemet Deus:Non enim accipit eſſe aliunde, ſed ipſe eſt ſua eſſentia & ſuum eſſe. Ideoque nunquam poteſt Deus eſſe in potentia ad intelligendi actũ aut diligendi, ſed eſt vnicus perpetuus actus. In quo actu neceſſariò procedit *Verbum.* vnicus perpetuus conceptus diuinæ mentis, qui dicitur Verbum, aut filius Dei, nihil aliud exiſtens,quàm Deus immenſæ maieſtatis. Veruntamen procedit à Deo intelligente ſeipſum in ſeipſo, & hæc proceſsio, generatio appellatur, & verbum ſic procedens, filius, eò quòd de ratione filiationis ſit, quòd viuens procedat à viuente ſecundùm rationem ſimilitudinis in identitate naturę.Non tamen eſt verbum aliud eſſe,vel ſubſtantia,vel natura,quàm eſt ille à quo procedit:ſed in hoc ſolùm differt,quod.ſ.procedit.Deus enim vnico actu intelligendo ſeipſũ & omnia perfectiſsimè,naturali neceſsitate(non autem neceſsitate coactionis) producit hoc verbum,communicans illi omnia ſua,eo quod intelligere diuinum ſit natura diuina. Vnde quicquid eſt in illo actu intelligendi,eſt neceſſariò de natura & ſubſtantia diuina, aliàs eſſet actus ille imperfectus. Verùm Deus intelligendo non procedit,verbũ autem mentis ſuæ ab eo procedit:& hoc ſecundùm rationem ſimilitudinis,quod nulli eſt communicabile:idcirco eſt perſona diſtincta. Eſſe.n.incommunicabilem,perſonam diſtinctam facit in natura intellectuali. Eſt ergo verbum Dei,perſona diſtincta ab eo, à quo procedit vel generatur: quia illi generari,aut procedere ab alio,competere nunquam poteſt.Et ſicut verbum dicitur filius, ita ille à quo generatur,& ad quem refertur, dicitur & eſt pater.Quia verò Deus eſt bonum & amabile infinitum,in eo ꝙ ſeip-*Proceſſio in diuinis.* ſum perfectè cognoſcit,procedit per ſimilitudinem amoroſæ inclinationis ſecundùm modum voluntatis amor, & Spiritus ſanctus appellatur:qui amor aut quæ amoroſa inclinatio(vt ita loquar)in Deũ, non eſt ibi accidens,ſed eadem ſubſtantia & eſſentia cum patre & filio:quia Deus eſt perpetua,ſubſtãtialis & gaudioſa ſuiipſius fruitio. Vnde nihil eſt aliud quàm pater & filius:ſed quia ab vtraq; perſona procedit,quod non eſt illis communicabile,propterea eſt etiam perſona diſtincta.Qua propter ſanctaTrinitas non eſt niſi vnus ſpiritus intellectualis vel ſuperintellectualis,intelligens & amans in actu incommutabiliter. In quo actu eſt aliquis generans & ſpirans,non tñ generatus nec ſpiratus:& aliquis generatus & ſpirans,non tñ generans neq; ſpiratus:& aliquis nec generãs nec generatus,nec ſpirans, *Delectatio in diuinis.* ſed ſpiratus.Sic tñ hæc omnia ſunt vnum,quod tota Trinitas non eſt niſi ſimpliciſsima vnitas:quia ſic vnicuiq; perſonæ conuenit ſua proprietas,vt tamen quicquid eſt vna,hoc ſit & alia Quia verò delectatio ex coniunctione boni conuenientis cogniti oritur,& ſumma delectatio ex coniunctione ſummi boni,quæ coniunctio ſi inamiſsibiliter

Digitized by Google

liter fiat, eſt beatitudo: hinc colligitur quòd Deus eſt ſibiipſi beatitudo infinita. Eſt enim Deus bonum delectabile, infinitum, & vnitũ ſibiipſi permaximè, & perpetuè, quia non eſt niſi vnicus actus. Vnitus aũt eſt Deus ſibiipſi per amorem proportionatum ſcilicet infinitum, ex quo reſultat gaudiũ infinitum: aliàs amor eſſet imperfectus, ſi non correſponderet tali amabili, atque fruibili. Quia verò ad imaginem Dei homo conditus eſt, poteſt hæc quis in ſeipſo aduertere. *Anima rationalis.* Quando enim intellectus noſter reflectit ſe ſuper ſe, concipit verbũ mentis de ſeipſo actualiter intelligente, & ſe cognoſcẽdo diligit gaudioſè. Sed imperfecta eſt noſtra cognitio etiam in minimis rebus, nec plura ſimul cognoſcimus, & verbum noſtrum cito corrumpitur. Amor etiam noſter valde vilis eſt, & gaudium modicum, & mixtum, &c. In contemplatione verò incipit ſpiritus noſter ab illa infinita ſapientia in hac vita illuminari, & ab illo immenſo nobiliſſimo amore inflammari, & verum gaudium prægustare, & ſic renouari, & nobilitari, donec ad illam plenitudinem Dei poſthanc vitam perueniat, vbi replebimur in omnibus bonis, ſed non comprehendemus, eò quòd Deus bonum ſit infinitum, ad quod finietas noſtra nullam habet comparationem. Præfatas verò illuminationem, & dilectionis inflammationem, atque futuræ beatitudinis prægustationem totis viribus optare debemus, vt ad veram, atq; perfectam beatitudinem digne præparemur, Verùm, neceſſe eſt quòd homo diſponat ſe vt talia percipere dona valeat & mereatur: quod fit per mortificationes, & exercitia, & cætera quæ in hoc libro, & conſimilibus traduntur. Qui verò ſe mortificare nolunt, & exercitare non norunt, aut certè in ſpeculatiuis ſcientijs gloriantur, & hanc myſticam ſapientiam ignorant, vitam contemplatiuam apprehendere non poſſunt. Sciendum *Perfectio Dei.* præterea, quòd non ſolùm ſeipſum Deus perfectè, & immutabiliter cognoſcit, diligit atque perfruitur, ſed cognoſcit etiam omnia in ſeipſo pleniſſime: qui vocat ea quæ non ſunt, nec fuerunt, nec erunt, tanquam ea quæ ſunt. Dicit Pſalmiſta: Non eſt ſimilis tuis in dijs domine. *Pſal. 85.* Si eſſet aliquid quod Deus neſciret, etiam quantumcũque minimum, vel quod ab eo non eſſet conditum, eſſet vtique aliquid Deo ſimile, ſcilicet quod illud ſine Deo ſciret, aut ſine Deo produxiſſet. Et ſic Deo dici poſſet. Multa quidem ſcis, & produxiſti, ſed tamen illud te latet, aut illud à te non eſt. Sunt ergò omnia à Deo cognita, & producta, in quem nulla cadit imperfectio. Omnes arenas, & pluuiæ guttas, & omnes cogitationes, & intentiones cordium, & omnia minima, & maxima, viliſſima quoque, ac nobiliſſima perfectiſſimè conſiderat à ſęculo, & in ſęculum, nec vnquam obliuiſcitur. Et omnia gubernat ſine ſolicitudine, & labore, ſemper & vbique totus præſens per eſſentiam, præſentiam atque potentiam. Nouit etiam omnes reſpectus, & comparationes creaturarum. Capiatur vnus lapis: hic re-

ſpectum habet ad omnes & ſingulas creaturas, ſcilicet ad omnes & ſingulas arenas, ſtellas, guttas, &c. mutato lapide parum, ſtatim ſunt omnes reſpectus mutati, hoc omnes ſine labore nouit Deus. Cogitet vnuſquiſq; penès ſe hæc & alia innumerabilia, & inueniet quod de Deo dignè meretur. Poſt hæc generalia homo ad ſe reuertatur, & fidei oculis videat, quòd ſumma intelligentia, ſcilicet Deus, in ipſum oculos ſuos dirigat, quod omnes cogitationes, & intẽtiones cordis ſui, verba pariter & facta, totam animam & corpus penetrando conſideret. Et ex prædictis omnibus concipiat imaginem Dei tanquam continue eum attendentis. Et hanc conſiderationem frequenter, & cogitet, vel etiam ore promat, cum reuerentia, & timore dicens: Dominus videt me. Concipiat ergo propoſitum in animo ſuo, quòd velit ille ſummo domino vniuerſorum, reuerendiſſimo, optimo, amoroſiſſimo, & amabiliſſimo, ac benefactori maximo complacere, & inuenire gratiam in oculis eius, dicendo: O vtinam in oculis ſummi Dei gratiam inuenire poſſem. O vtinam illi placerem. O vtinam puro corde diligerem eum, & cætera huiuſmodi innumerabilia. In tertia perſona iaculatoria hæc formet, quæ poſtmodum in ſecunda perſona fient, dum ſe in domini familiaritatem ſenſerit admiſſum. Faciat etiam ſemel in die breuem, vel longam recollectionem, prout vnctio docebit, & ſecundùm quod tempus permiſerit, in quiete, aut in labore manuum: tamen difficilius fit huiuſmodi in labore, & concepta in mente diuina præſentia, quod cõſuetudine facillimum eſt, compoſito quaſi quodam faſciculo principalium beneficiorum, ſcilicet creationis, redemptionis, conſeruationis, promiſſæ glorificationis, & ſimiliũ, Deo pro his gratias agat. Poſtea de peccatis (in generali propoſitis) doleat & veniam deprecetur. Deinde gratiam petat & illuminationem, & pęnitentiam, atque in virtutibus profectũ, &c. & ſtudeat ſe in præſentia domini, eius ſanctiſſimæ voluntati conformare corde non ficto, quia Deus intuetur cor, ſed & corde hanc recollectionem facere debet, & non ore. Habeat firmiſſimum propoſitum nunquam peccãdi, nec venialiter quidem ex propoſito, ac deliberatione, ſed potius doleat de eis ſicut de verè, & purè malis. Inſuper conſilia ſaniora, & quæcunque ad perfectionem perducũt, præeligat in præſentia domini, & omne beneplacitum domini proponat pro poſſe velle adimplere. Quòd ſi natura immortificata reluctata fuerit, ratione cõtradicat eidem quantum poteſt, & domini auxiliũ poſcat humiliter. Confundatur quoque in præſentia domini, quòd ſanctum ſuum beneplacitum non diligit toto corde, & quòd propoſitum ſuum, ſcilicet velle diuinum beneplacitum perficere, non ſeruat propter alia tranſitoria, quæ magis diligit. Sic contemplatio ſua incipiet (iuxta conſilium Bernardi ſuper Cãtica) à ſuiipſius notitia, dum ſcilicet conſiderabit quam immortificatus ſit, quàm ingratus, quàm

Præſentia Dei in anima.

Collectio mentis in beneficiis Dei.

Digitized by Google

quàm tepidus, quàm carnalis, quàm vilis in anima & in corpore, & diſplicere incipiet ſibiipſi, &c. Simpliciores autem, & qui exercitatos necdum habent ſenſus, poſſent hoc, aut ſimili modo incipere.

Omnipotens ſempiterne Deus conditor cœli, & terræ, vniuerſorum dominus, & conſeruator moderatorque omnium infallibilis, quem nulla latet cogitatio, qui me ad imaginem & ſimilitudinem tuã creaſti, & ad præſens tempus in eſſe tam nobili conſeruans, per vnigenitum filium tuum laborioſiſſimè ex mera charitate liberaſti, ad agnitionem benedicti nominis tui, & ad tam ſanctam religionem, & dignitatem, ſcilicet ſacerdotij, peruenire feciſti, à multis animæ, & corporis malis & periculis atq; tribulationibus, ab innumeris quoque peccatis peccatorumque voraginibus, & à damnatione perpetua ſæpiſſimè liberaſti, & ad æternam beatitudinem elegiſti, prout me confidere de tua miſericordia feciſti. Pro his, & innumeris alijs bonis quæ operatus, & operaturus es in me, & in omni creatura, tibi ſit honor & gloria, gratiarum actio, cordiale ſeruitiũ, caſtus timor, & ſyncera dilectio in omnia ſęcula, Amen. Optime domine fac me tandem eſſe gratum, & peſſimis ingratitudinibus, & peccatis meis infinitis tibi (non mihi) perfectè cognitis clementer ignoſce. Vince malitiam meam clementia tua. Dona mihi humilem, & diſcretam recognitionem, veram pœnitentiam, & emendationem. Fac me amplius te nunquam offendere, ſed amicitiam tuam prędulciſſimam, & gratiã tuam precioſiſſimam affectuoſiſſimè diligere, ſtudioſiſſimè requirere, ſtatim inuenire, cum perſeuerantia per tuam infinitam dignationem, & miſericordiam. Fortifica me in anima, & corpore ad ſeruiendum tibi. Fac me debitè vti creaturis, & ſobriè tantummodo pro tui nominis gloria. *Contemplatio ad patrem.*

Pijſſime Ieſu tibi & ſancto ſpiritui gratiarũ actiones refero æqualiter, ſicut æterno patri. Qui voluiſti de eodem ſpiritu ſancto concipi, naſci de puriſſima virgine MARIA, & homo fieri. Quid tantæ charitati, & miſericordiæ rependam? Quid mortali vitæ, & pœnitentiæ, quam pro nobis exhibuiſti, & quod te totum nobis impendiſti, ſcilicet teipſum tam gratioſum, & virtuoſum, ac glorioſum exhibendo in familiari conuerſatione cum hominibus, maximè pauperibus atque ſimplicibus, in exemplari vita omnis perfectionis, in dulciſſima prædicatione regni DEI, & glorioſiſſimorum miraculorum oſtenſione? Quid obſecro benigniſſime Ieſu, & veriſſime amator, reddam pro perſecutionibus, inſidijs, triſtitijs, ſanguineo ſudore, derelictione, captione, iniurijs totius noctis, nudatione, flagellatione, coronatione, crucifixione, tormentis crucis, crudeli morte, & tanta charitate, atque dulciſſima affectione, nec non & pro tam ſuaui ſpiritualis corporis & ſanguinis tui refectione? Gratias ago quantum valeo optime domine, & rogo fac me participem omnium meritorum, & bo- *Ad filium, & ſpiritũ ſanctum.*

Digitized by Google

norum tuorum,& fac me gratum exiſtere, & redamare, ac vicem rependere. Et rogo vt circa hoc reuerendiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum indignati meæ, vtilitati, irreuerentijs, & negligentijs meis clementer ignoſcas. Et pijſſime Ieſu, tu qui es æterna patris ſapientia, doce me ſapientiam, vt tu ſolus mihi ſapias, & alia omnia deſipiant, prudentiam, recta conſilia, diſcretionem in conſcientia mea, & ſancto ſeruitio tuo. Fac me ſtrenuum, adiuua me contra puſillanimitatem, errores phantaſias, ſcrupoloſitates, aperi mihi intellectũ in ſacra ſcriptura, non pro curioſitate, ſed pro vera ſapientia, & charitate tua conquirendi. Fac me intelligere beneplacitum tuum, & gaudiosè adimplere. Fac me reuerenter ſtare in oculis tuis, & ſicut oportet. Libera me à cura, & ſolicitudine aliorum, vt valeam tibi magis placere, & ad te ſecurius, & citius peruenire. Cõforma me tibi in moribus, dona modeſtiam, humilitatem, obedientiam, patientiam, ſobrietatem, caſtitatem, paupertatem, & quæcunque ſunt ad ſtatum meum neceſſaria. Benigniſſime domine, viuifica me, vt odio habeam quæ odis, & diligam quæ diligis. Fac me fortiter in virtutibus proficere. Confirma me in ſancta fide catholica debitè intellecta, in certa ſpe vt innitar ſuper te: & fac me bene de te ſentire, & dona mihi tui fiduciam. Dona mihi ſemper te colere pura mente, & ſecura cõſcientia, te caſtè reueri, atque diligere, ardenti affectu ad te anhelare, à te nũquam ſeparari, ſed citius ad te peruenire. Occide omnes carnales & ſęculares, ac creaturales affectiones in me. Et fac me filium gratiæ & gloriæ tuę pro tua dignatione, & maxima liberalitate. Te vnice domine Deus trinum in perſonis confiteor patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, & vnum in eſſentia. Et tibi domino Deo meo, ex cuius bonitate, & in cuius poteſtate omnia ſubſiſtũt, quem nihil latet, qui præſens es, & cor meum nunc & ſemper intueris, me totũ commendo, & te ſecundùm quod in teipſo es, ſuppliciter veneror, & adoro, ſubdendo me optabiliſſimo beneplacito tuo iugiter. Hic debet voluntas plenè manere Deo ſubiecta ſine vlla cũctatione, aut retractatione. Paratur tamen hic laqueus indiſcretionis, ſcilicet quod quandoque quis putat neceſſarium ſibi, vt in aliquo reſignet ſe, in quo tamen non oportet, vel non expedit: & iſtud fruſtra, ſeu irrationabiliter impedit animi libertatem, & guſtũ diuinũ, prout etiam ſupra tactũ fuit. Quia ſi repugnauerit animus, quando meritò ſe deberet reſignare, ſcilicet tenẽdo in ſe quod non valet ita promptè, & gaudiosè propter Deum dimittere, hoc vtique tollet omne gaudium ſpirituale in iſta cordis effuſione. Debet ergo ſe homo ponere contra ſe, auxilium domini implorare, nec deſiſtere donec vincat ſemetipſum. Ad hanc victoriam obtinendam multum valet aſſumere vigorẽ animi, & etiam propoſitum firmum, ſcilicet velle nedum omnia peccata ſiue mortalia ſiue venialia relinquere, & domini præcepta ſeruare,

Trinitas.

Laqueus cauendus.

re,ſed etiam omne beneplacitum eius adimplere pro poſſe. Conſiderare etiam debet dominũ Deum ſuum eſſe præſentem, & conſiderantem expectantẽque victoriam, quam coronet. Aduerſarium etiã ſuum aduertere debet qualiter conetur, vt eum deijcere poſsit à ſancto propoſito, & dignè deridere. Cõfundi etiam debet animus in ſe propter teporem ſuum, & vires aſſumere. Impacabilis ſit ſibi hæc pugna, nec tędio vincatur, ſi ſtatim victoriam non obtinuerit, vel cęleſtis conſolatio non arriſerit: ſed cogitet, & omnino confidat, quia non erit inanis labor eius. Purgatur interim animus, vt cœleſtis dulcedinis capax fiat: & exercitatur, vt firmius teneat, quod per laborẽ poſtea receperit. In iſta effuſione exhibita ſanctiſsimæ Trinitati, & in hac adoratione latriæ dicit cor potiſsimè effundi, & relinqui potius, quàm in præcedentibus effuſionibus exhibitis ſingulis perſonis: quia illæ fiunt per modum petitionum quibus quis gratiam, vel donum aliquod impetrare nititur, per quod ſe diuinæ valeat voluntati conformare: iſta verò fit per modum plenariæ iam oblationis ſuijpſius, & perfectæ reſignationis, & quaſi iam adeptæ reformationis, & conformationis quò ad omnia. Quia tamen omnes iuſtitię noſtræ ſunt quaſi pannus menſtruatæ, & omnia bona noſtra permixta ſunt multis imperfectionibus (nobis etiã ſæpe incognitis) ideo facta prædicta effuſione etiã quantumcunqne deuotè, humiliato corde veniã deprecetur, his vel ſimilibus verbis, corde & non ore: Ignoſce optime domine imperfectionibus meis, & cætera; & dignare mihi donare veram effuſionem cordis, & reformationem, & doce me colere, & diligere te in veritate. Tunc in feruore ſpiritus aliorum etiam memor ſit mentaliter loquẽdo Deo. miſerere optime domine omnibus, quos infinitæ tuæ bonitati ſpecialiter conſueui committere & pro quibus teneor ſpecialiter orare, & quos bonorum meorum ſpiritualium participes feci: & viuis, & defunctis vniuerſis, qui poſſunt eſſe participes gratiæ tuæ. Miſerere hæreditati tuæ præcioſiſsimo ſanguine redemptæ, ordini noſtro, domui noſtræ, illi cauſæ, atq; afflictis. De his conſcripſi tractatum de effuſione cordis, vbi latius hæc declarantur: hic autem tantillum tetigiſſe ſufficiat. Quamuis verò ad prologum hæc non pertineant, tamen hæc omnia percurrere dignum duxi, nè incipientes velle cõtemplari, & ingreſſum non inuenientes ignotæ viæ, totaliter recedant: & nè ingredienres idola in corde ſuo de Deo fabricent, quaſi tres homines, pro tribus perſonis & vnam horum naturam pro vno Deo, aut aliquid tale ridiculum cogitent. Sciant autem qui (ſicut præmiſſum eſt) diuina præſentia, & qualicunque propoſito mortificandi ſe, & proficiendi in diuino beneplacito exercitare ſe voluerint, quòd paulatim videre incipient, q̃ nunquam viderunt; non tamen corporalia, ſed ſpiritualia, & guſtare quàm ſuauis eſt dominus, & cætera quæ in hoc libro traduntur, ex-

Effuſio cordis.

Eſai 64.

Pſal. 33.

Digitized by Google

periri, ſecundùm vniuſcuiuſque capacitatem, ſi tamen perſeuerauerint, & affectum in opus perduxerint. Multæ occaſiones occurrent retrahentes à propoſito, & cogitationes ſuggerent, quòd contemplatio amiſſio ſit temporis, cum tamen nunquam vtilius tempus expendatur, & quòd deſtructio ſit capitis. Verùm quilibet conſiderare debet ſtatum ſuum, & vires penſare, & tota diligentia diſcretionem ſeruare. Aliàs non poterit perſeuerare. Quādo enim diabolus aliquem à bono retrahere non poteſt, tunc fraudulenter bonam voluntatem iuuat, & ad meliora impellit, vt ſic talis periculoſius currat, quàm ſi feruens non eſſet. Vnde etiam nonnulli in furiam vertuntur, qui difficulter interdum totaliter curantur. Tria autem ſunt quæ ad amentiam inducunt, ſcilicet nimia ſcrupoloſitas, indiſcreta corporis auſteritas, præſertim in ſubtractione ſomni, & cibi, & ipſius intellectus nimia curioſitas in intelligendo, ratiocinādo, &c. Cum autem Deus dat dona ſua prout vult, nec omnes vult eſſe æquales, vires ſuas, & menſuram propriam vnuſquiſque penſare iubetur, nè ſupra quàm poteſt ſe extendendo, riſui pateat, & potius ſtultus fiat, quàm contemplatiuus, aut ſanctus. Non omnes poſſumus, quod Iohannes Baptiſta, aut Apoſtoli, aut Anthonius, &c. Beatus quippe Gregorius dicit, quòd quidam apti ſunt ad vitam contemplatiuam, alij ad actiuā: qui ſi ad contrariam vitam applicantur, deſtruuntur. Hoc autem intelligendum eſt, quando totaliter applicantur ad vitam ſibi penitus diſconuenientem. Quia qui in his, in quibus nullum periculum eſt, ſe exercitauerit, ſcilicet in mortificatione apertorum peccatorum & defectuum, & in profectu verarum virtutum, quod totum ad actiuā vitam pertinet, & in amoroſa eleuatione mentis in Deum, inueniet vtique ſecundùm modulum ſuum de contemplatiua vita, quod contentabitur, nec à Deo ſuo vacuus redibit. Nemo facilè ſingularem ſe exhibeat, aut reuelationibus credat, niſi ſit omnino certus, quòd à Deo trahatur & illuminetur. Ibi neceſſaria eſt diſcretio ſpirituum.

Amentiam inducant quænam.

Sciendum vltimò, quòd cuiuſcumque ſcientiæ, ſpeculatiuę videlicet, aut practicæ, aut etiam artis aliquis fuerit, ſi ſciuerit ſimplificare mentem ſuam in præſentia domini, poterit ſemper contemplari. Omnia quippe in cognitionem & amorem Dei ducūt, etiam in quocunque loco & tempore occurrentia. Sic Chriſtus dominus fuit viator & comprehenſor, & angeli qui ſunt miniſtratorij ſpiritus, quantumcunque tranſitoria diſpenſant, nunquam tamen ab intimis recedunt. Hos pro modulo noſtro imitari poſſumus, diuina nos gratia adiuuante, vt in omnibus & per omnia quæ videmus, aut tractamus, in Deum amoroſè ducamur. Vnde Gregorius in ſexto Moralium: Si vigilanter, inquit, exteriora conſpicimus, per ipſa eadem ad interiora reuocamur. Veſtigia quippe creatoris noſtri ſunt mira opera viſibilis creaturæ. Tamen in hoc perfectos, magis terreſtres angelos, quàm

Hebr. 1.

quàm homines dixerim. Porro auctor huius libri fuit frater Henric. Herp. ordinis fratrum minorum de obſeruantia, quondam Guardianus in Mechlinia. Huic cuidam viduæ benefactrici eiuſdem ordinis, filiæ confeſſionis hunc librum in vulgari ſuo, id eſt, Teutonico tradidit, prout patres infra ſcripti mihi dixerunt. Inter cætera verò Latina opuſcula ſua quendam egregium librum conſcripſit, quem Eden, ſiue paradiſum contemplatiuorum intitulauit, qui ſic incipit: Amice, aſcende ſuperius. Et habet totus liber ille ſermones triginta vnum eiuſdem thematis, in quo egregiè agit de omnibus, quæ tractantur in libro iſto, ſed multò diffuſius. Mortificationes verò ibidem ordinatè non ponuntur, ſicut in iſto libro: ſed ſparſim in diuerſis locis aliqua de ipſis tanguntur. Et ideo quòad ſimplices, hic liber vtilior apparet: quia ad mortificationes, & actiuam vitam, atque ſpiritualem contemplatiuam, quò ad vires animæ inferiores, plures attingere præualent, quæ hic latius declarantur, quàm quò ad vires ſuperiores, aut ad vitam contemplatiuam ſupereminentem, quæ hic ſuccinctim traduntur: ad longum autem in præfato libro tractâtur. In transferendo frequenter oculos habui ad librum Latinum prædictum, quem Eden contemplatiuorum appellari iam dixi: & plura ex illo in iſtum de verbo ad verbum poſui, vbi vtrumque per omnia concordare reperi, quod etiam iam amplius ſeruatum eſt. Multas etiam proprias dictiones latinas Teutonicis aptas inueni in ipſo Latino libro, quas per meipſum forſitan non inueniſſem: quapropter non poteſt facilè hic liber iterum corrigi, niſi Latinus prefatus liber adſit & legatur. Auctoritates inſuper allegatas interdú prout Teutonicum ſonuit, tranſtuli: interdum verò, vt in ſcripturis, aut doctoribus habentur, cum ſcilicet ipſas inuenire in originalibus potui, adijciẽdo etiam nomen libri, ſeu auctoris. Habui in ſeculo duos confeſſores, patres venerabilis ordinis Minorum de obſeruãtia, qui præfati patris Henrici diſcipuli fuerunt, & mira quidem mihi de eodem retulerunt. Inter cætera dixerunt mihi, quòd interdum in Miſſa ad quinque, aut ſex horas ſtare conſueuit totus præ ſudoribus madidus, etiam in veſtibus. Veruntamen talem ſingularitatem poſtmodum dimiſit, eò quòd diabolum ſe decipere volentem aduerterit. Diuiditur autem hic liber ſecundus in quinque partes principales. In prima agitur de 12. mortificationibus: in ſecunda de vita actiua: in tertia de vita ſpirituali contemplatiua: in quarta verò de ſupereminenti contemplatiua vita. Et vnicuique aſſignatur præparatio, ornatus, & conſurrectio, vt patet in ſingulis. Veruntamen in vita ſpirituali contemplatiua eſt triplex conſurrectio, ſcilicet quo ad vires animæ inferiores, & quò ad vires ſuperiores, & quò ad vnitatem ſupereminentem animę. Quinta pars eſt quaſi pręcedentium epitome, per tres collationes ſummam paucis complectens. Qui autem mor-

Eden.

tificationes legit, poteſt ſtatim legere nouem reſignationis gradus valde notabiles, qui ponuntur in præparatione vitæ contemplatiuæ ſupereminentis. Quia verò modica eſt ſcientia noſtra, & vident oculi, quod non videt oculus, cum diſſenſionis, aut erroris auctores eſſe nolumus, hunc librum & tranſlationem eius pro venerabili auctore eius, & pro meipſo, correctioni ſanctæ matris Eccleſiæ, & omnium melius ſentientium libenter ſubmitto. Quòd autem ipſe auctor ſe ſubmittat, patet in ipſo libro, vbi commendat eos, qui ſe obedientiæ ſanctæ matris Eccleſiæ ſubmittunt.

Introductionis in vitam contemplatiuam interpretis
FINIS.

Digitized by Google

D. HENRICI HARPHII

THEOLOGI PROFVNDISSIMI orthodoxaque pietate præſtantiſſimi in myſticæ Theologiæ librum ſecundum

PRAEFATIO.

GRATIA Domini noſtri Ieſu Chriſti, charitas Patris, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus nobis, Amen. In Chriſto dilecta filia, vt ſatisfiat, ſecundùm poſſe meum, ingenti, humili, ac deuoto tuo deſiderio, quo multipliciter optaſti accipere à me doctrinam breuem & inſtructionem, quomodo quis peruenire poſſio ad veram perfectam vitam, qua aliquis Deo ſimillimus, & in ſpiritu vnitiſſimus effici poſſit, ſcias duo ad hoc principaliter eſſe neceſſaria. Vnum eſt, perfecta mortificatio, & ſeparatio ab omnibus rebus, quæ poſſent aliquod impedimentum præſtare, quò minus Deo appropinquare, & ipſi vniri poſſimus. Alterum, quòd oportet nos habere notitiam, quomodo acquirere debeamus amoroſam permanentem vnionem inter Deum, & vires animæ noſtræ. Proſequendo ergo primum, ſcias quòd oportet eſſe in nobis perfectam mortificationem, præcipuè in duodecim. Primò, mortificationem omnium affectuum erga res temporales. Secundò, omnium affectuum propriæ quæſitionis in agendo quælibet opera virtuoſa, & in dimittendo mala. Tertiò,

om-

Digitized by Google

omnium affectuum propriæ ſenſualitatis. Quartò, omnium affectuum amoris ſenſualis, naturalis, & acquiſiti. Quintò, omnium affectuum erga cogitationes, & imagines rerum creatarum. Sextò, omnis curæ, quæ non eſt de iuſta neceßitate, propter ſpiritualem vtilitatem, vel propter obedientiam. Septimò, omnis amaritudinis cordis. Octauò, omnium affectuum vanæ gloriæ, & propriæ complacentiæ, honoris mundani, & ſuperbiæ. Nonò, omnium affectuum, oblectationum internarum, ſpiritualium, vel ſenſualium. Decimò, omnis ſcrupuloſitatis cordis. Vndecimò, omnis inquietudinis, & impatientiæ cordis in omni exteriori aduerſitate. Duodecimò, oportet fieri mortificationem omnis propriæ voluntatis, in totali voluntaria reſignatione ad omnem internam derelictionem ſufferendam propter amorem Dei. Iſtæ ſunt duodecim portæ ſpiritualis Paradiſi cordis noſtri, quod eſt paradiſus deliciarum Dei, quemadmodum
Prou. 8. *ipſemet locutus eſt: Deliciæ meæ ſunt eſſe cum filijs homi-*
Apoc. 21. *num. Quæ portæ, ſicut Iohannes in Apocalypſi ait, conſtructæ ſunt ex ſingulis margaritis virtutum, quibus anima reformatur, ita vt inferiores hominis vires non præpediant ſuperiores, quin fluere valeant ad Deum, & in Deum.*

Digitized by Google

THEOLOGIAE MYSTICÆ

LIBRI SECVNDI.

QVI DIRECTORIVM AVREVM contemplatiuorum inſcribitur pars prima, complectens in ſe mortificationes duodecim.

De omnium rerum temporalium contemptu, & de tribus paupertatis gradibus. Cap. I.

P*RIMA eſt mortificatio omnium affectuum rerum temporalium.* Hic quæri poſſet,vtrum ad ſtatum perfectionis ſit neceſſarium, facere votum voluntariæ paupertatis,& reſignationem rerum temporalium, cum dominus noſter dicat in Euangelio:Si vis perfectus eſſe, vade,& vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me. Ad hoc reſpondet Sanctus Thomas de Aquino,quòd perfectio non conſiſtit eſſentialiter in paupertate ſiue in tribus votis,ſed in ſequela Chriſti ſecundũ interiores virtutes.Sed voluntaria paupertas & alia vota ſunt inſtrumenta, adiumenta & exercitia melius velociuſque perueniendi ad perfectionem.Paupertas.n. deponit impedimentum,quod in rebus temporalibus eſt,puta ſolicitudinem, & amorem earundem rerum,& ſuperbiam quæ ex ipſis oritur & naſcitur,ſicut de panno tinea.Veruntamen perueniri pōt ad perfectionẽ ſine his tribus votis:quia Abraham perfectus erat,qui tñ diues erat, & habebat vxorem. Similiter oẽs Epiſcopi ſunt in ſtatu perfectiori, quàm quicunque religioſi,& tamen habent bona propria: & intelligitur iſtud etiam de alijs votis.Ex quibus verbis duo ſunt notanda: Primum eſt,quòd qui omnia bona ſua perfectè reſignare valet quieto corde in Dei beneplacitum,ſiue ea ab eo auferat, ſiue conſeruet, nec illi vti vult niſi ad ſuam neceſſitatem, & maiorem honorem Dei atque beneplacitum eius ſecundùm omnem ſuum intellectum, ac conſideratis ſtatu ſuo,conditione,natura,alijſque punctis in hoc conſiderandis,ſi ſciret Deo magis placere,vt omnia ſua venderet,daretque

Matt. 19.

Vota religionis.

Paupertas quid.

Paupertas vera quæ.

Digitized by Google

retque pauperibus, ad hoc paratus eſſet, ille habet perfectè voluntariam paupertatem. Quia Deus non deſiderat in tantum exteriorem temporalium rerum paupertatem, quantum interiorem in abſtractione affectuum, & occupationum: quia hæc eſt eſſentia, & forma veræ paupertatis. De qua dicit Paulus. Nihil habentes (ſcilicet in affectu) & omnia poſsidentes. Et hoc fit quando adeo liberi ab omnibus rebus temporalibus ſumus, quòd ſi nobis) permiſsione diuina ad probandum nos) auferrentur, voluntatem noſtram liberè nihilo minus valeremus conformare voluntati Dei. Et eſto quòd fragilitas naturæ parum in illo recalcitraret, quia homines ſumus, ſecundùm hoc tamē Deus nos nō iudicaret, dūmodo deliberata voluntas rationis ſe paratam præſtaret ad illud, & quieta in hoc permaneret, dicēs cum Iob: Dominus dedit, domin⁹ abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen domini benedictum. Iſta eſt eſſentialis paupertas, quam omnes electi perfecti quærere debēt, & appetere quò melius cor ſuum imperturbatum, quietū, ac nudum Deo ſemper offerre valeant. Et ſi huiuſcemodi homines regnū poſsiderent, tamen veri voluntarij pauperes eſſent. Et licèt quandoq; ſentiant in inferioribus ac beſtialibus viribus oblectationem aliquā in proſperis, vel triſtitiam in aduerſis, hoc tamen non minuit perfectionem, dummodo in deliberata volūtate rationis ſe liberè reſignent diuino beneplacito, & in ſuperiori ratione quieti perſeuerent. Secūdò ex his verbis notandum eſt, quòd illi qui voluntariam paupertatem cum alijs votis vouerunt, propter hoc non ſunt perfecti, ſed obligauerunt ſe ſecundùm poſſe ſuum rendere ad perfectionem. Sunt autem notandi tres gradus voluntariæ paupertatis.

2 Cor. 6. *Iob. 1.*

Paupertas profeſſionis. Primus eſt paupertas profeſsionis, vt eſt nihil proprium poſsidere: quæ pauperras valde imperfecta eſt, quādo trahitur ad ſolam exterioris boni poſſeſsionem. Nam multi id quod non habent, eò auidius affectant, ſicut ſuperfluitatem comedendi, & bibendi, curioſitatem veſtium, & his ſimilia. Affectus enim paupertatis eſt principale voti, & virtutis: propterea non ſunt ipſi pauperes ſpiritu, hoc eſt, voluntate coram Deo, ſed tantùm coram hominibus. Conſequenter id teneas pro regula, quòd quocunque vtūtur, etiam in neceſsitate naturæ, in veſtibus, peplis, & huiuſmodi: ſi id poſsidēt cum affectu cordis, vt quaſi vltimum finem conſtituant in his rebus, ita quod ſi hoc ab eis per ſuperiores ſuos auferretur, male contentarentur, imo & murmurarent: hoc coram Deo cum proprietate poſsident, oportebitque eos de illo magnam rationem reddere.

Canon.

Paupertas vſus. Secundus gradus eſt paupertas vſus temporalium rerum, eorum ſcilicet, qui nihil deſiderant, niſi quod eſt eis de iuſta neceſsitate, dolentque de ſuperfluis, curioſis, & precioſis. Iſti in hoc laudabiles ſunt, quòd ex ſuis affectibus eiecerunt omnia, quæ ipſis de iuſta neceſsitate

ceſſitate non ſunt: ſed in illo defectuoſi ſunt, quòd nimis magnum affectum habent ad res quæ ſibi neceſſariæ ſunt. Quia quantæcunque neceſſitatis eſſe appareat aliqua res, & ſi vſus illius nobis conceſſus ſit, tamen penitus nobis interdictum eſt, affectionem ad illam habere, vel in ea cum affectu requieſcere.

3. Tertius gradus eſt paupertas affectionis, quando fidelis Dei ſeruus in tantum trahitur ad affectum paupertatis, vt nulla res ſit in creaturis, vel in rebus temporalibus, ad quam cor, & affectus inclinētur: quin etiam ipſa naturæ neceſſaria cū tædio, & nauſea ſuſcipit in ſubſidium, vt vſum mortalis naturæ, vt eò melius libero, ac nudo affectu ſubuolare valeat intra nuda brachia crucifixi amati Ieſu Chriſti. Omnes ergo qui taliter temporalia poſſident, & tam liberi ſunt in affectu, ac ſi ea non poſſiderent, ſunt voluntarij pauperes ſpiritu. At omnes qui ſic paupertatem vouerunt, vt tamen in rebus temporalibus cum affectu quieſcant, ſtant in proprietate coram Deo.

Paupertas affectionis.

Matt. 6.

De ſui ipſius quæſitione euellenda, & de triplici intentione. *Cap. II.*

SEcunda eſt perfecta mortificatio omnium affectuum propriæ quæſitionis in agendo quælibet opera virtuoſa, & in dimittendo mala. Nam iſta propria quæſitio ex ſeruili amore prouenit, quo ſeipſos nimis amant quidam, atque in omnibus plus ſuam vtilitatē & commodum quærunt, quàm beneplacitum diuinum: & ob hoc à Deo contemnuntur eorum bona opera, & ipſi iuſtè condemnantur. Hic ſcire debes, quòd amor filialis, & amor ſeruilis omnino ſunt ſimiles in ſuis operibus, ſicut ſibi ſimile ſunt duo pili vnius capitis, ita vt non benè poſſint diſcerni: attamen valde ſunt diſſimiles in intentione. Nam principalis intentio filialis amoris, in faciendo quodlibet bonum, vel in dimittendo malum, eſt Deum placare, cognoſcere, placere, laudare, gratias agere, honorare, eius beneplacitam volūtatem adimplere. Amor autem ſeruilis cognoſci poteſt ex tribus. Primò, quòd ſerui in omnibus peccatis quæ dimittunt, & in omnibus virtuoſis operibus, & exercitijs quæ ſtudent implere, principaliter ſemetipſos quærunt, hoc eſt, vel vitare proprium incommodum puta confuſionem, redargutionem, amiſſionem temporalium, remorſum conſcientiæ, pœnam inferni, vel purgatorij, & ſimilia: vel conſequi proprium commodum, vt laudem, honorem, & gloriam humanam, temporalia bona, ſpiritualia bona, ſenſibilem gratiam, deuotionem, dulcedinem, viſiones, & ſimilia, aut etiam vitam æternam: in omnibus his amplius vtilitatem propriam quærentes, quā beneplacitum Dei. Et propterea vitia cuncta dimittunt, magna quoque voluntariè, ſtrenuè, atque hilariter operantur, deſpiciunt mundū, car-

Amor filialis.

Amorem ſeruilem cognoſci trifariam.

nem

nem propriam,amicos & affines:agunt pœnitentiam grauem, ingrediuntur monaſteria,ſtrictè obſeruāt regulam ſuam, ſtatuta,ſilentiū, ieiunium,diſciplinas,& ſimilia:& fruſtra agunt omnia,eò quòd non norunt neque obſeruant pręceptum dilectionis DE I. Secundò ſciri poſſunt in hoc,quòd bona opera ſua,& exercitia magna reputāt,potius in ſpe,& merito ſuorum bonorum operum requieſcētes, quàm in libertate filiorum D E I, quas CHRISTVS IESVS ſuo benedicto ſanguine redemit,in qua tamen ſolum requieſcere deberent. Idcirco mox,vt acquirunt aliquam ſenſibilem gratiam, deuotionem,dulcedinem,vel viſionem, ſtatim illis abutuntur in peccatum. Nam cadunt in ſuperbiam propriæ complacentiæ,& vanæ gloriæ, putantes ſe aliquid eſſe cum nihil ſint in veritate. Conſequenter in auaritiam cadunt,ſemper affectantes maiorem dulcedinem,deuotionem,reuelationes,& viſiones.Tertiò,cadunt in ſpiritualem guloſitatem,prædictis ſcilicet fruendo in voluptate naturæ. Vltimò in adulterium decidunt ſpirituale, ſcilicet quòd in tantum ſe dant ad acquirenda iſta à DEO,& ad fruendum,quieſcendumque in ipſis,vt Dei, & beneplaciti ipſius penitus obliuiſcant.Et iſtud notare poteris in hoc, quia ſubtracta deuotione,ſunt valde impatientes,inquieti, tædioſi, inuoluntarij atque peruerſi:& quærunt tunc ſolatium ſuum in creaturis,in actibus,verbis,affectibus,vel cogitationibus. Tertiò in hoc cognoſci poſſunt,quòd nunquam tam fideliter Deo ſeruirent,ſi ſcirent ſe nullam à Deo mercedem temporalem pariter, & æternam recepturos: puta ſenſibilem gratiam, deuotionem, conſolationem, atque futuram gloriam. Iſtiuſmodi homines valde malè ſtant. Nam omnibus donis Dei abutuntur in ſuam maiorem damnationem.

Amor iſte ſeruilis iō peruerſus, quia dilectionem propriā habet pro fine.

Rom. 8. Apocal. 1. Galat. 1.

Hæc vera quando finis cōſtituitur in eis, quæ dixit auctor.

Quæſtionē propriā mortificādi modus.

Intentio recta.

Rectus quis

Vt ergo omnis propria quęſitio mortificetur,oportet intentionē in faciendo quodlibet bonum,& in dimittendo malum, rectificari: & hoc in tribus gradibus:Quia eſt aliqua intentio recta,aliqua ſimplex, aliqua deiformis. Intentio recta operatur quodlibet bonū,& malum dimittit principaliter propter Deū,de qua loquitur Gregorius in Moralibus:Rectus eſt ille,qui in aduerſis non frangitur, qui ad temporalia nō inclinatur,qui ad ſuperiora totus erigitur,qui diuinæ voluntati totus ſubijcitur. Intentio autem iſta quamuis recta ſit,non tamen eſt ſufficiens ad perfectionem, quia ſimplex non eſt, ſed ſtat in actiua vita ac multiplicitate: circa multa quoq; diſtrahitꝰ atque turbatur,quanquam Deus omnium operum finis ſit, & intentio.

Intentio ſimplex.

Intentio ſimplex plus animam ornat, quia ſine medio plus Deo appropinquat,& ſpectat ad contemplatiuam vitam: quoniam non ſolùm agit, vel dimittit omnia principaliter, vt Deo placeat,ipſum honoret, collaudet, & confiteatur: ſed ordinat etiam omnia opera & exercitia in Deum,hoc eſt,ad fruendum Deo ſemper præſentialiter

Digitized by Google

ter * cum omnibus ſuis viribus, in amoroſo quodam effluxu. Et dicitur ideo ſimplex, quia non ſolùm eſt recta, vt propter Deum virtuoſus actus perficiat, ſed etiam ſimplex ad quieſcendum ſimpliciter in DEO, & ad deuitandam omnem multiplicitatem. Nam ipſa eſt amoroſa quædam inclinatio interni ſpiritus in Deum, illuminata agnitione diuina, ornata fide, ſpe & charitate: & eſt internum fundamentum vitæ ſpiritualis: Iſta ergo intentio immediatè tranſit in Deum, quantum poteſt, principaliter ad Deo placendũ, ad amandum eum, & honorandum: ſed iſtud non eſt tantùm propter Deum, nam ſeruat adhuc aliquid proprium, vt eſt quòd etiam in ſuo exercitio habere affectat ſpiritualem conſolationem ac deuotionem. Et ſunt nonnulli qui hoc propriè non requiruntattamen non ſunt tam voluntarij recipere omnem deuotionis, & dulcedinis ſubtractionẽ, ſicuti earundem gratiarum affluentiam: omnem aduerſitatem, ſicut proſperitatem confuſionem, ſicut honorem: & ſic de alijs, niſi ad gradum tertium perueniant: qui deiformis intẽtio appellatur, quia hæc adeo ſe Deo vniuit, & aſsimilauit, vt quærat dũtaxat, & affectet honorem, voluntatem, gloriam, & beneplacitum Dei, tam in aduerſis omnibus, quàm in proſperis. Beatus qui hoc à Deo adeptus eſt. Nam Bernardus dicit, quòd taliter affectum intentionis diſponere, eſt deificum atque deiformem fieri, & vnum cum Deo, Deo quoque cum Deo perfrui.

** Aliàs, præſente*

Simplex.

Intentio deiformis.

Senſualitatem tribus mortificandam modis, & de venialium peccatorum differentia. Cap. III.

Tertia eſt perfecta mortificatio omniũ affectuũ propriæ ſenſualitatis. Hęc ſenſualitas cõſiſtit principaliter in tribus. Primò in voluptate, quæ fouetur in appetitu delicatorum cibariorum, & potuum, mollium indumentorum, lectorum, & ſimilium. Attamen prædictis vti vnumquemque ſecundùm ſtatum ſuum, conditionem, naturam, & infirmitatem, non eſt prohibitum, ſed vti ex appetitu ſenſualitatis, quemadmodũ Paulus dicit: Carnis curam ne feceritis in deſiderijs. Voluptas etiam conſiſtit in omni laſciuia cogitationum, affectuum, verborum, operum, geſtuum, ac variarum cum alijs perſonis conuerſationum ex ſenſuali amore. Secundò conſiſtit in vanitate appetitus mundani, & humani honoris, gloriæ, laudis, fauoris, ſocietatis: & in appetitu fruendi in omnibus vanitate ſenſuum, videndi pulchra, nouos rumores audiendi, & huiuſmodi. Tertiò conſiſtit in curioſitate, & aptitudine exquiſita, domorum, camerarum, & omnium vtenſilium, veſtium, mundorum peplorum, & ſimiliter omnium rerum, quæ in vſum venire poſſunt, vel haberi, quas ſenſuali quidam poſsident affectu, ac pleno corde in eis quieſcunt. Iſtas & omnes

Senſualitas voluptatis.

Rom. 13.

Senſualitas appetitus.

Sẽſualitas curioſitatis.

Digitized by Google

omnes alias ſenſualitates in ridẽdo, fabulando, omnem etiam commoditatem, & ſolatium naturæ, quæ ex ſenſuali affectu quærũtur, oportet penitus mortificari: quia præpediũt nè homo in virtutibus progreſſum hẽat, ſed ſemper amplius retrocedat. Et cauſa huius eſt quia ſpiritualia exercitia difficilia reddunt, & omnem deuotionem inſipidam, ſicut dicit Apoſtolus: Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Et licèt huiuſmodi homines aliquãdo videantur habere deuotionem, & dilectionem DEI, tamẽ ficta, & deceptoria eſt, ſeu naturalis quidam affectus deuotionis, & amoris, quemadmodum videmus homines natura lętos, & amoroſos, quocunque ſe vertãt, facile incendi amore, & deſiderio. Et quamnis ſpirtus ſancti bonitas huiuſmodi hominibus aliquãdo larga ſua gratia condonet deuotionem, lachrymas, ſenſibilem amorem, & ſimilia, vti tamen his donis vtiliter, ordinatè, & ſalubriter non norunt. Magis verò inutilia ſunt eis qui ãdiu in ſenſualitate ſibijpſis mori non addiſcunt: quoniam initium proficientis vitæ eſt mortificatio omnium affectuum venialium peccatorum.

1. Cor. 2.

Vita proficientis initium.

Hic notandum, quòd magna differentia eſt inter labi in venialia ex propria affectione, & labi ex infirmitate, vel occaſione. Nam propter naturæ noſtræ infirmitatem omnia venialia peccata cauere nõ poſſumus, tamen omnes affectiones venialium in nobis mortificare benè valemus. Illi ergo ex naturæ fragilitate, & occaſione duntaxat delinquunt, qui ante, & poſt quando ſoli, & liberi apud ſemetipſos ſunt, non deſiderant aliquid, quod peccatum ſit, vel ſenſuale, vt vaniloquium, vanam ſocietatem, bene manducare, & bibere, complacentiam ſuijpſius, & aliorum, vanam gloriam, & huiuſmodi: dum tamen ad hæc aliquam occaſionem acquirunt, cito ex naturæ fragilitate in venialia cadunt: ſed quàm cito ad ſe redeunt, dolent inde, & ſentiũt auerſionem, & diſplicentiam eorum omnium, quæ à Deo elongare poſſunt: & hoc veniale paruum eſt, ſtatimque à DEO per diſplicentiam remittitur. Illi verò ex propria affectione delinquunt, qui ante & poſt dum liberi ab omni peccatorum occaſione exiſtunt, deſiderant occaſiones habere, non propter peccatum, ſed propter oblectationem, vt quod affectant habere vanam ſocietatem ad ridendum, confabulandum, ludendum, quòd affectant bene manducare, bibere, nouos rumores audire, curioſas veſtes habere, & ſimilia in centũ modis. Tales quamdiu affectum venialium non mortificant, non dimittuntur ipſis peccata, licèt ſępe ea confiteantur. Et quamuis nonnunquam videantur pro eis dolorem habere, tamen ille non prouenit ex vero ſyncero fundo cordis: neque tãtus eſt, vt peccatorum affectiones penitus ex corde eradicare valeat. Iſtiuſmodi ẽt nunquam poterũt habere profectum in virtutibus, omnia bona opera eorum multis imperfectionib. ſunt permixta, & gratia atq; deuotione, quã

Peccatorũ venialium diſcrimen.

Peccare ex infirmitate quid.

Peccare ex affectione propria.

à Deo ſuſcipiunt, non rectè vtuntur. Ea propter, quemadmodum Caiphas prophetauit de Christo: Expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat: ſic etiam expedit vt ſenſualitas ſibiipſi moriatur, ſentiendo ſcilicet perfectam auerſionem ab omnibus, in quibus ſenſualitas aſſueuit quieſcere, vt tota multitudo operum virtuoſorum, pœnitentiæ, miſericordiæ, bonorum exercitiorum, confeſsionis, & huiuſmodi non pereat. O ſi agnoſceremus quàm multi fruſtra abſque vlla vel modica vtilitate operentur magna, profectò multum miraremur: quia ſæpe quod coram hominibus magnum apparet, coram Deo fœtet. *Iohan. 11.*

De mortificatione omnis inordinati amoris erga homines, & de varijs amorum differentijs. Cap. IIII.

QVarta eſt perfecta mortificatio omnium affectuum ſęcularis, naturalis & acquiſiti amoris. Cuius hęc eſt ratio, quia omne quod aliquo amplectimur amore, cor imaginibus depinget, pręſertim tēpore quo nos ad Deum conuertere voluerimus, & cor tunc diſtrahitur atq; turbatur, & impurum ineptumq; redditur ad Dei ſeruitium. Si autem ſolum Deum amauerimus, atq; amore eius omnibus creaturis & nobiſipſis renunciauerimus, diuina imagine depingemur, eiuſque amore ſurſum trahemur, ac in abyſſo ſui amoris abſorbebimur. Vt ergo habeatur diſtinctio moriēdi omni amori, ſciendum in primis, quòd eſt amor quidam mundanus, qui mundo placere deſiderat, & eidem timet diſplicere. Amor iſte multa opera defectuoſa & vitioſa facit ad mundo complacendum. Facit & multa bona opera magis pro mundano honore conquirendo, aut confuſione vitanda, quàm ad placendum Deo. Omnia autem iſta opera imperfecta ſunt: Vel ſi huiuſmodi opera propter Deum faciunt aliqui, placet tamen ipſis vt inde laudentur ac honorentur, plus propter gloriam propriam & laudem, quàm propter amorem Dei, aut ædificationem proximorum. Similiter econtrario committunt aut committere parati ſunt defectus multos & peccata, virtutes quoque omittere plurimas & profectū earum, ad euitandam amiſsionem bonorum temporalium, honoris, fauoris, amoris, vel potius quàm paterentur confuſionem, irriſionem, reprehenſionem atque contemptum. De omnibus iſtis Dauid ait: Qui hominibus placent, confuſi ſunt, quoniam Deus ſpreuit eos. Secundò, eſt amor quidam naturalis, quem gerimus ad noſipſos, ad patrem, ad matrem, ad fratres & ſorores, & cæteros conſanguineos. Amor iſte à Deo prohibitus non eſt, quia ipſum in cor noſtrum non ſinere peruenire, naturæ noſtræ non eſt bene poſsibile, ſed ipſum bene regere ſecundùm rationem rectam ſub diuino amore, vna eſt ſummarum virtutum: quia natura noſtra *Amor mundanus.* *Pſalm. 52.* *Amor naturalis.*

Ff ſubtilis

ſubtilis eſt,& in omnibus quærit ſeipſam. Naturalis etiam amor ad

Geneſ.22. cognatos,quantò magis licitus eſt,tantò difficilius vincitur.Propterea in iſto probatur Abraham à Deo iubente,vt filiũ ſuum ob amorem ſui immolaret.Et quia diuinus amor ſuperabat omnem naturalem amorem (nam paratus erat Iſaac filium ſuũ ob amorem Dei necare)idcirco amicus Dei appellabatur.Si volumus ad hoc fœlix nomen ẽt peruenire, oportet nos in homine nihil aliud diligere quàm Deum,& quod Dei eſt,hoc eſt,virtutes & gratiam. Similiter nihil in ipſo odire debemus præter vitia:& hoc ſine omni perſonarum acceptione,ſiue ſit pater, ſiue mater,amicus,aut conſanguineus,vicinus vel hoſtis,ita quòd nullum quis adeo familiarem habeat amicum,in quo quemcunq; amet defectum,vel cui ſuis vitijs aut defectibus applaudat,ſeu aduletur,aut cuius pręſentiam,conuerſationem & familiarem ſocietatem deſideret,niſi in quantũ propriæ,vel alterius vtile fuerit ſaluti. Nullum etiam tam magnum hoſtem habebit,vt in eo naturam aut virtutes odiat, vel eius ſalutem ſecundùm ſuum poſſe affectare,petere & cooperari refugiat aut attędietur,quamdiu ſpem emendationis habere poterit,exemplo Chriſti Ieſu,qui cum lachrymis & valida voce pro inimicis ſuis cęleſtem patrem rogauit pro venia. Accipe generalem regulam,quòd omnis amor(ſit naturalis aut alius) qui homini in corde facit inquietudinem & imaginationes, pręſertim tempore orationis,vel etiam anhelare facit ad videndum, ad alloquendum,vel ad habendum præſentem eum, qui diligitur & abeſt, niſi eſſet ſolùm propter animæ ſalutem & inſtructionem ſpiritualem, amor talis inordinatus eſt & defectuoſus coram Deo, magnumque impedimentum generat proficienti vitæ. Tertiò,eſt amor quidam acquiſitus: & hoc duobus modis. Primò,frequenti præſentia & conuerſatione mutuo habitis. Secundò,donis,ſeruitijs,ſubſidijs & amicitijs alterutrum exhibitis. Ambo iſti amores liciti ſunt, ſed periculoſi,quia faciliter ducunt homines in amorem inordinatum, per quem ad peccata vel defectuoſitatem pertrahuntur, vel à virtutibus aut proficiente vita retrahuntur. Quartò, eſt amor quidam rationalis, qui creſcit & oboritur ex conſideratione virtutum aliorum hominum vel ſanctorum,aut certè Domini noſtri,ita quòd ratio nos trahit & cogit amare virtutes, & earum opera. Et ſic contingit quòd aliqui ex ingenita natura, vel ex ſtudioſa exercitationis frequentia magnos habent affectus amoroſos ad ſummum bonum (quod eſt Deus) diligendum,in tantum,vt ſemetipſos paratos inueniant ad mortem tolerandã propter Deum: & tamen contingere poteſt,ꝙ totum proueniat ex natura ſine virtute charitatis,& ſine gratia Dei.Idcirco nemo confidere debet in deuotione & ſenſibili amore, quia quantum ſibiipſi propter Deum quis moritur, & præcepta eius atque conſilia ſequitur,tantum habet de charitate,& non plus.

Diligendum quid nam in homine.

Odiendum quid nam in homine

Luc.23.

Canon.

Amor acquiſitus.

Amor rationalis.

De mortificatione vanarum & noxiarum cogitationum omnium, deq; earundem nocumentis. *Cap. V.*

QVinta eſt perfecta mortificatio omnium affectuum erga cogitationes & imagines rerum creatarum, & affectuoſa quędam conuerſio ad omnimodam ſolitudinem, non tantùm ſecundùm corpus, ſed multò amplius ſecūdùm cor & cogitationes, prout Seneca dicit in libro de quatuor virtutibus: Cogitationes vagas & ſomno ſimiles non recipies: quibus ſi animum tuum oblectaueris, cum omnia diſpoſueris, triſtis remanebis. Notandum quòd triplices ſunt cogitationes. Primæ ſunt cogitationes vanæ, quæ homini in affectu non adhærent, licèt incidant multipliciter cordi* inſtar maris fluctuantis, & auium volantium, & ſimilium. Et cogitationes iſtæ quamuis in ſeipſis malæ non ſint, nec magna peccata, tamen magnum impedimentum præſtant proficienti vitæ: ſuntque indicia vacui cordis, & tepidę deuotionis. Quia vbi cor humanum plenum eſt diuino amore, ibi cedere oportet omnem vacuitatem & tepiditatem, ſicut clauus clauo pellitur. Aliæ cogitationes nociuæ ſunt, vt cum homo trahit in cor ſuum imagines creaturarū aliquas, vel peccatorum cum ſenſuali oblectatione, licèt ad mortalis peccati conſenſum non perueniat. Cogitationes iſtæ ingens in corde damnum efficiunt, quia valde diuinæ gratiæ in actionem ſiue internam operationem præpediunt, Spiritum ſanctum contriſtant, lectulum dilecti commaculant, inſipidum omne ſpirituale exercitium reddunt. Si tamen huiuſcemodi cogitationes & imaginationes inciderent nobis importunè contra voluntatem noſtram, & nos diligentes reſiſteremus, earum onus pro ſpirituali martyrio tolerando, tunc ad magnum nobis meritum prouenirent, niſi occaſionem huiuſmodi cogitationibus atque tentationibus præberemus per immortificata deſideria ſenſualitatis, vt ſupradictum eſt. Quia iſti præfati duo modi cogitationum communiter veniunt ex incuria & immortificatione noſtra, puta quia ſtudioſi non ſumus ad trahendū cor noſtrum violenter ad bonas cogitationes, ſed ex conſuetudine effluere permittimus ad ſuperfluas, inutiles & noxias cogitationes, & in negligentiam tempus bene expendendi. Quia ſpecialiter dum nobis gratia & ſenſibilis deuotio ſubtrahuntur, tædium habemus ad omne ſpirituale exercitium: & tunc ab extra, ſolatium requirimus in vacando, in loquendo, irridendo, & in omni vanitate. Cum autem iterum nos introuertere volumus ad ſolitudinem, cor innumeris cogitationibus & diſtractionibus oneratum eſt & occupatum, ideoque in virtutibus proficere non valemus. Nam ſolitudo, ſilentium & arcta obſeruatio cordis noſtri, ſunt principium & fundamentum proficientis vitæ. Tertius cogitationum modus eſt earum, quæ in ſeipſis bo-

Cogitationes vagas.

**Aliàs ſicut quod mare fluit, & aues volant, & ſimilia.*

Cogitationes nociuæ.

Cogitationum malarum cauſa.

Cogitationes inquietantes cor.

næ ſunt,ſed mentem inquietant,ſiue ſint de temporali cura licita,ſiue ſint de ſpirituali cura,vt in ſcrupuloſis & puſillanimibus, & ſimilibus:ſiue ſint de cœleſtibus & æternis,ſicut in curioſis & ſubtilibus perſcrutationibus myſteriorum Dei,& æternæ vitæ. Homines ſubtilis ingenij,& ex natura actiui, difficilius quàm alij à cordibus ſuis huiuſmodi cogitationes valent abigere. Attamen oportet eas penitus à corde repelli,in quantum præpediunt ſimplicem cordis quietem, quæ maximè nutrit amoroſum in Deum effluxum. Nam quia Deus vnus eſt, melius ſimplicitate cordis inuenitur: & quia amor æternus eſt,melius deſiderio & amore conquiritur.Non tamen volo quòd ſine omni imagine & cogitatione eſſe debeas, ſed propono tibi imaginem Ieſu Chriſti: qui eſt ſplendor vel fulgor æterni luminis,& ſpeculum ſine macula,vt Sapiens ait. Hanc imaginem amoroſo deſiderio imitandi portabis in exteriori homine tuo, ſecundùm humanitatem eius in cruce pendentem: imprimeſque tibi formam ſuæ abyſſalis humilitatis,abiectionis,patientiæ, mititatis, & omnes alias abyſſales virtutes vltra omnium hominum capacitatem. Imaginem hanc accipe in omni loco,in omni hora,in omni verbo,in omni opere,in omni * occupatione, intus ac foris, in proſperis & aduerſis. Si comedis, intinge ſingulas bucellas panis in vulnera eius. Si bibis, cogita potum quem in cruce potauit. Si lauas manus, vel corpus,cogita ſanguinem quo animam tuam lauit. Si vadis dormitum,cogita lectum crucis, & reclina caput tuum ſuper ceruical ſpineæ coronæ.Et in his cogitationibus debes nutrire amoroſam compaſsionem & deſiderium imitandi veſtigia eius. In interiori autem homine portabis imaginem abyſſalis charitatis ſuæ, ex qua cuncta creauit,humanam naturam aſſumpſit,formam cunctarum virtutum dedit,amaram mortem ſuſtinuit,vitam æternam parauit, & ſeipſum totum promiſit.Et hoc modo cogitationes commutabuntur in affectiones,& cognitio in amorem perfectum: quia amor operatur mortificationem naturæ, vitam ſpiritus, operationem ſuperiorum virium,influxumque in Deum,& ſeparationem ab omni creatura.

Simplificatio cordis.

Imago Chriſti in corde portanda.
Sapient 7.

** Alias tentatione.*

De cura omni non neceſſaria reijcienda, atque de rerum externarum adminiſtratione. Cap. VI.

SExta,eſt perfecta mortificatio exterioris curæ,quæ non eſt de iuſta neceſsitate, propter ſpiritualem vtilitatem, vel propter obedientiam.Hic ſciri poteſt vera differentia actiuæ vitæ,quę fideles ſeruos Dei efficit: & contemplatiuæ, quæ familiares amicos Dei facit. Nam quidam in ſua conuerſione eligunt obedire Deo,ſanctæ Eccleſiæ,& ſuis ſuperioribus:exercitantq; ſe in virtutibus,in bonis moribus,in ſtatutorum & ordinationum diligenti obſeruatione,quęrentes

tes in omnibus honorem Dei,& non ſeipſos. Sed altiorem perfectionem conſtituunt in exercitijs vitæ actiuæ, & in orationibus vocalibus, vel in recogitando peccata ſua, mortem, iudicium, aut etiam paſsionem domini,duntaxat ad compatiendum: peruenireque non valent ad cognoſcendum exercitia veræ vitæ contemplatiuæ.Ratio eſt, quia in actiua vita magis ipſis complacet, & videtur eis magis meritoria eſſe:& hæc eſt cauſa,quare in cordibus eorum magis ſunt depicta opera quæ faciunt, quàm Deus ipſe, propter quem illa faciunt. Idcirco in corde diuiſi ſunt, diſtracti & inſtabiles: quoniam paſsiones naturales adhuc viuunt in eis, quibus faciliter commouentur, quamdiu non perueniunt ad contemplatiuam vitam, quæ emori facit omnibus paſsionibus naturalibus, ſcilicet inordinatæ lætitiæ,triſtitiæ, complacentiæ,vanæ gloriæ,impatientiæ,vanæ ſpei, inordinatæ verecundiæ,& ſimilibus: propter quod etiam non poſſunt peruenire ad interiorem hominem & quietem,niſi prius ex toto intrinſecus recollecti,& Deo totaliter vniti ſint:quia tunc primũ eis reuelantur internæ,familiares,occultæ,amabiles viæ Dei,loquiturq́; Ieſus in anima eorum: Iam non dicam vos ſeruos,quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius: ſed dicam vos amicos,quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Igitur qui internam vitam habere cupit,neceſſe eſt,vt eam feruenter deſideret & petat à Deo,atque ad eam ſtudioſè ſe applicet: quia Dominus noſter gratiam ſuam & opem (ſiue ad opera exteriora virtutum, ſiue ad interiorem hominem & exercitia dilectionis)elargitur,ſecundùm quod vnuſquiſque ad huiuſmodi ſe diſpoſuerit,ſuamq́ue diligentiam aut operam adhibuerit. Si ergo homo internus & illuminatus Dei amicus fieri vis,oportet vt cor tuum adeo purifices,vt nihil citra Deum in eo quieſcat: & omnia exteriora opera & occupationes, quas dictante ratione vel obedientia perficies,abſque multiplicitate & ſolicitudine cordis agere diſcas, cum eleuato intellectu atque affectu ad Deum:quia tametſi labor qui in ſilentio fit, valde laudetur:tamen multiplicitas,ſolicitudo & diſtractio cordis reprobatur:quia infrigidant affectum amoris,exponuntq́ue hominem multis tentationibus & inſidijs inimici,natura & ſenſualitas potentiores fiunt,atque magis ſeipſas quærunt in oblectationibus, in vanitatibus & voluptatibus,ex quibus intellectus obfuſcatur,ſpiritus inſenſibilis efficitur,& omne ſpirituale exercitium inſipidum.

Iohan. 15.

Vita interna quomodo acquiratur.

Opera exteriora quomodo exercenda.

Solicitudinis ſuperflua mala quæ.

Si igitur volueris vincere omnes tentationes diaboli, carnis, & mundi,omnes fragilitates ac imperfectiones tuiipſius,omneſq́; naturales paſſiones,labora omni tempore geſtare internũ & eleuatum animum & deſiderium in Deum, ſemper magis ſequendo internum amoris exercitium,quàm exteriora opera virtutum. Nam diſtractiua occupatio cordis,etiam in licitis ſua conſuetudine quandam ſu-

Tẽtationes omnes vincẽdi modus.

Digitized by Google

perinducit animi diſtemperantiam, vel indiſpoſitionem & euagationem cordis, quæ amputari etiam orationis tempore nequeat: & etiam non ſinit inferiores animæ vires peruenire ad aliquam quietam recollectionem ſui. Ad iſtud autem nemo perfectè peruenire poteſt, niſi affectus ſuus liber ſit ab omni re infra Deum exiſtente, & adeo in Deum raptus, vt ſeipſum contemnere ſciat in omnibus propter amorem Dei: quoniam purus amor facit ſpiritum purum, ſimplicem, & ab omnibus liberum, in tantum, vt ſine labore ſemper ſe conuertere in Deum poſsit. Nam vbi amor, ibi eſt oculus memoriæ, & cor affectus, ita vt tam paratum ſe inueniat ad ſuam introuerſionem, quàm ad extrouerſionem.

De omni cordis amaritudine tollenda, per amoris diuini dulcedinem. Cap. VII.

Amaritudinis cordis origo. SEptima eſt perfecta mortificatio omnis amaritudinis cordis. Notandum, quod amaritudines iſtæ cordis ex quintuplici origine procedunt. Primò ex præſumptione propriorum virtuoſorum operum in multa pœnitentia, aut exercitijs, & alijs operibus, quæ bona coram hominibus apparent: ſed ex proprio, ſuperbo, immortificato corde prodeunt, & appellantur falſę iuſtificationes, fœtentq; coram Deo, quia tales homines ſeipſos in huiuſmodi exaltant, multumque procliues ſunt ad aſpernãdum & iudicandum alios corde, vel etiam verbis, dicentes cum Phariſæo: Non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus. *Luc. 18.* Nec aliqui homines periculoſius iſtis ſtant, quia de proprijs virtutibus peiores fiunt, & faciles ſunt ad alijs indignandum, malè de eis ſuſpicandum, falsè iudicandum, quemadmodum Beatus Gregorius dicit: Vera iuſtitia compaſsionem habet, falſa verò indignationem erga homines fragiles & peccatores. Et iſtud eſt ſignum amaricatæ, elatę, & inquietæ conſcientiæ, quia S. Iohannes Chryſoſtomus dicit: Qui ſeuerè diſcutit aliena .i. aliorum defectus, nunquam propriorum reatuum veniam merebitur, quamdiu ſcilicet ſe de hoc non emendauerit. Si autem iſtud in conſuetudinem duxerit, vix eſt ſpes habenda quòd ſe emendabit. Secundò, amaritudo iſta venit ex ſuiipſius accedioſa immortificatione. Et hæc amaritudo maximè habetur contra prælatos ſiue ſuperiores regentes, dum nolunt talium (ſcilicet immortificatorum & amaricatorum hominum) deſiderijs acquieſcere, ſed magis ipſos exercitant in his, quæ contraria ſunt eorum deſiderijs. Nam tunc murmurare atque ſuſurrare incipiunt contra ſuperiores ſuos, & alios etiam ad indignationem ſuperiorum ſuorum trahere deſiderãt. Hinc certo certius ſcias, nihil homini damnabilius eſſe coram Deo murmuratione, præſertim contra prælatos & ſuperiores. Quia, *In murmuratores.*

vt

vt Sanctus Auguſtinus ait, in nullo populus Iſrael in veteri teſtamento Deum in tantum offendit, ſicut quòd murmurauerunt aduerſus Deum, hoc eſt, aduerſus ſuperiores quos Deus ordinauerat, videlicet Moyſen & Aaron, quemadmodum Moyſes dicit in Exodo: Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum. De huiuſmodi hominibus etiam vix ſpes eſt quòd proficient in virtutibus: quia murmuratio eſt vnica filia dæmonis infernalis, cui cuncta paſcere monaſteria commiſit, quam iſti ſibi deſponſauerunt. O maledictum peccatum, ò odibilis beſtia. Nam omnia opera bona tu deuoras. Tu prænuncia es æternæ damnationis. Tu fomentum es ignis infernalis. Tu pauperem animam non deiformem, ſed dæmoni formem efficis. Ob tuam odibilitatem Dathan & Abiron cum ſua progenie oportuit viuentes deſcendere in infernum in corporibus ſimul & animabus. Propter te Chore cum ducentis quinquaginta viris* infernali igne comburebantur & occidebantur, ac corpore ſimul & anima ad inferna deducebantur. Tertiò, amaritudo iſta oritur ex inuidia, quam aduerſus alios habent propter aliqua ſibi facta in verbis, factis, ſignis, vel geſtibus. Iſti grauiter excedunt Deumque offendunt valde, omnia in peius interpretando & iudicando, quamquam in ſe mala non ſint: & hoc ipſum prouenit ex eo quod optant in alio reperire, quod poſsint vituperare vel diffamare, aut quo alteri nocumentum inferre valeant. Et iſtud valde cauẽdum eſt, quia ex odij atque inuidiæ fundo procedit. Quartò, amaritudo iſta oritur ex deſiderio propriȩ complacentiæ, quia ſcilicet volunt videri, amari, laudari, pro deuotis haberi à ſuis ſuperioribus, & ab his cum quibus conuerſantur, vel etiam à ſæcularibus. Quando ergo vident quòd alius melius ſe habet, emendareque nouit, pluſque amatur, exaltatur vel laudatur, quàm ipſi. Protinus ob hoc inuident illi, nitunturque ipſum minorare, & auferre famam eius per detractiones, & ſimilia. Quintò, amaritudo hæc oritur ex propria peruerſitate & malitia: & hoc duobus modis: Primò, ex mala, inquieta & amaricata conſcientia, in qua adeo redditur talis faſtidioſus, vt omnibus cum quibus conuerſatur, ſit oneri, & efficitur vas omnibus plenum peccatis. Et quia in ſeipſo iniquus eſt, eiſdem oculis cȩteros intuetur, ac in peius cuncta interpretatur, inſtar baſiliſci, qui omnibus hominibus quos videre poteſt, venenũ infundit & necat. Nam tales de alijs non norunt aliter iudicare, quàm quales ipſimet ſunt. Secũdò ſciendum eſt, quòd iſtiuſmodi homines ex quo ipſimet adeo iniqui & immortificati manent, inuident quòd diuina gratia tãtas virtutes in alijs operatur, & vellent quòd alios deuotos, humiles & virtuoſos homines inde retrahere poſſent in eandem, in qua ipſi ſunt iniquitatem. Et quia id agere nequeũt, ideo derident ipſos, & perſequuntur verbis, operibus vel corde, peccantque in Spiritum ſanctum.

Exod. 16. *Murmuratio filia inferni.* *Num. 16.* * *Alias cœleſti.* *Inuidentia diuinæ gratiæ.*

Digitized by Google

Peroratio. Omnes has amaritudines oportet tam perfectè vinci ac conſumi in ſuauitate diuini amoris(ſi aliquem virtutum profectum habituri ſumus) vt noſtros etiam inimicos ac perſecutores amplectamur in corde tam pleno amoris affectu,ac ſi eſſent meliores amici quos habere poſſemus; prout etiam reuera ſunt ſecundùm opera, licèt non ſecundùm ſuum affectum. Quia qui nos perſequuntur,ad ſublimius meritum nos perducunt,& ad altiorem gloriæ coronam.

De omni vana gloria & ſuperbia calcanda,deq; deſiderio contemptus ſui. Cap. VIII.

OCtaua, eſt perfecta mortificatio affectuum vanæ gloriæ & propriæ complacentiæ,honoris ſæculi atque ſuperbiæ,in perfecta cognitione & deſiderio omnis contemptus. In his verbis duo ſunt principaliter proſequenda.Primũ eſt,quòd oportet omni vanę glorię & complacentiæ,quam aliquis in ſeipſo habere poteſt de aliquo virtuoſo opere, aut gratia Dei, ſeu dono, totaliter mori in perfecta agnitione ſuæ abyſſalis vilitatis.Quia nihil tam nociuũ homini ſpirituali,nec aliquid Deo plus diſplicet,quàm vana gloria,& propria complacentia.Hinc legimus de ſancta quadam virgine nomine Clara,quòd propter exiguam tentationem vanæ gloriæ, ſubtractus ei à Deo fuerit annis quindecim influxus diuinæ dulcedinis ac ſpiritualis illuminationis: nec prius potuerit redire ad ipſum influxum,ẽt cum multis lachrymis,multo labore,& multis precibus.Nec hoc mirum videri debet,cum hoc ſolo fideles ſerui ab infidelibus ſecernantur.Quia ſicut ſeruus iuſtus poteſt ieiunare,vigilare,orare,eleemoſynam facere,& alia opera virtuoſa perficere in veritate: ita poteſt & infidelis ſecundùm exteriorem apparentiam:hoc ſolo excepto,quòd non poteſt domino ſuo eſſe fidelis,vt ſcilicet propter eum duntaxat hæc agat,& eius gratiæ tantummodo aſcribat: quia ſibiipſi aſcribit ac cum oblectatione in his gloriatur,exaltando ſe & magnum reputando,vbi tñ ſe deberet humiliare: aliàs gratia ſe reddit indignum: eaque abutitur ad ſuam damnationem potius,quàm ad ſalutem. Igitur ſatagere debet & recognoſcere ſine fictione omni gratia ſe indignum & peccatorem præ cũctis viuentibus viliorem.Et ad hoc perueniendum,tres oculi conſiderationis haberi debent. Primus conſiderabit multitudinem,turpitudinem & magnitudinem ſuorum peccatorũ,ingentem etiam ingratitudinem de diuina gratia,quam accepit (in auxilium virtutum,& auerſionem à peccatis)donatam ſibi à Deo.Secũdus oculus conſiderabit quòd à multis peccatis prę ſeruatus ſit ſola diuina gratia,& non ſua reſiſtentia:& quòd à Deo ſubtractæ ſibi fuerint occaſiones & tẽtationes magnorum peccatorum, in quibus præ omnibus alijs grauius cecidiſſet,ſi in ipſum diuina gratia

Gloria vana nihil Deo odibilius.

Seruitutis diſcretio.

Oculus humilitatis uera triplex.

Digitized by Google

tia(ſicut alios plurimos)dereliquiſſet. Tertius oculus conſiderabit diuinæ gratiæ profluam largitatem,quam ſine meritis ſuis accepit: & quòd maximus in mundo peccator ſi recepiſſet gratiam talem, Deo gratior exiſteret,meliusque,ipſam cuſtodiret, & fidelius exerceret in opus,quàm ipſe. Etiam licèt alius quilibet hodie maximus peccator exiſtat, craſtino die conuerti poterit, & viuere ſanctiſsimè,ſicut Paulus,Magdalena,& cæteri. Ex iſtis punctis peruenire poterit per gratiam Dei, ad cognoſcendum veraciter (quantum in eo eſt)ſe maiorem totius mundi peccatorem: quia ſi bonus eſt,hoc eſt ſola gratia Dei. Et ſic poterit Deo gratus fieri ex vna parte,& humiliare ſeipſum ex altera.

Secundum eſt,quòd omni inordinato affectui humanæ laudis,honoris,fauoris,& complacentiæ, quis perfectè moriatur, deſiderãdo ab omnibus contemni,illudi,confundi,abijci. O quàm parũ hæ virtutes quæruntur ac deſiderantur,& multo minus acquirũtur. Nam etſi reperiãtur,qui non concupiſcant honorari vel alijs placere: attamen valde pauci ſunt qui ex fundo cordis deſiderent deſpici,cõfundi,illudi,& abiici.Et ſi appareat eis ſæpe quòd ſeipſos contemnant ex fundo cordis,& deſiderent contemni, tamen quamdiu hoc ſenſibiliter experti non fuerint,puta improuiſè magnam deſpectionem & confuſionem accipiendo, & in primo ictu oculi illas recipiendo pleno affectu ſine cordis retractione,tamdiu ſibiipſis in hoc non cõfidant. Quia ſi dixeris,quòd talis tibi confuſio & deſpectio non acciderit,ego tibi reſpõdeo,quòd te Deus necdum ſatis fortem & mortificatum ad hoc cognoſcit. Nam ad nihil eſt Deus paratior, quàm admittendum verè mortificato cordi omnem confuſionem, deſpectionem,& exteriorem aduerſitatem:quia nouit ſumma in hoc conſiſtere merita,ad quę ſuos chariſsimos amicos perducere cupit.Hoc Ieſus in ſemetipſo oſtendit,quando mortem turpiſsimam ſuſcepit, & in virginea matre ſua ſtante ſub cruce,in ſancto Iohãne Baptiſta, & in omnibus dilectis Apoſtolis ſuis. *Laus humana.* *Deſpectio ſui.*

Notandum tamen hic eſt,quòd nemo propter deſiderium deſpectionis alteri debet dare occaſionem probabilem ſe confundendi, nè ſibi occaſio fiat mortalium peccatorũ. Sed ſi confuſio aliqua vel deſpectio ſibi præter ſua demerita ſuperuenerit, illam amore Dei pleno corde & affectu ſuſcipere debet:quia hæc eſt via compendioſior ad magna merita,& vitam æternam.

De mortificatione omnis inordinatæ dulcedinis curioſitatisq́; intellectus. Cap. IX.

NOna eſt perfecta mortificatio omnium affectuum erga oblectatioues internas ſpirituales vel ſenſuales. Notandum quòd

per

per ſenſuales internas oblectationes hic intelliguntur omnes ſenſibiles gratiæ, deuotio, dilectio, & internæ dulcedines, quæ recipiunt & quibus fruimur in inferioribus viribus animę, ita quòd natura & ſenſualitas hominis participes efficiantur. Iſta etiam interdum accipiunt in peccatis mortalibus exiſtentes & permanentes: ſed cõmuniter illi ſuſcipiunt, quos à mũdo & à peccatis Deus vult retrahere.

Deuotio ſenſibilis ad quid detur homini.

Modò ſunt nonnulli quorum omnis labor & oratio ad Deum eſt ad habendam ſenſibilem iſtam gratiam, deuotionem atq; dulcedinem, & quamdiu illam non habuerint, nõ libet eis aliquid boni operari: videturq; eis nullius eſſe valoris quicquid agunt: & hoc ideo, quia putant ſenſibilem deuotionem & amorem eſſe veram charitatem Dei: in quo multum errant. Nam ſolùm eſt donum Dei, adiumento exiſtens homini ad melius ſeipſum mortificandum & retrahendum ab omni creatura & ſeculari lætitia, ac ſe totaliter reſignandum in beneplacitam Dei voluntatẽ. Affectantibus ergo talia, vt ſibijpſis eò melius in omnib' moriatur ac ſtudioſius diuino amori ſe mancipari poſsint, licitum eſt iſtam ſenſionem gratiæ, deuotionis atque dulcedinis quærere, & à Deo petere. Sed qui ipſam quærunt, affectant & petunt, quia delectabilis eſt, & quieſcere in ea volunt ad fouendam oblectationem ſuam, grauiter cõtra Deum delinquunt. Et quamuis propter hoc mundanam & carnalem delectationem relinquant, hoc tamen non eſt alicuius valoris: quia internæ delectationes externas cunctas exuperant, ita vt externis pro internis libenter velint carere. Vbi autem internæ ipſis ſubtractæ fuerint, rurſum ad externas ſe conuertunt, quia ſine delectatione eſſe nolunt.

Cur nemo ſibi arroget ſanctitatẽ.

Conſequenter ſcire debes, quòd nemo ſibijpſi videri debet eſſe alicuius ſanctitatis, ex eo quòd multum habeat ſenſualis amoris, deuotionis & ſuauitatis, ac ſæpius ſibi gratia affluat: nam cõmuniter huiuſmodi nobis propter infirmitatem noſtram & immortificationem eueniunt, vtpotè qui aliàs Deum diligenter non quæreremus, nec ſeruiremus ei, neq; noſipſos totaliter à ſeculo abſtraheremus. Et iſtud ex hoc notari poteſt, quia in initio conuerſionis ſuę ſentit homo communiter magis huiuſmodi deuotionem.

Inſtabilitas naturę.

Etiam frequenter ſunt innati appetitus naturæ: quia vſq; ad annum quadrageſimum eſt natura multum inſtabilis, inclinabilis & affectuoſa, quærẽs in ſuo exercitio ſolatium interni ſaporis & oblectationis, ita quòd exercitia quæ multi pro magnis & ſanctis reputant, ex naturali affectione & dilectione veniant dumtaxat quemadmodum intuemur quotidie, quòd multum occupans ſe cum alio homine naturali in tantum amore inflammatur, vt ſibi videatur cor ſuum rumpendum. Similiter iſti frequenter nudã naturalem affectionem fouent, vbi ſe putant magno diuino amore inflammatos. Quantum verò ſibijpſi mori diſcunt in duodecim mortificationibus iſtis, quas proſequor, tantum de diuino amore & vera ſan-

Digitized by Google

ta ſanctitate habent,& non plus. Et ſcire debes pro generali regula, quòd omnia quæ à Deo quærere & deſiderare poſſumus,quę non ordinãtur ad nudam mortificationem & relictionem ſui propter amorem Dei, permixta ſunt cum natura & propria quæſitione. Et in iſto potes notare, quàm citò natura ſeipſam quærat, etiam in illis quæ multum diuina eſſe videntur. Et licèt diligenter ab vna parte propellatur & contemnatur,nihilominus occultè reuertitur ex alia parte quærens ſeipſam,ita vt hoc perpendere vel deprehendere non valeamus,& idcirco etiam pauci ſunt,qui ſeipſos verè cognoſcant, & perfectè deuincant. *Canon.*

Secundò,per internas ſpirituales oblectationes intelliguntur delectationes, quas quis in viribus intellectualibus recipit, videlicet in viſionibus,imaginibus,formis,& ſimilitudinibus,vel in ſupereminenter Deum contemplando & cognoſcendo. Hic ergo notandum eſt quòd quidam ſeipſos dumtaxat exercitãt in viribus intellectualibus,& non amatiuis: neq; finis eorum eſt,vt ex hoc ardenti amore ſuccẽdantur,ſed vt notitiam habeãt curioſam quocunq; modo ſciẽdi fiat,puta quomodo Chriſtus eſt cõceptus,natus,crucifixus:quomodo reſurrexit,aſcendit:& de omnibus ordinibus & gaudijs æternæ vitæ, & de diſtinctione ſanctæ Trinitatis & ſimilibus:in quibus internas ſpirituales ſuas oblectationes conſtituunt,quas vocant cõtemplationes,putantes hoc modo ſe ducere vitam contemplatiuã. Sed iſti multum valde aberrant à vera vita contemplatiua,quã propriè fundari oportet in ardẽti abyſſali amore Dei, in quo vnuſquiſque cum ſuo amore & affectu deſiderare debet vniri & abſorberi, vt in illo omnis diſsimilitudo Dei ſubincendatur in perfecta ſuijpſius mortificatione.Nam iſtiuſmodi homines indagare cupiunt, & etiã à Deo adipiſci multorum ſecretorum notitiam, puta nunc naturali ingenio comprehendere, nunc verò à Deo notitiam aliquam inde recipere in exterioribus ſenſibus vel in interioribus viribus animæ ſiue ſint inferiores,ſiue ſuperiores.Exempli gratia: Affectant oculis exterioribus videre angelos,æternam vitam, infantulum in Sacramento & ſimilia,vel cantantes angelos audire, aut externam in Sacramento dulcedinem ſentire,& ſimilia in omnibus ſenſibus.Et idẽ optant intrinſecus in omni notitia, quæ recipi poteſt in viſionibus, in imaginibus,in formis,in ſimilitudinibus,in ſpirituali intelligentia,& in ſupereminenti agnitione Dei. Iſti autem in his ſuas affectiones & oblectationes conſtituentes,multum gratis laborant,atque in periculoſo ſunt ſtatu deceptionis.Nam frequenter inimicus quando hoc notat,permittente Deo,ipſos decipit multiplici apparitione tam exterius in ſenſibus, quàm etiam interius, aut etiam in ſomno. Ipſi verò cum deſiderio & oblectatione hæc ſuſcipiunt, cum proprietate poſsident, glorianturque in huiuſmodi & ſe exaltant,

Curioſitas intellectus.

Contemplationis fundamentum quod.

Laqueus diaboli.

magna

magna de ſeipſis ſentiunt, ſibi ſapientes fiunt in ſuo ſenſu obſtinati efficiuntur,& dæmonis filij. Idcirco, qui ſecurè & fructuosè ſe exercitare vult, omnia ſua exercitia ordinare debet ad valde in ſe excitandum amorem Dei, & nō ad obtinendam altam notitiam eorum quæ ſibi neceſſaria nō ſunt. Et ſi aliquam cognitionem à Deo acceperit, tamen non debet in ea requieſcere, vel nimirum credulus eſſe, niſi prius ſtuduerit ſapienter & humiliter ſuper hoc conſulere illos, qui diſcretionem omnium ſpirituum habent. In illo verò dumtaxat requieſcere debet quòd propter amorem Dei ſe ſemper paratum inueniat ad ſtandum in omni relictione.

Exercitiū tutum.

Quies.

De ſcrupulis conſcientiæ nimijs reſcindendis, & de origine ſcrupuloſitatum. Cap. X.

DEcima eſt perfecta mortificatio omnis ſcrupuloſitatis cordis cum perfecta confidentia in Deum. Hic ſciēdum eſt, quòd ſunt aliqui, qui conſcientiam ſuam quietare non valent amara contritione ſæpe confitendo, aut magnam pœnitentiam faciendo, quin ſemper permaneant in tremebunda anxietate & timore, ac corde inquieti, ſine vera ſpe & confidentia in Deo. Et quantumlibet magnū conſcientiæ ſcrupulum habeant, & quamlibet ſæpe confiteantur, tamen non fideliter laborant emendare defectus, de quibus conſcientiæ remorſum habeant & anxiantur. Et iſtud eſt ſignum, ſcrupuloſitatem hanc non ex amore iuſtitiæ, ſed ex timore diuinæ vindictæ deſcendere.

Scrupuloſitatis origo.

Facit etiam iſta conſcientiæ ſcrupuloſitas ſæpe aliqua eſſe peccata, quæ in ſeipſis peccata non ſunt: venitq́; ex duplici origine. Prima eſt inordinatus amor ſuijpſius, quia ex illo venit inordinatus timor ſcilicet, quòd aliquis nimium formidat, quicquid naturæ contrariū eſt. Et ergo licèt appareat exterius iſtos ſeruare præcepta Dei & ſanctæ Eccleſiæ, tamen præceptū charitatis non cuſtodiunt: quia quicquid agunt, non ex charitate, ſed ex timore & coactione, nè damnentur, perficiunt: ac per hoc non ex amore Dei, ſed ſuijpſorum id faciunt. Ea propter in Deo confidere nequeunt, quia Deo fideles non ſunt: ſed tota vita eorum interior pauor eſt & formido, labor & miſeria. Et quicquid agunt in orando, in laborando, in pœnitentijs, in operibus miſericordiæ, totum faciunt ad expellendum iſtum timorem, ſed nihil eos hæc iuuare poſſunt. Nam quantò amplius ſe diligunt, tantò mortem, iudicium ac pœnas inferni magis metuunt. Notari ex iſto poteſt, inordinatum timorem venire ex amore ſuijpſius quo vnuſquiſq; appetit eſſe beatus, quamuis ei qui eum beatum facere poteſt, ſit infidelis. Alia origo ſcrupuloſitatis eſt ex hoc, quòd amor eorum ad Deum modicus eſt: quia paruus amor paruam cauſat

Timor inordinatus vnde.

ſat

Digitized by Google

ſat confidentiam. Et ſolus amor Dei perducit hominem ad verā ſpē & cōfidentiā diuinæ miſericordiæ, bonitatis, liberalitatis & gratiæ: quam confidentiam nulla virtus, quantumcunq; magna appareat, nec vlla pœnitentia ſine amore Dei poteſt dare. Nihil autem tā neceſſarium eſt volenti ad vitam perfectā peruenire, ſicut magna ſpes & confidentia in Deo. O ſancta ſpes, ò beata in Deo confidentia, dūmodo non pertrahat aliquem ad incuriam & acediam ſuæ emendationis, ſed magis excitet ad digniorem gratitudinem, & ad diligentiam acquirendi perfectius diuinam gratiam & charitatem, atq; ad omnem virtutum perfectionem, ad abijciēdum omne quod ſenſuale eſt, & ad proſequendum quicquid ad ſuijpſius mortificationem deſeruit, ad ſufferendam quoque hilariter omnem aduerſitatem: tunc huiuſmodi ſpes ſibi valde neceſſaria eſt & ſalutifera. Nam quantò plus ſperat, tantò magis gratus eſt, ſeipſumque amplius emendat. *Confidētia in Deum.*

De impaſſibilitate in aduerſis habenda, & de tribulationis vtilitate. Cap. XI.

VNdecima, eſt perfecta mortificatio omnis inquietudinis & impatientię cordis in omni exteriori aduerſitate, ſiue ſit diffamia deriſio, detractio cum mēdacio, aut damnum rerum temporalium, amicorum & affinium, ſiue alia qualiſcunque perſecutio, quæ alicui permiſsione diuina accidere poteſt. Hic ſcire debes, quòd illi qui ſe ad ſuijpſius mortificationē dare volunt, ſæpe à domino noſtro multifariè tribulatione exteriori probantur, an perſeuerare valeant in ſuo bono propoſito, quemadmodū angelus dixit ad Tobiam: Quia *Tob. 12.*
acceptus eras Deo, neceſſe fuit vt tentatio aduerſitatis (exterior) probaret te. In hunc modum etiam Iob probabatur, qui ſimilem ſi- *Iob. 1. 2.*
bi non habebat in terra. Nam cum omnia ſibi ablata, vxorque ſua & amici illi fuiſſent contrarij, nec non & ab hoſte percuſſus fuiſſet à planta pedis vſq; ad verticem, nihilominus permanſit quietus & pa- *Iob 1.*
tiens corde neq; peccauit labijs ſuis, ſed dixit: Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut domino placuit, ita factū eſt. Sit nomē Domini benedictū. Similiter Chriſtus Ieſus poſt omnē perſecutionē Iudæo- *Matth. 26. 27.*
rum, in captiuando, in percutiēdo, in illudēdo, in falſos teſtes producendo, in flagellādo, in crucifigendo, quieto corde & amoroſo af *Mar. 15. Luca 23.*
fectu in cruce pendens, clamore valido & abundantibus lachrymis pro ſuis inimicis rogabat, dicens: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Nec poterant illi tot pęnas & cōtumelias inferre, quin affectaret multò plura pati propter amorem patris ſui & omniū hominum ſalutem. Omnibus etiam quos dominus noſter trahere diſponit ad ſupremum ſtatum meritorum, multa vult toleranda trāſmittere. O ſi ſciremus ex quanta charitate afflictionē mittat Dominus noſter quocunq; etiam modo veniat, multū eam affectuosè pe-

Digitized by Google

Aduerſitas dona Dei. teremus & expectaremus,amoroſeq; ſuſciperemus. Nã afflictiones ſunt dona chariſsima,quę Deus ſecretis ſeu familiaribus amicis ſuis tribuit ad ornandas animas eorum,& perducẽdas ad verã Dei ſimilitudinem.Quia nunquam tam ſubtilis imaginũ ſculptor extitit,qui tanta diligentia ac ſollicitudine lineamenta imaginis ad exẽparis (ſecundùm quòd eam formabat) perfectionẽ trahere elaborauerit, quẽadmodum Deus omnipotens ab æterno ſua ſapientia immenſa præuidit atq; præordinauit de ſecretis amicis ſuis, quomodo mediãtibus huiuſmodi afflictionibus ipſos perduceret ad perſectiſsimã ſimilitudinẽ Chriſti Ieſu,Propterea dicit Aug.ſuper Pſalt. Cũ cęperit homo Chriſtianus cogitare & diſponere vt perfectè proficiat in virtutibus & ſuijpſius mortificatione, ſtatim incipit pati linguas aduerſantiũ.Quicunq; illas nondũ paſſus eſt,nondũ profecit. Quicunq; illas non patitur,necdũ conatur proficere. Notandũ eſt autẽ tres eſſe patientiæ gradus. *Gradus patientię.* Infirmus horum eſt, compeſcere ſeipſum à vindicta inferenda manibus vel deſiderãda corde,qui gradus valde imperfectus eſt,quia ſæpe ibi remanet cor amaricatũ: de quo cõſurgunt murmurationes,ſuſurrationes,detractiones, inuidiæ,ſuſpiciones malæ,& ſimilia. Iſta ſunt ſigna immortificati cordis atq; inordinati amoris ad ſeipſum:quia omnis inordinata anxietas,triſtitia, & inquietudo,ex inordinato oritur amore. Propterea dicit Gregor. Qui æquanimiter aliena mala & perſecutionem nõ tolerat, ipſe ſibi per impatientiã teſtis eſt,quia à boni plenitudine, id eſt, virtutũ & gratiarum perfectione longè diſtat. Medius gradus eſt,cum aliquis non ſolùm manus & deſideria à vindicta cohibet, verũ etiã cor ſuũ purificat & mundat ab omni amaritudine & inuidia. Et quãuis deſideranter non patiatur,tamen tolerat humiliter recognoſcẽdo ſe dignũ illud(imò etiã multò plura)pati:& paulatim percipiens vbertatẽ gratiæ,quæ per hoc acquiritur,voluntatẽ ſuam parat ad patiẽter ſufferendam omnẽ futuram aduerſitatẽ: & hoc modo incipit ſibi ipſa tolerantia fieri valde meritoria. Supremus gradus eſt patiẽtia affectionis,quæ vt cõformis efficiatur dominicæ paſsioni, & omnibus quæ in ipſa contigerunt,omne contrariũ quod ſibi obuiare poteſt, cum magno deſiderio ſuſcipit,& plura ſemper pati deſiderat, dicendo cum Dauid: *Pſalm. 68.* Improperium expectauit (ſcilicet cũ deſiderio)cor meum & miſeriã. Et iſtiuſmodi homines ſentiunt magnã abundantiã amoris Dei & dulcedinis,quæ ex ipſa tolerẽtia exprimitur,fluẽs per omnes vires animæ,per quam in tantum inebriantur in Deo,vt nullum videantur externum cõuitum, damnum vel pęnam ſentire. Nam omnem perſecutionem quam patiuntur,reputant pro adiutorio veniendi ad dilectum,& omnes perſecutores diligunt tanquam veros adiutores ad vitam æternam.O fęlix anima,quæ ad iſtud peruenit,quia æternaliter in brachijs Ieſu Chriſti requieſcet.

Digitized by Google

De perfecta propria voluntatis abnegatione, atque de obedientia gradibus. Cap. XII.

DVodecima, eſt perfecta mortificatio omnis propriæ volũtatis in totali voluntaria reſignatione, ad omnem internam derelictionem ſufferendam propter amorem Dei. Notandum quòd nobiliſsimum eorum quæ Deus homini contulit, eſt liberum arbitrium, per quod ſolũ peccata committit, aut virtutes perficit. Et ideo nihil homini tã nociuũ eſt, quàm perfrui ſua vitiata propria volũtate. Nã ipſa eſt quaſi fundamentũ, ſuper quod omnis inordinatio peccatorum congregatur & quieſcit: ſed ſi euerterimus hoc fundamentum, corruent omnes muri Iericho, id eſt, omnis vitioſę affectionis. Attamen iſtud nõ ſic intelligas, quaſi neceſſarium ſit homini obedientiã vouere, vt ad perfectionem valeat peruenire: ſed ſicut ſupra dictum eſt de voluntaria paupertate, ſic etiam hic dico, quia illis neceſſariũ eſt ſub obedientia ſtare, qui exercitari ab alijs indigent, vt ad perfectionem perueniant, eò quòd ſeipſos non bene valeant vincere & mori, propter modicum amorem Dei & tractum, quem in ſe debilẽ adhuc ſentiunt, & magnũ tractum immortificationis & irreſignationis, quem adhuc habent. Itaq; quando huiuſcemodi homo bonę voluntatis eſt, neceſſe eſt vt ad obediẽtiam ſe obliget, vt cæteris quoq; temporibus dum iterum rebellionem & immortificationem naturę ſuæ ſenſerit, ab alijs compellatur ſeipſum relinquere. Sed qui perfecti ſunt, aut ſi adhuc perfecti non ſunt, tamen ſpiritu Dei & gratia eius atq; amore ſic aguntur, vt oporteat eos totaliter mori voluntati propriæ, eamq́; relinquere, & ſequi ab intra tractum ac placitiſsimam Dei voluntatem: iſtis non eſt neceſſarium ſub obedientia ſtare & regi, quia ſub diuina obedientia ſtant ad ſemetipſos relinquendum, & voluntatem domini ſecundùm omne eorum noſſe in omnibus ſequendum. Veruntamen neceſſarium eſt eis (ſcilicet perfectis prædictis) habere promptam voluntatẽ ſtandi ſub obedientia aliorum, ſi ſcirent Deo id magis placere. Propterea qui extra religionis ſtatum remanet, non propter libertatem naturæ & ſenſualitatis, ſed ſolummodo ob retinendam libertatem ſpiritus ad die noctuq; propinquius meliusq́; coniungendum ſe Deo in omnibus exercitijs ſpiritualibus, in hoc laudandus eſt, & non vituperandus: ſed oportet ipſum diligenter cauere, nè abutatur libertate ſua, ſed Dei obedientiam aſſumat in omnibus modis, vti iam proſequar.

Liberi arbitrij nobilitas.

Voluntas propria.

Ioſue 6.

Obedientia quibus neceſſaria.

Tres itaq; ſunt obedientiæ gradus. Primus eſt obedientia voti, quòd factum eſt in profeſsione. Sed multi inueniuntur, qui quamuis operibus ab extra votum obedientię impleant, tamẽ oſtendũt multis ſignis ſe ad hoc inuoluntarios: nec ſuperioris volũtatem perficere cupiunt, ſed vt ſuperior iuxta volũtatem eorum iubeat, exoptãt:

Obedientia voti.

alioqui

alioqui rebelles ſunt,& murmurāt atq; ſe excuſant. Et iſtis eſſet multo melius obedientiam non voluiſſe, eo quòd votum ipſis laqueus damnationis factum ſit: quia Bernardus dicit,quòd qui occultè vel apertè ſatagit,vt quod ipſe vult,hoc ei prælatus iniungat, ipſe ſe ſeducit,& fruſtra ſibi blanditur de obediētia prælatorum. Non enim in ea re ipſe prælato,ſed magis ei prælatus obedit. Secūdus gradus eſt obedientia conformitatis,cum quis non tantùm operibus foris obedit,ſed etiam voluntatem ſuam perfectè ſui ſuperioris voluntati conformat, in nullo ſe inuoluntarium oſtendēdo vel excuſando, vel querulando ſibi eſſe nimis graue vel durum factu, etiam ſi quandoq; appareat contrarium eſſe ſenſibus & naturæ. Iſtos tamen oportet diligenter aduertere, quòd obedientia talis, licèt in operibus perfecta ſit, in intentione tamen frequenter imperfecta eſt, vt cum ex timore obediunt,nè reprehendantur,confundantur, non amentur,vel nè indignationem ſuperiorum incurrant, Aut econtra obediunt,vt ſuperioribus placeant,ab ipſis caripendantur,laudentur, exaltentur,vel amentur, ita quòd purè Deus ſolus finis eorum non eſt,ſed quiddam humanum in illo quęrunt,de quibus Deus locutus eſt: Amen dico vobis,receperunt mercedem ſuam.Et ob hoc ſatagit inimicus intentionem deprauare,dum opus bonum non poteſt impedire,vt ipſum per intētionem malam valeat poſsidere, quia dicit Gregorius: ſi autem ſemel cor inordinatione prauæ intentionis inficitur, ſequentis operis medietas & terminos ab hoſtè callido ſecurè poſsidetur. Quoniam totam ſibi arborem fructus ferre conſpicit quam veneni dente in radice prauæ intentionis vitiauit. Igitur omnia obedientiæ opera quiſq; adhoc perficere ſolummodo debet vt perueniat ad maiorem miſericordiam,complacentiam, gratiam, & familiarem vel ſecretam dilectionem Dei. Et cum totum poſſe ſuum fecerit, nihilominus ſemper debet velle contemni & abijci à ſuis ſuperioribus,& omnibus cum quibus conuerſatur:quia hoc eſt ſignū verax,quòd propter Deum duntaxat omnia agat.

Obedientia conformationis. *Matth.7.* *Obedientiæ opera quatenus exercenda.*

Tertius gradus eſt obedientia vnionis,hoc eſt: Vt aliquis non ſolùm obediens exiſtat opere & volūtate, verum etiam omnis modus & cauſa voluntatis ſuæ vnitus ſit voluntati præcipientis aut deſiderantis. Iſta obedientia propriè duntaxat ad Deum eſt, quia hæc illi à charioribus,familiarioribus ſeu ſecretioribus amicis ſuis exhibetur:quorū voluntas tam perfectè reſignatur & vnitur voluntati Dei in omnibus modis,vt vna voluntas ſit facta, ita quòd quicquid circa eos Deus fieri permittit, totū ex ordinatione abyſſalis amoris & miſericordiæ Dei prouenire fateantur,& ſummo affectu ſuſcipiunt, quantumcunq; etiam confuſiuū,damnoſum, tædioſum vel pęnoſum ſit. Notandū eſt tamen,in hac reſignatione voluntatis ac relictione, multos eſſe gradus: quia reperiūtur qui parati ſunt ſuſcipere quic-

Obedientia vnionis. *Reſignationis gradus.*

quid

quid circa eos Deus forinſecus fieri permiſerit,dũmodo interna gratia,ſenſibili amore,& ſpũs dulcedine frui eos pmittat,quo ſolatio interno facile oẽm ſufferre poſſunt aduerſitatẽ.Iſti adhuc ſunt infirmi milites in amore Dei.Breuitatis gratia cæteris gradib,omiſsis,ſcias ꝙ ſupremus gradus reſignationis voluntatis in placatiſsimã volũtatẽ Dei, eſt ꝙ voluntatis libertas perfectè moriatur pp amorẽ Dei omni propriæ affectionis ſentimento, & tã cito & perfectè diuinam voluntatẽ ſequatur in omnibus q̃ ſibi euenire poſſunt in tẽpore,vel in ęternitate queadmodum vmbra ſequit̃ medium vnde cauſatur. Et iſta eſt ſumma libertas rationalis creaturæ, diuina volũtate perfrui duntaxat:quia per ipſam eſt hõ ęternus,& immutabilis factus in oĩ, qđ citra Deum contingere poteſt, etiã ſi ſolus oẽs inferni truciatus ferre deberet,paratus eſſet pp amorem Dei ſine oĩ cordis retractione. Inſuper,per multiplices amoroſas affectiones in Deum,inuenit ſe paratũ nedũ ad ſuſcipiendũ à Deo tã hilariter omnẽ internam derelictionem,aut ſubtractionem ſenſibilis gratię, deuotionis,amoris atq; dulcedinis,ſicut ad ſuſcipiendũ oẽm affluentiam eorundem donorum Dei,vt eius placatiſsimę voluntati vnitus eſſe poſsit:verumetiã tam vehementer accenſus eſt ardore eſſentiali diuini amoris, ꝙ ex intimo cordis ſui exoptat ſtare toto tpe vitæ ſuæ ſine oĩ ſenſibili amore,& gratia, cũ ſolo nudo eſſentiali amore in omni interna derelictione,& cordis anguſtia ſibi euenire poſsibilibus,nõ affectãdo quãcunque internam conſolationẽ de DEO, quamlibet ſpũalis exiſtat:quia ſup omnia deſiderat in derelictione Ieſum imitari, qui eſt ſtatus perfectiſsimus. Sic.n. Ieſus dum maximã pfectionẽ opere adimplere dẽret, adeo derelictus erat ab illo tpe quo ĩ horto orabat antequã caperetur,vſq; ad mortẽ ſuam,ab omni affluentia ſenſibilis amoris,gratiæ atque dulcedinis (ſtans duntaxat in nudo eſſentiali amore) ac ſi non amicus,ſed inimicus Dei fuiſſet:& hoc ideo, vt ſua pœna & opa maiora eſſent,& eſſentialis ſuus amor magis probatus. Nam iſtud eſt excellẽtiſsimũ virtutis opus,qđ in terris CHRISTVS oſtẽdit,& quod poſsit aliquis hõ imitari.Ea propter nimis ſunt inconſiderati,qui ſe adeo inuoluntarios ac tædioſos exhibẽt,& cõtriſtantur valde,cũ ipſis ſubtrahitur internus diuinus influxus:quia lætanter hoc propter DEI amorẽ ſufferre,ſignũ eſt puri amoris, & eſt ſola via,quę ad veram perducit perfectionẽ. O fęlix anima,quæ hoc modo moritur ſibijpſi,ò quàm nuda ab affectionibus efficitur peregrinis,quàm quieta corde,quàm dura à peccatis, quàm libera à pœnis,quàm aliena ab omni timore,ornata omni virtute,clarificata in intellectu,eleuata in ſpiritu,vnita DEO, & æternaliter beatificata.

Libertas ſuprema rationalis creaturæ.

Matth. 26. Lucæ 22.

Hactenus de primo,qualiter.ſ. fieri oporteat perfectam mortificationẽ omnium,quæ aliquod impedimẽtum poſſent pręſtare,quo minus Deo appropinquare, & cũ eo vniri poſſemus, dictum ſufficiat.

Digitized by Google

D. HENRICI HARPHII PIISSIMI ERVDITISSIMIQVE THEOLOGI,

MYSTICAE THEOLOGIAE LIBRI SECVNDI PARS SECVNDA;

In ſe vitæ actiuæ præparationem ornatumque complectens.

De amoroſa animæ ād Deum conuerſionem.
Cap. XIII.

SECVNDVM nunc proſequendum, eſt inſtructio quomodo acquirere valeamus perſeuerantem amoroſam vnionem, abſque vllo medio inter Deum, & animæ noſtrę vires. Licèt autem hoc ex parte docuerimus in illis mortificationibus quas ſupra diximus (nam quemadmodum naturale eſt lapidi deorſum cadere, ſic naturale eſt animę mortificatæ, & viuificatę per gratiā ab omnibus inordinationibus, & liberè exiſtenti ſine medio in Deum fluere, & eleuari in ipſum: quia Deus eſt naturalis locus animæ, ad quem creata eſt ad ęternaliter requieſcendum, & fruendum beatitudine) nihilominus neceſſarium eſt nobis alia quoque agnoſcere. Nam quemadmodum oportet nos mori nobiſipſis, ſi in Deo viuere debemus, ita oportet nos etiam paulatim diſcere in Deo viuere, & requieſcere per practicum effluxum amoris Dei, qui nos Deo vniat, vt poſſimus verè diſcere mori nobiſipſis, atque ita oportet nos vnum adipiſci cum altero. Et quantò in vno plus profecerimus, tantò etiā in altero amplius proficiemus: quia vnum ſine altero veraciter, & vtiliter habere non poſſumus. Nam duo ſunt termini: Vnus eſt, Deus, altèr ſumus nos, & voluntas noſtra in medio ſtat. Si ergo ſe voluntas per amorem ad Deum cōuerterit, per amorem ſe à nobis auertit: & quantò amplius ſe ad Deum conuertit, tantò plus à nobis ſe auertit, adeo vt tandem ſe tam perfectè ad Deum cōuertat, vt etiam totaliter ſe à nobis auertat per contemptum perfectum noſtri ipſorum. Et ſimiliter ècontra, dum ſe voluntas per amorem ad noſipſos conuertit, auertit ſe à

Deo,

Deo,ita quòd ipſa conuerſio ad noſipſos, tandem tam magna efficitur,vt Deum omnino contemnat.Sic ergo auerſio ab omni creatura & nobiſipſis,& conuerſio ad Deum, in vna pariter actione complentur,licèt nos voluerimus in duobus punctis proſequi, vt melius intelligeretur.Proſequendo igitur ſecũdum, ſciendum quòd Deus eſt origo ex qua omnia creata effluxerunt;ſed ſingulari modo rationalis creatura:ipſe quoque Deus eſt propter quem omnia creata ſunt, & poſtremò etiam finis ad quem omnia creata ſunt, ſcilicet vt reuertantur in ſuam originem, vnaquæque creatura, vt ſibi competit. Nam cæteræ creaturæ omnes ad hominis indigentiam ordinatæ ſunt, vt diuerſis modis ſint in adminiculum, & exercitium hominem conuertendi,ac perducendi ad Deum,puta ad corpus paſcendum, veſtiendum, caſtigandum, vel ad hominem inſtruendum varijs modis,& dandam de Deo notitiam in ipſarum creatione, videlicet de eius infinita magnitudine,ſapientia,pulchritudine,dulcedine,ſubtilitate, bonitate, & ſimilibus innumerabilibus, in quibus natura, & exteriores ſenſus, ac etiam ratio interior exercitari poſſunt.Conſequenter ſenſus exteriores ordinati ſunt,vt ſeruiant,& ſubiecti ſint viribus interioribus:ſimiliter animæ vires, & potentiæ inferiores, vt ſeruiant & ſubiectæ ſint ſuperioribus: ſuperior verò, vt ſemper amoroſè in Deum fluant. Nam quemadmodum ſolares radios ſemper vnitos ſoli eſſe oportet, atque in ſole iugitèr pendere inſeparabiliter, ſi in eſſe permanere debeant: ita etiam nobilis anima eſſentialiter dependet in ſua origine,hoc eſt,in Deo.Propterea ſi peruenire debet ad ſtatum perfectum,oportet eam diſcere ſimiliter in Deum fluere, & dependere in ipſo cum tribus ſuis potentijs per medium gratiæ Dei,& noſtri amoris.Et iſtud eſt propriè,quod volo hic docere,quomodo ad hoc peruenire poſſimus.

Deum. *Creatura quare facta ſint.* *Senſus exterius potentia.*

De triplici vita hic tractanda, & quis ad vitam contemplatiuam aptus. Cap. XIV.

SCiendum quòd triplex eſt vita,ſcilicet actiua, per Liam deſignata,quæ lippos habebat oculos:ſpiritualis contemplatiua, in Rachele figurata,quæ pulchra erat,ſed infœcunda: & ſupereminens cõtemplatiua,in Maria Magdalena ſignata,quæ optimam partem elegerat.In qualibet autem iſtarum trium,oportet nos facere præparationem,ornatum,& profectum,ſi eas perfectè poſſidere,& Deo ſaluriter offerre volumus. Primò oportet vt nos præparemus ad vitam actiuam,ſi fideles ſerui inueniri volumus, ſicut vni dicitur in Euangelio:Euge ſerue bone,& fidelis,intra in gaudium domini tui. Sciendum,quòd ille dicitur bonus & ſeruus, qui eligit in omnibus obedire præceptis Dei,& ſanctæ Eccleſiæ, exercitare ſe in operibus bonis, ſanctis moribus, in virtutibus & exercitijs actiuæ vitæ,in nullo ſeip-

Gen. 29. Ibide 1. Lucam 10. Vita triplex. *Vita actiua.* *Matt. 25. Seruus bonus.*

ſum quærendo, ſed honorem & voluntatem Dei duntaxat, aut proximorum emendationem & ſalutem: & propter iſta dicuntur huiuſmodi homines, boni. Sed quia omnem ſuam perfectionem in exercitijs actiuæ vitæ conſtituunt, & dominus huiuſmodi introrſum nō trahit, ſed foris ſtare permittit in exercitijs actiuæ vitæ, ideo adhuc ſerui Dei, & non amici appellantur. Nam familiares eſſe oportet, & Dei ſecreta cognoſcere, qui Dei amici vocari debent, quemadmodū
Ioan. 15. ſuis Apoſtolis Dominus loquebatur: Iam nō dicam vos ſeruos, quia omnia quæcunque audiui a patre meo, nota feci vobis. Hic tamen ſciendum eſt, quòd Deus gratiam ſuam, opem atque ſubſidium elargitur cuique ſecūdùm quòd ſeipſum præparauerit, & exercitauerit, ſiue ad exteriora exercitia actiuæ vitæ in exterioribus virtutum operibus, ſiue ad exercitium internum amoris. Et ad iſtud multum facit conditio naturę, tametſi non ſufficiat, quia graues, auari, aut melancholici ex natura, ſeu etiā ſcrupuloſi, vel inflati, valde difficulter ad
Vita interna qui nam aptiores. internam ſpiritualem vitam peruenire poſſunt. Et qui læti, amoroſi vel compaſsiui ſunt, vel compungibiles corde, multas habent diſpoſitiones ad internam contemplatiuam vitam, ſi tamen diſcere voluerint mori ſibijpſis, & obſeruare gratiam Dei, atque omnes res creatas totaliter contemnere: quia nemo ad internum exercitium veraciter peruenire poteſt, niſi prius cūcta deſpexerit, etiam ſeipſum, & ita totus Deo cum omnibus viribus & affectibus fuerit applicatus. Alioqui corde diuiſus ſēper permanet inſtabilis & inquietus: quia in deſideria frequenter extrahitur, & diſtemperatus efficitur in paſſionibus naturalibus, quæ adhuc in eo viuūt. Et idcirco intrinſecus minimè illuminatur, nec quid ſit internū exercitium agnoſcit, ſed in eo contentus eſt, quòd ſcit & ſentit ſe Deum quęrere & intendere non fictè, videnturque ſibi externa exercitia eſſe multo vtiliora qualibet exercitatione interna. Et quia magis exercet opera exteriora propter Deum, quàm colat eum interiori affluxu dilectionis, propterea in corde eius magis depicta ſunt opera, quæ propter Deum perficit, quàm ipſe Deus propter quem agit.

De præparatione vitæ actiuę per veram pœnitentiam, atquę de ſpe diuinę miſericordię. *Cap. XV.*

NVnc ergo vt ſe homo præparet ad verā fęlicem actiuam vitam, quæ tandem ipſum ad contemplatiuā perducere valeat, aſſumere ſibi debet illum Pſalterij verſiculum: Miſericordia & veritas
Pſal. 88. *Vita actiua neceſſaria.* pręcedent faciem tuam, beatus populus qui ſcit iubilationem. Duo enim in actiua vita neceſſe eſt exercitari, vt ad cōtemplatiuam perueniatur: Primum eſt veritas, puta veram habere de peccatis ſuis recognitionem, contritionem, confeſsionem, non tantùm in ſacramen

tali

Digitized by Google

tali confeſsione, verum etiam in ſuæ emendationis initio ire debet quotidie in ſua exercitatione (cum abyſſali humilitate, ſuijpſius contemptu, & voluptate prompta ad omnem bonum faciendum, & malum dimittendum, & tolerandum) ad rribunal Dei, & recogitare confitendo illi maiora peccata ſua præterita cum contritione, & lachrymis ante ipſum magnis gemitibus ſuam malitiam accuſando & Dei bonitatem extollendo, & laudando cum deprecatione venię. Et ad hoc ordinare debet oratiunculas breues cum ignitis ſuſpitijs, & deſiderijs, quæ ipſum excitare valeant ad contritionem, amorem, & ſenſibilem deuotionem. Quia ſicut lima operatur in ferro, & qualibet cōfricatiōe aliquid rubiginis aufert: ita quodlibet affectuoſum cordis ſuſpirium vel gemitus, aliquid abſumit rubiginis peccatorū, & paulatim purgat animam, intelligentię oculum clarificando, voluntatemque excitando ad amorem Dei, & ſuijpſius contemptum atque ad deſiderium emēdationis. Attamen cauere debet, nè carnalia peccati quotidie recolat, niſi in generali, nè huiuſcemodi rememorationem trahat hoſtis in carnalē delectationem, & tentationē. *Suſpiria amoris, & contritionis.*

Contritionem ſuorum delictorum taliter ordinare debet, vt ſcilicet magis defleat, quòd Deum contempſit, & offendit, quàm quòd ſeipſum perdidit, & condemnauit. *Contritio ordinata.*

Secundum eſt miſericordia Dei, circa quam exercitare ſe debet in vita actiua hoc modo: Congerere debet in vnum, & conterere in mortario memorię ſuam malitiam, & Dei immenſam bonitatem: ſuā ingratitudinem, & Dei immenſam benignitatem, & largitatem: ſuam ſtudioſitatem ad propriam damnationem, & diuinam diligentiam ad ſuam æternam ſaluationem. Tunc conſequenter percurret beneficia Dei in creatione, quòd condidit nos ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam in aſſumpta humanitate, qua ſeipſum dedit in imagine, & ſimilitudine noſtra: & omnia quæ in mortali natura geſsit, & paſſus eſt: conſiderando ex his immenſam charitatem, bonitatem ac clementiam; & ex hoc concipiet veram perfectamque confidentiam ad Deum. Deinde excitabit ſeipſum ad faciendā vindictam coram Deo de peccatis proprijs in perfecta cōtritione, & odio peccatorum, in vera confeſsione, & pœnitentia: excitabit etiam ſeipſum ad abſtrahendum ſe ab omnibus peccatis, & creaturis, conuertendumque ſe ad omnes virtutes, & ad totaliter ſe offerendum diuino beneplacito, cum effluxu quodam amoroſo, & gratiarum actione ad Deum. Et hoc modo ſpiritualiter regenerabitur in nouum quendā ſtatum gratiæ, Deoque vnietur in vinculo amoris: & ex hoc propriè conſurget ad veram ſpem, & confidentiam ad Deum. Nā ſolus amor Dei perducit hominem ad veram ſpem, & confidentiam diuinæ miſericordiæ, bonitatis, largitatis, & familiaris amicitiæ, ad quæ nulla virtus ſeu virtuoſum opus miſericordiæ, vel pęnitentię, quantūcun- *Beneficia Dei.* *Amor Dei.*

que magnum,ſed neque paſsio quantumlibet grauis,perfectè,& ve-
Confidētia. raciter hominem perducere poteſt.O ſancta ſpes,& beata confiden-
tia,dummodo non prouocet hominem ad ignauiam,& acediam,ſed
ad gratitudinem,ad amorem, ad ſtudioſitatem omnium virtutũ,ad
aſperitatem pęnitentiæ, & voluntariam ſuijpſius mortificationem.

Meditationum varietas,& efficacia,& de ſex gradibus earundem. Cap. XVI.

COnſequenter, ad diſcernendum inter exercitia actiuæ vitæ eſt ſciendum,quòd meditationes exercitiorum duos fines habẽt, timorem videlicet, & amorem: ſiue timorem ſeruilem, metuentem pœnam purgatorij,aut inferni atque vindictam: & timorem filialẽ, qui formidat Deum offendere,aut ingratus eſſe. Meditationes ergo, quantò ſeruili timori magis approximant, tantò minoris ſunt meriti:& quantò filiali timori ſeu amori propinquiores extiterinr,tantò Deo acceptiores ſunt,& meriti maioris,purificantque animam peramplius à peccatis & ad proficientem vitam magis adiuuant.Ideoque meditationes illæ minores reputantur in merito, quæ timorem ſolùm incutiũt,vt ſunt meditationes de morte, iudicio,purgatorio,
Meditationes. inferno,& huiuſmodi. Sunt tamen nobis neceſſariè pro excitamento feruoris contra vitia. Ideo ſanctis olim eremitis ſolebant eſſe valde familiares.Poſt has ſunt meditationes de vita æterna,quia meditationes æternæ vitæ in homine incipiente plus quærunt ſuijpſius commodum,& vtilitatem,quàm diuinum honorem,ac beneplacitũ. Exercitium verò ęternæ vitæ in homine proficiente,& perfecto,multo nobilius eſt,& vtilius in gratia,& meritis.Supra has ſunt meditationes de contritione,& pęnitudine peccatorum,de pudore coram Deo,de auerſione à peccatis,& à mũdo, quæ præueniunt ex præteritorum peccatorũ recordatione cum amaritudine cordis, quemad-
Ezech. 38. modum rex Ezechias dicebat: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. In hac autem contritione,& amaritudine plus homo põderare debet peccatorum deformitatem,indignationem Dei,amiſsionem gratiæ,& gloriæ, quã diſpendium propriũ,
Meditandi paſſionem Chriſti gradus. confuſionem,periculum,amiſsionem temporalium,& ſimilia. Vltra has in quarto gradu meditationũ ſunt exercitia paſsionis dominicæ ad habendum compaſsionem.Bernardus namque in Sermone feriæ quartę poſt Palmarũ,ponit tres gradus exercitandi ſe circa paſ-
Opus. ſionem domini,quos appellat opus,modum,& cauſam. Primus gradus eſt,vt recogitemus opus paſsionis ad habendã compaſsionem,vt participes efficiamur paſsionis eius,& gloriæ:& iſtud ſpectat ad ho-
Modus. mines actiuos,& incipientes. Secũdus gradus eſt,recogitare paſsionis ſuæ modum,videlicet qua humilitate abyſſali,patientia,manſuetudine,

tudine,& deſiderio paſſus ſit,ita quòd in eius paſsione inuenire po terimus perfectionem omnium virtutum,quas ad imitandum in ipſa conſiderare debemus,& iſtud reſpicit proficiẽtes. Et iſte eſt quin tus gradus meditationum, exercitare ſcilicet virtutes ad aſſumẽdũ ipſas,& imitandum. Tertius gradus eſt,recogitare cauſam propter quam Chriſtus paſſus eſt, hoc eſt, immenſam charitatem, quam in hoc nobis voluit demonſtrare: & hanc meditari debemus, vt vice verſa eius amore vehementer inflammemur,quod propriè pertinet ad perfectos. Attamen hunc amorem in omnibus exercitationum gradibus exercitari oportet, ſi in bona vita quis proficere voluerit. Iſte autem gradus in paſsione domini ſe exercitandi,incluſus eſt in ſexto,& ſupremo meditationum gradu,qui eſt, meditando ſeipſum in Dei amore exercere, quamuis ſint adhuc alia ſublimiora exercitia nudi amoris,vti poſtea audiemus. *Cauſa.*

Spiritualium exercitiorum practica, quibus proficiendum. *Cap. XVII.*

PRoſequendo igitur materiam noſtram, poſtquam ſe quis exercitauit tribus menſibus,aut ſex,aut anno vno, donec in ſe ſentiat deſiderium mortificationis ſuijpſius, mũdi contemptum,carnis ſubiugationem, inflammationem ſpiritus ad Deum, & ad virtutes vniuerſas,ſi tunc vult progredi in actiua vita, ad perueniendum in contemplatiuam,tria debet aſſumere.Primum eſt,quòd nõ occupet ſe nimis, neque deijciat in puſillanimitatem, nec ſe etiam nimis perturbet, vetera ſua peccata recogitando, neque etiam quotidianos ſuos defectus diſcutiendo,deflendo,confitendo: ſed omnes retractationes,vel diſcuſsiones peccatorum, quibus miſcetur vitioſa delectatio, aut formidoloſa deſperatio, & puſillanimitas, vel conſcientiæ ſcrupoloſitas,reſcindendæ ſunt confeſtim,alioqui impedimento ſunt in vita proficiente.Nam bonos affectus extinguunt,animum,& libertatem cordis deprimunt,atq; familiaritatem Dei elongant, veram confidentiam extinguunt, animamque à vita contemplatiua reuocant.Succinctam igitur faciet recogitationem,& cõfeſſionem de peccatis tantummodo notabilioribus: reliqua verò proijciet in abyſſalem Dei bonitatem,& amorem, vbi cõſumentur velut vna gutta aquæ in magno igne.Cęterùm,contritionem,diſplicentiã & pœnitudinem peccatorum exercebit cum conuerſione ad ipſa,& rememoratione,vt dictum eſt. Sed præſertim cum quadam plenaria amoroſa cõfidentia,& conuerſione ad Deum, & pręcipuè in diuinũ amorem. In qua cõuerſione homo diſplicentiam habet de omni eo, quod medium, & impedimentum facit, nè affectiones ſuæ fluant in Deum,& quietetur. Hoc autẽ certum habeas,venialia peccata mul-

Exercitiũ actiua vita *Confeſſio ſuccincta.* *Pœnitudo peccatorum quomodo exercenda.*

Digitized by Google

to efficacius,& plenius deleri amoroſa quadam,& vigoroſa conuer ſione in DEVM,quàm ſola conuerſione ad ipſa peccata per contritionem. Sed hoc eſt occultum quoddam exercitium, quod à paucis inuenitur.Secundùm eſt,quòd ſit multum ſolicitus in omnibus peccatis venialibus,mori affectibus eorũdem peccatorum: quia iſta eſt emendationis ſemita, & via compendioſa Deo gratiſsima. Hic eſt ſciẽdum, quòd multum intereſt inter labi in venialia peccata ex infirmitate,& occaſione, & cadere ex affectionibus fixè in venialibus ſtantib.Sed quia de iſta mortificatione dixi in prima parte libri huius,idcirco nunc proſequi omitto. Tertium eſt,quòd homo incipere debet eleuare cor ſuum,animam,affectus, & vires ſuas,cõtinuis affectuoſis aſpirationibus in diuinum amorem,& vnionem,quemadmodum poſtea latius audiemus.Nam ſicut in ſumptuoſis ſtructuris videmus,ſi fieri debeat ędificium arcuatum,aut lapidea teſtudo,oportet ſupponere arcus ligneos.ſuper quos lapideus arcus ſuperędificetur: & cùm factus fuerit, ſubtrahuntur lignei arcus, & per ſe ſubſiſtit:ita etiam eſt in ædificio ſpirituali, in quo oportet fieri arcum diuini amoris,qui totum contemplationis opus portet: & quia homo primo imperfectus eſt in Dei amore, ſi hunc amoris arcum conſtruere debeat, oportet vt in primis potiſsimũ ſe exercitet in talibus meditationibus,quæ cor ſuum ad deſiderium Dei accendere valeãt,vt arcum iſtum amoris ſuperædificare poſsit. Cùm autem ſic ſe inflammatum inuenerit in affectu,excitare debet ſeipſum in ardorem amoris,& vnitionis Dei magis aſpiratiuis deſiderijs, quàm meditationibus.Et cum ſe hoc modo continuis exercitijs, & aſpiratiuis deſiderijs frequenter compulerit in amorem Dei (vniuerſas animæ vires coadunantem) affectus hominis adeo vigoroſi in ipſo efficiẽtur viſitatione ignearum exercitationum huiuſcemodi amoris(hominem cùm Deo venientis) quòd ſe momẽto ſubmerſum inueniet in abyſſali amore Dei,& ſeparatum àb omnibus creatis, mox vt per præfatum exercitium ſe ad Deum conuerterit.Et iſtud propriè eſt origo, fundamentum,& inſtrumentum vitę contemplatiuæ,quod quicunque in actiua vita inuenire potuerit,cito proficere valebit in virtutibus,& ſuijpſius mortificatione,ac peruenire ad vitam contemplatiuam.Et vocatur iſtud inſtrumentum,gratia operãs,de qua adhuc multa audiemus.Cęterùm,quid intelligi debeat per verba illa,aſpirare ad amorem vnitiuum,in conſequentibus declarabo in vita cõtemplatiua. In ijs autem quæ dicta ſunt, habetur plena præparatio ad vitam actiuam,& origo vitæ contemplatiuæ.

Venialia peccata quo modo abluantur.

Fundamentum vitæ contemplatiuæ.

De mercenarijs,& ſeruis infidelibus. Cap. XVIII.

Seruorum infidelium farrago.

EST tamen hic notanda vna regula generalis deſeruiens cuilibet ex his tribus ſtatibus, ſcilicet quòd tria ſunt quę homines in diuino

uino ſeruitio faciunt ſeruos non fideles, ſed mercenarios, dignos à Deo contemni,& condemnari.Primum eſt,quòd quis in omni exercitio quærit ſeipſum,& propriam vtilitatem conſequi: puta ſenſibilem gratiam, deuotionem,meritum,& gloriam,vel etiam incommodum proprium euitare,puta temporale damnum, cõfuſionem,pœnam,vel plagam,purgatorium,infernum & ſimilia.Imo eſt inuenire nonnullos,qui contemnant omnia,& ſtrictam religionem,aut pęnitentiam aſſumant,omnemque gaudenter ſuſtineãt aduerſitatem, ad acquirendam vitam æternam,vel euadendam pœnam æternam,& tamen nõ ſtant in gratia,nec etiam in charitate Dei. Nam taliter egit Platonis diſcipulus,qui audiens Platonem diſputãtem de futura fęlicitate,illamque deſiderans,ſe pręcipitem dedit,& fregit ceruicem, vt peruenire poſſet ad fęlicitatem, quam audierat commẽdari,& tamen condemnatus fuit,quia ipſe,& Plato ambo erãt infideles.Pariformiter Iudæi atque hæretici voluntarie ſuſcipiunt mortem pro ſua fide in ſpe vitę æternæ. Secundum eſt, quòd opera ſua,& exercitia valde magna reputat, & inde complacentiam habet plus in ſeipſo quàm in Deo. Et cum iſta fiducia quieſcit magis in operibus ſuis, exercitijs atque virtutibus, quam in libertate filiorum DEI, quam dulcis Ieſus ſuo precioſo ſanguine multum amorosè mercatus eſt. Tertium eſt,quòd nunquàm tam fideliter Deo famularetur,niſi ſperaret bonum præmium ſe inde recepturum, vel ſi ſciret non eſſe infernum, purgatorium,vel iudicium extremum: quia talia plus meruit,quàm Deum offendere. Iſtiuſmodi homines ſunt mercenarij, nec digni peruenire ad vitam æternam, aut percipere gratiam,& amorem Dei.

De ornatu vitæ actiuæ, per virtutes morales. *Cap. XIX.*

PRo ſecundo conſiderandum eſt, qualiter homo ornati debeat ad congruam vitam actiuam agendam. Sciendum itaque,quòd ornatus vitæ actiuæ propriè conſiſtit in virtutibus moralibus,quas tam aliquis poſsidere poteſt extra, & ſine gratia gratum faciente, quemadmodum legimus philoſophos gentiles adeo mortificatos fuiſſe naturalibus paſsionibus & ornatos naturalibus virtutibus,vt in aliquibus,& aliquãdo vix inferiores fuerint multis ſanctis,prout notare poſſumus, quò ad contemptum bonorum temporalium, & deſiderium paupertatis in Diogene oſtenſis,quando ſedebat in dolio,& abijciebat ſcutellam ſuam, cõſiderans quòd manu ſua haurire aquam poſſet. Simili modo etiam in patientia philoſophi Sabbon, & ita de cæteris virtutibus moralibus. Quamuis autem nulla virtus moralis ſine gratia Dei ſit,ſalubris, aut cõferre poſsit ad beatitudinem, *Virtutes morales.*

Digitized by Google

nem, tamen nemo poteſt ſalubriter vti diuina gratia ſine moralibus virtutibus:& ideo oportet hominem in principio emendationis ſuę laborare pro virtutibus moralibus adipiſcendis,ipſaſque Deo acceptas efficere per impetrationem gratiæ Dei.Idcirco in his tribus ſtatibus præcipuè ſatagere debet pro ipſis virtutibus ſemper plenius obtinendis:ad quod peruenire non poterit,niſi cum magno labore, diligentia, & orationibus. Nec mirum, cum virtutes quid nobiliſſimum citra Deum ſint, & ſimiles nos Deo efficiant, imò faciant homines deos, hoc eſt, deiformes: & ipſæ ſolæ, quantum eſt ex noſtra parte, Deo ſine medio nos vniant, hic in gratia, & poſtmodum in gloria. Primò ergo locare debemus verum fundamentum humilitatis, ex quo omnes virtutes ſument originem, ſi Deo gratæ eſſe debent.

De tribus manſionibus, quas in contemplatiuo exornari oportet. Cap. XX.

PRo ampliori tamen intellectu de iſto habendo, ſciendum quòd in homine ſunt tres manſiones,quas poſsideri,& ornari oportet triplici vnitate,ſi in ipſis parari debeat Deo habitatio. Infima manſio eſt in corde,quod eſt origo,principium,& radix totius vitę & ſenſualitatis hominis:& ideo omnes potentiæ ſenſitiuæ (quibus anima coniuncta eſt corpori, vt ipſi viuere & ſentire tribuat) colliguntur, & coadunantur in corde vt in ſua origine. Si ergo in iſta manſione reperiri debeat vera requies,pax & vnitas ſenſitiuarum potentiarũ, oportet hoc fieri per acquiſitionem virtutum moralium,quibus homo diſcit mori omnibus naturalibus paſsionibus, & inordinatis deſiderijs,vel affectibus.Et iſtud erat pro quo multum laborabant gentiles Philoſophi,vt peruenirent ſcilicet ad veram & iugem ſtabilitatem,quietem,vnitatem,pacem & libertatem cordis, per quæ ad veram ſapientiam conſequenter peruenire poſſent. Hoc igitur modo oportet nos eniti ad acquirendum in actiua vita morales virtutes,vt poſſidere poſsimus manſionẽ cordis in vera quiete & pace per mortificationem virium ſenſitiuarum,ſi volumus domino congruum parare thalamum ad quieſcendum in eo.

Manſio hominis infima cor.

Media manſio eſt mens hominis, quæ eſt naturalis origo virium intellectualium, ex qua ipſæ vires intellectuales oriuntur: hoc eſt, memoria,intellectus,& voluntas,quibus omnes actiones ſpirituales perficiuntur,vti poſtea plenius declarabimus.Secũdùm iſtas tres vires appellatur anima,ſpiritus:quia iſtæ vires ſunt ſeparatæ & impermixtæ ac liberæ ab omni organo corporis, ipſiſque efficitur homo ſimilis ſuæ origini: hoc eſt, ipſi Deo, & memoratur, agnoſcit ac diligit eum,ita quòd iſtæ vires totaliter in Deo ſuſpenſæ manẽt, vnuſque

Manſio hominis media mens.

Anima ſpiritus.

que ſpiritus cum ſpiritu DEI efficiuntur. Ideoque ſicut Deus vocatur ſpiritus, ita & iſtæ tres vires animæ ſuperiores ſpiritus nominantur: quia propriè ordinatę ſunt vt Deo vniantur, ipſoque in gloria æternaliter fruantur. Iſtam ergo manſionem oportet nos præparare in vita contemplatiua, vt poſsideamus ipſam in vnitate ſpirit⁹. Et iſtud fit per plenam acquiſitionem gratię Dei, & donorum ſpiritus ſancti, quæ perficiunt, nobilitant & eleuant omnes virtutes morales, quę in actiua vita acquirũtur: & ergo dona ſpiritus ſancti ſunt ornatus vitę contemplatiuæ, prout poſtea melius audiemus. Suprema manſio eſt nuda animæ eſſentia. Quomodo autem illam in vnitate poſsidere debeamus, hoc excedit omnem capacitatẽ humani intellectus: quia ſpectat ad tertium ſtatum hominum, hoc eſt, ad ſupereminentem cõtemplatiuam vitam, de qua in fine ſecundùm poſſe noſtrum loquemur. *1. Cor. 6.* *Iohan. 4.* *Manſio hominis ſuprema eſſentia animæ.*

De virtutibus moralibus, humilitate, obedientia, patientia, mititate, benignitate, ſtrenuitate, ſobrietate, caſtitate, &c. *Cap. XXI.*

PRoſequendo igitur ornatum actiuæ vitæ per virtutes morales, volumus inchoare à fundamẽto humilitatis. Humilitas iſta eſt profunda cordis in cõſpectu diuinæ maieſtatis inclinatio. Quod vt obtineatur, diligenter conſiderabit humilis amator Dei, quàm fideliter, & humiliter immenſa maieſtas, altitudo, ſapiẽtia, diuitię, & bonitas Dei in extremâ paupertate tam villi pauperique homuncioni ſeruierit in aſſumpta humanitate. Qua conſideratione continuata, tanta excreſcet in eo reuerentia erga diuinam maieſtatem, quod nõ poterit planè manifeſtari verbis, aut ſignis. In tantũ quoque efficietur eſuriens, ſitiens, & cupidus ediuerſo domino ſeruiendi, & exhibendi honorem, atque deſpiciendi, ſubijciendi, & humiliandi ſeipſum, quòd nõ poterit in huiuſmodi vnquam ſatiari. Proponet namque ſibi omni tempore hoc ſuaue verbum Chriſti. Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. Et per iſtam humilitatem ſubijciet ſe perfectè Deo, & præceptis eius, atque omni creaturæ propter amorem eius, reputando ſe peccatorem vilisſimum totius mundi, & velut puluerem terræ, qui pedibus calcatur, ſe æſtimando, dicet cum Dauid in perſona Chriſti. Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Ex iſto venit, quòd homo ád nutum ſubijcitur voluntati Dei. Quia autem beneplacita Dei voluntas eſt, ſapientiam mundi contemnere, & Dei ſapientiam imitari in omni perfectione virtutum, ideo parit humilitas primogenitam filiam ſuam nomine obedientiam, quia ſolùm per obedientiam perfectam humilitas vera commendatur atque probatur. Obedientia autem *Humilitas* *Matt. 11.* *Pſalm. 21.* *Obedientia.*

autem eſt flexibilitas ſubmiſſæ voluntatis & promptitudo ad omne bonum, quæ nunquam fatigatur exequendo voluntatem DEI, ſubijcitque carnem ſpiritui, & ſpiritum Deo, & omni creaturæ propter amorem DEI, dummodo hoc rationi conſonum eſſe conſtiterit, & virtuoſum. Iſta obedientia compellit hominem conſequenter renunciare proprię voluntati, & ſentimento, & nemo perfectè poteſt reſignare propriam voluntatem, niſi prius vberibus obedientiæ ſit educatus. Poteſt tamē benè deforis in exterioribus actibus ſe applicare ad voluntatem alterius faciendam, & intus propriæ voluntati non renunciare. Multo namque ſublimius eſt (quò ad profectionem) ab intus proprię renunciare voluntati, quàm deforis obedientem eſſe vel apparere. Per abnegationem propriæ voluntatis, habet voluntas Dei plenum dominium in nobis, & voluntas hominis adeo in voluntatem Dei attrahitur, vel transfunditur, vt contrarium velle, vel optare nequeat, ita vt ex ipſa profluat voluntaria tolerantia omnium pœnarum, & triſtitiarū, quæ homini poſſunt accidere. Spiritus enim domini, ſpiritum humilis hominis cōtingens attrahit, & intrahit ipſum, & totum ita in ſe conſumit, quod tam planè renunciat propriæ voluntati in voluntatem Dei, vt ſibi videatur non aliam ſe voluntatem habere aut vti, quàm Dei. Et tūc reddit ſpiritus Dei teſtimoniū ſpiritui eius, quòd filius Dei ſit, coniunguntúrque tunc in homine illo ſumma libertas, & ſumma obediētia, ſumma ſecuritas, & ſumma humilitas. Iſta abdicatio propriæ voluntatis, generat filiam quæ patientia dicta eſt, & hæc tolerat omne, quod ſibi accidere poteſt. Nam verè patientem non contriſtat quicquid ei infra Deum acciderit: quin potius omni tempore ſe totum proijcit in placitiſsimam voluntatem Dei, qui hęc omnia permittit ſuper eum. Et per iſtam virtutē mirificè decoratur, & acceptus Deo efficitur: quia voluntaria patiētia in pęnis cum beneuolentia ad eos qui ipſas inferunt, fuit veſtis nuptialis Chriſti, in qua ſponſam ſuam, id eſt, ſanctam Eccleſiam, in cruce deſponſauit. Patientia conſequenter generat filiam, quę appellatur mititas, quæ poſſeſſori ſuo pacem de omnibus pollicetur, quia manſueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis, ſicut dicit Propheta. Mititas autem eſt in patiētia tranquillitas, per quam vis iraſcibilis quaſi ſilentio quodam immobilitatur, & cōcupiſcibilis in virtutibus ſublimatur: quod rationalis aduertens lętatur, & conſcientia tantæ dulcedinis guſtu pace mirifica tranquillatur. Pęna enim eſt torcular, vndę profluit vinum dulce ſpiritualis conſolationis: & tunc cum lætitia ſuſtinet homo dura verba, duriora verbera, & duriſsimā mortis pænam. Mititas enim gignit filiam, quæ vocatur benignitas, & hoc ex amore Dei, quia ſolus mitis, benignus eſſe poteſt. Benignitas iracunda corda dulci affabilitate, verbis blādis, et pijs actibus emollire nititur, vbi ſpem habet virtutibus præualendi.

Abnegatio voluntatis propriæ.

Rom. 8.

Patientia.

Matt. 22.

Mititas.

Pſalm. 36.

Benignitas.

Digitized by Google

ualendi. Anima benignitate dotata, eſt quaſi lãpas oleo plena, errantibus lucẽs bonis exemplis, deſolatos vngens blandis alloquijs, iracundos medicãs pijs obſequijs, & virtutibus, pingues, accendens ardore diuini amoris. Benignitas iſta amabilis parit etiam filiam, nomine compaſsionem, quia benignitas amoroſa quadam compaſsione ſe participem facit paupertatis, neceſsitatis, & afflictionis omnium hominum.

Compaſsio enim eſt, ad omnem afflictionem, & neceſsitatem aliorum hominum pia cordis commotio. Principaliter autem verũ Dei ſeruum domino ſuo compati facit, qui tam amaram, & ignominioſam mortem paſſus eſt in cruce, imprimitque menti eius tam neceſſariam mortis cauſam, piam & promptã patiendi voluntatem, quorum recordatio pium cor cum CHRISTO ſpiritualiter, & etiã ſenſibiliter crucifigit cruce amoroſæ compaſsionis. Secundò compaſsio diligenter attendere facit propriam negligentiam, proprias culpas, & vitia; item, teporem, pigritiam, precioſi temporis amiſsionem, & tantam in omnibus virtutibus, virtuoſiſque operibus pauperiem. Tertiò ſuadet proximorum erratus multiplices perpẽdere, propriæ ſalutis paruipenſionem, & beneficiorum Dei tantam ingratitudinẽ, quorum intuitu compungitur compaſsione in condolendo, & affectuoſo ardore ſalutis omnium inflammatur. Quartò etiam conſiderare facit corporalẽ neceſsitatẽ, infirmitatem, culpas & vitia & miſeriam aliorum, & per hoc cor hominis crucifigit in compatiendo. Cõpaſsio hæc cõſequenter filiam parit, vocatam largitatem, vel liberalitatem, quæ eſt liberalis effuſio cordis charitatiua compaſsione permoti. Et ſolus compaſsione miſericors, propriè etiam largus vocatur, in communi quodam ardẽti feruore charitatis ad omnes homines ſine perſonarum acceptione. Conſiderans enim ineffabilia beneficia bonitatis Dei, & exceſsiuam penam paſsionis Chriſti, tanta ſe largitate pro qualicunq; viciſsitudine tam mirandæ charitatis Dei ſubmittit ac deijcit, quòd pro ſingulis articulis tam amaræ paſsionis Deo laudem, honorem & renerentiam impendere deſiderat corde, verbis, & operibus. Recolens conſequenter propriam miſeriam negligentiam, ingratitudinem, & tepiditatem ex vna: diuinamque patientiam, clementiam, longanimitatem, & fidelitatem ex altera parte, ſurſum aſſurgit in ſpiritu obuiam diuinę largitati, & voluntate perpetua liberaliter offert quicquid habet, & poteſt: imo quicquid ipſemet eſt, in agendo, dimittendo, & in patiendo. Deinde conſiderans errores proximorum innumeros, riuulum ſuę largitatis ad locum vnde profluxit, refundit: & pijs clamoribus benignitatem diuinæ bonitatis interpellat pro omnibus. Poſtremò attẽdens multiplicem corporalem neceſsitatem, & indigentiã in proximis, vnicuique iuxta omne poſſe ſuum, & facultatem ſubuenire quęrit. Et fluũt

Compaſsio.

Largitas.

ex

Opera miſericordiæ. ex ea ſeptem miſericordiæ opera, quæ à diuitibus & fortibus implētur cum temporalibus bonis, & obſequijs:à pauperibus verò, & impotentibus, implentur pijs fauoribus, & bona voluntate. Per hanc etiam virtutem largitatis præcipuæ multiplicantur virtutes, & animæ vires decorantur: quia qui corde largus eſt,communiter etiam lætus eſt, & inſolicius,bonis affectibus abūdans,& in omnibus pijs operibus communi amore beneficus.

Strenuitas. Largitas hæc filiam parit, quæ vocatur diligentia ſeu ſtrenuitas in bonis operibus,exercitijs & virtutibus.Eſt autem ſtrenuitas iſta, ſtimulatiua quædam cordis diligentia ad omne bonum, & veſtigiorum CHRISTI impigra æmulatrix,optans corpus, & animam eſſe, & viuere,vires & opes expendere ad potiſsimum honorem,& laudē Dei. Per iſtam ſtrenuitatem animæ vires ad ſuſceptionē diuinæ influentię late expanduntur,& vegetantur,hoc eſt,vigorem recipiunt ad omnes virtutes,quantumcunque ſublimes ſint & nobiles.Ab iſta etiam ſtrenuitate exhilaratur conſcientia,augmentatur, gratia,virtutes delectabilius & iucundius exercentur,& opera exteriora decoroſius venuſtantur.

Tēperātia. Strenuitas iſta generat filiam nomine ſobrietatem,vel temperantiam: quæ virtus omnes potentias intellectuales, animales, & corporales coercet, & ab omni ſuperfluitate reſtringit, ita vt etiam in intellectu nolit ſcire,vel ſapere quæ non licent.Ipſa non vult curioſè indagare ſecreta Dei, nec ratione comprehendere articulos fidei, ſcripturas non quærit detorquere ad ſuum ſenſum, ſed iuxta vitam, & doctrinam Chriſti, & ſanctorum fideliter intelligere. Ex ſcripturis etiam creaturiſque ſolummodo trahit id quod ad ſalutē deſeruit:& hæc eſt ſobrietas in viribus intellectualibus. Simili modo ponit ſenſitiuas ac beſtiales vires ſub ratione,ne extra vagentur per inordinatas paſsiones iraſcibilis,aut concupiſcibilis. Hæc ſobrietas ſeruanda eſt in omnibus verbis,actibus,locutionibus,ſilentijs,auditu,odoratu,guſtu,tactu, in ſentiendo, & in omni quod per *Caſtitas.* corpus,& ſenſus exercebitur. Sobrietas filiam parturit,appellatam caſtitatem corporis, & animæ, quàm veraciter nemo poſsidet, niſi *Corporis.* qui ſobrius eſt.Sunt autem tres gradus caſtitatis.Primus gradus eſt caſtitas corporis, quæ docet diligenter cauere ab immundis ſeu laſciuis actibus, verbis, geſtibus, nutibus, & attractibus, quæ quo*Cordis.*uis modo ad luxuriam prouocare poſſent. Hæc caſtitas aſsimilatur candido lilio propter angelicam puritatem, & etiam rubicundæ roſæ, quia dignitati martyrij aſsimilatur propter laborioſam reſiſtentiam,quam quotidie fieri oportet.Secundus gradus caſtitatis conſiſtit in corde, dum ſcilicet homo in tentationibus, & naturalibus motibus carnis ſuæ ſtatim ſine mora, integra voluntate caſtitatis, exerit vigoroſam conuerſionem ad Deum, in nullo penitus moram

faciendo

Digitized by Google

faciendo in tentatione. Et tunc tentatio eſt valde vtilis, quia promeretur augmentum gratiæ qua omnes virtutes ſtabiliantur, extollantur, exornentur, & nobilitentur. Iſta caſtitas gubernat, cuſtodit, & ſtabilitat omnes ſenſus exteriores, ipſa caſtigat, & reſtringit appetitus beſtiales; ipſa efficit, vt homo nullum medium permittat inter Deum, & ſe quantumcunque ſpirituale hoc eſſe videatur. Verbi gratia: Non vult habere priuatum amorem, & amicitiam etiam cū ſpiritualibus perſonis, nec vult à quocunque ſingulari fauore, amore, vel amicitia coli: quia talia miro modo retrahunt à via Dei pura, in qua gloria, honor & beneplacitum Dei duntaxat quæri debent. Tertius gradus caſtitatis eſt in mente hominis, hoc eſt, intimo animæ, & collocat hominem ſupra ſenſum, ſupra intellectum, & ſupra omnia dona quę anima à Deo recipere poteſt, poſſeſſoremque ſuum ſine medio Deo conglutinat. Ipſa pertranſire nititur quicquid creatura comprehendere poteſt, & ſolùm in incomprehenſibili bono requieſcere: quia impurus ſpiritus eſt, qui adhuc requiem quærit in quibuſcunque donis Dei, quantumlibet ſublimia, nobilia, arcana, vel appetibilia ſint, prout latius poſtea declarabo. Iſta caſtitas ad ſacramentum corporis Chriſti non accedit, vt fruatur delectabili ſpirituali ſapore, vt ſatisfaciat ſpirituali deſiderio, aut etiam vt habeat inde fomentū pacis, & quietis, vel propter aliam aliquam cauſam, ſed ſolùm propter honorem, gloriam & beneplacitum Dei, & vt fœcundum profectum virtutum, & mortificationis ſuijpſius poſsit obtinere. Hæc eſt nobilis illa caſtitas, quę animam ab omni quod Deus non eſt, liberam reddit, & continuo ſurſum effluxu amoroſi affectus in creatum bonum animam ſalubriter deiformem efficit, hic in gratia, & poſtmodum in gloria. Et in hoc ſuccinctè explicatum eſt, qualiter homo in actiua vita ſatagere debeat ſe virtutibus ornare, ſi fœlicem profectum in ipſa habere voluerit, & acceſſum ad contemplatiuam.

Mentis.

De profectu vel conſurrectione actiuæ vitæ per fidem, dilectionem, & ſpem. Cap. XXII.

TErtiò principaliter oſtendendum eſt, qualiter homo proficere debeat in actiua vita, & conſurgere in perfectione obuiā Deo, dicendo cum ſponſa: Surgam & circumibo ciuitatem, per vicos, & plateas, quęram quem diligit anima mea. Hic eſt ſciendum, quòd huius conſurrectionis duplex eſt modus. Primus eſt myſticus, & occultus, vocaturque à Dionyſio myſtica theologia, quia eſt occultiſsima ſapientia quam immediatè ſolus Deus in ſpiritu hominem docet: aliæ autem ſcientiæ à mortalibus magiſtris docentur. Hęc ſapientia tantùm in corde ſcribitur diuina illuminatione, & cœleſti influxu.

Cant. 3.

Via myſtica.

Et

Digitized by Google

Et quanquam non poſsit propter ſuam excellentem nobilitatem ab vllo hominum perfectè tradi,& doceri,quilibet tamen quantumcũque ſimplex fuerit, & indoctus, ſi fideliter frequentauerit ſcholam diuinam,hoc eſt,virtutum, & virtuoſarum exercitationum,hanc nobilem ſapientiam à Deo immediatè recipere poterit ſupra omnem intellectum per amoroſos affectus atque influxus in Deum. Et hic eſt vnus modus conſurrectionis per vim cócupiſcibilem, de quo parum tetigi in præcedentibus,ſed latius poſtea proſequar. Hęc myſtica theologia in omni gradu proficientis vitæ excitari debet: ſed quantò altius aſcenditur,tãtò magis exercitatur. Secundus modus cónſurrectionis eſt ſcholaſticus ſecundùm humanam eruditionẽ, & de illo nunc loqui intendimus, quia communiter exercetur in vita actiua.Eſt ergo ſciendum,quòd ſicut in ęterna vita anima Deo ſpirituali connubio coniungitur per tria dona,quæ à Deo recipit,& poſſidet tanquam dotes, hoc eſt, viſione clara,dilectione pura,& fruitione ſecura: ſic in huiuc vitæ via per gratiam æternæ beatitudinis gloriam prælibãtes,appropinquamus Deo exercitijs trium virtutũ theologicorum,tribus animæ dotibus correſpondentiũ.Et per iſtas tres virtntes meretur homo præfatas tres dotes animæ recipere in gloria: per ipſas etiam in tempore iſto coniungimur Deo in actiua vita pariter,& contemplatiua,ſed multùm differenter, prout poſtea audiemus.

Via ſcholaſtica.

De intentione triplici, recta, ſimplici, & deiformi, deq; oratione vocali. Cap. XXIII.

Intentio recta.

IN actiua vita,de qua nunc loquimur, conſurgimns ae Deo coniungimur,primò recta intentione fidei lumine illuſtrata:quod fit quando homo in cunctis quę agit vel patitur,cupit aut vitat, ſimplicem intentionis oculum habet ad Deum duntaxat, quærendo ſcilicet in omnibus purè ipſius honorem gloriam dilectionẽ ac beneplacitum ex charitate, & nihil aliud habet in intentione. Hæc intentio maximè attendenda eſt in omnibus: quia quantúlibet bonũ ſi opus, aliena intentio facit ipſum vanum,& ſine fructu:& econtrario,intentio bona,opus quod in ſe nec bonũ eſt neũ malum, fructuoſum efficit, & acceptum. Et quia pauci valde homines puram intentionem habent,& ſalus noſtra,& profectus cõſiſtit in intentione,idcirco notandum eſt tres eſſe gradus intentionis bonæ. Primus eſt intentio recta,quæ ordinat omnia ad Deum,& propter Deum.Iſta intẽtio procedit ex voluntate affectuoſa,æſtu diuini amoris calefacta. Quæ voluntas ſic amore æſtuans, intentionem ad conſecutionem æterni finis deſiderati operando impellit,nec hominẽ quieſcere,niſi in æterno bono ſinit. Hic ergo ſcernuntur filij adoptionis à filijs reprobationis:

Gradus intentionis bonæ.

Digitized by Google

tionis:quia omnes qui in exercitijs ſuis,& operibus virtuoſis perficiendis non attrahuntur amore diuino, ſed impelluntur aliunde, Deo vniri nõ poſſunt. Cauſa huius eſt, quia cum natura recurua vel inclinata ſit ad ſeipſam, ideo qui diuinum, gratuitum, ſupernaturalemque non habent amorem, in omnibus naturali amore ad ſeſe reflectuntur, quærentes ſeipſos, & affectantes in exercitijs virtuoſorũ operum ſenſibilem amorem, ſpiritualem dulcedinem, & ſimilia. Sed verus amator ſeipſum contemnit, & ſolum Deum quærit in omnibus, quia charitas nexus eſt amoris, nos in Deum tranſuehens, per quam vnimur Deo, nobiſipſis renunciantes, & Deus vnitur nobis. Et quamuis naturalis amor in actibus exterioribus tã ſimilis ſit diuinæ charitati, vt non facilè valeant ſecerni, tamen in intentione valde diſſimiles ſunt: quia charitas in nullo ſeipſam quærit, naturalis verò amor ſeipſum in omnibus quærit. Et ſicut Adam in paradiſo ſeipſum quærendo in quatuor prolabebatur peccata, videlicet in ſuperbiam, quia mandatum Dei contempſit: in auaritiam, quia ſapientiã Dei concupiuit: conſequenter in guloſitatem, quia quæſiuit illiciti ſaporis delectamentum: & poſt hæc accendebatur luxuria: ita ẽt qui ad exercitium trahitur naturali amore dũtaxat. quantumcunque altum, & nobile illud eſſe videatur, etiam ſi hominem in mentis exceſſum faciat peruenire, licèt etiam magna videre, & viſiones habere ſibi videatur, tamen totum eſt ad ſuam damnationem, quia cadit etiã in prædicta quatuor peccata. Primò in propriam complacentiam, & inanem gloriam, putans ſe aliquid eſſe cum nihil ſit. Secundò in cupiditatem, quia ex curioſitate inardeſcit ad recipiendũ à Deo notitiam in ſpiritualibus, & illuminationem per reuelationes, viſiones, & intellectum internum. Tertiò in gulam, quia per deſiderium voluptatis quærit in affectu ſenſuali experimentales, & ſenſuales ſapores ac dulcedinem ad quieſcendum in ipſis, & eiſdem fruendum: & ad hunc finem ordinat omnia ſua exercitia, & ſtudiũ deuotionis. Poſtquam autem hęc adeptus fuerit, cadit in ſpirituale adulterium: quia in huiuſmodi ſenſuali oblectatione, & voluptate ponit finem ſuæ deuotionis, & illic requieſcit. Ex iſto potes aduertere, multos eſſe in actiua vita pariter & contẽplatiua, quibus apparet quòd ad magna exercitia, & ſanctitatem peruenerint, & tamen per amorem naturalem miſerabiliter decepti manent, & ſuffocati, ignorantes & non aduertentes hæc ſpiritualia peccata. Idcirco debet homo quærere ſanctitatem non in ſenſibili deuotione, nec in frequenti exercitatione, ſed in contemptu, & mortificatione ſuijpſius, ſicut ſupra edocui, & etiam in recta intẽtione, quæ ſola diſcernit inter veros, & falſos Dei miniſtros. Signum intẽtionis rectificatæ eſt ſpiritualis lætitia in aduerſis, ſicut dicit Origenes ſuper Cantica: Nõ inueni verius ſignum boni hominis, quàm ſi inter ærumnas, & aduerſa fert dulcedinem

Naturæ recurnitas ad ſeipſã.

Gen. 3.

Quæſitio priuata.

Galat. 6.

Sanctitas ubi quærenda.

Hh men-

mentis ex frequentia ſobriæ exultationis & lætitiæ. Hoc enim ſignũ denotat immobilitatem mentis in aduerſis & proſperis:quæ immobilitas eſt ſignum intrinſecum rectæ intentionis, quæ in nullo ſe ipſam quærit,ſed tantum Deum:& tam bene(imò magis) inuenitur in aduerſis,quã in proſperis. Vnde beatus Gregorius dicit ſuper illud verbum Iob, Erat vir ſimplex & rectus: Rectus eſt ille,qui in aduerſis non frangitur,qui ad temporalia non inclinatur, qui ad ſuperiora totus erigitur,qui diuinæ voluntati totus ſubijcitur. At iſta intẽtio licèt rectificata ſit,ad perfectum tamen decorem nondum peruenit: quia adhuc in actiua vita conſiſtit, & circa multa eſt occupata, quamuis ſolum propter Deum. De quo Bernardus ſuper Cantica dicit,quòd in aliud tendere quàm in Deum, & tamen propter Deum, non eſt ocium Mariæ,ſed Marthæ negocium. Abſit autẽ vt quæ huiuſmodi eſt,quicquam illam dixerim habere deforme,nec tamen ad perfectum affirmauerim veniſſe decorem, quippe quæ adhuc ſollicita eſt, & turbatur erga plurima, & non poteſt terrenorum actuum vel tenui puluere non reſpergi: quem tamen citò,facileque deterget vel in hora ſanctę * deuotionis caſta intentio & bonæ cõſcientiæ interrogatio in Deum. Secundus gradus dicitur intentio ſimplex, quę eſt Deo magis vnita ſine medio,& dulcius allicitur & trahitur odore boni increati. Et ſpectat ad hominẽ contemplatiuum,procedẽs ex actiua voluntate per experimentalem guſtum ſpiritus:quia experimentalis guſtus vel odor æterni boni facit hominem cuncta contemnere,nec in aliquo alio intẽtionem eius quieſcere ſinit, præterquam in ſolo Deo ſine medio: quoniam in tali experientia intentio non ambulat,ſed currit. Dicit autẽ Bernardus libro de Præcepto & diſpenſatione,quòd ad hoc vt intentio ſit ſimplex, duo requiruntur ſcilicet amor boni in intentione,& veritas in electione. Et ratio huius eſt,quia charitas dirigit intentionem ad omnia quæ deſeruiunt ad deſideratum finem,qui eſt Deus ipſe,& illi arctius vnitur,cum in omnibus vnum finẽ intẽdit,ad vnum finẽ tendit, & omnia quantũ poteſt,cum illo vnire quærit. Veritas autem in electione, nõ ſinit hominem errare in quærendo hunc finem: aliàs (prout inquit Bernardus)quomodo oculus intentionis eſſet ſimplex cum ignorantia veritatis,cum qui bonum diligit,malum neſcius agit? Quãdo verò iſta duo ſimul ſunt,amor boni & cognitio veri,tunc eſt intentio ſimplex: quia veritas non ſinit hominem extra viam errare,& charitas non ſinit eum quieſcere,antequam ſeipſum & omnia eleuauerit(per intẽtionem)in finem qui Deus eſt. Hæc intentio eſt oculus ille ſimplex, qui totum corpus bonorum operum lucidum reddit. Ipſa eſt amoroſa inclinatio ſpiritus in Deum,illuminata diuino lumine,in ſe retinens tres virtutes theologicas, fundamentum internum exiſtens totius vitæ ſpiritualis, diſtractas animæ vires omnes recolligens in

Iob. 1. *Rectus quis.* *Luc. 10.* ** Aliàs dormitiõis.* *Intentio ſimplex.* *Intentioni ſimplici duo neceſſaria.* *Matth. 6.*

vnitate

vnitate ſpiritus,& ſpiritũ Deo vniens in vnitate amoroſi influxus. Hæc eſt differentia inter intẽtionem rectam & ſimplicem,quia recta intentio omnia facit propter Deum, ſed non * quærit in omnibus Deum,hoc eſt, eius exercitium magis eſt externum in exterioribus virtuoſis operibus, quàm internũ tendens in Deum, quamuis propter eum omnia facit: idcirco in corde ipſius magis impreſſæ ſunt imagines operum,quàm Deus propter quẽ ipſa facit. Intentio verò ſimplex quærit etiam in exterioribus operibus ſimplicitatem cordis,puta habere ſemper,ſine imaginatione operum,ſimplicem amoroſum influxum in Deum, ſupra omnẽ multiplicitatem diſtractionem & inquietudinem. Et iſtud contingit in exterioribus pariter & interioribus exercitijs. Exẽpli gratia,de interiori exercitio, in quo quia ſubtilius eſt, difficilius iſtud notari vel intelligi poteſt: Sint duo homines,vnus in actiua vita cũ recta intentione,alter in cõtemplatiua vita cum ſimplici intentione,& orent ambo pro amicis, cognatis,viuis & defunctis,& pro tota ſancta eccleſia: Ille qui eſt in vita actiua cum intentione recta, inter orandum non valebit ſe perfectè nudare ab omnibus imaginibus,præſertim illorum, pro quibus orat:ſed ille qui eſt in contemplatiua vita cum ſimplici intentione, amicos,cognatos,viuos, defunctos & totum corpus ſanctæ eccleſiæ vnico ſimplici intuitu amoroſè in cor ſuum trahet,& quaſi vnico cõtuitu mille millia hominũ in momento comprehendet: & hoc ideo, nè ſenſus ſui diſpergantur,aut ad extraneas cogitationes trahãtur. Quo facto, ſtatim eundem oculum ſimplicem diriget in Deum tanquam in diuinum ſpeculum, in quo omnes homines contemplabitur,vt in origine vnde effluxerunt: & hoc modo orabit pro eis,quia tunc creaturę nullum medium inter Deum & animã efficient, præſertim ſi anima didicerit & exercitata ſit in amoroſa illa aſpiratione,de qua infra loquar. Hic eſt etiam ſciendum,quòd orationes vocales,quæ magis frequentantur in actiua vita, effundi debent vigoroſo affectu Deum laudandi,confitendi;gratias agendi, honorificandi, & petendi virtuoſa quæq; pro ſe & cæteris hominibus, quouſq; ignis amoris accendatur in vi concupiſcibili,& tunc oratio vocalis eſt relinquẽda,ratio nudanda ab omni multiplicitate, nè impediat ſpiritualẽ aſcenſum,& ſpiritus cõtinuis ſpiritualibus ſurſum actionibus in Deum eſt eleuandus. Quia ſicut triticum cum palea in vno aceruo pariter congregantur, quouſq; triticum trituratione purgetur,& palea proijciatur in pabulum iumentorum: ita oratio vocalis reputata eſt vt palea,& tam diu ſeruari debet, quouſq; vera deuotio inſtar tritici excutiatur: quo facto proijcienda eſt pro indigentia & in pabulum virium noſtrarum beſtialium. Vltimò eſt etiam notandum, quòd quamuis Deus ſit finis intẽtionis ſimplicis in omnibus, & vltra hoc tendat in dominum ſolum immediatè quantum poteſt,

** Aliàs tẽdat in Deũ.*

Oratio vocalis quomodo fiat.

& hoc propter ipſum,attamen Deus non eſt totaliter finis eius, ſed etiam propter ſeipſam facit, quærens ſpiritualiter conſolari multis modis,quamuis Deus ſit principalis intentio. Et ſi fortè quidā ſint qui videantur iſtud non quærere, paucißimi tamen tam voluntarij ſunt ad dereliĉtionem; hoc eſt, ad diuinæ conſolationis & internæ ſenſionis ſubtraĉtionem,ſicut ad affluentiam earūdem gratiarum: quia nondum plenè ſibijpſis mortui ſunt ad perferenda quęcunque aduerſa,niſi conſurgant ad perfeĉtiorem intentionis gradum.

Intentio deiformis. Tertius gradus vocatur intentio deificata:quia totaliter eſt amore finis æterni attraĉta,abſorpta & deiformis effeĉta. Et hęc propriè eſt beatorū in gloria,& elicit à volūtate affeĉtata deiformiter. Quidā tamen in ſtatu viæ in tantum amore inebriantur in ſpiritu,quòd totis præcordijs intentionem hanc attingere cupiunt, & elaborare non ceſſant, vt in hac lachrymarum valle fęlicem hanc deificationē ſeu deiformitatem aſſequi mereantnr, de qua dicit Bernardus libro de diligendo Deum: Deificatio, id eſt, amor vel intentio hominem deificans,hoc eſt,deiformē faciens, nihil relinquit in voluntate admixtum vel proprium, ſed totum per intētionem dirigit in Deum. O pura & * deificata,id eſt,deiformis,intentio voluntatis, eò certè defecatior & purior,quò in ea de proprio iam nihil admixtū relinquitur: eò ſuauior ac dulcior,quò totū diuinū eſt quod ſentitur: ſic enim affici, deificari eſt. Sed hæc deificatio hic poterit inchoari, in æterna verò vita perficietur,vbi ſic omnem in ſanĉtis humanam affeĉtionem quodā ineffabili modo neceſſe erit à ſemetipſa liqueſcere & deficere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem. Manebit quidem propria ſubſtantia,ſed in alia forma,alia gloria, aliaque potentia. Alioqui quomodo omnia in omnibus erit Deus, ſecundùm quod Paulus dicit,ſi in homine de homine quicquam ſupererit? *1. Cor. 12.*

**Aliàs deificata.*

De vera dileĉtione, qua Deo per tres gradus in aĉtiua vita vnimur. Cap. XXII.

SEcundò principaliter conſurgimus & vnimur Deo dileĉtione præcipua,charitatis igne inflammata. Quod ſit,cum quis in omnibus aĉtibus ſuis reĉtam intētionem habens,ſeipſum totaliter per amorē inclinat ſuper peĉtus Domini. Vnde S.Dionyſius in libro de diuinis nominibus dicit: *Caput. 4.* Vnus eſt amor increatus,qui ſua ſuperſubſtantiali & vniuerſali appetitione ingignit amorem creatum omnibus rebus:qui amor creatus, eſt quædam inclinatio & coordinatio amantis ad bonum amatum. *Amor quid* Eſt enim amor connexio & vinculum, quo Deus & ſpiritus amans ineffabili amicitia, inſolubiliq; vnione copulantur. Cum igitur amorem nominamus,ſiue diuinum,ſiue angelicum, ſiue intelleĉtualem,ſiue animalem,ſiue naturalem,deſignamus

mus nominè amoris quandam virtutem vnitiuam & communicatiuam, mouentem ſuperiora ad prouidētiam & curam inferiorum, & inferiora ad conuerſionem ſuperiorum, & facientem ordinatā quandam eorum mutuam habitudinem vel cōmunicationem. Iſte amor nouem grad[illegible]s habet, quia non patitur vllum remanere medium inter Deum & ſe, ſed omnia vult penetrare, donec perueniat ad dilectum: & ergo oportet ipſum hos gradus aſcēdere, quorum tres inferiores pertinent ad conſurrectionem vitæ actiuæ. Primus gradus eſt amor incomparabilis, quo in tantum homo Deum diligit, quòd nullus amor cuiuſcunq; rei infra Deum in eo amori Dei comparetur, non amor patris, non matris, non vxoris, non filiorum, nec ſuijpſius: imò non ſolùm quælibet creaturæ infra Deū ſunt amandæ, verū etiā amor ipſarum ordinandus eſt in Deum, ſcilicet vt vel ipſas in Deum ducere poſsimus: & hoc modo homines diligere debemus: vel quia cooperantur & adiuuāt nos ad Deum, vel quia per creaturas homo dirigitur & manuducitur ad Deum, per earum ſcilicet cōſideratam pulchritudinem, dulcedinem, ſubtilitatem & ſimilia, & ſic alias creaturas poterimus diligere. Iſte amor docet hominem, vt nō patiatur ſe abſtrahi à Deo propter aliquod infra Deum exiſtens, aut contingens, ſicut Paulus ait: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an perſecutio? an fames? an periculū? an gladius? Et per hūc amorem anima Deo deſponſatur, quia dicit Richardus, quòd Deus verus ſponſus eſt animæ. Quem tunc nobis veraciter vnimus, quando vero amore eidē adhæremus: & tunc nos ſibi vnit, quādo interna mercatura dandi & exigendi ad ſuū amorē nos ſtrictius ligat: & tunc incipimus valde diligere eū, quē prius valde conſueuimus pertimeſcere. Secundus gradus eſt amor ardens, de quo dicit Grego. Operatur etenim magna * vbi eſt: ſi verò operari renuit aut nō operatur, amor nō eſt. Iſte amor eſt ſapidus appetitus cordis, ad Deū fluens tāquam in ſummū bonum, in quo omne bonū incluſum eſt. Hic amor valefacit omnibus creaturis, nè earū abuſu foueat ſenſuales appetitus: & facilè cōtemnit omnia, vt acquirat quod diligit: quia proprium opus huius amoris, eſt ſemper pugnare cōtra inordinata deſideria & naturales paſsiones. Et ideo etiā appellat amor incontaminatus, eo quòd * hominem per deſiderium à mūdana conuerſatione & occupatione abſtrahat, nè cor ſuum nimis occupetur per venialia peccata, aut maculetur affectibus eorundem, & per hoc ardor amoris ab opere ſuo impediatur, aut etiā naturalibus paſsionibus conculcetur. Et tunc peruenit conſequenter ad hoc, vt ſuper omnia diligat quietem ſolitudinis, abſtrahēdo ſe ab omni ſocietate nedum per affectum, verum etiam cum effectu. Ratio huius eſt, quia amor iſte ſatagit ſeparare ab amante omne diſsimile amato, ita vt amans ab amato abſtrahatur in ſolitudinē quandam ab amore om-

Amoris gradus nouem.

Amor incōparabilis.

Rom. 8.

Amor ardens.

** Aliàs, ſi ibi.*

** Aliàs affectum hominis.*

nium creaturarũ(ſicut acus trahitur à magnete) vt ſpirituali dulce-
Amor infatigabilis. dine ipſe amans repleatur. Tertius gradus eſt,& dicitur amor inceſ ſabilis vel infatigabilis,hoc eſt, amor qui non ceſſat ſeipſum augmẽ tare: quia ſicut ignis nullum modum ponit in ſua actione, ſed ſemper ad augmẽtum tendit,quamdiu materiam inuenit in qua valeat ſe multiplicare,ita etiam ſe habet natura huius amoris. Et quia quæ diuina ſunt,ſine menſura diligibilia ſunt,ideo ſemper inuenit amor in Deum fuſus,materiam ſe extendendi,& amor Dei,eiuſque profectus modum non habet nec finẽ. Quia ergo opus iſtius amoris propriè eſt,hominem perurgere ad proficientem vitam, propterea ſemper pugnat contra accedioſam tepiditatem.

De amore,deuotioneque ſenſibili. *Cap. XXV.*

NOtandum tamen eſt hic,ſicut dicit Richardus ſuper Cantica, quòd eſt dilectio quædam affectuoſa,quæ interdum minus diligentem & minus perfectum plus afficit. Non enim tantum quiſq; diligit,quantum hanc ſentit,& quantum in illo ſtatu ſibi diligere videtur,ſed quantum in virtutibus & charitáte fundatus fuerit, & in ſeruandis mãdatis fidelis habetur. Dulcis in Deum affectus,quodãmodo * ſenſualis eſt fallax, & humanitatis interdũ potius quã gratiæ,cordis quã ſpiritus,ſenſualitatis quã rationis,ita vt magis accendatur aliquando ad minus bonũ, & minus ad maius, & ad aliquid quod amplius ſapit,quã quod expedit.Hoc affectu diſcipuli errabãt & carnaliter Deum diligebant,cuius præſentia carere nolebant. Vnde etiã non diligere arguebantur,qui quod delectaret magis, quàm quod expediret,amplectebãtur:Si diligeretis me,inquit,gauderetis vtiq;,quia vado ad patrẽ.Sic etiam nõ rectè ſapiunt,qui tam inordinatum impulſum habent accedendi ad venerabile Sacramentum frequentãdi deuotionẽ,& ſimilia.Sic affectuoſè interdum carnalis aliquis & imperfectus ad Deum afficitur, non quòd valde diligat, ſed quia dulcedinẽ gratiæ deguſtat.Quę quantum durat, tantum iuuat: quãdiu enim durat dulcedo,durat & dilectio:ſed non agnoſcetur in bonis iſte amicus,quia interdum hanc ſenſibilẽ dilectionem vel dulcedinẽ gratiæ,magis,ſentit leuis corde & inops gratiæ, quàm verus amator. Facilius.n.mouetur,qui leuior corde fuerit,& expers * gratiæ delectabilius oblatã recipit. Huius.n.dulcis affectus cauſa interdum eſt non gratiæ copia,ſed mentis inopia:exigua enim lætificant pauperem,ſicut eſt hauſtus vini,quo non lætificaretur ebrioſus.

**Aliàs carnalis.*

Iohan. 14.

**Aliàs cõſolationis.*

Gratia diuina quomodo nos preparem. Iob. 4.*

Quando igitur Deus vocat per affluentiam gratiæ, debet homo viuidus eſſe ad reſpondendum per impletionem diuinę voluntatis, Iuxta illud Iob: Vocabis me,& ego reſpondendo tibi. Quia vocatio neminẽ perfectum facit,ſed benè obligat ad perfectionẽ, eum præcipuè, qui ingratus inueniri refugit: ſed reſponſo per impletionem

diuinæ

Digitized by Google

diuinæ voluntatis iuſtificat hominem, & ad perfectionem perducit. Fit etiã aliquoties dulcis iſte affectus à maligno ſpiritu, vt ad debilitatẽ corporis homo perducatur, dum per ſpiritualẽ gulã in illa voluptate * nimis cõfidit, requieſcit, & indiſcreta exercitatione proſequitur, vel vt per illius occupationem ab vtiliori opere reuocetur: & item vt eius abundantia fretus, perfectum ſe aliquis credat, & ad profectum minus excitetur & exercitetur virtutum: Vel etiã vt principaliter in exercitijs intẽtio feratur ad habendã ſenſibilẽ deuotionẽ, vel abuſiuè fruẽdũ hac defectuoſa voluptate, & ita à iudice iuſtitię (qui corda omnia nouit & intẽtiones) æternaliter condemnetur.

Gula ſpiritualis.

** Alias, dum nimis ei creditur, eique dum valde delectat, inhæretur*

3 Reg. 8.

Nunc verò reſtat inquirere vbi verum amorẽ debeamus inuenire. Verus amor iacet occultatus in fundo virtutum, & manifeſtat ſe in omni aduerſitate. Exẽpli gratia, Fundamentũ humilitatis eſt deſiderare contemni: & ſi habuerimus hoc deſiderium propriè vel purè propter amorem Dei, ſcilicet vt illi placeamus, accepti, & chari efficiamur, tunc amor eſt verus. Similiter fundamentum patientiæ eſt deſiderium patiendi propter Deum omne, quod poſsibile eſt hominem ſuſtinere: ſimiliter eſt videre de fundamẽtis aliarum virtutum. Et tunc iſte amor ſe manifeſtat, quando homo in actuali tolerantia ſeu paſsione requiem inuenit, & hoc propter Deũ, ſicut Laurentius ſuper prunas iacens, dicebat: Iſti carbones mihi refrigerium præſtant. Ardor enim amoris patiẽdi pro Chriſto magnus erat in corde ipſius, & refrigerabatur per præſentem tolerantiam in eo quod deſiderium ſuum adeptus fuerat, hoc eſt, pati pro Deo.

Amor verus vbi quærendus.

De adhęſione quieta, qua Deo vnimur per ſpem. Cap. XXVI.

TErtiò conſurgimus & Deo vnimur per adhæſionẽ quietam, ſolidatam anchora ſpei, vt ſcilicet quis omnes tã moralis quã ſpiritualis exercitij motus, omnemq; internæ ſuauitatis (etiã diuinitus infuſæ) ſenſibilem ſaporẽ, velocitate intẽtionis & dilectionis penetrabili acumine tranſcendat, & in Deo tanquã in motus ſui finali termino immobiliter quieſcat. Nam quando homo ſe eleuat ſupra omnem creaturam, ſupra ſemetipſum, & ſupra omnia dona Dei, & ita in dilecto amore viuifico requieſcit, illic anima in Deo, & Deus in ea manet, & amoris cõplexu vicario requieſcunt. In his ergo præfatis tribus punctis propriè conſiſtit conſurrectio vitæ actiuæ, quia omnes morales virtutes & virtuoſa opera, & etiã exercitia exteriora & interiora, per iſta ordinantur, purgantur, nobilitantur, & in meritò augentur. Cum ergo peruenerit homo ad rectam intentionem, ad actuoſum impellentem amorem, & valet ſe ſupra omnia eleuare, in ſolo requieſcendo, ornatus moralibus virtutibus, tunc ad veram vitam actiuam peruenit. Hæc igitur eſt prima pars de ſpirituali profectu ad laudem Dei.

Digitized by Google

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI PROFVNDISSIMI,

Chriſtianaque pietate præſtantiſsimi,

MYSTICAE THEOLOGIAE

LIBRI SECVNDI PARS III.

In ſe complectens vitam contemplatiuam ſpiritualem.

Quinam ad hanc vitam apti ſint auſpiciendam, & de quatuor impedimentis in ea. Cap. XXVII.

Gene. 29. SEcunda vita bonorum hominum appellatur ſpiritualis contemplatiua, & figurata fuit in Rachele, quæ pulchra erat, ſed infœcunda in principio ſui matrimonij, ſed poſtmodum fęcunda efficiebatur. Sic etiam vita contemplatiua ſæpe ſterilis eſt in initio propter immortificationem & imperitiam ſeu inſcitam hominis, qui ipſa in primis vtiliter neſcit vti, ſed abutitur multipliciter, inordinatè requieſcendo in donis Dei: Ad iſtam autē vitam nemo veraciter & ſalubriter applicatur, pręter familiares amicos Dei, & fideles ſeruos oportet foris ſtare, donec vocētur intro ad familiarem amicitiam, vbi diſcant contemnere omne externum ſolatium & quietem: & dumtaxat omne gaudium intrinſecus quęrere, in tantum vt ſenſus exteriores ſuam amittant actionem: quia huiuſmodi homines efficiuntur videndo cæci, & audiendo ſurdi, dicuntq; cum ſponſa: Ego dormio, ſcilicet in ſenſibus exterioribus, & cor meum vigilat, ſcilicet in actione interioris exercitij, quę adeo vigoroſa eſt, vt ſenſus mei exteriores non recipiant aliquid, vnde cor meum poſsit remanere depictum: quia interna amoroſa conſurrectio & acceſſus ad Deum, continuaq; permanens inhæſio in Deo, ſibi tam ſapida & deſiderabilia efficiuntur, vt Crucem deputet omnē externitatem. Et huiuſmodi tam profundè in * vnitatem cordis trahuntur, ac ſi centrum miliaribus ab omnibus hominibus ſeparatì morarentur.

Canti. 5.

* Al. às ſolitudinem.

Digitized by Google

morarentur. Vt ergo habeatur inſtructio aliqua de iſta vita, oportet nos etiam ponere præparationem, ornatum, atque profectum ſeu conſurrectionem eius. Primò, inquam, oportet, vt nos ad ſpiritualem contemplatiuam vitam præparemus, ſi cupimus ad Dei familiaritatem peruenire. Sciendum autem quòd (ſicut Bernardus ſuper Cantica docet) quatuor impediunt vitam contemplatiuam. Primum eſt, quando corpus aliquem defectum patitur naturæ læſiuum atque pœnoſum: quia anima ita corpori inclinata eſt naturali vinculo dilectionis, quòd quando ipſum in aliquo membrorum, aut ſenſuum defectum patitur notabilem aut pœnam, tunc non libet animæ contemplari, vt quando homo habet eſuriem magnam, ſitim, frigus, calorem ęgritudinem, niſi ſecus contingeret per ſpecialem ſupereffluentem gratiam Dei. Et propterea docet Deus hominem, quem ad veram contemplatiuam vitam vult vocare, corpus ſuum in diſcretione regere, vt robuſtum permaneat, ad ſeruiendum ſpiritui in omnibus. Secundum eſt occupatio in ſolicitudine rerum exteriorum, licèt bonæ ſint & virtuoſæ: quia ſicut puluis iniectus oculis viſum adimit exteriorem, ſic ſolicitudo exteriorum oculum intelligentiæ excæcat, & excludit à contemplatione veri luminis. Tertium eſt remorſus conſcientiæ peccatorum, quando in anima eſt per opera, vel per recogitationem. Licèt enim in amaritudine fiat plerunq; huiuſmodi recogitatio peccatorum, nihilominus reddit animam tenebroſam, & aufert contemplationem, ad quam præcipuè requiritur puritas animæ. Et ideo quamuis ſemper debeamus nos reputare peccatores, tamen eo tempore quo volumus contemplari, non debemus nobis formare cogitationes de peccatis, quia contemplari eſt coniungere ſpiritum noſtrum ſpiritui Dei: recogitationes autem peccatorum medium inter Deum & nos efficiunt. In primis tamen benè poſſemus nos humiliare, cogitando nos indignos omni bono, & admirari immenſam Dei bonitatem, & noſtram abyſſalem vilitatem, & poſt hoc cum expedito deſiderio & ſedula aſpiratione nos erigere in Deum: & tunc peccata interim à memoria excluduntur, aliàs recordatio peccatorum animę influeret, & impediret contemplationem, quemadmodum feruens ſanguis viſum adimit exteriori ſuffuſus oculo. Quartum impedimentum ſunt phantaſmata corporalium imaginum, quæ ſe imprimunt cordi & difficilimè poſſunt repelli, quouſq; homo ad hoc perueniat, vt ſit audiendo ſurdus, & videndo cæcus, hoc eſt, vt adeo ſit introrſum tractus, quòd exteriores ſenſus ſuum plenum vſum non habeant, ex hoc quòd ipſe intrinſecus tam occupatus eſt diuinis rebus. Et tunc ſpeculum animæ efficitur clarum & purum ſine imaginibus.

Vita contemplatiua impeditiua.

Contemplari quid.

Digitized by Google

De triplicibus nociuis imaginibus in contemplatione, & item de vtilibus. Cap. XXVIII.

Imagines. SCiendum verò quòd triplices ſunt imagines: Primæ ſunt nociuæ, ſicut imagines quas recipimus cum quodam inordinato affectu vel oblectatione, quamuis non ſint mortiferæ. Et iſtæ imagines impediunt valde in actionem Dei, & contriſtant ſpiritum ſanctum, fœdantes lectulum dilecti ſordibus peccatorum. Si autem huiuſmodi imagines nobis irruunt contra voluntatem noſtram, & nos eis fideliter totis viribus reſiſtimus, tunc reputabitur iſtud nobis pro ſpirituali martyrio, ſi tamē pro poſſe etiam vitamus occaſiones talium imaginum. Secundæ imagines ſunt vanæ, & ſæpe incidunt menti, ſed ipſam non ſuccendunt inordinatis deſiderijs. Et quanquam non ſint valde nociuæ quò ad peccatum, retrahunt tamen valde à profectu, niſi multum diligenter & cōtinuè ipſis reſiſtatur: quia qui verè proficere vult in virtutibus, illū eniti oportet vt cōtinuè ſuſpēdatur in Deo affectuoſo quodā & amoroſo influxu ſpiritus, ſicut radios ſolares oportet ſemper dependere in ſole, ſi debeant permanere in eſſe. Et quādo aliquis hoc nō facit, ſignū eſt vacui cordis & tepidi feruoris: quia vbi cor plenū eſt diuino amore, ibi cedere oportet omnem* vacuitatem, quemadmodum videmus quòd clauus clauo pellitur. Tertiæ imagines in ſeipſis bonæ vel vtiles apparent, ſed impediunt etiam veram contemplationem, ſicut occupatio curæ tēporalis, quę licita aut etiam meritoria eſt: vel curæ aut ſolicitudinis ſpiritualis, vt videmus in illis qui nimis ſunt ſcrupuloſi vel formidoloſi, & in ſimilibus: vel etiam occupatio cęleſtium, quæ non eſt vtilis, nec inflammat ad amorem Dei, ſicut qui curioſè indagare volunt de cęleſtibus aut æternis, de ſancta Trinitate, de nouem choris angelorum, & ſimilibus ad fidem ſolummodo ſpectantibus, quæ iſti volunt ſua intelligentia perſcrutari ſeu ratione inueſtigare. Et quia iſtud apparet eſſe deificum, ideo ſecurè ſe dant ad huiuſmodi, appellantq́; vitam contemplatiuam: ſed ſolùm eſt quędam curioſitas, & fomentum immortificatæ voluntatis eorum, & idcirco non proficiunt in mortificatione ſui, nec in profectu virtutum & amore Dei. Quapropter homo ſolùm imaginibus illarum rerum depingere ſe debet quæ ipſum excitent ad agendas gratias Deo, ad eum laudandum, diligendum & imitandum ſecundùm ſuam humanitatem, reſcindēdo omnem curioſam & inutilem inquiſitionem, de qua non melioratur: & exercitare ſe magis in affectibus, quàm in meditationibus, prout infra docebo. Hæc ergo paucis tetigiſſe ſufficiat de impedimentis vitæ contemplatiuæ, penſatis etiam illis quæ ſuperius tractauimus de mortificationibus & vita actiua. Nunc verò proſequi volumus ea, quæ nos oportet præparare pro ipſa obtinenda.

** Aliàs vanitatem.*

Imagines homini neceſſaria.

De

De præparatione vitæ contemplatiuæ ſpiritualis per intellectus affectusque copulationem reformationemque. *Cap. XXIX.*

HIc igitur eſt ſciendum quòd ad vitam contemplatiuam duo nobis ſunt neceſſaria, vt perfectè ambulemus viam vitæ huius: hoc eſt duos habere oportet pedes ſpirituales, qui ſunt intellectus & amoroſus affectus, quos pariter coambulare neceſſe eſt, vt illa ſecreta contemplationis itinera attingere valeant. Alioqui intellectus ſine amoroſô affectu claudus eſt, nec poteſt progredi; affectus etiam ſine intellectu cæcus eſt, & viam ignorat, ſed errat in ea. Itaq; neceſſe eſt, vt intellectus affectui viam demonſtret, & affectus intellectum (impetu ſuo) per viam deportet. Ad præparandum igitur pedem amoroſi affectus, ſciendum quòd, ſicut dicit Hugo de ſancto Victore in libro qui incipit, Accipe frater chariſsime, affectus eſt quædam ſpontanea ac dulcis ipſius animi ad aliquid inclinatio. Et quia ſecundùm variam affectionem & inclinationem amor noſter variatur, ideo ſubtilius eſt inquirendum, quem amorem reſpuere, quem amplecti debeamus. Primus affectus eſt naturalis, vt eſt affectus quē quis habet ad corpus ſuum, ad cognatos & amicos. Quem affectum ſicut non admittere eſt impoſsibile, ita non ſequi, niſi in quantum ſecundùm Deum eſt, ſummæ virtutis eſt: Quia iſte affectus ſuggerit nobis ſequi mollia, ſuauia, commoda, iucunda, voluptuoſa: & ſic inclinat ad ſenſualia deſideria. Quod autem naturæ contrarium eſt in tempore aut æternitate, refugere optat, ſicut infernum, iudicium, purgatorium, & amplecti omne quod naturæ conueniens eſt in tempore aut æternitate: Et in omni quod impedit Deo, ſeruitijs, operibus bonis & exercitijs, quantumcunq; nobilia, ſancta & perfecta eſſe videantur, non quærit principaliter Deum, ſed ſeipſum, ſicut ſupra tetigi. Idcirco in exercitijs, quæ ex naturali affectu nudè proueniunt, non conſiſtit aliquod meritum. Ex iſto imprimis oritur affectus ſenſualis, qui nociuus eſt, quando ei non reſiſtitur. Secundò ex iſto oritur affectus, dictus officialis, qui homini imprimitur ab his, qui ſibi amicitiam oſtendunt, dando munera, præſtando obſequiū & auxilium. Et iſte amor admittendus eſt, nè homo ingratus inueniatur: periculoſus tamen eſt his, qui timorem Dei perfectè non habent. Cauendum eſt autem nè propter hominem peccatis faueatur, aut vitia vel vitioſa foueantur. Ab iſto affectu multùm differt affectio charitatiua: quia iſte in omnibus quærit quæ ſua ſunt: charitatiua autem affectio in nullo quærit quæ ſua ſunt, ſed ſolummodo honorem & beneplacitum Dei. Quartò eſt quidam affectus rationalis, ad quem nos ratio trahit ex conſideratione virtutum, operum virtuoſorum,

Pedes animæ duo qui.

Affectus quid.

Affectus naturalis quis.

Affectus ſenſualis.

Affectus officialis.

Affectus rationalis.

Digitized by Google

tuoſorum, honeſtatis, & ſimilium, quæ in alijs vidimus, audiuimus, aut aliàs percepimus. Hoc affectu ſuauiter inclinamur ad ſanctos martyres, qui ſtrenuè decertarunt & multa tolerauerunt, & ad alios ſánctos propter bonam vitam ipſorum auditam vel lectam: & generaliter ad omnes honeſtos ac virtuoſos. Iſte affectus omnibus præfatis nobilior eſt (quia gradus quidam virtutis eſt, habere amorem ad virtutes) tamen multum differt ab affectione quæ oritur ex charitate: quia hic affectus (ratione mediante) oritur & excitatur ab exterioribus bonis exemplis: affectio verò charitatiua à Spiritu ſancto originem habet, inflammaturque ad amandum etiam peccatores, & ex bonorum exemplis multo dulcius efficitur. Quintus affectus dicitur ſpiritualis, quia ab inſpiratione Spiritus ſancti infunditur. Iſte hominem voluntarium efficit ad relinquendum ſeipſum in omnibus propter Deum, ad præponendum in omnibus honorem Dei, ita vt in hoc etiam ſeipſum non quærat. Huiuſmodi tamen ſpiritualis affectus nonnunquam nobis imprimitur à ſpiritu noſtro, quod quibuſdam euenit ex innata natura, quæ inclinata eſt ad amorem: vel etiam ex ſtudioſa exercitationis frequentia, quæ iam in conſuetudine verſa eſt, ita quòd ſiue ex natura, ſiue ex conſuetudine exercitationum facilè poſſunt habere amoroſos effluentes affectiones ad Deum diligendum, laudandum, ad illi gratias agendum, & adhærendum, ſic quòd iſte eorum affectus multum ſimilis eſt affectioni, quæ à Spiritu ſancto venit. Sed iſte affectus ſolùm probari poteſt in derelictione, mortificatione, & aduerſitate, in quibus verus ſpiritualis affectus ſeipſum voluntariè reſignat, & exhibet tam paratum ad quamcunque aduerſitatem, ſicut ad proſperitatem, vt Deus per hoc honoretur. Iſte igitur eſt vnus pes, quo anima progredi debet in vita contemplatiua.

Affectus ſpiritualis quis.

Viæ duæ, humana videlicet & myſtica, per quas affectus graditur. *Cap. XXX.*

SEd quia rationalis creatura cõſtat ex duplici natura, ſcilicet corporali & ſpirituali, quarum vtraque ſibi correſpondentia habet obiecta, quibus ſecundùm cuiuſlibet capacitatem æternam veritatem (quæ Deus eſt) percipere vel participare poteſt, ideo duplex aſsignatur contemplandi modus, quibus tanquam via duplici ad ardorem perfectæ charitatis peruenire valeamus: & propter hoc etiam oportet ſpiritualem hunc pedem duobus modis præparare ad currendam hanc viam. Primò conſtat homo ex corporali ſubſtantia & natura, & huic obiecit Deus omnia quæ cognoſci poſſunt exterioribus ſenſibus, vt rudes & ſenſuales homines (quorum ſenſus & intellectus obtenebratus eſt, & affectus ad ſe reflexus, ita vt non

Via humana per creaturas in Deũ tendens.

Digitized by Google

non poſſint diuinam bonitatem, & veritatem, prout in ſeipſis ſunt, ſentire) in ſenſibilibus creaturis contemplari valeant immenſam maieſtatem, ſapientiam, artificioſitatem, pulchritudinem, ſuauitatem, & amorem inuiſibilis creatoris. Hic eſt vnus modus, & via percurrẽdi ad vitam contemplatiuam, ſcilicet cum homo attendit opera creationis, & conſiderat magnitudinem, pulchritudinem, ſubtilitatem, ordinationem, nobilitatem, & ſuauitatem creaturarum, & inuenit in omnibus immenſitatem quę Deo aſcribitur. Conſequenter attendit propriam vilitatem, ingratitudinem, & malitiam, quam erga Deum oſtendit. Et qualiter Deus immenſus dignatus ſit humanam naturã ſuſcipere, & nos ex amore per amaram, & confuſiuam mortẽ, & precioſum ſanguinem liberare, & ſimilia. Et huiuſmodi exercitia primò locanda ſunt in fundamento cõtemplationis: & cum aliquanto tempore iſtud vigoroſè exercitatum fuerit, imprimetur ex hoc cordi admiratio quædam diuinæ immenſitatis ex conſideratione creaturarum: nec non & deuotio quædam plena confidentiæ ex conſideratione diuinæ dignationis ad nos viles & vitioſos, quam exhibuit humanitatem aſſumendo: & demum etiam magna lætitia amoris plena, conſiderato quòd amor eius ad nos, ipſum coegerit talem mortem ſuſtinere. Hæc autem tria prædicta (excitando affectũ) trahunt exteriorem hominem introrſum, & interiorem hominẽ ſurſum, vbi paulatim magis, & magis in his tribus inſtruitur. Et ita præcedit intellectus, & trahit poſt ſe affectum introrſus, quoadusque affectus adeo violentus, & impulſiuus efficiatur, vt omnes vires in ſuum ſeruitiũ compellat. Et ex tunc quandocunque ſe ad exercitium dare voluerit, non erit neceſſarium ſibi à principio exercitationem inchoare, ſed ſemper parata inuenire tria præfata, tamquam fundamentum ſuper quod collocet exercitia contemplatiuæ vitæ ſecundùm tractum ſpiritus. Sed primus labor ſuus, erit accendere amoris ignem, vt fornacem ardentem, cui ſtatim Deus aſſociabit gratiam ſuam tanquam operariam, cuius inſtrumentum erit amor. Sed hic amor per iſtam viam acquiſitus, nõ eſt tam actiuus, vigoroſus aut impetuoſus, quin intellectum præcedere permittat, & ipſe ſequatur: & ideo tantũ non proficit in vita contẽplatiua, aut in virtutibus, vel etiam in ſuijpſius mortificatione, ſicut amor acquiſitus alia via. Et in hoc præparatus eſt per affectionis ad ambulandum per iſtam viam, quæ magis frequentatur ab hominibus, & præſertim ab illis, qui ingenio ſubtiles, & actiui ſunt.

Via myſtica, per amoroſum affectum in Deum tendens, atque de eam iuuantibus. Cap. XXXI.

SEcundò cõſtat homo ex ſpirituali ſubſtantia & natura, cuius obiectum ſunt omnia quæ exterioribus ſenſibus non poſſunt ap-

pre-

prehendi:& illa ratione comprehendit,aut fide contemplatur. Sunt autem nonnulli, & præſertim qui ſenſibus quieti ſunt & intellectu non actiuo,aut etiam ſimplices & non multum capaces,pleni tamen naturali amoroſo affectu & corde hilares: iſti in ſua ad Deum conuerſione non ſunt actiui in exercitio virium intellectualium,ſed ſentiunt ſe magis inclinatos & diſpoſitos ad exercitandum ſe in vi concupiſcibili: quia in illa ſtatim inflammantur ardenti amore Dei, & iſtiuſmodi homines Deus ad aliam vitam trahit. Nihilominus quando hæc ſecunda via homini nota eſt,poteſt ſe in ea exercitare,& ipſam perambulare:quia quamuis communiter gratia operetur ſecundùm diſpoſitionem naturę,ipſam ad ſpiritualem eius perfectionem perducere optans,tamen etiam ſæpe operatur gratia Dei ſecũdùm qualitatem exercitationum quas aſſumimus:& Deus vnicuique largitur gratiam ſecundùm quòd ſe eius auxilio præparauerit, & idoneum exhibuerit ad ipſam recipiendam,& ea vtendum.

Gratia quomodo operetur.

Hæc igitur via eſt diuina & occultata ab omni humana ſapientia & docet eam Deus (immediate) paruulos,humiles & amantes,ſicut dixit Ieſus: Confiteor(& gratias ago)tibi pater domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis,ideſt,humilibus. Hæc etiam via eſt multo vtilior & nobilior: quia Deus magiſter eſt omnis perfectionis, ita quòd rudis laicus aliquis aut vetula ſi trahitur aut ambulat per hanc viam, intra breue tempus recipere poterit maiorem experimentalem cognitionem de Deo & veris virtutibus, & ſimiliter de omnibus ſalutem humanam concernentibus,quam omnes doctores totius mundi cognoſcere poſsint per ſuam naturalem ſapientiam aut ſcientiam acquiſitam. Eſt inſuper iſta via compendioſior ad obtinendam perfectionem, & facilius acquiritur, non requirens ingenioſitatem aut ſubtilitatem intellectus:quia in affectu negocium hoc agitur,& non intellectu,donec homo in affectione tam ardens efficiatur & abundans in omnibus ſpiritualibus diuitijs,omnes potentias animæ replentibus, quod tandem ſibi aperitur pura quædam ſimplexq́ue cognitio cum illuſtratione diuinę claritatis,ita vt naturalis intelligentia eius tãtum eleuetur vltra omnem naturalem cognitionem,quantum claritas Solis excedit claritatem Lunæ. Ad hanc viam hortatur nos Dauid,dicens: Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus, beatus vir qui ſperat in eo. Inchoationem huius vię ſupra tetigi,vbi etiam appoſui ſimilitudinem de ædificio arcuali. Quando igitur ſpiritualem huiuſmodi arcum aliquis ædificauit, prout ibidem tetigi, ideſt, acquiſiuit ſtudioſum impellentem amorem dotatum gratia Dei, tunc habet ſpirituale inſtrumentum ad operandum per illud ſpiritualiter in via contemplationis, vocaturq; iſtud inſtrumentum amor, aut gratia operans: & hoc ideo, quia valde agit & perurget homi-

Matth. 11.

Via facilis, & nobiliſſima.

Pſalm. 33.

Inſtrumentum cõtemplationis nita.

Digitized by Google

hominem ad omnia quæ Deo placere putantur. Vocatur etiam ſenſibilis gratia vel ſenſibilis amor, quia valde ſapidus & ſenſibilis eſt. Eſt itaq; iſtud inſtrumentum quoddam ad omnem ſpiritualem profectum in vtraque via, pro illis duntaxat qui ipſo bene vtuntur, ſed væ illis qui eo abutuntur. Nemo verò debet præſumere, aut ſe extollere propter iſtud inſtrumentum adeptum: quia poteſt obtineri per exercitia venientia ex puris naturalibus & poſſeſſor remanebit in ſtatu damnationis: ſed ſolerter attendere debet opera, quæ iſto inſtrumẽto operatur. Et ſi inuenerit ſeipſum ſtudioſum & ſolicitum & mortificationem & reſignationem ſuæ volũtatis in beneplacitum Dei, prout ſupra tetigi, ſignum eſt, iſtud inſtrumentum gratia Dei dotatum eſſe. Si autem non curat multum proficere in mortificatione & abnegatione ſuiipſius, & incremento ſeu augmento virtutum, ſtudioſus verò eſt exercitare ſemetipſum * ad quieſcendum in ſaporoſitate & ſenſibili dulcedine, etiam ſi quotidie ſepties raperetur in ſpiritu, nihilominus ſtat in puris naturalibus, & abutitur gratia Dei ad ſuam damnationem: quia diligentior eſt ad ſatisfaciendum ſuæ ſpirituali guloſitati, quam ad exequendũ beneplacitum Dei. Inſtrumentum itaque iſtud eſt impellens aut perurgens gratia ſeu amor: vtimurq; ipſo in vtraque via: ſed in priori via præcedit intellectus, quęrens materiam amoris quam affectui offerat, ſicut apis volans ſuper flores ad colligendum mel: & affectus ſequitur vt ab intellectu paſcatur: In iſta autem via affectus præcedere vult, & intellectus ſequi non poteſt niſi à longè: quia affectus non vult quod cogitetur de vita æterna, de angelis, vel etiam de Deo, quantumlibet nobiles ſint tales cogitationes, ſicut de eius immenſa magnitudine, potentia, bonitate, clementia, miſericordia, amabilitate, & ſimilibus: ſed ipſe ſolus opus hoc agere vult in ſimplicitate affectionum, puta cum aſpirationibus, hoc eſt, deſiderijs ſtimulantibus, perurgentibus, inhiantibus ad vnitionem Dei. Quam nobilis autem aſpiratio iſta in homine perfecto ſit, ſentiri poteſt, ſed non ſcribi. Qualiter verò ad hãc ſe applicare debeat, quia in hac via progredi vult, & peruenire ad vitam contẽplatiuam, exprimere & eloqui conabor, prout melius potero.

** Alias vt quieſcat.*

De aſpirationibus, & eiaculationibus. Cap. XXXII.

AD progrediendum igitur in hac via, oportet hominem in duobus ſe exercitare, ſcilicet in aſpirationibus & in vnitiuo amore: quorum vnum eſt corpus iſtius contemplationis, alterum anima ſeu ſpiritus. Vnum conſiſtit in inferioribus viribus animæ, alterum in ſuperioribus. Cum ergo aliquis peruenerit ad inſtrumentũ contemplationis, & ire vult per iſtam viam, quam Dionyſius appellat diuinam & myſticam, dimittere debet meditationes ſuas & exerci-

tare

tare ſe duntaxat in affectionibus: habere etiam debet ad hoc in memoria ſua paratas multas breues oratiunculas, quæ excitent iſtam aſpirationem, quas Auguſtinus vocat iaculatorias, quia ſunt iacula amoris, quibus iaculamur in cor domini noſtri, de quo ipſe ait in Canticis Canticorum: Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa. Iſtas oratiunculas ferre debet in corde, & etiam ore loqui ad Deum, ac ſi præſens eſſet, & hoc ſemper quando poteſt, eundo, ſtando, ſedendo, iacendo, comedendo: & non tantùm quando orationes ſtatutas dicere habet, ſed conſuetudinem ſibi faciet, vt habeat eas ſemper præſentes ad minus in corde. Poterit autem huiuſmodi oratiunculas, vel aſpirationes formare hoc modo: O domine, quando te diligam perfectè? O domine, quãdo te nude amplectar brachijs animæ meæ? O domine, quando meipſum, & vniuerſum mundum contemnam propter amorem tuum? O domine, quando anima mea cum omnibus viribus ſuis tibi vnietur? O domine quãdo anima mea totaliter & perfectè in te mergetur, & abſorbebitur? O domine, ego te totum poſſidere, & me totum tibi offerre deſidero, & vnus in vno æternaliter, & inſeparabiliter requieſcere. Et in hunc modum abſque numero formari poterunt, vt gratia Dei ſua in actione docebit: diciq; aut cogitari debent cum impetuoſo æſtuanti deſiderio, vt vnũ fieri poſſit cum Deo, in ardore dilectionis liquefactus. Et huiuſmodi aſpirationibus amoris affectio ſemper magis inflammabitur in amando, & ſpiritus præparabitur ad ſubleuationem contemplationis. Cum ergo ſpiritus hominis per frequentes, ingeminatas, aſpiratiuas exercitationes confirmatus fuerit in vnitiuo amore, ſeu amore qui vnit animam Deo, tunc affectus hominis adeo impetuoſus æſtuanſque efficietur, & inſtar fulguris velox, vt quoties ſe ad Deum conuerterit, ſine cogitatione præuia, in momento ſpiritum vehat in abyſſalem amorem Dei, cum ineffabilibus impulſibus, & deſiderijs ad Deum ſolum poſſidendum, ita quòd vacabit ab omni quod infra Deum eſt. Et iſtud poterit facere centies, imò millesies in die, ſi voluerit, & natura ſua ſufferre potuerit: quia oportet iſtud exercitium, cum magna diſcretione fieri, nè homo deſtruat naturam ſuam, vt poſtea declarabimus: quia exercitium iſtud efficitur adeo vigoroſum in pleriſque cum ſe vigorosè ad Deum conuertunt, vt ſibi appareat quòd cum anima & corpore abſcedere debeant, aut quòd cor ſibi ex magna violentia rumpi debeat: & propter hoc in momento omnes animæ vires ſunt collectæ, & liquefactæ in ardore dilectionis, ſicque in Deum cadunt. Et iſto modo inſtrumentum vitæ contemplatiuæ in iſta via multò acutius, & aptius redditur ad operandum cum ipſo, ſcilicet in conſurrectione in Deum, in profectu virtutum, in mortificatione ſuijpſius, & in omni quod ſpectat ad vitam perfectam.

Cant. 4.

Iaculationum amoriſerarum formula.

De

Digitized by Google

De vnitiuo amore animam puram in Deum transformante. Cap. XXXIII.

IAm conſequenter ſecundùm poſſe noſtrum agemus de vnitiuo amore, vt ſaltem parua de hoc notitia & informatio habeatur. *Cap. 4.* Dionyſius dicit de amore in libro de diuinis nominibus: Vnus eſt amor increatus (qui eſt ipſe Deus) qui ingignit omnibus creaturis amorem creatum. Cum igitur amorem nominamus, ſiue diuinum, ſiue angelicum, ſiue intellectualem, ſiue animalem, ſiue naturalem, deſignamus nomine amoris quandam virtutem vnitiuam, quæ de amante & amato appetit vnum efficere. Sed quia non eſt poſsibile quòd duo totaliter ſecundùm omnem modum poſsint vnum fieri, niſi vnum penitus annihiletur, propterea, ſicut Ariſtophanes philoſophus dicit, & etiam Ariſtoteles, quærit amor proximiorem & aptiorem vnionem, quã amans ad amatum habere poteſt. Et quia vnio ſupereminens, quam cum Deo habere poſſumus, & ex largitate Dei etiam nonnulli interdum ſentiunt in tempore iſto, ineffabilis eſt, idcirco parumper tangere volo obiecta, ſupra quæ affectuoſa amans anima oculos intellectuales dirigere poſsit ad exercitandum vnitiuum amorem: quandoquidem dilectum ſuum (hoc eſt, Deum) videre non poteſt nec imaginari, quia ſpiritus eſt Deus, & qui veraciter illi adhærere vult, adhærere debet in ſpiritu & veritate. *Iohan. 4.* *1. Corin. 6.*

Quamuis autem ſimilitudines aliquo modo homini viam demonſtrare valeant, tamen ſunt tantum diſsimiles veræ cum Deo vnitioni, quantũ Deus ipſe longè excedit omnem creaturam. Primò poteſt accipere ſimilitudinem de arbore, cui ſurculus inſeritur, vbi ſurculus vna arbor efficitur cum trunco per nutrimentum terrę: ſic etiam anima per nutrimentum gratiæ & amoris vnus ſpiritus fit cum ſpiritu Dei. Hanc vnionem Chriſtus nobis promittit, dicens: Ego ſum vitis vera, vos palmites. Manete in me, & ego in vobis vt fructũ plurimum afferatis. Secundò poteſt accipere ſimilitudinem de vino, cui gutta aquæ infundirur. Aqua illa in vinum mutatur, & amittit propriam naturam aſſumendo naturam vini in colore, odore, ſapore, & in omni virtute. Sic etiam cadit anima in immenſitatem Dei ſicut gutta aquæ in magnitudinem maris, ſeruatque ipſa duntaxat eſſentiam ſuam, ſed omnes vires eius ſunt deificatæ, hoc eſt, Deo perfuſæ, quemadmodum ſtella quæ tenebroſa eſt in ſubſtantia perfluitur claritate ſolis. Et tunc anima noſtra erit materia quaſi corpus, & Deus forma eius, anima eius, & vita eius, ſicut nunc anima eſt forma, & vita corporis. Horum autem duorum vnio erit tam iucũda & nobilis, quòd ſi alicui bene cognita eſſet, & ipſam ſenſiſſet, & poſtmodum per attẽtionem circa ipſam quietus immoraretur non facile ſe con- *Similitudo amoroſæ vnionis cum Deo.* *Iohan. 15.*

Frater Aegidius. tinere poſſet, quin in ſpiritu raperetur. Idcirco frater Aegidius tertius diſcipulus S. Franciſci, poſtquam ſpiritus ſuus ſemel fuerat vnitus ſpiritui Dei (ita vt Deum eminenti modo videret) adeo paratus erat idem ſpiritus eius ſurſum rapi, vt ſi veniſſet per viam ambulando, ſibiq; dictum fuiſſet duntaxat hoc verbum, Paradiſus, ſtatim raptus fuiſſet, ſi ſolùm cogitationes ſuas direxiſſet ad exceſſum mētis in quo anima eius transformata fuerat cum Deo. Iſta ſimilitudo ſignatur in miſſa, quādo vna gutta aquæ ponitur in vinum conſecrandum. Tertiò poteſt accipere ſimilitudinem de ferro, quod ponitur in ignem ardentem, quod totum candeſcit à magnitudine caloris: & cum extrahitur, tunc ignis & ferrum ſunt eiuſdem quantitatis: quia ſecundùm quantitatem ferri, cernitur etiam ignis. Ferrum aūt ſuam ſubſtantiam retinet, ſed mutatū eſt in colore & natura, quia de natura eius eſt frigiditas, & nunc calet, & ſic de alijs: Sic anima qñ transformatur in Deum, efficitur etiam ſecum vna altitudo, vna profunditas, vna longitudo, & vna latitudo, amittitq; omnem ſuam actionem: ſed vires eius agūtur à Deo, qui eſt vita eius, ſicut corpus mortuum eſt in ſeipſo, & omnis vita eius, motus & operatio ab anima ſunt. Quartò poteſt accipere ſimilitudinem ſubtiliorem de duobus ſpeculis: quia quando duo ſpecula contra ſe inuicem tenentur, tunc vnum recipit in ſe totaliter imaginem alterius, cum imagine ſuiipſius alteri ſpeculo iam impreſſa. Sic etiam fit in iſtis ſpeculis intellectualibus, ſcilicet æternitatis Dei, & humanæ mentis: quia quando *Cantic. 7.* impletur illud libri Cantici Canticorum: Dilectus meus mihi & ego illi, & ad me conuerſio eius, tunc hęc duo intellectualia ſpecula contra ſe poſita ſunt. Quando igitur Deus animam clarificare vult lumine claritatis ſuæ, tunc recipit anima in ſe perfecto modo imaginem & claritatem, cognitionem & fruitionem Dei, & cum hoc ſuam propriā cognitionem & fruitionem in Deo, multò perfectius quàm materialia ſpecula: quia illa manent ſemper eſſentialiter à ſe inuicem diſiuncta: ſed anima quam cito recipit glorioſam illam imaginem æterni ſpeculi in ſua incomprehenſibili claritate, eodem momento vnitur eidem incomprehenſibili, glorioſo, claro, diuino ſpeculo, & in eo abſorbetur, & dilatatur, ſicut ſe vnit & dilatatur gutta aquæ cadens in amphoram vini, aut ſcintilla volans in magnū immenſumq; ignem. Et quamuis res iſtę de quibus hic ſimilitudinem adduxi, ſint tam modicæ in comparatione ad veritatem, quæ in fœlici anima implebitur quemadmodum granum ſinapis ad magnitudinem ſupremi cęli: nihilominus ex huiuſmodi ſimilitudinibus poteſt homo concipere in corde obiectum quoddam, & deſiderare tali modo vniri Deo, & præcipuè in exercitatione amoris, cuius natura eſt optare de duobus vnum efficere. Appellatur autem exercitium iſtud vnitiui amoris, qui neceſſarius eſt ad ambulandum viam iſtam.

De

Digitized by Google

De vtilitate vnitiui amoris. Cap. XXXIIII.

NVnc poſſet aliquis quærere,quę vtilitas conſiſtat in iſto vnitiuo amore magis,quàm in alio communi practico amore. Circa hoc ſcias,quòd amoris huius actus quò ad ſubſtantiam oriri etiã poſſet ex natura & exercitationibus,ſtans ſolus ſine omni gratia extra ſtatum ſalutis,ſicut & omnis ſenſibilis & practicus amor poteſt: & in ſeipſo tantum eſt Deo acceptus,quantum de eſſentiali illo charitatis amore(de quo poſtea audiemus)& de alijs virtutibus acquiſiuit,& non amplius. Sed actio eius eſt vigoroſior,& obſequium vtilius ad proficientem vitam,quàm aliquod obſequium cuiuſcunque alterius ſenſibilis aut practici amoris:quia adeo æſtuans eſt,vt mediante ad Deum conuerſione,omnes tentationes per ipſum fugentur, ſicut muſcæ non audent appropinquare ollæ calidæ aut bullienti,ſed ſuperuolitant donec tepeſcat. Sic etiam tepidi multum impugnantur tentationibus peccatorum,ſed non feruentes: niſi contingat ex ſpeciali Dei permiſsione, ad probandos eos quos diligit, & ad præparandam eis maiorem coronam. Iſtud autem alius amor, qui adeo æſtuans aut feruens non eſt,non poteſt efficere. Secundò iſte amor eſt tam velox,vt in momento penetret & relinquat omnem multiplicitatem & diſtractionem cordis, cum ſe ad Deum conuertit,vbi alium amorem ſæpe diu & multum oportet laborare. Tertiò, adeo eſt impetuoſus aut ſtimulatiuus,quòd præ alijs multum vigoroſè impellit hominem ad totalem reſignationem & mortificationem ſuiipſius:& vbi alius amor mortificationem cum difficili ſuiipſius victoria exercet, iſte amor operatur cum deſiderio & iucunditate. Similiter in profectu quarumcunq; virtutum plus poteſt proficere in vna hebdomada,quàm alius amor in anno. Quartò,tam auidus eſt ad dilectum, hoc eſt, ad Deum, quòd ſemper vnit hominem Deo ſine medio:quod alius amor nõ facit,& propterea recipit multo plures occultas notitias* à Deo & illuminationes,& familiaritatem maiorem: quia ſubuehit ſpiritum noſtrum multo ſublimius in contemplatione,profundius in amore atq; in deuotione magis continuè. Ipſe adeo eleuat animum,vt ſuſpenſus maneat ſupra omnem multiplicitatem & ſolicitudinem,ſupra omnem diſtractionem & inquietudinem,et ſupra omnem naturalem paſsionem, puta inordinatum amorem,odium,vanam ſpem et timorem,vanam lętitiam,et triſtitiam,ſimiliter ſupra omnem proſperitatem et aduerſitatem,honorem et confuſionem,et ita in omnibus quæ accidere poſſunt,ſuſpenſus manet ſupra omnem inordinationem,voluntate totaliter vnitus et transfuſus in beneplacitum Dei,licèt modicam indiſpoſitionem ſentire poſſet in inferiori homine,quæ tamen cito perit. Hic itaque amor hominem citiſsimè,facillimè et perfectiſsimè Deo vnit et aſſi-

Amoris vnitiui vis.

* *Aliàs de Deo.*

Digitized by Google

Pſalm. 45. milat,quando debitè exercitatur: & ideo lætificat Deum & ſanctos eius, ſicut in Pſalterio ſcriptum eſt: Fluminis (hoc eſt, amoris) impetus lætificat ciuitatem Dei, ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſsimus, plenitudine ſcilicet gratiarum.

De altero pede contemplationis, quo anima graditur ad Deum: cogitationes quænam in memoria locum habeant.
Cap. XXXV.

NVnc procedendum ad præparandam alteram viam, ſeu alterum pedem contemplationis, ideſt, virtutem intellectiuam. Hæc præparatio perficitur, cum tres ſuperiores potentiæ (quæ appellantur vires intellectiuæ,vel etiam ſpiritus hominis) bene ordinatæ fuerint,quia ſecundùm illas dicitur anima ſpiritus. Primò ergo oportet memoriam præparari, ita quòd in ſe non permittat hærere aut figi vllas cogitationes,quę hominem deorſum trahere poſſunt,ad inferiores ſcilicet animæ vires, ideſt, vim concupiſcibilem, iraſcibilem aut inferiorem rationalem: hoc eſt,oportet vt caueat ſibi ab omni impreſsione cogitationum,quæ trahere poſſunt ad inordinatas affectiones cuiuſcunque infra Deum exiſtentis, quantumcunque nobile,ſanctum aut vtile in ſe eſſe videatur: quia inordinatio affectionis illud pro tunc reddit inutile,imo nociuum. Similiter à cogitationibus quę trahere poſſunt ad iracundiam,inuidentiam, amaritudinem, aut murmurationem, detractionem, & ſimilia, quæ dulcedinem ſpiritus inficiunt: & etiam ab omnibus cogitationibus, in quibus ratio nimis occupatur cum exterioribus rebus,licèt in ſe malæ non ſint. Sed ſemper ſeruare debet memoriam ſuam liberam,inoccupatam & ocioſam ab omni impręſsione imaginum & cogitationum, quocunque modo incidentium, quæ non proſunt ad amoroſum influxum in Deum, & per hoc omnes potentias animæ ſuæ optimè ſeruabit recollectas,Deoq; coniunget. Pro iſto quoque obtinendo non eſt melius conſilium, quàm vt aſſueſcat ſedulè cor ſuum erigere in Deum amoroſa effluenti affectione, & breuibus ignitis oratiunculis,prout ſupra tactum eſt. Quia candela recenter extincta,quamdiu fumigat,poteſt citius reincēdi, ſi teneatur,etiam à longinquo, ſub alia candela ardente, & fumus eius tangat flammam candelæ ardentis: quia tunc flamma deſcendens, incendit etiam candelam ipſam fumigantem. Ita pariformiter fit in anima ſæpe ſe erigente per amoroſum effluxum in Deum: quia quàm cito ſe mouet ad Deum, deſcendit in eam flamma diuini amoris, per quam allicitur Deo ſemper inhærere amoroſis aſpirationibus: & iſtud ſeruat cor adeo liberum, vt nullæ in ipſo imagines poſsint figi aut hærere, ſicuti poſtea latius audiemus.

Memoria qui præparetur.

Cor quomodo erigendū ad Deum.

Digitized by Google

Intellectus quomodo purificetur. Cap. XXXVI.

SEcundò oportet intellectũ præparari,& debitè ordinari ad operandum in intellectuali lumine diuinę claritatis. Ad hanc autem præparationem non tantùm requiritur puritas,quæ acquiritur per lachrymas & gemitus oculum lauãtes,& mundantes,ſicut Dauid dicit: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, hoc eſt,mundabo cor meũ,quo Deus cernitur,lachrymis meis ab omnibus peccatis meis (quia aliàs non poſſet congruè,vel debitè recipere influxum diuinę claritatis,ſicut ſpeculum humanam faciem clarè non recipit, cũ fuerit anhelitu alicuius,aut aliunde obtenebratum) ſed oportet ipſum etiam eſſe purum,in hoc videlicet, quòd in ſua contemplatione nulla curioſitas,præſumptio nouitatum,aut etiã vanitas, vel infructuoſitas lateat, ſicut contingit quando exercitium vitæ contemplatiuæ in ſolo intellectu fit,& affectio ibi opus ſuum non habet, puta excitationis diuini amoris,propriæ emẽdationis,& præcipuę mortificationis ſuijpſius:ſed aliud obiectum habet ipſam axcitantem,ſcilicet curioſitatem,& ſimilia. Pręterea,vt potientia intellectiua debitè pręparetur, & apta efficiatur, oportet vt in prima irradiatione diuinæ gratiæ,& claritatis aut veritatis, ad ſeipſam ſe conuertat, vt ſciat ſi omnia idonea facta ſint in ſe,ad recipiendam nobilem illam internã operationem DEI. de hoc dicit Bernardus ſuper Cantica ſermone octogeſimo quinto:Cùm veritas in mente fulget,& mens in veritate ſe videt, in nullo conſcia ſibi quod erubeſcat præſentiam veritatis. Hoc eſt illud decorum quod ſuper omnia bona animæ, diuiuos oblectat aſpectus. Attamen iſtud non ſufficit,ſed oportet vt intellectus duo iu homine inueniat,ſi liberum, & inconfuſibilem acceſſum ad Deum habere debeat in contemplatione. Primum eſt,vt nihil notabile de peccatis inueniatur in conſcientia, quod non ſit deletum per veram contritionem,confeſsionem & * pęnitentiam. Secundum eſt,vt non poſsit inuenire in tempore, vel æternitate aliquid tã graue,durum, pœnale aut naturæ contrarium ad acceptandum,quin ſe ad hoc ſemper paratum inueniat,ſiue ſit confuſio, perſecutio: iniuria,amiſsio bonorum temporalium, aut amicorũ infirmitas,vel pœna. Et generaliter in omnibus quę excogitari poſſunt in tẽpore iſto aut æternitate, oportet vt ſe voluntariè reſignet in beneplacitũ Dei, vt illud erga ſe fiat,etiam ſi deberet ęternaliter iacere in pęnis inferni. Hæc voluntatia reſignatio generat liberum acceſſum ad Deum, libertatemque petẽdi omne,quod Deus dare poteſt,imò quod ipſe Deus eſt. Alioqui quomodo poſſet homo rationabiliter petere oẽ quod Deus eſt & dare poteſt,ſi non prius ipſe Deo offerat largo corde & amoroſo affectu omne quod ipſe ẽ & dare poteſt, agere aut pa-

Pſalm. 6.

Intellectus quibus præparetur.

Puritati intellectus duo neceſſaria.

** Aliàs ſatisfactionẽ.*

Reſignatio.

ti?Et tunc primum homo propriè eſt totus conuerſus ad Deum, & idoneus effectus ad recipiendum omnem influxum gratiarum Dei, & debet iſtud ſemper præcedere in conuerſione ad Deum. Includitur etiam in iſto ſecundo puncto præparatio voluntatis, quę ſe tam perfectè transfundere debet in volũtatem Dei, vt in nullo hęreat in ſeipſa:& hoc faciet hominẽ liberum, ita quod nuſquam in inferiori homine impedietur offerre ſe nudũ intra brachia nudi amoris Dei. Et ſecundùm quod ſe præparauerit in his tribus, ſecundum hoc expectare poterit diuinum,& ſpiritualem influxũ multiformium donorum,& illuſtrationum Dei. Quando igitur intellectuales iſtæ vires hoc modo paratæ ſunt,tunc ſecũdus pes, ſcilicet intellectus,pręparatus eſt ad currendum, per cognitionẽ,in occultis vijs ſpiritualis contemplationis, quia hæc tria prędicta viſum ſpiritualem cauſant.Et quemadmodum amor vnitiuus,eſt obiectum ad quod pes amoroſę affectionis tendit in via illa,qua affectus pręcedit:ita radius diuinę intellectualis claritatis abiectũ eſt, ad quod pes intellectus tendit,quando ipſe præcedit.

Voluntas quomodo præparetur.

De tribus gradibus diuinæ cognitionis. Cap. XXXVII.

Claritatem ſolis recipi trifariam.

HIc conſequenter eſt ſciendum,quod influxus diuini claritatis intellectualis quibus homines illuminantur ad cognitionem, fieri poſſunt mille modis quia ſpiritus ſanctus ĩnumeris modis operari poteſt. Aſſignãdi tamẽ ſunt de iſto tres gradus,ad ſimilitudinẽ ſolis, cuius claritas ab exterioribus oculis noſtris recipiĩt tribus modis,ſcilicet in obiecto aliquo,puta ligno,lapide,terra, ſole ſplendente ſuper aliquod horum:ſecundo in radijs ſolaribus,& tertio in ſubſtantia vel eſſentia ſolis.Sic etiam in tribus gradibus recipiũt homines irradiationem diuinæ claritatis. Vt autem non erres,ſemper nomine fulguris aut luminis,vel diuinæ claritatis, intelligendũ eſt intellectuale lumen,prębens nobis occultam cognitionẽ de rebus diuinis aut ſpiritualibus,& non claritas aliqua,quæ ſimilis ſit exteriori claritati.Primo ergo poteſt ęterni ſolis claritas recipi in obiectis, id eſt,in ſcripturis ſacris, vbi ſub cortice literæ per donum intellectus inueniũt tam ſublimem, cæleſtem atque diuinam cognitionem & profundos ſenſus, quod huiuſcemodi non poſſent ab aliquo doctorum inueniri:quippe cum ineffabilia ſint ea, quibus nobilis mẽs Illuſtratur.Imo intellectus plerũque in tantum cognitione ditatur, quod anima recipit tot,& tã multiplices occultos,& profundos ſenſus in ſcripturis quot ſunt verba in Veteri,& Nouo teſtaméto,& illos omnes trahit aut refert ad fomentum amoris. Per iſtud ſpiritus valde eleuatur,prout frater Rogerius ordinis S. Franciſci de ſeipſo ait:Scio hominem qui centies in vno matutino, & forte in quolibet

Lumen intellectuale.

Frater Rogerius.

verſu,

verſu, ſurſum tractus fuit ad altiſsimam intelligentiam diuinorum ſecretorum, & tamen ipſe tractui illi reſiſtebat totis viribus. Inrerdũ etiam cogitur ſibijpſi tantam violentiam inferre, ad ſubterfugiendum ſecretum amplexum Dei, quantam vix aliquis ſibi infert ad appropinquandum Deo: quia nonnunquam Deus ei tam ſuperfluenter expandit ſinum diuinæ ſuæ bonitatis, & gratiæ, quod pro certo agnoſcit, ſi vigoroſe figeret in huiuſmodi oculum intellectus ſui, tã profunde mergeretur in abyſſum diuinitatis cum ſpiritu ſuo, quod inde viuens nunquam exiret. Ecce, hæc ſunt verba fratris Rogerij. Secundò poteſt recipi in ſuo radio, quando ſpiritus homini ſuſpenſus contemplatur æterna: & in his adeo eleuatur, vt ſpiritus magis agatur à ſpiritu ſancto quam agat, rapiaturq; ſupra ſeipſum, vbi mirabilis claritas cognitionis recipitur de ſancta Trinitate, de æterna generatione filij, de mirabilibus operationibus ſpiritus ſancti, & de ſimilibus. De hoc dicit Dionyſius ad Titũ: Verte te ad diuinium radium: quaſi diceeret: Non quęras aliũ doctorem, nec aliud exemplar ſed teipſum cõuerte introrſum, & eleuando omnes vires tuas, verte te ad lumen diuinum, vbi immediate à DEO doceri, & ſpiritualiter poſsis nutriri. Per huiuſmodi continuam introuerſionem ad Deum, cognitionem de Deo, & ſpirituale nutrimentum homo plus in cęlo conuerſatur quam in terra, manetque ſuſpenſus in Deo, ſicut radius in ſole. Huiuſmodi etiam ſpiritualibus radijs anima ſpiritualiter cibatur, nutritur, & iugiter in Deũ trahitur: poteritq; in hoc per perſeuerantiàm vel continuam exercitationem adeo habituari, vt ſibi labor ſit, & tædium iterum deſcendere, & crux inferioribus occupari, ſicut legimus de quadam ſancta virgine, quę Clara dicebatur. Iſta omnes cogitationes, & affectiones ſuas ita in amorem Dei iactauerat, & cum omnibus viribus ſuis tam cõtinue in Deũ fluebat, quod anima eius ſeu ſpiritu ſemper in Deo ſuſpenſus eſſe videbatur. Reuelabatur autem cuidam deuotæ perſonæ, quod ſine intermiſsione ſemper in eam fluebãt radij diuini quibus ipſa nutriebatur. Et iſte influxus trahebat omnes vires eius ſurſum in Deum, in tantum, vt vſum naturalium virium ſuarum amitteret. Accidit ſemel in die Epiphaniæ, ipſam valde vigoroſe trahi ſurſum, adeo vt triginta diebus ſequentibus rapta maneret, ita vt nullam haberet memoriam ſęcularium rerum, nec vllam intelligentiam eorum quæ circa ſe fiebant. Non ſumebat cibum, vel potum, nihilque ſentiebat in corpore ſuo. Poſt hoc quando ad ſe redijt, videbãtur ſibi triginta illi dies nõ niſi tres fuiſſe. Quatuor etiam menſibus poſt præfatos triginta dies, quãdo ſe terrenorũ cura occupare cogebatur, quia Abbatiſſa erat cuiuſdam monaſterij, non potuit cor ſuum deorſum deducere, aut de temporalibus cogitare: & putabat quod ſemper ſic permanſiſſet, niſi ſedule coacta fuiſſet cor ſuum occupare curis tẽporalibus. Ter- *S. Clara.*

tiò claritas iſta poteſt recipi in ſe ipſa,de quo tertiũ gradum deſcribam.Sic ergo habemus præparationem vitæ contemplatiuæ.

De ornatu vitæ contemplatiuæ ſpiritualis per ſeptem dona ſpiritus ſancti. Cap. XXXVIII.

PRoſequendo ſecundum,qualiter iſta vita contemplatiua ornari debeat,ſciẽdum quòd immenſa liberalitas Dei(poſtquam ſe homo fideliter pręparauerit) continere ſeipſam non valet,quin ipſum dotet non ſolùm ſenſibili gratia, & amore, verum etiam vult omnes morales virtutes ornare,& ſublimare perfectis donis ſpiritus ſancti quibus totus homo decoratur, & Deo acceptus efficitur:imò deſpõſatur Deo, & immediatè plerũque vnitur:quia ſpiritus ſanctus tunc venit cum tribus theologicis virtutibus, & veluti fons ſeptẽ riuulis perfluit omnes vires animæ, & replet eas donis ſuis. Vt cum habeamus notitiam iſtorũ donorum vitã contemplatiuam ornantiũ,ſciendum, quòd primum inter ipſa vocatur timor filialis, qui hoc modo animam ornat. Sanctus Thom. dicit;quòd dona ſpiritus ſancti perficiunt potentias animæ per hoc, quòd ipſas reddũt prõptæ mobiles à ſpiritu ſancto,ita quod ſpiritus poſsit in eis operari quę voluerit. Et iſtud primo facit timor filialis,imprimẽs cordi erga Deũ paternã amoroſamq; reuerentiam, & voluntatem propriam cum gaudio, & deſiderio totaliter ſubdens voluntati Dei. Imprimit etiam cordi nobilem erubeſcentiam coram DEO, quando aliquid facit quod Deo diſplicere poſſet:quæ erubeſcentia cor humiliat, & excitat ad contẽptum & diſplicentiam ſuijpſius. Cõſequenter etiam reijcit omnem ſeruilem timorem, puta de inferno,purgatorio,iudicio, morte & ſimilibus,& etiam temporalem timorem,ſcilicet de pœnis, confuſionibus,amiſsione temporalium,perſecutione hominum,& ſimilibus: quia reſignat ſe in beneplacitum Dei, & relinquit duntaxat in homine timorem,qui eſt ad Deum,videlicet eum offendendi,in eius amore tepeſcendi,familiaritatem eius amittendi, & ſimilium, ita quòd generaliter eijcit omnem timorem, qui pœnam facit, ſatagitque ſe transformare in amorem:preſſuram etiam cordis ex timore pœnali venientem,conuertit in dulcedinem, ſicut Dauid dicit: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine,quã abſcondiſti timentibus te. Timor iſte excæcat oculum ſiniſtrum, hoc eſt,mortificat in exercitijs,& operibus virtuoſis omnes alienas intentiones, in quibuſcũque moralibus virtutibus latere poſsibiles,quæ frequentant homines,qui propriè aut principaliter Deum non quærunt: & eleuat intentionem in Deũ ſolũ,quia origo operũ ex Deo venit,hoc eſt ex ſpiritu ſancto. Et hoc modo dona ſpiritus ſancti ornant,nobilitant, & exaltant virtutes morales per amoroſam intentionem, quã in Deũ

Timor. *Timoris effectus.* *Pſalm. 30.*

vehunt,

Digitized by Google

vehunt, & operantem reddunt voluntarium,& anhelātem ad bonū faciendum, & malum * dimittendum. Hic timor ſubiectum reddit hominem omni creaturæ ſecundùm ſuum ſentire,& etiam affectum, puta quòd ſe reputat,ſine fictione,viliorem peccatorem totius mundi,& deſiderat etiam talis ab alijs reputari,gaudens in omni ſui deſpectione.Tales appellantur in Euangelio pauperes ſpū,hoc eſt,humiles affectione.Secundum donum ſpiritus ſancti vocatur pietas, & eſt ſancta quædam liquefactio animæ in virtute pietatis. Iſta pietas eſt ſpiritualis quędam deuotio ad omnia ſeruitia Dei,& affectuoſus impulſus ad auxiliandum,& obſequendum omnibus hominibus,veniens ex influxu diuini amoris.Et ſicut intētio miſericordiæ, prout eſt moralis virtus, in exercitijs operū miſericordiæ eſt naturalis ſeu humana, ita intentio pietatis in exercitiis operum miſericordiæ eſt ſolummodo deificata, quia Deus in omnibus finis eius eſt. Conſequenter ſciendum, quòd exercitium pietatis conſiſtit in triformi actu. Primò, in honorando, regratiando, & laudando Deum cum magna dilectione, & deſiderio: item in mortificando ſeipſum iuxta beneplacitum Dei, & in ampliando diuinum cultum ſecūdum poſſe ſuum in omnibus hominibus: quia Bernardus ſuper illud Pauli: Exerce teipſum ad pietatem, dicit in Epiſtola ad fratres de Monte Dei, ordinis Carthuſienſis: Pietas iſtiuſmodi eſt iugis Dei memoria, continua intentionis actio ad eius intelligentiam, & indefeſſa affectio ad eius amorem, vt nulla vnquam inueniat ſeruum Dei, non dicam dies,ſed & hora, niſi vel in exercitij labore,& proficiendi ſtudio, vel in experiendi dulcedine, & fruendi gaudio. Et iſtud eſt valdè contra tepidos ſpiritus, qui in ſuis exercitijs multam ſenſibilem deuotionem recipiunt,& in ſe inueniunt promptam voluntatem ad omne bonum: ſed iſtiuſmodi dono ſunt multum ingrati, multumque temporis ocioſè expendunt ſine neceſsitate, cum tamen nulla exteriori cura neceſſariò ſint onerati,& tam magna commoda, vel diſpoſitionis commodoſas habeant ſine intermiſsione fluendi in Deum. O quàm diſtrictam rationem de hoc reddere habebunt propter ingratitudinem donorum Dei videturque eorum deuotio magis venire ex natura, quàm ex Deo, ex quo propter modicam cauſam, vel etiam ſine cauſa, tam otioſè, aut vanè tempus ſuum conſumunt. Amor enim ſemper trahit hominem ad originem, vnde ipſe amor effluxit: ſi ergo amor iſtorum eſſet ex Deo, tractus ipſius tam vigoroſus eſſet ad Deum, quod ſecum non compateretur * ocioſum ſpiritum. Secundò pietas operatur cuſtodiam ſanctitatis, ſicut Salomon dicit in Prouerbijs: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quoniam ex ipſo vita procedit. Et iſtud præcipuè neceſſarium eſt homini proficere volenti in vita contemplatiua: quia non poterit piè affici, niſi ſanctitatem amet. Idcirco cum

Ieſus

Marginalia: * *Aliàs tolerandum.* — *Matth. 5.* — *Pietas.* — *Pietatis effectus.* — *1.Tim.4.* — *Pietas quid* — *Intepidos ſpiritus.* — * *Aliàs ſeptimum.*

Digitized by Google

Ieſus contemplatiuam animam vocaret ad exterioram hominem in ſubſidium aliorum in operibus miſericordiæ,reſpondit ipſa in Canticis Canticorum.Expoliaui me tunica mea,hoc eſt,exteriori occupatione,heu quomodo iterum induar illã?laui pedes meos, hoc eſt vim intellectiuam, & affectiuam, heu quomodo iterum inquinabo illos?ſcilicet imaginibus creaturarum, quia cum ſe homo extrouertit difficile eſt quin cogatur interdum mediante ſenſualitate terram tangere,& pati inordinationem aliquam in ſenſualitate. Tertiò operatur abundantiam compaſſionis fraternæ erga omnes homines ſine perſonarum acceptione in ſubſidijs ſpiritualibus,vel corporalibus:quia educit hominem cum amoroſa compaſſione:quæ cor compungit, & compaſſiuum efficit in omni neceſſitate quorumcunque hominum:& hoc modo generat in ipſo generalem qu̇andam amoroſam inclinationem, & effluxum ad omnes creaturas propter earum creatorem,redditque eum beneuolum, obſequioſum & promptum in quibuſcunque ſubſidijs, ſalua diſcretione. Tertium donum eſt ſcientia,ideſt,notitia credendorum,agendorum vel dimittẽdorum, ita vt non deuiet homo à via iuſtitiæ.Eſt enim ſcientia hęc ſupernaturalis quædam notitia infuſa rationi,per quam exercere valeat omnes virtutes morales in vera perfectione,dans veram notitiam & diſcretionem omnium virtutum.Iſtud bonum illuſtrat & ordinat exteriorem hominem ſicut donum intellectus illuſtrat & dirigit ad interiorẽ,& ad cœleſtia Qui igitur hoc donũ ſciẽtiæ ſalubriter accipere voluerit,neceſſe eſt vt in ſe quandã internã diligentiã habeat moriẽdi omnibus peccatis,& imperfectionib⁹,viuẽdiq; perfectè in omnibus virtutibus,& ſemper clarius perfectiuſq; virtutes intelligẽdi,& per earundam notitia habenda diligentem perſcrutationem adhibeat,& Deum exoret,quia ad iſta donum iſtud nos inſtigat.Hęc tria præfata dona propriè deſeruiunt actiuæ vitæ,ſicut ſubſequentia vitæ contemplatiuæ.Quartum donum vocatur fortitudo, proſequẽdi ſcilicet oẽs opus bonum & exercitium.Et quemadmodum tria præcedentia dona exornant hominem ad perfectionem vitæ actiuæ, ita donum iſtud fortitudinis incipit ipſum ornare in vita contemplatiua.Sciendum tñ qđ duplex fortitudo ſpiritualis diſtinguitur. Quædam .n. dicitur fortitudo ſimplex,quæ facit hominem tam validum, & potentem,quod omnia hæc inferiora põt deuincere, & præcipuè ad tria donatur.Primò ad perficiendas operationes viriles, quibus ſuperentur peccata,& oẽs tentationes, contẽnanturque omnia hæc inferiora,& omnia virtutum ornamenta conſeruentur. Secundò, ad fortiter pugnandum contra tentationes diaboli, carnis, & mundi. Tertiò,ad ſufferendam omnem tribulationem,afflictionem,& aduerſitatem per veram patientiam,de qua dicit Caſſiodorus ſuper Pſalterium:Patientia vincit aduerſa,non colluctando,ſed ſufferendo:nõ mur-

Cant.5. *Scientia.* *Scientiæ effectus.* *Fortitudo.* *Fortitudo ſimplex.* *Patientia.*

Digitized by Google

murmurando,ſed gratias agendo.Ipſa eſt quæ fęces totius voluptatis abſtergit,ipſa eſt quæ animas Deo lympidas reddit:& tunc totus homo exterius, & interius perfunditur ſapore quodam mellifluo: quia(ſicut Dauid dicit,Cũ ipſo ſum in tribulatione)homo pro tunc eſt in præſentia altiſſimæ Trinitatis à qua recipit mellifluum ſaporē internæ ſuauitatis,& conſolationis, cuius tractu cõtemnit oẽ quod mundi eſt,liber ab omni inordinatione affectionum,vel occupationum,& præ ebrietate ſpirituali non ſentit vllam pœnam,tribulationem aut aduerſitatem. Alia nuncupatur fortitudo duplex,quæ facit hominem ſuperando tranſcendere omnem ſpiritualem conſolationem,ſenſibilem gratiam,& omnia dona Dei, quantumlibet magna, nobilia,& multiplicia, ita quod nullo modo quieſcere conſentit in aliqua ſpirituali conſolatione,dulcedine,reuelatione,aut in quocũque alio dono:ſed omnia nititur pertranſire, vt eum quem ſolum ſuper omnia diligit,ad votum valeat inuenire. Quintum donũ dicitur conſilium,hoc eſt,conſulta & certa, aut tuta electio eorum quæ Deo placita ſunt.Iſtud propriè eſt donum conſilij, quo erudimur ad diſcernendum rectè ad dictamen rationis,quid vtile,decens & licitum ſit:quo ſubleuamur ad eligendum, quod licet decet & expedit, quo denique expedimur ad proſequendum illud ad operationẽ virtuoſam.Datur etiam nobis donum iſtiuſmodi,ad conſulendum in iſtis alijs hominibus:differtque à dono ſcientiæ, quòd docet benè iudicare ſecundum regulas æternæ legis nobis ſcriptas:ſed iſtud donũ docet ſecundum regulas æternæ legis bene inuenire,quæ difficilia, ardua,& perfecta ſunt,per nos agenda aut fugienda,de quibus determinata regula nobis præſcripta non eſt,quia non vniformiter à ſingulis quibuſque ſunt agenda vel cauenda. Donum iſtud docet nos non ſolum vitare exteriorẽ multiplicitatem, verum etiam quaſlibet intrinſecas multiplicitates docet tranſcẽdere in vnitatem ſpiritus, operaturque in nobis ſimilitudinem quandam & iucundum præambulum ſupereminentis vnitatis amoroſæ fruitionis Dei. Magnum conſilium ſoli Deo vniri velle in affectu: ſed maius conſilium, Deo velle vniri per voluntatis conformitatem, etiam in omni aduerſitate. Tali nanque voluntatis vnione Chriſtus orationem ſuam terminauit ante paſſionem ſuam,quando dicebat:Pater,non mea volũtas, ſed tua fiat,quod ſuper omnia patri complacuit.Tunc diuinum beneplacitum fideli amatori fit ſummum gaudium ſecundùm ſpiritus ſenſionẽ.Tunc etiam primò aptus efficitur omnia dona Dei in ſe ſuſcipere,quia ſe ipſum & propriam voluntatẽ,& omnia penitus propter Deum ſine retractione abnegauit. Tunc denique cum Heliſæo duplicem ſpiritum conſilij recipit,videlicet agendi ardua, & grandia,& cum deſiderio grauia & dura patiendi. Sextum donum dicitur intellectus,& eſt lumen quoddam ſupernaturale,intellectum no-

Pſal. 90.

Fortitudo duplex.

Conſilium

Conſilij effectus.

Matt. 26.

4 Reg. 2.

Intellectus

ſtrum

ſtrum illuſtrans, & ſubtiliās ad comprehendendum internum ſpiritualem profectū vitæ cōtemplatiuæ. Quærit autem lumen iſtud hominem internum, tranſitum ſenſuum, & omnium imaginum ſenſualium, & vt naturę penitus moriatur, & in ſpiritu viuat. Quantò enim in nobis amplius mortificamus naturā, hoc eſt, naturales paſsiones, quæ præcipuè ſunt cauſa obtenebrationis intellectus noſtri, tantò magis dono intellectus illuſtramur, & acquirimus etiam ex hoc ſpiritualem quendam ſurſum impellentem appetitum ad Deum, qui facit hominem viuacem, & vigilantem, & ſe conuertentem in Deum.

Intellectus gradus tres Iſtud donum habet tres gradus. Primus gradus operatur in homine ſimplicitatem, & vnitatem ſpirit', & claritatem intellectus, ita quòd ſpiritus in ſeipſo ſimplificatur, clarificatur & repletur gratia, doniſque Dei: ſimilis etiam DEO efficitur per gratiam, & deificam charitatem, & ſtabilitur in vnitate cum ſpiritu Dei. Secundus gradus docet vitam cōtemplatiuā abſque omni errore ordinare, conuerſari in ſpiritu, de cœleſtibus, & diuinis profundam habere intelligentiam atque ex omnibus creaturis, & operibus Dei, intimum ac profundū capere intellectum, & per hoc conſurgere in Deum, ei gratias agendo, laudando & amando in omnibus. Tertius gradus docet perfectā notitiam in ſublimi contemplatione, qua Deum ſpeculatur in ſpiritualibus ſimilitudinibus, quæ eleuato eius intellectui offeruntur, & in huiuſmodi non erret aut decipiatur. Hoc etiam donum dat nobis notitiam de ſimilitudine Dei, quam in nobis per gratiam, charitatem, & virtutes habemus: & de vnitate, quam in DEO poſsidemus per fruitiuum amorem, vbi anima potius agitur quàm agat, ſicut poſtea audiemus.

Sapientia. Septimum donum vocatur ſapientia, hoc eſt, ſapida ſciētia, de qua Auguſtinus dicit libro 14. de Trinitate, quòd hęc eſt vera differentia ſapientiæ & ſcientiæ, quòd ad ſapiētiam ſpectat intellectualis cognitio æternorum, quæ recipitur cum ſpirituali experimenteli prægustatione cœleſtium, & diuinarum deliciarum: ad ſcientiam verò, prout eſt donum ſpiritus ſancti, ſpectat cognitio rationalis temporalium rerum aut virtutum moralium. Hæc ſapientia dat veram cognitionem, quæ intellectum dirigit in omnem veritatem, & ſpiritualem ſaporem, qui affectum noſtrum erigit ad ſummi

Sapientiæ actus. boni ſaporoſam dilectionem. Actus aūt eius eſt, contemplari Deum, non quocunque modo, ſed ex dilectione, cum quadam experimentali ſuauitate in affectu. Sapientia in gradu ſuo altiori eſt increata, diciturque ſapientia increata, & propriè eſt filius Dei, aut ſapiētia patris, quæ ſemper optat intellectuali creaturæ infundere ſapientiam creatam, qua trahatur ad ſummum bonum agnoſcendum, diligen-

Tactus myſticus. dum, fruendum, & adhærendum. Nobiliſsimum autem, quod in homine ſpiritualiter operatur, eſt tactus quidā qui fit in vnitate ſpiritus, & eſt nouiſsimum medium inter Deū, & nos, inter agere, & frui,

vel

vel agi, inter viuere & mori ſeu expirare. Quid ſit iſte actus aut tractus propriè, ſentiri quidem poterit, comprehendi autem aut explicari nunquam, ſed generatur ex eo deſiderium tam vehemẽs ſeu ineffabile fruendi ſummo bono comprehendendi bonum immenſum, quòd inexpertis omnibus incredibile eſſet. Veruntamen de hoc tactu in ſubſequentibus plura tangemus. Hæc ergo tetigiſſe ſufficiat, quomodo oporteat eum ornatum eſſe, qui in ſpirituali contemplatiua vita verum profectum voluerit habere.

De conſurrectione & profectu vitæ contemplatiuæ ſpiritualis, iuxta tres hominis partes. *Cap. XXXIX.*

Quomodo in ſpirituali contemplatiua vita proficere & conſurgere vſq; ad perfectum quis debeat, nunc proſequendo eſt ſciẽdum, quòd nemo verum profectum habere poteſt in vita contemplatiua, niſi argumentoſa perſeuerantia ſatagat ſeruare ſe in exercitatione interioris hominis. Inueniuntur prohdolor multi deuoti homines, qui bona quadam ſimpliciq; intentione ſe conuertunt ab interiori homine ad exteriora quædam minus vtilia vel neceſſaria, vel etiam ſuperflua & inutilia, aut etiam nullius reputationis exiſtentia, per naturalem quandam aut ſenſualem inclinationem ad talia allicientem. Cumq; taliter extrouerſi fuerint ex cuſtodia incauta, paulatim oberrare per cordis diſtractionem incipiunt, ita quòd non curant ſe ad interiora conuertere, vt ante conſueuerant: & tunc in ipſis rurſum reddit inordinatio hominis inferioris, qua citius capiuntur aut inuiſcantur, puta in multiloquio, rumorum nouitate, ſocietate amicorum, lubricitate aut euagatione ſenſuum, obliquitate affectionum, & ſimilibus: per quæ appetitus ſpiritualis incipit fieri inſipidus, conatus aut ſtudioſitas ſpiritualis incipit tepeſcere, & exercitium diſſueſcere. Cum autem iterum ſe introuertere voluerint, non inueniunt in corde ſuo requiem, ſed inueniunt ſe obtenebratos, diſtractos, & à diuina familiaritate multum elongatos. O quàm modicum & leue eſt, quod in nobis contriſtat ſpiritum ſanctum, & impedit inactionem Dei, præcipuè poſtquam vocati ſumus ad internum amplexum, & ſpiritualem fruitionem, ſicut legimus de quadam ſancta Virgine nomine Clara, quòd poſt internam vocationem Dei (qua ſpecialiter dotata erat) quodam tempore habuit paruũ quendam motum propriæ complacentiæ, & propter hoc 15 annis influxus diuini luminis & ſuauitatis ſibi ſubtrahebatur. Ideoq; oportet hominem facere vniuerſalem ſeparationem ab omni creatura, omni occupatione, diſtractione, ab omnibus cogitationibus & affectionibus vanis, naturalibusq; paſsionibus, ita quòd nulla res permaneat quæ inter Deũ & amantẽ animam mediũ aliquod efficere poſſit:

Extrouerſio.

S. Clara.

Abſtractio mentis.

ſit:

ſit:& tunc plena fiducia poterit arripere iter vitæ contemplatiuę ſpiritualis. Vlterius eſt hic notandum, quòd conſurrectio iſta habet fieri ſecundùm tres potentias hominis, ſcilicet ſecundùm inferiores animæ vires, ſecundùm ſuperiores, quæ dicuntur intellectiuæ aut ſpiritus hominis, & ſecundùm eſſentiam animæ. Quamlibet autem iſtarum oportet ſecundùm modum ſuum & exigentiam Deo vniri, & in hoc totus contemplatiuæ vitæ finis cõſiſtit. Exempli gratia: Inferiorum virium perfectio in hoc conſiſtit, quòd vis concupiſcibilis eleuata ſit ſupra omne quod infra Deum eſt, ita vt in nulla creatura quieſcere conſentiat, ſed in Deo ſolo, cum aſsiduo amoroſo influxu in ipſum, dicendo cum Dauid: Renuit conſolari anima mea, ſcilicet in creaturis, memor fui Dei, & delectatus ſum. Conſequenter vis iraſcibilis eleuata ſit ſupra omnem tribulationem, nuſquam requieſcẽdo præterquam in exhibitione patientiæ propter Deum, & in amicabili remiſsione offenſæ: & hoc amanti animæ fiet multum lene auriculare, ſuper quod etiam Deus caput ſuum optabit reclinare. Poſtremò, vim rationalem eleuari oportet ſupra omnem ſolicitudinẽ, multiplicitatem, ſcrupuloſitatem & ſimilia, & dirigi vel transfundi in ſimplicem vnitatem cogitationum in Deum aut cæleſtia, prout in ſequentibus audiemus. In hunc modum etiam oportet ſuperiores animæ vires ſuo modo, eſſentiamq́; animæ modo ſuo eleuari & Deo vniri, vt totus homo nobilitetur & beatificetur in vnitate Dei in quàm ſubleuabitur.

Conſurrectionem fieri trifariã.

Virium inferiorũ perfectio.

Pſalm. 76.

De conſurrectione vitæ contemplatiuę ſpiritualis, ſecundùm inferiores vires animæ per quatuor gradus, quorum primus eſt, intractio ſenſuum, & eleuatio cordis. Cap. XL.

Conſurrectio vitæ contemplatiuæ, quę exercetur ſecundùm inferiorem partem hominis: hoc eſt, ſecundùm inferiores vires animæ adunatas & collectas, ad inchoandum & proſequendum internum exercitium contemplatiuæ vitæ, nunc eſt diſcutienda. Hæc autem exercitatio aut conſurrectio perficitur quatuor gradibus, inferiorem hominem ſemper ad altiora ſubleuãtibus, exercitiaq́; eius nobiliora & fructuoſiora reddentibus. Primus gradus eſt, cũ gratia Dei inſtar riuuli influit in ſenſitiua animæ vires, mouens, ſtimulans & excitans hominem, vt toto corde, totiſq́; viribus ſurſum ſe erigat ad conficiendam cum Deo amatoriam quandam vnitatem: quã excitationem ſentit in corde, vbi ſenſitiuæ vires vnitæ ſunt, & præcipuè in vi concupiſcibili. Negotium enim huius amoroſæ excitationis & motionis agitur primò in inferioribus viribus animæ, quas prius parari & aptari oportet, & ſuperponi ignem ardentis amoris, quo inferio-

Conſurrectionis gradus.

Excitatio amoris.

Digitized by Google

inferiores vires ſurſum agantur, priuſquam homo ad exercitium ſuperiorum viriũ peruenire poſsit. Nemo enim poteſt veraciter exercitium poſsidere in interioribus viribus, niſi prius exteriores ſenſus ſint introrſus tracti, liquefacti & annihilati: ſimili modo nemo poteſt verè habere exercitiũ in ſuperioribus viribus, niſi prius inferiores vires in ſuperiores traxerit, liquefecerit & annihilauerit, ita quòd pro tunc à propria operatione deſtituantur. Iſtud autem multò facilius poteſt fieri in exercitijs aſpirationis & vnitiui amoris quàm in alijs. Aſpirationem verò hanc oportet nonnunquam exercitari etiam cum magno pœnaliq; labore, quando ſenſibilis gratia nullum ſubſidium prębet: in quo falluntur multi, in hac ſpirituali arte adhuc inexperti, putantes hominem in ſurſum actione ſpiritus ad Deum per aſpiratiuum exercitium multipliciter dotari ſpirituali dulcedine, cum econtrario plerumq; neceſſe ſit cor eleuare cũ magno labore & extenſione ſpiritus, ſicut fit cum per violentiam aliquid extrahitur è terra, adeo vt ex impetu conatus huiuſmodi ſæpe natura magnam pœnam & læſionem recipiat, niſi affluens ſancti ſpiritus gratia abundantia ſua pœnam alleuiet & cor indulcoret. Poſſet autem aliquis interrogare, quæ ſit cauſa iſtius pœnoſæ exercitationis & violenti impetus ſpiritus, vnde natura ita alteratur & commouetur. Ad quod reſpondendum eſt, quòd natura in ſe animalis & carnalis atque indomita, ſpiritũ ſemper deorſum trahit: & ideo neceſſe eſt vt aſsiduis vigoroſis exercitationibus ſurſum impellatur, & ad ſpiritualia habilitetur, nè impediat ſpiritum nimis, ſed voluntariè ſequatur: quemadmodum animal indomitum aſsiduis violentis exercitationibus ad hoc perducitur, vt volũtariè currum trahat aut onus portet. Cumque huiuſcemodi exercitijs naturam ad hoc perduxerimus, vt exteriores ſenſus prompti aut parati ſint ad introuerſionem, & vires inferiores ad cõſurrectionem promptæ ſine magno conamine per aſsiduitatem aut vſum excitandi; quemadmodũ legimus multos fuiſſe naturales, ſęculares aut etiam gentiles magiſtros, qui ſe adeo exercitauerant in ratione & intellectu, ad obtinendam naturalem Philoſophiam, vt nullis ſenſibus exterius vti viderẽtur, & plerumq; extra ſe raperentur: quãto magis hoc impetrare aut obtinere poterit homo Chriſtianus, per exercitium vis concupiſcibilis amore diuino inflammatæ? Cum ergo hoc modo cor paratum fuerit, ſpiritu Dei potenter influente, tunc ſpiritus noſter cum ſpiritu Dei citò ac facilè ſurſum trahitur, ad cognoſcendas & ſentiendas voluptuoſas incomprehenſibiles diuitias & delicias Dei. Hic tamen prudenter obſeruandum eſt, vt in huiuſmodi vigoroſa, violentaq; affectionum ſurſum actione ſemper ſtet reſignatus in ſuperiori voluntate & ratione, ita ſcilicet quòd ſemper ſuam voluntatẽ ſtudeat reſignare in beneplacitam voluntatem Dei, ſiue ſenſibilem

Natura quomodo cogenda.

Reſignatio affectionis.

Digitized by Google

gratiam vel deuotionem conferre voluerit,ſiue non:quia interdum cum æſtuans affectus quęritur maiori impetu & violentia quàm deceat,libertas cordis opprimitur & conculcatur,& cor ipſum inquietum, perturbatum & deiectum in ſeipſo efficitur, ex quo ſequitur maior obcæcatio & elongatio à Deo. Propterea, quamuis ſpiritum ſuum penè ſemper debeat ſurſum agere non ſine aliquali violentia, tamen ſemper manere debeat in quiete cordis,& prudenter diſcernerre quando ſe ad exercitationem dare debeat, præcipuè, ſcilicet, cum auxilium gratiæ ſentit. Quando autem ſe nudatum gratia notabiliter ſentit, deſcendere debet ad conſiderandos defectus ſuos in contemptu ſuijpſius, ad conſiderandas veras virtutes, vt ipſas obtinere poſsit,ad conſiderandas neceſsitates viuorum & mortuorum,vt pro ipſis oret: vel ad meditandam vitam & paſsionem Ieſu Chriſti, ad ſe illi conformandum: & ſimilia quæ exercenda ſunt in extrouerſione hominis. Cum igitur vires inferiores,gratia Dei influente,inflammantur magno impulſu affectionum per ignem diuini amoris,mox omnes vires quaſi liqueſcentes in amoroſo quodam & ſtimulatiuo deſiderio concurrunt in vnitatem cordis, vbi anima tanquam in regali lectulo ſuauiter requieſcit, expectãs dilectũ ſuũ.

Exercitia ſale condiẽda.

Ex hac autem vnitate compunctio generatur non doloris, ſed amoris: quia toto corde inardeſcit ad redamandã diuinam libertatem, ad laudandũ,benedicendũ,& ad gratias agendũ,in tantũ vt iam ſibi incipiat dulceſcere,quod ante amarum & laborioſum videbatur: & diſplicens,tædioſumq; efficitur,quod ſibi ante iucundũ erat & deſiderabile,Inuenit.n.in ſe ſapidum quendam cordis appetitũ in Deũ, tanquam in ſummum bonum omnis boni contentiuum, per quem omnibus rebus creatis valefacit, nè ſcilicet earum abuſu foueat ſenſuales concupiſcentias. Sed quia iſte gradus hominẽ necdum perfectè ſtabilitat in Deo,licèt interdum peruenire valeat ad vnitatẽ virum ſenſitiuarum, & etiam quia affectio eius adhuc magis ſtimulat ad acquirendã ſenſibilem gratiam & deuotionem,quę affectio valde adhuc impura eſt & permixta propria quęſitione,quieſcendo in donis Dei:idcirco ſępe ſibi ſubtrahitur ſenſibilis gratia,& permittitur ſtare nudus: & ideo etiã iſte gradus exercitationis affert & aufert, pauperẽ facit & ditat,humiliat & ſubleuat,& lætificat & contriſtat, ſperare facit & deſperare,& aliã in hunc modũ inenarrabilia homini in hoc gradu contingunt: quia quãdo Deus amantem animã relinquit,ſubſtrahendo ſe & abſcondendo, ita vt cum quodam arido affectu ſterilis efficiatur,tunc ſe pauperẽ inuenit & tepidam, derelictã à Deo & deſolatam:ſic quòd omnis ſuauitas in tædioſam amaritudinem conuertitur, apparetq; homini quòd ſit à Deo derelictus, quia nondũ didicit adorare eum in ſpiritu & veritate, ſed tantũmodo in deuotione.Ignorat etiam iſtud familiare opus & cõſuetudinẽ

Cõpunctio amoris.

Iohan. 4.

eſſe

Digitized by Google

eſſe Spiritus ſancti, per huiuſmodi hominem volentis docere non quieſcere in donis Dei, ſed tantùm in Deo, & exercere ſe ad Deum in aduerſis, ſicut in proſperis. Præterea, in iſto gradu cum anima fuerit dotata ſenſibili gratia & deuotione, conſurgit in ea ex conſideratione immenſorum beneficiorum à Deo receptorum, deſideriū aut affectio quędam ardens Deum laudandi, honorandi & gratias agendi. Ex deſiderio autem gratitudinis geminus conſequenter naſcitur dolor: vnus ex defectu, quòd ſcilicet Deum non præualet ſufficienter laudare, honorificare & gratias agere: alius conſurgit ex deſiderio profectus & incrementi virtutum, in quo ſe ſemper deficere dolet, & iſta duo ſtimulant eum ad proficiendum. *Dolor deſiderij gratitudinis duplex.*

Secundus conſurrectionis gradus per ſpiritualem ebrietatem. Cap. XLI.

SEcundus gradus iſtius cōſurrectionis, perficitur in ſapida voluptate deliciarū ſpiritualium: quarum ſuauitate guſtata, repente cor & oēs ſenſitiuę potentię tanto torrente diuinæ voluptatis perfluuntur, vt ſe ſpiritus amans æſtimet ineffabilibus diuinis amplexibus penitus inuolutum. Quæ deliciæ ſpirituales ſunt maiores omnibus mundi voluptatibus in vnum conflatis, etiam ſi omnes pariter capere poſſet vnus homo. In cuius voluptatis infuſione Deus per dona ſua cordi ſic affecto pariter illabitur, magno ardore ſui amoris ipſum inflammans, ſecumque ferens tantæ ſuauitatis ſaporem & ſpiritualis iucunditatis cōſolationem, vt cor ipſum melliflua faciat voluptate exundare, homoque ſe continere nequeat, quin voluptas illa erumpat: quia repēte inde oritur ſpiritualis ebrietas, de qua dominus noſter in Canticis dicit: Bibite amici, & inebriamini chariſſimi. Sed iſta eſt adhuc groſſa ebrietas, tāquam ſi ruſticus ebrius eſſet à vino, quòd non eſſet aſſuetus bibere. *Deliciæ ſpirituales.* *Canti. 5.*

Sciendum verò quod ſpiritualis ebrietas eſt vberior affectiui ſaporis & internæ voluptatis in corde receptio, quàm cor ipſum poſſit exoptare aut digerere: qua humanum cor tanto ſtimulo diuini amoris & deſiderio diuinæ fruitionis tam validè inflammatur, apertiſq; arterijs & meatibus in ſeipſo in tantum dilatatur, vt ſibi appareat pectus nimis paruum fieri, ſeq; ibi ita anguſtatum, vt neceſſe ſit vbertatem ſpiritus cum violento ardore erumpere. Flammam etiā amoris magna abundantia voluptatis confotam, cogitur ſignis exterioribus manifeſtare, velit nolit: quia ſua violēta impetuoſitate cōmouet totum hominē, quemadmodum Apoſtoli dotati Spiritu ſancto, videbantur ebrij eſſe muſto: quia huiuſmodi feruor infuſus cordibus inexpertis & inexercitatis, in primis non poteſt cōpeſci quin erumpat inſuetis geſtibus quos foris oſtendunt: ſicut vinum nouū *Ebrietas ſpiritualis.* *Act. 2.*

Digitized by Google

recenter infuſum vaſi ebullire neceſſe habet, quod tamen poſtmodũ non ebullit, ſed ab omni operatione vel feruore quieſcit: ſic etiam iſta ſuperabundans gratia erumpit foras in geſtibus exterioribus varijs modis, in quibuſdã per cantica diuina & iubilationes, in alijs copioſis lachrymis & gemitibus, in alijs diuerſis inſuetis vocibus aut ſonis, quos edũt, ſicut frater Maſſæus, qui in ſua iubilatiõe aliud non loquebatur niſi v.v.v. Alij mẽbris omnibus tremũt aut quibuſdã membris adeo inquieti ſunt, vt cogantur currere, quemadmodũ legimus de fratre Bernardo, primo filio ſpirituali S. Franciſci, quòd plerumq; multis diebus currere conſueuit per montes & valles. Alij coguntur ſaltare: alij manibus plaudere: alij interius magnitudine voluptatis liqueſcunt: quidam etiam habent adeo vigoroſos impulſus, vt eis videatur ſe præ abundantia voluptatis rumpendos inſtar vaſis abſq; ſpiraculo muſto pleni. Et iſtis ſimilia contingunt modis innumeris, quibus omnibus abundantia ſpiritus manifeſtatur. Et hæc eſt delicatior vita, quàm recipere poſſumus ſecundùm inferiores animæ vires, collectas in vnitate cordis.

Frat. Maſſæus.

Frater Bernardus.

Pericula in iſto exercitio contingi ſolita. Cap. XLII.

Conſequenter in iſto gradu duo conſideranda occurrũt: Primũ eſt de exercitio aſpirationis, de quo in præcedentibus tetigi, quòd ſcilicet illud in hoc gradu adeo violentum & impulſiuum efficitur, quòd homo in ſua ad Deum cõuerſione ſtatim ſentit circa cor magnum validumq; motum: quia cor ſaltat in pectore velut piſcis in aqua: & tunc repente ſenſitiuæ vires colligũtur in vnum, & in vna affectione liquefiunt, ita vt omnem diſtractionem oporteat cedere. Illis autem qui in iſta via ſe bene aut fideliter exercitauerunt, iſtud continget, quoties & ſtatim vt ſe ad Deũ conuertere voluerint etiã milleſies in die. Quando igitur aliquantiſper circa iſtam introuerſionem perſeuerare vult, tantam violentiam cor ſuum ab affectionibus ſuſtinebit, quòd exteriora membra ſua compeſcere non valebit quin exterius bene aduertatur ab eo, qui huius rei intelligentiã aut experientiam habuerit. Cor etiam in corpore non ſolùm ſaltabit, verum etiam aperiet ſe & claudet in modum ianuæ, ita vt plerumque etiam audiri poſſit. Ex hac magna cordis agitatione ſæpe venit in caput aſcendendo magnus ventus, ac ſi gladio caput ipſum percuteretur: quia impulſus cordis adhuc ſurſum aſcendit, & ſi habuerit caput debile, diu durabit iſte ventus: ſi verò fortis capite fuerit, peribit mox vt exercitium dimiſerit: imò non recipiet ipſum niſi cum punctionibus quæ ſtatim recedent. Et ſecundùm hoc neceſſe eſt vt vigoroſa ſtimulatiua exercitia moderetur, nè caput ſuum nimis debilitet, ſed expectet (moderata exercitatione) donec exercitiũ per ſe

Cordis impetus.

Exercitia fortia quatenus exercenda.

ſubtilius

Digitized by Google

ſubtilius efficiatur, quia quãtò diutius ſe homo in iſto exercitauerit, tãtò aptior ſemper efficitur ſpirituales impulſus recipere, & vti ſine læſione. Simili modo cõtingit ex iſto magno vigoroſo, impetuoſo, aut ſtimulatiuo exercitio, quòd ſanguis circa cor propter ingentem calorem & preſſuram bullire incipit, prę ſertim in illis, qui natura impetuoſi & ſtudioſi ſunt, & affectione ſtimulatiui aut impulſiui, qui licèt ſentiant præfatum calorem circa cor, aut ſanguinis ebullitionem, nihilominus inſtant ſe per ſuum exercitium ſemper perurgendo ſine diſcretione: finaliter autem ſæpe ſeipſos perducũt in magnam tribulationem, quia ſanguis ex cõtinua ebullitione circa cor, valde ingroſſatur & inhabilitatur. Et cor hominis (quod naturaliter ſe aperit in omni iucunditate & affectuoſitate, in omni actuoſa deuotione & ſenſibili amore) naturaliter ſe claudit, eò quòd non vult recipere groſſum ſanguinem iacentem circa cor, ingroſſatum ex nimio calore, qui euenit in exercitatione: & tũc ſpiritualis iucunditas vertitur in mœrore, quia naturale eſt vt clauſum cor contriſtetur, & triſte claudatur. Hæc autem clauſura cordis frequenter tam firma efficitur, vt nullo modo iterum velit aperiri: & tũc priuantur omni deuotione ſenſibili aut experimentali, & ſenſibili amore: tunc cõqueruntur ſe à Deo derelictos & in puſillanimitatem deueniunt, & penè in deſperationem, cum tamen verè hoc ſibijpſis fecerint per indiſcreta exercitia, quibus naturam inhabilem fecerunt ad ſeruiendum ſpiritui. Et quantò amplius laborant cum violentia pro deuotione recuperanda, tantò magis ab ea elongantur. Etiam per impatientiam & inquietudinem cordis magis indiſpoſiti efficiuntur, obtenebrantur, obdurantur, & peruertuntur in ſeipſis, perducuntq; ſe ad ineffabilem anguſtiam & tribulationem, de quo poſtea tangemus.

Cordis clauſura.

Propriam quęſitionem & voluntatem ſummo ſtudio eſſe necandam. Cap. XLIII.

SEcundò in iſto gradu eſt prudenter aduertendum, quòd ad fidelem amatorem ſpectat inſtar apis argumentoſæ circumuolare rationis & cõſiderationis alis ſuper omnia dona dilecti, tam præterita quàm præſentia, charitatiueq; diſcretionis aculeo ſic ſingulas ſuauitates diuinæ conſolationis delibare & guſtare, vt in nullo dono moras contrahat quieſcendo, ſed ex quolibet materiã aſſumat ſpiritualis mellis, hoc eſt, ſpiritualis laudis & gratiarum actionis: illoq; onuſtus reuolet cum affectu ad diuini amoris vnitatem, in qua cũ Deo manere deſideret in æternum. Et iſto diuino amore voluntatem ſuã tam firmiter obligabit, omnem proprietatem ſuæ volũtatis tam plenè in diuinum beneplacitum reſignando, nullam aliam in ſe voluntatem ſentiat quàm diuinã. Et tunc verè contrahit ſpiritualia ſpon-

Quieſcendum in nullo dona Dei.

Reſignatio

Digitized by Google

volunta-tis. ſalia cum Deo, animam ſuam deſponſans in electam ſponſam Chriſti. Econtra autem quamdiu voluntas ſua non eſt conflata amoris igne in beneplacitum Dei, tamdiu argentum à plumbo non eſt depuratum, hoc eſt, voluntas noſtra nõdum purgata eſt à proprie-

Voluntatis proprietas. tate, qua noſipſos quærimus & intendimus. O venenoſa proprietas, quàm magnum impedimentum facis in his, qui deſiderant proficere in virtutibus. Tu enim omnia bene acta hominum inficis, & efficis ea Deo minus placita: tu abuteris omnibus donis Dei, facisque ea hominibus inutilia. Et ideo nemo facilè debet arbitrari ſe aliquã ſanctitatem adeptum cũ dotatur ſenſibili deuotione & amore: quia multæ affectiones & ſenſiones plerumq; conſurgunt in homine, quæ magnæ reputantur, cum tamẽ nil aliud ſint, quàm innati appetitus naturæ aut voluntates propriæ, proprij ſenſus, nouitates & curioſitates, & à plerisq; reputantur magnæ ſanctitatis indicia. Nam præ-

Inconſtantia naturę ſertim infra 40. annum natura multum inclinabilis eſt, inconſtans & affectuoſa, quęritans ſeipſam frequenter in ſuis exercitijs, commodum videlicet ſpiritualis ſaporis & oblectationis vel ſolatij, ipſa tamen natura ignorante: & vbi ſe homo putat fouere ſpiritualem vitã, paſcit naturam propriam cum voluptate: & fortificat propriam immortificatam voluntatem, niſi deſiderio potiori, & diligentia fideliter inſiſtat propriæ mortificationi in omnibus & relictioni, & ſecũdùm exteriorem & interiorem hominẽ perfectæ aſsimilationi Chriſti, tam ſecundùm humanitatem, quàm ſecundùm diuinitatem eius, purum & intenſum amorem ſemper in Deum ſubuehendo, & in ſolo largitore omnium donorum quieſcendo. Et ad iſta propriè deſeruit quartus gradus amoris, cuius tres primos gradus tetigi in conſurrectione vitæ actiuæ, qui appellatur amor calidus: quia eſt illorũ, qui in tantum appropinquãt dilecto, vt igne amoris eius valde incaleſcant: quod inde accidit, quia nullum medium patiuntur inter ſe & Deum, ita quòd amor eorum oritur ex amore Dei, nihil in amãdo aliud quærens, quàm purè & nudè ſolum Deum. Vt autem melius ad iſtud perueniatur, & in eo perſeueretur, debet homo aſſumere conſuetudinem offerendi Deo ſedulam oblationem affectuoſæ & amoroſæ gratiarum actionis, & eniti ſtatim reuehere in Deum amo-

Reuehenda omnia in Deum. roſo effluxu, omnia accepta dona, gratias, virtutes & ſpirituales cõſolationes, recognoſcendo perfectè, ſe iſta non ex ſe vel ſuis meritis recepiſſe, ſed duntaxat purè ex abyſſali larga bonitate Dei: fatendo etiam ſe indignum omnibus donis à Deo receptis, ex intima recognitione propriæ vilitatis, & hoc modo poterit idoneus fieri ad plura dona recipienda.

Tertius

Digitized by Google

Tertius gradus conſurrectionis omnia penetrans creata, & animam vulnerans. Cap. XLIV.

TErtius gradus iſtius conſurrectionis fit in quadam excitatione, & inuitatione, aut allectione cordis ad altiorem, & puriorẽ complexũ diuini amoris in vnitate cordis. Hæc inuitatio ſuper omnes priores delicias, & conſolationes cor amantis replet: quia ſicut cognitio hominis in iſto gradu ſubtilior efficitur, ita ẽt affectio, ſenſio, inactio gratiæ, intentio & amor multo ſublimiora, dulciora, nobiliora, & puriora fiunt. Hæc enim excitatio ſiue inuitatio, eſt quædam æterni ſolis illuminatio, dans homini cognitionem, & deſiderium omnia dona Dei, ſuauitatis videlicet, & conſolationis prætereundi, atque ſine dilatione conſurgendi in nuda brachia nudi diuini amoris: quia in iſto gradu Deus trahit hominem, & omnes vires eius ad ſe, & omne quod infra Deum eſt, fit ei nimis modicũ, & vile ad quieſcendum in eo. Iſto diuino tractu cor ineffabili dulcedine, & iucunditate dilatatur, atque expanditur, ita vt non facilè humana virtute valeat claudi: omneſque vires animæ præparant, & ornant ſe ad requieſcendum in vnitate ſpiritus, dum dilecto in lectulo amoris, & pacis, cor etiam ipſum, eò quòd tam late apertum eſt, læditur & vulneratur. Quamuis autem læſionem amoris patiatur, tamen triſtitiã nõ habet: quia amoris vulneratio eſt dulciſſima paſſio, & leuiſſima pœna. Nec hoc mirum eſt, cum ſcriptum inueniatur, nonnullos propter tantam cordis adaptationem mortem incurriſſe. Et iſtud accidit ex gaudio, voluptate vel amore, prout in libro aptũ legitur, quòd Brugis deuota quædam fœmina in ſermone moriebatur præ magnitudine amoris. Similiter legimus de quodam milite, qui moriebatur in loco, de quo dominus noſter cœlos aſcendit. Iſta læſio eſt etiam ſignum poſt futuræ ſpiritualis ſanitatis, atq; diuinæ viſitationis: quia Chriſtus ſplendidus ſol iuſtitię infundit ſecundo, & tertio, imo multis vicibus huiuſmodi vulnerato cordi radios diuinæ claritatis, dulcedinis & charitatis, excitãdo multoties animam ad amplexum ſuæ vnitatis, ſicque cordis vulnus renouat, & aggrauat: veruntamen eo tempore vulnus hoc vnctum eſt ſuperabũdantiſſimis delicijs, quas cor ipſum recipit. Dum igitur Chriſtus fluenti ſua gratia cor tam dulciter inuitat, & cor ipſum totis viribus ſe erigit ad oſculum diuinæ vnionis, & tamen conſequi non valet concupitam ſpiritus vnitatem cum Deo in plenitudine deliciarum, mox in languorem incidit ſpiritualem, ita vt anima bene dicere poſſit: Annũciate dilecto meo, quia amore lãgueo. Et ſic vnus feruidus impulſus additus alteri, adurit, conſumit, & exiccat humidum radicale naturæ. Sed ne palleas o amoroſe ſpiritus: nam languor iſte non eſt ad mortem, ſed pro gloria

Inuitatio interna. *Cordis apertio* *Languor animæ.* *Cant. 2.*

ria Dei & hominis ſalute, ſi diſcretè ſe in iſto regere voluerit. Cum itaq; anima ſpirituale oſculum conſequi non valet, & eo carere non vult, amoris exinde impatientia generatur, totum hominem interius, exteriusq́; intolerabili æſtuatione perurgens & premens, adeo vt nullum citra Deum ſolatium admittere poſsit, omniaq́; paratus ſit ſuſtinere, vt id quod amat, obtinere valeat. Hic impatiens amor cor amantis conſumit, & ſanguinem eius ebibit, totam corporalem naturam abſque exteriori labore debilitans & conterens, fructusque ſpiritualium virtutum & exercitiorum decoquens & perficiẽs. Ad hunc tertium gradum conſurrectionis pertinet quintus gradus amoris, qui dicitur amor acutus. Dicit Hugo de ſancto Victore ſuper ſeptimum cœleſtis Hierarchiæ Dionyſij, quòd amor iſte idcirco dicitur acutus, quia facit quendam amoris impetum & vehementiam deſiderij ardentis, ferentis ſe in amatum, & intrantis & penetrantis, vt ibi ſit, vbi eſt ipſum quod amatur, cum ipſo & in ipſo: & non ſolùm calidus efficitur ab amato, ſed inſtar acuti penetrat omnia, vt in dilecto ſolo requieſcat. Et quia anima verè amans magis eſt vbi amat, quàm vbi animat, hinc eſt quòd oculus intellectuales continuè dirigit in eum, quem diligit, contemplaturque cum gloria & honore coronatum, torrente voluptatis ſuæ inebriantem vniuerſam cœli militiam: ſe verò conſpicit tanquam exulem, proſcriptam à patria, innumerabilibus calamitatibus circundatam: hinc iterum interdum naſcuntur multi gemitus, lachrymæ & anheloſa deſideria. Lachrymæ autem huiuſcemodi vel in modico refocillant & reficiunt, & ſunt vtiles eo tempore ad conſeruandam valetudinem corporalem, qua facilius amor impatiens ſuſtineri poſsit, & naturæ ſanitas conſeruari.

Amor acutus.

Pſalm. 8.

Pſalm. 22.

Reuelationes quomodo à Deo fiant. *Cap. XLV.*

CAeterùm, quia ibi eſt oculus, vbi amor requieſcit, præſertim iſte acutus & penetratiuus, omnes animæ vires in ſolum Deũ trahens, idcirco frequenter contingit, quòd ſpiritualis oculus animæ in dilectum directus recipit multas illuminationes arcanæ diuinæ veritatis: quia amor eſt principalis cauſa, propter quam amici mutuò ſibi ſua ſecreta reuelant. Vnde dicit Richardus libro iiij. de contemplatione: Ex magnitudine dilectionis dependet modus diuinæ reuelationis. Et ideo huiuſmodi amator interdum ſurſum rapitur, eique reuelantur veritates ſibi aut alijs neceſſariæ, aut in imaginibus corporeis, aut ſimilitudinibus ſpiritualibus edocetur, vel etiam de futuris aliqua reuelantur, quę viſiones aut reuelationes dicuntur, & plerumque in figuris imaginarijs oſtenduntur. Interdum etiam

Reuelationes fieri multifariam.

etiam recipiuntur veritates intellectuales vel ſimilitudines aliquæ ſpirituales, quibus ſeipſum Deus vtcunque (ſecundùm quòd ſibi placuerit) imprimit oculis intellectualibus hominis: & iſta adhuc ex parte poſſunt verbis depromi. Aliquando in mentis exceſſum rapitur amator impatiens, licèt non penitus extra ſe, in quoddam incomprehenſibile bonum agnoſcendum aut fruendum, iuxta menſuram & modum, quibus Deo concedere placuerit: ſed hoc non poteſt explicari aut plenè comprehendi, eò quòd Deus ſubitis ſpiritualibus intellectualibusq; fulgoribus coruſcat in ſpiritu inſtar fulguris, quod ſubitò ſplendet & diſparet. Et quamuis ſplendor iſte ſpiritum hominis velut in momento ſupra ſe rapiat, mox tamen vt ſplendor ille tranſierit, ſpiritus ad ſe reuertitur: & hæc eſt operatio Dei, amantem ſpiritum valde clarificans lumine intellectuali. Interdum deniq; recipit ſpiritus irradiationem cuiuſdam luminis, in quod appetitiua cordis affectio adeo intrahitur, quòd ęſtuanti impetu ſe erigit obuiam præfato lumini, ſtatimque in huiuſmodi occurſu cor inebriatur torrente inſolitæ voluptatis, in tantum quòd ob anguſtiā cordis ipſam oporteat erumpere, ſicut vinum nouum erumpit ex obturato vaſe: & vocatur in ſcripturis iubilus, hoc eſt, gaudium cordis, quod nec verbis explicari poteſt, nec occultari. Interdum etiam natat interior homo in delicijs ſpiritualibus, veluti piſcis in aqua: & pariformiter mille modis Deus viſitat impatientem amatorem ſpiritualibus delicijs & cognitionibus. *Iubilus.*

Sed hic oportet decepta corda, nec non & curioſos atq; immortificatos amatores valde diligenter cauere nè falſis reuelationibus decipiantur. Nā quando huiuſmodi homines habent curioſum deſiderium recipiendi dona interna, experimentales dulcedines, reuelationes & ſimilia, venit frequēter angelus tenebrarum, transformans ſe in angelum lucis, infunditq; intrinſecus aut oſtentat foris in cordibus, vel ſenſibus plenis vanitate & vacuis charitate, deceptorium quoddam lumen, aut imagines, aut ſimilitudines, & etiam immittit cogitationibus hominis quaſi ſit inſpiratio diuina, & hoc etiam de futuris, quæ aliquando ſunt vera, & interdum falſa. Iſtiuſmodi verò curioſi, falſiq; amatores recipiunt talia (vtpote homines inexperti) cum magno deſiderio, & venerātur tanquam à Deo venerint, delectanturq; in huiuſmodi intimo cordis gaudio: efficiuntur etiam ex hoc præſumptuoſi, ſapientes in oculis ſuis, à nemine conſentiunt inſtrui, omnia ſua magna reputant, intus depaſcuntur ab inani gloria: taliq; virulento pabulo animæ, diuini amoris affectum inficitur. Sed verus amator in omnibus donis, quæ recipere poteſt, efficitur humilior, magis gratus, in propria voluntate magis mortificatus, ad implendum diuinum beneplacitum ſtudioſior, non quieſcens in aliquo dono, ſed dumtaxat in datore omnium donorum.

Reuelationes falſæ quomodo fiant. *2. Cor. 11.* *Iſa. 5.* *Amator verus.*

Nobiliſſimum aſpirationis, vnitiuique amoris exercitium quadriforme. Cap. XLVI.

Est etiam conſiderandum, quod exercitium aſpirationis & vnitiui amoris, maximè & vigoroſiſsimè in hoc tertio gradu conſurrectionis practicatur, licèt poſſet eius exercitium etiam in actiua vita inchoari: & ideo ipſum hic proſequemur, quia per hoc exercitium omnes tentationes & media inter Deum & nos ſtatim amouentur: ipſum etiam eſt introitus ad altiſsimam perfectionem, quia magno impulſu perurget hominem feſtinare ad altiſsimam Dei aſsimilationem, in perfecta mortificatione omnium vitiorum, adeptioneque omnium virtutum. Ipſum denique eſt altiſsima cedrus in monte perfectionis, quæ quatuor ramis adornari debet, id eſt, quatuor exercitijs: quia quamuis iſtud exercitium perurgendo penetret omnes tentationes & occupationes, omnemque multiplicitatem, imò omne quòd citra Deum eſt, etiam in momento, & ante nudam præſentiam Dei conſtituat exercitantem, Deo immediatè ſe vnire deſiderantem, attamen oportet eum diu præforibus ſtare, antequam eum Deus velit intromittere. Et tunc neceſſe habet diſcere pulſare quatuor modis exercitationum, quibus dilectum ſuſcitet ad intromittendum in vnitatem ſpiritus. Aduertere tamen & diligenter cauere debet, nè aliquod exercitium poſsideat cum proprietate, ſed in ſua introuerſione obſeruabit tractum ſpiritus ſancti, qui diuerſis modis ſpiritum hominis poſt ſe trahit, & inflammat ad amorem ſuum, nunc per iſtud exercitium, nunc per aliud. Igitur quando aliquis præſentit ſe iam iamque impellendum interna operatione ſpiritus ſancti ad aliquod exercitium, relinquere debet omnem proprietatem ſuorum exercitiorum, & ſequi affectuoſa promptaque voluntate tractum Spiritus ſancti, & ſe ſecundùm illum exercitare: ſed quando non inuenit aliquem ſpecialem tractum Spiritus ſancti, nec etiam ingreſſum ad Deum plenarie obtinere poteſt, tunc oportet vt ſeruet ſe in Dei præſentia per aſpirationem vnitiui amoris, in qua quatuor modi exercitandi principaliter continentur (velut quatuor mallei, quibus pulſetur ante ianuam iſtam pro ingreſſu ad fruendum ſimplici vnitate cum Deo & in Deo) qui ſunt, offerre, exigere, conformare, & vnire. Primò in ſua ad Deum conuerſione liberaliter offerre debet omnia quæcumque Spiritus Dei per inſpirationem ſuam exigere poteſt, ſpecialiter perfectam abnegationem & contemptum ſuijpſius, abſciſionem omnium ſenſualium oblectationum, quibus inordinatè poſſet cor maculari, licèt ſint res paruæ, puta verba ocioſa, vana ſocietas, ocioſitas, leuitas, curioſitas & ſimilia. Offert etiam ſe

Exercitia quomodo poſſideantur.

Tractus ſpiritus ſancti quomodo ſequendus.

Oblatio.

in mortificatione naturalium paſsionum,vt ſunt inordinata lætitia, triſtitia,amor, & timor & vana ſpes,etiam in voluntaria reſignatione ad carendum omni ſenſibili ſeu experimentali gratia,deuotione & varijs donis Dei,ad ſalutem propriè non neceſſarijs: ſimiliter in prompta voluntate tolerandi omnem aduerſitatem propter Deum, ſiue ſit amiſsio amicorum, cognatorum,temporalium bonorum vel honoris: ſufferendi quoque ægritudinem,confuſionem,pœnam,tribulationem,preſſuram cordis:& generaliter omnia,quę cuiquam in tempore accidere poſſunt, reſignando ſe in his hilariter & cupide. Etiam liberaliter ſe debet offerre diuino beneplacito,etiam ſi Deus eum ponere vellet ad æternaliter tolerandum propter honorem, & amorem ſuum omnes pœnas infernales,quanquam non liceat ſe reſignare ad hoc, vt à Deo ſeparetur per voluntatem & amorem,prout ſunt damnati. Et quamuis iſtud videatur impoſsibile, quod voluntas ſe reſignaret ad tolerandas æternas inferni pœnas, quia natura hoc omnino refugit, tamen per multiplicata deſideria ad hoc formata, & ſupereffluentem infuſionem gratiæ Dei, tandem ad hoc peruenire poteſt, quod tam plena voluntate ſine cordis retractione liberaliter ſe offeret Deo ad tolerandum æternaliter omnes pœnas inferni propter amorem eius, quam paratus eſſet ad recipiendum omnia gaudia æternæ gloriæ: quia amor Dei tam purus in eo efficitur, & contemptus ſui tam magnus, vt ſibi indifferens ſit quicquid de ſe fiat, dummodo potiſsimum diuinum beneplacitum in ſe perficiatur. Et quamuis ſit impoſsibile Deum talia poſſe exigere vel deſiderare,tamen vult quod homo propter amorem ſuum ſit paratus reſignare ſe in omnibus,quantumcunque importabilia & grauia ſint. Et ideo amicis ſuis familiaribus iſta ante oculos ponit,vt ſcire poſſint quantum ſibiipſis mori velint propter Deum, ſicut fecit Abrahæ,quando præcepit vt Iſaac filium ſuum dilectum occideret & offerret, quod duntaxat ad eum tentandum fecit. Cum autem ſe voluntarium inuenerit ad perfectè in his ſe reſignandum,tunc poterit plena fiducia tranſire ad aliud exercitium, quod eſt exigere aut deſiderare, quia Chriſtus dicit: Petite & accipietis. Secundò igitur debet exigere, & petere à Deo non ſolùm omne quod habet, ſed etiam omne quod ipſe eſt. Ante omnia ergo petere debet nudum dilectum Deum, ad fruendum eo ſolo in ſuo immenſo nudo amore: quia nulla re propriè licèt homini frui, hoc eſt,finalem requiem conſtituere, præterquam in ſolo Deo: quia nunquam poteſt homo fruitiue requieſcere in aliquo dono Dei ſine peccato, quantumlibet magnum, nobile, virtuoſum, aut diuinum ſit: ſed duntaxat vti debet ipſis donis ad hoc, vt perueniat ad maiorem perfectionem. Et ideo quicquid Deus dederit citra ſeipſum, non ſufficiet verò amatori, quin potius ſemper remanebit famelicus ad fruendum ſummo

Reſignatio perfectorũ.

Geneſ 22.

Deſideriũ.

Luc. 11.

Exigendi quæ nam à Deo.

bono

bono in nudo amore: ſtatim enim vt amator quieſcere inceperit in aliquo dono Dei, aut in experimentali gratia & deuotione incipit refrigeſcere & remitti à deſiderio proficiendi: Poſt hoc exigere debet à Deo puriſsimam intellectus illuminationem ad cognoſcendū pleniſsimè: Primò, potiſsimùm diuinum beneplacitum, ad perfectè ipſum exequendum, ad quod tam paratum ſe offerre debet in omnibus ſine omni retractione cordis, ſicut vmbra mouetur ſine omni retractione ad motum corporis, vnde cauſatur. Tria enim quædam ſunt, videlicet lumen ſolis, lunæ, vel candelæ, medium, aut interpoſitum corpus vnde vmbra cauſatur, & ipſa vmbra. Diuinitas igitur lumen, humanitas Chriſti corpus interpoſitum, & voluntas noſtra erit velut vmbra, & mouebitur ſine omni retractione cordis ad confirmationem vitæ Chriſti, ſicut vmbra mouetur ad motum interpoſiti vnde cauſatur: ad quod implendum petere debet perfectam notitiam diuini beneplaciti. Secundò ad cognoſcendum plenè ſeipſum, hoc eſt, abyſſalem ſuam vilitatem, ingratitudinem & indignitatem omnis boni, vt per hoc ſe poſsit perfectè contemnere & humiliare. Tertiò, ad habendam perfectam notitiam omnium verarum virtutum & præcipuè ſatagere debet magna orationum inſtantia pro ipſis veris virtutibus perfectè acquirendis, recipiēdis & poſsidendis: ſed ſuper omnia pro nudo Dei amore in ſe multiplicando, licèt iſtud deſiderium propriè incluſum ſit in prima petitione, qua deſiderat ſolo Deo, hoc eſt, increato amore frui, & ex illo in nobis amor creatus creſcit & multiplicatur. Iſtud autem exigere erit in nobis tam ſerioſum, quòd æſtuans illud deſiderium ſemper augmentandi amorem, fruendiq; increato amore per noſtrum amorem, erit velut coruſcatio impetuoſa inter Deum & nos. Et iſte impulſus tam continuus debet eſſe in nobis, quemadmodum anhelitus noſter ſine ceſſatione ſemper intrat & exit, ſi homo debeat vitam ſeruare. Sic etiam vita creati amoris conſiſtit in ſedula reuerſione, cum æſtuanti deſiderio in ſuam originem, ideſt, increatum amorem, vt illi vnicè inhæreat & fruatur, ſicut radij in ſole dependent. Sunt præterea multa alia, quæ vtilia videntur, ſcilicet liberatio ab omnibus tentationibus ſpiritualibus vel carnalibus, ab omnibus preſſuris cordis, ab omni derelictione, inſenſibilitate, ariditate, vel etiam orare pro ſenſibili gratia, deuotione, amore, ſpirituali dulcedine, reuelatione aut raptu: & multa his ſimilia, quæ propriè neceſſaria ad ſalutem non ſunt, vnde nihil ex his exigere debemus aut petere, niſi in quantum honor Dei in ipſis conſiſtit & ſalus animarum noſtrarum: & ſi tunc à Deo non exaudimur, non debemus propter hoc puſillanimes aut inquieti corde fieri, ſed in Deo plenè confidere, quòd huiuſmodi nobis iam daret, ſi eſſet nobis ſalubre accipere.

Lumen. Medium. Vmbra.

Vita amoris.

Conformatio.

Tertium exercitium eſt, quòd fidelis amator iugiter laborabit ſe dilecto

Digitized by Google

dilecto ſemper magis & magis conformare,& hoc iſto modo: Cum ignis amoris in corde fuerit accenſus, debet primò in ipſo exurere omnem diſsimilitudinem,hoc eſt,omnia vitia & defectus,omnes naturales paſsiones & immortificationem, omnes ſenſuales inclinationes & impatientiam: non tamen debet huiuſcemodi diſsimilitudines ſingillatim per partes recolere,ſed in vno faſciculo ſumet omnes ſuas imperfectiones,& proijcet in immẽſum ignem diuini amoris,vt ibidem conſumantur.Deinde conſurget ardenti deſiderio deiformitatis,& ſcintillantibus,perurgentibus expoſtulationibus,exiget à dilecto, vt quibuſdam virtutibus nudam animam ſuam adornare dignetur, quibus Chriſtus ornatus eſt. Et quamuis diligenter attendere debeat ſpirituale ſuum exemplar,hoc eſt,Chriſtum in omnibus eius perfectionibus, tam ſecundùm diuinitatem eius, quàm ſecundùm humanitatem,ad hoc vt ſe conformiter exornet:attamen pro illo ornatu plus inſtare debet per orationes,quàm per propriũ laborem:quia virtutes & deiformitas multo citius per flammigeras aſsiduas orationes,quàm per aliqua alia exercitia acquiruntur.Specialiter verò debet ſe cõformare humanitati Chriſti in omnibus virtutibus,quæ præcipuè in ſuis perfectionibus relucent in deſpectiſſima,doloroſiſsima & acerbiſsima morte. Et ſuper omnia deſiderabit Chriſto conformari in affectu profundiſsimæ vilitatis,abiectionis & humilitatis.Cum autem ſe exercet pro aliqua virtute obtinenda,puta abiectione ſuiipſius,vel pro acquirenda humilitate vel abnegatione ſui in omnibus, in mortificatione propriæ voluntatis & affectionis: ſi tunc ſcire voluerit,vtrum virtutem illam plenariè acquiſierit, & Chriſto in illa conformis factus ſit,perpendet an ad huiuſmodi virtutem tam feruenter affectatus ſit, vt ſe ſine omni retractione cordis,ideſt,naturæ & ſenſualitatis,in voluntate rationis liberaliter reſignet (etiam tempore ſubtractæ experimẽtalis aut ſenſibilis gratiæ)in virtutem,in qua probatur,tunc ſciat ſe virtutem illam in ſumma perfectione diuino munere aſſecutum. Verbi gratia: Exercet ſe ad acquirendum deſiderium vel affectum contemptus & patientiæ,contingitq; poſtea ipſum ſtare valde derelictum à ſenſibili amore & deuotione, & cum hoc ſubitò euenire, vt ſibi imponatur aliquid multum confuſiuum, & iniuſtè propter hoc grauiter valde caſtigetur,ſi tunc primus & vltimus motus cordis ſui fuerit deſiderium recipiendi, ſine retractione cordis, huiuſmodi confuſionem & pœnam, ac ſi eam diu cum magna anhelatione expectaſſet, quomodo ſuperbus honorem,& auarus lucrum temporalium cum deſiderio recipere ſolet, virtutem illam perfectè habet. Iſtud Chriſtus perfectè habuit,quia Dauid dicit in perſona eius: Improperium expectauit cor meum(ideſt,deſiderium meum) & miſeriam.Sed ſi voluntas rationalis ita ſe voluntariam in iſto offerat, vt tamen voluntas

Deiformitas quomodo acquirenda.

Probamentum virtutis acquiſitæ.

Pſalm. 68.

natu-

naturalis adhuc contradicat & inuoluntaria ſit, ſignum eſt, virtutem necdum ſufficienter exercitatam ingeminatis flammigeris affectuoſis impulſibus & orationibus, per quæ potiſsimè Deus conſueuit dare plenitudinem ſuæ gratiæ & eſſentialis amoris.

Vnio cum diuino beneplacito. Quartum exercitium eſt vnire & transfundere voluntatem in diuinum beneplacitum, quia ſicut exercitium aſpirationis, & vnitiui amoris frequentatur propter quieſcere in ſolo Deo, & flammigero deſiderio vnum in ſpiritu cum eo fieri, ad quod nos perducit practicus & experimentalis amor: ita in iſto exercitio vnionis homo eniti debet penetratiuis, æſtuantibusque deſiderijs tam pleniſsimè (ſine omni cordis retractione) voluntatem ſuam vnire atque transfundere in potiſsimum diuinum beneplacitum, ita quòd ex impulſu nudi amoris ipſum diuinum beneplacitum ſemper erit ſummum ſuum deſiderium, iucunditas & ſolatium in omnibus, ſiue ſint exteriores aduerſitates, ſicut eſt ęgritudo, perſecutio, oppreſsio, deriſio, detractio, confuſio, & ſimilia: ſiue interiores, vt ſubtractio, deuotionis, ſpiritualis conſolationis, obnubilatio mentis & ſenſuum, infrigidatio ſpiritualium affectuum, tentatio & ſimilia. Et in tempore, quo Deus hæc ſuper eum permittit, ſataget Deo magis fidelis inueniri, & ſolicitius cauebit effluxum ſenſuum, in quærendo ſolatium in rebus vanis, aut in extrouerſione ſenſuum per leuitates & inutiles occupationes: cauebit etiam ne efficiatur vitioſus in ocio, ſed ſemper, in quantum poteſt, in bonis exercitijs ſe teneat, vel ad minus in bonis operibus extrinſecus. *Opera quãdo Deo gratiora.* Licèt enim pro tunc bona opera vel exercitia non ſint ſapida, ſunt tamen Deo magis accepta & nobis magis meritoria, ſi facimus quod in nobis eſt, quam illa opera, quæ facimus in tempore experimentalis deuotionis, quia ſeruimus pro tũc domino noſtro fideliter quodammodo ſumptibus proprijs. Et ad iſtud magis voluntariè perficiendum, formabit ſeu ſtatuet in corde ſuo quandam confidentiam, quod Deus omnem ſuam aduerſitatem ſibi mittit, vel erga ſe permittit ad probandam ſuam fidelitatem, & ad ditandum donis ſuis diuinis & gratijs iam fidelem inuentum, prout latius audiemus in ſequenti conſurrectionis gradu. *Amor feruidus.* Ad iſtum gradum ſpectat ſextus gradus amoris, qui vocatur feruidus, de quo ait Linconienſis: Feruere dicuntur amore qui per ardentem amorem interdum ſupra ſe ſurſum feruntur, ſed ſtatim proprio naturali pondere recidunt, ſicut aqua bulliens à calore ſurſum exilit, ſed ſubito recidit. Tetigi autem in iſto gradu exercitationis, de hac ſpirituali, in potentijs animæ eleuatione, quæ prouenit ex viuido quodam amoroſo certamine aut lucta inter ſpiritum noſtrum & diuinum, hoc eſt, quod vires noſtræ amoroſo æſtuanti impulſu erigũt ſe obuiam ſpiritui Dei, ita vt interdum aliquantulum eleuentur ſupra ſeipſas, adhærentes ſpiritui Dei, ſicut acus magneti adhæret.

Et

Et ex hoc efficiuntur vires ipſæ valde viuaces & actiuæ, dirigentes omnem cognitionem & affectionem tam validè in Deum, quòd videtur homo non vti ſenſibus exterioribus, niſi velut in ſomno. Vnde dicit ſponſa ſeu amans anima: Ego dormio, ſecundùm exteriorem hominem, & cor meum vigilat, ſcilicet dilectum meum, quem in corde clauſum habeo. Quia tunc anima ſatagit perducere dilectum ad intimum cordis ſui, & collocare in nobiliſsimo loco, ex intimo affectu omnia contemnere, & ſolùm dilectum puro amore amplecti. Aliàs (vt dicit Richardus libro quarto de contemplatione, capitulo decimo ſexto) quamdiu poſſumus ex aliena qualicunque re conſolationem vel iucunditatem concipere, non audeo dicere dilectum intimum ardentiſsimi amoris ſinum tenere. Si ergo non ſatagis introducere eum in intima tua, quomodo credam te velle vel poſſe ſequi eum ad ſublimia ſua? Et ideo dicit Richardus conſequenter: Certum ergo ſignum tibi ſit, quæcunque es anima, quòd dilectum tuum minus diligis, vel ab illo minus diligeris, ſi ad theoricos illos exceſſus (quibus homo trahitur ſupra ſeipſum in modo, quo Deo placuerit) nondum vocari, vel vocantem ſequi nondum merueris: quia ex quo Deus trahit in theoricos illos ſeu ſpirituales exceſſus multas animas, quæ tamen non peruenerunt ad perfectum amorem, non negabit hoc eis, qui ad verum amorem peruenerunt: quia ſemper plura præbet, quàm poſsimus mereri. *Cantic. 5.*

Quartus gradus conſurrectionis, qua anima fidelis per aduerſa probatur, & de cauſis ſubtractæ gratiæ.
Cap. XLVII.

QVartus conſurrectionis iſtius gradus originaliter conſiſtit in ſubtractione ſpiritualis cognitionis & ſenſibilis deuotionis & amoris, vbi ſe homo tam pauperem inuenit & tepidum, derelictum à Deo ac deſolatum, ac ſi nullum vnquam ſaporem aut notitiam de Deo recepiſſet, cū tamen paulò ante tam opulentus extiterit in omnibus animæ potentijs, pereffluens ſuauitate & ardens amore. Igitur in primis eſt hic ſciendum, quòd multis de cauſis Deus ſubtrahit homini ſenſibilem deuotionem & amorem. Primò ex quadam amoroſa indignatione, quæ ſæpe contingere ſolet inter duos amantes, propter indicium amoris ab altero eorum peregrino amatori oſtēſum, de quo alter putat amorem mutuum qui inter ipſos eſt, poſſe refrigeſcere. Sic etiam contingit inter Deum & amantē animam: quia Deus valde zelotypus eſt & tenet, nec poteſt ſuſtinere, quòd anima ī aliud per amorem tendat, vt recreationem ſiue conſolationem quęrat prę terquam in eo ſolo, vel etiam aliquod indiciū amoris oſtendat, ſicut eſt quieſcere in aliqua inordinatione ſaltem ad ſpatium vnius orationis

Deuotionem ſenſibilem ſubtrahi multifariam.

Zelotypus Deus.

tionis

Digitized by Google

tionis dominicæ:quia tunc oſtendit furorem ſuum per ſubtractionẽ gratiæ ſuæ, vt eò melius anima veniat ad recognitionem culpæ ſuæ, & reprehenſionem aut correptionem infidelitatis ſuæ,promittendo magnam emendationem,nè furor Dei perſeueret,qui ſolus amari deſiderat.Et hoc pro certo ſcias,quòd quantò Deus hominem profundius poſt ſe & in ſe trahit,tantò puriorem amorẽ exigit,alioqui iraſcetur ſuper recipiẽtis ingratitudinem:quia cui multum datur,multum etiam quęretur ab eo,& cui minus datur,minus ab eo exigetur.

Lucæ 12.

Gratiam ſenſibilẽ dari gratis.

Secunda cauſa ſubtractionis huius eſt, vt amatrix anima diſcat recognoſcere, ſe deuotionem ſenſibilem & amorem practicum non meruiſſe proprijs exercitijs aut bonis operibus,ſed ex ſola liberali bonitate Dei ſibi concedi & offerri,nè in pręſentia gratiæ inſoleſcat per propriam ſuam complacentiam,vel etiam per incuriam reſoluatur, putando ſe de cætero non oportere in ſolicita diligentia proficere: quin potius ſemper manens in fundo humilitatis, inceſſanter cum perurgẽte diligentia conetur proficere in omnibus virtutibus.

Tertia cauſa eſt,vt ſic amatrici animæ innoteſcat propria tepiditas & accedia in exercitijs amoris, virtutis & bonorũ operũ,ſi Deus ſibi ſenſibilem gratiam deuotionem & amorem non largiretur,& vt ex hoc ſolicitior fiat ad petendum à dilecto gratiam & auxilium recognoſcendo ſe ſine ſaporoſa deuotione & experimentali aut practico amore proficere non poſſe in virtutibus,in amore aut ſpirituali exercitio,nec etiam in acquiſitis perſiſtere.

Quarta cauſa eſt, vt quia natura interdum nimis debilitatur per ſenſibilem deuotionem,atque amorem practicum,præſertim quando influxus ſpiritus eſt multum violentus, & cor multum deſiderat ſatisfacere influenti gratiæ:tunc enim natura valde debilitatur & læditur,& præſertim circa cor,vbi impulſus deſideriorum magis ebullire facit vitalem ſanguinem cordis, & etiam in capite illorum, qui non ſunt fortis capitis. Et tunc Spiritus ſanctus moderatur ardorem & impetum diuinæ influentiæ (quia ipſe eſt artifex diſcretionis) vt natura refocilletur aut reparetur,& fortificata rehabilitetur ad nouam influentiam Spiritus ſancti recipiendam.

Quinta cauſa eſt, vt amoroſa anima diſcat & cognoſcat quòd in ſenſibili deuotione & amore non conſiſtit vera ſanctitas, nec vera charitas,imò ex puris naturalibus poſſent huiuſmodi prouenire.Idcirco non ſunt ſanctiores, nec magis diligunt, qui maiorem ſenſionem ſecundùm ſenſualitatem videntur habere in deuotione & amore: ſed qui virtutem ſuam amatiuam ſciunt eleuare in omnibus,ſupra omnem ſenſionem & ſenſualitatem in nudum eſſentialem amorem.Iſti autem probantur in prompta quadam voluntate ſeipſos reſignandi,& in omnibus abnegandi propter amorem Dei,illo ſecundùm tractum nudæ naturæ frui cupientes, ita quòd veri amatores

Senſionem non facere ſanctitatẽ.

Amoris veri probamẽtum.

ſecun-

ſecundùm diuinum beneplacitum norunt velle eſſe pauperes, omni etiam interna conſolatione, tactu, ſapore & ſenſione priuati: & in hoc ſolo poſſe conſolari, quòd Deum amant puriſsimè amore intellectuali, qui ſolus eſt amor verus, & quòd omnes virtutes, & omnem iuſtitiam perficere norunt ad honorem & beneplacitum Dei, nullam aliam ſpiritualem experimentalem oblectationem, aut dulcedinem quæritantes. Et in quantum hæc voluntaria paupertas accreſcit in homine, in tantum & vera ſanctitas, & pura charitas conualeſcit. Iſti cum Paulo ſciunt abundare & penuriam pati: quia cum Spiritus ſanctus animam & corpus perfluit amoroſa ſenſione & melliſluo ſapore, hoc ipſum tam expedite cum gratiarum actione recipiunt, & tam prudenter ad Dei laudem & honorem, ac propriæ ſalutis vtilitatem expendunt, deſiderantes etiam liberaliter in amorem diuinum regerere, ac ſi magnis æſtuantibus & flammigeris deſiderijs illud à Deo poſtulaſſet. Tanta tamen quietudine & tranquillitate ſuperioris affectus dona hæc recipiunt, quaſi nihil inde curarent, commendantes diuino beneplacito, ſiue dare huiuſmodi voluerit, ſiue non, vel etiam conceſſa retrahere, nec in aliquo contriſtantur, ſed dicunt cum Iob: Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt. Sit nomen Domini benedictum: & in hoc oſtendunt ſe in nullo donorum Dei requieſcere: quia illud, in quo aliquis quieſcit, generat ſibi tormentum in ſeparatione. *Philip. 4.* *Iob 1.*

Sexta cauſa eſt, vt amatrix anima probetur per experientiam, ſi iam ad tantam ſtrenuitatem exercitiorum profecerit, quòd in ſuo profectu ſenſibili ſpirituali conſolatione carere poſsit, & ſeruire Deo, ſtando in nudo amore. Et in iſto fundatur gradus iſtius conſurrectionis, in quo Deus probare aut oſtendere vult fideles amatores ſuos plus ſibi adhærere & ſeruire ex nudo amore quam propter aliquod donum. Et quoniam vera fidelitas nuſquam melius probatur, quàm in aduerſitate, ideo ſubtrahit Deus amoroſæ animæ omne ſubſidium ſenſibilis auxilij, permittitque eam ſtare in ſeipſa nudam & in omnibus miſeram. Poteſt autem iſtud appellari languor infernalis, in quo decumbit anima non præ amore, ſed præ anguſtia & afflictione, nuſquam inueniẽs conſolationem, neque in Deo, neque in creaturis: quia poſtquam eam Deus in tantùm in ſe traxit, vt omnis conſolatio eorum, quæ citra Deum conſolari poſſunt, crux ſibi effecta ſit, tunc Deus eam abijcit, & nudam à ſe reponit: & tunc ſedet famelica inter duas menſas, hoc eſt, inter delectationes ſpirituales & ſenſuales. Senſuales ipſa contemnit, & ſpirituales ille negat: cuius cauſa eſt, quia vult vt anima diſcat ſtare animo voluntario derelicta ſine omni adiutorio, & ita gratias agere & laudare Deum, atque in omnibus fidelis eſſe, in nullo propriam quæritando oblectationem & quietem, præterquam in ſolius diuini beneplaciti *Derelictio animæ amatoriæ.*

adim-

Digitized by Google

adimpletione: diſcat etiam de ſua derelictione ſtare contenta, imò in hoc quietem ſuam conſtituere, conſiderando hoc Deo placitum eſſe, & ſibi valde meritorium, profectuique ſuo ſpirituali multum vtile, ſi tamen in iſtis non efficiatur accedioſa aut negligens, ſed fideliter faciat quod poteſt.

Quomodo amici infideles ſe gerant, quando ad tempus derelinquuntur. Cap. XLVIII.

Amici infideles. AD iſtud non poterunt amici infideles peruenire, ſed in ipſa derelictione ſtatim oſtendunt propriam quæſitionem & hoc multis modis. Inueniuntur multi, qui quàm cito derelictionem aut ſubtractionem deuotionis ſentiunt, ſimul etiam refrigeſcunt in affectu exercitiorum & proficientis vitæ, conuertentes ſe rurſum ad carnis mollitiem & corporis quietudinem: extra regulam diſcretionis optant diuina frui conſolatione, ſed ſine labóre: quæ ſi eis negatur, quærunt ſolatium in creaturis, & hoc interdum magno animarum ſuarum periculo: apparent in Eccleſijs Angeli, ſed in ſocietate hominum ſunt laquei inimici. *Amici delicati.* Sunt alij, qui puſillanimes in derelictione exiſtunt, reputantes ſe teneros & delicatos, & ideo quicquid ſolatij & commoditatis ſuo corpori quiuerint exhibere, totum ſibi neceſſarium ſuſpicantur. Sed meminiſſe debent quòd ſapientia Dei, *Iob 28.* & amor ardens, non habitant in terra (hoc eſt, in corpore) ſuauiter viuentium. Et quamuis iſti ſtatim mortale peccatum non incurrant, ardor tamen deuotionis in ipſis minuitur, & internum cordis exercitium præpeditur, virtutumque & diuinæ ſuauitatis ſapor ipſis inſipidus efficitur. *Amici faſtidioſi.* Sunt præterea alij, qui poſtquam ipſis interna ſenſio ſubtracta fuerit, tam faſtidioſi in ſeipſis ſunt & graues, vt etiam oneroſi ſint his, cum quibus conuerſantur, quaſi infernali quodam ſtimulo vrgerentur. Nemo poteſt ipſis acceptabiliter loqui vel reſpondere, ambulare, ſtare, aut aliud quicquam facere: imò pro parua re nullius valoris adeo conturbantur, quaſi valeret mille *Amici inſtabiles.* auri talenta. Adhuc ſunt præter hos alij, qui poſt receptionem ſenſibilis, deuotionis aut amoris, rurſus poſt hoc aliquantulum à Deo relinquuntur ad tempus: & tunc in magnam deueniunt inſtabilitatem, & impelluntur ad crebro mutandum propoſitum, puta nunc *Quæſitio naturæ.* vnum modum viuendi aſſumentes, nunc alium. Cuius ratio eſt, quia non quærunt Deum propter ipſum ſolum, ſed etiam extra Deum in ſuis exercitijs aliquid deſiderant acquirere, quod pariter in eodem exercitio ſub eadem intentione (quaſi aliquid iuxta poſitum) quæritur: & hoc modo natura occultè quærit ſeipſam ſub bona ſpecie: quia quamuis videantur ſolum Deum quærere ad recipiendum & fruendum, hoc tamen hac intentione volunt, ſcilicet vt fruantur eo

Digitized by Google

repleti gloria, experimentali deuotione & amore: non autem deſiderant ei vniri in cruce afflictionis, pœnarum, infirmitatum, contemptuum, & ſimiliter omnis aduerſitatis, & derelictionis. Surdi enim ſunt ad vocem Chriſti, qua ait: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum (in nullo ſcilicet ſeipſum quærendo) & tollat crucem ſuam, non ſolùm pœnitentiæ, ſed etiam omnis aduerſitatis, & ſequatur me, omnia aduerſa cum deſiderio tolerando propter me, ſicut ego propter eos amarã mortẽ ex deſiderio, & amore voluntariè ſuſcepi. Et quoniam iſtiuſmodi homines hoc in ſua intentione non habent, propterea efficiuntur inconſtantes in ſua derelictione, quęrentes aliquem viuendi modum, per quem ſuã experimentalem deuotionem poſsint recuperare: videturque eis hoc eſſe bonum: ſed eſt, quærere naturam ad quieſcendum in ſenſibili, aut experimentali deuotione. Et quia ſummum ſtudium ſuum adhibẽt magis ad opera virtutum, & exteriora exercitia pœnitentiæ, in vigilando, ieiunando, cilicium portando, & ſimilibus, quàm ad ſibijpſis plenè moriendum, & in nullo ſe quærendum, vel ad Deum nudo amore amplexandum, idcircò quærunt per vitam exteriorem experimentalem recuperare deuotionem, mutantque crebro propoſitum, nunc hoc modo, nunc alio viuere eligentes, ſed nuſquam ſtabiles manent. Simili modo quærunt diuerſa conſilia, & confeſſores, ſed ſicut impetuoſi, & importuni ſunt in quęrendo conſilium, ſic etiam (imo & amplius) ſunt incurioſi in exequendo vel acquieſcendo conſilio dato: quia ſibi vituperata volunt excuſare, defendere, & laudare, conſulta verò & laudata vituperare. Cum igitur conſilia diuerſa perquiſierint, nullum omnino ſequuntur, ſed videntur ſibi in cauſa prudentiores cæteris: quòd inde prouenit, quia ſeipſos nimis diligunt, & adhuc pręſumtuoſi, & inflati ſunt corde (hęc enim duo fomenta potiſsima ſunt huius inconſtantiæ) ſtantque periculoſè, quò ad animæ ſalutem. Quia ergo præfati homines non ſunt veri fideles amici Dei, neque verè grati gratiæ eius, nec etiam quærunt nudum Deum, ſed nimis requieſcunt in donis ipſius, nimis proprio commodo inhiantes, in iſto gradu conſurrectionis debitè probantur & reprobantur, ita quòd non valent ſalubriter ingredi profundius in ſecretum Dei cubile. Et ſi contingat aliquem ex his trahi à Deo profundè & altè in ſpiritualem cognitionem ac voluptatem in breui tempore, timendũ eſt huic, nè fortè hic receperit mercedem ſuam, quẽadmodum legimus de comite Iuliacenſi Gulielmo, qui erat malus tyrannus, quòd nocte quadam Natiuitatis Chriſti bis aut ter tantam receperit ſpiritualem ſuauitatem, vt poſtea diceret, ſi poſſet adhuc ſemel huiuſmodi ſentire dulcedinem, dimidium territorij ſui pro hoc dare vellet. Et tamen reuelatum fuit poſt mortem eius, quòd cum Maxentio Cæſare malo deputatus eſſet in eandem damnationem. Sũt inſuper alij,

Luc. 9.

Intepidos & inconſtantes.

Amici indiſcreti. qui in experimentali deuotione & amore ſe tam indiſcretè exercitant, non ſolùm in conuerſione ad Deum, verum etiam in exteriori pęnitentia facienda vltra poſſe naturę, quod natura penitus peſſundatur, & deſtruitur. Et quia in affluentia gratiæ naturæ infirmitatē non ſentiunt, ſuſpicantur ſibi licere quicquid naturæ valent imponere, nec volunt recipere informationem. Cum igitur tam diu iſtud tractauerint, quòd natura totaliter conculcata eſt, ita vt gratiæ Dei de cætero non valeat adeſſe, aut aſsiſtere propter ſuam infirmitatē, tunc amittunt ſenſionem deuotionis & amoris: & tunc primò percipiunt quàm infirma ipſa natura effecta ſit. Tunc cor ſeipſum claudit, & natura deficit, adeo vt ſenſio deuotionis nullum acceſſum vltra habere poſsit: deciduntque in grauem anguſtiam, tribulationē, puſillanimitatem, & deſperationem, replentur phantaſijs, & habent terreſtrem infernum omnibus diebus vitæ ſuæ. Sed Deus non permittet eos damnari, niſi ſcienter ſe conuerterint ad mortalia peccata: eorum tamen puſillanimitas, ſcrupuloſitas, deſperatio, tentatio de fide, & huiuſmodi, erunt eis pœna temporalis ſuper terram, ſed non in damnationem. *In deſtructores naturæ.* Ideoque qui à Deo introrſus trahitur ad vitam contemplatiuam, & peruenit ad practicum amorem vigoroſè exercendum, oportet vt à magna exteriori pœnitentia agenda ſibi caueat: quia internus impulſus naturam ſatis debilitat, & conſumit, imo oportebit ſæpe etiam moderari cum diſcretione ipſos vigoroſos impulſus: quia ſi ipſos ſemper pleno corde ſequi vellet, naturam nimium debilitaret. Sed qui non habet vigoroſam internam operationem, ille poterit tanto amplius exterius pœnitentiam agere.

Diſcretio in contemplatione.

Frater Rogerius. Hinc legimus de Fratre Rogerio (de quo ſupra dixi) quòd poſtquam ſenſit vigoroſam internam operationem gratiæ & amoris Dei, timuit magnam pœnitentiam & abſtinentiam facere, licèt multum optabile ſibi fuiſſet hæc agere. Dicere enim ſolebat, quòd maior labor, quem faciebat, eſſet comedere, & dormire, quia quando comedere volebat, ſatagebat ad quemlibet morſellum, quem ſumebat, ſuperiores vires animæ tam altè in Deum eleuare, & Deum benedicere, quòd ſaporem cibi videbatur quaſi non ſentire. Quando autem ſic non potuit ſurſum rapi, conſueuit ſaporoſum cibum totaliter dimittere. Ideo autem non egit pœnitentiam, quia ſciuit per experientiam, quòd per abſtinentiam minuebatur interna deuotio, & operatio in qua mirabiles gratias & Dei dona recipere conſueuerat, vnde noluit præbere occaſionem, qua interna operatio Dei impediretur.

Quo-

Quomodo amici fideles probantur triplici myrrha tribulationum. Cap. XLIX.

NVnc proſequendum de amicis, qui fideles permanent in omni aduerſitate, quos tamen Deus probare vult propter ipſorum vtilitatem & profectum, quia expedit eis, ſicut angelus dixit ad Tobiam: Quia acceptus eras Deo, neceſſe erat vt tentatio probaret te. O beatum virum Iob, qui grauiter probatur, & tamen dicebat: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt, Sit nomen Domini benedictum. Et alio loco dicit: Etiamſi occiderit me, in eum ſperabo. Sic oportet etiam probatum amicum voluntatem ſuam totaliter ſubdere voluntati diuinæ, & ſemper plenè confidere in Deo, quòd omnis aduerſitas ſibi ſuperueniat ad ſalutẽ ſuam. Sciendum autem, tres eſſe gradus diuinæ probationis, & poſſunt intelligi per triplicem myrrham, de qua legimus in ſcripturis. Primũ gradum operatur Deus per ſeipſum, quando ſubtrahit homini omnem experimentalem deuotionem & amorem, & permittit eum ſtare tam nudum ſine omni ſenſione. Hoc modo videbatur Chriſtus, quando cœleſtem patrem ſuum orabat, dicens: Si poſsibile eſt, tranſeat a me calix iſte: ſed ſtatim ſe voluntariè reſignauit, dicendo: Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat. Quæ reſignatio voluntatis cœleſti patri ſuper omnia accepta erat. Sic etiam debet fidelis amicus renunciare, & mori ſuæ voluntati in omni dilectione, & offerre eam Deo amoroſè: quia tũc renaſcitur ſpiritualiter à ſpiritu ſancto, & verè liber efficitur: eleuatur enim tũc ſpiritus ſuus ſupra ſuum naturale eſſe, ſeu ſupra naturam propriam, hoc eſt, ſupra omnem derelictionem, laborem, pœnalitatem, anguſtiam, ſolicitudinem, timorem mortis, iudicij, purgatorij, vel inferni: quia conſolatio, & deſolatio, dare & accipere, viuere & mori, & ſimilia omnia, remanent ſubter amoroſam illam libertatem volũtatis ſiue ſpiritus ita vniti ſpiritui diuino, vt maneat ipſe liber ſtans & immobilis etiam in omni derelictione. Sed ad iſtud facilè homo non poteſt peruenire, niſi per ſubtractionem affluentis deuotionis, quemadmodum etiam omnes virtutes melius acquiruntur in aduerſitate, vt patientia in patiẽdo, humilitas per contemptum ſeu contemptui haberi, vel in faciendo opera contemptibilia, dilectio inimicorum in perſecutionẽ patiendo: & ſic conſequenter de omnibus virtutibus. Et iſte gradus figuratur per myrrham amaram, quæ in Canticis Cãticorum dicitur prima, quia ibidem ſcribitur: Labia eius (ſcilicet dilecti) diſtillantia myrrham primam. Quia hæc eſt prima myrrha vel amaritudo, qua probatur anima, quæ ſibi valde vtilis eſt (quamuis hoc nõ agnoſcat) ad præſeruandum totum corpus virtutum, nè fœteat, quemadmodum mortuorum corpora myrrha condiuntur.

Tob. 12. *Iob 1.* *Iob 13.* *Gradus probationis diuinæ triplex.* *A Deo probati.* *Matth. 26.* *Relictio voluntatis.* *Cantic. 5.*

Digitized by Google

Probari per dæmonem. Secundus gradus probationis venit ab impugnatione & tẽtatione dæmonum, Deo permittente, ad probandum grauiter dilectum: quia Deus non ſolùm ſubtrahit illi omnem ſpiritualem influxum, verum etiam exponit eum omni tentationi, denegando ferè cũctum diuinæ protectionis refugium, vel auxilium. *Iob 1.* Sicut enim Iob tradebatur ſatanæ flagellandus, & plagandus in omnibus bonis, quæ habebat in prolibus ſuis, ſeruis, ancillis, & ſimiliter cunctis membris ſuis à capite vſque ad pedes, tamen vt vitam ipſi non auferret, ita etiam iſti amici à Deo exponuntur ineffabilibus ſpiritualibus tentationibus, etiam humanis, ſed tantummodo diabolicis, in obſtinationem videlicet cordis, blaſphemias, infernalem inuidentiam, in odiũ Dei & ſimiles, de quibus vix credi poſſet, aliquem Chriſtianum ipſas habere, aut pati poſſe. *Tentationũ importunitas.* Et iſta tentatio efficitur in eis tã vigoroſa, vt eis videatur omni momento, quòd in eam conſentiant: in ſuperiori autem parte intellectus ac volũtatis duntaxat ſentiunt reſiſtentiam, & quòd non conſentiant in ipſam, licèt adeo contenebrẽtur per preſſuram, quam patiuntur, vt nullam in ſe reſiſtentiam notare, aut aduertere valeant. Ignorant ſiquidem ſibi hanc tantam anguſtiam, & preſſuram cordis ſolummodo venire ex prælio, quod habent in ſuperiori parte mentis contra iſtam tentationem, quamuis homo inferior videatur penitus conſentire. Quia ſi omnes vires animæ conſentirent in tentationem, nõ haberent tantũ conflictum, aut preſſuram, & etiam leuiter ad alia groſſa peccata declinarent, & ſingulariter ad oblectationes & commoda carnis: quia naturale eſt, vt in tribulatione conſtitutus, quęrat libenter exteriorem conſolationem, niſi à ſpiritu ſuo prohibeatur. Eſt igitur iſtud ſpecialis probatio Dei, quia Deus ſcit dilectis ſuis nihil ſalubrius eſſe, quàm pati. Cum ergo conſiderat, ſe chariſsimos ſuos amicos nulla aduerſitate, aut tribulatione (quantumlibet magna & multiplici) cõtriſtare poſſe, vt pote ad multo plura propter Deum toleranda ſemper paratos, niſi duntaxat in his, quæ obdurationem & inuidentiam contra Deum ingerunt: hinc eſt, quòd in eiuſmodi impugnationibus etiam eos probare vult occultiſsimo ſuo iudicio, quod nemo cõprehendere poteſt: quia interdum poteſt fieri ſolùm ad perducendam animam ad fundum omnimodę mortificationis: & tunc conſiſtit in iſto magna ſalus, ſeu ſpiritus vtilitas. *Indiſcretio.* Interdũ etiam cõtingit ex indiſcretione, aut defectu qui in nobis eſt. Exempli gratia, de indiſcretione: Qui natura multum actiui, & corde impulſiui ſunt, in vigoroſa ad Deum conuerſione impulſus eorum adeo impetuoſus efficitur, & cor tam latè aperitur, ſaltans in corpore, quòd inde valde læditur & vulneratur, prout ſupra tetigi. Quando ergo contingit, ſenſibilem deuotionem à Deo ipſis ſubtrahi propter aliquam ex cauſis ſuperius aſsignatis, tũc irruunt hic valde indiſcretè, volentes per vim recuperare ſubtractam deuotionem:

Digitized by Google

tionem: & quantò amplius pro ipſa hoc modo laborant, tãto ab omni ſpirituali ſenſione magis elongantur, ſic quòd tandem deueniunt ex quadam impatientia ad tam magnum impulſiuum violẽtumque impetum, quòd ex hoc totum cor in tantum lędunt, & indiſpoſitum reddunt vt poſt hoc non poſsit reformari (ſicut in cithara fides tantum extenduntur, vt rumpãtur) & appareat eis quodãmodo non habeãt poteſtatem ſupra inferiores vires animæ (quæ in corde radicantur) nec vllam reſiſtentiam in vi iraſcibili, vel cõcupiſcibili, ita quòd ſibi vidẽtur in omnibus conſentire. Et ex iſto oritur magna tribulatio, deſperatio, obduratio, obcęcatio, peruerſitas, infernalis inuidentia, quæ in inferiore homine videntur regnare: verùm in ſuperioribus viribus duntaxat eſt reſiſtentia, quia illæ ſunt liberæ ab omni vinculo corporis. Ideo quantò cognitio & amor ad Deum maior extitit tempore gratiæ affluentis, tãtò etiam maior eſt in ſuperioribus viribus diſplicentia, & preſſura animę, propter peruerſitatem, & malitiam regnantem in inferioribus viribus ſine quotidiana reſiſtẽtia: quia vires intellectiuæ horrent, & nauſeant cum ineffabili preſſura ſuper hoc, quòd inferiores vires taliter iacent victæ in huiuſmodi fœtidis, odibilibus, diabolicisque tentationibus, quibus cõſueuit à cæteris communibus hominibus etiam in inferioribus viribus reſiſti. Et iſtud ſolùm venit ex hoc, quia amodo non habent poteſtatem ſuper cor adeo indiſpoſitum per indiſcretionem exercitiorũ, vt non valeat redire in naturalem habitudinem, ſiue diſpoſitionem, & tranquillitatem. De defectuoſitate etiam ponamus exemplum: Inueniuntur aliqui ſuperabundantes ſenſualibus affectionibus, & quando effundunt ſe ſupra aliquam rem per affectionem, aut amorem, effuſio ipſa eſt adeo vehemens vt facilè aut citò deficiãt in alijs viribus, vel etiam in corporali natura. Quando igitur tales ſe introuertunt ad Deum (vbi immenſæ, magnæ, & multæ inueniuntur cauſæ amandi, qui & largus remunerator eſt oblati amoris, præſertim in tribus aut quatuor prioribus annis conuerſionis) inueniunt duplex inſtrumentum ſenſibilis amoris & deuotionis, Vnum eſt natura affectuoſa, aliud affluens ſenſibilis, deuotio, amor: quæ redduntur à Deo, vt à largo remuneratore ſeruitij ſibi impenſi: ex quorum abundantia iſtiuſmodi homines adeo inebriantur, & etiam adeo guloſi efficiuntur ex ſenſione, qua quotidie perfruuntur, vt ſe nulla alia re velint occupare, nec diſcere, vel laborare curẽt quomodo ſibijpſis moriantur, & virtutes acquirant, aut diuinum beneplacitum cognoſcant ad ipſum exequendum, ſed paulatim magis ac magis requiẽ ſuam conſtituunt in ſenſibili deuotione: & per hoc reddunt ſe Deo valde ingratos, licèt diu differat ſubtrahere ipſis ſenſibilem illam deuotionem, ſi fortè poſſent ad recognitionem, & emendationem peruenire. Sed quantò diutius Deus præſtolatur, tantò guloſiores, & inordina-

Gula ſpiritualis.

tiores fiunt ad requieſcēdum præcipuè in huiuſmodi ſenſióne: quia natura corrupta ſemper magis auidè quieſcit in his quæ prohibita ſunt. Cum ergo Deus videt huiuſmodi infideles homines ſemper quieſcentes potiſſimũ in ſenſibili gratia, ſubtrahit eis ipſam: & tunc quia verum fundamentum non habent virtutum, aut mortificationis, facilè deueniunt ad impatientiam, voluntque violenter ſenſionem illam recuperare: non autem veniunt ad veram recognitionem nec recogitant, nè fortè demeruerint iſtud per ſuam defectuoſitatē, vt inde ſe emendent: quantoque amplius laborant pro recuperãda præfata ſenſione, tantò minus proficiunt, magiſque impatiẽtes fiunt.

Amaritudo cordis. Inde iam oritur in ipſis amaritudo córdis & tędium ita quod ſibijpſis, & omnibus cum quibus conuerſantur, efficiuntur valde oneroſi, ſicque paulatim incipiũt obdurare in peruerſitate, obſtinatione, impatientia, obcæcatione, & inuidentia contra Deum, & ſtant valde periculosè quò ad animam. Præcedentes verò recipiunt pœnã pro ſua indiſcretione, & poterunt multum in illo mereri, ſi quiuerint patienter ac longanimiter ſuſtinere. Et quamuis videantur non habere poteſtatem ſuæ rationis in impetu illius magnæ præſſurę, aut infernalis inuidentiæ, atque malitiæ, nihilominus poſtquam ille tranſijt, dolere debent ſecundùm ſuperiórem rationem de omnibus, & voluntatem ſuam reſignare in voluntatem Dei, orando eum vt ſibi ignoſcat de præteritis, & defendat ab imminentibus, ſeu futuris. Adhuc ſunt alij, qui propriè non dant cauſã derelictionis, & peruerſitatis iſtius: ſed Deus permittit talia circa eos, dũtaxat ad probandum funditus

Martyriũ mentis. amicos fideles. Iſtis mirabilis corona martyrij in æterna vita præparatur: quia non poteſt martyrium grauius iſta derelictione ſuſtineri, quæ tam importabilis eſt, vt eam Auguſtinus, & Bernardus aſſimilent infernalibus pęnis. Et iſti ſunt propriè, de quibus loquor, quòd

Iudit. 10. ſint Deo valde accepti. Iſte gradus probationis figuratur per ſecundam myrrham, quæ in libro Iudith nominatur myrrha optima, qua ſe perunxit, quando interficere intendebat Holofernem hoſtem Iu-

Probari per homines. dæorum, qui figura fuit hoſtis infernalis. Tertius gradus probationis accidit homini, quando vltra omnes has tentationes etiam ab hominibus deſpicitur, deridetur, & velut inſanus, atque obſeſſus reputatur, etiam ab illis qui honeſti, virtutibus præditi, ſancti & docti

Iob. 2. eſſe videntur: quia per hoc magis conſternãtur in puſillanimitatem, & quandam deſperationem. Iſtud accidit beato Iob, quãdo illi tres amici qui venerant ad conſolandum eum, inſtinctu inimici in tantum obcæcabantur, vt omni conſolatione poſtpoſita, contumelioſè improperarent ei, quòd à Deo propter peccata ſua eſſet plagatus: & per hoc ei maximum dolorem intulerunt. Sic etiam contingit circa iſtos, quia dum propter preſſuram magnam foris oſtendunt aliquos greſſus ſingulares, exprobrantur, contemnuntur, deridentur,

de-

Digitized by Google

detrahitur eis,& reputantur tanquam obſeſſi ab hoſte infernali. Et hoc permittit Deus,vt ipſi chariſſimi amici ſui extremè probentur, & purgentur: quia per huiuſmodi intendit eos perducere ad perfectiſſimam ſimilitudinem Chriſti Ieſu, quem in cruce propoſuit velut exemplar:ideo homo in corde ſuo ſtatuere debet,quòd nūquam tam induſtrius pictor fuit, qui tanta diligentia omnia lineamenta exemplaris exprimere ſtuduerit,in longitudine videlicet, latitudine,ordine & etiam in ſimilitudine colorum ſuperducēdorū, quemadmodum Deus ab æterno ſua immenſa ſapientia præuidit, atque prærordinauit de huiuſcemodi prælectis amicis, quomodo ipſos iſtis medijs fideliter fœliciterque perducturus eſſet ad perfectiſſimā ſimilitudinem Chriſti. Iſte gradus ſignatur per tertiam myrrham, quæ in Canticis Canticorum vocatur probatiſſima,dicente ſponſa: *Cant. 5.* Surrexi vt aperirem dilecto meo,quia manus meę diſtillauerūt myrrham:digiti mei pleni myrrha probatiſſima.Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo, hoc eſt, voluntatem meam reſignaui in potiſſimum beneplacitum Dei,etiam in omni aduerſitate,& tribulatione,& per hoc aperui ei introitum animæ meę ad requieſcendum,qui thalamū ſuum duntaxat locare vult in corde quieto. Hæc ergo tetigiſſe ſufficiat de conſurrectione ſecundùm inferiorem hominem.

De conſurrectione ſecundùm vires ſuperiores in vita contemplatiua ſpirituali,& de ſeparatione animæ,& ſpiritus. Cap. L.

CONſurrectio vitæ contemplatiuæ,quæ exercetur ſecundùm partem hominis mediam,hoc eſt, ſecundùm ſuperiores animæ vires,hîc eſt proſequenda.Sciendum ergo quòd anima in tres partes diuiditur in ſcripturis, & vnaquæque habet ſuum ſpeciale nomen. Pars inferior quæ eſt ſecūdùm vires inferiores vocatur anima, quia *Anima.* ſecūdùm illam partem vnita eſt corpori,dans illi vitam. Media pars *Spiritus.* dicitur ſpiritus,& accipitur ſecūdùm tres vires ſuperiores, quibus homo in tantum valet appropinquare Deo per iugem contemplationem,vt vnus ſpiritus cum eo efficiatur. Suprema pars animæ vbi *Mens.* iſtæ tres vires originaliter vnitæ ſunt, vnde & effluunt ſicut radij ex ſole,& quò iterum influunt vocatur mens:& eſt centrum animæ,impreſſam ſeruans imaginem Sanctę Trinitatis. Eſt autem tam nobilis, vt proprium ſibi nomen dari non poſſit:ſed diuerſis appellatur nominibus,prout melius poteſt,& eſt ſupremum in anima. In conſurrectione ergo ſpiritus,hoc eſt,ſuperiorum virium, oportet præcedere *Animæ à ſpiritu diuiſio.* diuiſionem quandam animæ, ſcilicet in animam, & ſpiritum, quia *Hebr. 4.* hanc conſurrectionem oportet fieri in ſpiritu penitus libero. Hanc autem diuiſionem iuxta verba beati Pauli, operatur in nobis ſermo

Digitized by Google

Dei viuus & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, vt ſpiritus ab omnibus liber, proſequi valeat proprium ſuum opus contemplationis: & ſicut dicit Auguſtinus libro de Spiritu & Anima, nihil mirabilius eſt iſta diuiſione inter animam & ſpiritum, quia eſſentialiter vnum ſunt. Sed ideo fit vt in imo remaneat, quod in homine animale vel ſenſuale eſt, & liberè ſurſum euolet quod ſpirituale eſt, vt aptum fiat ſublimari vſque ad ſpeculationem diuinæ claritatis, ſicque vniri Deo, & in eandem imaginem transformari: quia qui adhæret Deo, vnus ſpiritus cum eo efficitur. Interdum autem ſpiritus hominis in tantum abſtrahitur à corpore & ânima, vt ſpiritus dicatur eſſe in ſpiritu: quod fit, quando vires ſuperiores ſic ſurſum tractæ ſunt, quòd homo omniũ exteriorum oblitus eſt, etiam illorum quæ in corpore ſuo corporaliter aguntur, & ſolummodo in illa per memoriam vel intellectum tractus eſt, quæ in ſpiritu, aut per ſpiritum fiunt. De quo Iohãnes in Apocalypſi dicit: Fui in ſpiritu in dominica die. Quod exponens Haymo, dicit: Iohannes ſic fuit in ſpiritu, quòd tamen ipſam carnem funditus non deſeruit, ſed ſpiritui æternitatis adhæſit mens eius, & à ſpiritu docẽte aſſumptus fuit ſpiritus docendus, ideo tam mirabilia, & profunda vidit. Quandoque etiam ſpiritus hominis tãto impetu, ſeu amoris feruore ſupra ſe rapitur, vt meritò ſpiritus ſupra ſpiritum eſſe dicatur, cum ſcilicet non ſolũ omnia alia, ſed etiam ſeipſum tranſcendit, & miro modo fit, vt per dilectionis ignem ſupra ſe ſuſtollatur in illũ qui eſt ſupra omnia, & per vim amoris compellatur etiam exire à ſe, ita vt nihil ſit in eo, hoc eſt, in ſua memoria, intellectu, & amore, præter ſolum æternum amorem, qui eſt ipſemet Deus, in quo totus ſpirit⁹ nudè ſubmergitur. Tertiò humanus ſpiritus intantum à ſeipſo plerũque diuiditur, vt ſpiritus ſine ſpiritu eſſe dicatur, quando ſcilicet incipit à ſemetipſo omnino deficere, & in ſupereminentem quẽdam ſtatum tranſitum facere, vt quando introducitur ad Deum ſupereminenter contemplandum.

1. Cor. 6.

Spiritum eſſe in ſpiritu.

Apoc. 1.

Spiritum eſſe ſupra Spiritum.

Spiritum eſſe ſine ſpiritu.

Virium ſuperiorum ſubtilitas.

Conſequenter eſt hic notandum, quòd conſurrectio virium ſuperiorum valde difficulter poteſt exprimi, propter eius ſubtilitatem: ſed & hoc ipſum quod exprimi poteſt, non poteſt perfectè intelligi, niſi ab illis qui per experientiam hanc notitiam receperunt: & ideo paucis hic verbis intendo de hoc ſcribere: quia in iſta cõſurrectione magis rapitur anima, quàm per ſeipſam aſcendat: & potius agitur, quàm agat. Iſthæc autẽ ſpiritus ſancti interna operatio ſine numero multipliciter fit, noſtra vera operatio, quam in hac conſurrectione agere habemus, nõ eſt tam multiplex, ſed ſimilis eſt ferè operationi noſtræ in conſurrectione virium inferiorum; tamen actio iſta vel operatio tantùm nobilitate excedit, quantum aurum terram, tantum ſubtilitate, quantum aer terram, & tantum claritate in cognitione, quantum ſol ſtellas: & ideo inexperti, etiam ſi ſubtiles ingenio ſint,

Digitized by Google

ex iſtis ſcriptis non poterunt comprehendere eius nobilitatem, donec hoc ipſi experiantur: quia quamuis ingenio ſuo bene capiāt neceſſe eſſe, vt ſit aliquod intellectuale increatum lumen, vnde omnia intellectualia creata lumina effluxerunt, tamē nō poſſunt intelligere quomodo increatum lumē in ſpiritu noſtro operetur, aut in ſpiritu noſtro naſcatur, niſi duntaxat experiēdo. Et hoc eſt quod dixit Chriſtus patri ſuo: Confiteor tibi pater domine cœli, & terræ, quia abſcōdiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus huius ſæculi, & reuelaſti ea paruulis, ideſt, humilibus, mortificatis. Et ad diſcipulos ſuos: Beati, inquit, oculi q̃ vident quæ vos videtis. Dico vobis, quòd multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis. Per reges intelliguntur, qui natura fortes ſunt, & exercent ſe multum in ieiunijs, vigilijs diſciplinis, cilicijs, orationibus vocalibus, & ſimilibus, quibus natura caſtigatur: & in his pęnitentiæ operibus confidentiam habent, & inde præſumptuoſi efficiuntur, plerūque etiam contemnētes alios, qui non ſunt tam fortes ad agendam pœnitentiā. Per prophetas intelligimus eos, qui habiles aut ſubtiles ſunt naturali ingenio, & nituntur per illud peruenire ad contemplationem æternorum: ſed talium oculi non beatificantur, quia licèt velint videre diuina, tamen non poteſt eis contingere, eò quòd immortificati maneant in propria voluntate.

Matth. 11. *Luca 10.* *Reges.* *Propheta.*

Et hoc ſcias pro vero, quòd cauſa iſtius obcæcationis ſpirituale lumen præpedientis, eſt immortificata voluntas, ſicut ſupercilia operiunt oculos exteriores. Si igitur peruenire volueris ad veram, ſpiritualem & intellectualem cōtemplationem, denuda, & euacua perfectè voluntatem tuam ab omni velle, & nolle: quia voluntas propria, quæ non eſt tracta, aut transfuſa in diuinum beneplacitum, eſt ſicut columna ſuſtentans omnes muros inordinationis: & quando iſta columna tollitur, tunc corruunt omnes muri Iericho. Ipſa etiam eſt ſicut ſentina nauis, congregans in ſe omnem immunditiam peccatorum. Cæterùm, vt habeatur maior notitia, poteſt illud increatum lumen ſeu claritas aſsimilari exteriori ſoli, qui ſimplex eſt in claritate ſua, & tn̄ claritas illa recipitur ſecundū magis & minus, ſ. ſecundum diſpoſitionem, & aptitudinem obiecti, in quo recipitur: quia aliter recipitur in vitro nigro, aliter in glauco, & aliter in albo, & tamen vna eſt claritas, ſed propter diſpoſitionem vitrorum, vnum magis illuminatur quàm aliud. Sic etiā eſt in iſtis tribus gradibus ſeu partibus, quos in anima aſsignauimus. Hæc illuſtratio intellectus pōt etiam conuenienter accipi, aut intelligi per ſimilitudinem auroræ, de qua angeli in Canticis Cāticorum dicunt: Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens? Lux ſiquidem auroræ paulatim eleuatur, eleuando dilatatur, dilatando clarificatur, & tādem deſinit tota aurora, mutata in clarum diem, ſeu ſolarem ſplendorem. Sic etiā eſt

Voluntas qua nam caca. *Ioſua 6.* *Lumen increatum ſoli comparatum.* *Cantic. 6.* *Aurora.*

Digitized by Google

eſt intellectuale lumen in homine primò paruum,& baſſum,quando ſcilicet eſt in inferiorib.viribus,in quibus homo ſe exercet: & quando progreditur in exercitijs,tūc etiam paulatim eleuatur,& dilatatur in intellectu : quemadmodum videmus,quòd quantò altius ſtamus,tantò plura poſſumus proſpicere:& tandem intantum intellectus ſuus eleuatur & dilatatur,vt excedat humanam capacitatem & intelligentiam,permutaturque in clarum diem,in quo contemplari poſsit æternum ſolem.Et ſecundùm iſtam eleuationem,& dilatationem,etiam omnia alia exercitia hominis eleuantur, dilatātur atque nobilitantur.

De eleuatione memoriæ, vltra omnia creta,in Deo fixa,& de tribus animę viribus. Cap. LI.

Fonti comparatur anima.

IGitur iſtam conſurrectionem, quæ in ſuperioribus animæ viribus per plenitudinū diuinę gratiæ peragitur, cooperāte propria induſtria,& conamine,aſsimilare poſſumus fonti tribus riuulis diffluenti:quia & anima tribus potentijs effluit.Eſt autem fons iſte plenitudo gratiæ in vnitate ſpiritus,infuſione diuina ſcaturiens inſtar fontis:ſed tamen eſſentialiter in vnitate ſpiritus noſtri ſe tenens immanendo,tribus riuulis diuinę operationis deriuatur in tres intellectuales animæ vires,ibidem ſe diffundendo.

Riuus diuinæ operationis in memoriam. Memoria quies.

Primus riuulus ab vnitate ſpiritus defluens in primam vim,ſcilicet memoratiuam,eſt quædam ſpiritualis, ſimplex,vniformis,iucunda, & quieta ſerenitas aut claritas,velut aer quādo quietus ē ab omnibus ventis,purus ab omnibus nubibus,& nebulis,ſerenus aut clarus à radijs ſolaribus. Sic efficitur memoria per influentiam iſtius riuuli quieta in ſeipſa,clara, & ſerena in cōuerſione ad diuina,pura ab omnibus peregrinis imaginibus: quia iſto titulo eleuatur ſuper omnia ſenſitiua,imaginaria,ac vniuerſa ipſam prępedire valentia,& redditur ſtabilis & firma in vnitate ſpiritus:quia quādo iſte riuulus defluit,replet omnes animę vires inferiores cum ſuperioribus,& inſtar marini refluxus trahit ſecum in ipſo refluxu omnes vires ad ſuā originem vnde effluxerunt, & ſic ſuſtolluntur ſupra omnem multiplicitatem, & occupationes, velut ſi homo eleuatus eſſet vltra nubes in veram claram tranquillitatem,vbi nec ventus,nec nubes,nec grando,nec pluuia,nec vlla fit permutatio,memoriaque ipſa peruenit in tam admirabilem, claram tranquillitatem, & quietudinem, quòd incomprehenſibile eſſet homini,qui non ſenſiſſet.Per quā claram infuſam lucem,& tranquillitatem inuenit ſe recollectum,ſtabilitum,penetratum,& ancoratum in vnitate ſui ſpiritus, quam etiam veluti propriam quandam poſsidet manſionem:ac vnitas ipſa per Dei internam operationē conſequēter inclinabitur ad illam excellentiſ-

lentiſsimam vnitatem, in qua pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, cum omnibus ſanctis, & angelis vniti ſunt. Et iſtiuſmodi homo adeo priuatur memoria inferiorum, ac ſi eſſet homo cęleſtis, & nō terreſtris. Vnde legimus de quodam ſancto patre, quia adeo eleuatus fuerit per memoriam ſuam, vt nullam memoriam rerum terrenarum poſſet retinere. Accidit vt frater quidã veniret ad cellã eius, & peteret aliquid ſibi accommodari. Reſpondit pater: Maneas hic frater, volo intrare, & afferre tibi. Sed antequam retro veniſſet, oblitus fuit, non ſolùm rei quam afferre debebat, ſed etiam fratris quem præ foribus præſtolari iuſſerat. Fratre autem ſecũdò pulſante, exiuit pater & interrogauit quid peteret, oblitus quippe fuerat omnium, quæ frater ei antea dixerat. Iuit ſecũdò pro re afferenda, ſed iterũ penitus obliuiſcebatur. Cùm tertiò frater pulſaſſet, & ille exiuiſſet: ait: Dilecte frater ingredere tu ipſe, & accipe quod petis: quia imaginem aut memoriam illius rei non valeo tamdiu retinere, quòd poſſem tibi afferre.

Memoria eleuatio.

Paradigma.

De eleuatione intellectus in abyſſum diuini luminis. Cap. LII.

SEcundus riuulus defluens in ſecũdam vim, ſcilicet intellectum, eſt interna quędam apparitio Dei, hoc eſt, intelligentia quędam ex Deo fluens, internitatem noſtram apertam conſeruans ad omnẽ influentiam Dei, intellectumque noſtrum eleuans ad cognoſcenda profundiſsima ſacrę ſcripturę arcana, excedens oẽm naturalem intellectum, eleuaturque intãtum in Deum, vt internũ Dei ſuſurrium recipiat, imò multa illi occulta intellectualia lumine aperiuntur, q̃bus ſemper magis ac magis iſtis tribus viribus ſupra ſe eleuatur, & in Deo profundatur. Exempli gratia de ſancto Frãciſco, qui erat homo ſimplex: Stabat aliquando in contemplatione ſua, & ad Deum loquebatur, audiente fratre Leone: Quid es tu dulciſsime Ieſu: & q̃d ſum ego tuus viliſsimus vermiculus? Poſt hoc interrogauit frater Leo, quid iſtis verbis prætenderet. Qui reſpondit, aperta ſibi fuiſſe duo lumina cognitionis. Primum de incomprehenſibili immenſitate Dei in magnitudine, maieſtate, ſapientia, bonitate, miſericordia, & ſic de omnibus alijs, quæ Deo poſſunt aſcribi. Secundum intellectuale lumen fuit notitia ſuæ abyſſalis vilitatis: & his duobus luminibus amor Dei & contemptus ſuijpſius in eo augebantur. In hunc modum etiam iſtiuſmodi homines tam profundè rapiuntur in omnimodas occultas cognitiones, q̃d incredibile foret inexperto. Primo quidem intellectuales oculos attolentibus in Dei excelſam naturam, datur plerumque ipſis notitia de Deo, quòd ſcilicet ſit q̃dam incomprehenſibilis, ſimplex puritas, in ſua eſſentia, inſcrutabilis ꝓfunditas, inacceſsibilis altitudo, incomprehẽſibilis latitudo, æterna lon-

Riuus diuina operationis in intellectum.

S. Franciſci contemplatio.

Cognitio duplex.

Contemplatio Dei.

na longitudo, tranquilla & ſilens aut quieta caligo, lata & vaſta ſolitudo, requies æterna ſanctorum, commune fruibile ſuijpſius, & omnium ſanctorum, & multa his ſimilia, quę cõſiderari poſſunt in abyſſali pelago deitatis. Et quãuis homines non intelligant quid in iſtis verbis incluſum ſit, quamdiu ipſis non fuerit cõceſſum experiri, ſcire tamen debent quòd intellectus illorum, qui ſe frequenter ad iſta conuertunt, intantum in huiuſmodi ſuſtollitur in admirationem, vt omnes vires animæ ſequi cupiant, vnaquæque cum operatione ſibi debita ad gratias agendas Deo, ad ipſum honorandum, & amandum, adeo quòd totus homo habituatur in eleuatione omnium virium animæ.

Trinitatis cognitio. Nunc ergo proſequendo de iſta notitia, ſecundò oculus intellectualis eleuatur & inſtruitur de ſancta Trinitate videlicet quomodo filius à patre ęternaliter generetur, & ſpiritus ſanctus procedat à patre, & filio, quomodo tres illę perſonę ſint vnus Deus, & vna eſſentia, æqualis potentię, ſapiẽtię & bonitatis: & generaliter quicquid Deo aſcribitur, hoc iſtis tribus perſonis ęqualiter attribuitur, & dũtaxat diſtinguit eas ſua pſonalitas. Sed iſta notitia & apparitio fit penitus in ſpiritualibus imaginibus, aut ſimilitudinibus in iſto gradu cõſurrectionis, & non eſſentialiter, Attamen iſta notitia eſt etiã inacceſſibilis, quia nemo poteſt eam adipiſci ꝓpria induſtria, & ſubtilitate ingenij, ſed ſicut ſupra adduxi ſimilitudinem de aurora, quæ in diẽ *Pater.* permutatur, ſic oportet intellectum à Deo eleuari, dilatari, & ſupra omne ſuum naturale lumen clarificari: & tunc demum poterit in intellectu doceri, vt cognoſcat proprietates, quæ attribuuntur tribus perſonis, patrem ſcilicet eſſe immenſam, omnipotẽtem maieſtatem, creatorem, conſeruatorem, motorem, principium, & cauſam prima- *Filius.* riam vel originalem omnium creatorum. Filiũ autem eius vnigenitum, ininueſtigabilẽ eſſe ſapiẽtiam, & veritatem, vitam & exemplar omnium creaturarum artis, paternæ infallibilem regulam, vel menſuram, deitatis oculum abdita cuncta præuidentem, ſplendorem pa- *Sanctus ſpiritus.* ternę gloriæ, electos iuxta ſingulorum merita perluſtrantem. Tertiò ſpiritum ſanctum eſſe incomprehenſibilẽ largitatem charitatis, miſericordiã inæſtimabilis pietatis, pelagus abyſſale immenſæ bonitatis, torrentem vehementem, totam cœleſtem ſocietatem incomprehenſibili voluptate inebriantem, flammam igneam omnes amantes ſpiritus in diuina vnitate liquefacientem, nexum & complexum patris, & filij, & omnium beatorum ſpirituum, quo vniti ſunt ad fruendum immenſis delicijs, & diuitijs Dei, in finitaque ſimilia, quæ animę imprimuntur cum imaginibus ſeu ſimilitudinibus, quia pro tũc agitur à ſpiritu Dei, de quo dicit beatus Paulus: Qui ſpiritu Dei agũ- *Rom. 8.* tur, hi filij Dei ſunt. Quamuis autem omnes huiuſmodi impreſsiones in admirationem operum diuinorum animam ſuſtollant, ſuper

omnia

Digitized by Google

omnia tamen reddit hominem attonitum largiflua communicatio diuinæ naturæ, qua ſeipſum liberaliter offert fruendum cũctis creaturis, vnicuique iuxta ſuam diſpoſitionem, vel aptitudinem, præcipuè tamen beatis ſpiritibus in fruitione gloriæ, & gratię ſuæ. Ex hac admiratione acquirit ſingularem in diuina bonitate confidentiam, & quoddam internum ſpiritus gaudium, cunctas animæ potentias & ipſam ſpiritus vnitatem penetrans.

De inflammatione uoluntatis igne amoris ardentiſſimi. *Cap. LIII.*

TErtius riuulus ab vnitate ſpiritus in ſuperiorem defluens voluntatem ſeu vim amatiuam, eſt infuſio quædam ignis ſpiritualis, id eſt, charitatis, voluntatem penetrans tranquillo, & quieto amore qui non erumpit ſicut amor practicus, qui homini inferiori infunditur, ſed amor iſte recipitur in viribus intellectualibus à corpore ſeparatis, & eſt ſilens, purus, ac pfectè depuratus, vel excoctus inſtar olei, quod non ſupereffluit cum ſufficienter fuerit bullitum. Hic amor nobilior eſt alio, ſicut aurum terra, & ſubtilior ſicut aer aqua, trahens ſemper ſuperiores vires ad ſuam originem, quantoque ſpiritualior fuerit, tantò minorem ingerit laborem. Calor autem huius amoris tam vehemẽs eſt, quòd totum hominem videtur comburere atque conſumere, & quaſi in ignitum ſeu viuum carbonem trãſferre, atque in immenſum illum diuini amoris ignem trahere, & annihilare, adeo vt amans ſpiritus diuinum amorem inuocare compellatũ ſine intermiſsione, vt ſe intrahat, deuoret & annihilet in abyſſo immenſæ ſuę magnitudinis: èontra verò diuinus amor intellectuali impreſsione clamat inceſſanter in ſpiritu, vt amet illum amorem, qui ipſum ęternaliter amauit. Hæc autem vox eſt excitatio quædam interna ſeu motio in ſpiritu noſtro, omni exteriori materiali tonitruo terribilior, & violẽtior, ita vt coruſcatio eius ſpiritui cœlũ aperiat, ac lumen illi æternæ veritatis oſtendat: quia amor nunquã quieſcit quin ſe ſemper cupiat multiplicare. Et quantò ſpiritus plus amat, tantò ardentius concupiſcit, ſic quòd tandem ardor amoris tã intemperatus, & vehemẽs efficitur, vt ipſum amoris exercitium inter Deum & ſpiritum vadat, & redeat more vehementis fulguris ſpiritum penitus conſumere volẽtis. Cauſa huius eſt, quia amor practicus & fruitiuus efficiuntur æquè fortes, quod nuſquam in gradibus præcedentibus contingit, niſi fortè interdum ex ſpeciali dono Dei, ſed hic partim æquales iudicantur.

Riuus diuinæ operationis in voluntatem.

Amorem Dei clamare in nobis.

Et vt intelligas, tunc propriè dicitur amor practicus, quando ſpiritus noſter ſuo creato amore agit, & impellit ad Deum, & ad omne quod Deo placitũ eſſe poteſt: ſed tunc dicitur amor fruitiuus, quando ſpiritus noſter fœliciter agitũ à ſpiritu Dei, in qua inactione Dei

Amor practicus.

omnes

omnes apparitiones,& eleuationes mentis cõſiſtunt,& omnis omnino perfectio. Attamen in omni diuino amore eſt aliqua fruitio, ſed in præcedentibus gradibus ſecundùm communem curſum præualet amor practicus,& fruitiuus cogitur cedere:in ſequentibus verò præualet amor fruitiuus in conuerſione ad Deũ,& cogitur amor practicus cedere: quia tunc ſpiritus magis agitur in ſpiritu diuino, liqueſcẽdo in ſpiritu diuino, vt vnus ſpiritus fiat in ardore charitatis. In præſenti autem gradu confligunt æquali * violentia,ita vt interdum ſpiritum noſtrum cedere oporteat, interdum diuinum. Et quia ęquè vehementes,aut potentes ſunt,& inſuper ſpiritus noſter adhuc non eſt habituatus ad expirationem, naturaq́; hominis naturaliter vigoroſè reſiſtit expirationi, idcirco agitur in homine tãtus conflictus,quia neuter horum ſpirituum vult cedere,ſed vterq; præualere deſiderat. Spiritus nanque humanus omni momento deſiderat abſorbere immenſitatem Dei, & putans abſorbere,vel deuorare deuoratur:ſicut piſcis putans ſe eſcam deuoraturum, extrahitur hamo intus latente.

Amor fruitiuus.

** Aliàs potentia.*

Amor ſuperfruitiuus.

Ad iſtum gradum conſurrectionis pertinet ſeptimus gradus amoris qui in ſcripturis appellatur amor ſuperferuidus,id eſt,amor qui præ nimio calore ebullit. De hoc dicit Hugo,cap.7.cœleſtis hierarchiæ:Noſtis enim quomodo id quod feruet quadam incendij ſui violentia iactatur extra ſe,tollitur ſupra ſe, & facit motionem magnam ex inuiſibili æſtuatione:ſic etiam amor ſuperferuidus magna vi proijcit ſpiritum ſupra ſeipſum, & extra ſeipſum. Hic amor propter magnum ſuum feruorem potenter expellit ab homine omnes inordinatas affectiones,omnes occupationes & ſolitudines,aut ſtudia,omnia denique exercitia quæ non congruunt ei affectui,& impulſui:quia,vt dicit Bernardus ſermone 35.ſuper cãtica,Anima quę ſemel à domino didicit, & accepit intrare ad ſeipſam, & in intimis ſuis Dei præſentiam ſuſpirare, & ex parte frui, talis inquam anima neſcio an vel ipſam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliuſve ducat, quàm poſt ſpiritualis ſtudij huius guſtatam ſemel ſuauitatẽ exire denuo ad illecebras, vel potius moleſtias carnis explendas.Sic ergo valde ſuccinctè tranſcurrimus iſtam conſurrectionem ſuperiorum virium: quia nihil dignum inde loqui poſſumus, reſpectiuè ad id quod eſt in veritate. Etiam ſilemus de operationibus, quæ à ſpiritu ſancto in huiuſmodi hominibus agũtur,quia multiplicari ſeu variari poſſunt ſupra numeroſitatem capillorum capitis: ſed principale opus eius eſt extractio, & intractio, de quibus tangam in ſequenti gradu ad laudem Dei.

De

Digitized by Google

De conſurrectione vitæ contemplatiuę ſpiritualis, quæ celebratur in unitate ſupereminenti animę. *Cap. LIIII.*

CONſurrectio, quæ fit in ſuprema parte animæ, hoc eſt, in eſſentiali animæ vnitate, quæ eſt fons & origo virium ſuperiorum, nunc tandem abſoluenda. Hæc vnitas, in quantum vnitas, non operatur: attamen ab ipſa accipiunt omnes vires, virtutem, & poteſtatē operandi. In hac vnitate omnino neceſſarium eſt, vt vel Deo ſimiles efficiamur per gratiam & virtutes, aut diſsimiles ꝑ peccata. Sine hac ſimilitudine iam dicta, Deo ſupernaturaliter vniri non poſſumus: quia peccatū, quod in nobis cauſat diſsimilitudinem quandam ad Deum, efficit quoque abyſſale medium non ſolùm inter nos & Deū, verum etiam inter potentias animæ & eſſentiam eius, quam Deus inhabitat, ita vt vires ipſæ, id eſt, ſpiritus noſter, eſſentię ſuæ nequeant vniri: in quo vtique requies ſpiritus conſiſteret, ſi non exularet in regione diſsimilitudinis per peccata, & immortificationem. Sed quando anima perfectè ornata eſt diuina ſimilitudine in virtutibus, & gratijs, tunc ſpiritus noſter fœlici ſubmerſione demittit ſe in amorem fruitiuum. Et ex hoc ipſo fit quædam vnio ſupernaturalis cum Deo per medium virtutum, & gratiarū. In qua ſcilicet vnitate nos à ſpiritu ſancto ſuſcipimur, & verſa vice nos cum ſpiritu ſancto ſuſcipimus patrem, & filium, imò totam deitatis naturam. Porrò in hoc ſumma noſtra beatitudo conſiſtit, quòd per ſimiliutdinem virtutum, & mediū luminis gratiæ, ſpiritus noſter introducatur in requiem eſſentialis vnitatis ſuæ, cui Deus cum omnibus diuitijs ſuis ſe liberaliter infundit. De iſta vnione hic intendimus loqui, quia cōſurrectio ad iſtam eſt nobiliſsima, prouehens ſpiritum noſtrum ad ſummum exercitium ſub increato lumine exercitari poſsibile, profundatque nos ſemper magis ac magis in Deum. Quæ profundatio ſimilis eſt torrēti, aut fluuio impetuoſo, ſine reuerſione in mare defluenti, vbi penitus abſorbetur. *Beatitudo hominis quæ.*

Ad maiorem autem euidentiam, ſciendum quòd iſta cōſurrectio excitatur, & mouetur tractu quodam aut tactu, quē Deus in intimo ſpiritus noſtri facit. De quo amoroſa anima gloriabatur, dicens: Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus, ideſt, homo inferior, intremuit ad tactum eius. Hunc tactum ſpiritus noſter patitur aut recipit ſine cooperatione: quia ſola diuina operatione ſuperiores potentiæ hoc tactu vnitate ſpiritus adunantur, ita vt oporteat omnem operationem, omnemque rationem deficere: ſed ratio illuminata, & multò magis ſuperior amatiua vis, ſentit *Tact⁹ Dei in ſpiritu hominis. Cantic. 5.*

hunc

hunc tactum, ſic tamen, vt ratio modum eius comprehendere non valeat. Quid autem ſit iſte tactus in ſua origine, vel quid ſit amor in ſeipſo, inueſtigare non poſſumus, ſed tactus iſte eſt vltimum medium inter Deum, & ſpiritum noſtrum, inter operari, & quieſcere, aut agi, inter viuere, & mori vel expirare: ſubleuatque nos ad altiſsimum exercitium ſub increato lumine exerceri poſsibile: quia tactus iſte excitat, & eleuat intellectum ad cognoſcendum Deum in ſua eminenti claritate, & trahit ſuperiorem vim amatiuam ad fruendum Deo eminenter. Negocium iſtius tactus propriè in hoc conſiſtit, quòd amantem ſpiritum trahit ad externum exercitium, & ad internum: quia ſpiritus Dei ſua aſpiratione extrahit nos ad amandum practicè: & ad operandum virtuosè: & rurſum intrahit ſpiritum noſtrum ad amandum fruitiuè, quieſcendumque fœliciter. Et hæc duo poteſt purus amator inactionem ſpiritus ſancti omni tempore, & momento pariter exercere, ita vt vnum per alterum non impendiatur, ſed potius confortetur: hoc eſt, omni tempore totaliter in Deo fruitiuè, quieſcere, & in ſe totaliter practicè amare. Per fruitiuum amorem poſsidet vnionem cum Deo, & per amorem practicum ſentit ſeparationem: & hæc eſt vita beata, quam nunc prælibare poterimus. Exemplum de iſto accipere poſſumus in aere exteriori intra nos exiſtente, quem corporaliter expiramus, vt rurſus nouum, aut recentem attrahere valeamus, in quo vita naturæ in nobis continuatur. Oculos etiam corporales aſsiduè aperimus ad videnda extrinſeca, & iterum in momento recludimus, & rurſum aperimus, ita vt ſubita recluſio oculorum nos non impediat in viden do, quin potius oculi videntur ſemper remanere aperti: ſic etiam morimur ſeu expiramus in Deo per amorem fruitiuum, & ſubitò iterum per amorem practicum viuimus in nobiſiipſis: eximus ex Deo ad virtuoſa quæque opera, & exercitia, & iterum nos introuertimus in Deum, vt expiremus: & tam firmiter adhæremus Deo, ac ſi nunquam experiremur aliquam extrouerſionem, vel extrouerſio adhæſionem, & expirationem non impediret. Fœlix qui iſtud aſsiduè per gratiam Dei ſentire poteſt, ſed expreſsius eloqui nô valeo. Eſt autem omnium hæc nobiliſsima ſenſio, & vtiliſsima exercitatio, infra increatum lumen in ſpiritu noſtro recipi poſsibilis, licèt ſint alij gradus altiores medij, antequam perueniatur ad Deum eminêter videndum: ſed illi gradus fundati ſunt ſupra ſpiritum in vnitate ſpiritus ſeu eſſentia animæ, ad quæ iſtud exercitium ſtimulat, vel impellit, ſicuti hic pro poſſe noſtro libenter explicaremus.

Negocium tactus diuini, quod.

Mori, & viuere in Deo quid.

De

Digitized by Google

De nominibus amoris, practico, fruitiuo, eleuato, quieto, puro, & eminenti. *Cap. LV.*

ANtequam tamen iſtos duos tactus proſequamur, pro amplio-ri inſtructione habenda, aliquid tangemus de amore (eò quòd plura nomina habeat) quid per nomina intelligatur. Primò ergo amor dicitur practicus, quia operatur in nobis ſenſionem, deuotionis & amoris: operatur in nobis practicam & diligentiam ad omnia virtuoſa opera & exercitia, ad omnes virtutes acquirendas, & ad moriendum omni inordinationi. Dicitur etiam amor fruitiuus, cum amori diuino perfectè noſter amor vnitus eſt: quia vnitio fruitionem efficit, ita quòd in eminenti vnione celebratur etiam eminens fruitio, in qua ſpiritus nullam diſcretionem ſeu medium percipit inter ſe & dilectum: quia ſpiritus à ſe dilatatur in quandam eminentis amoris latitudinem, cuius ardens flamma ſpiritum noſtrum ſubuehit in ignem amoris diuini, qui eſt infinitæ magnitudinis: & ſic vnum amorem ac fruitionem efficit, quia amor Dei & amor noſter ſemper ſimiles ſunt & vnum in fruitione, vbi ſpiritus diuinus ſpiritum noſtrum deglutit cum ſeipſo in vnam fruitionem & vnam beatitudinem. Et licèt de natura amoris ſit, nunquam ociari, ſed ſemper operari, tamen quantum appropinquat æterno amori, tantùm etiam appropinquat fruitioni quę vacare cogit: & hoc ideo, quia cum amor noſter diuino amori perfectè coniunctus eſt, tunc non agit amodo ſed agitur & à ſpiritu diuino transformatur, ſic quod in fruitione ſolus Deus operatur vbi omnes amoroſos ſpiritus expirare facit, & in vnitatem ſpiritus ſui transformat. Fruitio autem, de qua hic loquimur, eſt complexus dilecti in dilecto, ſuper omne deſiderium in quendam ſimplicem nudum amorem, vbi pater cum filio dilectum ſuum comprehendit in vnitatem fruitiuam ſpiritus ſui: in quo complexu cogitur ſpiritus humanus expirare, liqueſcere, defluere, & in fruitione vnum cum Deo fieri. Et quantò magis huic complexui propinquamus, tantò magis etiam de hac fruitione participamus. Hic ergo amor propriè dicitur fruitiuus, licèt in omni quoque gradu diuini amoris ſit aliqua fruitio. Tertiò, amor dicitur eleuatus, quia eleuatur & etiam eleuat ſpiritũ ſupra omnem operationem in nudam quandam intelligentiam nudumq; amorem. Quartò, amor dr̃ nudus, quietus & ocioſus: quia ab omnibus intermedijs ſe denudat, & nudè ſe transfert in amorẽ eſſentialem, & ocioſus ab omni operatione vacat, nec in eo viuit acceſſus aut receſſus, nec impetuoſitas amoris vel virtutum, ſed vacans permittit ſe agi à ſpiritu diuino. Viuit etiam quietus in Deo & Deus in eo, nutriens & paſcens omnes virtutes: nullum ſumit nutrimẽtum niſi in Deo, ſicut fons ſemper effluit, & tamen in ſeipſo quietus immotusq; permanet.

Amor practicus.

Amor fruitiuus.

Fruitio.

Amor eleuatus.

Amor nudus.

Digitized by Google

Amor purus. Quintò, amor dicitur purus, quia ab omnibus alienis affectibus eſt depuratus & indepictus. Sextò, amor dicitur eminens, *Amor eminens.* quia in ipſa animæ eſſentia conſtitutus eſt & firmatus, in quem ſpiritus ſubleuatur ſupra omnem practicum amorem & ſupra omnem rationem, *1. Corint. 6.* vbi vnus ſpiritus, & vnus amor cum Deo efficitur. Sic ergo habes ex parte quid ſignificent nomina amoris.

De amoroſo extrahente tactu. Cap. LVI.

PRoſequendo igitur negotiũ aut exercitiũ tactus huius, eſt ſciendum quod ſpiritus noſter iſto tactu primo extrahitur ad quoddam exercitium externum per effluxum Spiritus ſancti, quo omnes vires animæ implentur ſpiritualiter in delitijs atque diuitijs, & per hoc exteriores vires in momento introrſum impelluntur, & vires internæ inferiores ſurſum actæ, in ſuperiores trahuntur: ita vt ab omni operatione quieſcere cogantur: ſuperiores verò, hoc eſt, intellectuales vires in propriam ſuam operationem collocantur; ſic quòd memoria ditatur & ampliatur abundanti influentia rerũ cœleſtium & diuinarum: intellectus clarificatur ſublimibus intellectualibus illuſtrationibus & voluntas incipit ardere liqueſcentibus deſiderijs. *Tactus extrahens.* Præterea hic extrahens tactus facit nos in ſpiritu viuentes, replens nos gratia ſua, ac in Dei prę́ſentia nos ſtatuens: tam potenti denique virtute nos conſeruat, vt omnem ſaporem & ſenſionem vniuerſaque affluẽtia Dei dona ſine defectione ſuſtinere valeamus. Vnde ex hoc tactu effluunt omnes riuuli diuinæ bonitatis, & omnes vires hinc latè expanduntur, præcipuè exceſsiuus appetitus voracis deſiderij: quia anima ſentit Deum ſeipſum cum vniuerſis ſuis delitijs & diuitijs reſignare velle, vt in eam veniens fœliciter permaneat. *Tactus intrahens.* Et quamuis tactus ſpiritum intrahens, excitet in nobis exercitium multo nobilius iſto, quia nos intrahit ad vnionem Dei & noſtram expirationem; vtile tamen & neceſſarium eſt, vt fidelis amator vtrumque tactum ſatagat exercitare & ſequi, magis tamen ex neceſsitate, quàm ex affectu: quia optabilius ſemper eſt intractionẽ exercitare in qua ſpiritus immediatè in Deo requieſcit: ſed hoc exercitium oportet *Exercitium intrahentis tactus quãdo intermittendum.* interdum ex neceſsitate dimittere. Primò, vt deſiderium ſuum in intractione plenius conſequatur, neceſſe eſt vt diuinam perfectionem ſecundùm poſsibilitatem imitari ſtudeat, præſertim in his quæ nobis pro exemplo reliquit in aſſumpta natura: ideoque neceſſe eſt, vt illa mente pia recolat ad ſtimulandum ſeipſum ad aſsimilationẽ. Secundò, quia naturæ fragilitas non poſſet ſuſtinere continuationem huiuſmodi vigoroſę intractionis: idcirco neceſſe eſt, vt ſeipſum vtiliter extrouertat ad reficiendam naturam. Tertiò, vt amator dilectionem ſumens in ſpirituali requie, non incipiat accediari & negligens

Digitized by Google

gens fieri in profectu virtutum & operum virtuoſorum. Quartò, vt ſpiritus vberiori fœcunditate reuolet in dilectum: & hæc oportet vt ſit ſemper in extractione intentio ſua, non ſolùm principalis, ſed vnica: quia ſicut apis euolat ad mel ex floribus colligendum, alueoloque inuehendum, ſic etiam anima euolare debet illuminata ratione, per omnia mirabilia & amabilia quæ Deus fecit ex infinita ſua potentia, ſapientia & bonitate in omni creato, præcipuè tamen in illo glorioſiſsimo & amabiliſsimo ſpeculo, ſanctiſsima ſcilicet humanitate domini noſtri Ieſu Chriſti, & per omnia quæ in humana natura tam glorioſè, dignanter & amoroſè egit & paſſus eſt, vt tanquam apis argumentoſa ex his ſugere valeat mel ſpirituale, quo excitetur ad gratias agendum Deo, ad laudandum eum, honorandum & diligendum, & iſto onerata, concitè reuolare poſsit in proprium alueolum, hoc eſt, in dilectum ſuum, per dulcedinem fruitiui amoris latè & profundè fluitando in increatum amorem, velut in abyſſum quandam, dimiſſa foris illuminata ratione, donec ipſa iterum exeat. Cumque mel ſuum effundendo, ſummam operationem ſuam conſummauerit, hoc eſt, ſpiritum ſuum ad expirationem impulerit, & aliquantiſper à diuino ſpiritu acta, confota & circumplexa fuerit, denuo illuminata ratione euolare debet ad colligendum plus mellis, & pari fœcunditate reuolare in dilectum. Et in his charitas debitè ordinatur, cum mens humana ſupra ſingula quæque requieſcere nouit, ſecundùm quod vtile fuerit ſpirituali profectui, ex omnibus ſugendo mellifluam dulcedinem diuinæ potentiæ, bonitatis, magnitudinis, largitatis & ſimilium, qua iterum reuolet in propriũ aluearium, hoc eſt, in amabilem illam originem, vnde omnia profluxerunt. Ad hoc enim hæc euolationis viciſsitudo propriè celebratur, vt ſemper maiori vberiorią; fœcunditate in dilectum reuoletur.

Apis ſpiritualis quomodo fiat anima.

Ordo charitatis.

De tactu intrahente. *Cap. LVII.*

SEcundò, præfato tactu ſpiritus intrahitur in intimum animę, imò in intimum diuinæ fruitionis, exigens nos liquefieri in nobis, & ad nihilum redigi in diuinã vnitatem, ac mori quodãmodo in ęternam fœlicitatem: hoc eſt, in amorẽ illum vnitiſsimum ac ſimpliciſsimum, qui patrem & filium in vna fruitione complectitur, vbi amoroſus ſpiritus in ſuauiſsimo amplexu diuini amoris baptizatur, ita vt omnes vires noſtræ deficiãt. Hæc intractio quidem internus contactus eſt, ex ſupereſſentiali vnitate Dei procedens, in quo amoroſi ſpiritus in vno amore cum Deo quodam amplexu efficiuntur penitus liquefacti. Nec mirum, quia ſuper hũc tactum in ipſa ſilenti tranquillaą; ſpiritus eſſentia, incomprehenſibilis quædam claritas emicat: & hæc eſt excellentiſsima Trinitas, habitans in intimo ſpiritus,

Intractio ſpiritus.

Digitized by Google

ex cuius diuitiarum & delitiarum profluuio tactus iſte cauſatur. Et quamuis ratio illuminata & intellectus cupiat proſpicere in intimū ſpiritus ad cognoſcendum de iſto tactu, tamen non poteſt ipſis contingere: quia diuina claritas tunc ſuperemicans, hunc tactum cauſans, ſua claritate obtenebrat omnem viſum & intellectum creato tantùm lumine illuſtratum, ſicut præſentia ſolis obſcurat lunam & ſtellas, cum tamen à ſole ipſo lumen ſuum recipiant. Quamuis ergo ratio & intellectus præ foribus ſtare ſeu gradum ſiſtere compellantur, virtus tamē amatiua ſuperior (quæ ſicut intellectus ad notitiam, ſic ad guſtum ipſa diuinitus inuitatur aut trahitur) amoris ſui impetum proſequi cupiens, progredi non omittit. Nam ipſa magis delectatur in amplexu diuinæ fruitionis, quæ potius ad guſtum pertinet, quàm ad viſum. Sic igitur ratione & intellectu præ nimia claritate excæcatis aut caligantibus & ianuis excubantibus, amatiua

Exod. 19. vis cum Moyſe intrat caliginem impetu magno: quia quendam ſpiritualem inſatiabiliter eſurientem impulſum comprehendi bonum increatum acquirit, veluti ſi totum pelagus glutire minimus conaretur piſciculus. In hoc impetu tres vires ſuperiores ſua vigoroſa operatione ſeipſas exercendo funditus extenuant, annihilant & in propriam deficientiam perducunt, vt fœliciter effluentes abſorberi valeant in immenſa diuinitate ſanctæ Trinitatis. Exemplum horum

Geneſ. 2. capere poſſumus in Deo, cui in omnibus aſsimilari debemus, non ſolùm ſecundùm humanitatem, verum etiam ſecundùm diuinitatem, cum ad ſuam ſimilitudinem etiam nos creauerit. Quemadmodum

Effluxus, & influxus diuinus. ergo Deus ſuum habet effluxum & influxum, quia effluxit naturaliter veritate & amore: quia veritas ęterna à patre generatur, & amor æternus ab vtroque procedit: ita etiam ſuper omnia exercitia debemus effluere notitia quadam veritatis omnium rerum, quæ nos in Deum ducere poſſunt: & amore, quem colligere debemus ex creaturis, veluti mel ex floribus, ad ſubuehendum in increatum amorem. Etiam influit Deus naturaliter ſua vnitate & eſſentia: quia vnitas diuinæ naturæ intrahit tres perſonas in nexu aut vinculo amoris, & diuina eſſentia conſequenter comprehendit atque complectitur vnitatem naturæ circumplexu quodam fruitiuo in eminenti amore. Sic pertinet etiam ad vinculum, aut nexum noſtri amoris, impulſi amore diuino, intrahere vires noſtras in vnitatem ſpiritus noſtri ſecundùm modum quem præfatus ſum: ſicque vlterius in ſimplicem vnitatem eſſentiæ noſtræ ſuperaſcendimus, vbi diuinam vnionem ſuſcipimus, & eius dulciſsimam fruitionem prægustamus. (Cantic. 2.) Et ſic incipit amoroſa anima quieſcere ab omni operatione ſub vmbra illius quem deſiderauit, ita vt fructus vmbræ dulces fiant gutturi ſuo. Ipſa etiam peruenit ad lectulum dilecti ſui, vt ſuauiter ibi dormiat, ocioſa ab opere, ſubmerſa in diuino amore:

Digitized by Google

ibique diuinam patitur intra ſe operationem (ſed hæc paſsio dulcis eſt) transformata in claritatem & amorem Dei, ſicut ferrum in igne transformatur in claritate & calore, cum ſit de natura ſua nigrum & frigidum. Hæc eſt via regia, qua anima veniat à creato lumine in lumen increatum, vbi ſuam veram habet originem, ad quam vt perueniatur, omnes eius impulſus à principio ordinari debent. O anima mea, vbi profluxus tuus ſumpſit exordiū? Nonne effluxiſti ex abyſſo diuinitatis velut eſſentia ex eſſentia, vita de vita, lumen intellectuale de lumine intellectuali, ſed creaturaliter non eſſentialiter? Tu non es Deus de Deo, ſed es deificāda à Deo. Tam fortis autem connexio & tam excellens coVnitio eſt inter vos, quòd nūquam abolenda eſt, nūquam in æternum ſeparanda. Vnde ſicut Sol iſte materialis in ſua rota lux quædam eſt eſſentialis, radios ſuos vbique diſpergens: qui radij licèt non recipiant partem de eſſentiali claritate ſolis, attamen æternam inhæſionem cum ſole habent, perquam in eſſe conſeruantur, ita quòd eodem momento, quo inhæſio illa diſsipatur, etiam eſſe ipſius radij euacuatur: ſic etiam anima ab infinita diuinitatis abyſſo profluxa, æternam quandam contiguationem, vnde conſeruatur & alitur, cum ſua origine retinet: quia ſi huiuſmodi contiguatio interciperetur, eodem momento anima ad nihilum redigeretur. Sicut igitur quis per radium in rotam ſolarem ducitur, ſic à ſenſibus exterioribus & viribus ad interiores, ab interioribus inferioribus ad ſuperiores, & à ſuperioribus ad vnitatem eſſentiæ ipſius animæ, & ab ea conſequenter in primam originem ducimur.

Animæ eſſentia.

Animæ profluxus.

De triplici manifeſtatione luminis. Cap. LVIII.

CONſequenter pro clariori informatione de iſta intractione habenda, eſt ſciendum, quòd poſtquam vires intellectuales intractæ fuerint in vnitatem ſpiritus, & vnitas ſpiritus ſe immediatè præſentauerit & collocauerit coram Deo, tūc ex diuina vnitate irradiat lumen quoddam in eleuata vnitate ſpiritus noſtri ſub triplici ſe ſimilitudine manifeſtans. Primò, vt caligo, de qua infra dicam. Secundò, vt ſerena trāquillitas ab omnibus formis depurata, veluti cœlum ſerenum abſque omnibus formis nubium, qua homo omnem conſiderationem & differentiam rerum & imagines amittit, ſimplici quadam vniformique claritate circumfulſus & perfuſus.

Iſtam intellectualem claritatem poſſumus appellare oculum ſimplicem, ad quem peruenitur hoc modo. Intellectus & ſuperior affectus aut amatiua vis pariter gradiūtur ad perueniendum in Deum, vſque ad extremum quo intellectus pertingere poteſt. Tunc intellectus cum omni conſideratione manet foris, & vis amatiua ſola ingreditur, & ſe eleuat ad nuditatem cogitationis, quæ eſt ſimplex

Oculus ſimplex animæ quis.

Digitized by Google

oculus animæ ſeu cor animæ, quo Deus videtur, ſicut Chriſtus ait: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Iſte ſimplex oculus latè apertus eſt, & habet intuitum ſimplicem ſine conſideratione aut inquiſitione: quia in nuda cogitatione lux quædam intellectualis effulget, quam nec ſenſus, nec ratio, nec natura, nec conſideratio capere præualet: quia claritas immenſa lucis illius reuerberat & caligare facit vel obcæcat oculos rationales: ſupra verò rationem ſimplex oculus noſter in apice intelligentiæ ſolus manet apertus, contemplans & ſpectans hanc lucem irreuerberatus. Hæc autem lux nobilior eſt, & ſuperior omnibus in natura creatis: quia naturæ perfectio eſt, clarificatumq́; medium inter nos & Deum, libertatem nobis ad Deum tribuens & fidentiam. Noſtra verò ſimplex nuda cogitatio, viuidum ſpeculum eſt, in quo lux iſta relucet: & ergo vocatur oculus ſimplex. Tertiò, manifeſtat ſe lumen iſtud velut quoddam nihilum, cuius nobilitate ab omni opere ſabbatizare homo compellitur, eò quòd vincatur diuini amoris operatione, quæ eſt ſupra omnem operationem quieta ocioſitas, & ſupra omnia deſideria & impulſus fœlix quædam tranquillitas. Hæc tria in vnum conueniunt, prout ſcire poterit, non qui hæc ſcribit aut legit, ſed qui ſentit.

Luminis manifeſtatio.

Caligo diuina.

Proſequendo igitur de primo, hoc eſt, de caligine, ſciendum quod ipſa non poteſt ratione aut intellectu comprehendi: quia in ea ſpiritus expirat, & vnum cum Deo efficitur: tunc & Deus eſt fruitio, requies & pax eius. Quæ fruitio vacat ab omni operatione, quia dilectus dilectum ſupra omne deſiderium per nudum ſimplicem amorem complectitur: & claritas tanta eſt, quod in ea intellectus reuerberatur & obcæcatur, quomodo in rotam ſolarem intendere volens excæcari ſolet. Vocatur etiam caligo, quia amoroſa anima experiri incipit, quòd omnis illa contēplatio & intuitiua cognitio, quæ præceſsit in imaginibus & ſimilitudinibus, & etiam omne quod per intellectum humanum, & cogitationem nudam imaginari valet, ab ipſa veritate diuinæ eſſentiæ in infinitum ſua diſsimilitudine diſtant. Hinc intellectualem oculum denudans à corporalibus, ſpiritualibus & etiam diuinis imaginibus, quantumlibet ſublimes aut nobiles ſint, ſurſum aſcendit in caliginem: vbi nimirum in quandam Dei perfectam ignorantiam conſtituitur, velut inter duas menſas, ibiq́; fame potius perire eligit, quàm deſcendere ad menſam inferiorem, vbi Deus in imaginibus & ſimilitudinibus cognoſcitur: ad menſam verò ſuperiorem, vbi Deus in ſua nuda eſſentia cognoſcitur, adire non permittitur. Sic igitur manet ſedens in nuda caligine, vacuitate & nihilietate cogitationis ſuæ, immediatè coram ignota glorioſæ diuinitatis præſentia, ſuam ibi cōſtituens inhabitationem, eò quòd illic ſine medio lumen illud glorioſum in ipſam caliginem inſulgere non ceſſat, licèt tenebræ lumen ipſum cōprehendere non poſsint.

Anima inter duas menſas.

Cuius

Cuius ratio eſt, quia caligo illa nondum eſt glorificata: ſi autem aliquando glorificaretur, tunc lumen in lumine cōprehenderet, & vnū cum ipſo lumine fieret: tunc denique anima ad menſam ſuperiorem ſubleuata reſideret, vbi Deum cognoſcere & amare in nuda ſua eſſentia poſſet. Sic ergo neceſſe eſt animā veſtiri lumine gloriæ, vt poſſit eſſentialiter contemplari ipſum glorioſum increatum lumen. Interim debet inhabitationem ſuam conſtituere in ipſa caligine, quia ſi in hoc longanimiter perſeuerauerit, dulci fructu ſub hac caliginoſa vmbra perfruetur, velut catulus micas de menſa decidētes ſumēs. Et licèt interdum ſe debeat extrouertere, prout ſupra tetigi, tamen in ſua introuerſione conari debet iſto modo in Deo ſe profundare: quià in hoc inueniet mirabiles familiaritates, communicationes, & complacētias in Deo & cum Deo: miranda inſuper gaudia, delicias & ſpirituales diuitias, excedentes omnem apprehenſionem creatorum ſpirituum, videlicet agnoſcere, diligere, contemplari, adhærere & frui. Ad hunc conſurrectionis gradum pertinet octauus gradus amoris, qui in ſcripturis appellatur amor liquidus, per quem ſpiritus Dei & amantis fœliciter in vnum confluentes vniuntur: quia in iſto liquido amore anima trahitur in abyſſum diuini amoris, & ideo abſorbetur, vt ſeipſam & omnia relinquens, à ſe diffluat in amorem æternum: ibiq́ue ita circundatur & perfluitur, vt amoris flamma omnino accendatur, ſic quod quodammodo exuit omne, quod humanum eſt, & induit quod diuinum eſt, cum omnibus viribus ſuis fœliciter transformata in Deum, & acta à Deo: quia omnes vires inferiores ſubmerſæ ſunt, & tres ſuperiores in Deum ſunt eleuatę, vnitę, nobilitatæ, & transformatæ. Exemplum de ferro, quod natura nigrū & frigidum eſt: ſed quando in igne ponitur, paulatim amittit nigredinem, duritiem & frigiditatem, induens ſimilitudinem ignis, ſcilicet calorem, molliciem & claredinem, & efficitur ſibiipſi valde diſsimile. Sic per ardorem diuini amoris inſufflationeq́; aſsiduæ aſpirationis accenditur aīa: quæ antea erat frigida: clarificatur, quæ prius erat tenebroſa: & mollificatur, quæ prius erat obdurata, adeo vt in ſeipſa liquefacta, totaliter fluat in dilectum, & illi vniatur, vnum ſpiritum faciens cum Deo, ſicut aurum, argentum, metallum, & plumbum ſimul conflata, vnam maſſam ſubſtantiamq́ue efficiunt. De hoc dicit Origenes, quòd liquefactio animæ in Dei amore, eſt fœliciſsimum opus diuinæ conſolationis, quod impendit animæ iſto tempore in vita contemplatiua: quia, ſicut dicit Gregorius, iſtiuſmodi in tantum amant, vt ardeant amore, in ipſo amoris ardore ſolummodo quieſcentes. Quid ergo iſtos niſi Seraphin dixerim, quorum corda totaliter in ignem diuini amoris ſunt conuerſa? Hic amor adeo impellit hominem ad placendum Deo, vt omnis propter Deum tribulatio, requies ſibi fiat & deſiderium.

Amor liquidus.

Anima accenſio.

Liquefactio animæ.

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI PROFVNDISSIMI

Orthodoxaque pietate præſtantiſsimi libri ſecundi.

MYSTICAE THEOLOGIAE PARS QVARTA.

In ſe complectens vitam ſpiritualem ſupereminentem.

De dignitate huius vitæ, & ratione petendi à Deo dona. Cap. LIX.

PRoſequendo tertiam & ſupremam vitam hominis, quæ vocatur ſupereminens contemplatiua, figurata per Mariam Magdalenam, quæ optimam partem elegerat, eſt ſciendũ, *Lucæ 10.* quòd ſicut (iuxta traditionem omnium ſcripturarum) homines creati ſunt vt angelis in gloria aſſocientur, ita etiam ſecundùm quòd hic in vera virtutum perfectione profecerint, illic prouehentur altius in choris angelorum, & etiam hic plerumque in cognitionibus diuinis illuminantur. Cum ergo ſupereminens contemplatiua vita diuinarum illuminationum altiſsimum gradum obtineant, ideo oportet hominem multos virtutum gradus & præcipuè veræ mortificationis conſcendere, vt ſic faciat quod in ſe eſt perficiendo in ſe dignam præparationem præuiam ad percipiendam à Deo ſalubriter & vtiliter eminentiſsimam illam influentiam ſupereminentis contemplatiuæ vitæ. Licèt enim donum iſtud quandoq; concedatur ſtantibus adhuc in vita proficiente, aut etiam illis qui primùm ſe applicant ad laborandum pro vita perfecta obtinenda, ſiue etiam iam primùm ſe conuertentibus à peccatis ſuis, huiuſmodi tamen (vt frequenter) conſueuerunt poſt ſupereminentem illam contem-

contemplationem indicibilibus tentationibus, anguſtijs, peruerſitatibus, & inuidia quoque contra Deum probari, de quo ſupra tetigi. Nec mirum, cum nondum perfecti ſint in virtutibus & mortificationibus.

Deus pręcepit vt petamus & liberalis vult eſſe donator: ſed vnuſquiſque videat ſibi vt non petat aliqua dona, quæ eſſe poſſent ſupra menſuram ſuæ perfectionis: ſed illa ſolùm petat, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, aut etiam ad obtinendam perfectionem: quia Deus qui ad dandum liberalis eſt, nonnunquam concedit petenti quod deſiderat, ad verificandam promiſsionem ſuam, qua ait: Petite & dabitur vobis, & tamen petenti non eſt expediens illud recipere, quia necdum nouit illo vti ſalubriter: Sic ergo frequenter huiuſmodi poſtea tradũtur in incomprehenſibiles preſſuras anguſtiæ, obcæcationis, indurationis, peruerſitatis & inuidię infernalis, quemadmodum Chriſtus dixit de Paulo ad Ananiam: Ego oſtendã illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Igitur ad iſtud præcauendum oportet nos in hoc ſtatu etiam conſtituere præuiam quandam præparationem & ornatum, vt poſt hoc poſsit ſequi ſalubris conſurrectio.

Petēda quę nam à Deo dona.

Luc. 11.

Act. 9.

De prępar atione vitę contemplatiuę ſupereminentis per abnegationem voluntatis. Cap. L X.

ISta præparatio exigit in primis duas illas præuias præparationes in duabus præcedentibus vitis deſcriptas. Et conſequenter fundat ſe in perfectiſsima ac nobiliſsima mortificatione naturæ, per quam amoroſa anima ſe abſtrahere debet ab omnibus diſsimilitudinibus Dei, & ingredi ad perfectam ſimilitudinem eius, ad videndum Deum deorum in Syon, quam ſimilitudinem nunc maximè oportet nos quærere in puriſsimis affectibus propriæ mortificationis aut reſignationis.

Ad hos autem affectus plenius cognoſcendos, aſsignare hic volumus nouem gradus, & vnicuiq; deputare propriam illuminationem, Primus gradus abnegationis, eſt illorum, qui ſtãt fundati in timore Dei, ita quòd propter Deum dimittere volunt ſolùm omnia mortalia peccata. Hic eſt primus acceſſus ad ſimilitudinem Dei: quia ſicut diſsimilitudine peccatorum à Deo recedimus, ita rurſum ſimilitudine ſuę gratiæ & noſtrarum virtutum ad ipſum accedimus. Hoc conſulit Dauid, dicens in Pſalm. Accedite ad eum, hoc eſt, ad Deum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur. Sed horum pauci ſunt, reſpectiuè ad numerum peccantium: & illuminatio eorum eſt etiam valde nubila inſtar nebulæ, ita vt adhuc propter ante actæ vitæ conſuetudinem prauam vix mortalia diſcernere & cauere præualeant. Vita eorum eſt adhuc valde periculoſa, conſciẽtia timida, ſenſos

Gradus abnegationis propria voluntatis.

Cauere ſola mortalia.

Pſalm. 33.

ſos eorum circundati multis inclinationibus ad tentationes, ſaluatio eorum valde dubia,& de eorum ruina ac damnatione diabolus multum confidit:quia videtur eis ſufficere mortalia peccata vitare,
Pſal. 12. dicuntq; cum Propheta: Illumina Domine oculos meos,nè vnquam obdormiam in morte,nè quãdo dicat inimicus meus, præualui aduerſus eum. Et ſic in ſua illuminatione remanent adhuc frigidi & deſides, in multis adhuc naturæ cõmoda & ſenſuum fomenta quærentes, omniſq; eorum conuerſatio ſuper oram inferni, & moraliũ peccatorum conſtituta eſt. Et quamuis perſeuerent vſque in finem extra mortalia,tamen horribile atque diutinum purgatorium ſuſtinebunt,eò quòd affectus venialium peccatorum reſcindere non curauerint.

Secundus gradus abnegationis,eſt illorum, qui diuinas inſpirationes ſubſequentes, à ſęculi huius vanitate ſe diligenter abſtrahunt,quęrentes conſilium & ſocietatem bonorum,per quos meliorari poſsint,ſicut Dauid dicit:Cum ſancto ſanctus eris, & cum innocente innocens eris.Cum electo electus eris,& cum peruerſo peruerteris.
Pſal. 17. Hi clariori luce perluſtrantur, vtpote qua incitantur omnes peccatorum occaſiones declinare,frequentare eccleſias, ſermones, & loca in quibus poſsint meliores effici, ita vt dicere poſsint cum
Pſal. 118. Dauid:Lucerna pedibus,hoc eſt,affectibus meis,verbum tuum Domine,& lumen ſemitis meis,quas quęro vt pertingam ad perfectionem.
Laquei diaboli occulti. Hi tamen ſæpe impugnantur à diabolo,qui cupit eos reddere molles & negligentes in arduis virtuoſis operibus & exercitijs, in quibus ſæpe ſeducuntur: & hoc ideo,quia ſolùm mortalia peccata ac notabiliora venialia, deuitant, idcirco diaboli laqueos prouidè & ſolicitè non cauent in minoribus aut occultis defectibus, diſſolutionibus & immortificationibus, nec ſatagunt ſe dare ad ſtrenuitatem virtutum,quia diabolus dulciter ac deceptoriè ingerit eis confidẽtiam ac nociuam ſecuritatem de diuina bonitate, eò quòd propter Deum multa videntur ſibi reliquiſſe, per quæ ducũtur in propriam complacentiam & vanam gloriam, putantes ſe aliquid eſſe; quæ complacentia tam ſubtilis eſt,vt vix ipſi aduertere queant. Ex iſto etiam ſibi ſcioli efficiuntur,quaſi nullius egeant auxilio vel conſilio,ſicque repente in multos ſpirituales defectus labuntur.

Pænitentię opera corporalia dura. Tertius gradus eſt illorum,qui adhuc magis quàm prædicti vicerunt mundum,carnem,ſenſus & deſidiam,tradentes ſeipſos ad dura & aſpera opera atq; exercitia pęnitentiæ ſecundũ corpus, vt euitare poſsint infernũ,alleuiare purgatorium, & glorioſius ad æternã
Pſal. 118. vitam peruenire, ſicut dicit Dauid: Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem,ſcilicet, æternæ vitæ.Hi merentur illam illuminationem percipere, pro quo
Ibidem. orat Dauid, dicens: Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum, & doce

doce me iuſtificationes tuas, ſcilicet in exterioribus corporalibus exercitijs & operibus virtuoſis perficiendis. Veruntamē adhuc detinentur: ſic quòd ſpiritualium exercitiorum excellentiam nō agnoſcunt, ſed ſummum eorum exercitium conſiſtit in tolerādo famem, ſitim, frigus, in ieiunando, vigilando, portando cilicia, & in vocalibus orationibus: de internis verò exercitijs & propria mortificatione ſecundùm interiorem hominem, nihilominus ſciunt. Et propterea patiuntur adhuc, & portant naturalem tractum & amorem carnalium aut etiam ſpiritualium amicorum & cognatorum, & hunc amorem licitum putant, non cognoſcentes magnum ſpirituale diſpendium inde proueniens: quia per illum in ſuperflua ſolicitudine & * inquietudine cordis remanent, qua inuoluūtur propter multimodas cauſas, ipſis occurrentes ex parte talium amicorum & cognatorum, ita quòd ad hominem interiorem peruenire nō quærunt, ſed quotidie quatiuntur innumeris, immortificatis, impuris ac inquietis affectibus, curis & ſolicitudinibus, procedentibus ex naturali amore, licèt bona virtuoſaque eſſe videantur. ** Aliàs im mortificatione.*

Quartus gradus eſt illorum, qui non ſolùm exteriora corporalia exercitia & opera frequentāt, verum etiam interiora & ſpiritualia, orationes mētales, gemitus & amoroſas cōpaſsiones, amoroſa deſideria, & ſimilia in omnibus pertinentibus ad interiorem hominem ſecundùm inactionem ſpiritus ſancti. Sed adhuc detinentur, quòd, ſcilicet omnia ſua exercitia frequentant ad acquirēdum ſenſibilem amorem & deuotionem, & in ipſis exercitijs plus cupiunt, quęrunt & intendūt proprium oblectamentum in deuotione, quàm purum, nudum, diuinum beneplacitum. Iſti etiam ſæpe gloriantur & quieſcunt in ſua illuminatione & ſpirituali dulcedine, & derident eos, qui ſub ſarcina tentationum deficiūt, pręſumptuoſè dicētes aut cogitantes illud verbum Pſal. Signatū eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, dediſti lætitiā in corde meo. Hinc etiā manent ſibijpſis ſapientes, & proprietarij in propria voluntate, nō reſignantes ſe verè in volūtatem Dei: quia licèt contingat, quòd tempore ſenſibilis deuotionis ſe videantur reſignare & offerre Deo plenis affectibus in omni quòd ſunt & poſſunt, videlicet ad voluntariam paupertatem, deſpectionem, paſsionem, exilium, mortem & ſimilia: tamen quando ipſis ſenſio ſeu ſenſibilis deuotio ſubtrahitur, & in deſolationē permutatur, & cum hoc ſuper eos venit confuſio, perſecutio, aduerſitas vel iniuria, tunc oſtendunt ſuam immortificationem per impatientiam, inquietudinē, triſtitiā, murmurationem & ſimilia: quia habent adhuc in ſe latentē priuatū inordinatūq; amore ſui, quo infernalis hoſtis trahit volūtatē, quā Deo in omnibus obtuliſſe videbātur, ſicque, per occultū naturæ tractū ſemper remanent proprietarij in ſua voluntate, quamuis hoc ipſi ignorent, potius affectātes quòd Deus *Exercitia ſpiritualia.* *Pſalm. 4.*

eorum

eorum voluntatem, quàm ipſi nudè diuinum beneplacitũ exequantur in proſperis & aduerſis, in ſenſibili deuotione & derelictione.

Abrenunciatio propria voluntatis imperfecta. Quintus gradus eſt illorũ, qui in omnibus operibus, exercitijs & conuerſationibus propriæ voluntati in diuinum beneplacitum renunciant: ſed quia in hoc propoſito nondum ſunt diu exercitati & habituati, ideo inueniunt ſemetipſos ſæpe valde infirmos & vacillantes in ipſo eodẽ propoſito, licèt de hoc doleãt. Et hoc inde prouenit, quia affectus mortificationis nondũ eſt in eis radicatus per frequentiã exercitiorũ, ſicq; ſpiritum inconſtantiæ adhuc ſentiunt, nunc ſcilicet omnem propriam voluntatem abdicantes, nũc rurſus in hoc propoſito velut dubij vacillantes. In horũ perſona dicit Dauid. *Pſal. 138.* Et dixi, Forſitan tenebræ, hoc eſt, aduerſitates, cõculcabunt me, & nox illuminatio mea in delicijs meis. Hoc eſt dicere: In delicijs affluentis gratiæ nox, id eſt, recogitatio aduerſitatis, in quam me voluntariè tunc reſigno, eſt mea illuminatio, hoc eſt, propriè meus ad Deum acceſſus, in quo illuminor. Quia ſi huiuſmodi homines reſignaret Deo omnem proprietatem ſine cordis retractione, etiam in quacunq; aduerſitate cum complacentia cordis & humilitate ſpiritus, diuinæ ſe voluntati per omnia ſubijcientes, fructum inde copioſum perciperent, illuminarenturque ad cognoſcendas occultiſsimas ſemitas virtutum, cunctis ferè ignotas.

Cõſolationis interna regula *Rom. 8.* Sextus gradus eſt illorum, qui ex ingeminatis deſiderijs, & frequentatis exercitijs perfectè reſignant omnẽ proprietatẽ cum plena, ſine omni retractione, perſeuerandi conſtantia in diuinum beneplacitũ: quia plenius illuminantur in intellectu, & cognoſcunt, quòd bonis omnia cooperantur ad perfectum animarum quacunq; *Pſalm. 26.* etiam aduerſitate, & ideo dicunt cum Dauid: Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quẽ timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Attamẽ vnum defectum habent, ſcilicet quòd nimis auidè quærunt ſpiritualem conſolationem, per quam omnẽ aliam aduerſitatem facilè poterunt ſuſtinere, ita quòd ſpiritualem hanc conſolationem ſolummodo poſsident, atq; à Deo deſiderant ex quadã proprietate, & intentio fruendi ipſa nondũ eſt pura atque diuina: quòd ex eo aduertere poſſunt, quia non ſunt corde quieti, donec iterum ſenſibilem cõſolationem pro voto recipiant. Hic eſt etiã ſciendum, quòd iſtam ſenſibilem deuotionem & conſolationem à Deo petere & exigere cum debita & recta intentione, licèt in ſe malum non ſit aut vitioſum, tamen in hoc oſtenditur quædam imperfectio, à puritate propriæ reſignationis deficiẽs, licèt à paucis aduertatur aut cognoſcatur, ſcilicet quòd homo ſeipſum non reſignat abſq; retractione cordis, nec Deum in ſe ſecundùm omnifarium diuinũ beneplacitum (etiam in derelictione & aduerſitate) operari permittit. Et licèt dignum eſſe cognoſcat vt ita fiat, tamen non ſtudet volun-

tariè

tariè ſe plenè reſignare:& ideo nec in alijs exercitijs atq; virtutibus proficit,eò quòd occultas naturales inclinationes,& ſubtiles inordinatas affectiones ad plenum nequeat agnoſcere & diſcernere.

Septimus gradus illorum eſt,qui ſalubriter vti norunt vtraq; manu,hoc eſt,dextra proſperitatis,& ſiniſtra aduerſitatis, dicentes cũ Dauid:Paratum cor meum Deus, ſcilicet ad vtendum proſperis iuxta beneplacitum tuum: paratum cor meum, ad ſufferenda aduerſa propter beneplacitum tuũ: quia iſti diuino beneplacito per omnẽ modum ſatisfacere cupiũt,tam in introuerſione,quàm in extrouerſione, tam in intentione quàm in amore, ſicut vmbra per omnia ſequitur motum intermedij ſeu corporis à quo cauſatur.De hoc dicit amatrix anima: Sub vmbra illius,quem deſiderabam,ſedi,& fructus illius dulcis gutturi meo. Hic eſt ſciendum, quòd Deus ipſe lumen eſt,& humanitas Chriſti corpus,vnde vmbra cauſatur,& ſua abyſſalis perfectionis vita vmbra,ſub qua per imitationem ſedere ſatagere debemus: & tunc ſpirituales fructus abundantes dulces erunt, quia Deus iſtiuſmodi homines illuminat, ac dotat multis occultis ſpiritualibus donis & agnitionibus, nec obnubilantur à nocte aduerſitatis & derelictionis, quia ſtant fundati ſupra nudum amorem in quo non ſolùm agere grandia,verum etiam pati ardua didicerũt. Ad iſtos loquitur Dauid:Tenebræ,id eſt,aduerſitates non obſcurabunt à te,ſed nox aduerſitatis in te illuminabitur ſicut dies proſperitatis aut ſenſibilis deuotionis,ſic quòd tenebræ tuæ erunt ſicut lumen tuum. Hi namq; in aduerſitate ſpiritualem requiem ſibi inueniunt & profectum,ideoq; debito ordine recipiunt diuinas illuſtrationes & ſpiritualia dona,quibus memoria diteſcit in mirandis occultis incidentijs,intellectus clarificatur,& virtus amatiua, ſeu voluntas ardore diuini amoris inflammatur. Sed quia incautis omnis abundantia periculoſa eſt,contingit interdum vt donis tam frequẽter ſuſceptis (per ſubtiliſsimam occultam ignorantiam obfuſcati) partim minus bene,videlicet in eis plus quàm expedit quieſcentes, & diligentes propriam ſenſionem amoris ad donorũ Dei, ita vt hoc nec ipſi agnoſcant,nec aduertant.Et hoc inde accidit,quia non affectant inordinatè reacquirere ſubtractam gratiam, ideo non aduertunt vtrum oblatis donis incautè perfruantur.Quamdiu verò iſtud non mortificant,non poſſunt pertingere ad arcem perfectionis.

Aduerſa & proſpera æqualiter ſuſcipere. *Pſalm. 56. 107.* *Canti. 2.* *Pſal. 138.*

Octauus gradus eſt illorum qui ſe purè reſignant in diuinum beneplacitum,quicquid de eis facere diſpoſuerit in tempore vel æternitate,nil proprietatis in ſe reſeruantes, nec vllum viſcum amoris, aut attractionis in creaturis aut donis Dei relinquẽtes.Quòd ſi terrena poſsident,ab illis tam ocioſi ſunt & liberi, tanquam non haberent.Et ſimiliter cõſtituunt ſe adeo ocioſos,quò ad dona,quę à Deo recipiunt,ſe in huiuſmodi non extollentes,aut magnos reputantes,

Abnegati pura.

quaſi

Digitized by Google

quaſi illa non reciperent. Iſti cõmuniter à Deo plus cæteris viſitantur magnis & occultis ipſius donis, ita quòd frequenter ipſis in formis, imaginibus, aut ſimilitudinibus multa admiranda reuelantur: quia Deo valde propinqui facti ſunt, licèt contingat interdũ quoſdã imperfectos recipere reuelationes eodem modo quo iſti, in periculum animarum ſuarum, niſi gratos ſe exhibere curẽt, cum magna diligentia proficiendo in virtutibus & mortificationibus. Hominibus tamen iſtius gradus ſecundùm communem curſum occultatur eminens illa reuelatio, quæ ſine imaginibus, imò ſupra omnes imagines & ſimilitudines recipitur, ſic quòd ſuprema eorũ in ſpiritu manſio, eſt altiſsima illa caligo ſupra omnem cõſiderationem, clamantq; cum Dauid: Quoniam tu illuminas lucernam meã Domine, hoc eſt, intellectuales vires ſpirituali notitia, O Domine, illumina etiam tenebras meas, in quas eleuatus ſum eminenter. Sed iſta contemplatio eis non conceditur, eò quòd ſic reuelationes ac Dei dona recipiant vt tamẽ ipſis ſemper videatur aliquid ſibi deeſſe in donis & reuelationibus: & huiuſmodi à Deo petunt, cum tamen non ſint eis neceſſaria ad ſalutem aut profectum in virtuoſa vita. Etiam ipſis reuelationibus & donis quæ recipiunt, non tam voluntariè ac deſideranter carere vellẽt, ſicut ea affectuosè recipiũt: & ibi latet occulta quędam proprietas, quæ corã Deo reputatur minus grata, eò quòd ab illis tam ocioſi & liberi in corde manere deberent, quaſi huiuſmodi non recepiſſent, & ſolummodo in ipſis admirari Dei * largam clemẽtiam, ad gratias agendum, & laudandum ac honorãdum eum, quòd dignatus ſit dare vilibus, indignis peccatoribus occulta ſua dona: & conſequenter verſa vice ſe Deo reſignare debent paratos, nedum ad carendum donis & reuelationibus, verum etiam ad ſtandum in omnimoda derelictione & aduerſitate, cum in donis & reuelationibus vita perfecta propriè nõ conſiſtat, ſed ſint Dei amabilia dona, quibus ſuam largam bonitatem, oſtendit, quibusque multos infirmos ſecundùm ſpiritum allicit ad perfectam vitam ſectandam. Ex his iam perpendere poſſumus, quàm perfectè omnem proprietatẽ mortificatam eſſe oporteat in eo, qui ad ſupereminentem contemplatiuam vitam debito ordine peruenire deſiderat.

Pſalm. 17.

** Aliàs dignatiuam largitatẽ.*

Tranſformatio perfecta in Deum.

Nonus gradus eſt illorum, qui vigoroſis ſuis exercitijs & ſurſum actiuis deſiderijs propter amorem Dei, carnem & ſanguinẽ & medullam corporis ſui penè conſumpſerunt, nec vidẽtur vltra habere quicquam virium, niſi quantum viuacitas ſpiritus ſubminiſtrare poterit: quia ſanguis eorum decoctus eſt in calore diuini amoris & deſiccatus, quamuis ipſi hoc non ſentiant propter excedentem ardentẽ feruorem, qui perfectum habet dominium, & facit etiam naturam agere & pati. Hi ſunt chariſsimi occulti filij Dei, quibus plenitudinem donorum ſuorum & gratiarum infundit, & etiam eleuat ad cõtempla-

templandam ſuam diuinam claritatem. Nihilominus ipſi adeo ſunt mortificati, vt in talibus non requieſcant tanquam propter ſe, quia peſſum dederunt omnem propriam vtilitatem, omnemq́; oblectationem: gloriātur verò ſolùm in perfecta ſequela Crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti, plus exoptantes omnem derelictionem ſeu deſolationem, omnem deſpectionem & paſsionem, quàm omnem conſolationem & exaltationem: quia fundamentum ſuum & conſolationē in ſola fide, charitate formata poſuerunt, qua omnem aduerſitatem ſine omni fulcimento diuinæ conſolationis ſuſtinere deſiderant, quemadmodum Paulus dixit: Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini mei Ieſu Chriſti. Et ad iſtud trahuntur iſtiuſmodi homines propter duas cauſas: Prima eſt, quia Chriſti humanitatem in omnibus ſequi & eidem ſe totaliter conformare deſiderant in ſubtractione omnis conſolationis, & ſufferētia vniuerſæ deſolationis corporalis & ſpiritualis, dicentes cum Chriſto: Improperium expectauit cor meum, ideſt, affectio mea, & miſeriam. Secunda cauſa eſt, quia fundati ſunt in tanta humilitate, quòd omni deſolatione ſe dignos reputant, & ſine fictione vniuerſæ creaturæ æſtimatione propria ſe ſubſternunt in cognitione & affectione, cupientes ab omnibus vilipendi & iniuria affici in omnibus modis, tradi etiam à Deo in omnem tribulationem, afflictionem, anxietatem & deſolationem, vt ſic Ieſum in omnibus ſequi poſsint etiam vſq; ad abiectiſsimam & pœnoſiſsimam mortem Crucis. Hic tamen ſciendum, quòd licèt huiuſmodi homines didicerint in ſola Cruce Domini noſtri gloriari, tamen nunquam præſumunt ſua negligentia atq; incuria quoquomodo impedire multiplices diuinas viſitationes, influentias, operationes, ſpirituales attractiones & illuminationes, ſed offerunt ſe pro poſſe & noſſe voluntarium ac viuidum inſtrumētum ad omnia opera Spiritus ſancti, quæ in ipſis actitari poſſunt, nè gratiæ Dei ingrati inueniantur, quia de eis locutus eſt Dauid: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Cæteris verò temporibus, ſicut quātum ad hominem exteriorem ſemper quærere debent abiectiſsima & miſerabiliſsima, hoc eſt, ab omni humana conſolatione deſtituta: ſic quantum ad hominem interiorem ſuper omnia deſiderare debent puram charitatem nudā ab omni ſenſibili conſolatione, circundatam aut oneratam omni deſolatione & preſſura cordis, ita quòd nunquam tantum pati poſsint, quin ſemper maiora propter amorem Dei pati affectent, iugiter recolentes illam inexpreſsibilem anguſtiam deſolationem Spiritus Domini noſtri, quando præ nimia preſſura ſanguineum ſudorem effudit in ſua oratione. Nam ibi nudo amore colluctabatur ſine omni ſubſidio aut refrigerio ſpiritualis conſolationis, & triumphauit tam magnificè in illa horribili colluctatione Spiritus & naturæ, vt per hoc hominē

Galat. 6.

Abnegationis perfectæ cauſa duplex.

Pſal. 68.

Pſalm. 38.

Luce 22.

Digitized by Google

redimeret, & doceret eum vt per eandem viam ſequi contenderet, quia in ipſa conſiſtit fundamentum omnis perfectionis.

De ornatu vitæ contemplatiuæ ſupereminentis per ſex.
Cap. LXI.

Secundum ad hanc vitam pertinens iam breuibus verbis proſequi volumus, ſcilicet qualiter oporteat nos in hoc ſtatu ornari. Hic eſt ſciendum, quòd ſanctus Thomas dicit in tractatu de viſione diuinæ eſſentiæ, quòd perfectio cuiuſlibet rei conſiſtit in cõiunctione eius cum ſuo fine. Finis autem intellectus creati, eſt increatũ intelligibile lumen, ſcilicet diuina eſſentia: idcirco ſuprema perfectio intellectualis creati luminis ſeu ſpiritus noſtri, eſt coniunctum eſſe Deo in eſſentiali contemplatione & fruitione eius: quia tunc Deus animæ coniungitur, quodammodo, ſicut forma ſuæ materiæ aut anima corpori: verùm non poteſt forma alicui materiæ vniri, niſi materia ad hoc ſit diſpoſita ſecundùm exigentiam formæ, ac per hoc fiat receptibilis formæ, ſicut, exempli gratia, corpus humanum non vnitur animæ, niſi ipſum corpus prius cõuenientem diſpoſitionem habeat ad ipſam animam ſuſcipiendam. Similiter non poteſt ſpiritus noſter Deo eſſentialiter vniri in fruitione gloriæ, niſi prius adhoc diſponatur. Iſta diſpoſitio in noſtro intellectu ſeu ſpiritu, eſt lumen gloriæ quo intellectuales vires perficiuntur, ad Deum eminenter cõtemplandum & fruendum. Et ideo licèt diuina eſſentia ab omnibus beatis ſpiritibus in æterna vita fruitiuè videatur, tamen vnus alio perfectius Deum videt: & hoc propter maiorem diſpoſitionem, quã vnus ſpiritus recipit præ alio: quam tamen diſpoſitionem aut facultatem ſpiritus ſeu intellectus non habet per naturam ſuam, ſed per lumen gloriæ, per quod ſpiritus in quadam conformitate Dei conſtituitur. Ideoq; qui plus receperit de illo lumine gloriæ, perfectius etiam Deum contemplabitur. Plus verò de lumine gloriæ recipiet, qui plus habuerit de nuda & pura charitate, & ſic Deũ clarius contemplabitur. Hinc vita contemplatiua in hoc tempore commendatur tanquam pars melior quia iugis cõtemplatio dilecti & aſsidua pura delectabilis fruitio rei dilectæ, vehementer incendunt actum diligendi: dilectio autem deſiderium hominis auget, & deſiderantẽ ſpiritum patulum facit & aptum ad perfectius ſuſcipiendum lumẽ gloriæ, quod vnuſquiſq; iuxta ſuam aptitudinem in æterna vita recipiet: in hoc autem tẽpore eſt inacceſsibile hominibus mortalibus. Scriptum eſt enim, Non me videbit homo & viuet. Quòd ſi Moyſi & Paulo datum eſt in corpore adhuc mortali Deum vt eſt in ſeipſo videre, priuilegium id fuit & gratia ſingularis, quæ licèt alijs concedi ſimiliter poſsit, non tamen aſſerendũ eſt cuiuis alteri ſolere cõcedi.

Fœlicitas animæ.

Lumen gloria.

Digitized by Google

Ceterum licèt lumen iſtud gloriæ inaccesſibile ſit omnibus mortalibus, tamē ſemper quod in nobis eſt, facere debemus, nè ingrati inueniamur: & ſtudere, vt ſemper debitè adornati appareamus in pręſentia Dei, & parati à parte noſtra ſecundùm poſſe noſtrum: quia vbicūque debitam inuenit diſpoſitionem, ibi ſolet communiter ſua liberalitate adijcere ipſam perfectionem.

Eſt namque modus quidam ſupereminens vitæ contemplatiuæ talis, qui quamuis non claro contuitu Dei eſſentiam intellectui demonſtret, ipſum tamē conſequētes ſimplici puritate ſpiritus, per amoroſam reuerentiā & claram intelligentiam in Deum eleuati reuelata facie in præſentia diuinæ maieſtatis deuoto familiarique colloquio ac confidentia perſeuerat ſibi faciem illam amabilem oſtendi flagitantis. Tunc cœleſtis pater qui dat omnibus affluenter, & non improperata facie ſua lucem quandam fulgidam ac ſimplicem emittere, non deſiſtit in intimum apicem ſuæ ſimplicis ac nudæ cogitationis, eleuatæ ſupra ſenſum & cogitationem ſupra rationem & pręter rationē, in eleuata ſcilicet puritate ſpiritus ſui. Porrò lumē iſtud non eſt Deus, ſed præuia lux quædam intellectualis, quam nec ſenſus, nec ratio, nec natura, nec conſideratio capere valet. Eſt inquam quoddam clarificatum medium inter nos & Deum, quod nobilius & ſuperius eſt omnibus à Deo in natura creatis. In hac luce loquitur ſpiritus patris in noſtra cogitatione nuda, ſimplici, & eleuata, Reſpice in me. Tunc ſpiritus tam dulciter eleuatus cōfeſtim ſimplicem oculum intelligentiæ ſuæ agit, per infuſam ſibi lucem ſimplicem patris, & ſic fœliciter diuinam ſubſtantiam in ſimplici contuitu non ſecundùm diſtinctionem perſonarum ſupraque rationem, ac præter conſiderationem contemplatur. Non tamen prout in ſua ineffabili gloria, ſed citra facialem viſionem prout ſibi placuerit oſtendere ſe vnicuiq; iuxta modum collati luminis. Sed ad iſtud per pauci perueniunt propter eorum ineptitudinem quas non ſatagunt ſe diſponere & ornare ac facere quod in ſe eſt.

Ad hanc autem diſpoſitionem & ornatum ſex requiruntur, vt ſic homo faciat quod in ſe eſt, ad Deum fruitiuè & eminenter cōtēplandum. Primùm eſt, habere veram quietam pacem inter Deum & ſe, quam qui in ſe recipere voluerit, neceſſe eſt, quòd in tantum Deum diligat, vt animo liberrimo propter amorem & honorem eius renunciare valeat omnibus, quæ prius inordinatè cōſueuit diligere & vti, ac cordiali amore viuaciq; animo omnes vires ſuas eleuare in Deū, & in ſimplicem mentis nuditatem (ſupra omnem multiplicitatem, & indiſpoſitionem cordis) vbi lex amoris conſummatur. Et hoc modo debet continuè conari internum eleuatum animum gerere cum pura intētione, quia hoc prę omnibus cor hominis collocat in quādam delicioſam quietam pacem. Secundum eſt, internum ſilentium,

Ornatui huic neceſſarium eſt cor purum, & eleuatū.

Digitized by Google

Silentium internum. hoc eſt, denudatio virium intellectualium ab omnibus imaginibus, formis, & ſimilitudinibus, quæ dilectum non repræſentant: quia nudam ac ocioſam ab omni conſideratione rerum ſtare oportet mentē, qua homo ſolum Deum poſsidere in ardentibus affectibus cupit. Et iſtud facile factu eſt his, qui ſolum Deum in ſeipſo diligunt, & omnia in Deo: quia purus & indepictus amor, ſpiritum ſimplicem, & ab omnibus expeditum efficit, & ſuſtollit hominem ſupra omnia, & ſupra ſeipſum in Deum. *Adhæſio amoroſa ad Deum.* Tertium eſt quædam amoroſa adhæſio ad Deum, & hæc eſt ipſa fruitio: quia qui ex amore puro Deo adhæret, non quærendo propriam vtilitatem, ille fruitur Deo in veritate, ſcilicet ſecundùm gratiam, & non ſecundùm gloriam. Et hæc eſt adhæſio gratioſa & fœcunda, quæ nos adeo dilecto vinculo charitatis coniungit, vt amodo rebus creatis adhærere nequeamus: quia nemini placere deſideramus, nec aliquis nobis placere poteſt. Iſtam adhæſionē docet nos tactus ille de quo ſupra tetigi. *Quies in Deo.* Quartum eſt quieſcere in dilecto quo fruitur. Nam vbi dilectus à dilecto vincitur, & in puro nudo amore poſſidetur, ibi dilectus in dilecto cum dilectione prolapſus eſt, alterq; in alterius poſſeſſione & quiete mutua totus eſt. *Obdormitio liqueſcens.* Quintum eſt fęlix obdormitio, in qua ſpiritus liqueſcit, & à ſe defluit, neſciens vbi vel quomodo: quia fluit in abyſſalem profunditatem diuini amoris, non ſciens ſeipſum, nec Deū, nec aliquam creaturam, ſed ſolùm amorem quem guſtat & ſentit, à quo poſſidetur in quadā ſimplici, & nuda ocioſitate omnium aliarum rerum. Et quemadmodum oleum in panno, & gutta aquæ in vinum prolapſa, dilatantur: ſic diffluit ſpiritus à ſe, & dilatat ſeipſum in quandam immenſitatem, vt dilecti poſſit eſſe capax, & cum æterno amore fieri vna longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum: hic tamen amor ſine menſura eſt. *Caligo trāsformans.* Sextum eſt quædam contemplatio caliginis, quæ non poteſt ratione cōprehendi, ſeu funditus inueſtigari, in qua caligine ſpiritus ſibiipſi mortuus eſt, & viuit in Deo: quia ſine diſcretione vnum cū Deo effectus eſt, vbi Deus pax, quies, & fruitio eius eſt. Et in iſta continuè ipſe expirat, & transformatur in Deum ſupra operationem, & deſiderium. Cum ergo homo ſex iſta præſcripta in ſe ſenſerit, tunc erit ei in ſua introuerſione tam promptum, & facilè contemplari & frui, ſicut viuere in natura & anhelitum emittere, atque attrahere, ornauitque ſe ad ſupereminentem contemplatiuam vitam: quia factus eſt viuidum voluntariumque inſtrumentum Dei, quo operari poteſt quod vult, quomodo vult, & quando: nec huius operis efficaciam ſibi homo adſcribit, & ideo voluntarius manet, & promptus ad agendum quodcūque Deus præceperit, validus & fortis ad tolerandū quodcunque Deus permiſerit, paratus denique eſt ab vtraque parte.

Exer-

Digitized by Google

Exercitium quo ſimpliciores in Deum tendant. Cap. LXII.

CAeterum, vt huiuſmodi hominibus ſimplex detur inſtructio, qualiter quotidie ire debeāt in iſtud ſecretum Dei cubiculum, & ſe diſponere ad recipiendum lucem & claritatem Dei, faciendo, ſcilicet quòd in ſe eſt: Primò debet ſe talis viliorem cunctis hominibus reputare per abyſſalem humilitatem, & ex corde omni creaturæ ſe ſubſternere ac funditus mori, & abrenunciare omni proprietati. Conſequenter ſeipſum totaliter ſubdere, vel coaptare debet in omnibus diuino beneplacito, ſicut vmbra ſequitur motum corporis vnde cauſatur, vt Deus in ipſo liberè & impedite opus ſuum in proſperis & aduerſis valeat operari. Deinde vires ſuas ſuperiores, & præſertim virtutem amatiuam, affectibus penetratiuis ſurſum agere debet, & per quandam violentiam impellere ad influxum ſui principij, vbi perſeuerāter importuna quadam pulſatione deſideriorum velut ad amici ianuam confidenter excubabit, donec intromittatur, & à ſeipſo deficiens, à ſpiritu diuino fœliciter agatur: quia aliter non poteſt peruenire ad ſupereminentem contemplationem, niſi nudè à ſpiritu Dei agatur: quia vires, quibus operatur, ſunt velut pediſſequæ, animam ad ſuiipſius ſupremum ante regis æterni cubiculum deducentes. Cumque anima cum ſuis viribus fuerit ſubleuata in ſupremum ſupra omnia creata, ſuauiterque à dilecto ſuo amplexata, tunc vires omnes cedere compelluntur, & ab omni actualitate quieſcere, & anima ſpiritu Dei perfluitur, fœliciterque agitur diuerſis, imò mille modis. Et tunc ſentit in virtute amatiua tactum quendam ſpiritus ſancti, veluti fontem viuidum fluentem riuulis æternæ ſuauitatis. In virtute intellectiua percipit ſuperſplendentes illuminationes intellectuales æterni ſolis cum veritate diuina. In memoria ſentit quandam denudationem, ac puritatem ab omnibus imaginibus, inuitaturque & trahitur ad ineffabilem amplexum eminentis, & ſupereminentis vnionis cum Deo. Et hæ ſunt tres portæ, quas ipſa ſancta Trinitas animæ amoroſæ aperit ad contemplandum, & cognoſcendum ex parte infinitum theſaurum Dei. Et in iſto finimus ornatum iſtius vitæ.

De conſurrectione vitæ contemplatiuæ ſupereminentis, & operatione ſpiritus ſancti. Cap. LXIII.

VLtimo perpaucis agemus de conſurrectione iſtius vitæ, ſeu ſtatus, quia nihil dignum de hoc ſcribi poteſt, reſpectiuè ad id quòd eſt in veritate: & hoc propter incomprehenſibilem, nobilem ſubtilitatem tractus ſanctæ Trinitatis, & propter innumeros modos ſuæ ſanctæ inactionis, iuxta ſuam ordinatiſsimam voluntatem,

Digitized by Google

& noſtram præparationem. Hic ſciendum, quòd iſta conſurrectio dumtaxat fit per inactionem Dei, quia hic anima ſtat eleuata ſupra omnem propriam operationem. Et licèt opera ſanctę Trinitatis ſint indiſcreta, tamen vnicuique perſonæ in diuinis appropriatur actio ſua propria in tribus ſuperioribus viribus animæ: quia ſpiritus ſanctus ſuo tractu operatur in voluntate, ſeu virtute amatiua ſuperiore: filius in vi intellectiua: pater in memoria: Et tunc anima apta efficitur ad contemplandum Deum. Cæterum quia ſpiritus ſanctus nobis propinquior eſt ſecundùm effluxum ſanctæ Trinitatis, eò quòd procedat à patre & filio, idcirco amatiua vis primò agitur, & trahitur, deinde intellectus & memoria. Iſta conſurrectio, vel aſcenſio figurata eſt in Moſe, qui à Deo vocabatur ad aſcendendum in montem Sinai. Moſes iſte cum omnibus filijs Iſrael videbat Deum à longe, eratque ſpecies gloriæ Dei ſuper montem Sinai quaſi ignis ardens in conſpectu filiorum Iſrael, quo figurantur qui egreſsi ſunt de ſeculari vita in deſertum pœnitentiæ. Sed præcepit Deus Moſi vt ſe à communi populo ſequeſtraret, & parum pedē montis aſcenderet cū Nadab, & Abihu, & ſeptuaginta duobus ſenioribus, qui ordinati fuerant cum Moſe iudicare populum. Et tunc vidit Moſes ſub pedibus domini, opus quoddam ex coloribus factū quaſi de lapide ſapphiro fuiſſet, vel quaſi cęlum cum ſerenum eſt, quo aſcenſu deſignatur inactio & tractus animæ, qui fit à ſpiritu ſancto. Sicut enim ibi fiebant tonitrua magna, & fulgura, & terræmotus, priuſquam Moſes vocaretur ad aſcendēdum, ita etiam fiunt in hominibus vigoroſæ inactiones ſpiritus ſancti, igneę flammæ ardentis amoris, & motus magni corporis: & tunc venit ſpiritus Dei, influens quaſi profluus viuidus, ſuperdulcis fons, ī quo amoroſus ſpiritus baptizatur atque immergitur, ineffabiliterque eleuatur in quendam ſecretum amplexum diuini amoris, vbi exercitia perfecti amoris diſcit, hoc eſt, mutuam cōtemplationem, & aſpirationem, mutuam familiaritatem & amplexationem, mutuam ſenſionem & deguſtationem, placere & complacere, in amorem liqueſcere, & defluere in dilectum. Et hi Deum contemplantur velut ignem ardentem, id eſt, bonitatem Dei ſentiunt veluti abyſſalem quandam & incōprehenſibilem ardorē æterni amoris, qui ipſis infundit & ſtabilit in eis ineffabilem quandam, dulcem, diuinam ſenſionem in amore fruitiuo, & ſic liqueſcunt in Deum, qui eſt amoris ignis infinitæ magnitudinis, & in hoc aſsimilantur ij qui verſantur in cęlo, nam vnuſquiſque beatificus & amans ſpiritus, eſt veluti carbo ignitus, quem Deus ſuo igne totaliter incendit, ita quòd vniuerſi ſpiritus beatifici adunati cum patre & filio in vnitate ſpiritus ſancti, hunc ignem immenſum efficiunt, vbi diuinæ perſonæ in vnitatem eſſentiæ ſuæ per amorem conflantur in vnam infinibilem abyſſum ſimplicis beatitudinis, vbi nec pater, nec filius, nec

Operationum diuinarū in anima diſtinctio.

Exo. 19.

Exo. 24.

Exo. 16.

Deus ignis.

Digitized by Google

Nec ſpiritus ſanctus, nec creatura aliqua eſt, ſed duntaxat ſimplex quædam eſſentia, id eſt, ſanctæ Trinitatis ſimplicisſima ſubſtantia, vbi cunctæ creaturæ in ſupereſſentiam ſuam abſorbentur, vbi denique omnis fruitio conſummatur, & perficitur in eſſentialem beatitudinem.

Cum igitur homo introuerſus, didicit liberè, purè, totaliter & efficaciter ſe demergere in immenſum diuinum amorem, vt ab illo abſorbeatur, tunc à facie diuini amoris ſcintillat lux quædam intellectualis (ſed tam repentè & momentaneè, quaſi fulgur de cœlo egrediens) in ſpiritum, qui latè expanſus eſt ex vigoroſo impulſu, & mirando, ſed amoroſo conflictu inter ſpiritum diuinum & humanum, donec ſupra omnem conflictum mutuo ſe amorosè complectantur in nudo fruitiuo amore. *Lux ſcintillans in ſpiritum.*

Ponamus groſſum exemplum de iſto pro informatione ſimpliciũ per ſimilitudinem: Accipe ſpeculum concauũ, quod vocatur ardens vel incendens, & pone illud ex oppoſito ſolis, quando valde clarè lucet, deinde accipe papyrum immerſam ſulphuri, & tene ipſam in ſpatio duarum palmarum à ſpeculo in acie reflexionis procedentis à ſpeculo, & cum tenueris ibi immobiliter ex oppoſito ad ſpatium vnius Miſerere, accendetur ab ipſo puncto reflexionis. Sic etiam ſpiritualiter contingit quando nos introuertimus, & animam noſtram ab omnibus purgatam, peccatis, cum magno deſiderio, ardenti amore, & deuota reuerentia, ad Deum ſubleuamus: tunc, inquam, illucet claritas diuinæ gratiæ in ſpeculum animæ, & tam efficaciter ibi operatur æterno amore, quod mens, ſeu apex animæ nobilisſimus amore accenditur, & illuminatur ſimplici quadam claraq; notitia ſupra omnes intellectuales vires: & ſpiritus in æternum amorẽ collabitur dimerſus, ſibi moriens, in Deo viuens, ita vt vnus amor cum æterno amore effectus nihil aliud ſentiat quàm amorem: quia liber & ocioſus ab omnibus exercitijs, & actibus amoris efficitur, patiens & recipiens diuinum ſimplicem amorem, eius ſpiritum conſumentem, vtpote in amorem liquefactum, ita vt nec ſciat, nec ſentiat ſeipſum, neque Deum, nec creaturam aliquam, niſi ſolùm amorem quem guſtat & ſentit, à quo posſidetur in quadam ſimplici, & nuda ocioſitate fœliciter. *Speculum.*

De operatione filij in intellectu. Cap. LXIIII.

SEcũdò operatur filius tractu ſuo in virtute ĩtellectiua. Iſta operatio ſignata fuit in Moſe, quãdo ſecũdò vocabatur à domino ad altius aſcendendum ſuper montem, tunc Ioſue tantùm aſſumpto, cæteris dixit, vt ſe ibidem expectarent, ipſe autem in montis celſitudinem aſcendit, nubeſque tenebroſa operuit montem, expectauitque *Exod 33.*

Moſes cum Ioſue,donec à Domino vocaretur.Quo facto,reliquit Ioſue in vallicula,vel montis quadam planitie,& aſcendit in caliginē, vbi ſolus ſex diebus manſit,antequam à Domino iterum vocaretur. *Speculatio.* Hic aſcenſus deſignat ſpiritualem illam actionem, & tractum in intellectu,qui adſcribitur filio: & propriè dicitur ſpeculatio, hoc eſt, videre in ſpeculo,quia ſpiritus hominis iam factus eſt tanquam viuidum ſpirituale ſpeculum,in quo Deus format ſpiritum veritatis, in quo & ipſe per plenitudinem gratiæ ſuæ inhabitat. Oſtendit etiā ſe Deus in illo ſpeculo viuido,non ſicut eſt in ſua eſſentia,ſed in eminentiſsimis,& nobiliſsimis imaginibus,ac ſimilitudinibus, adeo vt illuminatus ſubleuatuſque intellectus, ſine omni errore clarè cognoſcat in imaginibus intellectualibus omnia quæcunque audire potuit de Deo,de fide,& de omni occulta veritate,videlicet,quomodo Deus eſt ſumma maieſtas, veritas, bonitas, ſapientia, miſericordia, iuſtitia & amor: deinde quomodo ſit differentia perſonarū, & quòd vnaquæque perſona eſt Deus omnipotens. Cognoſcit etiam vnitatem diuinæ naturæ in ſancta Trinitate,& Trinitatem in naturę vnitate,& vnamquamque perſonam eſſe Deū in vnitate eſſentiæ. Agnoſcit inſuper eſſe fœcunditatem in diuina natura, & ſimplicem ocioſitatem in eius eſſentia, quia intellectus ita ſubleuatus, & clarificatus ſpiritu veritatis, Deum videt in proprio ſpeculo, in tam multis modis,formis,& imaginibus, ſicut excogitare poteſt,aut videre deſiderat. Nihilominus tamen intellectus eleuatus ſemper inclinatur ad videndum quid ſit Deus in ſeipſo. Quanquam verò imago Dei ſubleuato clarificatoq; intellectui proponatur,tamen non poteſt eam comprehendere, aut contemplari propter immenſam claritatē,qua intellectualis oculus reuerberatur,& caligat: & hæc eſt propriè caligo,ſeu vmbra, ſub qua anima in Canticis ſedere gloriatur. *Cant. 2.*

Amor ſine intellectu. Vſque huc ambulauit Ioſue cum Moſe,hoc eſt,intellectus ambulauit cū amatiua virtute,ſed hic intellectus cogitur remanere, & virtus amatiua ſola progreditur:quia magis amplexum quàm contemplationem requirit. Cum igitur fuerit introgreſſa ad incomprehenſibilem claritatem,in qua eleuatus intellectus caligat, ſicut oculus à clatitate ſolis,tunc recipit anima ſupra virtutem intellectiuam ſimplicem oculum apertum in operatione amatiuæ virtutis. Sed quid tunc ſpiritui hominis eueniat, & quid pro tunc cognoſcat, hoc non eſt explicatum, nec ipſemet hoc perfectè cognoſcit poſtquam ad ſe redierit. Intellectualis oculus interdum ſequitur oculum ſimplicē, & in eodem lumine ſcire cupit,& inueſtigare,quid ſit Deus, & quis ſit: ſed oportet ibi omnem intelligentiam, & conſiderationem deficere:& oculus ſimplex amatiuam virtutem ſimpliciter poſt tractum Dei deducit,adeo vt mens hominis de cætero ſuiipſius potens non ſit. Et iſtud toties contingit,quoties ſol iuſtitiæ oculum noſtrū ſim-

plicem

Digitized by Google

plicem poſt ſe trahit in ſuam immẽſam claritatem, vbi Deum & omnia ſine diſcretione & conſideratione, ſimplici intuitu in diuina claritate contemplamur.

De operatione patris in memoria. *Cap. LXV.*

VLtimò operatur pater cœleſtis in memoria ſuo tractu. Et iſta operatio deſignata eſt in Moſe, qui non fuit contentus ſedere in caligine, ſed ſeptima Die cum vocaretur à domino, & ei appropinquaret, loqueretur q́; cum eo familiariter, ſicut amicus cum amico, nihilominus orabat dicens: Domine ſi inueni gratiam in oculis tuis, oſtende mihi faciem tuam. Et dominus reſpondit: Ego oſtendã tibi omne bonum, ideſt, meipſum, ſed non in mea vera eſſentia, quia non videbit me homo, & viuet: ſed poſteriora mea videbis, hoc eſt, oſtendam tibi de me notitiã imperfectam. Et in iſto figurata eſt ſpiritualis interna operatio, & ſpiritualis tractus, quem recipit ſpiritus noſter à patre cœleſti: quia quando amoroſo liberali cœleſti patri quodam perſeueranti impellente ſpiritu adhæremus, tunc à ſe deſcendere facit in intimum nudæ eleuatæ cogitationis noſtræ incomprehenſibilem quãdam claram intellectualem lucem, quam nec intellectus, nec natura, nec conſideratio capere valeat. Lux autem iſta non eſt Deus, ſed quoddam clarificatum medium inter Deum, & amantem ſpiritum, nobilius exiſtens omnibus à Deo in natura creatis, quo natura nobilitatur, & perficitur. Noſtra verò ſimplex nuda cogitatio ſpeculum viuidum eſt, in quo lux iſta refulget, exigens à nobis conformitatem, & vnionem cum Deo. Præterea, lumen iſtud dicitur candor lucis æternæ, & requirit ſpeculum ſine macula omnium aliarum imaginum. Dicitur etiã ſpirtus patris, in quo ſe Deus ſimpliciter oſtendit ſine differentia perſonarum, ſed in ſola nuditate ſuæ naturæ, & ſubſtantiæ. Verũtamen non oſtendit ſe Deus ſicuti eſt in ſua ineffabili gloria, ſed oſtendit ſe vnicuique iuxta modum collati luminis, quo oculus ipſius ſpiritus clarus, & aptus factus eſt. Tribuit tamen lumen iſtud contemplatiuis ſpiritibus veram agnitionem, quod Deum vident ſicut in hac vita videri poteſt. Et iſtud propriè dicitur contemplari, ita, quòd ſimplex oculus nudæ cogitationis, nullam aliam imaginem recipit, ſed ſolummodo, & integrè imaginem diuinã, quam agnoſcit per ſeipſam, vbi eam ſuſcipit: quia per præſentiam huius imaginis ſpeculum clarificatur atque diſponitur ad contemplandam imaginem diuinam. Hæc quoque imago Dei (quæ eſt quædam immenſa claritas) eſt ſpiritui noſtro tam vehementer ſapida, quòd ſeipſum ſemper profundans immergit in illam claritatem, & vnum cũ eodem immenſo lumine efficitur, mortuus quodammodo in ſe, & viuens in ipſo lumine. Et tunc hoc lumen ſine ali-

Exod. 33. *Tractus patris.* *Sapient. 7.* *Contemplatio propriè.* *Sapor diuinæ imaginis*

quo intermediante ſuſcipit, ita quòd ſpiritu ſine dilatione efficitur idem lumen quod recipit, & fit videns in deiformi lumine, hoc eſt, anima clarificatur luce, quo Deum eminenter contẽplamur. Et quoniam iſta lux in abſcondito ſpiritus ſemper ſine intermiſsione renouatur, etiam anima noſtra in ęterna nouitate ſemper fęliciter & glorioſè cum filio Dei generatur. Vbi omnes deliciæ, diuitiæ, agnitiones, & omnia deſiderabilia à glorificato ſpiritu ſine omni menſura poſsidentur, imò incomprehenſibilia miranda, quæ in infinito theſauro huius occultæ gloriæ reſeruantur, excedunt ſine omni menſura intellectum omnium creaturarum, quæ claritate Dei, in fruitiuã Dei cognitionem non trahuntur. Idcirco magnæ eſſet præſumptionis dé iſtis velle ſcribere, quia licèt aliquis hoc cum Paulo eſſentialiter vidiſſet, tamen non liceret ſibi hoc eloqui, eò quòd nullo modo valeret hoc per aliquam ſimilitudinem exprimere. Hoc igitur modo iuxta poſsibilitatem meam demonſtraui tibi viam ad ingreſſum ſupereminentis contemplatiuæ vitæ, ſed quid recipiat anima, cũ ibidem intracta fuerit, hoc committo ruminandum illis, qui hoc experi- *2. Cor. 12.* mentaliter agnoſcunt, & ad inſtar Pauli, vt fortè ita dixerim, rapi meruerunt in tertium cœlum.

Amor inaceſsibilis. Ad hunc ſtatum deſeruit nonus gradus amoris qui vocatur amor inacceſsibilis, quia ducit hominem ad contemplandum inacceſsibile lumen, ſi homo ad hoc ſe pro poſſe ſuo diſpoſuerit, & præparauerit. Impetus namque huius amoris tam vehemens eſt, quòd eum quem ſemel perfectè inflammauerit, extra ſe ponit in Deum, & iugiter inebriat ſapore dulcedinis incomprehẽſibilis boni, ſic quòd exteriores, & inferiores vires per hoc trahuntur in ſuperiores, & ſuperiores in ſuam originem, hoc eſt, in ſupremum mentis. Et ſic ſpiritus noſter conſequenter inclinatur in ſpiritum Dei, & in eo penitus liqueſcit, vt ſic conſequenter fluere valeat in immenſam abyſſum, vbi ſemper renouatur, & fœliciter generatur, ita vt cęleſtis pater ad eum *Pſalm. 2.* dicere quodammodo poſsit: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod nobis in hoc tempore, & in futuro audire concedat amabilis maieſtas, ſapientia & bonitas patris & filij, & ſpiritus ſancti. Amen.

D. HEN-

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI PROFVNDISSIMI

Et Orthodoxa pietate præſtantiſsimi,

LIBRI II. MYSTICAE THEOLOGIAE PARS QVINTA.

Quæ eſt præcedentium quaſi Epitome, ſummamq́; libri præcedentis tribus collationibus perſtringens.

Quomodo per ignitas aſpirationes, atque alia quędam media ad perfectiſſimum Dei amorem perueniatur. *Collatio I.*

QVicunque poſt rudimenta vitæ actiuæ decurſa, poſt adeptam etiam aliqualem ſenſualitatis mortificationem, vitæque præſentis, & omnium, non ſolùm mundanorum, ſed etiam inutilium occupationum affectatam elongationem, peruenire voluerit ad internam contemplationem, & vitæ perfectionem, conſiderare debet duas eſſe vias in idipſum deducentes. Vna eſt ſcholaſtica, & communis ferè omnibus, ſed laborioſiſsima, & longa nimis, quorum eſt aſcenſus ab exercitatione virtutum moralium ad charitatem, quorum, inquam, cõtemplatio eſt quaſi penitus in parte intellectiua, vt ſic inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciantur, & ex creaturis creatorem ſyllogizent. Alia verò via myſtica eſt, & ferè omnibus ignota, ſed leuior, breuior, & vberior, de qua D. Dion. fecit aliarum virtutum perfectionem, vtens in operatione ſua principaliter parte affectiua, conſurgenſque potius per aſpirationes, quàm per meditationes. *Via ad perfectionem.* *Rom. 1.*

Et huiuſmodi quidem viæ licèt multæ ſint ſemitæ, tamen (gratia breuitatis) ad habendum quoddam breuiſsimum directorium in hanc viam proficiendi, in principio debet ſe quis habilitare ad hoc exercitium exequendum in hunc modum, quòd ferè per medium annum, vel plus, aut minus, ſecundùm quod ſe proficere conſpexerit, in principio ſuarum exercitationum recolliget faſciculum diuini amoris, recolligendo omnia, vel ſpecialis amoris inſignia, quæ Chriſtus ſecundùm diuinitatem, vel humanitatem nobis oſtẽdit, ad inflammãdum ſcilicet cordis igniculum, & pręcipuè recolendo paſſionem *Amoris faſciculus.* *Paſſionis Chriſti*

ſionem

Digitized by Google

Commemorand. opus. ſionem dominicam,& hoc quantū ad tria,ſecundùm Bernardum,ſcilicet inſpiciendo opus ad habendum compaſsionem,quod eſt incipientium:& modum ad excitandum in ſe veram imitationem, quod *Modus.* eſt proficientium,quia in modo patiendi inuenimus ſpeculum omnium virtutum, ſcilicet abyſſalem humilitatem, incomprehenſibilē manſuetudinem;patientiam autem vltra omnem humanam ęſtimationem, & ſic de ſingulis virtutibus, quæ potiſsimè claruerunt in il- *Cauſa.* lius paſsione.Tertiò,inſpiciendo cauſam,ſcilicet illam eminentiſsimam charitatem,quæ coegit illum ſubire tam horribile genus mortis. Vnde conſiderabit ipſam diuinitatem tanquam internum motorem, omnia illa pro amore generis humani perficientem: & hoc eſt perfectorum.Et ideo ad perfectionem proficere volens, in his exercitationibus principaliter dirigit intentionem,& conſiderationem ad cauſam, vt ſic inflammetur: ſed ſecundariò ad modum , vt ad ſe- *Proprietas cauenda.* quelam incitetur:& vltimò ad opus,vt etiam compatiatur. Verumtamen in omnibus exercitijs diligenter intēdere debet, quòd nullum exercitium cum proprietate ſua frequentet, ſed ſolicitus aduertere debet in ſua introuerſione,vt in ſuis exercitijs tractum ſpiritus ſancti iugiter obſeruet, qui multifariè multiſque modis nūc per vnum exercitium, nunc per aliud ſpiritum humanum magis inflammat, quo valeant omnes vires eius recolligi,& in dilectum trahi. Et ideo quaque verſum liberaliſsima diuina bonitas illum traxerit, ad ſequendum in exercitijs ſe totis niſibus adaptabit, quia omne illius exercitium erit ad inflammandum cordis igniculum,quod in principio ſine præmeditationibus, & cōſiderationibus diuini amoris in primo reflexu cordis ad Deum incendi non poteſt,ſicut videmus in ædificijs arcuatis,quòd primò ſupponuntur ligna,vt ſic muri firmitas ſuperædificetur:cumque fuerit ſuperædificata, tunc ſubtrahuntur ligna ſuppoſita: ſic etiam poſtquam hoc amoris exercitium ſic fuerit per tempus aliquod exercitatum, tunc tandem ſine præmiſſa meditatione quotieſcunque voluerit, in ipſo primo reflexu mentis, *Aſpiratio ad vnitiuū amorem.* affectus in Deum inflammabitur, & hæc inflammatio eſt vnicum inſtrumentum,& radix iſtius viæ myſticæ,vnde conſurget virgula, & ſtipes,de qua creſcit arbor totius perfectionis,quę dicitur aſpiratio ad amorem vnitiuum,qua ſcilicet fidelis anima aſpirat flammigeris deſiderijs per amorem vniri infinito amori, qui Deus eſt,& ab eo penitus abſorberi. Et hęc aſpiratio vnitiui amoris exercitanda eſt cum maxima violētia ſpiritus,ita quòd corpus exinde plerumque maximam pœnam ſentiat,eò quòd nondum eſt habilitatum ad tale exercitium ſuſtinendum. Vnde vix credibile eſſet inexpertis,quid in corpore necdum aptificato tunc contingat,præſertim in his qui vigoroſè hoc exercitium amoris vnitiui proſequuntur, de quibus tamen breuitatis gratia ſuperſedeo.

Præterea

Digitized by Google

Præterea ad perueniendum ad conſuetudinem exercitandi amorem hunc vnitiuum, debet fidelis anima in quouis loco, & tempore, ambulando, ſedendo, iacendo, etiam comedendo aſſueſcere ſemper ad dilectum aſpirationes mentales, & etiā vocales emittere, formando ad hoc oratiōes debitas, quas Auguſtinus iaculatorias vocat, vtpote dicendo: O amor meus, ò ſola ſpes mea, ò totum refugium meū & omne deſiderium meum, amantiſsime, vtinam dignus inueniar, vt anima mea tuo dulciſsimo fruatur amplexu, imò vt tu in ea, & ipſa in te vicario complexu recreetur, vt ſic eius tepiditas ab immēſo tui amoris incendio valenter incaleſcat. O anima animæ meæ, ò vita animæ meę, te totum deſidero, me totum offerro, me totum toti, vnū vni vnicum vnico. O vtinam impleatur in me illud oraculum tuum ad patrem, quo dicebas: Pater rogo vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, Ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum. Et infinita ſimilia, quæ crebius format, & reuoluit deuota anima, & dicuntur propriè aſpirationes. Et hoc erit principale exercitium in omni via proficiendi. Et quando ſe ſentit cordialiter inflammari & rurſum trahi, tunc in parte intellectiua imagines vniuerſæ ocyus ſunt reliquendæ, quantumcunque nobiles & vtiles ad inflammandum eſſe videantur, ſiue ſint diuinæ miſericordiæ, largitatis, bonitatis, ſapientiæ, potentiæ, &c. quas mens ipſa viuaciter pertranſire contendet amoris igne penitus inflammata, donec peruenerit ad intimum ſilētium ſui ipſius, vbi nō eſt humanæ operationis, ſeu inquiſitionis virtus: quia ibi ſolus Deus operatur, ita quòd ſe ſpiritus humanus quodammodo habet paſsiuè, & Deus actiuè. Et licèt tunc diuerſæ exercitationes conſuetæ, & vtiles irruerint, omnes tamen pro tunc reſcindere debet, & abijcere, ſimpliciter dūtaxat, & nudè ad intima ſua progrediens, & vltra in Deum intrare contendens. Et quoniam ex tunc ſpiritus ſanctus docet de omnibus, de ijs, quæ agūtur inter ſpiritum diuinum, & humanum omitto proſequi. Hoc igitur exercitium amoris vnitiui à multis occultatum, eſt initium & finis omnis perfectionis, quia per illum amorem omnis tentatio conſumitur. Hinc dicit Petrus Rauenas: Teneræ militię delicati cōflictus eſt, ſolo amore de omnibus vitijs reportare victoriā. Eſt enim amor ille ſcaturigo omnium virtutum, quātum ad eminentiſsimam perfectionem: quia cogit hominem aſpirare ad omnimodam diuinam ſimilitudinem in pleniſsima mortificatione omnium vitiorum, & pleniſsima adeptione omnium virtutum.

Praxis.

Orationes iaculatoria

Ioan. 17.

Silentium.

Mens nudāda ab exercitijs, &c.

Hæc eſt igitur arbor fœliciſsima, & altiſsima in perfectione viatorum, quæ quatuor ramis adornari debet, id eſt, quatuor exercitijs concomitantibus, quæ ſunt dare, & exigere, conformare & vnire. Primò debet dare omnia quæcunque ſpiritus diuinus per inſpirationē internam ſpiritualiter exigere poteſt, & ſpecialiſer abnegationem,

& elon-

& elongationem ſenſualium oble&ationum, quibus inuiſcatu & maculatur inordinatus affectus in multiloquio, vaniloquio, oci oſitate, humana ſocietate, in cibo, in potu, &c. ac perfectã mortifica ionem naturalium paſsionũ, ſcilicet in inepta lætitia, in inordinat tri ſtitia, in inordinato timore, in vana ſpe, &c. ſemper gerens cor ſu ra omnem multiplicitatem & occupationem, tanquam ſtabilitur in Deum & elongatum ab omni viciſsitudine humanarum rerum, nul la timens aduerſa, nulla affectans proſpera. Ad hoc laborauerunt gentiles philoſophi, quantò magis Chriſtiani & præcipuè religioſi? Et ſic ſecurè veniet ad ſecũdum exercitium, quod eſt exigere. Vnde debet fiducialiter exigere à Deo, non ſolùm omne quod habet, ſed omne quod eſt. Verũtamen quicquid exigit à Deo, nunquam debet exigere aliqua ad fruendrm, ſed tantùm ad vtendum, hoc eſt, nunquam quieſcere debet in donis Dei quãtumcunque magnis, ſed tantùm debet eis vti ad maiorem perfectionem conſequendam. Et ideo quicquid Deus dederit ſine ſeipſo, ſemper minus reputabit, ſemper famelicus remanebit. Nam multi quieſcentes in adeptis donis vel gratijs, à deſiderio magis proficiendi refrigeſcunt. Et ideo ſecurius eſt ea tantùm petere, quæ deſeruiũt ad veram perfectionem, ſcilicet diuinam gratiam & virtutes, & præcipuè nudam & intenſiſsimam charitatem. Et vt diuina liberalitas illuminet intellectum eius ad cognoſcendum veriſsimè ſeipſum, id eſt, ſuam vtilitatem, & nihileitatem, & etiam Deum, id eſt, præcipuè potiſsimum diuinum beneplacitum ad exequendum. Porro tertium exercitium eſt aſsimilare, ſcilicet quod ſe conetur aſsimilare Chriſti humanitati in omnibus virtutibus, quæ præcipuè relucent in illius deſpectiſsima, doloroſiſsima, & acerbiſsima paſsione, & præſertim illum imitari totis viſceribus deſideret in affectu profundiſsimæ vilitatis & humilitatis. Nec tamen putet quòd per exercitia propria ad illas virtutes pertingere poterit, ſed eas in principio conſurrectionis huius vnitiui amoris à Deo ardentibus affectibus expoſtulet. Quartum verò eſt, vnire tam pleniſsimè voluntatem ſuam voluntati diuinæ ſine retractione cordis, quòd ſcilicet cum quadam complacentia mentali medullium, in omnibus etiam aduerſis quę contingere poſſunt in tempore vel æternitate, ſe Deo liberaliter offerat, vt ſic tandem diuinum beneplacitũ fiat ei ſummum deſiderium, ſiue ſint aduerſa exteriora vt perſecutiones, infirmitates, deriſiones, obloquia, ſcandala & ſimilia, ſiue interiora, vt ſunt ſubtractiones gratiæ, diuinæ influentiæ, cõſolationis æternæ, ſiue obnubilationes mentis & ſenſuum, vel infrigidationes affectuum, vel etiam tentationes & ſimilia. Et in hoc tempore magis ſolicitus erit inueniri dilecto ſuo fidelis, certus quòd dilectus hæc facit vel permittit ad probandum illius fidelitatem, & ad ditandum donis ſuis & gratijs iam fidelem inuentum. Et ideo tunc maximè ſe cauere

Exigere.

Petenda quæ nam.

Conformare.

Vnire.

Fidelitas amatori ſeruanda.

cauere debet,ne defluat, nec quærat ſolatium in vanis, & inutilibus occupationibus,vel ne ocio torpeat:ſed ſemper,in quantum poteſt, in bonis exercitijs,& operibus ſe teneat:quia licet pro tunc bona opera vel exercitia non ſint ſapida, ſunt tamen Deo magis accepta,& nobis meritoria,ſi faciamus quod in nobis eſt.Similiter,quantum ad æterna, ſe liberaliter offerat diuino beneplacito, etiam ſi illum ponere vellet æternaliter in inferno, quantum ad pęnalitatem,ſed non quantum ad charitatis,& voluntatis ſeparationē.Et licet hoc difficilè videatur, quia natura hoc omnino refugit,per multiplicata tamē deſideria, & per diuinam gratiam affatim ſupereffluentem tandē ad hoc peruenire poteſt, quod tam prompte,& liberaliter ſe offeret ad ſuſtinendum totius inferni pęnalitatem, quam ad ſuſcipiendū æternam gloriam. Hic etiam notandum, quod quando ſeſe quis exercet in aliqua virtute adipiſcenda, ſcilicet in abiectione ſui per humilitatem,vel in reſignatione ſui ad æternā pęnalitatem propter diuinum amorem, & ſimilia, cum ſe ſentit ad illam virtutem ita affectatum, quod ſine omni retractione cordis,id eſt,naturæ, vel ſenſualitatis,ſe liberaliter offerat in illam voluntas rationis etiam tempore ſubtractæ gratiæ, tunc ſciat ſe virtutem illam diuino munere plenarie aſſecutum. Si verò voluntas rationis voluntarie ſe offerat, ita quod volūtas naturalis adhuc cōtradicat, ſignum eſt virtutis adhuc minus per flammigeras affectiones exercitatæ.Et iſta quatuor pro temporis viciſsitudine exercitari debent, imò frequēter cum exercitatione amoris vnitiui cōcurrere debent:& hoc in hunc modum, vt practica detur ſimplicibus.

Quando quis nouerit virtutē aliquem ſe adeptum.

Cùm enim primo ſenſerit inflammatum cordis igniculum, primum ſubincendere debet omnem diſsimilitudinem, id eſt omne vitium,non tamen currendo per ſingula vitia, ſed vno faſciculo ſumēs omnem ſuam imperfectionem, proijciet in illum infinitiſsimum ignem diuini amoris,vt ibi omnia conſumantur. Deinde offerat liberaliter omnia quæcunque Deus ab eo exigere poterit in tempore vel æternitate:etſi in principio ſenſualitas contradicat,nihilominus tamen cum volūtate rationis offerat. Deinde exigat à Deo quod eſt & habet, hoc eſt, primo exigat & petat, & ab eo puriſsimam illuminationem mentis ad cognoſcendum veraciter ſeipſum, id eſt, propriam vilitatem & nihileitatem: ad cognoſcendum,inquam,pleniſsimè diuinum beneplacitum ad fideliter exequēdum:ad quod ſe offerat tam paratū in omnibus ſine retractione cordis, ſicut vmbra mouetur ad motum interpoſiti. Nam diuinitas lumē eſt,humanitas autem eſt interpoſitum, & voluntas noſtra erit vmbra; ita quòd ſicut vmbra mouetur ad motum interpoſiti, ſic voluntas noſtra mouebitur ad conformitatem vitæ Chriſti,quòd eſt aſsimilare. Et in hac vmbra fructus dulciſsimus ipſius ſpiritus deguſtatur. Sub vmbra, inquit,

Praxis interni exercitij.

Petenda à Deo.

Voluntas ad vmbrā.

Digitized by Google

quit, illius quem deſideraueram, ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Et ideo ſummopere aſpirare debet ad conformitatẽ vitæ Chriſti in virtutibus, ſcintillantibus deſiderijs expoſtulando, vt eiſdem virtutibus animam ſuã Deus adornare dignetur: quia virtutes multo citius perflammigeras orationes, quàm per exercitia conquiruntur. Et his breuiter præmiſsis ac velut in quendam faſciculum pariter collectis, vlterius conſcendere debet per amorem vnitiuum in ipſam charitatem increatam, quæ Deus eſt, vt ſic ibidem anima fœliciter liquefacta, omnium eorum quæ petiit à domino, quaſi ſigillatiuam quandam impreſsionem recipere mereatur. Et qui hæc frequentauerit & his perſeueranter inhæſerit, impoſsibile erit, quin ad vitæ perfectionem perueniet.

Cant. 2. *Virtutum acquirendarũ modus.*

Quomodo tam exteriorem quàm interiorem hominem ad vnionem Deo præparare poſſimus. Collatio II.

TOllite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Matthæi 11. Cum rerum omnium opifex in omnibus quæ ſunt in cœlo ſurſum & in terra deorſum, ſui beneplaciti pleniſsimum obtineat principatum, in ſola creatura rationali (cui liberum ex ingenita nobilitate contulit arbitrium, vt aſſentiendo meritum, vel diſſentiendo demeritum ſortiretur) temerariæ reſiſtentiæ iacturam patitur, ne opus illud mirabiliſsimum & omni acceptione digniſsimum, ineffabilis counitionis diuini humaniq; ſpiritus ad ſalutem noſtram debitè perficiatur. Quod adeo proflua dignatio diuinæ communicationis in nos adimplere deſiderat, velut ſi in hoc ipſo deliciæ ipſius dependeant. Hinc enim potiſsimum illius deſiderium ad hoc iugiter flagrare dinoſcitur, vt centrum illud nobiliſsimum, in humano ſpiritu concreatum, ſemper purum, auidum ac paratum inueniat, vt opus illud mirificũ liberè proſequi valeat, dicens illud Apocalypſis: Ego ſto ad oſtium, & pulſo. Surge amica mea, ſoror mea, ſponſa mea, & veni, ſcilicet mihi obuiam per debitã propriȩ voluntatis reſignationem. Nam vnde ſurgendum eſt, niſi ab omnibus creatis per affectus eleuationem, & à ſeipſo per veram ſui abrenunciationem, & ab omnibus multiplicitatibus per ſimplicem ac nudam dilecti contemplationem? Tales enim propriè ſeipſos abnegant, & intima ſua à Deo libere præparari ſinunt, in omnibus diuino beneplacito ſeſe liberrimè reſignantes, ac promptiſsimè ſe ſub omnifaria diſpoſitione diuina tam in aduerſis quàm in proſperis funditus collocantes, quibus ſolum ſapit diuinum beneplacitum: nõ inquirentes tempus beneplaciti, quo dilectus indulgere velit ſpiritualem ſaporem, oblectationem vel illuminationem, ſed in omnibus aduerſitatibus mente liberi & pacati & quieti remanentes, ac præce ptum

Apocal. 3. *Cantic. 3.* *Præparatio vera.*

Digitized by Google

ptum illud veræ perfectionis adimplentes. Tollite iugum meum ſuper vos & cætera. In quibus verbis, gratia breuitatis, iugum duplex intelligi poteſt, ſecundùm duplicem hominis portionem, ſcilicet interiorem & exteriorem. Hinc etiam ſubdit: Diſcite à me, quia mitis ſum, ſcilicet quantum ad hominem exteriorem, & humilis corde, quantum ad hominem interiorem. Et tãdem adiungit: Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Nam onus ad hominem exteriorem pertinet, ſed iugum ad interiorem. Ad maiorem autem euidentiam, ſciendum, quòd iugum exterioris hominis erit ipſa Chriſti humanitas per veram imitationem aſſumenda. Boues autem hoc iugum aſſumentes, erunt vis concupiſcibilis, & iraſcibilis. Iugum autẽ hominis interioris erit ipſa Chriſti diuinitas, per puram contemplationem frequentando. Boues uerò hoc iugum aſſumentes, erunt cognitio, & dilectio. O fęlix nimis qui dicebat: Vt iumẽtum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. Iugo igitur humanitatis Chriſti ſubmittenda ſunt colla uirtutis tam iraſcibilis quàm cõcupiſcibilis, ut, ſcilicet concupiſcibilis mortificetur ab omni oblectatione non bona in affectu propriæ uilitatis, & humilitatis. Expedit enim, ut unus homo moriatur pro populo, id eſt, ſenſualitas, uel naturalis uolũtas: quæ niſi ſpiritualiter moriatur, totam congeriem utriuſque hominis morti diſponi neceſſe eſt. Quæ, ſcilicet mors tripliciter in nobis perfici debet. Nam incipientes quibus adhuc mundana ſapiunt, mortificare ſe debent exemplo Chriſti efficaciter ſuppeditando, quibus ſe occupare voluntas naturalis, uel ſenſualitas per oblectationem aſſolet, ſiue ſint exteriora, uel interiora, in ueſtibus, cingulis, diuerſis clenodijs, vel alijs oblectationibus in ſenſibus exterioribus: ac etiã in incautis conuerſationibus, ſocietatibus, leuitatibus, priuatis affectionibus, unicuique ſcilicet proprium remedium diligenter obijciẽtes, & eorum præſertim occaſiones ſubtrahentes. Et hoc eſt initium ueri profectus. O mors quam amara, & inſipida es tepidis. Sed regnũ cęlorum uim patitur. Et, Dulcia non meminit, qui non guſtauit amara. Proficientes uerò non ſolum inuigilare debẽt mortificationi ſenſuum exteriorum, & uirium interiorum ac affectuum erga mortales creaturas omnes, & oblectationes earundem, ſed quandam reſignationem facient ſuijpſius in omni oblectatione ſpiritualium donorũ, & gratiarum, ſcilicet in actuali amore, ſpirituali ſenſione, & deguſtatione, nudè duntaxat amore nudo, nudo DEO fideliter, & dulciter innitentes: nec in donis quibuſcunque, ſed in omnium largitore quietem requirentes. Et hic facile quis inuenit, qualiter in omnibus ſe natura quæritat, etiam in diuiniſsimis exercitijs. Quod ſi propellitur ab vno, concite cæteris ſe fraudulenter immiſcet, ita quod vix in hac parte inuenitur Deo fidelis. O quantæ in futuro reperientur occultæ fallaciæ naturæ, pro eò quòd ipſa non fuerit in intentio-

Iugum exterioris hominis.

Pſalm 72.

Ioann. 11.

Mortificatio incipientium.

Matth. 11.

Mortificatio proficientium.

ne,

ne, & amore purificata ac deiformi affecta.

Mortificatio perfectorum. Perfecti autem inuigilare debent pleniſsimæ abnegationi naturalis voluntatis in liberam DEI voluntatem, præſertim in omni ſubtractione diuinarum gratiarum, & influentiarum quieta mente ſine omni anxietate diuinam viſitationem reexpectantes, æquè contenti, ſiue dare voluerit, ſiue non. Sed hæc mors difficilis eſt, ſine qua nullus veram perfectionem attingere valet. Alioqui ſi in te pœnas omnium ſuſceperis, ſi omnium hominum pænitentiam egeris, niſi teipſum ſic in voluntatis mortificaueris, & affectu pleniſsimo te abnegaueris, veram perfectionem non obtinebis. Expedit igitur vnum hominem mori pro populo. *Ioann. 11.* Submitti debet etiam vis iraſcibilis iugo humanitatis Chriſti, quantum ſcilicet ad omnia aduerſa. *Iraſcibilis vis iugo ſtringenda.* Nam velit nolit homo natus de muliere breui uiuens tempore, repletur multis miſerijs. *Iob.14* Nimirum oportebat Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam. *Luc.24.* Cuius exemplo doctus vim ſuam iraſcibilem omnino reſignare debet in diuinum beneplacitum in omnibus aduerſitatibus, anguſtijs, tentationibus, & preſſuris, cum eodem repetens, *Matth.26.* Si poſsibile eſt, tranſeat à me calix iſte: Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Similiter anima in omnibus defectibus ſpiritualibus, quos extirpare non poteſt, quantumcunque laborauerit, & tunc ei defectus illi cooperabuntur, in bonum, ſcilicet propriam vilificationem, & deſpectionem. Vnde ſicut equus in ſtabulo fimum fœtidum parat, quem ſuo tempore (cum labore quidem) extrahit, & in agrum diſpergit, de quo fructus vberrimus frumenti, vini, & olei conſurgit: *Fimus myſtica.* ſic fimus ſpiritualis ſunt tribulationes, tentationes, anguſtiæ miſeriæ, & defectus, quos nulla induſtria deuincere poſſumus. Sed hos in principio orationis in plena humiliatione, & abnegatione efferentes, in agrũ fertiliſsimum diuini beneplaciti diſpergemus, ex quo conſurget fructus admirabilis omnimodæ noſtræ ſubiectionis in omnibus aduerſitatibus, proferens dulciſsimum quendam refluxum ſpiriualis hilaritatis in omnibus euntibus aduerſis, quantumcunque arduis, quibus ſe dignum iudicat. Nimirum cum ex tunc dilectus cuncta ferè ſupportet, vtpote qui totum hominem induit. In cuius argumentum dicebat Apoſtolus: *Galat. 2.* Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Porrò ſecundum iugum, ſcilicet hominis interioris, eſt diuinitas ipſa per puram contemplationem frequentanda: *Iugum interioris hominis.* in qua, ſcilicet contemplatione captiuabitur noſtra cognitio & dilectio, ſicut cõſulit Apoſtolus dicens: *Ephes.4.* Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt. *Anima ſpiritus.* Ad cuius euidentiam ſciendum, quod anima dicitur ſpiritus ſecundum vires ſuperiores, quibus tantum Deo proximatur, & cõiungitur per intimam contemplationem, quod quandoque cum eo ſpiritus vnus efficitur. Nam ſpiritus diuinus quendam continuum, & æternum reſpectum

habet

Digitized by Google

habet in intima ſpiritus noſtri. Et econtra ſpiritus noſter naturaliter æternum reſpectum creationis habet in ſuã originẽ, ideſt, in ſpiritum diuinum, qui nec deſinet etiam in damnatis, & hunc quidem reſpectum, quando per actualem contemplationem perfectè proſecutus fuerit, tunc cum ſpiritu diuino ſpiritus noſter vnus erit. Dicitur etiam quandoq; mens, quæ ſcilicet ipſis viribus interior eſt & ſupereminet: quia vires in mente ſicut in origine ſua ſunt counitæ, ex qua ſcilicet effluunt vt radij ex ſolari rota, & in quàm refluũt. Et eſt illud centrum in anima, in quo vera Trinitatis imago relucet: & tam nobile, quòd nullum illi nomen propriè cõuenit, licèt in multis nominibus circumlocutiuè manifeſtatur. Hęc igitur mens vel apex mẽtis aut centrum ipſius animæ vt fœliciter renouetur, ipſæ vires quæ dicuntur ſpiritus, ad interiorem ſinum mentis ſunt reflectendæ, & mens ipſa ad intimum ſuum regerenda, ſcilicet in Deum ibidẽ ſuauiter recubantem: & hoc per ſimplicem intentionem, puram dilectionem, & nudam vel impermixtam actualem intuitionẽ. Ad quod perficiendum, captiuandæ ſunt vires exteriores, & ergaſtulo virium interiorum includendæ, ac vires inferiores in cubiculum virium ſuperiorum introducendæ, & ſuperiores in ipſam virium vnitatẽ vel mentis apicem reflectendæ, vt ſic ad ſancta ſanctorum cum mẽte valeant ingredi ac fęliciter renouari. Sic ſic ſpiritus noſter in ſuã originem, ideſt, mentis apicem ſeſe conuertens, & vltra in ſpiritum increatum ſe reclinans, fęliciter meretur renouari. Quia dum increato ſpiritui ſe totum immergit vt liqueſcat, & in illam abyſſum infinitã diffluat denuo, ſemper illius imago renouatur, vt audire fœliciter mereatur: Filius meus es tu, ego hodie genui te. In quam fęliciſsimã introuerſionem, immerſionem & abſorptionem, velut minimus piſciculus in immenſam pelagi huius vaſtitatem, vnuſquiſq; cum ſpiritu ſuo natare ſtudeat, longè lateq; diffluens ſupra ſe & omne creatum, in illam diuinam caliginem, nil interrogando vel ratiocinãdo, ſed tantum ipſum ſummum bonũ amando & intendendo, ac in eandem diuinitatis abyſſum omnia proijciendo peccata, defectus, tribulationes, anguſtias, & quæcunq; pro tunc in amore practico occurrere poterũt. Nec aliquem modum certum exercitiorum in amore practico frequentabit, ſed actioni & voluntati diuinæ ſe pure reſignabit, voluntarium & viuidum inſtrumentũ ſummi opificis ſe duntaxat exhibens, & irreuerberata acie in illam diuinitatis abyſſum ſimplici contuitu ſemper proſpectans.

Anima mens. *Centrum animæ.* *Vires quã nam regerendæ.* *Pſalm. 2.*

O verè iugum domini ſuaue, quo ſic intellectus & affectus, vel agnitio & dilectio fęliciter captiuãtur, in illud vnum, verum & ſummum bonum, quòd tanta efficacia ſuæ dulcedinis hominem attrahit, & in idipſum inhiare facit, quòd totum ferè ſanguinẽ & medullas eius ſua vigoroſitate conſumit pręincomprehenſibili auiditate,

Cognitionis & dilectionis captiuatio.

Digitized by Google

qua fœlix anima viuàciter aſpirat ad ſuam (vnde profluxit) deguſtatam originem. O anima mea, vnde profluxus tuus ſumpſit exordiũ? nonne ex illa abyſſo diuinitatis velut eſſentia de eſſentia, vita de vita, intelligentia de intelligentia, lumen de lumine? ſed creaturaliter non eſſentialiter: non dea de Deo, ſed deificata à Deo. Cuius tanta eſt connexio, tam excellens counitio, quòd nunquam eſt abolenda, nunquam in æternum ſeparanda. Vnde ſicut ſol iſte materialis in ſua rota lux quædam eſt eſſentialis, radios ſuos vbique diſpergens, qui licèt eſſentiam ſuæ claritatis non communicat, æternam tamen contiguationem præſtat, qua ſcilicet radium in eſſe conſeruat, ita quòd eodem momento, quò cõtiguatio illa diſsipatur, etiam eſſe ipſius radij penitus euacuatur. Sic anima ab infinita diuinitatis abyſſo profluxa, quandã æternã contiguationem vnde conſeruatur & alitur, cum origine ſua retinet. Sicut igitur quis per radium in rotam ſolarem ducitur, ſic à ſenſibus exterioribus & viribus ad interiores ab inferioribus ad ſuperiores, à ſuperioribus ad vnitatem eſſentiæ ipſius animæ, & ab ea in primã illius originẽ recto tramitte ducitur. Et qui per illam viam fęliciter gradiuntur, ab omnibus imaginibus & intermedijs citius expediuntur. Vnde legitur de quodã quòd tã exercitatus erat in denudatione mentis, quòd ferè nullam imaginẽ creaturalẽ retinere poterat. Hinc factũ eſt quòd alter frater ſuperueniens & pulſans aliquid ab eo cõmodandum expeteret: cui ſe allaturum quod petierat, reſpondit: ſed antequã intraret, hoc ipſum quod afferret, & fratrem foris expectantem obliuioni tradidit. Cum igitur frater denuo pulſaret, alter omniũ oblitus ad oſtium reuertitur, & quid frater velit ſciſcitatur, quod factum eſt ter. Tertia igitur vice cum pulſaſſet frater, reuerſus eſt ſenex ad oſtium, & ait: Ingredere & accipe quod petis, quia imaginem illius rei tamdiu in me retinere non valeo. O quàm dulciter hic captus erat & ſubditus iugo diuinitatis per contemplationem æternorum. Quòd ſi quæris, cur ad illam denudationem cordis vel mentis peruenire non præuales, breuiter reſpondeo, quòd ſicut naturaliter minima proxima ſubtrahunt ab oculis noſtris remota maxima (vt patet in rota ſolari & nubecula interpoſita) ſic ſpiritualiter minima terrena ſubtrahunt à nobis maxima cęleſtia & diuina. Vnde ſicut ſpeculum aquæ impoſitũ & ſoli diametrali ſubiectum, totam in ſe rotam ſolarem recolligit, quæ tamen tota terra maior eſſe fertur, quòd ſi medium quamtuncũq; paruum interuenerit, ſpeculum illud imagine ſolari penitus denudabit: ſic anima licèt minima virtualiter (reſpectiuè ſcilicet) totius tamẽ Trinitatis capax eſt, quòd ſi medium quantumcunq; paruũ interuenerit, eminentiſsimum illum diuinæ claritatis influxũ prohibebit. Non ſolùm dico de peccatis quantumcunq; minimis, ſed etiã de formis, imaginibus & ſimilitudinibus, quantumcunque puris &

Nobilitas animæ.

Impedimenta.

Medium inter Deũ & animã.

nobilibus

nobilibus in contemplatione ſuſceptis. Quæ cuncta medium conſtituunt inter ſolem iuſtitiæ & ſpeculum animæ, nè claritatem illã rota ſolaris, ideſt, ipſa diuina eſſentia immediatè valeat imprimere. Hinc oportet animam ab omnibus eſſe nudam, quam nuda diuinitas ſua claritate perluſtrare debeat.

Quomodo per quinque virtutum exercitia ad Dei contemplationem pertingamus. Collatio III.

ERat autem Hieroſolymis probatica piſcina, quinq; porticus habens. Iohan. 5. Sicut ait Apoſtolus, Illa autẽ quæ ſurſum eſt Hieruſalẽ, libera eſt mater noſtra: de qua nimirũ eijcienda eſt ancilla & filius eius, quia nõ erit hæres filius ancillæ. i. timoris ſeruilis, cũ filio liberæ, id eſt, timoris filialis. In hac ergo Hieruſalẽ eſt probatica piſcina, in qua lauantur hoſtiæ Deo in æternũ conſecrandæ, & præſertim ouium innocentium, quia dicitur probatica, à πρόβατον, quòd eſt ouis & eſt nomen Græcũ, quod interpretatur Hebraicè bethſaida. i. domus ouium. Quæ eſt igitur piſcina cum ſuis porticibus, niſi dulciſsimus Ieſus cum ſuis vulneribus? Aqua namq; piſcinæ huius eſt precioſus ſanguis de illius vulneribus proflueſ, & ſpiritualiter languidos ſanans, à peccatis ſordidos emundans, ſicut ſcriptum eſt de martyribus & omnibus ſanctis: Iſti ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Sed quando piſcina hæc parata eſt, niſi quando Ieſu in Cruce pendẽte, rupti ſunt omnes fontes abyſsi magnæ miſericordiarum Dei, & chataractæ cœli apertæ ſunt, & facta eſt pluuia magna gratiarum ſuper terram? Et in his immorari conuenit omnibus in via Dei proficere volentibus: quia beatus vir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis.

Galat. 5. *Piſcina.* *Piſcina myſtica quid.* *Apoc. 7.* *Gene. 7.* *Pſal. 136.*

Veruntamen iuxta ſenſum quem nunc proſequi intendimus, per piſcinam intelligimus ipſam humanitatem Chriſti, quam in cęleſtẽ quidem Hieruſalem glorioſius intulit, licèt vſq; ad finem ſęculi eandem nobiſcum permanſuram repromiſit. Aqua verò piſcinæ huius eſt abyſſus diuinitatis incomprehenſibiliter humanitati coniuncta. Quinque proinde porticus ſunt quinque aditus per quinque virtutum exercitia, quibus per humanitatem Chriſti fęliciter ad eius diuinitatẽ contuendam pertingere valeamus. Hinc etiã ait Dominus. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ingredietur, ſcilicet ad diuinitatem contemplandam, & egredietur ad humanitatem contuendam, & paſcua, ſcilicet ſpiritualis refectionis vtrobique reperiet.

Piſcina humanitas Chriſti. *Matth. 28.* *Aqua piſcina.* *Iohan. 10.* *Porticus piſcina.*

Prima ergo porticus eſt abyſſalis humilitas, quã in aſſumpta humanitate nobis oſtendit ipſa diuinitas dicens: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Ad quid, niſi vt ſic nos alliceret ad ſequelã? Porrò duæ ſorores ſunt, mititas & humilitas, nec vna ſine altera po-

Matth. 11.

reſt adipiſci,licèt humilitas magis in proſperis,& mititas in aduerſis exerceri ſoleat.Mitis eſt enim qui in omni aduerſitate ſine cordis retractione ſe diuino beneplacito liberè ſubijcit. Humilis autẽ,qui in proſperis ſub omni creatura ſe veraciter ſine fictione ponit. O verè porticus ſalutis & perfectæ ſanitatis acceleratiua, citius quã credi poteſt,in aquam huius piſcinæ ſubmergens & imaginẽ ipſius animæ fęliciſsima transformatione renouans. Hinc legitur de quadam incluſa,quæ ſemel eleuata ſupra ſe,videre meruit Deũ,& B. Virginẽ, omniumq́; ſanctorum frequentiam: à qua ſocietate tam amabili ſe vidit nimium elongatam. Hinc dolor & gemitus ac anguſtia ſpiritus. In qua preſſura ſe conuertit ad beatam Virginem exorandam & omnes ſanctos,vt eorum precibus tam iucundæ ſocietati meretur aſſociari. Cum igitur ineffabili gloria inebriati, nullam aduertentiam ſiue audientiam ipſius precibus adhibere viderentur, tandem ſe cõuertit ad Chriſti vulnera diligentius implorãda,vtpote quæ ad deliniendam quotidie paternã indignationem pro nobis ſunt reſeruata.Quid multa?Statim reſponſum increpatorium audiuit,cur ad illa exoranda ſe conuerteret,quæ vix vnquam debitis exercitijs vel gratiarum actionibus,prout decet,honoraſſet. Tũc omni fiducia patrocinij deſtituta,ſubiunxit dicens: O amatiſsimè Domine,quia nullũ aliunde mihi ſperandũ eſt adiutorium, tu infinita bonitate & liberalitate tua recipe me facturam tuam & nè me deſpicias,quia Deus meus es tu. Ecce liberè me offero tuo diuiniſsimo beneplacito: quòd ſi tibi placuerit,me exiliari,etiã in illam æternam pęnalitatem propter amorem tuæ dulcifluæ voluntatis gratanter accepto,& me funditus ad hoc ipſum trado,Sicq; ſe reliquit abiectam per ſuijpſius omnimodam abnegationem corã præſentia diuinæ maieſtatis. Tũc diuina beneficentia ſubitò trahebatur per longiſsimum illud medium,& abſorpta concite fęliciter in abyſſum diuinitatis, omnium ſanctorum conſortio fęliciſsimo coniuncta eſt. Meruitq́; poſtea frequenter in ſancta ſanctorum per eandem viam introduci, propter illam humillimam ſui abnegationem,deſpectionem, & reſignationẽ. Deſcende igitur cum Ieſu in abyſſum humiliationis & abnegationis,ſi vis immergi fęliciter in profundum ſuæ diuinitatis. Veruntamen nè quiſquam æſtimatione falſa ſe putet ad hoc perueniſſe, ſciẽdum eſt,quòd omnis humiliatio,abnegatio, & ſuijpſius in diuinum beneplacitum reſignatio,quæ nondum per experientiam in omnibus aduerſis frequentata dinoſcitur,ſuſpecta & deceptoria iudicatur,niſi prius tam opere quàm veritate ſine omni cordis retractione compleatur. Multi namque cæteris quidem hominibus extrinſecus ſibijpſis verò intrinſecus, mortificati videntur, qui tamen necdum ad ictum oculi ad veram ſui abnegationem peruenerunt tantò deſiderio complectentes quæque aduerſa, vilia, opprobria, ſcandaloſa,

Mitis quis Humilis quis.

Abnegatio & reſignatio vera qua.

Digitized by Google

loſa,iniurioſa,quantò mundani ſuſcipint proſpera, læta, magnifica & ſimilia.De hac ergo virtute dixit Dominus:Niſi granum frumenti cadens in terram,mortuum fuerit,&c. *Iohan. 12.*

Contritio peccatorum vera. Secunda verò porticus eſt vera & plena contritio peccatorũ,non tantùm ſenſualis & ſuperficialis,quæ lachrymis & ſuſpirijs demonſtratur in ſenſualitate vel inferiori parte rationis,& citò plerumq; finitur:ſed iſta cõtritio eſt ipſius ſuperioris partis rationis, & eſt diſſenſus voluntatis ab ipſo peccato cum actuali vel habituali deteſtatione peccati ſine fine. Nec ſolùm cũ deteſtatione ab omni peccato mortali & veniali,ſed etiã ab omni illo quòd eſt impediens,vel non purè ducens in Deum,aut cuius cõuerſionis in Deũ pura & totalis cauſa Deus non eſt, ſolũ amplectens purũ & amabile bonum quod Deus eſt,vel ad Deum puriſsimè ducens,illi perſeueranter inhærendo per amorem purum & deiformem intentionem, paratus ſemper ad depurandum omnem affectum minus ordinatum, & omnem intentionem ad ſeipſam reflexam.Hæc igitur perfectiſsima contritio, quæ per deteſtationẽ refugit omnia non ſolũ nociua, ſed etiã vel in minimo impeditiua veri profectus,depurat omnẽ affectũ, intentionẽ,amorẽ,exercitationẽ: & ſic nudam & liberam reddit animam amplexuiq; diuino præparatam. Et ſicut in prima porticu reſignat omnia diuino beneplacito, ſic in ſecunda purificat omnia offerenda Deo,vt audire mereatur:Date & dabitur vobis.Date veſtri plenam abnegationẽ,voſipſos in omnimodum diuinum beneplacitum tam in aduerſis quam in proſperis.Date veſtra per puriſsimã oblationẽ, omnem ſcilicet ſenſionem,oblectationem,intentionem, dilectionẽ. Et dabitur vobis.Quid dabis Domine?Menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentẽ.Pro quo ſciendum, quòd mens noſtra menſura eſt,in qua Deus ſeſe menſurare dignatur,quicquid ex ſeipſo nobis commununicare diſpoſuit. Quæ menſura(vt dictum eſt)purificata & à Deo aptificata,Primò capit menſuram bonam ſcilicet hoſtorio adæquatã,quia pro depuratione cordis ab omni creato & affectu inordinato, recipit creatorem lumine gratię partẽ intellectiuam vera diſcretione perornãtem in omnibus agendis, cõſiliãdis & contemplandis, quæ ſeparat omne precioſum à vili, lucem à tenebris,vitium à virtutibus. Sed hanc diſcretionem non percipimus, quia mentem noſtram vili ſterquilinio deturpatam relinquimus,nec creatori verum aditũ indulgemus.Hinc orationes redduntur inſipidæ & vires animæ diſperſæ. Tædio eſt orationis exercitiũ: anhelatur ad exitum. Quapropter quiſq; mentem in omnibus terræ finibus captiuatam liberare ſtudeat, ab omni amore, intentione & affectione vitioſa retrahat, vt ſic illam ſuo creatori offerre valeat. Quia nunquam erit tam naturale ignem ſurſum aſcendere, ſicut mẽtem à creatis euacuatam in Deum properare. Secundò vero reci- *Lucæ 6.* *Menſura mens hominis.* *Menſura bona.* *Iere. 15.* *Menſura conferta.*

Digitized by Google

pit menſuram confertam, ideſt, ſupra menſuram eleuatam in diuina illuminatione & vera diſcretione, qua ſcilicet non ſolũ deponit omnia exteriora ſuę internitati contraria, in amore, intentione, ſenſuali oblectatione, temporali poſſeſsione vel occupatione, in amicorũ & cognatorum frequentatione, in locutione, cogitatione, operatione & ſimilibus: ſed etiã qua probat exteriora exercitia, quæ magna videntur in ieiunijs, abſtinẽtijs, vigilijs, cilicijs, & orationibus & ſimilibus. Quæ ſi reperiuntur interni profectus retardatiua, concitè ſunt reijcienda, eò quòd ſunt melioris boni impeditiua. Nam quæcunq; proficere volentem impediunt ad ſemitas ſummæ perfectionis, ſiue ſint exteriora, vt exercitia corporalia, vel interiora, vt recordatio peccatorum, mortis, inferni, vel iudicij, poſtponenda ſunt. Et qui diſcretionem illam ſuſceperit, & proſequutus fuerit, ad debitã perfectionem citò perueniet. Tertiò recipit mẽſuram coagitatã internæ lucis & diſcretionis, quam ſcilicet experitur in ſubtractione omnis gratiæ & diuinæ influentiæ, cum in eo conſurgit tanta preſſura & anxietas, quòd omnibus inexpertis eſſet incredibile, & tunc cũ vero lumine diſcretionis comprimit ſeipſum in diuinum beneplacitum cum pace, quiete, & complacentia cordis, etiam maiora ſuſtinere paratus in tempore & æternitate. Et hæc menſura diſcretionis, eſt nobis vtiliſsima & Deo gratiſsima. In qua quantò fuerit purior & plenior reſignatio, tantò poſtmodum erit intimior ipſius diuinitatis fruitio. Quartò recipit menſuram ſupereffluentem, cum ſeipſum in experimentali plenitudine tribuit, ita quòd non ſolùm mentem, ſed etiam ſua redundantia omnes vires animæ & corporis adimplet: & tunc menſura fit menſuratũ, quia tunc ſpiritus eius tranſitum facit & effluxum, in illam diuinitatis abyſſum immerſus & abſorptus, intus plenus & foris ſupereffluens, ac ſi vaſculum minimum proijceretur in profundum maris.

Exercitia tam interiora quã exteriora quatenus exercenda.

Menſura coagitata.

Menſura ſupereffluens.

Tertia verò porticus eſt voluntaria paupertas, ideſt, pleniſsima reſignatio bonorum temporalium licitè poſſeſſorum, quantum ad affectum poſsidentium. Non enim in tantum nobis exterior & realis paupertas conſulitur in abdicatione rerum, quãtum interior in abdicatione & purificatione affectuũ, quæ eſt eſſentia veræ paupertatis, & vocatur paupertas ſpiritus, ad quam omnes amici Dei vocati ſunt. De qua dicit Apoſtolus: Nihil habentes & omnia poſsidẽtes. Nihil habentes, ſcilicet per viſcoſitatem affectus, & omnia poſsidentes, quod fit cum nil terreni ſic per affectum poſsidemus, nõ patrem, non matrem, non ſororem, aut fratrem, aut vxorem, aut filios, nec terrenam ſubſtantiam, ſi Deo permittente nobis ablatum fuerit propter diuini beneplaciti vnicordiam, nihil turbationis, deſolationis vel cordis inquietationis nobis ingereret. Quòd ſi naturæ fragilitas in minimo recalcitrare conuincitur (quia homines ſumus) ſecundùm

Paupertas volũtaria.

Matth. 5.
2. Cor. 6.

Digitized by Google

cundùm hoc tamen Deus non iudicat, dummodo deliberata voluntas rationis ſe paratam præſtiterit, & quieta permanſerit, ſicut Iob cum dicebat: Dominus dedit, Dominus abſtulit, &c. Et hæc eſt vera & eſſentialis paupertas, quam omnes electi Dei totis præcordijs appetere debent, vt ſic liberam, imperturbabilem, quietam, & nudam mentem Deo præſentare valeant. Et ſi tunc regnum terrenum poſsiderent, tamen veri pauperes eſſent, quamdiu illos terrena ſubſtãtia inquietare non poſſet, quo minus ad ſuperiora quotidie (ſine omni impedimento ac difficultate aliqua) conſcenderet. Et licèt in inferioribus viribus aliquam oblectationem in proſperis, vel triſtitiam in aduerſis ſentiant, hoc tamen non derogat perfectioni, dummodo in deliberata voluntate rationis liberè ſe diuinę voluntati reſignant & mente quieta perſeuerant. *Iob 1.* *Paupertas ſpiritus vera.*

Quarta proinde porticus eſt quædam argumentoſa perſeuerantia circa cordis intima, quę ſummè nobis eſt neceſſaria proficere volentibus. Nam multi deuoti reperiuntur, qui in bona quadam ſimplicitate & intentione ſe conuertunt ab interioribus ad quędã exteriora minus vtilia vel neceſſaria, aut etiam ad quædam ſuperflua, licèt minima, propter quãdam inclinationem naturalem ſeu ſenſualem. Qui ſic in exterioribus conſtituti, ex incauta cuſtodia paulatim oberrare per diſtractionem incipiunt, ita quòd ad interiora ſicut prius, de cætero conuerti nunquam poſſunt: quia nimirum ex tunc appetitu quodam inordinato facilius inuiſcantur, ſcilicet verborũ ocioſitate, rumorum nouitate, amicorum ſocietate, ſenſuum lubricitate & ſimilibus, ita quòd appetitus ſpiritualis incipit in eis deſipere, conatus tepeſcere, & exercitium diſſueſcere, præſertim quando quis ſic exit motu ſenſualitatis & non rationis: quia tunc facilius capitur & inuiſcatur, ſicq; in regreſſu illius ad intima requiem nõ inuenit, ſed obnubilationem, diſtractionem, & à diuina familiaritate quandam elongationem, quia in lectulo dilecti prius florido reperit quandam diuerſarum immunditiarum deturpationem. O quàm leue eſt quod in nobis contriſtat ſpiritum ſanctum, & impedit opus illud diuinum ſicut legitur de beata Virgine Clara de Monte Falcone propè Fulginiũ (quæ fuit ſanctitate vitæ mirabilis) quòd in principio ſuæ conuerſionis poſt deguſtatos mirificos complexus diuinæ conſolationis & illuminationis, propter leuiſsimum quendam motum propriæ complacentiæ quindecim annis elongata fuit ab omni influxu diuini luminis & internæ dulcedinis. Et ideo in hac quarta porticu fiet quædam abnegatio vniuerſalis omnium occupationum, diſtractionum & cogitationum minus vtilium, nè inter dilectam & dilectum fiat aliquod minimum intermedium. *Perſeuerantia mentis.* *S. Clara.*

Quinta deniq; porticus eſt quædam indefeſſa ac ſedula gratiarũ actionis oblatio, ac omnium operum, exercitiorum, & ſpiritualium *Oblatio omnium dona*

rum purè in Deum.

oblectationum in ſuum principium (vnde ſumpſerunt effluxum) fidelisſima reductio, ideſt, in Deum, qui cuncta bona ſolus operatur in nobis, nihil ibidem de ſuo forè cognoſcens, ſed totum gratuita largitate diuina fuiſſe collatum & operatum. Et in hoc ſecernuntur ſerui fideles & infideles. Nam omnia quæ iuſtus facere poteſt veraciter, & impius facere poteſt apparenter, ieiunare, vigilare, orare, ſe humiliare, &c. Sed impius nunquam ſuo domino poteſt eſſe fidelis, illi ſcilicet omnia aſcribendo, nihilq; ſibi reſeruando, ſed in ſummam ſpiritualem paupertatem & propriam nihileitatem, cum ſumma vilificatione & abnegatione ſuipſius ſeſe dimittendo. Sed in his proprium bonum conſtituunt, in quo ſtudent oblectari & gloriari, inflari & eleuari, magna de ſe ſentientes, etiam & humano iudicio magna perficientes, in quo relucet diuina largitas & humana ingratitudo. Et hoc ideo, quia Deus qui præſentem iuſtitiam reſpicit, talibus remunerando magna dona largitur. Sed in quibus ſeſe magis agnoſcere, abnegare, vilipendere, & diuinæ voluntati reſignare debuerant, in his potius affectu proprietatis, inordinati amoris & oblectationis ſe commaculant, & diuinis donis abutentes, ſibiipſis maximam iacturam inferunt. Verus autem amans ſpiritus, tanta in dilectum argumentoſitate & auiditate ferri deberet, continuè cuncta dona in illum per gratiarum actionem regerendo, vt in eius donis nunquam vel in minimo quieſcere, ſed in omnium largitorem ſedulis affluentijs gauderet aſpirare.

Ad laudem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt Deus benedictus in ſæcula, Amen.

Secundi libri Theologiæ myſticæ, finis.

D. HEN-

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI PROFVNDISSIMI, & Catholica pietate præſtantiſsimi,

IN THEOLOGIAE MYSTICAE LIBRVM TERTIVM.

PRAEFATIO.

Rerum omnium opifex Deus, ſolo ſuæ bonitatis intuitu in eſſe cuncta producens, naturalem amorem boni cũctis indidit creaturis: vt dum vnaquæque res bonum ſibi conueniens naturaliter amat & appetit, mirabili quadam conuerſione in auctorem ſuum recurrere demonſtretur. Sed in hoc cæteris præfertur creatura rationalis, quod ipſum vniuerſalem bonitatis fontem per ſapientiam intueri poteſt, & per charitatis amorem ſuauiter deguſtare. Vnde fit vt ſapientiæ bonum, quo ad ipſum fontem bonitatis accedimus, omnibus humanis bonis ſecundùm rectæ rationis iudicium præferatur. Hæc eſt enim quæ faſtidium neſcit, ita vt qui eam edit, adhuc eſuriat, & qui eam bibit ſitire non ceſſet. Hæc eſt, inquam, quæ Eccleſ. 24. *in tantùm peccato repugnat, vt qui ſecundùm ipſam operantur non peccent. Hæc eſt denique quæ fructum indeficientem* Ibidem. *ſuis miniſtris elargitur, vt qui eam elucidant, vitam æternam poſsideant. Præcellit etiam dulcedine ſua voluptates, ſecuritate ſua regna & ſedes, vtilitate ſua diuitias vniuerſas. Quam nimirum ſingulari priuilegio ſuper creaturam rationalem diffuderat, poſtquam propriam imaginem animabus*

Digitized by Google

bus hominum impreſſerat, diligentius tamen expreſſerat eam in cordibus ipſum efficaciter amantium, ſecundùm muneris
Pſalm. 48. *ſui largitatem. Veruntamen homo cum tam ſingularem celſitudinem ſortitus eſſet, non intellexit, & ipſa ſapientiæ lux infuſa ſibi diuinitus, per peccati tenebras & terrenarum occupationum caligines adeo fuit obtenebrata, vt ferè mundus vniuerſus ad idola vana procliuus, in ſenſum reprobum laberetur. Hinc diuina ſapientia multiplex ad pietatem, artifex ad ſalutem, quæ proflua bonitate ad ſui fruitionẽ hominem condiderat, eundem diuinitatis eius expertem eſſe non ſinens, in naturam humanam ſe totam contulit, ſeſe humiliando, eam exaltando, mirabilibusq; formulis inſeparabiliter vniendo. vt errantem reduceret, ignorantem inſtrueret, contemnentem alliceret, ac per obiectum illud viſibile tam ingratum in inuiſibilium amorem ſuſtolleret. Cuius veſtigia ſecurius inſequens de fælici conductu contemplatiuorum in ſemitis iuſtitiæ & perfectionis, aliquid inſtructionis gratia proſequi ſtatui: quas vtique nemo mortalium perfectè conſequitur, niſi prius deſideriosis ſuſpirijs eius anima poſt perfectionis exemplar dulciſſimum Ieſum frequentius ſubleuetur. Hinc meritò Dauid poſtquam præmiſerat in Pſalmo: Ad te domine leuaui animã meam, Deus meus in te confido, non erubeſcam, poſtea ſubiunxit: Vias tuas domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me, Et quidem optimè: Nam in his verbis duas vitas luculenter expreſſit, actiuam ſcilicet & contemplatiuam, quia viæ ſunt inſtitutionis de ordine actiuæ vitæ*
Viæ domini. *& exterioris, quæ conueniunt omnibus. Semitæ vero ſunt occultæ viæ & anguſtæ, ſicut ſunt myſteria vitæ contemplatiuæ.*
Semitæ. *Nam ſemita propriè via eſt duorum pedum in latitudine, per quos intelliguntur intellectus & affectus, qui pariter*

in

Digitized by Google

in hac vita coambulant: ſed affectus vt domina, intellectus autem vt ancilla. Cæterùm ex quo in vtraque vita ſunt infinita deuia et inſidiæ multæ, præſertim in ſecunda, proceſſum hunc diuerſis induſtrijs diſtinguere placuit, vt præmoniti fideles Chriſti cautius ambulent, nè vnquam offendat ad lapidem pedem ſuum, ſed ad optatũ finem greßu fæliciſſimo perueniant. Verùm, quia intellectus eius (præſertim rudibus & ſimplicibus) difficilior fortè videbitur, ideo ad maiorem euidentiam eorum quæ dicenda ſunt, ſciendum, quòd in homine ſunt tres potentiæ cognitiuæ, & vnicuique potentia quædam affectiua correſpondet, ac ſecundùm vnamquamque potentiam, diuerſi diuerſimodè rapiuntur, vel raptum quendam patiuntur. Nam prima & infima potentia cognitiua dicitur ſenſualis, quæ eſt vis quædam animæ, vtens in operatione ſua organo corporeo, tam exteriori, quàm interiori ad ea quæ ſenſibilia ſunt, per ſe uel per accidens cognoſcenda. Quæ potentia, ſi motiones obiectales rerum exteriorum immediatè recipit, dicitur ſenſus exterior quinque partitus. ſ. viſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus. Si verò recipit immediatè ſenſationes factas in his quinque iudicans inter eas, ſic eſt ſenſus communis. Si autem conſequentur ex iudicijs vel ſenſationibus factis in ſenſu communi, ſic dicitur imaginatio uel phantaſia vel virtus formatiua, aliàs cogitatiua. Quòd ſi ex ſenſatis elicit inſenſata, dicitur virtus æſtimatiua, quæ de proficuo vel nociuo diiudicat, Præterea adhuc duæ ſunt vires ſenſitiuæ in abſentia ſpecierum retentiuæ: vna pro ſenſu communi, quæ aliquando dicitur imaginatio: alia pro formatiua & æſtimatiua, cui memoriæ nomen inditum eſt. Cæterùm, vis iſta cognitio ſenſualis, dicitur aliquando animalitas, aliquando ſenſualitas, aliquando cælum primum vel infimum, aliquando ima-

Ratio inſtituti huius.

Pſalm. 90.

Potentia cognitiua i homine tres.

Senſitiua.

Communis.

Imaginatiua.

Aeſtimatiua.

Digitized by Google

imaginatio,quandoque uerò umbra rationis. Cui correſpondet appetitus animalis vel ſenſualis, qui eſt vis animæ affectiua, apta moueri immediatè ab apprehenſione ſenſitiua. Porro, præter hunc appetitum ponere conantur quidam ſenſum naturæ, ſiue ad bonum ſiue ad malum, ex hoc ſaluantes multos effectus mirabiles in animantibus reſpectu talis vel fugæ vel proſecutionis, qualiſmodi cauſa reddi non poteſt ex apprehenſione cognitionis ſenſualis: Vt, quod hoſte præſente, nec tamen viſo, horreſcunt pili cũ tremore quodam, quod econtra fit amico præſente. Item, quod formica futuræ prouidens hyemi, farris ingentem aceruum comportat et colligit: et ſic de ſimilibus. Sed quid mirandum eſt de talibus ſecretis inſtinctibus ſeu im pulſibus ad fines ſuos conſequendos, cum et naturales tractus inuenimus in corporibus minus organizatis et inſenſatis. ſ. ferri ad magnetem, maris ad lunam? qui. ſ. inſtinctus & tractus, lex naturæ vocari poteſt, vel inclinatio naturalis, aut di rectio intelligentiæ non errantis. Denique raptus ipſius ſenſus in actu ſuo ſuper inferiores ſe potentias, fit per amoris affectionem, quæ poteſt tãta fixione rapere virtutem imaginatiuam, quòd inferiores potentiæ ſenſuum exteriorum obiecta propria eis appoſita, non attendant: quod ab experientia propria philoſophus ſumpſit. Quem raptum cauſat vel facit feruidum deſiderium rei per imaginationem repreſentatæ. Secunda uerò & media potẽtia cognitiua, dicitur rationalis, et eſt vis quædam animæ cognitiua, deductiua concluſionum ex præmiſſis, et elicitiua inſenſatorum ex ſenſatis, ac abſtractiua quidditatum, nullo organo in operatione ſua egens. Hæc autem deſcriptio per vltimam particulam notat differre rationem à ſenſualitate, quæ. ſ. vtitur organo. Per alias verò particulas, ab intelligentia ſimplici ſecernitur: cuius operatio magis attenditur in receptione

Senſus naturæ.

Potentia rationalis.

ptione cognitionis ſimplicis à ſuperiori luce Deo, quam à deductione concluſionum ex principijs, quod eſt proprium rationis, ſiue principia ſint ab experientia ſenſus, ut quod ignis eſt calidus, vel illa ſibi præſentauerit ab alto ſimplex intelligētia. Et ſecundum iſtam præſentationem, vocatur portio rationis ſuperior, quæ nomen habet viri. Prima verò præſentatio vocatur portio rationis inferior, quæ nomen habet mulieris. Quia tantum viuacitatis et virtutis habet ratio, dum ſuperioribus intēdit reſpectu illius quam trahit ab inferioribus, quantum vir à muliere differt in virtute & fortitudine. Et hæc quidem potentia, quandoque dicitur cælum mediū in anima, vel in vmbra ſimplicis intelligētiæ, ſicut intelligentia ſimplex eſt in umbra angeli, & angelus in vmbra Dei. Cui potentiæ correſpondet appetitus vel affectus rationalis, qui eſt vis quædam affectiua ipſius animæ, apta moueri immediatè ab apprehenſione cognitiua rationis. Et hic quidem appetitus ſi eſt reſpectu rerū poſſibilium et impoſſibilium, dicitur voluntas. Si verò conſideratur, reſpectu actus iam eliciti, dicitur libertas. Si, inquam, eſt reſpectu obiectorum non finalium & poßibilium, dicitur electio, uel appetitus electiuus. Si autem reſpectu actuum imperatorum eſt, dicitur appetitus dominatiuus vel executiuus, Si denique voluntas eſt exequendi ea quæ iam electa ſunt, dicitur propoſitum: ſed inclinatio ad hæc exequenda, dicitur conſcientia: niſi dicamus quod conſcientia duo ſimul importat, ſcilicet iudiciūm & affectionem comitem. Raptus autem rationis in actu ſuo ſuper inferiores potentias, fit per voluntatis amorem, vt patet in eis, qui volunt & quærunt deducere ac ratiocinari ex notis incognita. Quos aliquando voluntarius huiuſmodi appetitus ociari fecit à ſuis operationibus non ſolū ſenſuum exteriorum, vt neſcirent quid extra fieret: ſed etiam vir

Affectus rationalis.

tuti

tuti phantaſticæ vel imaginariæ ſua denegabatur actio, ita quòd corporeũ phantaſma non irrueret, aut irrumpere uolens, ſuperiore uirtute rationis & voluntatis premeretur. Quod patuit in quibuſdam de quibus apud Valerium Maximum nota eſt hiſtoria. Tertia demum et ſuprema potentia cognitiua, dicitur intelligẽtia ſimplex, quæ eſt vis quædam animæ cognitiua, naturalem quandam à Deo lucem immediatè recipiẽs, in qua et per quam prima principia cognoſcuntur eſſe vera terminis apprehenſis. Et hæc prima principia nominantur aliquando dignitates, aliquando communes animi conceptiones, aliquando reſpectus primi, aliquando regulæ incommutabiles & impoſſibiles aliter ſeſe habere. Verbi gratia: Quod totum maius eſt ſua parte, quod intellectiuum perfectius eſt ſuo non intellectiuo, quod ſpirituale (cæteris paribus) præſtantius eſt corpori, et ſic de ſingulis. Quod ſi quæratur, Qualis ſit illa lux, dici poteſt, quòd ſit ipſamet anima, lux quædam exiſtens intellectualis naturæ, deriuata ab infinita luce primæ intelligentiæ, quæ Deus eſt, ſecundùm illud Iohannis: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ. Et Pſalmiſta ait: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine, Porro quia ſecundùm Dionyſium 7. de diuinis nominibus in progreſſu rerũ à Deo ſit concatenatio quædam, ut infimum ſupremi ſit primum inferioris: Angelus, à quo minoratus eſt homo, quia, eſt intelligentia ſimplicior homine, hoc habet in ſua natura infimum, quod homo habet in ſua natura ſupremum: vt ſecundùm hanc vim intelligentiæ coniungantur abſque medio alterius ſpeciei duo. ſ. intellectus angelicus et humanus. Quod tamẽ non eſt ita intelligendum, ut aliquod medium ſit inter Deum et animam, cum dicat Auguſtinus: Nihil eſſe ſuperius mente noſtra, præter Deum. Verũ id quidem eſt,

Marginal notes: Potentia cognitiua. — Anima lux — Iohan. 1. — Pſalm 4. — Pſalm. 8.

eſt, quoniam uterque à Deo æquè immediatè tria ſuſcipit, quæ ſunt natura, gratia, et gloria. Sed in reliquis, ſicut eſt inter angelos ordo hierarchicus, ſic ẽt angelorum ad homines eſt ordo, ſecũdùm tres actus hierarchicos, quos nominat D. Dionyſius, purgare, illuminare, & perficere, Et hoc quidem reſpectu gratiarum et perfectionum ſecundarum. Præterea uis iſta ſimplicis intelligentiæ quandoque mens dicitur in ſcriptura quandoque vmbra intellectus angelici, quandoq; verò tertiũ cælum, ſiue cælum ſupremum ipſius animæ, quandoque lumen intelligentiæ, quandoque lux diuina, quandoque ſcintilla uel apex ipſius rationis. Cui potentiæ correſpondet proportionalis quædã virtus affectiua, quæ dicitur ſyntereſis, quæ eſt vis quædã appetitiua ipſius animæ, à Deo ſuſcipiens immediatè quandam naturalem inclinationem ad bonum, per quam trahitur inſequi motionem boni ab apprehenſione ſimplicis intelligentiæ ſibi præſentati. Hanc autem ſyntereſim alijs nominibus appellare ſolemus habitum practicum principiorum, uel ſcintillam intelligẽtiæ ratione cuiuſdam ſuæ euolationis et ardoris ad bonum uel apicem mentis, aut inſtinctum indelebilem, vel portionem uirginalem ipſius animæ, uel ſtimulum naturalem ad bonũ aut ſupremum cælum in affectiuis potentijs, aut dicitur virtus amatiua ſuperior: & ita proportionabiliter ad ea quæ dicta ſunt de ſuprema potentia cognitiua. Porro raptus ipſius mentis, ſupra potentias inferiores ſe, fit per affectionis ſcintillam menti cognatam vel appropriatam, quæ. ſ. amor extaticus uel mentis exceſſus nominatur. Manuducimur autem ex priorib. raptib. (qui ſicut crebriores et faciliores ſunt, ſic intelligibiliores inueniuntur) qualiter. ſ. mens noſtra in actibus ſuis taliter efferri poteſt & figi, quod eam nulla potentiarum inferiorum interturbet. Sed plerumque per uim effectiuam ita ſeipſam

Mens. Notetur hoc diligenter, q̃a hinc apparet q̃d ſit animam in tertium cælum quãdoque rapi apud auctorem Syntereſis. Parcatur auctori ſi Syntereſim uocat modò appetitiuã uim, modò habitum practicum principiorum, Error eſt.

ipſam actuabit, quod uis intellectiua, neque ſe, neq; alia quæcunque recogitabit, ſicuti clarius in proceſſu præſentis ſpeculationis eluceſcet. Cæterùm lectores uniuerſos exhortor in viſceribus Ieſu Chriſti, ne præſentia mordaci dente, vel inuidia tabeſcente reuoluant: ſed ſi qua videntur vtilia, diuinæ gratiæ dũtaxat adſcribant: quæ uero nondum ſapiunt, uel etiam non intelligunt, quieto ſilentio tranſeant: quia pro his tantummodo ſcripta ſunt, qui non in ſapientia verbi, ſed in mortificatione animi, ac in eleuatione ſpiritus propoſito vel affectu coambulant. Vnde proceſſum hunc quem Eden. i. paradiſum contemplatiuorum, appellare decreui, nemo perfectè comprehendere poteſt profunditate ſcientiæ, vel ſubtilitate intelligentiæ, vel quibuslibet exercitationibus: ſed ſola fælicißima perducetur experientia, cui diuina liberalitas hanc ipſam ſua bonitate cõmunicare placuerit. Hæc eſt enim illa doctrina præcelſa, quam increata ſapientia ſibi ſoli reſeruare voluit, ac digne ſe præparantibus dũtaxat largifluè communicare, vt ſic confundantur omnes mundi ſapientes, conſolentur et exultent humiles, cum vetula ſimplex et ruſticus paſcualis ad hoc conſurgere cum animi puritate & ſpiritus uiuacitate præualent, quod oẽs ſapientia mundana tumentes, nulla induſtria, nulla intelligentia quantuncunque perſpicua, penitus attingere queant. Hinc merito dulcis Ieſu exemplar humilium, oculis in cælum erectis, exultans in ſpiritu dicebat ad patrẽ: Confiteor tibi pater domine cæli & terræ: quia abſcondiſti hæc à ſapientibus et prudẽtibus, et reuelaſti ea paruulis. Ita pater quoniam ſic fuit placitum ante te. Vnde neceſſarium eſt, ſi hæc ipſa uelint experimentaliter intelligere, quod omni proprietati ſuæ morientes, ſoli Deo viuant: ac vultum ſuum in profundo ſpiritus æterno lumini iugiter obijciãt: vbi nimirum occulta ueritas ſeſe nullo intercedente medio manifeſtat.

Operis præſentis ratio.

Quod bonũ eſt probate, & ab omni ſpecie mali ſemper abſtinete.

Matth. 11. Luc. 10.

D. HEN-

Digitized by Google

D. HENRICI HARPHII

VIRI ET CHRISTIANA ERVDITIONE,

Et diuinorum contemplatione conſpicui,

THEOLOGIAE MYSTICAE LIBRI III.

qui EDEN, hoc eſt, Paradiſus contemplatiuorum inſcribitur,

PARS PRIMA.

Vti diuerſi homines diuerſis modis medijsque ad Deum vocentur, quomodoq; quidam diuinæ vocationi reſiſtant. Cap. I.

BONITAS diuina, cum ſit bonum vniuerſaliſsimum, creaturis omnibus rationabilibus ingenita liberalitate cõmunicare ſeſe deſiderat, vniuerſos ad vnionem ſuam ſine differentia perſonarum inuitans, & dicens: Venite ad me omnes qui concupiſcitis me. *Eccleſ. 24.* Et iterum: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis: & ego reficiam vos. *Matth. 11.* Cuius profectò vocationis emolumentum oſtendit ad patrem orans, & dicens: Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. *Iohan. 17.* Et iterum: Vt omnes vnum ſint, ſicut & tu pater in me, & ego in te: vt *Ibidem.* & ipſi in nobis vnum ſint, vt ſcilicet ſicut pater in filio, & filius in patre eſt: ita per vnitatis formam in patre & filio vnum omnes eſſent conflati per charitatis ignem. Vnde Auguſtinus ibidem: Ita eſt pater in filio, vt vnum ſint, quia vnius ſubſtantiæ ſunt. Nos verò eſſe quidem poſſumus in eis vnum, tamen vnum cum eis eſſe non poſſumus: quia vnius ſubſtantiæ nos & ipſe non ſumus. Præterea 1. ad Corinth. dicitur: Quòd is, qui adhæret Deo, vnus ſpiritus efficitur, ſcilicet participatione beatitudinis in futuro, vel vnus ſpiritus copula dilectionis in præſenti, quia ſecundùm Auguſtinum: Humilitas nos Deo ſubijcit, puritas iungit, charitas vnit. Dicitur autem vnus ſpiritus, quaſi in vnum ſpirans per concordiam gratię, non vnus ſimpliciter per identitatem ſubſtantiæ, quam vnitatem operatur charitas, quia transfert amantem in amatum. Hæc enim ſicut Deum in- *1. Corin. 6.*

Digitized by Google

clinat ad terram, ſic hominem ſubleuat in cœlum: & ſicut Deum coegit humanari, ſic hominem cogit deificari, dum ſuis impulſibus & aſpirationibus, in ſupereminentem quandam abſorptionem, verum contemplatiuum cogit expirare & annihilari. Sed væ væ deſidiæ temporis huius: quam pauci, proh dolor, audire ſatagunt vocem inuitantis amici, nec eſt qui retractat dicens: Quid feci? Sed omnes fere mundanis affectibus & inutilibus curioſitatibus diſtenduntur. Quin etiam multi religioſi, viriq; ſanctitate famoſi, qui diuerſis ſcientijs curioſis, aut inuentionibus induſtrioſis mẽtem occupant, etiam pro terrenis coaceruandis & conſeruandis, aut diuerſis laxationibus, diſſolutionibus, murmurationibus, recreationibus, confouendis, mundanis etiam fauoribus & adulationibus frequentandis, miſerabiliter abducuntur & præpediuntur: ita quòd diuinis inſpirationibus & influentijs liberum aditum non indulgent: nec reſtat ſpiraculum aliquod, quo creatorem ſuum anima fidelis per flammigeras affectiones attingat: Sicque diuina vocatio vel inuitatio à diuerſis diuerſimodè ſuſcipitur, vel reſpuitur. Quorum differentiam in numerum ſeptennarium redigere placuit.

In deſides.

Vocationẽ diuinam fieri ſeptifariam.

Hier. 18.

Nam primò ſunt quidam inuitationi huic ſemper inobedientes, ſicut duri & indurati ac obdurati filij Adam, illud propheticum dicentes: Deſperauimus, poſt concupiſcentias noſtras ibimus. Et hi quamdiu diuinam inuitationem non obaudiunt, neceſſe eſt, quòd reliquis Dei donis careant, quæ nimirum ad exauditionem vocis ipſius inuitantis eſſent continuò ſecutura. Et horum quidem multa ſunt genera.

Genera peccantiũ quinque.

Primum eſt illorum, qui de bonis operibus curam non habentes, viuere volunt ſecundùm delectamenta corporis, ac ſecundùm libitum in impeditionibus, & multiplicitate cordis volutari. Quòd ſi quandoque quædam opera de genere bonorum actitare videntur, ſola quadam arida conſuetudine ducti perficiunt. Et hi ſunt inhabiles ad recipiendum Dei gratiam. Et quanquam receperint ad horam contriti, eam tamen retinere non poſſunt, eò quòd ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

Luc. 12.

Secundum genus eſt illorum, qui teſte conſcientia lapſi ſunt in mortalia, & nihilominus opera de genere bonorũ perficiunt, Deum timentes, bonos diligentes, eorum precibus iuuari cupientes, in eorum ſuffragijs ſpem ſuam conſtituentes, ieiunantes, vigilantes, orantes, eleemoſynas facientes. Sed quamdiu auerſio & vitiorum delectatio, dilectionem, & conuerſionem ad Deum conculcant, & illi præponderant, tam diu ſemper Dei gratia ſunt indigni.

Tertium genus eſt hæreticorum & perfidorum aliquatenus in fide aberrantium, qui quæcunque bona fecerint, vel quemcumque modum religionis aſſumpſerint, ſine fide Deo placere non poterunt:

runt: quia fides omnis ſanctitatis, & omnium virtutum ſolidiſsimum eſt fundamentum.

Quartum genus eſt hypocritarum, qui bona quidem opera faciunt, non propter honorem Dei, vel propriam ſalutem, ſed propter nomen ſanctitatis, aut cupiditatem vanæ laudis, aut propter res tranſitorias conſequendas: & intrinſecus falſi ſunt, & à Deo auerſi, licèt extrinſecus boni cæteris appareant. De quibus ait dominus: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. *Matth. 6.*

Quintum genus eſt illorum, qui ſine timore & verecundia perſeuerantes in mortali, de Deo non curant nec de bonis eius, ſed vitam ſpiritualem hypocriſim reputant, & quicquid eis de Deo vel virtutibus dicitur, inuitè audiunt aut potius irrident. Statuerunt enim in animo ſuo quaſi non eſſet Deus, cœlum vel infernus: & ideo nihil ſcire volunt, præter id quod præſentialiter ſentiunt. Et hi peccant in Spiritum ſanctum. Veruntamen adhuc conuerti poſſunt, licèt difficulter & rarò contingat. Ecce quinque peccantium genera diſtinximus, qui quidem omnes ad vnionem à Deo vocantur: ſed quamdiu peccator ſe paratum exhibet in obſequium vitiorum, ſurdus & cæcus permanet, ac ineptus deguſtare & ſentire diuinum bonum, quod in eo Deus operari deſiderat. Quòd ſi diuinæ vocationi veraciter obſecundare voluerit, neceſſarium eſt vt liberè proponat peccata deſerere, pœnitentiam agere, virtutibus inſiſtere, vt vel ſic Deo concors & vnanimis fiat, & eius gratiam recipiat. Ad quod vt efficacius induci mereatur, tria præcipuè conſideret. *Peccator quid faciat.*

Primò, ſic illam infinitam liberalitatem diuinam inſpiciat, quod proprio bonitatis inſtinctu, omnes homines ad ſuam vnitatem ſine perſonarum acceptione miſericorditer vocat & inuitat. Nimirum cum vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ſui nominis peruenire tam malos quàm bonos. *1. Tim 2.* *Iacobi 1.*

Secundò, ſic de bonitate & diuina largitate ſentiat, quòd cum gratia ſua profluere non ceſſat in omnes eius vocationi obſecundare volentes: quia tribuit omnibus abundanter, & non improperat.

Tertiò, tandem in ſe veraciter intelligere debet & experiri, nos poſſe fieri vitam vnam, vnumque ſpiritum cum Deo, ſi nobiſipſis penitus renunciantes, ſubſecuti fuerimus Dei gratiam in excellentiſſimo ſecretario ſuo, quo nos ducere velit, obedientes dominicæ voci dicenti: Qui mihi miniſtrat me ſequatur, & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Hæc autem ſequela profectus ordinato ſemper greſſu perficitur, quia gratia Dei ſemper ordinatè agit in quouis homine iuxta modulum vniuſcuiuſque capacitatis. *Iohan 12.*

Secundò principaliter ſunt quidam hanc inuitationem quaſi ſerui mercenarij receptantes, & amplectentes. Et huiuſmodi licèt exterioribus operibus Deo obſecundare videantur: contrarij tamen *Serui mercenarij qui.*

Digitized by Google

ſunt in intentione, dilectione, ſenſione, & in omni interna exercitatione. Tam inordinatè namque ſeipſos diligunt, quòd non ob aliud, niſi ob proprium lucrum, & mercedem Deo ſeruire quærunt, in omnibus exercitijs ſibimetipſis intendentes, eò quòd inordinatè ſibimetipſis coniuncti ſunt, & ad ſeipſos reflexi, quia vera & filialis dilectio illis deeſt, quæ eſſet eos Deo & electis omnibus vnitura. Quare meritò ſerui mercenarij conuincuntur, hæreditate diuina priuandi. Non enim manet ſeruus in domo in æternum. Quia mercenarius amor non modò non meretur, ſed demeretur, non conſtituendo Deum principalem ſuæ dilectionis finem. Vnde licèt ipſi mandata Dei ſanctæque matris Eccleſiæ ſeruare videantur, legem tamen charitatis ignorant: quia quicquid agunt, neceſsitate cogente, non ex charitate faciunt, nè ſcilicet cum reprobis damnentur in æternum. Cum igitur intrinſecus infideles ſint, in Deo perfectè confidere non poſſunt, ſed tota eorum vita interior eſt formido & pauor, miſeria & labor. Omnes eorum preces, labores & opera quæcunque facere poterunt, ad expellendum hunc timorem, nullum eis prorſus effectum auxilij præſtant: quia quantò magis inordinatè ſe diligunt, tantò plus inferni tormenta formidant. Ex quibus liquet quòd propria dilectio, qua homines ſeipſos æmulantur, timorem parit infernalem: qui timor oritur ex inclinatione naturali, qua quiſque naturaliter appetit eſſe beatus. Vnde licèt Deo quis infidelis extiterit, ſe tamen ex ſe ſentit ad beatitudinem, quæ Deus eſt, inclinatum, quam vtiq; timet amittere, quia ſe magis quàm Deum amat, & ipſam beatitudinem abſtrahendo propter ſeipſum zelat: quapropter infidelis eſſe comprobatur. Iſte tamen eſt timor, qui dicitur ſapientiæ principium, & lex infidelium ſeruorum Dei: quia cogit hominem peccata deſerere, virtutes concupiſcere, opera bona perficere, quæ præparant hominem intrinſecus ad gratiam Dei ſuſcipiendam, & ad efficiendum ſeruum fidelem. Nam in eo momento quo vincere poteſt auxilio Dei propriam voluntatem, & ſic abijcere zelum ſuiipſius inordinatum, quod Deo de omni neceſsitate ſua audeat confidere, in hoc tantùm Deo complacet, quòd ei gratiam ſuam elargiri non differt, per quam veram ſentit dilectionem omnem expellentem ambiguitatem & timorem ſeruilem ac plenariè confidere faciẽtem quantum ſit ex parte Dei, licèt ex parte ſubiecti ſemper ſit timendum: & ſic efficitur ſeruus fidelis, Deum in cunctis actibus ſuis incipiens intendere & diligere.

Iohan. 8. — *Amor priuatus.* — *Prouer. 19.* — *Seruus quomodo quis fiat fidelis.*

Tertiò ſunt quidam hanc inuitationem fideliter ſuſcipientes, ſed ſegniter admodum proſequentes. Et ideo dicuntur ſerui deſides & pigri, qui ſcilicet gratiã iam acceptam vilipendunt, & quaſi pedibus conculcant: Quibus Apoſtolus ait: Hortamur vos nè in vacuum gratiam Dei recipiatis. Nam illi gratiam Dei in vacuum recipiunt, qui

Pigritia in ſeruiendo Deo. — *2. Corint. 6.*

ſecun-

ſecundùm illam diligenti ſolicitudine non operantur. Et hęc eſt ingratitudo maximè deteſtanda, operanti domino non cooperari, qui dicit: Sine me nihil poteſtis facere. *Iohan. 15.* Vnde ſicut generatio fieri non poteſt in materia generabili & corruptibili ſiue corporali ſecũdùm rationes ſeminales, niſi beneficio luminis corporum cœleſtium, quæ procul elongantur à generatione & corruptione: ſic anima rationalis opera viua facere non poteſt, niſi recipiat à ſole Chriſto beneficium gratuiti luminis gratiæ, & niſi ſequatur ipſius lunæ, ideſt, Mariæ patrocinium, & imitetur aliquorum exempla ſanctorum, ex quorum concurſu congregetur in eo viuum opus & perfectum. Et ſicut natura corporalis animæ non poteſt vniri, niſi mediante humore, ſpiritu & calore, quæ tria carnem diſponunt, vt ab anima vitam recipiat: *Vitam animę tria cauſantia quæ.* ſic Deus non præſtat animæ vitam, nec vnitur eidem niſi ſit humida per gemitum compunctionis & pietatis, niſi ſit ſpiritualis per contemptum omnis terrenitatis, & niſi ſit calida per deſiderium patriæ cœleſtis. Alioqui melius eſſet illi non agnoſcere viam iuſtitiæ, *2. Pet. 2.* quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti, ab eo quod illi traditum eſt ſancto mandato. Contingit enim ipſi illud veri prouerbij: Canis *Prouer. 26.* reuerſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro luti. Cui bene dominus ait in Apocalypſi: *Apocal. 3.* Vtinam calidus eſſes aut frigidus: ſed quia tepidus es, incipiam te euomere de ore meo. Et tales numerantur in ſtatu deficientium. Ad cuius euidentiam eſt ſciendum, quod tria ſibi inuicem ſuccedunt, quæ maximè à profectu retrahunt. Primum, eſt negligentia mater tepiditatis, & origo totius deficientiæ, quæ triplici funiculo texitur. *Negligentia proficiendi triplex.* Eſt enim negligentia cordis cuſtodiendi, dum vagari permittitur, circa ſuperflua, inutilia & nociua. Vnde dominus: Vſque quo morabuntur in te cogitationes noxię? Ideo ſapiens conſulit: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quoniam ex ipſa vita procedit. *Cordis. Hier. 4.* Eſt ſecundò negligentia temporis expendendi, cum, ſcilicet ſubtracta gratia deuotionis tædium incurrit omnis exercitij virtuoſi. *Prouerb. 4.* Hinc male cauti ſpiritualis amoris iura non agnoſcentes, cum ſine delectationibus eſſe nolunt, protinus ad ſenſualia defluunt ocioſè circumcurſitantes & in fabulis tempus dilapidãtes. *Temporis.* Tales proficere non poſſunt, ſed deficere coguntur: quoniam diligens cuſtodia ſui & amor ſolitudinis atque ſilentij, totius profectus initium ſortiuntur & finem. Et 3. negligentia finis intendendi, *Finis.* quia propriam induſtriam non applicant efficaciter ad pœnitendum & deflendum peccata commiſſa, ad abijcienda tentamenta diabolica, & ad conſurgendum ſemper ad perfectiora exercitia. Ex qua negligentia ſecundum egreditur, ſcilicet concupiſcentia, quia in deſiderio eſt omnis ocioſus & remiſſus, *Cõcupiſcentia triplex.* quæ ſimiliter triplici funiculo contexitur. Eſt enim concupiſcentia voluptatis, *Voluptatis.* quæ fouetur in appetitu dulcium cibariorum, mollium indumentorum, & laſciuorum oblectamentorum,

quorum primum motum pro poſſe ſubterfugere debet, quia lubrica ſunt, & maximè maculantia. Eſt ſecunda concupiſcentia vanitatis in appetitu fauoris, laudis honoris, & familiaritatis, quæ hominem euiſcerant, & vanum efficiunt, quia omnia opera faciunt vt hominibus pareant. Eſt tertia concupiſcentia curioſitatis, cum inordinatè quis appetit ſcire occulta, quæ mentem inquietant, videre pulchra, quæ ſenſus alliciunt, & mentem excæcant, habere chara, quæ affectum inficiunt, & amorem Dei infrigidant, & ſic hominem ſemper ad deteriora detrahunt. Nam ex hac concupiſcentia, quæ ſic conſcientiam amaricat & conturbat, egredietur tertium, ſcilicet nequitia quæ ſentina omnium vitiorum eſt, quia primò torporem inducit accediæ, quo ſibiipſi grauis & alijs intolerabilis efficitur in conuerſatione, incorrigibilis in admonitione, profluens in amaricationes iræ, inuidiæ, & rancoris, & infinitas fouet ſuſpitiones, detractiones, temeraria & peruerſa iudicia & ſimilia, cunctaque toruo luſtrat oculo, vnde lætatur tandem vel aliquos ſuæ malitiæ complices inuenire, cooperatores diaboli, & cohæredes æterni ſupplicij: quod à nobis auertat Chriſtus Ieſus ſapientia patris.

Vanitatis. *Curioſitatis.* *Nequitia affectus.*

Vti certamina difficultatesque variæ Deo ſeruire incboantibus obueniunt, & quo nam pacto quiſque Dei ſeruus domino Deo ſuo fidelis conſiſtere debeat.

Cap. II.

Luc. 13. INterrogatus dominus, ſi pauci ſunt qui ſaluãtur, reſpondit, Contẽdite intrare per anguſtam portam, quia dico vobis, multi quærent intrare & non poterunt: & hoc propter eorum deſidiam, vt patuit in tribus generibus ſeruorum infidelium, de quibus iam dictum eſt. Nimirum cum intrare volentibus indicitur labor continuus, & conflictus quotidianus, qui ſine magna animi induſtria & diligentia ſuppeditari non poteſt, vt verificetur illud Iob: Militia eſt vita hominis ſuper terram. In cuius figura diuturna fuerat concertatio inter domum Dauid & Saul, quia ſpiritus & caro ſibi inuicem aduerſantur. Et hinc ſpiritui noſtro quotidianæ decertationes incumbũt, & prælia à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano. Parauerunt, inquit, ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. Inſuper narrauerunt, vt abſconderent laqueos, dixerunt: Quis videbit eos? Denique tempeſtas ingruit à quatuor ventis cœli: qui ſunt: Spes, timor, gaudium & mœror. Ignis etiam & grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, & omnia ſimul contra miſerum coniuraſſe videntur. Quod ſi liceat aliquando vel modicum in lucem reſpirare miſerationum dñi, ac in animi tranquillitatem dulcedinemque

Iob 7. *2. Reg. 18. 18. 20. 21.* *Pſalm. 90.* *Pſalm. 10.* *Pſalm. 63.*

te-

tenuiſsimæ deuotionis, nè penitus in via deficiat, vel in laboribus ſuccumbat:fateor vobis,quia fœlix hora,ſed breuis mora.Rurſumq; patent inſidiæ,præmunt anguſtiæ,foris pugnę,intus timores.Tu ergo ſerue Dei, qui fidelis inueniri deſideras inſurge,& toto conamine in prophetas Baal aciem inſtrue,& audacter interfice nè interficiaris à domino. Conſecra manus tuas,vt benedictionem conſequi merearis ęterni ſacerdotis.Vnde contra tres hoſtes pręductos,acies belli ſpiritualis præcipuè dirigi debet, ſcilicet contra negligentiã, concupiſcentiam,& nequitiam. Nam ſtrenuitas,quæ eſt quidam animi vigor excutiens omnem negligentiam, & diſponens ad faciendum opera virtuoſa vigilanter & eleganter,contra primum hoſtem emittenda eſt. Seueritas autem quæ eſt quidam vigor mentis omnem reſtringens concupiſcentiam,atque ad auſteritatis habilitans amorem,ſecundum hoſtem debellare conſueſcat. Benignitas denique,quæ eſt quidam animi dulcor,omnem excludẽs amaritudinem & nequitiam,& habilitans ad beneuolentiam,tolerantiam & internam lætitiam, hoſtem tertium potenti virtute deuincat,vt ſic veluti verus amicus Dei ſuperius aſcendat. Quartò ſunt quidam hanc inuitationem recipientes quaſi ſerui fideles in gaudium domini ſui conſtituendi. Qui præeligunt in omnibus diuinis obedire mandatis & eccleſiaſticis inſtitutis, ſeipſos exercitantes in bonis moribus & virtutibus ac exercitijs actiuæ vitæ,non quæ ſua ſunt quærentes, ſed quæ Ieſu Chriſti. Veruntamen,quia in operibus actiuæ vitæ perfectionem vniuerſam conſtituunt,ideo necdum eos ad interiora dominus introducit,ſed eos foris relinquit exterioribus implicandos, vt ſibi ſuæque familiæ iugiter in omni obſequio exteriorum exercitiorum ſint fideles. Quia gratiam ſuam & opem Deus elargitur,ſecundùm vniuſcuiuſque fidelis aptitudinem & operam, vel in exterioribus virtutũ operibus,vel in interioribus dilectionis exercitijs. Vnde nemo poteſt interna vſitare exercitia vel ſẽtire,niſi prius Deo ſit totus & totaliter applicatus. Quamdiu namque corde diuiſus & diſtractus fuerit, tam diu effuſus & inſtabilis animo permanebit,& à paſsionibus naturalibus,quæ adhuc in eo viuunt,facilè commouebitur. Et quamuis viuendo Dei mandata teneat,minimè tamen intrinſecus illuminatur,nec quid ſit internum exercitium,vel quomodo fieri debeat,eruditur:contentus in eo,quod ſcit &ſentit ſe Deum intendere,ac eius placitiſsimam voluntatem in omnibus velle proficere.Nam quia ſe ſentit in intentione non fictum, & in diuino ſeruitio fidelem, in his ſibi complacet, & videntur ei exteriora opera virtuoſa,facta cum intentione recta, eſſe ſanctiora & vtiliora, qualibet exercitatione interna,quia vitę modum extroeuntem auxilio diuino prælegit:& ideo magis frequẽtat exteriora opera cum diſcretione,quàm Deum propter quem operatur,cum intima dilectione.

3 Reg. 18. *Exod. 32.* *Strenuitas.* *Seueritas.* *Benignitas.* *Serui fideles foris ſtantes.* *Philip. 2.* *Diuiſio cordis.*

Digitized by Google

Et hæc eſt cauſa potiſsima, cur in eius corde magis depicta ſunt & verſantur opera quæ perficit, quàm ipſe Deus, propter quem agit. Hinc nimirũ actiuus remanet, & exterioribus deditus, nec eſt aptus ſatisfacere conſilijs dominicis, eò quòd eius exercitium eſt potius externum quàm internum, ſenſuale quàm ſpirituale. Sicque adhuc tanquam ſeruus à diuina familiaritate remanet alienus, quia neſcit quid faciat dominus eius in interiori operatione animæ, quod vtique præſentiunt amici Dei, quibus ait in Euang. Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quę audiui à patre meo, nota feci vobis. Et ideo multi rudes ad exteriora cõuerſi, de ſpiritualibus inexperti, ſemper internos arguunt & iudicant, veluti ocio vacantes: ſicut Martha de Maria conquerebatur, quòd in obſequio tam ſancto, tam pio non ſe miniſtrare iuuaret. Videbatur enim ei, quòd obſequio grandi & magnæ vtilitati deſeruiret, & ſoror ſua Maria velut inutili ocio ſuperfluè vacaret. Sed dominus ſuper vtranque diffinitiuam protulit ſententiam, & arguit Martham, non de ſuo miniſterio, quod vtique bonum erat, ſed de nimia ſolicitudine, qua diſtēta atque diſtracta turbabatur: deinde laudauit Mariam de interna ſua exercitatione, dicens: Porro vnum eſt neceſſarium: & ideo Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Hoc autem vnum eſt vnitiuus amor diuinus, cui iugiter inhęrere eſt ſapientia conſummata. O vnum cui nec aliquid comparari, ne dicã adæquari valet in creatis. Maria planè optimam partem elegit, cũ amatoriam in Deum adhæſionem ſuis exercitijs frequentauit. Quam partem veri amici Dei, veluti diuinorum ſecretorum conſcij, ſibi nunc etiam eligunt. Sed alteram partem & bonam elegit Martha, ſcilicet actiuam & exteriorem vitam, licèt non adeo perfectam: quam adhuc eligunt ſerui fideles ob amorem Dei ſui, vt & ipſi audiant in die iuſtæ neceſsitatis. Euge ſerue bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te cõſtituam. Qui verò perfectus in vtroque fuerit, hic beatus in facto ſuo erit. Quintò verò ſunt quidam hanc inuitationem recipientes, vt amici Dei ſecreti, qui, ſcilicet iugiter ante Dei conſpectum cum interna exercitatione ſunt erecti, licèt hanc internitatem cum proprietate quadam poſsideant, eò quòd eligunt ipſam amatoriam adhęſionem pro excellentiſsimo, ad quod peruenire queunt aut volunt: & ideo nequaquam valēt ſe vel opera ſua pertranſire in quandam ocioſam nuditatem: ſed ſui, operumque ſuorum imaginibus intrinſecus obuelati ſunt & depicti. Quamuis autem in amatoria ſua adhæſione cum Deo ſentiant vnionem, in ea tamen vnione experiuntur inter ſe & Deum differentiam & alteritatem: quia ſimplex exceſſus in nuditatem & modipriuium ab eis incognitus eſt & indilectus. Et ideo ſublimiſsima eorum vita adhuc in ratione & modo permanet. Vnde

Hi non ita dicũtur ſerui, ut etiam nõ ſint amici, ſed in cõparatione aliorum.

Iohan. 15.

Luc. 10.

Vnum cui unicè inhærendũ quod

Matth. 25.

Fidelitas ſecretarij imperfecti.

licèt

licèt intellectum lympidum habeant, & omnium rationabilium vir tutum diſcretionem, ipſa tamen ſimplex ſpeculatio patenti memoria in claritate diuina permanet eis penitus incognita & occulta. Quamuis, inquam, ad Deum erectos ſe ſentiant in vehementi dilectionis ardore, proprietatem tamen ſui retinent, nec ad nihilum in amoris vnitatem conſumuntur aut comburuntur, Præterea, licèt in Dei ſeruitio ſemper eligunt viuere, & ęternaliter illi complacere, nō tamen in Deo mori cupiunt omni proprietati ſpiritus, & vniformē cum Deo gerere vitam. Deniq;, quamuis omne ſolatium, & omnem requiem deforis accidentalē paruipendant, Dei tamen dona & opera ſua intrinſeca magna reputant: conſolationem & dulcedinem, quam intrinſecus ſentiunt, nimis diligunt, & ſic in itinere requieſcunt, nec propter prægustandum ſummam fęlicitatem in amore nudo modo carente, plenè moriuntur. Et ideo licèt exercere poſſent, & cum diſcretione cognoſcere omnem amatoriam adhæſionem, ac ſingulos internos aſcendentes aditus, quos in conſpectu Dei poſſibile eſt exerceri, remanet tamen eis ignotus exceſſus ipſe modo carens, ac illud opulentum deuium in amorem ſupereminentem, vbi nunquam reperiri poterit principium, vel finis, ordo vel modus. Nihil enim aliud amici ſecreti ſentiunt, quā amatorium viuidum aſcēſum in modo: ſed quomodo ſuper omne exercitium per amorem nudum Deus in ocioſitate poſſidetur, minimè ſentiūt, ſed ſemper aſcēdentes ſunt ad Deū in fide vera expectantes æternam beatitudinem ſpe recta, anchorati in Deo charitate perfecta. Certificati tamē non ſunt de vita æterna, quia nōdū in Deo ſibijpſis & omni proprietati mortui ſunt. Quòd ſi in cunctis operibus omni proprietati renūciarēt, vniuerſa ſpiritu nudo puroq; tranſirent: in qua puritati ſine medio agerentur à ſpiritu diuino, certitudinem quandam capientes, quòd eſſent filij Dei: quia qui ſpiritu Dei aguntur, filij Dei ſunt.

Amici ſecreti Dei.

Certificatio iſta eſt intra limites coniecturæ vehementis tamē: Ideo certificationis nomine & hic & infra pluries vtitur auctor.

Sextò, ſunt quidam hanc inuitationem complectentes ſicut filij Dei occulti: quos vtiq; neceſſarium eſt, non ſolùm virtutibus viuere & vigilare, ſed etiam ſuper omnes virtutes in Deo mori & conſopiri, vt fęlicius in eo renaſcantur. Pro quo ſciēdum eſt, quòd licèt homines cum naſcuntur ex Spiritu ſancto tunc gratiæ filij ſunt, & eorū vita virtutibus decoratur, ac vniuerſa Deo contraria vincunt ſecundùm illud Iohan. Omne quòd natum eſt ex Deo vincit mundum: hi tamen hic ſerui dicuntur, quia necdum in Deo ſtabilitos ſe ſentiūt, nec de vita æterna certificatos. Sed cum noſipſos excedimus; & in aſcenſu noſtro ad Deum tam ſimplices efficimur, quòd amor purus & nudus apprehendere nos quiuerit in ipſa ſublimitate ſua, vbi ſemetipſum exercet ſuper omne exercitium virtutum in noſtra ſcilicet origine, vbi ſpiritualiter naſcimur, ibi transformamur, & in Deo nobis vniuerſæque proprietati morimur ac filij Dei occulti effici

1. Iohan. 5.

Coll. 3.

mur nouam vitam in nobis reperientes, iuxta illud Apoſtoli: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Quod vt experiri mereamur in acceſſu noſtro ad Deũ, geſtare debemus noſipſos, & ante nos opera noſtra, velut æternam oblationem Dei, in cuius præſentia cuncta deſeremus, & in amore moriẽdo, omne creatum excedemus, vſq; in ſuperſubſtantiales Dei diuitias, & ibi Deum in ſempiterna noſtri mortificatione poſsidebimus. O beati mortui, qui ſic in domino moriuntur, quia permanent fęliciter mortui, & à ſeipſis in fruibilem Dei vnitatẽ dimerſi, ſemper in amore de nouo morientes per intractiuam ſemper informationem vnitatis eiuſdẽ. Vnde in acceſſu noſtro cum virtutibus ad Deum, manet Deus in nobis & ex Deo naſcimur, ſed in ipſa tranſitione noſtri ac rerum omnium, nos in eo manemus & morimur. Vbi autem in amore cuncta tranſimus omni conſiderationi morientes in quandam inſcientiam & caliginoſitatem, ibi agimur & ſuperinformamur ipſo æterno verbo, quod eſt imago patris: ac in ocioſitate ſpiritus noſtri claritatem incomprehenſibilem accipimus quæ nos circumplectens, perfluit velut aer vel ſtella ſolari claritate perfunditur. Quę claritas eſt intuitio quædam & ſpeculatio termini neſcia. Deniq; quod ſumus, aſpicimus: & quod aſpicimus, idipſum ſumus, verſantes in lumine deiformi: quia vita, mens & eſſe noſtrum ſimpliciter eleuatum eſt, & vnitũ veritati quæ eſt Deus. Cui contemplationi ſemper adhæret exercitium modi neſcium, id eſt, vita tendẽs in nihilum. Quia cum ſimplex radius diuinæ claritatis in qua fundati ſumus illuxerit, cõtinuò nos à nobiſipſis in ipſam ſupereſſentiam & amoris abſorptionem attrahit. Cui abſorptioni iuge exercitium amoris modo carens adhærendo ſubſequitur: eò quòd amor ocioſus eſſe non poteſt, ſed ſcitu & guſtu ſcrutari nititur inſcrutabiles diuitias in ſuo fundo viuentes. Et ſic inhiare iugiter incomprehenſibili, quid aliud eſt, quàm abnatare fluuio decurrenti? cum deſeri non poteſt nec apprehendi. Eo carere eſt intolerabile, conſequi impoſsibile. Nec poteſt ad plenum fari, nec ſilentio penitus occultari. Nam noſipſos inſpiciẽtes, ſentimus ſpiritum Dei nos impellentem in hoc inſatiabile deſiderium: ſed ſupra nos ſuſpicientes, percipimus Dei ſpiritum trahentem, & ad nihilum redigentem in ipſo ſupereſſentiali amore, cui vniti ſumus & quem rebus omnibus profundius poſsidemus. Hæc autẽ poſſeſsio eſt ſimplex quidam infinitę profunditatis ſapor omnis boni, in quo abſorpti ſumus in ipſam profundiſsimam diuinitatis tranquillitatem, Cuius rei veritatem ſola docet experientia, ita quòd nec ratio nec exercitatio illud ſcrutari poſſunt, vel apprehẽdere. Et ideo ſubſequens exercitatio noſtra manet erratica & modi neſcia, quia bonum illud infinitum quod guſtamus, comprehendere nõ poſſumus vel exercitio noſtro attingere. Hinc in nobis pauperes ſumus & fame-

Mortui quaſitioni propria.

Apoc. 14.

melici & ſitibundi, in Deo verò diuites, ſaturi & ebrij. In nobis operoſi, in Deo ab omnibus ocioſi, ſicque ſemper manebimus, quia ſine amoris exercitio Deum nunquam poſsidere vel retinere valemus.

Quænam impediant quemque nè perfectionis gradum attingat.
Cap. III.

SI regnum cœlorum vim patitur, & ſoli violenti rapiunt illud, nõ immeritò admonuit nos dominus interrogatus, ſi pauci ſunt qui ſaluantur, dicens: Contendite intrare per anguſtam portã, quia dico vobis, multi quærent intrare & non poterunt: nimirum eò quòd minimè cum omni diligentia quærũt: quibus licèt adeſt velle naturæ, ſed tamen velle gratiæ non ita, quod ſolum velle vitia excludere nouit. In quorum perſona dicit Apoſtolus: Velle quidẽ adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Hinc Chriſtus ſuis prædixerat: Sine me nihil poteſtis façere, id eſt, ſine ſpiritu meo: quia teſte Iob. Spiritus eius ornauit cœlos, & obſtetricante manu eius eductus eſt coluber tortuoſus, id eſt, peccatum. Sed væ deſidiæ temporis huius, cui potiſsimè conuenit illud Actuum Apoſtolorum: Vos incircuncisi corde & auribus ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis, nè ſcilicet peccatum eliminari valeat, quantò minus in omnem vitæ perfectionẽ deducere? Sicut enim in lege veteri ſpiritus Domini ſemper ductor fuerat filiorum Iſrael ex Aegypto migrãtium in terram promiſsionis, ſic etiam in profectu ſpirituali, nũc ductor exiſtit vniuerſæ Chriſtianitatis. Sed ſicut redundantia profluæ largitatis illius, à fragilitate naturæ, digeri vel regi non poteſt, in his qui pleniſsima voluntate tractui illius fideliter adhærent (ſicut dicit Eccleſiaſtes, non eſt in hominis ditione prohibere ſpiritum) ſic etiam effectum illius impediunt, qui voluntati eius libero arbitrio, liberaliter non obſequuntur, aut ſegniter famulãtur. Et ideo tam multi, licèt à Deo miſericorditer vocentur, & à dulcedine ſpiritus eius ad omnem perfectionẽ ſuauiter inuitentur, miſerè deſipiunt in infimis proſtrati, retro reſpicientes & circa minima languentes.

Matth. 11. *Lucæ 13.* *Rom. 7.* *Iohan. 15.* *Iob 26.* *Act. 6.* *Exod. 13.* *Deute. 18.* *Eccle. 8.*

Ad cuius euidentiam ſciendum, quòd præcipuè ſeptem reperiuntur quæ profectum debitum tam multorum impediunt nè ſpiritus ſeptiformis in eis plenum & liberum effectum ſortiatur, & ad infra ſcriptam perfectionem anima tam efficaciter inuitata perducatur. Primum igitur vitæ perfectionem impediens eſt nimia ſenſualitas, licèt tantùm in effectu venialium ipſa conſiſtat. Hæc enim omnia naturæ cõmoda & ſolatia quæritat effectu ſi poteſt, vel ſaltem affectu ſi aliter non poteſt, in cibis & potibus delicatis, lectulis mollibus, veſtibus curioſis, colloquijs fabuloſis, cõuiuijs gaudioſis, & ſimilibus oblectationibus & naturæ ſenſuali commodis, vt in ſermone præce-

Impedimenta proficiendi ſeptem.

denti

denti de concupiſcentia dictum eſt. Quę profecto ſpiritualia exercitia difficilia reddunt & inſipida: quia carnalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei: nec inuenitur in terris ſuauiter viuẽtium, ſed potius muſcæ morientes, id eſt, ſenſuales oblectationes, perdunt ſuauitatem vnguenti, id eſt, ſpiritualis exercitij. Nec mirum, cũ etiã mens ipſa vel corporali moleſtia, vel etiam aliqua de cauſa ſpirituali prepedita, ſi non in amoris motibus vnitiuis in die ſemel ad diuinum oſculum aſpirando toto deſiderio ſe extenderit, vix erit quin in ſeipſa tepida reddatur, & de perfectione mentalis cõtemplationis aliquid amittat: Quia ſtat ſponſus ad oſtium & pulſat ſine intermiſsione, dicẽs: Surge, propera amica mea, & veni. Si ergo in expectatione nimia dilectum attediat, quid mirũ ſi velut offenſus ad tempus ſe ſubtrahat? Et licèt tam intẽſo habitu ſicut prius eum diligat, ſuæ tamen deſidiæ pœnam ſuſtinens, cũ dolore proſequitur, dicẽs:
Cant. 3. Quæſiui per noctes, quẽ diligit anima mea. Et bene per noctes quærere ſe dicit, quia hac de cauſa mens in ſuis ſurſum actionibus impeditur, vt in quẽ primò lucidè & expeditè ſine tenebris mouebatur, nunc inuolutam caligine quadam ſe ſentit, ita quòd affectus à cogitatione phantaſtica in illo in quem mouetur, ſeparari vix valeat. Vnde proſequitur: Quæſiui, & nõ inueni illum, in tanta ſcilicet agilitate affectionum ardentium, vt ſolebam. Quantò magis cum per inordinationes virium interiorum aut ineptas delectationes ſenſuũ alibi requiem quærit à fonte bonitatis mens obliquatur, & obliquata diſpergitur: & anima per venialia ſemper aliquantulũ offuſcatur, & à deſiderio, quærens alibi delectari, infrigidatur. Quòd ſi tales aliquando videntur habere ſpiritũ deuotionis, fictus tamen eſt & deceptorius, aut potius affectus naturalis, quo quidam facile ſe applicãt ad quodlibet diligibile, Deniq;, ſi ſpiritus Dei largitate proflua tales viſitare dignatur, ſciant huiuſmodi ſe recepiſſe mercedẽ in pręſenti. Nec enim talibus viſitationibus vti ſalubriter norũt, in omnibus proprium cõmodum & oblectationem quærentes. Et hi quidẽ contrarij ſunt dono ſpiritus timoris domini. Nõ, inquam, illi timori, qui pęnam refugit, ſed illi qui refugit culpam & paternam indignationem. Primus namq; licèt aliquando manum cohibet, non tamen
Eccle. 5. affectum. Et ideo vt dicit Eccleſiaſtes, Non ſatis, id eſt, non multum recordabitur dierum vitæ ſuæ, cum Deus occupauerit cor eius delicijs. Quorum infinitus eſt numerus, qui ſcilicet ad perfectionem aſpirare videntur, ſed ſine labore & mortificatione.

Præſumptuoſitas. Secundum eſt nimia præſumptuoſitas in his qui, iam curam carnis & oblectationes abieciſſe vidẽtur, in exercitijs virtuoſis ſeduli, in caſtigationibus corporalibus auſteri. Sed ex hoc efficiũtur vane glorioſi, ita quòd in cõſcientia propria reperiuntur elati, & in alie-
Luca 18. nis cõſcientijs dijudicandis proni, dicentes cum Phariſæo: Nõ ſum

ſicut

ſicut cæteri hominum,raptores,adulteri,& velut hic publicanus.Et exinde(vt in pluribus)redduntur paſsionibus rancoris dediti,indignabundi,ſuſpicioſi,temerario iudicio pleni:quæ cunctaſunt indicia cauteriatæ,perturbatæ,amaricatæ & elatæ conſcientiæ. Et,vt dicit Chryſoſtomus,Nec facilè reperies quenquam,nec patrem familias,nec clauſtralem,expertem huius erroris.Sunt enim hæ diabolicæ tentationis inſidiæ.Nam qui ſeuerè peccata diſcutit aliena, nunquam propriorũ reatum veniam merebitur. Hæc ille. Vnde meritò dicit Gregorius,quòd vera iuſtitia cõpaſsionẽ habet, falſa dedignationẽ. Et ſic contrariatur dono ſecũdo Spiritus ſancti,quod dicitur pietas.Quia falſa iuſtitia tumorem prouocat, indignationẽ excitat, & ſua malitia poſſeſſorem efficit peiorem,vana complacẽtia plenũ, humanæ gloriæ cupidum, & in omni conuerſatione proprij ſenſus & capitis,vaneq; ſciolum. Pietas autem non docet temeraria fouere iudicia, & aliorum vitæ detrectare, ſed piè compati in omni anguſtia,tam ſpirituali quàm corporali,vt plenius videbitur infra. *Temerariũ iudicium cõtra pietatẽ.*

Tertium verò eſt nimia ſcrupuloſitas in his qui duo prædicta impedimenta conati ſunt ſuppeditare.Quorum conſcientiam nec frequens confeſsio,nec doloroſa contritio,nec rigoroſa ſatisfactio pacificare poteſt: ſed quotidie remanent quaſi vulnerati dormientes in ſepulchris,ſemper trepidi,nunquam ſecuri.Nam ipſa ſcrupuloſitas ducit ad continuam cordis inquietudinem, quandamq; melancholicam paſsionem,humanam naturam ſqualore corrodentem & tabeſcere facientẽ.Et hoc propter modicam in diuina bonitate confidentiam. Neque id mirum,quia licèt ſemper ſcrupuloſitate conſciẽtiæ & ſedulæ confeſsionis laborent,nunquam tamen fideliter ab his quæ conſcientia redarguit, ſe emendant: & hoc eſt ſignum euidens,quòd nõ amore iuſtitiæ,ſed magis timore vindictæ cũcta perficiunt. Vnde ſcrupuloſitas iſta quandoq; deducit hominem etiam ad conſciẽtiam erroneam,quod eſt periculoſiſsimum. De qua dicit S.Thomas ſuper librum 2.Sententiarum,diſt.39.quòd obligat hominem ad peccatum per accidens, cum ſcilicet dictat aliquid faciendum eſſe bonum neceſſariò,quod tamen ſecundùm ſe conſideratum fieri non eſt bonum neceſſarium ad ſalutẽ,ſed conſcientia errat: tũc ligatur voluntas ad hoc perficiendum per accidens, ſcilicet ratione apprehenſionis, qua iudicatur bonum illud faciendum ad ſalutem eſſe neceſſarium.Si verò talis conſcientia dictat aliquid eſſe faciendum,quod tamen ſecundùm ſe eſt malũ, tunc ſi illud apprehenſum vt bonum fiat,peccatum incurritur, quia ſecundùm ſe malum eſt: ſi verò non fiat,peccatum tamen non euitatur,quia ratione apprehenſionis voluntas ad illud perficiendum obligatur, virtute diuini pręcepti,quo putat illud eſſe neceſſariò faciendum. Nam plus obligat dictamen conſcientiæ, ratione diuini præcepti, quàm mandatum prælati. *Scrupuloſitas contra ſcientiam. Pſal. 87. Conſciẽtia errans.*

prælati.

prælati. Deniq; ſcrupuloſitas iſta ex duobus originem ſuam ſumit. Primò, ex inordinato ſuijpſius amore, qui timorē inordinatum incutit. Secundò, ex remiſſo & exiguo diuino amore, quia amor Dei confidentiam ingerit: à quo qui deficit ac deſipit, puſillanimitatem incurrit. Et hi dono tertio Spiritus ſancti, ſcilicet ſcientiæ, contrarij ſunt, ex quo nobis profluit vera diſcretio, quæ potiſsimùm eſt ornamentum humanæ vitæ ſaltem exterioris, tam in agendis, quàm in credendis, & qualiter vnumquodque ponderari debeat.

Scrupuloſitatem fieri biſariam.

Quartum eſt affectus inordinatus humani fauoris, laudis, cōplacentiæ, vel amoris: propter quæ conquirenda, conſeruanda vel recuperāda, quidam plus quàm oportet ſoliciti ſunt, vel ea faciendo vel in his condeſcendendo, quæ minus expediunt, aut ſaltem à via perfectionis retrahunt: vel ea rurſus proſequendo, quæ cōſcientiæ puritatem inficiunt, eò quòd deſpici, derideri, non reputari, non diligi, vel ab aliorum familiaritate abijci refugiunt. Nec imitantur illud Apoſtolicum. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Et iterum: Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus nō eſſem. Et rectè quidem, quia qui hominibus placent, confuſi ſunt, quoniam Deus ſpreuit eos, Quòd ſi aliqui inueniuntur qui placere non cupiunt, pauci tamen admodum ſunt, qui deſpici deſiderant. Vnde multi propter humanam amicitiam conſeruandam, veri profectus infinitam patiuntur iacturam. Qui profectò quarto dono Spiritus ſancti, ſcilicet fortitudinis contrarij ſunt, quo quis omnia extrinſeca conculcare & ſupergredi feſtinat, vt patebit infra.

Gloria vana affectus contra fortitudinem.

Galat. 6.
Galat. 1.
Pſal. 53.

Quintum eſt immortificatio ſuijpſius, cum ſcilicet omnia prædicta quis ſuppeditauerit, exterioraq; cuncta reliquerit, ſed nondum ſemetipſum abnegat in omnibus ſtudēs propriæ mortificationi, & diuinæ voluntatis omnimodæ ſubiectioni. Vnde dominus, Niſi, inquit, granum frumēti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolū manet: quia nondum aptificatum eſt ad recipiendum diuinam inactionē. Sed qui vult venire poſt me, ait Dominus, abneget ſemetipſum, omnia quæ ſunt contraria naturæ viuaciter complectendo, & eius appetitum ſecūdùm moderamen verę diſcretionis in omnibus frangendo: & tollat Crucē ſuam, tam ſpiritus, quàm carnis mortificationem exercitando, & aduerſa ſingula pro nomine Ieſu gaudenter amplectēdo: & ſequatur me, ſine cordis retractione, per quaſcunque viarum ſemitas ſe trahi ſuſtinendo, vt ſic verè dicat cū Pſalmiſta: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, ſcilicet tam in deſolatione, quàm in conſolatione, tam in gratiæ ſubtractione, quàm in interna deuotione vel ſenſione, ſuperabūdare & penuriam pati. Alioqui quamdiu adhoc ipſum ſeparatum nō inuenerit, alicui Dei dono vel aliquantulum inniti comprobatur, & eſſe cōtrarins dono quinto Spiritus ſancti, ſcilicet diuini conſilij iudicatur, quo, ſcilicet quis

Immortificatio cōtra conſilium.

Iohan. 12.
Luc. 9.
Pſalm. 56. & 107.
Philip. 4.

quis omnem propriam voluntatem amoris valetudine ſuperat, & dulciflua reuerentia iugiter ad Deum loquitur, dicens: Nom mea Domine, ſed tua voluntas fiat in omnibus: ſicq; fideli & humili amatori diuina voluntas fit ſummum gaudium & delectatio maxima ſecundùm ſpiritus ſenſionem. Et ſic in nobis natura ſummè ſupprimitur, & Deus ſummè exaltatur, & ad ſuſcipiendum omnia Dei dona ſpiritus amans aptus efficitur, ac prouectius plerunque ſublimatur, tam in humili patientia aduerſorum, quàm in affluentia delectabili operum magnorum, æquali vtrobique charitate vigente. *Matth. 26*

Sextum eſt in rebus etiã licitis diſtractiua cordis occupatio, quæ ſua cõſuetudine quandam ſuperinducit animi diſtemperantiam, & euagationem, etiam tempore quietis vel orationis ineuitabilem. Et ideo licèt approbetur in ſcriptura labor fructuoſus, reprobatur tamen nimia ſolicitudo cordis, eò quòd ſinit inferiores animæ vires ad cordis tranquillitatẽ & vnitatem peruenire: quantò minus à peregrinis impreſsionibus vires animæ ſuperiores ſuſtinet denudari, vt ipſam mentis ſerenitatẽ valeat attingere? Hinc ſcriptũ eſt, quòd nemo militans Deo implicat ſe negocijs ſęcularibus. Et: Qui minoratur actu, percipiet illam, ſcilicet ſapiẽtiam. Vnde dicit Eccleſiaſtes: Vidi afflictionem quam dedit Deus filijs hominum vt diſtẽdantur in ea, ſcilicet per ſolicitudinẽ. Cuncta fecit Deus bona in tempore ſuo, & mundum tradidit diſputationi eorum. Sicq; ſenſus humanus infinitis ſe immiſcet quæſtionibus & inueſtigationibus, quæ ſunt ad inueſtigandum vtiliora relinquens. Agitq; contraria dono ſpiritus ſancti ſexto, ipſius ſcilicet intellectus, de quo videbitur infra. *Occupatio cordis in licitis nimia contra intellectum.* *1. Tim. 2.* *Eccle. 38.* *Eccle. 3.*

Septimum deniq; eſt, pura intellectualis exercitatio, quæ virtutẽ amatiuam veluti dominam ſuã præuiam non habet. Tunc enim (vt in pluribus) intellectus noſter exercitatus, ipſam curioſitatis & nouitatis aut vanitatis oblectationem comitem habet. Nec huiuſmodi exercitatio veram redolet diuinam allectionem aut aſpirationẽ ad diuini complexus vnionem, ſed potius ſemper quandam experitur à Deo ſeparabilitatem & alteritatem, eò quòd flammigeras aſpirationes hanc fœlicisſimam vnionem præcurrentes pęnitus ignorat. Vnde conqueritur Eccleſiaſtes, dicens: Solũmodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quęſtionibus. Et ideo quantò tales plus proficiunt in contemplatione, tãtò plus deficiunt in capitis euacuatione. Nam tria ſunt quæ præcipuè deducunt hominem ad amentiam. Primum, eſt nimia ſcrupuloſitas in ſua vel aliena conſcientia, reuoluẽdo, dijudicãdo, ſuſpicando, male interpretãdo, protinus indignando: de quibus iam dictum eſt. Secundũ, eſt indiſcreta corporalis auſteritas, præſertim in nimia ſubtractione ſomni vel cibi. Quare dicit Apoſtolus: Rationabile obſequium veſtrum. Tertium, eſt ipſius intellectus nimia curioſitas in inueſti- *Curioſitas intellectus contra ſapientiam.* *Eccle. 7.* *Amentiam inducentia.* *Rom. 12.* *Prouer. 25.*

inueſtigando & ratiocinando: Quia qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. Si igitur occupatione ſalubri vim ſuam intellectiuam exercitare voluerit, faciat ipſam velut pediſſequam vim amatiuam ſubſequi, vt nihil in ſua contemplatione requirat, niſi quod inflammationem mentis ac vnionem ſpiritus redoleat & excitet. Alioqui contraria erit dono ſeptimo Spiritus ſancti; ſcilicet dono ſapientiæ, quæ ſicut intellectus ad agnitionem, ſic ipſa ſapientia ad deguſtationem aſpirat: non vtique quamcunque deguſtationem, ſed ipſius charitatis, quæ palatum eſt ipſius ſpiritus, vt poſtea videbitur.

De præparatione actiuæ vitæ, & moralis. *Cap. IIII.*

INcreata ſapientia licèt ſuper vniuerſa creata radios ſuos, veluti quædam indicia ſapientiæ ſuæ diffuderit, ampliori tamen priuilegio propriam imaginem animabus humanis eleganter impreſſit, ſecundùm muneris ſui largitatem. Sed homo cùm in honore eſſet, non intellexit, quinimo & ſapientiæ lux infuſa diuinitus, per peccati tenebras & caligines occupationum temporalium obtenebrata fuerat, eò quòd excæcauit illos malitia eorum. Vnde ad præparationem debitam actiuæ vitæ, viſio ſpiritualis eſt nobis neceſſaria, nè cæcitate mulctemur æterna. Ad cuius viſionis excitantiam, ſicut ad corporalem tria præcipuè requiruntur. Primum eſt lumen medium viſionis, aerem ſcilicet illuminans: per quòd intelligitur infuſio luminis gratiæ gratis datæ vel præcurrentis. Et hæc omnibus communiter datur, vt ſic omnibus excuſationis velamen auferatur. Vnde, ſicut pater cæleſtis ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: ſic in omnes gratiam gratis datam diffundere non ceſſat, licèt in omnibus æqualiter non operetur. Quidam enim, vt arbores malæ, fructus agreſtes afferunt, eò quòd ſurculos & ramulos malos, id eſt, vitia amputare non curant, vt bonorum fructuum ſurculi inſerantur, & gratia gratum faciens acquiratur. Dum autem hæc gratia præueniens ad introductionem gratiæ gratum facientis efficaciter negotium ſuum exequitur, tunc anima prauis deſiderijs reſiſtere inducta, veluti diuino timore trepida, reatuque propriæ conſcientiæ pauida, cogitat quid agere debeat: & in ea protinus naſcitur peccatorum diſplicentia, ac naturalis quædam beneuolentia. Ibiq; præcurrens gratia ſummis innixa viribus gradum ſiſtere cogitur: attritoque corde & omnifariè quod in ſe eſt faciente, nec progredi propria virtute valente, reſtat diuinę bonitati negocium, vtcunque inchoatum conſummandum. Quæ ſcilicet præclarum illud lumen gratiæ gratum facientis, animæ ſic attritæ,

Pſalm. 48. *Sapien. 2.* *Viſioni ſpirituali tria neceſſaria.* *Marc. 5.*

attritæ,nullis dignis meritis præcedentibus infundit. Nam hoc lumen Deus,quem nulla attingunt merita, per ſemetipſum infundit, cognitiuas & affectiuas animæ vires illuminans & compungens. Et hic eſt conſummatio gratiæ præcedentis, & initium ſubſequentis. Et hoc eſt lumen ſupernaturale,quod diximus ad viſionem requiri ſpiritualem. Secundum autem,eſt voluntas videntis ſpeciem viſibilem in oculis imprimi permittens, per quod intelligitur motus liberi arbitrij in Deum. Secundum, inquam, non tempore,ſed natura. Quia cum animæ gratia infunditur, ſimul etiam ſubitò liberum arbitrium in Deum mouetur: ex qua ſcilicet vnione animæ cum Deo charitas oritur,quæ vinculum amborum eſt, & nexus amoris. Tertium denique eſt oculorum puritas, vt eis materialium rerum ſpecies intentionaliter,ſeu ſpiritualiter imprimi poſsint. Per quod intelligitur emundatio conſcientiæ, quæ fit per motum liberi arbitrij in peccatum per deteſtationem. Nam charitas,nullā patitur in conſcientia peccati maculam reſidere, quia ſolùm ſua exiſtentia multitudinem operit peccatorum, & informem attritionem commutat in perfectam contritionem. Contritio verò mox lachrymis, & dolore conſcientiam abluit,& odio peccati,beneque viuendi propoſito, nuda,ſimplici,& non ficta confeſsione, vitiorum virus euomere feſtinat,benè recolens illud Pſalm. Miſericordia,& veritas præcedent faciem tuam,beatus populus qui ſcit iubilationem. Hæc duo præcipuè fideliter exequi non faſtidit,vt ad tertium tantò perfectius per uenire mereatur. Ad confidentiam ergo diuinæ miſericordiæ ſic peruenire debet,vt in ſe primò diuinum iudiciū exequatur,& quantum prius per delectationes vitioſas defluxerat, tantum nūc de eiſdem peccatis doleat: & quantum auertendo ſe prius à creatore ſuo per mortale peccatum ipſum contēnendo receſſerat, tantum eidem humiliter ſe ſubſternendo ſecundùm ſui totalitatem liberaliter offerat, vt ſic in nouum quendam gratiæ ſtatum renaſcatur, ac illi qui ſumma maieſtas eſt,& indeficiens bonitas,per vnitiuum amoris glutinum ſenſim vniatur. Nam ſolus amor illum ad ſpem veram, & firmam confidentiam erigit,diuinæ miſericordiæ, bonitatis, largitatis & familiaritatis, quem nulla virtus alia, nulla quantumcunque ardua pœnitentia perfectè erigere poteſt. Et nihil vtique tam neceſſarium ad perfectionem proficere volenti. Vnde Sapiens: Sentite,inquit,de domino in bonitate. O ſpes ſancta,ò fidelis confidentia,dūmodo non prouocet ad incuriam vel ignauiam,ſed magis aſpiret ad diuinam gratiam,conſurgat ad beneuolentiam, incitet ad amorem, excitet ad gratitudinem,alliciat ad perfectionem,deferat grata,arripiat ardua,ſuſtineat aduerſa. Veruntamen,ipſam veritatem iuſtitiæ ſic exequi conuenit, quòd licèt de diuina miſericordia,& peccatorum venia firmiter ſperet, & confidat,in ſe tamen iuſtitiæ veritatem

Arbitrium liberum.

Conſcientia mundatio. *Prou. 10.*

Pſalm. 88.

Confidētia.

Sap. 1.

Diſcuſſio propria.

Digitized by Google

proſequi non omittat, ſeque coram omnipotentia diuina quotidie velut reum & indignum humillimè proſternendo, præteritam ingratitudinem doloroſè confitendo, diuinam longanimitatem exaltando. Ibique totis præcordijs omnem voluntatem ſuam tranfundat in Deum, tam in aduerſis quàm in proſperis, in omnibus ſe lętum & pacatum exhibens, & ad omnes ſe flexibilem, manſuetum, & beneuolum oſtentans.

Incipientibus Deo viuere forma. Cæterùm, vt incipientibus, & ſimplicibus formula detur, diſcat gerere cor flexibile ad omne bonum, & in abyſſali humilitate fundatum: pro quo quotidianis exercitijs tribunal illud diuinum adeat, & delicta præterita recolendo, defleat peccata præſertim maiora, generaliter ſaltem, prout poteſt, coram Deo, quaſi colloquendo recitet, & enumerando ſuſpiret, debitoque tempore nuda & pura confeſsione detegat, Deum in omnibus exaltando, ſe verò, in omnibus deprimendo, accuſando, & veniam exorando, formans ad hoc orationes debitas ac iaculatorias, ſuſpirans, & lachrymans. Quia ſicut lima operatur in ferro, ita quòd in qualibet ſua confricatione, aut deraſione de ferri rubigine modicum quid deradit: ſic nimirũ quodlibet ſuſpirium aliquid de rubigine peccatorum efficaciter demit, *Suſpirium pro peccatis* & eliminat. Sicque magis ac magis ſe purgans ad percipienda, quæ ratio non inueſtigat, & intellectus non ſpeculatur, diuino ſubſidio ſuſtollitur. Peccata tamen carnalia magis ſuccinctè recolat, nè ei diabolus id regerat ad delectationem, vnde debuiſſet accipere medicinam. *Deflẽdum quidnamin peccato.* Porrò dolorem pro peccatis ſic ordinet, quòd potius defleat diuinam offenſam, & inhonorationem, quàm proprium diſpẽdium, & perditionem. Congerat pariter diuinam largitatem & propriam ingratitudinem, diuinam diligentiam, & propriam negligentiam. *Beneficia Dei.* Deinde diuina recolat beneficia tam ingrato ex ſola liberalitate collata: In creatione qua nos fecit ad imaginem & ſimilitudinem ſuam: In incarnatione, qua ſe dedit in imaginem & ſimilitudinem noſtram: In conuerſatione, qua laborauit ad inſtructionem noſtram: In paſsione, qua deſudauit ad redemptionem noſtram: In manſuetiſsima longanimitate, qua tam patienter expectat emendationem noſtram, & ſuſtinet peruerſitatem, & excæcationem noſtram. Et in his omnibus eius infinitam bonitatis clementiam attendens, conſurgat ad veram confidentiam ſine hæſitatione diuinam poſtulando gratiam.

Meditatioñũ gradus. Verùm, vt omnium meditationum diſcretio vtcunquè habeatur, ſciendum eſt, quòd quantò meditationes ab ipſo timore per dolorem & diſplicentiam procedentes in puriſsimam & intenſiſsimam charitatem profecerint, tantò ſunt nobis vtiliores, propria virtute efficaciores, diuina gratia vberiores, ipſi Deo gratiores, ad purgationem aptiores, & ad perfectionem viciniores. Et ideo illæ meditationes

Digitized by Google

tationes iudicantur infimæ quæ ſolùm timorem incutere ſolent, ſicut mors incerta, purgatorij pœna, diſtrictum iudicium, & infernale ſupplicium, quibus occupari debent, qui nondum gloriari didicerunt, & in quibus concupiſcentia mundi nondum extincta eſt, quibus denique minima reſpiratio lætitiæ occaſio fit ruinæ. Et horũ quidem timor plerunque ſeruilis eſt, & ad modicum vtilis, comprimẽs quidem manum, ſed non affectum, quos liberet adhuc peccare, ſi liceret impunè. Diſponit quidem ad gratiam, ſed inſufficiens eſt ad veniam. Ad timorem enim initialem deducit qui principium eſt omnium donorum, ſub eſſe tamẽ imperfecto diuinum amorem introducens. Secundus verò gradus meditationum in his conſiſtit, quæ dolorem, pudorem, humiliationem, & auerſionem inducunt, ſicut recordatio peccatorum, in qua ſe in principio occupare, debet cum Pſalmiſta dicente: Lauabo per ſingulas noctes, ideſt, iniquitates, lectum meum. Et cum Ezechia: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quem tamen dolorem & lachrymarum effuſionem, per intentionem rectam * ordinare debet, non tantùm ponderando proprium diſpendium, proprium periculum, exteriorem confuſionem, temporalium amiſsionem, aut fœlicitatis ſuæ dilapidationem, quantùm diuinam indignationem, gratiæ amiſsionem, & ingratitudinis maculam. Et hæc ita continuare debet in principio, quouſque ſuper radiante diuino lumine, ſibi videbitur expedire. Poſtquam enim in propria mortificatione ſe ſenſerit proficere, mundum ſibi vileſcere, carnem deficere, & ſpiritum ſurſum aſpirare, paulatim incipiet animum ſuum erigere, & ad diuinam dilectionem ac vnionem dulciter & fortiter anhelare. Sicut enim videmus in ædificijs arcuatis, quòd ligna prius ſupponuntur, vt ſic muri firmitas ſuperædificetur: quo perfectè ędificato ac conſummato, ligna ſuppoſita penitus amouentur: ſic & mens noſtra, cum in amore primò imperfecta conſiſtat, per diuerſas meditationes ad amorẽ vnitiuum conſurgere debet, & id aſpirando potius quàm cogitãdo, prout poſtea videbitur. Cum autem per continuum exercitium in amorem vnitiuum cõfirmata fuerit, & vſitata, ac per multas flammigeras affectiones ſupra ſe dextera dilecti ſui ſubleuata, tũc citius quàm excogitari poteſt, ſine cogitatione præuia, vel concomitante, quotieſcunque placuerit in Deum afficietur, innumerabilibus deſiderijs ad ipſum ſolum poſsidendum aſpirando. Et huius ædificij ſalutiferi fundamentum in principio ſubſternendum eſt, vt omnis perfectionis ſemita, compendioſa inueniatur, Poſtquam igitur aliquanto tempore vitam priſtinam anxius deplorauerit, in quotidianis duo præſertim attendere debet, nè ſcilicet ad recolenda vitia priſtina nimis inſiſtat, vel ad quotidiana reuoluenda, deploranda, cõfitenda nimis ſe deijciat, aut mentem occupet & interturbet. Nam omnis pecca-

Timor ſeruilis.

Pſalm. 6.
Eſai. 38.

* *Aliàs adornare.*

Vitia quomodo recolenda.

torum rememoratio, quam concomitatur quędam delectatio vitio-
ſa vel deſperatio periculoſa, vel puſillanimitas, aut ſcrupuloſitas cõ-
ſcientioſa, protinus reſcindenda eſt, eò quòd affectum extinguit, ani
mum deprimit, familiaritatem alienat, mentem obnubilat, & à con-
Pſalm. 87. templatione reuocat. Nam tales remanent quaſi dormientes vulne-
rati in ſepulchris, ſuis doloroſis contenti latibulis: nec quandiu ſic
perſeuerauerint vnquam ad lucem diuinę contemplationis aſſurge-
re præualent, eò quòd animum contemplantis ab omnibus ocioſum
Peccata quatenus confitenda. & liberum eſſe oporteat. Confiteatur igitur & recolat peccata ſua
ſuccinctè, ita vt eorum diſplicentiam exerceat indirectè per vigoro
ſam ſcilicet conuerſionem in diuinum amorem: in qua nimirũ con-
uerſione diſplicentia venialium implicitè continetur, quia ex hoc il
li diſplicet omne quod retardat, & retrahit ab amore perfecto, mul-
toque efficacius per amoroſam in Deũ cõuerſionem delentur, quàm
per directam contritionem. Et hęc eſt induſtria fęliciſsima, à paucis
Affectus venialium peccatorum reſecandus. admodum frequentata. Secundò diligenter attendat, quòd in quoti
dianis affectum venialium funditus ęradicet, quoniam hęc eſt emen
dationis ſemita Deo gratiſsima. Aliud eſt enim ex occaſione, & infir
mitate, & aliud ex affectione in venialia labi. Nam quia fragiles ſu-
mus, omnia venialia cauere non poſſumus, quanquam benè omnes
affectiones vitioſas eradicare valemus, ſiue ſint ineptæ lætitiæ, ſiue
Paſſionum Chriſti meditandę, opus. vanæ gloriæ, vel propriæ complacentiæ, & ſimilium. Sed ad incepta
redeamus. Fundamẽtum igitur aſpirationis huius, & amoroſæ con-
ſurrectionis erit memoria feruida dominicæ paſsionis, & hic eſt ter
tius gradus meditationum. In hac autem paſsione, ſecundùm Bernar
dum, cogitare debemus opus, modum, & cauſam. Opus, inquam,
quantum ad inexpreſsibilem acerbitatem ad compatiẽdum, vt con-
Modus. gloriemur. Modum autem quantum ad ineffabilem benignitatem
Cauſa. ad imitandum, vt aſsimilemur. Cauſam denique quantum ad inten-
ſiſsimam charitatem ad redamandum, vt vniamur. Et primũm qui-
dem bonum eſt, ſecundum melius, ſed tertium eſt optimum, quia
ducit ad quartum gradum meditationum, id eſt, ad puriſsimum
charitatis exercitium. Sicque per viam compendij totius vitæ per-
fectionem celeriter quis apprehendere poterit, ſi ſaltem in his quæ
dicta ſunt, ſe ſtrenuè, conſtanter, & diſcretè exercitauerit, licèt,
proh pudor, multis videatur difficile, & paucis ſit amabile: multiſ-
que videatur impoſsibile, eò quòd contemptis ſemitis, vias quidem
duras & laborioſas ambulant, ſed tortuoſas, ac per hoc ad optatum
finem minimè deducentes, puſillanimitatem non auferentes, nec ve
ram confidentiam ingerentes, ſed plerunque in via deficere facien-
Lucæ 11. tes, ita quòd poſteriora illorum fiũt peiora prioribus. Denique, nec
Profectus notitia. facilè quis adeptum ſe putet aliquam ſanctitatis perfectionẽ, ſi for-
tè per amorem ſenſualem, & oblectationem internam, eidem gratia

diuina

Digitized by Google

diuina frequentius arridere videatur: quia multæ ſunt affectiones quæ ſunt innati appetitus ipſius naturæ,& voluntatis propriæ, aut certe proprij ſenſus,& nouitates curioſę,quæ quandoque reputãtur magna ſanctitatis indicia. Nam præſertim citra annum 40. multum inclinabilis eſt natura, & inconſtans, & affectuoſa, quærens ſæpius in ſuis exercitijs commodum ſpiritualis ſaporis, & oblectationis,ipſa tamen ignorante natura. Sicque talium conuerſatio non eſt pura, ſed affectionibus naturalibus, & diuerſis imperfectionibus admixta,& infecta. Et vbi vitam cœlicam,& ſpiritualem fouere ſe putat,ibi propriam, & immortificatam voluntatem,& nudam naturam paſcit & confortat, niſi potiori deſiderio fideliter inſtat propriæ mortificationi,ac diuinæ aſsimilationi, tam ſecundùm diuinitatem,quàm ſecundùm humanitatem,in pęnitentiæ operibus, ſanctis exercitijs,& ignitis deſiderijs carnalem vitam trucidando, terrenam oblectationem,vanitatem, & omnem ocioſitatem conculcando,cuncta diuinæ iuſtitiæ contraria deuincendo,amorem purum, & intenſum in dilectum ſubuehendo,ac omnem propriam voluntatem in diuinum beneplacitum nudè conſtituendo. Inſiſtat,inquam,fęliciſsimæ diuinæ vnioni flammigeris affectionibus non quidem in donis, & oblectationibus turpiter reſidendo quieſcens,ſed omnium datorem in illis & ſuper illas, ſumma cum intentione requirens.

Natura inſtabilitas.

Nam tria ſunt quæ faciunt hominem in diuino ſeruitio mercenarium,& reprobatione dignum. Primum eſt,quòd in omnibus exercitiis ſemetipſum & proprium lucrum quęrit,aut proprium damnum refugit:propter quæ duo ferè cuncta facit,vel dimittit: ita quòd multa bona fortiter ac voluntariè perficere poſsit propriis commodis vel incommodis intendendo. Nam quidam omnia terrena deſpiciunt, habitum religionis aſſumunt, cuncta aduerſa lætanter ſuſtinent,vt cęleſtia regna adipiſci,vel æterna ſupplicia effugere mereãtur. Nimirum cum & Platonis,vt fertur,diſcipulus, audita fęlicitate futuræ beatitudinis,ex alto præcipitem ſe dedit, vt illã conſequeretur gloriam: cuius præcelſum præconium, à viro gentili tam dulciter ingeſtum audierat. Secundum eſt, quòd vniuerſa opera ſua, & exercitia quaſi magna reputant, potius in operib. propriis, & virtutibus ſperantes,quàm in ipſa libertate filiorum Dei, quam ſanguine ſuo precioſo dulciſsimus Ieſus comparauit. Tertium eſt, quòd niſi præmium à Deo ſe recepturos ſperarent, nunquam tam fideliter ſuis obſequiis illi deſeruirent. Plus etiam timentes fulminationem æternæ damnationis, quàm indignationem dulciſsimi patris: plus quoque affectantes adipiſci Dei gloriam, & propriam ſalutem, quã Dei laudem, honorem, gloriam,& eius æternam,liberam, in obſequiis noſtris ſeruitutem. Tales igitur ſeruilis conditionis ſunt, & à diuina charitate penitus intacti, quæ nũquam quærit,quæ ſua ſunt,

Seruũ mercenarium efficiunt quæ.

Hæc tria ſic intelligenda ſunt vt peruerſo amore ſinẽ ſe cõſtituat bono ſui ipſius, paratus peccare ſi pęnã non timeret deque ſuis operibus ſuperbiens.

faciens hominem ſeipſum contemnere & deſpicere, in domino verè ſperare & confidere.

De ornatu vitę actiuę per virtutes morales. Cap. V.

NVnc autem ordine debito ea proſequamur quæ neceſſaria videntur ad ornatum actiuæ vitæ & moralis. Pro quo ſciendum, quòd in homine triplex eſt vnitas naturalis, quæ ſupernaturaliter ab electis poſsidetur. Prima eſt vnitas eſſentiæ, qua ſcilicet homo cũ cæteris creaturis, Deo tanquam primariæ cauſæ naturaliter coniungitur: quoniam ex ipſo & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Ex ipſo per creationẽ ex nihilo eſſentialiter emanata: per ipſum in eſſe conſeruata: & in ipſo tanquam in mente artificis idealiter viuentia. Vnde naturaliter omnem hominem comprehendit ſiue bonum, ſiue malum, nec tamen illum beatum efficit, niſi ad cauſam, vnde emanauit, per gratiam & liberum arbitrium reflectatur. Secũda eſt vnitas mentis quæ eſt naturalis origo virium intellectiuarum, ex qua tanquam ex centrali puncto ſpiritus, intellectiuæ vires potentialiter oriuntur, ſcilicet intellectus, volũtas, & memoria, quibus omnes actiones ſpirituales perficiuntur: & propter hanc partem anima ſpiritus appellatur. Tertia eſt vnitas cordis, quæ eſt omnium ſenſitiuarum potentiarum collectio in vnico & quaſi cẽtrali organo cordis, quod eſt principium & radix totius vitæ & ſenſualitatis. Nec tamen ob hoc hanc vnitatem à priori diſcernimus, vt eſſentiam animæ diuidamus, ſed quia anima verè ſimplex & vna, & ab omni materialitate libera, ſic corpori coniuncta eſt, velut eius veriſsima forma ſubſtantialis, & motor, ita vt quaſdam potentias habeat ſeparatas, impermixtas, & ab omni organo liberatas, quibus ſuo principio ſimilis, ipſum agnoſcat, memoretur & diligat, ac per has ſeparata totaliter (cum tamen ſit indiuiſibilis) ſpiritus, ſuo principio conſimilis nominetur. Quaſdam verò regendo corpori, & alijs vtilitatibus, quas per corporis inſtrumenta conſequitur, accommodas, corporeis habeat organis affixas. Et ob has in principali organo, ſcilicet corde reſidens, ab animando anima nuncupetur. Et hæ tres vnitates naturales in homine ſunt, quaſi vna vita & regio, tribus diſtincta palatijs, quæ per gratiã ſupernaturaliter ab electis incolũtur. Nam infima regio, ſcilicet cordis vnitas, exteriori exercitatione moralium uirtutum inhabitatur & ornatur, iuxta formam vitæ Chriſti, & ſanctorum eius, tam in agẽdis, quàm patiendis. Secunda regio, ſcilicet vnitas mentis, vel ſpiritus, ſupernaturaliter incolitur, & inſignitur tribus virtutibus theologicis, affluentiaque donorum & gratiæ Dei, ac ingenua beneuolentia ad ſequelam Chriſti in omnibus ſuis conſilijs. Tertia denique regio, ſcilicet eſſentiæ noſtræ vnitas, quodammodo captum noſtri intellectus

Vnitas eſſentia hominis.
Rom. 11.
Vnitas mẽtis.
Vnitas cordis.
Vnitatum naturaliũ anima ratio.

tellectus excedens,& quodammodo tamen in nobis eſſentialiter exiſtens,tūc à nobis ſupernaturaliter poſsidetur,cum in omnibus virtuoſis actibus, ſolùm Dei laudem & honorem intendentes, & tam noſipſos, quàm intentionem noſtram, & omnia tranſcendentes, in Deo tanquam in centro proprio, per amoroſam vnionem quieſcimus. Hęc eſt enim illa vnitas,ex qua creationis profluuio naturaliter emanauimus, & in qua ſemper eſſentialiter manemus, & ad quā amoris greſsibus reintramus.

Quæ nimirum vnitates,aliter ornantur in vita actuali,aliter in vita ſpirituali,& aliter in vita ſupereminenti. Nam in actiua vita principaliter ornantur perfectione virtutum moralium: quarum ſolidū & primarium fundamentum eſt humilitas,ſupra quam virtutum genealogiam texere cupientes,eius progreſſum prius ediſſeremus. Eſt igitur humilitas profunda cordis in conſpectu diuinæ maieſtatis inclinatio. Nam aduertens humilis amator Chriſti tam potentem, excelſum & diuitem tam vili, & pauperi homuncioni, tam fideliter & humiliter in tanta paupertate ſeruiuiſſe,mox in eius corde tāta naſcitur diuinæ magnitudinis reuerentia, quantam nec verbis explicare,nec indicijs ſufficiat demonſtrare: & ideo Chriſto nequit honores ſuo deſiderio ſufficientes impendere, vel ſeſe ſatis vilipendere. Quò fit vt in diuini honoris exhibitione, & humilibus obſequijs ſe ſemper deficere quæruletur.Siquidem diuinæ magnitudini reuerentiam exhibere, extrinſecus quidē humilibus obſequijs, intrinſecus verò reuerētibus inclinationibus,primus actus eſt & acceptiſsimus humilitati,ſuauiſsimus charitati,& decentiſsimus æquitati. Hæc eſt enim in homine viua & intima radix,qua nos in Deo,& Deus nobiſcum,iuxta ſinceram pacem viuimus,Quia per illam nos Deo,præceptiſque illius,& omni creaturæ ſubijcimus propter Deum, quæque viliſsima & infima nobis aſcribētes, nec cuiquam virtutibus nos cōparare præſumentes, ſed pedibus omnipotentiæ diuinæ toti, velut inutiles & pedum pulueres ad nutum ſumus ſubiecti, ad omne beneplacitum Dei nos dirigentes. Hæc eſt autem beneplacita Dei voluntas,ſapientiam mundi contemnere, & Dei ſapientiam imitari in omni perfectione virtutum. Et ideo humilitas ſuam primogenitam parit obedientiam, per quam ſolam humilitas vera comprobatur. Eſt autem obedientia flexibilitas ſubmiſſæ volūtatis,& ad omne bonum infatigabilis animi prōptitudo, quę ſuo ordini inſerit vniuerſa.Nam carnem ſpiritui,& ſpiritum ſuo ſubigit creatori,ſubiectumque facit omni humanæ creaturæ propter Deum, ſed non pręter,aut contra Deum.In dandis quoque conſilijs,auxilijs, & obſequijs, tam corporalibus quàm ſpiritualibus, promptum & hilarem exhibet ſe prout ſalua diſcretionis regula,vnicuique nouerit opportunū. Obedientia ſuum amatorem inferioribus reddit imitabilem, æqualibus

Vnitatum animæ naturaliū operationes.

Humilitas quid.

Obedientia.

1. Petr. 2.

Digitized by Google

Voluntatis propria abdicatio. ſocialem,ſuperioribus amabilem, Deo acceptabilē, & ab eo exaltabilem,atque æternis gratiæ donis ditabilem. Hæc autem generat abdicationem propriæ voluntatis, & proprietatis. Nullus enim ſuam poteſt in alterius transfundere voluntatem,niſi qui matris obedientiæ fuerit vberibus ablactatus,quamuis ſaluo propriç voluntatis dominio poſſet quis exterioribus actibus alienis ſe voluntatibus,conformare.Propriæ voluntatis abdicatio prohibet poſſeſſorem ſpecialem viuendi modum, vitis ſanctorum, & doctrinis diſsimilem vſurpare.Et per eam in agendis & patiendis,omnis occaſio ſuperbię penitus annihilatur, & humilitas in ſummo gradu conſummatur, Dei voluntas proprio dominio fungitur,& hominis voluntas diuinæ voluntati ſic vnitur, quòd contrarium velle, vel optare quodammodo nequeat. Ex ipſa denique ſuboritur pœnarum & dolorum omnium voluntaria perpeſsio. Spiritus enim domini,ſpiritum humilis cōtingens,attrahit & intrahit, & totum ferè conſumit. Itaque propriam *Rom. 8.* voluntatem abnegat,& Deo ſe liberè reſignat, vt non aliam ſuam voluntatem vel libertatem putet,quàm domini ſui voluntatem. Et tūc ſpiritus Dei reddit teſtimonium ſpiritui noſtro, quòd filij Dei ſumus. Et ſic ſumma libertas,& profundiſsima humilitas, in vna ſimul *Patientia.* perſona coniunguntur. Abdicatio proinde propriæ voluntatis patientiam parit,quæ eſt omnium accidentalium Dei permiſsione pacata tolerantia.Nam verè patientem non cōtriſtat quicquid ei acciderit,ſiue temporalium bonorum, aut amicorum amiſsio, ſiue morborum,aut ſcandalorum incurſio,ſiue vita,ſiue mors, purgatorium, infernus & ſimilia:quin veræ charitatis imperio, diuinæ ſeſe per omnia ſubijciat voluntati, Vnde,quia eum de mortali peccato cōſcientia non accuſat,leue eſt ei quicquid Deus tolerare iuſſerit, ſiue tem-*Matth. 20.* porale fuerit,ſeu æternum.Et ſic per patientiam mirificè decoratur. Neque id mirum, quia voluntaria patientia in pœnis cum beneuolentia Chriſto veſtis extitit nuptialis,cum in ara crucis ſanctam ſibi deſponſauit Eccleſiam. Patiētia verò mititatem generat,quę poſſeſ-*Mititas. Pſalm. 36.* ſori ſuo pacem de omnibus pollicetur:quia manſueti hæreditabunt terram,& delectabuntur in multitudine pacis. Mititas autem eſt in patientia tranquillitas, per quam vis iraſcibilis quaſi ſilētio quodā immobilitatur,& concupiſcibilis virtutibus ſublimatur: quod rationalis aduertens lætatur, & conſcientia tantæ dulcedinis guſtu pace mirifica tranquillatur.Et ſic gaudenter ſuſtinet dura verba & verbera,omnemq́ue illatam iniuriam.Mititas autem benignitatem gignit, *Benignitas.* quia ſolus mitis verè benignus eſt.Benignitas enim iratorū animos blanda humanitate,dulci affabilitate,& pijs actibus emollire nititur vbi ſpes ſpondet effectum. Per benignitatem charitatis fructuoſitas coaleſcit: quia anima benignitate referta,eſt quaſi lampas oleo plena,errantibus lucens bonis exemplis,deſolatos vngens blandis allo-

quijs,

Digitized by Google

quijs,iracundos medicans pijs verbis & obſequijs, virtutibus pingues accendens ardore charitatis:non odijs, vel inuidentijs alienis vitrea fragilitate tabeſcens,ſed fraternæ dilectionis adamantina firmitate cōdureſcēs. Benignitas autem compaſsionem parit,quia neceſsitatibus omnium benigna compatientia condeſcendit.Eſt enim compaſsio ad omnem neceſſitatem pia cordis cōmotio,quæ primò verum Chriſti militem regi ſuo tam crudeliter occiſo compati facit, imprimens eius menti tam neceſſariam mortis cauſam, tam piam & promptam patiēdi voluntatem,dura verba,duriora verbera, duriſſima mortis ſupplicia. Quorum amara recordatio pium cor lachrymoſa compaſsione concutit,& Chriſti doloroſa dilectione cōcrucifigit.Secundò,compaſsio proprias attendere ſuadet negligētias, miſerias & defectus,teporem & pigritiam,inutilem temporis amiſsionem,& tātam in omnibus virtutibus pauperiem.Tertiò,ſuadet multifaria proximorum perpendere errata, Dei & propriæ ſalutis paruipenſionem conſiderare,diuinorum beneficiorum tantam ingratitudinem reuoluere.Quorum intuitu compungitur,& deſiderio ſalutis omnium inflammatur. Quartò,ſuadet inſpicere corporales neceſsitates omnium & ſingulorum: quorum attentio benignam animam pia compaſsione cruciat. Vnde ſola compaſsio præ cæteris à datore virtutum omnium hoc fungitur officio,quòd omnium neceſſitatibus pijs viſceribus miſereatur,& condoleat. *Compaſsio.*

Quæ compaſsio largitatem parit, quæ eſt liberalis effuſio cordis, charitatiua compaſsione permoti.Et ſolus compaſsione miſericors, ſupernaturaliter communi charitatis feruore ſiue fauore largus eſt. Rememorās enim dominicę paſsionis,& pietatis ineffabilia beneficia & tormenta, tanta ſe largitate pro qualicūque viciſsitudine tam mirandæ charitatis profundat, vt pro ſingulis articulis tam amari martyrij,laudē,honorē & reuerentiā rependere deſiderat. Recolēſque propriæ miſerię,negligētiæ,ingratitudinis, & tarditatis,diuinæ quoq; patiētię,clementiæ,longanimitatis & fidelitatis,toto mox ſpiritu diuinæ largitati ſurſum aſſurgit obuiam,volūtate perpetua prodigam offerens ſeruitutem. Recolens autem errores proximorū innumeros,riuulum ſuæ largitatis, ad locum vnde exijt mox reflectēs, diuinæ bonitatis munificentiam pijs clamoribus interpellat.Demū, multiplicem corporalem indigentiam in proximis ſuis attendens, vnicuique iuxta ſuam facultatem ſubuenire contēdit. Ex ea nanque ſeptem opera miſericordiæ profluūt: à diuitibus quidem obſequijs & facultatibus, à pauperibus verò pijs fauoribus, & voluntatibus. Per quam largitatem virtutes multiplicantur, animæ vires decorantur, quia largus ſemper eſt ſpiritu lætus, corde inſolicitus, affectu profuſus,& pijs actibus vniuerſis communi charitate beneuolus. *Largitas.* *Opera miſericordiæ.*

Largitas autem quandā ſupernaturalem parit in operibus virtuoſis *Strenuitas.*

fis

ſis diligentiam,& ſtrenuitatem: quam nemo ſic aſſequitur, vt is, qui ex intima largitate miſericors eſſe probatur. Eſt enim ſtrenuitas ad opera virtutum exercenda quædam inquieta cordis alacritas, vitæ Chriſti,& ſanctorum eius impigra ęmulatrix. Cuius ſtrenuitatis ſtimulis quis agitatus corpus,& animam,eſſe & viuere, vires, & opęs, diuinis optat laudibus,& honoribus mãcipare. Per hanc ſupernaturalem ſtrenuitatem animæ vires ad ſuſceptionem influentię diuinæ explicantur.ſeu dilatantur,& ad virtutum actus vegetiores redduntur. Exhilaratur conſcientia,augmentatur gratia, virtutes delectabilius,& iucundius exercẽtur,& opera quoque exteriora decore maiori venuſtantur.

Sobrietas. Strenuitas hæc temperantiam ſeu ſobrietatem generat,qua nemo tam pollet, quàm ſtrenuus,& corporis,& animæ iuxta iuſtitiæ regulam gubernator. Sobrietas autem potentias intellectuales, animales & corporales,ab omni ſuperfluitate reſtringit,nolens ſcire,vel ſapere quæ non licent, ſed ſapere ad ſobrietatem. Incomprehenſibilis *Roman.12.* quippe eſt Dei natura, creaturam excedens vniuerſam,ſic quòd omnis creata capacitas anguſta eſt comprehendere deitatem. Sed vt intellectualis creatura, diuinam eſſentiam videndo cognoſcat, & amando fruatur,neceſſe eſt eam diuino lumine ſupra ſe ſubleuari, & in DEVM amoris dulcedine trahi, quo ſic Deum ſua ipſius capaci- *Prou.25.* tate comprehendat. Qui ergo ſcire volens,quid ſit Deus,ſcrutator fieret maieſtatis, oppreſſus à gloria in amentiã forſitan laberetur:quia deficit omne lumen naturale creatum, à nuda viſione diuinæ eſſentiæ. Articuli quoque fidei,nõ ſunt rationis indagine diſcutiendi, ſed aſſertione firmiſsi na ſimpliciter credendi: quia nunc tantùm vide- *1. Cor.13.* mus per ſpeculum in ęnigmate. Scripturarum obſcuritates non ſunt ad priuatam opinionem detorquendæ,ſed iuxta Chriſti & ſanctorũ vitas,& doctrinas fideliter intelligendæ. Ex ſcripturis etiam,& creaturis id ſolùm accipiatur, quod ad ſalutem expedire quomodolibet comprobatur. Et ita negotium ſpiritualis ſobrietatis expedietur,per quod fides firmiter cuſtoditur,intellectus depuratur, ratio ad veritatis intelligentiam quietatur, voluntas iuxta diuinæ voluntatis beneplacitum ad opera virtutum facile flectitur,pax cordis inconcuſſa ſeruatur, & conſcientia ab omnibus ſcrupoloſitatis nexibus extricatur, quibus omnibus tam in ſe quàm in Deo pax ſtabilis poſsidetur. Secundò,ſobrietas in ſenſibus eſt ſeruanda,& potentiæ beſtiales rationis moderamine ſunt compeſcendę,nè ſcilicet appetitus beſtialis ſuper eſcam, & potum ſe nimium effundat, ſed vt eſuriens ſic ſumat alimentum,ſicut æger medicinam, & ſic corporis ſanitas conſeruatur,conſeruatio honeſtatur,& fama nomenque bonum fragrantiã ſanctam emittit. Hæc etiam ſeruanda eſt in actibus,& verbis, in colloquijs, & ſilentijs, in operationibus,& ceſſationibus,iuxta ſancto-

rum

Digitized by Google

rum patrum dicta, & exempla.

Hæc autem, & mentis, & corporis ſobrietas generat caſtitatem, quã alius nemo niſi verus fuerit ſobrius, perfectè poſsidere poteſt. Quæ etiam in triplici gradu diſtingui poteſt. Prima eſt caſtitas corporis, quæ docet ab omnibus immundis actibus, & geſtibus intactũ ſe cuſtodire, quę libidinem aliquam ſpumare noſcuntur. Et hæc propter niueam pudicitiam aſsimilatur candori liliorum & angelicę puritati: Propter laborioſam verò reſiſtentiam, roſarum rubori, & martyrij dignitati. Secunda verò eſt caſtitas cordis, quæ tentationibus carnis vrgentibus, & naturalibus motibus ſtimulantibus, ad Deum integra voluntate, & tota confidentia, velut ad tutiſsimum caſtitatis aſylum confugere conſueſcit, eique perpetuò adhærendi volũtatem firmiſsimam præſentare. Et hæc augumentum gratiæ maxime promeretur, in qua virtutes omnes extolluntur, & conſeruantur. Ipſa ſenſus exteriores cuſtodit, dirigit, & gubernat: appetitum autem beſtialem reſtringit, corrigit, & informat. Eſt enim contra terrenorum incurſum firmiſsima cordis clauſura, & ad cœleſtium omniſque veritatis influxum latiſsima apertura, ac totius vitæ ſpiritualis venuſtiſsima ornatura. Quam vt perfectius aſſequatur, non permittat, ſe quibuſcũque medijs etiam ſpiritualibus, ad aliquas ſingulares familiaritates inclinari, vel conſtringi, nec velit à quoquam ſingulari fauore coli. Quia talia miro modo (licèt bona videantur) à via Dei pura, in qua gloria Dei ſynceriter quæritur, impediunt, inficiunt, & retrahunt. Tertia eſt caſtitas mẽtis, quæ poſſeſſorem ſuum ſupra ſenſum, & intellectum, & ſupra omnia dona animæ infuſibilia, Deo conglutinat: quia quicquid poteſt creatura comprehendere, idipſum nititur pertranſire, & in ſolo incomprehenſibili bono quieſcere. Vnde & ſacramentum corporis Chriſti ſumendum non eſt propter ſpiritualis ſaporis delectamentum, nec propter deſiderij appetitum, aut dulcedinis affectum, vel propter pacis, & pacationis fomentum, nec ob quamcunque aliam cauſam, niſi ſolùm ad honorem Dei, & vt in virtutibus profectus fœcundior habeatur. Hæc enim mentis caſtitas ſummè præcipit obſeruari, quæ nimirum ipſum animũ ab omnibus creatis abſolutum, diuino vultui procliuum, & deiformitate decorum, tam ſublimiter in diuinam ſuſtollit ſimilitudinem.

Corporis. *Cordis.* *Mentis.* *Eucharistia quatenus ſumenda.*

De conſurrectione ad Deum in actiua vita & morali: & de intentione triplici. Cap. VI.

POſtquam fidelis anima virtutibus moralibus decenter fuerit adornata, ſecundùm quòd actiuæ vitæ perfectioni congruit, conuenienter deinde vigoroſæ conſurrectioni iubetur operam dare, & dicere cum ſponſa: Surgam, & circuibo ciuitatem, per vicos, & pla- *Cant. 3.*

teas,

teas,quæram quem diligit anima mea.Huius autem conſurrectionis duplex eſt modus.Primus eſt myſticus & occultus,& vocatur à diuino Dionyſio myſtica Theologia , quia eſt quædam occultiſsima ſapientia , quam immediatè ſolus Deus hominem in ſpiritu edocet. Alias autem ſcientias mundi doctores ſuis tradunt auditoribus, verbo,calamo,& atramento: ſed hæc in diuinis illuminationibus,& cœleſtibus diſtillationibus in corde ſcribitur,digito Dei viui.Quę profectò licèt propter ſuam excellentiam, ab humana ſapientia non poteſt edoceri,quilibet tamē quantumcunq; ſimplex & idiota in ſchola diuina,ſi ſe fideliter adaptauerit,hanc à Deo ſapiētiam immediatè recipit,ſuper omnem intellectum,per ſolum amoris affectum,quā nullus Philoſophus,aut ſciolus humana induſtria,quantumcunque ſtudeat,apprehendet. Qui modus affectiuæ conſurrectionis tractus eſt in præcedentibus, ſed eius perfecta proſecutio videbitur poſtea. Et hanc in omni gradu ſui profectus, pro ſuo modulo diligētius colere debet,quicūque veraciter efficaciter,& ſalubriter proficere deſiderat. Secūdus autem modus eſt ſcholaſticus,quem latius proſequi nunc intendimus.Nam iuxta Pſal.Beatus vir,cuius eſt auxilium abs te domine,aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum in loco,quem poſuit.Nec mirum,cum in hoc tota ſalus noſtra conſiſtat,ſine quo nulla vnquam perfecta eſt virtus.

Theologia myſtica. *Theologia ſcholaſtica.* *Pſalm. 83.*

Pro quo ſciēdum, quòd ſicut in patria Deo tribus animæ dotibus fœlici connubio coniungimur, ſcilicet viſione clara, dilectione pura,& fruitione ſecura:ſic in huius vitæ via per gratiam futuræ beatitudinis gloriam prælibantes efficientijs trium virtutum Theologicarum, tribus animæ dotibus correſpondentium,Deo propinquantes coniungimur, tam in actiua vita , quàm in contemplatiua, licèt multum differenter. Nam in actiua vita, de qua nunc loqui intendimus,primò Deo coniungimur intentione recta, lumine fidei illuſtrata,cum ſcilicet in cunctis,quæ agimus,vel patimur,conſequi vel vitare cupimus, ſimplicem cordis oculum diuino cōſpectui directè opponimus. Quod fit dum in omnibus actibus, & affectibus illum ſolum honorare ac diligere cupimus,& intendimus,qui nos ſapientia ſua creauit,humanitate nobilitauit, ſua morte redemit,ſuo ſanguine lauit,& in æterna beatitudine nos beatificare diſpoſuit. Quæ cuncta nobis fides luce clarius oſtēdit, quæ initium eſt omnium gratiarum, & donorum, & deiformium virtutum. Eſt enim lumen ſupernaturale,quod qui veraciter adipiſci deſiderant, vt Dei filiationem ſortiantur,ſeſe ſubleuent ad conſiderādum vnum eſſe ſummum bonum,Deum,& creatorem cœli & terræ, ac omniū quæ in eis ſunt. Hæc autem omnia ad ſeruitium,& vſum noſtrum ex amore creauit, multifarijs nos donis,tam ſpiritualibus, quàm corporalibus præueniens,ſeipſum inſuper in humana natura conferens ad omnem labo-

Intentio recta. *Lumen fidei.*

rem,

rem & miſeriam, paſsionem & mortem: adijcere paratus peccatorum veniam, communicare gratiam, vnire per amorem, præmiare per æternam ſui fruitionem. Sicque natura in ſupremo ſui, conſideratiua indagine ſubleuata, Chriſtus per fidem aduenienſ, luce ſua ſupernaturali virtutem eius intellectiuam clarificat, ita quòd plus credit, & confidit, quàm explicare ſufficit conſiderans, & inſpiciens æternum bonum, quod expectat adipiſci, certiſsimè ſperās quod credit & inſpicit. Vnde dicit Dionyſius 7. de diuinis nominibus, quòd circa veritatem verè exiſtentem, & non errantem verſatur fides diuina, quæ eſt ſtabilis collocatio credentium, collocans illos in veritate, & firmans ſimplicem veritatem, in tranſmutabili identitate, in ipſis credentibus, habentibus cognitionem veritatis: & ideo credentem in veritate, nihil mouebit à lætitia, quæ eſt ſecundùm veram fidem, ſed habebit in ea permanentiam immobilis, & intranſmutabilis identitatis. Qui enim veritati vnitus eſt, ex ipſa vnione bene nouit, quòd bene ſentit, quamuis multi corripiant eum, tanquam mentis exceſſum paſſum ſiue furioſum. Ipſe tamen bene nouit ſeipſum non furentem, vt errantes ei imponunt, ſed per ſimplicem veritatē, ſemper eandem & eodem modo ſe habentem, liberatum ab inſtabili & variabili diuiſione, contra variabilem errorem. Et ſic per fidem veram ſtabilitus & illuminatus ſecurè per intentionem rectam inoffenſo pede finem ſuum exequitur. Nam intentio recta finem actionis, & itineris nobis pręoſtendit: quia dicit Greg. quòd intentio priuſquam in actione ſe exerceat, hoc iam quod appetit, cōtemplatur. Et vnaquæque actio intentionem ſuam quaſi oculum intuentem ſequitur, qui oculus lumine fidei eſt illuſtratus. Et ideo vigilanti cura, per opera cuncta intentio noſtra nobis eſt penſanda, vt nihil temporale in his, quę agit, petat, ſed totam ſe in ſoliditatem ęternitatis figat, nè ſi extra fundamentum actionis noſtræ fabrica ponitur, totum opus in nihilum ſoluatur, quia etiam ſumma opera inaniter fiunt, ſi intentione cordis extra æternitatis rectitudinem deflectūtur. Si autem rectè intendimus, bonum opus efficitur, & ſi minus bonum extra videatur. Nimirum, cum intētio dirigitur amoris deſiderio, qui gratificat opus: & quantò maior eſt amor finis, tantò vehementior eſt motus intentionis, ita quòd amor mouet ad finem deſideratum, ſed intentio cuncta diſponit, & ordinat ad illius finis conſecutionem, per quæ finem hunc deſideratum conſequi ſperat. Dicit enim Gloſſa ſuper illud Pſalmi: In laqueo iſto, quem abſconderunt, Quòd pes animæ amor eſt, & eo mouetur ad locum ad quem tendit, ſcilicet, ad dilectionem bonam vel malam, quo ſe perueniſſe per amorem lætatur. *Pſal. 141.*

Ad maiorem autem euidentiam tres gradus bonæ intentionis diſtingui poſſunt. Eſt enim intentio quædam rectificata, quædam ſimplificata, & quædam deificata. Prima dicitur intentio rectificata, vt- *Gradus intētionis bonæ triplex.*

pote

pote principaliter ad Deũ & propter Deum directa, quæ procedit ex voluntate affectiua æſtu diuini amoris calefacta: quæ voluntas ſic æſtuans intentionem ad conſecutionem æterni finis deſiderati operando impellit, liquefaciendo in Deum dirigit, nec eam ſiſtere, niſi in æterno Deo finit. Vnde Origenes ſuper cãtica dicit, Quòd qui ſancto deſiderio æſtuat, ad quodlibet opus bonum habilis inuenitur: & nihil duri in corde, id eſt intentione portat, quod nõ feruore ęſtuantis deſiderij in Deum liqueſcat. Hic ergo ſecernuntur filij adoptionis à filiis reprobationis. Nam qui in exercitiis & operibus virtuoſis perficiendis non attrahuntur amore diuino, ſed impelluntur aliunde, Deo vniri non poſſunt. Quia cum natura recurua ſit ad ſeipſam omnes ſupernatur arali gratuitaque dilectione vacantes, in omnibus ad ſeſe reflectuntur, & requiẽ quærunt in rebus extraneis, quoniam à Deo ſunt auerſi. & ad ſe naturali dilectione conuerſi, quærentes & affectãtes in ſuis exercitijs & operibus virtuoſis, dulcedines & ſolatia ſimiliaque, quorum intrinſecus mouentur appetitu, cum econtra verum amatorem nihil contentare valeat præter ſolum incompræhenſibile bonum: quia charitas eſt nexus amoris nos in Deum tranſuehẽs, per quã & vnimur Deo, nobiſipſis renũciantes, & Deus vnitur nobis. Verumtamen tam ſimilis eſt amor naturalis in actibus exterioribus ipſi charitati: ſicut ſimiles ſunt vnius capitis duo pili, licet amborum intentiones ſint diſsimiles. quia verus amator intendit, quærit & deſiderat ſemper honorem Dei: naturalis autem amator ſibiipſi, proprioque commodo ſemper intendit. Et ſic amore naturali præponderãte in exercitio & ſenſione ſpirituali, ſimul in quatuor peccata prolabitur, ſcilicet in ſuperbiam, cupiditatem, guloſitatem, & luxuriam. In hæc enim per ordinem in paradiſo lapſus eſt Adam, qui mandatum Dei ſuperbiendo contempſit, cupiditatis inſtinctu ſapientiam concupiuit, guloſitatis motu illiciti ſaporis delectamentum quæſiuit, & poſt hæc ad libidinem inſaniuit. Sic nimirum ad exercitia tracti, duntaxat amore naturali, in qualicunque deuotione, facile mouẽtur ad propriam complacentiam & inanem gloriam putantes ſe aliquid eſſe cum nihil ſint. Ad ſapientiam etiã diuinam, id eſt, internas illuminationes, reuelationes, viſiones, & ſimilia ex curioſitate quadam per cupiditatem nimis inardeſcunt. Sapores verò & oblectationes ſenſuales in affectu ſenſuali motu guloſitatis quærunt. Ad hoc enim totum ſuum ſtudium deuotionis frequentando conuertunt. Quibus tãdem adeptis, in libidinẽ ſpiritualis fornicationis inſaniunt, cum in his oblectationibus, & conſolationibus oblito datore finem deuotionis ponunt, illicq; requieſcũt. Et in his tam in actiua vita, quã in contemplatiua plurimi decepti, miſerabiliter aberrant. Et qui veſcebãtur voluptuoſè, interierunt in vijs: qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora. Non ſic fidelis

Natura recuruitas ad ſeipſam.

Amoris diuini & naturalis differentia.

Gen. 3.

1. Cor. 4.

Thren. 4.
Philip. 4.

Digitized by Google

delis ſeruus diuina charitate permotus, qui nō quęrit quę ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti. Vnde ſignum intentionis rectificatæ eſt ſobria lætitia, & exultatio mentis. De qua dicit Orig. ſuper Cant. Non inueni verius ſignum boni hominis, quàm ſi inter ærumnas fert dulcedinem mentis ex frequentia ſobriæ exultationis & lætitiæ. Hoc enim ſignum denotat immobilitatem mentis tã in aduerſis, quàm in proſperis: quod eſt ſignum intrinſecum rectę intentionis. Vnde Greg. ſuper illud Iob: Erat vir ſimplex & rectus. Rectus eſt ille qui in aduerſis non frangitur, qui ad temporalia non inclinatur, qui ad ſuperiora totus erigitur, qui diuinæ voluntati totus ſubijcitur. Sciendum tamen quòd hæc intentio licèt rectificata ſit, perfectum tamen decorem per omnia non habet, quoniam adhuc in actiua vita conſiſtens circa multa eſt occupata, quamuis ſolùm propter Deum. Vnde Bernardus ſuper Cant. dicit, quòd in aliud tendere, quàm in Deum, & tamen propter Deum, non ocium Mariæ, ſed Marthæ negocium eſt. Abſit tamen, vt quæ huiuſmodi eſt, quicquam illam dixerim habere deforme: Nec tamen ad perfectum affirmauerim perueniſſe decoris, quippe quæ adhuc ſolicita eſt, & turbatur erga plurima, & non poteſt terrenorum actuum, vel tenui puluere non aſpergi: Quem tamen citò facileque deterget, & in hora ſanctæ deuotionis caſta intentio, & bonæ conſcientiæ interrogatio ad Deum. *Iob 1.* *Rectus quis.* *Luce 10.*

Secunda verò dicitur intentio ſimplificata, quæ Deo magis eſt immediatè proxima, & odore finis æterni dulcius allecta, & eſt contemplatiuorum, experimentaliter ex affectiua voluntate procedens. Experimentalis autem odor vltimi finis alia cuncta quodammodo cõtemnere facit, ex quo in nullo alio intentionem quieſcere ſinit, ſed eam vltimo fini (quantum poteſt) immediatè vnit: quoniam in tali experientia, intentio non ambulat, ſed currit cum ſponſa dicens: In odorem vnguentorum tuorum curremus. Dicit autem Bern. libro de præcepto & diſpenſatione, quòd ad hoc vt interior oculus, ſcilicet intentionis, ſit verè ſimplex, duo ſunt illi neceſſaria, ſcilicet charitas in intentione, & veritas in electione. Cuius ratio eſt, quia charitas intentionem ad omnia, quę ſunt ad finem intẽtum, dirigit & extendit, ac per hoc arctius vnit, cum in omnibus vnum intẽdit, & ad vnum tendit, & omnia quantum poteſt, cum illo vno vnire quærit. Veritas autem non ſinit errare circa finem intẽtum. Alioqui, vt ibidem Bernard. proſequitur, quomodo ſimplex eſt oculus intentionalis, cum ignorantia veritatis, qui bonum diligit, & malum neſcius agit? Sed illius oculum non immeritò ſimplicem dixerim, cui neutrum bonum deſit: quoniam iſta duo, oculum intentionalem faciũt ſimplicem, ſcilicet amor boni, & cognitio veri: quia charitas non ſinit intentionem ante finem intentum ſtare, nec veritas ſinit eam circa finem errare, quia non quærit angulos, nec ei diuerſoria placent. *Intentio ſimplificata.* *Cantic. 1.* *Intentioni ſimplificatæ neceſſaria, quæ.* *Charitas.* *Veritas.* *Matth. 6.* *Oculũ ſimplicem quæ faciant.*

Porrò

Porrò, recta & ſimplex intentio quædam eſt tendentia, recta ſine obliquitate, & ſimplex ſine admixtione in æternitatem, à voluntate deſideratam, & à ratione dictatam, quæ tendentia continua intentionis eſt approximatio, & attingentia continua deſideratæ æternitatis. Simplex intentio, diſperſas animæ potentias in vnitatem ſpiritus colligit, Deo ſpiritum amoris vnione coniungens. Simplex intentio eſt decor, initium & finis omnium virtutum, quas Deo ſemper offert in ſacrificium laudis, & gratiarum actionis. Illa intentio ſimplex eſt, quæ niſi in ordine ad Deum nihil complectitur extra Deū, omnem ſimilationem, & cordis duplicitatē expellens. Eſt enim oculus ille ſimplex, qui totum corpus operum noſtrorum lucidum reddit. Eſt, inquam, interni ſpiritus amatoria inclinatio, diuino lumine luminoſa, ſpem, fidem, & charitatem in ſe complectens, & totius vitæ ſpiritualis intimum fundamentum exiſtens. Hæc igitur intentio charitate & veritate munita, temporalia deſerat, ad æterna ſuſpirando redeat, donec intenſio tentio fiat. Dicit enim Hugo de arca Noe: quòd hoc eſt ad Deum tendere, & ad ipſum pertingere, ſemper eum & per deſiderium quęrere, & per cognitionem inuenire, & per guſtū tangere. Quòd ſi ſemel in appetitione gloriæ cęleſtis forti ſtabilitate animus per intentionem figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis enim externis motibus eandem intentionem quaſi quendam ſecretisſimum ſeceſſum petit, incommutabili inhærens, & cuncta mutabilia tranſcendens. Hæc igitur intentio tendit in Deum ſolum immediatè, quantū poteſt, & propter ipſum: ſed plerunque non totaliter propter Deum ſolum, quin etiam propter ſe quærens medicari & cōſolari, retinens adhuc aliquid de proprio, vt dicit Bernardus. Vnde Pſalmiſta in perſona talium ait: Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem: licèt principaliter nō quęrat mercedem, ſed domini voluntatem. Quam intentionem ſi fortè plurimi ſupergreſsi ſunt, dictante ratione, compellente charitate: pauci tamen admodū: tam voluntarios ſe reperiunt ad diuinę conſolationis, & internę ſenſionis ſubtractionem, quàm ad earum receptionem, nondum plenè ſibiipſis mortui ad perferenda quæcunque aduerſa, niſi conſurgant ad perfectiorem intentionis gradum.

Intētio ſimplex quæ. *Matth. 6.* *Pſal. 118.*

Tertia denique dicitur intentio deificata, vtpote amore finis ęterni totaliter attracta. Et eſt propriè beatorum in patria, quia iam intentio fit tentio æterna, & elicitur à voluntate affectata deiformiter. Quidam tamen in ſtatu viæ feruore ſpiritus inebriati, intentionem hanc attingere cupientes, totis præcordijs ad eius fœlicem conſecutionem laborare non ceſſant, vt & ipſi in hac valle lachrymarum pro modulo ſuo fœlicem hanc deificationem, & perfectam diuinam aſsimilationem aſſequi mereantur. Deificatio autem ſecundùm Bernardum

Intentio deificata.

Digitized by Google

dū in lib. de diligēdo Deū, nihil relinquit in voluntate admixtū vel propriū,ſed totum per intentionē dirigit in Deū. Vnde dicit ibidē: O pura & deificata intētio volūtatis,eò certè deificatior, & purior, quò in ea de proprio nihil admixtum relinquitur,eo ſuauior & dulcior,quò totum diuinū eſt quod ſentitur.Sic.n.affici,eſt plane deificari,quæ deificatio ſuā perfectionem cōſequitur in futura vita. Vbi ſic omnem in ſanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo,neceſſe erit à ſemetipſa liqueſcere & deficere aut in Dei penitus voluntatem trāsformari. Alioqui quomodo erit Deus omnia in omnibus, ſi in homine aliquid de homine ſupererit? Manebit quidem ſubſtantia,ſed in alia forma,in alia gloria,aliaq; potentia, quā intentionem etiam in hac vita,vt dictū eſt,quidam prælibare merentur. *1. Cor. 15.*

Vti quiſque in actiua vita morali per Dei, amorem, amorem proficere debeat: deq; amore multiplici. Cap. VII.

EXpediti de primo,ad cōſurrectionem actiuæ vitæ nobis neceſſario,ſcilicet de intentione recta(quæ licet proficit, non tamē ſufficit)ideo nunc ſecundū proſequamur,Deo nos propinquare faciēs & vniens: quod eſt dilectio præcipua charitatis igniculo inflammata,vt,ſcilicet nihil æque vel plus Deo diligamus. Quo fit,vt in omnibus actibus animus recte intendens ſuper pectus Domini, per amorē caput inclinet:vt cui recta intentione coniūctus eſt,etiā dilectione præcipua cōiungatur.Omnis quippe creatura,vt talis infra Deū diligenda eſt,tamen nō extraordinaria dilectione, ſed in ordine ad Deum: vt vel ipſa iuuet & cooperetur in bonum, vel per ea animus manuducatur ad Deū,& ſic ſeruatur ordinis rectitudo.Charitas autem,quia nō vult ſinere medium inter ſe & dilectum, ideo acumine ſuo cuncta penetrat,donec ad dilectum perueniat: & ſic intentionē iſtam corroborat,purificat & cōſummat: amantē inſuper cum amato arctius & efficacius ſtringit & vnit.Vnde Dionyſius libro de diuinis nominibus dicit: Vnus eſt amor increatus,qui ſua ſuperſubſtantiali & vniuerſali appetitione ingignit omnibus rebus amorē creatum.Qui amor creatus,eſt quædam inclinatio & coordinatio amantis ad bonum amatū.Eſt enim amor,connexio & vinculum,quo omnium rerum vniuerſitas,ineffabili amicitia, inſolubili quoq; vnione copulatur.Cum igitur amorem nominamus,ſiue diuinum,ſiue angelicum,ſiue intellectualem, ſiue animalem, ſiue naturalem, deſignamus nomine amoris quandam virtutem vnitiuam, communicatiuā, mouentem ſuperiora ad prouidentiā inferiorum, & inferiora ad cōuerſionem ſuperiorum,ac coordinata ad continuam & mutuā habitudinē. Amor ergo noſter,cum igniculo charitatis diuinæ fuerit inflammatus cum Deo ſtabilitur,ac perpetuatur: quia Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet & Deus in eo. Quod

Dilectio Dei præcipua.

Cap 4.

Amor creatus.

1. Iohan. 4.

Digitized by Google

cum Dei adiutorio fieri poterit in æternum. Nam in libro de ſpiritu & anima dicitur, quòd anima in ſe non de ſe amorem habet, quo
Rom. 8. ſemper cum Deo ſtare poterit. Vnde Apoſtolus ad Ro. Certus ſum, inquit, quòd neq; mors, neq; vita, &c. Quæ verba declarans Auguſt. libro de moribus eccleſiæ dicit, quòd licèt corpus noſtrū mori poſſit, ipſum tamen, quo Deum diligimus, ſcilicet anima, mori non poteſt, niſi dum non diligit Deum, cui mors eſt non diligere Deū: quod nihil aliud eſt, quàm ei in diligendo aliquid præponere. Neq; vita, quia Deus eſt fons vitę. Neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, ideſt, nec inferiores, nec medij, nec ſuperiores: quia angeli cum in-
1. Cor. 13. hæremus Deo, non ſunt noſtra mente potentiores, ſed toto mundo ſuperior eſt mens, Deo per charitatem inhærens, Neq; inſtātia, ſcilicet aduerſa, quia eò leuiora ſentimus, quòd ei, à quo nos ſeparare moliuntur, arctius inhæremus: & ideo charitas omnia ſuſtinet. Neq; futura, ſcilicet promiſſa, quia quicquid boni futurorum eſt, certius promittit Deus ſibi inhærentibus, & nihil eſt ipſo Deo melius. Neq; fortitudo, id eſt, violentia alicuius, neq; altitudo, ideſt, proſperitas: neq; profundum, ideſt, aduerſitas: neq; alia creatura, quia bonis om
Rom. 8. nia cooperantur in bonum, nec nos ſeparant niſi demerito noſtro.
1. Cor. 13. Charitas enim nunquam excidit, ſed nos in Deo fœliciter conſummat & perpetuat, dum in idipſum fideliter ſubleuata fuerit. Quòd ſi in his, quæ deorſum ſunt per amorem ſe conuerterit, inſtabilitate cōtinua fluctuabit: quia dicit Hugo in lib. de arca Noe: Quòd dum cor noſtrum, vel ſpiritus noſter per deſideria defluere cęperit, quaſi in tot diuiſum eſt, quot in eo ſunt, quę concupiſcit. Hinc naſcitur illi motus ſine ſtabilitate, labor ſine requie, curſus ſine peruentione, ita quod inquietus ſit ſemper ſpiritus noſter, donec illi adhærere cœperit, vbi deſiderio ſuo nil deeſſe gaudeat, & ea quæ diligit, ſemper manſura confidat & credat.

Quies animæ. Tertiò, Deo coniungi ſtudeat animus adhæſione quieta, ancora ſpei ſolidata, vt omnes tam moralis quàm ſpiritualis exercitij motus, omnemq; internæ ſuauitatis etiam diuinitus infuſæ ſuauitatē & ſaporem intentionis velocitate & dilectionis acumine tranſcendens, in Deo tanquam in motus ſui finali termino, immobiliter quieſcat. Nam in eo cui rectè intendimus & præcipuè diligimus, immobiliter meritò quieſcēdum eſt, potius quàm in omnibus donis eius.
1. Iohan. 4 Intentio quidem & dilectio cuncta munera bonorum operum & dona, diuinis obtutibus ſedulè repręſentant: ſed ſuper omnem horum multitudinem ſola in ſolo omnium datore requieſcere concupiſcit. Vbi verò ſupra omnia Dei dona, & ſupra ſemetipſam, & omnē creaturā in dilecto amore viuifico requieſcit: illic anima in Deo, & Deus in ea manet, & amoris complexu vicario requieſcunt. Hæc autem quies vel adhæſio quieta, continua meditatione confouetur. Quia

radius

Digitized by Google

radius rectæ & ſimplicis intentionis humano ſpiritui, æternum ac beatificum finem omnis conſummationis, quaſi ſpeculatiuè præoſtendit. Amor autem intentionem rectam, in ſuum finem ſtabilit & perpetuat. Sed meditatio ſtudioſa per ardua & aſpera viuido quodã motu fęlicis aſpirationis ad finem ſibi præoſtenſum, cum magna animi induſtria peruenire nititur: vt illo quieta adhæſione frui mereatur, ſolùm circa finem illum perſeueranter intendens. Vnde duo rectæ intentioni neceſſaria ſunt, ſcilicet vt amorẽ boni, & cognitionem veri meditatio ſtudioſa ſuo feruore cõfortet & augmentet. Dicit enim Pſalmiſt. Et in meditatione mea exardeſcet ignis, qui ſcilicet intẽtionem, quò ad cognitionem veri, illuminat, & quò ad deſiderium finis, inflammat. Vnde, ſecũdùm Richardum meditatio humana eſt ſtudioſa mẽtis intentio ad inueſtigandum veritatem, diligenter inſiſtens cum labore: & in hoc differt à cogitatione & contẽplatione. Quia cogitatio fit ſine labore & vtilitate, dum ſcilicet quis liberè cor ſuum euagari permittit, nec vllis terminis reſtringitur, quod ex vacuitate & diſtractione cordis, defectuq; feruoris contingere ſolet, contra quod dicit Seneca libro de quatuor virtutibus: Cogitationes vagas & velut ſommo ſimiles non recipias: quibus ſi animum tuum oblectaueris, cum omnia diſpoſueris, triſtis remanebis. Cogitatio igitur tua ſtabilis ſit & certa, ſiue deliberet, ſiue quærat. Vnde dicit Greg. in Moralibus, quòd mens tot greſsibus à Deo longe fit, quot malis cogitationibus decreſcit: quum manus ceſſat ab opere, malus tamen non eſt innocẽs à cogitatione. Meditatio verò fit cùm labore & vtilitate, cum ſcilicet quis cogitationem ſuam tantùm ad bona memoranda reſtringere nititur & captiuare. Contemplatio autem fit ſine labore cũ ſumma agilitate & vtilitate: quia contemplatio propriè eſt actus intellectus nõ impediti, gratia ſanati, in æterna ſpectacula vel ſpecula directi, & in admiratione ſuſpenſi. Porrò, meditationi humanæ nè in labore deficiat, allocutio diuina vicem reddere ſolet, quæ ſecundùm Auguſt. fit inſpiratione diuina, qua mentibus noſtris ſuam voluntatem, & ſuam veritatem inuiſibiliter oſtendit, & ſic humanam meditationem perficit, quia ſecundũ Dionyſium, bona naturalia per bona ſupernaturalia perficiuntur. Motus enim animæ tam intellectuales, quam effectuales inter Deum & animam in meditationibus, quaſi quidam nuncij diſcurrunt: qui tamen inutiles & indigni erunt in conſpectu Dei, niſi lumine veritatis & feruore charitatis per diuinum præueniantur alloquium. Et ideo niſi diuina inſpiratio vel allocutio mentem ad meditãdum excitet & inſpiret, quid, qualiter, & quando de diuinis meditandum ſit, humana meditatio vana & inutilis remanet; quia non exardeſcit in ea ignis deuotionis, ſed vanitatis, curioſitatis & cupiditatis. Dũ verò noſtræ meditationi ſe diuina ſociauerit inſpiratio, quaſi via-

Intentioni rectæ duo neceſſaria.

Pſal. 38.

Meditatio humana.

Cogitatio.

Contemplatio.

tor quidam iucundiſsimis confabulationibus ſpiritum noſtrū ſubleuat,à temporalibus abſtrahendo,de æternis inſtruendo, & ad æterna inuitando,vt meritò dulce verbum eructet,dicens: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua,ſuper mel ori meo. A cuius nimirum dul*Pſal. 118.* cedine cum Moſe ducitur ad interiora deſerti. Et cum Pſalmiſta pſal*Exod 3.* lit,dicens:Ecce elongaui fugiens & manſi in ſolitudine. Expectabā *Pſalm. 54.* eum, qui ſaluum me fecit à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate. Super quo verbo dicit Bernardus: Non fuit contentus exire, niſi & longè ſe faceret,vt quieſcere poſſet.Et ſi tranſtuliſti carnis oblectamenta,vt minime iā obedias cōcupiſcentijs, nec tenearis illecebris & curis eius,profeciſti quidem & ſeparaſti te, ſed nondum te elongaſti,niſi irruentia vndiq; phantaſmata corporearum ſimilitudinū tranſuolare mentis puritate præualeas.Hucuſq; noli tibi promittere requiem. Erras,ſi citra te æſtimas inuenire locum quietis, ſecre*Manere in ſolitudine quid.* tum ſolitudinis,ſerenum lucis,habitaculum pacis.Hæc ille.Nec mirum,cum dicat Gregorius,Quòd in ſolitudine manere, eſt à ſecretò cordis terrenorum deſideriorum tumultus expellere, & vna & viua intentione æternæ patriæ,in amorem intimæ quietis anhelare. Vn*Pſalm. 54* de ſequitur in Pſalmo: Expectabam eum,qui ſaluum me fecit à puſillanimitate ſpiritus,& tempeſtate.In quo ſe liberatū aſſerit à duobus in ſolitudine, quæ ſolent impedire ad interiora progredi cu*Puſillanimitas.* piētes.Primum eſt interius,ſcilicet puſillanimitas, quæ prouenit ex defectu fidei & confidentiæ,ex qua oriuntur omnia interiora impedimenta.Contra quod dicit Pſalmiſta:Quoniam in te eripiar à ten*Pſalm. 17.* tatione,& in Deo meo tranſgrediar murum. Murus,ſecundùm Gregorium,eſt omne,quod itineri noſtro obijcitur, nè ad eum qui dili*Murus inter Deum & nos.* gitur,tranſeatur.Sed hunc murum tranſgredimur,cum præ amore illius omnia in mundo obiecta calcamus,vt ad eum,quem diligimus, *Tempeſtas ſpiritus.* expeditè peruenire valeamus.Secundum eſt exterius,ſcilicet tempeſtas,quæ prouenit ex defectu charitatis,quæ vigorata tranquillè ſuſtinet omnia,ex quo oriuntur omnia impedimenta exteriora & interiora:quia tempeſtas exterior (vt frequenter) interiorem generat, *1.Cor. 13.* niſi charitas adſit,quæ omnia ſuffert. In ſolitaria ergo meditatione, ſola cum ſole ſecurè manet à tentationibus externis abſcondita,veritatis fidei feruore viuificata & ſtabilita. Quod oſtēdit Hugo de arca Noe,dicens:Si per ſtudium meditationis aſsiduę cor noſtrū inhabitare cęperimus,iam quodammodo temporales eſſe deſitimus, & quaſi mortui mundo facti,intus cum Deo viuimus:quoniam ibi fixū *Contemplatio.* eſt noſtrum deſiderium,vbi mutabilitati non ſubiacemus. Ecce iam ſtudioſa meditatio in tantum ſe exercuit & profecit, quod in contemplationem tranſiuit:quia veritatem per meditationem diu quęſitam, & tandem inuentam,mens ſolet cum auiditate ſuſcipere,mirari cum exultatione, eiuſdemque admirationi diutius inhærere. Et

hoc

Digitized by Google

hoc eſt meditationem meditando excedere,& meditationem in contemplationem tranſire : ſicut & cogitatio quãdoq; in meditationem tranſit.Cum enim æternorum meditatio ſit quædam inquiſitio veritatis æternorum cum magna animi induſtria , nec ab inquiſitione deſiſtat,donec quod quærit,inueniat , quantum poteſt , planum eſt quòd ſpiritus humanus per ipſam in ęternis nec figitur,nec quietatur,donec quod per meditationẽ quærebatur,ei per contemplationem oſtendatur.Quam citò verò quod quæſiuit, inuenerit , & ſpiritus illi velut acquieſcendo cum admiratione inhærere cœperit,tam citò meditatio eſſe deſinit,& in contemplationem tranſit. Quia meditationi,ſecundùm Richardum,proprium eſt ſua promotione ſemper in vlteriora tendere.Sed contemplationi proprium eſt iucunditatis ſuæ * ſpeculo cum admiratione inhærere. Sicq; deſinit actiua vita,& incipit contemplatiua.Nam ſicut in naturalibus entium genera hoc ordine concatenata ſunt,vt inferiorum ſuprema,ſuperiorum infima ſint coniuncta: ſic & in moralibus, ſupremus gradus inferioris vitæ,ſuperioris infimum attingit. *Meditatio æternorum quid.* ** Aliàs ſpe Baculo.*

Supremum igitur actiuæ vitæ gradum ſubmittentes, vitæ contemplatiuæ cõnectamus. Cum enim ſic intẽtione recta,dilectione præcipua , & adhæſione quieta quis Chriſto iugiter inhæſerit , pijs ſæpe deſiderijs æſtuat reſpicere in faciem Chriſti ſui, vt quem pro tã immenſis beneficijs & donis per ſpeculum in ęnigmate veneratur,etiã facie tenus palàm videat & agnoſcat:Quoniam in operibus eum & à poſterioribus agnoſcere , minimè ſufficere iudicat , niſi & faciem eius deſiderabilẽ videre mereatur.Quamobrem induſtrioſa ſolicitudine Zachæũ ęmulabitur,Ieſum videre cupientem quis eſſet,ſed adhuc ſtatura puſillum,& ideo à tumultuantium cogitationũ vel creaturarum turba præpeditum . Aſcendat autem conſurrectione vigoroſa meditationum & affectionum in arborem ſycomorum , ramis duodecim adornatam,hoc eſt,fidei celſitudinẽ: cuius rami ſunt eius articuli.Quorum inferiores,de incarnationis dominicæ,noſtræq; ſalutis myſterio loquuntur: ſuperiores verò perſonarum Trinitatem, & naturæ diuinę vnitatem eminentiſsimè confitentur.In cuius arboris apice,id eſt,deitatis vnitate fixè per amorem ſedeat, & adhæſione quieta permaneat: quia Chriſtus cum multitudine donorũ ſuorum & gratiarum eſt inde tranſiturus. Quem cum reſpexerit cum lumine fidei,protinus ſe ſecundùm diuinitatem immenſum,incomprehenſibilem , inacceſsibilem & ininueſtigabilem eſſe, mentis oculis oſtẽdit.Et hic eſt ſupremus gradus cognitionis in actiua vita,Chriſtus autem in hoc culmine cognitionis eum aſpiciens ait:Feſtinans deſcẽde,quia hodie in domo tua oportet me manere . Quod feſtinũ nihil aliud eſt , quàm amoris deſiderio , deitatis abyſſo ſe protinus immergere , quam ſub ſolo creato lumine , nulla valet intelligentia *Gradus vitæ actiuæ ſupremus.* *1. Cor. 13.* *Exod. 33.* *Luc. 19.* *Zachæus quomodo imitandus.* *Articuli fidei.*

comprehendere: ſed vbi cognitio foris ſtat, amor & deſiderium intrant. Et ſic anima in Deo, & Deus in anima amore vicario requieſcunt. Nam vbi anima cuncta tranſcendens, in cacumine ſuæ mentis aſcẽdit, ibi Chriſto in lumine fidei obuians, diuinitus illuſtratur, & Deum eſſe incomprehenſibilem, incognoſcibilemq́; docetur: vbi verò Deo incomprehenſibili ſe toto deſiderio proclinat, illic iterũ occurrens Chriſto, donis eius cœleſtibus adimpletur. Vbi deniq; ſuper omnia Dei dona, ſupra ſeipſam & omnem creaturam, amore viuifico requieſcit, illic in Deo ipſa, & in ea Deus requieſcit. Et hic eſt ſummus cõſurrectionis gradus quẽ in via actiuæ vitæ valeamus attingere. Ad quam dilectam dilectus in Canticis inuitat, dicens: Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. Quaſi diceret: O amica mea propter tuæ meditationis amoroſam aſsiduitatem, quæ ſcilicet amoris eſt incẽtiua, quia in ea ignis exardeſcit. (Sicut enim ignem ligna nutriunt: ſic meditationes amoroſa deſideria paſcunt) ſurge per meditationis extẽſionem, à temporalibus in ęternitatem. O columba mea (propter meditationis columbinam ſimplicitatem) quæ ſimplicem habet intuitum, ſignans puram & ſimplicẽ intelligentiam: ex qua ſimplices & puræ meditationes oriuntur, quę ſunt Deo gratiſsimæ: meditabor, inquit, vt columba. Propter meditationis agilitatem, quam deſiderabat Pſalmiſta dicens: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ? O formoſa mea, propter meditationis puritatem. Eius enim exercitatio ſedula circa æterna mentem purificat, à temporalibus abſtrahendo, ad æterna extendendo. Nam, ſecundùm Auguſtinum primo de Trinitate, Quantò mens ſe magis extendit ad id quod æternum eſt, tantò magis formatur ad imaginem Dei, vt ſic meritò audiat, Veni. Quod nobis concedat Chriſtus Dominus, Amen.

Canti. 2. *Iſa. 38.* *Pſalm. 54.*

De duplici modo perueniendi ad vitam ſpeculatiuam & ſpiritualem, deque contemplatione duplici. Cap. VIII.

Pſalm. 33. AMice aſcende ſuperius. Propheta Dauid animæ contemplatiuæ ſemitam perfectionis ingerere volens. Accedite, inquit, ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur. Cum enim creatura rationalis abiens in regionẽ diſsimilitudinis, à Deo diſtet gradibus infinitis, ad hoc quòd lucis æternæ ſuperplenis claritatibus illuſtretur, neceſſe eſt animam, velut à ſe egredi, & gratuito Creatoris beneficio ſuperius eleuari, vt ſit aliqua approximatio & aſsimilatiua quædam conformitas inter creaturam recipientem, & benigniſsimum Creatorem influentem. Quæ nimirum approximatio compendioſius adimpletur in ſemitis potẽtiarum affectiuarum, quàm intellectiuarum, ſicuti videbitur. Sed hæc eſt ſapientia à paucis admodum cognita; licèt Dauid oſtendat liquido per deguſtationem

Digitized by Google

ſtationem perueniendũ eſſe ad verã illuminatiunem, dicens: Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus. Guſtata quoq; mellis dulcedine, illuminati ſunt oculi Ionathæ. Hinc eſt quòd diuinus Dionyſius 7. de diuinis nominibus vocat eã irrationabilẽ, amentẽ & ſtultam ſapientiam, dicens: Hanc irrationabilem, amentem & ſtultam ſapientiam, excedentem laudantes dicimus, quòd eſt omnis mentis & rationis & omnis ſapientiæ & prudentiæ cauſa: & in ipſa eſt omne conſilium, & ab ipſa omnis cognitio & prudentia, & in ipſa ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi. Vbi per ſapientiam & cognitionem completa perfectio vtriuſq; potentiæ denotatur, ſcilicet affectiuæ & intellectiuæ. Vocat eam irrationabilẽ, quia nec ipſa ratio apprehendit, nec inueſtigando ratione vtitur. Vocat eam amentem, ideſt, ſine mente & intellectu, quoniam in exercitijs ſuis intellectu nõ vtitur, eò quòd ad tam ſummam cognitionem intellectus peruenire non ſufficit. Vocat eam ſtultã, quia ſine vſu omnimodę intelligentiæ in affectu ſolo iſta ſapientia conſurgit, quam nulla intelligentia penitus apprehendit. Et hæc ſapientia non tantùm præclarior eſt, ſed etiam vtilior alijs ſcientijs, cognitionibus & apprehenſionibus, quia non tantum affectum ſupra ſe erigit, & amore extatico creaturam altiſsimo Creatori perfectius vnit: ſed inſuper intellectum in tantum eleuat, quòd multo plus omni prouidentia & cognitione diuinis fulgoribus cœlitus illuſtretur, quàm aliquo ingenij ſui exercitio valeat quis obtinere. Quæ ſic à beato Dionyſio diffinitur in libro de diuinis nominibus: Sapientia eſt digniſſima Dei cognitio per ignorantiam cognita, ſecundùm vnionem, quæ eſt ſupra mentem, quando mens ab omnibus alijs recedens, poſtea ſeipſam dimittens, vnita eſt ſuperſplendentibus radijs imperſcrutabili & profundo lumine ſapientiæ illuminata. Hæc eſt illa ſapientia ſanctorum à profluuio totius Trinitatis, fidelibus infuſa, ac deifica diffuſione diuinitus illapſa, qua mentes amantium rore cęleſti perfuſæ, non aliquod emolumentum corporale, non aliqua dona, Dei ſcilicet gratiam, virtutes, vel gloriam: ſed ipſum qui eſt totius deiformis emanationis principium, ſcintiliãtibus affectionibus, inſatiabilibus deſiderijs, vnitiuis aſpirationibus, non aliud affectantes, ipſum ſolum tangere, & ipſi vniri deſiderant. Hic tamẽ eſt aduertẽdum, quòd mens licèt huic ſapientiæ coniuncta, tendat ſuperius; tamen quantum eſt de ſuis motibus anagogicis, in ipſo actuali exercitio ſine omni mulcebri vnctione vel delectatione conſiſtit: ſed potius eſt ibi miro modo corporalis afflictio, niſi Dominus proflua largitate ſua dulcedine irrorare dignaretur. De hoc tamen ſemper lętitiã cõcipit: quia in hac actuali tendentia directè ſine obliquatione quacunq; ſe percipit in Deum conſurgere: qui locus vnicus eſt ſuæ dignitatis, ſibi naturaliter correſpondens: ſicut lapis naturaliter ad

Ibidem.
1. Rom. 14.
Coloſ. 2.
Sapientia quid ſit.

Digitized by Google

centrum ſuum tendit. Vnde multi decipiuntur in hac philoſophia minus experti, ſemper æſtimantes mentem in ſuis motibus conſurgentem, cæleſti dulcore multipliciter irrorari. Cum econtra mens actione laborioſiſsima ſurſum agatur, ac ex extenſione ſpiritus fit quędam eneruatio corporis, & membrorum corporalium debilitatio ex impetuoſitate motuum anagogicorum, quos ſine magna corporis afflictione ſuſtinere non poteſt, niſi gaudiũ ſpiritus ſuo profluuio dolorem ipſum indulcoraret, quod ſubtiliter innuit Iob, dicens: Suſpendium elegit anima mea, & mortem oſſa mea. Præterea, per iſtam ſapientiam virtutes theologicæ roborantur: Et primò, fides, quia per hoc quòd mens inſenſibiliter infallibili notitia ſe trahi ſencit in illum, qui ſolus eſt deſiderij ſui contentatiuus (& hoc experitur verius quàm oculus videre poteſt materiale obiectum) hinc mens certificatur, quòd ille ſolus & verus eſt Deus, quem fide colit: ita quòd ſi omnes mundi ſapientes dicerent, Fides tua non eſt vera, ſed deceptoria: econtra reſponderet, Fides veſtra fallax eſt, & fides mea verax eſt. Multoq; fœlicius per vnctiones amoris tenet infallibile firmamentum cordis, quàm per rationes & inueſtigationes. Secundò, corroboratur ſpes, quæ eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, in tantum quòd iam de obtinenda futura gloria, quaſi non timeat: quia mens prius ad reuerentiam maieſtatis trepida, tantam familiaritatem per affectiones & vnitiua deſideria conſequitur, quòd ipſius dilecti dono, in ipſa mente quædam confidentia relinquitur, qua omnis timor pungitiuus ab ea per modũ cautelæ radicitus extirpatur. Tertiò, inflammatur & perficitur charitas, quia cũ per motus anagogicos, ad ipſius intimiorem vnionem aſpirat, expoſita radijs æterni ſolis, ab igne deſuper emiſſo & immiſſo accenditur. Nam ſol iſte mentes multipliciter exurit, quia ipſe per ſe augmẽtat ardorem in ſpiritu, mediante quoq; ardore reſecat obſtacula quæ amorẽ impediunt, vt ardentius inflammetur. Inſuper beneficia ſpiritualia ſuperaddit quibus amor in ipſo perficitur: Facit (inquam) exuere mentem ad hoc, vt ardentiſsimè Deus vnicè diligatur. Deniq;, ſapiẽtia iſta mentem exurit, vt in omnem proximum, ſicut in ſeipſum, hoc amore ferueat. Rurſum, deſiderijs inſatiabilibus vſque ad vnionem pleniſsimam aſpirare languida non deſiſtat. Nec tantùm virtutes per eam perfectum principatum obtinent, ſed & mens omni philoſophiæ, omnique inueſtigationi rationis & inquiſitionis, omnis ſpeculatiuæ theologiæ præponitur: quia per eam ſine aliquo concomitante vel præcedente cogitatu, motum amoris habet, per apicem ipſius affectiuæ indicibili modo ſummum apprehendere bonum. Ad quam apprehenſionem, nec intellectus conſurgit, nec intelligentia ſpeculatur. Hinc etiam gentilis eam nõ apprehendit, quia non quæſiuit, nec eſſe putauit, nec vim ſecundùm quam diffunditur, in ani-

Iob. 7.

Virtutes theologicæ quomodo per ſapientiam roborentur.

Fides.

Spes.

Charitas.

Quæ poſſit eſſe cognitiua virtus ſupra intellectum non video, niſi ipſemet intellectus ſecũdũ quòd ſupremo modo cœleſtia intuetur ac recipit.

ma

Digitized by Google

ma deprehendit. Putauit enim ſummam vim cognitiuam ineſſe intellectui, cum ſit alia vis, quæ non minus excedit intellectum, quàm intellectus rationem; & ratio imaginationem, ſcilicet, principalis affectio, quæ eſt ſcintilla ſynteresis, ſola ſpiritui diuino vnibilis.

Denique, ſciendum eſt, quòd rationalis creatura conſtat ex duplici natura, ſcilicet, corporali & ſpirituali: & vtraque ſibi correſpondentia habet obiecta, quibus ſecundùm cuiuſlibet capacitatem æterna veritas percipi poteſt. Ideo meritò duplex contemplandi modus aſsignandus eſt, quibus etiam duplici via ad ardorem amoris peruenire valeamus. Nam quidam ſunt homines ſenſuales & rudes, qui tantùm ſenſibilia cognoſcunt: vtpote ſenſum & intellectum obtuſum habentes & affectum recuruum. Ideo nec bonitatem nec veritatem diuinam in ſemetipſis percipiunt. Nè tamen omnino diuinæ cognitionis ſint expertes, poſuit Deus ſenſibiles creaturas, vt inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciantur. Et ſic primus modus contemplationis, quo peruenitur ad ardorem amoris, communis eſt & ſcholaſticus, per modum inquiſitionis & elationis paulatim aſcendens: incipienſque per exercitium ab inferioribus ad ſuperiora. Verbi gratia: Primò creaturas exteriores exteriori ſenſu aſpicit: deinde ſuperius aſcendendo, quod exteriori ſenſu percepit, in imagine repoſitum conſeruat, ac ſe magis eleuando, ratiocinando, conferendo, cauſam vnam omnium creatricem inuenit. Sic enim peruenerunt philoſophi ad cognitionem vnius Dei, qui tantam videntes creaturarum magnitudinem, tam decoram ordinationem, tantam earundem vtilitatem, per eas creatorem vnum eſſe potentiſsimum, ſapientiſsimum & optimum, infallibili cognitione decernebant. Ex huiuſmodi autem conſideratione, ratiocinatione, & inſpectione creaturarum, habitus quidam in intellectu relinquitur, vbi primordiale fundamentum creaturarum conſeruatur: ita quòd de cætero, non tantùm per conſpectionem creaturarum, ſed etiam per irradiationem & illuminationem à Deo quodammodo immiſſa mens ad diuina contemplanda præclarius eleuatur. Tandem verò cuncta contemplatio in affectione, & deſiderabili vnitione terminatur. Alioqui enim contemplatio ſine amoris affectione ſubſequente, parum prodeſt, aut nihil. Et ideo dicit Auguſtinus, quòd non licet ſemper volitando cogitare, ſed etiam amando inhærere, vt ſemper meditatio præcedat affectionem amoris. Et ſic ſecundùm viam ſcholaſticam & communem, qua per creaturas vel intellectum cognoſcitur Deus, cognitio præcedit amoris affectum, antequam in Deum affectus accendatur amoris. Cognitio tamen quæ ſequitur amoris affectum, cum ſcilicet in proceſſu myſtico diuinus ſpiritus ſupremum apicem affectus tangit, ex illo tactu relinquitur in mente cognitio multò verior, perfectior, & certior:

Natura hominis duplex.

Rom. 1.

Modus contemplandi ſcholaſticus

certior: ſicut à ſimili quædam delectabilia cognoſcuntur ad veſcendum per aliqua ſigna, quæ in eis videntur. Ex qua cognitione vt comedantur, videntis appetitus inardeſcit. Sed cum illa guſtauerit, ex ipſo guſtu iam amplior & certior agnitio relinquitur: & ex hoc ad deguſtandum denuo magis inardeſcit.

Modus contemplandi myſticus.

Secundus autem modus in Deum conſurgendi myſticus & ſecretus eſt, ac per hoc omnibus alijs modis vtilior & nobilior ad habendumque facilior, ſicut in ſequenti ſermone declarabitur: quem modum à filijs ſuis dominus voluit frequentari, ſenſibiliaque funditus ab eis amoueri: vt multò fœlicius & verius in ſecretiori thalamo affectus interius in amoris lectulo collocatum ſentiant, quem Iudæi & philoſophi interius cæci per creaturas exteriores diſcurrendo mendicant. In hâc enim myſtica theologia iubetur quis ingredi cubiculum ſuum interius, vbi theſaurum hũc, ſcilicet dilectum abſconditum inueniet: qui quæri non debet vt ſenſibile, prout exteriori ſenſui correſpondet, nec prout eſt obiectum interiorum ſenſuum, nec ſub apprehenſiua ratione ipſius Dei, prout eſt dulciſsimus, pulcherrimus, ſuauiſsimus, per mentis anagogica deſideria appetatur, nè, ſcilicet anima, quæ quaſi filia ſoli deſiderio conditoris inhærere debet, veluti mercenaria ſuam refectionem impudenter requirat: niſi tantùm ad hoc, vt in eius dulcedinis & ſuauitatis nutrimento viſceroſius allecta, iam inſatiabilibus & immenſis deſiderijs ad dilectum inardeſcat, ac vniuerſa creaturæ delectatio plenius de cætero vileſcat. Hæc eſt illa mirabilis & occulta ſapientia vnitiua, quæ per affectiones flammigeras conſiſtit in amoris deſiderio, ac ſine omni meditatione & inueſtigatione præuia, amantis affectum ſurſum trahit. Non enim oportet cogitare de creaturis, nec de Angelis, nec de Deo, nec de Trinitate: quia non per meditationem præuiam, ſed per affectus deſiderium debet aſpirando conſurgere.

Proficientium modus in myſtica ſapientia.

Ad maiorem tamen euidentiam ſciendum, quòd iſta ſapientia aliter debet exerceri à proficientibus, & aliter à perfectis. Nam proficientes poſt debitam conſcientiæ purgationem, debent aliquantulum cogitando, ipſi Deo deſuper inflammati occurrere, præſertim cum ſibi diuinam gratiam arridere conſpexerint: non tamen cogitando de Deo, vel de Angelis (vt dictum eſt) ſed conſurgendo per meditationes anagogicas: exempli gratia, vt rudibus occaſio detur. Si quis vel ſimpliciſsimus tantùm hoc modo deſiderio ſuo ſupra ſe conſurgeret. O domine quando te diligam? quando te conſtringam? quanto tibi totus vniar & immergar? quando totus à tua plenitudine abſorbebor? Totum te ſitio, totum me tribuo: & infinita ſimilia. Et ſi hæc ſæpius frequentaret, citius ſe ſciret experimentaliter inflammari, quàm ſi de ſecretiſsimis cęleſtibus, & æterna generatione vel proceſsione millefies cogitaret. Per tales enim aſpirationes

præuias

Digitized by Google

præuias in ſeipſis dilectum prouocantes amoris affectio paulatim accenditur, & ad mentis eleuationem quis magis ac magis habilitatur, quouſque ad vnitiuam eleuationem affectio ſuſtollatur. Cum autem per frequens exercitium in amore vnitiuo mens confirmata fuerit, ac per ingeminatas flammigeras amoris affectiones, vel aſpirationes ſupra ſeipſam dextera dilecti ſui ſubleuata, citius quàm cogitari poſſet, ſine omni cogitatione præuia vel concomitante, quotieſcunque placuerit, in die, vel in nocte centies vel milleſies in dilectum afficietur, ad illum ſolum poſsidendum, innumerabilibus deſiderijs aſpirando, in quantum admittit valetudo corporalis, Nam in his magna diſcretio eſt adhibenda, nè corpus per feruorem ſpiritus ante tempus deſtruatur: prout poſtea latius videbitur. Et tunc amoris affectio præcedit * cogitationem, quæ tantæ mobilitatis eſt, quod ſicut in aſpiratione & reſpiratione anhelitus, ſine omni deliberatione procedit emiſsio vel immiſsio: ſic ſine omni deliberatione affectus ignitus, qui eſt ſuper omnem intellectum, in illum tendit, cui ſoli perfectius vniri deſiderat, & actionem ſuam ab omni intelligentia totaliter ſeparatam habet: tanta latitudine & promptitudine à parte ſuperiori coadiutus, vt mira velocitate motuum, citius quàm cogitari valeat, inſtar aſpirantis & reſpirantis conſurgat. Cuius etiam velocitate, extenſiuoque & importuniſsimo ardore, exercitium omnis ſpeculatiuæ cognitionis, ſicut mendicus, nullius valoris repudiatur & reſcinditur, licèt importunè ſe immiſceat.

** Aliàs cognitionem.*

Hæc eſt igitur nobiliſsima ſapientia myſtica: hæc, inquam, eſt affectio amoris veriſsima, quæ primùm tangitur & tangit propter maximam vicinitatem cum ſuo appropriato, ſcilicet Spiritu ſancto.

Tactus Spiritus ſancti.

Primùm enim tangitur, quoniam amor iſte verus, qui eſt Spiritus ſanctus, eſt tertia perſona in diuinis, & vltima reſpectu ordinis perſonarum, & per conſequens nobis propinquior. Hinc eſt, quòd primò in conſurrectione affectiua in Deum, ſupremum apicem affectiuæ per ignem amoris tangit, inflammat, ac indicibiliter ſine cogitatione præuia, vel rationis diſcretione ad ſe trahit: ſicut lapis naturali motu ſemper ad centrum ſuum trahitur, eò quòd affectiua potentia, quæ eſt ſupremum in ſpiritu hominis, Spiritui ſancto immediatè vinculo amoris eſt vnibilis. Secundò etiam primò tangitur, quia ſpiritus rationalis à Deo recipit influentiam, primò & principaliter in quantum eſt ipſi affinior, ſed affectus per amorem diſpoſitus, eſt ſupremus in ſpiritu rationali, & per conſequens increato ſpiritui propinquior. * Hic primò tangitur apex affectus à Deo per immiſsionem igniti amoris in ſpiritu, tanquam Deo propinquior, antequam apprehendit eum intellectus: qui eſt multo plus à ſupremo Creatore diſtantior, quàm affectus: quare multo excellentior, amabilior, & ad obtinendum dilectum facilior eſt ardor amoris.

** Aliàs Hinc.*

Pri-

Digitized by Google

Primumque conſcendit ad dilectum tangendum, oſculandum, & amplexandum: ſicut à ſimili, ordo Seraphin, qui interpretatur ardens, eſt Deo vicinior quàm Cherubin, ac per conſequens vberius, perfectius & prius influentiam à Deo recipit, quàm Cherubin, qui interpretatur plenitudo ſcientiæ. Et hæc potentia vt eſt ſupremum in ſpiritu, ferè ab omnibus innoratur: niſi ab illis quibus ab igne Spiritus ſancti immediatè apex affectus tangitur, & mouetur. In quo tactu Spiritus ſancti datur multò maior de Deo cognitio quàm per omnem intellectum, & rationem inueſtigando. Per quem, inquam, tactum mouet affectum, primò per ardorem in Deum, deinde illuminat intellectum, & veriſsimam, & pleniſsimam cognitionem. Diſſoluit imaginaria phantaſmata, refrenat & captiuat omnium ſenſuum deordinationem, etiam vſque ad carnis ſenſualitatem, ſua redundantia peſtiferam corruptionem eius mortificando.

D. HEN-

D. HENRICI HARPHII VIRI ET CHRISTIANA ERVDITIONE,

Et rerum diuinarum contemplatione præcellentis,

THEOLOGIAE MYSTICAE LIBRI III.

PARS SECVNDA.

De præparatione vitæ ſpeculatiuæ & ſpiritualis,deq́, affectu quintuplici. *Cap. IX.*

AMice aſcende ſuperius, Lucæ 14. Dicit Auguſtinus in libro de cognitione veræ vitæ. Quod cum hæc ſit vita æterna, vt te ſolum Deum verum cognoſcant, profectò conſtat naturam rationalem ad hoc ſolùm factam, vt factorem ſuum Deum verum intelligat, intelligendo diligat, diligendo, in eo qui eſt vera vita, æternaliter beatè viuat. Et ideo concludit, quòd diuinitatis eſſentiam rationabiliter inueſtigare, eſt ad æternam vitam feſtinare: quam vtique negligendo ignorare, eſt ad mortem indeficientem damnabiliter properare: quia duo ſunt æternitatis itinera: Vnum ducens ad vitam æternam. Alterum ducens ad mortem æternam. A domino namque ſe auertere, ſecundùm Auguſtinum, eſt cadere: in quem ſe conuertere, eſt reſurgere: in quo manere, eſt conſiſtere. Et hæc quidem veraciter exequi non poſſumus, niſi per ſecundum gradum vitæ viatoris, qui dicitur vita ſpeculatiua ſpiritualis, per Rachelem ſignificata, ſicut actiua per Liam, & contemplatiua ſupereminens per Mariam, quæ optimam partem elegit. Et huius quidem vitæ, quædam digna requiritur præuia præparatio, qua perficienda dinoſcitur. *Iohan. 17.* *Itinera æternitatis duo.* *Luc. 10.*

Pro quo ſciendum, quòd duo ſunt pedes ſpirituales, quibus hæc via perficitur, & ad debitum finem deducitur, ſcilicet intellectus & affectus: quos pariter coambulare neceſſe eſt, vt illa ſecretiſsima contemplationis itinera perquirentes attingere valeant. Alioqui intellectus ſine affectu claudus efficitur: affectus autem ſine intellectu cæcus eſſe probatur. Coambulent ergo neceſſe eſt, vt & intellectus affectui viam per quam ambulet, & finem quem deſiderat, luculenter oſtendat; affectus autem intellectum in terminum deſideratum & præmonſtratum impetu ſuo transferat & perducat. Quia dicit Hugo ſuper ſeptimum angelicæ hierarchiæ, quòd mentes cœleſtes vel *Pedes animæ duo qui.*

ſpi-

Digitized by Google

ſpiritus rationales ad interiora nitentes, cognitione & dilectione accedunt,& proximæ fiunt ſecundùm excellentiſsimam collocationem, quam habent iuxta Deum. Sed tales pedes mundos & puros eſſe oportet: quia nihil inquinatum illuc intrare poterit. Quod in-

Apocal.21. nuens dominus ait: Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet.

Iohan.13. Qui enim mundus eſt à mortali & præcipuè perfectus, capitis lo-

Caput ſpiritus noſtri quod. tione non indiget. Nam caput noſtri ſpiritus eſt ſimplex intelligentia,quæ in viris perfectis Deo coniungitur,vt dicit Auguſtinus.Nec etiam lotione manuum indiget,quia eorum opera munda ſunt, propter munditiam capitis ea in Deum ordinãtis:ſed tantùm indigent lotione pedum, quia tales pedes vt cognitio vel affectio, mediante ſenſualitate quandoque terram tangunt.Impoſsibile eſt enim hominem aliquando non peccare venialiter, nec pati deordinationem aliquam in ſua ſenſualitate,propter continuam conuerſationem in terris:ex qua trahitur aliqua macula impuritatis in affectu,& ex hoc ruga impuritatis in intellectu. Vnde dicit Origenes: Egò impoſsibile puto,non cõtaminari extrema animæ & infima eius:quanquam quis perfectus,quò ad homines,reputetur. Ideo chariſsimi diſcipuli domini ſunt,qui ſolùm lotione pedum indigent. Quos iterum in-

Cant.5. quinari timuit in Canticis ſponſa, dicens: Laui pedes meos compunctionibus & fletibus,quomodo iterum inquinabo illos? temporalium vmbris & imaginibus, cum etiam intellectuales operationes & formæ in hoc loco in ſuperintellectuali exercitio reputentur maculæ & offendicula,vt dicit Vercellenſis ſuper eodem verbo. Ad quæ nimirum offendicula conculcanda & vitanda,neceſſe eſt habere pedes non ſolùm lotos,ſed etiam ad ambulandum exercitatos,&

Pſalm.17. agilitate veloces. De quo gloriatur Pſalmiſta, dicens: Qui perfecit pedes meos tanquã ceruorum.Ceruus enim,ſecundùm Gregorium, cum iuga montium aſcendit, aſpera quæque & obiecta tranſgreditur,donec ad ſuperiora eleuetur: non ſolùm currit, ſed etiam ſaltat. Sic electorum mentes quæcunque ſibi obuia reſpiciunt,contemplationis ſaltu tranſcendunt,donec ad ſuperna ſe euehant. Vnde ſecun-

Pedes myſ. ſcriptura. dùm Dionyſium tertio capitulo angelicæ hierarchiæ,Pedes in ſcriptura ſignificant virtutem motiuam acutè penetrantem,&velocem, ideſt ſemper tendentem in diuina. Per hos denique pedes tranſimus,ſecundùm Auguſtinum,ad Deum: non ambulando,ſed amando: quem tantò habebimus præſentiorem, quantò amorem illum, quo in eum tendimus,habuerimus puriorem.

Oculo intellectuali parando neceſſaria tria. Ad maiorem autem horum euidentiam ſciendum,quòd ad emundationem vel præparationem debitam oculi intellectualis,tria ſunt neceſſaria. Primum eſt infuſio luminis excellentioris: quam tamen actiua vita abſque interni feruoris diligentia promeretur.Quæ gratia in anima ſimilis eſt candelæ in lanterna: quia hominem iuſtum cale-

Digitized by Google

calefacit, illuminat & tranſradiat, habitatori ſuo ſe manifeſtans intrinſecus: ſi tamen ſuiipſius fuerit diligens inſpector: & per opera exteriora tranſradians, proximis lucet virtutibus & exemplis. Illuminatio namque gratiæ, ſubitò mouet & excicat intrinſecus hominem. Quæ ſubita motio, primum eſt conficiens ſpiritualem viſionem, huic exercitio congruam, quam infuſionem luminis gratiæ, per gemitus & lachrymas à rubigine peccatorum debitam abſolutionem præcedere neceſſe eſt: vt ſic ad ſuſceptionem diuini radij præparetur. Vnde ſicut in ſpeculo, quod cum flatu vel alio quocunque fuerit obtenebratum, facies humana licèt obiecta, non reſultat: quam tamen abſterſum ſtatim recipit & repræſentat. Quòd ſi ſpeculum aliquod ad inſtar ſpirituum humana ratione decoratum, & viuidum adueniret, per illud vtique quod in ſe recipit obiectum, cuius eſt ſimilitudinem repræſentans, cognoſceret. Sic nimirum cum à rationali ſpiritu obfuſcans caligo fuerit eliminata, protinus ſol iuſtitiæ, gratiæ ſuæ radios immittit, qui, quantum in ſe eſt, æqualiter omnibus ſe infundit: imò ſicut radius Solis ad feneſtram immobilis perſeuerat: qua reſerata, ex ſua naturali bonitate nunquam ſe retrahens, domum interiorem prius obſcuram, ſtatim irradiat: Sic ſol iuſtitiæ immobiliter præ foribus aſtans cordis noſtri, nihil aliud expectat quàm vt per vitiorum abſterſionem aditus ſibi patefiat, vt in mente noſtra velut in lectulo dulciter conquieſcat, per irradiationes ſpiritualium ſplendorum animam ſibi deſponſatam inſigniens. Quòd ſi duo ſpecula intellectualia, ſcilicet humanæ mentis & æternitatis perfectè conuenerint, tunc anima per ſuſceptum in ſe diuinum ſpeculum, & illud in ſe & ſe in illo eſſe plenariè perciperet, cognoſceret, & fruibiliter poſsideret. Et ideo cuncta vitia prętęrita quantumcunque minima fletibus, ſuſpirijs & orationibus alijsque virtuoſis exercitijs cum ſumma diligentia ſunt eliminanda & expurganda: quia mentem humanam mirabiliter offuſcant & obnubilant. Secundum autem eſt, omnium formarum extranearum, omniſque phantaſtici tumultus excluſio, vſqueadeo, quòd mens ab omnibus creaturis & earum foris ſit libera, pura, expedita, & penitus ocioſa. Nam ad motionem prædictam ex parte hominis mox occurrit recollectio virium animæ tam ſuperiorum, quàm inferiorum & exteriorum in vnitate ſpiritus, vinculo charitatis connexarum: & ſic memoria redditur expedita, ſicut in primo ipſa intelligentia. Tertium eſt, libera voluntatis ad Deum conuerſio cum recollectione omnium virium animæ, & eiuſdem voluntatis ab omni inordinato affectu abſolutæ in vnitatem ſuæ mẽtis, ac ipſius diuinitatis aſcenſio, vt rationalis creatura ſummam vnitatem eſſentiæ diuinę fœliciter & ſupernaturaliter aſſequatur. In quibus aſcenſionibus anagogicis, exercitatione ſedula tandem aſſuefactus, quoties voluerit,

Digitized by Google

quoties Dei ſui memoratus fuerit, toties à formis omnium creaturarum liber & abſolutus, expedite valeat ad cor altum aſcendere: ſicut elychnium candelæ adhuc fumigans, dum ardenti ſupponitur, odoris illius tactu protinus flamma deſcendens, per virgulam fumi, elychnium adhuc tepidum apprehendit & incendit: Sed huiuſmodi neceſſe eſt à naturalibus animæ paſsionibus & inordinatis affectionibus funditus eſſe liberatos & elongatos, ſcilicet ab amore, odio, dolore, gaudio, ſpe vana, & inani timore, cæteriſque ſimilibus. Nam, Nubila mens eſt, vinctaque frenis, hæc vbi regnant. Non denique proſperis eleuetur, nec aduerſis deijciatur nulla eum extranea cura ſolicitet: nullius eum detineat affectio creaturæ: & ſic ipſam voluntatem ad vitam ſpiritualem ſe præparaſſe gloriatur. Quæ tria vbi concurrerint, ſpiritualem cauſant viſionem & totius ſunt interni exercitij fundamentum.

Mens quomodo illuſtretur.

Nunc autem videndum eſt, quo lumine mens taliter præparata, ſit illuſtranda. Pro quo ſciendum, quòd ſicut claritas ſolaris tribus modis & differentijs percipitur, ſcilicet in obiecto, vtpote in pariete vel terra: in radio ſuo, ſcilicet in aere: & in ſeipſo, ideſt, in globo vel rota ſolari, ſic etiam diuinus radius ſpiritui viatoris ſe tripliciter manifeſtat.

Radium diuinum manifeſtari, trifariam.

Primò, in ſacra ſcriptura, cum ſub cortice literæ, per aliquod donum intelligentiæ ſenſus anagogicus inuenitur, quo mens veluti per quendam radium ad amorem ſui creatoris multipliciter & mirabiliter erudita dirigitur. Vnde dicit Dionyſius in libro de diuinis nominibus: Indicibilia autem caſto ſilentio venerantes ad illuceſcentes nobis in ſanctis eloquijs ſplendores exercemur, & ab ipſis illuminamur. Vnde per lumen illud internum diuinæ gratiæ, tanta ſapientiæ dilatatio in ſcripturis quandoque conquiritur, vt quot ſunt verba in nouo & veteri teſtamento, quot creaturæ in mundo, tot anima ſuſcipit intelligentias & ſermones, ad Deum & ad punctum amoris omnia referendo.

** Aliàs ſpeculis.*

Secundò verò, diuinus radius refulget in ſpiritu, quo mens æternis ſuſpenſa *ſpectaculis, ſub admiratione quadam ad meditandum de ſuper cęleſtibus, eruditur, ſcilicet de rationibus æternis, & de ęterna generatione filij, vel de nexu Spiritus ſancti, & ſimilibus. Quia ſicut per ſolares radios in aere reſplendentes, oculus materialis ad contemplationem ſolis erigitur: ſic oculus intelligentiæ per immiſſos radios à ſole ſpirituali, non per aliquam ſciẽtiam diſciplinatam, vel mortalis doctoris induſtriam, ad cognitionem ſuper cœleſtium occultorum eleuatur. Hinc beatus Dionyſius ad * Titum ſcribens, ait: Verte te ad radium. Quaſi diceret: non alium doctorem nec aliud exemplar aſſumes ad percipiendum diuina: ſed in te ipſum ingredere, & per radios tibi deſuper datos, ad contemplationem diuinorum

** Aliàs Timotheum.*

Digitized by Google

norum arctius te exerce. Quia ſicut rationalis ſpiritus nobilior eſt cæteris inferioribus creaturis, ſic in ipſo diuina ſapientia per immiſſos bonitatis ſuæ radios, nobilius ſe manifeſtat.

Tertiò denique fons ille diuinæ claritatis, & beatitudinis ſeſe ſua dignantiſſima bonitate manifeſtat, ſicut aliquando fit in raptu, cum mens ſcilicet ab omnibus abſtracta, & alienata, quantum poſſibile, eſt, gratia trahente naturam, gratuito dono creatoris ad diuina rapitur, Deum ſupereminenter viſura. Per primum lumen ad amorem vnitiuum aſcenditur: ſecundùm autem amorem vnitiuũ ſedulè concomitatur. Et quantò mens magis fonti luminis per affectiones amoris appropinquat, tantò perfectius, & efficacius diuinioribus radijs velut ipſi vicinior adimpletur. Sed ad tertium lumen, quod eſt fons luminis, mens ipſa ſingulari dono, ſuſpirijs, & aſpirationibus inſatiabilibus, quandoque tandem peruenire peroptans, ſua importunitate diuinitus ſubleuatur, ac ſibi ſuſpiranti diutius dicitur à dilecto: Amice, aſcende ſuperius: vt poſtea videbitur. *Lucæ 14.*

Cæterùm, vt pes ſecundus, ſcilicet affectus in nobis habilitetur accuratius, ſciendum quod (vt dicit Hugo) affectus eſt quædam ſpontanea, ac dulcis ipſius animi ad aliquid inclinatio. Et quia ſecundùm variam affectionem, & inclinationem motuũ, amores noſtri variantur, ideo ſubtilius eſt inquirendum, quis amor eſt reſpuendus, quis reprimendus, & quis amplexandus. Primus igitur affectus eſt naturalis, quem quis habet ad carnem ſuam, vel etiã ad amicos ſuos carnales, & domeſticos: quem affectum ſicut impoſſibile eſt non admittere, ſic non ſequi ſummæ virtutis eſt. Semper enim mollia, & ſuauia ſuggerit: quod iucundum, voluptuoſum, & delicatũ eſt, libenter amplectitur: quod autem aſperum, & carni contrarium eſt, cum horrore refugit. Vnde huius affectus executio, peruerſus amor eſt: & qui ſic amat animam ſuam, perdet eam. Ab hoc affectu naturali multum differt affectio charitatiua: quia ille cum homine naſcitur, hæc verò à Deo infunditur. Secundus affectus eſt carnalis, qui in primis ſuis motibus, neque virtus, neq; vitium eſt, ſed eſt quædam hominis habitudo, animum eius ſuis incentiuis inclinans: ſed hominis eſt vel recipere, vel reſpuere ea. Nam faciliter alicuius forma elegantior, & ſermo ſuauitate venuſtior, aſpectus quoq; ignorantis qualis ſit ipſe, prouocat, & perſtringit affectum. Quod in puero Moſe apparuit propter elegantiam ſuæ formæ, tribus menſibus occultato à matre, & à Pharaonis filia adoptato. Qui etiam affectus Dauid ad ſpeciem Berſabeæ præuenit incautum, præuentum diſſoluit, diſſolutum obruit. Sapientiam quoque Salomonis abſorbuit, & carnali libidine diſſolutum, in ſpiritalis fornicationis deiecit barathrum. Et hic affectus non meretur habere nomen veri amoris: ſed eſt idolum longinquum veri amoris, & plenus anxietate, vt dicit ſanctus

Affectus quid. *Affectus naturalis.* *Ioan. 12.* *Affectus carnalis.* *Exodi 2.* *2. Reg. 11.* *3. Reg. 11.*

Digitized by Google

Dionyſius de diuinis nominibus: ſed affectio charitatiua plena eſt iucunditate.

Affectus officialis. Tertius affectus eſt officialis, de quo dicit Hugo: Officialem affectum dicimus, qui munerum, vel obſequiorum exhibitorum officio quorundam animos inclinat, qui quamuis ſit periculoſus, tamen eſt admittendus, nè ab officio ſit ingratus. Cauendum autem eſt, ne tam vitio impartiatur, aut faueat, quàm homini. Quid enim magis cauendum eſt, quàm nè delinitus obſequijs, vel muneribus illectus, faueas vitio, vel incuria torpeas? Ab hoc etiam affectu multum differt affectio charitatiua, quia ille quærit quæ ſua ſunt: per charitatem autem ſingula ſunt omnium, & omnia ſingulorum, quia non quærit quæ ſua ſunt.

1. Cor. 13. *Affectus perſonalis.* Quartus affectus eſt rationalis, qui ſcilicet ex conſideratione alterius virtutis ortum ſumit, cum nobis alicuius ſcientia, aut virtus, fama, aut probitas manifeſtata, mentem noſtram dulcedinis, aut admirationis ſuauitate perfundit: aut nos audita martyrum triumphali paſsione, ſuauiſsima deuotione compungit. Sic memoriales actus præcedentium, quaſi ſub oculis meditatione delectabili depingit, & ad eorum dilectionem contemplantis animum accendit. Qui nimirum affectus cæteris perfectior eſt, quia non modicum virtutis eſt, ipſe amor virtutis. Ab hoc tamen affectu differt affectio charitatiua, quia hic affectus ratione mediante, ab exemplis exterioribus oritur & excitatur: affectio verò charitatiua à ſpiritu ſancto ad amandum etiam peccatores inflammatur, & ex ſanctorum exemplis multò dulcius afficitur.

Affectus ſpiritualis. Quintus affectus dicitur ſpiritualis, quia vel à ſpiritu immittitur, vel à ſpiritu inſpiratur, & iſte eſt triplex: Nam aliquando à maligno
2. Reg. 13. ſpiritu immittitur, cum inſtigat ad vitia: quo Ammon ad amplexus
Matth. 26. ſororis exarſit: & Iudas in mortem domini conſpirauit. Quandoque verò à ſpiritu noſtro, cum ex ingenita natura, vel ſtudioſa exercitationis frequentia oriuntur amoroſi affectus ad ſummum bonum diligēdum, vt pote quod eſt ſummè appetibile: & ſic ſimillimi efficiuntur charitatiuæ, vel gratuitæ affectioni, Nam maximus charitatis gra
Iohan 15. dus eſt, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis, vt dicit Dominus. Similem tamen gradum ex puris naturalibus multi reperti ſunt oſtendiſſe, ſicut Auguſtinus narrat ſecundo de ciuit. Dei, quòd multi vtilitatem reipublicæ, propriæ vitæ præponebant. Quandoque etiam à ſpiritu diuino inſpiratur, qui licèt cum prædictis in multis conueniat propter ſimilitudinem actuum, habitus tamē eorum differunt: Primò, quantum ad originem, quia hic à ſolo Deo ſupernatu-
Rom. 5. raliter infunditur. Charitas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: ſed naturalis affectus cum homine naſcitur, & alter per exercitium acquiritur. Secundò, quan-

Digitized by Google

quantum ad ſubſtantialitatem,quia charitas eſt vnificatiua, ſeu viuificatiua,& purior, ac feruentior.

Tertiò quãtum ad formalitatem, quia charitas alias virtutes ſola per habitus format, & perficit. Quartò; quantùm ad finis capacitatem,quia ſola charitas ſpiritum humanum à culpa educit,& conducit in via: adducit ad dilectum,vnit dilectum dilecto,& copulat ſummo Deo. Vnde Rabanus in ſermone quodã: Amor diuinus eſt ignis in meditatione mentem purificans à ſordibus vitiorum: lux eſt in oratione mentem irradians claritate virtutum:mel in gratiarum actione,mentem dulcorans dulcedine diuinorum beneficiorum: vinum,in contemplatione mentem inebrians iucũda, & ſuaui dulcedine:ſol eſt in æterna beatitudine mentem clarificans ſereniſsimo lumine, & ſuauiſsimo calore, exhilarans ineffabili gaudio in perenni iubilatione. Hæc ille. Sed nullum iſtorum dilectio acquiſita,vel naturalis,ſine charitate efficere poteſt. *Amor diuinus.*

De ornatu vitæ ſpeculatiuæ, & ſpiritualis per dona Spiritus ſancti, præcipuè timoris, pietatis, ſcientiæ, & fortitudinis.

Cap. X.

Viſo de his quæ ad preparationẽ vitæ ſpeculatiuæ, & ſpiritualis neceſſaria videbantur, iam proſequendum eſſe reor de ornatu eiuſdem, qui precipuè conſiſtit in adeptione perfecta donorum Spiritus ſancti:quia caro non prodeſt quicquam,ſed ſpiritus eſt qui viuificat,vt ſpiritualem efficiat. Pro quo ſciendum, quòd poſtquam per charitatem,& erectam intentionem in omnibus actibus, & vitæ ſuæ moribus, ad Dei laudem, gloriam, & honorem ſedulè ſeſe quis ſuſtulerit,ſupereſt vt humili patientia voluntatiſque deiectione, nouas animi diuitias,& dona cum certa confidentia præſtoletur, non importunus exactor,nec anxius ſuſpirator (quia ſic ad ſuſceptionẽ & ornationem vitæ ſpiritualis melius diſponitur) offeratque ſe ſedulè ſimplici,erecta intentione, cum omnibus virtutibus ſuis diuinis conſpectibus,& in illam ſublimem vnitatem,in qua Deus, & omnis ſpiritus Deum ſupernaturaliter amãs ſine medio vnum ſunt,ſuper ſe & ſuper omnia velut aſpirãdo requieſcat: vt ſic ex illa vnitate diuina gratia,& dona gratiarum effluãt, & huius fluminis impetus ciuitatem vnitatis ſpiritus noſtri lætificet. Ex qua nimirum vnitate vires ſupremæ per gratiam habituatæ,potentialiter ad omnes virtutes effluunt,& in quam vnitatem rurſus refluunt,ſolicitè ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis & charitatis,vt poſtea videbitur. In hac enim vnitate conſiſtit virtus, initium & finis omni creati operis tam naturalis quàm ſupernaturalis, in quantum naturali potentia per gratiam & dona cęleſtia creaturaliter actitatur.Quoniam ad

Iohan. 3. Spirit⁹ ſanctus per virtutes theologicas quomodo agat in animã. Pſalm. 45. Ephеſ. 4.

hoc vnitate virium ſupremarum gratiam ſuam Deus infundit, vt naturalibus viribus habitibus virtutum inueſtitis, & per gratiam excitatis, homo ſemper inuigilet operibus virtuoſis: quia gratiā propter operationem virtuoſam tribuit, ſed ſeipſum ſuper omnia gratiarum dona, propter fruitionem, & quietem adipiſcendam elargitur. Porrò, cum anima per fidem naturaliter in ſupremo ſui fuerit ſubleuata, ſuperueniens dominus luce ſua ſupernaturali virtutem eius intellectiuam clarificat, ita quòd plus credit, & confidit, quàm exprimi poteſt, conſiderans, & inſpiciens æternum bonum, quod expectat adipiſci, certiſſimè ſperans quod credit, & inſpicit. Ex quo mox profluit amor ſenſibilis in libertate ſpiritus, cum Deo ſperantem vniens, & conglutinans. Sicq; cum tribus his virtutibus Theologicis, Spiritus ſanctus animam noſtram ingreditur, velut fons viuidus ſeptem riuulis proflua largitate inundans, qui ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti, animam noſtram adornantia, & perficientia in vitam æternam.

Timor domini. Primum ergo donum eſt amoroſus Dei timor, metuens magis Deum offendere, quàm damnationem incidere, vel præmium amittere. Facit autem timor tam diuinitati, quàm humanitati Chriſti deuotam exhibere reuerentiam, honorem, & cultum debitum. Facit etiam vitam ſuam, & omnia opera diſponere diligentius ad honorem Dei, & conformitatem vitæ Chriſti. Facit deniq; deuotam exhibere reuerentiam, & honorem eccleſiaſticis ſacramentis, diuinis officijs, Chriſti doctrinis, & ſanctorum eius. Cum amore etiam reuerentiali complectitur omnes deuotos imitatores Chriſtianæ religionis. Cæterùm ex hoc amoroſo timore, vera procedit humilitas, & *Humilitas.* abiectio ſuiipſius, in conſideratione diuinæ magnitudinis, & ſuæ paruitatis: diuinæ ſapientiæ, & ſuæ ignorantiæ: diuinæ opulentiæ, & ſuæ indigentiæ: diuinæ liberalitatis, & ſuæ neceſſitatis. Quæ faciunt eum ſemper coram oculis Dei, modicum, humilem, & abiectum: ſubiectumque reddunt omni humanæ creaturæ, veritate cognitionis, & affectu humiliationis. Ex qua humilitate procedit obedien-*Obedientia* tia vera, qua quis Deo, mandatis diuinis, eccleſiaſticis præceptis, proprijs prælatis, & omnibus hominibus in bonis, & iuſtis cauſis propter Deum humiliter, & gratanter obedit, ſecundùm ſtatus ſui conditionem, perſonarum exigētiam, & propriam facultatem, prout ſancta diſcretio dictauerit faciendum. Per hanc etiam ſenſus ſuos, & vires beſtiales, oneribus, & laboribus pœnitentialibus ſubijcit iuxta naturæ ſuæ poſſibilitatem, ſecundùm normam iuſtæ diſcretionis. In omnibus quoque agendis, vel non agendis, aut ſuſtinendis, propriæ voluntati, & ſenſui renunciare nititur, diuinum beneplacitum diligentiſſimè proſequens. Qui ſic timorem hunc ſibi viſceroſius incorporauerit, propriæ voluntati, vtilitati, & ſenſualitati re-

nuncians,

Digitized by Google

nuncians, de eo loquitur in Euãgelio Dominus: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Ille nanque ſolus verè pauper eſt, qui relictis omnibus, etiam omnem voluntatem ſuam, diuinæ voluntati per omnia ſine cordis retractione ſubijcit, & Chriſtum Ieſum fœlici imitatione ſecũdùm vtramque naturam ſubſequi non deſinit. Chriſtus enim ſecundùm naturam diuinam, reuerẽtiam habuit ad humanam naturam, ſeſe humiliando, & ſubijciendo, noſtram naturam aſſumendo, & ſibi inſeparabiliter vniendo, illam exaltando, & deificando, ſuperque omnes angelicos choros ſubleuãdo. Fuit etiam obediẽs deſiderijs, & inclinationibus ſanctorum Patrum Patriarcharum, & Prophetarum. Secundùm humanitatem autem cęleſti patri maximam reuerentiam, & honorem exhibuit, in omnibus operibus ſuis quęrens eius honorem, laudem, & gloriam. Humilis & abiectus in obſequio patris, & totius creaturę rationalis. Vnde lauit pedes diſcipulorum ſuorum, & ait: Nõ veni miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam meam pro multis. Erat etiam obediens vſque ad mortem paternis mandatis, & legalibus præceptis, vt meritò diceret Iſaias: Replebit eum ſpiritus timoris domini. Sic iſte viuens in Dei timore, moralibus virtutibus, & extrinſecis exercitationibus vitam ſuam excolit, ac diuinis mandatis obediens ad omne bonum intẽtione ſimplici, ſe beneuolum & paratum exhibet. Vnde per fidem & vnicordiam diuinæ ſuæque voluntatis in agendo & vitando, Deo ſimilis effectus eſt, ac ſupra ſimilitudinẽ in Deo ſuauiter requieſcit. Et ſi in hoc dono ſe grauanter exercuerit, mox illi Deus ſpiritũ pietatis & largitatis elargitur, quo largus, mitis, & benignus factus, magis ſimilis ac viuacior efficitur, quàm prius, ſentitque ſe magis dilatatum, ac profundatum in virtutibus, & in Deo firmius quàm prius quieſcentem: cuius requies & ſimilitudo ſibi tantò dulcius ſapiunt, quantò ſimilior eſt effectus.

Matth. 5.
Pauper ſpiritu verè quis.
Iohan. 13.
Matt. 20.
Iſaia 11.

Secundum ergo donum eſt quædam ſancta liquefactio viſceroſæ pietatis ad Deum, & ad proximum. Quam pietatem, vt dicit Anſelmus libro de Similitudinibus, Spiritus ſanctus dono timoris ſuperimponit, cum menti ſic timenti ſuiipſius compaſsionẽ inſpirat pieque recolere facit, quàm miſera erit, ſi à Deo ſeparata fuerit: qua inſpiratione mẽs illuminata, omnes operationes pio deſiderio in fontem pietatis extendit, & omnem impietatem excludit. Hæc educit hominem ad omnes creaturas, cum miſericordia compaſsiua, quæ molles corde nos efficit, & omni neceſsitati compatientes, generans amoroſam quandam extrouerſionem, & inclinationem ad omnes creaturas. Facit autem hominem beneuolum, obſequioſum, & promptum Deo & hominibus, conſiderantem diligentius poſitos in quibuſcunque miſerijs, anguſtijs, & neceſsitatibus. Ex quo procedit vera compaſsio, tam erga Chriſtum, quàm eius membra in ne-

Pietas.
Effectus pietatis.
Compaſſio firma.

ceſsitatibus ſuis. Ex compaſsione verò profluunt opera charitatis, quia Deus virtuti charitatis præceptum indidit de ſeptem operibus miſericordiæ fideliter exequendis, cum dixit: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Ex hoc etiam dono procedit patientiæ virtus, quæ cuſtodit, ordinat, & ornat hominem in omnibus aduerſis. Porrò ſi in hoc dono ſumma diligentia, ſimplicique intentione ſe quis exercitauerit, & aduerſus omnia vitia forti reluctatu confligerit, iam tertium donum, ſcilicet ſcientiæ, & diſcretionis accipere promeretur: quo fit diſcretus, & ratione lucidus agnoſcens quid acceptare debeat vel vitare.

Matt. 20.

Scientia. Tertium enim donum ſcientiæ dicitur. Et eſt habitus infuſus, quo ſcilicet habetur iudicium certum circa credenda, & agenda, ita quòd in nullo deuiat à rectitudine iuſtitiæ. Eſt enim lumen quoddam ſupernaturale, infuſum homini ſupra vim animæ rationalem, vt vitam moralem ſecundùm omnem perfectionem exerceat: ex quo profluit vera diſcretio, quæ eſt velut ornamētum, & perfectio quædam vitæ moralis, ſine qua nulla virtus perſeuerantiam conſequi poteſt: quia mater eſt omnium virtutum. Ex hoc etiam lumine procedit vera cognitio, & deſpectio ſuiipſius operumq; ſuorum, in quibus proprio iudicio tám parum proficit, & diligit. Hoc, inquam, donum, rationalem exitum noſtrum ordinat, & illuſtrat, in eo quòd foras nos dirigit, & vniuerſos modos operum virtuoſorum diſcretè conſiderare nos edocet: ſicut donum intellectus nos ad interna, & ſuperna dirigit: ac vtrumque veritas vna, & eadem in nobis operatur, ad Deum introire nos admonens, & extrorſum ad exteriora nos dirigens. Hinc etiam in acceſſu noſtro ſupernaturali ad Deum cum imaginibus intelligibilibus lumen iſtud donum intellectus nuncupatur, eo quòd exaltat nos, & intellectum noſtrum ſupra naturam eius propriam inſignit, & illuſtrat. Sed cum ad ſacram ſcripturam, ſanctorum vitas, & vniuerſa quæ Deus operatus eſt, rationabiliter cū imaginibus ſenſibilibus eximus, & hæc omnia plenitudine ſcientiæ ſupernaturalis aſpicimus, tunc lumen iſtud ſcientiæ donum appellatur, eo quòd nos erudit, quo modo rationabiliter extrinſecus operari debemus, & conuerſari, & ſenſualia rationabiliter, & ſpiritualiter intelligere. Hoc proinde donum qui ſalubriter accipere voluerit, neceſſe eſt vt in ſe quandam internam diligentiam habeat ſe mori velle peccatis, & viuere virtutibus, ſemperq; clarius, & perfectius virtutes intelligere velle, & ſecundùm hoc earum acquiſitioni velle iugiter inſiſtere. Ad hoc enim ſcientia domini ſancta nos inſtigat: & ideò vocatur ſcientia ſanctorum. Vnde pro ea nequaquam parcere debemus impēſis, nec alicui labori rationabili, & diſcreto: quia virtus vniuerſis digna eſt. Sic igitur ſe quilibet ſumma diligentia exerceat, ac diſcretione comite ſimplicem intentionem ſuā ſubſequatur,

Diſcretio.

Intellectus & ſcientiæ differentia.

Scītia quo modo acquiratur.

Sap. 10.

Digitized by Google

ſequatur,in virtutibus,ac ſimilitudine,profectu continuo proficiẽdo Veruntamen,quandiu frondibus operum,& floribus motũ plus intenderit, quàm fructibus virtutum,& omnium cauſæ finiq; virtutum, ſe magis ad ſacramentorum ſigna , & conſuetudines extrinſecas exercens, quàm ad cauſam, & veritatem in eis contentam: tamdiu actiuæ vitæ limites nõ excedit , ſe ſub eius termino deditus exterioribus laborabit , & per opera bona, in Deum intentione ſimplici relata,eum diuina miſericordia ſaluabit. Propter quod vitam ſuam,& exercitium ad altiora ſubrigere debet,ab operibus ad finẽ, à ſignis ad veritatem intrando,vt ſic forti conatu ſurſum actus,& factus operum ſuorum dominus, ac magiſter, internæq; veritatis cognitor,regionem ſpiritualis vitæ ſubintrare, ac ad donum fortitudinis peruenire mereatur.Per quod animę paſsiones ſuperans,intermediantia cuncta cõculcans,vniuerſa diſsipantia propulſans, quaſi iam liber effectus ab omnibus creaturis abſoluitur, & abſque labore ſe in ſe recolligens , intus ardore diuinæ dilectionis accenditur,& interna deuotione, ſuperna affectione, laude, gratiarũ actione, & ſimplici intentione ad Deum conuertitur . *Exercitia quatenus ſpant.*

Quartum eſt, donum fruitionis, quod ornat hominem in affectiua vita, ſicut tria prædicta in vita actiua, quia ſuper omnia temporalia ſubleuat animum, oſtendens,& obijciens rationi proprietatẽ perſonarum,ſcilicet maieſtatem Patris,ſapientiam Filij, bonitatem Spiritus ſancti , ſenſibili quodam amore noſtrum affectum * intendens,ita quòd memoria,ab omnibus ſe expedit,& euacuat: ratio in omnibus operibus ſuis veritatem ſummam aſpicit: & virtus affectiua,vel voluntas in Dei bonitatem amore ſenſibili ſe ſemper imprimit,& inclinat Omnes etiam animæ vires interiores,& exteriores in nudam * cogitationem erigere, & vnire conatur . Sciendum tamen, quòd fortitudo duplex diſtinguitur: Quædam enim fortitudo ſimplex dicitur,quæ facit hominem tam validum,& potentem,quòd omnes cordis occupationes, & terrena quælibet cõtemnendo deuincat, & abijciat. Quia dum nos donum fortitudinis interius tangit, petit nos,non in nobis,aut in noſtra poſsibilitate cõfidere,ſed Dei poteſtati voluntariè nos tradere,ac in illa totum poſſe noſtrum fundare, cum Apoſtolo dicente: Omnia poſſum in eo,qui me cõfortat: & ſic in omni prælio tuti erimus: Cui petitioni ſi perfectè parere voluerimus, noſtram voluntatem diuinæ virtuti penitus counire debemus,& ſic in nobis perſentiemus veram patientiam, omnem à nobis ambiguitatem,& pauorem,voluntatiſq; facilem illam mutabilitatem auferentem, ac in Dei fortitudinis dono nos ſtabilientem . Ex tunc enim quicquid vitioſum fuerit,facilè contemnimus,& vniuerſa tranſitoria leuiter paruipendimus, quia de talibus non curamus,& ideò neminem formidamus,ſed in ſolo Deo ſperamus,in cu

Fortitudo. ** Aliàs incendens.* ** Aliàs cognitionem.* *Fortitudinem bipartiri.* *Philip.4.* *Patientia.*

Digitized by Google

ius comparatione neminem magnum reputamus. Et tunc omnia opera noſtra & vita, tam interior quàm exterior, ſapore quodã melleo condiuntur, quoniam aſsiſtentes throno excellẽtiſsimæ Trinitatis, mellitatis ſtillas internę conſolationis, & dulcedinis ſedulè percipimus, ſicque iuxta prouerbium legis antiquæ, De forti dulcedo egreditur. Cuius nimirum efficaciſsimo tractu, iam omnia quę mundi ſunt nihili pendens, quaſi funditus obliuiſcitur. liber ab eis, & expeditus permanens, nè eorum viſcoſa dilectione, vel tumultuoſa occupatione ab allectiua conuerſione in diuinam bonitatem aliquando valeat impediri. Altera fortitudo duplex nuncupatur, quæ facit hominem etiam diuinas conſolationes, & omnia Dei dona ſuperando tranſcendere, ita quòd nequaquam diuinis conſolationibus, aut vlli dono Dei ſe temulentus immergit, aut paci, aut quieti proprij cordis ſomnolentus inhæret, ſed hæc omnia potius aſpirando nititur pertranſire, vt eum quem ſolum ſuper omnia diligit, ad votum valeat inuenire. Vnde ex vi affectiua duplici hac fortitudine vigorata, profluunt diuinæ laudes, honores, deuotiones, ſupplices orationes, gratiarum actiones, aſpirationes, & conſurrectiones corde, ore, intentione, & opere, quibus affectus ſenſibilis adaugetur, & inflammatur. Quia diuinum obiectum, quod ſemper intendit, & aſpicit veluti ſummam potentiam, ſapientiam, bonitatem, largitatem, charitatem, & infinita ſimilia, propter ſui profluam, immenſam, & omnifariam oblectationem, eius intuitum rapit, & affectum flammiuomis deſiderijs incendit. Ex intuitu verò & affectu multiplicatis, & vigoratis, in omni amoroſa conuerſione ad Deum, cor hominis vulneratur, interius vulneris dolorem perſentiens. Vnde quandoque tanta dulcedine, & cõſolatione perfunditur, quòd digerere nequaquam valet. Ex quo confeſtim iubilus oritur, & ſpiritualis ebrietas. Ex quibus omnibus in eo conſurgit inſatiabile quoddam deſiderium ad ſatisfaciendum Deo in omnibus virtutibus, & ad amorem vnitiuum. Quod deſiderium nemo ſatiare poteſt: niſi ſolùm (quod deſiderat) ſummum bonum.

Iudic. 14

Ebrietas ſpiritus.

De ornatu vitę ſpiritualis, & ſpeculatiuę per dona Spiritus ſancti, utpute Conſilij, Intellectus, & Sapientiæ. Cap. XI.

Cõſilium.

VIſo capite iam præcedente de quarto dono Spiritus ſancti, ſcilicet fortitudinis, quo quis omnes occupationes, diſtractiones & inordinatas affectiones felici conatu ſupergreditur, ac amore dilecti diuinas cõſolationes, & dona cęleſtia, eius comparatione ſuperando, tranſire nititur, vt in ſolo dilecto grata puritate, & fidelitate quieſcere mereatur, iam vidẽdum eſt de quinto dono, ſcilicet conſilij: quod vtique meretur accipere, dum nullo modo à creaturis, vel

etiam

Digitized by Google

etiã diuinis donis, impediri præualet, quin ſemper ſua ſimplici intentione,& diuina laude ſubuectus conſtanſque perſeueret, Deum ſuper omnia quærens,& intendens, ac ad gradum altiorem ſemper aſpirans. Hoc autem dono conſilij Deus pater fidelem ſuum intrinſecus trahit,& ad æternitatis ſuę dexterã contemplandam, & deſiderandam inuitat. Trahit etiam eum Dei filius ſua ſapientia ad imitandum dicens: Sequere me, ſcilicet ad patrem, nam vnum eſt neceſſarium. Et iterum: Exemplum, inquit, dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Trahit eum denique ſpiritus ſanctus, cor eius expandens,& patulum reddẽs, vt in eo ſui amoris ignem accendat. Vnde mox intrinſecus æſtuans, amoris vehementiam patitur. Veruntamen, quia de his tribus tractibus in ſequentibus latius proſequendum eſt, in præſentia ſuperſedeo. Hoc igitur donum conſilij quo nos trahit beatiſsima Trinitas, eſt quidã internus tractus ſpiritus ſancti, qui virtutem noſtram amatiuam intrinſecus contingit, petens nos vitare vniuerſas huius ſæculi occupationes & tumultus, ac omnia quæ nos ad exteriora trahere nituntur. Quaslibet etiam intrinſecas multiplicitates nos docet declinare, & vnitatem ſpiritus adamare. Cui cõſilio qui obedire ſtuduerit, omni multiplicitati moritur, & quandã amoroſam inclinationem in vnitatem adipiſcitur. Porrò tractus iſte fit ſupra rationem in ipſa eſſentia animæ: qui tam nobilis, tã ſupernaturalis,& ſubtilis eſt, quòd induſtria ſua ratio noſtra quid ſit, nec comprehendere, nec intelligere poteſt. Nam, quantò ratio plus ad hoc inueſtigandum laborare conatur, tantò minus proficit: quia ſpecialis operatio quædam eſt Dei patris in ipſa eſſentia animæ noſtræ, quam ipſa promeruit, eò quòd tam amoroſo conatu & ingenti eſurie ſui affectus ſeſe compulit, & coegit ingredi in illam ſublimem, & nudam vnitatem ſuarum cogitationum, quam tamen vnitatem in eſſe ſuo eſſentiali creaturaliter ſentit: Et eſt ſimilitudo quædam & iucundum præambulum ſupereminentis vnitatis in nobis amoris impatientiam excitans: Et ex hoc contractu defluit in ipſam intellectiuam virtutem quædam claritas ſingulari claredine rationem illuminans: quam toties ratio ſuſcipit, quoties ſeſe erigens affectu pleniſsimo dulciter in illam vnitatem imprimit, & immergit. Denique, qui huic conſilio liberaliter acquieſcit, amoris impetu ſtimulatus, diuino ſpiritu fęliciter dulciterque agitatur, nec ei quicquam ſufficere poteſt, præter Deum, facileque cuncta derelinquit, vt illum poſsideat. In hoc igitur dono Deum ſimplicis intentionis oculo iugiter contempletur, & impetum cordis ſui, rationis fræno coercens, voluntatique ſuæ renuncians, complexum vnitatis deſiderare liberaliter præſtoletur, donec eam diuina beneuolentia vltro dignata fuerit exhibere. Et ſic in eo ſpiritus conſilij duplex fięt. Magnus eſt enim, & ordinem diuini conſilij via regia ſequens,

Tractus ſãctiſsimæ Trinitatis.

Matth. 9.
Luc. 10.
Iohan. 13.

Effectus cõſilij.

Tractus ſpiritus ſancti in eſſentia animę.

qui

qui ſe & omnia deſerens impatientis amoris exæſtuanti vehementia
Matth.6. proclamat: Adueniat regnum tuum. Et iterum: Renuit conſolari ani
Pſal 76. ma mea: memor fui Dei, & delectatus ſum. Et iterum: Quàm dilecta
Pſal.83. tabernacula tua Domine virtutum, concupiſcit, & deficit anima mea
Pſalm.54. in atria Domini Itemque: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ? & infinita ſimilia, quæ citharœdus Domini nobis deprompſit. Sed ille maior eſt diuino conſilio perfectius obediens, qui propriam voluntatem amoris valetudine ſuperat, & ſubnixa reuerentia patienter ad
Matth.26. Deum loquitur: Non mea, domine, ſed tua volũtas fiat in omnibus. Tali namque concluſione Chriſtus in agonia conſilio ſancti ſpiritus orationem ſuam terminauit: quòd ſuper omnia dilecto patri complacuit. Sic igitur diuina voluntas humili ac fideli amatori fit ſummum gaudium, & delectatio maxima ſecundùm ſpiritus ſenſionem, etiam ſi per impoſsibile diuino beneplacito deſcenderet in infernum, indefeſſe clamitans: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Et
Pſal.56. in hoc gradu natura ſummè ſupprimitur, Deus autem ſummè exalta
Abnegatio voluntatis. tur. Hinc amator huiuſmodi diuini conſilij, & beneplaciti aptus efficitur, omnia Dei dona ſuſcipere: quia ſeipſum & propriam voluntatem penitus abnegauit, omnibuſque ſuis fideliter elargitis, nihil aliud poſtulat, quam quòd Deus dare deliberat: cuius voluntas ſummum eius gaudium eſt, tam in aduerſis, quàm in proſperis. Et tunc ſpiritus noſter prouectius ſublimatur, & abiectius natura propria conculcatur, tam in humili patientia aduerſorum, quàm in affluentia delectabili operum etiam magnorum, æquali vtrobique charitate vigente. Quòd ſi in hac ſui renũciatione ſine vlla retractione perſtiterit, nihil aliud volens, vel affectans, in ſe ſpiritum conſilij duplicem habet, ſcilicet agendi grandia actione ſtrenua bonorum operum, & patiendi ardua, mortificatione propria malorum impugnantium. Sicque natura altiſsimo decore coornata eſt, & ipſe idoneus effectus eſt, ſecundùm ſpiritum diuinitus illuſtrari, ac donum ſex-
Intellectus. tum, ſcilicet intellectus promereri, quòd ſpiritum noſtrum vniens in vnitate ſtabilit, & luculentiſsimè veritatem manifeſtat, latamq; charitatem communi beneuolẽtia profluam parturit. Vnde nos erudit
Lumen intellectus. aſpicere Deum in vniuerſis eius diuitijs, & infinita ſua bonitate. Nã lumẽ quoddam eſt ſupernaturale quod intellectum noſtrum in eius celſitudine conatur illuſtrare: ſi nos ipſos intrinſecus voluerimus eleuare, & huic lumini obuiare. Quærit enim hoc lumen hominem internum, tranſitum ſenſuum, & omnium imaginum ſenſualium. Petit, inquam, vt naturæ moriamur, & in ſpiritu viuamus: quia ſic interior homo ſeparatur ab exteriori, & tunc ſtatim lumen hoc reperiemus, & in apice intellectus noſtri ſuſcipiemus: quia moriendo naturæ donum intellectus ſuſcipimus, & ſuſcipiendo naturę morimur.

Ex hoc etiam creſcit ſpiritualis quidam aſcendens appetitus ad Deum,

Digitized by Google

Deum,qui facit hominem interiorem ſemper vigilare,ac in Deum viuaciter reſpicere. Docet,nos,inquam,lucidè & ſine labore Dei diuitias aſpicere, quomodo ſcilicet cum ſe ipſo, & vniuerſis donis ſuis proflua largitate ſemper effluit,& quomodo cum nobis ipſis & vniuerſis virtutibus quas impendere poterimus,ipſi debeamus reſpondere. Vnde meritò ſolis radio aſsimilatur,qui ſimplici claritate perfundit aerem,& rerum formas explicans, colorum differentias manifeſtat,ac calorem viuificum generans, totum mundum pro communi omnium vtilitate fœcundat. Sic irradiatio doni huius primò quandam in ſpiritu ſimplicitatem generat,quæ mox præcipua quadam claritate perfunditur,velut aer lumine ſolis. Quia Dei gratia, quæ donorum omnium eſt fundamẽtum, intellectum noſtrum poſſibilem quaſi lumen quoddam ſimplex per donum intellectus,habitualiter inhabitat,quo ſimplici lumine,ſpiritus noſter in ſe conſtabilitur,ſimplificatur, & clarificatur, ac Dei gratia doniſque repletur, Deo ſimilis effectus per gratiam & deificam charitatem. Nec tamen hac ſimilitudine createq; claredine contentus eſt, quia in ſummum quoddam & infinitum bonum,vnde emanauit intimo ſui procliuio tam naturaliter,quàm ſupernaturaliter inclinatur. Sed & vnitas eſſentiæ diuinæ attractione ſua ſempiterna omnem creaturam ad ſui pertrahit vnionem: & ideo in Deum tanquàm in ſuam perennem requiem,tam actuali quàm habituali immerſione ſe profundat. Gratia nanque ad Deum ſe habet vt radius ad ſolem, & per eam veluti per ſemitam rectam in diuina ducimur: & ideo ſimpliciter in nos radians,deiformes nos efficit.Conforme igitur æmulans ſuum conforme momentis ſingulis in Deum ſe profundat,& vnum effectum cum Deo,ſemper ipſam vnitatem inhabitat. Et hoc eſt ſummum & ſingulare negocium charitatis,in vna ſcilicet hora temporis,& actualiter diligere,& habitualiter in dilecto quieſcere. Quæ duo ſic ab alterutro confortantur,quòd quo dilectio ſublimior eſt,eò requies maior, & quo requies profundior eo dilectio intenſior, vtpotè in inuicem vitam & valetudinem poſsidentes. Cum igitur ſic per ſimilitudinem gratiæ ac virtutũ nos ipſos in ſimplicitate cordis poſsidemus, & Deum ſupra nos per amorem in requie vnitatis,primum gradum doni intellectus adepti ſumus, quo ſpiritus noſter in vnitate ſtabilitur. Apparet tamen quibuſdam non mediocri ſanctitate præditis, ſe nec Deum diligere,nec in eo quieſcere. Sed huiuſmodi apparentiæ cauſa amor eſt. Cum enim intenſius amare deſiderant, quam à proprijs viribus permittuntur,inde in amando deficientes, ſe non amare querulantur.

Intellectus ad ſolis radium collatio,

I. Simplicitas ſpiritus.

Secundò verò per irradiationem huius doni, ſpiritus noſter intellectualiter illuſtratur, nobilitatem noſtram nos edocens ſpeculari. Tribuitque in omnibus virtutibus,& earum exercitijs veram diſcre- II.

Illuſtratio ſpiritus.

tionis

tionis regulam iuxta veritatis æternæ legem, & vitam abſque errore patenter erudit gubernare. Præterea, in ſpiritu conuerſari docet, ac illuminatæ rationis oculo, cęleſtia ſimul ac terrena rectè perpendere, debiteq́ue facit intelligere. Nam in cœlo mente conuerſans dilecti ſui nobilitatem & dignitatem contemplatur, ac miratur incomprehẽſibilem eius ſublimitatem, ininueſtigabilẽ profunditatem, immenſam longitudinem, infinitam latitudinem, inſcrutabilem ſapientiam, infallibilem veritatem, ineffabilem bonitatem & largitatem, & alia infinita ſibi attributa. Quæ licèt ſecundùm conceptus noſtræ mentis diuerſis nominibus plurificentur, omnia tamẽ in Deo vnum ſunt, ſcilicet quædam ſimpliciſsima deitatis natura. Dehinc reflectens oculos ad ſe, & ad vniuerſas creaturas, animaduertit eas ex diuinæ bonitatis largitate liberaliter eſſe creatas, & modis multifarijs eſſe decoratas, ac inaudita charitate diuinæ pietatis liberalius humanam naturam eſſe redemptam ac recreatam, doniſque gratiarum & virtutum ſupernaturaliter liberaliſsimè ditatam & ornatam, demumq́ue bonitatis ſuæ fruitione glorioſiſsimè beatificandam. Quæ cuncta ſpiritum noſtrum admiratione gaudioſa lætificãt, ſi per amorem deificum habitualiter in Deo mortui fuerimus & ſepulti, nihilominus tamen actualiter in ſpiritu viuentes & conuerſantes, quæ ſurſum ſunt ſapiamus. Vnde donum hoc vnitatem illam oſtendit, quam in Deo per profundatum amorem fruitiuũ habitualiter poſſidemus, & eam Dei ſimilitudinem, quam in nobis per gratiam & charitatem cæteraſq́ue virtutes actualiter habemus. Infundit etiam mentibus noſtris intellectualis luminis claritatem, quo inoffenſo pede, ambulantes in ſpiritu Deum poſſumus in ſpiritualibus ſimilitudinibus ſpeculari.

Coloſ. 3.

III. Tertiò, denique per irradiationem huius doni amatiua virtus, id eſt voluntas affluentiæ largifluæ charitatis, & communi beneuolentia inferueſcit: quia donum hoc per cognitionem veritatis, quam in eius lumine conſequimur, communem charitatem in nobis generat: quia ditiores interna ſimplicitate, ſunt corde manſuetiores & pacatiores: ſunt, inquam, in diuinitatis pelago profundatiores, intellectu clariores, bonis operibus vberiores, & affluenti charitate communiores. Paucioribus etiam impedimentis intercipiuntur, quia Deo ſimillimi ſunt, quia ſimplicitas eſt in eſſentia, claritas in intelligentia, ac affluentiſsima communiſsimaq́; charitas in ſuæ operationis influentia. Et quantò ſumus in his tribus ſimiliores, tantò ſumus ipſi vnitiores ac viciniores. Mentis igitur ſimplicitatem ſumma cuſtodia conſeruemus, per eam omnem imaginem & ſimilitudinẽ quo ad fieri poteſt tranſcendentes, luminoſaque ratione cuncta conſideremus, ac omnia communi charitate profundamus. Debemus enim ſemper cũ Deo in vnitate manere, cum Deo & omnibus ſanctis com-

Simplicitas mentis ſeruanda.

muni

muni charitate ſemper effluere, profluuioque laudis, & gratiarum actionis ſemper in idem reuerti, ac penetratiui amoris pondere ſemper in habitualem fruitionis requiem immergi. Et hæc eſt opulentiſſima vita, quam nouimus, qua donum intellectus plenariè poſſidemus.

Cæterùm, in refluxu fruitionis, vnitas ſe habet, vt caligo quædam modi neſcia, quædamq; immenſitas incomprehenſibilis, vnde per amorem, ac ſimplicem intentionem accedit ſpiritus, omnes virtutes actualiter offerendo, ac ſeipſum habitualiter fruitiuèq; ſupra omnes virtutes. Inter quas oblationes amatorias, ſeptimum donum exoritur, ſcilicet ſapientiæ. Quod donum eſt quidam diuinus tactus in vnitate ſpiritus noſtri, fontana ſcaturigo gratiarum, donorum, & omnium virtutum. Nam ſpiritus Dei fons eſt omnium donorum, cuius ſupremus riuus amoris, eſt donum ſapientiæ: quo riuo tota humanitas Chriſti fuerat perfuſa. In hoc autem dono ſapit vnicuiq; ſuum exercitium, & vita, ſecundùm tactus huius virtutē, & amoris ſui menſuram. Qui tactus nouiſſimum medium eſt inter nos, & Deum, inter actionem, & quietem, inter modum, & modi priuationē, quem Deus in nobis ante omnia dona primordialiter operatur, nouiſſimè tamen à nobis in propria ſua natura cognoſcitur, & ſentitur. Poſtquā enim effecti mente ſimplices, otioſi, ab imaginibus denudati, immobiles, liberi, nobis mortui, Deo viuidi, ſic Deum in noſtris exercitationibus vſque ad intima ſpiritus noſtri, amoris ſcrutinio quæſiuimus: tunc demum gratiarum, & donorum omnium illapſum ſentimus in vnitate ſupremarum virium, ſupra rationem, non tamen præter rationem: quia nos tangi percipimus licèt in conſideratione tactus huius ratio, & omnis creata conſideratio deficit, & refellitur, eò quòd irradiatio luminis incomprehenſibilis, in vnitate virium ſupremarum tanta magnitudine ſe offert, quòd omnis operatio creata diſcretiua conſideratione operans labefieri, & ceſſare, praxiſque noſtra ſolummodo diuinam operationem pati compellatur. Quòd ſi Deum noſtro captu comprehendere valeremus, ſeipſum nobis nullo medio intercedente donaret. Sed nūc capabilia nobis dona ſecundùm captus noſtri menſurā, & exercitiorum nobilitatem infundit, quia fœcunda diuinitatis vnitas deſuper imminens vnitati virium noſtrarum, exigit ſimilitudinem charitatis, & virtutū. Ob hoc etiam ſingulis momentis nouo tactu tangimur, vt maiori ſimilitudine ſe n per innouemur. In innouatione verò tactus illius ſpiritus in eſuriē, & ſitim ſpiritualem incidit, ſupereminentē diuinitatis abyſſum auido guſtu per amoris impetum penetrare volens. Ex quo deſiderium quoddam inſatiabile generatur, ſummis viribus elaborans capere bonum incapabile, & immenſum meriti, ſed fruſtra. Quia licèt omnis amans ſecundùm nobilitatis ſuæ modum, & diuinæ charitatis ta

Sapientia.

ctum

ctum famelico deſiderio fertur iu Deum, Deus tamen ſecundùm practicum deſiderium noſtrum æternaliter manet incomprehenſus. Hinc in nobis eſuries, & inhiatio deſiderij ſempiterni permanet, diuinæ quoque abyſsi immenſitate noſtro conatui obuiante, in ipſo occurſu tam magna, & immenſa claritas, & intentio feruoris generatur, quòd ſpiritus noſter ab operatione ſua retruſus feriari cogatur, & in ſui vnitate ſenſibilis amoris incendio liquefieri, ac paulominus annullari, ad diuinam operationem ſicut pura creatura quaſi paſsiuè ſe habens. Et in hoc gradu, gratia Dei noſtræque virtutes factæ ſunt amor ſenſibilis proprium ſubiectum afficiens, ſed circa obiectum deficiens. Quia ſpiritus noſter, extremo quodam defeſſus anhelitu, ab omni opere deſtitutus eſt, & amor effectus. Vnde ſimplex, & aptum receptaculum eſt omnium donorum, habilis ad omnes virtutes.

De conſurrectione vitæ ſpeculatiuæ, & ſpiritualis, ſecundùm partem hominis inferiorem. Cap. XII.

VIſo de adoratione debita vitæ ſpiritualis ſecundùm gradus, & differentias donorum Spiritus ſancti, iam de cõſurrectione vitæ ſpiritualis proſequendum eſſe reor, qua noua nobis gratia ſemper ſuperinfunditur, vt amans ſpiritus ad centrum ſuæ conſurrectionis introduci mereatur. Et primò de conſurrectione ſecundùm partem hominis inferiorem, ſcilicet ſecundùm vnitatem virium ſenſitiuarum. Quæ nimirum conſurrectio quatuor gradibus perficitur, ſemper eum ad altiora vitæ ſpiritualis ſubleuantibus, & digniorem exercendi materiam ingerẽtibus. Nam primò diuina gratia profluis irriguis influens inferiorem partem hominis, ſcilicet ſenſitiuam intrinſecus excitat, & ſtimulat, vt eum toto corde totiſq; viribus ſurſum trahat, exigens cum Deo amatoriam conficere vnitatem: quem tractum ſentit in corde, in vnitate virium ſenſitiuarum, & præcipuè in vi cõcupiſcibili: quia tractus huius negocium agitur in inferiori parte hominis, quam priuſquam ad altiora tendatur, emundari neceſſe eſt, & igniculo charitatis ſuperpoſitam ſurſum agi. Hic autem internus ſtimulus adfert, & aufert, pauperem facit, & ditat, humiliat, & ſublimat, delitias ingerit, & triſtitias, ſperare facit, & deſperare de ſeipſo, ac indicibilia ſunt contraria, quæ alternatis vicibus his contingunt.

Conſurrectionis ſpiritualis gradus quatuor. *1.* *1. Reg. 2.*

Ad maiorem autem euidentiam, hanc diuinã gratiam nos ſtimulantem, & ad ſpiritualem conſurrectionem excitantem aſsimilare poſſumus illuminationi ſolis, & eius efficientiæ ſuper terram. Sicut enim ſol oriens mox in occidentalem partem mundum illuminat, & cuncta calore viuifico refocillat: ſic ſol iuſtitiæ, ſuprema ſpiritus inhabitans, inferiorem hominis partem, cor ſcilicet cum omnibus ſenſitiuis

Effectus ſolis.

ſitiuis potentijs ſibi radicaliter coniunctis ſubito motu illuminat, & accendit, cor liberum reddens ab omnibus, & omnes ſimul animæ vires, in virtute ſui Spiritus illuminat, & accendit. Igniculo verò charitatis in corde ſuccenſo, mox omnes animæ vires ſenſitiuę, in ſuam originem concurrentes, ſui cordis vnitatem celebrant, quam nemo veraciter poſsidere poteſt, niſi in cuius corde Spiritus ſanctus ignem accendit amoris, vbi anima tanquã in regali lectulo decumbens in pace ſuauiter requieſcit. Ex hac autem vnitate cordis compunctio generatur, non quidem doloris, ſed amoris, quia tunc anima in ſe operationem inactionis diuinæ perſentiens, ad reamandum compungitur, & totis vitalibus inardeſcit. Ex qua cõpunctione mox quædam amoris affectio generatur, cor & vim appetitiuam compungens, & penetrans. Eſt autem amoris affectio, quidam ſapidus in Deum cordis appetitus, tanquam in ſummum bonum omnis boni cõtentiuum relatus, qui omnibus creatis vale dicit, nè ſcilicet in earum abuſu ſenſualitatis concupiſcentias foueat, quia ſentit ſe contactum intrinſecus æterno amore, cui ſuper omnia diligentiam adhibere concupiſcit. Et ideo facilè contemnit omnia, vt quod diligit aſſequatur. Vnde ex hac affectione cõſurgit deuotio cordis, diuinæ laudis, & honoris, & gratiarum actionis prodiga flamma, quaſi flamma altaris incenſi, in qua boni odoris thymiama gratitudinis adoletur, quod igne non redolet alieno. Hoc autem thymiama conficitur ex omnibus ſpeciebus precioſiſſimis beneficiorũ Dei, in creatione, recreatione, gubernatione, redemptione, glorificatione. Quas congerit compunctio, contexit affectio, incendit deuotio, & olfactui diuino in redolentem, odorem laudis offert gratitudo. Ex gratitudine verò naſcitur in corde geminus dolor. Vnus ex defectu diuinæ laudis, honoris, & gratiarum actionis: alius ex deſiderio profectus, & incrementi virtutum, in quo ſemper ſe deficere dolet. Qui nimirum dolores, radix ſunt & fructus, principium, & finis omnium virtutum vitæ ſpiritualis.

Amoris ſtimulus.

Thymiama myſticum quod.

Dolor geminus.

Secundus gradus iſtius conſurrectionis perficitur in voluptate ſpiritualium delitiarum, quarum ſuauitate guſtata, repentè cor, & omnes ſenſitiuæ potentiæ, tanto torrente voluptatis internæ potantur, vt ſe ſpiritus amans æſtimet diuini amoris amplexibus penitus inuolutum. Quæ delitiæ cunctis mundi voluptatibus ſunt maiores, etiam ſi omnes vna capere poſſet creatura. In cuius voluptatis infuſione, Deus per dona ſua cordi ſic affecto pariter illabitur, tãta ſuauitatis ſaporem, & iucunditatis conſolationem ſecum ferens, vt cor ipſum voluptate dulciſsima faciat intrinſecus exundare. Cordis ét tam ingens cauſat profluuiũ, quòd ſe homo præ vbertate lætitiæ nequeat cõtinere. Nec mirum, cum ebrietatem parturiat ſpiritualem. Eſt autẽ ebrietas vberior affectiui ſaporis, & internæ voluptatis in corde

II.

Pſalm. 35.

Ebrietas ſpiritus.

corde receptio, quàm ipſum cor digerere poſſit, aut deſiderium exoptare, diuerſis corporis geſtibus profluens, & exundans. Quidam etiam cantibus diuinis, quidam vberibus lachrymis vbertatem dulcedinis exprimunt. Aliquorum etiam membra tam impatiens occupat titillago, quòd eos cogat, aut currere, aut ſalire, aut pedibus tripudiare, aut manibus plaudere, vel membris tremere: Quidam etiã intra ſe dulcedinis voluptate liqueſcunt, infinitaq; ſimilia contingunt in illa. Et hæc eſt delitioſiſſima vita ſecundùm cordis affectionem, quæ haberi poteſt ab homine. Vnde tãta quandoq; delitiarum vbertate repletur, vt cor eius quaſi vaſculum muſto plenum abſque ſpiraculo, ſubitam minetur rupturam. Tu autem fidelis amator, ſi ſapiens fueris ſicut apis argumentoſa, ſingula Dei dona, tã præterita, quàm præſentia rationis, & cõſiderationis alis circumuola, charitatiuæq; diſcretionis aculeo, ſic ſingulas diuinæ conſolationis ſuauitates deliba, vt nuſquã moras contrahas, ſed ex oĩbus materiam mellis, i. laudis, & gratiarum actionis enucleans, onuſtus ad diuini amoris euoles vnitatem, in qua cum Deo manere deſideres in æternum.

III. Tertius proinde gradus iſtius conſurrectionis, quandam ingerit inuitationem, & allectionem, altius adhuc, & purius cor amantis intrinſecus ad vnitatis ſuę complexum attrahentem, & in nono gradu exercitij altioris erigentem. Hæc enim inuitatio ſuper omnes priores delitias cor amantis afficit, & delectat, quo conſolationis, & dulcedinis ſuæ donis quantumlibet præcipuis poſt tergum poſitis, ſuã nobis amantiſſimam præſentiam, & amplexus dulciſſimos æmulantibus, humiliq; laude, & intima gratiarum actione, ad diuinarum diuitiarum pelagum (vnde cuncta dona profluunt) reuertentibus, omnes animæ noſtræ vires ad ſeipſum trahere nititur, inferiorem animæ partem eleuans, & exornans. Corde verò ſic ad tãtarum delitiarum conuiuium inuitato, mox toto affectu hiantibus arterijs ſe dilatat, & expandit, ac omnes animæ vires ad pacis, & charitatis vinclinium toto ſe deſiderio præparant, & ornant. Hæc autem inuitatio,

Cordis apertio.

eſt quædam æterni ſolis illuminatio, cor ipſum tantæ delectationis gaudio tam patulum reddens, vt nulla queat humana virtute recludi. Et ideo cor intrinſecus vulneratur, & amoris læſionem patitur, ſed non triſtitiã: quia amoris vulneratio, eſt dulciſſima paſſio, & grauiſſima pœna. Eſt etiam veriſſimum ſignum poſt futuræ ſanitatis, cauſans pariter gaudium, & dolorẽ. Nam ſic vulnerato ſplendidus ſol iuſtitiæ Chriſtus radios infundit ſuæ claritatis, & ad ſuæ rurſus vnitatis complexum inuitans, cordis vulnus renouat, & relidit. Porrò Chriſto per gratiam ſuam inuitante, & ad vnionis oſculum corde ſe totis viribus erigente, nec tamen vnitatis copulam cõſequi præualente, mox in languorem incidit ſpiritualẽ. Et ſic recens feruor, additus priori, corporis humores abſq; labore externo adurit, con-

Vulnus amoris.

ſumit,

Digitized by Google

ſumit,& ſiccat. Sed ne palleas lector ſane: nam languor iſte non eſt ad mortem,ſed vt manifeſtentur opera Dei. Sic namq; fœlici anima diuini complexus oſculum conſequi non valente, & eo carere non volente amoris impatientia generatur,tam exteriora, quã interiora intolerabili æſtuatione perurgens. Qua durante, nullius eam vſus creaturæ delectat,omnia ſuſtinere parata,vt id quod amat,obtinere valeat.Nam amoris impatientia cor amantis comedit,& ſanguinem eius bibit, quia validior eſt omnibus gradibus ſpiritualis ardoris. Vnde etiam hoc in gradu feruor cordis internus validior eſt cũctis gradibus æſtus huius ſpiritualis,corporalem naturam abſque exteriori labore conterens intrinſecus.& conſumẽs, fructuſque ſpiritualium virtutum magis decoquens,& perficiens:quia radij diuinę claritatis plerumque tanto feruore cor impatientis amatoris inurunt, quod intimum ſanguinem faciunt ebullire.Nam aliquando tam anheloſo deſiderio, & æſtuanti impatientia cor impatiens, à carcere corporis abſolui deſiderat,vt illi quem diligit vniatur, vt ſeſe vix in hac mortalitate ſuſtinere valeat, cum Apoſtolo clamitans: Infœlix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius? Quo fit,vt oculis cordis in cœlum totus intentus, cœleſtem aulam plenam gloriæ contempletur,& dilectum ſuum gloria, & honore coronatum vbertate voluptatis ſuæ ſanctos vniuerſos inebriantem,ſe verò velut exulem à patria multiſque calamitatibus circundatum. Et hinc interdum naſcuntur lachrymę,& gemitus,& anheloſa deſideria multiplicantur. Quæ lachrymæ cor illius tepore rorifluo,vel in modico refocillant, vtiles profecto naturæ corporeæ ad ſeruandam valetudinem corporalem, quo ſic facilius amoris impatientia toleretur, vt ſalus,& vita corporis non amittatur. Huic autem impatienti amori nonnunquam * ſpirituales gratiæ conferuntur. Nam interdum in ἔκστασιν, vel exceſſum ſpiritus rapiuntur, & de veritate ſibi, vel alijs neceſſaria verbis aut imaginibus corporeis aut ſimilitudinibus ſpiritualibus edocentur, vel etiam de futuris eis aliqua reuelantur: quæ viſiones, vel reuelationes dicuntur. Quæ ſi fuerint Angelo operante Dei virtute,figuris imaginarijs exhibitæ, in ſpeculo imaginationis oſtenduntur. Si verò fuerint veritates intellectuales, vel ſimilitudines aliquæ ſpirituales, quibus ſeipſum Deus vtcunque reuelat, oculis intellectualibus ingeruntur,& quantum facultas ſuppetit,verbis depromi poſſunt.Aliquando etiam in mentis exceſſum amator impatiens rapitur, licèt non penitus extra ſe, in quoddam, ſcilicet bonum incomprehenſibile, quod iuxta eum modum quo vidit,vel audiuit (quod in hoc intuitu ſimplici idẽ eſt) nullis valet ſermonibus explicare. Et hoc ſolus Deus abſque alicuius creaturæ adminiculo,operatur,& raptus vocatur.Quandoque verò Deus ſubitis fulminibus coruſcat in ſpiritu, quæ ſcilicet ictu breuiſsimo

Languor animæ amantis.

Rom. 7.

Lachrymæ amoris.

** Aliàs ſpeciales*

Reuelationes fieri multis modis.

Tt ſplen-

ſplendeſcentia ſpiritum ſupra ſemetipſum velut in momento rapiũt,ſed ipſo lumine mox diſparente,reuertitur ad ſeipſum. Et hæc eſt ſolius Dei præcipua quædam, & excellens operatio,quæ reddit eos intellectuali lumine coruſcos, quos dono tam ſingulari viſitare dignatur.Interdum denique patiens amoris impatientiam ſpirituali quodam lumine (Deo,quo placuerit medio,id agente) irradiatur. Ad cuius luminis blandam faciem,appetitiua cordis affectio medullitus delectata, dum in occurſum illius impetu ſe flammeo valenter erigit, mox ſicut muſtum abſque ſpiraculo nouas diſrumpit lagunculas:ita cupido cordis ex occurſu luminis huius, tanto torrente potatur inſolitę voluptatis,vt liberalitatẽ noui gaudij,quod ob anguſtiam proprij captus intra ſe minime continere ſufficit voce corporea eructuare cogatur,& iubilus nuncupatur.Qui eſt gaudium cordis quod nec verbis explicari poteſt,nec penitus reticeri,ſed ineuitabiliter velit nolit extrinſecus reboat,proprias vices ſeruãs,donec exercitium illud omnino conſummauerit. Interdum etiam tantam DEVS impatienti cordi dulcedinem ſuauitatis infundit,vt cor in delitijs veluti piſcis in aquis innatet.Quidam denique intima deuotione ſuſpenſi reuelantibus angelis per ſomnia crebrius edocentur, ſicut angelus domini Ioſeph,in ſomnis apparuit dicens: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.Et iterum:Surge,& accipe puerum & matrem eius,& fuge in Aegyptum.Et iterum cum reuerſurus erat ex Aegypto. Multiſque locis legis veteris ab angelis homines edoctos per ſomnia reperimus.

Iob 32. *Iubilus.* *Matth. 1.*

Hic tamen diligentius intuendũ eſt,quod multi vigilias ſenſuum inueniũtur obſeruare,qui multarum cogitationum immiſsionibus quaſi quibuſdam reuelationibus,ſuo iudicio ſe reputant abundare, vel etiam miranda per ſomnia videre. Sed hi quia ſenſuum negocijs intendunt impatientiã amoris ignorant vulnera charitatis neſciũt: ſed dilectionis languore minime detenti,ſani ægrius elangueſcunt. Nam angelus ſatanę ſe transformans in angelum lucis, ad deceptionem inſipientium,incautorum vel elatorum, qui pleni ſunt vanitate,& vacui charitate,lumen quoddam phãtaſticum infundit intrinſecus à quo ſe ſentiunt,veluti ſacco penitus obuolutos. Et quia ſemper ad tales nouitates & reuelationes aſpirant,in hoc lumine multa mirabilia per imagines phantaſticas percipiunt. Quędam enim diabolus immittit cogitatui, quaſi diuina fuerit inſpiratio: quæ quidẽ aliquando vera ſunt, ſæpius autem falſa. Et hæc nimis gratanter ab inexpertis acceptantur,& tanquam diuina ſtolide venerantur,ac in talibus intimo cordis gaudio delectãtur. Quo fit quod ab inani gloria paulatim depaſti, virulento pabulo, diuini amoris affectum inficiunt. Aduertens ergo ſatanas miſellum fatuum vanis viſionibus delectari,vices multiplicat,viſiones ingeminat,vt infęlicem illudat,

Reuelationes falſæ. Nota *2. Cor. 11.*

donec

donec tandem immiſsionibus friuolis ingeſta, veraciter aſſerere,& pertinaciter defendere non formidat, ſimul cum operum ſuorum fructibus in barathrum ſerpẽtinæ ſeductionis, & maledictionis rui turus in ęternum. Qui verò per vias pręmonſtratas inceſſerint, quãuis poſsibile foret huiuſmodi diabolico lumine quãdoque tentari: difficile tamen eſſet eos per hoc aliquatenus ſuperari. Hactenus de triplici gradu huius conſurrectionis dicta ſufficiant.

De quarto gradu huius conſurrectionis, qualiter exercetur in cęlica ſanitate, & infernali languore. Cap. XIII.

VISO de tribus gradibus conſurrectionis ſecundùm partẽ hominis inferiorem, qui perficiunrur in proſperitate & affluxu diuinę gratię, iam proſequendum de quarto, & ſupremo gradu eiuſdem, qui perficitur in aduerſitate, & retractione diuinæ gratiæ. Pro quo ſciendum quod qui peruenire deſiderat ad perfectam diuinã vnionem, neceſſe eſt, quod Deo viuat ſecundum ſui totalitatem, ita quod diuinæ gratiæ, & inſpirationi ſatisfaciat, & in omnẽ perfectionem virtutũ ac ſpiritualium exercitiorũ ſubſequatur. Sic, inquam, in Deũ per charitatẽ eleuatus, & ſibi ſuiſq; operibus perfecte mortuus ſicq; cum viribus ſuis cedens ſuper informationem incõprehenſibilis veritatis (quę Deus eſt) patiendo ſuſcipiat. Et ſic viuendo poteſt in virtutes egredi, ac moriendo in Deum ingredi. In quibus omnis noſtra perfectio cõſiſtit. Quæ duo ſimul iuncta, ſunt ſicut materia, & forma corpus, & anima. ſicut poſtea latius videbitur. In his autem duobus exercitijs clarificatur quis in intellectu, ditatur & ſuperfluit in ſenſione, & affectu. Vnde ſe totum dirigit ad Deum erectis viribus, puris intentionibus, vigoroſis deſiderijs, argumentoſis viuacitatibus. Hinc etiam facit eum amor in omnibus eſſe ſui iuris, quia ſequitur amorem in omnibus impulſibus ſuis, & qualitercunq; moueatur ab eo, ſemper in amore, & virtutibus proficit. IIII.

Amor autem mouet vnumquemque ſecundum exigẽtiam ſuæ diſpoſitionis, habilitationis, & exercitationis, quia gratia naturę cooperatur & exercitijs. Vtiliſsima tamẽ eius motio cõſiſtit in duobus, ſ. in cœlica ſanitate, & infernali languore: quorum viciſsitudinem omnem amantem ſpiritum ſuſtinere neceſſe eſt. Hinc etiam vtrique conuenientibus ſibi exercitijs fideliter correſpondere debet. Nã cœlica ſanitas ipſum eleuat ſuper omnia in quandam imperturbabilẽ libertatem, DEVM ſecundum omnifarium deſiderium cordis, & animæ laudandi, & amandi. Cum enim DEVM quis in ſe ſentit cum multitudine diuitiarum ſuarum, hãc ſanitatem adeptus eſt, quia ex hoc ſapiens efficitur, illuminatus ratione, profluus doctrinis cœleſtibus, & anagogicis, feruidus, & largifluus, charitate ſuper plenus, *Motus amoris.* *Sanitas cælica.*

& ebrius ſpirituali lætitia, & ſẽſione, fortis, & agilis ac induſtrius in proſecutione diuini beneplaciti: & alia innumerabilia cõſequitur, quæ ſola docet experientia, ſicut in præcedentibus tactum eſt, & in

Languor infernalis. ſequentibus proſequendum. Languor autem infernalis hominem deijcit in omnem deſolationem, & priuationem omnis ſaporis, & conſolationis. Licèt enim interdum cœlica ſanitas ſeipſam oſtendens confidentiam, & ſpem ingerat vix contradici poteſt, ſtatim tamen iterum deijcitur in deſperationem, à qua vix ſubleuari, vel conſolari poteſt, quaſi nunquam electus eſſet à Deo. Tunc enim ſentit ſe miſerum, & peccatorem, quaſi nullam de Deo, vel vita ſpirituali notitiam habentem. Omnis conſolatio creaturarum eſt ei deſolatio, cum tamen ex altera parte diuina cõſolatione penitus ſit priuatus. Inter has ergo duas mẽſas famelicus ſedens, & deſolatus, factæ ſunt

Pſal. 41. ei lachrymæ eius panes die ac nocte.

Sagitta diuinæ probationis prima. Hic igitur conſurgit quartus gradus ſpiritualis conſurrectionis, ſecundùm partem hominis inferiorem, quo diuini ſplendoris ac feruoris ſubtractio, & amantis deſolatio interiorem animæ partem, ad altiora virtutum exercitia prouehit, & nouo vitæ ſpiritualis ornatu decorat. Nam ipſe quondam opulentus, & omni ſuauitate refertus, ac amoris ardore æſtuans, iam ſe pauperem inuenit, & tepidum, à Deo derelictum, & ab omni dulcedine deſolatũ, ſedenſque cum Iob in ſterquilinio deſolationis, & præterita conſiderans, querulatur, &

Iob. 1. & dicit: Nonne tu eras ille quondam potens, & diues inclytus & nullius indigens, qui terram deſpiciens in cęleſtibus verſabaris, nec vllis Dei donis contentus ad ſolius deitatis inhiabas amplexus? Vbi nunc virtutum diuitię, amoris delicię, ſuauitatis conſolationis internæ, prę cuius dulcedine, dulcibus lachrymis, flammeis ſuſpirijs,

Infidelitas in deſolatione. mellitis laudibus, deſiderijs & gratiarum actionibus deuotiſsime redundabas? Et hæc eſt prima ſagitta diuinæ probationis, qua diſcernũtur ſerui fideles ab infidelibus. Sed, proh pudor, quàm multi ſunt, in quibus diuina conſolatione ſubtracta, charitatis, & perfectionis feruor infrigeſcit, ita quòd in virtutibus, & operibus bonis protinus labefacti, carnis mollitiem, & corporis quietudinem etiam extra diſcretionis regulam concupiſcunt: Quia nimirum nonnulli diuinis optant conſolationibus refici, ſi tamẽ has ſine ſuis laboribus valeant adipiſci: ſin autem in creaturis venãtur ſolatia, ad quod interdum damnoſa ſequuntur pericula. Quidam etiam puſillanimes, & tenelli ſibi videntur, & ideo quicquid humanitatis, & ſolatij ſuo corpori quiuerint exhibere, totum ſibi neceſſarium ſuſpicantur. Sed me

Iob. 28. minerint ſcriptum eſſe. Quia Dei ſapientia non habitat in terris ſuauiter viuentium. Et hi quidem licèt mortale vitium ſtatim non incurrant, ardor tamen deuotionis minuitur, & internum cordis exercitiũ prępeditur, ac diuinæ ſuauitatis, virtutumque ſapor obtũditur.

Digitized by Google

ditur. Quidam autem poſt acceptas diuinæ ſuauitatis epulas, ad tẽpus à Deo derelinquuntur, licèt non vſquequaque: qui plerunque inſtabilitatis ęgritudine laborãtes diuerſis inordinatis appetitibus agitantur. Nam hodie modum vnum eligunt viuendi, cras autem alium, ſicque infinitis circumferuntur inconſtantijs. Cuius ratio eſt, quia cordis intentione, & induſtria plus virtutum operibus & exterioribus cultibus inuigilãt, quàm Deo diligẽdo, & ad eius vnitatis complexum anhelando. Vnde quamuis per hoc gratia nõ amittitur eo quod in virtutum actibus Deus intenditur, incõſtantia tamẽ animi enutritur, quia ſupra omnia virtutũ exercitia in Deum animus ſe quieſcere non experitur. Vnde theſaurum precioſum ignorans in agro ſuo gerit abſconditum, quia quem in ſemitis virtutum, & operum hyrouagus quæritat, hunc ſupra ſuam intentionem, & omnem virtutum, & exercitiorum multitudinem, in ſuæ mentis ſolitudine non habet. Vt igitur inconſtantiam ſuam curet, ſuper omnia in Deo & in eius vnitate ſublimi requieſcere diſcat. Quidam denique ad Deum eriguntur, intentione quidem recta, ſed non ſimplici, cum aliquo ſcilicet extraneo iuxta poſito, quod ſub eadem intentione pariter extraordinarie quæritur. Vnde in omnibus, quæ agunt natura, quod ſuum eſt occultè venatur, eis nihilominus plerunque quæſitionem hanc ignorantibus, vtpotè propriam notitiam non habentibus. Et hi ſimiliter vitam ſuam diuerſis modis mutare proponentes, & diuerſa conſilia quęrentes, hodie vnum eligunt confeſſorem, cras alium. Et ſicut importuni ſunt in exigendo conſilium de ſingulis, ſic raro conſilium cuiuſquam exequuntur: ſed in cõſilijs ſibi vituperata defendere, reprobata excuſare, & probare, damnata verò ſaluare conantur. Et quidem occultus amor ſui, & elatio cordis abſcondita, huius inconſtantiæ potiſsima ſunt fomenta. Et hi horam inferni lubrico pede perambulant, in profundum barathri, ſi paululum nutauerint, prolapſuri.

Amici inſtabiles.

Natura quæſitio.

Cæterùm, qui in hac tentatione ſerui fideles inuenti fuerint, illos Deus ſecunda probationis ſagitta aggreditur, ſicut Tobiæ dictum eſt. Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, vt tentatio probaret te. Hi nanque non ſolùm ſpiritualibus conſolationibus denudantur, ſed inſuper infinitis tribulationibus, & tentationibus exponuntur, tam ſpiritualibus, quàm temporalibus. Qui tantis calamitatibus fracti, ſi necdum ad amicitię perfectionem peruenerint, iam incipiunt deſperationis lapſum timere, & in deſperationis limen impingere, veluti in ſtationis vltimo termino conſtituti. Et hic quidem amici veri fidelitas comprobatur. O verè fidelis amicus, qui circundatus vndique tribulationibus innumeris, dicebat: Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo. Cuius fidelitatem ſi quis voluerit imitari, confidat ſe à Deo non odiosè, ſed amorosè derelictum, humilique corde retractet,

Sagitta diuina probationis ſecunda.

Tob. 12.

Fidelitas vera quæ. Iob. 13.

ctet, ſe nihil habere quod non acceperit: & ideo ſicut gloriari non
1.Corin.4. debuit, quaſi non acceperit, ita nec nunc contriſtari debet, quod
aliunde acceptum amiſerit. Vnde ſedeat cum Iob humiliter in pul-
uere miſeriarum ſuarum, & virtute crucifixi, quæ vt teſta aruit, im-
Iob 1. patientiæ ſaniem radat, dicens: Dominus dedit, dominus abſtulit,
Pſalm. 21. ſicut domino placuit, ita factum eſt. Sit nomen domini benedictum.
Iob 1. & 2. Reuoluit, inquam, quomodo Chriſtus in tantis anguſtijs & preſſu-
Matth. 26. ris ſuæ paſsionis & mortis, à dilecto patre fuerat etiam internis de-
Relictio Chriſti. lectationibus priuatus ſecundùm inferiorem hominem. Inſuper ab
inimicis erat illuſus, vilipenſus, innumerabilibus iniurijs affectus:
tandem ignominioſiſsimę morti addictus eſt & crucifixus: obediens
tamen in omnibus dilecto patri permanſit vſq; ad mortem, cum tan
ta patientia, manſuetudine & inextinguibili amore, crucifigentium
malitiam excuſans, veniam pro eis deprecans, omnes conuerti vo-
lentes in ſuam gratiam recipiens. Et nos ſimiliter ſi viuentes in an-
guſtijs nobis omnino morimur, tunc omnia nobis in bonum coope
Luc. 23. rantur. Nam Chriſtus cum ſe totum obtulit voluntati patris, in hac
Rom 8. ſua renunciatione amor eius tanti vigoris & ardoris erat in ſpiritu,
Luc. 22. tantaq; preſſura & anguſtia in natura, quòd omnia membra eius ſu-
perbenedicta ſudorem ſanguineum ſudabant decurrentem in ter-
ram. In qua ſuiipſius renunciatione nos ſibi vendicauit amore ſuo
ad ſeruiendum ei: in paſsione verò & morte debitum noſtrum ſol-
uit, vt ſui iuris eſſemus morientes vitijs, concupiſcentijs & omni pror
Abrenunciatio. ſus proprietati. Si ergo eum ſequi cupimus propriæ voluntati re-
nunciare iubemur, & eius beneplacito per omnia ſubdi: & ſic eius
emptio confirmatur in nobis. Debemus etiam reſtringere ſenſus,
deuincere naturam, tollere crucem, ſequi Chriſtum, vt ſic ei debi-
tum pro nobis ſolutum ſolicitè reddamus, quia per eius mortem &
noſtram voluntariam pœnitentiam eidem vnimur, & ſerui fideles
efficimur. Sed vbi noſtræ voluntati etiam in aduerſis morimur, vt
eius beneplacitum fiat velle noſtrum & deſiderium, ibi eius dilecti
amici efficimur. Moriens ergo ſibi, diuino beneplacito totaliter ſe
Matth. 6. & 26. offerat, dicens: Fiat voluntas tua, tam in aduerſis, quàm in proſpe-
ris. Totus enim tuus ſum domine. Tolle, quod tuum eſt, & vade: quia
Matth. 20. paratum me ſenties ire, ſiue in infernum, ſiue in paradiſum, ſi tuæ
dulcedini ſic complacuerit. Et ſic renaſcimur ſpiritualiter, à Spiri-
tu ſancto verè liberi effecti, quia ſpiritus noſter per amorem eleua-
tur in vnitatem diuini ſpiritus, libertatem vnam cũ Deo poſsidens.
Qua libertate ſpiritus noſter ſupra naturã propriam eleuatur, ideſt,
ſupra pœnas, labores, anguſtias, perplexitates, ſolicitudines, timo-
ris mortis, inferni vel purgatorij, & ſupra omnes aggrauationes, quę
cõtingere poſſunt in corpore & anima, in præſenti & in futuro, quia
conſolatio & deſolatio, dare & accipere, viuere & mori, & ſimilia,

ſubter

Digitized by Google

ſubter amoroſam illam remanent libertatem, qua ſpiritus eius vnitus eſt ſpiritui diuino. Vnde etiam nubes illa tenebroſa cito pertranſiet, & claritas ſolis iuſtitiæ totam regionem maiori gratia & conſolatione perfundet, quàm ante. Quod vtique meruit per abnegationem ſeu abrenunciationem ſuiipſius, & humilem vnicordiam diuinæ voluntatis in omnes anguſtias & tribulationes. Et ideo gratia Dei clarificabit & adimplebit omnia interiora eius. Et tunc ſentiet quod eum Deus diligat, & ipſe Deo placeat: & in hoc tota natura eius interna conſolatione replebitur, ac ſanguis eius in venis mirabili calore quaſi bullire videbitur ad omnia membra diffluens. Cor etiam oblectatione vehementi ſeipſum expandens exhibet ad opulenta munera donorum & gratiarum altioris vitæ recipienda. Sic affectiua virtus ad Deum aſpiratione mirifica ſe patulam reddit, velut flamma quædam ignea deuotionis internæ cum laude & gratiarum actione. Dehinc anima declinat in deteſtationem & indignationem ſuiipſius. Ratio quoque defectus & negligentias multiplices oſtendit, in quibus ſibiipſi diſplicet, indignum ſe reputans diuinis conſolationibus & beneficijs, dignumq; deſolationibus vniuerſis, licèt Deus ſola ſua infinita largitate dona ſua tam largifluè communicat. Et in hoc magis in Dei laudem & gratiarum actionem animus accenditur. Sic iugiter exerceat aſcenſum in Deum per inflammata deſideria, & deſcenſum in ſeipſum cum humilitate & deſpectione propria, vt ſic in vtroque quotidie proficiat, vt diuina gratia profuſius affluat, & affectus in laudem & gratiarum actionem accreſcens in ſe deficiat. Tunc enim quicquid rependere poteſt, quaſi nihil ſibi videbitur reſpectu illius quod repẽdere deſiderat. Et in hoc deſiderium vulnerabit cor eius ſenſibili dolore, qui dolor augetur & renouatur in exercitijs anheloſi amoris ad Deum. Et hæc eſt tertia probationis ſagitta. Vnde quandoq; videbitur languenti, quòd cor & ſenſus dilaniabuntur & diſrumpentur, & tota natura deſideriosis conſurrectionis impulſibus mori & deperire debeat, efficacia amoris impatientis agitata. Dum igitur impatiens amator ſic æſtu diuini amoris vulneratus & languidus ardore continuo per impatientiam decoquitur & detorretur flamma deſiderij & affectionis in dies accreſcente, quandam intolerabilem cordis anguſtiam incurrit, velut ſi parturiens pariendi facultate priuetur. Quo fit vt dum intuitu vicario, nunc vulnus cordis, nunc vultum amati contemplari non deſinit, ſiccitate creſcente (quæ lima caloris eſt) ſimul creſcat & ardor impatientiæ & dolor anguſtiæ. Et hic probantur occulti filij Dei. Nam aucto languore, tandem id agitur, vt quemadmodum arbor in arido, ſic ipſe in nimio æſtu totus deficiat & areſcat, ac martyr amoris effectus corporaliter moriens, purgatorij neſcius, amoris igne purgatus, ad patriam ſupernam euolet. Veruntamen licèt

Sagitta diuinæ probationis tertia.

Digitized by Google

huiuſmodi ſecurè moriatur, quem nimius languor amoris viuere non permittit,arbor tamen dum fructus ex ſe ſperatur vberior,non eſt aliquatenus euellenda.Hinc licèt omnes patientes amoris impatientia ſua hoc exercitio languere neceſſe eſt, nequaquam tamen omnes moriũtur diſcretionis regimine gubernati.Et ideo tales fortes ſint in expectando dilectum, prudentes aduerſus diabolicas inſidias,viſiones ſcilicet,& immiſsiones,nec ſtolida facilitate mori eligant,ſed ſemper Dei laudes, ſibique nouas virtutes, patienter viuendo, procurent, ac rationis moderamine quantum valuerint ſe compeſcentes,& tempus à Deo præfixum expectantes,viam amoris regiam,quaqua verſum duxerit,per amara, dulcia,læta vel triſtia,ac ſimiles amoris impetuoſos turbines libera fronte gradiantur.Tantum enim tempore conſtituto, contemplationis alas recipient, & volatu celerrimo, Dei viſuri arcana, cœlorum abdita penetrabunt.

De conſurrectione vitæ ſpeculatiuæ,& ſpiritualis,ſecundùm vires animæ ſuperiores, id eſt, ſecundùm mediam partem hominis. Cap. XIIII.

EXpediti de conſurrectione ſpiritualis vitæ,quantùm ad partem hominis inferiorem, iam proſequamur eandem,prout in ſuperioribus animæ viribus fęliciter arctitatur. Quam vtique fidelis anima promeruit in eo, quod de cũctis ſuis deſolationibus per mortificationem proprię voluntatis,interni gaudij ſibi libamentum confecit, & in Dei manibus cum illo ſe offerens, de eo quod ad honorem ſuum pati ſibi conceſſerit,iucundatur. Hoc enim,ni fallor,ſi ſic perfecerit,nũquam tam intimo gaudio refectus fuit,quia nil puto dulcius amatori,quàm vt ſe ſentiat omnino ſub dilecti ſui voluntate redactum,ſi tamen per omnes prędictos gradus prius aſcenderit,quãuis non omnibus modis prædictorum exercitiorum vſus ſit. Non enim omnes neceſſarios eſſe dicimus, ſed tamen fundamenta virtutum, quæ ſunt humilis obedientia in agendo, & mortificatæ voluntatis patientia in ſuſtinendo, omnino eſſe neceſſaria confirmamus. Quia cum quicquid amor dare voluerit, vel auferre, in hoc pacem & complacentiam inuenerit,& ſe perfectè renuncians in Deum per amorem ad proſequẽdum diuinum beneplacitum ſecundùm ſui totalitatem transfuderit, in hoc eius ſpiritus immobilis, & liber perſeuerat, eò quòd in aduerſitatibus ſine retractione voluntatis ambulat:& habilis effectus cum Deo immediatam vnionem experiri meretur. Propter omnimodam enim voluntatis vnionem Deum in ſe ſentit ſecundùm plenitudinem gratiarum & donorum,quaſi viuidã ſanitatem eſſentiæ ſuæ, & omnium operum ſuorum. Et exinde tandem ſequitur vigoroſa quędam conſurrectio partem hominis ſuperiorem

Vnio immediata volũtatis dicitur hic qua voluntas

rio rem

riorem, ſcilicet ſupremas animæ vires illuminans, ad perfectionem deducens, ampliori gratia & dignitate ditans, ipſiusque Dei maiorem ſimilitudinem imprimens, ita quòd in ea Deus fulgentiori claritate coruſcans, opulentas influentias donorum ſuorum ingerit ſpiritum noſtrum ſtabilientium, clarificantium & locupletantium. Sed hæc influentia diuina exigit effluxum, & cum omnibus infuſis diuitijs in ſuam originem petit refluxum, omnia collocata repetens cum vſura, & amplius exigẽs, quàm vlla ſoluere poſſet creatura. Et in hac conſurrectione Deus occurrens, multa mirabilia reuelat: nec mirum, quia gradus eius, & habitudo ſublimior eſt & Deo ſimilior, quàm prioris, eò quòd ſupremæ vires animæ inſignius ad actualitatis ſuæ perfectionem deducuntur.

pleniſſimè ita ſoli Deo adhæret vt nullũ eius donũ amet: ſed ſiue cõcedatur, ſiue auferatur, nihil omnino curat: eiusq; beneplacita voluntate contenta.

Fons trium riuulorum.

Hanc igitur conſurrectionem, quæ in plenitudine diuinæ gratiæ peragitur, cooperante propria induſtria & argumentoſitate, ſimilare poſſumus fonti tribus riuulis diffluenti. Eſt autem fons iſte plenitudo gratiæ in vnitate ſpiritus infuſione diuina ſcaturientis. Quia gratia fontaliter in vnitate ſpiritus noſtri ſe tenens eſſentialiter immanendo, tribus riuulis operationis diuinæ deriuatur in tres intellectuales animæ vires, velut in tres alueolos actualiter ſe diffundendo. Primus ergo riuulus ab vnitate ſpiritus in ipſam vim memoratiuam diffluens, eſt quædam mentalis, ſimpla & vniformis ſerenitas, nullis qualiumcunque formarum diſcretionibus variata, ſed ſupra omnia ſenſibilia vel ſenſitiua, phantaſtica, imaginaria ac vniuerſa præpedientia, memoriam eleuat, & in vnitate ſpiritus ſtabilem reddit. Nam à ſummis ad ima aquarum more defluitans, vniuerſos alueolos virium tam ſupremarum, quàm infimarum pertranſit, & eos more marini refluxus ad ſuã recurrens originem, ſuper omnem multiplicitatem & officiorum occupationes ſuſtollit, ac mentalem in homine ſimplicitatem creans, tribuit vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Sic homo ſecundùm intellectualem memoriam, velut in ſerenitatem æthercam eleuatur, & ab omnium formarum incurſibus, & temporalium mutabilitatibus depuratur. Nam per hoc ſimplex, ſerenũ & infuſum ſibi lumẽ inuenit ſe recollectum, ſtabilitum, penetratum, & ancoratum in vnitate ſuæ mentis, & in nouum ſpiritualis vitæ gradum eminentiorem prioribus conditurum. Et hic vnitatem ſpiritus ſui, veluti quandam propriam poſsidet manſionem. Ac vnitas ipſa per Dei dona ſimplicemque intentionem ad illam excellentiſsimam inclinabitur vnitatem, in qua cum omnibus ſanctis Pater & Filius nexu ſancti Spiritus ſunt vniti.

Riuus operationis diuinæ in memoriam.

Epheſ. 4.

Secundus autem riuulus ab vnitate ſpiritus in ipſam vim intellectiuam defluens, eſt quædam ſpiritualis claritas, influentia ſua noſtrum intellectum, & rationem ad quæuis virtutum exercitia cognoſcenda, & ad arcana ſacrę ſcripturę diſcretionis acumine penetranda,

Riuus operationis Dei in intellectum.

da,

da, multiformiter illuſtrans, & reuelans in omnibus virtutibus lucu lentiſsimam veritatem. Vnde ſicut ſol materialis radijs ſuis vniuerſum perluſtrat, clarificat & fœcundat mundum, ſic diuina claritas, quæ (prout hic ſumitur) eſt quædam interna apparitio Dei, ſcilicet intelligẽtia quædam ex Deo fluens, quæ noſtram internitatem apertam conſeruat, & intellectum noſtrum ſuper omnem tumultum imaginationum & cogitationum in puro quodam & nudo ſilentio ſuperexaltat. In quo noſter intellectus attingit ipſum eloquium Dei, quod eſt internum quoddam ſuſurrium faciens nos intelligentes. Quo nimirum habiles efficimur, ad ſuſcipiẽdam omnem veritatem, quam nos Dei ſpiritus intrinſecus edocet. Et ſic noſter intellectus ad eloquium Dei ſemper eleuatus permanet. Hæc, inquam, claritas in ſuperiori mente reſplendens, effundit in omnes vires inferiores, lucidos & ſplendentes radios, ſcilicet ſapientiam, ſcientiam, clarum intellectum, rationalem conſiderationem & diſcretionem in omnibus virtutibus, quibus in anima regnum Dei perornatur. Sed amor, qui Deus eſt, ſine menſura regnat in puritate ſpiritus noſtri, veluti carbonum ardentium flamma ſtridens, igneo amore incendens & inflammans cor noſtrum & voluntatem, ſenſus & affectum, & omnes animæ vires in amorem modineſcium, & impetuoſum transferens, prout poſtea clarius videbitur. Veruntamen efficacia claritatis huius, nequaquam noſtræ facultati ſubiacet, licèt noſtris iugiter inſit animabus, ſed Deus ſecundùm ininueſtigabile beneplacitũ ſuæ voluntatis, eam pro loco & tempore pandit & abdit, dat & accipit, & ad nutum ſuum ſilere facit & loqui. Illuſtrati tamen lumine claritatis huius, reuelationibus aut attractione ſuperiori neceſſariò non indigent, quoniam eorum vita, conuerſatio, manſio & omnis intrinſeca habitudo, ſuper ſenſualitatem exiſtit in ſpiritu, vbi Deus ipſis vel alijs neceſſaria, quæ voluerit, reuelat. Hic igitur oculis ſuis intellectualibus iam clarificatis prouidè conſideret, an in omnibus perfectam Chriſti ſimilitudinem gerat, non ſolùm ſecundùm humanitatem, ſed etiam ſecundùm eius diuinitatem, quia ad imaginem & ſimilitudinem Dei creati ſumus. Deinde ſe ad intellectualem eleuet veritatem, ſcilicet, ſublimem Dei naturam cum perſonalibus proprietatibus & attributis, quantum creatum lumen oſtendere ſufficit, conſiderans. Quia non decet tam immenſæ bonitatis naturam inſęcũditate mortua ſterileſcere, ſed ininueſtigabilis excellentię virtutibus & operibus diteſcere. Conſideratur enim diuinitatis natura, vt immenſa quædam ſimplicitas, inſcrutabilis profunditas, inacceſsibilis altitudo, incomprehenſibilis latitudo, æterna longitudo. Vt ſilens quædam & tranquilla caligo, vaſta ſolitudo, requies æterna ſanctorum, commune fruibile, ſuiipſius & omnium beatorum: & plura ſimilia mirãda conſiderari poſſunt in hoc infinito pelago deitatis

Iohan. 16. Claritas Dei in intellectu.

Geneſ. 1.

Conſideranda quęnam in diuina natura.

Digitized by Google

tatis. Porro, licèt propter noſtrorum ſenſuum ruſticitatem, quibus & per quos loquimur, ſenſibiles ſimilitudines proferimus, in veritate tamen bonum immenſum & ſimpliciſsimum intellectualibus oculis aſpicitur. Deinde, conſideret perſonarum proprietates, & attributa, patrem ſcilicet omnipotentem eſſe potentiam & maieſtatem, creatorem & conſeruatorem, motorem, principium & finem cauſamque primariam omnium creatorum: Ac filium eius vnigenitum ininueſtigabilē eſſe ſapientiam & veritatem omnium creaturarum, vitam & exemplar, artis paternæ regulam infallibilem, deitatis oculum abdita cuncta peruidentem, gloriæ paternę ſplendorem, electos iuxta ſingulorum merita perluſtrantem. Spiritum denique ſanctum incomprehenſibilem eſſe largitatem charitatis, miſericordiam inæſtimabilis pietatis, pelagum inſcrutabilis bonitatis, torrentem cœlicolas omnes inebriantem indeficientis voluptatis, flammam igneam omnia in fauillam redigentem, deificæ vnitatis præparatorem, & introductorem ad gaudium æternæ fęlicitatis, nexum & complexum patris & filij, omniumque ſanctorum in fruendo delitijs ac diuitijs deitatis, ac infinita ſimilia. Denique licèt incomprehenſibilis plenitudo diuitiarum Dei nos in admirationem operum diuinorum ſuſtollat, præcipuè tamen largiflua communicatio diuinæ naturæ, ſtupore ſuæ effluentiæ ſuper omnia reddit attonitos. Cum ſcilicet contemplamur incomprehēſibilem deitatis eſſentiam eſſe commune fruibile Dei & omniū beatorum, ac diuinas perſonas, ſe ſuis effluxibus & operibus communicare (in bonis gloriæ, gratiæ vel naturæ, in ſupernaturalibus vel naturalibus) omnibus creaturis, rationalibus, irrationalibus, intellectualibus, materialibus, & immaterialibus pro dignitate, captu & indigentia ſingularum. Et hinc ei naſcitur admiratio quædam ineffabilis, ex qua ſublimis oritur in diuina bonitate confidentia, quoddamque præcipuum internum ſpiritus gaudium, cunctas animæ potentias, & ipſam ſpiritus vnitatem penetrans & complectens. Ex quo nimirum denuo tertius riuulus oritur ab vnitate ſpiritus in ipſam vim amatiuam defluens.

Conſideratio quatenus perſonarum proprietates.

Hic autem riuulus eſt infuſio quædam ignis ſpiritualis, voluntatem amore ſilenti ac tranquillo penetrans & accendens, ac magnificis diuitijs & delitijs inundare faciens. Nam gaudium prædictum ſancti Spiritus & afflatio diuini amoris ex plenitudine fontis gratiæ riuum iſtum eliciunt voluntatem ignea qualitate ſuccendētem, & in vnitatis fauillam omnia redigentem, omnes animæ vires opulentis muneribus ingenuitate præcipua perfundentem, ac amorem quēdam, eò ſubtiliorem & laboris expertiorem, quò ſpiritualiorem in ipſa voluntate creantem. Calor autem huius ignei amoris tam vehemens eſt, quòd totos nos per ardorem comburere & inflammare nititur. Qui cum perfectè ſpiritum in vnitate complectitur, tunc ſpiritus

Riuus diuina operationis in vim amatiuam.

tus viuacitatem attingit, abyſſales Dei diuitias ſpiritum deguſtare faciens, ita quòd omnia interiora eius mirabili quadam oblectatione commoueantur. Et exinde protinus anhelatio conſurgit & conflictio in amoris vnitatem. Nam ſpiritus amans diuinum amorem inuocat, vt in abyſſum ſuæ infinitatis illum deuoret & conſumat, vbi vniuerſi ſpiritus in operibus ſuis deficiunt, & ipſi fruitioni cedunt. Econtra verò diuinus amor in nobis permanens & nos in ipſo, ac omnia bona opera noſtra nobiſcum operans ſine voce, cum intellectuali impreſsione, clamore valido iugiter ingerit, dicens: Soluite quod debetis, amate * amorem vos æternaliter amantem. Hæc enim vox eſt excitatio vel agitatio quædam interna in noſtro ſpiritu, omni tonitruo materiali terribilior, cuius coruſcatio cœlum nobis aperit, & lumen æternæ veritatis oſtendit.

Anhelatio in amoris vnitatem.

** Aliàs amatorem.*

Et quia nunquam amor ſilet, quantò plus amamus, tantò ardentius amare concupiſcimus, donec ardor amoris tam intemperatus efficitur, quòd ipſum amoris exercitium inter nos & Deum vadat, & redeat, more fulguris coruſcantis, & tamen comburi non poſſumus. Is igitur, cui riuuli prædicti ſic infunduntur, ſpiritualis efficitur, & diuino lumine luminoſus: quia gratia in vnitate ſpiritus, veluti fons viuus ſcaturiens per potentiarum riuulos effluens ſuæ fœcunditatis efficaciam, virtutum operibus manifeſtat: ſed refluxum omnium riuulorum ad originis ſuæ locum expoſtulat. Nam Deus mare quoddam eſt infinitæ magnitudinis, fluxum iugiter faciens & refluxum, ac electorum mentibus infundens aquas gratiæ vel gloriæ, iuxta dignitatem vel indigentiam ſingulorum, easq́; cum alueis ſuis vniuerſis, vſque ad minimam guttam, etiam cum vſura repetens & reſorbens. Præcipuè tamen exigit, (vt dictum eſt) à nobis diligi iuxta magnificentiam ſuæ dignitatis. Quod quia nulla prorſus creatura perficere poteſt, omnis amans ſpiritus in hoc ſalutare mandatum deficit. Vnde fidelis amator ſoluere cupiens quod petitur, ſummis innixus viribus proprium modum excedit. Et in ipſo exceſſu vagabundus diligit ſine modo, totisq́ue præcordijs volens, ſed nequiens opus perficere virtutis infinitæ, cum tamen finita ſit virtus omnium creaturarum. Sed amor impatiens nec de impoſsibilitate ſolatium accipiens, nec de difficultate remedium, licèt ſua deficientia labefactatus fuerit, vires tamen reſumens ad præſumptum opus exequendum, toto ſpiritu renouatur, quatenus Deus iuxta ſuam exigentiam & ſecundùm amoris deſiderium diligatur. Huius denique rei gratia glorificati ſpiritus vniuerſi iugiter in vnam amoris flammam conglobantur, vt exactum opus dilectionis, quod per ſe nullus adimplere ſufficit, ſaltem in vnum flammeum amoris cuncum conglutinati, valeant aliquatenus conſummare: quod tamen vniuerſæ creaturæ foret impoſsibile. Vnde amor vnum eligit ex duobus, aut

Amor ſine ſilentio.

Deus cur comparetur mari.

Amor beatorum qualis.

Electio amoris.

opus

opus præſumptum perficere, aut ardore ſuperferuido liquefactus in ſua deficientia prorſus annullari. Et licèt neutrum aſſequi poteſt, in hoc tamen luminoſa ratio mirifica voluptate iucundatur, quod dilectus ſuus tam diues & excellentiſsimæ maieſtatis eſt, vt omnem creatam virtutem in infinitum excedẽs, à nulla prorſus quam à ſua propria dilectione, pro magnitudine ſuæ dignitatis ametur.

De conſurrectione vitæ ſpeculatiuæ & ſpiritualis, ſecundùm partem hominis ſupremam, ideſt, ſecundùm vnitatem eſſentiæ ipſius animæ. Cap. XV.

NVnc ordine debito proſequamur exercitium ſpiritualis conſurrectionis, quod celebratur in vnitate noſtræ eſſentiæ. Ad cuius euidentiam primo ſciendum eſt, quod vnitas ſpiritus noſtri ad vnionem ſpiritus diuini dupliciter ſe habet. Primò eſſentialiter: & ſic immediatè naturaliter abſq; aliquo viciſſitudinis interſtitio Deo coniungitur: quia ſpiritus noſter iuxta ſummum & intimum apicem eſſentiæ ſuæ, ſui exemplaris, ad cuius imaginem creatus eſt, impreſſionem luminiſque diuini vultus ſignationem ſemper ſuſcipit, inhabitatio Dei perpetua naturaliter factus, & ab æterna immanſione diuinæ eſſentiæ poſſeſſus, continuoque ſemper diuinæ conſeruationis affluxu frequentatus. Hæc autem vnitas ſpiritus noſtri cum Deo, nequaquam ſua virtute ſubſiſtit, ſed in Deo manens, ex Deo manat, & à Deo dependens, in Deum velut in ſuam æternam cauſam reflectitur, nec à Deo vnquam in æternum ſeparatur. Nam ipſa naturaliter ineſt nobis adeo, vt ſi creatura aliqua à Deo, ideſt, à ſua eatenus ſepararetur, protinus in nihilum decideret. Veruntamen hæc initio, qua ſic Deo naturaliter ſpiritus noſter eſt vnitus, nec ſanctos nos efficit nec beatos, quia ab omnibus æqualitate naturali veraciter habetur, licèt non æqualiter ab omnibus experitur. Eſt tamen quodammodo cauſa primaria, & quaſi materiale quoddam omnis ſanctitatis, & principium beatitudinis.

Vnitas ſpiritus creati cum vnitate ſpiritus diuini quomodo ſe habeat.

Secundò verò vnitas noſtri ſpiritus, præter hanc eſſentialem habitudinem, etiam potentialiter, & operatiuè ſe habet in ſemetipſo, velut in proprio perſonali eſſe ſubſiſtens. Et hic eſt fons & origo ſupremarum potentiarum ipſius animæ, principium & finis omnis creati operis, tam naturalis quàm ſupernaturalis creaturæ. Veruntamen vnitas, in quantum vnitas eſt, non operatur, ſed omnes animę vires, quouis modo operetur, virtutem & poteſtatem ab origine ſua recipiunt, ideſt, ab ipſa vnitate ſpiritus, in eſſentia ſua perſonali originaliter ſubſiſtentis. Vnde in hac vnitate omnino neceſſarium eſt, vt vel Deo ſimilis ſpiritus per gratiam & virtutes, aut diſsimilis per mortale peccatum efficiatur: quia ſicut ad imaginem, ita & ad ſimili-

Vnitio ſpiritus noſtri cum Deo quid efficiat.

Digitized by Google

ſimilitudinem Dei,ideſt,ad gratiæ informationẽ creati ſumus. Quæ, ſcilicet gratia lumen eſt deiforme nos illuminans,& noſtro creatori nos aſſimilãs,ſine quo Deo ſupernaturaliter vniri non poſſumus, quamuis imaginis impreſsionem, & naturalem cum Deo vnitatem amittere non valeamus. Ob quam cauſam Deus in nobis aptitudinem congruam ſuſceptioni ſuæ gratiæ reperiens,inſtinctu ſuæ liberaliſsimæ bonitatis ſibi nos vnificare,ac per gratiam aſsimilare non differt. Quo ſpiritus noſter in amorem fruitiuum immergio fœliciſſimo ſe profundat, & ex hoc ipſo fit quædam vnio ſupernaturalis & mediata,in qua initium ac ſemen noſtræ beatitudinis conſiſtit. Ex ea namque ea quæ Deo ſunt naturalia nobis autem ſupernaturalia dona fluunt vt tamen in ea ſpiritus amans ſuper omnia naturalia requieſcat. Nec eſt hic aliud niſi Deus, & ſpiritus Deo coniunctus & vnitus.In qua ſcilicet vnitate nos à Spiritu ſancto ſuſcipimur,& verſa vice nos cum Spiritu ſancto patrem & filium ſuſcipimus, totamq; deitatis naturam. Cæterùm, inclinatio fruitiua ſpiritus in Deum ſuper omnia requiem quærens, omne id in eſſentiali ſua exiſtentia ſupernaturaliter conſequitur & poſsidet quicquid illic Spiritus ſanctus naturaliter eſt adeptus. Porro in hoc omnis noſtra beatitudo conſiſtit,quod per gratiæ vel gloriæ medium, in eſſentialis vnitatis ſuæ requiem ſpiritus introducatur,quia gratia via eſt per quam venire neceſſe eſt in nudam ac ſimplicem eſſentiæ ſuæ vnitatem, cui Deus cum omnibus ſuis diuitijs liberaliter ſe infundit. Peccatum enim,quod ſolùm eſt obex gratiæ,tantùm chaos tenebrarum & diſſimilitudinis, inter potentias & eſſentiam (quam Deus inhabitat) interponit,quod eſſentiæ ſuæ ſpiritus noſter vniri nequeat:quæ ſibi vtique patria eſſet, & proprium quietis cubiculum, niſi per peccatum in regionem diſsimilitudinis exularet. Ex quibus patet,quod Deus quibuſdam medijs, gratia, ſcilicet & donis multifarijs ad nos venit cui vice verſa virtutibus & exercitijs mediãtibus occurrimus. Et ſic actualis iſte concurſus diuinis donis, noſtriſque virtutibus cum operatione ſpiritus mediantibus,perficitur, & fœlici conſurrectione ſpiritus noſter in vnitate ſuæ eſſentiæ Deo counitur. De qua, ſcilicet vnione ſermo præſens loquitur. Hæc enim conſurrectio cæteris nobilior, altiori gradu nos ad ſummum exercitium ſpiritus noſtri ſub creato lũmine prouehit,magis ac magis ſemper in Deum profundat. Quæ profundatio ſimilis eſt fluminibus ſine ceſſatione & reuerſione in mare defluentibus, quia mare eſt eorum proprius locus. Sic miro modo cum vnitate ſupernaturali ſolum Deum poſſidemus, tunc eſſentialis noſtra demerſio virtutes omnes, & omne exercitium amoris ſupergreditur.

Hæc beatitudo in patria tãtum permittitur his qui hoc eius ſemen quod eſt gratia in finem vſque conſeruauerit, ſecundum quam diuina fruetur eſſentia Spiritui ſancto naturaliter eſt communicata.

Profundatio ſpiritus creati in Deum qua.

Ad maiorem autem euidentiam ſciendũ,quòd modus iſtius conſurrectionis excitatur & mouetur quodam intimo Chriſti tactu,ſpiritus

Modus huius conſur-

ritus noſtri penetralia diuinitatis ſuæ claritate tangentis. De quo non incógrue ſponſa gloriabatur in Cāticis, dicens: Dilectus meus miſit manum ſuam per foramē, & venter meus intremuit ad tactum eius. Hunc autem tactum ſpiritus noſter quaſi non cooperans patitur, quia ſupremæ potentiæ hoc tactu in vnitate ſpiritus adunātur, ſolo Deo illic operante.

rectionis vt excitetur. Cantic. 5.

Nam illic omnis operatio & ratio fatiſcit, q̃a ratio diuino lumine & magis virtus amatiua ſentit hunc tactum, ratione tamen modum eius comprehendere non valente. Quid autem ſit iſte tactus in ſua origine, vel quid ſit amor in ſeipſo, inueſtigare nō poſſumus, ſed eius negocium duplex eſt, quia ſpiritum amantem extrahit, & intrahit. Extrahit enim nos per effluxum quendam ſpiritus ſancti, quo nos diuites efficit, implens omnia auida vaſa noſtra donis ſuis omnifarijs, & exigens vt cum donis ſuis, ſecundùm eius beneplacitum viuere ſtudeamus. Cùm ergo tactus iſte, rationem noſtram illuminās, ſemper eſt viuidùm quoddā medium inter nos, & Deum, ſine intermiſsione à nobis exigit vitam virtuoſam, per quam Deus in nobis viuat, & nos in Deo, & ſic Deo ſupra noſtram naturam aſsimilemur, & in gratia ſimul, & gloria ſemper ſimiles pſeueremus. Hinc ex eius tactu funditus interius commouemur, ac quoddam inſatiabile deſiderium, & auidum appetitum ſuſcipimus, quem nec ratio, nec vlla creatura cōpeſcere, vel ſedare poteſt. Nimirum, quia in ſua effluentia, vult totus noſter eſſe, docetq; nos viuere in opulentia virtutū. Nā effluens Dei tactuſi, nos facit in ſpiritu viuētes, ac gratia ſua nos replet, rationem noſtram illuminans, veritatis agnitionem, & virtutum diſcretionē nobis infundens, ac in Dei præſentia nos ſtantes tā potenti virtute cōſeruans, quod omnem ſaporem, ſenſionem, ac vniuerſa effluentia Dei dona ſine defectione ſpiritus ſuſtinere valeamus. Vnde ex hoc tactu effluunt omnes riuuli diuinæ bonitatis, quā quo magis guſtamus, eo amplius deguſtare deſideramus, & ide ꝓfundius eius tactui inhiamus, ac per hoc magis ſuę dulcedinis flumina nos ꝑfluunt, & inebriant: quo fit, q̃d ſemper clarius agnoſcimus diuinam dulcedinem eſſe incōprehēſibilem, & infinitam. Vnde omnes animę vires expanduntur latiſsime, præcipue tamen appetitus voracis deſiderij, quia ſentimus eum cū vniuerſis ſuis diuitijs velle noſtrum eſſe, nobiſcumque manere fœliciter. Et licèt tactus diuinus intrahēs, exercitium in nobis excitet multo nobilius, vtpote ad diuinam vnionem, & noſtri abſorptionem nos inuitans, ſicut videbitur: vtile tamen, & neceſſarium eſt, vt fidelis amator, hāc viciſsitudinem ſemper exerceat, quia in his duobus eſt vita æterna. Quapropter in huiuſmodi contemplationis celſitudine ſubleuati, debēt ab omnibus abſoluti, nunc quidem interius fruitioni vacātes ingredi, nūc autem operibus bonis exterius, cum tempus requiſierit egredi,

Tactus extrahens quid.

& diuino ſpiritui tam in vacatione, quàm in exteriori operatione, vbilibet indeſinenter vnite colligari. Nam ſicut oculos corporales, cum ſubito ad videndum extrinſeca aperimus, ſine mora nobis perceptibili denuo recludimus: ſic in Deo mortui, ex Deo viui, cũ Deo ſemper permanentes, opportuno tempore debemus nõ aperire moralibus virtutibus ſenſibiliter operantes, ne gratiam Dei in vacuum recipiamus, ac iterũ introrſum per amorem gradiẽtes. Deo dulciter adhærere, eiq́ue ſine ſeparatione, & turbatione permanenter vniri.

2. Cor. 6.

Tactus intrahens quis. Secundò verò tactus iſte nos intrahit. Qui ſcilicet intrahens DEI tactus nos ex nobis aſſumit, exiens nos liqueſieri, & in vnitatẽ ſuam ad nihilum redigi, ac mori funditus in æternam felicitatem, hoc eſt, in amorem illum (vt ita dicam) vniſſimum, ac ſimpliciſſimum, qui patrem, & filium in vna fruitione complectitur, & ſic in amplo diuini amoris amplexu batizamur, vbi deficiunt omnes vires noſtræ, ſedemuſq́ue ſub vmbra dilecti. & fructus, ideſt, filius eius dulcis gutturi noſtro, quem pater in noſtro gignit ſpiritu: qui tam infinitè dulcis eſt gutturi noſtro, quòd eũ nec glutire, nec in nos mutare valemus, ſed ipſe nos in ſe penitus abſorbet, & mutat. Tribuit enim nobis plenitudinem gratiarum, & donorum, docens nos exercitia perfecti amoris, hoc eſt, mutuam contemplationem inter nos & Deum, mutuam guſtationem, & agnitionem, placere & complacere, in amorẽ liquere & defluere, quia Deus nobis ſeipſum dat, licèt eum capere non poſſumus, & ab eo nobis effluunt multifaria dona in anima, & corpore, in corde & ſenſibus, & in omnibus viribus guſtamus, & ſẽtimus conſolationes, & ſuauitates amoris ſui. Licèt autem eius conſolationes, & dona ſupereffluãt, ſemper tamẽ famelici, & ſitibundi permanemus, auide ad donum illud anhelantes, quòd eſt ipſe amor ſuper omnia dona ſine menſura: quia ſolus amor eſt, quo ſeipſum ſpiritus Dei largiflue donat, & communicat. Sic ergo nos intrahit, & exigit nos vnum amorem cum eo fieri, ſicut rogabat patrem Chriſtus, ſæpius idipſum repetens. Cui nimirũ intractiuo tactui, ſi quis curam vigilem adhibuerit, vicinuſq́ue permanſerit, in mortalis peccati præcipitium labi non poterit. Cæterum, intractus iſte præſertim nos incitat ad amandum dilectum ſecundum ſuam dignitatem. Cuius dignitas, cum ſit infinita nos amans infinitè ſicut infinitus eſt, ideo à ſpiritu noſtro amorem exigit ſine mẽſura. Cuius amor adeo vehemens, & intrahens, ac conſumens eſt, quòd importunitate ſua concito labimur in amorem modineſcium. Quia nec ſcimus, nec valemus quomodo diuino amori reſpondere debeamus, cum tam auidus ſit & auarus, quòd omnia quæ contingit, deuorat & conſumit in ſuam proprietatem. Vnde etiam amorem noſtrum, huic amori cedere neceſſe eſt, quia nos ab eo defendere non valemus. Quapropter amor noſter efficitur ſimplex, & nudus, & ocioſus ſine operatione.

Cant. 2.

Ioan. 17.

Amor modi neſcius.

Amor vt ignis eſt conſumens.

Et

Et amor Dei conſumens eſt,nos deuorans, & abſorbẽs in vnionem cum Deo. Ac vnitas diuinę naturę per ſuam nobilem amoroſitatem omnia in ſe trahens amoris opera illa, quicquid ibidem in alteritate manifeſtatur,incendio ſui amoris conſumit, quia ipſa eſt amoris abyſſus,omne amans efficaciter intrahens, & ineffabiliter ſemetipſa transformans. Hæc autem,intractio quidam internus contactus eſt, ex ipſa ſupereſſentiali vnitate Dei procedens,in quo amãtes in vno amore cum Deo, quodam amplexu penitus efficiuntur liquefacti. Nimirum,quia ſuper hunc tactum in ipſa ſilenti, tranquillaque ſpiritus eſſentia, quædam incomprehenſibilis charitas emicat. Et hæc eſt excellentiſſima Trinitas deitatis,ex cuius diuitiarum profluuio tactus iſte cauſatur. Illic enim inuicem Deus in ſpiritu, & ſpiritus in Deo regnant. Vnde tactus iſte trahit, & incitat ſpiritum noſtrum ad profundiſſimum, & ſublimiſſimum exercitium ſpirituale, quod ſub creato lumine poterit exerceri. Eleuat enim ſe ſpiritus efficacia virtutis amatiuæ negocium omnis operationis ſuperegrediens in vnitatem mentis,in quã tactus huius viuida vena ſcaturizãt:eò quòd tactus iſte ad cognoſcendum in ſua claritate Deum, intellectum incitat, & ad immediatè eo fruendum affectum amatiuæ virtutis trahit, & inuitat,quod ſuper omnia Deum amans ſpiritus naturaliter, & ſupernaturaliter concupiſcit. Per illuminatam ergo rationem intimo contuitu ſe ſpiritus exaltat penetralia ſui vbi tactus iſte ſcaturit,ardentiſſimo proſpectu contemplans. Ratio tamen licèt ſummis innixa viribus, & omnis intellectus in huius proſpectus ſcrutinio deficit, & caligat: quia ſuperemicans diuina claritas,hunc tactum cauſans,occurſu ſuo omnem viſum, & intellectum, creato lumine tantum illuſtratum,obtenebrat: vtpotè infiniti ſplendoris exiſtens, & aciei omnis creati luminis reuerberatiui. *Eleuatio ſpiritus.*

Quamuis autem ratio, & intellectus præ foribus gradum ſiſtere compellantur,virtus tamen amatiua, quæ ſicut intellectus ad notitiam,ſic ad guſtum ipſa diuinitus inuitatur,amoris impetum proſequi cupiens,progredi non fatiſcit. *Amor vt fruſtratus deſiderio nõ ſatiſcat.*

Nam ipſa ſolius fruitionis(quæ guſtui magis debetur, quã viſui) delectatur amplexu. Et ratio in ſe cæca,cum ſit in meridie,vt in tenebris æque palpitans intellectu nimia claritate caligante, & in ianuis excubante,ipſa cum Moyſe caliginem intrare feſtinat: quia quandã eſuriem ſpiritualem, inſatiabilem incurrit comprehẽdendi bonum increatum,cum tamen ipſa creatã ſit: veluti ſi totum pelagus minimus maris piſciculus deglutire conaretur.

Et ſic in ea ſtabilitur eſuries æterna, cum nequaquam capere valet bonum increatum. Sed quoniam amoris fiducia hoc proprium habet, vt ſecundò ac tertiò fruſtrata, à ſuo conamine non fatiſcat, poſt defectum ſemper vires reparans, ad idipſum perficiendum eſu- *Amor proprium quid*

Vu riem

Digitized by Google

Tactus amoris quid adferat. riem renouat & adauget. Ex vena tamen tactus huius melliflui deliciarum riuuli fluitāt, quia tactus iſte, iuxta deſiderium omnifarium ſpiritus ſecum adfert delectamenta ſaporis.

Et hæc eſt amoris vita ſupra rationem, & intellectum iuxta ſummæ operationes eius negotium, quia ratio in hoc gradu, nec conferre, nec auferre quid valet amori, cum amor noſter diuino ſit tactus amore. Vnde nullum hic ſentio poſt futurum vnquàm à diuina charitate diuortium, quia talis amator omnibus inordinatis affectionibus, conſolationibus, intentionibus, & cætera funditus moritur, vt verè dicere poſſit. Mihi mundus crucifixus eſt, tam efficacem auerſionem ab omnibus deordinationibus in ſe perſentit. Porrò conflictus hic agitur diuini, noſtrique amoris. Nam Deo per ſpiritum ſanctum in noſtrum ſpiritū ſe proclinante, ac dulciſluè tangente, ſpiritus noſter econtra diuino tactu permotus, ac amatiua virtute ſubiectus in Deum ſe imprimit & inclinat, & ſic vicario tactu Deus retangitur, ex quo conflictus amoris oritur, ita quòd penetratiuis amoris iaculis vterque vulneratur, & mutuis ſe fulminibus interlucent, altero alteri ſuam faciem oſtendente, quod iugi eſurie facit eos in alterutrum inhiare. Alter alterum totum eſurit, & deſiderat, & alter alteri ſe totum offert, & hoc facit amantes, liquefactos amoris incendio fluitare. Porrò Dei tactus, & eius largitio, noſtraque relargitio, ſtabili ſoliditate confirmant amorem, & vnus ſimplex amor fiunt, & ſpiritus amans, quaſi totus amor efficitur. Vnde in hoc exercitio, nec error intercidit, nec deceptio, ſed ad optimam partem pertinens in hac vita gratiæ prægustatur, & in patria fęliciter adimpletur.

Galat. 6.

Conflictus diuini noſtri q; amoris.

De quatuor gradibus, vel differentijs amoris. *Cap. XVI.*

Capit. 4. DIcit Beatus Dionyſius in libro de diuinis nominibus, quòd vnus eſt amor increatus, qui ſua ſuperſubſtantiali, & vniuerſali appetitione gignit amorem creatum omnibus rebus, qui, ſcilicet amor creatus, eſt quædam inclinatio, & coordinatio amantis ad bonum amatum. Eſt.n. amor connexio, & vinculum quo rerum vniuerſitas ineffabili amicitia, inſolubilique vnione copulatur. Rationalis autem creatura, mortalitate naturę ſuppreſſa, ac vitijs inuoluta, multis gradibus eſt à ſummo, & puriſſimo amore qui Deus eſt, ſua labilitate digreſſa. Ad quē vtique greſſibus amoris redire nos oportet. quia Deum amare, eſt ad ipſum accedere, & intrare, ac guſtare, quoniam ſuauis eſt dominus. Et quantum quis amat, tantū amoris greſſibus dilecto Deo propinquat: quantum autem amare negligit, tantum ingredi recuſat, quia verus amor inter ſe, & dilectum, nullū medium patitur: nec quieſcit donec ad ipſum, & in ipſum perueniat:

Amor quid ſit.

Amare Deum quid.

Pſal. 33.

1. Pet. 2.

& tam

Digitized by Google

tam prope, quod ſi fieri poſſet, hoc idem ipſum ſit quod ipſe. Vnde Auguſtinus in Epiſtola ad Macedon. dicit, quòd tantò nobis melius eſt, quantò magis ad illum imus, quo nihil melius eſt. Imus autem non ambulando, ſed amando. Quem tantò habebimus præſentiorē, quantò eundem amorem, quo in eum tendimus, poterimus habere puriorem. Vnde ſolus amor quoddam viuidum eſt, & diuinum inſtrumentum, quo nos ducit, inuitat, allicit, trahit, & cogit ad ſuam agnitionem, timorem, affectionem, ſubiectionem, aſpirationem, gratificationem, aſſimilationem, amorem, vnionem, & deſideratiſſimam fruitionem. Hic igitur amor quo totalis curſus viatoris perficitur, licèt multis gradibus diſtingui poſſet, ad exercitium tamen quotidianum lucidius cognoſcendum ſecundùm exigentiam, & aptitudinem amoris vniuſcuiuſque viatoris, quatuor gradibus diſtinguere ſtatui. *Amor vt inſtrumentū ſit Dei.*

Primus autem gradus amoris potiſſimè negocium ſuum, & exercitium extra nos exequitur, & dici poteſt amor communis, qui Deū quidem timet & amat ſuper omnia, obediens Deo ſuiſque prælatis, & Eccleſiæ ſanctæ in fide vera, & virtutibus, & bonis operibus. Et amor quidem ociari neſcit, ſed ſecundùm Gregorium operatur magna, ſi eſt: ſi autem operari renuit, amor non eſt. Effectū tamen ſuum amor iſte præſertim, in exercitijs exterioribus oſtēdit, & virtutibus moralibus. Quia nimirùm effluxus quidam eſt fraternæ charitatis, ad proximum cum operibus miſericordiæ, & pietatis in ſuis neceſſitatibus ſpiritualibus, & corporalibus ad ſeipſum in omnibus corporalibus exercitijs, in reſiſtendis tentationibus, & naturalibus paſſionibus, in pœnitentiæ & abſtinentiæ operibus. Et in hoc amore, ſicut ſuam practicam conſequitur, ſic & pro ſuo modulo qnque quandam perſentit in eo fruitionem, ſcilicet exercitiorum ſuorū dulcifluam internam oblectationem. Nam, ſecundùm Origenem ſuper Cantica, de natura boni operis eſt, quod ad ipſius multiplicationē multiplicatur, & delectatio: & quaſi quoddam ſpirituale condimentum eſt ſibi hilaritas bene operantis. Vnde, ſecundùm Albertum. Bonum operatur, facit dulcedinem in guſtu, & gaudium in corde. Sic in omnibus amoris exercitijs ſuis fidelis amicus oblectationē quandam conſequitur, & fruitionem. Huic autem amori ſi profectum adijcere velis, exteriora opera ſine ſolicitudine, & multiplicitate cordis exercere ſtudeas, mentem ſemper ad Deum erigens. Quia licèt approbatur labor, dicente Pſalm. Labores manuum tuarū quia manducabis, &c. reprobatur tamen ſolicitudo cordis, & diſtractio, dicēte domino: Martha Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima, Maria optimam partem elegit. Cuius ratio eſt, quia per ſolicitudines, perplexitates, & multiplicitates amoris affectus debilitatur, & diuerſis tentationibus exponitur. Hinc eſt, quòd facile naturæ ſuæ *Amor communis quis.* *Amoris huius effectus* *Boni natura quæ.* *Pſal. 127.* *Lucę 10* *Amoris iactura vnde proueniat.* *2. Reg 3.*

per ſenſualitates,& oblectationes obſequens, ſtatim in amore refri-geſcit, in ſpirituali ſapore deſipit,in virtutibus decreſcit,ac in dete ſtabilem tepiditatem,& ingratitudinē defluit. Qui verò Hiebuzæos iſtos legitimè decertauerit,citò ſenſualitatis,& naturæ victoriā obtinebit,ac in omnem amoris perfectionem protinus accreſcet.

Amor ſenſitiuus quis. Secundus gradus amoris,negocium ſuum & exercitium,intra noſtram habitationem exequitur.Hic enim amor eſt gratia Dei,& noſtra bona voluntas,in qua poſſidemus ſpirituales diuitias,& plenitudinem omnium virtutum, quibus Deus in medio noſtri viuit, & habitat cum gratia,& donis ſuis, vbi ſemper creſcere poſſumus, & proficere.Et hic quidam amor ſenſibilis,vel ſenſitiuus dicitur, quia negocium ſuum principaliter exequitur in inferioribus animæ viribus,quibus ſcilicet anima corpori counitur. Vnde etiam quā maxime ſenſibili deuotione,& oblectatione cōfouetur, & inflāmatur. Et hic quidem amor reſpuit omnem appetitum,& guſtum inordinatū, ac omnia quæ deordinant diuini amoris exercitium, hominem ponens in quandam humilem ſuiipſius abiectionem, & diſplicentiam. Facitque iugiter clamare ad Deum deſideriofis aſpirationibus: Ad iuua me domine vt amen te. Quantò verò plus clamat,& deſiderat: tantò plus amat:& quantò plus amare appetit,tātò plus ſapit.Nā ſapor,& appetitus aliquādo cor & ſenſus,corpus & animam perfluūt & inebriāt.Hic tñ quæritur inter amicos,vt fidelis quis inueniatur. Nam qui verè amat,non eſt mercenarius,nec quærit lucrum,vel prę-mium,non ſenſionem ſpiritualem,vel delitias,ſed amat, & deſiderat amorem,id eſt,Deum propter ſeipſum.Deſiderat autem eius dona, in quantum nos ad amorem diuinum incitant,alliciunt,& inducūt. Et quantò plura dona recipit,tantò pauperior eſt:quia ſemper dona retributionem exigunt, & ad relargitionem inflammant. Hinc etiam cor amans ſemper vacuum,auidum, & inſatiabile permanet, & accipere,& reddere huius amoris exercitium ſtabiliunt. Accipere quidem,quia fluuius donorum abundantia ſua totam vitam ſenſualem ſuperinfluit,ita quòd voluptates animę ſenſus ſuſtinere non poſſunt,ſed vita ſenſualis ebria eſt,diſcretionem non habens.Quantò verò plus inebriatur,tantò magis intellectualis ratio diuina ſapientia,& claritate perfunditur. Cuius nimirum inebriatiua virtute cor amans omnem contemnit, & abijcit propriam voluntatem in proſperis,& aduerſis,in vita vel in morte.Spiritus autem diuinus tam largiflua bonitate ſe communicans per amorem, nihil aliud à nobis exigit,quàm amorem purum. Sed eius effluentia dona à nobis exigunt virtutes,quantum ad interiora,& opera bona,quantùm ad exteriora,ſecundùm omne diuinum beneplacitum. Et in vtroque obedire debemus, ſcilicet æterno eius amori, per amorem reſpōdēdo,& eius liberalibus donis, in virtutibus & bonis operibus vicem

1. Cor. 4. Amator fidelis vt probetur.

Accipere amorem quid.

Spiritus Dei quid à nobis exigat.

Digitized by Google

vicem rependendo: vt ſic liberè quæ præcipit perficiamus, & ſine recalcitratione quicquid nos ſuſtinere permiſerit ſuſcipiamus. Exercitium huius amoris liberum eſt, & ſine verecundia, quoniam eius natura eſt auaritia, & liberalitas, quia ſemper vult exigere, & offerre, dare, & accipere: ibique ſemper eſt trahere, & ſequi: tangere, & tangi. Cum autem amor auarus eſt, ab anima totum exigit, & deſiderat quod eſt, & quod poteſt. Anima verò diues eſt, & larga, auido amori totum impendere volens, quod exigit, & deſiderat. Vnde cum ſentit tactum amoris extractiuum, quo ſcilicet hominem trahit ad ſimilitudinem ſuam, ibi tribuit conflictum deſideriorum, & affectuum, contra omnes exteriores deordinationes, & diſſimilitudines, donec per diuinam gratiam, & amorem peccatis renunciantes, Deo ſe conformes efficiunt in virtutibus, & virtuoſis actibus, in intentionibus, & affectionibus, diuinum quærentes honorem, & propriam ſalutem. Cum verò tactum amoris intractiuum ſentit, quo nos incitat ad propriam mortificationem, vt ſoli Deo viuamus, ibi donat ſpiritualem cōflictum quo paſſiones naturales, & omnes aduerſitates, & tribulationes tranquilla patientia deuincamus, omnique proprietati moriamur. Nam anima ſic amore præuenta, totam ſe impendere deſiderat. Amor autem quicquid acceperit deuorat, conſumit, & exurit, quia Deus ignis conſumens eſt, non naturam, ſed omnem diſſimilitudinem. Porrò cum amor iſte ſuam abyſſalem largitatem repræſentat, oſtendens animæ totum quod eſt, & infinita liberalitate communicare deliberat, tunc anima tam dulciter præuenta guloſa eſt, & auida late hians, & totum quod oſtēſum eſt, deuorare cupiens. Cum enim percipit Deum velle totaliter eſſe noſtrum, tunc oritur ei deſiderium tam auidum, profundum, & vacuū, quòd ſi Deus daret omnia præter ſe, penitus ſufficere non poſſent, & quantò plus auidè comprehendere nititur, & deuorare, tantò melius ſentit ſe à Dei diuitijs incomprehenſibilibus defraudari. Et hoc eſt exercitium amoris in noſtra habitatione, quod tamen modum, & rationem non excedit.

Amor vt ſit auarus.

Deut. 4. Hebr. 12.

Tertius verò gradus amoris negotium ſuū exequitur inter Deū, & nos. Eſt enim quoddam ſanctum, ac viuidum aſcendens deſiderium ad Deum, quod per motum Spiritus ſancti, ac beneuolentiam, & amorem cordis noſtri in diuinum honorem, laudem, gratiarum actionem, feruidam aſpirationem, ignitum amorem, & omnifarium amoris exercitium, continuè renouatur. Nam inter nos, & Deum viuida, & actualis dilectio ſemper mediare debet, quæ liberā Dei inactionem, noſtramq; liberam adiunctionem vnitim trāsformabit. Et hæc dilectio nullatenus eſſe poteſt otioſa, quia exercetur inter Deū viuum, & ſpiritum noſtrum viuū. Vnde quantū actualis dilectionis ſenſerimus in nobis, tantum nos in gratia viuimus. Quantum autem

Digitized by Google

eſſentialis amoris noſtram actualem dilectionem complectentis ſen ſerimus,tantum à nobiſipſis in amorem demergimur, tantumq́; fœlices exiſtimus.Et hic quidem amor practicus,& fruitiuus quadam æqualitate militant. Nam in inferioribus gradibus praxis præſtantior eſt,in ſuperiori verò fruitio præualet. Sed in exercitio præſenti cum ſe quis cum totalitate ſui viriumq́ue ſuarum erigens ad Deum dirigit,cum viuido quodam amore practico, tunc amorem ſuum in ſua profunditate vnde originatur, & in ſua fruitione ſentit velut abyſſum quandam ſine termino. Si ergo per amorem practicum in amorem fruitiuum ingredi voluerit, tunc omnes aliæ vires animæ perfluenti veritati,quæ Deus eſt,cedere compelluntur,ac in Deo ſibiipſis mori funditus per effluxionem ſuiipſius,ac immerſionem in illam ſimpliciſſimam diuinam eſſentiam ſicut in proprium cētrum. Hæc autem fœliciſſima mors contingit in ſpiritu, cum tres vires ſuperiores, ſe in ſuis ſingulis exercitijs, operatione ſua vigoroſiſſima funditus extenuat, annihilant, & in propriam deficientiam perducunt, vt in ipſam latiſſimam diuinitatem abſorptæ fœliciter effluāt. Sic per exercitium amoris efficaciſſimum vires in vnitatem ſpiritus noſtri amore deficientes influunt, vbi amorem noſtrum purum, & quietum inueniunt,& ſe cum eodem amore Deo veraciter vnitas in amore,quia ſupra nudam cogitationem noſtram nihil eſt, niſi amor æternus,qui Deus eſt. Vnde nos oportet cogitationem noſtram per amorem perducere in ſui deficientiam,& expirationem, ſi cum Deo nos in vnitatem amoris inuenire volumus: & hoc eſt nobis mori, vt Deo viuamus. Nam vbi Deo per amorem perfectè inhæremus, ibi morimur, & expiramus: vbi verò ſpiritu ſuo nos transformat, ibi Deo viuimus, & fruimur. Porrò,quòd in nobis eſt mori, & viuere, hoc eſt, agere & agi. Agimus enim ad noſtram expirationem, agimur verò ad noſtram transformationem, vbi fœliciter, & continuè renaſcimur electi filij Dei. Et hic gradus meritò vocatur amor modineſcius, quia ſua vehementia caret omni modo, quo ſpiritus noſter ſeipſum exercendo,omni hora extenuat,& annihilat, quia vires eius in amore modipriuio penitus deficiunt,& ſe euacuāt in quoddam otioſum eſſe. Rurſumq́; tactum diuinum ſpiritus noſter perſentiens operando ſeſe denuò extenuat,& annihilat. Et hæc viciſſitudo frequentatur impetu quodam ſpiritus, à nobis nos excutiens, nec tamen in Deo perſiſtere præualens.

Amor practicus, & fruitiuus.

Viuere, & mori noſtrū quid.

Amor modineſcius.

Amor eleuatus.

Quartus denique gradus amoris dextra dilecti ſubleuatus, ſupra noſtram capacitatem negotium ſuum exequitur. Spiritus enim diuinus in amorem ſuum nos ſuſtollens, ſupra rationem in ſeipſum, vnione fœliciſſima nos habitare, & requieſcere facit, & hic gradus multis nominibus decoratur. Dicitur enim amor eleuatus,quia ſupra omnem operationem eleuatur, & ſpiritum eleuat in quandam

diuinam

Digitized by Google

diuinam claritatem, ideſt, in quandam nudam intelligentiam, & nudum amorem. Dicitur autem nudus, & otioſus, ac quietus, quia ab omnibus intermedijs denudatus nudè ſe transfert in amorem eſſentialem, & otioſus ab omni operatione vacat, nec in eo viuit acceſſus, & receſſus, nec impetuoſitas amoris, vel virtutum: ſed eſt ſicut oleũ, quòd bulliendo omni diſſimili exuſto, & conſumpto iam ſedatũ eſt, incaleſcens, & in ſeipſo ſuperinardeſcens. Viuit etiam quietus in Deo, & Deus in eo, nec quicquam aliud interuenire poteſt, ſed nutriens, & paſcens omnes virtutes, nullum ſumit nutrimentum niſi in Deo. Et ſicut fons ſemper effluit, & in ſuo viuido principio ſemper plenus permanet: ſic etiam per dona, & omnem ſanctitatem ſemper effluit, & in ſe ſuper omnia quietus, & immotus remanet. Dicitur etiam purus, quia ab omnibus alienis affectibus eſt depuratus, & penitus indepictus. Denique dicitur amor eſſentialis, qui in ipſa eſſentia animæ conſtitutus eſt, in quem ſpiritus ſubleuatur, cum ſupra rationem, & amorem practicum per nudam intuitionem in eſſentiæ ſuæ tranquillitate, & vnitate conſtituitur, ac cum Deo ſpiritus vnus, & vnus amor efficitur. Nam in hoc eſſentiali amore, noſter intellectus eleuatur ſine fine per vnionem, quàm eſſentialiter cũ Deo poſſidet. Dicitur etiam amor fruibilis, vel fruitiuus, cum amori diuino perfectè amor noſter coniunctus eſt. Nam Deus ſe in ipſa vacua noſtri ſpiritus otioſitate fruibiliter manifeſtat, & amans ſpiritus in eſſentiali fruitione ſibi defluit, & eliqueſcit ſine reuerſione, ſecundùm naturam fruitionis, qua ſpiritus ſibiipſi in Deo moritur, veluti flumina ſine reuerſione in mare defluentia. Vnde in eſſentiali fruitione, nullam ſpiritus inter ſe, & id quod amat, percipit diſcretionem, quoniam à ſe in quandam eſſentialis amoris latitudinem dilatatur, cuius flamma ſpiritum noſtrum in ignem amoris diuini infinitæ magnitudinis ſubuehit, & vnum amorem, ac fruitionem efficit, quia amor Dei, & amor noſter ſemper ſimiles ſunt, & vnũ in fruitione, vbi ſpiritus eius * amorem noſtrum deglutit, & abſorbet cum ſeipſo in vnam fruitionem, & vnam beatitudinem. Vnde licèt de natura amoris eſt nunquam otiari, ſed ſemper operari, tamen quantum appropinquat æterno amori, tantum appropinquat ipſi fruitioni, quæ vacare cogit: & hoc ideo, quia cum amor noſter amori diuino perfectè coniunctus eſt, tunc non agit, ſed agitur, & à ſpiritu diuino transformatur, quia in fruitione ſolus Deus operatur, vbi omnes amoroſus ſpiritus expirare facit, & eos conſumens in vnitatem ſpiritus ſui tránsformat. Eſt enim fruitio complexus dilecti in dilecto ſuper omne deſiderium in quendam ſimplicem nudum amorem, vbi pater cum filio dilectum ſuum comprehendit in vnitatem fruitiuam ſpiritus ſui, ſupra naturæ fœcunditatem. In quo complexu cogitur expirare, liquare, diffluere, & in fruitione vnum cum Deo fieri.

Amor nudus, otioſus & quietus.

Amor purus.

Amor eſſentialis.

Amor fruitiuus.

** Alias ſpiritum.*

Amor vt operetur.

Fruitio quid.

Et quantò magis huic complexui propinquamus, tantò magis de hac fruitione participamus. Porrò proprium exercitium huius gradus amoris eſt aſſimilare,& vnire,quæ duo licèt ſalubriter frequententur,& exerceantur in omnibus amoris gradibus,hic tamen duntaxat effectum ſuum,& perfectionem plenè ſortiuntur. Vnde Deus naturaliter effluit veritate,& amore, quia veritas æterna à patre generatur, & amor æternus ex vtroque procedit, & in his Deo ſimiles eſſe debemus ſupra omnia virtutum exercitia. Secundò verò naturaliter influit vnitate, & eſſentia, quia vnitas diuinæ naturæ intrahit tres perſonas in nexu amoris, & eſſentia diuina comprehendit vnitatem in otioſitate circumplexu quodam fruitiuo in eſſentiali amore. Sic amoris nè amoris nexus vires noſtras intrahit in vnitatem ſpiritus noſtri, ſicq; vlterius in ſimplicem vnitatem eſſentiæ noſtræ ſuperaſcendimus,vbi diuinam vnionem ſuſcipimus,& eius fruitionem deguſtamus. Vnde Deus in ſpiritu noſtro habitãs,has quatuor proprietates in nobis efficit, quas (cum in ſimplicitate ſpiritus noſtri efficaciter introuerſi fuerimus) continuò reperimus: Quia per noſtram introuerſionem primò ſtatim immenſæ claritati diuinæ obuiamus, in qua noſter intellectus conſideratione qualibet, & imaginibus vniuerſis priuatur, ac ſi nunquam rem aliquam vidiſſemus, & audiſſemus. Et quia puritas hæc ſpiritus noſtri diuina claritate perfuſa,in profundo noſtri intellectus fundata eſt,ideo cum intellectu noſtro introuerſo, puro, & nudo ſemper aſcendere debemus, ſimpliciter aſpicientes illam diuinam claritatem, ideſt, æternæ veritatis apparitionem, quæ in nobis ſemper ſplendens eſt, & inhabitans in qua puritas, & nuditas noſtri ſpiritus fundata eſt, vt in eandem ſimplicem claritatem transformemur. Secundò verò quia Deus in ſimplicitate noſtri ſpiritus cum quadam infinita opulentia ſua manet, ideo in eadem amabili introuerſione, vbi diuinæ claritati ſic obuiamus, diuitias iſtas perſentimus, & in his ſpiritus noſter ab omni velle, & deſiderio adeo liber eſt, & otioſus, ac ſi in cœlo, & in terra non eſſet aliqua res qua nos indigeremus, quia diuitijs illis vniti ſumus quæ Deus eſt. Et quia tanta puritas introuerſæ noſtræ voluntatis, Dei perfuſa diuitijs in profundo noſtræ virtutis amatiuæ ſtabilitur: hinc cum amore noſtro puro, nudo, & introuerſo ſimpliciter aſcendere debemus in ipſam incomprehenſibilem Spiritus ſancti bonitatem, qui diuitias ſuas, ideſt ſeipſum in noſtri ſpiritus ſimplicitatem, ac noſtræ voluntatis eleuationem puram infundit. Et hæc duo diuinæ puritati, ac ſimplicitati nos ſimiles efficiunt.

Amor huius gradus exercitium proprium quid.

Deus vt effluat,& influat.

Effectus Dei in ſpiritu noſtro qui.

Deus vt maneat in ſpiritu noſtro.

Tertiò verò cum nos in illam diuinam claritatem, & Dei diuitias introuertimus, mox diuinam vnionem ſentimus, quam cum ſpiritu noſtro conficit, per quam & vniuerſis creatis inadhæſibiles efficimur,

Deus vt vniat ſe ſpiritui noſtro

mur,

mur, ita moremini nos placere delectet, & nos abſtrahendo, nemo nobis placere poſſit: & ſic nulla creatura poteſt in nobis immorari niſi ſolus Deus. Et ideo cum vnitate ſpiritus noſtri ſemper habere debemus æternum * viuidum aſcenſum in ipſam venerabilem Dei vnitatem, quæ ſine intermiſſione dat, & recipit, offert, & exigit, nec amantem quemq; in ſemetipſo durare permittit. Quartò denique Deus in ſimplicitate ſpiritus noſtri habitat cum ſua eſſentia, quia cum per claritatem, & diuitias, ac vnionem cum Deo noſipſos derelinquimus, & omnia ſuperando tranſimus: tunc in ipſam ſimplicem vnitatem eſſentiæ noſtræ peruenimus, & immenſam ibidem amplitudinem, & infinitam profunditatem eſſentiæ diuinæ perſentimus. Vnde cum noſtra eſſentia in ipſam diuinam eſſentiam, & cum noſtra natura in ipſius naturam ſupereminentem aſcenſum habere debemus: quia quælibet natura rationalis de iure quærere debet ſuum principium. Et hæ ſunt quatuor proprietates omnem profunditatem excedentes, quibus noſtri ſpiritus ſimplicitatem ſine menſura clarificat, & ditat, & in vnitate conſeruat, & in eſſentia poſſidet.

** Quæ de aſcēſu eſſentia, et natura noſtra in eſſentiam naturamq; diuinam dicuntur hic, non intelliguntur quò ad cognoſcēdum hanc eſſentialiter, atq; de facie ī hac vita, ſed oſtendant quis ſit deſideriorum noſtrorum finis tantū ad quem ſemper aſpirare debemus, conſequendus tamen ſolùm ī alia vita.*

D.

D. HENRICI HARPHII

VIRI ET CHRISTIANA ERVDITIONE,

Et rerum diuinarum contemplatione præcellentis,

THEOLOGIAE MYSTICAE,

Libri Tertij.

PARS TERTIA.

De ſupremo exercitio vitæ ſpeculatiuæ, & ſpiritualis. *Cap. XVII.*

AMICE aſcende ſuperius, Luc. decimoquarto: Ad proſequendum euidentius ſupremum gradum in exercitio ſpirituali, & contemplatiuo, quod abſoluto ſpiritu duntaxat attingitur: ſecundum, quòd primo fieri neceſſe eſt quandam mirabilem diuiſionem non corporis, & animæ, ſed animæ, & ſpiritus, quam operatur in nobis ſermo Dei viuus, & efficax penetrabilior omni gladio ancipiti, vt ſic ſpiritus ab omnibus exoneratus, liberè ſuum negotium exequatur. Vnde verbũ hoc apoſtolicum exponens Auguſtinus, libro de ſpiritu, & anima, ac etiã Richardus libro de exterminatione mali, dicunt. Quòd in creaturis nihil hac diuiſione mirabilius cernitur, quoniam id quòd eſſentialiter vnum eſt, & indiuiduum, in ſeipſum quadam partitione diuiditur: neque enim in homine vno alia eſt eſſentia ſui ſpiritus, & alia animæ ſuæ, ſed vna eademq; ſubſtantia ſimplicis naturæ. Non enim in hoc gemino vocabulo, gemina ſubſtantia intelligitur, ſed tantum ad diſtinctionem ponitur gemina nominatio eiuſdem eſſentiæ: vna ſuperior per ſpiritum, alia inferior per animã deſignatur. Ita quòd in hac diuiſione in imo remaneat quod animale eſt, & ſurſum euolet quòd ſpirituale eſt. Hoc enim ab animali diuiditur, vt vſque ad ſpeculationem diuinæ gloriæ ſublimetur, & ſuo domino coniungatur, & in eandem imaginem transformetur: quia qui adhæret Deo, vnus ſpiritus efficitur. Præterea, ſpiritus humanus à corpore, & anima in tantum aliquando ſubtrahitur, quod merito ſpiritus in ſpiritu eſſe dicitur, cum ſcilicet omnium exteriorum obliuiſcitur, ignarus pariter eorum, quæ in corpore corporaliter aguntur, & illis ſolum

Hebr. 4.

Diuiſio inter humanum ſpiritum, et animam.

1. Cor. 6.

lum

lum per memoriam, vel intellectum intereſt, quæ in ſpiritu, vel per ſpiritum actitantur. Vnde Haymo ſuper illud Apocalypſis: Ego Ioannes fui in ſpiritu, dicit: Ioannes in ſpiritu fuit, quod tamen ipſam carnem penitus non deſeruit, ſed ſpiritui æternitatis adhæſit mens eius, & à ſpiritu docente, ſpiritus docēdus aſſumptus fuit: ideo tam mirabilia, & profunda vidit. Aliquando verò ſpiritus humanus, tanto feruore ſupra ſe rapitur, quòd merito ſpiritus ſupra ſpiritum eſſe dicatur: cum ſcilicet, non ſolùm omnia tranſcendendo deſpicit, ſed etiam ſemetipſum contemnendo relinquit, ac in comparatione dilecti ſe deſpicit: vnde miro modo fit, quòd per ignem dilectionis in illum qui eſt ſupra ſe ſuſtollitur, & vt exeat à ſe, per vim amoris impellitur, nec ſe cogitat, cum Deum ſolum amat. Denique quandoq; ſpiritus humanus in tantum à ſemetipſo quodammodo diuiditur, quòd ſpiritus ſine ſpiritu eſſe merito dicatur: cum ſcilicet à ſemetipſo iam penitus incipit deficere, & à ſuo eſſe, in ſuper mundanum quendam, & pluſquam humanum ſtatum tranſire, ita quòd ipſe, iam non ſit ipſe, ſaltem eo tempore, quo domino iam incipit altius inhærere, totus intrans in illud diuinitatis arcanum, & dicens cum Propheta: Defecit in ſalutare tuum anima mea. His igitur præmiſſis, gradum hunc proſequamur, illum vitæ ſuperemnenti copulantes.

Spiritum eſſe in ſpiritu quid ſit. *Apoc. 1.*

Spiritum eſſe ſupra ſpiritum quid ſit.

Spiritum eſſe ſine ſpiritu.

Pſal. 118.

Pro quo ſciendum, quòd immenſa Dei illuminatio nos incomprehenſibili claritate irradians circumfulget, & perfundit incomprehenſibili lumine fruitiuam noſtri ſpiritus inclinationem, in quo ſe ſpiritus fruitiua quietè profundat. Hæc autem ſimplex inclinatio profundati amoris ſpiritus noſtri, fruitiuum amorē in nobis cauſat. Qui cum fine caret, ſuper omnia immenſus eſt, & imperſcrutabilis, vniuerſiſq; dilectionis exercitationibus ſupereminens. Nam Deus in ipſa vacua noſtri ſpiritus otioſitate ſe fruibiliter manifeſtat, & amans ſpiritus in eminēti fruitione ſibi defluit, & eliqueſcit, nullam inter ſe, & illud ꝙ amat diſcretionem percipiens, cum à ſe in quandam eminentis amoris latitudinem dilatatur, & flamma amoris illius, in ignem eum ſubuehit infinibilis amoris Dei. Et hæc in amore liquatio, penitus omni modo caret ſecundùm naturam fruitionis ſemper ſine reuerſione profluens, & ideo per conſequens, hic amor fruitiuus abyſſus quædam eſt, Abyſſus ergo, Dei inuocat abyſſum, id eſt, omnes vnitos ſpiritui Dei complexu diuini amoris. Eſt autem hæc inuitatio cuiuſdam habitualis claritatis ſuperinfuſio, quæ brachijs immenſi amoris nos complexans, id agit obuolutione ſuæ infinitatis, quòd in vaſtam caliginem deitatis defluentes quodammodo noſipſos amittamus: & ſic Dei ſpiritui ſine medio fœliciter vniti, ad Deum per ſeipſum valeamus aſcendere, & cum ipſo, & in ipſo, noſtram æternam beatitudinem poſſidere.

Amor fruitiuus, vt ſit quadam abyſſus.

Et hic gradus triplici modo poteſt exerceri. Primus modus eſt,

cum

Exercitiū huius amoris triplex. cum quis pondere fruitiuæ inclinationis ſupra praxim omneſq́; virtutes in diuinis ſimpliciter ſe profundat, ſimplici contuitu fruitiui amoris in anteriora proſpectans: in quo proſpectu Deo protinus immediatè ſe præſentat, ipſumq́; ex vnitate diuina lumen quoddam irradiat, ſub triplici ſimilitudine ſe manifeſtans. Primò, vt caligo quædam, cuius immenſitate veluti quodam complexu penitus obumbratur, & omni modo, quaſi vagabundus priuatur. Secundò, vt ſerenitas quædam, cuius informitate omne cōſideratum, & omnem rerum differentiam amittit, ſimplici claritate circumfulſus, & perfuſus. Tertiò, velut quoddam nihilum, cuius inanitate ab omni opere ſabbatizare compellitur, eò quòd operatione diuini amoris ipſe vincitur, ſed acumine penetràbili fruitiuæ inclinationis ſui ſpiritus è contra Deum vincens, vnus cum eo ſpiritus efficitur, per quam vnionem guſtum fruitiuum conſequitur, & ſecundùm profundationem ſuiipſius immenſis Dei delitijs, diuitijſque repletur. Ex hac autem repletione complexus quidam, ac plenitudo affectiui amoris in ſupremarum virium vnitatem effluit, ex qua rurſum fluminis impetus penetratiui ſaporis deſcendit, cordis ciuitatem, & ſenſitiuarū virium ſuburbana lætificans. Et ſic altiſſimus dominus tabernaculū ſuum intrinſecus immobile reddit, & ſtupidum, operationis ſuæ domino, viribus eum in tantum deſtituendo, quod in intimis ſuis nil aliud ſciat, vel ſentiat, niſi quandam ſingularem claredinem cū ſenſibili dulcore, & penetrabili ſapore.

Et hic eſt primus modus ſummæ ſpiritualis exercitationis, qui toties impeditur, quoties vir ſpiritualis quauis occupatione, vel quolibet exercitio virtutum intermediante intrinſecus intercipitur, aut formatur, quoniam iſte modus eſt intimus animi ſabatiſſimus vniuerſa ſupergrediens, & poſtponens.

Secundus modus eſt, cum quis affectuosè, & practicè conuertitur in diuina, ad exhibendum Deo reuerentiam, & honorem ſeq́;, & omnia ſua in ſacrificium charitatis, & amoris, igne conſumendo adoleat, ſicq́; medio quodam ad Deum fœliciter properat. Hoc autem medium eſt, donum ſapientiæ, quòd viros ſpirituales ſecūdùm amoris ſui menſuram in actus virtutum dirigit, tantaq́; vehementia deuotum animum tangit, & accendit, quòd vniuerſa quæ Deus donare queat præter Deum ſolum illi modica videntur, vtpotè præ dilecti amore minimè ſufficientia. Sentit nimirum in intimo ſpiritus ſui, ſilens quoddam, & occultum ſuſurrium diuinum diuini tactus, quòd omnium virtutum finis eſt, & initium. In quo velut in altari, ſpiritus Deo ſacrificia virtutum manibus ſynceræ affectionis immolat. Quòd etiam velut ignis altaris amor vitaliter inhabitat.

Eſuries amoris. Et ex hoc in tātum creſcit amoris eſuries, quòd per exceſſum ſui ſe iugiter immolando in operatione ſua deficiat, & in extremo ſpiritu

ritu defeſſus, ab amoris igne reſolutus quodammodo annulletur. Eſurit enim Deum plenè deguſtare, quem nullo conamine præualet capere, ſed ècontra in ſingulis Dei irradiationibus à Deo comprehenditur, & recenti amoris tactu tangitur. Sicque iugiter in eo amoris eſuries effectuoſa renouatur. In hoc ergo modo fidelis amator gratiæ ſimilitudinem gerens, ſummo affectu dilecto vniri deſiderat. Et hic modus nobis eſt vtilior, & laudabilior iam præmiſſo, quoniam hic illius eſt cauſa, cum nemo ſupra praxim quietem conſequi poteſt, niſi prius amorem affectuoſum, & practicum exercuerit. Et ideo neceſſe eſt gratiam Dei noſtrumque practicum amorem præcedere, & ſubſequi, hoc eſt, prius ac poſterius exerceri, licèt eo tempore quo feliciter à Deo agimur, & fruitionem conſequimur ab omni operatione feriari cogamur. Nam abſque amoris operatione mereri non poſſumus, nec aliquando Deum adipiſci, nec idipſum ſaluare, quod antea fuimus per amoris opera conſecuti. Sed hic modus impeditur, quoties vir ſpiritualis cuiuis Dei dono inſederit, aut cuilibet innixus fuerit creaturæ, quoniam eſuries quędam eſt quam præter DEVM nihil prorſus poterit ſatiare.

Tertius denique modus cæteris eſt præſtantior ex duobus iam dictis ortum habens. Eſt enim vita ſpiritualis, norma iuſtitiæ regulata. Nam Deus in nos veniens, fruitionem exigit, & operationem vtrumque ſimul & neutrum ab altero præpeditum, ſed potius alterum ab altero confortatum. Et in his duobus vir ſpiritualis vitam ſuam vtrobique totus poſſidet, & indiuiſus. Quia totus eſt in DEO vbi fruitiuè quieſcit, & totus in ſeipſo vbi practicè diligit. Sicut enim amor fruitiuus cum DEO cauſat vnitatem, ſic amor practicus alteritatem. Porrò ſummus amator hæc duo per ſingula horum momenta pariter exigit, ſcilicet quietem, & operis innouationem. Iuſtitia verò ſpiritus noſtri vocem huius exactoris exaudire cupiens, iugiter quod petitur, adimplere deſiderat. Et ideo in ſingulis Dei irradiationibus, ſpiritus noſter in diuina practicè, fruitiueque conuertitur, per quod & in virtutibus innouatur, & in fruitionis quietem profundatur. Nam Deus vnico munere ſe, & ſua dona largitur: ſpiritus autem noſter in ſingulis conuerſionibus in diuina ſe, & omnia opera ſua relargitur. Proinde conſolatio, pax, gaudium, pulchritudo, diuitiæ, & infinita talia lætificantia cor humanum oculis luminoſæ rationis in DEO ſub ſpiritualibus ſimilitudinibus oſtenduntur, nec tamen propter oſtenſionem huiuſmodi, nec propter DEI tactum, amor operationem deſerit: quia vir iuſtus vitam veram fruitiuam, & actiuam pariter in ſpiritu ſtabiliuit, quæ quidem in æternum manebit: ſed poſt hanc vitam in ſtatum mutabitur altiorem.

Cæterùm, quicumque hanc operationem, & quietē in vnico exercitio non poſſident, hanc iuſtitiam minimè ſunt adepti, cum vir iu-

ſtus

ſtus in ſua conuerſione ad Deũ, impediri non poteſt, quin tã fruitiue, quàm practicè in diuina conuertatur, eò quòd ſimilis eſt ſpeculo gemino, in vtranque faciem obiectorum imagines ſuſceptanti. Nam ſecundum ſuperiorem ſuam faciem, Deum ſuſcipit, cum omnibus donis ſuis: ſecundùm inferiorem verò faciem ſenſibilium imagines ſuſcipit pariter per feneſtras ſenſuum introductas. Poteſt igitur dum vult, ad interiora ſe conuertere, & abſque impedimento hanc iuſtitiam exercere. Veruntamen homo dum in hac vita degit, mutabilis eſt: & ideo frequenter ad exteriora abſque neceſſitate, & imperio luminoſæ rationis, ſenſuum intendens negocijs conuertitur, & maculas venialium contrahit: quæ tamen in amatoria conuerſione ad DEVM, ſic penitus abſumuntur, quemadmodum in camino ignis aquæ guttula abſorbetur. Sic ſpiritus DEI ſpirando nos extrahit ad amandum, & virtuosè operandum: ac iterum in ſeipſum intrahit ad quieſcendum, & fruendum. Et hæc eſt vita æterna, quam nunc quoque prelibare poterimus, ſicut à ſimili corporalem aerem intra nos exiſtentem protinus expiramus, vt in trahendo denuo nouum aerem attrahamus in quibus duobus noſtra mortalis vita ſubſiſtit.

Spiritus noſter vt expiret per inactionem diuini Spiritus.

Præterea, licèt ſpiritus noſter, per inactionem diuini ſpiritus expirare cogitur, & opere ſuo deficere fęliciter in fruitionem, & beatitudinem quandam effluens: ſemper tamen iterum in gratia, charitate, & virtuoſitate renouatur. Sicque mira viciſſitudine ſemper introuerti debet in quandam ocioſam fruitionem, & exire per virtuoſam operationem, ſemperque ſpiritui diuino coniunctus permanere per amoroſam inclinationem. Sicut enim oculi corporales iugiter aperiuntur, & vident, ac iterum in momento nobis imperceptibili recluduntur, & iterum aperiuntur, veluti ſemper aperti permanentes: ſic in Deo per amorem fruitiuum morimur, & iterum ex Deo exeuntes ad operationem virtuoſam per amorem practicum in nobis viuimus, ſubitò tamen in DEVM denuo reuertentes, vt moriamur, ac cũ eo per inauulſibilem adhæſionem ſemper permanemus. Et hæc eſt nobiliſſima ſenſio, quam in noſtro ſpiritu ſentire, vel experiri poſſumus. Quam in Canticis adeptam ſe ſponſa gloriabatur, dicens, Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Cella iſta vinaria eſt vbertas diuinæ ſapientię, intelligentię, prudentiæ, & diſcretionis, vbi noſter intellectus, & ratio nectare, vel mulſo primæ veritatis inebriantur. Et tunc amor debitè ſuis exercitijs ordinatur, ita quòd nõ ſemper effluat in ipſam caliginoſam inhabitationem, quam intimè diligit, vtpotè ſuæ naturæ magis conuenientem, ſed illuminata ratio quandoque circunducit eam, oſtentans, & obijciens mirabilia, & amabilia, quæ fecit Deus ex infinita ſua potentia, ſapientia, & bonitate in omnia creata: præcipuè tamen

Cantic. 2.

Cella vinaria quid.

in

in illud glorioſiſſimum,ac omni deuotione complectendum ſpeculum immenſæ admirationis,& totius ſanctitatis, ſanctiſſimam ſcilicet humanitatem domini noſtri Ieſu Chriſti, ac omnia quæ in hac mortali natura tam gratioſè,piè,& amoroſè ſua dignatiſſima bonitate agere,& pati dignatus eſt:vt ſic velut apis nobiliſſima,ex omnibus quæ ſibi ratio ſuccidè propoſuit, mellea ſugat pocula laudis, gratiarum actionis,& reciproci amoris.Quibus fęliciter onerata, in proprium alueolum concito reuolans, in amatum ſuum per dulcedinem amoris fruitiui, velut in abyſſum quādam funditus diffluat, illuminata ratione foris excubante. Vbi cùm ſummam operationē ſuam mellea ſua pocula contutans conſummauerit, & vſque ad deficientiam ſpiritus ſui peruenerit, ac aliquantiſper à diuino ſpiritu dulciter acta,obumbrata,confota, ac circumplexa fuerit, denuo illam illuminata ratio deducens, velut apem argumentoſam circumuolare cogit ad aſſueta mellea pocula recolligenda,vt ſimili fœcunditate reuolet in idipſum. Et in his ordinatur charitas, cum mens humana ſupra ſingula quæque requieſcere nouit iuxta ſapientiam veritatis, & illuminatæ rationis, ex omnibus mellitam dulcedinem diuinæ maieſtatis,bonitatis,largitatis,charitatis extrahens, cū qua iugiter reuolet in appropriatum alueolum,id eſt,in ipſum amatum vnde omnia effluxerunt. Ad hoc enim duntaxat celebratur hæc viciſſitudo euolationis,vt vberiori ſemper fœcunditate reuolet in dilectum. Et hæc ſemper intentio non ſolùm principalis, ſed & vnica eſt: & hoc potius ex neceſſitate, quàm ſicut inferius declarabitur, exercitium acceptiſſimum Deo,fęliciter exercetur in ignota conſurrectione ad DEVM per flammigeras affectiones, & aſpirationes, quibus citius, quàm excogitari poteſt, ſine omni cogitatione præuia,vel concomitante, quotieſcunque placuerit, centies vel milleſies in die, vel nocte in DEVM afficitur innumerabilibus deſiderijs ad ipſum ſolum poſſidendum aſpirando.Sed hoc exercitium ex neceſſitate quandoque intermittitur,cum,quoniam vt huius deſiderij completionem conſequamur, neceſſe eſt ipſam diuinam perfectionem ſecundùm poſſibilitatem imitari, præſertim in his quæ nobis exemplo reliquit in aſſumpta natura. (Hinc eſt quod hæc ipſa pia mente recolere debemus,vt ad aſſimilationem aſpiremus) tum quia tam vigoroſam conſurrectionem continuandam naturæ fragilitas non ſuſtineret:tum nè tanta quiete delectati torpeſcamus.

Anima vt ſit apis.

Charitatis ordinatio.

De ſex quæ ſunt neceſſaria ad perfectam fruitionem. Cap. XVIII.

AMice aſcende ſuperius. Aſcenſus iſte eſt progreſſus diuini amoris, qui eſt abyſſus interminabilis, & ideo infinitis gradibus aſcendere poterimus per amorem practicum in amorem fruitiuum,

Digitized by Google

tiuum, Cum enim quis cum totalitate ſui viriumque ſuarum ſe eri gens,cum viuido quodam amore practico ad DEVM ſe dirigit, tūc amorem ſuum in ſua profunditate,vnde radicaliter originatur,& in ſua fruitione ſentit velut abyſſum quandam infinibilem. Si ergo per amorem practicum ingredi voluerit in amorem fruitiuum,tunc om nes aliæ vires animæ perfluenti veritati,quæ DEVS eſt,cedere compelluntur. Vnde ſicut aer perfluentem ſolis ſplendorem, & calorem ſuſcipiendo patitur, ſimiliter ferrum ignis ſplendorem, & calorem, ita quod cum igne,igneas actiones peragit vrendo,& illuminando, ſicut & aer calefaciendo,& illuminando,natura tamen propria ſeruata(quia nec ferrum ignis,nec ignis ferum efficitur, eſt tamen ibidem vnio quędam immediata)ſic Deus ſemper eſt in eſſentia animę. Cum ergo vires eius ſuperiores intro ſe conuertunt amore practico, DEO ſimiliter immediatè vniuntur in ſimpla quadam ſcientia omnis veritatis, & in quadam eminenti ſenſione, & deguſtatione omnis boni:quæ ſimpla ſcientia, & ſenſio DEI, in eſſentiali amore poſſidetur. Exercetur autem, & cōſeruatur per amorem practicum, & ideo viribus animæ eſt accidentale per mortificatiuam introuerſionem in ipſum amorem:ſed eſt eminens, & ſemper immanens ipſi eſſentiæ animæ. Et ideo nos oportet ſemper actualiter intro conuertere,& in amorem renouare,ſi volumus amorem cum amore confouere. Vnde dominus præcepit in veteri lege,dicens: Ignis in altari meo ſemper ardebit. Nam inter hominem (quem DEVS virtutibus decorauit,& in vitam contemplatiuam ſublimauit, iuxta ſummam eius introuerſionem, & DEVM ſuum nullum eſt medium, niſi illuminata ratio,& practicus amor. Supra rationem autem, & amorem practicum ſubleuatur in quandam nudam intuitionem in eſſentiali amore:vbi cum DEO ſpiritus vnus,& amor vnus efficitur. Et in hoc eminenti amore eleuatur eius intellectus,ſine fine per vnionem,quā eſſentialiter cum DEO poſſidet: in qua eleuatione habilis efficitur in ſua contemplatione, cum DEVS voluerit videre omnes creaturas in cœlo,& in terra,cū diſcretione vitæ,& præmij. Nam hic amor æternus in ſpiritu viuens: quo ſine medio DEO vnitus eſt, lucem ſuam, & vigorem diffundit in omnes animæ vires, & eſt origo omnium virtutum: quia gratia diuina defluit vſque in extremas, & infimas animæ vires. Ac inde prouenit amor cordialis,& ad DEVM delectatio ſenſibilis,quæ duo replent,& perfluūt cor & ſenſus, carnem & ſanguinem,omnemque naturam corporalem. Cauſant etiam corporis compreſſiones,& agitationes ineuaſibiles, & efficitur quis velut ebrius,muſtoque plenus, nec ſui iuris, & ſic totus homo veluti quadam fruitione perfunditur.

Introuerſio vt fiat.

Leuit. 6.

Amor cordialis delectatio ſenſibilis ad Deum.

Pax vera quę nam neceſſaria fruitioni.

Veruntamen ad fruendum DEO, prout nunc de fruitione loqui intendimus, ſex ſunt neceſſaria. Primum eſt, vera pax inter DEVM, & ſe

&ſe, quam qui voluerit in ſe reperire, neceſſe eſt vt in tantum Deum diligat, vt liberrimo animo propter eius amorem, & honorem, omnibus inordinatè vſitatis, & amatis abrenunciare valeat. Quicquid enim in creatis delectabiliter, & amoroſè poſſederat, quo perplexitas, vel anxietas generari, vel quocunque modo internum exercitium impediri poterat, totum reſcindere debet, ac cordiali amore animoque viuaci ad DEVM, & in DEVM eleuari, & iuxta vires per ardentem charitatem ſupra omnia in ſimplicem mentis nuditatem exaltari: vbi lex amoris completur, & in quandam fruitionem terminatur. Ad quod neceſſariò cordis puritas requiritur: quam qui conſequi voluerit, cum æmulatione rem quamcunque poſsidere non poterit, nec cuiquam ſpontanea promptitudine adhærere, vel conuerſatione communicare. Quia omnis conuerſatio, & æmulatio, quæ non eſt purè propter Deum cor eius depingit, & contaminat, eò quòd non eſt ex Deo nata, ſed ex carne, Hinc oportet omni carnali æmulationi renunciare, & ſoli Deo dilectione adhærere, & eum poſsidere. In qua poſſeſsione DEI, cum dilectione purificatur intrinſecus ab vniuerſis imaginibus: quia DEVS ſpiritus eſt, quem nullus propriè figurare nouit. Opera autem exteriora dum ratio dictauerit, ſunt quidem perficienda, ſed ſine ſolicitudine cordis, & multiplicitate, mente ſemper ad DEVM erecta: quia licèt approbetur labor, reprobatur tamen cordis anxietas, & ſolicitudo. Quoniam in omnibus perplexitatibus, ſolicitudinibus, & multiplicitatibus amoris affectus debilitatur, & diuerſis tentationibus, & inſidijs exponitur. Et ideo naturæ ſenſualitates, & oblectationes etiam in minimis exequentes, facilè refrigeſcunt in amore, deſipiunt in ſpirituali ſapore, decreſcunt in virtute, defluunt in abominandam ingratitudinem, & tepiditatem. Qui verò legitimè oblectationes vitioſas debellauerit, cito victoriam obtinebit, & in omnem perfectionem efflorebit. Quod ſi facilè labore victoriã deſiderat eligat ſemper animum internum, & eleuatum gerere, plus amplectẽdo interna amoris exercitia, quàm externa virtutum opera. Quia quamdiu ad interna exercenda ſui compos permanſerit, tamdiu pacem habebit. Alioqui ſi externus fuerit, diuiſus erit nec Deo plenè viuere, nec vitijs plenè mori poterit.

neceſſaria fruitioni.

Puritas cordis.

Opera exteriora vt perficienda ſint

Secundum eſt internum ſilentium, id eſt, quędam mentis denudatio, & omnium formarum, quę dilectum non repręſentant, omnimoda expoliatio. Oportet enim quòd ipſa memoria ſine anxietate & ſolicitudine à cũctis imaginibus depingentibus libera ſit, & abſoluta, vt ſcilicet animus ſit totus liber, patulus, ſuper omnia eleuatus, ac vt mens DEO vacet, ab omni cõſideratione rerum nuda, & vacua, qua DEVM ſolum deſiderioſè poſsideat. Nam ſpiritualis in deſiderio libertas facit hominem excluſis omnibus rerum formis expeditum

Silentium internum.

ad Deum in omnibus externis exercitijs, vt inter illa ſe valeat eleuare in laude, gratiarum actione, & in omnibus quæ operari norunt affectio, & dilectio, diuina gratia & interna diligentia ad omne exercitium ſpirituale fideliter opitulantibus. Si verò in exercitijs exterioribus aliquando diſtrahitur, & ab internis elongatur, amicum habeat orationis ſtudium: & induſtrioſa diligentia ſe reuocet ante cōſpectum domini, donec interiorem ſentiat vnitatem, & in Deū amoroſam conuerſionē, quibus omnes imaginationes, & peregrinæ impreſſiones diſſoluantur veluti nebula: vt ſic cum voluerit omnia penetrando ſuper omnia eum, quem amat, valeat contemplari. Quòd vtique facillimum eſt efficaciter amanti, quia vbi amor, ibi oculus: & vbi theſaurus tuus, ibi & cor tuū. Omnia nimirum à corde citius euelluntur, quæ amatiua noſtra virtute non complectimur, nec deſiderijs poſſidemus. Nam purus amor & indepictus, ſpiritum facit ſimplicem, & ab omnibus ocioſum, ſuſtollit hominem ſupra ſeipsū, & ſuper omnia opera ſua coniungit hominem Deo, & ſpiritum ſtabilit in quiete & fruitione.

Matt. 6. *Amor purus quid valeat.* *Prælati ſpirituales quales eſſe debeant.*

Porrò nullus ad prælaturam idoneus iudicatur, niſi vtraque manu vtatur pro dextera, quo ſcilicet in omnibus actibus ſe tam expeditum inueniat ad ingreſſum: ſicut ad egreſſum ad contemplationē, & fruitionem, ſicut ad actionem: quia prælati ſpirituales in vtroque perfecti eſſe debent. Denudet ergo virtutem ſuam intellectiuam, & per fidem ſupra rationem ſubleuet, vbi reſplendet radius ſolis æterni, docens & oſtendens omnem veritatem. Veritas autem liberum eum reddet, & nudum intuitum ſuum ab omni imaginatione ſtabiliet. O beatum intuitum, quem ſemper amatiua virtus cū amore nudo ſubſequitur, in qua ſequela ſemper fluunt riuuli gratiarum DEI, animam ipſam introducentes ad fontem viuum Spiritus ſancti, vbi venæ profluunt æternæ ſuauitatis, animam inebriantes, & ſupra rationem eleuantes in vaſtitatem æternæ ſalutis: & hæc eſt radix & ſubſtantia totius ſanctitatis, ex qua ſemper procedit donorum exercitium, & virtutum: quoniam amor ocioſus eſſe non poteſt.

Adhæſio amoroſa.

Tertium eſt quædam amoroſa adhæſio, & hæc eſt ipſa fruitio. Qui enim ex amore pure Deo adhæret, non propter aliquam propriam vtilitatem, ipſe Deo in veritate fruitur, ſentitque ſe Deum diligere, & ſe à Deo diligi. Nam durus ſpiritus amore nudo ſemper inclinatur, & intellectum depuratur ſequitur vſque in ſuam originem. Cū enim purum, & liberum aſcenſum habeat ad dominum, præter eius honorem, nihil aliud prorſus intendens, neceſſariò conſequens, eſt quò Dei bonitatem ſapiat, & veram cum eo vnionem ſentiat, in qua ſpiritualis vita perficitur: quoniam ex ea deſiderium ſemper de nouo contingitur, & ad noua interna opera excitatur, operandoq; ſpiritus aſcendit in nouam vnitionem, ſicque ſemper opus, & vnio re-

nouan-

Digitized by Google

nouantur. Et hæc eſt adhęſio gratuita, & fœcunda, quæ nos adeo dilectio vinculo charitatis coniungit, quòd vniuerſis creaturis inadhæſibiles efficimur, vt nemini nos placere delectet, & nobis adhærentibus Deo, nemo inordinatè placere poſſit. Hanc autem operationem, & vnionem continuatam nos docet Dei tactus, qui ſemper eſt viuidum quoddam medium inter nos & Deum, rationem noſtrã illuminans, & nos pariter continuè intrahens & extrahens. Intrahẽs quidem, & à nobis exigens, vt nobiſipſis renunciantes. & penitus exuentes, in Deum nos totaliter effundamus, & vnum efficiamur, ac eum ſecundum eius dignitatem adhærendo, diligamus: & cum eius dignitas infinita ſit infinitè nos amans, ſicut infinitus eſt, ſic à ſpiritu noſtro amorem exigit ſine menſura. Hinc omnes vires noſtræ in vnum conglobatæ, ſcintillantibus affectibus reſpondent, & dicunt: Amemus amorem nos æternaliter amantem. Sicque ſuccreſcit quoddam inſatiabile deſiderium, & auidus amoris appetitus, quem nec ratio, nec vlla creatura compeſcere, vel ſedare poteſt, ſe totum in Deum per amorem effundere cupiens, & diuinam totalitatem in ſe comprehendere geſtiens: quæ duo ſunt ei impoſſibilia, niſi deficientibus in operatione viribus, à ſpiritu diuino fęlicius agatur, & eius operationem patiatur ſupra omnem operationem ſuam: & ſic patiẽdo comprehendat eum, quòd eſt incomprehenſibiliter comprehendere, ſcilicet patiendo, non comprehendendo. Eſt etiam iſte tactus extrahens, & exigens à nobis vitam virtuoſam diuinamque ſimilitudinem, in quibus duobus dum obedientes fuerimus, tunc viuimus ſecundum diuinum beneplacitum.

Tactus Dei quid ſit, & q[uid] doceat.
Tactus Dei intrahens.
Tactus Dei extrahens.

Quartum eſt, in eo quo fruitur, quieſcere. Nam vbi dilectus à dilecto vincitur, & in puro nudo eminẽti amore poſſidetur, ibi dilectus in dilectum cum dilectione prolapſus eſt, alterque alterius in poſſeſſione, & quiete mutua tutus eſt. Vnde ex diuino contactu plerumque ſpiritus amans, per amplexum quendam vnitiui amoris penitus liqueſcit: quoniam ex illo profluit quoddam incendium, adimplens virium ſuperiorum vnitatem, & conſumens vniuerſas imagines; & omnia media. Tandemque apparitio quædam ſequitur vitam perpetuam demonſtrans: ſed quomodo vel quid ſit in ſe, penitus eſt indicibile: quia nec aliqua poteſt oſtendi ſimilitudine, nec verbis aut exemplis quibuſlibet edoceri: ſed ex Deo effluit, & in mente ſublimiter eleuata ſemel oſtendit: quam dum contemplari ſpiritus appetit, ſubitò omnem ſui modum amittit, & cum lumine illo vnum efficitur: quia in eius complexu ſpiritus clarificatur, & totus diuino lumine perfunditur, primæque veritati, quæ Deus eſt, vnitur: vbi Deus in eo, & ipſe in Deo requieſcit, ac æterna quadam fruitione alter alterius eſt amplexus,

Quies in Deo.

Quintum verò eſt quædam in Deo fęliciſſima obdormitio, in qua

Digitized by Google

Obdormitio in Deo.
Cātic. 5.
Vnitas Dei intrahens quid ſit.

ſpiritus à ſe defluit, neſciens vbi vel quomodo, hoc tantùm cū ſponſa dicens: Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt.

Cum enim intrahens Dei vnitas nihil aliud ſit, quàm amor quidam interminus & imperſcrutabilis ſua virtute patrem, & filium, & omne in eis viuens in æternam intrahens fruitionem: ideo in hoc amore ardere volumus, & comburi in perpetuum, cum in hoc conſiſtat ſumma fęlicitas omnium ſpirituum beatorum. Quamobrem nos oportebit vitam noſtram fundare ſuper illam infinitæ profunditatis abyſſum, & ſic poterimus in æternum mergi in amorem, & à nobis demergi in ipſam imperſcrutabilem profunditatem: & in eodem alterabimur, & à nobis exaltabimur in ipſam incomprehenſibilem altitudinem, ac in ipſo amore modo carente palabimus, & palantes vagabimur, & à nobis deuiabimus: & ipſe nos ducet, & ſeducet in comprehenſam amoris DEI amplitudinem. In quo quidem influemus, & à nobis defluemus in ignotas delicias opulentiæ bonitatiſq; diuinæ, in quibus liquebimus, & deliquebimus, profundabimur, & deprofundabimur æternaliter in gloriam Dei. Quoniā qui ſpiritū Dei aguntur habiles efficiuntur ad eliquendum in amorem, ab omnibus amoris exercitijs liberi, & ocioſi, patientes, & recipientes diuinum ſimplicem amorem, eorum ſpiritum cōſumentem, & in ſeipſo anihilantem. Sicque omnium obliuiſcuntur, vtpote in amorem liquefacti, nec ſcientes ſe ipſos: nec aliquam creaturam, niſi ſolum amorem quem guſtant, & ſentiunt, à quo poſsidentur in quadam ſimplici, & nuda ocioſitate. Sentiunt, inquam, ſe quandam longitudinem, latitudinem, ſublimitatem, & profunditatem cum amore, qui ſine menſura eſt, omnia complectens, & ſemper manens incomplexus.

Caligo fruitiua.

Sextum eſt, quędam contemplatio caliginis, quę ratione ſcrutari non poteſt, in qua ſe ſpiritus mortuum ſentit & perditum, vnumque cum Deo ſine alteritate, & diſcretione. Ibique Deus fruitio, pax & quies eius eſt. Et hæc fruitio vacat vndique, quoniam in ea dilectos dilectum vltra omne deſiderium per nudum, & ampliſsimum amorem amplectitur. Vbi pater cū filio in vnitate Spiritus ſancti omnes amatos ſpiritus comprehendit: quorum quemlibet ſecundùm melliflua̅m bonitatis ſuę complacentiam confouet requie fruitiua. Vbi mira confabulatio mutua, & plena complacentia ipſius Dei, & ardētis ſpiritus, gaudiumq; tam opuletum, vt omnem capacitatem creati ſpiritus excedat. Ibi ſpiritus velut expiratus ſine ſpiritu effectus, à ſeipſo defluens, & tranſiens, vnus cum Deo ſpiritus per fruitionem conſtituitur, abyſſali beatitudini diuinæ inauertibiliter inhærens. Vnde licèt in nobis viuant Dei cognitio, Dei dilectio. Dei contemplatio, & adhæſio: longe tamen altius in nobis viuit deitatis fruitio. Nam iuxta hoc quod Deo per dilectionem adhæremus

inſpirati,

inſpirati,ſpirituales ſiue ſpiritus dicimur: & iuxta illud,quo ſpiritu Dei transformamur,ſine ſpiritu velut expirati effecti,Deo fruimur. Denique, qui prædicta ſex in ſe ſenſerit,erit ei in ſua introuerſione tam promptum, & facile contemplari & frui vt ita ferè dixerim ſicut in natura viuere. Ex cuius opulentiæ abyſſo vita communis oritur: quia liberalitas,qua veraciter præditus eſt,in diuinarum diuitiarum abyſſo radicata eſt:& ideo ſe continere non poteſt,quin iugiter effluat per exercitia & opera virtuoſa:quia iam factus quaſi viuidum voluntarium inſtrumentum Dei quo Deus,quod vult & quo modo vult,operatur:nec huius operationis efficaciam ſibi aſcribit: & ideo voluntarius manet & promptus ad agendum quodcunque Deus præceperit,validus & fortis ad tolerandum quodcunq; Deus permiſerit. Gerit enim vitam communem,contemplari,agere,& pati æque paratus & vtrobique perfectus eſt:quam vitam nemo habere poteſt,niſi ſolus verus contemplatiuus.

De tractu Spiritus ſancti. Cap. XIX.

NVnc ordine congruo de fœlici tractu Sanctiſsimæ Trinitatis proſequendum eſſe reor,cuius opera licèt indiuiſa eſſe noſcuntur,vt tamen noſtra Trinitas illi vtcunque reſpondere & correſpondere videatur, vnicuique perſonæ in diuinis tractum magis appropriatum aſsignare curabimus. Trahit enim Spiritus ſanctus virtutem amatiuam, filius virtutem intellectiuam, pater autem virtutem memoratiuam. Spiritus enim ſanctus amoroſam animam dulciter allicit, dum oculis eius intellectualibus imaginem imprimit intellectualem diuinæ bonitatis & charitatis,quæ ipſemet eſt ſecundùm perſonalem proprietatem: in qua ſeſe tam diuitem & vberem oſtendit omnium bonorum tam largiſluè, non ſolùm in omnes generaliter effluentem,ſed affluentius in dilectam ſuam modo ſingulari gratia ſua,doniſque multiplicibus profluentem,adornantem, & perficientem eius introuerſam voluntatem cœleſti ſapore, vt anima ſapiat,agnoſcat & probet,quàm ſuauis & bonus eſt dominus. Hic ſapor quandoque tam immenſus eſt,quòd animę guſtanti videtur omnia creata ſimul liquari poſſe illo abyſſali ſapore. Nam omnem animæ regionem perfluens inundare facit, in tantum, quod anima fidelis intellectualem affectuoſitatem aperiens explicat in aduentum ſuperfluentis influxus diuinæ liberalitatis: velut ſi totam illam immenſitatem deglutire & digerere conaretur: ſed potius ipſa perfluitur, & vndique circumplectitur, veluti ſi iam intraſſet in gaudium domini ſui. Hinc ſtatim eius amatiua virtus ſuperior à calore ſancti Spiritus ſurſum trahitur, luce ſuæ bonitatis & amati illuſtranda, ad Deum laudandum glorificandum, & in omnibus proflua charitate

Tractus ſpiritus ſancti

Amatiua virtutis opus quod.

Digitized by Google

dibus precioſis:ſic obiectum diuinę bonitatis & amoris attingit inferiorem virtutem amatiuam, quæ conſiſtit in ſenſione naturæ ſenſitiuæ, oſtentans illuminatæ rationi largiſſluas operationes ſuas, quas creatis vniuerſis exhibuit, ac præſertim creationem generis humani, cuius etiam naturam aſſumere dignatus eſt, & inaudita in illa mortalitate dignatiſſima pietate pati conſtanter, & agere fideliter nō deſtitit, ob amorem, ſalutem, redemptionem, & glorificationem noſtram. Specialiter autem reuocat ad memoriam omnia, quæ proflua pietate multifarijs modis egit circa propriam eius ſalutem. Cū igitur per illuminatam rationem ſic noſtram ſenſualitatē illuſtrat, in ſenſuali etiam affectione quendam calorem cauſat amoris, & deuotionis, per quem ipſa ſenſualitas fœcunda redditur, ſic quòd in ea creſcat aurum cordialis amoris, argumentum, ideſt, claritas inferioris rationis, omneque genus metallorum, ideſt, bonarum cogitationum, in quibus, ſcilicet Deus eſt laudandus, glorificandus, amādus, & etiam conſiderationum, quomodo ſcilicet eius ſenſualitas, ad laudem, honorem, ſeruitium, & beneplacitum Dei ſit ordinanda. Omnifaria quoque genera lapidum precioſorum, ideſt, virtutum moralium, quæ proprium ſitum in ſenſualitate ſortiuntur, quibus adornatur ſenſualitas, & habilitatur ad omne opus bonum. Sed hic calor cum fructibus ſuis in ſuam originem vnde cauſatus eſt, redire contendit: in abyſſum ſcilicet diuinæ bonitatis, & amoris, ipſam ſenſualitatem cum affectione ſenſibili, ac amore cordiali, flammigeraq; deuotione ſecum trahens. Sanguinem inſuper cordis attractione ſua vigoroſa, ſurſum ebullire cogit. Circa vitalia verò cordis grandem commotionem, & agitationem excitat, eò quòd moralis virtuoſitas ibidem in ſanguine ſitum ſuum poſſidet. Arterias autem, & venas à corde ſurſum intumeſcere facit, ac totum hominem per ebullitionem ſanguinis igniri: ſicque corpus, & anima pariter à ſpiritu ſancto ſurſum aguntur, calore cauſato tam in affectione intellectuali, quàm ſenſuali, per amoroſum illud obiectum infinitæ ſuæ bonitatis, & amoris, eidem luce clarius præoſtenſum: per quod dilectæ ſuæ fiduciam quandam tribuit, quòd ſit Dei ſponſa, ad Deum diligendūm, eiuſq; bonitatem deguſtandam, & in perpetuum perfruendā ab æterno præelecta. Et hæc fiducia læua ſponſi dicitur, ſuper quam ſe capite reclinatam ſponſa commemorat, dicens: Læua eius ſub capite meo. Hanc enim Spiritus ſanctus eius capiti iugiter ſua pietate ſupponit, nè ſi vel ad horam ſubtraxerit, in abyſſum deſperationis ipſa cadat. Sed ſapor amoris & ſenſio prædulcis à Spiritu ſancto per attractionem caloris ſui cauſata, meritò dextera cenſeri debet: qua ſponſam inexplicabili dignatione complectitur: quàm licèt ſæpius, non ſemper tamen experiri meretur: ac per hoc in ſpe quadam & expectatione diuini complexus amoroſa conſtituitur, dicens. Et

Fructus caloris ſancti Spiritus.

Canti. 2.

Digitized by Google

dextera illius amplexabitur me.

Guſtū ſenſibilem ſpiritus multifariam ſubtrahi. Nam multis de cauſis ille complexus interdum ſubtrahitur. Primò namq; ſubtrahi ſolet ex amoroſa quadam indignatione, quæ cõtingere ſolet inter amantes propter indicium amoris alteri cuiquã oſtenſum, quò mutuus amor vel in minimo relaxari timet eò, quòd zelotypus eſt. Sic Spiritus ſanctus animam ſentiens quantulamcunque conſolationem extraneam admiſiſſe ſenſionem ſuæ dulcedinis & amoris eidem ſubtrahit per indicium illud; amoroſam indignationem oſtentãs, vt ipſa ſe deliquiſſe cognoſcat, corripiat & caueat, nè (quod abſit) indignationem ſuam reſeruet, qui ſine compare ſolus amari deſiderat. Secundò verò ſubtrahit, vt anima dilecta recognoſcat, hæc à ſemetipſa minimè habuiſſe, nec proprijs exercitijs meruiſſe, ſed ex libera dilecti bonitate profluxiſſe: nè per iniuriam, vel propriam complacentiam inſoleſcat, ſed magis ſemper ſe humiliare ſtudeat. Tertiò proinde ſubtrahit, eò quòd aliquando natura ſenſalis ex effluentia ſenſionis illius nimium debilitatur & vulneratur, præſertim circa pectus, vbi magis ebullire facit vitalem cordis ſanguinem. Tunc enim calorem ſuum Spiritus ſancti retrahit, vt natura refocilletur, & ad nouam ſenſionem rehabilitetur. Quartò autẽ ſe ſubtrahit, vt ſic amoroſæ animæ euidentius innoteſcat ſua propria tepiditas & acedia in exercitijs amoris, virtutum & bonorum operum, ſi ſenſionem ſuæ bonitatis & amoris eidem non elargiretur & ad requirendam à dilecto gratiam & auxilium magis ſolicita reddatur, quaſi ſine illius ſenſione & conſolatione, nec in amore, virtutibus, vel exercitijs proficere, nec in acquiſitis quidem perſiſtere valeat. Quintò etiam ſe ſubtrahit, vt fœlix ſponſa per experientiam probetur, ſi iam ad tantam ſtrenuitatem exercitiorum profecerit, quod experimentali conſolatione carere poſſit. Sextò denique ſe ſubtrahit, vt ipſa diſcat & agnoſcat quod in hac ſenſione, nec eſt vera ſanctitas, nec vera amoris iuſtitia: quia nec ſanctiores ſunt, nec magis diligunt, qui maiorem ſenſionem ſecundùm ſenſualitatem recipiunt: ſed qui virtutem ſuam amatiuam, in ſpiritu ſupra ſenſualitatem per amorem operantem diuinæ voluntati penitus ſubiectã, promptam & vnitam habeñt: ita quòd ſecundùm diuinum beneplacitum, pauperes eſſe ſciunt omni interna conſolatione, tactu, ſenſione & ſapore priuati: & in hoc ſolo poſſe conſolari, quòd Deum amãt puriſſimè amore intellectuali, qui ſolus amor verus eſt. Quòd, inquam, omnes virtutes & omnem iuſtitiam perficere norunt ad honorem Dei, nullam aliam ſenſionem, vel oblectationem quærentes. Nam quãtum hæc voluntaria paupertas accreſcit, tantũ & vera ſanctitas & pura charitas inualeſcit. Et iſti cum Paulo ſciunt abundare & penuriã pati: quia cũ ſpiritus ſanctus corpus & animam perfluit amoroſa ſenſione & dulcifluo ſapore, hoc ipſum tã efficaciter cum *Philip. 4.*

gratia-

Digitized by Google

gratiarum actione recipiunt, tam prudenter ad Dei laudem & honorem, ac propriam vtilitatem expendunt, tam largè in amorem diuinum regerendo conſumunt, ac ſi plenis præcordijs antea veluti ſuę ſaluti neceſſaria poſtulaſſent. In apice tamē ſuperioris affectus tanta tranquillitate recipiūt, omnia ſancti Spiritus beneplacito commendantes, ſiue dare voluerit ſiue retrahere, quaſi nihil inde curantes: quia pro nullius rei amiſsione quis dolere vel contriſtari ſolet, niſi quā prius vel deſiderio conquiſitam, vel amore poſſeſſam lętabatur. Quidam tn̄ non ab re in omnibus exercitijs hanc ſenſionem expoſtulant: quia ſine illa ſe tepidos & accedioſos in amore & operibus virtuoſis ſentiunt, licèt etiam gradum perfectionis attigiſſe videantur. Et hoc ideo, quia nondum in ſpiritu & veritate patrem adorare didicerunt, quales duntaxat dicuntur à dn̄o veri adoratores Deus, inquit, ſpiritus eſt, & qui adorant eū, in ſpiritu & veritate oportet adorare: quia tales adoratores quærit pater cęleſtis. Deum autem in ſpiritu adorare, eſt eum honorare, & laudare cum intellectiua ſpirituali admiratione ſuæ infinitæ dignationis & commendationis in omnibus obiectis, quę comprehenſibili modo noſtris oculis intellectualibus oſtendūt illam incomprehenſibilem Dei laudabilitatem ſecundùm omnem ſuam perfectionem. Sed adorare in veritate, conſiſtit in duobus. Primū eſt, quòd in adoratione Dei nullum obiectum ſibi proponat, quod Deo non conueniat: ſicut qui in articulis fidei, vel aliqua ſecta noſcuntur erraſſe, qui Deū adorant in aliqua falſa phantaſia, cui nulla veritas in Deo correſpondet. Secundum eſt, ꝙ in adoratione rectam & puram intentionem habeat, nec illud creaturis inhærere permittat, quo potiſsimè Deum adorare & honorare debuerat, ſcilicet amorem ſuum. Nam propriè cū amore Deus adoratur & honoratur. Et ſolus amor agit, quòd in adoratione ſua quis intētione rectiſsima floreat, in creatis vel donis nihil requirens, non ſaporem, non conſolationem, non dulcedinem, non ſenſionem, non bona temporalia, non æterna: ſed tantùm diuinum honorem & beneplacitum. Et talis adoratio rite celebrata, fructuoſior eſt & acceptior, quā variæ & magnæ ſenſiones amoris in ſenſualitate cauſatæ: quia fit in ſpiritu ſupra ſenſualitatem. Et ideo ſpiritus poſtquam ſui compos fuerit, hanc adorationem ſemper exercere poteſt, eò quòd operatur ſine corporali inſtrumento. Senſio verò conſiſtit in natura ſenſuali, quæ multis calamitatibus inuaditur dum eidem ſenſio ſui amoris ſubtrahitur: & ſic tepidus & remiſſus, nullum exercitium ad Deum exhibere præualet, qui totum exercitium in interiori ſenſione amoris fundauit. Et quia ſenſibilem ſaporem conſuetus eſt experiri, illo ſubtracto, frequenter inſequi cogitur ſaporem exteriorem, & conſolationem in creaturis, aut ſaltem oblatam gratanter accipit, vel ad minus non reſpuit, ſicut propheta Dauid, qui ait: Renuit conſolari anima

Iohan. 4.

Adorare Deū in ſpiritu quid.

Adorari Deum in veritate bifariam.

Senſio in quibus conſiſtat.

Pſalm. 76.

Digitized by Google

ſant: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Veruntamen pater omnibus creaturis rationalibus ſecundùm earum rationalem intellectum, eſt magis inacceſsibilis, quàm filius & Spiritus ſanctus: quia principium eſt & origo omnium aliarum perſonarum, non habens ipſe principium vel originem. Nec ab aliquo mittitur aut datur hominibus per gratiam & dona: ſed mittit & ſpirat filium & Spiritum ſanctum, ideſt, ſapientiam & amorem ad eum cognoſcendum & amandum. Hinc ad patrem loquens Sapiens, ait: Senſum autem tuũ quis ſciet, ideſt quis habebit notitiam tui, niſi tu dederis ſapientiam, & emiſeris Spiritum ſanctum tuum de altiſſimis? Sapientia itaque patris, eſt verbũ eius, quò ad ſe & omnia perfectè loquitur. Nam hoc verbum eſt obiectum intellectus ſui, in quo ſolo ſeſe pleniſsimè cognoſcit & intelligit: quia nullus intellectus intellectualiter intelligere poteſt ſeipſum vel aliquid aliud ſine obiecto intellectuali. Pater igitur ex natura ſua, eſt quædam æterna diuina intelligentia, ſeipſam ſine intermiſsione ſecundùm eſſentiæ ſuæ & naturæ totalitatem perfectè intelligens: quod vtique fieri neceſſarium eſt in obiecto quodam deiformi ſecundùm ſuam totalitatem paternæ naturæ perfectiſsimè ſimilanti, propter quam ſimilitudinem dicitur imago patris. Sed quoniam obiectum eſt intelligentiæ paternalis, ideo dicitur eſſe verbum patris: quia ſicut os corporale hominis humanam habet locutionem & verbum, ſic etiam intelligentia ſuam habet loquelam, hoc eſt, actualem ſuam intelligentiam, & ſuum actuale internum obiectum, eſt eius verbum. Et hoc verificatur in omni intelligentia tam humana, quàm angelica ac diuina, Sed quoniam intelligentia paternalis, eſt ipſamet natura diuina ſecundũ potiorem ſuam nobilitatem, ideo paternalis intelligentia, qua ſcilicet in obiecto ſuo perfecto & deiformi ſeipſum intelligit, quædam eſt operatio diuinæ naturæ: quare non immeritò obiectum illud paternale filius patris dicitur: quia ſicut in vniuerſitate naturæ pater terrenus filij ſui principium eſt & origo, ſic etiam intelligentia diuina paternæ naturæ, principium eſt & origo illius obiecti, in quo ſeſe intelligit. Cæterùm, obiectum illud intellectui paterno coæternum eſt, eò quòd pater æternus nunquam eſſe poterit ſine intellectuali agnitione & intelligentia ſui ipſius. Denique obiectum illud per omnem modum eſt æquale patri: aliàs enim nequaquam ſeſe pater perfectè cognoſceret in obiecto. Nec ſolùm obiectum illud, eſt de eadem natura qua & pater, ideſt, qua & diuina intelligentia, ſed eſt eadem natura: quoniam illud obiectum deiforme paternalis intelligentiæ, ſemper introſpiciens eſt & immanens in intelligentia paternali, per fęcunditatem intellectiuæ naturę Dei: ac ſemper actualiter intelligens eſt per continuum, æternum, actualem intellectum paternalis intelligentiæ: quæ ſcilicet intelligentia eſt eadem & vna natura cum illa,

Iohan. 41. *Sapien. 9.* *Fęcunditas vt ſit in diuinis.* *Pater.* *Verbum.*

Digitized by Google

quam inſpicit vel intelligit, quoniam in Deo tantùm vna eſt ſimpliciſsima natura. Nunc autem inſpiciens eſt naturam & eſſentiam patris, eò quòd in patre nihil eſt, quàm eius eſſentia & natura. Et ideo eandem patris eſſentiam & naturam pleniſsimè intelligit.

Filius. Præterea, deiforme obiectum intelligentiæ paternæ, ſemper eſt ante ſtans in quadam alteritate, ſicuti paternæ perfectionis imago quædam perfectiſsima: & ſicuti prolatum intelligentiæ paternæ verbum, & filius fructusque fœcunditatis paternæ naturæ. Quæ nimirum alteritas perſonalitatem cauſat filij ſubſiſtentis in eadem diuina natura, in qua & patris perſona ſubſiſtit. Ex quo concluditur, quòd filius in omni perfectione diuina perfectus Deus eſt ſicut & pater, licèt fœcunditatem paternitatis non attingit. Nam filius eſt à patre, ſicut imago viuida à ſuo exemplari: ſicut intellectuale verbum ab intelligentia paterna ſine intermiſsione prolatum: & ſicut æternus fructus diuinus paternæ fœcunditatis. Pater autem à nullo eſt, nec à filio quicquam eſt ſecundùm modum iſtius fœcunditatis: quia filius ſe videt, modoque perſonali ſibi complacet in patre, ſicut imago in ſuo exemplari, ſicut verbum prolatum in intelligentia proferente, ſicut fructus viuidus in ſua viuida & fœcunda natura. Et ſic pater perſonalitate paterna vice verſa ſeſe videt in filio. Vnde congruè dicit Iohannes: In principio, ideſt, in fęcunditate paternalis intelligentiæ, erat verbum, & verbum erat apud Deum, ſcilicet in alteritate perſonali: & verbum erat Deus, ideſt, vnius eſſentiæ & naturę cum Deo patre: Ex quibus in parte patet, quomodo filius eſt imago perfecta patris ęternumque perfectum verbum prolatum, ac genita ſapientia patris, in qua ſe videt & omnia creata vel cauſata, aut certè poſsibilia fieri ſecundùm immenſitatem ſuæ ſapientiæ & maieſtatis, ſicut artifex induſtrioſus in arte ſua videt ea quæ didicit operari. Vnde etiam dicit Auguſtinus, quòd filius eſt ars ipſius patris per quam omnia facta ſunt: quia ſecundùm Iohannem. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt, ſcilicet per hunc filium vel artem, in ipſo vita erat. Auguſtinus ſuper Iohannem: Facta eſt terra, ſed ipſa non eſt vita: Eſt autem in ipſa ſapientia Dei ſpiritualiter facta ratio quædam, & hæc eſt vita: ſicut arca in omni opere non eſt vita: arca tamen in arte eſt vita, quia viuit in anima artificis. Proinde omnia erant in ipſo cauſaliter ſubſiſtentia, antequam in ſemetipſis effectiuè fierent. Si quæris qualiter omnia quæ per verbum facta ſunt, in ipſo vitaliter, vniformiter & cauſaliter ſubſiſtunt: conſpice quomodo rerum omnium huius mundi cauſæ ſimul & vniformiter in Sole ſubſiſtunt: quomodo numeroſitas herbarum & fructuum in ſingulis ſeminibus ſimul continetur: qualiter, inquam, regulæ multiplices in arte artificis vnum ſunt, & in animo diſponentis viuunt: ac qualiter infinitus linearum numerus

Iohan. 1. *Imago.* *Ibidem.* *Sapientia.* *Omnia vt vitaliter, & cauſaliter ſint in filio.*

numerus in vno puncto vnum ſubſiſtunt. Ex quibus velut pennis philoſophicæ theoriæ arcana verbi mentis acie poteris inſpicere, & quantum datur humanis rationibus cernere, quomodo cuncta, quæ per verbum facta ſunt, in ipſo viuunt & ſubſiſtunt. Et ſic quod factum eſt, in ipſo vita erat. Et vita erat lux, ſcilicet intellectualis hominum, qua ſcilicet illuminantur homines, non pecora, quæ rationales mentes non habent, quibus ſapientiam videre poſſent. Quam lucem petebat Pſalmiſta, dicens: Emitte lucem tuam & veritatem tuam, ideſt Chriſtum, qui eſt lux mundi & veritas patris. Ipſa ſcilicet lux & veritas me deduxerunt à peccatis, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, ideſt in perfectionem virtutum in actiua vita: & in tabernacula tua, per ſedulam contemplationem. Sed emitte denuo, vt me educant, adducant, perducant, & inducant in vitam ſupereſſentialem, ac in lumine tuo videamus lumen: quia nemo venit ad patrem contemplandum, niſi per te, & in lumine tuo. Sed ad incœpta redeamus. *Pſalm. 42.* *Pſalm. 35.* *Iohan. 14.*

Cæterùm, cum filius non ſolùm imago patris eſſe dinoſcatur, ſed etiam exemplar vnicum omnium creaturarum, ideo creaturæ rationali magis eſt acceſsibilis & agnoſcibilis quàm pater: non tamen in eſſentia ſua diuina, ſed ſecundùm intellectuales imagines in ſimilitudinibus imperfectis, ſicut in hac vita Dei veritatem agnoſcere poterimus. Ad maiorem denique notitiam ſimplicibus imprimendam, filium ſuum pater miſit in terram imagine noſtræ humanitatis indutum, vt per hanc imaginem cognitam ad agnitionem deuenirent incognitæ ſuæ diuinæ imaginis, qua tandem occultiſsimæ paternitatis agnitionem attingerent. Vnde Philippo Dominus protinus reſpondit: Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. Quaſi diceret: Pater in ſua perſonalitate occultus & inacceſſibilis eſt, quia ſecundùm Iohannem: Deum nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris. Et iterum apud Matthæum: Nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare: ſicut verbum prolatum, intelligentiam proferentem manifeſtat. Qui inquam videt me, videt & patrem: quia etiam ſecundùm humanitatem imago fuit ſuæ diuinitatis. Candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius. Qui ergo patrem videre deſiderat, filium inſpiciat, & ſeſe eidem aſſimilet ſecundùm perfectionem vitæ, quam in humanitate nobis oſtendit, ac per affectum inflammatum, cætera cuncta reſpuendo, ad illius amplexum anhelet, quia ſi ſic Chriſtus in ſe fuerit exaltatus, omnia, ideſt totum hominem trahet ad ſeipſum, ideſt ad ſuam ſimilitudinem per amoroſum obiectum diuinæ ſapientiæ. Cum enim oculus noſter intellectualis eleuatus fuerit vſque ad nudam & patulam *Verbum vt humanam naturam aſſumpſerit.* *Iohan. 14.* *Matth. 11.* *Sapient. 7.* *Iohan. 12.*

Digitized by Google

lam cogitationem coram incomprehenſibili ſapientia Dei nunc eidem per ſapientiæ donum multiplices imagines ſpirituales diuinæ perfectionis imprimuntur, ita quòd ſecundùm omnem perfectionem, in ſpeculo lucidiſsimo perfectam vitam agnoſcendo conſiderat: quia diuina ſapientia oculis intellectualibus ſeſe velut imaginem perfectam & viuidam diuinæ perfectionis oſtendit. Porro ſapientiæ donum non ſolùm lux eſt, virtutem intellectiuam agnitione diuina clarificans, ſed etiam ignis eſt, intellectiuam affectionem, ideſt, ſuperiorem virtutem amatiuam, in amorem accendens, ad poſſidendum illam perfectionem Et hoc habet donum ſapientiæ ſupra donum intellectus, quod ſolùm illuminat. Cæterùm, ſicut ignis omne combuſtibile primo ſiccans & habilitans, tandem in propriam ſimilitudinem, ideſt, igneam qualitatem conuertit: ſic filius Dei per obiectum & ſapientiæ donum, animam ad ſuam ſimilitudinem habilitat, eidem intelligere dans modis multifarijs in obiecto ſuæ ſapientiæ, diuinam perfectionem per lumen doni ſapientiæ: quoniam vt dicit Sapiens: In ſapientia eſt ſpiritus intelligentiæ ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, modeſtus, diſcretus, mobilis, incoinquinatus, ſuauis, amans bonum, qui nihil vetat benefacere, humanus, benignus, ſtabilis, certus ſecurus, omnem habens virtutem, omnia proſpiciens, & qui capiat omnes ſpiritus intelligibiles.

Sapientia vt ſit lux.

Sapien. 7.

Animã trahi ab æterna ſapiẽtia.

Cum igitur anima per clarum intellectum diuinæ perfectionis & agnitionem virtutis & veritatis habilitata eſt, tunc eam diuina ſapientia trahit ad ſuam ſimilitudinem per internam vnctionem & inflammationem ipſius doni ſapientiæ in affectionem & amorem proſequendi & comprehendendi perfectionem, à diuina ſapientia ſibi propoſitam. Nam in ſpeculo diuinæ ſapientiæ quandam videt imaginem totius ſanctitatis & perfectionis, cui ſupra omnia ſe virtutibus & ſanctitate ſimilem exhibere deſiderat. Et ſicut induſtrioſus artifex imaginem exarare deliberans ſecundùm exemplar appoſitum, tam diu ſuperflua & nodoſa præcidere nititur, donec ipſius exemplaris perfectam ſimilitudinem ſortiatur (quæ ſimilitudo ſecundùm potentiam in ligno prius occulta tenebatur) ſic anima per tractum diuinæ ſapientię, tam inſatiabile deſiderium percipit attingendi ſecundùm modum ſuum ſimilitudinem diuinæ perfectionis, quod cum argumentoſa diligentia, omnem diſſimilitudinem abſcindere ſtudet, vt in ſe diuinæ perfectionis ſimilitudinẽ recipiat: quam Deus in eius poſsibilitate creauit, & in ſpeculo ſuæ ſapientiæ propoſuit, illud oſtendens velut exemplar perfectiſsimum, ad cuius ſimilitudinem omnia ſunt reducenda. Ad hoc enim hominem creauit, vt Deo ſuo ſimilis eſſet in virtutibus & ſanctitate. Creauit etiam in eo ſimilitudinis huius poſsibilitatem, ac oculo eius exteriori perfectiſsimum exemplar propoſuit, ſcilicet, in humana natura æternam

nam

Digitized by Google

nam ſuam imaginem, & oculo eius intellectuali ſuæ ſapientiæ Deiformem imaginem: in qua velut in ſpeculo totius perfectionis exemplar proſpicere poteſt. Dedit inſuper gratiam ſuam & dona Spiritus ſancti, velut inſtrumenta quædam ſatis congrua ad producendum potentiam illam in actum, ſecundum menſuram ſuę induſtrioſæ cooperationis. Et hæc omnia, potentia, ſcilicet exemplar & inſtrumenta, quãtum in ſe eſt, voluit omnibus eſſe communia, ne quis friuolam prætendat excuſationem. Nam minima Dei gratia gratum faciens, quam omnibus ſeſe coaptantibus conferre paratus eſt, induſtrioſæ noſtræ diligentię ſufficeret ad reſcindendam omnem diſſimilitudinem, vt verificetur illud Iohannis: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Denique, ad quantamcunque diuinam ſimilitudinem ſe quis perueniſſe gloriatur, nunquam tamen ceſſet reſcindere & ad omnimodam ſimilitudinem reducere: quia diuina perfectio, cui ſe conformare laborat, ſine menſura eſt. Potentia quoque ſimilitudinem illam attingendi hominibus præſtita, ſemper inſatiabilis permanet in hac vita: quia cum incremento ſimilitudinis gratia Dei, per quam ſimilior effici poteſt, ſemper accreſcit. Et quoniam adhuc mortalis ſemper mobilis & mutabilis eſt, ideo per vices accreſcit ad ſimilitudinem, & decreſcit ad diſsimilitudinem: quæ duo ſemper inter ſe militant. Vt ergo victoriam ſimilitudo ſemper obtineat, & diſsimilitudo ſedule iugiterque reſcindatur, exemplar ſibi datum & propoſitum ſemper inſpiciat diligentiſsimè, tam ſecundùm humanitatem, quàm ſecundùm diuinitatem: vt eius imagini deiformi ſe per omnia conformet, & cum Sapiente dicat: Hanc amaui & exquiſiui à iuuentute mea, & quæſiui eam ſponſam mihi aſſumere: & amator factus ſum formæ illius: doctrix eſt enim diſciplinæ Dei, & electrix operum illius. *Iohan. 1.*

De tractu cęleſtis patris. *Cap.* XXI.

VT autem totam Trinitatem, ſuam imaginem in anima creatam & impreſſam trahere doceamus, ſciendum eſt, quod ſicut Spiritus ſanctus trahit virtutem amatiuam, & filius virtutem intellectiuam, ſic & pater amoroſe trahit virtutem memoratiuam, nudam ſcilicet animæ cogitationem: & in his tribus imago perficitur Trinitatis. Hic ergo primo notandum eſt, quod (ſicut iam dictum eſt) filius Dei eſt verbum prolatum paternæ intelligentiæ. Hic verò cogitationem ipſam aſsimilare conabimur patri, & intelligentiam in anima, ipſi filio. Et hoc ideo, quia Trinitatis imago in his tribus animæ viribus accipitur ſecundùm ſubſtantiam imaginis, licèt ſpecialiter illius imaginis ſimilitudo conſiderari poteſt in tribus animæ viribus ſecundùm earum perfectionem: hoc eſt, ſicut in operatione

vni-

Nobilitas animæ ſumma in quo conſiſtat. vnicuique appropriata ſubſiſtunt. Quamuis enim ſumma nobilitas imaginis in hoc conſiſtat, quòd ad exemplar illud æternum operatione vnicuique virium appropriata conuertatur: ſimilitudo tamen illius imaginis ad exemplar ſuum magis propinqua relucet, cum vires in quibus imago conſiſtit, cum operationibus eiſdem appropriatis, ſupra propriam perſonam vnicuique appropriatam, cuius vires exiſtunt, indeclinabiliter reflectuntur. Quia paterna intelligentia ſemper ſeſe ſecundùm ſui totalitatem proloquitur cum verbo æterno: quod ideo filius Dei dicitur quia genitum eſt per naturalem operationem intellectiuæ naturæ diuinæ: quod quia ſemper profertur, ſemper & gignitur. Cæterùm, diuina voluntas ſemper eſt volens, amans & ſibi complacens. Pater in filio, & filius in patre: & vbi mutuus amborum amor effluit in mutuum amoris complexum, velut ex quodam principio in quadam alteritate ſtans à patre & filio, ibi eſt Spiritus ſanctus in vnitate quidem naturæ, ſed in alteritate perſonæ.

Animam trahi bifariam à patre æterno. Sed vt intentum proſequamur, notandum eſt, quòd pater æternus fidelem animam per nudam cogitationẽ dupliciter trahit ad ſuam ſimplicisſimam vnitatem. Primò, trahit eam præ cęteris perſonis per fidem: quia nunquam traheretur à filio vel Spiritu ſancto, niſi prius crederet eſſe filium & Spiritum ſanctum. Hinc Chriſtus ait: Nemo venit ad me, niſi pater meus qui miſit me, traxerit eum. *Iohan 6.* In hoc ergo tractu oculo ſimplici trahitur anima ad ſuum principium, vnde in ſua creatione originata eſt: & ad ſuum finem, ad quem deſiderio propriæ ſalutis ſemper inclinatur. Et quia pater eſt principium omnis creaturæ, ideo meritò tractum hunc cœleſti patri adſcribere voluit. Licèt enim, vt dictum eſt, ſecundùm intellectualem comprehenſionem pater eſt magis inacceſsibilis & incognoſcibilis nobis in hac vita: tamen ſecundùm ſimplicem primariam fidei viſionem, eſt magis acceſsibilis & cognoſcibilis: ſicut in omnibus operibus & inquiſitionibus animæ, cauſa finalis primò ſecundùm ſimplicem intentionis intuitum inuenitur & agnoſcitur, ſed ſecundùm inquiſitionem rationalem & comprehenſibilem conſiderationem intellectualem prius inueniuntur & agnoſcuntur ea quæ ducunt ad finem. Secundus verò tractus patris eſt vltimus in Trinitate, quo trahitur anima ad luminoſam agnitionem diuinæ veritatis. Nam licèt anima dulciter à calore Spiritus ſancti trahatur, in omnifariam cõſiderationem diuinæ bonitatis, & à filio per obiectam imaginem diuinę perfectionis, ad eius ſimilitudinem capeſcendam, necdum tamen in his anima contenta, deuotis clamitat ſuſpirijs, & ait: Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis: cum ipſe ſit originale principium omnium deſideriorum noſtrorum quietatiuum. Tunc illam ſapientia patris inſtruit, quomodo paternã viſionem attingere valeat, dicens:

Beati

Digitized by Google

Beati mundo corde:quoniam ipſi Deum videbunt. Ex quo intelligit *Iohan. 14.*
anima cor ſuum, ideſt, nudam ſuam intellectualem cogitationem *Matt. 5.*
eſſe purificandam,vt Deum patrem videre mereatur: quæ cogitatio *Oculus animæ quis.*
nuda conuenienter etiam oculus animæ dicitur,quia pater cęleſtis corde videtur,non in ſua nuda diuina eſſentia in hac vita,ſed in quadam pariformi diuina imagine noſtræ cogitationi incomprehenſibili modo præſentata. Tunc anima fidelis cogitationem ſuam ab omnibus imaginibus intellectualibus, quibus modo comprehenſibili ſatis fructuosè in tractu Filij, & Spiritus ſancti vſa eſt, penitus euacuat:& ſic mũda iudicatur,& apta ad videndum patrem cęleſtẽ. Quia ſicut natura in rebus materialibus nihil vacuum eſſe patitur, ſic pater in cogitatione iam nudata penitus,& mũdata, vacuitatem eſſe non ſinit. Et ideo beati mundo corde,quoniam ipſi Deum videbunt. Eſt tamen nonnulla differentia inter vacuitatem materialem *Matt. 5.*
& ſpirituale͂,quia materialis vacuitas ad ſe trahit, ſed ſpiritualis ab *Vacuitas*
alio fęlicius trahitur:eò quòd vniuerſa Dei dona trahunt hominem *ſpiritualis*
& eleuant ad vitam, & ſimilitudinem diuinam, ſi ſeſe à peccatis, & *vt differt à*
diſſimilitudinibus euacuare ſtuduerit. Hic ergo trahit pater euacuatam *materiali.*
cogitationem ſuper omnes imagines comprehenſibiles, puro ac ſimplici oculo eius oſtentans illam ſimplicem incomprehenſibilem imaginem diuinæ eſſentiæ, veluti principium, & cauſam omnium quæ ſumpſerunt originem in tempore & æternitate, velut, inquam,ſubſiſtentiam quandam conſeruatiuam omnium quæ conſeruari neceſſariò indigent in tempore,vel æternitate:veluti denique finem beatificum omnium quæ beatificari deſiderant.

Per hoc igitur obiectum omni deuotione recolendum, amoroſo *Matt. 17.*
ſui contuitu pater cœleſtis animam trahit, & tranquilla pace complectitur,dicens:Hæc eſt filia mea dilecta in quo mihi bene complacui. Veni dilecta mea,& ponam in te thronum meum,quoniam in te complacui. Hæc requies mea in ſæculum ſæculi, hic habitabo quo *Pſal 131.*
niam elegi eam. Cui illa:Ego dilecto meo, & ad me conuerſio eius. *Matt. 17.*
Veruntamen domine,bonum eſt nos hic eſſe:ſi vis faciamus hic tria tabernacula,memoriæ vnum,intelligentiæ vnum, & voluntati vnũ. *Matt. 11.*
Conuocanſque vires ſuas vniuerſas, Venite, inquit, omnes qui laboratis,& oneratis eſtis ſanctis exercitijs, iuſtis operibus, affectibus pijs,& pater cœleſtis reficiet vos pace dulciflua, tranquillitate beatifica,& quiete fruitiua. Nam in illo ſimplici contuitu, vbi ſcilicet anima nuda, ac patula cogitatione,ſimplicem & incomprehenſibilem imaginem paternalis eſſentiæ aſpicit, incomprehenſibili tamen modo ſaltem ſuo intellectui, ibi tam ſaporoſam quietem, & tranquillam pacem experientia fœliciſſima inuenit, & in ea vbertate tam profluа ſe ſatiat, quòd ſuper omnia dulcem illum intuitum exercere, ac illi iugiter inhærere deſiderat. Vnde etiam

Digitized by Google

quicquid hunc beatificum viſum impedire, retardare vel obſcurare quoquo modo deprehenderit, omni diligẽtia fugere & euitare ſatagit, dicens cum Pſalmiſta: In pace in idipſum dormiam, & requieſcã. *Pſal. 4.* Cæterùm, ex huius exercitij quietiſſimi continua inhabitatione, ſic anima fidelis in hoc intuitu habilitatur, & quodammodo eſſentiatur, quòd per eundem intuitum in omnibus operibus, ac multiplicitatibus immobiliter cum cœleſti patre permanet in illa pacifica tranquillaque habitatione ſimplicis ſuæ cogitationis. Nec quidem diſtrahi, vel turbari poteſt huiuſmodi, quamdiu intuitus ille beatificus, nec ablatus fuerit, nec obfuſcatus: ſed propter paſſiones, & ſenſualitatis deordinationes, oculus eius obnubilationem aliquando patitur, plus vel minus ſæpius, vel rarius, ſecundùm menſuram mortificationis, & ſupplantationis ipſius ſenſualitatis. Ideo beatus ille ſeruus qui ſic omnes paſſiones ſuas fęlici victoria ſuppeditauerit, quòd, oculus eius ſimplex rariſſimè, vel tenuem turbationem, aut obnubilationem ſuſtinens, frequenter optatam tranquillamque pacem in ſilenti habitatione cogitationis ſuæ fęliciſſimè continuat. *Luc. 10.* Denique tractus iſte patris cœleſtis, propter ſuam ſaporoſam quietem, & dulcem tranquillitatem, multos ocioſos efficit, ad pedes Ieſu cum Maria ſedere, & vacare queritantes, & hanc ſicut optimam partem eligentes, omnem exteriorem occupationem euitãtes, eò quòd per ſimplicem intuitum, tranquillam inhabitationem paternæ quietis, & pacis impræpediti, & inoffenſi, poſſidere deſiderant: diligenter tamen caueant nè plus quàm expediat, ſeſe quærere conuincantur. Nè, inquam, plus diligant, & intendant ſaporem, ſenſionem, oblectationem ſpiritualem, & ocioſam quietem tranquillamque pacem, quàm patris cœleſtis ſalutiferam inhabitationem. Et ideo ſecurius eſſet huiuſmodi, quòd ſeſe in hoc ſimplici contuitu per indefeſſam exercitationem habilitarent, & eſſentiarent, vt in omnibus fructuoſis operibus, & occupationibus ſalutiferis, quietam illam inhabitationem per ſimplicem illum intuitum conſeruare, & poſſidere valerent, & practicè ſemper ad volitum impræpediti, ad talia perficienda accedere, vel dimittenda abſcedere, ſemperque liberè, & expeditè, vel ingredi ad contemplationem, vel egredi ad actionem, cogitatione nuda in ſua ſemper inhabitatione quietiſſima perſiſtente. Sic nimirum ſuam imaginem in anima creatam Trinitas ſanctiſſima ſua proflua pietate trahere non ceſſat, pater memoriam, ſeu nudam cogitationem, filius intelligentiam, Spiritus ſanctus voluntatem, ſeu virtutem amatiuam ſuperiorem, Et in his tribus animæ viribus in operationibus ſingulis appropriatis perſiſtentibus, ſpecialiter imago ſanctiſſimæ Trinitatis in ſua ſuprema, & perfecta ſimilitudinẽ conſiſtit.

Præterea, ad maiorem euidentiam paternalis attractionis, quæ ſim-

Digitized by Google

ſimplicem noſtrum intuitum ſubleuat, & habilitat ad videndũ ſimplicem, & incomprehenſibilem imaginem eſſentiæ paternalis, ſciendum eſt, quòd diſtinguuntur tres gradus agnoſcendi vel videndi diuinam veritatem: quorum duo reperiuntur in ſtatu viatoris, tertius in ſtatu comprehenſoris: & horum differentiam ſimilitudinariè conſiderare poſſumus in exteriori viſu corporalium oculorum.

Grad⁹ tres videndi veritatem diuinam.

Primus gradus eſt, cùm oculus corporalis cernit aliquam rem retro poſitam in oppoſito ſpeculo, quando ſcilicet res retro poſita ſuam imaginẽ imprimit ipſi ſpeculo, ſpeculum verò reflectit eandẽ imaginem in oculum corporalem ipſius cernentis, per cuius reflexionẽ retro ſe poſita quis cernere poteſt. Et huic viſioni conuenienter aſſimilatur agnitio, qua Deus agnoſcitur per imagines, & ſimilitudines quæ per rationalem conſiderationem recipiuntur, & eliciũtur ex creaturis, qualem agnitionem Philoſophi gentiles adinuenerunt, & omnibus Chriſti fidelibus adhuc communis eſt: qui per lumen fidei ex auditis, vel lectis, aut rationali conſideratione indagatis, ad Dei notitiam perueniunt. Et ad hanc notitiam, ſeu agnitionem deſeruiunt omnes figuræ, & parabolæ in ſcripturis poſitæ.

Secundus verò gradus viſus corporalis eſt, cum oculus corporalis cernit aliquam rem non in ſe, ſed in imagine, & ſimilitudine vera præſentatã. Et huic viſui congruenter aſſimilatur agnitio, qua Deus agnoſcitur per imagines, & deiformes ſimilitudines, quas ipſa cogitatio nuda ſine medio ſuſcipit ex præſentia illius abyſſalis, & ſuper intellectualis incomprehenſibilitatis Dei ſecundùm vniuſcuiuſque perfectionem. Sed in hac ſimilitudine reperitur quædam diſſimilitudo, quia licèt vtręque viſiones tantùm per imagines contingunt, quæ non ſunt ipſæ res, quas videre deſiderant, oculus tamen corporalis per imaginem ſuam, perfectam agnitionem adipiſci poteſt rei illius in imagine ſibi præſentatæ: ſed oculus intellectualis nullam imaginem recipere valet ex qua perfectam Dei agnitionem attingere queat: præſertim quoniam omnes imagines intellectuales naturam ipſius intellectus humani ſortiuntur. Cum igitur intellectus noſter creatus ſit, & quadam finitate menſuratus, hinc etiam imagines omnes intellectuales in ſtatu viæ creatas, & menſuratas eſſe oportet. Deus autem increatus, & immenſus eſt, & ideo perfecta Dei cognitio nullis imaginibus intellectualibus acquiri poteſt: Si tamen agnitionem aliquam, vel tenuem adipiſci volumus, has imagines in huius obſequium frequentare neceſſarium eſt, vt de Deo ſecundùm Gregorium, velut balbutiendo loqui valeamus. Vnde per imaginem diuinæ incomprehenſibilitatis, quæ ſcilicet ipſi cogitationi nudæ obijcitur, Deus perfectè non agnoſcitur, quia nec Deus eſt, nec perfecta Dei imago, quia tunc noſtræ creatæ cogitationi inacceſſibilis non eſſet, ſed eſt quædam ſimilitudo glorioſæ, & diuinæ

incomprehenſibilitatis. Tertius autem gradus eſt, cùm oculus corporalis omnibus imaginibus ſemotis, aliquam rem cernit realiter in ſeipſa, & cum ſeipſa non in imaginibus, vel ſimilitudinibus, ſicut in duobus præcedentibus. Et hoc modo nullam creaturam quis videre poteſt, niſi tantùm lucem exteriorem quæ videtur cum ſeipſa, ſed alia cuncta mediante luce: ita quòd cum ſeipſa ſeſe, & omnia alia manifeſtat. Nec tamen ſemper, ſed eo dumtaxat tempore, cum ſpeculum ipſius oculi cum ſemetipſa informat, & illuminat. Nam cum oculus in tenebris eſt, nec lumine lucis clarificatus, tunc videt quidem lucem, ſed non cum ſeipſa, quoniam illuminatus non eſt: ſed videt per imaginem lucis, quam recipit ex præſentia lucis. Et iſte gradus corporalis viſus aptè ſimilatur excellentiſſimæ, & glorioſæ viſioni gloriæ. Vbi nudam glorioſam diuinam eſſentiam in ſeipſa, & cũ ſeipſa merebimur intueri: hoc eſt, in ſua glorioſa propria forma ſine medio qualiumcunque ſimilitudinum, vel imaginũ quia ſeipſam dignatiſſima largitate glorioſis oſtendit intelligentijs per gloriæ lumen ad hoc habilitatis, velut obiectum quoddam glorioſiforme: & quod magis eſt, virtuti noſtræ intellectiuę ſeſe incomprehenſibili dignatione penitus inſeparabiliter vniet: veluti quædam glorioſa diuina forma ſuæ habilitatæ materiæ ad videndum ſine medio ſeipſam, quia ſine lumine deiformi DEVM videre non poſſumus. Nunc autem quoniam oculus noſter intellectualis in caligine mortalis vitæ detinetur, ad viſionem glorioſam nondũ habilitatus, ideo glorioſam lucem eſſentiæ diuinæ ſine ſimilitudinibus capere non valet Omnes autem ſimilitudines quas intellectus recipere poteſt, à diuina perfectione infinitè ſine menſura deficiunt: & ideo Deũ in hac vita imperfectè cognoſcere cogitur, clamans cum Tobia: Quale mihi gaudium eſt, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non videbo? Cui angelus, Forti, inquit animo eſto, in proximo eſt vt cureris. Interim verò ingeminare poteſt illud ſponſæ dicentis: Sub vmbra illius quem deſiderabam ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Dum ſcilicet Spiritus ſanctus virtutem attrahit amatiuam in puritatem amoris, ac filius amorem deducit in claritatem intellectus, vt diſcat non ſolùm guſtare, ſed & videre. Sicque fęliciter intellectus, & affectus ſimul coambulant, vſque ad nouiſſimum intellectus: dehinc inflammatum affectum pater cœleſtis ſuſcipit, & ſuſtollit vſque in ipſam nuditatem cogitationis. Vbi lux quædam intellectualis effulget, quam nec ſenſus, nec ratio, nec natura, nec conſideratio capere valet, quia claritas immenſa lucis illius reuerberat & caligare facit oculos rationales. Supra rationem verò ſimplex oculus noſter in apice intelligentiæ ſolus manet apertus, contemplans & ſpectans hanc lucem irreuerberatus. Hæc autem lux nobilior eſt, & ſuperior omnibus in natura creatis, quia naturæ perfectio

Margin notes: *Tob. 5.* *Cant. 2.* *Pſal. 33*

Digitized by Google

ctio eſt, & clarificatum medium inter nos & Deum, libertatem nobis ad Deum tribuens, & audaciam. Noſtra verò ſimplex nuda cogitatio viuidum ſpeculum eſt, in quo lux iſta relucet à nobis conformitatem, & vnionem cum Deo requirens. In hoc enim viuido ſpeculo viuit Deus in nobis cum donis ſuis & gratia. Nos autem in eo viuimus per virtutes, & opera bona.

De conſurrectione nobiliſſima, quę dicitur myſtica, & ignota. Cap. XXII.

O Si iam occultiſſimam, & diuiniſſimam hanc ſapientiam proſequentes, eius modum, & ſeriem ordinemque diligentius indagare poſſemus, quam diuinus Dionyſ. ad Tim. ſcribens, lucidè ſatis explicat, dicens. Tu autem Timotheæ amicæ circa myſticas viſiones forti côtritione ſenſus derelinque, & intellectuales operationes, & omnia ſenſibilia, & intelligibilia, & etiam exiſtentia, & non exiſtentia: & ſicut eſt poſſibile ignote conſurge ad eius vnitionem, qui eſt ſuper omnem ſubſtantiam, & cognitionem. Etenim exceſſu tuijpſius ab omni irretenſibili, & abſoluto munde ad ſuperſubſtantialem diuinarum tenebrarum radiū ſurſum ageris. Vide autem vt nullus indoctorum iſta audiat. In quibus verbis ſuprema ſapiētia includitur, & cultum totius perfectionis, vt eſt in via poſſibile, totaque profunditas librorum beati Dionyſij: quibus perfectè cognitis, quicquid eſt ſuper intellectum in libris eius, ad intelligendum lęuius efficitur. In his igitur verbis primò ponitur quid amouendum ſit: ſecūdò, quomodo conſurgendum, cum dicit: Tu autem Timotheæ amicę, circa Myſticas viſiones. Myſticas autē viſiones in omni philoſophia ſua Dionyſius appellat eas, quæ tranſcendunt omnis entis conſiderationes, quando ſcilicet nis intellectiua cognoſcit ex affectu præcedente, & non è conuerſo. Et illa eſt veriſſima cognitio ab omni errore & deceptione penitus aliena. Vnde meritò myſtica cognitio vocatur, id eſt, occulta & ſecreta, tū quia pauci ad ipſam recipiendam ſe diſponūt, tum quia occultè conſiſtit in corde, vt nec ſtylo nec uerbo plenè valeat enodari: in qua cognitione affectus dominatur. Et ideo proſequitur quæ debeant derelinqui, dicens: Forti contritione ſenſus derelinque, & intellectuales operationes, &c. Cum enim hæc apprehenſio deſuper eſt & non de ſubtus, ſenſus extirpari iubetur. Nec ſolum ſenſus exterior, ſed etiam interior, quia nec ſub ratione dulcis, odorabilis, pulchri, melodioſi, uel ſuauis Deus apprehenditur (cum hæc omnia pręuia apprehenſione rationis * dirigantur) ſed hęc vnitiua apprehēſio fit ſupra intellectum, & rationem. Porrò ſenſus omnes habent inclinationem quandam naturalem ad ſuas operationes, quam difficilimum eſt refręnare. Cū-

Cognitio myſtica qua.

I. Quænam debeant relinqui.

** Aliàs, alligantur.*

que ſenſus, & intellectus exeunt circa obiecta exteriora ad ſuas operationes, tunc anima exit cum illis, & diffunditur circa eadem obiecta: & ſic incuruatur ſub ſemetipſa, nec valet aſcēdere ſupra ſeipſam. Et ideo forti contritione, & exercitio comprimendæ, & claudendæ ſunt feneſtræ omnium ſenſuum, vt anima in ſe recollecta, valeat ad DEI vnionem ſupra ſemetipſam conſurgere, Ad quem anima mouebitur ardentiſsimè, quoties voluerit, poſtquam ab omnibus peccatis, deſiderijs, curis, creaturis, & imaginibus, quæ ipſam ligatam tenebant, liberata fuerit, & depurata: Oportet ergo ſpeculatiuum diſcipulum alibi haurire ſapientiam iſtam, quàm in his quæ reſpiciunt apprehenſiones ſpeculatiuæ cognitionis. Et in hoc apparet huius ſapientiæ mira nobilitas, & dignitas amplectenda. Ideo namque Dionyſius eam diuiniſsimam vocat, quia fęlicem animam à ſemetipſa exire, & ſeipſam expoliare quodammodo neceſſe eſt, & affectu ſequi velut pediſſequam ipſum amorem collatum diuinitus, per diuinā quoque ſurſum actionem cognitione digniſsima informari, Vnde in tantum apprehenſiones ſenſuum exteriorum, & interiorū elongari debent, eorumque delectationes, prout cauſam motiuam reſpiciunt, quòd nec ab ipſo vero diligēdi Dei amatore debent diligi, vel concupiſci (ipſe enim ſolus Deus appetendus eſt) niſi dumtaxat ad hoc, vt per illam dulcedinem ad intimiorem affectus vnionem efficacius, & importunius inardeſcat, quia tota hæc ſapientia in ardenti deſiderio collocatur, vbi omnis operatio, & officium intellectualis virtutis extirpari præcipitur. Licèt enim vis intellectualis quandoque multa de diuinis percipiat, maxime quando theorijs diuinoribus illuſtratur, illa tamen vis in mente conſiſtit. Ideo hæc eſt multum eminentior cuius motibus ignita mens erigitur ad profundiorem ſapientiam, tum ratione ſuperioris efficientiæ, tum ratione ardoris ipſam ſuperius erigentis, qui ſuper omnes habitus gratuitos, & infuſos in ſpiritu rationali principatum obtinet, ratione ſuæ importunæ extenſionis, & dignitatis. Hæc enim affectio principatum tenens, eſt ipſa ſcintilla ſyntereſis, quæ ſola vnibilis eſt diuino ſpiritui. Cum igitur incomparabiliter intellectui ſupereminet ideo eius ſuſpendit officium: & ideo ab illa ſecludi præcipitur. Nec tantùm operationes, prout exeunt à vi ſenſitiua, vel electiua, eliminari iubentur, ſed etiam omnia earum obiecta ſenſibilia, & intelligibilia. Cæterùm, intelligentia generaliter euelli præcipitur, quia cum omnes homines naturaliter ſcire deſiderent, in nulla tamen ſcientia, vel notitia tendentia ſpiritus conquieſcit, quàm in pura, & iucunda cognitione primæ veritatis, quam ſolam inuenit nobilitati humanæ intelligentiæ correſpondentem, quæ tantæ nobilitatis eſt, quòd ſpecies etiam angelicas faſtidiat, querula penitus, & errabunda, donec ad agnitionem illius, à quo originaliter exijt, triū-

phali

phali virtute reuertatur. Sequitur: Et etiam exiſtentia, & non exiſtentia.

Exiſtentia quid ſignẽt

Per quæ duo, omnis modus ſpeculatiuus apprehendendi diuinã naturam excluditur. Nam exiſtentia dicuntur hic illæ rationes æternæ in mente diuina, quibus aliquid extractum, vel exemplatum in creaturis inferius correſpondet. Nam cum mens æternas conſiderando rationes in quantum ab ipſis egredientem creaturam conſiderat, in tantum infra ſeipſam ex altera parte finitur, & ſumitur, vt non totaliter ſupra ſemetipſam erigatur: hinc vnitiua ſapientia, quę creaturarum contemptationem, vel conſiderationem vniuerſam in ſuis motibus derelinquit, ſi ad ſuum vnicum intelligibile, vel diligibile ſupra ſeipſam aſpirans intra ſemetipſam contemplationem ſumit, ſic non eſt ſupra mentem, ſed infra. Et ideo licèt reſpectu exiſtẽtium ſit nobilis contemplatio, dimitti tamen præcipitur, cum ſit ibidem incuruatio quædam, vel perceptio naturalis. Et ſic per hanc relatiuam contemplationem omnimodam humanam apprehenſionẽ non relinquit, nec omnino velut per alium mens ſupra limites naturales collocatur. Quamobrem, ordinatiſsimus procedendi modus in humanis ad diuina reperitur, cum mens ſupra ſe prouecta mouetur in Deum immediatè, velut in centrum ſuum ſine omni commixtione, vel intermiſsione alicuius creaturæ ſuperioris, vel inferioris. Denique non exiſtentia hic appellantur ea, de quibus nihil exẽplatum in creaturis reperitur, ſicut omnis conſideratio de ſumma Trinitate, & ordine perſonarum, quoniam illud exemplatiuè in creaturis nunquam apparet, quòd aliquis aliquem generat, qui ſit idem, quòd ipſe qui genuit, quorum quilibet ſit verè exiſtens ſubſtantia: aut quòd amor, id eſt, ſpiritus ſanctus connectens ſit ęqualis, & exiſtens ſubſtantia cum ipſis amantibus. Talis igitur contemplatio, quamuis inter ſpeculatiuas excellentiſsima iudicetur, tamen derelinqui iubetur, non quia bona non ſit, & nobilis, ſed quia ſuperior apprehenſio quædam eſt in mente humana, quæ præſertim hic intẽditur, per quam ſolam excellentiſsimè ſupremus ſpirituum attingitur, & optima Mariæ portio nuncupatur. Alia verò portio per Rachelem ſignificatur, ſed cõtemplatio in creaturis per Liam, quę lippis erat oculis. Et hęc eſt ratio, quia quantò mens DEO magis appropinquat, & in eum transformatur intimius, tãtò diuinius, & eminentius attingit ſuqercœleſtia. Nulla verò contemplatio ſpeculatiua virtutem habet transformandi, ſed ſolus amor extenſiuus deificans nos in Deum trãsformat, qui ſolus diuina apprehendit, ad cuius pedes nulla contemplatio cognitiua proficit, ſed potius velut pediſſequa gradum ſiſtens, à longe proſpicit reginam Eſther ad amplexum regis Aſſueri conſurgentem

Modus procedendi in humanis ad diuina quis.

Non exiſtẽtia quę ſint

Luc. 10.

Gen. 29.

Eſther. 2.

II. Dicto igitur vtcunque de his quę neceſſariò relinquere oportet,

Modus in Deum conſurgendi. deinde ſecundum proſequitur, quomodo ſcilicet conſurgendum ſit, dicens: Et ſicut poſsibile eſt ignote conſurge ad vnitionem. Hæc autem conſurrectio quæ per ignorantiam fieri dicitur, nihil aliud eſt, quam affectum immediatè moueri motu intelligentię non concomitante, vt ſolus affectus tangat, & in ipſo actuali exercitio, cognitio ſpeculatiua nihil agnoſcat. Et hic eſt vnicus oculus ſpōſæ, quo ſponſus in Canticis vulneratum ſe meminit, dicēs: Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa: vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum. Et hæc eſt cognitio cæteris excellentior, quæ per ardentiſsimum amorem vnitiuum actualiter ſine medio diſpoſitum animum, ardentiſſimè facit in dilectum ſuis ſurſum actiuis extenſionibus aſſurgere: quę conſurrectio ignota dicitur, quia remoto omnis imaginationis, rationis, intellectus, vel intelligentię exercitio, per vnitionem ardentiſsimi amoris, id ſentit in præſenti, quod intelligentia capere non ſufficit: quinimo oculum intellectus oportet funditus reprimere, quia ſemper apprehēdere vult, ad quod tendit affectio, ita quòd maxima aduerſatio in hac conſurrectione eſt vehemens, inhærentia intellectus cum affectu. Sed eam argumentoſis exercitijs reſcindere neceſſe eſt: quia pura affectiua conſurrectio nunquam fit, niſi totaliter oculus intelligētiæ reſcindatur cum melius vnitur ex eo quod nihil recognoſcit ſupra mentem eleuata cognitio. Nam quantum intellectus ſe commiſcet affectui tantùm habet de impuritate, & quantùm oculus intellectus excæcatur, tantùm oculus affectus in ſuis extenſionibus liberius & incomprehenſibiliter eminentius eleuatur. Deinde ſubdit reſpectu cuius ſit iſta conſurrectio, dicens: Conſurge ignote ad eius vnitionem, qui ſcilicet eſt ſupra mentem & cognitionem. Cuius cauſa partim ſupra dicta eſt, quia nec gratia, nec gloria, nec dimiſsio pœnæ vel aliquid huiuſmodi in deſiderijs ſurſum actiuæ conſurrectionis ibidem requiritur, ſed ille ſolus cui ſoli propter ſe, mens in multiplicatione vehementium deſideriorum vniri deſiderat, qui ſub apprehenſione obtentus, prout ab affectu tendente percipitur: ſupra omnem mentem humanam & cognitionem attingitur. Sed & modus ipſum apprehendendi, quo cum affectu tangitur, ſupra mentem & rationem eſſe dicitur: ita quòd affectiua in apice ſupremo conſtituta, nihil aliud quam ſoli Deo vniri deſiderat: ſed quoniam hoc difficile eſt, adiungitur, ſicut eſt poſsibile. Cum enim affectiua à prædictis libera fuerit, tunc velut auicula pennis ardentium affectionum euecta, tanta libertate perfruitur, vt quoties voluerit, ardentiſsimè moueatur in Deum, ac ſupra ſemetipſam mens erecta, quandoque motu & conſurrectione, quaſi totaliter extra corpus videatur. Sequitur. (Etenim exceſſu tuiipſius) Per hunc autem exceſſum amoris igne continuatum, anima efficaciorem ſeparationem & purgationem per flammeas ſuas extenſiones, omnem

Cant. 4. *Cognitio quanā melior & excellentior.*

tubi-

Digitized by Google

rubiginem conſumentes promeretur, quam prius in dolore & lachrymis. Licèt enim via purgatiua per lachrymas & dolores efficax eſt ad abluendum & conſumendum delicta, hęc tamen multo efficacior eſt, quæ per cõſurrectionem ardoris perficitur. Vnde per iſtum exceſſum ardoris huius, leuius ab omni irretẽtibili & abſoluto, iam liber ad diuinæ incomprehenſibilitatis claritatem, ablatis penitus obſtaculis, agillime ſurſum agatur: quia per continuã conſurrectionem motuum anagogicorum magis ac magis affectus extenditur, & quaſi quibuſdam flammeis ſcintillis mens efficacius purgatur, ac alibi requiem inueniens, ab amore carnalium ſine murmuratione carnis ſequeſtratur multo plus, quam prius. Exinde præterea puris motibus affectus fit agilior, vt quoties voluerit, ſine pręmeditatione præuij intellectus ardentiſsimè moueatur. Licèt enim in principio exercitij conſurrectionum anagogicarum, apex ipſius affectus cum difficultate conſurgit, per amorem tamen ipſius exceſsiuum, & per efficaciorem purgationem ad libitum quaſi ſine difficultate ſupra ſe conſurgit, & agilitate motuũ mirabiliter alleuiatur. Quamuis etiam in ipſo motu anagogico, natura & amor pariter concurrant, efficacius tamen remotis impedimentis: ac maiori deſuper adueniente immiſsione, multo plus ardor amoris quam vigor affectus naturalis facilitatem & agilitatem motuum incomparabiliter operatur.

Deniq; tangit adhuc duo, quę maximè derelinquere nos oportet. Primò, ſcilicet omne irretentibile, quod reſpicit affectum: quoniam cuicunque creato afficitur, illi neceſſario coniungitur, & per conſequens irretitur: & ſic minus agilis ad conſurrectionem diuinorum efficitur. Nec mirum, quoniam affectus immundus redditur, dum in creatura ſe viliore delectatur. Secundò omne abſolutum derelinqui debet. Abſolutum autem dicitur omne quod ſua propria forma cognoſcitur, eſſe diſtinctum habens: cuius omnem ſpeculationem amoueri neceſſe eſt, alioqui intellectus immundus, & tenebroſus efficitur, quia dum tantum humana mens, ſcientia ſpeculatiua repletur, in comparatione illius ſapientiæ, quæ eſt per ſuperſplendentes diuinos, quaſi quadam obtenebrante caligine obfuſcatur. Hoc aũt quod ſequitur: Surſum ageris, non eſt tantum intelligendum de agiliori conſurrectione, ſed etiam de ſuprema cognitione ipſius intelligentiæ. Nam illa ſola de diuinis eſt vera cognitio, quæ. ſ. de experimẽtali notitia ſurſum actiuæ conſurrectionis relinquitur. Diuina profecto miſeratione ſecundũ quod competit conſurgenti hoc accidit, quod cum mẽs per curricula multorum temporum aſpirauit, vt intimius coniuncta dilectum ſuum amoris ardentiori vinculo conſtringat, vt illi aliquando tandem ad tempus modicum, iuxta propriam capacitatem, ſicut in raptu quodam, viſio beata cõcedatur: præſertim cum ab irretentibili & abſoluto munda dirigitur & erigitur ad diuinarũ

Affectus ut fiat immundus.

Cognitio de diuinis veriſſima qua.

tene-

tenebrarum radium, lumen ſcilicet incomprehenſibilitatis diuinæ, quæ tenebræ ſeu caligo nominatur propter excedentem claritatē. Dicit enim Dionyſius ad Timotheum, quòd diuina caligo lumē eſt inacceſsibile, in qua Deus inhabitare dicitur,& inuiſibilis quidem exiſtens propter excedentem claritatem, Hæc enim ſapientia immediatè eſt ante cognitionem raptus. Vnde ſic diutius aſpiranti, quandoq; dicitur. Amice aſcende ſuperius. Et ideo licèt prius dicebatur. Conſurge, hic tamen dicitur. Surſum ageris, quia in conſurrectione vnitiuæ ſapiētiæ natura operatur,& gratia, in hac autem eleuatione ſuprema intelligentiæ, ſola gratia eleuans, immediatiſsimè operatur,& tam intellectiua, quàm affectiua potentiſsimè conſummatum officium obtinent actuum ſuorum, non per modum agendi, ſed patiendi.

Luc. 14.

Doctrina ſpeculatiua confutāda quę.

Tandem verò concludit, dicens: Vide nè quis indoctorum iſta audiat. Hic beatus Dionyſius doctores ſpeculatiuos confutat, qui cuncta ſcire ſe exiſtimant, cum tamen de vera ſapientia, qua mens ad Deum trahitur, parum, niſi coniecturando cognoſcunt, qui æſtimatione ſua diuina percipere credunt ingenio, vel ſcientiæ plenitudine: cum ècontra myſtica theologia per apicem affectionis conſurgere docet per amorem diſcipulum veritatis. Vnde doctrinam huius præclaræ ſapientiæ ſibi ſoli reſeruare voluit increata ſapientia, vt vt ſciat omnis mortalis, quia doctor eſt in cœlo, qui ſolam ſapientiā veram ſuis ſcholaribus per cœleſtes immiſsiones, id eſt, radios charitatis ſuæ manifeſtat, vt ex hoc omnes mundi ſapientes confundantur, quòd ſimplex vetula, vel ruſticus paſcualis ad iſtius ſapientiæ conſurrectionem pertingere poteſt, quam nulla philoſophica ſcientia, vel mortalis induſtria comprehendere valet. Poſuit enim tenebras latibulum ſuum, nec Deum apprehendere poſſunt, niſi ſub ratione boni, dulcis,& ſic de alijs: ſed iſta ſapiētia anagogica eſt quædam theoria per ſe diſtincta,& ab omni ſapientia ſpeculatiua diuiſa, quæ tranſcendit omnem rationis apprehenſionem. Multi ergo ſapientium huius mundi, quoniam ſummam hanc ſapientiam attingere non valent, inſipienter irrident, & per conſequens Deum altiſſimum collatorem eius: & ideo meritò iubet eam indoctis huiuſmodi minimè manifeſtari. Ieſus autem exultans in ſpiritu dixit: Confiteor tibi pater domine cœli, & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus,& reuelaſti ea paruulis. Ita pater, quoniam ſic placitum eſt ante te.

Pſal. 17.

Matth. 11. Luc. 11.

De inhabitatione caliginoſa ſub vmbra dilecti. *Cap. XXIII.*

Viſo in ſuperioribus de agnitione Dei, quam anima ſuſcipit in imaginibus,& ſimilitudinibus ſecundum modum quo in ſtatu

Digitized by Google

tu vix attingere licet ad agnoſcendum quid ſit DEVS: iam altiori conſilio, graduque ſublimiori inquirendum eſſe reor, de perfecta DEI agnitione per negationẽ, qua ſcilicet intelligitur quid DEVS nõ eſt. Nam anima cum in duobus agnitionis modis iam præmiſsis contentari nequaquam poteſt, cum minimè ſufficiant, nec plenam agnitionem DEI conferant, ideo relictis illis, anima dilecta totis ſe præcordijs ſubleuat ad videndum dilectum in ſua nuda glorioſa eſſentia deuotis ſuſpirijs clamitans, & dicens: Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Et iterum: Domine oſtende nobis faciem tuam, & ſalui erimus. Cui ſi rurſum obijcitur ſimplex illud obiectũ paternalis eſſentiæ, vbi per ſimplicem intuitum nudæ cogitationis, quietam inhabitationem põſsidendo iam adinuenit, quia tamẽ experiri iam incipit, quod omnis illa intuitiua cognitio dumtaxat in imaginibus: & ſimilitudinibus verſatur, veluti Deum per indumenta quædam, & non ex facie recognoſcens, cum liquidò ſentit, quòd omnia quæ per intellectum humanum, & cogitationem nudam imaginari valeat ab ipſa veritate diuinæ eſſentiæ, in infinitum ſua diſſimilitudine diſtant: hinc protinus oculum ſuum intellectualem ab infimis imaginibus corporalibus, vſque ad ſupremas imagines diuinales denudare feſtinat. Nec retinere vult imagines diuinitatis, vnitatis, trinitatis, bonitatis, nec ſapientiæ, nec quidem ipſius diuinæ eſſentię, probans luce clarius, quòd hæc omnia quantumcunque præcelſa videbantur, DEVM tamen in ſua proprietate non repræſentant, ſed ſecundùm modum, & menſuram humanæ comprehenſibilitatis, & intelligentiæ. Quapropter per nudam cogitationem ſuã ſuperaſcendere non ceſſat in illam caliginoſam, & informem nihileitatem. Vbi nimirum in quandam Dei perfectam ignorantiam cõſtituitur, velut inter duas menſas, id eſt, duas agnitiones diuinæ veritatis. quaſi fame peritura, dum ad menſam inferiorem inclinare ſe deſpicit, vbi DEVS in imaginibus crebris tantummodo tenuiter, & vmbraticè cognoſcitur, & diligitur: ad menſam verò ſuperiorem, vbi DEVS in nuda ſua glorioſa eſſentia cognoſcitur, & diligitur, adire non permittitur, quamdiu mortali ſuo corpore detinetur. Hoc enim, & ſacra Scriptura nos docet ad Moyſen dicente domino: Non videbit me homo, & viuet. Et iterum Apoſtolus: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, q̃ præparauit DEVS diligentibus ſe. Et iterum: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et Iohannes: Chariſsimi nunc filij DEI ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus: cum autem apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. His igitur, & ſimilibus, non abſurdè probat, quòd ipſam nudam, glorioſam diuinam eſſentiam experimentali cognitione nequaquam attingere poteſt, niſi ſupernaturaliter, & miraculosè DEVS hoc ipſum ei

indul-

Iohan. 14.
Pſalm. 79.
Exod. 33.
Eſa. 64.
1. Cor. 2.
1. Cor. 13.
1. Iohan. 3.

Digitized by Google

indulgere voluerit, & in ſemetipſo dignatiua largitate ad hoc habilitãdo ſubleuare, & illuminare placuerit, oculo illius intellectuali lumine glorię plenius glorificato, vt ſic cũ Pſalmiſta illumine eius videat lumẽ. Hoc eſt, in lumine glorię, quo noſtra virtus intellectiua clarificabitur, & habilitabitur ad glorioſam deiformem agnitionem, videbimus lumen illud glorioſum eius eſſentiæ diuinę.

Pſal. 35.

Hinc fœlix anima cõtemplationis ſupereſſentialis auida, in ipsã nudam caliginoſam vacuitatem ſeu nihileitatem cogitationis ſuæ, coram immediata ignota glorioſæ diuinitatis præſentia, ſuã inhabitationem conſtituit, eò quòd illic ſine medio lumen illud glorioſum in ipſam caliginem refulgere non ceſſat, licèt, proh pudor, eam tenebræ comprehendere nõ poſſunt. Vnde Iohãnes ait: Quod factũ eſt in ipſo vita erat, & vita erat lux hominũ, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Cuius ratio eſt, quia caligo illa nondum eſt glorificata. Dum autem aliquando glorificata fuerit, lumen in lumine comprehendet, & anima ad menſam ſuperiorẽ ſubleuata reſidebit, vbi DEVM guſtare valebit & bibere, hoc eſt, in ſua nuda glorioſa eſſentia cognoſcere & amare. Si tamen interim ſuam inhabitationem in ipſa caligine ſub mẽſa ſuperiori, quadam anheloſa longanimitate perſeueranter poſsidere curauerit, velut catellus micas de mẽſa domini decidentes expectans. Vnde ſicut anima fidelis & argumentoſa cum patre pridem habitationem ſuam in nuda ſimplicią; cogitatione perfecerat, præ foribus eſſentiæ paternalis eãdẽ in omnibus operibus ſuis ſuper omnẽ multiplicitatem, ſimplici intuitu, placidaque tranquillitate frequentiſsime viſitans, requirens ac poſsidens, ingrediens & egrediens ad imperiũ dilecti ita nunc quoque ſuam inhabitationẽ operoſius extruit, in illa caliginoſa ſuæ cogitationis vacuitate ſub excelſa mẽſa diuinę ſupereffluentiæ, coram immediata & ignota præſentia dilecti. Licèt autem in excelſo poſuerit nidum ſuũ, & in tuto collocaſſe videatur, nihilominus tamen ſemper ſolicita ſit, quomodo Deo magis ac magis placeat, diuinũ beneplacitum ſemper demulcere quærens, in operibus virtuoſis, exercitijs vigoroſis & affectibus amoroſis ſuper omnes occupationes & multiplicitates hanc inhabitationem cõtinue viſitans per exceſſum quẽdam ſimplicem ſuarum cogitationum, ſuper omnes ſimilitudenes & imagines, & ſuper omnem nominationem DEI. Sic poſt omnem occupationem & tumultuationem ſecũdum ſui totalitatem in idipſum reuertetur, in pace requieſcens, in illam* vacuitatem & caliginoſam nihileitatem ſuę cogitationis, ſicut in propriam ſuam inhabitationem. Nec intelligendum eſt, quod ibi penitus ſit ocioſa, ſed quoniam quandam occupationem ocioſam poſſidet, ſcilicet amoroſam quandam anhelationem ad videndum nudam & glorioſam faciem dilecti ſui: ad ſedendum, inquam, cum

Iohan. 1.

Matt. 15.

Pſal. 4.

** Aliàs vacuam.*

cæteris

cæteris electis ad menſam illam ſupremam, vbi dilectus iuxta promiſſum trãſiens miniſtrabit ei. Vbi denique dilectus cibus eius erit & potus, & quicquid eſuries & ſitis glorioſa deſiderare.

Cæterùm, hæc anhelatio amoroſa in hac caligine celebrata tria ſimul complectitur, ſcilicet tædium, deſiderium & ſpem. Primum autem tædium quoddam complectitur in omnibus, quę ſub hac caligine continentur, quoniam ibi dilectum ſuum minimè reperire præualet, niſi in imaginibus, & ſimilitudinibus, quem in ſua proprietate videre deſiderat. Hinc etiam quoddam amoroſum tędium de ipſa caligine, quam inhabitare cogitur, incurrit, donec ſeſe dilectus ſua pietate manifeſtare voluerit. Non enim ignorat, quod ipſius dilecti occultatio contingit ex parte proprij defectus, cum Deus in ſe glorioſum lumen eſſe dinoſcitur, in quo tenebræ non ſunt vllæ, vt dicit Iohannes. Et ideo creatis vniuerſis in ſeipſo cognoſcibilior eſt creaturis intellectualibus, licèt ipſum agnoſcere nequeant, eò quòd intellectualis oculus eorum, per lumen * naturale necdum ad hoc habilitatus eſt, hec etiam per lumen gloriæ, quod ſemper neceſſariò requiritur: ſicuti ſol materialis creaturis vniuerſis in ſe magis eſt viſibilis, vtpotè fons ipſe viſibilis lucis. Veruntamen vniuerſi corporales oculi illam aſpicere propter nimiam claritatem nõ poſſunt, propter eorum debilitatem, & inhabilitatem. Sic ergo fęlix anima tædium ſuſtinet ſuæ caliginis, quam ex ſeipſa cauſatam non ignorat.

Anhelatio animæ tria cõplectitur

Tædium amoris.

Ioann. 1.

** Alias ſpirituale.*

Denique licèt vtcunq; gaudeat, ſuper omnem imaginem, & ſimilitudinem in hanc ſe conſcendiſſe caliginem, omnemque creaturam effugiſſe, & ſuperuolaſſe ſtans inauertibiliter coram immediata præſentia dilecti glorioſo lumine caliginem ſuam illuſtrantis, quamuis lumen illud glorioſum eius caligo comprehẽdere nequeat, tædium tamen ſuſtinet propter debilitatem, & inhabilitatem oculi ſui intellectualis lumen illud capere, vel ſuſtinere non valentis: quo nimirũ cogitur inter duas menſas famelicas, & ſitibunda reſidere.

Secundum verò eſt quoddam flammigerum deſiderium ad glorioſam, & nudam dilecti faciem vidẽdam, & fruendam in plenitudine amoris. Quia nunquam plenum gaudium, niſi in perfecta Dei viſione, & cognitione valebit adipiſci. Petite, inquit, & accipietis, vt gaudium veſtrũ plenum ſit. Et item ait: Videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Cum igitur anima in hoc feruido, & penetratiuo deſiderio coram ignota, licèt immediata Dei præſentia ſteterit, ſtatim recipit verbum illud abſconditum, de quo dicitur in libro Iob, Porro ad me dictum eſt verbum abſconditum, & quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurrij eius, idem, occultiſſimas inſpirationes alloquentis verbi, quod eſt filius Dei CHRISTVS IESVS ſapientia patris, qui, vt dicit Iob, abſconditus eſt ab oculis omnium viuentium. Hoc verbum animæ

Deſideriũ amoris.

Iob. 4.

Iob. 28.

Digitized by Google

amoroſę dulci ſuſurrio loquitur in ipſa caligine ſuę cogitationis, ipſe pater in illa caligine cum filio, & Spiritu ſancto inhabitans, ſicut promiſerat Chriſtus dicens: Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Ibi denique verbum ſuum loquitur, non in imaginibus, vel ſimilitudinibus, quæ procul funditus eliminatæ ſunt, ſed in ſua glorioſa luce. licèt ipſi animę verbum hoc abſconditum maneat quia quamuis lux ipſa luceat in tenebris, tenebræ tamen eam comprehendere non poſſunt. De quo verbo diuino dicit Sapiens: Cum quietum ſilentium continerent omnia, & nox in curſu ſuo medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus exiliens de cęlo à regalibus ſedibus venit. In caligine quippè cogitationis tenent omnes creaturæ ſilentium, vbi caliginoſa nox ſuum curſum habere dinoſcitur, id eſt ſtatum ſuum in hac vita, quæ tota curſus quidam eſt. In media vero * vita curſus huius inter Deum ſcilicet, & creaturam menſam ſuperiorem, & inferiorem aduenit omnipotens ſermo diuinus à regalibus ſedibus paterni cordis, quo ſcilicet dulce ſuſurrium infert auribus dilectæ ſuæ diuinarum inſpirationum, quibus eam vigilē reddit, nè in ipſa caligine præ tædio dormiat, deſiderijs ocioſa, & amore tepida.

Ioan. 14. | Ioann. 1. | Sap. 8. | Silentium myſticum. | * Aliàs via.

Spes ſecura. Tertium autem eſt ſpes ſecura, quam anima ex occultiſsimo ſuſurrio paterni verbi meretur adipiſci. Nā vt cęcus à natiuitate, qui deſiderio flagrat ad videndum exteriorem viſibilem omnium creaturarum ornatum, quē quia nunquam vidit quicquid ille de huiuſmodi dicitur cum deſiderio quidem, ſed ſine imaginibus, & ſimilitudinibus recipit, cum in ſe quæ nunquam vidit, nequaquam formare poteſt: ſic fęlix anima venas ſuſcipit diuini ſuſurrij auribus quidem deſideriorum ſuorum, ſed ſine imaginibus, & ſimilitudinibus, quia ſuſurrium illud incomprehenſibilem gloriam diuinæ eſſentiæ multifarijs demulcionibus eidem inſpirat, de qua nunquam perfectam imaginem habuit, vel habere velit: quia duntaxat nudam glorioſam diuinam eſſentiam in ſeipſa, & cum ſeipſa videre deſiderat, quomodo, & quando dilecto illam ſua pietate manifeſtare placuerit.

Cæterùm, licèt in hoc ſtatu in ea creaturæ vniuerſæ ſilere cogantur, ipſa tamen minimè ſibijpſi ſilentium indicere poteſt, non ceſſando viſceroſis deſiderijs dulcia ſuſurria cum dilecto inuicem frequētare, eumque nunc pijs argumētationibus, nunc gratiarum actionibus, nunc amoroſis aſpirationibus conueniens, & alloquens. Quod vtique ſuſurrium, licèt ſine verbis & imaginibus celebretur, nec percipere quis poteſt, niſi ſpe dilectus, & dilecta, dicente ſponſa. Dilectus meus mihi, & ego illi: nos tamen pro modulo noſtro balbutiendo colloquium illud dulciſsimum proſequamur, quibuſdā diſsimilibus ſimilitudinibus. Nā inſpiratum Dei verbum in ſua nuda cogitatione loquitur animę, dicēs: Ego ſum alpha, & omega, hoc eſt principium,

Suſurrium amoris. | Cant. 7. | Apoc. 1.

cipium,

cipium,& finis omnium creaturarum, eſſentiale bonum earum, ac perfecta beatitudo, vnicuique iuxta modum, & capacitatem ſuæ naturæ plenitudo ſum immenſarum æternarum diuitiarum gratiæ, & gloriæ, quas nec oculus vidit, nec auris audiuit, quas præparaui diligentibus me, vt ſatietur & inebrientur ab vbertate domus meę. Cui
fœlix anima dulci ſuſurrio deſideriorum ſuorum reſpondet: O quã Eſai. 64.
beati qui edunt, & bibunt ad menſam tuam domine, quoniam te lu- Pſalm. 35. Pſalm. 83.
cidè cognoſcunt, iucundè laudant. magnificè gratias agunt, ardẽter Luc. 16.
diligunt, & te fruuntur in lætitia, & exultatione. Ego autem hic fame crucior, proiecta in cinere, & caligine, & lumen cœli non video. Sitio te clarè cognoſcere. Eſurio te perfectè diligere, nec deſiderium
meum adipiſci valeo. Obſecro domine, ſi inueni gratiam in oculis Exod. 33.
tuis, oſtende mihi faciem tuam. Quid enim mihi eſt in cœlo, & à Pſalm. 72.
te quid volui ſuper terram? Cui rurſum dominus: Oſtendam tibi Exod. 33.
omne bonum, oſtendam tibi faciem meam: veruntamen non in hac vita, quia non videbit me homo, & viuet. Futuri tęmporis eſt, quod petis, non pręſentis. Nunc inſtruuntur ſponſalia, parantur impenſę, inſiſtitur ornatui, paratur amplexui, ſed in futurum reſeruatur mu-
tuæ fruitionis deſideratiſsimus cõplexus, Ad quod illa: Ecce ancil- Luca 1.
la domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Peto domine, vt ver-
bum tuum fiat: ſicut ſacrificium veſpertinum. Et ego requieſcens in Pſalm. 40.
ſpe, veluti catellus domini mei, ſub menſa perſeuerabo patiens & ſu Matt. 15.
ſtinens, vt ſaltem de micis eius vtcunque ſuſtentari valeam, cũ ſponſa dicente: Sub vmbra illius quem deſiderabam ſedi, & fructus eius
dulcis gutturi meo. Et iterum: Meliora ſunt vbera tua vino, fragran- Cant 2.
tia vnguẽtis optimis, id eſt, quia amoroſum ſuſurrium tuum, & ſpes Cant. 1.
ſecura, quibus me paſcere, & conſolari digneris, mihi meliora ſunt, & dulciora, imaginatiua cognitione, magiſque ſaporoſa, & fragrantia, ſuper oblectationẽ omnis intellectualis imaginationis. Ideo cæteris refutatis vbera tuæ fidelitatis & cõſolationis, velut fructus huius vmbræ requirere non deſinam, donec aſpiret dies, & inclinẽtur
vmbræ. Veruntamen dilectus meus interim ſaltem oſculetur me o- Cant. 1.
ſculo oris ſui, quoniam in tenebris conuenienter oſculari poteſt, li- Iacob. 1.
cèt videri non ita. Tunc pater miſericordiarum, qui tribuit omnibus abundanter, & non improperat, dulciter ſe inclinat, vt oſculum conferat, id eſt, immediatam ſuam ignotam præſentiam ad amandũ proflua prodigalitate funditus exponit. Ac anima illico ſuſpẽſis ſuſurrijs, & deſiderijs vniuerſis, os ſuum, nudam, ſcilicet, & ſimplicem ſuam præſentiam in DEVM proclinat amoroſa quadam profundatione ſuijpſius. Ibique ſe inuicem oſculantur Deus, & anima, quoniam ipſa ſine medio DEO coniungitur in vnitatem amoris, & fęliciter deificatur ſecundùm diuinitatis totalitatem, prout videbitur in ſermone ſequenti.

De

Digitized by Google

ſuo obiecto ſine medio formari non poteſt, cum creaturæ quæ foris obſiſtunt, ad eã intrare nequeant: nec ipſa ad illas exire. Et ideo quando obiectum illius eidem pręſens non eſt, mox ſeipſam transfert in obiectum, ſicut in ſua memoria vel phantaſia formatum fuerit, * ſicque cum obiecto ſuoformatur per medium imaginis illius. Si autem obiectum ſuum exterius præſens fuerit, protinus imaginẽ illam interiorem deſerit, & ſecum celerius viribus transfert in obiectum ſuum principaliter uel præſentialiter aſsiſtens, ſine medio ſuæ formæ ſeipſam vniens ei quantum poteſt. Quæ nimirum formatio virtutis affectiuæ inter hæc duo, ſcilicet affectum & obiectum tantùm cauſat vnionem, quod ſicut anima & corpus in homine velut materia & forma ſimul vnita, vnum hominem conſtituũt, ſic etiam affectiua virtus & obiectum vnum fiunt, quaſi materia & forma, ſecundùm capacitatem & naturam ipſius materiæ, id eſt, virtutis affectiuæ. Quoniam vnaquæque virtus formatur ſecundùm propriam capacitatem & actualitatem, ad quam creata dinoſcitur. Et hanc actualitatem mediante forma deducit ad actum, quia ſine huiuſmodi formatione nulla virtus operari poteſt. Porro ſi virtus aliqua, ſemper obiecto aliquo formata perſiſteret iuxta formam ſuã vel obiectum, congruè ſatis ſeſe nominare poſſet & dicere, ſecundũ formalitatem meam ſum hoc vel illud, eò quòd à digniori debet fieri denominatio. Cuius ratio eſt, quia tunc imprætermiſſè neceſſitaretur agere ſecundùm exigentiam ſuæ formæ, nec quicquid aliud opari valeret. Vt verbi gratia, ſi corporalis oculus aliqua fuerit imagine cuiuſpiã ceraturæ inſignitus iugiter & formatus, ita quòd imago illa ſpeculum ipſius oculi ſecundùm ſui totalitatem occuparet, oculus non abſurdè diceret. Secundùm meam formalitatem ſum illa creatura, cuius formã indui: in qua quamdiu perſeuerauero, nullam aliam creaturam videre potero. Deniq; quicquid ſibi quælibet virtus ſpecialiter appropriat, conuenienter anima ſecundùm eſſe ſuum actuale appropriare poteſt. Ex his vtcunq; admirabilem illã deificationem & immediatiſsimam vnionem oſtendere poterimus, quam anima fęliciſſima cum DEO poſſidet per amorem, qui cauſat illud dulcifluum oris oſculum, de quo nunc loquimur: Nunc ergo diligentius intendite. Licèt cũ eſſentia ſua Deus intimior ſit & præſentior animæ noſtræ, quàm ipſa ſit ſibi, ſicut ſubſiſtentia quædam eſt omnium creaturarum: hæc tamen diuina præſentia ſecundùm eſſe dũtaxat eſſentiale ipſius animæ eſſe dinoſcitur, nec ſanctum faciens nec beatum eſſe eius actuale: quia non eſt obiectiua præſentię quæ ſola eſſe actuale animæ formare ſolet. Cum igitur intellectiua virtus animæ Deum agnoſcit in formis & ſimilitudinibus, amatiua virtus ſe protinus transfert in Deum, ſicut illum in * imaginatiua virtute reperit imaginatum, ſtatimque cum eadem imagine virtus

** Aliàs illicque.*

Virtus affectiua animæ quomodo formetur.

Anima quęnam ſibi appropriare poſſit.

** Aliàs intellectiua.*

Digitized by Google

tur, ſolummodo ſecundum amatiuam virtutem, in ſtatu tamen gloriæ formabitur, etiam ſine medio ſecundum virtutem eius intellectiuam cum illius eſſentiæ diuinæ glorioſiſsima forma, ſicut etiam in hac valle miſeriæ largitate diuina nonuullis vmbratice conceditur experiri, in lumine Deiformi Deum cernentibus: & tunc ipſa ſecundum eſſe ſuum actuale ipſius intellectiuæ naturæ perpetuę deificabitur. Nam per vires ſuperiores ſic deificatas formabuntur, & glorificabuntur à Deo, mediatè tamen, vires omnes ſenſuales tam exteriores, quàm interiores, totaque cõgeries noſtri corporis. Et ſic iuxta ſententiam Apoſtolicam, erit Deus omnia in omnibus nobis. *Coloſſ 3.*

De ſeptem ſignis veræ electionis. Cap. XXV.

IN ſuperioribus progreſſum viatoris celeri curſu perſtringentes, tam in vita morali, & actiua, quàm in vita ſpirituali, & contemplatiua, merito verba thematis frequentauimus, cum tota ſalus viatoris ſit in profectu amoris, quo ſibi moriens, Deo viuat: cuncta deſerens, Deo approximet: cætera deteſtans, Deo inhæreat amplexetur, & teneat. Veruntamen, beatus quem ad hoc elegiſti domine. *Pſalm.*

Licet enim multi vocati eſſe videantur ad fidem, & Chriſtianitatem, ad innocentiam, vel pœnitentiam, ad caſtimoniam, & ſolitudinem, & religionem, ſed pauci ſunt electi ad perfectam ſui mortificationem, & conſcientiæ tranquillam aſſecurationem. Quis enim nouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Nõ eſt qui percipiat donum hoc, non eſt vſque ad vnum: vnam ſcilicet petens à domino, & hanc requirens. Quoniam aliter nemo ſcit, an odio, vel amore dignus ſit. Tu autem domine, qui noſti corda omnium, oſtende quem elegeris ex his, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt: ſcis enim ſolus quos elegeris. Interim tamen, & nos fratres ſigna quædam diuinę electionis, & futuræ prędeſtinationis prænotare curabimus, quaſi vincula quædam inſolubili nexu Deo nos colligantia: ne quod abſit, patiamur reciduũ, aut lethale diuortium, quibus profecto Deus animæ vires efficaciter attrahens, & ineffabiliter ſibi conglutinans fęlici quadam ſtabilitate confirmat: non tamen ſeparabilitatis poſsibilitatem auferens, ſed difficultatem quandam efficiens. Qđ denotans in Canticis, ex electis vna, dicit: Exui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, qũo inquinabo illos? *Matth. Rom. 11. Eſai 40. Pſalm. 16. Eccleſ 6. Acto. 1. Apoc. 16. Ioan. 13. Cantic. 8.*

Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod ſicut ſeptem ſunt animæ vires magis principales, ſic etiam ſeptem aſsignanda ſunt ſigna, quibus hæ vires à Deo viuaciter attrahuntur, dulciter vniuntur, & quodammodo inſeparabiliter colligantur. Prima vis animæ dicitur concupiſcibilis, quæ tunc à Deo perfectè trahitur, vnitur, & colligatur, cum plenariam ſentit omnium mundanorum auerſionem, *Concupiſcibilis vis, vt trahatur à Deo.*

& deſipiētiam: quibus nimirum impellitur ad effectum ſolitudinis, & fugam ſocietatis, ſicut oranti Arſenio reſponſum erat: Fuge mundum, & ſaluaberis. Vnde dominus ait per Oſee: Lactabo eam, & ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius. Vbi dicit Albertus Magnus libro de veris virtutibus, quòd locutio eius ad cor, eſt de arduis gratijs menti ſecuritatem præſtare. Nec tamen in ſolo tractu ſolitudinis confidendum eſt, niſi pœnitentiæ feruor, & emendationis, ad ſe mortificandum in omnibus concomitetur: & ſic tandem eorum vſu, dulcorem quendam ſpiritualem feliciter experiatur, omnem auſteritatem ſuo vigore delectabilem efficientem: quia qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs, & concupiſcentijs. Ex quibus finaliter inſolubile vinculum exoritur, vim ipſam concupiſcibilem tam efficaciter illaqueās & Deo colligās, quo quis licèt diuina conſolatione, & interna deuotione priuetur in infimis tamen conſolationem, vel minimam, quæ Deum non ſapit nequaquam admittere præualet, ingeminans illud Dauidicum: Renuit cō ſolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus ſum. Et illud Apoſt. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo: id eſt, quæ mundus diligit, quaſi tormenta ſentio, & quæ complector, mundus crucem reputat. Et hoc eſt primum ſignum veræ electionis, quo Iohannem Euangeliſtam nubere volentem ad effectum ſpiritualem retraxit Deus, vt Chriſtum imitans, reſpueret lene coniugis pectus, vnde poſtmodum ab eodem inuitatus, Odor, inquit, tuus concupiſcentias in me ſuſcitauit æternas. Quam electionem Chriſtus innuens, ait: Sic eum volo manere, donec veniam; ſcilicet in integritate carnis, dulcedine ſpiritus, & contemplatione mentis.

Oſee 2. Galat 5. Signum diuinæ electionis. 1. Pſal 76. Galat 6. Electio Iohannis Euangeliſtæ. Iohan. 21.

Secunda vis animæ dicitur rationalis, quæ tunc à Deo perfectè trahitur, vnitur, & colligatur, cum perfectiſsimum illud exemplar humanitatis Chriſti ſemper amplectens, quantum ad omnia virtutū exercitia, in eandem imaginem ſe transformare laborat, vt ſic omnimoda conformitate perfectā in ſe Chriſti ſimilitudinem gerat: præſertim cum aſpirat ad amplexum illius abyſſalis humilitatis, de qua Ieſus peculiare mandatum dedit, dicens: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Mitis, inquam, quantum ad exteriorem exhibitionem: humilis verò corde, quantum ad interiorem diſpoſitionē. Per cuius vigoroſam imitationem, euſque interdum perducitur, quòd veritate cognitionis ſub omni creatura ſe deſpiciendo deijcitur, & exteriori humiliationi, prout illius ſtatui cōgruit, innititur, affectuque vilitatis ab omnibus deſpici gloriatur. Et exinde vinculo quodam humilitatis perfectiſsimè colligatur, quo nunquam ſibiipſi de virtutibus aut meritis nouit adſcribere, nunquam honore quocunque ſibi oblato penitus inſoleſcere. Et hoc eſt ſecundum ſignum veræ electionis: quia Antonius videns mundum laqueis plenum

Rationalis vis animæ, vt trahatur à Deo. Matth. 11. Electionis diuinæ ſignum. II.

Digitized by Google

num quæſiuit à domino, dicens. Quis illos euaderet: & reſponſum eſt ei, ſola humilitas.

Tertia vis animæ dicitur iraſcibilis, quę tunc à Deo perfectè trahitur, vnitur, & colligatur, cum dulcoroſa quadam, & tranquilla patientia, propter amorē, & honorem dilecti cuncta ſuſcipit aduerſa, gaudens, & exultans: quia dignus habitus eſt pro nomine Ieſu cōtumeliam, & tribulationem pati, illud Tobiæ prudenter attendens: Quia acceptus eras Deo, neceſſe erat, vt tentatio probaret te. Tribus ergo modis occultos filios probare Deus aſſolet. Primò per ſeipſum vniuerſam ſcilicet gratiam refrigerantem ſubtrahendo, ita quod remanent obnubilati, deſolati, & aridi, quaſi penitus à DEO derelicti & reprobati tanquam vulnerati dormiētes in ſepulchris, de quibus eccleſia concinit, dicens: Sicut aurum in fornace probauit electos dominus, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit eos in ęternum. Vnde cum de Paulo dominus præmiſiſſet, dicens, Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus terrę, ſtatim ſubiunxit: Et ego oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et ſi in huiuſmodi probati fideles inuenti fuerint, ſecūdò eos probare ſolet plerumque per ſuos tortores, id eſt, dęmones ſcilicet non ſolùm ſubtrahendo diuinum influxum, ſed etiam diuerſis tentationibus expoſitis denegando ferè cunctum diuinę protectionis auxilium. Sicut enim Iob corporaliter à Deo traditus fuerat ad flagellandum, tam in totalitate rerum, quàm membrorum, vt tātùm anima illius ideſt vita ſalua ſeruaretur: ſic iſti ſpiritualiter infinitis tentationibus etiam inhumanis, & reprobis obſtinantia, & blaſphemia plenis lethaliter exponuntur, vt nō videatur in eis remanere ſanitas, niſi duntaxat in ſuperiori parte ſyntereſis. Cū enim occultiſſimos filios ſuos Deus, nullis aduerſitatibus, nulliſq; tribulationibus, & deſolationibus contriſtare poteſt, vtpote ad omnia perferenda paratiſſimos, niſi duntaxat in his, quæ quandam obdurationē, & inuidentiam contra Deum eis ingerere videntur, hinc eſt quòd eiſdē impugnationibus illos occultiſſimo ſuo iudicio probare frequēter experitur, quibus nimirū in tantum ſedulè cruciantur, quòd beatus Auguſt. & Bernardus, illorum preſſuram infernali penalitati nō inconuenienter aſſimilāt. Tertiò deniq; dolorem dolori Deus ſuperaddens illos tandē actualiter ſinit perſequi, deſpici, derideri ac velut inſanos, & obſeſſos reputari, etiam ab his qui ſęculari honeſtate probitate, ſcientia & ſanctitate præditi videantur. Qui profectò potiſſima talibus offendicula deſolationis objjciūt inſtictu diabolico licèt ipſis ignorātibus, prouocati. Sicut enim ſanctus Iob à tribus amicis, qui venerant ad conſolandum eum, ſ. inſtigante Satana, ſtatim impetebatur iniuſtis correptionibus, falſis deriſionibus, & nephādis deteſtationibus, ita quod (ipſis penè nō aduertentib.) eorū cha-

Tribulationem electorum Dei fieri trifariā. *Sapient. 3.* *Act. 9.* *Iob. 1. & 2.* *Iob 3. & 4.*

ritatiua viſitatio verteretur in feralē deſolationem, & domeſticam impugnationem: ſic iſti talium deſolatorum anxietates, & geſtus ſingulares, peruerſe quidem interpretantes derident, & exprobrāt, infamant, detrahunt: & illud præſumptuoſe perſequi non deſinunt, q͂d veluti ignotum magis excuſare, vel admirari, aut potius venerari debuerant, eo quòd vniuerſa dubioſa, & ignota ſemper ſunt ad partem meliorem interpretanda. Et ex his occulti Dei filij per omnia depurati, tandem ad hoc indiſſolubile vinculum fęlicis mortificationis attingunt, quod ſemper omnem deſolationem, & nullam conſolationem affectant, exemplo Chriſti dicentis illud Pſalmiſtæ, Improperium expectauit cor meum, & miſeriam. Et hoc eſt tertium ſignum veræ electionis quo beatiſsimus pater noſter Franciſcus arrā æternæ fęlicitatis promeruit, cum poſt nimium dolorem oculorum, & capitis per dies quinquaginta, incredibilem quoque murium infeſtationem lætiſsime perpeſſam à domino tandem audiuit: Gaude nunc Franciſce, quia ad infinitum theſaurum æternæ vitæ tibi repoſitum, perfruendum ex nunc te inueſtio. Præſens autem afflictio, & infirmitas tibi data eſt pro arra theſauri illius.

Pſalm. 72. *Electionis diuinæ ſignum III.*

Quarta vis animę dicitur libertas arbitrij, quæ tunc à Deo perfectè trahitur, vnitur, & colligatur, cum quis omni proprietati, & propriæ optioni mori deſiderat, vt ſic voluntas eius in diuinum beneplacitum liquefacta penitus abſorbeatur. Et hæc eſt potiſsima libertas creaturæ rationalis, diuina ſcilicet potiri voluntate: quia nimirum ab omni timore funditus abſoluitur, & in quadā ineffabili ſecuritate conſtituitur, Deo non ſeruiens amore præmij, vel timore ſupplicij, ſed amore dilecti: quoniā omnis amor commodi, vel timor incommodi ab eo ſublatus eſt. Sicque tandem ad hoc vinculum pertingit vnicordij, quod ſi dilecto placuerit etiam ipſam totalitatem infernalis pœnalitatis ſine retractione cordis ob amorem eius libens ſuſtineret, inacceſſanter illud Dauidicum repetens: Paratū cor meū Deus, paratum cor meum, ſcilicet tam ad aduerſa, quàm ad proſpera. Et hoc eſt quartum ſignum veræ electionis, quo ſcilicet Abraham liberaliſsime filium offerens, amicus Dei meruit appellari, & audire dominum dicentem: Quia feciſti hanc rem, benedicens benedicam te, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli.

Libertas arbitrij, vt trahatur à Deo. *Pſal. 56. & 107.* *Electionis diuinæ ſignum IIII.* *Geneſ. 22.*

Quinta vis animæ, quæ & parti ſuperiori conuenienter adſcribitur, dicitur virtus amatiua ſuperior: quæ tunc à Deo perfecte trahitur vnitur, & colligatur, cum per flammeam charitatem in ſua perfectione conſtituitur, ita quòd nihil etiam in proximo diligat, niſi virtutes: nihil odiat, niſi peccatum: & hoc ſine omni differentia perſonarum, vt non ſit quis tam intimus ſibi in quo vitium palpet, vel diligat, aut eius familiaritatem exquirat, niſi in quantum profectus ſuus, vel illius requirat: nec tā aduerſarius, in quo aut naturam, aut

Vis amatiua animæ vt trahatur à Deo.

Digitized by Google

virtutes odiat, vel ſaltem ad eius ſalutem intepeſcat. Et hoc ſolū propter diuinum honorem & amorem & proximorum ſalutem. Diligite, inquit, inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij altiſsimi. Et iterum: Vt ſitis filij patris veſtri, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Ex quo vinculū indiſſolubilis effluit charitatis, quod eodem vultu & affectu dilectionis amicos, & inimicos, notos & extraneos, benefactores & perſecutores amplectitur. Quod quidem ab amore diuino puriſsimo pariter & intentiſsimo defluit, quem eadem hilaritate & affectuoſitate ſuſcipit, vel in omnibus conſolantem, aut in omnibus deſolantē, quęrens in ſingulis dilecti ſui gratiſſimum beneplacitum. Et hoc eſt quintum ſignum electionis, quo fęlix illa Magdalena electa dinoſcitur, dicente domino: Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et ſubdit: Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace. Vnde poſtmodum acta feruore dilectionis, oēm humanam conuerſationem abhorruit, & in ſolitudinē ſolis amplexib. cōfouenda diuinis, deuota perrexit. *Matth. 5.* *Luca 6.* *Electionis diuina ſignum V.* *Luca 7.*

Sexta vis animæ dicitur intellectiua, quæ tunc à Deo perfectè trahitur, vnitur & colligatur, cum eliminatis cunctis occupationibus, ac mentalibus diſcurſibus ad indaganda ſpiritualia & cęleſtia, mens ipſa continuis exercitijs, non quidem ex curioſitate, vel propria oblectatione, ſed ex ſpirituali feruore laborat, & ad inueſtiganda occulta Dei conſilia, vt illa perficiat: ad cognoſcendum quoque ſecretiſsimas dæmonum inſidias, & ſubtiliſsimas naturarum abductiones, vt illas reijciat. Ex quibus tandem peruenire mereatur, vt cum Apoſtolo conuerſans in cœlis, iam inferioribus in obliuionem traditis, peregrinas impreſsiones admittere neſciat, niſi quantum animarum ſalus exquirat, factus fœliciſsimus ambidexter & ſpeculum bifaciatum, in quo ſcilicet introuerſionis & extrouerſionis æqua promptitudo reluceat, vt patet plenius in tertiadecima induſtria. Et hoc eſt ſextum ſignum dilectionis, quo Dauid ſecundùm cor Dei electus erat eleganter inſignitus, quia ſolius Spiritus ſancti inſtinctu, ſine omni exteriori adminiculo ſuam edidit prophetiam, & tam apertè, quod plus euangelizare videretur, quàm prophetare. *Intellectus animæ vt trahatur à Deo.* *Philip. 3.* *Electionis diuina ſignum VI.*

Septima vis aīæ dicitur memoratiua, vel nuda cogitatio, nos educens ad contemplationem ſupereminentem, prout videbitur inferius: quā qui veraciter adeptus fuerit, ſignum quoddam æternæ prædeſtinationis & munus æternæ fruitionis prægustauit. Quo ſcilicet Paulus electus, & ad ſupereminētem viſionem admiſſus, fiducialiter ait: Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neque inſtantia, neque futura, neq; fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. *Memoria animæ vt trahatur à Deo.* *Electionis diuina ſignum VII.* *Rom. 8.*

D. HEN-

Digitized by Google

D· HENRICI HARPHII
VIRI ET CHRISTIANA ERVDITIONE,
Diuinorumque contemplatione profundiſsimi
THEOLOGIAE MYSTICAE, LIBRI III.
PARS QVARTA.

De congrua præparatione vitæ contemplatiuæ & ſupereſſentialis. *Cap. XXVI.*

AMice aſcende ſuperius. Lucæ 14. Eia nunc viſceroſis affectibus proceſſum vitæ contemplatiuæ ſuper eſſentialis proſequamur: in qua nimirũ ipſius viatoris ſuprema fruitio & communicatio diuinæ lar
Pſalm. 83. gitatis conſiſtit. Vnde dicit Pſalmiſta: Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum. Statim enim ſubiungit: Etenim benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem videbitur Deus Deorum in Syon. Sicut enim Angelorum agminibus nos inſerendos & aſsimilandos manifeſta tradit auctoritas, ſic etiam ſecũdùm quod hic profecerimus veris virtutibus, ita illic iuxta menſuram perfectionis iungemur cęlicis ſpiritibus, & hic quoque plerumque ſubleuamur diuinis illuminationibus. Et quia contemplatio ſupereſſentialis diuinarum illuminationũ arcem obtinet, ideo multos virtutum gradus & propriæ mortificationis aſcenſus peragere nos oportet, vt ſic debitam præparationem, præuiam ad illam eminentiſsimam illuminationem percipiendam, noſtra peregrinatio compleat. Licèt enim quibuſdam necdum debitam perfectionem attingentibus hanc fœliciſsimam illuminationem diuina largitas indulgere dinoſcitur, quibuſdam etiam ad tramitem vitæ perfectioris primitus aſpirantibus, aut etiam in initio ſuæ conuer-
2. Cor. 11. ſionis, ſicut Apoſtolo Paulo ad tertium cœlum rapto, conceſſum eſt benignitate largitoris, huiuſmodi tamen (vt frequenter) poſt adeptam tantam diuinæ conſolationis celſitudinem poſtmodum indicibilibus anguſtijs & tentationibus etiam execrãdis & preſſuris ſpiritualibus vel corporalibus probare crebrius & examinare Deus aſſolet, ſicut examinatur argentum, prout oculata fide in pleriſq; conſpexi, quorũ mirabilem diuinæ clementiæ prelibatam gratiam agno

ſcens,

ſcens, tantis preſſuris poſtmodum frequenter agitari vidi, quod nec ore exprimi, nec inexpertis (vt puto) vera credulitas ingeri poſſet. Nam Auguſtinus, & Bernardus illorum preſſuram infernali pœnalitati non inconuenienter aſsimilare conati ſunt, ſicut tactum eſt in ſermone præcedenti. In cuius etiam argumentum de Paulo in primordio conuerſionis tam fœliciter rapto, eodem tempore dominus ait: Ego oſtendam illi, quanta oporteat eum pati pro nomine meo. Quoſdam verò alios, hanc præparationem præuiam humano iudicio viuaciter adeptos, & hanc felicem raptus excellentiam conſecutos reperi: & tamen à domino poſtmodum penè iugiter indicibilibus & multifarijs amoris & dulcedinis viſitationibus circũplexos.

Et hæc quidem præparatio præcipuè conſiſtit in puriſsimis affectibus propriæ mortificationis, quorum hic nouem gradus aſsignare curabimus, vnicuique propriam illuminationem annotando. Primus ergo gradus propriæ mortificationis, quo felix amator à regione diſsimilitudinis egrediens ad diuinam ſimilitudinem ingredi nititur, ad videndum Deum deorum in Syon, eſt illorum qui iam in timore Dei fundati, ſine mortali peccato viuunt. Nam ſicut diſsimilitudine à Deo recedimus, ſic ſimilitudine ad Deum accedimus. Quibus nimirum accedentibus conſulit Pſalmiſta, dicens: Accedite ad eum & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur. Sed horum proh dolor, puſillus eſt grex, quia pauci ſunt, reſpectiuè, quibus cœleſti patri complacuit dare regnum. Et horum illuminatio nubila eſt, quia vix mortalia plenè diſcernere & precauere valent: cum quibus ait Pſalmiſta: Illumina oculos meos nè vnquam obdormiam in morte, nè quando dicat inimicus meus præualui aduerſus eum. Sufficit enim illis inimicorum manus euaſiſſe: quia in ſua illuminatione frigidi remanent & deſides, naturæ commoda requirentes, & in multis ſenſualitatem confouentes, tantùm in hoc contenti, quod mortalia cauere valeant. Quorum eſt vita periculoſa, conſcientia timida, conuerſatio multis impugnationibus circundata, & ſaluatio dubia, quia Deo & naturæ pariter ſeruire difficilimum eſt, vt in mortale præcipitium facile relabantur. Vnde de eorum damnatione diabolus multum confidit, eò quòd mundanis adhuc nimium implicati, & ad fauorem, laudem, honorem, proprium commodum, ſimiliaque ſemper inclinati in omni conuerſatione, quaſi ſuper oram infernalis abyſsi gradiuntur. Quòd ſi vſque in finem in bono perſeuerauerint, horribiles & diuturnas purgatorij pœnas exoluent: ex eo præſertim, quod in omnibus affectum venialium reſcindere minimè curauerunt, pro bonis nihilominus reſpectiuè præmia modica recepturi, vtpote peractis affectionibus & intentionibus imperfectis. Si, inquit Apoſtolus, cuiuſquam opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

Mortificationis propria gradus nouem. *1.* *Pſalm. 83.* *Mortalia peccata ſolũ uitantes.* *Pſalm. 33.* *Luca 12.* *Pſalm. 12.* *1. Corin. 3.*

Secun-

Digitized by Google

nis frequẽter acceptis,occultiſsimis ignorantiæ tenebris obfuſcati, partim abutuntur,in illis donis pluſquam expedit, quieſcentes, & propriam oblectationem diligentes, quod nec aduertunt,nec agnoſcunt. Quamdiu tamen oblectationem naturæ ſuæ in his diligunt, tamdiu ad arcem perfectionis pertingere non poſſunt. Sicque dum abeſt, diuinam conſolationem inordinatè non affectant,ſed tamen dum adeſt,incautè deguſtant.

VIII. Reſignatio ſui integra.

Octauus autem gradus eſt illorum, qui nihil in electione ſua relinquunt, ſed Deo ſe funditus in ſacrificium medullatum offerunt, quicquid de eis facere diſpoſuerit,in tempore vel æternitate, nullũ viſcum amoris vel attractionis in creaturis vel donis diuinis relinquendo: Quòd ſi terrena poſsideant,ab illis ocioſi ſunt & liberi,tanquam non habentes,& tunc illa licitè ſine detrimẽto ſpiritus,ſecundùm conditionem & ſtatum ad ſuam neceſsitatem & aliorũ ſubuentionem retinere poſſunt. Et iſti vt frequẽter potiora dona quàm cæteri recipiunt, quia Deus eis multa reuelat & oſtẽdit,in imaginibus formis & ſimilitudinibus,eò quòd Deo proximi facti ſunt,licèt quibuſdam nondum adhuc perfectis hæc eadem Deus communicare conſueuerit,ad eorum graue periculum,niſi per hęc ad debitum inducantur profectum. Veruntamen vnum illis ex communi ordine Deus frequenter occultat, quo ſolos occultos filios viſitare conſueuit,contemplationẽ ſcilicet ſupereminentem æternam fœlicitatem prælibantem, ſicque coguntur in ipſa habitatione caliginoſa ſubſiſtere cum Pſal. clamantes: Quomodo tu illuminas lucernam meam domine, Deus meus illumina tenebras meas. Sed cur iſtis occultat contemplationẽ hanc gratiſsimam,niſi quia talibus illuminationibus aſſuetis,ſemper aliquid ſupereſſe videtur in donis vel reuelationibus,ad profectũ tamen eorum vel aliorum nõ neceſſarijs,quod in orationibus à Deo deſiderant? Multifarias etiã reuelationes ſuſceptas affectu quodã proprietatis(licèt ipſis non aduertentibus)poſſidere gratulantur, cum tamen ab omnibus ocioſi ac liberi eſſe debeant,quaſi nihil tale percepiſſent, niſi tamen diuinã in eis dignatiuam largitatẽ admirantes,& illi gratias agentes,& ea quæ profectui proprio vel aliorũ conueniunt exequentes:alioqui quandam in eis relictã proprietatem oſtendunt. Hinc liquidò patet,quàm perfectè cunctæ proprietati mortificatum eſſe oporteat eum,qui ad contemplationem ſupereminentem ordine debito peruenire deſiderat.

Contemplatio ſupereminentis quibus ſolis præſtetur.

Pſal.

IX. Abnegatio ſui perfectiſſima.

Nonus denique gradus eſt illorum, qui vigoroſis ſuis exercitijs, & ſurſum actionibus propter amorem Dei totum ſanguinem & medullam corporis ſui penè conſumpſerunt,nec eis quicquam remanſit virium, niſi quantum, viuacitas ſpiritus ſubminiſtrare poterit, vtpote quorum ſanguis quaſi deſiccatus, & calore diuino decoctus eſt,ipſis tamen propter excedentem feruorẽ ignorantibus. His autem

tem

Digitized by Google

nis frequẽter acceptis, occultiſsimis ignorantiæ tenebris obfuſcati, partim abutuntur, in illis donis pluſquam expedit, quieſcentes, & propriam oblectationem diligentes, quod nec aduertunt, nec agnoſcunt. Quamdiu tamen oblectationem naturæ ſuæ in his diligunt, tamdiu ad arcem perfectionis pertingere non poſſunt. Sicque dum abeſt, diuinam conſolationem inordinatè non affectant, ſed tamen dum adeſt, incautè deguſtant.

VIII. Reſignatio ſui integra.

Octauus autem gradus eſt illorum, qui nihil in electione ſua relinquunt, ſed Deo ſe funditus in ſacrificium medullatum offerunt, quicquid de eis facere diſpoſuerit, in tempore vel æternitate, nullũ viſcum amoris vel attractionis in creaturis vel donis diuinis relinquendo. Quòd ſi terrena poſsideant, ab illis ocioſi ſunt & liberi, tanquam non habentes, & tunc illa licitè ſine detrimẽto ſpiritus, ſecundum conditionem & ſtatum ad ſuam neceſsitatem & aliorũ ſubuentionem retinere poſſunt. Et iſti vt frequẽter potiora dona quàm cæteri recipiunt, quia Deus eis multa reuelat & oſtẽdit, in imaginibus formis & ſimilitudinibus, eò quòd Deo proximi facti ſunt, licèt quibuſdam nondum adhuc perfectis hæc eadem Deus communicare conſueuerit, ad eorum graue periculum, niſi per hęc ad debitum inducantur profectum. Veruntamen vnum illis ex communi ordine Deus frequenter occultat, quo ſolos occultos filios viſitare conſueuit, contemplationẽ ſcilicet ſupereminentem æternam fœlicitatem prælibantem, ſicque coguntur in ipſa habitatione caliginoſa ſubſiſtere cum Pſal. clamantes: Quomodo tu illuminas lucernam meam domine, Deus meus illumina tenebras meas. Sed cur iſtis occultat contemplationẽ hanc gratiſsimam, niſi quia talibus illuminationibus aſſuetis, ſemper aliquid ſupereſſe videtur in donis vel reuelationibus, ad profectũ tamen eorum vel aliorum nõ neceſſarijs, quod in orationibus à Deo deſiderant? Multifarias etiã reuelationes ſuſceptas affectu quodã proprietatis (licèt ipſis non aduertentibus) poſſidere gratulantur, cum tamen ab omnibus ocioſi ac liberi eſſe debeant, quaſi nihil tale percepiſſent, niſi tamen diuinã in eis dignatiuam largitatẽ admirantes, & illi gratias agentes, & ea quæ profectui proprio vel aliorũ conueniunt exequentes: alioqui quandam in eis relictã proprietatem oſtendunt. Hinc liquidò patet, quàm perfectè cunctæ proprietati mortificatum eſſe oporteat eum, qui ad contemplationem ſupereminentem ordine debito peruenire deſiderat.

Contemplatio ſupereminentis quibus ſolis præſtatur. Pſal.

IX. Abnegatio ſui perfectiſſima.

Nonus denique gradus eſt illorum, qui vigoroſis ſuis exercitijs, & ſurſum actionibus propter amorem Dei totum ſanguinem & medullam corporis ſui penè conſumpſerunt, nec eis quicquam remanſit virium, niſi quantum, viuacitas ſpiritus ſubminiſtrare poterit, vtpote quorum ſanguis quaſi deſiccatus, & calore diuino decoctus eſt, ipſis tamen propter excedentem feruorẽ ignorantibus. His au-

tem

Digitized by Google

De ornatu vitæ contemplatiuæ & ſupereminentis. *Cap. XXVII.*

SIcut dicit Doctor ſanctus in tractatu de viſione diuinæ eſſentiæ perfectio cuiuſlibet rei conſiſtit in coniunctione eius cum ſuo fine, finis autem intellectus creati, eſt * ſummũ intelligibile, quod eſt eſſentia diuina. Vltima verò perfectio intellectus creati, eſt coniunctio eius ſecundùm actum intelligendi. Res verò quælibet intelligibilis eſt ſecundùm id, quod habet de actu, & non ſecundùm id, quod habet de potentia, vt patet per philoſophum nono metaphæſicæ. Et ideo cum eſſentia diuina ſit purus actus, poterit eſſe forma, qua ſcilicet intellectus intelligit: & hæc erit viſio beatificans, quia ad hoc quòd intellectus humanus, Deum per eſſentiã videat, oportet quòd eſſentia diuina vniatur intellectui noſtro quodammodo vt forma intelligibilis. Forma verò non coniungitur perfectibili, niſi quando perfectibile diſpoſitiones habet, quibus efficitur ſuſceptiuum talis formæ, ſicut corpus non vnitur animę, niſi prius in corpore ſint diſpoſitiones conuenientes ad animam ſuſcipiendam. Hoc autem diſpoſitiuum in intellectu, eſt lumen glorię, quo perficitur intellectus ad videndum Deum per eſſentiam. Hinc etiam vt ibidem dicit, In illa viſione beatifica licèt ab omnibus videbitur eſſentia diuina, illã tamen vnus alio perfectius videbit: quod quidem non erit per aliquam ſimilitudinem Dei perfectiorem in vno quàm in alio, cum illa viſio non ſit futura per aliquam ſimilitudinẽ: ſed erit ex eo, quod vnus intellectus maiorem habebit facultatem ad videndum Deum, quàm alius: quæ facultas non competit intellectui creato per ſuam naturam, ſed per illud lumen gloriæ, quod intellectum in quadam conformitate conſtituit, ita quòd intellectus plus participans de lumine gloriæ perfectius Deum videbit. Plus verò participat de lumine gloriæ, qui plus habet de charitate: quia nimirum vbi maior eſt charitas, ibi maius eſt deſiderium. Deſiderium autem quodammodo deſiderantem facit patulum, & aptum ad ſuſceptionem boni deſiderati. Et ideo qui de charitate plus habuerit, clarius Deum videbit. & perfectior, & beatior apud eum in æternum manebit. Hinc eſt quòd vita contemplatiua in ſacra ſcriptura tantopere commendatur, & optima pars à domino iudicatur: quia, vt dicit Richardus ſuper tertium Senten. diſt. 35. vita illa, in qua perfectius vigere poteſt actus diligendi Deum ex charitate, eſt magis meritoria ſimpliciter, ſicut eſt vita contemplatiua, quia iugis contemplatio rei dilectæ, & purè delectari in re dilecta, vehemẽter intendunt & accendunt actũ diligendi. Verũ, vt cępta de ornatu ad vitam ſupereminentem clarius proſequamur. ſciendum quòd nemo arbitrari debet ad hanc cõtẽplationẽ peruenire ſe poſſe profunditate ſciẽtiæ, vel ſubtilitate

Perfectio cuiuslibet rei.

** Aliàs ſupremum.*

Deus cur perfectius ab vno videatur quã ab alio.

Lucæ 10.

Contemplationem ſupereminentem quo

Digitized by Google

modo qui obtinere valeat.

intelligentiæ,vel quibuſcunque exercitationibus quantumlibet arduis,ſed ſolùm,quẽ Deus ſua gratuita largitate ſibi ſuo ſpiritu vult vnire,ac lumine claritatis dignatur illuminare,is Deum contemplari poterit & non alius. Vnde ad illam percipiendam, admodũ pauci perueniunt,tum propter eorum ineptitudines, quibus ſeſe diſponere & adornare diſsimulant faciendo quod in ſe eſt: tum etiã propter latibulum luminis in quo eatenus cõtemplatur. Vnde etiam ad plenum nemo per cuiuſuis ſcientiæ doctrinam,vel ingenij perſpicaciam hæc quæ dicturi ſumus intelliget: quia quicquid humanitus intelligi poteſt vel edoceri,longè eſt infra veritatem,quam vmbraticis verbis balbutire iam intendimus. Qui verò Deo vnitus eſt,& lumine veritatis huius illuſtratus,eam vtique poteſt intelligere: quia ſic intelligere Deum,eſt iam eſſe Deum cum Deo,& abſq; omni alteritate intercedente,vel impedimento prohibente. Sed nè mireris ſanè lector vocabuli nouitatem. Propterea namq; ait Dauid: Ego dixi,dij eſtis,& filij excelſi omnes. Veruntamen licèt acceſſus luminis illius innacceſsibilis noſtræ facultati minimè ſubiaceat, nè tamen inueniamur ingrati,quod in nobis eſt,facere ſtudeamus, & in aduẽtu domini debitè ſemper adornati,appareamus. Et ideo fidelis amator,intima deuotione feruidus,Deum in quiete poſsidens fruitiua, ſeſeque in accedente dilectione operatiua,& omnem vitam ſuam in virtutibus cum iuſtitia directiua, plerunque per occultam Dei manifeſtationem introducitur,velut in ſponſi cubiculum,in vitam ſupereminentem,qua Deus ſub lumine quodam diuino videtur,& ſecundùm eum modum,quo ſe Deus videt,citra tamen ſtatum beatitudinis conſummatæ: præſertim ſi in tribus diligenter ſe adornare ſtuduerit.

Pſal. 81.
Pſal. 81.

Vt benere præpares ad videndum Deũ ſub quodã lumine.
1. Iohan.4

Primum eſt,quòd extrinſecus ſit in cũctis virtutibus benè per omnia ordinatus,& intrinſecus ab omnibus intermediantibus efficaciter expeditus,ac in vniuerſis actibus adeo mẽte(quaſi nil ageret) ocioſus.Nam ſi intrinſecus eſt actu cuiuſlibet virtutis occupatus,neceſſariò conſequens eſt actus illius imaginẽ in ſuo animo eſſe figuratam:& donec ita ſe habuerit,nequaquã contemplari poterit: quia adornatio primò neceſſaria, & Deo magis accepta eſt denudatio perfecta triũ viriũ intellectualiũ ab omnibus intermediantibus, vt ſic anima cum ſuis viribus vna vni,& ſola ſoli fœliciter coniungatur.

Secundum eſt,vt Deo intrinſecus intentione dilectioneq; coniunctiua fideliter adhæreat,amore diuino ſuccenſus inſtar ignis excandeſcentis ac inextinguibilis:& eo tempore contemplari poterit. Ad cuius euidentiam quærit Doctor ſanctus 1.2.q.29. Vtrum amor cauſat mutuam inhæſionem,vt,ſcilicet amans ſit in amato,& econuerſo, ſicut in Canonica ſua Iohannes affirmare videtur dicens. Deus charitas eſt,& qui manet in charitate,in Deo manet, & Deus in eo. Ad

cuius

Digitized by Google

cuius ſolutionem adducit duplicē inhæſionis effectum, ſcilicet quantum ad vim apprehenſiuam: & quantum ad vim appetitiuam, & ſecundùm vtramque determinat amantem eſſe in amato & econtra: de cuius proſecutione gratia breuitatis ſuperſedeo.

Tertium eſt, vt in exceſſu omnis modi, quadamque ſuperintellectuali caligine ſeſe perdat, ſicut de inhabitatione caliginoſa prædictum eſt. In qua, ſcilicet caligine cuncti verè contemplantes ſecundùm fruitionis abyſſum velut in ſolitudine aberrauerunt, nunquam ſeſe humanitus inuenire valētes: in qua, ſcilicet abyſſo ſtatim ſupereminens, quædam incipit Dei apparitio, in qua & participatio vitæ videtur æternæ, per quam & amans quiſq; fit videns. Et hæc quidem communior eſt via, licèt alijs multis vijs & modis Deus hanc beatiſsimam fruitionem dilectis ſuis communicare ſolet; Quæ ſcilicet viſio perficitur in apice mentis per lucem & claritatem eminentem, quæ claritas datur in ipſa ſilenti ſpiritus exiſtentia, vbi ſuper omnia dona, & omne proprium creaturæ opus, ſpiritus in ipſa ocioſa ſui vacuitate, eam ſuſcipit claritatē, ac in ipſa ſui vacuitate per amorem fruitiuum, ſpiritus perdit ſeipſum. Quia ſicut occulta deitatis natura ſecundùm modum perſonarum æternaliter contemplatur & amat, ſic ſecundùm eſſentiæ ſuæ vnitatem in quodam ſemper complexu fruitur perſonarum. In quo nimirum complexu deuoti ſpiritus vniuerſi vnum cum Deo profundo amoris profluuio protinus efficiuntur.

Vt autem rudibus & ſimplicibus aliqua formula detur, qui ſe voluerit intima deuotione ad hoc lumē recipiendū diſponere, & quod in ſe eſt faciendo, ad contemplationem ſupereminentem adaptare. Primò, cunctis ſe viliorem reputando per abyſſalem humilitatem Deo omnique creaturæ ſtudeat ſe ſubdere, omniq; proprietati funditus renunciare. Et ſicut vmbra mortui intermedij, ſic voluntas ſua diuino beneplacito per omnia debet coaptari, vt ſic in eo liberè & imprępeditè; Deus opus ſuum tam in aduerſis, quàm in proſperis valeat operari, ſicut de beato Patre noſtro Franciſco canitur. Hic creaturis imperat, qui nutui ſubiecerat ſe totum Creatoris. Affectibus quoque deſideriosis vires ſuas ſuperiores, & præſertim virtutem amatiuam ad influxum ſui principij debet quaſi per quandam violentiam ingerere, vbi perſeueranter importuna quadam ſedulitate pulſando, velut ad amici ianuam cōfidenter excubet, donec introducatur, & vſq; in propriam deficientiam à ſpiritu diuino fęliciter agatur. Alioqui enim ipſam ſuperinformationem diuinæ claritatis ſuſcipere, vel inactionem illam eminentiſsimam velut imprępara tè pati nō meretur. Nā vires ſunt quaſi pediſſequę, reginam Eſther, ideſt, animam ad interiora regalis cubiculi deducentes, & ante conſpectum regis Aſſueri, ideſt, ipſius æternæ & diuinæ claritatis præſentantes.

Vt lumē diuinum ſuſcipiatur quæ nā neceſſaria.

Eſthe. 15.

ſentantes. Cum igitur anima ſic ſummis innixa viribus ſuper omnia creata ſubleuata perſiſtit, dilectiq; ſui præſentia ſuauiter oblectata, tunc vires ab actualitate propria deſiſtere compellũtur, & in actionem diuinam fęliciter patiuntur. Tunc enim ſubitò ſentit anima in fundo virtutis amatiuæ tantùm quendam Spiritus ſancti veluti fontem viuidum, fluentibus venis æternæ ſuauitatis: in virtute verò intellectiua, percipit ſuperſplendentes illuminationes æterni ſolis, cum veritate diuina. Pater denique cœleſtis eius memoriam denudat, & ab imaginibus vniuerſis purificat, inuitans & trahẽs illam ad ineffabilem eius vnionis copulam. Et hæ ſunt tres portæ, quas ipſa Trinitas animæ amoroſæ dignanter aperit, ad infinitiſsimum ſuũ theſaurum contemplandum & agnoſcendum. Ipſa verò anima vice verſa cunctas vires exhibet ad offerendum ſuam totalitatem, & ad recipiendum illius ſibi præoſtenſam infinitam totalitatem. Deus autem amatoria quadam altercatione plerumq; ſe denegans, oſtenſa conferre diſsimulat, ita quòd anima concupitam affectionem adimplere non valet, quia nec ſe totam dare poteſt, nec Deum totum accipere, ſed quãtò plus dat & accipit, tantò plus dare & accipere deſiderat. Hinc etiam in ſe nimirum inquietatur, & amoris impatientiã patitur, quia nec Deum poteſt deſerere, nec ad votum acquirere, nec profundare, nec inaltare, nec comprehẽdere. Et ideo varias eius tempeſtates, quas illo tempore patitur, nec lingua valet dicere, nec calamus exprimere. Nam amor facit amantem nunc calidum nunc frigidum, nunc pauidum, nunc audacem, nunc lætum, nunc triſtem, nunc timidum, nunc ſperantem, nunc confidentem, nunc deſperantem, nunc ridentem, nunc lamentantem, nunc ornantem, nunc laudantem: & innumerabilia ſunt, quæ his contingunt, qui in amoris huius impatientia viuunt. Hæc tamen eſt deuotiſsima & vtiliſsima vita, quæ ſecundùm modum & rationem exerceri poteſt. Nam tota vita eius eſt dare ſeu offerre quicquid eſt, habet, aut præualet, & à Deo exigere quicquid eius infinitam magnificentiam miſero peccatori dare condecet, ſe penitus per affectum & etiam effectum, iuxta ſtatus ſui conditionem dilecto conformare in omnibus virtutibus & virtuoſis actibus, ſecundùm eius humanitatem: & denique quotidianis vigoroſiſsimis & violentiſsimis quibuſdam aſpirationibus ſe dilecto, ſecundùm eius diuinitatem totaliter pro poſſe counire. Hæ ſunt quatuor rotæ exercitiorum currus Iſrael, quibus quaſi in tertium cælum animæ amoroſæ ſubuehũtur. Veruntamen, aſpiratio illa vnitiua, de qua ſuperius ſatis dictũ eſt, in ea maximè vigere debet & frequentari, quoniam illa maximè deducit mentem ad complexum dilecti.

Portæ tres quas ſancta Trinitas animæ aperit.

Amor vt mutet amantem.

Currus Iſrael rotæ quatuor quæ.

Sed cum diuina liberalitas animæ amoroſæ ſeſe proflua pietate communicare voluerit, & vnum vni penitus counire, tunc anima cũ

Spiritus diuinus vt

recta

recta intentione,puro amore & ineffabili anhelatione Deo adhæren te, & tamen plenam vnionem conſequi non valente, ſpiritus diuinus eidem protinus occurrit velut ignea flamma ſtridens & incandeſcens ac exurendo intermedia quæque conſumens & abſorbens. Tunc anima ab omnibus denudata, ſoloque ſpiritu diuino ſubacta ſtatim vna vni fęliciter obijcitur & counitur, recto tramite procedens in ipſam nudam diuinitatis abyſſum omniumq; exercitiorum oblita,ſe perſentit quaſi raptam & abſorptam,ac in amore cum Deo ſpiritum vnum effectam. Hinc iam ſilent vires omnes,& ſenſus quietati ſunt, vtpote ſatiati & inebriati fonte bonitatis & diuitiarũ Dei: quia ſinguli plus recipiunt,quam deſiderare poſſunt. Et quòd magis admirandum eſt, anima ſic fœliciter abſorpta, velut oleum ſeſe dilatans in veſtimento diffluit, & aquæ gutta in vino poſita ſic illa deficiens in ſe,& diffluens in dilectum mirabilibus formulis ſeſe dilatat in immenſum,vt dilecti capax fiat,& cum eodem ſentiat, quæ ſit longitudo,latitudo,ſublimitas,& profundum. Quòd etiam eiſdẽ ferè verbis Apoſtolus conſulit dicens: Vt poſsitis comprehendere cum omnibus ſanctis,quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum. *ſpiritu ictrea te occurran*

Cæterum,quia contemplatio,ſecundùm potiſsimũ ſtatum viatoris,prout hic ſumitur,eſt actus ipſius intellectus nõ impediti, ſcilicet per aliquam turbationem vel occupationem:gratia ſanati, ſcilicet ab omni labe vitiorum & affectuum inordinatorum: in æterna ſpectacula, ſcilicet per mentis extenſionem immobiliter directi, vt cum fieri poteſt,nunquam intentione voluntatis,ſed ſola interpellatione neceſsitatis facies mentis inde flectatur: & in admiratione ſuſpenſi:de qua,ſcilicet ſuſpenſione dicit Richardus de arca myſtica,quòd ex nouitate rei,quæ eſt ſupra noſtram æſtimationem, oritur admiratio,ex admiratione creſcit attentio,ex attentione cognitio,ex cognitione mentis ſuſpenſio: ita quod cum Pſalmiſta dicere poteſt: Oculi mei ſemper ad Dominũ. Hinc primò patet,quod contemplatio oritur ex intelligentia,quæ eſt ea vis animæ, quæ immediate ſupponitur Deo,qua de diuinis,quãtum homini poſsibile eſt cognoſcitur:& obtinet ſupremum locum,ratio verò medium,& imaginatio infimum. Cum igitur omnia,quæ ſubiacent ſenſui inferiori, neceſſe eſt ea ſubiacere ſenſui ſuperiori & non econuerſo:ideo conſtat,quòd cuncta,quæ imaginatio vel ratio comprehendit,ſub intelligentia cadunt,& etiam illa,quæ nec imaginatio, nec ratio comprehendere poſſunt. Vnde latè ſe radius contemplationis expandit,& acies animi contemplantis acuitur, vt capax ſit ad multa comprehendenda,& perſpicax ad ſubtilia penetranda.

Contemplatio vt ſit actus intellectus non impediti.

Pſalm. 24.

Contemplatio vnde oriatur.

Secundò patet quod mens contemplantis erit ab omnibus occupationibus & turbationibus expedita,& ab omnibus vitijs, & inordinatis

Mens contemplan-

nis vt ſit ab omnibus expedita. dinatis affectionibus emũdata, alioqui Deus nõ videbitur ſicut eſt, ſed tantum in ſpeculo, prout mentem illuminat plenius, vel remiſſius pro ſua libera voluntate, & mentis noſtræ puritate. Non enim ipſum lumen corporeum aliquatenus videre poſſumus, ſi non aliqua ex parte lumẽ corporis noſtri pro ſua ingenita ſerenitate & perſpicuitate, cęleſti lumini ſimile fuerit: quia nullum aliud membrum corporis capax eſt luminis, ob multam vtiq; diſsimilitudinem: ſic nec ipſe oculus noſter, cum turbatus fuerit, lumen videre poterit. Qui ergo turbatus propter ſuam diſsimilitudinem ſerenum ſolem videre non poterat, iam ſerenatus aliqualiter videt, propter nonnullam oculi ſimilitudinem. Quòd ſi pari prorſus puritate vigeret, ſolem hũc in offenſo contuitu, ſicuti eſt, propter omnimodam ſimilitudinem
Iohan. 1. aſpiceret. Sic eſt intelligere de ſole iuſtitiæ, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & de oculo mentali: qui quantum proficit ad puritatem tantum proficit ad agnitionis illius conſpiciendam claritatem, id eſt, abſconſam veritatem, ſicut exultans
Matth. 11. in ſpiritu Ieſus aiebat: Cõfiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Cur hoc? niſi quia dilexerunt homines, ſcilicet mundi ſapientes,
Iohan 3. magis tenebras quàm lucem, & ideo excæcauit eos malitia eorum,
Iohan. 9. quantumcunq; fuerint literati vel ingenio præditi. Vnde etiam alibi dicit: In iudicium ego veni in mundum, vt non videntes videant & videntes cæci fiant.

Tertiò patet, quod iã purificata mens, erit in ęterna ſpectacula directa & admiratione ſuſpenſa. Alioqui oculus mẽtalis licèt purificatus, ſua debilitate diſſuetudine contemplari non poterit: quia dicit Linconien. ſuper angelicæ hierarchiæ librum. Quòd ſicut oculi carnis infirmiores, prius ſuſcipiũt lumẽ ſolis obſcurũ & nigris coloribus ſuperfuſum: deinde magis confortati, ſuſcipiunt illud à coloratis corporibus medijs: & poſtea viſu roborato, ſuſcipiunt illud albis coloribus ſuperfuſum: Deinde plus aucta ſanitate, ſuſcipiunt illud ſuperfuſum, fulgentibus vtpote ſpeculis: tandem autem oculis perfectè ſanatis, ſuſcipiunt ſolarem radium non alicui ſuperfuſum, ſed in ſe ſolẽ purum in ipſo puro ſolari radio irreuerberato lumine conſpicientes. Sic oportet oculum mentis infirmiorẽ prius aſſuefieri ad conſpiciendum ſolis iuſtitiæ lumen in groſsioribus, deinde in ſubtilioribus, donec tandem ex ipſa luminis datione ſuperinfuſa multipliciter in ſimplicitatem ipſius radij tandem extendatur & reſtituatur. Ex quibus patet, quod tam in radioſo lumine contemplationis
Vt aſcendatur gradatim ad contemplationem. ſpeculatiuæ, quàm in ſaporoſo guſtu contemplationis practicæ, per ſedulam continuationem nos oportet paulatim & gradatim aſcendere, & proficiendo Deum ſemper clarius agnoſcere, donec oculus intellectualis magis, ac magis illuminatus & confortatus, affectusq́;

mentalis

mentalis magis ac magis purificatus & inflammatus, funditus per agnitionem & dilectionem in Deum tranſeat totusque homo tam interior, quam exterior in Deum ordinetur.

De conſurrectione in contemplationem ſupereminentem, quantum ad duos gradus infimos Spiritui ſancto appropriatos.
Cap. XXVIII.

EXpeditis vtcunque his, quæ ad debitam præparationem & ornationem animæ ſpectant, quantum ad vitam contemplatiuã ſupereminentem, nunc ordine congruo de conſurrectione & gradibus eius proſequendum eſt: qui ſcilicet gradus, tametſi infiniti eſſe poſſunt, prout Dominus infinita ſua bonitate & ineffabili largitate ſingulis ſpiritibus ipſi zeloſa claritate iugiter adhærentibus, velut diſpenſator prudẽtiſsimus adminiſtrare nouit, vnicuiq; pro captu, dignitate, diſpoſitione, præparatione, & affectione ſecundùm ordinatiſsimam ſuam diſpenſationem diuerſis illuminationibus, reuelationibus, attractionibus, & viſitationibus, inſtruendo vel conſolando, & iuxta qualitatem, differentiam, & variationem exercitiorum ſpiritualium, in ſingulis operando: Ad noſtram tamen quantulamcunque informationem breuitatis gratia tantum ſex gradibus diſtinguere decreui vnicuique perſonæ in diuinis duos appropriando. Qui nimirum gradus ſeu differentiæ conuenienter ſatis figurantur Exodi 19. & capitulis ſequentibus, in his, quæ Moſi contigerunt iuxta veritatem hiſtoriæ in monte Sina. Primò enim cum multitudine filiorum Iſrael vidit Dominum à longè. Erat autem ſpecies gloriæ Domini velut ignis ardens ſuper verticem montis in conſpectu filiorum Iſrael, qui ſcilicet iam Aegyptum mundi huius egreſsi fuerant, & in deſerto ſqualido pęnitentiam acceptauerant. Sed iubetur Moſes ab illa multitudine ſe purgare & abſtrahere, atque aſcendere cum Nadab, & Abiu, & lxx. de ſenioribus vſque ad terminos montis, vbi viderunt Deum clarius, videntes ſub pedibus eius opus ſaphyrinum, & quaſi cœlum cum ſerenum eſt: nec tamen ſuper eos, qui erant in caſtris, miſit manum ſuam, id eſt, non abſcondit ſe ab eis, ſed videntes maieſtatem Dei & non ipſum, læti epulabantur. Dominus autem iterum vocauit Moſen ad altiora & ſecretiora mõtis. Qui aſſumpto tantum Ioſue tranſiuit terminos conſtitutos, dicens ſenioribus: Expectate hic, ſcilicet in caſtris & vſque ad terminos cõſtitutos. Operuitq; nubes montem. Dehinc ad iuſſum Domini iterũ relicto Ioſue in quadam montis planicie, ſolus aſcendit in caliginẽ, vbi perſeuerauit diebus ſex. Septimò autem die vocauit eum Dominus de medio caliginis. Tunc accedens Moſes cum Domino loquebatur facie ad faciẽ, id eſt, valde familiariter, ſicut loqui ſolet ami-

Digitized by Google

cus ad amicum. Erat autem illic xl. diebus & xl. noctibus non manducans nec bibens, ſed diuino tantũ conſortio confortatus & cõſeruatus. Nec dũ tali præſentia diuina contentus erat, ſed ait ad Dominũ. Si inueni gratiã in oculis tuis, oſtende mihi faciem tuã. Cui Dominus, Facies mea pręcedet te, & requiem dabo tibi. Hoc autẽ petijt Moſes, cum aſcendiſſet in caliginem iam ſecundo, quia frequentia diuini conſortij audaciam, familiaritatem, & fiduciam præſtabat. Moſes verò reſponſione diuina nõdum contentus, ſecundo petijt dicens: Si inueni gratiam coram te, oſtẽde mihi gloriam tuam. Cui Dominus: Oſtendam tibi omne bonum, ideſt, meipſum: veruntamen nõ beatifica viſione, quia non videbit me homo & viuet: & ideo non poteris videre faciem meam, ſed eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram, ideſt, Chriſtum, qui eſt lux vera in anima noſtra genita, ſine qua luce, diuina eſſentia fruibiliter aſpici non poteſt. Et ideo dixit
Iohan. 10. in Euangelio: Ego ſum oſtiũ, per quòd ſcilicet vos tranſire oportet ad videndũ Deũ. Et hoc non ſolum ſecundũ humanitatem, ſed etiã ſecundùm diuinitatem. Vnde proſequitur, dicens: Per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, ſcilicet ad diuinitatem; & egredietur, ſcilicet ad humanitatem; & paſcua inueniet æternæ ſuauitatis & ſatietatis. Sequitur: Cumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam te dextera mea, donec pertranſeam, id eſt, nubem ponam ſuper te, quia tanta claritate Dominus pertranſijt, quòd humanus aſpectus eam non ſuſtinuiſſet. Cum autem pertranſiero, tollam manum meã, & videbis poſteriora mea, id eſt, imperfectam viſionem mei percipies. Nã à poſteriori aliquid imperfectè cognoſcitur. Vnde ad literam, cum longè pertranſiſſet Dominus ſublata nube iã à Moſe, velut à tergo videri poterat, Iudæi namq; tradunt eum vidiſſe poſteriora hominis, & in occipite quaſdã ligaturas. Sequitur: Faciem autem meam videre non poteris. Secundũ Auguſtinum tamen xij. lib. ſuper Gene. quod ei nunc denegatur, poſtmodũ liberaliter conceditur, quia Deum vidit per eſſentiã. In cuius argu-
Num. 12. mentum dixit Dominus in libro Numerorum: Ore ad os loquor ei, & palam non per ænigmata & figuras Dominũ videt. Et hæc quidẽ ſingula dulcius eſſent myſticis applicationibus adornanda: ſed breuitati conſulens, hæc delicioſis mentibus indaganda & ruminanda relinquo, ſex tantum gradus ex omnibus, & differentias diuinarum contemplationum in his pręcipuè figuratas exequens. Quorũ duo primi Spiritui ſancto & eius operationi ſpecialiter aſcribũtur: quẽ ſcilicet in aſcenſu noſtro ſpirituali primum attingimus, vtpote primam in aſcendendo perſonam, prout ſuperius latius dictum eſt.

Gradus primus contẽplationis ſu Primus igitur modus & gradus cõtemplationis ſupereminentis figuratur in filijs Iſrael, deſertum pœnitentiæ iam ingreſsis: qui tamen vt infimam diuinam * contemplationem percipere mereãtur,

prius

priuſ à non puris purgari iubentur: nec id ſolum,ſed etiam à licitis reuocantur,dicente domino ad Moſen,Exodi decimo nono: Vade & ſanctifica populum hodie & cras,in hoc ſcilicet,quod lauent ſe & veſtimenta ſua,id eſt purificent tam opera quam affectus:& ne appropinquent vxoribus ſuis,ſed vacent ab earum amplexibus: Quia ſpiritus domini non habitat in terris ſuauiter viuentium:& ſic ſint parati in diem tertium.Die verò tertia audiuntur tonitrua,id eſt,ſpirituales * actiones Spiritus ſancti:micant fulgura , id eſt,ſcintillantes inflammationes:ſentiuntur terræmotus,id eſt, ad literam , agitationes corporales. Hæc enim ſunt primordia gradus huius contemplationis . Cum ergo fidelis amicus introuerſus ſic ſe mundatum , & ab omnibus occupationibus intermeditantibus liberũ, & ocioſum inuenit,ac eleuatum cor ſuum,patulum ſuperius , & hiantibus affectibus,ad immenſam Dei bonitatem, cum amore reuerentiali dulciter inclinatum , & exercitatum, ſecundum omne beneplacitum diuinæ voluntatis:ibi Spiritus ſanctus eidem occurrit, veluti fons viuidus, & profluus: in quo ſpiritus amans protinus expirando baptizatur, vt illic fęliciter viuens inhabitet vbi ſpiritus diuinus amanti ſpiritui proflua largitate tribuit aquas viuas donorum , & gratiarum,vt in eis mundetur ab omni peccato,& affectu inordinato.

permineratis.

** Aliàs eſt ſolationem.*

** Aliàs in actiones aut exactiones.*

Cæterùm,Deus per gratiam ſuam in nobis habitans,& viuens tãgit ſpiritum noſtrum ſuo digito , id eſt , ſuo ſpiritu , viciſsitudinem amoris exigens,& dicens : Amate amorem,æternaliter vos amantẽ. Exactio verò vocis huius intellectualis,tantæ virtutis eſt, quod interiora vniuerſa amoris impetu commouentur, & omnes animæ vires affluentibus refluxibus,reſpondere coguntur : Abyſſalem amemus amorem , nos æternaliter amantem . Tunc ſe protinus cor amantis expandit anheloſis deſiderijs : ſequuntur vires ſenſuales ad DEVM amore ſenſibili properantes. Sicque fęlix anima ſcintillantibus aſpirationibus viuida,ac ſupra ſeipſam efficaciter eleuata,veluti regina quædam amore flagrans,procedit cum intentione recta,cum gratiarum actionem deuota,cum deſpectione, & conculcatione propria, cum obliuione pena ſui , & omnium , quæ viam amoris aliquatenus impedire poterunt , donec fœliciter ad præſentiam æterni amoris peruenerit: qui dulciter eidem ingerit , & docet exercitia perfecti amoris , hoc eſt, mutuam contemplationem,& aſpirationem,inter nos,& DEVM mutuam familiaritatem , & deguſtationem , placere, & complacere,in amorem liquere,& diffluere : vt merito pro his relinquere debeamus omnes amplexus ſuauitatis mundialis. Et hi quidem DEVM contemplantur velut ignem ardentem , id eſt bonitatem diuinam ſentiunt velut abyſſalem quendam, & incomprehenſibilem ardorem æterni amoris .

Spiritum amantem tangi à ſpiritu diuino

Qui viribus vniuerſis tam animæ , quàm corporis amoris ſui guſtum

ſtum auidum infundit, inexpreſsibili dulcore cunctas inebriãs. Et ſic per ſenſionem corporalem anima conſurgit ad ſenſionem ſpiritualem, id eſt, rationalem: ac per illam conſurgit ſupra rationem in ſenſionem diuinalem. Per ſenſionem autem diuinalem vlterius trahitur, & abſorbetur in ſenſionem quandam beatificam immobiliter ſtabilitam: Quæ ſenſio eſt noſtra ſupereſſentialis beatitudo, id eſt, ipſius Dei, & omnium electorum eius fruitio: DEO quidem eſſentialis, omnibus verò creaturis ſupereminentis. Et hic eſt aſcenſus in DEVM per potentias affectiuas. Vnde cum tria prima in vnã vitam conueniunt, tunc in inferiori ſenſu eſt permagna delectatio: in medio ſenſu claritas, & opulentia, & abundantior delectatio: in ſupremo verò ſenſu eſt quædam diuina fruitio per modum viæ ac ſine mẽſura gaudium & diuitiæ ſpirituales: vnde ſenſus diuinus ſine menſura eſt ſupra ſenſum ſenſualem, & rationalem. Porrò ſenſualis ſenſus hic capitur pro vnitate ſenſitiua cordis noſtri: quę cum exaltatur, & ad Deum ſenſibili dilectione dirigitur, tunc eſt altare ſacrificiorum noſtrorum, in quo corporalem noſtram naturam in miniſterio diuino frequenter immolamus: ſemperque dum natura noſtra corporalis amore diuino contingitur, tunc præcordialem ſentimus anhelationem, & aſpirationem, ac ſimplex quoddam ſuſpendium: qui ſenſibilis amor omnium noſtrarum moralium virtutum decor eſt, & ornamentum: ſemperque per illuminatam rationem, & charitatem ſpiritualiter confouemur, excitamur, & innouamur: quæ, ſcilicet duo ſunt ſenſus noſter ſpiritualis. Per quem ſenſum in omnibus obedientes ſumus, & vnanimes DEO, cuncta opera noſtra libertate quadam liberali ſpiritus operantes. Sed in ſenſu diuino, id eſt, ſupernaturali Deo ſumus vniti ſupra rationem. In qua vnione diuinam poſsidemus ſapientiam, libertatem, nobilitatem, & omne bonum ſine menſura, per diuinam, ſcilicet inactionem, & operationem. Ex qua nimirum inactione Dei noſtra natura corporalis ſic ſenſibili dilectione contingitur, vt amabiliter, & libere ſpiritu ſubſequatur. In qua ſubſecutione protinus mirabili ſapore ſpirituali, & ſenſu perfunditur, & ſic diuinæ libertati penitus adunitur.

Aſcenſus in Deum per affectum quis.

Senſus ſenſualis.

Cęterũ, ex vnione noſtra cum Deo, ſpiritus noſter ordinate dirigitur ſecundum omnimodam voluntatem diuinam. Quam etiam natura noſtra libere ſubſequitur, ebrietate ſpiritus allecta, quoniam ex hoc nobis prouenit ſenſibilis delectatio, & ſubiecta tranquillitas naturę. Ex ſenſione denique beatifica, perfecta beatitudo nobis profluit. Eſt enim ſimplex quædam beata ſenſio æternaliter quieta ſtabilita atque perfecta, eminẽtiſque fruitio, quæ fundamentalis requies eſt actualis fruitionis, nec vnquam commoueri poterit. In qua ſcilicet eminenti fruitione, nullam ſpiritus inter ſe, & id quod amat diſcretionem, & differentiã percipit. Quia DEVS amoris ignis eſt infinitæ

Dirigi ſpiritum noſtrũ ſecundum ſpiritũ. Dei fruitio ſſentialis qua.

Digitized by Google

finitæ magnitudinis,& vnuſquiſque ſpiritus amans,& beatus veluti carbo viuidus,& ignitus, quẽ ſcilicet DEVS in hoc igne amoris ſui ſecundum ſui totalitatem incendit, ita quod vniuerſi ſpiritus beati ſimul adunati cum patre, & filio in vnitate ſancti ſpiritus hunc ignẽ immẽſum inextinguibilem,& infinibilem efficiunt. Vbi diuinę perſonæ in vnitatem eſſentiæ ſuę per amorem conflantur in vnam infinibilem abyſſum ſimplicis beatitudinis. Vbi nec pater nec filius nec Spiritus Sanctus,nec aliqua creatura, niſi quædam ſimplex eſſentia, id eſt, diuinarum perſonarum ſimplicisſima ſubſtantia, vbi cunctæ creaturæ in ſuam ſupereſſentiam ſunt abſorptæ: vbi denique omnis fruitio conſummatur, & perficitur in eſſentialem beatitudinem.

Secundus verò modus,& gradus hanc contemplationem Spiritui ſancto appropriatam perficiens, figuratur in eo quòd iuſſus eſt Moyſes ſe à filijs Iſrael ſeparare,& cũ Nadab,Abiu,& ſeptuaginta ſenioribus aſcendere,vt ſic appropinquando, Deum clarius valeăt cernere:quia tunc ſub pedibus eius,velut opus ſapphyrinum apparuit,& quaſi cœlum cum ſerenum eſt. Per hanc enim approximationem figuratur profectus mentis ad mentis tranquillam ſerenitatem: quæ ſcilicet in opere ſapphyrino,& cœlo ſereno deſignatur.Nam cum introuerſus quiſque ſe libere,pure,totaliter, & efficaciter in amorem diuinum demergere didicit: vt in immenſam Dei bonitatem abſorbeatur tunc à facie diuini amoris ſcintillat lux quædam momentanea,quaſi de cœlo fulgur egrediens: quæ protinus incidit in patulũ domicilium cordis illius.Et hoc(vt ſuperius dictum eſt)contingere ſolet ex mirando quodam amoris conflictu inter ſpiritum diuinum, & humanum, quo ſcilicet penetratiuis amoris iaculis pariter vulnerantur.& mutuis ſe fulminibus interlucent. In hac igitur luce ſpiritus Dei loquitur in noſtro patulo in,& amoroſo corde, voce quidẽ intellectuali,dicens. *Gradus ſecundus contemplationis ſupereſſentialis.*

Ego ſum tuus,& tu mea:Ego in te habito,& tu in me viuis.infinitaque ſimilia quæ diuinam vnionem,& amorem denotant. Cui & ipſa ſine intermiſsione vice verſa decantat vna vni, & tota toti, cum ſponſa in Canticis dicens:Dilectus meus mihi,& ego illi Et iterum: Ego dilecto meo,& ad me conuerſio eius.Et hæc quidem ſunt potiſſima,ad diuinum amplexum inducentia.

Cæterùm,in occurſu lucis,& tactus illius in anima, & corpore ac eleuato corde tanta voluptas,& ſpiritualis lætitia reſultat, quod neſcit hæc patiens,quid ſic hi acciderit, vel quomodo valeat digerere, & ſuſtinere.

Et dicitur proprie iubilus, qui nec poteſt exprimi,nec ſciri, niſi per experientiam: ſed viuit in amoroſis cordibus ſoli Deo apertis, ac omnibus creatis obſeratis,& clauſis.Ex quo nimirum exurgit ſpiritualis iubilatio, id eſt,cordialis amor,et feruida flamma deuotio- *Iubilus quid.*

nis

nis in diuinam laudem, & gratiarum actionem, cum ſumma ad Deũ honoris reuerentia. Veruntamen, qui dulcedinem illam percipit, & in ea proprias oblectationes quærit, vlterius viuaciter non aſſurgẽs in diuinam laudem, gratiarum actionem ac feruidam anhelationem ad tantæ liberalitati vicem reddendam, omnino deceptus eſt, & ingratus. Qui vero fidelis eſt, efficaciter ſeſe profundare non deſinat, donec in infinitam abyſſum æternæ ſuæ fœlicitatis abſorbeatur, vbi inter DEVM, & ſe differentiam inuenire nunquam poterit: præſertim cum huiuſmodi teſtimonium certum in ſe ſuſceperit, DEVM ſecundum ſuam totalitatem velle totaliter eſſe ſuum, ſecundum modum omnifarium deſiderij ſui. Ex quo nimirum in eo conſurgit ingens anhelatio, & aſpiratio flammiuoma diuinæ fruitionis, & vnionis, ſecundum eius totalitatem, quoniam in vultus illius veritate patenter edocetur, id quod guſtat in comparatione reſidui, vix obtinere vnius guttulæ quantitatem ad proportionem totius maris. Ex hinc profectu ſpiritus eius ardore vehementi concutitur, & amoris impatientia vires omnes coagitantur, quia quo plus deguſtat, eo plus appetitus augmentatur, eo quod alterum alterius eſt cauſa: & ſic incomprehenſibili diuinitati iugiter inhiare cogitur. De cuius nimirum immenſitate paſcitur, licet non ſatiatur: quia nec illam valet abſorbere, nec comprehendere. Et ob hoc ardor in eius animo tã intemperatus efficitur, quod ipſum amoris exercitium inter ſpiritũ humanum, & diuinum vadat, & redeat more fulgentis coruſcantis. Et in hoc impetu vehementiſsimi amoris omnes actiones noſtræ, rationem pariter, & modum excedunt, eo quod amor exceſsiuis deſiderijs anhelat ad impoſsibile, fauente ſibi ratione, licet conſilium, vel auxilium impendere non valente. Sic ſic nimirum à Deo delectabiliter in amoris abſorptionem introducimur, & ſenſim transformamur. Cùm autem Deo ſic vnimur, remanet adhuc in nobis cognitio viua, & amor actiuus, Quia ſine ſcitu noſtro DEVM poſsidere non poſſumus, nec ſine amoris exercitio DEO vniri, aut vnitionem ſeruare valemus.

Paradigma ex præmiſſa. Denique, vt rudibus, ſimplicibus, & inexpertis hęc euidentius pateant per introductam ſimilitudinem, accipe ſpeculum concauum, & illud diametraliter radijs oppone ſolaribus: deide adhibe ea quę ſua ſiccitate, vel natura ardore tenui citius incendi poſſunt. Ibique per calorem ſolis in ſua virtute lucentis, & ipſius ſpeculi concauitatem, tandem inflammatio cauſabitur. Pariformiter in introuerſione noſtra ſi reperimus cor viuidum, patulum, ac hianti deſiderio ad DEVM cum deuota reuerentia ſubleuatum, protinus in illud diuinæ gratiæ claritas illuceſcit, igne diuini amoris conſcientiam purgans, defectus vniuerſos exurens, animamq; vehementer incendẽs, & inflammans, donec tandem ſpiritus in æternum amorem collapſus,

pſus,ſibi moriatur,& Deo viuat: ita quòd vnus amor effectus, nihil aliud,niſi amorem ſentiat, ab omnibus amoris exercitijs liber & ociosus iam effectus, ſolùmque patiens & recipiens ſimplicem diuinum amorem eius ſpiritum conſumentem,ita quòd omnium obliuiſcitur, vtpote funditus in amorem liquefactus, nec ſciens ſeipſum, nec Deum, nec aliquam creaturam,niſi ſolùm amorem quem guſtat & ſentit,à quo poſsidetur in quadam ſimplici & nuda ocioſitate fœliciter. Denique licèt hos duos modos operationis Spiritus ſancti in animam contemplatiuam poſuimus, ferè infiniti tamen ſunt de quorum diuerſitate, quia multa dicta ſunt in præcedentibus,ideo pro nunc gratia breuitatis ſuperſedemus.

De conſurrectione in contemplationem ſupereminentem quantùm ad duos gradus medios, cæleſti filio appropriatos.
Cap. XXIX.

ABSOLVTIS vtcunque duobus primis gradibus vitæ ſupereminentis,Spiritui ſancto ſpecialiter appropriatis: hic de duobus medijs proſequamur, qui cœleſti filio aſsignantur,ducentes ipſam animam ad ſupereminentes contemplationes. Veruntamen,nè ad impoſsibilia aſcendere velle videamur,notanda eſt doctrina Sancti Thomæ,qui dicit ſecunda ſecundæ,quæſtione centeſima ſeptuageſima quinta. Quòd mens humana diuinitus rapitur ad contemplandam diuinam veritatem tripliciter.

Vt mens hominis contēpletur veritatem diuinam trifariam.

Primò, vt contempletur eam per quaſdam imaginarias ſimilitudines,ſicut fuit contemplatio ferè omnium prophetarum. Nam viſio prophetica non eſt viſio diuinæ eſſentiæ,nec in ipſa diuina eſſentia vident ea,quæ vident: ſed vident in quibuſdam ſimilitudinibus ſecundùm illuſtrationem diuini luminis. Vnde dicit diuinus Dionyſius 4.capite cœleſtis hierarchiæ,loquens de propheticis viſionibus,Quòd ſapiens theologus viſionem illam dicit eſſe formam diuinam, quæ fit per ſimilitudinem rerum forma corporali carentium, ex reductione videntium in diuina.Et huiuſmodi ſimilitudines illuſtratæ diuino lumine, magis habent rationem ſpeculi, quàm eſſentiæ Dei, quoniam in ſpeculo reſultant ſpecies ab alijs rebus, quod non poteſt dici de Deo. Sed huiuſmodi illuſtratio mentis propheticæ pro tanto poteſt dici ſpeculum,in quantum ibi reſultat ſimilitudo veritatis diuinæ præſcientiæ. Et propter hoc dicitur ſpeculum æternitatis,quaſi repræſentans Dei præſcientiam,quæ in æternitate ſua cuncta præſentialiter videt: & ex ipſa Dei præſentia veritas vlterius in mentem prophetæ reſultat. Secundùm hoc enim, quòd in Deo futura contingentia ſunt ſecundùm immobilem veritatem, poteſt imprimere menti prophetæ ſimilem cognitionem abſque eo, quòd

Digitized by Google

quòd prophetæ DEVM per eſſentiam videant: & talis fuit exceſ-
Act. 1. ſus mentis, qui cecidit ſuper Petrum, de quo plenius habetur in Actibus Apoſtolorum.

Secundò verò vt diuinam veritatem per intelligibiles effectus contempletur, ſicut fuit exceſſus Dauid de quo dicebat: Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax, & talis contemplatio nobilior eſt iam dicta. Vnde etiam dicitur eximius prophetarum. Pro quo ſciendum, quod reuelatio prophetica fit ſecũdùm quatuor ſcilicet ſecundùm fluxum intelligibilis luminis, vel ſecundùm immiſſionem intelligibilium ſpecierum, vel ſecũdùm impreſſionem ſeu ordinationem imaginabilium formarum, vel denique ſecundùm expreſſionem ſenſibilium formarum, ſicut rubus oſtenſus Moyſi & ſcriptura oſtenſa Danieli. Cæterùm, licèt prophetia Dauid ex propinquo viſionem attingit ipſius Moyſi, diuinam eſſentiam cernentis, quantum ad viſionem intellectualem, quia vterque reuelationem accepit intelligibilis & ſupernaturalis veritatis, abſque viſione imaginaria: viſio tamẽ Moyſi fuit excellentior quantum ad cognitionem diuinitatis: ſed Dauid plenius agnouit & expreſſit myſteria incarnationis Chriſti.

Pſalm. 10. *Reuelationem propheticam fieri quadrifariam.* *Eſſentia diuina vt videri poſſit.*

Tertiò, vt eam cõtempletur in eſſentia ſua, & talis fuit raptus Pauli, & viſio Moyſi. Ad cuius euidentiam ſciendum quòd eſſentia diuina videri non poteſt ab intellectu creato, niſi per lumen gloriæ, iuxta illud Pſalmiſtę: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Et hoc lumẽ dupliciter participari poteſt. Vno modo, per modum formę immanentis: & ſic ſanctos in patria beatos efficit. Alio modo, per modum cuiuſdam paſſionis tranſeuntis: & ſic lumen illud fuit in Paulo, quando raptus erat in tertium cœlum: in quo raptu fuit alienatus à ſenſibus. Nam eſſentia diuina per aliam vim cognoſcitiuam ab homine videri non poteſt, quàm per intellectum: ſed humanus intellectus ad ſenſibilia non conuertitur, niſi mediantibus phantaſmatibus, quæ per ſpecies intelligibiles accipit: in quibus conſiderans de ſenſibilibus iudicat & ea diſponit. Et ideo in omni operatione, qua noſter intellectus, à phantaſmatibus abſtrahitur, neceſſe eſt, quòd à ſenſibus etiam abſtrahatur. Cum igitur eſſentia diuina non poteſt per aliquod phantaſma videri, nec per aliquã ſpeciem intelligibilem creatam, eò quòd excedat non ſolùm omnia corpora quorum ſunt phãtaſmata, ſed etiam omnem intelligibilem naturam vel creaturam: hinc neceſſe eſt, quòd intellectus hominis in ſtatu viæ à phantaſmatibus abſtrahatur, ſi diuinam eſſentiam videre debeat: ita quòd cum eius intellectus ad altiſſimam Dei viſionem eleuatur, totalis etiam illic intentio mentis aduocetur, & nihil aliud ex phantaſmatibus intelligat, ſed totaliter in Deum feratur. Secus tamen erit in ſpiritibus beatis, ipſam eſſentiam diuinam cernentibus, eò quòd in illis erit redundantia quędam ab intellectu ad

Pſalm. 35. *2. Cor. 12.*

vires inferiores,& vſq; ad corpus. Et ideo ſecundùm ipſam regulam diuinę viſionis, anima beata phantaſmatibus & ſenſibilibus intendere poteſt. Denique, propter hanc à phantaſmatibus abſtractionem non eſt neceſſe, quòd à corpore anima ſeparetur, vt eidem tanquam forma non vniatur: ſed neceſſarium eſt intellectum abſtrahi à phantaſmatum & ſenſibilium perceptione. Vnde etiam Paulus nec tunc, nec poſtea ſciuit, an tunc anima fuerit in corpore, vel extra corpus. Et ideo licèt in hac vita quis exiſtat potentialiter, dummodo tamen non ſit ſecundùm actum, in quantum ſcilicet eius anima eſt corpori mortali coniūcta vt forma, ita tamen quòd corporis ſenſibus aut etiam imaginatione non vtatur, ſicut accidit in raptu, ſic huius vitæ contemplatio pertingere poteſt ad viſionem eſſentiæ diuinæ. Vnde ſupremus gradus contemplationis præſentis vitæ eſt, qualem in raptu Paulus habuit, ſecundùm quem fuit medio modo ſe habens inter ſtatum vitæ præſentis & futuræ. Cæterùm ſupremum hunc contemplationis gradum communicari nunc etiam poſſe à Deo mortalibus hominibus, vti olim Moyſi & Paulo, dubitandum non eſt, ſed q̄ vlli communicetur, neque polliceri quis poteſt neq; temerè quiſque debet aſſerere. Nouit hoc ipſe ſolus qui ad tantam celſitudinem ſolus poteſt mentes amicorum ſuorum ſi ei libuerit, eleuare.

His igitur ad informationem præmiſsis, tertium modum vel gradum ſupereminentis contemplationis proſequamur, qui (vt dictum eſt) ipſi filio conuenienter aſcribitur, intellectum iungens affectui, vt ſimul coambulent vſque ad nouiſsimum intellectus. Et aptè ſignificatur in eo, quòd tertiò Dominus Moyſen ad ſecretiora vocauit. Qui aſſumpto tamen Ioſue ſuperaſcendit vſque ad ipſam caliginem fideliter excubans ad dominicam iuſsionem. Sic nimirum ad hunc tertium gradum aſpirantes, ſolùm per affectum purificatum & inflammatum, ac intellectum ſerenatum & clarificatum, Deo propinquare feſtinant. Et hic gradus iam proſequēdus propriè ſpeculatio vocatur, hoc eſt videre in ſpeculo quia contemplantis affectus mentalis, viuidum ſpeculum eſt, in quo pater cum filio ſpiritum tribuūt veritatis, vt ſic ratio clarificetur, & omnem veritatem agnoſcat: quæ ſaltem intelligi poteſt in modis & imaginibus, in formis & ſimilitudinibus in quantum Deus oſtendere velit, licèt modum in quo videtur diuina facies in nuda intelligentia & ſimplici cogitatione, ſupra rationem & præter rationem, conſideratio vel ratio nequaquam attingere poteſt. Sicut à ſimili, nobilis aquila propter virtutem ſuam viſiuam, fortiſsimam & clariſsimam claritatem ſolis irreuerberatis oculis intueri poteſt: cui tamen oculus veſpertilionis propter ſuam debilitatem cedere compellitur. Sic virtus intellectiua ipſius animę, viuidum ſpeculum eſt, in quo per ſuam gratiam Deus inhabitat, cui dedit Spiritum ſanctum ſuum, & per eius claritatem oculus rationalis

Gradus contemplationis supereminentis tertius.

Speculatio.

Digitized by Google

lis clarificatur,ita ꝙ intelligere poteſt Deum & omnes creaturas in formis, imaginibus & ſimilitudinibus in quantum Deus oſtendere velit. Vnde pręcipit illuminatæ rationi,quòd ordinet & regat vitam ſuam ſenſualem in vera diſcretione virtutum, & adornatione hominis interioris,ſecundũ omne diuinum beneplacitum:vt audire mereatur vocem patris cœleſtis, dicentem: Aſpice in me,vt agnoſcens conſiderare valeas,vel ex parte quis & quid ego ſum. Ad cuius exactionem intellectualem anima penitus cum omnibus viribus exhilaratur. Et oculis intellectualibus iam apertis & clarificatis,illud videre deſiderat,ad quod à Deo tam dulciter allicitur & inuitatur.

Tunc oſtendens ei Dominus in viuido ſpeculo virtutis intellectiuæ ſeipſum, non ſicut eſt in natura,ſed in imaginibus & ſimilitudinibus, prout illuminata ratio comprehendere & intelligere poteſt. Nam ſic illuminata ratio,à Deo ſine errore clarè conſpicit in imaginibus intellectualibus,omnia quæcunque prius audiuit de Deo,de fide,& omni veritate,quam ſcire deſiderat. Imago tamen quæ Deus eſt, licèt ei opponitur, illam tamen capere non præualet, eò quòd oculum ſuum intellectualem incomprehenſibili lumini cedere oportet. Quia tamen ſpiritu veritatis eſt illuſtrata, & vera ſapientia prædita, Deum aſpicit in imaginibus intellectualibus,quomodo ſcilicet Deus eſt ſumma maieſtas,veritas,bonitas,pietas,charitas,ſapientia, miſericordia, iuſtitia, &c. Videt etiam differentiam perſonarum & vnamquamque eſſe Deum omnipotentem. Videt quoque vnitatem diuinæ naturæ in Trinitate, & Trinitatem in vnitate naturæ. Videt denique fœcunditatem in diuina natura,& vnamquamq; perſonam eſſe Deum in vnitate eſſentiæ. Quia ratio ſpiritu veritatis clarificata, Deum videt in proprio ſpeculo in tam multis modis, formis & imaginibus, ſicut excogitare poteſt & videre deſiderat. Nihilominus tamen virtus intellectiua ſemper inclinatur ad videndum quid ſit Deus in ſe,& quis ſit:quoniam ad hoc à Deo dulciter allicitur & inuitatur, ita quòd anhelosis affectibus ingeminare cogitur anima cum Moyſe: Domine ſi inueni gratiam in oculis tuis, oſtende mihi teipſum, ſcilicet ſupra ſimilitudines & imagines reuelatum & nudum. Sed illic intellectus excubare cogitur,quia oculus eius ab immenſa claritate reuerberatur & caligatur. Exultat tamen cum ſponſa dicens. Sub vmbra illius quem deſiderabam ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. *Cantic. 2.*

Pro quo notandum, quòd tria ſunt quæ cauſant vmbram,ſcilicet lumen,medium & obiectum. CHRISTVS igitur ſecundùm diuinitatem lumen eſt,à quo ſcilicet Dei vmbra cauſatur. Medium autem ad cuius ſimilitudinem hæc vmbra compingitur, eſt eius humanitas per ſuæ gratiæ plenitudinem, ſuorumque meritorum abundantiam. Obiectum denique luminis, quod & vmbra efficitur, eſt noſtra

Vmbrã cauſantia quæ. Lumen. Medium. Obiectum.

ſtra voluntas, dū diuino lumini ſpontanea ſubiectione opponitur. Nam eodem momento quo libera conuerſione ſeipſam æternæ beatitudini totaliter obijcit, in ipſis penetralibus ſpiritus noſtri, DEVS radios ſuæ perpetuæ lucis infundit. Cui lumini ſpiritus noſter in DEI ſecretalibus counitur. Et ex hac vnione plenitudo gratiæ naſcitur, ex qua obediens voluntas velut umbra Dei generatur, ſemper mediantibus meritis IESV Chriſti. Et tunc ſicut umbra mouetur, ſecundùm omnem motum interpoſiti, à quo cauſatur, & ipſum quocunque præceſſerit, comitatur: ſic illa voluntas vmbra DEI iam effecta, ſpiritum eius & directionem intrinſecus per omnia ſubſequitur: & extrinſecus humanitatem domini IESV, eiusque, doctrinam in mandatis & conſilijs imitatur. Sic uoluntas obediens, vbi diuinæ liberari & vnitati plenè ſe tradit, ibi ipſa Dei, & Deus eius vmbraclum efficitur: quia Deus in ea, & ipſa in Deo ſuauiter habitat & quieſcit: eò quòd alter æterna fruitione quadam alterius eſt complexus. Et hoc quidē in potentijs affectiuis: ſed in potentijs cognitionis requieſcit intellectus ſub umbra dilecti ut uidebitur.

Quartus proinde gradus ſiue modus, hanc contemplationem ad appropriatam filio perficiens figuratur in eo quod Moyſes à domino vocatus, etiam relicto Ioſue in quadā montis planitie, ſolus aſcēdit in caliginem illic perſeuerando ſex diebus, donec à domino rurſus vocaretur, Sic nimirum anima felix ad viſionem eſſentiæ diuinæ frequenter aſpirans: & quod in ſe eſt actitans, à dilecto ſæpius idipſum inuitatur, veluti ſpiritu diuino illuminatæ ſuæ rationi taliter reſpondente, & intellectuali voce dulciter ingerente: Reſpice in me, quis ego ſum, & quid. Tunc confeſtim ſimplex oculus amatiua virtute ſubrectus, cum intuitu ſimplici in diuinam claritatem reſpicit omne quod DEVS eſt vniformiter, & eam ſequitur oculus intellectualis in eodē lumine, ſcire uolens & inueſtigare quid ſit Deus aut quis: ſed ante conſpectū domini ratio deficit, & omnis conſideratio cum differentia & diſcretione. Virtus autem intellectiua protinus in modū modi neſcium eleuatur, ita quòd intuitus eius ſit ſine modo, nec ſic, nec ſic, nec hic nec ibi firmatur, ſed omnia quodam modo ſine modo cōplectitur, eò quòd eius intuitus, ei ſuperexaltatus & ſuperdilatatus eſt, ita quòd neſcit vbi reſpiciat, ueluti vagabunda & errans. Nec quid intuitū reuocare poteſt: quia totus eſt ab eo diffluens, ſine modo, ſine fine, ac ſine reuerſione: quia quod capere deſiderat, adipiſci ad votum non præualet.

Gradus quartus contemplationis ſupereminentis.

Porro, licèt intellectus cū Ioſue remanet foris in planitie, uirtus tamen amatiua ſuperior, (quæ ſicut intellectus ad notitiam, ſic ad guſtum ipſa diuinitus inuitatur) amoris impetū proſequi cupiens, efficaciter progredi non fatiſcit. Ipſa nimirū ſolius fruitionis (quæ guſtui magis debetur, quàm viſui) delectatur amplexu Et ideo cum

Virtus amatiua.

Moyſe ipſam caliginem intrare feſtinat. Cùm ergo noſipſos ſic excidimus in ipſam caliginem,& inſcrutabilem modicarentiam,ibi continuò lucet ſimplex quidem radius diuinæ claritatis,in qua fundati ſumus. Quæ protinus nos ex nobiſipſis tradit in ipſam ſui ſupereſſentiam,& amoris abſorptionem. Cui ſcilicet amoris abſorptioni ſimul adhærens eſt, & conſequens, iuge amoris exercitium modo carens,eo quòd amor ocioſus eſſe non poteſt,ſed ſcitu pariter,& guſtu ſcrutari nititur,inſcrutabiles diuitias in ſuo fundo viuentes. Et tūc virtus intellectiua prope remanet, ſedens ſub vmbra illius quem deſiderabat, ſicut in præcedenti gradu virtus affectiua. Quia magna differētia eſt inter claritatem beatorum,& illam ad quam noſter intellectus nunc attingere poteſt. Nam vmbra Dei duntaxat noſtram modo ſolitudinem illuſtrat: ſed illis eſt ſempiterna claritas, & vmbra nulla, licèt idem ſol, & eadem claritas vtrumque perficit. Nam quia beatorum ſtatus peruius eſt & glorioſus,ideo remoto omni medio,claritatem glorioſam percipiunt. Status verò noſter adhuc mortalis eſt,& rudis,& hoc eſt medium illud,à quo cauſatur vmbra noſtram intelligentiam ſic obnubilans, quòd cœleſtia tam clarè, ſicut beati videre non poſſumus,ſed ſecundùm Apoſtolum videmus nūc per ſpeculum in ænigmate,id eſt,vmbra:tunc autem facie ad faciem ſicuti eſt:& tunc ſimiles ei erimus. Veruntamen hæc vmbra in tantū ab hoc ſolari lumine perluſtratur, quòd diſcere valeamus virtutum perfectam diſcretionem, & omnem veritatem noſtro mortali ſtatui neceſſariam. Quod ſi ſolari claritati couniri deſideramus,neceſſariū eſt nos ſubſequi,& egredi noſmetipſos in modicarentiam:vt ſic oculis intellectualibus excæcatis,ſol ipſe iuſtitiæ ſimplicem oculum noſtrum trahat in ſuam claritatem, vbi cum Deo perfectam poſsidebimus vnitatem.

Status viatorum cuiuſmodi.

1.Cor 13.

Peroratio. Cant.1

Sic ſentire,& intelligere,eſt vita contaplatiua, noſtro nunc ſtatui conueniens. In qua ſedulè cum ſponſa dulciter expetere debemus: Indica mihi quē diligit anima mea,vbi paſcas,vbi cubes in meridie, hoc eſt,in lumine gloriȩ,quia nos adhuc poſiti ſumus in lumine,vel potius in vmbra lucis matutinæ, licèt ſe ſponſa ſub hac vmbra ſediſſe glorietur, vbi & fructus dilecti gutturi ſuo dulces fuiſſe perhibetur.Nos autē quando fructū illius deguſtamus, niſi quādo Deum nos intrinſecus tangere ſentimus:quia ſuum contingere,eſt ſuum cibare. Nam in contactu ſuo deficiunt omnes vires animæ:& ſedemus ſub umbra Dei,cuius fructus,id eſt, filius, quem pater in noſtro gignit ſpiritu,guſtui noſtro ſpirituali tā infinitè dulcis ē, quòd eū nec glutire,nec in nos mutare valemus:ſed nos in ſe ſedulis vicib.intrahens,mutat,& abſorbet:& inde modus ille modineſcius exurgit. Et hæc quidem actitantur,ipſe ſole iuſtitiȩ ſimplicem oculum noſtrum in ſuam claritatem attrahente. Vbi DEVM,& omnia ſine diſcretionis

Digitized by Google

nis differentia ſimplici cõtuitu in diuina claritate contẽplatur: qđ propriè pertinet ad quintũ gradum, ſicuti mox videbitur. Et hęc eſt dignisſima & vtilisſima contemplatio, ad quam in hac vita perueniri poteſt: quia in ea contẽplatiuus ſui melius potens permanet & liber. Poteſtq; in quolibet amatorio introgreſſu in altitudinẽ vitę, vltra omnem intelligentiæ captum proficere: quia in interno feruore ſuæ deuotionis, & virtutum exercitijs, liber & ſui potens permanet.

De conſurrectione in contemplationem ſupereminentem quantum ad duos gradus ſupremos, cœleſti parti appropriatos.
Cap. XXX.

VIſis iam de quatuor modis & gradibus vitæ ſupereminentis, duobus ſpiritui ſancto, & duobus ipſi filio aſsignatis: hic pro fęlici clauſula præſentis opuſculi, duos ſupremos ipſi patri cœleſti ſpecialiter appropriandos proſequamur: vt ſic ad originem perſonarum & principium omnium rerum, finemq; beatitudinis noſtræ fœliciter conuertamur. Quorum primus modus & in ordine priorum quintus, in eo conuenienter figuratur, quòd Moyſes in caligine cum domino quidem familiariter loquebatur: ſed tamen in hoc minimè contentus orabat, dicens: Si inueni gratiam in oculis tuis, oſtẽde mihi faciem tuam. Cui dominus: Facies mea præcedet te. Et rurſum Moyſes: Oſtende mihi gloriam tuam. Cui dominus: Oſtendam tibi omne bonum, id eſt, meipſum. Veruntamen non in claro contuitu, ſed poſteriora mea videbis, ideſt imperfectam cognitionem cõſequeris. Sic etiam gradum hunc conſequẽtes, ſimplici puritate ſpiritus per amoroſam reuerentiam & claram intelligentiam in Deum eleuati, nuda ac reuelata facie in pręſentia diuinæ maieſtatis, deuoto familiarique colloquio, ac confidentia perſeuerant, ſibi faciem illam amabilẽ oſtendi flagitantes. Tunc cœleſtis pater, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, à facie ſua lucẽ quandã fulgidam ac ſimplicem emittere non deſiſtit in intimum apicem ſuę ſimplicis ac nudæ cogitationis eleuatæ ſupra ſenſum & imaginationẽ, ſupra rationem & præter rationẽ, in eleuata ſcilicet puritate ſpiritus ſui. Porro, lumen iſtud non eſt Deus, ſed eſt præuia lux quædam intellectualis, quã nec ſenſus, nec ratio, nec natura, nec cõſideratio capere valet. Eſt, inquã, quoddam clarificatũ mediũ inter nos & Deũ, quod nobilius & ſuperius eſt omnibus à Deo in natura creatis, vtpote ipſius naturæ perfectio. Noſtra verò ſimplex & nuda cogitatio, ſpeculũ viuidum eſt, in quo lux iſta refulget, exigens à nobis conformitatẽ & vnionem cum Deo, in quo viuido ſpeculo viuit Deus in nobis cũ donis ſuis & gratia: noſq; viuimus in eo per virtutes & opera bona. Præterea, lumen iſtud dicitur candor lucis æternæ, quod ſpeculũ

Gradus contemplationis ſupereminentis quintus.

Iacob. 1.

Digitized by Google

requirit ſine macula. Dicitur etiam ſpiritus patris, in quo ſcilicet oſtendit ſe Deus ſimpliciter & non ſecundùm differentiam vel modum perſonarum, ſed in nuditate ſuæ naturæ & ſubſtantiæ. Pater enim cęleſtis denudans memoriam à formis & imaginibus ipſam nudam cogitationem vel memoriam eleuat in ſuam originem, id eſt, in ſeipſum, vbi ſtabilitur & vnitur ſuo principio, id eſt, Deo. Cæterùm in hac luce loquitur ſpiritus patris in cogitatione noſtra nuda, ſimplici & eleuata: Reſpice in me. Tunc ſpiritus tam dulciter inuitatus, confeſtim ſimplicem oculum intelligentiæ ſuæ aperit per infuſam ſibi lucem ſimplicem patris: & ſic fœliciter contemplatur eius faciem, id eſt, diuinam ſubſtantiam vel naturam in ſimplici contuitu ſupra rationem, & præter conſiderationem. Non tamen prout eſt in ſua ineffabili gloria, ſed prout ſibi placuerit oſtentare ſe vnicuique, iuxta modum collati luminis. Denique lux iſta contemplatiuis ſpiritibus veram agnitionē tribuit, quòd Deum vident ſicuti in hac vita videri poteſt ſecundùm ſtatum viæ. Sic per amorē ſupra rationem vſq; in oculum noſtrum ſimplicem noſipſos eleuare debemus, ut ita ſubleuatus ſupra rationem & præter rationem oculus noſter, in quēdam nudum & ſimplicem intuitum ad faciem patris, ſemper aſpiciat. Vnde ſicut angeli in miniſterio noſtro poſiti, propter hoc non impediuntur, quo minus ſemper faciem patris aſpiciant, ſic oculus animæ ſimplex, nihil ſibi obijcit, præterquam imaginem illam, quæ Deus eſt, vbi Deum videt & omnia, prout cum Deo vnum ſunt, ſimplici quodam intuitu, & hoc illi ſufficit. Quod propriè dicitur cōtemplatio, hoc eſt, Deum videre ſimpliciter & vniformiter: cuius claritatem iam in ſe natam inuenit. Eſt enim ipſa claritas imago Dei ſimplicem oculum noſtrum transformans, & nobis Deum, licèt ſub vmbra quadam oſtentās, imperfectamque cognitionem ingerens, quia nullam aliam imaginem oculus ſimplex recipit. Porro, diuinam imaginem totam indiuiſam & integram recipit, quā etiam per ſeipſam cognoſcit, vbi illam ſuſcipit. Et in hoc terminatur iſte modus contemplationis. Nam vbi plenè transformamur in claritatem ſuam, ibi noſtri obliuiſcentes vnum cum Deo efficimur, prout videbitur in vltimo gradu.

Mat. 18.

Contemplatio propriè dicta.

Vt homo fiat deiformis.

Denique licèt hæc immenſa claritas oculum rationalem (vt dictū eſt) reuerberat & caligare facit ſupra rationē, tamē oculus ſimplex ſemper manet apertus aſpectu puro ac nudo, lumen illud cum eodem lumine cōtemplari non deſinens. Et ibi quidem oculus oculo, ſpeculum ſpeculo, & imagini imago obijcitur. Cum his enim tribus deiformes efficimur, & vniti Deo. Nam in illo ſimplici oculo fęlix anima, quæ ſic viuidum & puriſsimum ſpeculum effecta eſt ad imaginem diuinam glorioſius imprimendam, Deus autem imaginē ſuam id eſt, diuinam claritatem ipſi ſpeculo animæ tam proflua largitate

gitate ſecundùm ſui totalitatem imprimere dignatur,quòd nullam aliam claritatem, uel imaginem recipere prævalet, ſicut ſpeculum concauum rotæ ſolari diametraliter ſuppoſitum. Cæterùm, claritas iſta non eſt mediū inter nos & Deū,ſed eſt idipſum quod videmus, & lumen quo videmus: ſed nõ eſt oculus qui videt,quia licèt imago Dei ſpeculo ipſius animæ ſine medio cõiūgatur, minimè tamen imago ſpeculū efficitur:ſed vnitio illius imaginis in ſpeculo,tam excellens eſt & nobilis,quòd anima cõuenienter imago Dei nominatur.

Fructus regni diuinæ claritatis animæ amoroſę oſtenſi.

Denique, cùm regnum ſuum dominus amoroſæ animæ ſic oſtendere dignatur,ſuper omnem lucem creatam in quodam immẽſo lumine diuino, protinus triplicem fructum ibidem conſequitur, Primus fructus eſt immenſa claritas quæ cauſa eſt & origo totius claritatis, tam in actione quàm in contemplatione: Hæc igitur claritas intellectiuæ virtuti tãti ſaporis eſt,quòd ſeipſã profundans, immergit in illam claritatem, & cum immenſitate luminis eius, vnum efficitur. Cum enim hanc claritatem nobis oſtẽſam ſine intermiſsione ſubſequimur vſque in eam(ex qua orta eſt) abyſſum,tũc nihil aliud ſentimus,quã à nobis expirare,ac ſine reuerſione demergi & abſorberi in infinitã diuinę claritatis abyſſum. Secũdus fructus eſt, amor incomprehenſibilis,totum animæ regnum vigoroſè perfluens,ſecũdũ exigentiam & capacitatem virium illius. Facit enim animam ardore ſuo liqueſcere in quendam ſimplicem eminentẽ amorem: ſentitque ſe latitudinem quandam effectam cum amore, quæ ſine menſura eſt,omnia complectens,& ſemper manens incomplexa.Per claritatem autem prædictam tam immenſam & hunc amorem incomprehenſibilem,anima perfluxa fundituſque penetrata,venit in quãdam beatificam fruitionem,qui tertius fructus eſt. Hæc autem fruitio tam immenſa eſt, quòd DEVS & omnes ſancti ac anima tam fęliciter eleuata in illam fruitionem profundantur & abſorbentur in quandam inſcientiam & æternam ſui abſorptionem, in qua ſummus ſapor æternæ dulcedinis experitur, vt ſic anima ſapiat & agnoſcat,quoniam ſuauis eſt dominus. Hic enim ſapor tam immẽſus eſt, quòd animæ guſtanti videtur ab illo cuncta creata ſimul eliquari poſſe: qui totalem animæ regionem perfluens inũdare facit. Virtus igitur intellectiuã claritatem illam æternam aſpicit. Vnde tantæ delitiæ defluunt, ſubitoque ab eadem immenſa claritate transformata ſine intermiſsione contemplatur incomprehenſibilem vbertatem æternæ beatitudinis. Hinc etiam conſurgit in ea conſideratio quædam illuminatæ rationis, licèt veraciter agnoſcat,quòd illas incomprehenſibiles delitias nunquam intelligere valeat,eò quòd ipſa gaudium immenſum luce creata conſiderat:& ideo in ſua conſideratione deficit. Multò tamen ſubtilius ſolito ratio creaturaliter in luce creata conſiderat,vt in ſubtiliſsimis imaginibus, & operibus affluẽ

tiſsimis illius ſuperbenedictæ Trinitatis ſe lætificando reficiat: ex quibus, ſcilicet dilectum conſiderat eſſe tantæ immenſitatis, quòd nunquam creatura plenè comprehendi poterit.

Contemplator verus cuiuſmodi eſſe debeat.

Talis igitur contemplator ambidexter eſſe debet, ſuam cogitationem poſsidens, velut rex præpotens in regnum ſuũ, vt ſcilicet per ipſam cogitationem ad omnes virtutes ſine intermiſsione ſe declinet, gerens ſimilitudinem fœcundæ bonitatis diuinæ naturæ, ſemper effluentis ſecundùm perſonalitatem cum donis ſuis ad omnes creaturas. Ad eandem cogitatione ſine intermiſsione ſemper eminenter immaneat, vt in illam abyſſalem claritatem continuè fęliciter transformetur, ſimilitudinem gerens diuinarum perſonarum, quæ ſingulis momẽtis refluunt in illam abyſſalem diuinitatis eſſentiam, & fruitione fęlicisſima abſorbentur. Sic & huiuſmodi ſtare debet inter fruitionem, & operationem ſemper eſſentialiter immanens, & inhærens per influxum in requiem fruitiuam, ſemperque ſe profundans in ſuum nihilum, id eſt, in diuinitatis caliginem, quæ eſt ſumma beatitudo Dei, & ſanctorum eius. Et ſic transformatur à claritate creata in claritatem increatam, per æternam ſuam imaginem, id eſt, per patris ſapientiam, quæ eſt imago, & exemplar omnium creaturarum. In qua ſcilicet imagine viuunt omnes creaturæ, tam ſpirituales, quàm corporales: per hanc etiam imaginem effluunt omnes creaturæ in ſuam creatam eſſentiam, Dei ſimilitudinem recipientes. Veruntamen iſte fœlix ambidexter maiorem in hoc cæteris Dei ſimilitudinem præfert, quia cum omnibus etiam virtutibus effluit DEI ſimilitudinem gerens, qui largiter effluit cum omnibus donis ſuis, & iterum immanens influit in æternã fruitionẽ, ſuper omnia dona cum Deo vnum effectus. Et ideo dicitur perſona cõis in vtroque, ſcilicet prõptiſsimus, & edoctus: ac ſumma nobilitate clarificatus.

2. Cor 3.

Gradus ſextus contemplationis ſuperesſentialis.

Pſalm. 4.

Sextus denique modus, & gradus hanc contemplationem cœleſti appropriatam perficiens, in monte Sinai, à Moyſe deuotè petebatur, dicens: Si inueni gratiam in oculis tuis, oſtende mihi gloriam tuam. Et quod tunc impetrare non potuit, poſtmodum adipiſci meruit, ita vt verè dicere poterat: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine, dediſti lætitiam in corde meo. In hoc gradu ſi conſtitueretur quiſpiam contemplatiuus, diuinam claritatem ſine aliquo intermediante ſuſcipiet, ita qui ſine intermiſsione fieret eadem claritas quam ſuſcipit, & ſic videns efficeretur in lumine penitus deitus deiformi. Qui ſic fœliciter illuſtratus, æternum, & inceſſabilem affluxum dilecti ſui conſpiceret ſe ſua claritate beatifica perfluentem. Quia nimirum abyſſus, ex qua claritas illa radiat, quę & ipſa claritas eſt, viuida pariter, & fœcunda eſt. Et ideo æterni luminis apparitio in abſcondito ſpiritus abſque ceſſatione renouaretur. Et quia fœlix influxus illius conſtat in æterno (nunc) ſine

tempore

tempore, qui nouo ſemper appetitu, & gaudio, iugiter ſuſciperetur (cuius etiam vbertas deliciarum, quam ſecum afferret, inſcrutabilis eſt, & immenſa) ideo nimirum oculi ſpiritus quibus dilectum immanantem aſpiceret, adeo patuli facti eſſent, quòd nunquam clauderentur, ſed contuitus arcanæ manifeſtationis Dei maneret æternus: capacitaſque ſpiritus in illius affluxu tanta amplitudine mox expanderetur, quòd eadem, quam capit, amplitudo protinus efficeretur. Sic ergo Deus Deo mediante comprehenderetur, & videretur, in quo tota noſtra conſiſtit beatitudo. At verò nulli omnino hominum hunc gradum contemplationis promittimus, neque promittere poſſumus, quòd ſingulariſsima priuilegia ſanctorum ad regulam trahenda non ſint, quamuis neque etiam Dei liberalitatem ac benignitatem valeat ratio humana metiri.

Conſurge nunc ô anima deuota greſsibus contemplationis, & fruitionis æternæ ad omnimodam dilecti conformitatem, quia diuitias vniuerſas, quæ in illo naturaliter ſunt, nos in eo, & ipſe in nobis mutuo amore poſsidemus, quoniam in illius ſummæ charitatis complexu cuncta deſiderabilia plenis faucibus deguſtamus, eò quòd illic ſpiritus noſter complexu quodam conſtringitur beatiſsimæ Trinitatis, immanens in ipſa ſupereminenti vnitate, fœlicique fruens quiete. Verùm, ipſa ſimplex abyſſus exemplaris noſtri, ponit ſemper tenebras latibulum ſuum omnem modum prorſus excludens. Sed immenſa claritas ex eo radians abſconditum Dei in modum producit, & manifeſtat. Vniuerſique ſublimati ſupra ſuam creationem, in altitudinem vitæ contemplatiuæ cum hac deifica claritate vnum fiunt, imo ipſa claritas ipſi ſunt. Inueniuntque ſe per hoc deificum lumen eandem eſſe ſimplicem diuinitatis abyſſum, ex qua claritas diuino modo relucet, & in qua, ſecundùm ſimplicitatem eſſentiæ, perpetuè ſine modo ſimplex intus manet. Vnde intimi contemplatores intellectuali contuitu conſurgere debent, ſecundùm modum contemplationis, ſupra rationis diſcretionem, & ſupra ſuum eſſe virtute luminis, diuinitus generati, vt ſic de claritate in claritatem, tanquam à domini ſpiritu transformentur, & cum eo lumine, quod vident, & quo vident, vnum fiant. Veruntamen progreſſum practicum illius mirabilis transformationis, in qua ſpiritus noſter ſic à diuino ſpiritu fœliciter agitur, vt illam nobiliſsimam filiationem æternæ lucis ſortiatur (quia qui ſpiritu Dei aguntur, filij Dei ſunt) penitus reticere ſtatui, nè temerariè videar irrumpere velle, diſcutiendo illa ſecretiſsima diuina myſteria: hoc ipſum duntaxat experimentalibus contemplatoribus ruminandum relinquens, vt reliquiæ cogitationum diem feſtum agant ſibi. Scio nanque qui dixit: Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. *Pſalm. 17.*

Generatio diuina, vt fiat ſemper noua in anima.

Cum igitur in hac transformatione fęlicißima, ſic ſinũ patris per filiũ in ipſa ſpiritus ſui deiformi lympiditate poſſederit anima, tũc fęliciter lumine diuinæ veritatis illuſtrata ęternam filij generationẽ ſemper in ſe nouã ſingulis momentis ſuſcipiet: Et iuxta modum luminis, in dininam contemplationem, per amoroſam conſurrectionem exiet: Inſpiciat ergo patrem, veluti viuidam Trinitatis originẽ cum omnibus in ſe viuentibus in filium, quaſi in æternam ſuam ſapientiam actiuè conuerſum. Inſpiciatque eadem ſapientiam, & vniuerſa in ea viuentia, in patrem, velut in principium ſuum, vnde ab æterno originatur, actualiter reflexam. Ex occurſu verò patris, & filij tertia procedit in Trinitate perſona, ſcilicet Spiritus Sanctus, amor, & nexus amborum, vnum eiſdem identitate naturæ, qui patrẽ, & filium cunctaque in eis viuentia tanta diuitiarum, & gaudiorum immẽſitate tam actiuè, quàm fruitiuè penetrando complectitur, ꝙ vniuerſas creaturas hinc ęternaliter ſilere oporteat. Quia incomprehenſibilia, & miranda, quæ in amoris huius infinitiſsimo theſauro ſunt contenta, omnium creaturarum intellectum in infinitum excedunt. Sed vbi hæc ipſa ſine admiratione aliqua guſtantur, & intelliguntur, ibi ſpiritus ſupra ſeipſum tranſlatus, & in vnitate viuidæ abyſsi Deo totaliter vnificatus eſt, guſtans, & videns immenſas diuitias, quæ Deus eſt, & hoc ſine obumbratione viciſsitudinis. Quia pater, & filius, æterno beneplacito, & amoroſo complexu in alterutrũ ſeſe transfundunt: & hoc æterno amoris nexu iugiter renouatur. In quo nimirum amore perpetuò ſumus, & nos per Spiritum Sanctum amabiliter circumplexi. Qui ſcilicet complexus in ſuo fundo fruitiuus eſt, & modi neſcius, eò quòd infinita vaſtitas deitatis adeo caliginoſa eſt, & expers modi, quòd omnem modum, & opus omne diuinum cum perſonarum proprietatibus opulento complexu eſſentialis vnitatis comprehendit, diuinam fruitionem in abyſſo innominatæ diuinitatis generans. Et in hoc gradu celebratur fruitiuus quidam exceſſus, ac in ipſam eſſentiæ ſimplicitatem diffluẽs ingreſſus. In quam velut innominatam abyſſum deitatis vniuerſa diuina nomina, & modi quilibet, cunctaque viuæ rationes in ſpeculo diuinæ veritatis relucentes, tanquam in omnium nominum, modorũ ac rationum voraginem abſorbentur. Quia nimirũ in hac ininueſtigabili diuinæ ſimplicitatis abyſſo, beatitudine fruitionis omnia cõplectũtur. Perſonas enim, & vniuerſa in Deo viuẽtia cedere hic oportet, cũ non ſit hic aliud, quàm æterna quies in amplexu fruitiuo amoroſsimæ abſorptionis, quam omnes contemplatiui ſpiritus ſuper omnia fœliciter elegerunt. Quam & nos, & in præſenti prægustare, & in futuro poſsidere faciat IESVS CHRISTVS, ſapientia patris Deus de Deo, lumen de lumine, qui cum eodem Patre, & Spiritu Sancto ſuper omnia ſit benedictus in ſæcula. Amen.

D. HEN-

D. HENRICI HARPHII

VIRI ERVDITIONE

Diuinorumque contemplatione profundiſsimi

THEOLOGIAE MYSTICAE, LIBRI III.

PARS QVINTA.

Amoris diuini nouem gradus in ſe complectens.
Amoris gradus primus dicitur Amor incomparabilis.
Cap. XXXI.

AMICE aſcende ſuperius. Lucæ decimoquarto. Quæritur. Vtrum charitas infunditur ſecundùm quantitatem naturalium, præſertim cum dicitur apud Matthæum: Dedit vnicuique ſecundùm propriam virtutem. *Matth. 25.* Sed charitatem nulla virtus præcedit, niſi virtus naturalis: & ideo videtur, quòd ſecundùm capacitatem virtutis naturalis infunditur homini charitas, ſicut etiam angelis charitas, & alia dona gratuita data ſunt ſecundùm capacitatem naturalem, vt tangit Magiſter Sententiarum libro ſecundo. Ad hoc breuiter reſpondetur, quòd vniuſcuiusque quantitas dependet à propria cauſa rei, quia vniuerſalior cauſa maiorem effectum producit. Charitas autem cum excedat proportionem humanæ naturæ, non dependet ex aliqua naturali virtute, ſed ex ſola gratia Spiritus Sancti eam infundentis. Et ideo quantitas eius non dependet ex conditione naturę, vel ex capacitate naturalis virtutis, ſed ſolùm ex voluntate ſpiritus, prout vult ſua dona tribuentis. Et licèt dat vnicuique ſecundùm propriam virtutem, id eſt, ſecundùm diſpoſitionem, præparationem, & conatum gratiam ipſam recipientium, hanc tamen diſpoſitionem, vel conatum Spiritus Sanctus præuenit, mentem mouens plus, vel minus, ſecundùm ſuam voluntatem. Angelus verò cum ſit naturæ intellectualis, & ſecundùm ſuam conditionem ei competat, quòd totaliter feratur in omne id in quod fertur, ideo in ſuperioribus angelis fuit maior conatus, tam ad bonum in perſeuerantibus, quàm ad malum in cadentibus. Hinc eſt, quòd ſuperiores angeli perſiſtentes, facti ſunt meliores inferioribus, & cadentes peiores. *Angelorum charitas.* Sed homo naturæ rationalis eſt, cui competit eſſe, quandoque in potentia, & quandoque in actu: & ideo non oportet, quòd feratur

Digitized by Google

tur totaliter in id,in quod fertur. Sed eius qui habet meliora naturalia,poteſt eſſe minor conatus,& èconuerſo.Ex quo ſequitur,quòd charitas viæ ſemper augeri poteſt. Ex hoc enim viatores dicimur, quod in Deum per charitatem, mentis affectibus tendimus,qui eſt vltimus finis noſtræ beatitudinis.Per ipſam enim mens peruenit ad Deum,& vnitur eidem.Hinc etiam Apoſtolus ipſam charitatem viã nominat,dicens. Adhuc autem excellentiorem viam vobis demonſtro.Et ideo non immeritò Chriſtus ait his,quos ſibi clariſsimos efficere deſiderat: Amice aſcende ſuperius.

Viatores cur dicamur. *1. Cor. 11.* *Luc. 14.*

Pro quo ſciendum, quòd ſecundùm Auguſtinũ,pes animæ amor eſt,& amore mouetur anima, velut ad locum quò tendit, ſcilicet ad dilectionem bonam,vel malam. Quare peccator etiam à Deo longe abijſſe dicitur,non quidem loco,ſed diſsimilitudine, ſcilicet mala vita,malis moribus,quia quiſque amando Deum,accedit ad Deum,& amando iniquitatem, recedit à DEO,nuſquam pedes mouet,& tamen recedit,& accedit. Beatus igitur cuius eſt auxiliũ abs te domine:Hic enim aſcenſiones per gradus amoris, in corde ſuo diſpoſuit, in valle lachrymarũ. Vnde ad noſtram inſtructionem nouẽ gradus ſcalares amoris diſtinguere curabimus, quos fidelis Chriſti ſeruus conſcendere non omittat,vt poſt horum felicem aſcenſum:tanquam verus amicus DEI,regni illius particeps eſſe valeat. Et hos quidem gradus,ad maiorem euidẽtiam,nouem proprietatibus ignis aſsimilare placuit, eò quòd amor Dei ignis conſumens eſt, non naturam, ſed omnem diſsimilitudinẽ. Ignis igitur primò naturam habet purgatiuam,qua ſcilicet metallorum conſumit rubiginem. Agendo nanque in ſubſtantiam metalli,tandem ipſam calore diſſoluit,& ſeparat ſi quid rubiginis inuenit,idque conſumit. Quòd ſi metallum omnino purum eſt,violentia quidem caloris diſſoluitur,ſed non conſumitur.Aurum enim perfectè iam depuratum,quamuis per calorem diſſoluatur, non tamen in ſuo pondere minoratur. Et hęc proprietas ignis amorem nobis repræſentat qui dicitur incomparabilis, ſine quo ſcilicet nulla pœnitentia peccati rubiginem conſumere poteſt. Eſt autem infimus amoris gradus communis omnibus electis tantęque virtutis,quòd omne peccatum mortale ab anima depellit,quia Deum ſuper omnia diligit.Alioqui,vt dicitur apud Matthęum.Qui diligit patrem aut matrem plus quàm me,non eſt me dignus.Et qui diligit filium, aut filiam plus quàm me, non eſt me dignus. Et qui non tollit crucem ſuam,& ſequitur me,non eſt me dignus. Ad hunc autem amorem amplectendum inducit nos Anſelmus,dicens: Quòd creatura rationalis nihil diligere debet, niſi ſummam eſſentiam, & alia propter iſtam.

Pedes animæ qui. *Pſalm. 83.* *Ignis vt purget.* *Amor incomparabilis.* *Matt. 10.*

Cuius ratio eſt. Quia illud in quo ſumma reperitur diligibilitas, ſummè diligi debet: ſed hoc eſt in ſolo DEO, quare meritò ſummè

mè diligendus eſt. Porrò, ſecundùm Gregorium, Ille verè Deum amat, cuius mentem praua delectatio ex conſenſu nõ ſuperat. Nam tantò quis ab amore ſuperno diſiungitur, quantò inferius delectatur. Oportet enim quòd ille mundi huius amorem poſtponat, qui dilectione Dei repleri deſiderat. Hinc etiam dicit Hugo, quòd tunc quis liberè ſe ſpiritualibus per amorem conglutinat, cum de terrenis affectibus nihil ſupereſt, quod eius mentem in aliena deſideria conuertat. Itaque tempus ſcindendi eſt, vt prius homo mentem à deſiderijs terrenis auellat: poſtea tempus cõſuendi, vt animo per amorem ſpiritualem æternis bonis adhærere incipiat: Sic quippe conſuuntur humana & diuina in vnum, vt quæ duo fuerant per naturam, vnum fiant per gratiam. Compunctio ſiquidem acus eſt, & dilectio filum: acus viam facit, & perforat vtrunque, vt filum vtrunque contineat. Hæc ille.

Sciendum tamen, quòd hic gradus amoris non eſt de facile diſcernibilis ab amore naturali, mercenario, vel acquiſito. Et ideo vocatur hic amor occultus, eò quòd in effectibus ſuis apertè nõ ſentitur. Dicit autem Apoſtolus Chriſtum habitare per fidẽ in cordibus noſtris. Fides verò Catholica hæc eſt, quòd qui conſcientiæ puritatem conſeruauerit, & mortalia non commiſerit, licèt in magnis ſe nondum excitauerit, tamen in eius corde credimus eſſe Deum. Sed in his qui prædictum amorem adepti ſunt, iuxta verbum Pſalmiſtæ, veſtigia tua domine non cognoſcentur. Quia talis amor adhuc impotens eſt ad ardua perficienda, & languens circa minima. Vt illum tamen ab alijs diſcernamus, ſciendum eſt ſecundùm Thom. 2. 2. quæſtione xviij. quòd amor mercenarius ſemper eſt malus, quia diligit Deum propter temporalia: quod ſecundùm ſe charitati repugnat, quia temporalia ponit tanquam principale dileſtionis, de qualibus dicit Pſalmus: Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei, id eſt, dumtaxat in proſperis à te ſublimatus. Dilectione proinde per exercitium acquiſita, dicit Bonauentura ſuper primum Sententiarum, diſtinctio. decima ſeptima: Quòd charitas, quæ facit hominem gratum DEO, & DEVM gratum homini, non eſt certitudinaliter cognoſcibilis propter quatuor cauſas: quarum vna eſt ſimilitudo illius charitatis ad dilectionem acquiſitam. Poteſt enim contingere, aliquem inflammari ad amandum Deum per aſſuefactionem, qui corruet per aliquod ſpirituale peccatum, & tamẽ per dilectionem acquiſitam ſemper afficietur ad Deum: vt patet per beatũ Bern. in lib. de amore Dei, vbi de deuotione ſuperbientes reprehendit. Vnde ex hac affectione ſic inflammante quis ſe præſumit eſſe in gratia. Et hic ſtatus eſt periculoſiſsimus. Præterea, quadam naturali dilectione diligit humana natura Deum tanquam primum principium à quo ſortitur eſſe ſuũ. Naturaliter enim mouetur ad amorẽ

Amor inſeparabilis, vt diſcernatur à naturali.

Pſalm. 76.

Mercenarius amor.

Pſal 48.

ſummi

ſummi boni, vt dicit Bernar. in lib. de diligendo Deum: Inexcuſabilis eſt omnis infidelis, ſi non diligit dominum Deum ſuum ex toto corde ſuo, ex tota anima ſua, & ex tota virtute ſua. Clamat nempè intus ei innata & non ignota rationi iuſtitia, quòd ex toto illum diligere debeat, cui ſe totum debere non ignorat. Denique, tam ſimilis eſt talis amor naturalis in actibus exterioribus ipſi charitati, ſicut ſibi ſimiles ſunt vnius capitis duo capilli: intentiones tamen amborũ omnino ſunt diſsimiles. Quia verus amator ſemper intendit & quęrit honorem Dei & eius beneplacitum: naturalis autem amator ſibimet proprioque lucro ſemper intẽdit in omnibus exercitijs ſuis & operibus virtuoſis. Et ideo, licèt in effectibus exterioribus vehemẽs amator & ardens videatur, nequaquam tamen Deo ſuo per amorẽ vnificari poteſt: quia cum natura recurua ſit ad ſeipſam, omnis homo ſupernaturali gratuitaque dilectione vacans, ad ſeipſum in omnibus reflectitur, requiem quærens in rebus externis: quia à Deo auerſus, & ad ſe naturali dilectione conuerſus, affectat dulcedines & ſolatia: quorum appetitu mouetur intrinſecus, licèt quandoq; compunctus ad horã eadem deflere & deteſtari videatur, ad tẽpus credens, & in tempore tentationis recedens. Et ſic amore naturali præponderante, ſimul in quatuor peccata prolabitur, ſcilicet in ſuperbiam, cupiditatem, guloſitatem, & luxuriam. In quæ nimirum Adam in paradiſo per ordinem lapſus eſt: quia mandatũ Dei ſuperbiendo contempſit: inſtinctu cupiditatis, ſapientiã concupiuit: motu guloſitatis, delectamentum ſaporis illiciti quæſiuit: & poſt hæc motu carnis ad libidinem inſaniuit. E conuerſo verò beata virgo Maria, quæ facta eſt mater veri amoris, charitate ſinceriſsima ad Deum conuerſa, Chriſtum concepit profundiſsima humilitate, quem obtulit patri, cũ vniuerſis opprobrijs ſuæ paſsionis, beneuolentiſsima largitate, nec vllius vnquã doni ſapore abutebatur tenuiſsima guloſitate, ſed omnis eius vita ſẽper fuit puriſsima caſtitate redimita. Et hæc omnia prodibant ex radice diuini amoris, qui non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti. Quamobrem Hugo ad charitatem loquẽs ait: O charitas, ſi ſcirem quanti ualeres, precium appenderem pro te. Sed fortè excedis anguſtias meas, nec inuenire potero precium tuum penes me. Dabo tamen quod habeo, & totum quod habeo. Et cum totum dedero: totum quaſi nihil reputabo. Omnes delectationes carnis meæ, omnes iucunditates cordis mei, propter te libenter impendam, vt te ſolũ poſsidere valeã. Tu ſola mihi charior, vtilior & ſuauior, tu ſola iucundior: amplius delectans, abundantius ſatiãs, tutius ſaluans, & fęlicius conſeruans.

Amator verus quid quærat. — *Lucæ 8.* — *Peccatum Adæ quadruplex.* — *Mariæ beatiſſima perfectio.* — *Charitatis precium.*

Ad cognoſcendam igitur charitatis huius euidentiã, ſciendum, quòd ad hoc præcipuè tria ſigna poſſunt aſsignari. Primũ eſt odiũ peccati. Nõ enim ſufficit peccata deplangere, & de eis dolere (pro-

Amoris inſeparabilis ſigna quę.

nt di-

vt dicit ſanctus Thomas ſuper quartum librum ſentẽtiarum diſtinctione duodecima) quoniam hoc fieri poteſt propter aliquod incõmodum vel ſcandalum temporale vel æternum: ſed oportet quòd ad ea homo etiam verum ſentiat odium. Nam ſicut amor verus in amati conſideratione delectationem parit, ſic odium peccati per recordationem veram de ipſo parit triſtitiam. Porro, ratio huius ſigni eſt, quia culpa mortalis & charitas opponuntur & ideo in eadẽ voluntate perſiſtere non poſſunt. Vnde Auguſtinus ſuper Iohannẽ homilia octaua dicit, Quòd radix omnium bonorum eſt charitas, & radix omnium malorum eſt cupiditas. Et ambo ſimul ſtare non poſſunt, quia niſi vna radicitus euulſa fuerit, alia plantari non poteſt. Ideo ea meritò ſunt odienda, quæ charitati, quæ nos Deo coniũgit, imò Deus efficit, tantopere ſunt cõtraria. De hac charitate dicit Hugo: O charitas, neſcio ſi fortè maius ſit dicere, te Deum, an Deum te ſuperaſſe. Quòd ſi maius eſt Deum eſſe, etiam hoc libenter & fiducialiter de te dicam, Deus charitas eſt. Nunquid parum eſt, Deũ in ſe manentem habere? tãtum eſt charitatem poſsidere. Hoc enim priuilegium ſola charitas habet, vt Deus dicatur & ſit. Non enim dicitur, Deus humilitas eſt & patientia: quia cum omnis virtus donum Dei ſit, nulla præter charitatẽ hoc habet, vt non ſolùm donum Dei, ſed & Deus dici poſsit. Reliqua proinde dona gratiarum largitur Deus etiã his quos reprobat, ſolũ autẽ charitatẽ velut ſeipſum, his tantũ quos diligit, in præmiũ ſeruat. Vnde concludit beatus Bernar. dicens: Deus charitas eſt, quid precioſius? & qui manet in charitate, in Deo manet: quid ſecurius? & Deus in eo: quid iucundius?

Odium peccati.

1. Iohan. 4.

Secundum verò ſignum huius charitatis eſt, firmum habere propoſitum cum effectu in futurũ cauendi peccata & eorũ occaſiones. Quod quidem propoſitum ſtabiliri nõ poteſt, niſi quis in operibus pœnitentiæ ſe exerceat. Quæ profectò neceſſaria ſunt, non ſolùm ad ſatisfactionem præteritorum, ſed etiam ad prȩſeruationem futurorum. Huius itaque ſigni ratio eſt, Quia tale propoſitum per amorẽ naturalem vel dilectionem acquiſitam ſine adiuuante charitate nequaquam haberi poteſt. Dicit enim Auguſtinus in libro Retractionum capite 8. Quòd ipſa voluntas niſi per gratiam liberetur à ſeruitute diaboli, qua facta eſt ſerua peccati, & per gratiam ordinetur, rectè pieque per ſe viuere, diu à peccatis mortalibus abſtinere non poteſt. Licèt enim propter ingenitam libertatem quodlibet mortale vitare poſsit, propter infirmitatem tamẽ carnis omnia diu vitare non poteſt, quin in aliquod eorum incidat. Præcipuum autem qđ nos à mortali peccato retrahere debet, eſt excellentiſsima nobilitas ſtatus gratiæ. Quia Deus fidelem animam per vinculum charitatis in ſponſam Chriſti, & in templum ſpiritus ſancti conſecrat. Nam anima ſancta diuina charitate dotata, cenſetur Chriſti ſponſa, per ſacramen-

Propoſitũ cauendi omne peccatũ.

Peccatum mortale quid nam vitare faciat.

Digitized by Google

cramẽtum baptiſmatis eidem copulata. In cuius argumentũ ab illo arrham bonam, remiſsionem ſcilicet peccatorum & ſpiritus ſancti donum accepti. De quo dicit Richardus, Quòd verus animæ ſponſus DEVS eſt: quẽ tunc veraciter nobis copulamus, quando ei per verum amorem inhæremus. Imò verò tunc ille nos ſibi connectit, quando nos quibuſdam internis commercijs, ad ſuum amorem arctius aſtringit. Vnde fit, vt qui prius cõſueuerat multũ formidare, poſtmodum incipiat ardenter amare. Ad quod etiam Auguſtinus animam hortatur, dicẽs: O ſponſa ſponſum habes, & neſcis. Pulcherrimus omnium eſt, & tamen ſpeciem eius non vidiſti. Ille autem te videt, quia niſi te vidiſſet, non te diligeret. Quid ergo ages? Nunc illum videre non poteris, quia abſens eſt: & ideo non times, nec erubeſcis illi iniuriam facere, quòd ſingularem eius amorem contemnis, & amatori alieno te turpiter proſtituis. Noli ſic facere, ſed ſi adhuc ſcire non potes qualis ille ſit, qui te diligit, conſidera ſaltem arrham, quã tibi dedit: & ſic poteris cognoſcere, quo affectu illum diligere, quo ſtudio & diligentia illi te debeas conſeruare. Magnum enim eſt quod tibi dedit, ſed maius eſt quod te diligit. Quid tibi dedit anima mea ſponſus tuus? Reſpice mundum vniuerſum, & conſidera ſi in eo ſit aliquid quod tibi non ſeruiat. Omnis natura ad hunc finem curſum ſuum dirigit, ut obſequijs tuis famuletur, & vtilitati tuæ deſeruiat. Quiſputas hoc inſtituit? certè DEVS. Beneficiũ igitur accipis, & datorem non agnoſcis? O quàm ſtultum eſt amorẽ tam potentis non concupiſcere, & quàm impium tam multum diligentem non reamare. Dilige ergo illum propter ſe, & dilige te propter illum. Dilige illum, vt illo fruaris: dilige te vt ab illo diligaris. Dilige in donis illius quæ tibi data ſunt ab illo, ipſum tibi, & te illi: quia hæc pura & caſta dilectio eſt, nihil habens ſordidũ, nihil amarum, nihil tranſitorium.

Deus vt ſit ſponſus animæ.

Tertium denique ſignum huius charitatis eſt, quod quis de aliorum defectu vel caſu contriſtatur, & de profectu congratulatur, ut impleat mandatum dominicum, quo dicit: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat. Nimirum cum verorum amicorum eſt idem velle, & idem nolle. Et ideò dicit Auguſtinus in epiſtola quadam. Quòd qui non dolet de malis proximi, non eſt in eo charitas Dei. Charitas enim non congaudet propriæ vel alienæ iniquitati, ſed magis veritati. Quia cum quis peccatum propter ſe, nõ propter aliud quodcunque commodum conſequendum vel incommodum præcauendum deteſtatur & odit, in hoc ipſo omne peccatum odio habet cum Pſalmiſta dicente: Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum, &c. Et iterum: Omnem viam iniquam odio habui. Vnde proprium exercitium huius charitatis eſt inceſſabili deteſtatione & auerſione luctari cum vitijs & concupiſcentijs.

Vt quis de aliorum caſu doleat et profectu gaudeat.

Pſal. 118.

De

De ſecundo ſcalari gradu amoris, qui dicitur Amor ſemper mobilis: Cap. XXXII.

QVærit doctor ſanctus ſecunda ſecūdæ, quæſtione vigeſimaquarta, Vtrum in quolibet actu charitatis ipſa charitas ſemper augeatur, præſertim cum Gregorius dicat, quòd in via Dei ſtare, eſt retrocedere: ſed nullus cum mouetur actu charitatis, retrocedit, & ideo meritò dicendus eſt procedere. Quare congruū videtur quod in quolibet actu charitatis augmentū recipiat. Ad hoc reſpondet ibidem, quòd augmentū ſpirituale charitatis quodāmodo aſsimilatur augmento corporali in animalibus & plantis, in quo nō eſt motus continuus, ita ſcilicet quòd ſi aliquid tantum augetur in tanto tēpore, neceſſe ſit quòd proportionabiliter in qualibet parte tēporis illius aliquid augeatur: ſed per aliquod tempus natura diſponens operatur ad augmentum, actu tamē nihil augens, ſed poſtmodum producit id in effectum, ad quod diſpoſuerat augendo, ſcilicet animal uel plantam in actu. Sic etiam nō in quolibet actu charitatis augetur ipſa charitas actu, ſed quilibet actus charitatis diſponit ad eius augmētum, quia ſemper redditur promptior ad agēdum ſecūdùm charitatem. Et ſic habilitate creſcēte, prorumpit quis in actū dilectionis feruentiorem, quo conatur ad charitatis profectum, & tunc charitas augetur in actu.

Vnde licèt quilibet actus charitatis augmentum mereatur, nō tamē ſtatim augetur, ſed tunc ſolùm cum quia ordinatur ad huiuſmodi augmentū. Nihilo minus tamen ſemper in uia DEI procedit, non ſolùm dum actu charitas augetur, ſed etiam dum diſponitur ad augmentum. Præterea, quod eſt magis amplectendum, Charitas ſemel acquiſita, licèt per mortale poſsit omnino corrumpi, tamen per veniale non poteſt diminui. Quia cum quis delinquit in minori, non meretur pati detrimentum in maiori, eò quòd DEVS ſe non plus auertit ab homine, quàm homo ſe auertit à DEO. Hinc eſt quòd per veniale (quod opponitur feruori charitatis) nō poteſt ipſa charitas diminui, cui tātùm opponitur culpa mortalis. Ad corruptionem tamen charitatis homo diſponi poteſt per venialia, vel etiam per ceſſationem ab exercitio operū charitatis. Præterea virtutes ab actibus acquiſitę per ceſſationem ab actu diminuūtur, ſicut ait Philoſophus 8. Ethicorum, Quod multas amicitias in appellatione ſoluit, non appellare amicum ſeu illi non colloqui. Quod eſt ideo, quia conſeruatio cuiuſque rei, dependet à ſua cauſa. Cum igitur cauſa virtutis acquiſitæ ſit actus humanus, ideo ceſsantibus actibus humanis, virtus acquiſita diminuitur, & tandem totaliter corrūpitur. Sed hoc in charitate locum non habet, quia non cauſatur ab humanis actibus, ſed ſolū a DEO. Hinc eſt quòd actu ceſsāte, charitas propter hoc nō diminuitur

Charitas ut in quolibet actu augeatur.

Peccatū veniale quid faciat in charitate.

diminuitur,nec corrūpitur;quādiu deſit mortale peccatū. Sed quia (vt dictū eſt) per multiplicata venialia,vel per ceſſationē ab operibus charitatis,q̧s diſponitur ad corruptionē charitatis, nè diuinū hoc donū in vacuū recipiat,ſtudeat quiſq; iuxta poſsibilitatē ſuam, gradū hunc charitatis aſcendere:qui dicitur Amor ſemper mobilis, nè ſurda pertrāſeat aure quod dictum eſt, Amice aſcende ſuperius.

Ignis vt ſit ſemper mobilis.

Secundò igitur ignis naturam habet alijs elementis mobiliorem vt dicit commentator ſuper Dionyſium de cœleſti hierarchia. Et ideo dicit ſemper mobilis & potens omnium; quia in igne principium eſt virtutis motiuæ, qua ſe mouet & alia, nec ab aliquo inferiori ſe mouetur,ſed virtute ſolis mouetur, & ad quamlibet admixtionem virtute ſolis inferius deſcendit:ſicut terra mouetur ab orbe ſtellarum fixarum, & ideo diuerſæ rerum ſpecies in ipſa generantur. Vnde diuerſæ figuræ terreſtrium correſpondent diuerſis imaginibus ſtellarum. Aqua verò mouetur ab orbe lunari, prout patet in fluxu & refluxu maris.Et aer propter multitudinem motuum in ipſo, mouetur ab alijs quinque planetis qui ſunt multorum motuum. Ex quibus liquet, quod motus ſolis eſt nobilior,potentior & efficacior alijs motibus. Sic nimirum humana mobilitas diuerſis mouetur affectibus & concupiſcentijs.Actio tamen ſolis iuſtitiæ vigorem nobis ſuę charitatis ingerens, humanum affectum efficatius mouet ad operationē virtutum, vtpote in operatione ſua potentiſsima. Et ideo gradus iſtius amoris bene dicitur Amor ſemper mobilis: quia ſecundùm Linconienſem tollit interruptionem motionis in amatore.Semper enim diligit, tam in aduerſis quàm in proſperis,is qui verus amicus eſt. Et ſecundùm Gregorium, Amor operatur magna ſi eſt: ſi autē operari renuit, amor non eſt. Hic autem amoris gradus adeo quādoq; cor noſtrū igne charitatis accēdit, quod eius virtute omnes vires ſenſitiuę concurrentes in ſuā originem,cordis ſui concelebrant vnitatē. Quam nemo uerè poſsidere poteſt, niſi in cuius corde ſpiritus ſanctus ignē ſui amoris accendit. Vbi anima velut in regali lectulo recubans,in pace ſuauiter requieſcit.Ex hac uerò cordis vnitate compunctio generatur,nō quidem doloris, ſed amoris. Quia tunc anima in ſe diuinæ viſitationis operationem attendens ad reamandum compungitur, & ad vicē reddendam diuinę liberalitati,totis vitalibus inardeſcit,ita quòd ea iam incipiūt dulceſcere, quæ prius amara laborioſaque videbantur.

Amor ſemper mobilis.

Compunctio amoris vnde.

Affectus amoris.

Ex qua compunctione mox oritur quidam amoris affectus, cor & uim appetitiuam penetrās. Eſt enim amoris affectus ſapidus cordis appetitus in Deum, tanquam in ſummum bonum, omnis boni contētiuum, qui creaturis omnibus valedicit, ne earum abuſu ſenſuales concupiſcentias foueat, quia ſentit ſe interius æterno contactum amore,cui ſuper omnia operam dare concupiſcit.Et ideo facile

Digitized by Google

le contemnit omnia,vt id quod diligit,aſſequatur. Cæterùm ex hac affectione plerumq; conſurgit quædam cordis vigoroſa deuotio, diuinæq; laudis & honoris prodiga flamma, quaſi flãma altaris incẽſi, in qua ſcilicet thymiama gratitudinis,boni odoris adoletur, quòd in igne redolet, alieno. Hoc autem thymiama conficitur ex omnibus ſpeciebus precioſiſsimis beneficiorum Dei,in creatione,recreatione,gubernatione,glorificatione,& ſimilibus.

Thymiama myſticum quod, quomodoq; conficiatur.

Quas in nobis congerit cõpunctio,conterit affectio, incendit deuotio,& olfactui diuino in redolentem odorem laudis offert gratitudo.Ex gratitudine proinde naſcitur in corde geminus dolor.

Gratitudo, vt generet dolorem duplicem.

Vnus quidem ex defectu diuinæ laudis, honoris, & gratiarum actionis. In quo nimirum ſe perpendens deficere Pſalmiſta, Quid inquit,retribuam domino pro omnibus,quæ retribuit mihi? Alius autem pro profectu & incremento virtutum,quas ad votum conſequi non præualet, quia neceſſe eſt huiuſmodi hominem diuerſis adhuc affectionibus & tẽtationibus agitari.Quia ſtimulus internus diuinę viſitationis,in hoc gradu amoris,adfert & aufert;pauperem facit & ditat; humiliat & ſubleuat;ſubtrahit delicias & congerit;nunc gaudium ingerit,nunc mœrorẽ,ſperare facit & deſperare. Nec dici poſſunt contraria,quæ alternatis vicibus in hoc gradu contingunt. Cũ enim Deus amatorem ſuum deſerendo ſe ſubtrahit & abſcondit,ita quòd cor amantis affectu mox arido ſterileſcit, tũc ſe pauperem inuenit & tepidum,velut à Deo derelictũ,& ab omni dulcedine deſolatum.Sedensq; cũ Iob in ſterquilinio deſolationis, ad mentem iucunda & grata deuotionis tempora,flebilibus oculis reuocare non deſinit.Deinde lenteſcit agilitas in exercitijs virtutũ, reuiuiſcit ſenſualitas in oblectatione vitiorũ,ſapor ſpiritualis deſipit, opus pœnitentiæ amareſcit. Et ſic totus decurſus amoris illius, dubius eſſe videtur,dum tales in ſe mutationes nouarum affectionum agnoſcit: per quas peccatum,quod prius per frequẽtiam placens delectabat, poſtmodum per pœnitentiam diſplicens cruciabat. Quæ quidem pęnitentia dolore & horrore vitiorum adornata, certiſsimum ſignũ eſt diuinæ præſentiæ: cuius ſpiritus licèt in ſe dulciſsimus ſit, miro tamẽ modo doloris amaritudinem in nobis operatur. Et quod amarum eſt,ſentitur in pœnitentia & operibus pœnalibus. Sicq; Spiritus ſanctus partim notus efficitur ex mutatione affectus, & partim ignotus: quia ex ſui præſentia * peregrinam facit impreſsionem in anima,ſcilicet amaritudinem,cum ipſe ſit totus dulcis Cuius ſi cauſam inquiris,reſpondeo,quòd hoc prouenit ex accipientis inhabilitate.Cum enim multorum malorum ſe reum agnoſcit, Spiritum ſanctum aliter,quàm velut offenſum,arguentem & iratum,accipere non poteſt,licèt naturalem ſuam dulcedinem non relinquat. Non ergo prouenit ex amaritudine venientis, ſed ex infectione recipien-

** Aliàs primò grauem.*

tis. Sicut ſi quis dulcem potum & ſaporoſum deguſtans, ex infecto palato felleum iudicat & amarum: ſic nimirum anima paulò ante diuerſis vitijs & cõcupiſcentijs, deteſtabili fœditate corrupta, ac necdum plenè mortificata, non tam celeriter & frequenter ad internos ſponſi complexus admittitur, licèt ad hoc etiam magno conatu laborare videatur, donec ſe moribus & virtutibus debitè ſtuduerit adornare. Vnde Hugo de arrha animæ, cum eadem conferendo, ſic ait, Si ego electa ſum, cur quæſo adhuc differor, quoniam ad amplexus ſponſi nondum venire poſſum? Neſcis ò anima mea, neſcis quã fœda prius fuiſti, quàm deformis, quàm polluta omni horrore & enormitate plena? Et quomodo tam citò in illum pudoris & caſtitatis thalamum expetis introduci, niſi prius ſaltem aliqua cura & ſtudio exculta ad priſtinum decorẽ repareris? hoc eſt, cur ſponſus tuus adhuc præſentiam ſuam tibi ſubtrahit, & necdum ad mutuos amplexus & oſcula dulcia te admittit, quia nec polluta debet mundũ tangere, nec turpem decet mundum videre. Cum autem præparata, & decenter ornata fueris, tunc demum in illum cœleſtis ſponſi thalamum intrabis, ſine confuſione permanſura.

Signa amoris ſemper mobilis tria quæ. Promptitudo boni operis.

Reſtat igitur videre de ſignis huius amoris, quæ ſimiliter tria diſtinguũtur. Primum ſignum eſt promptitudo boni operis, quia charitas eſt maximè operatiua: & ideo imperat omnem actũ ordinatum & ordinabilem, quoniam probatio dilectionis exhibitio eſt operis. Cum igitur proficere volenti neceſſarium eſt vt opera bona feruore deuotionis & ſpirituali dulcedine cõdiantur, vt ſic in hilaritate cũcta fiant, & domino qui datorem hilarem diligit, grata reddantur, ſumma vigilantia propriæ mortificationi iugiter inſiſtendum eſt, in omnibus his, quę fallaciter pręſens offert mũdus. Quia præoccupatum ſęcularibus deſiderijs animum, delectatio ſancta declinat: nec miſceri poterunt vera vanis, æterna caducis, ſpiritualia carnalibus, ima ſummis, vt quis pariter ſapiat quæ ſurſum ſunt, & quæ ſuper terram, eò quòd delicata conſolatio diuina non datur admittentibus alienam, vt ſic à peregrinis cõſolationibus abſtracti, & proprijs concupiſcẽtijs mortificati, diuinam dulcedinem valeamus prægustare, ac cum debita continuatione opera Deo grata, ſpirituali iucunditate perficere: quod eſt huius amoris officium, qui ſemper luctatur cũ inordinatis affectionibus, etiam venialibus & paſſionibus naturalibus. Vnde etiam alio nomine gradus iſte vocatur amor incõtaminabilis, quia hominem à mundana cõuerſatione per affectum retrahit, nè mens etiam venialibus nimirum polluatur, & ab operatione ſua charitatis feruor impediatur, aut etiã paſſionibus naturalibus in aliquo deprimatur. Vnde Bernardus ſuper illud Apoſtoli, Charitas patiens eſt, ſic ait: Sola charitas eſt, quę in aduerſis non deficit, quia patiẽs eſt: quæ iniurias non repẽdit, quia benigna eſt: quam fęlicitas

Amori huic proprium quod.

1. Cor. 13.

licitas

licitas aliena nõ cruciat,quia nõ æmulatur:quã cõſcientia non pun-git,quia non agit perperam: quę in honore non extollitur,quia non inflatur,q̃ in ambitione non cõfunditur, quia nõ eſt ambitioſa quã cupiditas nõ coarctat,quia non quærit quæ ſua ſunt:quã cõtumeliæ non prouocant,quia nõ irritatur:quam ſiniſtrę ſuſpiciones non defœdant,quia non cogitat malum: quam aliena mala non lætificant, quia non gaudet ſuper iniquitate:quam errores non excęcant,quia congaudet veritati:quam perſecutiones non frangunt, quia omnia ſuffert:quam perfidia non indurat,quia omnia credit: quam deſperatio non abſorbet,quia omnia ſperat: quam mortis ſeparatio non intercipit,quia nunquam excidit.O inſuperabilis virtus charitatis, quæ ipſum quoque inſuperabilem ſuperaſti, & cui omnia ſubiecta ſunt,quodammodo ſubieciſti,dum victus amore Deus,factus eſt opprobrium hominũ,& abiectio plebis.Propter nimiam eius charitatem,qua dilexit nos vltra continere non potuit in ira ſua miſericordias ſuas, quo minus dilectam animam ſuã inimicis exponeret pro amicis.Quòd ſi contra Deum fortis fuiſti ò charitas, quantò magis aduerſus homines meritò præualebis? *Pſal. 8. Ephe. 21. Pſal. 76. Gen. 32.*

Secundum ſignum eſt diligere quietem abſtractionis & ſolitudinis,non ſolùm affectu,ſed etiam effectu, quantum poteſt à mundana conuerſatione & tumultu hominum ſe ſubtrahendo.Cuius ratio eſt,quoniam ignis amoris in hoc gradu,ſeparare ſtudet omne incõueniens amato ab amante,ſicq; amans ab amato, in ſolitudinem trahitur,ibique lactatur,vt interna dulcedine repleatur. Vnde diuinus amor quantò plenius omnem alium affectum eliminat,tantò frequẽtius & abundantius eam interna dulcedine recreat.Et quia(vt dicit Hugo de arca Noe) Deus rationalem ſpiritum creauit ſola charitate,& nulla neceſsitate,vt eum ſuę beatitudinis participem efficeret, vt idem aptus eſſet tanta beatitudine perfrui, fecit in eo dilectionẽ ſpiritualem, palatum quodammodo per hanc illum ſenſificans, ad guſtum internæ dulcedinis,quatenus per ipſam dilectionem ei infatigabili deſiderio inhæreret. Per dilectionem ergo copulauit ſibi Deus rationalem creaturam, vt illi ſemper inhærendo, ipſum quo beatificanda erat bonum, & ex ipſo quodam modo per affectum ſugeret,& de ipſo per deſiderium biberet,& ipſum per gaudium poſsideret.Vnde creatura rationalis ab omnibus ſe ſubtrahendo meritò ſoli Deo vacare deberet,vt ſic diuinum illud ſuſurrium plenius adipiſci valeret.Fuge ergo ò fidelis anima, dilectum quærens in ſolitudine,vt ſugas & bibas dulcoris illius inenarrabilem ſuauitatem. Immergere & replere,quia ille neſcit deficere,ſi non incipias faſtidire, Adhære denique & inhære,ſume & fruere. Quia ſi guſtus ſempiternus fuerit,ſempiterna quoque beatitudo erit. *Quies abſtractionis, & ſolitudinis.*

Tertium verò ſignum eſt delectatio in verbis amatorijs audiẽdo *Verba amatoris.*

Digitized by Google

vel referendo. Nam amantes in ſermonibus amatorijs delectantur, ſiue ſint interius inſpirati, ſiue aliunde relati, vel literis exarati, dummodo ex illis aut amati voluntatem ad obedientiam percipiant, aut experimentum mutuorum affectuum viciſsim capiant, quos charitas ſilentio tegere non poteſt. Libenter, inquam, de amato loquuntur, in prædicatione vel inſtructione, fraterna correctione, vel deuota collocutione, quia ex abundantia cordis os loquitur. Hinc ipſa in Canticis ſponſa de ſponſo frequenter ingeminat, dicens: Num quẽ diligit anima mea vidiſtis? multaque ſimilia. Apoſtoli quoque, Non poſſumus, inquiunt, quę vidimus & audiuimus non loqui. Cur hoc? Profectò, vt ex his magis incitetur affectus ad operationem virtutis, ad viciſsitudinem reciproci amoris. Hinc dicit beatus Bernardus: O bone Ieſu, amor tuus non eſt ocioſus in his qui te diligunt: memoria tui ſuper mel dulcis, meditatio tui pluſquam cibus ſuauis: loqui de te plena refectio: cogitare de te, perfecta conſolatio: adhærere tibi vita æterna.

Canti. 3. Act. 4.

Sed væ væ tipiditati temporis huius, in quo licèt multi deſiderãt eſſe boni, opera tamen & exercitia virtuoſa, quæ illos bonos efficerent, exercere nolunt. Excuſant & quęritantur ſibi gratiam deeſſe, cum ipſa gratia magis conqueri habeat, ſe bonorum operum factores inuenire non poſſe. Vix enim (vt dicit Bernardus) eſt aliquis qui in his quæ Dei ſunt, experiri velit, quid poſsit, etiam quod ſecundũ ſęculum promptiſsimè poteſt, ſiue fauor allexerit, ſiue timor impulerit, vel commodum quodcunque perſuaſerit.

De tertio ſcalari gradu amoris, qui dic.tur amor inceſſabilis. *Cap. XXXIII.*

QVærit Doctor ſanctus ſecunda ſecundæ quæſtione 27. Vtrum diuinæ dilectionis ſit aliquis modus habendus, eò quòd ratio boni conſiſtat in modo, ſpecie & ordine, vt dicit Augu. in libro de natura boni. Sed dilectio Dei optimum eſt in homine, quare non immeritò modum aliquem habere debet. Hinc etiam ait Augu. libro de moribus Eccleſiæ: Dic mihi quæſo te, quis ſit modus diligẽdi? Vereor enim nè plus minuſue, quàm oportet, inflammer deſiderio, ac amore Domini mei. Ad hoc reſpondet ibidẽ Doctor ſanctus, Quòd modus importat quandã menſuræ determinationẽ ſicut tangit Aug. in 3. ſuper Gen. ad literã libro dicens: Modus eſt quod vnicuiq; propriã menſuram præfigit Hęc ergo reperitur tã in menſura, quàm in menſurato, licèt diuerſimodè. Nam in mẽſura reperitur eſſentialiter, quia menſura ſecundùm ſeipſam, eſt determinatiua & modificatiua aliorum. In menſuratis autem inuenitur menſura ſecũdùm aliud, id eſt, in quantum attingunt menſuram. Et ideo in menſura nihil poteſt accipi immodificatum. Sed res mẽſurata eſt immo-

dificata,

Digitized by Google

dificata, niſi menſuram attingat, ſiue deficiat, vel excedat. In omnibus igitur appetibilibus & agibilibus menſuratum finis eſt: quia eorum quæ agimus & appetimus, oportet ex fine propriam rationem accipere, vt patet per Philoſophum 2. Phiſicorum. Et ideo finis ſecundùm ſeipſum modum non habet. Ea verò quæ ſunt ad finem, modum habent, ex eo quod ſunt fini proportionata. Et ideo, ſicut ait Philoſophus in 1. Politicorum, Appetitus finis in omnibus actibus abſq; fine & termino. Eorum autem quæ ſunt ad finem eſt aliquis terminus. Non enim medicus imponit terminum ſanitati, ſed facit eam perfectam, quantum poteſt. Medicinæ verò terminum imponit, quia non dat tantum de medicina, quantum poteſt, ſed ſecundùm proportionem ad ſanitatem. Quam quidem proportionem ſi medicina excederet, vel ab ea deficeret, immoderata eſſet. Finis igitur omnium humanarum actionum & affectionum eſt Dei dilectio, per quam maximè finem vltimum attingimus. Et ideo in dilectione Dei non poteſt accipi modus, ſicut in re menſurata, vt non ſit in ea accipere maius & minus: ſed ſicut inuenitur modus in menſura, in qua non poteſt eſſe exceſſus, ſed quantò plus attingitur res, tantò melius eſt. Et ita quantò Deus plus diligitur, tantò dilectio melior eſt. Vnde ſubiungit Auguſtinus, vbi ſupra, quòd modus diligendi Deum eſt, vt ex toto corde diligatur, id eſt, vt diligatur, quantumcunque diligi poteſt. Et hoc pertinet ad modum, qui conuenit menſuræ. Nunquam enim fidelis anima terminum augmẽtandi ſibi amorem imponit, vt ſic attingat tertium gradum amoris, qui dicitur amor inceſſabilis, nè ſe aure ſurda dilectum admonentem audiſſe doleat. Amice aſcende ſuperius.

Amor Dei vt ſit omnium actionum & affectuum finis.

Ignis (vt ait commẽtator ſuper Dionyſium de cœleſti hierarchia) naturam habet cæteris elementis magis actualem, & in agendo fortiorẽ. Et ideo dicitur à Dionyſio immẽſurabilis, quia virtus eius & operatio creſcit in infinitum, ſi materia fuerit infinita. Nã quamdiu materia ſubiecta durauerit, ignis non deficit, ſed ſe multiplicando ſemper creſcit. Vnde & virtutem habet inalterabilem, quia manens ignis à ſua caliditate infrigidari nõ poteſt, ſicut aqua manens aqua calefieri poteſt. Et aperte nobis ſignificat gradum huius amoris qui dicitur inceſſabilis. Qui profectò, ſecundùm Linconiẽſem, tollit terminationem augmentationis vel intẽtionis & magnitudinis. Sicut enim ignis non habet terminum in agendo, dummodo materiam auctam inuenit in quã agit, ſed ſemper accreſcit, ſic amor & eius actio terminum non habet in agendo, dum inuenit materiam in quam tranſire poſſit. Et quoniam quæ Dei ſunt, ſicut ſunt ſummè diligibilia, ita ſunt & infinita. Hinc eſt quòd amor in ipſum tendens, ſemper inuenit auctam materiam: & ideo amor & eius motio in diuina terminum non habent in agendo.

Ignis vt habeat naturam ſemper actualem.

Officiũ amoris inceſſabilis. Cum igitur amoris huius officium eſt, hominem ſemper ad profectum prouocare, ideo luctatur quotidie cum humana tepiditate. Vnde & alio nomine vocatur amor infatigabilis, eò quòd animam quieſcere non ſinit, donec ſemper plenius inueniat quem diligit. Continuis enim ſtimulis mentem agitat ad proficiendum & apprehendendum dilectum, donec tandem eo ad votum complexo, dicat: *Canti. 3.* Inueni quem diligit anima mea: tenui eum: nec dimittam. Super quo verbo dicit Bernardus: Quis te non teneat Domine Ieſu? qui tenentem te fortificas, perfectione decoras, perſeuerantia conducis, re- *Gen. 32.* muneratione perducis. Ergo non dimittam te, niſi benedixeris mihi, id eſt, nunquam dimittam te, quia non benedicis niſi tenentem te. Porrò, gradus iſte fidelem amicum mouet & excitat intrinſecus ſenſitiuè trahens eum ſurſum toto corde, totiſq; viribus, ita quod exigit iam cum Deo quandam amatoriam conficere vnitatem. Quem ſcilicet tractum in corde ſentit in vnitate virium ſenſitiuarũ, & præcipuè in vi concupiſcibili. Quia negocium huius amoris peragitur in inferiori parte hominis, quam vigore ſuo fideliter mundare ſatagit & ornare, ac igniculo ſuo ſuperpoſitam ſurſum agere, priuſquã anima fidelis ad ſuperiora conſcendat. Hinc etiam amoris huius al- *Canti. 1.* lecta dulcedine ſponſa fidelis, in Canticis ſuppliciter orat, dicens: Trahe me poſt te. Nouit enim quod vim patitur humana mens, viſibilibus aſſueta delicijs dum ſe ad fruitionem inuiſibilium transferre voluerit. Petit igitur trahi, donec per contemplationem ſaporoſam, omnia creata liberis alis, id eſt, affectibus ſupergredi valeat. Donec, inquam, omnes adulterinas ſolatiuncuIas, vberiori conſolatio- *Pſalm. 76.* nis ſpiritu inebriata faſtidiat, dicens cum Pſalmiſta: Renuit conſolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus ſum.

O te fęlicem animam, quæ cuncta creata tam liberè ſuperuolaſti, quàm dulces experiris amplexus, currens in odorem vnguentorum illius. Sed quid, quæſo, ſibi vult odor iſte? cur nõ potius ſapor, aut viſus, aut aliquid huiuſmodi? Rationẽ audi: Cuncta, ni fallor delectamenta ſenſibilia mundi huius, quæ ſcilicet exterioribus ſenſibus cõcipiuntur, ſi frequentata fuerint, faſtidium ingerunt. Cuius argumẽtum patet in eſuriente ad eſcas delicatas, quarum ſatietas mox faſtidium generat. Sola verò fragrantia odoris ſuauiſsimi delectabiliter reficit, corpus non aggrauans, faſtidium non ingerens, ſed appetitum renouans. Per illam igitur non incongruè, illa dulcis influentia diuinæ dulcedinis & amoris deſignatur: cuius nimirum refectio appetitum prouocat. appetitus verò refectionẽ ingeminat, & alter alterum in hac viciſsitudine confortat. Hanc autem Euangeliſta Ioannes ſedula prælibatione deguſtans, & à domino tandem ad æternum conuiuium inuitatus reſpondit dicens: Odor tuus Domine Ieſu excitat in me concupiſcentias æternas. O odor longè effluens, lateque

Digitized by Google

teque diffluens, & in amoroſis cordibus dulciter omnia diſponens, & ſuauiter adimplens, Huius igitur odoris in hoc amoris gradu iã anima paulatim incipit guſtum tenuem prælibare. Quo fit, quòd de cætero ſurſum ſe trahi deſideranter expetit.

Ad maiorem autem euidentiam ſciendũ, quòd amoris huius tria ſigna poſſunt aſsignari. Primum ſignum eſt feruens & iuſta, non ſimulata conſcientię examinatio, non ſolùm de mortalibus, ſed etiam de minimis venialibus, præſertim inordinatis affectionibus. Cuius ratio eſt, quia ſicut charitas opponitur vitio mortali, ſic feruor charitatis opponitur veniali, & vtrunq; alterius venenum eſt. Vnde feruor charitatis omne veniale, præcipuè quantum ad affectum, diligẽter eliminat, nè fidelis anima Spiritui ſancto diſpliceat, qui cunctas illius officinas viſitando celeriter illuſtrat, faciliterq; inuenit quod oculos ſuos offendit atque impediat, nè ſua largiflua bonitate, tantum per gratiæ dulcedinem affluat, quantum amans ſpiritus in ſuis exercitijs anheloſis ſuſpirijs exoptat. Non enim (teſte Gregorio) requieſcit in eo Spiritus ſanctus, qui donum cordis ſui puluere venialium aſpergit. Quia tales Spiritũ ſanctum, qui in eis eſt contriſtant, & ideo perfectam lętitiam vel conſolationem ſancti Spiritus aſſequi non merentur. Nam peccata venialia licèt Spiritum ſanctum nõ excludant, quantùm ad habitum, tamen non requieſcit in eis, quantũ ad actualem deuotionem. Cuius actum triplicem in nobis oſtendit Bernardus, dicens: Spiritus ſanctus monet, mouet & docet. Monet memoriam, mouet voluntatem, & docet rationem. Nec minimam paleam peccati, intra cordis habitaculum quod poſſidet, patitur reſidere, ſed ſtatim igne ſubtiliſsimæ circumſpectionis exurit. Nec mirum, quia Spiritus ſanctus in hoc gradu amoris hominem nititur ad efficacem guſtum internę dulcedinis & cõtemplationis ſubleuare. Et ideo ſolùm cœleſtia meditatur, à tumultu omnium occupationũ inutilium ſeparatur, dulces affectus carnis refugit, vagos ſenſuum motuſ reſtringit, ſciens profectò, quod quamdiu quis ſapore prĕmitur ſcelerum, ſuauitatem cœleſtium ſalubriter deguſtare non poterit in æternum.

Amoris ineffabilis ſigna.
Conſcĩetia ſcrutanda.
Spiritus ſancti actus triplex.

Vnde quatuor ſunt præcipuè, quæ ſanctam contemplationem impediunt, quæ tangit Bernardus ſuper Cantica dicens: In hoc arcanum contemplationis, & in hoc ſanctuarium Dei, ſi quem noſtrum aliqua hora ſic rapi & abſcondi contigerit, vt eum minimè auocet vel interturbet, ſenſus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel certè (ea quæ difficilius amouentur) irruentia corporearum imaginum phãtaſmata, poterit hic dum ad nos redierit, gloriari & dicere: Introduxit me rex in cubiculum ſuum. In quibus verbis patet, quod primum impediens eſt ſenſus, egens ſcilicet corporis. Nam in tantum anima ad corpus afficitur, quòd ipſo in aliqua parte ſui vel

Impedimenta contemplationis quatuor.

Digitized by Google

ſenſuum, notabilem defectum patientiæ illam contemplari non delectat, niſi Deus hoc fecerit ex abundantia proflua gratiæ ſingularis ſicut tempore validæ famis, ſitis, frigoris, caloris, infirmitatis, vel cuiuſlibet alterius impedimenti corporalis. Secundum eſt, cura pũgens, ideſt, ſolicitudo curarum & occupationum, etiã vtilium: quia ſicut puluis in oculum corporalem iniectus viſum impedit, ſic cura terrenorum actuum, oculum intelligentiæ confundit, & à contemplatione veri luminis excludit. Tertium eſt, culpa mordens, id eſt, peccatum, cum eſt in anima per actualitatem. Nam reddit animam tenebroſam & impedit contemplationem, ad quam requiritur animæ puritas. Vnde ſicut ſanguis aut humor concretus in oculum fluens, viſum corporalem impedit, ſic peccatum, influit in animam, & impedit contemplationem. Et ideo eo tempore quo volumus contemplari etiam cogitationem noſtram ad aliquod peccatum reflectere nõ debemus, licèt omni tempore nos peccatores reputare debeamus. Quartum, ſunt phantaſmata corporalium imaginum, quæ difficilius amouentur. Et ideo commendatur in hoc ſtatu ſolitudo. Oportet enim huiuſmodi mutum & ſurdum eſſe, ac priuatum quodammodo vſu omnium ſenſuum exteriorum, vt inde pictum conſeruet mentale ſpeculum.

Contemplationi vt ſe quis accommodet.

Mandatorum Dei cuſtodia.

Secundum ſignum huius amoris eſt, etiam in aduerſis quibuſcunque ſtudioſa mandatorum obſeruatio, quia omni tempore diligit, qui amicus eſt. Cuius emolumentum ſcribit Auguſtinus, dicens: Tu qui veram requiem quæ poſt hanc vitam promittitur, quæris, etiam hic eam inter amariſsimas huius vitæ moleſtias, ſuauem, iucundamque guſtabis, ſi eius qui promiſit præcepta ſeruaueris & dilexeris. Vnde, ſecundùm Gregorium, Spiritus ſanctus in quorundam corda venit, & manſionem facit, quia ſic amor diuinitatis eos penetrat, vt ab amore illius nulla tentatione recedant. Et hoc eſt ſignum euidẽs præſentię Spiritus ſancti. Dicit enim Chryſoſtomus, quòd omnes ſpecies iuſtitiæ quas habẽt ſerui Dei in veritate, poſſunt habere ſerui diaboli in ſimulatione. Solam autem charitatem Spiritus ſancti non poſſunt habere. Ideo hanc priuatam ſpeciem charitatis ſibi ſeruauit Spiritus ſanctus, quia per nullius teſtimonium ſic agnoſcitur, vbi ſit Spiritus ſanctus, ſicut per gratiam charitatis. Hinc etiam ſecundùm Bernardum libro de charitate. Solus amor eſt, quem à nobis Deus exigit, etiam cum beneficijs nos obruit, aut flagellis corripit, aut mandatis aſtringit. Plenitudo legis eſt charitas, & charitatis plenitudo legem continet & prophetas. Et quicquid lege diuina dicitur vel interdicitur, ad ſolum amorem reducitur. Solue tributum amoris, & domino noueris ſatisfactũ. Quid enim nobis prodeſt tanta in noſtro victu parcitas, in habitu vilitas, & in diſciplinis auſteritas, ſi deſit charitas? Quædam ſunt charitatis obſequia, placentia &

placantia,

Digitized by Google

placantia, ſi in charitate fiunt, ſed ſine charitate nihil proſunt. Hæc eſt virtus in qua nec minimum opus reſpuitur, ſine qua nec maximum acceptatur. Non prædicatio, etiam ſi linguis angelorum fiat: non fides, etiam ſi montes transferat: nec eleemoſyna, etiam ſi omnes facultates in cibos pauperum diſtribuat: nec corporis afflictio, etiam ſi tradatur vt ardeat. Hanc igitur quiſque ſtudeat requirere, quæ ſola ipſum poteſt Deo gratum reddere.

Tertium deniq; ſignum huius amoris eſt, concupiſcentiarum diminutio. Cuius ratio eſt: Quia quantò charitas Deum diligens in nobis magis augmentatur, tantò magis à concupiſcentijs fluxibilium rerum quis elongatur, & in eo ipſa concupiſcentia minuitur, donec ſecũdùm Auguſtinum, creſcente charitate, veniat ad magnitudinẽ, quæ maior eſſe non poſsit. Et ſic paulatim concupiſcentia carnis eſſe deſinit, ita quòd ſpiritui præualere vel reſiſtere non poſsit. Dicit enim Chryſoſtomus, quòd Spiritus ſanctus animam ingrediens, eã amplectitur, & quaſi muro quodam inexpugnabili cingit eam, & nõ permittit, vt carnales concupiſcentiæ præualeant aduerſus eam. Nõ quidem facit vt caro nõ concupiſcat; ſed tenet animam vt ei non cõſentiat. Hic tamẽ diligenter conſiderandum eſt, quòd ſecundùm Richardum ſuper Cantica, quædam eſt affectuoſa dilectio, quę ſcilicet interdum minus diligentem & minus perfectum plus afficit. Nõ ergo quiſque tantum diligit, quantum hanc affectuoſam dilectionem ſentit, & quantum in illo ſtatu ſibi diligere videtur: ſed quantum in virtutibus & charitate fundatus fuerit, & in ſeruandis mãdatis fidelijs habetur. Nam dulcis in Deum affectus, quodammodo carnalis eſt & fallax, & interdum potius humanitatis, quam gratiæ: cordis, quàm ſpiritus: ſenſualitatis, quàm rationis: Ita, vt magis accendatur aliquando ad minus bonum, & ad maius bonum minus afficiatur, & ad aliquid quod amplius ſapit, quàm quod expedit. Hoc affectu diſcipuli errabant, qui carnaliter Chriſtum diligebant, cuius præſentia carere nolebant. Vnde tanquam non diligentes eũ arguebantur, qui quod delectaret, magis quàm quod expediret amplectebantur. Sic affectuoſè quandoque carnalis aliquis & imperfectus ad Deum afficitur, non quòd valde diligat, ſed quòd gratiæ dulcedinẽ deguſtet: Quę quantum durat, tantum iuuat: & quamdiu durat dulcedo, tãdiu durat dilectio. Sed non agnoſcitur in bonis iſtis amicus. Nam interdum hanc magis ſentit qui leuis eſt corde, & inops gratiæ. Quia facilius mouetur, qui leuior fuerit, & expers conſolationis, delectabilius oblatam recipit. Cuius dulcis affectus cauſa interdum eſt, non gratiæ copia, ſed mentis inopia. Exigua namque lætificant pauperem. Cum ergo ſic Deus vocat per gratiam viſitãtem, homo viuaciter reſpõdere debet per volũtatis illius impletionẽ. Quia vocatio Dei nõ facit hominem perfectum, ſed obligat ad perfectionem.

Concupiſcentię remiſſio.

Dilectio affectuoſa.

Iohan. 16.

Eccle. 12.

nem. Reſponſio verò perficit per diuinæ voluntatis impletionem, & deducit ad perfectionem. Fit etiam aliquoties affectus ille dulcis à malo ſpiritu, vt dum illi nimis creditur, vel eius oblectationi per gulositatem innititur, eique dum valde delectat inhæretur, ad debilitatem corporis homo perducatur, vt vel per illius occupationem ab vtiliori opere reuocetur, aut vt eius abūdantia fretus, iamq; ſe perfectum exiſtimans, minus ad profectum virtutum excitetur, vel certè, vt ſummam exercitiorum ad illa capeſſenda, tanquam ad finem principalem dirigens, eiſdemque vitioſis oblectationibus ad propriam damnationem abutens, à iuſto iudice æquitate ſua inflexibili æternaliter reprobetur.

De quarto ſcalari gradu amoris, qui dicitur Amor calidus. Cap. XXXIIII.

QVærit Doctor ſanctus ſecunda ſecundæ, Quæſtione 2. vtrum Deus amari poteſt totaliter, præſertim cum amor ſequatur cognitionem, ſed Deus nō poteſt totaliter à nobis agnoſci, & ergo per conſequens nec amari. Ad hoc reſpondet ibidem. Quòd cū dilectio intelligatur quaſi mediū inter amantem & amatum, illa totalitas dilectionis, tripliciter intelligi poteſt. Primò, vt modus totalitatis ad rem dilectam referatur: & ſic Deus totaliter eſt diligēdus, quia totum, quod ad Deum pertinet homo diligere debet. Secundò, quòd modus totalitatis ad diligentem referatur: & ſic iterum Deus totaliter eſt diligendus, quia ex toto poſſe ſuo debet homo Deum diligere, & quicquid habet ad amorem Dei ordinare ſecundùm illud
Deut. 6. Deuteronomij: Diliges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo, &c. Tertiò, poteſt intelligi ſecundùm comparationem diligētis ad rem dilectam, vt ſcilicet modus diligentis adæquetur modo rei dilectæ, & hoc eſſe non poteſt, quia cum vnumquodque in tantum diligibile ſit, quantum eſt bonum: Deus autem, cuius bonitas infinita eſt, infinitè quoque diligibilis eſt: ſed nulla creatura Deum poteſt infinitè diligere, eò quòd omnis virtus creaturę finita eſt: ſiue naturalis ſit, ſiue infuſa. Ex hoc tamen quòd Deus infinitè diligibilis eſt, nullus terminus imponitur augmento charitatis in ſtatu viæ. Quia cum charitas viæ participatio quædam ſit infinitæ charitatis, quæ eſt Spiritus ſanctus, ipſa charitas ſecundùm rationem propriæ ſpeciei terminū augmenti non habet. Præterea, cauſa agens in nobis charitatem, eſt infinitæ virtutis, vtpote Deus, & capacitas ipſius creaturæ rationalis, per charitatem ſemper augetur, ita quòd excreſcēte charitate, ſupercreſcit etiam habilitas ad vlterius augmentum, eò quòd per ipſam cor amantis dilatatur, iuxta illud ſecundæ ad Corinthios: Cor
2. Cor. 6. *Pſal. 118.* noſtrum dilatatum eſt. Et Pſalmiſta: Viam mandatorum tuorum cucurri

Digitized by Google

curri,cum dilataſti cor meum. Ex quibus relinquitur, quòd charitatis augmento,nullus terminus in hac vita præfigi poteſt. Hinc ait Apoſtolus ad Philippenſes: Non quod iam acceperim,aut iam perfectus ſim: ſequor autem, ſi quo modo comprehendam, Vbi dicit Gloſſa,quòd nemo fidelium, etſi multum profecerit, dicat: Sufficit mihi. Qui enim hoc dicit, exit de via ante finem, quia charitas in via ſemper magis ac magis augeri poteſt: ergo, Amice aſcende ſuperius. *Philip. 3.*

Sciendum, quòd naturalis ignis naturam habet calefactiuam, & per conſequens conſeruatiuam. Omnia namq; veteraſcunt, & tandem deficiunt,quę virtute ignea nō ſeruātur,vt patet in ſenibus, in quibus deficit calor naturalis. Et ideo ignis dicitur eſſe renouatiuus omnium,& naturæ cuſtos:Quia ſine virtute ignis,nō poteſt ſubſiſtere virtus alicuius corporis naturalis. Ex hac etiam virtute vim habet ſaporum & humorum alteratiuam. Nam humores in corporibus excoquit,& cibos crudos digerit,in eis omnia ſuperflua conſumendo. Quæ cuncta gradui præſentis amoris aptè conueniunt, qui dicitur Amor calidus, calorem ignis per effectum ſubſequens. Et eſt illorum, qui iam Deo per affectus flammigeros propinquantes,eius ardore tam vehementer incaleſcunt, quòd nunquam in eis habitudo mentis locum habet. Quia ſecundùm Richardum. Amor eſt dulcedo ſaporis intimi:& quantò quis ardētius amat, tantò ſuauius guſtat,& clarius videt.Hinc Ionathas, poſtquam guſtauit fauū mellis,illuminati ſunt oculi eius.Et Pſalmiſta: Guſtate inquit,& videte,quoniam ſuauis eſt Dominus. In hoc ergo gradu viſum quiſq; ſpiritualem internæ contemplationis incipit recuperare. Ad cuius profectò debitam recuperationem,tria neceſſaria ſunt. Primum eſt, illuminatio gratiæ,tanquā lumen medium viſionis.Sicut enim Deus ſolem ſuum oriri faciens ſuper bonos & malos, per eundem ipſum aerem illuminat, quo reddit obiecta terrena nobis viſibilia: ſic per infuſionem luminis gratiæ,nos intrinſecus illuminat,& ad viſum ſpiritualem habilitat. Hæc autem gratia in anima, ſimilis eſt candelæ in laterna,quia hominem calefacit,illuminat & tranſradiat, intrinſecus ſe ſuo manifeſtans poſſeſſori, ſi tamen ſuijpſius fuerit diligens inſpector. Per opera verò exteriora tranſradians, proximis omnibus lucet virtutibus & exemplis. *Ignis vt ſit calidus.* *Amor calidus.* *Pſalm. 33.* *Viſum interiore per via reformandum. Gratia ad candelam collatio.*

Hæc igitur illuminatio gratiæ,ſubitò mouet, & excitat hominem intrinſecus. Quæ ſubita motio,primùm eſt ſpiritualem viſionem cōficiens. Ad quam profectò motionem,mox ſecūdum occurrit, quod eſt ex parte hominis, ſcilicet recollectio virium animæ ſuperiorum & inferiorum, tam interiorum, quàm exteriorum in vnitate ſpiritus,vt pote connexarum vinculo charitatis, vt ſic pariter liquefactiua quadam virtute dilecto ſuo ſe dulciter repræſentent,ad eius occurſum

curſum

curſum iam habiles & bene mobiles effecti. Tertium autem eſt, plena libertas, vt quoties voluerit, quoties dilecti ſui memoratus fuerit, toties à formis omnibus creaturarum liber & abſolutus, expeditè valeat ad cor altum aſcendere, vtpote penitus depuratus à naturalibus paſsionibus & inordinatis affectionibus animæ, ſcilicet odio, amore, gaudio, dolore, vana ſpe, inani timore, & ſimilibus.

Nam nubila mens eſt, & turbida, & cõpedibus vincta, vbi regnãt talia. Non igitur eleuetur proſperis, non deijciatur aduerſis, Nulla eum extranea cura ſolicitet, nullius eum affectio creaturæ detineat. Et ſic hæc tria vbi concurrerint, ſpiritualem viſionem efficiũt, quia ſunt totius interni exercitij fundamentum.

Anima vt dilecto vniatur per tria. Porrò, viſu ſpirituali ſic depurato & recuperato, fęlix anima per gradum huius amoris, dilectum ſuum in via actiuæ vitę ſedulè quærat, vt ardore ſpiritus eidem vniri valeat. Et hoc prę ſertim in tribus: Primò, recta intentione, ita quòd in cunctis, quę agit vel patitur, quę vel adipiſci vel vitare deſiderat, ſimplicem cordis ſeu intentionis oculum, diuino conſpectui dumtaxat opponat, & dilectum per intẽtionem rectam, ſemper præſentem ſpeculetur: quia recta intentio, eſt quædam ſpiritualis viſio. Secundò, præcipua dilectione, qua nihil penitus æquè vel plus Deo diligat, ſed in omnibus actibus animus rectè intẽdens, ſupra pectus Domini, per amorem caput inclinet, vt cui recta intentione coniuncta eſt, præcipua quoque dilectione iũgatur. Tertiò quieta adhæſione, vt ſcilicet in eo magis quieſcat, quàm in omnibus donis eius. Sicq; cuncti motus exercitiorum, tam moralium, quàm ſpiritualium, omnem internæ ſuauitatis amplexũ etiam diuinitus infuſæ, intentionis velocitate, ac dilectionis acumine tranſcendẽs in Deo, tanquam in motus ſui finali termino immobiliter conquieſcat. Et licèt in hoc gradu amoris, necdum ad plenũ hæc attingat, in eo tamen requiritur, quòd ad illa conſequenda iugiter & efficaciter anhelare non deſiſtat. Nam, ſecundùm Auguſtinum: *Vt quis perueniat ad contemplationem.* Ad gratiam contemplationis peruenire eſt impoſsibile ſine magna ſolicitudine & labore: Oportet enim vt prius cum labore mẽtis euagationẽ reprimat, & ad Deum in vnum colligat. Deinde, ex tali ſtudio ac conſuetudine iam facilius cor ſuum cohibere præualet: Ita quod tandem non ſolùm faciliter, ſed & delectabiliter Deo valet inhærere: ſicq́ue auulſio ab huiuſmodi quiete, poſtremum efficitur illi deſolatio non modica, quia talibus occupari delicijs ſemper vellet, ſi poſſet.

Amoris calidi ſigna tria. Cæterùm, amoris huius tria ſigna poſſunt aſsignari, quibus luculentius valeat agnoſci: Primũ eſt, dona iam larga manu à dilecto ſuſcepta, conſeruare diligentius, recolere frequentius, & amplecti feruentius, vt ſic & dilectionis illius rememoretur, & ad amoris viciſsitudinẽ repẽdendã, efficacius inflammetur. Hęc ſunt autẽ beneficia

creationis,

Digitized by Google

creationis,recreationis, quotidianæ viſitationis, & futuræ promiſſionis.Quorum omnium memoriale mellifluũ & dulciſsimum nobis reliquit Euchariſtiæ Sacramentum,veluti quoddam veri amoris dotalitium. Quod erit nobis,vt dicitur in Exodo,quaſi ſignũ in manu, & quaſi monimentũ ante oculos noſtros. Hinc eſt,quod ad illius ſaluberrimam ſumptionem præſentiam,aut certè cordialem recordationem plenius eiuſmodi inflammatur, vt pote iam ad ignem amoris diuini propius accedẽtes,& illi tenacius inhærẽtes. Quorum beneficiorum Bernardus non immemor in libro de diligendo Deum, ait: Si totum me debeo pro me facto, quid iam addam pro me refecto,& refecto hoc modo? Nec enim tam facile refectus ſum quàm factus.Si quidem de me non ſolùm,ſed omni quoq; factum eſt,ſcriptũ eſt: Dixit & facta ſunt. At verò,qui me tantùm dicendo,& ſemel dicẽdo fecit,in reficiendo profectò & dixit multa,fecit mira, & pertulit dura:nec tantùm dura,ſed etiam indigna. Quid ergo retribuam domino pro omnibus,quæ retribuit mihi? In opere primò me mihi dedit,in ſecũdo ſe:& vbi ſe dedit,me mihi reddidit.Datus ergo & redditus me pro me debeo,& bis debeo. Sed quid Deo retribuam pro ſe? Nam etſi millies me rependere poſſem, quid ſum ego ad Deum meum? Hic ergo vide quonam modo, imò quàm ſine modo,Deus à nobis amari meruit,qui prior dilexit nos,tantus, & tãtum, & gratis tantillos & tales.Modus ergo diligendi Deum,eſt ſine modo diligere. Ergo dilectio,quæ tendit in Deum, tendat in infinitum & in immenſum,quia Deus infinitus eſt & immenſus. Quiſnam,quæſo,finis eſſe debet,vel modus noſtri amoris? ſed vicem rependimus cum mẽſura. Diligam ergo te Domine pro dono tuo & modo meo, minus quidem iuſto,ſed planè pro poſſe meo.Qui etſi quantum debeo,non poſſum,non tamen poſſum vltra quàm poſſum: potero verò plus cũ donare plus dignaberis,nunquam tamen prout dignus haberis. Valde quidem mihi amandus es, qui quem ſum, viuo & ſapio. Sed eſt quod plus me mouet,& accendit, quia ſuper omnia te mihi reddit amabilem bone Ieſu calix,quem bibiſti,opus redemptionis noſtrę. Hoc omnino amorem noſtrum facilè vendicat totum ſibi. Hoc,inquam,deuotionem noſtram blandius allicit,iuſtius exigit, arctius adſtringit,& vehementius afficit.

Euchariſtia amoris ſignum.
Exod. 13.
Pſal. 148.
Pſal. 115.
Modus diligendi Deũ quis.

Secundum verò ſignum huius amoris eſt, nihil aliud præter amatum diligere,& propter amatum,vt omnis amor noſter ex amore diuino ſumat originem: & hoc ſolùm propter ſe,nihil aliud extrinſecum attendens. Cuius ratio eſt,quia talis approximatio diuini amoris amanti legem indicit puritatem amoris. Vnde dicit Bernardus: Quòd anima Deum amans,aliud præter Deum amoris ſui præmium non requirit. Aut ſi aliud requirit, proculdubio Deum non diligit. Et quia dilectio proprie cauſat adhæſionem, ideo fœlix ani-

Amato ut nihil præferatur in amando.

ma,

ma,igne huius amoris calefacta,& dulcedine præuenta,atq; agnitione illuminata,renuit in cæteris penitus conſolari,imò potius deſolari.Quia nimirum vbertas æternæ iucunditatis, quam hic amor ſecum attrahit,cætera quæq; deſipere facit. Et qui minimam ſtillam illius obtinuerit & guſtauerit,eidē protinus omnis conſolatio & delectatio tranſitoria deſipit, & in eo ſola charitas, ſuauitasq́; diuina dulceſcit. Ex quo plerumq; in eo conſurgit ſpiritualis quædam iucunditas,& gaudium quoddam in Spiritu ſancto,quod ab ipſo animæ dulciter infunditur, vt per illud animus in Deo pro perceptis beneficijs vel promiſsis ſpiritualiter iucundetur. Et hoc gaudium dupliciter poteſt accipi. Primò generaliter, cū ſcilicet exurgit in eo generalis quidam motus gaudij in ſancto Spiritu, ex intuitu beneficiorum Dei,& futuræ gloriæ ac bonitatis diuinæ.Quod adeptus fuerat Pſalmiſta,cū dicebat:Benedic anima mea Domino,& omnia quę intra me ſunt,nomini ſancto eius. Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius.Secundò,poteſt accipi ſpecialiter, prout eſt quædam mentis hilaritas & confidentia bona ad Deum,ex bono ſcilicet conſcientiæ teſtimonio, reddens hominem promptum, deuotum & beneuolū ad omnia bona pro Deo facienda,& mala ſufferenda,ac omnia quæ Dei ſunt,diligenda & promouēda.Vnde bis dicit.Apoſtolus gaudete, cum ait: Gaudete in Domino ſemper,iterum dico gaudete. Quia profectò iam amās anima didicit, quod ſuper omnia Deus à nobis amorem reciprocum exigit, non ſolùm agendo iuſta,ſed & patiendo iniuſta. Vnde Auguſtinus ad zelotypiam diuini amoris alludens,ait: Quid tibi ſum bone Ieſu, quòd amari te iubeas & præcipias, & niſi faciam iraſceris,& mineris mihi ingentes miſerias? Cui bene reſpondet beatus Bernardus dicens:Cum amat Deus,nihil aliud vult,quàm amari:& nō ob aliud amat,niſi vt ametur,certiſsimè ſciēs ipſos amore beatos,qui ſe amauerint. Vult etiam amari Deus,nè miſeriam,quæ extra eius amorem eſt,incurramus.Sed vt de cęteris interim ſileamus,vnum amoris fructum ponit Rabanus,dicens: Quod nihil terribilius eſt ipſis dæmonibus,quàm quod in Dei dilectione deſiderio æſtuamus.Cum enim mens incendio charitatis Chriſti æſtuauerit, ab ea mox omnis maligni calliditas,verſutiaq; diſcedit. Et inde eſt quòd cæteris affectibus fidelis anima renūcians,tota diuino vigoroſius incumbit amori:quia ſummum & verum bonum Deus eſt. Et ideo ſolus iſte fœliciter amat,qui ſolum verum bonum amat? & tantò fœlicius, quantò amplius amat.

Gaudiū cuiuſmodi animæ amoroſæ, Deus infundat.

Pſal. 102.

Philip. 4.

Tertium deniq; ſignum dilectionis huius eſt extrinſecū,& à duobus prioribus quodammodo cauſatum, ſcilicet alteratio quædam & agitatio corporalis ex vigore cōſurgens exercitiorum ſpiritualiū, præſertim ex aſpiratione vehementi amoris vnitiui. Nam humana

Alteratio corporis ex amore.

natura beſtialis, carnalis & indomita quibuſdam violentis & continuis exercitationibus habilitari debet ad ſpiritualia, velut iumentũ indomitum ad iuga corporalia, & onera portanda. Ex quibus violentis exercitijs, præſertim in principio, impetuosè & ſedulò prorumpit in diuerſos & inuſitatos geſtus corporales, velut expers rationis & ebria, ſicuti plenius inferius videbitur. Hic tamen inexpertis ſolerter attendendum eſt. Quòd ipſa deuotio quandoq; maiori quæritur impetuoſitate & violentia quàm expedit, licèt ferè ſemper cum quadam violentia ſpiritus, prꝙſertim ab incipientibus (citra tamen animi perturbationem) exquirenda ſit, propter eorum affectũ & animum ad huiuſmodi eleuationes nondum exercitatum & habituatum. Ratio verò prioris eſt, quia frequenter ex impetuoſo cordis conatu, ipſa libertas mentis obruitur, dum quaſi per extorſionem exercitationis accelerare nititur affectum deuotionis. Quam ſi iuxta votum cordis elicere non præualet, mente conſternatur, ex hocq; magis in animo induratur. Et quò ſe vehementius ad deuotionem ingerit, eò minus ex hoc ipſo proficit, imò amplius in affectu ſterileſcit. Nam quò liberior, eò pinguior eſt deuotionis affectus, eò quòd acceleratio violenta ſpiritum præfocat, veluti dum vuæ vel oliuæ ſubita, & nimia vehementia comprimuntur in torculari, vinum aut oleum magis turbidum reddunt, quàm ſi paulatim cum debita moderatione preſſæ fuiſſent. Et ideo cæteris temporibus pleriq; deuotiores ſe ſentiunt quàm in præcipuis ſolennitatibus, cum impetuoſius gratiam deuotionis conantur adipiſci. Quia tunc ſpiritus ſuæ libertati relictus, ſponte ſe ſubleuat in ſublime: ſicut in corpore modeſta reſpiratio eſt cordis refrigeratio. Licèt etiam hi, qui cæteris temporibus in conuerſatione cuſtoditi non ſunt, à Deo iuſto iudicio in ſummis feſtiuitatibus ab omni deuotione ſæpe nudi relinquuntur, vt incuriæ, negligentiæ & incuſtodiæ ſuæ iacturam ſentiant, & de cætero cautius ſemper ambulare diſcant.

De quinto ſcalari gradu amoris, qui dicitur. Amor acutus. *Cap.* XXXV.

QVærit Doctor ſanctus ſecunda ſecundæ, quæſtione 180. de vita contemplatiua, quam gradus iſte propriè videtur attingere. Vtrum ſcilicet ipſa pertineat tantùm ad intellectum, an etiam conſiſtat in affectu, præſertim quum dicat Philoſophus ſecundo Metaphyſicæ, quòd finis contemplationis eſt veritas, ſed veritas totaliter pertinet ad intellectum. Ad hoc reſpondet ibidem. Quòd vita contemplatiua illorum eſſe dicitur, qui principaliter intẽdunt ad contemplationem veritatis. Intentio verò actus eſt voluntatis, eò quòd intentio eſt de fine, qui eſt volũtatis obiectum. Et ideo vita

contem-

Digitized by Google

contemplatiua licèt quātum ad ipſam eſſentiam actionis pertineat ad intellectum, quantum tamen ad id, quòd moueat ad exercendū talem actum vel operationem, pertinet ad voluntatem, quæ mouet omnes alias potentias, & etiam ipſum intellectum ad actum ſuum. Mouet, inquam vis appetitiua ad inſpiciendum ſenſibiliter vel intelligibiliter, quandoque propter amorem rei viſæ, quia iuxta verbum dominicum: Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuū. Et vbi eſt cor, ibi eſt & oculus. Quandoq; verò mouet propter amorem ipſius cognitionis, quam quis ex inſpectione cōſequitur. Et propter hoc Gregorius ſuper Ezechielem, vitam contemplatiuam in charitate conſtituit, dicens, quòd vita contemplatiua eſt charitatem Dei & proximi tota mente retinere, & ſoli deſiderio conditoris inhærere. Et hoc in quantum ex dilectione Dei quis inardeſcit, ad eius pulchritudinem conſpiciendam. Vita ergo contemplatiua, licèt eſſentialiter in intellectu conſiſtat, principium tamen habet in affectu, in quantum ſcilicet aliquis ex charitate Dei, ad eius cōtemplationem incitatur. Et quia finis principio correſpondet, ideo terminus & finis contemplationis habet eſſe in affectu, dum ſcilicet quis in viſione rei amatæ delectatur, & ipſa delectatio rei viſæ ſemper amplius excitat ad amorem. Vnde dicit Gregorius ſuper Ezechielem, quòd cū quis ipſum quem amat viderit, in amorem eius amplius inardeſcit. Quē profectò viſum cauſat gradus amoris iſtius, qui dicitur acutus, vtpote cuncta penetrans nec quieſcens, donec dilectum inueniat & ſolum poſſideat. Amice ergo aſcende ſuperis.

Matth. 6.

Ignis vt dicatur acutus.

Dicit commentator ſuper Dionyſium de cęleſti hierarchia, quòd ignis dicitur acutus, quia ex ſubtilitate ſuæ ſubſtantiæ naturam habet omnibus alijs acutionem & penetrabiliorem, ita quod propriæ virtutis motu ſubintrat & penetrat vniuerſa. Virtute quoq; ſua eſt ſimilium aggregatiuus & diſsimilium diſgregatiuus. Quia ſi aurum, argentum & diuerſa metalla ſimul vnita, in ignem fortem proijciantur, vnumquodq; ſe ſuo ſimili cōiunget. Sic gradus amoris iſtius omne precioſum, ideſt, ſpirituale, perfectè ſeparati à vili, ideſt, ab omni affectu ſenſuali, vnum complectēs & aliud deteſtans. Et ideo benedicitur acutus, quia, ſecundùm Hugonem, facit quendam impetum & vehementiam ardentis deſiderij, vt ibi ſit, vbi amat, & cum ipſo & in ipſo. Et non ſolùm ab illo calidus fit, ſed etiam tranſit omnia velut in iaculum acutum in ipſum dilectum. Si enim in dilectum non iret, adhuc foris amaret, nec acutum amorem haberet, nec cum illo vnum fieret. Nam amor vult amantem vnum facere cum amato: & ideo propinquat & penetrat, quantum poteſt, ad ipſum vnum.

Officium amoris acuti.

Cæterùm, amoris huius officium eſt, luctari quotidie cum conditione naturalis noſtræ corruptionis. Nititur enim poſt virium inferiorum ſedatam tumultuationem, tranquillitatem virium ſuperiorum

riorum

riorum ferre ſurſum in dilectum, diſſoluens omne medium, & complectens dulciterque conſtringens ipſum amatum. Vnde etiam alio nomine dicitur amor inſuperabilis, quia conatur omnia ſuperando ſupergredi. De quo amore etiã dicit Auguſtinus in libro de moribus eccleſiæ. Quòd nihil tam durum, tam ferereum, quod non amoris igne vincatur. Et ideo taliter amãtibus nihil durum eſſe poteſt, nec vllus labor difficilis. Quia qui amat non laborat, eò quòd, ſecundùm Auguſtinum nullo modo labores amantium ſunt oneroſi, ſed magis delectantium, ſicut labores venantium, aucupantium, piſcantium & ſimilium. In eo namq; quod amatur, non laboratur, aut certè labor ipſe amatur. Vnde dicit Bernardus: Labor meus vix eſt vnius horæ: & ſi plus eſt, non ſentio præ amore. Ita & ipſi Iacob videbãtur dies pauci præ amoris magnitudine, qui tamen de labore ſuo dicit in lib. Geneſis: Die noctuq; ęſtu vrebar, & gelu, fugiebatq; ſomnus ab oculis meis. Sed vnde hoc fratres? niſi quòd, ſecundùm Bernardum, ſi quis guſtu charitatis inebriatus fuerit, ad omne opus bonum hilareſcit, laborat & non laſſeſcit, dolet & non ſentit, deridetur & nõ aduertit? O iugum amoris Chriſti, quàm dulciter capis, quã glorioſè illaqueas, quàm fortiter ſtringis, quàm ſuauiter premis, quàm delectabiliter oneras? Porro, gradus amoris præſentis à paucis attingitur, quia mens humana ſolicitudinibus diſtenta, nõ intrat ad ſe per memoriam: & phantaſmatibus obnubilata, non redit ad ſe per intelligentiam: ac deniq; concupiſcentijs miſerabiliter illecta, non reuertitur ad ſe per ſalutis æternæ & ſpiritualis lætitiæ deſideriũ. Et ideo taliter in his proſtratus, ad ſe tanquam ad Dei imaginem introrſus reuerti non poteſt: quantò minus ad intima Dei velut ad cubiculum ſponſi, vbi negocium amoris huius exercetur? *Gene. 31.*

Huius quoq; amoris poſſunt aſsignari tria ſigna, quorum primũ eſt ſenſuum interiorum vitalis exercitatio. Ex quorum ſcilicet argumentoſa operatione ſenſus exteriores quodammodo ſopiti reddũtur, quia vires vniuerſæ ad interiora reducuntur. Quinq; ſunt enim ſenſus interiores in mente, ſicut quinq; ſunt exteriores in corpore: de quibus habetur in libro de ſpiritu & anima. Cauſa verò mouens ad hanc vitalem exercitationem, eſt deſideroſus mentis affectus internę quietis & ſerenitatis. De qua dicit Auguſt. In omnibus, quę mente percurro, non inuenio tutum locum animæ meæ & quietem, præterquã in te Domine, in quo colliguntur ſparſa mea. Quia quicquid boni in creaturis ſparſum eſt, in æterno bono inuenitur collectum. Ergo ſi quid in hoc ſæculo poſsidere delectat, Deum qui poſſidet omnia mente poſsideamus expedita, & in ipſo habebimus quicquid fœliciter & ſanctè deſideramus. Nam ſine moleſtia ſolus Deus amatur, cum iucunditate complectitur, cum ſecuritate deſideratur. Quem quantò quis ardentius amat, tantò melior efficitur. Et *Amoris a-cuti ſigna quæ. Senſus interiores, quinque.*

quantò nunc amor Dei feruentior, tantò tūc erit eius viſio ſuauior. Et quantò nunc ardentius deſideramus eum, tantò tūc eum clarius intuebimur. Et qui amat non laborat, quia quicquid difficile eſt in præcepto, leue eſt amanti. Si enim cum auaris tanta portat cupiditas, nobiſcum quare nō portat charitas? Amore igitur illius ab amore ſęculi migremus, & amore ſurſum habitemus. Hinc enim Deum ex toto corde diligere præcipimur, vt omnes cogitationes noſtras & ex tota anima, vt omnem vitam noſtram: & ex tota mente, vt totū intellectum noſtrum in illum transferamus. Et huius quidem præcepti tangit Bernardus cauſam ſuper Can. dicens, quòd ſolus eſt amor ex omnibus animæ noſtræ motibus & ſenſibus, in quo poteſt creatura (etſi non ex æquo) ſuo reſpondere creatori, licèt non de ſimili mutuam reddere vicem. Etſi minus diligit creatura quia minor eſt, tamen ſi ex toto ſe diligit, nihil deeſt vbi totum eſt.

Matth. 22.

Secundum verò ſignum huius amoris eſt, continua in Deum & vigoroſa quædam erectio & coactio mentalis viſionis, quia iuxta commune prouerbium, vbi amor, ibi & oculus. Et ex eo plerumq; multas illuminationes recipit diuinarum veritatum, eò quòd amor cauſa potiſsima mutuæ communicationis, atteſtante domino qui ait: Iam non dico vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quę audiui à patre meo nota feci vobis. Hinc etiam dicit Richardus, quòd ex magnitudine diuinæ dilectionis dependet modus diuinę reuelationis. Hoc amore diligere ſe monſtrabat beatus Martinus, qui oculis ac manibus in cœlum ſemper intentus, inuictum ab oratione ſpiritum non relaxabat. Et Pſalmiſta ait: Oculi mei ſemper ad Dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos, ideſt, affectus meos. In hac autem eleuatione continua mentis, anima veraciter efficitur habitaculum Dei. Quia ex hoc inferius ſpiritualiter anguſtatur & ſuperius dilatatur. Dilatatur, inquam, diuina charitate, vt repleatur tota Trinitate, quia tota Trinitas per charitatem eius mentem inhabitat, ſicut amans habitat in amato, & econuerſo. Nec ita ſolùm, ſed & realiter manſionē ſuam ibidem conſtituit. Quia charitas eſt quædam participatio diuinę naturæ in nobis: Propter quod dicit Iohannes in Canonica ſua: Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. De hac igitur anima ſic dilatata dicit Bernardus: O quāta eſt illi animæ beatæ latitudo & meritorum prærogatiua, quæ diuinā in ſe præſentiam & digna inuenitur ſuſcipere, & ſufficiens capere. Quid illa cui ſuppetunt & ſpacioſa deambulatoria ad opus tantæ maieſtatis? Non eſt profectò intricata forenſibus cauſis, curiſq; ſęcularibus, nec certè ventri & luxurię dedita, ſed nec curioſa ſpectandi, nec cupida omnino dominādi, vel etiam tumida dominatu. Oportet namq; primò his omnibus animam eſſe vacuam, vt cęlum fiat & habitatio Dei.

Viſus mentis erectio continua in Deum.
Iohan. 15.
Pſalm. 24.
1. Iohan 4.
Anima vt fiat cœlum & habitatio Dei.

Sed

Sed & odio vel inuidiæ,aut rancori minimè prorſus indulgendum, quia in maleuolam animam no nintroibit ſapientia.Deniq;, neceſſe eſt eam creſcere ac dilatari,vt ſic capax Dei fiat.Porro,latitudo eius, dilectio eius,ſicut ait Apoſtolus: Dilatamini in charitate. Nam etſi anima,cum ſit ſpiritus,minimè corpoream recipiat quantitatem,tamen confert ei gratia, quod negatum eſt illi à natura. Creſcit ergo ſpiritualiter,nõ in ſubſtantia,ſed in virtute,creſcit in gloria, creſcit in templum ſanctum in Domino.Vnde Auguſtinus ad Dominum loquens in libro Soliloquiorum, ait: Anima noſtra ita facta eſt capax maieſtatis tuæ, quòd à te ſolo,& à nullo alio poſsit impleri.Cum autem habet te,plenum eſt deſiderium eius, & iã nihil aliud quod deſideret exterius, reſtat. Veruntamen væ animæ miſeræ cui demerito proprio tantò bono priuari, & exercitio tam dulciſluo contigerit defraudari. Huius enim in ſua pace & quiete, amaritudo amariſsima cum Ezechia rege proprias calamitates deflēre. Nam ſuper hoc verbo dicit Richardus: Quòd magna amaritudo eſt in conuerſionę, cùm quis ſęculo renuncians ad religionem conuertitur:maior tamē in tentatione,cum abnegans ſemetipſum, innumeris inimici tentationibus fatigatur,maxima verò in æternę & internę dulcedinis expectatione,& impatientis deſiderij dilatatione: Quãdo in pace illa, quæ exuperat omnem ſenſum ex parte deguſtat, ad illam tamen plenè non admittitur.Multum quidem vexat hominem,cum relinquitur amor mundi:multo tamen amplius cruciat, cùm calcatur amor ſui. Veruntamen ſuper omnia transfigit & penetrat cor hominis & excoquit deſiderij æſtibus amor Dei.Hæc ille. Sapien.1. 1.Cor.5. Iſa. 38.

Tertium denique ſignum amoris huius eſt impetuoſa quædam & inuſitata,ſubita frequensq; cordialis attractio,quę perficitur violentiſsima quadam vi amoris ſenſualis in exercitijs ſpiritualibus:Quia cor amantis ex tunc magis eſt vbi amat,quàm vbi animat, ita quòd mirabilibus amoris geſtibus ad dilectum,quaſi ſaliendo properare videatur.Vnde diſcipulus in Horologio ſapientiæ gradu præuētus huius amoris ait inter alia:Cor mihi ò amor abſtuliſti & dilecto dediſti,eiq; tam inſeparabiliter conglutinaſti, quòd me certis temporibus quodammodo reliquiſſe putetur. Sed ad hunc gradum amoris non peruenitur,niſi prius potentiæ rationalis animæ per exercitiorum frequentiam ad priſtinam perfectionem quodammodo fuerint reductæ. Pro quo ſciendum,quòd ratio noſtra cæca facta eſt,vt ſæpe velit malum pro bono. Voluntas fęda & inſtabilis memoria,ſic quòd magis quęrunt in fędis delectari & vilibus occupari,quã Deo ſuo vacare. Sed ipſa ratio in priſtinũ perfectè reformatur, cum per mentis exceſſum ſupra ſe rapitur,& lumine diuinæ intelligentiæ illuſtrata,oculo perſpicaciſsimo Deum,quantum poſsibile eſt contemplatur. Voluntas in priſtinam puritatem cõſtituitur,cum per liberi

Deformatio virium animæ.

Reformatio virium animæ.

Digitized by Google

arbitrij conformitatem adhærendo, in amorem diuinum mirabili transmutatione penitus abſorpta, ſpiritus vnus cum Deo efficitur. Memoria denique debitè perficitur, cum in dilectum ſuum totaliter abſtracta, ſuique & omnium inferiorum oblita, veram iam deguſtare ſapientiam incipit, ac inebriata dulciter ab vbertate domus Dei, fœliciter in Deo requieſcit. Nam iſte gradus amoris in voluptate ſpiritualium delitiarum perficitur. In qua voluptate cor & omnes ſenſitiuæ potentiæ tanto profluuio voluptatis internæ potantur, quòd æſtimat ſe fidelis anima, diuini amoris amplexibus penitus obuolutam: Nimirum cum hæ delitiæ maiores ſint cunctis mundi voluptatibus, etiam ſi omnes vna creatura capere poſſet; ideoq; voluptas illa ſtatim ebrietatem ingerit, dicente ſponſo: Bibite amici, & inebriamini chariſsimi. Ibi plerumq; reperitur Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu, quia mentes nondum in talibus exercitatæ, diuinæ dulcedinis vbertatem ſuſtinere non præualent. Eſt enim ebrietas ſpiritualis quædam vberior affectiuę ſaporis & internæ voluptatis in corde receptio, quam ipſum cor poteſt digerere, aut deſiderium exoptare. Cor enim humanum diuini amoris tripudio, vel diuinæ fruitionis deſiderio valenter inflammatum, hiantibus arterijs in ſe dilatatur, & velut inter anguſtias pectoris coarctatum, per ardoris violentiam extra ſe potenter erumpit, & amoris flammam, quam in ſe ſentit, nolens nolenſque per indicia exteriora eructuando vel reboando manifeſtat, ac totum hominem ſua violentia commouendo concutit. Quo profectò ſpiritu æſtuantes Apoſtoli muſto videbantur pleni, quod vtique nouas lagunculas diſrumpere ſolet. Quia talis feruor inexpertis & nondum exercitatis mentibus primitus infuſus, minimè valet cohiberi, quin per inuſitatos geſtus foras erumpat, ſicut vinum nouum in vaſe poſitum, primitus ebullit, quod idem inueteratum quieſcit. Quidam enim cantibus diuinis, & quidā vberibus lachrymis ac ſingultibus, aut vocibus multifarijs inuſitatis indicant vbertatem dulcedinis. Quidam etiam multimodis membrorum inquietis geſtibus & importunitatibus occupantur, ita quod coguntur diſcurrere, ſaltare, manibus plaudere, membris tremere, vel alia quæ ſecundùm vſum communem inuſitata perficere. Et hæc delicioſior eſt vita ſecundùm cordis affectionem, quæ poteſt haberi ab homine. Nam quidā eius voluptate intra ſe liqueſcunt, ita quod non remanet vox neque ſenſus. Quidam etiam tanta replentur vbertate, quòd cor eorum quaſi vaſculum muſto plenum abſque ſpiraculo ſubitam minatur rupturam.

Canti. 5. *Pſalm 67.* *Ebrietas ſpiritualis.* *Act. 2.*

De

De ſexto ſcalari gradu amoris, qui dicitur Amor feruidus. *Cap. XXXVI.*

QVærit Doctor ſanctus ſecunda ſecundæ, quæſtione centeſima octogeſima. Vtrum ipſa contemplatio, quæ eſt officium proprium amoris diuini, dilectationem habeat, præſertim cum omnis contentio, & omne certamen delectationem impediat: & vt dicit Gregorius ſuper Ezechielem: Anima cum Deum contemplari nititur, velut in quodam certamine poſita, modò quaſi exuberat, quia intelligendo, & ſentiendo, de incircunſcripto lumine aliquid deguſtat: modò verò ſuccumbit, quia deguſtando iterum deſinit. Ad hoc breuiter reſpondit ibidem, quòd contemplatio poteſt eſſe delectabilis dupliciter: Primò ratione ipſius operationis, quia vnicuiq; delectabilis eſt operatio ſibi conueniens ſecundùm propriam naturam, vel habitum: ſed contemplatio veritatis competit homini ſecundùm ſuam naturam, prout eſt animal rationale. Ex quo contingit, quòd omnes homines naturaliter ſcire deſiderant, & per cõſequens in cognitione veritatis delectantur. Sed adhuc magis fit hoc delectabile, habenti habitum ſapientiæ, & ſcientiæ. Ex quo accidit, quod ſine difficultate quis contemplatur. Secundò verò redditur contemplatio delectabilis ex parte obiecti, in quantum ſcilicet quis rem multum amatam contemplatur. Sicut etiam contingit in viſione corporali, quæ delectabilis redditur, non ſolùm ex eo quod ipſum videre ſit delectabile, ſed ex eo quod etiam quis vidit perſonam amatam. Cum ergo vita contemplatiua conſiſtat in contemplatione Dei, ad quam mouet intenſa charitas. hinc eſt, quòd vita contemplatiua delectabilis redditur, non ſolùm ratione contemplationis eius, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, ſed etiam ratione diuini amoris, qui ſcilicet ex contemplatione ſemper intenſior redditur. Et ideo quantum ad vtrunque delectatio illius excedit omnem humanam delectationem, eò quòd delectatio ſpiritualis potior eſt, quàm carnalis: & amor ille quo Deus ex charitate diligitur, omnem alium amorem excedit. Præterea, licèt certamen illud, quod prouenit ex contrarietate rei exterioris, impedit illius rei delectationem (non enim quis delectatur in re contra quam pugnat) in re tamen pro qua pugnat, cum illam adeptus fuerit quis, in ea magis quàm in aliqua alia (cæteris paribus) delectatur: ſicut dominus gratulatur de oue prius perdita, & reinuenta. Et ideo vita contemplatiua præcipuè terminatur ad delectationem: nec mirum, cum per eam nobis fit quædam inchoatio prælibatioque futuræ beatitudinis, quæ tunc incipit, & in futuro perficietur. Vnde Philoſophus licèt gentilis decimò Ethicorum, in contemplatione optimi diligibilis, poſuit vltimam fœlicitatem hominis. Ergo, Amice aſcende ſuperius.

Contemplatio vt delectet dupliciter.

Ignis vt habeat naturam attractiuam. Ignis (vt ait commentator ſuper Dionyſium de cœleſti hierarchia) ex natura ſua vim habet, inferiorum ad ſuperiora attractiuam. Nam ipſam materiam in quam agit, rarefaciendo diſſoluit, ac caloris ſui violentia ſurſum trahit: propter quod dicitur deorſum paſcens, & ſurſum trahens. Faciendo namque motum à centro ad circumferētiam, diſſoluit terreſtria in aquoſa, & aquoſa in aerea, & aerea in ignea. Et ſic inferiora ducit ad media, & media ad ſua ſuperiora. Quæ proprietas aptè nobis denotat gradum huius amoris, qui dicitur feruidus. *Feruere qui dicantur.* Quia, ſecundùm Linconienſem, feruere dicuntur, qui expreſſo calore ſurſum ſupra ſe feruntur, ſed in ſe proprio pondere recidunt: ſicut olla poſt intenſum calorem, ebullire tandem incipit, & feruere, eò quòd aqua calore ignis ſurſum fertur, ſed ſuo pōdere mox ad ima recidit. Sic nimirum qui tandem ex accepta Spiritus ſancti gratia, ſupra ſe feruntur in Deum, & ex proprio pondere recidunt in ſe ab actuali ſupra ſe eleuatione: talia, inquam, viciſſitudinantes congruè dici poſſunt, ſpiritu feruentes. In hoc autem amoris gradu frequenter in quibuſdam, præſertim naturaliter impetuoſis, dum ſeſe fideliter exercitauerint, exurgere ſolet tanta vehementia ſpiritus, & ardoris, quòd ex ea quandam mirabilem cordialis ſanguinis ebullitionem, & naturę concuſſionem patiuntur. Quæ profectò ebullitio, multum eſt nociua, ac læſiua naturæ, cordis viuacitatē tandem debilitans, ac eius meatus, & concauitates mirabiliter comprimens, vt ſanguis ex tali ebullitione corruptus ęgreſſum inuenire nequeat, & ita interiora cordis inficit. Quare tales, vt frequenter, poſtmodum efficiuntur ex compreſſione cordis melancholici, & remanent triſtes, quia natura iam gratiā adiuuare non poteſt; vtpotè propter preſſuram cordis lethali triſtitiæ ſubdita. Sicut enim naturaliter ex lætitia cor aperitur, ita quoque ex triſtitia clauditur: nec lætitiam concipere poteſt, niſi denuo aperiatur. Et ideo talibus cautè, & diſcretè eſt agendum, ne naturam ante tempus deſtruant. Cœterum quia talis amor tam viuaciter exuberat exteriorem hominem velut emortuum, & ſopitum reddit, ita quòd nec plenè ſuimet oblitus, nec verè compos ſui comprobatur, ſecundùm illud Cantici Canticorum: *Cantic. 5.* Ego dormio, & cor meum vigilat: Dormio ſcilicet ſecundū exteriorem hominem, & cor intus vigilat. Sicut cum aliquis incipit dormire, ea quę circa ſe fiunt, aliquo modo ſentit, & intelligit, ſed nō aduertit. Quia cum amantiſſimam domini præſentiam, & amplexus eius ſuauiſſimos præſentit, tunc omnia impedientia ſubitò deſerit, & eliminat, & ad eū, vnde omnia dona perfecta, & optima profluūt, ſe toto corde conuertit: ſicque mox diuinæ viſitationis, & allectionis beneficium conſequitur. Quo Deus affectum cordis, & omnes animę vires ſurſum trahens, ac ad ſuam vnionem alliciens, cor amantis in tantum afficit, & delectat, quod toto mox affectu, hiantibus arterijs

ſe

Digitized by Google

ſe expandit. Et omnes animæ vires, ad pacis, & charitatis * vnclinium toto ſe niſu diſponunt, & ornant. His igitur, & ſimilibus anima fidelis, tam efficaciter intendens, quid mirum, ſi interim omnium exteriorum obliuiſcatur? ** Alias vinculum.*

Huius quoque amoris, ad maiorem euidentiam, tria ſigna poſſunt aſſignari. Primum eſt, viuaciſſimus quidam cum ſpiritu diuino conflictus, eò quòd iſte ſine medio fęliciter cum Deo ſuo luctari didicit, vt habetur figuratiuè in Iacob luctante cum Angelo vſque mane. Veruntamen in hac lucta, præſertim amoris huius, ſpiritus noſter quodammodo ſe per modum habet agentis: quia ſpiritus Dei, velut infirmiorem ſe ſimulans cedendo, pleniorem luctandi facultatem, & materiam adminiſtrat, & vberiorem amplexus ſui copiam ſpiritui noſtro offert. In cuius etiam figura Angelus aduerſus Iacob ſe non poſſe præualere fingebat, dicens: Dimitte me, quia iam aſcendit aurora. Cui Iacob: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. O fęlix lucta, quæ talem benedictionem conſequitur, in qua mentis ſerenitatem animæ fideli Deus indulgere dinoſcitur: vnde ros ille diuinæ conſolationis abundantius defluit, quo confortata, & allecta, diuinam bonitatem nititur luctando profundare, fontem requirens dulcedinis huius vbertatem ſcaturientem. Et hinc naſcitur eidem affectus quidam Inſatiabilis, quo pręter dilectum nihil ſibi ſufficit, & illum in hac vita ſemper amplius attingere cupit: quia ſecundùm Richard. charitas iſta ſemper inuenit, quòd adhuc cócupiſcere poſſit, & quicquid fiat, deſiderium ardentis animę non ſatiat. Nam inſatiabilis animæ ſitis, bibendo non ſedatur, ſed irritatur, vt ſemper dilectus ardentius requiratur, inde conflictus ille ſpirituum cauſatur. Nam dicit Hugo, quòd Deus deſiderium noſtrum prouocat, & inuitat vt augeat, quando amorem ſuum in nobis excitat, ſed fugiendo, vt ſequamur inflammat. Tale enim eſt cor hominis, vt ſi quod diligit adipiſci non valet, ampliori deſiderio inordeſcat. Sic enim in Canticis ſponſus adueniens ſtat poſt parietem, proſpicit per feneſtras, vt quaſi lateat, & non lateat. Mittit manum ſuam per foramen, tangit ſponſam, & voce tenui vocat eam, & ait: Veni. Illa vt audit ſponſum adeſſe, ſurgit mox, feſtinat, aperit brachia ad amplexum, liqueſcit anima, feruent pręcordia eius, exultat, gaudet, tripudiat. Sed ille dum teneri putatur, declinat, & ſubitio quaſi de medijs elapſus amplexibus fugit. Quid eſt hoc? Dum non quæritur, quærit: dum non vocatur, venit: dum autem quæritur declinat: dum vocatur fugit: Diligit autē & ideo venit, ſed quia in hoc non diligit, id eſt, in hoc mundo, in hoc exilio, ideo fugit. Sed vocat nos ad terram ſuam, quia talis amor non decet patriam iſtam. Nam iucundus amor amœnum locum requirit. Anima verò viciſſitudinis huius non ignara, dum ſponſi gratam præſentiam ſubtractam ſenſerit, licèt dolenter hoc ſu-

Amoris feruidi ſigna tria. *Gen. 32.* *Cant 2.*

Philipp. 1. ſtineat,diſſolui cupiens,& eſſe cum Chriſto,fidem tamen, quam erga ſponſam habuit non derelinquat,ſed omnem diligentiam adhibeat,qualiter irreprehenſibilem,& immaculatā ſeſe conſeruet,quaſi turtur ſolitaria gemens, & ad gratam eius præſentiam aſpirans. Pro quo notandum, ſecundùm Richardum libro de contemplatione. Quòd qui ad gratiam contemplationis proficit, cum illam ſibi vltra ſolitum ſubtrahi ſentit,eſt quòd facere debeat, vnde ad illam recuperandam adiuuari valeat.

Contemplationis gratia, vt recuperetur.

Debet autem intenſis meditationibus in ſe cordis exultationem reparare,& impenſa ſibi diuina beneficia ad mētem reuocare, & ex hoc ſe ad profundam gratiarum actionem inſtigare: ſicque tandem internum illud ſpiritualis harmoniæ organum,ex intimo affectu, in diuinas laudes relaxare. Vnde Eliſæus de verbo domini requiſitus, *3.Reg.3.* cum ſpiritum prophetiæ ſibi ſenſiſſet deeſſe, pſaltem fecit adduci: quo pſallente,mox in eum inſiliuit ſpiritus prophetiæ. Sic & tu fidelis anima,mentalibus delitijs aſſueta, quæ ſoles ad theoricos quoſdam exceſſus ſubitò quodam gaudiorum tripudio ſubleuari, huius exemplo diſce,quid agere debeas, vt ſub neceſſitatis articulo,velut ad manum habeas,quo te ad aſſuetas delitias reparare valeas. Quid enim per pſaltem,niſi quandam in Deum cordis exultationem accipimus?quæ tunc adducitur,cum prouida meditatione cordis, ex recordatione diuinorum beneficiorum exultatio reparatur. Pſallimus autem, cū ex magno cordis tripudio in diuina præconia iubilamus. *Pſal. 49.* Vnde Pſalmiſta ait:Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei. Ex tunc enim præ nimietate gaudij mens ſe iam incipit ab omnibus inferioribus ſuſpendere,& ad cœleſtia contemplanda quadam alienatione ſui tranſire. Eſt & alius modus, ſecundùm eundem Richardum recuperandi gratiam contemplationis,ſcilicet per compunctionem, quæ procedit ex corde deuoto,de quo tangit Bernard.ſuper Cantic. dicens inter alia: Si cui noſtrum cum ſancto Propheta, Deo adhærere bonum eſt: & vt manifeſtius loquar,ſi quis in vobis eſt, ita deſiderij vir, quòd cupiat diſſolui,& eſſe cum Chriſto,cupiat autem vehementer,ſitiat ardenter,aſſiduè meditetur, is profectò non ſecus, quàm in forma ſponſi, ſuſcipiet verbum in tempore viſitationis,hora videlicet, qua ſolet intus aſtringi quibuſdam ſapientiæ brachijs, atque inde ſibi infundi ſentiet ſuauitatem ſancti amoris. Siquidem deſiderium cordis eius tribuetur ei,ſed cū vigilijs,& obſecrationibus,ac imbre multò lachrymarum quæſitus fuerit,& inuentus,ſubitò dum teneri putatur elabitur,& rurſum lachrymanti,& inſectanti occurrens comprehendi patitur,ſed minimè teneri, dum iterum ſubitò quaſi de manibus auolat.Quod ſi inſtiterit precibus,& fletibus,denuo reuertetur,ſed rurſum mox diſparebit,nec videbitur, niſi iterum toto deſiderio requiratur.

ratur. Et ideo licèt de præſentia ſponſi, poſſet eſſe frequens lætitia, non tamen præſentiæ copia. Quia & ſi viſitatio lætificat, moleſtat tamen viciſſitudo, donec depoſita ſarcina corporeæ molis, auolet expedita mente ſequens dilectum quocunque ierit.

Secundum verò ſignum huius amoris, eſt quoddam ardens, & vehemens deſiderium diſſolui, & eſſe cum Chriſto, niſi ſaltem ex profluа quadam charitatis abundantia, pro complacentia dilecti, pro ſalute proximi, hăc ipſam diſſolutionem expeteret, ſi expediret, eſſe differendam, ſicut Paulus ſubiunxit, dicens: Cupio diſſolui, & eſſe cũ Chriſto, multò magis autem manere in carne propter vos. Et beatus Martinus: Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem. Veruntamen fęlix ſponſa diſſolutionem exoptat, quia nihil ſupereſt quod timeat, nihil quod in terrenis placeat, & ad copiam huius amplexus vehementer aſpirat, dicẽs: Heu mũdana mollicies, quæ tactum meum tam miſerabiliter decipiebat: & ignoraui bone Ieſu, quòd tam ſuauis eſſet amplexus tuus, tam honeſtus attactus tuus, tamque delitioſum tibi coniungi. Tuus enim dulciſſime Ieſu amplexus, non maculat, ſed mundat, tuus attactus non inquinat, ſed ſanctificat. O Ieſu fons vniuerſæ dulcedinis, quantum habes delicioſitatis, & honeſtatis, ac ſpiritualis iucunditatis, quando læua tuæ æternæ ſapientiæ, & cognitionis eſt ſub capite, hoc eſt, ſub illuminata ratione, & dextera tuæ diuinæ clementiæ, & dilectionis amplexabitur me in voluntate. Denique, ratio tam vehementis, & ardentis deſiderij eſt, quia in hoc gradu amoris ipſa mẽs, ideſt ſuperior pars rationis, mirabili quadam amplitudine dilatatur, & ad multa contemplanda ſpiritualiter aptificatur. Quam nimirum cum Deus per ſuam præſentiam viſitat, & ardor diuinæ charitatis inflammat, tunc excluſis ſubitò cunctis cupiditatibus, & omnibus alienis occupationibus, feruens D E I charitas omnia animæ præcordia intus occupat, ac per ſuam dilectionem dilatat, vt ad capiendum, & videndum Deum capax fiat. Quod vtique contingit, cum Deus, qui ſpiritus eſt, animam viſitans, præſentialiter adeſſe ſentitur, & intelligitur. Quia vt dicit Bernardus, oculus meus intelligentia mea. Vnde dominus aduenturus, aut hoſpitium ſuum paratum inueniat, ipſas animæ vires adornare ſolet, ita quod cõcito memoria diteſcit, intelligentia clareſcit, voluntas inflammaſcit. Exinde mens ipſa totum intuitum, & affectum in Deum dirigit, vt ad ſua intima dilectum introducat, & in optimo ſuo collocando conſtituat. Dilectus enim tuus anima mea, tunc ad intima tũa ducitur, & in optimo tuo collocatur, cùm ex intimo deſiderio, ſpretis rebus vniuerſis, ſolus per dilectionem amplexatur. Nam quamdiu poteris ex aliena quacunq; re conſolationem accipere, nondum audeo dicere, in ſinum tuũ intimũ ardentiſſimi amoris dilectum poſſidere. Quod ſi illũ introducere non ſata-

Deſiderium ſeu huius mortalitatis.

Philipp. 1.

Digitized by Google

ſatagis ad intima tua, quomodo te credam poſſe ſequi ad ſublimia ſua? Vnde meritò concludit Richardus, dicẽs. Quod certum ſignum ſit tibi, quæcunque es anima, quòd dilectum tuum minus diligis, vel ab eo minus diligeris, ſi ad illos theoricos exceſſus nondum vocari, vel vocantem nondum ſequi merueris.

Zelus ſalutis proximorum. Tertium denique ſignum huius amoris eſt, quòd ſine retractione cordis pro ſalute proximi paratus inuenitur mori, aut quæcunque aduerſa pati Quo fit, quod quantum ad naturam, & gratiam ac æternam ſalutem omnes inimicos velut amicos diligat. Cuius ratio eſt: quia dicit Auguſtinus libro de gratia, & libero arbitrio. Quòd parua charitas non ſufficit ad implenda magna mandata, ſed talis dilectio perfectorum eſt, dicente domino: *Matt. 5.* Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro prǫſequentibus, & calumniantibus vos, vt ſitis perfecti, ſicut & pater veſter cǫleſtis perfectus eſt. Et iterum. Vt ſitis filij patris veſtri, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos. Et hoc facit amor, quia dicit Hugo de arrha animæ. Quòd amor transfert amantem in ſimilitudinem amati, in quantum poteſt, non ſolùm quantum ad ſubſtantiam, ſed etiam quantum ad operationes arduorum, & difficilium.

De ſeptimo ſcalari gradu amoris, qui dicitur Amor ſuperferuidus. Cap. XXXVII.

QVærit Richardus ſuper tertium diſtinct. 24. Vtrum paſſio amoris ſit eſſentialiter transformatio appetitus ſenſitiui, prǫſertim cum dicat Hugo de arrha animæ. Quòd ea vis amoris eſt, vt te talem eſſe neceſſe ſit, quale illud eſt, quod amas. Et cui per affectũ coniungeris, in ipſius ſimilitudinem ipſa quodammodo dilectionis ſocietate transformaris. Ad quod breuiter reſpondet. Quod amoris paſſio eſt eſſentialiter transformatio appetitus ſenſitiui in aliquam ſimilitudinem amati. Talis igitur amor, paſſio quædam eſt, non deſtructiua, quæ aſſimilatur corruptioni, cuiuſmodi paſſio ſecundùm aliquos eſt odium, ſed eſt paſſio ſalutatiua, quæ in hoc magis aſſimilatur generationi. Talis enim paſſio, eſt transformatio quædam patientis, in ſimilitudinem lucis transformati quæ eſt lumen. Amoris ergo paſſio, eſt appetitiuæ potentiæ transformatio. In qua, ſcilicet immediatè eſt amoris paſſio, & hoc in ſimilitudinem iſtam paſſionẽ agentis. Paſſionem autem agens, eſt bonum cognitum conueniens ſenſitiuo appetitui, eo modo quo obiectum eſt cauſa paſſionis. Et ſic amor eſt transformatio appetitus ſenſitiui, in ſimilitudinem talis boni. Ex quo plerumque ſequitur ecſtaſis quædam, præſertim ſecundum partem appetitiuam, quia ſecũdum Dionyſium, diuinus amor ecſtaſim facit, in quantum ſcilicet hominis appetitum in rem amatam

tam

tam tendere facit. Dupliciter enim cauſatur ecſtaſis, vt dicit Sanctus Thomas 1.2.quæſt.29 Primò, ſecundùm vim apprehenſiuam, cum ſcilicet ponitur extra cognitionem ſibi propriam, vel cum ad ſuperiora ſublimatur, ad comprehendendum ea quæ ſunt ſupra ſenſum, & rationem. Tunc enim dicitur ecſtaſim pati, in quantum ponitur extra connaturalem apprehenſionem rationis, & ſenſus: vel quia ad inferiora deprimitur, vt cum quis in furiam, vel amentiam cadit, dicitur ecſtaſim paſſus. Secundò, ſecundùm vim appetitiuam, dicitur aliquis ecſtaſim pati, cum appetitus alicuius extra ſe quodammodo, vigore ſui impetus exiens in alterum fertur. Et iſtam ecſtaſim propriè, & directè cauſat amor intenſus. Primam verò facit diſpoſitiue, in quantum ſcilicet meditari facit de amico. Nam intenſa meditatio vnius, cauſat abſtractionem à cæteris vniuerſis. Et dum meditatio ad amatum dirigitur, confeſtim charitas inflammatur, & exercitij ſpiritualis actualitas vigoratur. Vnde Pſalmiſta ait: Et in meditatione mea exardeſcet ignis, ſcilicet charitatis. Amice igitur aſcende ſuperius.

Ecſtaſim cauſari bifariam.

Pſal. 38.

Commentator ſuper Dionyſium de cœleſti Hierarchia ait, quòd ignis inter omnia elementa ſitum habet ſublimiorem, quia ponitur immediatè ſub orbe Lunæ. Et hoc ideo, quia naturam habet ſubtiliorem, & leuiorem. Et ideo dicitur excelſus à Dionyſio, quia ponde re carens, ſublimia petit, & ſupereminet vniuerſis. Quicquid enim corporeum eſt, naturaliter ſub eo ſubſiſtit: vnde & flãma ignis ſemper ſe ſurſum, tanquam ad proprium centrum eleuat. Eſt autem flamma materia ignea accenſa in aerea ſubſtantia. Aer enim propter ſubſtantiæ ſuæ ſubtilitatem, & immediatam, quàm habet cum ſphæra ignis vicinitatem, de facili ignitur, & in materiam igneam commutatur. Et quantò ſubſtantia aerea purior eſt, tantò flamma lucidior, & clarior erit, ac naturæ lucis ſimilior videbitur. Denique, flamma naturaliter ſurſum mouetur, & ab omni parte rei accenſæ, linealiter in acutum ſurſum tendit. Et ſic in extremitate ſua formam habet pyramidalem, & acutam. In angulo verò acuto propter concurſum radiorum, ſui caloris actionem fortius imprimit. Et ideo in ſummo pyramidali angulo, materiam ſibi appoſitam citius incendit. In omnibus autem prædictis, effectum huius amoris aptiſſimè nobis exprimit, qui gradus amoris à beato Dionyſio vocatur ſuperferuidus, de quo dicit Hugo: Neſcis quoniam id quod ſuperferuet, quadam caloris, & incendij ſui violentia, iactatur extra ſe, totaliterque ſupra ſe, & facit motionem magnam inuiſibili æſtuatione? Quod enim prius acutum fuerat in dilectione, obſiſtentia cuncta penetrãs, iam ſuperferuidũ fit, & ebullit, in ſemetipſo ſtare non valens, quia etiam ſeſe contemnendo relinquit. Nam ille qui ſolum hoc appetit, quòd amat, in illius etiam comparatione ſemetipſum deſpicit qui amat.

Ignis vt ſublime petat

Flamma natura.

Amor ſuperferuidus

Neque

Neque enim verè ſolum illud appeteret,ſi vel ſeipſum cum illo amaret:ſed hoc facere non poteſt, niſi magnus & ſingularis amor. Hic enim nec ſe capit,& modum neſcit. Vnum autem ſcit, quia quiſquis amat,modum habere neſcit. Nimirum:quoniam iſte cum Deo ſuo fęlicius,quã prior colluctatur,eò quòd ſpiritus diuinus ſeſe iam profuſius,& vigoroſius applicans,ſe noſtro ſpiritui conferre dignatur, vberiorem colluctandi facultatem indulgendo. Quod citò præſentiens anima fidelis, in illum tanta fertur auiditate, vel ſi totum increatum, & incomprehenſibile bonum, comprehendere niteretur, cum tamen ipſa creata ſit. Et hoc ideo facit, quia amor eius modum neſcit. Sed ex hoc econuerſo, quantò maiori conatu dilecti totalitatem pertranſire nititur,tantò profundius ab eodem fęliciter abſorbetur. Sicut à ſimili piſciculus fluuiatilis hamum eſcatum deglutire cupiens,protinus capiens capitur,& ſursũ ad littus attrahitur. Hinc etiam amor iſte vocatur alio nomine amor violentus,eò quòd amoris huius aculeus mentem hominis medullitus penetrat,& affectum flammigeris anhelationibus tranſuerberat,adeo quòd æſtum deſiderij ſui cohibere non præualens,impetu vigoroſiſſimo ſedulè ſuperferueat, & humanæ naturæ violentiam non modicam inferat, quia ſic amantem in amatum importunitate ſua transformare nititur. Nam charitas,vt dicit Abbas Iohannes,ſecundùm qualitatem eſt ſimilitudo,quantum hominibus poſſibile eſt:ſecundùm operationem verò eſt ebrietas animæ: ſecundùm autem proprietatem eſt fons fidei,abyſſus longanimitatis,& mare humilitatis.

Amor violentus.

Amoris ſuperferuidi ſigna.

Pſal. 88.

Iubilius.

Huius igitur amoris ad maiorem euidentiam, tria ſigna poſſunt aſſignari:quorum primum eſt,quotidianus exceſſus in iubilum mẽtis,de quo dicit Pſalmiſta: Beatus populus qui ſcit iubilationem. Iubilus autem, ſecundùm Gregorium 34. Moralium dicitur, quando gaudiũ ineffabile mente concipitur, quod nec abſcondi poteſt,nec ſermonibus aperiri,& tamen quibuſdam motibus proditur, quamuis nullis proprietatibus exprimatur. Vnde Pſalmiſta ait:Beatus populus qui ſcit iubilationem,non qui loquitur:quia ſciri quidẽ mente pōt,ſed dictu exprimi non pōt. Per illam quippe ſentitur,quod vltra ſenſum eſt,& cum vix ad hoc contemplandum ſufficiat conſciẽtia ſcientis,qñ ad hoc exprimendũ ſufficeret lingua dicentis? Hæc ille. Vnde in hoc gradu amoris plerunque menti datur quædã ſimpla & vniformis ſerenitas, nullis qualiumcunque formarum diſcretionibus variata. Per quod,inquam:ſimplex & ſerenum infuſum ſibi lumen,inuenit ſe penitus recollectum,ſtabilitum,penetratũ,& anchoratum ac in diuinam vnitatem per amorem, & intentionem ſereniſſimam totaliter inclinatum. Et ex eo per conſequẽs,ſpiritualis quædam claritas exoritur,partem intellectiuam illuminans, & reuelans in cunctis virtutibus luculentiſſimam veritatẽ. Quam reuelationem

qui

qui acceperit, neceſſariò reuelationibus vel attractione ſupereſſentiali non indiget. Is igitur ſuper omnia conſiderare debet diligentius an perfectam Chriſti ſimilitudinē gerat in omnibus. Quia per hanc ſpiritualem claritatē intellectus noſter ad quæuis virtutū exercitia cognoſcēda, & arcana ſacræ ſcripturę diſcretionis acumine penetranda, diuinitus illuminatur. Porro, beatus Auguſtinus huiuſmodi dulcedine quandoque præuentus, aiebat: Quid eſt illud dulce, quod in recordatione Dei mei me tangere ſolet, & tam ſuauiter afficere, vt iam quodammodo totus à memetipſo alienari &, (neſcio quo) abſtrahi incipiam? Subitò innouor, & totus immutor, & bene mihi eſſe incipit, vt quàm dicere ſufficiam. Exhilaratur conſcientia, in obliuionem venit omnis præteritorum dolorum meorum memoria. Exultat animus, clareſcit intellectus, cor illuminatur, deſideria iucundantur, iam iamque alibi (neſcio vbi) me eſſe video, & quaſi amplexibus amoris intus teneor, & neſcio quid illud ſit. Et cum retinere illud ſemper & nunquam perdere, toto niſu laboro, luctatur quodammodo delectabiliter animus nè recedat ab eo, quod ſemper amplecti deſiderat quaſi in illo deſideriorum omnium finem inuenerit, & ineffabiliter exultat. Nunquid non ille eſt dilectus meus? Verè ipſe eſt dilectus meus, qui viſitare me venit, nō vt totum infundat, ſed vt guſtandum præbeat: non vt impleat deſiderium, ſed vt trahat affectum. Cum igitur anima fidelis internam illam dulcedinem deguſtat, nihil mirum, ſi amore dilecti totaliter æſtuat, dicens cum Pſalmiſta: Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Et ex hoc impetu feruoris ire ſupra ſemetipſam nititur, & ideo bene amor ſuperferuidus nominatur: ſed ad infirmitatis ſuæ tenebras concito fracta relabitur, ſicque diuerſis vndarum fluctuationibus agitatur.

Pſalm. 41.

Secundum proinde ſignum huius amoris ſunt expectationes tædioſæ. Quia dicit Linconien. ſuper 7. cap. angelicæ Hierarchiæ. Quòd amore tendente in rem amatam, nihil velocius, nihil acutius, nihil penetrabilius, nihil ſubtilius reperitur. Quia natura ſua non quieſcit donec ſupernaturaliter penetrauerit totam profunditatē & pertranſierit amabilis totalitatem, quantum poteſt. Et ideo quando curſus amoris huius impeditur, vel in modico retardatur, tota mens concuſſa turbatur, & expectatione ſua tædiatur, eò quòd totaliter amanti nimis longa videtur omnis mora, & omnis expectatio redditur oneroſa. Et quoniam amor iſte cuncta reſpuit, quæ aliquo modo officium illius & exercitium impediunt, ideo præter amatū, vniuerſa faſtidium ingerunt. Omnia, inquit Apoſtolus arbitratus ſum vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifacerem. Hinc etiam expellit omne deſiderium, excludit omne ſtudiū, violenter opprimit omne exercitium, quòd affectui ſuo & fini præoptato non militat. Nam quicquid

Expectatio amantis animæ tædioſa.

Philip. 3.

quid agit, quicquid cogitat, intolerabile videtur, niſi in vnum deſiderij finem concurrat. Neq; id mirum, cum dicat Bernardus, Quòd anima quæ didicerit & acceperit ſemel à domino, intrare in ſemetipſam, & in intimis ſuis Dei præſentiam ſuſpirare, & quærere faciem eius: talis, inquam, neſcio an gehennā ipſam experiri ad tempus horribilius pęnaliusve ducat, quàm poſt ſpiritualis ſtudij huius ſemel guſtatam ſuauitatem, exire denuo ad illecebras & moleſtias carnis. In cuius perſona dicit ſponſa in Canticis: Exui me tunica mea, & quomodo induar illa? laui pedes meos, & quomodo inquinabo illos?

Deſideria alta animæ amantis

Tertium deniq; ſignum huius amoris ſunt, alta deſideria. Cuius ratio eſt, quia ſecundùm Auguſtinum, Omnia ponderibus ſuis agūtur, & loca ſua petunt, grauia deorſum vt lapis; & leuia ſurſum vt ignis. Sed quod eſt pōdus in corporibus, hoc eſt, amor in ſpiritibus. Amor meus pondus meum, eo feror quocunq; feror. Dono tuo accēdimur, & ſurſum ferimur, inardeſcimus, & intus aſcēdimus per aſcēſiones in corde ad pacem Hieruſalem. Hęc ille. Et ideo quantò magis amor accenditur, tantò pariter & anheloſa deſideria ſurſum perfectius efferuntur & attolluntur: nec quieſcunt, donec ad amati gratū amplexum & vnionem peruenerint. Ac per hoc in celſitudine vitæ perfectionis per deſiderium ſe ſubleuant, quod intolerabile eſſe iudicant, quicquid illud exterius non ſonat, quod intus amat. Ea verò quæ ſuis affectibus militant atq; ſubſeruiunt, quaſi raptū velociſſimo in ſublime ſpiritualis intelligentiæ ſecum portant. Quia nimirū in hoc amoris gradu contemplatiua mens, in Deum tam profundè ſubleuatur, quòd ipſa viuacitas intelligentiæ diuinitus irradiatæ, metas humanæ induſtriæ tranſcendit, licèt tamen in mentis alienationem plenè non tranſeat, ita quòd & ſupra ſe ſit quod videat, & tamen ab aſſuetis penitus non recedat. Mens enim præſentia ſui creatoris viſitata, & ex eius amore dulciflué dilatata, propter feruidam Dei charitatem, quam ſentit in ſe natam, vltra ſe continere non pręualens, intuitu mentali ſurſum ſe librat, & illum à quo tam dulciter viſitatur, videre deſiderat. Cum igitur ſic ſurſum eleuata dilecto ſuo per amorem feruidum perſeueranter inhæſerit, inter illius brachia, tandem ſuauius ac profundius conſopiri iam incipit, ita quòd non ſolùm delectabiliter, ſed & tenaciter Deo tunc inhærere ſe ſentiat, adeo quòd vi quadam abſtrahitur à ſenſu viſibilium & memoria. Quia ſapor ille mentem ſpiritualibus delitijs inebriat, & ab exterioribus abſtractam, ſua virtute Deo conglutinat. Et quantò amor vehementior, & intelligentia lucidior, tantò validius, ac profundius mē tem in ſe rapit, quouſque tandem animus cuncta quæ ſub Deo ſunt abijcit, & in ſolo diuinæ contemplationis radio liberè ſe figit, licèt breuiter in quodam velut coruſco luminis cœlitus emicantis fulgore.

gore. Quia corpus quod corrũpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Quantò tamen feruẽtius ad inferiorum memoria noſtra mens ad ſuperna ſuſtollitur, tantò perfectior erit deuotio, & lucidior contemplatio ac plenior, ſuauior, prolixiorq́; diuinorum amplexuum fęlix inhęſio. Quia ſimul vtriſque noſtra mens intenta eſſe non poteſt, eò quòd ad inuicem ſicut lux à tenebris diuiſa permanent. *Sapien. 9.*

Ex hac igitur ſubleuatione mentis & puritate contemplationis, in tantùm homini accreſcit eſuries amoris, quòd per exceſſum ſuij profuſius ſe iugiter immolando, tandem in operatione ſua deficiat, & extremo ſpiritu defeſſus ab amoris igne reſolutus, quodammodo dulciter annihiletur. Eſurit enim Deum plenè deguſtare, quem tamen capere nullo conamine præualet, ſed in ſingulis diuinis irradiationibus, ipſemet à Deo comprehenditur, & recenti ſemper amoris tractu in dilectum trahitur: ſicq́; viribus proprijs paulatim deſtituitur, ſicut Pſalmiſta loquitur de affectu regni cęleſtis. Quàm, inquiens, dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini, ſicut vua in torculari preſſa deficit, ſcilicet à ſe fluens in naturam vini. Vnde idem ait: Defecit in ſalutare tuum anima mea. Defecit inquam, à ſe fluendo per amorem in ſalutare tuum, ideſt, Chriſtum. Et ex illo tractu amoris diuini talis eſuries in eo iugiter renouatur. *Eſuries amoris quis.* *Pſalm. 83.* *Pſal. 118.*

De octauo ſcalari gradu amoris, qui dicitur. Amor liquidus. *Cap. XXXVIII.*

QVærit Doctor ſanctus ſecunda ſecundæ, quæſtione 29. Vtrum amor cauſet mutuam inhæſionem, vt ſcilicet amans ſit in amato, & econuerſo: ſicut de amore ſupernaturali dicit Iohannes in Canonica ſua: Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, &c. *1. Iohan. 4.*

Non enim videtur poſsibile, quòd continens ſit contentum. Ad hoc reſpondet ibidem; Quòd effectus mutuæ inhæſionis dupliciter intelligi poteſt. Primò, quantum ad vim apprehenſiuam, & ſic amatum in amante eſſe dicitur, in quantum amatum immoratur in apprehenſione amantis, ſecundùm illud ad Philippenſes, Eò quòd habeam vos in corde. Sic enim amatum eſt in amante, in quantum eſt impreſſum in affectu eius per quandam complacentiam. Ecõtra verò ſecundùm eandem vim, amans eſt in amato, in quantum amans non eſt contentus amati ſuperficiali apprehẽſione, ſed ſingula, quæ ad amatum pertinent, intrinſecus nititur diſquirere: & ſic ad interiora illius ingreditur, ſicut de Spiritu ſancto (qui amor eſt) dicitur prima ad Corinthios. Quòd omnia ſcrutatur etiam profunda Dei. *Adhæſio mutua vt contingat.* *Philip. 1.* *1. Cor. 2.*

Digitized by Google

Secundò, quantum ad vim appetitiuam, amatū eſſe dicitur in amante, prout eſt per quandam complacētiam in eius affectu, vt in eo vel in bonis eius per præſentiam eius delectetur, vel etiam in abſentia per deſiderium: & hoc propter amati complacentiam interius radicatam. E contra verò amans eſt in amato, Primò, per amorem concupiſcentiæ, quæ ſcilicet non requieſcit in quacunq; re extrinſeca, aut ſuperficiali adeptione vel fruitione amati, ſed quęrit amatum perfectè habere, quaſi ad intima illius perueniens. Vel, Secundò per amorem amicitiæ, quo ſcilicet reputat bona vel mala amati ſicut ſua, vt quaſi ipſe in amato ſuo videatur bona vel mala pati & affici. Et ideo proprium eſt amicorum idem velle & idem nolle, ac in eodem contriſtari & gaudere, ſecundùm Philoſophum nono Ethicorum, & ſecundo Rethor. vt ſic in quantum quæ ſunt amici, ſua æſtimat, amans videatur eſſe in amato, velut idem factus in eo. O fœlix inhæſio, qua Deo ſic inhæret, quia cum eo ſpiritus vnus efficitur. Amice ergo aſcende ſuperius.

Amans vt ſit in amato.

Ignis vt habeat vim immediate vnitiuam.

Secundùm naturales, ignis ex ſua ſubtilitate virtutem habet ſui cum alio corpore immediatiſſimè vnitiuam, veluti ſi quodammodo materia vniretur ſuæ formæ, vt patet in ferro ignito & carbone inflammato, in quibus talis coniunctio vtriuſq; perficitur, quòd inter vnius & alterius ſubſtantiam, ſenſibilis differentia non habetur. Et hoc ideo, quia inter omnia elementa, ignis minimum habet de materia, & plurimum de forma, ita quòd propter ſuam ſubtilitatem videtur quaſi non habere corpulentaim. Additus enim alteri corporali, non videtur ipſum augere, quia ferrum non inuenitur maius ignitum, quàm frigidum, eundem cum illo locum occupans, & gradum huius amoris, qui liquidus dicitur, aptè nobis deſignans, quo ſcilicet ſpiritus amantis & amati fęlici copula in inuicem fluunt. Nam in amore liquido ipſa mens in abyſſum amoris diuini rapitur. Quo ſcilicet abſorpta, ſeſe cum omnibus creatis perfectè relictis, coliqueſcens, in æternum amorem effluit. Dumq; ab illo diuini amoris incendio circundatur & intimè penetratur, tunc vndiq; vehementer inflammatur. Et ſic animus humanus ſeipſum exuens, diuinum quendam affectum induit, ac inſpectæ pulchritudini configuratus, totus in aliam figuram tranſit. Sicut enim ferrum naturaliter nigrū & frigidum, dum in ignis incendio moram facit, paulatim nigredinem deponit, & ignis in ſe ſimilitudinem trahit, donec totum liqueſiat, & à ſe deficiat, ac in aliam penitus qualitatem tranſeat: ſic animi diuini amoris incendio penitus abſorpta, prius incaleſcens, tandē incandeſcit & liqueſcit à priori ſtatu penè deficiens; & ſic vnus cū Deo ſpiritus efficitur, quia in ſe tota liqueſit, & in illum quem diligit tota liqueſcens, fluit. Vnde, ſicut ignis in ſe materiam conuertit in quam agit, ſic amor diuinus animam in ſe conuertit, quam accendit.

Digitized by Google

Et ſicut varia metalla igne reſoluta, pariter in vnum confluunt, ſic Deus & anima inter ſe longè diuerſa in vnum ſpiritum per amoris ignem confluunt. Quia ex hoc igne amoroſa corda liqueſcunt, liqueſcendo deficiunt, deficiendo tranſeunt, tranſeundo vniuntur, & vnita perficiuntur, dum in illam vnitatem tranſeundo perueniunt, quam Ieſus à patre poſtulans, ait: Rogo pater, vt vnum ſint, ſicut & nos vnum ſumus. *Iohan. 17.* Ita hic liquidus amor poſt fœlicem luctam conſequitur benedictionem, nec iam de cætero velut agens luctam continuat: ſed potius ab affluentia diuini ſpiritus, luctam patiendo proſequitur, eò quòd omnibus viribus, ab actionibus ſuis ſabbatiſantibus & veluti penitus deſtitutis, ſola virtus amatiua ſuperior negotium ſuum proſequi nititur, donec ad intimum amplexum dilecti perducatur, & illic tandem ipſa fœliciter abſorbeatur.

Cæterùm, amoris huius ſimiliter tria ſigna poſſunt aſsignari. Primum ſignum ſunt affectiones ecſtaticæ: Quia, ſecundùm Dionyſiũ, talis amor in Deum tendens eſt faciens ecſtaſim ſpiritus, eò quòd amor non permittit tales amatores eſſe ſuijpſorum per mentis ſobrietatem, ſed eorum qui amantur per mentis exceſſum. *Amoris liquidi ſigna tria. Affectiones ecſtaticæ.* Et ideo qui non ſunt, ſed aliorum, extra ſe ſunt. Hinc etiam dicit Bernardus. Quòd non eſt præſentior ſpiritus vbi animat, quàm vbi amat. Hunc autem exceſſum charitas facit, quæ per fortiſsimam ſuam inclinationem tendentiam cauſat vehementem in rem amatã. Vnde dicit Vercellen. in prologo ſuper Cant. adducens illud Apoſtoli. Viuo autem vita naturali, iam non ego. *Galat. 2.* Permutationem enim exceſsiuam ad æternitatis immenſitatem, quaſi abſorptus & officio proprio ſuſpenſus dimoueor, doceor, & regor vita ſuperſubſtantiali, cui vnior, qua repleor: viuit autem in me Chriſtus, ideſt, ſicut anima ſobria me regit naturaliter, & diſponit ad omnem actum interiorẽ, ſic virtus Chriſti, cui vnior, gratuito me viuificat, & ad omnia diſponit. Et hoc dixit ſicut verus amator, qui in ſolum ſummè & verè diligibile bonum immediatè, & propter ipſum ſolùm ſuper intellectualiter tendit. Et hic quidem amator diuinum continuè petit oſculum illud, quod ſponſa præmittit in amoris Cantico, dicẽs: Oſculetur me oſculo oris ſui. *Canti. 1.* Super quo verbo dicit Bernardus: Ego arbitror neminẽ facile ſcire, quid ſit hoc oſculum, niſi qui accipit. Eſt quippe manna abſconditum: & ſolus qui edit, adhuc eſuriet. Fons eſt ſignatus, cui non communicat alienus, ſed ſolus qui bibit, adhuc ſitiet. *Iohan. 4.* Non eſt cuiuſlibet hominis, ſed ſi quis ſemel ex ore Chriſti ſuſceperit, probabile habet experimentum. quod profectò ſolicitat & cogit amplius ad petendum. Hoc oſculum, ſola & rara perfectio experitur. Oportet enim ſponſam Chriſti, quæ præſumit hoc oſculum petere, ſponſum ſuum amare caſtè, amare ſanctè & ardenter. Caſtè vt

ipſum ſolum & non alium amet,petat vel quærat. Sanctè, quia non in concupiſcentia carnis, ſed in puritate ſpiritus. Ardenter, vt ita amore ſponſi inebrietur,quod maieſtatem non cogitet. Nam ſi cogitaret,non præſumeret hoc oſculum petere veluti ab æquali, ab eo qui reſpicit terram & facit eam tremere. Hoc autem oſculum, nihil aliud eſſe credimus,niſi Spiritum ſanctum, ad conſolationem animæ ſanctæ miſſum. Sicut enim oſculantium ſpiramen permiſcetur, vt vnus anhelitus iudicetur,ſic Spiritus ſanctus ſpiritui noſtro immiſſus,fit vnus ſpiritus cum eo.

Pſal.103.

O fœlix ſponſa, quæ tali copula digna iudicaris. Nam ſi viderit te ſponſus ad amorem ſuum inardeſcere,& impatienti deſiderio palleſcere,accelerabit ad te & ad copulam mutuam ſe offerret, præbebit oſcula, iunget amplexus. O lætám diem talium nuptiarum, & fœlix ſponſa tali coniugio digna. Nihil mirum, ſi tunc ſponſus & ſponſa cantant amoris cantica. Dicit autem Bernardus. Quòd illa amoris cantica,ſola vnctio docet, addiſcit experientia, experti cognoſcunt, inexperti inardeſcunt. Non eſt enim ſtrepitus oris, ſed iubilus cordis,non ſonus labiorum, ſed motus gaudiorum, voluntatum, non vocum conſonantia, ſola quæ cantat & cui cantatur,audiunt, id eſt, ſponſus & ſponſa, Chriſtus & anima, Qui autem donum hoc conſequi deſiderat,oportet eum eſſe in ſpiritu cum Iohanne,qui ait: Ego Iohannes fui in ſpiritu. Super quo dicit Richardus, Quòd hoc eſt ſpiritum in ſpiritu eſſe ſemetipſum intra ſemetipſum totum colligere, & ea quæ circa carnem vel in carne geruntur, interim penitus ignorare. Talis enim illis ſolis intereſt per memoriam & intellectum, quæ in ſpiritu vel circa ſpiritum aguntur. Spiritum autem eſſe ſine ſpiritu, eſt ſemetipſum extra ſemetipſum & ſupra ſemetipſum totum effundere, & in illud diuinitatis arcanum totum intrare,ac à ſuo eſſe tranſiens,in diuinum ſpiritum penitus deficere, ita vt ipſe iam non ſit ipſe eo dumtaxat tempore,quo domino iam incipit altius inhærere. Et de his bene dicit Gregorius in homilia quadam: Sunt nonnulli qui ſupernæ contemplationis facibus accenſi,in ſolo conditoris ſui deſiderio anhelant. Nil iam in hoc mundo cupiunt, ſolo æternitatis amore paſcuntur: terrena quæque abijciunt, cuncta temporalia mente tranſcendunt. Amant & ardent,ac in ipſo ardore ſuo requieſcunt. Quid iſtos niſi Seraphim dixerim? quorum cor conuerſum eſt in ignem diuini amoris.

Apoc 1.

Spiritũ eſſe in ſpiritu quid ſit.

Spiritum eſſe ſine ſpiritu quid.

Secundum ſignum huius amoris,eſt omnia aduerſa ſicut proſpera pro Chriſto deſideranter amplecti,cum Paulo dicente: Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra. Nimirum,quia in hoc gradu,ſecundùm modum aliquem, efficitur anima immortalis & impaſsibilis. Immortalis quidem, eò

Proſpera omnia & aduerſa ſuſcipienda de manu Dei.

quòd

quòd à vera vita ſeparari non poteſt. Quis, inquit Apoſtolus, nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio an anguſtia? Et poſteà ſubdit: Certus ſum, quia neque mors, neque vita & cętera, poterunt nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Sic & impaſsibilis efficitur, quia nulla damna, nullumque diſpendium ſentit: ſed in omni aduerſitate dulciter hilareſcit. Quia quicquid illi infertur ad pœnam, totum præſumit ad gloriam. Hinc etiam nullam reſiſtentiam prætendit, niſi in his duntaxat, quæ ſeparationem à Deo, vel elongationem cauſare noſcuntur: ſicut metallum liquatum, ad tactum cuiuſlibet rei protinus cedit, quod non liquatum reſiſtit. Cujus eſt ratio, quia talis amor mentem ab amore vitæ præſentis funditus auertit, & occidendo velut inſenſibilem reddit, ita quod pœnam quamcunque & ipſam denique mortem cum gaudio ſuſcipere facit. Nec propter hoc ab amore deſiſtit, vel in minimo tepeſcit, ſed magis inardeſcit. Vnde ſponſa cum dilectum quæſiſſet in lectulo, nec inueniſſet. Surgam, inquit, & circumibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea. Quæſiui illum & nõ inueni, ſed inuenerunt me vigiles, qui circumierunt ciuitatem: percuſſerunt me, & vulnerauerunt me cuſtodes murorum. Mira res, quod nihilominus ſtatim ſubinfert: Adiuro vos filiæ Hieruſalem, ſi inueneritis dilectum meum, vt annuncietis ei, quia non perſecutione, tribulatione, paſsione aut vulneratione, ſed quia amore langueo. Vnde putamus hanc inſenſibilitatem procedere fratres? Nunquid ab ebrietate vini illius, de qua dicitur libro Prouerbiorum, Verberauerunt me, & non dolui; traxerunt me, & non ſenſi? & non potius ab illa, de qua dicit Pſalmiſta. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos? Quam voluptatem ſcriptura nunc guſtum, nunc ebrietatem vocat, vt oſtendat, quàm parua ſit ad comparationem futuræ plenitudinis, & quàm magna in comparatione cuiuſlibet mundanæ iucunditatis. O dulcedo miranda, quia tam magna, quòd omnem mundanam dulcedinem excedis: tam parua, quod de illa plenitudine vix ſtillam modicam decerpis. Modicum enim quid de tanto fęlicitatis pelago mentibus inſtillas, mentes tamen quas infundis, plenè inebrias. Meritò tantillũ de tanto, guſtus quidam dicitur. Meritò nihilominus, quę mentem à ſeipſa ſic alienant, ebrietas appellatur. Per quam voluptatem amara cuncta dulcorantur, ſecundùm Auguſtinum, ſic dicentem: Tua dulcedo Domine craticulam Laurentio dulcem fecit: tua dulcedo Stephano torrentis lapides dulcorauit: pro tua dulcedine ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij. Ibat & Andreas ad Crucem ſecurus & gaudens, quia ad tantam dulcedinem properabat. Hanc guſtauit Petrus, dum inferiorum oblitus clamauit, quaſi ebrius: Domine bonum eſt nos hic eſſe. Si vis, faciamus hic tria tabernacula.

Rom. 8. · *Canti. 3.* · *Ibidem 5.* · *Prouer. 23.* · *Pſal. 35.* · *Acto. 5.* · *Matth. 17.*

Hic moremur,& te contemplemur. Quo habito, nullo alio indigemus. Sufficit nobis te videre, ſufficit tãta tua dulcedine ſatiari. Vnã ſtillam iſte tuę dulcedinis deguſtauit, & omnem aliam dulcedinem faſtidiuit. Quid putas dixiſſet, ſi magnam illam multitudinem diuinitatis tuæ guſtaſſet, quam abſcondiſti diligentibus te?

Liquefactio ſpiritus. Tertium ſignum eſt, pro viciſsitudine diuinæ viſitationis pati liquefactionem, aut ſuſtinere languorem. Dum enim auſter afflauerit, protinus liquefactionem patitur, ideſt, quandam emollitionem, per quam anima per omnia flexibilis redditur ad diuinum beneplacitum, & præcipuè ad amandum Deum. liqueſcens ad recipiendum diuinæ inactionis multifariam impreſsionem: vt ſicut liquor liquori, ſic ſpiritus Dei ſpiritui hominis influens miſceatur, & anima cum Deo ſpiritus vnus efficiatur. Vnde, ſecundùm Origenem, liquefactio eſt fœlicisſimus effectus diuinæ conſolationis. Liqueſcit enim mens, dum deuotione molleſcit, vt ſponſus in ea ſuauiter cubet, & nihil duri ei obſiſtat. Liqueſcit, inquam, cum deuotione caleſcit, vt dilectus in ea calorem diuini amoris inueniat, & quaſi quidam contactus ſpiritualis fiat, qui maximam delectationem generat. Liqueſcit denique, dum deuotione ſupereffluit, vt Deus ſolus ſolum & plenum dominum in ea obtineat. Tunc enim omnis motus, omnis vſus, omnis impetus eius, fœliciter in æternitate terminatur. Anima mea, inquit, liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. *Canti. 5.* O dulcis confabulatio Dei cum anima, & in anima, quorum virtute & auditu verborum corda liqueſcunt, & liqueſcendo deficiunt ab eo quod fuerunt, & deficiendo perficiuntur in eo, in quem fluunt.

Lãguor ſpiritus. Porro, flante aquilone, mox anima in languorem incidit, cum diuini complexus oſculum conſequi non valet. Quo tamen carere non volens, amoris impatientiam patitur, tam exteriora, quàm interiora, intolerabili æſtuatione perurgentem. Qua durante, nullius eam vſus creaturæ delectat, omnia ſuſtinere paratam, vt id quod amat, obtinere valeat. Hæc autem amoris impatientia, cor amantis depaſcit, & ſanguinem eius bibit, totum hominem marceſcere faciens. Vnde Bernardus, huius aliquando viſitationis viciſſitudinem paſſus, ait: Verbum mihi ad te eſt ò rex ſæculorum Ieſu Chriſte. Auſu charitatis colloqui tecum præſumo, factura manus tuæ, & adire te. Vſquequo ſuſtinebo abſentiam tuam? expectationem faciei tuæ quanto tempore feram? Vſquequo ingemiſcam, & ſtillabit poſt te oculus meus? Amabilis Domine vbi habitas? Vbi eſt diuerſorium tuum, in quo lætus recumbis inter chariſsimos tuos, & ſatias eos manifeſtatione gloriæ tuæ? Quàm fœlix, quàm ſanctus, quanta concupiſcentia appetendus eſt locus iſte deificę voluptatis. Locus perennium deliciarum. Nõ acceſsit oculus meus, nec appropinquauit

pinquauit cor meum vſque ad multitudinem dulcedinis tuę, quam intrinſecus abſcondiſti filijs tuis. Solo eius odore vtcunq; ſuſtentor, & ſpiramentum ſuauitatis tuæ de longinquo venit ad me, quæ eſt mihi ſuper odorē balſami & fragrantiam thuris & myrrhæ, omniſq; generis ſuauia odoramenta, & concupiſcētias mundas parit in me, quarum eſt aduſtio delectabilis, vix tamen portabilis.

De nono ſcalari gradu amoris, qui dicitur amor inceſſabilis. Cap. XXXIX.

QVærit Doctor ſanctus ſecunda ſecundæ. quæſtione 180. Vtrum vita contemplatiua ſecundùm ſtatum vitæ præſentis pertingere poſsit ad viſionem diuinæ eſſentiæ, ſicut videtur dicere Iacob: Vidi dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. *Gene. 32.* Ad hoc reſpōdet, quòd in hac vita quis poteſt eſſe dupliciter. Vno modo ſecundùm actum, in quātum actualiter ſenſibus corporis vtitur: & ſic nullo modo contemplatio præſentis vitæ pertingere poteſt ad videndum diuinam eſſentiam, ſicut ait Auguſtinus duodecimo ſuper Geneſim ad literā, quòd nemo vidēs Deum, viuit vita iſta, qua mortaliter viuitur in iſtis ſenſibus corporis. Vnde nō eſt intelligendum, quod Iacob viderit Dei eſſentiam, ſed quod vidit formā imaginariā, in qua Deus illi locutus eſt. Alio modo poteſt eſſe quis in hac vita potentialiter & non ſecundùm actum, in quantum ſcilicet eius anima eſt mortali corpori coniuncta vt forma, ita tamen quòd nō vtitur corporis ſenſibus aut etiā imaginatione, ſicut cōtingit in raptu: & ſic contemplatio vitæ præſentis ad viſionē eſſentiæ diuinę pertingere poteſt. Vnde ſupremus gradus contemplationis eſt, qualem habuit Paulus in raptu, ſecundùm quem fuit medio modo ſe habens inter ſtatum vitæ præſentis & futuræ. Iſte verò raptus fit cum quadā violentia, qua quis ex diuina virtute ſubleuatur ad aliqua ſupernaturalia contuenda, cū abſtractione à ſenſibus. *Raptus vt eſt ſupremus gradus contemplationis.* Licèt enim naturale eſt homini, quòd per ſenſibilium apprehenſionem in diuina tendat, quia hoc ad hominis dignitatē pertinet, vt ad diuina ſubleuetur, eò quòd factus eſt ad imaginem Dei: quod tamen eleuetur ad diuina cum abſtractione à ſenſibus, non eſt homini naturale: quia cum bonum diuinum in infinitum humanā excedat facultatē, indiget homo, vt ſemper naturaliter ad illud bonum capeſſendum adiuuetur, quod fit per beneficium diuinæ gratiæ. Cum ergo mens per raptum eleuatur, hoc non eſt contra natram, ſed ſupra naturę facultatem: ſicut ſi lapis velocius cogatur deſcendere deorſum motu alieno, quàm ſit motus eius naturalis. Quem motum in mente potiſſimè cauſat intenſa charitas collata diuinitus, ſed perficit ipſa charitas increata Deus. Amice ergo aſcende ſuperius.

Ignis vt immutet. Ignis ſecundùm naturales, naturam habet immutatiuam, quia naturam omnium rerum, in quantum agendo ſuperat, in ſuam ſpeciẽ transmutat. Materiam enim in quam agit apprehendens nõ deſerit, ſed incorporando in ſuam ſimilitudinem conuertit. Apprehendens verò non apprehenditur, quia conſumpto eo in quod agit, ſtatim in ſe reſilit, & inuiſibilis permanens, ad centrum ſuum tendit. Nam in eſſe ſuo nobiliſsimo conſiſtit inuiſibilis & occultus. Pro quo notandum, quòd propriè dicitur ignis in ſua ſphæra, vbi ſcilicet inuiſibilis nobis perſeuerat, licèt tam igneum elementi, quàm igneum cœli lucidum ſit in ſe. Flamma verò dicitur in materia aeris, in qua nobis apparet viſibilis, propter aeris craſsitudinem, & materiæ in qua alitur feculentia. Carbo verò dicitur, aut potius pruna in materia terrea, ſeu feculentia materiæ groſsioris. Hinc etiam ignis à Dionyſio *Ignis vt incorporeus.* dicitur incorporeus, eò quòd in ſubtilitate propriæ ſubſtantiæ non cernitur, & ſic naturæ ſpiritali multum approximare videtur, quaſi medius inter viſibilia & inuiſibilia. In quãtum enim illis appropinquat, incorporeus eſt, ſed in quantum inferioribus appropinquat, corporeus eſt, & apicem ſummum amoris & diuinæ contemplationis aptè deſignat. Nam amor iſte dicitur inacceſsibilis pro eo quod ducit ad contemplandam lucem inacceſsibilem, non quidem affectiuè, ſed diſpoſitiuè, quia diſponit hominem ad hoc prout eſt poſsibile. Vel inacceſsibilis dicitur, quia per illum amor æternus & increatus intelligitur, in quem quandoq; fidelis anima à dilecto feliciter ſubuecta ducitur, immergitur & baptizatur: ſicq; ad contemplandã lucem inacceſsibilem aptificatur. Nemo namq; credat ad illius diuinæ lucis claritatem, humana argumentatione vel ratiocinatione ſe poſſe peruenire: quia ſi aliqua argumentatione adiri potuiſſet lumen illud, inacceſsibile non fuiſſet.

Amor vt ſit inacceſſibilis.

Amor vnitiuus vt acquiratur. Porro, qui ad eius contemplationem ſe præparare nititur, prius ſe à vitijs vniuerſis procul elonget, cuncta terrena funditus cõculcet, bonis operibus ſe exerceat, affectum ſuum continuò ſanctis deſiderijs inflammet, viſitationem Spiritus ſancti vehemẽter exoptet, gratiam contemplationis ſemper efflagitet, & ad amorem vnitiuũ tanquam ad finem omnium exercitiorũ iugiter aſpiret, ac in omnibus quouſq; accipiat, contentioſè laboret. Curam carnis etiam in licitis fortiter & frequenter repellat. Quia, vt dicit Richardus nunquã affectus humanus ad æternitatis deſiderium perfectè inflammatur, nunquam humanus intellectus ad æternorum contemplationem plenè acuitur, niſi carnis cura in rebus etiã licitis & neceſſarijs fortiter & frequenter repellatur. Ante omnia tamẽ, vt dicit Hugo, per ſtudium dilectionis diuinæ aperitur via cordi noſtro, vſq; ad contẽplandum lumen diuinæ maieſtatis, vt illic quaſi de fonte ſpiritualiũ donorum aquę deſcendant per radium contemplationis, ad irrigã-

dum

dum & implendum ſinum mentis noſtræ. Et ideo quantò ardentius diligunt, velut è vicino profundius proſpiciunt. Quia per amorem amans amato appropinquat, coniungitur & vnitur, ac in eius ſimilitudinem transformatur. Vnde ait Bernar. Scio anima mea ſi Deũ diligis, vi amoris in eius ſimilitudinem transformaris. Fęlix ergo tẽpus, & acceptabilis hora, quando anima in eius dilectionis actu iucundiſsimo conſtituitur: per quam ipſa totaliter in Deum transformatur. Per quam & mens eius ab his, quæ ſunt ſibi ſecundum virtutẽ ſuperioris naturæ, in lumen incircunſcriptum rapitur: vbi mira dilectione quadam abſorbetur, quã nullus ſenſus æſtimare poteſt, ſermo nullus explicare valet. Quia tunc in actu iucundiſsimo cõſtituitur, proſternitur cum ſponſo ſuo, cęleſti ſponſo charitatis amplexibus coniungitur, & ad eius oſculum inclinatur: ſicq; fit, quòd ad illius contactum animus in dilectum cęleſti quadam dulcedine ſubitò transfunditur. Cum igitur in amore diuino ſic inebriatus fuerit, non mirum, ſi omnium quæ ſunt obliuiſcens, totus in Deum pergat, guſtãs illud, quod nemo nouit, niſi qui accipit. Et quoties illam fęlicitatem participat, præſentem miſeriam ignorat. Quia tãta eſt vehementia charitatis huius, quòd eum quem perfectè ſemel accẽderit, extra ſe conſtituat, & guſtu dulcedinis incomprehenſibilis Dei frequenter inebriet. Sed vt dicit Iohannes Scotus in Gloſſa ſuper libro de diuinis nominibus, impoſsibile eſt quẽquam vniri Deo, vel Deũ quodammodo fieri, niſi ceſſet à materialium occupationum diſpoſitione, tam ſenſu, quàm mẽte, vt diuinæ ſimplicitati ſimilior effectus, Deo perfectius vniatur. Eſt enim deificatio ſimilitudo & vnitas ad Deum in quantum licet. Nam forti conatu tales etiam ſeipſos poſtponentes, & omnia relinquentes, ad congregantis patris vnitatem, & deificam ipſius ſimplicitatem anhelantes ſunt.

Cæterùm, amoris huius excellentiſsimi, licèt certa ſigna faciliter aſsignari non poſſunt, eò quòd in alienatione mentis agitur: hæc tamẽ alienatio proceſſum habet ex tribus. Primò ex magnitudine deuotionis, cùm ſcilicet mens humana tanto ardore deſiderij cęleſtis accenditur, quòd amoris intimi flamma vltra modum humanũ excreſcat, quæ ſtatim animam ad ſimilitudinẽ cerę liquefactam à priſtino ſtatu penitus reſoluat, & inſtar fumi attenuatam, in ſuperna ſubleuet. Per fumum enim in Canticis, deuotę mentis deſiderium exprimitur, per quod primùm aſcendere nos oportet. Vnde mirantur angelici ſpiritus, dicentes: Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuerſi pulueris pigmentarij? Et talis exceſſus mentis magis fieri ſolet ex ſola deſiderij feruentis æſtuatione, quàm ex adiuncta ſibi diuina reuelatione. Maior etiam ad meritũ illa mentis eleuatio eſſe videtur, quæ fauẽte gratia, ſurgit ex inceſsione & inflammatione propria, quã illa quæ

Mentis exceſſum ex tribus oriri.

Cant. 3.

Digitized by Google

ſurgit ex ſola vel aliqua inſpiratione diuina. Et huius practica ſumi poteſt ex naturalibus. Quia ſicut ignis corporeus liquorem modicũ in vaſe ſuperpoſitũ, primò ab imis incipit euertere, deinde nunc in hanc, nunc in illã partẽ iactare, nunc verò ſurſum, nũc deorſum agitare, tandẽ etiã ad ſuperiora vaſis attollere, donec vas totũ ex quouis modico repleuerit. Ad vltimum verò, cum violentia quadã incipit interiora vacuare & foras effundere. Sic ſpiritus humanus igne diuino ſuccenſus, continuatis exercitijs, paulatim magis ac magis æſtuat, donec tandẽ ferueat ac ſuperferueat, ac impellentibus deſiderijs extra ſe tandem eiectus, ſuiq; penitus oblitus, & per ecſtaſim ſubleuatus, totus in ſuperiora rapiatur, & ſic in quandam dulcedinem diuinæ ſuauitatis abſorbeatur. De qua dulcedine dicit Richardus. Quòd nihil in hac vita hac dulcedine ſentitur iucundius, nihil ita animum ab amore mundi elongat, nihil ita mentem contra tentationes roborat. Quem enim talis guſtus inebriauerit, ad omne opus & omnem laborem hilareſcit: laborat & non laſſeſcit, feſtinat nec deficit, dolet nec ſentit, laceratur & neſcit, irridetur & non aduertit.

Admiratio cauſans mẽtis exceſſum quã. Secũdò verò proceſſum habet ex magnitudine admirationis. De qua Richar. lib. 6. de cõtẽplatione dicit inter alia: Quis neſciat, inde fieri admirationẽ, cum aliquid cernimus præter ſpẽ & æſtimationẽ? cum aliquid incipit videri, quod vix poſsit credi? & inde mẽtis exceſſus procedit. Quod ſatis innuitur in eo, quod dicitur in Cãt. *Cant. 6.* Quæ eſt iſta q̃ progreditur, quaſi aurora cõſurgens. Nã aurora paulatim eleuatur, eleuãdo dilatatur, & dilatãdo clarificatur, & tandẽ in defectũ ſui veniẽs in diẽ eſſe deſinit: ſic humana intelligẽtia diuino lumine irradiata, dũ intelligibiliũ contẽplatione ſuſpẽditur, & eorũ admiratione diſtenditur, quãtò ad altiora & mirabiliora ducitur, tãtò copioſius dilatatur. Et vnde ab infimis remotior, inde in ſemetipſa purior & ad ſublimia ſubtilior inuenitur. Cũ ergo ſic ſemper ad altiora creſcit, tandẽ aliquãdo creſcendo, humanæ capacitatis metas trãſcendit, vt à ſemetipſa penitus deficiat, & inſupermundanũ quendã affectũ totaliter transformata, ſuper ſemetipſam eat. Et ſicut lux matutina creſcẽdo deſinit, nõ quidẽ eſſe lux, ſed eſſe lux matutina, vt ipſa aurora nõ ſit iã aurora: ſic humana intelligẽtia, ex magnitudine dilatationis ſuæ quãdoq; accipit, vt ipſa iã nõ ſit ipſa: nõ quidem vt nõ ſit intelligẽtia, ſed vt iã non ſit humana, dũmodo mirabili immutationeq; incõprehenſibili efficitur plus quã humana, dũ gloriã do- *2. Cor. 3.* mini ſpeculando in eandẽ imaginẽ trãsformatur, à claritate in claritatẽ, tãquã à domini ſpiritu. Vnde ſi vas aquæ radio ſolis ſupponas, ipſam mox aquã videbis, ex ſe luminis ſplendorẽ in ſuperiora trãſfundere, & claritatẽ quidem, abſq; calore tamen, in ſumma leuare. Quid eſt aqua, niſi cogitatio humana? Quæ ſemper ad inferiora labitur

tur

tur,niſi ſub magnæ diſcretionis moderamine cohibeatur. Aqua ergo in vaſe collecta, eſt cogitatio meditationi intenta, & per intenſionem defixa. Cui ſolis radius ſe infundit,cũ diuina reuelatio meditationi occurrit. Sicut igitur aqua cum radium in ſe superni luminis accipit,fulgorẽ quoq; luminis ad ſuperiora emittit, quo ipſa per ſe nullo modo conſcendere valet,(Et cũ tanta ſit differẽtia aquæ & luminis,radio tamen quẽ de ſe lumẽ emittit,aliquid ſuæ ſimilitudinis imprimit,ita vt tremula tremulũ,quieta quietũ,purior puriorẽ,diffuſior diffuſiorẽ efficiat.) Sic etiã cum reuelatio luminis illius inacceſsibilis,cor humanũ irradiat,ſupra ſemetipſam humanã intelligẽtiam leuat. Et illic intelligentiæ radius infuſione diuini luminis, & admirationis reuerberatione,de imis ad ſumma reſilit, vbi nulla ingenij perſpicacia,nulla artis induſtria, humana ratiocinatio cõſcendere ſufficit. Et quantò perfectius pacẽ & tranquillitatem animus ad intima componere præualuerit, tantò firmius & tenacius in hac ſubleuatione ſummæ luci per contẽplationem adhærebit. Et quãtò purior ad integritatem,tantò diffuſior ad charitatẽ, & perſpicacior capaciorq; reperietur ad ſupercæleſtium contemplationem, ac vberior guſtus ad fruitionem. Quibus fœliciter allectus animus, adeo ſummam totius conatus in diuinarum rerum contemplatione conſtituit, vt ſi ab ea paululũ vel inuitus cogitationibus violenter abſtrahitur,hoc ipſum quaſi quoddam ſacrilegij vitium in ſe punit & execratur: quicquid ab illo verò lumine, mentis conſpectum retrahit,ac in quibus iſte mundus verſatur,vniuerſa faſtidit.

Tertiò deniq; proceſſum habet ex magnitudine exultationis: qui modus alienationis mentis ſatis exprimitur in Canticis,vbi dicitur Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? Si namq; per deſertum intelligitur cor homanum ab omni tumultuatione ſeparatum, quis erit aſcenſus de hoc deſerto, niſi humanæ mentis exceſſus? quo ſe mentis alienatione deſerens, & ipſos cælos pertranſiens,ſpiritus ſe totũ ſolis diuinis per contemplationem & deuotionem immergit. Cuius cauſa ſubnectitur,in eo quod delicijs ſpiritualium gaudiorum affluere deſcribitur, quas aliunde conſequi non valet,niſi ex intima illa animi iucũditate, & diuinitus infuſa dulcedine. Non autẽ dicit delicijs habens,ſed delicijs affluens;quia non quælibet harum deliciarũ experiẽtia, ſed earum affluentia,talẽ aſcenſum qui de deſerto fit,gignit & perficit. Nã eo tempore quo caret anima hac influentia, ad aſcenſum hunc (de quo nunc loquimur) ſurgere minimè valet,quoniã in aſcenſu tali, delicijs eam affluere neceſſe eſt. Hinc meritò dilecto ſuo dulciter ac tenaciter inniti deſcribitur:quia non proprijs viribus in hunc aſcẽſum,ſed illius virtute ſuſtollitur,qui ſua dignatiõe dilectã ſuã deducit nube ĩ diei,& tota noctè in illuminatiõe ignis. Alioqui qualiter

Exultationis magnitudo. *Cant. 8.* *Pſal. 77.*

ipſa

ipſa ſuſtineret pondus diei & æſtus, niſi ſub vmbra illius, quē diligit? Vt & ipſa fęliciter experiri mereatur, virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Vnde licèt dilecta ſemper & vbiq; dilecti ſui adiutorio indigeat, ita quòd ſine illo nihil incipere, nihilque perficere valeat, nuſquam tamen cooperanti gratiæ vehementius oportet incumbere, quàm eo loco vbi aſcēdit de deſerto delicijs affluens. Quia quicquid ei ad conſolationem & iucunditatem valere poteſt, totum ex alieno beneficio & arbitrio pendet. Et ideò rectè viribus illius innititur, de cuius munificentia, totum rectè præſumitur quod ſperatur, deſideratur & amatur. Deniq;, ſecundùm Bernardum ſuper Cantic. Fidelis paranymphus ſcilicet Angelus vniuſcuiusq; animæ, qui mutui amoris conſcius, ſed non inuidus, non ſuam quærit, ſed Domini gloriam, diſcurrit medius inter dilectum & dilectam vota offerens, referens bona, excitat illam, placat illum. Interdum quoq; licèt rarò repræſentat eos ſibi pariter, ſiue hanc rapiens, ſiue illum adducens. Veruntamen per huiuſmodi proceſſus & mentis exceſſus, nequaquam peruenire poteſt ad illum contemplationis apicem, qui eſt de diuina eſſentia in lumine deiformi: qui nimirum ſuper omnē humanæ induſtriæ facultatem eſſe dinoſcitur, nec à quoquam, niſi ex ſpecialiſsima gratia diuinæ largitatis adipiſcitur. Nam hoc eſt bonū illud ſingulare, de quo Paulus dicit: Non enim facio bonum quod volo. Super quo dicit Caſsianus in collationibus patrum: Quid autem ſit principaliter bonum, quod Apoſtolus non potuit perficere cum vellet, diligenter indagemus. Eſt enim bona caſtitas, laudabilis abſtinentia, miranda prudentia, larga humanitas, circumſpecta ſobrietas, modeſta temperantia, pia miſericordia, ſancta iuſtitia: Quæ omnia in Apoſtolo ita plena atq; perfecta fuiſſe non dubium eſt, vt virtutum potius, quàm verborum magiſterio ab eo religio Chriſtiana doceretur. Sed vna & ſola eſt theoria, ideſt, contemplatio Dei, cui meritò omnia iuſtificationum merita, vniuerſa virtutū ſtudia poſtponuntur, & eius comparatione fuſcantur. Summum ergo bonū eſt Dei conſpectu frui, & Chriſto iugiter inhærere. Quod vt perfectè poſſet Apoſtolus adipiſci, cupit diſſolui & eſſe cum Chriſto, vt poſſet à Chriſti conſortio non auelli. Quod & nobis fęliciter aſſequi donet charitas patris, gratia Chriſti, & communicatio Spiritus ſancti. Amen.

Matth. 10. *Rom. 7.* *Summum bonū quod.* *Philip. 1.*

Librorum Theologiæ myſticæ. R. P. Henrici Harphij Theologi & diuinorum contemplatoris profundiſsimi.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX MAGIS INSIGNIVM RERVM ac materiarum, quæ in hiſce tribus Theologiæ Myſticæ libris ſparſim tractantur, ſecundùm alphabeti ordinem ſtudioſè digeſtus.

ABnegantes ſeſe purè vt à Deo viſitentur. 555
Abnegatio propriæ voluntatis quantum ſit bonũ. 474.620. 648.661
Abnegationis perfectæ duplex cauſa. 557
Abrenunciatio neceſſaria quæ. 225
Abſtinentia vt diſcretè ſeruanda ſit. 274
Abſtractio neceſſaria orantibus quæ. 216
Abyſſus abyſſum inuocat. 681
Adam in Paradiſo in quatuor prolapſus eſt. 479.762
Adhæſio ad Deũ amoroſa. 688.689
Adoptio filiorum. 17
Adoptionis filiorum Dei gratia quomodo conſequenda. 34
Adorare Deum in ſpiritu & veritate quid ſit. 695
Adorare quid ſit, adoratio triplex. 341
Aduerſa & proſpera qui nam æqualiter ſuſcipiant. 555.732
Aduerſitas donum Dei præcipuum. 460
Aduerſitates nobis à Deo mitti triplici ratione. 304
Affectus amicorum inordinatus quã ſit noxius. 255
Affectus amoris. 766
Affectus animarum tres. 10
Affectus dilectionis ſextuplex proximis exhibendus. 414
Affectus inordinatus triplex mortificandus. 34
Affectus quid & quotuplex. 489.639 640
Affectus rationalis. 587
Agilitas corporis glorioſi quanta. 211
Agnus quomodo ſit occiſus ab origine mundi. 26
Agonia Chriſti quid fuerit. 45
Alienatio mentis vnde habeat proceſſum. 807
Alloquutio diuina vt differat à meditatione humana. 212
Alteratio corporis ex amore. 780
Amabilitas in Deo quanta. 246
Amandi Deum cauſa efficiens & finalis. 371
Amandi Deum modus. ibid.
Amans vti ſit in amato. 899
Amator fidelis, vti ſe dilecto ſuo magis ac magis cõformare poſſit. 521
Amatoris fidelis officium. 513
Amaritudo cordis vnde proueniat. 452. & deinceps. 532
Amentiam quæ nam inducant. 436 605
Amici Dei ſecreti quid ſentiant. 598.699
Amici delicati qui nam eorumque imperfectiones. 526
Amici faſtidioſi. 526
Amici fideles vt ab infidelibus ſecernantur. 582.659
Amici indiſcreti qui nam. 528
Amici infideles vti ſeſe gerant in derelictione interna. 526.658
Amici inſtabiles qui. 658
Amicitiæ veræ probatio. 305.674
Amor acquiſitus & rationalis quis. 448
Amor beatorum ad Chriſtum quantus. 263
Amor caſtus & vehemens. 392
Amor Chriſti exceſſiuus ad nos. 74
Amor creatus quid. 623

Digitized by Google

Amor Dei ad homines quantus. 39
Amor Dei purus quis. 370
Amor Dei quomodo maximè excitetur, in homine. 113
Amor Dei vt clamet in nobis. 540
Amor Dei vt ſit omnium actionum affectionumq; finis. 771
Amor, dilectio & charitas vt differant. 356
Amor diuinus quantæ ſit nobilitatis. 779
Amor duplex neceſſarius. 36
Amor experimentalis vt nos ad veram Dei perducat vnionem 522
Amor fruitiuus vti acquiratur. 686
Amor incomparabilis vt diſcernatur à naturali, mercenario & acquiſito amore. 761
Amor in homine triplex. 673
Amor modi neſcius. 670.676
Amor multiplex. 543.544
Amor mundanus quis. 447
Amor naturalis. ibid.
Amor practicus, fruitiuus & ſuperfruitiuus quis. 199.443.541
Amor ſeruilis & imperfectus. 405. 410.
Amor ſeruilis ideo peruerſus quia dilectionem propriam habet pro fine. 444
Amor quid ſit. 483 503.672
Amor rectus & prauus. 358
Amor ſponſæ qualis. 13
Amor ſponſi cæleſtis ad ſpõſam quantus. 388
Amor verus vbi quærendus. 484
Amor vnitiuus quibus obtineatur ſtudijs. 804
Amor vt mutet amantem. 738
Amoris acuti officium & ſigna. 782. 783
Amoris affectio quid. 653
Amoris cauſa triplex. 368
Amoris diuini & naturalis differentia. 610
Amoris diuini gradus nouem, ignis proprietatibus aſſimilati. 759
Amoris diuini vis quanta. 357
Amoris feruidi ſigna tria. 789
Amoris gradus qui. 483
Amoris iactura vnde proueniat. 673
Amoris inceſſabilis officium ſignaq; tria quæ. 770
Amoris incomparabilis ſigna tria. 763
Amoris increati effectus. 495
Amoris intellectualis gradus quatuor. 355
Amoris liquidi operatio. 549. ſigna tria. 799
Amoris noſtri vim conſiſtere in tribus. 386
Amoris operatio. 607
Amoris ſemper mobilis ſigna tria. 768
Amoris ſuperferuidi ſigna. 794
Amoris veri quanta virtus. 233.357
Amoris vnitiui vtilitas. 497
Amori proprium quid. 671
Amorem ſuum quàm excellenter in paſſione ſua commendauerit nobis Chriſtus. 59
Andreæ Apoſtoli ad Crucem deſiderium quantum. 311
Angeli boni per aſtra matutina deſignati. 23
Angeli mali per mare deſignati. ibid.
Angeli quà ratione diligendi. 405
Angelorum bonorum dilectio ad Deũ 26
Anhelatio animæ tria complectitur. 715
Anima petit tria. 7
Animarum affectus tres. 10
Anima apis ſpiritualis. 685
Anima à ſolo Deo impleri poteſt. 785
Anima cur vt ſponſa iungatur Chriſto. 30
Anima inter duas menſas vt conſtituta. 548
Anima quæ ſibi appropriare poſſit. 721
Anima quæ tria ſub vmbra dilecti inueniat. 144
Anima quando ſit pulchra, pulchrior pulcherrima. 105
Anima qualis eſſe debeat vt ſit ſponſa Dei. 764.362.391

Digitized by Google

Anima qua ratione deificetur. 718
Anima quid, & quomodo creata ſit ad imaginem & ſimilitudinem Dei. 146. 378
Anima quomodo attrahatur à ſancta Trinitate. 199
Anima quomodo Deo conſecranda ſit per quinque. 144
Anima quomodo ſit Deo chara, charior & chariſſima. 157
Anima vnde dilatetur ad Deum capiendum. 791
Anima vt fiat impaſſibilis. 802. 803
Anima vti ad ſuam fontalem originem aſpiret. 762
Anima vti per continuam ſui eleuationem fiat cælum & habitaculum Dei. 784
Anima vt ſit templum Dei. 397
Anima vt ſpiritualiter creſcat. 313
Animæ ad ſolis radios collatio. 378
Animæ conditio quanta ſit dignitatis. 139
Animæ eſſentia quæ. 547
Animæ & ſpiritus diuiſio. 533. 575
Animæ glorioſæ dotes tres. 720
Animæ locus proprius quis. 133. 464
Animæ mors quæ. 624
Animæ nobilitas quanta. 576
Animæ pulchritudo ex triplici imagine Dei quanta. 138
Animæ triplex partitio. 533
Animæ vitam cauſantia quæ. 595
Animam mutari in Chriſtū quid. 58
Animus humanus vt ſeipſum exuens diuinum quendam induat affectū. 798
Apis ſpiritualis vt fiat anima. 544
Appetitus duplex. 177
Appetitus in homine triplex. 354
Aqua vt humana cogitatio. 806
Aquilo, myſticè quid. 24
Arbitrium liberum vt tripliciter iuuetur à gratia. 156
Arbitrij liberi motus in Deum neceſſarius iuſtificationi. 112
Arbitrij libertatem in duobus conſiſtere. 148
Arbor perfectionis. 570
Arcus contra Chriſtum tenſus à diabolo quis. 99
Ars quanta ſit, ſcire humiliari & abundare, ſatiari & eſurire. 271
Aſcenſus in Deum per affectiuas potentias. 745
Aſpiratio ad vnitiuum amorem. 568
Aſtra matutina myſticè quæ. 24

B

Baptizatis cur nulla imponatur pœnitentia. 95
Baptiſmus cur à Chriſto ſuſceptus 40
Baptiſmi effectus qui. 40. 50
Beatitudo animæ beatæ quanta. 364
Beatitudo creati ſpiritus vbi permittatur. 668
Beatitudo eſſentialis animæ quæ. 719
Beatitudo hominis duplex. 344
Beatitudo hominis quæ. 541
Beatitudinis conſequendæ certitudinem naſci ex quinque. 349
Beatitudini perfectæ duo neceſſaria. 252
Beatitudines, dona Spiritus ſancti & fructus ſpiritus quō differant. 242
Beatum dici trifariam. 404
Beatorum amor qualis ſit. 666
Beatorum differentiæ tres. 260
Benedictio Dei in anima. 146
Benefaciendum vt ſit inimicis. 317
Beneficia creationis & recreationis vt excitent nos ad redamandum. 376
Beneficiorum Dei diligens recordatio quā ſit neceſſaria ac vtilis. 384
Beneuolentia quid ſit. 132
Benignitas fructus ſpiritus. 249
Bonitas Dei quanta. 12. 175
Bonitas Dei quanto gaudio beatos repleat. 264
Bonitas diuina humano generi maxima exhibita quæ. 91
Bonitas fructus ſpiritus. 249
Bonitatis diuinæ dulcedo in Euchariſtia. 54
Bonum hominis in quo conſiſtat. 36
Boni natura quæ. 673
Bona gratia & gloria inimicis optanda. 317

Bonorum

Bonorum genera tria quæ. 136
Bonorum ordinationem in tribus conſiſtere. 163
Butiri & mellis riuos videre myſticè quid. 348

C

Cæcitas mentis ex tribus. 103
Cæcitas mentis quid. 103
Cæli ianua per Chriſtum aperta. 96
Caligo diuina. 548
Caligo fruitiua qualis. 691
Calor Spiritus ſancti vt attingat inferiorem virtutem amatiuam. 693
Candor & rubedo dilecti ſecundum diuinitatem quid 35. *& ſecundum humanitatem quid.* 37
Canis fidelitas myſticè quid 178
Caput ſpiritus noſtri quod. 636
Carboni cur aſſimiletur anima. 367
Caſtitas & continentia vt ſint fructus ſpiritus, & quomodo differãt. 241. 250
Caſtitas mentis maximè neceſſaria, quæ, & duo requirit. 270
Caſtitas triplex quæ. 268. 476. 617
Caſtitas vt ſit res angelica. 270
Caſtitatis nomen accipi bifariam. 268. 269
Caſtitatem quãto ſtudio etiam ethnici ſeruarint. 270
Cauſſa meritoria quid. 17
Cella aquaria & vinaria quid myſticè. 404 684
Certamen militis Chriſtiani legitimum quod. 161
Charitas beatorum quanta. 260
Charitas Chriſti non tam ex paſſione quàm ex animo patientis penſanda. 17. 65. 68
Charitas cunctis opibus precioſior quomodo ſit emenda. 352 360
Charitas Dei duplex quæ. 356
Charitas Dei trahit hominem. 97
Charitatis fructus tria operatur in homine. 247
Charitas quid ſit. 355. 356. *& quomodo acquiratur.* 363
Charitas quomodo in ſe contineat omnes virtutes. 400
Charitas vbi naſcatur, nutriatur, roboretur, & perficiatur. 361
Charitas vnde ordinetur. 545. 685
Charitas vt in quolibet augeatur. 265
Charitas vtrum obliget ad ſubeundum mortem & ad perfectionis opera. 402
Charitas vt ſit radix & mater, fundamentum & ſumma, vita & forma excellentiſſima, & regina omnium virtutum. 358
Charitas Dei erga hominem, argumentum geminum firmiſſimumq́. 357. 358.
Charitatis dona quinque. 364
Charitatis excellentia, effectusq́ mirabiles. 391
Charitatis obiectum quod. 360 409
Charitatis gradus maximus quis. 641
Charitatis operatio in voluntate triplex. 682
Charitatis opus præcipuũ quale. 649
Charitatis ordo 369. 404 406
Charitatis precium quod. 762
Charitatis ſubiectum & obiectum quod. 361
Charitatem non poſſe minui, ſed augeri. 363
Chriſtus cur dicatur Redemptor & reconciliator. 25
Chriſtus quare venerit vt Deus, ſponſus, agnus. 29
Chriſtus quatenus ſit caput angelorum & hominum. 26
Chriſti veſtigia quanto affectu ſequenda. 179
Chriſtum contemplantur beati tripliciter. 262
Cibus animæ. 45
Ciconia cur pia vocetur. 337
Circulus diuini amoris. 367
Circunciſio myſtica. 42
Circunciſionem cur ſuſceperit Chriſtus. 42
Ciuitates tres in regno Dei quæ. 394
Claritas Chriſti transfigurati vnde. 42

Clariias

Digitized by Google

claritas Dei in intellectu. 664
claritas diuinæ gratiæ vt luceat in animam. 563
claritas fructus gloriæ. 253
clementiæ & manſuetudinis differentia. 312
clementia quid ſit. 313
cogitatio praua vtrum ſit peccatum. 209
cogitatio quid ſit. 209
cogitatio ſancta ſemper habẽda. 196
cogitatio vt tranſeat in meditationem. 210
cogitationum triplex modus. 449
cognitio cæteris excellentior quæ. 710
cognitio de diuinis veriſſima quæ. 711
colloquium myſticum inter Deum & animam cuiuſmodi. 716
colloqutio ſpiritualis ſponſi & ſponſæ qualis. 375
columbæ proprietates ſeptem vt deſignent dona Spiritus ſancti. 42
compaſſio chriſti erga ſuos quãta. 83
compaſſionis beatæ Mariæ dolor quantus. 84
compaſſionis chriſti dolor maior paſſionis. 78
compaſſio vnde generetur. 615
compunctio amoris vnde. 510. 766
concupiſcentia triplex. 595
concupiſcentiarum diminutionem ſignum eſſe charitatis. 725
confeſſio ſatisfactio vt ſint pœnitentibus neceſſaria. 116. 119
confeſſionis dilatio periculoſa. 120
confidentia quantum neceſſaria tendenti ad vitã perfectam 459. 468
conflictus diuini noſtriq; amoris. 672
connaturalitas & conformitas charitatis quæ. 367
conſcientia pura quæ. 181
conſcientia vt feruenter ſit examinanda. 723
conſcientiæ cauteriatæ indicia quæ. 603
conſcientiæ mundatio vnde. 607
conſenſus voluntarius quis. 146
conſilium donum Spiritus ſancti. 96
conſilij donum eiusque effectus. 505. 646. 647
conſilij ſpiritus duplex quis. 189
conſolationis internæ gula. 554
conſurgendi in Deum modus nobiliſſimus. 710
conſurrectio in contemplationem ſupereminentem quomodo fiat. 741
cõſurrectionis ſpiritualis gradus quatuor. 652
conſurrectionem fieri trifariam & de quibuſdam alijs gradibus. 508
contemplandi duplex modus, iuxta duplicem rationalis creaturæ naturam. 489 490
contemplandi modus duplex. 234
contemplantibus quæ quatuor ſint neceſſaria. 228
contemplatio myſtica. 632
contemplatio quid ſit. 227. 487. 565. 775
contemplatio ſcholaſtica. 631
contemplatio ſupereminẽs quibus præſtetur. 233
contemplatio vt differat à ſpeculatione. 229
contemplatio vt dupliciter delectabilis. 787
contemplatio vt ſit actus intellectus non impediti, & vnde oriatur. 739
contẽplationis finis & terminus. 782
contemplationis gratia amiſſa vt recuperetur. 790
contemplationis gradus ſex. 208
contemplationi quis ſit aptus. 436
contemplationem quæ tria præcedere debeant. 225
contemplationem ſanctam quæ quatuor impediant. 773
contemplatione dulcorari aduerſitatem. 310
contemplationum diuinarum gradus & differentia ſex. 345
contemplatiuæ vitæ formula. 429
contemplatiuorum quorundam curioſitas. 457
contemplator vt debeat eſſe ambidexter. 756

contem-

Contemptus ſui & ſaculi quàm ſit ne-ceſſarius. 16
contemptum ſui deſiderantium quanta ſit paucitas. 455
continentia vt tripliciter accipiatur. 174
contritio & attritio quid ſint, & quo modo differant. 114. 115
contritio vera quanam. 579
contritio quid conferat, & quomodo ordinanda. 467
contritionis dolor duplex. 116
conuerſatio hominis gratioſiſſima qua. 162
conuitiantibus vtrum ſit reſpondendum. 314
cor Chriſti cur vulneratum. 51
cor Deo offerendum. 381
cor durum quid ſit. 119
cor mundū quàm ſit gratū Deo. 180
cor vti ad Deum eleuandum. 498
cordis apertio. 515. 654
cordis clauſura. 512
cordis diuiſio quantopere obſit. 597. 605
cordis ſimplicitas quid conferat. 450
corde mundus, & corde rectus quis. 179
cornua agni ſeptem myſticè qua. 38
cornua ſanctæ Crucis quatuor myſticè. 98
corona ſtellarum duodecim qua. 250. 253
corporis glorioſi dotes quatuor. 257
creatura quare facta ſint. 465
creatura rationalis cauſa efficiens & finalis qua. 145. 377
credere Deum, Deo, & in Deū quid. 345
Crux Chriſti quomodo veneranda. 342
crux ſpiritualis multiplex. 100
crux cordis, & crux mentis. 100
crux propria carnis. 100
crux qua diabolum crucifigere debeamus. 100
crux qua mundum crucifigere debeamus. 100
Crucis latitudo, longitudo, altitudo & profundum myſticè. 98
crucis paſſionem quàm rationabiliter Chriſtus elegerit. 91
crucem Chriſtū aſcēdiſſe ſponte propria ex charitate & obediētia. 70
crucem quàm libenter aſcenderit Chriſtus. 88
crucem tollere & Chriſtum ſequi quid. 305
cupiditas & voluptas vt ſint carnalium vitiorum capita. 109
cupiditas quid. 358
currus Dei rotaq; eius. 182
currus pharaonis. ibid.

D

Debitor Dei eſt homo tripliciter. 62
Delectatio duplex. 296
Delectatio in diuinis vnde. 430. 686
Delectatio ſpiritus qua ſit & quanta. 245
Delitia & ſpiritualis ebrietas quid. 511. & deinceps.
Delitijs affluere quid. 808
Deplangere peccata neceſſariū. 114
Depoſitio lachrymoſa Ieſu de cruce. 87
Derelictio animæ amantis. 525
Deſiderium animæ amantis. 715
Deſiderium patrum antiquorum pro Chriſti aduentu. 7. 26
Deſidia quanta ſit in hominibus. 592
Deſpectio ſui vti debeat eſſe diſcreta. 455
Detractiones & contumeliæ quomodo ſuſtinendæ. 307
Deuotio interna vnde. 195
Deuotio quid ſit. 120
Deuotio ſenſibilis ad quid conferatur homini. 456
Deuotio ſenſibilis malorum qua. 46
Deuotionis ſenſibilis ſubtractio multis de cauſis fit. 523
Deuotionem ſenſibilem dari gratis. 524
Deus cur amet. 780
Deus cur mari comparetur. 666
Deus cur ſe dominum patrem & ſponſum vocet. 376

Deus

Deus ignis ardens. 562
Deus in ſpiritu noſtro habitans, quatuor efficit proprietates. 678
Deus quid & quomodo operetur in homine. 149
Deus quid ſit. 35
Deus quomodo etiam naturaliter diligatur ſuper omnia. 370
Deus quō nos dilexerit, & quomodo ſit redamandus tripliciter. 386
Deus quomodo ſub lumine quodam poſſit videri. 736
Deus tria requirit ab homine. 328
Deus vt diligendus. 776. 779
Deus vt maneat in ſpiritu noſtro. 678
Deus vt obiectum beatitudinis diligitur dupliciter. 37
Deus vt vniat ſe ſpiritui noſtro. 679
Dei præſentia in anima. 432
Deo quid nos præcipuè cōiungat. 614
Deificatio quid. 754
Deiformis vt quis fiat per tria. 754
Dignatio Dei ad hominem. 16
Dilectio ad Deum vera quæ. 187
Dilectio affectuoſa fallax quæ. 725
Dilectio Chriſti quanta. 54
Dilectio Dei pura & caſta quæ. 31
Dilectio proximi vt debeat eſſe vera, iuſta & ſancta. 410
Dilectio pulchra ex tribus. 399
Dilectio ſanctorum ad ſanctam Trinitatem quanta. 264
Dilectionis affectus ſextuplex erga proximum exhibendus. 410
Dilectionis Dei erga nos argumentū geminū atq; firmiſſimū quod. 358
Dilectionem Dei quod maximè in nobis excitet nutriatque. 384
Diligere Deum ex toto corde, tota mente & anima, quid ſit. 379
Diligenda quænam ſint ex charitate. 404
Diligentes Deum plus quàm ſeipſos qui ſint. 218
Diſcretio auriga virtutum. 185
Diſcretio in tribus neceſſaria. ibid.
Diſſolui & cum Chriſto eſſe vt anima amans deſideret. 848
Docilitas vt ſit prudentiæ pars. 183
Dolor Chriſti ī parte intellectiua. 78
Dolor Chriſti in ſenſu exteriori. 77
Dolor Chriſti in ſenſu interiori. ibid.
Dolor Mariæ ex morte Filij. 87
Dolor maximus in anima Chriſti. 79
Dolor triplex ī Chriſto maximus. 79
Dolorum Chriſti cauſa quinque. 80
Donis Dei vt vtendum. 654
Dulcedo diuini amoris quid in Martyribus effecerit. 803
Dulia & Hyperdulia quid. 342

E

EBrietas ſpiritus quid. 653. 786
Eccleſia quō ſit corp⁹ Chriſti. 26
Effluens & influxus diuinus. 547
Effuſio cordis præſtantior quæ 435
Electionis diuinæ ſigna ſeptem. 724 & deinceps.
Eleemoſyna ſpiritualis corporali potior. 336
Elongatio mentis neceſſaria quæ 227
Epithalamium nuptiarum ſpiritualium quod. 374
Errores multiplices circa Euchariſtiam. 53
Eſſentia diuina vt poſſit videri. 748
Eſſentiam diuinam vnus alio perfectius videbit in gloria triplici ratione. 254
Eſuries amoris. 682. 797
Eſuries ſitiſq; iuſtitiæ. 329
Euchariſtia cur viaticum nominetur. 53
Euchariſtia cur vocetur Cōio. ibid.
Euchariſtia cur vocetur Sacrificium ibidem.
Euchariſtia pcipuū amoris ſignū. 779
Euchariſtia quæ tria contineat. 53
Euchariſtia quare ſic nominetur. 53
Euchariſtia vt habeat effectum ſacramenti & ſacrificij. 55
Euchariſtia vti nos vniat corpori Chriſti myſtico, & ſummo Deo. 57
Euchariſtia vt ſumenda. 617
Euchariſtiæ effectus quintuplex. 55
Euchariſtiæ Sacramenti materia conueniens quæ. 54
Euchariſtiæ Sacramētum triplicem habere ſignificationem. 52

Excæcatio ſpiritualis vnde. 123
Exercitatio bonarum operationum neceſſaria. 195
Exercitium procedendi de actiua ad contemplatiuam vitam. 469
Exercitiũ, quo quis in Deũ tẽdat. 561
Exercitia corporalia frequentantes qui. 230
Exercitia fortia vti moderanda. 512
Exercitia noſtra quònã referẽda. 458
Exiſtentia & non exiſtentia vt ſint relinquenda. 202
Expectatio amantis aĩæ tædioſa. 795
Ecſtaſim bifariam cauſari. 793

F

FAcere quod in ſe eſt, tria complectitur. 147
Familiaritas quando inimicis exhibenda. 317
Faſciculus myrrhæ quid. 58
Fauum cum melle commedere myſticè quid. 49. 204
Ferculum Chriſti quod. 88
Fercula æternæ vitæ duodecim. 251
Feruere quinam dicantur. 788
Feruor orationi adſit. 218
Feruor ſponſæ quantus. 13
Fidelitatem ſponſæ in tribus conſiſtere. 388
Fides mortua & viua quæ. 346
Fides per dilectionem quatuor operatur. ibid.
Fides quid ſit, eiusq; actus interiores tres qui. 345. 618
Fides ſeu fidelitas quomodo conſeruetur inter Deum & animam. 368
Fides vt ſit fructus ſpiritus. 249
Fidei articuli quot. 348. 627
Fidei radius quinque operatur. 348
Fidem explicitam de articulis incarnationis Christi, & de S. Trinitate eſſe habendam. 349
Filius os patris. 8
Filius Dei vti operetur in intellectu. 563
Filius Dei vt ſit verbum, imago, ars & ſapientia patris, & quomodo omnia per ipſum facta ſint. 699
Filij Dei chariſſimi quinam. 557
Filij Dei occulti qui efficiamur. 600 693
Filiorum Dei adoptio quõ fiat. 18
Filiorũ occultorũ Dei probatio. 661
Fimus myſticus quis. 482
Finis virtutum quis. 243
Finis vt habeatur dupliciter. 238
Flamma quid, eiusq; natura. 50 793
Flores virtutum. 60
Fluuius aquæ viuæ quid. 253
Fœlicitas animæ quanta. 558
Fons lateris Chriſti duplex. 51
Fonti tribus riuulis diffluenti, quid ſimiletur. 669
Fonti vt comparetur anima. 536
Formoſitas aĩæ quanta & vnde. 366
Fornicatio ſpiritualis quæ. 268
Fortitudo vt ſit virtus, donum & beatitudo. 244
Fortitudinis donum quid, eiusque effectus & quotuplex. 505. 645
Fortitudinis gradus primus 296 ſecundus 297. tertius 299
Fortitudinis materia vel obiectum duplex. 295
Fortitudinis ſecundùm quatuor gradus diffinitio. 296
Fortitudinem ſumi bifariam. 294
Franciſci beati contemplatio. 538
Fratris Ægidij raptus. 496
Fructus caloris Spiritus ſancti. 692
Fructus æternæ vitæ duodecim. 250
Fructus regni diuinæ claritatis triplex. 255
Fructus ſpiritus duodecim. 240
Fructus ſpiritus quid ſit, & quæ duo ad eius rationem requirantur. 143 242
Fruendum eſſe ſolo Deo. 239 241
Fruitio diuina in via & in patria qualis. 246
Fruitio multifariam dicitur. 241
Fruitio quid. 677
Fruitio vera quæ ſit; & vnde cauſetur. 239
Fruitioni perfectæ ſex neceſſaria. 687
Fruuntur homines aliquo diuerſimodè. 241
Funiculus patris æterni triplex. 200

Digitized by Google

Funiculus filij triplex. ibid.
Funiculus ſpiritus ſancti triplex. 201
Fundamentum virtutum. 662
Fundamentum vitæ contemplatiuæ. 470
Fundamentum vitæ actiuæ. 612

G

Gaudendum eſſe de aliorum profectu. 764
Gaudendum in aduerſitatibus. 310
Gaudium bonæ conſcientiæ. 179
Gaudium cuiuſlibet beati ad B. Mariam quantum. 261
Gaudiũ duplex in anima amãte. 780
Gaudium eſſentiale quod. 255
Gaudium & dolor vt ſimul fuerint in Chriſto. 78
Gaudium in Spiritu ſancto. 394
Gaudium ſpiritus vnde. 248
Gemmæ in Cruce Chriſti ſpirituales quatuor. 99
Genera peccantium quinq;. 592. 593
Generatio diuina vt ſemper noua fiat in anima. 758
Genu omne cur in nomine Ieſu curuandum ſit. 33
Gladius flammeus verſatilis myſticè quis. 99
Gloria Deo danda. 11
Gloriatio in peccatis. 109
Gloria vana nihil Deo odibilius. 454
Gloria vana quantum impediat proficientem. 604
Gloriæ fructus quatuor animæ beatæ aſcripti. 253
Gloriæ fructus quatuor corpori glorioſo aſcripti. 256
Gloriæ fructus tam corpus quàm animam concernentes duo primi. 259 *& duo vltimi.* 262
Gradatim aſcendendum eſſe ad contemplationem. 740
Gradus abnegationis propriæ voluntatis. 551
Gradus actiuæ vitæ ſupremus. 627
Gradus charitatis quinque. 404
Gradus nouem mortificationis. 729
Gradus tres videndi veritatem diuinam. 705
Gratia contemplationis quomodo obtineatur. 778
Gratiæ diuinæ quomodo reſpondendum. 483
Gratia donum eſt, ſine quo nihil poſſumus. 149
Gratia & virtutes quomodo differãt. 147
Gratia gratum faciens duplex. 152
Gratia increata & create quæ. 379
Gratia neceſſaria iuſtificationi. 111
Gratia prout operetur in homine. 492
Gratia purgans. 155
Gratia quid ſit. 153. 155
Gratia triplex. 147
Gratia vt lux tria efficit in aĩa 155
Gratia vt motrix tria efficit in anima. 156
Gratia vt perficiat eſſentiam animæ. 50
Gratia vt ſit mater noſtra. 196
Gratia vt vita, tria operatur in anima. 154
Gratiæ ad animã triplex cõparatio, triplexq; ordo effectuum eius. 154
Gratia cõparatio ad ſolis radiũ. 154
Gratiæ diuinæ præſentiam cognoſci per tria. 150
Gratiæ & gloriæ actus tres. 164
Gratiæ & gloriæ regni deſtructiuum eſt peccatum. 82
Gratiæ gratum facientis efficacia quanta. 701
Gratiarum gratum facientem nobis Chriſtus promeruit. 97
Gratiam mouere liberum arbitrium dupliciter. 148
Gratiam potiorem eſſe natura. 24
Gratia diuina deſtitutus, quid agere debeat. 510
Gratitudo Deo exhibenda. 12
Gratitudo quàm ſit neceſſaria. 19
Gratitudo vt duplicem generat dolorem. 767
Gratus Deo vel odioſus quando quis dicatur. 153
Grauitas dolorum Chriſti. 81
Gula ſpiritualis vnde. 531. 731
Guilelmi Iuliacenſis Comitis condi-

tia qua. 627
Guſtus animæ quis. 145
Guſtus cœleſtis gratiæ quanta ſit virtutis. 224
Guſtus ſpiritus duplex. 232
Guſtum animæ exercitari à Chriſto tripliciter. 203
Guſtum internum quomodo perdiderit homo. 203
Guſtum ſpiritus ſenſibilem multis de cauſis ſubtrahi. 644
Guttur ſponſi ſuauiſſimum quod. 232

H

Hierarchia mentis triplex. 395
Hierarchici actus qui. 589
Hominem communicare cum omni creatura. 21
Homo vt plus verſetur in Cælo quàm in terra. 501
Horæ contemplationis tres. 231
Humana intelligentia diuino lumine irradiata vt aurora comparetur. 807. & 808
Humiliationis cauſam quantam habeat homo. 288
Humilis verè quis. 289
Humilitas affectionis habẽda q̃. 293
Humilitas cognitionis quomodo obtinenda. 292
Humilitas Chriſti. 68.100
Humilitas duplici via obtinetur. 288
Humilitas exhibitionis quomodo nutrienda. 292
Humilitas falſa quæ. 289
Humilitas in quo principaliter & eſſentialiter conſiſtat. 292
Humilitas lata gratiam ſola meretur. 290
Humilitas orantibus neceſſaria. 217
Humilitas perfecta filioru Dei. 734
Humilitas quanta ſit laude digna, & quàm neceſſaria ad ſalutem. 103
Humilitas quid. 473
Humilitas triplex, ſcilicet cognitionis, exhibitionis & affectionis. 290
Humilitas vt introducat charitatem. 103
Humilitatis exẽplũ in puero Ieſu. 19
Humilitati veræ proprium quid. 109
Hypocriſis quanta ſit iniquitas. 169
Hyſſopus myſticè quid. 144

I

Iaculationum amoriferarum formula. 494
Ieiunium culpæ obſeruandum. 275
Ieiunium triplex. 273
Ieiunij effectus. 273
Ieiunia Eccleſiæ obſeruare qui teneãtur. 275
Ieſus quid ſit, quibuſque ſapiat. 31
Ieſu nomen quomodo luceat, paſcat & vngat. 32
Ignis proprietates nouem gradibus amoris congruentes. 760
Ignis vt dicatur acutus. 782
Ignis vt habeat naturã actualẽ. 679
Ignis vt habeat vim vnitiuam & immutatiuam. 804
Ignis vt ſit ſemper mobilis. 766
Ignorãtia & cæcitas mẽtis vnde. 108
Ignorantia quàm ſit pernicioſa. 115
Ignorantiæ malum quod, eiuſq; ſpecies quatuor quæ. 108
Illuminatio Dei in anima. 145
Imaginatio duplex. 209
Imaginatio quid ſit. 208
Imago amoris Chriſti quomodo ſemper circunferenda ſit. 61
Imago Dei in anima triplex. 139
Imago Chriſti vt in corde portanda. 350
Imago & ſimilitudo Dei in anima quæ. 141.367.379
Imago S. Trinitatis per quæ tria perficiatur in anima. 702
Imagines homini neceſſariæ quæ. 488
Imagines nociuæ tres. ibid.
Immortificatio ſuiipſius vti dono Cõſilij contrarietur. 604
Impaſſibilitas corporis glorioſi vnde. 165
Impedimẽta denudatiõis cordis. 576
Impedientia proficiendi. 595.602
Incarnationis Chriſti tria p̃cipua. 9
Incarnatiõis Chriſti ratio duplex. 20
Incipiẽtes vti Deo viuere debeãt. 608
Indiſcretio quorundam impetuoſorum. 538

Indi-

Indiſcretio vt ſit vitanda. 186
Influxus diuini luminis quàm leuiter amittatur. 508 580
Ingratitudo hominum quantum afflixerit Chriſtum. 80
Ingratitudo quàm ſit deteſtabilis. 19
Ingratitudo quantum Deo diſpliceat. 189
Inhabitatio caliginoſa ſub vmbra dilecti quæ ſit. 237
Inhæſio mutua vti contingat. 797
Intellectus donum, eiuſque gradus. 506. 648
Intellectus & ſapientia prout ſunt virtutes & dona. 190
Intellectus quando ſit vis animæ, vel virtus ſeu donum. 222
Intellectus vti ſolis radio aſſimiletur. 640
Intellectus vt præparandus ad contemplationem. 499
Intelligentia ſimplex. 587
Intelligentia vis animæ quæ. 228
Inimicis obligamur in quatuor. 316
Iniuriam fieri bifariam. 307
Iniuriæ quomodo patienter ſuſtinendæ 307
Iniuriarum remiſſio quanta virtus. 317
Inſpirationes diuinas quinam recipiant. 230
Inſtabilitas exercitiorum vnde. 526 659
Inſtrumẽtũ in via contẽplationis. 492
Intentio bona & praua. 168
Intentio deiformis. 174. 444 482 614
Intentio facit omnia opera vt bona ſint aut mala. 168
Intentio recta. 173
Intentio ſimplex. 174. 444
Intentio triplex. 170. 444 478 620
Intẽtionis rectæ ſigna exteriora quinque. 120
Intentionis rectæ ſigna interiora duo. ibidem.
Intentionis rectificatæ ſignum verum. 621 625
Intentioni ſimplici quænam neceſſaria. 480. 632
Introitus ad altiſſimam perfectionem quis. 518 616
Introuerſio vt fiat. 686
Inuidia diaboli contra hominem. 24
Inuitatio interna. 519. 654
Irradiationem diuinæ claritatis tribus recipi modis. 500
Itinera æternitatis duo. 635
Iubilus quid ſit. 745
Iucunditas de Chriſti humanitate in cœlis quanta. 262
Iudicium quod nam Deus requirat à nobis. 318
Iugum duplex. 573
Iugum exterioris interiorisq; hominis quod. 574
Iuſtificatio cur ſit maximum Dei opus. 112
Iuſtificatio quid ſit, & quæ quatuor illi ſint neceſſaria 111
Iuſtitia Chriſti victus diabolus. 93
Iuſtitia generalis & legalis 329 *particularis.* 326
Iuſtitia quantopere à gentilibus culta. 329
Iuſtitia vt includat in ſe actus trium virtutum. 327
Iuſtitia vt ſit cibus ſpiritualis. 151
Iuſtitia vt ſit virtus generalis. 324
Iuſtitia vt ſit virtus politica, purgatoria, purgati animi, & exemplaris. 329
Iuſtitiæ gradus quatuor. 328 329
Iuſtitiæ ſpecies duæ. 327
Iuſtitiæ vis quanta. 328
Iuſtitiam præcellere inter virtutes morales duplici ratione. 326

L

LAbia fidelis animæ quæ. 5
Lac caprarum quid. 30
Languor animæ vnde. 515. 655
Languor infernalis. 658
Languor ſpiritus vnde. 804
Lapis angularis cur dicatur Chriſtus. 23
Laquei occulti diaboli. 552. 553. & 730
Largitas Dei in Euchariſtia. 58

Latria quid ſit, eiusq; actus proprius quis. 341
Latus Chriſti cur apertum ſit. 51
Laua ſponſi ſub capite ſponſa, quid 64
Libanus quid. 250
Liberalitas vnde & quid ſit. 455 618
Liberatio hominis à peccato quomodo per Chriſtum facta ſit. 91
Liberatio hominis à poteſtate diaboli. 93
Liberatio hominis à pœna peccati 94
Liberi arbitrij nobilitas. 461
Lignum vitæ afferens fructus duodecim, vt deſignet Chriſtũ 239 250
Liquefactio ſpiritus quid. 393
Liquefactio fœlix inter Deum & animam. 393
Longanimitas vt ſit fructus. 249
Luciditas corporis glorioſi vnde. 257
Luciferi caſus. 27 28
Lumen diuinũ ſuſcipere volenti quid faciendum. 237
Lumen gloriæ tria operatur. 251
Lumen increatum ſoli comparatum. 535
Luminis diuini triplex ſimilitudo. 547
Lux ſcintillans in ſpiritum. 563

M

MAcula animæ. 107
Maiores debere eſſe & humiliores. 286
Malitia quid ſit. 108
Mandatum nouum cur dixit Chriſtus. 56
Mandatorũ Dei ſtudioſa obſeruatio in aduerſis, vt ſit bonũ ſignum. 774
Manere in ſolitudine quid. 626
Manſiones tres in homine. 472
Manſuetudo fructus ſpiritus. 249
Manſuetudo vera quæ. 315
Manus Chriſti quomodo oſculãda. 12
Mariæ beatiſſimæ pfectio quãta. 762
Mariæ & Anſelmi colloquutio de paſſione dominica. 84 85
Matrimonij carnalis & ſpiritualis differentia quæ. 382
Matrimonij ſpiritualis bõa tria 388
Matrimonij ſpiritualis initiatio, confirmatio & cõſummatio quæ. 384
Matrimonio myſtico neceſſaria duo quæ. 392
Matrimonium inter Deum & animam quid faciat. 381
Martyrium ſpirituale. 318
Martyrium vtrũ ſit actus maximæ perfectionis, & quoſnam quatuor actus virtutum habeat. 299
Martyrij corona quibus præparetur. 532 & deinceps
Mediatoris fides quæ. 23
Meditatio quid ſit, eiusque tria genera quæ. 195. 211
Meditatio vt tranſeat in ſpeculationem, & perficiatur per diuinã inſpirationem. 212
Meditationis collectanea duæ. 213
Meditationis, cogitationis, & contẽplationis differentia. 625. 627
Meditationes vitæ actiuæ duos fines habent. 468
Meditationum gradus. 608
Memoria quomodo præparanda ad contemplationem. 468
Memoriæ quies et eleuatio vnde. 536
Mens contemplantis vt ſit ab omnibus expedita. 740
Mens hominis vt bene ordinetur quinque modis. 240
Mens præſentia ſui creatoris viſitata, vt ſe gerat. 638
Mens vt lumine diuino illuſtranda. 638 639
Menſura bona, conferta, coagitata, & ſupereffluentis diſcrimen. 579
Meritum Chriſti tam angelos quàm homines beatificare. 23
Militia Chriſtiana perfecta quæ. 178
Militiæ Chriſtianæ inſignia quæ 57
Miſereri quõ ſit Deo proprium 333
Miſericordia cur meritò vocetur Deus. 333
Miſericordia Dei infinita. 332
Miſericordia & Iuſtitia diuina vt ſimul in Chriſti paſſione concurrerint. 91. 92
Miſericordia iuſtitiam ſemper comitetur

Digitized by Google

mitem habere debet. 334
Miſericordia quid ſit. 331
Miſericordia vitioſa & iniuſta quæ 335
Miſericordia vt exercenda in vita actiua. 466
Miſericordia vt maxima virtus, ſacrificiumq́; acceptiſſimum. 334
Miſericordia vt ſit virtus & beatitudo. 335
Miſericordiæ & miſerationis differentia. 333
Miſericordia humana excellentia & virtus. 331
Miſericordiam & veritatem triplicem Deus requirit. 328
Mititas vt pariat benignitatem. 474 614.
Mititas virtus & beatitudo. 315
Modeſtia fructus ſpiritus. 250
Modeſtia virtus qualis. 282
Mori & viuere in Deo quid. 542
Mors Chriſti quomodo toti humano generi valuerit. 94
Mors quatenus eligenda pro iuſtitia. 402
Mortis Chriſti virtus quanta. 71
Mortificatio incipientium, proficientium, & perfectorum. 573
Mortificationi propriæ ſumma vigilantia cur inſiſtendum ſit. 767
Motus diuini amoris. 657
Multiloquiū quā ſit deteſtabile. 198
Mūdi innouatio qualis futura ſit. 200
Murmuratio cuius ſit filia. 453
Mutationes quales fiant in homine contemplatiuo 427

N

NArdus myſticè quid. 287
Natiuitas Ieſu quàm ſit dulcis & mirabilis. 18
Natura amoris quæ. 674 675
Natura diuinitatis quinam conſideranda. 664
Natura hominis duplex. 631
Natura humana quō deificata. 15
Natura ignis quæ. 766 788. 798
Natura rationalis ad qd facta. 633
Natura vti paulatim cogenda. 509
Natura humana dignitas. 16
Natura humana dignitas per Chriſti paſſionem reparata. 69
Naturæ inconſtantia quamdiu plerumque duret. 514. 611
Neceſſitas cauendi peccata homini indicta. 97
Negligentia noſtra culpanda, non gratia 150
Nequitiæ effectus. 596
Nigredo ſpōſi exterior, & decor eius interior quomodo imitanda. 62
Nobilitas animæ quanta. 378
Nobilitas animæ ſumma in quo conſiſtat. 702
Nobilitas hominis verè fidelis quanta. 163
Nobilitas ſtatus gratiæ excellentiſſima. 264
Nobilitas ſumma quæ. 158
Nomen Dei ineffabile quod. 30
Nomen Dei quando ſanctificetur in nobis. 219
Nominis Ieſu virtus quanta. 32
Nomina animæ diuerſa vnde. 139
Non facio bonum, quod volo, quid ſignificet. 808
Nouitas vitæ æternæ ineffabilis. 259

O

OBdormitio ſpiritus in Deo quomodo fiat, 690
Obedientia Abrahæ. 127 137
Obedientia Chriſti. 71. 136
Obedientia in aduerſis & proſperis qualis eſſe debeat. 135
Obediētia voti quibus neceſſaria. 461
Obedientia quid ſit. 134. 473. 613
Obedientia vnde procedat. 642
Obedientia vti exemplo Chriſti ſeruanda ſit. 136
Obedientia vt ſit vſus bonæ voluntatis. 133
Obedientiæ excellentia quanta. 136
Obedientiæ gradus triplex. 131. 461
Obedientiæ gratia Chriſtus mortem ſuſcepit triplici ratione. 71
Obedientiæ opera vt exercenda. 462
Obedientia neceſſaria quinque. 134
Obedire diuinæ voluntati quantum

 ſit

ſit bonum. 126.127
Obliuio Dei & ſalutis vnde. 100
Obſtinatio peccatorum vnde. ibid.
Ocium triplex deteſtabile, & vitandum quod. 196
Ocium vt ſit vitandum. 106
Oculus animæ quis. 703
Oculus ſimplex animæ quis. 548
Oculus triplex. 454
Oculo ſimplici duo neceſſaria. 174
Oculum intelligentiæ tria confundunt. 191
Oculũ ſimplicẽ quænam efficiant. 621
Oculi animæ quando ſint ſani. 229
Oculi intellectuales vti mundandi. 636
Odiendum quidnam in homine. 448
Odium peccati neceſſarium. 115
Offenſa punitioq́; vt remittenda 317
Operis boni promptitudo vnde. 768
Opera bona ad ſalutem eſſe neceſſaria. 106
Opera bona quando Deo ſunt gratiora. 451.687
Opera Dei quæ, quomodo ſint magna, mirabilia & iuſta. 65
Opera exteriora quomodo exercenda 451 687
Opera miſericordiæ vnde proueniant. 476.615
Opera virtutum, cur dicantur fructus 241
Operationes Hierarchiæ quomodo fiant. 395
Orare ſemper quis dicatur. 215.218
Orandum eſſe frequenter. 217
Oratio Deo gratiſſima quæ. ibid.
Oratio duplex. 213
Oratio quid ſit. 22
Oratio vocalis vti fundenda in vita actiua. 481
Orationis dominicæ commendatio, et explanatio 219
Orationis dominicæ ſeptem petitiones vt reſpondeant donis Spiritus ſancti, & beatitudinibus. 221
Orationis gradus tres. 215
Orationi neceſſaria quatuor. 213
Orationi perfectæ neceſſaria quinque. 216
Orationũ iaculatoriarũ vtilitas. 369
Origo virium ſuperiorum quæ. 541
Ornatus vitæ contemplatiuæ & ſupereſſentialis. 236
Oſculetur me oſculo oris ſui quid 800
Oſculum myſticum. 718.
Oſculum manuum 11
Oſculum oris ſponſi quod. 12
Oſculũ, oſculans, oſculatũ myſticè. 9
Oſculum triplex myſticè quod. 10
Oſculum quid. 11
Oſculo tria fieri. 9
Oſculum non ab ore, ſed oris cur petat ſponſa. 8
Oſculum Spiritus ſancti. 6
Os oſculans myſticè quod. 9
Oſtiũ vt ſit Chriſtus tripliciter. 111

P

Palma quare crucem deſignet. 24
Panis quotidianus triplex. 221
Paradiſi ingreſſum tria præpedientia myſticè quid. 99
Paranymphus animæ quid facit 808
Parentes quanta ſint pietate fouendi. 337
Paſſio amoris quid. 793
Paſſio Chriſti quàm ſit amoroſa. 88
Paſſio Chriſti quomodo omnem complectatur perfectionem. 59
Paſſio Chriſti vt præſeruet hominem à peccatis. 96
Paſſio dominica quomodo ſemper in memoria ſit portanda per compaſſionem & imitationem. 59
Paſſionis Chriſti effectus quinque. 91
Paſſionis Chriſti grata recordatio. 90
Paſſionis Chriſti inſtrumenta quomodo veneranda. 342
Paſſionis Chriſti memoria vt ſit amoroſa menti grata. 61
Paſſionis dominicæ memoria quàm ſit ſalubris. 65
Paſſionis dominicæ opus, modus, cauſa & fructus. 67
Paſſionem Chriſti meditandi gradus. 468.606
Paſſiones animæ quid ſint. 104

INDEX.

Pater cœleſtis vt operetur in Memoria. 565
Pater noſter triplici ratione dicitur Deus. 219
Patientia Chriſti, quanta. 67. 99. 302
Patientia Dei triplex quæ. 302
Patientia excellentiſſima quæ. 324
Patientia operis, oris & cordis quomodo tenenda. 312
Patientia vera & falſa quæ. 304
Patientia vnde 614. 645
Patientia vt dulceſcat in paſſionis Chriſti recordatione. 301. 302
Patientiæ commendatio. 301. 310
Patientia vt ſit fructus ſpiritus. 248
Patientiæ gradus tres, ſcilicet incipiẽtium. 316. *proficientium.* 319. *& perfectorum.* 322. 460. 474
Patientiæ perfectio in duobus. 309
Patientiæ vis quanta. 307
Patientia tribus modis exerceri. 304
Patientiã duobus modis obtineri. 301
Pax quadruplex quomodo obtinenda. 322
Pax ſpiritus vera quæ. 156. 394. 687
Pacis fruitionem quomodo quis conſequatur. 322
Pacis gradus tres. 321
Pacifici qui ſint. 320
Paupertas ſpiritus quadruplex. 277
Paupertas vera quid. 441. 580
Paupertatis amorem quæ duo excitent. 279
Paupertatis Chriſtianæ religionis gradus tres. 280. 442
Paupertatis exemplum in Ieſu & Maria. 278
Paupertati ſpiritus triplici ratione pmittitur iudiciaria poteſtas 278
Peccantes ex ignorantia, vel paſſione qui. 104
Peccantes ex malitia qui ſint. 105
Peccatori pœnitere volenti quid agendum. 593
Peccatum Adæ quadruplex 479. 762
Peccatum deteſtandam maculam animæ imagini infligit 82
Peccatum diuinæ vindictæ prouocatiuum, ipſiuſq; Dei maximè iniuriatiuum. 81
Peccatum mortale quid maximè vitare faciat. 763
Peccatum mortale quinque Chriſto vulnera inflixit 81
Peccatũ obligatiuũ pœnæ æternæ. 82
Peccatum quomodo fiat. 104
Peccatum veniale quid faciat in charitatem. 765
Peccati gradus ſeptem qui. 109
Peccato duo quædam ineſſe. 107
Peccato vt quis potiſſime moriatur. 64
Peccata oblita quõ remittantur. 116
Peccatorũ confitendorũ forma 610
Peccatorum remiſſionem attribui actui quo proximis indulgemus, propter tria. 318
Peccatorũ remiſſio quatenus per Euchariſtiam fiat. 56
Peccatorum tam venialium quàm mortalium remiſſioni quæ nã ſint neceſſaria. 118
Peccatorũ venialium diſcrimen. 446
Peccatorum venialium nocumenta quæ. 226
Pedes animæ qui. 760
Pedes Chriſti quomodo oſculandi. 10
Pedes myſticè quid. 171. 635. 636
Pedum animæ inquinatio quæ. 171
Perfectio Chriſtianæ religionis, quæ. 57
Perfectio cuiuſlibet rei in quo conſiſtat. 235
Perfectio vera in quo conſiſtat. 309. 310
Perfectio vera quibuſnam medijs obtineatur. 439
Perfectio viæ & patriæ quæ. 472
Perfectionis diuinæ ſimilitudo quomodo obtinenda. 701
Perfectionis genera quinque. 402
Perfectionis initiũ & finis quis. 569
Perfectionem veram cur pauci acquirant. 696
Perſeuerãtia donũ Dei ſingulare. 194
Perſeuerantia filia vnica regis æterni. ibid.
Perſeuerantia mentis. 581

Perſeue-

Perſeuerantia quid ſit. 194
Perſeuerantiæ conſeruandæ quatuor neceſſaria. 195
Perſonarum proprietates, quatenus in diuinitate conſiderandæ. 665
Petenda quænã à Deo. 519.551.603
Philoſophia quid ſit. 177
Philoſophi quomodo mundum ſeipſoſque contempſerint. ibid.
Pietas & miſericordia vt differant. 331 332
Pietas naturalis quæ. 340
Pietatis actus triplices. 343
Pietatis Chriſtianæ ſumma in quo conſiſtat. 344
Pietatis donum quid, eiusq; effectus. 503.643
Pietatis virtus & donum vt differant. 340.342
Piſcina probatica quid myſticè. 575
Piſcinæ porticus quid. 575 576
Pœnitentia peccantibus poſt baptiſmum, neceſſaria. 95
Pœnitentiæ veræ quatuor neceſſaria quæ. 114
Pœnitentiæ veræ ſigna quatuor. 121
Pœnitẽtiam etiam de venialibus neceſſariam. 117
Pœnitentiam exteriorem qui vitare maximopere debeant. 528
Pœnitudo peccatorum vt exercenda. 469.610.
Portæ tres quænam aperiantur animæ amoroſæ à S. Trinitate. 238
Potentia rationalis. 586
Potentiæ cognitiuæ in homine. 585
Potentiarum animæ actus gratia & gloriâ tres. 264
Potentias diaboli quatuor Chriſtus vicit in cruce. 99
Præceptum Dei duplex, ſcilicet probationis & exequutionis. 138.305
Præcepta primæ tabulæ emanantia à dilectione Dei 409
Præcepta ſecundæ tabulæ à proximi dilectione emanantia. 410
Prælati ſpirituales quales eſſe debeant. 688
Prælium in cœlum quod. 24
Præſumptuoſitas quantum proficienti obſiſtat. 602
Probamẽtum virtutis acquiſitæ. 521
Probationis diuinæ gradus triplex. 529.658.659.661
Proceſſio in diuinis. 430
Profectus continuus faciendus. 197
Profectus vitæ contemplatiuæ vnde dependeat. 505
Profundatio ſpiritus noſtri in Deum quid. 668
Proles ſpiritualis inter Deum & animam quæ. 389
Propoſitum cauendi peccata quomodo ſtabiliatur. 763
Proprietarÿ in ſua voluntate qui. 731
Proximus noſter quis ſit, & qua ratione, & quomodo ſit diligẽdus. 410
Prudentia triplex. 184
Prudẽtia vt ſit ſuſtentatrix, directrix & moderatrix aliarũ virtutũ. 182
Prudentia vt ſit virtus purgatoria. 187
Prudẽtia vt ſit virtus politica. 185
Prudentiæ actus tres. 186
Prudentiæ partes tres. 187 188
Pſaltes quid ſignificet. 290
Pudicitia quõ tuta ſeruanda ſit. 270
Pulchritudo animæ in quo potiſſimũ conſiſtat. 146.157
Pulchrum dici aliquid ex tribus 399
Pulſus Dei ad oſtium animæ. 113
Purgatorium quænam peccata purget. 117
Puritas cordis in quo conſiſtat. 182
Puritas cordis quõ obtinenda. 666
Puſillanimitas quid & vnde. 626

Q

Quadriga Aminadab quid myſticè. 102.180
Quàm pauci ad veram ſui mortificationem electi ſint. 723
Quæſitio propria etiam in contemplatiua vita cauenda. 704
Quæſitio propria vnde proueniat 443
Quæſitio propria vt mortificãda. 444
Quies abſtractionis & ſolitudinis diligenda. 769
Quies animæ in Deo quanta. 689

Digitized by Google

Quies animæ vt fouenda. 629
Quies animarū Sanctarū ſola q̄. 152
Quies apud Deum quanta. 224
Quies & pax cordis vera quæ 320
Quieſcendum vt ſit in Deo. 248
Quietatio cordis neceſſaria. 226

R

RAtio quid ſit. 210
Raptus vt ſit ſupremus gradus contemplationis. 803
Reatus totius deletio vti per Euchariſtiam fiat. 56
Recollectio mentis vt facienda. 432
Recti qui ſint. 122.125
Reddendum tribus quæ ſua ſunt. 325 328
Redemptionis humanæ modus conuenientiſſimus. 22 91
Regnum Dei intra nos quod. 377.394
Regnū vt p tria benè diſponatur. 394
Religio quid ſit, & vnde dicatur. 341
Religionis actus duo interiores, et duo exteriores. ibid.
Religionis cultui tria neceſſaria. ibid.
Relinquenda quænam ſint ad contemplatiuam vitam aſpirantibus. 707
Renouatio ſpiritus quomodo fiat. 206
Reparationis humanæ modus dulciſſimus. 22
Reſignatio affectionis. 509
Reſignatio indiſcreta quæ. 434
Reſignatio orantibus neceſſaria quæ. 218
Reſignatio perfectorum. 219
Reſignatio quantopere neceſſaria. 497.529
Reſignatio quorundam falſa. 554
Reſignatio vti probanda. 578
Reſignationis gradus. 462
Reuelationem propheticam fieri quadrifariam. 248
Reuelationes falſæ vnde. 514 616
Reuelationes fieri multifariam. 516 655
Riuus diuinæ operationis in intellectum. 538
Riuus diuinæ operationis in vim amatiuam vnde. 665
Riuus diuinæ operationis in voluntatem. 540
Rogerij raptus. 500 528

S

SAbbatum cordis quod. 136
Sacramētū in generali quid ſit. 49
Sacramentum matrimonij myſtici, quod. 390
Sacramenta duo ex latere Chriſti profluxiſſe. 50
Sacramentorum oſtium quod. ibid.
Sacramētorum effectus ſpeciales qui ibidem.
Sacramentorum vis vnde. ibid.
Sacrificio in omni quatuor conſideranda quæ. 72
Salomon quid interpretetur. 5
Saluationis æternæ ſignum manifeſtum triplex. 351
Salus animæ ex gratia & libero arbitrio. 146
Sanctificationis noſtræ cauſa, forma & finis quæ. 49
Sanctitas nulla conſiſtit in ſenſibili gratia. 524
Sanctitas vbi quærenda. 479
Sanctitatem vt nemo ſibi arrogare debeat. 456.610
Sāctū aliqd dici quadrupliciter. 400
Sanctum propriè quid. 409
Sanguiſugæ filiæ duæ quæ. 108
Sanitas cælica quid operetur. 658
Sapientia creata duplex. 191
Sapiētia diuina vt animā trahat. 700
Sapientia irrationabilis. 628
Sapiētia myſtica nobiliſſimaquæ. 633
Sapientia quatenus à proficientibus exerceri debeat. 632.633
Sapientia quænam ſit virtus, & quæ donum. 193.231
Sapientia ſanctorum quæ. 235
Sapientia vnde dicatur, eiusque obiectum & actus qui ſint. 229
Sapientia vt ſit lux & ignis. 700
Sapientia diffinitio. 629 +
Sapientiæ diuinæ præconia 583
Sapientiæ donū eiusq; actus. 506.651
Sapor verus quomodo diſcernatur à falſo. 131
Sacramētorum genera quinque, amputanda

putanda quæ. 276
Satisfactio peccatorũ digna quæ. 275
Satisfactio humilis. 11
Scala amoris nouem gradibus diſtincta. 260
Scientia & conſilium prout ſunt virtutes & dona. 187.188
Sciẽtia donũ, eiuſq; effectus. 597.644
Scientia donum quo acquiratur. 644
Scientia effectus triplex. 188
Scriptio Dei in anima quæ. 144
+ *Scriptura cibus animæ.* 45
Scripturæ ſacræ obſcuritas quomodo intelligenda. 616
Scrupuloſitas quantum malum. 603
Scrupuloſitatis origo. 458
Scutum diaboli quomodo cõfractũ. 99
Secretarij Dei imperfecti. 598
Securitas vitæ æternæ quanta. 255
Senſualitas in tribus conſiſtit. 445
Senſus hominis duplex. 141.783
Senſus interiores quinque. 783
Senſus interiores exterioresq; quinque. 112
Senſus vis animæ quæ, 208
Seruiendum ne ſit Deo propter mercedem. 403
Seruitutis diſcretio. 454
Seruus fidelis vt quis efficiatur. 594
Seruũ mercenariũ q̃ efficiãt. 594 611
Serui pigri qui. 594
Signum certum imperfectæ dilectionis. 523
Silentiũ internũ ſeruandũ quod. 687
Silentium myſticum. 2.6
Silentium quantæ ſit virtutis. 195
Similitudines quatenus contemplandi viam demonſtrent. quantumq; à vera Dei vnione abſint. 495
Simplicitas ſpiritus vnde oriatur. 649
Simplicitatis laus. 650
Simplicium deuotio quid à Deo obtineat. 426
Simplicium recollectio vt inchoanda. 433.434
Sobrietas antiquorum quanta. 272
Sobrietas quid ſit. 271
Sobrietatis commendatio. 274
Sobrietatis & abſtinentiæ gradus tres. 271
Societas beatorum q̃ ſit amabilis. 260
Solitudo & ſilentium vt ſint meditationi neceſſaria. 195.198
Solitudo mentis vera quæ. 198
Solitudini corporali duo comites neceſſarij qui. ibid.
Solis calori vt aſſimiletur tractus ſpiritus ſancti. 692
Solis effectus. 652
Solitudo qualis ſeruanda ſit in peccatis venialibus. 470
Speculatio quid ſit. 249
Speculatio vnde oriatur, vtque tranſeat in contemplationem. 223
Spes animæ amantis ſecura. 716
Spes quid ſit. 257
Spes vti nos Deo vniat. 485
Spei certitudinẽ oriri ex tribus. 351
Spei obiectum quod. ibid.
Spiritualis exercitationis gradus triplex. 682
Spiritus Dei quid à nobis exigat. 674
Spiritus diuinus vt ſpiritui creato occurrat. 738
Spiritus humanus diuino amore ſuccenſus, vt igni ſimilietur. 806
Spiritus noſter vt præparandus ad fruitionem gloriæ. 557
Spiritus noſter vt expiret per diuini ſpiritus inactionem. 684
Spiritus ſanctus cur in columba, & cur in nube declaratus ſit. 44
Spiritus ſanctus datur ĩ baptiſmo. 41
Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie propter tria apparuit. ibid.
Spiritus ſanctus vt ſit amor. 641
Spiritus ſancti opatio in anima. 151
Spiritus ſancti præſentia ſignum euidens. 775
Spiritus & animæ diſtinctio. 680
Spiritus illuſtratio vnde. 631
Spiritum amantem tangi à ſpiritu diuino. 243
Spiritum eſſe in ſpiritu, & ſpiritum eſſe ſupra ſpiritum, ſpiritumq; eſſe ſine ſpiritu quid. 627.680.800
Sponſus & ſponſa quàm ſint dulcia nomina. 12

Sponſa

Digitized by Google

Sponſa Dei cenſetur amans anima triplici ratione. 383
Sponſa & ſoror cur vocetur aĩa. 168
Sponſus animæ vt ſit Deus. 226
Sponſus cœleſtis quàm eminentiſſimè intẽdere dignatus eſt ſponſa ſua, tã in creatione quã recreatione. 377
Sponſi amore Deum ſibi animam cõiungere, vnde intelligatur. 375
Sponſi & ſponſa quàm ſint dulcia nomina. 16.375
Sponſum cur ſe vocet Chriſtus. 14
Strenuitas & temperantia vnde. 494.616
Strenitas, ſeueritas, & benignitas quid differant. 597
Strenuitas vt exhibeatur ĩ trib⁹. 142
Suauitas æternæ gloriæ quanta. 255
Suauitas diuini amoris. 367
Subtilitas corporis glorioſi. 258
Sudor Chriſti ſanguineus vnde. 45
Superbiam & inuidiam eſſe capita vitiorum Spiritualium. 108
Suſpendiũ myſticũ eligẽdũ quod. 230
Suſurrium diuinum quod. 212.717
Syntereſis quid. 589

T

TActus Dei quid ſit, & quid doceat. 689
Tactus extrahens & intrahẽs, quid. 669.670.689.690
Tactus myſticus. 541.544
Tædium animæ amantis. 715
Temperantia quid ſit. 172
Temperantiæ gradus quatuor. 173
Temperantiæ modus duplex. 172
Tempeſtas quadruplex. 597
Templũ animæ quomodo mundandũ, ornandũ & ſanctificandũ ſit. 398
Templi materialis conſecratio quid myſticè nobis inſinuet. 145
Tendere ad Deum quid. 170
Tenebræ triplices vt expellantur ab anima. 347
Tẽtationes vincẽdi modus quis 451
Tentationum quarundam importunitas quanta. 530
Tepidus, calidus, frigidus quis. 107
Tepor multorum quantus. 7
Theologia myſtica quæ ſit, eiuſq; excellẽtia quanta. 234 235.477.618
Theologia ſcholaſtica quid. 478.618
Theſaurus abſconditus vt ſit paſſio Chriſti. 27
Theſaurus cordis duplex. 170
Thymiama myſticum quod. 653
Thymiama myſticum quomodo conficiatur. 767
Timendum eſſe ſemper ſub ſpe. 349
Timor domini radix ſapientiæ & initium 283
Timor fœdus, atque damnabilis triplex, ſcilicet humanus, mundanus & ſeruilis. 283
Timor naturalis quãdo ſit bonus aut malus. 284
Timor pulcher & acceptabilis Deo triplex, ſcilicet initialis, filialis & caſtus. 284.285.286
Timor inordinatus vnde. 458
Timor donum quid, eiusque effectus. 502.642
Torcular myſticè quid. 323
Tractus patris æterni. 702
Tractus filij Dei. 696
Tractus ſpiritus ſancti. 698
Tractus ſpirit⁹ ſãcti vt ſequẽdus 518
Tractus S. Trinitatis quo animam trahit. 201.647.691
Trãquillitas æternæ vitæ quãta. 256
Trãsfiguratio Chriſti quid fuerit. 43
Tribulationes cur à Deo permittantur. 459
Tribulationũ quãta vtilitas. 305.306
Trinitas ſãctiſſima vbi habitet. 545
Trinitatis cognitio. 156
Trinitatis oſtenſio in transfiguratione Domini. 45
Trinitatis myſterium in Chriſti baptiſmo. 42
Trinitatis Sanctiſſimæ operatio diſcreta. 561
Triſtitiæ malum. 738

V

VAcuitas ſpiritualis vt diſtet à materiali. 703
Vbera ſpõſæ duo myſticè q d. 6.59.331
Velle triplex. 120

Venialia

INDEX.

Venialia ſtant ſimul cum gratia Dei. 117
Verbū abſconditum audire quid. 209
Verbū Dei quàm ſit neceſſarium. 46
Verbum Dei quō cuſtodiendum. 46
Verbum Dei vtrum plus ſit quàm corpus Chriſti. 47
Verbum ocioſum quod. 196
Verbum patris vt humanam naturam aſſumpſerit. 699
Verbi Dei operationes quatuor. 47
Verecundia vt ſeruanda ſit. 270
Veritatem diuinam mens hominis trifariam contemplatur. 748
Veritatem in iniuſtitia detinētes qui. 103.
Via ad perfectionem. 567
Via omnium nobiliſſima quæ. 492
Via contemplatiua progreſſus. 493
Via domini quæ. 584
Viatores cur dicantur. 760
Vigilia triplex cuſtodienda. 189
Vindictæ appetitus vtrū ſit licitus. 313
Virginitas animæ in quo cōſiſtat. 382
Virginitas in quo conſiſtat. 269
Virtus nominis Ieſu quanta. 32
Vir iuſtus cui ſimiletur. 684
Virtus animæ amatiua vt trahatur à Spiritu ſancto. 692
Virtus affectiua vti formetur. 721
Virtus intellectiua vt trahatur à filio Dei. 696
Virtus memoratiua vt trahatur à patre æterno. 701
Virtus quādo vertatur in vitiū. 167
Virtus quid ſit. 122.162.163
Virtus quomodo probetur. 362
Virtutem aliquam quando quis nouerit ſe adeptum. 571
Virtutes cardinales vt rectificent vires animæ inferiores. 159
Virtutes cardinales cur varijs appellentur nominibus. 159
Virtutes cardinales quando vocentur politicæ, purgatoriæ, purgati animi & exemplares. 164
Virtutes cardinales vti diuerſimodè poſſideantur. 164
Virtutes, dona, beatitudines & fructus quomodo differant. 162
Virtutes gratuitas eſſe ſibi omnes connexas. 161
Virtutes informes quomodo fiant formatæ. 163
Virtutes principales ſeptem. ibid.
Virtutes quā ſint neceſſariæ. 164.471
Virtutes Theologicæ vti nos Deo coniungant. 618.619
Virtutes Theologicæ vti per Sapientiam roborantur. 630
Virtutes Theologicæ vti tres animæ vires reformant. 142.158.347
Virtutes vt in medio conſiſtant. 161
Virtutes vt ſint multiplices, & quomodo acquirantur. 160.521.572
Virtutum ad amorem quid maximè moueat. 165
Virtutum cardinalium gradus quatuor. 159
Virtutum commendatio. 165
Virtutum genera quatuor. 166
Vis iraſcibilis vt iugo ſtringēda. 480
Vires animæ quomodo impediantur, & ad peccatum trahantur. 104
Vires animæ quō reformentur. 786.
Vires animæ tres inferiores quomodo perficiantur. 150.151
Vires tres animæ vt per Theologicas virtutes reformandæ ſint. 142
Vires inferiores animæ vti præparandæ & regendæ. 509.575
Vires tres ſuperiores quomodo moueantur à Spiritu ſancto. 151
Virium animæ deformatio. 785
Viriū ſuperiorū ſubtilitas quāta. 534
Viſio ſpiritualis ad qd neceſſaria. 606
Viſionis intellectualis principium triplex. 103
Viſiones myſticæ quanā dicantur. 707
Viſus interior quatenus reformandus. 777
Vita actiua vt acquiratur. 778.779
Vita animæ duplex. 141.360
Vita beata quæ ſit. 252
Vita contemplatiua pars melior vnde. 558
Vita contēplatiua præſentis temporis, vti non pertingat ad viſionem diui

Digitized by Google

næ eſſentia, & è contrario. 803
Vita contemplatiua quid ſit. 227
Vita cõtemplatiua quorumnam principaliter ſit. 282
Vita contemplatiua ſpiritualis figurata per Rachel. 486
Vita cõtẽplatiua ſupereminens vt figurata p̃ Mariã Magdalenã. 550
Vita creati amoris ĩ quo cõſiſtat. 520
Vita & mors animæ quæ. 364
Vita interna vt acquiratur. 451
Vita ſpiritualis fidelium in quo conſiſtat. 57
Vita ſpiritualis quid. 682
Vita ſpiritualis vt augeatur per Euchariſtiam. 56
Vita triplex. 465
Vitæ actiuæ & contemplatiuæ differentia. 451
Vitæ contemplatiuæ ſpiritualis impedimenta. 487
Vitæ contemplatiuæ ſupereminentis ornatui, ſex neceſſaria. 559
Vitæ actiuæ quæ neceſſaria. 466
Vitæ internæ quinam aptiores. ibid.
Vitam contemplatiuam quænam iuuent. 489
Viuere & mori noſtrum quid. 676
Vitiorum omnium capita quatuor quæ. 108.109
Vitulus tenerrimus Abrahæ vti Euchariſtiam figurarit. 54
Vmbra vnde cauſetur. 138.555
Vmbram cauſantia tria quæ myſticè. 236.730
Vnctio Dei in anima quæ. 145
Vnio deitatis & humanitatis in Chriſto qualis. 15
Vniri quinam Deo non poſſint. 620
Vnitas Dei intrahens quid ſit. 690
Vnitas naturalis in hõie triplex 612
Vnitas ſpiritus noſtri vt ſe habeat cũ vnitate ſpiritus diuini. 667
Vnitio ſpiritus noſtri cum Dei ſpiritu quid efficiat. 667
Vnio inter Deũ & animã quanta. 14
Vnio ſponſi & ſponſæ quomodo myſticè fiat. 392
Vnum neceſſarium quid ſit. 598
Vnum quatenus ſimus cum Deo. 591
Vocationẽ diuinã ſeptifariã fieri. 591
Voluntas bona ad Deum quæ. 131
Voluntas bona ad proximũ quæ. 132
Voluntas bona quid ſit, & quando reputetur pro facto. 126.131
Voluntas bona totum hominem rectificat. 137
Voluntas Dei propria fons omnis boni. 133
Voluntas hominis propria origo omnis mali. 134
Voluntas deuota & plena quæ. 128
Voluntas hominis vt imbuatur à Deo. 112
Voluntas mala vnde oriatur. 123
Voluntas noſtra quãdo ſit bona. 221
Voluntas noſtra vt ſe habeat in Deũ & diabolum ſicut mulier inter virum legitimum & adulterum. 133
Voluntas propria quæ ſit. 124
Voluntas propria quàm venenoſa res ſit. 514.535
Voluntas quid ſit. 123.127
Voluntas quomodo præparetur ad contemplationem. 500
Volũtas recta et valida quæ. 125.127
Voluntas ſe & omnia mouet. 172
Voluntas vnde dicatur. 125
voluntas vt dirigatur, erigatur, ac perficiatur per charitatem. 363
voluntas vt vmbra aſſimiletur. 541
voluntatis bonæ gradus quatuor. 128
voluntatis bonæ laus. 125
voluntatis coactio duplex. 128
voluntatis humanæ perfecta conformitas ad diuinam quæ. 131
voluntatis propriæ renunciatio quàm ſit Deo grata. 125
voluntatẽ propriã reſignantes imperfectè. 731
voluntatẽ noſtrã quomodo diuinæ conformare debeamus. 127.129
voluntatem noſtram tripliciter moueri à Deo. 131
voluntatem propriam habere, ſolius Dei eſſe. 123
voluntates in Chriſto quatuor, earumq́; diuerſitas, & cõformitas in
ſua

ſua paſſione qua. 73

Vota religionis ad quid conferant. 441

Vox iungitur orationi mentali tripli-ci ratione. 214

Vulnera animarum tria ex originali peccato. 22

Z.

ZAchæus quomodo imitandus. 627

Zelator animarum Chriſtus. 268

Zelus erga proximos. 792

Zeleuci Conſulis iuſtitia quanta. 329

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Quaterniones.

Pertinet ad [illegible]

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google